Suttantapiṭake Saṁyuttanikāye

Saḷāyatanavaggapāḷiyā ca Mahāvaggapāḷiyā ca

Saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

Sāratthappakāsinī nāma

SAṀYUTTAṬṬHAKATHĀ

(Tatiyo bhāgo)

Ciraṁ Tiṭṭhatu Saddhammo - Buddhavasse 2552 - Marammaraṭṭhe Buddhasāsana Society

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

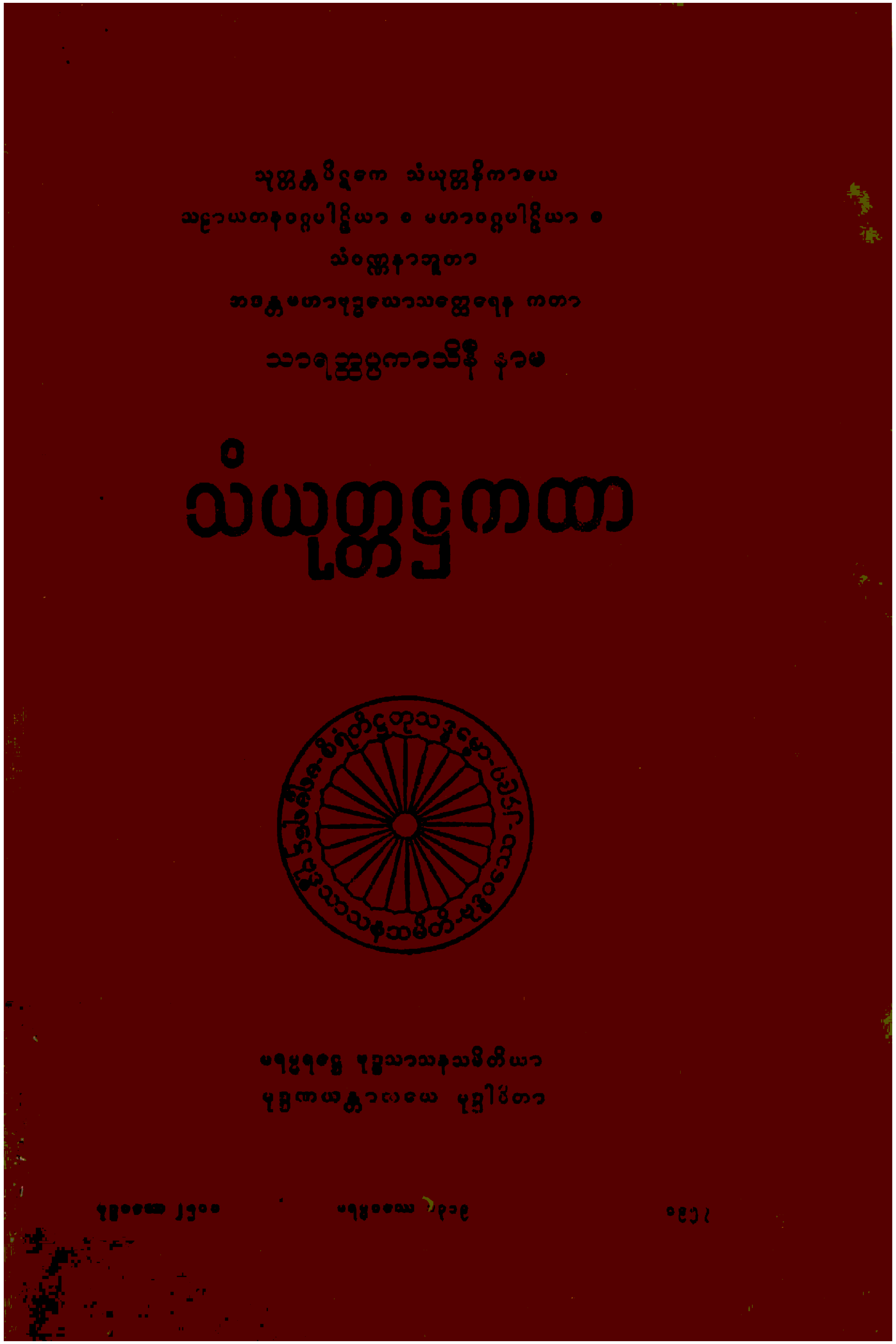

Romanized from Myanmar version published in 1957

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 16

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

သုတ္တန္တပိဋကေ သံယုတ္တနိကာယေ

သဠာယတနဝဂ္ဂပါဠိယာ စ မဟာဝဂ္ဂပါဠိယာ စ

သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒ္ဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

သာရတ္ထပ္ပကာသိနီ နာမ

သံယုတ္တဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ

မုဒ္ဒဏာယတ္တာလယေ မုဒ္ဒိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၀၁ မရမ္မဝဿေ ၁၃၁၉ ၁၉၅၇

Saḷāyatanavaggasaṁyuttaṭṭhakathā

Mātikā — Piṭṭhaṅka

1. Saḷāyatanasaṁyutta

1. Aniccavagga

1. Ajjhattāniccasuttavaṇṇanā 1
2-3. Ajjhattadukkhasuttādivaṇṇanā 2
4-6. Bāhirāniccasuttādivaṇṇanā 2
7-12. Ajjhattāniccātītānāgatasuttādivaṇṇanā 3

2. Yamakavagga

1-4. Paṭhamapubbesambodhasuttādivaṇṇanā 3
5-6. Paṭhamanoce-assādasuttādivaṇṇanā 3
7-10. Paṭhamābhinandasuttādivaṇṇanā 4

3. Sabbavagga

1. Sabbasuttavaṇṇanā 4
2. Pahānasuttavaṇṇanā 5
3. Abhiññāpariññāpahānasuttavaṇṇanā 6
4. Paṭhama-aparijānanasuttavaṇṇanā 6
5. Dutiya-aparijānanasuttavaṇṇanā 6
6. Ādittasuttavaṇṇanā 6
7. Addhabhūtasuttavaṇṇanā 10
8. Samugghātasāruppasuttavaṇṇanā 10
9. Paṭhamasamugghātasappāyasuttavaṇṇanā 11

သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တဋ္ဌကထာ

မာတိကာ — ပိဋ္ဌင်္က

၁-သဠာယတနသံယုတ္တ

၁-အနိစ္စဝဂ္ဂ

၁-အဇ္ဈတ္တာနိစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁
၂-၃-အဇ္ဈတ္တဒုက္ခသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂
၄-၆-ဗာဟိရာနိစ္စသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂
၇-၁၂-အဇ္ဈတ္တာနိစ္စာတီတာနာဂတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃

၂-ယမကဝဂ္ဂ

၁-၄-ပဌမပုဗ္ဗေသမ္ဗောဓသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃
၅-၆-ပဌမနောစေအဿာဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃
၇-၁၀-ပဌမာဘိနန္ဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၄

၃-သဗ္ဗဝဂ္ဂ

၁-သဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄
၂-ပဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅
၃-အဘိညာပရိညာပဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆
၄-ပဌမအပရိဇာနနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆
၅-ဒုတိယအပရိဇာနနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆
၆-အာဒိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆
၇-အဒ္ဓဘူတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀
၈-သမုဂ္ဃာတသာရုပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀
၉-ပဌမသမုဂ္ဃာတသပ္ပာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁

Mātikā | Piṭṭhaṅka

10. Dutiyasamugghātasappāyasuttavaṇṇanā 11

4. Jātidhammavaggavaṇṇanā 11

5. Sabba-aniccavaggavaṇṇanā 12

(6) 1. Avijjāvaggavaṇṇanā 12

(7) 2. Migajālavagga

1. Paṭhamamigajālasuttavaṇṇanā 12
2. Dutiyamigajālasuttavaṇṇanā 13
3-5. Paṭhamasamiddhimārapañhāsuttādivaṇṇanā 14
6. Samiddhilokapañhāsuttavaṇṇanā 14
7. Upasena-āsīvisasuttavaṇṇanā 14
8. Upavāṇasandiṭṭhikasuttavaṇṇanā 15
9. Paṭhamachaphassāyatanasuttavaṇṇanā 15
10. Dutiyachaphassāyatanasuttavaṇṇanā 15
11. Tatiyachaphassāyatanasuttavaṇṇanā 16

(8) 3. Gilānavagga

1-5. Paṭhamagilānasuttādivaṇṇanā 16
6. Paṭhama-avijjāpahānasuttavaṇṇanā 16
7. Dutiya-avijjāpahānasuttavaṇṇanā 16
8. Sambahulabhikkhusuttavaṇṇanā 17
9. Lokapañhāsuttavaṇṇanā 17
10. Phaggunapañhāsuttavaṇṇanā 17

(9) 4. Channavagga

1. Palokadhammasuttavaṇṇanā 17
2. Suññatalokasuttavaṇṇanā 17

မာတိကာ | ပိဋ္ဌင်္က

၁၀-ဒုတိယသမုဂ္ဃာတသပ္ပါယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁

၄-ဇာတိဓမ္မဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၁၁

၅-သဗ္ဗအနိစ္စဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၁၂

(၆) ၁-အဝိဇ္ဇာဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၁၂

(၇) ၂-မိဂဇာလဝဂ္ဂ

၁-ပဌမမိဂဇာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂
၂-ဒုတိယမိဂဇာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃
၃-၅-ပဌမသမိဒ္ဓိမာရပဉှာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၄
၆-သမိဒ္ဓိလောကပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄
၇-ဥပသေနအာသီဝိသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄
၈-ဥပဝါဏသန္ဒိဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၅
၉-ပဌမဆဖဿာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၅
၁၀-ဒုတိယဆဖဿာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၅
၁၁-တတိယဆဖဿာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆

(၈) ၃-ဂိလာနဝဂ္ဂ

၁-၅-ပဌမဂိလာနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၆
၆-ပဌမအဝိဇ္ဇာပဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆
၇-ဒုတိယအဝိဇ္ဇာပဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆
၈-သမ္ဗဟုလဘိက္ခုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇
၉-လောကပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇
၁၀-ဖဂ္ဂုနပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇

(၉) ၄-ဆန္နဝဂ္ဂ

၁-ပလောကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇
၂-သုညတလောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇

Mātikā — Piṭṭhaṅka

3.	Saṁkhittadhammasuttavaṇṇanā	...	...	17
4.	Channasuttavaṇṇanā	...	...	18
5-6.	Puṇṇasuttādivaṇṇanā	...	...	19
7-8.	Paṭhama-ejāsuttādivaṇṇanā	...	...	26
9-10.	Paṭhamadvayasuttādivaṇṇanā	...	...	26

(10) 5. Saḷavagga

1.	Adanta-aguttasuttavaṇṇanā	...	...	27
2.	Mālukyaputtasuttavaṇṇanā	...	...	28
3.	Parihānadhammasuttavaṇṇanā	...	...	30
4.	Pamādavihārīsuttavaṇṇanā	...	...	30
5.	Saṁvarasuttavaṇṇanā	...	...	30
6.	Samādhisuttavaṇṇanā	...	...	31
7.	Paṭisallānasuttavaṇṇanā	...	...	31
8-9.	Paṭhamanatumhākasuttādivaṇṇanā	...	...	31
10.	Udakasuttavaṇṇanā	...	...	31

(11) 1. Yogakkhemivagga

1.	Yogakkhemisuttavaṇṇanā	...	...	32
2-10.	Upādāyasuttādivaṇṇanā	...	...	32

(12) 2. Lokakāmaguṇavagga

1-2.	Paṭhamamārapāsasuttādivaṇṇanā	...	...	33
3.	Lekantagamanasuttavaṇṇanā	...	...	33
4.	Kāmaguṇasuttavaṇṇanā	...	...	35
5-6.	Sakkapañhasuttādivaṇṇanā	...	...	36
7.	Sāriputtasaddhivihārikasuttavaṇṇanā	...	...	36
8.	Rāhulovādasuttavaṇṇanā	...	...	36
9-10.	Saṁyojaniyadhammasuttādivaṇṇanā	...	...	37

မာတိကာ — ပိဋ္ဌက်

၃-သံခိတ္တဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇
၄-ဆန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈
၅-၆-ပုဏ္ဏသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉
၇-၈-ပဌမဧဇာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆
၉-၁၀-ပဌမဒွယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆

(၁၀) ၅-သဠဝဂ္ဂ

၁-အဒန္တအဂုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇
၂-မာလုကျပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈
၃-ပရိဟာနဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀
၄-ပမာဒဝိဟာရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀
၅-သံဝရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀
၆-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁
၇-ပဋိသလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁
၈-၉-ပဌမနတုမှာကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁
၁၀-ဥဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁

(၁၁) ၁-ယောဂက္ခေမိဝဂ္ဂ

၁-ယောဂက္ခေမိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂
၂-၁၀-ဥပါဒါယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂

(၁၂) ၂-လောကကာမဂုဏဝဂ္ဂ

၁-၂-ပဌမမာရပါသသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃
၃-လေကန္တဂမနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃
၄-ကာမဂုဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅
၅-၆-သက္ကပဉှသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆
၇-သာရိပုတ္တသဒ္ဓိဝိဟာရိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆
၈-ရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆
၉-၁၀-သံယောဇနိယဓမ္မသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇

Mātikā			Piṭṭhaṅka
(13) 3. Gahapativagga			
1-3. Vesālīsuttādivaṇṇanā	...	...	37
4-5. Bhāradvājasuttādivaṇṇanā	...	...	38
6. Ghositasuttavaṇṇanā	...	...	40
7-8. Hāliddikānisuttādivaṇṇanā	...	...	41
9. Lohiccasuttavaṇṇanā	...	...	41
10. Verahaccānisuttavaṇṇanā	...	...	44
(14) 4. Devadahavagga			
1. Devadahasuttavaṇṇanā	...	...	44
2. Khaṇasuttavaṇṇanā	...	...	44
3. Paṭhamarūpārāmasuttavaṇṇanā	...	...	45
4-12. Dutiyarūpārāmasuttādivaṇṇanā	...	...	46
(15) 5. Navapurāṇavagga			
1. Kammanirodhasuttavaṇṇanā	...	...	46
2-5. Aniccanibbānasappāyasuttādivaṇṇanā	...	...	46
6-7. Antevāsikasuttādivaṇṇanā	...	...	46
8. Atthinukhopariyāyasuttavaṇṇanā	...	...	47
9-10. Indriyasampannasuttādivaṇṇanā	...	...	47
(16) 1. Nandikkhayavagga			
1-4. Ajjhattanandikkhayasuttādivaṇṇanā	...	...	48
5-6. Jivakambavanasamādhisuttādivaṇṇanā	...	...	48
7-9. Koṭṭhika-aniccasuttādivaṇṇanā	...	...	48
10-12. Micchādiṭṭhipahānasuttādivaṇṇanā	...	...	48
(17) 2. Saṭṭhipeyyālavagga			
1-60. Ajjhatta-aniccachandasuttādivaṇṇanā	...	...	48

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
(၁၃) ၃-ဂဟပတိဝဂ္ဂ			
၁-၃-ဝေသာလီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇
၄-၅-ဘာရဒွါဇသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈
၆-ဃောသိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၀
၇-၈-ဟာလိဒ္ဒိကာနိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၁
၉-လောဟိစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၁
၁၀-ဝေရဟစ္စာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၄
(၁၄) ၄-ဒေဝဒဟဝဂ္ဂ			
၁-ဒေဝဒဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၄
၂-ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၄
၃-ပဌမရူပါရာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၅
၄-၁၂-ဒုတိယရူပါရာမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၆
(၁၅) ၅-နဝပုရာဏဝဂ္ဂ			
၁-ကမ္မနိရောဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၆
၂-၅-အနိစ္စနိဗ္ဗာနသပ္ပါယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၆
၆-၇-အန္တေဝါသိကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၆
၈-အတ္ထိနုခေါပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၇
၉-၁၀-ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၇
(၁၆) ၁-နန္ဒိက္ခယဝဂ္ဂ			
၁-၄-အဇ္ဈတ္တနန္ဒိက္ခယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈
၅-၆-ဇီဝကမ္ဗဝနသမာဓိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈
၇-၉-ကောဋ္ဌိကအနိစ္စသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈
၁၀-၁၂-မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပဟာနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈
(၁၇) ၂-သဋ္ဌိပေယျာလဝဂ္ဂ			
၁-၆၀-အဇ္ဈတ္တအနိစ္စဆန္ဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈

Mātikā Piṭṭhaṅka

(18) 3. Samuddavagga

1. Paṭhamasamuddasuttavaṇṇanā 49
2-3. Dutiyasamuddasuttādivaṇṇanā 50
4-6. Khīrarukkhopamasuttādivaṇṇanā 50
7. Udāyīsuttavaṇṇanā 50
8. Ādittapariyāyasuttavaṇṇanā 50
9-10. Paṭhamahatthapādopamasuttādivaṇṇanā 52

(19) 4. Āsīvisavagga

1. Āsīvisopamasuttavaṇṇanā 52
2. Rathopamasuttavaṇṇanā 67
3. Kummopamasuttavaṇṇanā 73
4. Paṭhamadārukkhandhopamasuttavaṇṇanā 74
5. Dutiyadārukkhandhopamasuttavaṇṇanā 86
6. Avassutapariyāyasuttavaṇṇanā 86
7. Dukkhadhammasuttavaṇṇanā 96
8. Kiṁsukopamasuttavaṇṇanā 97
9. Vīṇopamasuttavaṇṇanā 105
10. Chappāṇakopamasuttavaṇṇanā 110
11. Yavakalāpisuttavaṇṇanā 113

2. Devanāsaṁyutta

1. Sagāthāvagga

1. Samādhisuttavaṇṇanā 115
2. Sukhasuttavaṇṇanā 115
3. Pahānasuttavaṇṇanā 115
4. Pātālasuttavaṇṇanā 116

မာတိကာ ပိဋ္ဌက်

(၁၈) ၃-သမုဒ္ဒဝဂ္ဂ

၁-ပဌမသမုဒ္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၉
၂-၃-ဒုတိယသမုဒ္ဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၅၀
၄-၆-ခီရရုက္ခောပမ-သုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၅၀
၇-ဥဒါယီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၀
၈-အာဒိတ္တပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၀
၉-၁၀-ပဌမဟတ္ထပါဒေါပမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၅၂

(၁၉) ၄-အာသီဝိသဝဂ္ဂ

၁-အာသီဝိသောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၂
၂-ရထောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၇
၃-ကုမ္မောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၃
၄-ပဌမဒါရုက္ခန္ဓောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၄
၅-ဒုတိယဒါရုက္ခန္ဓောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၆
၆-အဝဿုတပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၆
၇-ဒုက္ခဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၆
၈-ကိံသုကောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၇
၉-ဝီဏောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၅
၁၀-ဆပ္ပါဏကောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၀
၁၁-ယဝကလာပိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၃

၂-ဒေဝနာသံယုတ္တ

၁-သဂါထာဝဂ္ဂ

၁-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၅
၂-သုခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၅
၃-ပဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၅
၄-ပါတာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၆

Mātikā — Piṭṭhaṅka

5. Daṭṭhabbasuttavaṇṇanā 117
6. Sallasuttavaṇṇanā 117
7. Paṭhamagelaññasuttavaṇṇanā 118
8-9. Dutiyagelaññasuttādivaṇṇanā 118
10. Phassamūlakasuttavaṇṇanā 118

2. Rahogatavagga

1. Rahogatasuttavaṇṇanā 119
2-3. Paṭhama-ākāsasuttādivaṇṇanā 119
4. Agārasuttavaṇṇanā 119
5-8. Paṭhama-ānandasuttādivaṇṇanā 120
9-10. Pañcakaṅgasuttādivaṇṇanā 120

3. Aṭṭhasatapariyāyavagga

1. Sīvakasuttavaṇṇanā 121
2-10. Aṭṭhasatasuttādivaṇṇanā 122
11. Nirāmisasuttavaṇṇanā 124

3. Mātugāmasaṁyutta

1. Paṭhamapeyyālavagga

1-2. Mātugāmasuttādivaṇṇanā 125
3. Āveṇikadukkhasuttavaṇṇanā 125
4. Tīhidhammehisuttādivaṇṇanā 125

3. Balavagga

1. Visāradasuttavaṇṇanā 126
2-10. Pasayhasuttādivaṇṇanā 126

4. Jambukhādakasaṁyutta

1. Nibbānapañhāsuttavaṇṇanā 127
2. Arahattapañhāsuttavaṇṇanā 127

မာတိကာ — ပိဋ္ဌက်

၅-ဒဋ္ဌဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၇
၆-သလ္လသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၇
၇-ပဌမဂေလညသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၈
၈-၉-ဒုတိယဂေလညသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၁၈
၁၀-ဖဿမူလကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၈

၂-ရဟောဂတဝဂ္ဂ

၁-ရဟောဂတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၉
၂-၃-ပဌမအာကာသသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၁၉
၄-အဂါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၉
၅-၈-ပဌမအာနန္ဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၂၀
၉-၁၀-ပဉ္စကင်္ဂသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၂၀

၃-အဋ္ဌသတပရိယာယဝဂ္ဂ

၁-သီဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၁
၂-၁၀-အဋ္ဌသတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၂၂
၁၁-နိရာမိသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၄

၃-မာတုဂါမသံယုတ္တ

၁-ပဌမပေယျာလဝဂ္ဂ

၁-၂-မာတုဂါမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၂၅
၃-အာဝေဏိကဒုက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၅
၄-တီဟိဓမ္မေဟိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၂၅

၃-ဗလဝဂ္ဂ

၁-ဝိသာရဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၆
၂-၁၀-ပသယှသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၂၆

၄-ဇမ္ဗုခါဒကသံယုတ္တ

၁-နိဗ္ဗာနပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၇
၂-အရဟတ္တပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၇

Mātikā Piṭṭhaṅka

3-15. Dhammavādīpañhāsuttādivaṇṇanā 128
16. Dukkarapañhāsuttavaṇṇanā 128

5. Sāmaṇḍakasaṁyuttavaṇṇanā

6. Moggallānasaṁyutta

1-8. Paṭhamajhānapañhāsuttādivaṇṇanā 129
9. Animittapañhāsuttavaṇṇanā 129
10-11. Sakkasuttādivaṇṇanā 129

7. Cittasaṁyutta

1. Saṁyojanasuttavaṇṇanā 130
2. Paṭhama-isidattasuttavaṇṇanā 130
3. Dutiya-isidattasuttavaṇṇanā 130
4. Mahakapāṭihāriyasuttavaṇṇanā 131
5. Paṭhamakāmabhūsuttavaṇṇanā 131
6. Dutiyakāmabhūsuttavaṇṇanā 132
7. Vodattasuttavaṇṇanā 136
8. Nigaṇṭhanāṭaputtasuttavaṇṇanā 138
9. Acelakassapasuttavaṇṇanā 139
10. Gilānadassanasuttavaṇṇanā 139

8. Gāmaṇisaṁyutta

1. Caṇḍasuttavaṇṇanā 140
2. Tālapuṭasuttavaṇṇanā 140
3-5. Yodhājīvasuttādivaṇṇanā 141
6. Asibandhakaputtasuttavaṇṇanā 141
7. Khettūpamasuttavaṇṇanā 142

မာတိကာ ပိဋ္ဌင်္က

၃-၁၅-ဓမ္မဝါဒီပဉှာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၂၈
၁၆-ဒုက္ကရပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၈

၅-သာမဏ္ဍကသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၈

၆-မောဂ္ဂလ္လာနသံယုတ္တ

၁-၈-ပဌမဈာနပဉှာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၂၉
၉-အနိမိတ္တပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၉
၁၀-၁၁-သက္ကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၂၉

၇-စိတ္တသံယုတ္တ

၁-သံယောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၀
၂-ပဌမဣသိဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၀
၃-ဒုတိယဣသိဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၀
၄-မဟကပါဋိဟာရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၁
၅-ပဌမကာမဘူသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၁
၆-ဒုတိယကာမဘူသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၂
၇-ဝေါဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၆
၈-နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၈
၉-အစေလကဿပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၉
၁၀-ဂိလာနဒဿနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၉

၈-ဂါမဏိသံယုတ္တ

၁-စဏ္ဍသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၀
၂-တာလပုဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၀
၃-၅-ယောဓာဇီဝသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၄၁
၆-အသိဗန္ဓကပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၁
၇-ခေတ္တူပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၂

Mātikā			Piṭṭhaṅka
8. Saṅkhadhamasuttavaṇṇanā	...	...	142
9. Kulasuttavaṇṇanā	...	...	143
10. Maṇicūḷakasuttavaṇṇanā	...	...	144
11. Bhadrakasuttavaṇṇanā	...	...	145
12. Rāsiyasuttavaṇṇanā	...	...	145
13. Pāṭaliyasuttavaṇṇanā	...	...	146

9. Asaṅkhatasaṁyutta

1. Paṭhamavagga

1-11. Kāyagatāsatisuttādivaṇṇanā	...	...	148

2. Dutiyavagga

1-33. Asaṅkhatasuttādivaṇṇanā	...	...	149

10. Abyākatasaṁyutta

1. Khemāsuttavaṇṇanā	...	...	150
2. Anurādhasuttavaṇṇanā	...	...	151
3-8. Paṭhamasāriputtakoṭṭhikasuttādivaṇṇanā	...	...	151
9. Kutūhalasālāsuttavaṇṇanā	...	...	151
10. Ānandasuttavaṇṇanā	...	...	151
11. Sabhiyakaccānasuttavaṇṇanā	...	...	152

Saḷāyatanavaggaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၈-သင်္ခဓမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၂
၉-ကုလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၃
၁၀-မဏိစူဠကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၄
၁၁-ဘဒြကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၅
၁၂-ရာသိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၅
၁၃-ပါဋလိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၆

၉-အသင်္ခတသံယုတ္တ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-၁၁-ကာယဂတာသတိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၈

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-၃၃-အသင်္ခတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၉

၁၀-အဗျာကတသံယုတ္တ

၁-ခေမာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၀
၂-အနုရာဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၁
၃-၈-ပဌမသာရိပုတ္တကောဋ္ဌိကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ		....	၁၅၁
၉-ကုတူဟလသာလာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၁
၁၀-အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၁
၁၁-သဘိယကစ္စာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၂

သဠာယတနဝဂ္ဂဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Mahāvaggasaṁyuttaṭṭhakathā

Mātikā			Piṭṭhaṅka
1. Maggasaṁyutta			
1. Avijjāvagga			
1-2. Avijjāsuttādivaṇṇanā	...	...	153
3. Sāriputtasuttavaṇṇanā	...	...	155
4. Jāṇussoṇibrāhmaṇasuttavaṇṇanā	...	...	156
5-6. Kimatthiyasuttādivaṇṇanā	...	...	159
7. Dutiya-aññatrabhikkhusuttavaṇṇanā	...	...	160
8. Vibhaṅgasuttavaṇṇanā	...	...	160
9. Sūkasuttavaṇṇanā	...	...	164
10. Nandiyasuttavaṇṇanā	...	...	164
2. Vihāravagga			
1. Paṭhamavihārasuttavaṇṇanā	...	...	164
2. Dutiyavihārasuttavaṇṇanā	...	...	167
3-7. Sekkhasuttādivaṇṇanā	...	...	167
8-10. Paṭhamakukkuṭārāmasuttādivaṇṇanā	...	...	168
3. Micchattavaggavaṇṇanā	...	...	168
4. Paṭipattivaggavaṇṇanā	...	...	168
5. Aññatitthiyapeyyālavaggavaṇṇanā		...	169
6. Sūriyapeyyālavaggavaṇṇanā ...		...	169
7. Ekadhammapeyyālavaggādivaṇṇanā		...	170

မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တဋ္ဌကထာ

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၁-မဂ္ဂသံယုတ္တ			
၁-အဝိဇ္ဇာဝဂ္ဂ			
၁-၂-အဝိဇ္ဇာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၃
၃-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၅
၄-ဇာဏုဿောဏိဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၆
၅-၆-ကိမတ္ထိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	...	၁၅၉
၇-ဒုတိယအညတြဘိက္ခုသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၀
၈-ဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၀
၉-သူကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၄
၁၀-နန္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၄
၂-ဝိဟာရဝဂ္ဂ			
၁-ပဌမဝိဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၄
၂-ဒုတိယဝိဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၇
၃-၇-သေက္ခသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၇
၈-၁၀-ပဌမကုက္ကုဋာရာမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၈
၃-မိစ္ဆတ္တဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ		....	၁၆၈
၄-ပဋိပတ္တိဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ		....	၁၆၈
၅-အညတိတ္ထိယပေယျာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ		....	၁၆၉
၆-သူရိယပေယျာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ		....	၁၆၉
၇-ဧကဓမ္မပေယျာလဝဂ္ဂါဒိဝဏ္ဏနာ		....	၁၇၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka
5. Appamādapeyyālavagga			
1. Tathāgatasuttavaṇṇanā	...	...	170
2. Padasuttavaṇṇanā	...	...	170
3-10. Kūṭasuttādivaṇṇanā	...	...	170
6. Balakaraṇīyavagga			
1. Balasuttavaṇṇanā	...	...	171
2. Bījasuttavaṇṇanā	...	...	171
3. Nāgasuttavaṇṇanā	...	...	171
5. Kumbhasuttavaṇṇanā	...	...	172
7. Ākāsasuttavaṇṇanā	...	...	173
8-9. Paṭhamameghasuttādivaṇṇanā	...	...	173
10. Nāvāsuttavaṇṇanā	...	...	173
11-12. Āgantukasuttādivaṇṇanā	...	...	173
7. Esanāvagga			
1. Esanāsuttavaṇṇanā	...	...	174
2-11. Vidhāsuttādivaṇṇanā	...	...	174
8. Oghavagga			
1-2. Oghasuttādivaṇṇanā	...	...	174
3-4. Upādānasuttādivaṇṇanā	...	...	174
5-10. Anusayasuttādivaṇṇanā	...	...	175
2. Bojjhaṅgasaṁyutta			
1. Pabbatavagga			
1. Himavantasuttavaṇṇanā	...	...	176
2. Kāyasuttavaṇṇanā	...	...	177
3. Sīlasuttavaṇṇanā	...	...	179

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၅-အပ္ပမာဒပေယျာလဝဂ္ဂ			
၁-တထာဂတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၀
၂-ပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၀
၃-၁၀-ကူဋသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၀
၆-ဗလကရဏီယဝဂ္ဂ			
၁-ဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၁
၂-ဗီဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၁
၃-နာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၁
၅-ကုမ္ဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၂
၇-အာကာသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၃
၈-၉-ပဌမမေဃသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၃
၁၀-နာဝါသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၃
၁၁-၁၂-အာဂန္တုကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၃
၇-ဧသနာဝဂ္ဂ			
၁-ဧသနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၄
၂-၁၁-ဝိဓာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၄
၈-ဩဃဝဂ္ဂ			
၁-၂-ဩဃသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၄
၃-၄-ဥပါဒါနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၄
၅-၁၀-အနုသယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၅
၂-ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တ			
၁-ပဗ္ဗတဝဂ္ဂ			
၁-ဟိမဝန္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၆
၂-ကာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၇
၃-သီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၉

Mātikā			Piṭṭhaṅka
4. Vatthasuttavaṇṇanā	...	...	182
5. Bhikkhusuttavaṇṇanā	...	...	182
6-7. Kuṇḍaliyasuttādivaṇṇanā	...	...	183
8. Upavānasuttavaṇṇanā	...	...	185
9. Paṭhama-uppannasuttavaṇṇanā	...	...	185
10. Dutiya-uppannasuttavaṇṇanā	...	...	185

2. Gilānavagga

1-3. Pāṇasuttādivaṇṇanā	...	...	185
4-10. Paṭhamagilānasuttādivaṇṇanā	...	...	185

3. Udāyivagga

1-2. Bodhāyasuttādivaṇṇanā	...	...	186
3-5. Ṭhāniyasuttādivaṇṇanā	...	...	186
6-7. Taṇhakkhayasuttādivaṇṇanā	...	...	186
8. Nibbedhabhāgiyasuttavaṇṇanā	...	...	187
9. Ekadhammasuttavaṇṇanā	...	...	187
10. Udāyisuttavaṇṇanā	...	...	187

4. Nīvaraṇavagga

3-4. Upakkilesasuttādivaṇṇanā	...	...	188
8. Āvaraṇanīvaraṇasuttavaṇṇanā	...	...	188
9. Rukkhasuttavaṇṇanā	...	...	189
10. Nīvaraṇasuttavaṇṇanā	...	...	189

5. Cakkavattivagga

1. Vidhāsuttavaṇṇanā	...	...	189
2. Cakkavattisuttavaṇṇanā	...	...	190
4-10. Duppaññasuttādivaṇṇanā	...	...	192

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၄-ဝတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၂
၅-ဘိက္ခုသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၂
၆-၇-ကုဏ္ဍလိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၃
၈-ဥပဝါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၅
၉-ပဌမဥပ္ပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၅
၁၀-ဒုတိယဥပ္ပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၅

၂-ဂိလာနဝဂ္ဂ

၁-၃-ပါဏသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၅
၄-၁၀-ပဌမဂိလာနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၅

၃-ဥဒါယိဝဂ္ဂ

၁-၂-ဗောဓာယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၆
၃-၅-ဌာနိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၆
၆-၇-တဏှက္ခယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၆
၈-နိဗ္ဗေဓဘာဂိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၇
၉-ဧကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၇
၁၀-ဥဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၇

၄-နီဝရဏဝဂ္ဂ

၃-၄-ဥပက္ကိလေသသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၈
၈-အာဝရဏနီဝရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၈
၉-ရုက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၉
၁၀-နီဝရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၉

၅-စက္ကဝတ္တိဝဂ္ဂ

၁-ဝိဓာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၉
၂-စက္ကဝတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၀
၄-၁၀-ဒုပ္ပညသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၂

Mātikā | Piṭṭhaṅka

6. Sākacchavagga

1. Āhārasuttavaṇṇanā 193
2. Pariyāyasuttavaṇṇanā 204
3. Aggisuttavaṇṇanā 207
4. Mettāsahagatasuttavaṇṇanā 207
5. Saṅgāravasuttavaṇṇanā 209
6. Abhayasuttavaṇṇanā 210

7. Ānāpānavagga

1. Aṭṭhikamahapphalasuttādivaṇṇanā 211
2-10. Puḷavakasuttādivaṇṇanā 211

8. Nirodhavagga

1-10. Asubhasuttādivaṇṇanā 211

3. Satipaṭṭhānasaṁyutta

1. Ambapālivagga

1. Ambapālisuttavaṇṇanā 213
2. Satisuttavaṇṇanā 217
3. Bhikkhusuttavaṇṇanā 234
4. Sālasuttavaṇṇanā 234
6. Sakuṇagghisuttavaṇṇanā 234
7. Makkaṭasuttavaṇṇanā 235
8. Sūdasuttavaṇṇanā 235
9. Gilānasuttavaṇṇanā 235
10. Bhikkhunupassayasuttavaṇṇanā 238

2. Nālandavagga

2. Nālandasuttavaṇṇanā 241
3. Cundasuttavaṇṇanā 245

မာတိကာ | ပိဋ္ဌင်္က

၆-သာကစ္ဆဝဂ္ဂ

၁-အာဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၃
၂-ပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၄
၃-အဂ္ဂိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၇
၄-မေတ္တာသဟဂတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၇
၅-သင်္ဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၉
၆-အဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁၀

၇-အာနာပါနဝဂ္ဂ

၁-အဋ္ဌိကမဟပ္ဖလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၁၁
၂-၁၀-ပုဠဝကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၁၁

၈-နိရောဓဝဂ္ဂ

၁-၁၀-အသုဘသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၁၁

၃-သတိပဋ္ဌာနသံယုတ္တ

၁-အမ္ဗပါလိဝဂ္ဂ

၁-အမ္ဗပါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁၃
၂-သတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁၇
၃-ဘိက္ခုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၄
၄-သာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၄
၆-သကုဏဂ္ဃိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၄
၇-မက္ကဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၅
၈-သူဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၅
၉-ဂိလာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၅
၁၀-ဘိက္ခုနုပဿယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၈

၂-နာလန္ဒဝဂ္ဂ

၂-နာလန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၁
၃-စုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၅

Mātikā			Piṭṭhaṅka
4-5. Ukkacelasuttādivaṇṇanā	...	...	257
6. Uttiyasuttavaṇṇanā	...	...	258
8. Brahmasuttavaṇṇanā	...	...	258
9. Sedakasuttavaṇṇanā	...	...	258
10. Janapadakalyāṇīsuttavaṇṇanā	...	...	259
3. Sīlaṭṭhitivagga			
1-2. Sīlasuttādivaṇṇanā	...	...	260
3-5. Parihānasuttādivaṇṇanā	...	...	260
6. Padesasuttavaṇṇanā	...	...	261
7. Samattasuttavaṇṇanā	...	...	261
8-10. Lokasuttādivaṇṇanā	...	...	261
4. Ananussutavaggavaṇṇanā			
5. Amatavagga			
2. Samudayasuttavaṇṇanā	...	...	262
4. Satisuttavaṇṇanā	...	...	262
6. Pātimokkhasaṁvarasuttavaṇṇanā	...	...	262
7. Duccaritasuttavaṇṇanā	...	...	263
4. Indriyasaṁyutta			
1. Suddhikavagga			
1. Suddhikasuttavaṇṇanā	...	...	264
7. Dutiyasamaṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā	...	...	264
8. Daṭṭhabbasuttavaṇṇanā	...	...	264
9-10. Paṭhamavibhaṅgasuttādivaṇṇanā	...	...	265
2. Mudutaravagga			
1. Paṭilābhasuttavaṇṇanā	...	...	266
2. Paṭhamasaṁkhittasuttavaṇṇanā	...	...	266

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၄-၅-ဥက္ကစေလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၇
၆-ဥတ္တိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၈
၈-ဗြဟ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၈
၉-သေဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၈
၁၀-ဇနပဒကလျာဏီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၉
၃-သီလဋ္ဌိတိဝဂ္ဂ			
၁-၂-သီလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၀
၃-၅-ပရိဟာနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၀
၆-ပဒေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၁
၇-သမတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၁
၈-၁၀-လောကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၁
၄-အနနုဿုတဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ			၂၆၁
၅-အမတဝဂ္ဂ			
၂-သမုဒယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၂
၄-သတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၂
၆-ပါတိမောက္ခသံဝရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၂
၇-ဒုစ္စရိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၃
၄-ဣန္ဒြိယသံယုတ္တ			
၁-သုဒ္ဓိကဝဂ္ဂ			
၁-သုဒ္ဓိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၄
၇-ဒုတိယသမဏဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၄
၈-ဒဋ္ဌဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၄
၉-၁၀-ပဌမဝိဘင်္ဂသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၅
၂-မုဒုတရဝဂ္ဂ			
၁-ပဋိလာဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၆
၂-ပဌမသံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၆

Mātikā			Piṭṭhaṅka

3. Dutiyasaṁkhittasuttavaṇṇanā 267
4. Tatiyasaṁkhittasuttavaṇṇanā 267
5-7. Paṭhamavitthārasuttādivaṇṇanā 268
8. Paṭipannasuttavaṇṇanā 268
9-10. Sampannasuttādivaṇṇanā 269

3. Chaḷindriyavagga

2. Jīvitindriyasuttavaṇṇanā 269
3. Aññindriyasuttavaṇṇanā 269
4. Ekabījīsuttavaṇṇanā 269
5-10. Suddhakasuttādivaṇṇanā 272

4. Sukhindriyavagga

1-5. Suddhikasuttādivaṇṇanā 273
6. Paṭhamavibhaṅgasuttavaṇṇanā 273
9. Kaṭṭhopamasuttavaṇṇanā 273
10. Uppaṭipāṭikasuttavaṇṇanā 273

5. Jarāvagga

1. Jarādhammasuttavaṇṇanā 275
2. Uṇṇābhabrāhmaṇasuttavaṇṇanā 277
3. Sāketasuttavaṇṇanā 278
4. Pubbakoṭṭhakasuttavaṇṇanā 279
5. Paṭhamapubbārāmasuttavaṇṇanā 279
10. Āpaṇasuttavaṇṇanā 279

6. Sūkarakhatavagga

1. Sālasuttavaṇṇanā 279
2. Mallikasuttavaṇṇanā 280
3. Sekhasuttavaṇṇanā 280

မာတိကာ ပိဋ္ဌက်

၃-ဒုတိယသံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၇
၄-တတိယသံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၇
၅-၇-ပဌမဝိတ္ထာရသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၆၈
၈-ပဋိပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၈
၉-၁၀-သမ္ပန္နသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၆၉

၃-ဆဠိန္ဒြိယဝဂ္ဂ

၂-ဇီဝိတိန္ဒြိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၉
၃-အညိန္ဒြိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၉
၄-ဧကဗီဇီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၉
၅-၁၀-သုဒ္ဓကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၇၂

၄-သုခိန္ဒြိယဝဂ္ဂ

၁-၅-သုဒ္ဓိကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၇၃
၆-ပဌမဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၃
၉-ကဋ္ဌောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၃
၁၀-ဥပ္ပဋိပါဋိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၃

၅-ဇရာဝဂ္ဂ

၁-ဇရာဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၅
၂-ဥဏ္ဏာဘဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၇
၃-သာကေတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၈
၄-ပုဗ္ဗကောဋ္ဌကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၉
၅-ပဌမပုဗ္ဗာရာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၉
၁၀-အာပဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၉

၆-သူကရခတဝဂ္ဂ

၁-သာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၉
၂-မလ္လိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၀
၃-သေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၀

Mātikā ... Piṭṭhaṅka

4-5. Padasuttādivaṇṇanā 280
6-7. Patiṭṭhitasuttādivaṇṇanā 280
8. Sūkarakhatasuttavaṇṇanā 280

7. Bodhipakkhiyavagga 281

5. Sammappadhānasaṁyuttavaṇṇanā ... 281

6. Balasaṁyuttavaṇṇanā 281

7. Iddhipādasaṁyutta

1. Cāpālavagga

1. Apārasuttavaṇṇanā 282
5. Iddhipadesasuttavaṇṇanā 282
6. Samattasuttavaṇṇanā 282
10. Cetiyasuttavaṇṇanā 282

2. Pāsādakampanavagga

1-2. Pubbasuttādivaṇṇanā 286
3. Chandasamādhisuttavaṇṇanā 286
4. Moggallānasuttavaṇṇanā 288
5. Uṇṇābhabrāhmaṇasuttavaṇṇanā 289
9. Iddhādidesanāsuttavaṇṇanā 289
10. Vibhaṅgasuttavaṇṇanā 289

3. Ayoguḷavagga

2. Ayoguḷasuttavaṇṇanā 291
3-10. Bhikkhusuttādivaṇṇanā 292
11-12. Moggallānasuttādivaṇṇanā 292

မာတိကာ ပိဋ္ဌက်

၄-၅-ပဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၈၀
၆-၇-ပတိဋ္ဌိတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၈၀
၈-သူကရခတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၀

၇-ဗောဓိပက္ခိယဝဂ္ဂ ၂၈၁

၅-သမ္မပ္ပဓာနသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၁
၆-ဗလသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၁

၇-ဣဒ္ဓိပါဒသံယုတ္တ

၁-စာပါလဝဂ္ဂ

၁-အပါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၂
၅-ဣဒ္ဓိပဒေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၂
၆-သမတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၂
၁၀-စေတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၂

၂-ပါသာဒကမ္ပနဝဂ္ဂ

၁-၂-ပုဗ္ဗသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၈၆
၃-ဆန္ဒသမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၆
၄-မောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၈
၅-ဥဏ္ဏာဘဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၉
၉-ဣဒ္ဓါဒိဒေသနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၉
၁၀-ဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၉

၃-အယောဂုဠဝဂ္ဂ

၂-အယောဂုဠသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၁
၃-၁၀-ဘိက္ခုသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၉၂
၁၁-၁၂-မောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၉၂

Mātikā ... Piṭṭhaṅka

8. Anuruddhasaṁyutta

1. Rahogatavagga

1-2. Paṭhamarahogatasuttādivaṇṇanā 293
3. Sutanusuttavaṇṇanā 293
4-7. Paṭhamakaṇḍakīsuttādivaṇṇanā 293
8. Salaḷāgārasuttavaṇṇanā 293
9. Ambapālivanasuttavaṇṇanā 294

2. Dutiyavaggavaṇṇanā 294

9. Jhānasaṁyuttavaṇṇanā 294

10. Ānāpānasaṁyutta

1. Ekadhammavagga

1. Ekadhammasuttavaṇṇanā 295
6. Ariṭṭhasuttavaṇṇanā 295
7. Mahākappinasuttavaṇṇanā 295
8. Padīpopamasuttavaṇṇanā 295
9. Vesālīsuttavaṇṇanā 296
10. Kimilasuttavaṇṇanā 301

2. Dutiyavagga

1-2. Icchānaṅgalasuttādivaṇṇanā 304
3-10. Paṭhama-ānandasuttādivaṇṇanā 305

11. Sotāpattisaṁyutta

1. Veḷudvāravagga

1. Cakkavattirājasuttavaṇṇanā 307
2. Brahmacariyogadhasuttavaṇṇanā 308
3. Dīghāvu-upāsakasuttavaṇṇanā 308

မာတိကာ ... ပိဋ္ဌင်္က

၈-အနုရုဒ္ဓသံယုတ္တ

၁-ရဟောဂတဝဂ္ဂ

၁-၂-ပဌမရဟောဂတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၉၃
၃-သုတနုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၃
၄-၇-ပဌမကဏ္ဍကီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၉၃
၈-သလဠာဂါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၃
၉-အမ္ဗပါလိဝနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၄

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၂၉၄

၉-ဈာနသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၄

၁၀-အာနာပါနသံယုတ္တ

၁-ဧကဓမ္မဝဂ္ဂ

၁-ဧကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၅
၆-အရိဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၅
၇-မဟာကပ္ပိနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၅
၈-ပဒီပေါပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၅
၉-ဝေသာလီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၆
၁၀-ကိမိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၁

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-၂-ဣစ္ဆာနင်္ဂလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၀၄
၃-၁၀-ပဌမအာနန္ဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၀၅

၁၁-သောတာပတ္တိသံယုတ္တ

၁-ဝေဠုဒွါရဝဂ္ဂ

၁-စက္ကဝတ္တိရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၇
၂-ဗြဟ္မစရိယောဂဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၈
၃-ဒီဃာဝုဥပါသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၈

Mātikā			Piṭṭhaṅka
4-5. Paṭhamasāriputtasuttādivaṇṇanā	...	...	308
6. Thapatisuttavaṇṇanā	...	...	309
7. Veḷudvāreyyasuttavaṇṇanā	...	...	311
8-9. Paṭhamagiñjakāvasathasuttādivaṇṇanā	...	...	311
10. Tatiyagiñjakāvasathasuttavaṇṇanā	...	...	313

2. Rājakārāmavagga

1. Sahassabhikkhunisaṁghasuttavaṇṇanā	...	...	313
2-3. Brāhmaṇasuttādivaṇṇanā	...	...	316
4. Duggatibhayasuttavaṇṇanā	...	...	316
5. Duggativinipātabhayasuttavaṇṇanā	...	...	316
6. Paṭhamamittāmaccasuttavaṇṇanā	...	...	316
7. Dutiyamittāmaccasuttavaṇṇanā	...	...	316

3. Saraṇānivagga

1-2. Paṭhamamahānāmasuttādivaṇṇanā	...	...	317
3. Godhasakkasuttavaṇṇanā	...	...	317
4. Paṭhamasaraṇānisakkasuttavaṇṇanā	...	...	318
5. Dutiyasaraṇānisakkasuttavaṇṇanā	...	...	318
6. Paṭhama-anāthapiṇḍikasuttavaṇṇanā	...	...	319
7. Dutiya-anāthapiṇḍikasuttavaṇṇanā	...	...	319

4. Puññābhisandavagga

1. Paṭhamapuññābhisandasuttavaṇṇanā	...	...	319
4. Paṭhamadevapadasuttavaṇṇanā	...	...	319
8. Vassasuttavaṇṇanā	...	...	319
10. Nandiyasakkasuttavaṇṇanā	...	...	320

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၄-၅-ပဌမသာရိပုတ္တသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၈
၆-ထပတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၉
၇-ဝေဠုဒွါရေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၁
၈-၉-ပဌမဂိဉ္ဇကာဝသထသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၁
၁၀-တတိယဂိဉ္ဇကာဝသထသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၃

၂-ရာဇကာရာမဝဂ္ဂ

၁-သဟဿဘိက္ခုနိသံဃသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၃
၂-၃-ဗြာဟ္မဏသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၆
၄-ဒုဂ္ဂတိဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၆
၅-ဒုဂ္ဂတိဝိနိပါတဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၆
၆-ပဌမမိတ္တာမစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၆
၇-ဒုတိယမိတ္တာမစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၆

၃-သရဏာနိဝဂ္ဂ

၁-၂-ပဌမမဟာနာမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၇
၃-ဂေါဓသက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၇
၄-ပဌမသရဏာနိသက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၈
၅-ဒုတိယသရဏာနိသက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၈
၆-ပဌမအနာထပိဏ္ဍိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၉
၇-ဒုတိယအနာထပိဏ္ဍိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၉

၄-ပုညာဘိသန္ဒဝဂ္ဂ

၁-ပဌမပုညာဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၉
၄-ပဌမဒေဝပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၉
၈-ဝဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၉
၁၀-နန္ဒိယသက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka
5. Sagāthakapuññābhisandavagga			
1. Paṭhama-abhisandasuttavaṇṇanā	...	...	320
2. Dutiya-abhisandasuttavaṇṇanā	...	...	320
3. Tatiya-abhisandasuttavaṇṇanā	...	...	320
4. Paṭhamamahaddhanasuttavaṇṇanā	...	...	321
6. Sappaññavagga			
2. Vassaṁvutthasuttavaṇṇanā	...	...	321
3. Dhammadinnasuttavaṇṇanā	...	...	321
4. Gilānasuttavaṇṇanā	...	...	322
9. Paññāpaṭilābhasuttavaṇṇanā	...	...	322
7. Mahāpaññāvagga			
1. Mahāpaññāsuttavaṇṇanā	...	...	323
12. Saccasaṁyutta			
1. Samādhivagga			
1. Samādhisuttavaṇṇanā	...	...	324
2. Paṭisallānasuttavaṇṇanā	...	...	324
3. Paṭhamakulaputtasuttādivaṇṇanā	...	...	324
6. Dutiyasamaṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā	...	...	325
10. Tiracchānakathāsuttavaṇṇanā	...	...	325
2. Dhammacakkappavattanavagga			
1. Dhammacakkappavattanasuttavaṇṇanā	...	...	327
9. Saṅkāsanasuttavaṇṇanā	...	...	329
10. Tathasuttavaṇṇanā	...	...	329
3. Koṭigāmavagga			
1. Koṭigāmasuttavaṇṇanā	...	...	329
2. Dutiyakoṭigāmasuttavaṇṇanā	...	...	330

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၅-သဂါထကပုညာဘိသန္ဒဝဂ္ဂ			
၁-ပဌမအဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၀
၂-ဒုတိယအဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၀
၃-တတိယအဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၀
၄-ပဌမမဟဒ္ဓနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၁
၆-သပ္ပညဝဂ္ဂ			
၂-ဝဿံဝုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၁
၃-ဓမ္မဒိန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၁
၄-ဂိလာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၂
၉-ပညာပဋိလာဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၂
၇-မဟာပညာဝဂ္ဂ			
၁-မဟာပညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၃
၁၂-သစ္စသံယုတ္တ			
၁-သမာဓိဝဂ္ဂ			
၁-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၄
၂-ပဋိသလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၄
၃-ပဌမကုလပုတ္တသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၄
၆-ဒုတိယသမဏဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၅
၁၀-တိရစ္ဆာနကထာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၅
၂-ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဝဂ္ဂ			
၁-ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၇
၉-သင်္ကာသနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၉
၁၀-တထသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၉
၃-ကောဋိဂါမဝဂ္ဂ			
၁-ကောဋိဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၉
၂-ဒုတိယကောဋိဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka
7. Tathasuttavaṇṇanā	...	...	330
8. Lokasuttavaṇṇanā	...	...	330
10. Gavampatisuttavaṇṇanā	...	...	330

4. Sīsapāvanavagga

1. Sīsapāvanasuttavaṇṇanā	...	...	330
2. Khadirapattasuttavaṇṇanā	...	...	330
3. Daṇḍasuttavaṇṇanā	...	...	331
5. Sattisatasuttavaṇṇanā	...	...	331
9. Indakhīlasuttavaṇṇanā	...	...	331
10. Vādatthikasuttavaṇṇanā	...	...	331

5. Papātavagga

1. Lokacintāsuttavaṇṇanā	...	...	331
2-3. Papātasuttādivaṇṇanā	...	...	332
4. Kūṭāgārasuttavaṇṇanā	...	...	332
5. Vālasuttavaṇṇanā	...	...	332
7. Paṭhamachiggaḷayugasuttavaṇṇanā	...	...	333
8. Dutiyachiggaḷayugasuttavaṇṇanā	...	...	333

6. Abhisamayavaggavaṇṇanā

7. Paṭhama-āmakadhaññapeyyālavagga

3. Paññāsuttavaṇṇanā	...	...	334
4. Surāmerayasuttavaṇṇanā	...	...	334
6-7. Matteyyasuttādivaṇṇanā	...	...	334
8-9. Sāmaññasuttādivaṇṇanā	...	...	334
10. Pacāyikasuttavaṇṇanā	...	...	334

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၇-တထသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀
၈-လောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀
၁၀-ဂဝမ္ပတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀

၄-သီသပါဝနဝဂ္ဂ

၁-သီသပါဝနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀
၂-ခဒိရပတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀
၃-ဒဏ္ဍသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁
၅-သတ္တိသတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁
၉-ဣန္ဒခီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁
၁၀-ဝါဒတ္ထိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁

၅-ပပါတဝဂ္ဂ

၁-လောကစိန္တာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁
၂-၃-ပပါတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၂
၄-ကူဋာဂါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၂
၅-ဝါလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၂
၇-ပဌမဆိဂ္ဂဠယုဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၃
၈-ဒုတိယဆိဂ္ဂဠယုဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၃

၆-အဘိသမယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၇-ပဌမအာမကဓညပေယျာလဝဂ္ဂ

၃-ပညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၄
၄-သုရာမေရယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၄
၆-၇-မတ္တေယျသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၄
၈-၉-သာမညသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၄
၁၀-ပစာယိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka
8. Dutiya-āmakadhaññapeyyālavagga			
8. Bījagāmasuttavaṇṇanā	...	...	335
9. Vikālabhojanasuttavaṇṇanā	...	...	335
10. Gandhavilepanasuttavaṇṇanā	...	...	335
9. Tatiya-āmakadhaññapeyyālavagga			
1. Naccagītasuttavaṇṇanā	...	...	335
2. Uccāsayanasuttavaṇṇanā	...	...	336
3. Jātarūpasuttavaṇṇanā	...	...	336
4. Āmakadhaññasuttavaṇṇanā	...	...	336
5. Āmakamaṁsasuttavaṇṇanā	...	...	336
6. Kumārikasuttavaṇṇanā	...	...	336
7. Dāsidāsasuttavaṇṇanā	...	...	336
10. Catuttha-āmakadhaññapeyyālavagga			
1. Khettavatthusuttavaṇṇanā	...	...	337
2-3. Kayavikkayasuttādivaṇṇanā	...	...	337
4. Tulākūṭasuttavaṇṇanā	...	...	337
5. Ukkoṭanasuttavaṇṇanā	...	...	338
6-11. Chedanasuttādivaṇṇanā	...	...	339
Nigamanakathā	...	...	340

Mahāvaggasaṁyuttaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၈-ဒုတိယအာမကဓညပေယျာလဝဂ္ဂ			
၈-ဗီဇဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၅
၉-ဝိကာလဘောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၅
၁၀-ဂန္ဓဝိလေပနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၅
၉-တတိယအာမကဓညပေယျာလဝဂ္ဂ			
၁-နစ္စဂီတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၅
၂-ဥစ္စာသယနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၆
၃-ဇာတရူပသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၆
၄-အာမကဓညသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၆
၅-အာမကမံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၆
၆-ကုမာရိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၆
၇-ဒါသိဒါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၆
၁၀-စတုတ္ထအာမကဓညပေယျာလဝဂ္ဂ			
၁-ခေတ္တဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၇
၂-၃-ကယဝိက္ကယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၇
၄-တုလာကူဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၇
၅-ဥက္ကောဋနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၈
၆-၁၁-ဆေဒနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၉
နိဂမနကထာ	....	....	၃၄၀

မဟာဝဂ္ဂဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Saḷāyatanavagga

Saṁyuttaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Saḷāyatanasaṁyutta

1. Aniccavagga

1. Ajjhattāniccasuttavaṇṇanā

1. Saḷāyatanavaggassa paṭhame **cakkhun**ti dve cakkhūni ñāṇacakkhu ceva maṁsacakkhu ca. Tattha **ñāṇacakkhu** pañcavidhaṁ Buddhacakkhu dhammacakkhu samantacakkhu dibbacakkhu paññācakkhūti. Tesu Buddhacakkhu nāma āsayānusayañāṇañceva indriyaparopariyattañāṇañca, yaṁ "Buddhacakkhunā lokaṁ volokento"ti[1] āgataṁ. Dhammacakkhu nāma heṭṭhimā tayo maggā tīṇi ca phalāni, yaṁ "virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādī"ti[2] āgataṁ. Samantacakkhu nāma sabbaññutaññāṇaṁ, yaṁ "pāsādamāruyha samantacakkhū"ti[3] āgataṁ. Dibbacakkhu nāma ālokapharaṇena uppannaṁ ñāṇaṁ, yaṁ "dibbena cakkhunā visuddhenā"ti[4] āgataṁ. Paññācakkhu nāma catusaccaparicchedakañāṇaṁ, yaṁ "cakkhuṁ udapādī"ti[5] āgataṁ.

---

1. Vi 3. 9; Ma 1. 225; Ma 2. 293 piṭṭhesu.
2. Vi 3. 16; Ma 2. 346 piṭṭhesu.
3. Vi 3. 9; Ma 1. 225; Ma 2. 292 piṭṭhesu.
4. Vi 1. 5; Ma 1. 294 piṭṭhādīsu.
5. Saṁ 3. 369; Vi 3. 15 piṭṭhādīsu.

သဠာယတနဝဂ္ဂ

သံယုတ္တဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

၁-သဠာယတနသံယုတ္တ

၁-အနိစ္စဝဂ္ဂ

၁-အဇ္ဈတ္တာနိစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ သဠာယတနဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **စက္ခုန္တိ** ဒွေ စက္ခူနိ ဉာဏစက္ခု စေဝ မံသစက္ခု စ။ တတ္ထ **ဉာဏစက္ခု** ပဉ္စဝိဓံ ဗုဒ္ဓစက္ခု ဓမ္မစက္ခု သမန္တစက္ခု ဒိဗ္ဗစက္ခု ပညာစက္ခူတိ။ တေသု ဗုဒ္ဓစက္ခု နာမ အာသယာနုသယဉာဏဉ္စေဝ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏဉ္စ၊ ယံ "ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော"တိ[1] အာဂတံ။ ဓမ္မစက္ခု နာမ ဟေဋ္ဌိမာ တယော မဂ္ဂါ တီဏိ စ ဖလာနိ၊ ယံ "ဝိရဇံ ဝီတမလံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥဒပါဒီ"တိ[2] အာဂတံ။ သမန္တစက္ခု နာမ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ ယံ "ပါသာဒမာရုယှ သမန္တစက္ခူ"တိ[3] အာဂတံ။ ဒိဗ္ဗစက္ခု နာမ အာလောကဖရဏေန ဥပ္ပန္နံ ဉာဏံ၊ ယံ "ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေနာ"တိ[4] အာဂတံ။ ပညာစက္ခု နာမ စတုသစ္စပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ၊ ယံ "စက္ခုံ ဥဒပါဒီ"တိ[5] အာဂတံ။

၁-ဝိ ၃-၉၊ မ ၁-၂၂၅၊ မ ၂-၂၉၃-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဝိ ၃-၁၆၊ မ ၂-၃၄၆-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဝိ ၃-၉၊ မ ၁-၂၂၅၊ မ ၂-၂၉၂-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ဝိ ၁-၅၊ မ ၁-၂၉၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-သံ ၃-၃၆၉၊ ဝိ ၃-၁၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Maṁsacakkhupi duvidhaṁ sasambhāracakkhu pasādacakkhūti. Tesu yvāyaṁ akkhikūpake akkhipaṭalehi parivārito maṁsapiṇḍo, yattha catasso dhātuyo vaṇṇagandharasojā sambhavo jīvitaṁ bhāvo cakkhupasādo kāyapasādoti saṅkhepato terasa sambhārā honti. Vitthārato pana catasso dhātuyo vaṇṇagandharasojā sambhavoti ime nava catusamuṭṭhānavasena chattiṁsa, jīvitaṁ bhāvo cakkhupasādo kāyapasādoti ime kammasamuṭṭhānā tāva cattāroti cattārīsa sambhārā honti. Idaṁ sasambhāracakkhu nāma. Yaṁ panettha setamaṇḍalaparicchinnena kaṇhamaṇḍalena parivārite diṭṭhimaṇḍale[1] sanniviṭṭhaṁ rūpadassanasamatthaṁ pasādamattaṁ, idaṁ pasādacakkhu nāma. Tassa tato paresañca sotādīnaṁ vitthārakathā Visuddhimagge vuttāva.

Tattha yadidaṁ pasādacakkhu, taṁ gahetvā Bhagavā **cakkhuṁ bhikkhave aniccan**ti-ādimāha. Tattha "catūhi kāraṇehi aniccaṁ udayabbayavantatāyā"ti-ādinā nayena vitthārakathā heṭṭhā pakāsitāyeva. **Sotampi** pasādasotameva adhippetaṁ, tathā **ghānajivhākāyā. Mano**ti tebhūmakasammasanacāracittaṁ. Iti idaṁ suttaṁ chasu ajjhattikāyatanesu tīṇi lakkhaṇāni dassetvā kathite bujjhanakānaṁ ajjhāsayena vuttaṁ.

2-3. Ajjhattadukkhasuttādivaṇṇanā

2-3. Dutiyaṁ dve lakkhaṇāni, tatiyaṁ ekalakkhaṇaṁ dassetvā kathite bujjhanakānaṁ ajjhāsayena vuttaṁ. Sesāni pana tehi sallakkhitāni vā[2] ettakeneva vā[3] sallakkhessantīti.

4-6. Bāhirāniccasuttādivaṇṇanā

4-6. Catutthe **rūpagandharasaphoṭṭhabbā** catusamuṭṭhānā, **saddo** dvisamuṭṭhāno, **dhammā**ti tebhūmakadhammārammaṇaṁ. Idampi bāhiresu chasu āyatanesu tilakkhaṇaṁ dassetvā kathite bujjhanakānaṁ vasena vuttaṁ. Pañcame chaṭṭhe ca dutiyatatiyesu vuttasadisova nayo.

1. Diṭṭhamaṇḍale (Syā, Ka, Abhi-Ṭṭha 1. 345 piṭṭhe ca) 2. Ca (Syā)
3. Vā taṁ (Sī), taṁ (Syā)

မံသစက္ခုပိ ဒုဝိဓံ သသမ္ဘာရစက္ခု ပသာဒစက္ခူတိ။ တေသု ယွာယံ အက္ခိကူပကေ အက္ခိပဋလေဟိ ပရိဝါရိတော မံသပိဏ္ဍော၊ ယတ္ထ စတဿော ဓာတုယော ဝဏ္ဏဂန္ဓရသောဇာ သမ္ဘဝေါ ဇီဝိတံ ဘာဝေါ စက္ခုပသာဒေါ ကာယပသာဒေါတိ သင်္ခေပတော တေရသ သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန စတဿော ဓာတုယော ဝဏ္ဏဂန္ဓရသောဇာ သမ္ဘဝေါတိ ဣမေ နဝ စတုသမုဋ္ဌာနဝသေန ဆတ္တိံသ၊ ဇီဝိတံ ဘာဝေါ စက္ခုပသာဒေါ ကာယပသာဒေါတိ ဣမေ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာ တာဝ စတ္တာရောတိ စတ္တာရီသ သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ။ ဣဒံ သသမ္ဘာရစက္ခု နာမ။ ယံ ပနေတ္ထ သေတမဏ္ဍလပရိစ္ဆိန္နေန ကဏှမဏ္ဍလေန ပရိဝါရိတေ ဒိဋ္ဌိမဏ္ဍလေ[၁] သန္နိဝိဋ္ဌံ ရူပဒဿနသမတ္ထံ ပသာဒမတ္တံ၊ ဣဒံ ပသာဒစက္ခု နာမ။ တဿ တတော ပရေသဉ္စ သောတာဒီနံ ဝိတ္ထာရကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တာဝ။

တတ္ထ ယဒိဒံ ပသာဒစက္ခု၊ တံ ဂဟေတွာ ဘဂဝါ **စက္ခုံ ဘိက္ခဝေ အနိစ္စန္တိ**-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ “စတူဟိ ကာရဏေဟိ အနိစ္စံ ဥဒယဗ္ဗယဝန္တတာယာ”တိ-အာဒိနာ နယေန ဝိတ္ထာရကထာ ဟေဋ္ဌာ ပကာသိတာယေဝ။ **သောတမ္ပိ** ပသာဒသောတမေဝ အဓိပ္ပေတံ၊ တထာ **ဃာနဇိဝှါကာယာ။ မနော**တိ တေဘူမကသမ္မသနစာရစိတ္တံ။ ဣတိ ဣဒံ သုတ္တံ ဆသု အဇ္ဈတ္တိကာယတနေသု တီဏိ လက္ခဏာနိ ဒဿေတွာ ကထိတေ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တံ။

၂-၃-အဇ္ဈတ္တဒုက္ခသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂-၃။ ဒုတိယံ ဒွေ လက္ခဏာနိ, တတိယံ ဧကလက္ခဏံ ဒဿေတွာ ကထိတေ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တံ။ သေသာနိ ပန တေဟိ သလ္လက္ခိတာနိ ဝါ[၂] ဧတ္တကေနေဝ ဝါ[၃] သလ္လက္ခေဿန္တီတိ။

၄-၆-ဗာဟိရာနိစ္စသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၄-၆။ စတုတ္ထေ **ရူပဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာ** စတုသမုဋ္ဌာနာ၊ **သဒ္ဒေါ** ဒွိသမုဋ္ဌာနော၊ **ဓမ္မာ**တိ တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏံ။ ဣဒမ္ပိ ဗာဟိရေသု ဆသု အာယတနေသု တိလက္ခဏံ ဒဿေတွာ ကထိတေ ဗုဇ္ဈနကာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ ပဉ္စမေ ဆဋ္ဌေ စ ဒုတိယတတိယေသု ဝုတ္တသဒိသောဝ နယော။

၁-ဒိဋ္ဌမဏ္ဍလေ (သျာ၊ က၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၅-ပိဋ္ဌေ စ) ၂-စ (သျာ) ၃-ဝါ တံ (သီ)၊ တံ (သျာ)

7-12. Ajjhattāniccātītānāgatasuttādivaṇṇanā

7-12. Sattamādīni atītānāgatesu cakkhādīsu aniccalakkhaṇādīni sallakkhetvā paccuppannesu balavagāhena kilamantānaṁ vasena vuttāni. Sesaṁ sabbattha heṭṭhā vuttanayamevāti.

Aniccavaggo paṭhamo.

---

2. Yamakavagga

1-4. Paṭhamapubbesambodhasuttādivaṇṇanā

13-16. Yamakavaggassa paṭhamadutiyesu **ajjhattikānan**ti ajjhattajjhattavasena ajjhattikānaṁ. So pana nesaṁ ajjhattikabhāvo chandarāgassa adhimattabalavatāya veditabbo. Manussānaṁ hi antogharaṁ viya cha ajjhattikāyatanāni, gharūpacāraṁ viya cha bāhirāyatanāni. Yathā nesaṁ puttadāradhanadhaññapuṇṇe antoghare chandarāgo adhimattabalavā hoti, tattha kassaci pavisituṁ na denti, appamattena bhājanasaddamattenāpi "kiṁ etan"ti vattāro bhavanti, evamevaṁ chasu ajjhattikesu āyatanesu adhimattabalavachandarāgoti. Iti imāya chandarāgabalavatāya tāni "ajjhattikānī"ti vuttāni. Gharūpacāre pana no tathā balavā hoti, tattha carante manussepi catuppadānipi na sahasā nivārenti. Kiñcāpi na nivārenti, anicchantā pana paṁsupacchimattampi gahituṁ na denti. Iti nesaṁ tattha na adhimattabalavachandarāgo hoti. Rūpādīsupi tatheva na adhimattabalavachandarāgo, tasmā tāni "bāhirānī"ti vuttāni. Vitthārato pana ajjhattikabāhirakathā Visuddhimagge vuttāva. Sesaṁ dvīsupi suttesu heṭṭhā vuttanayameva. Tathā tatiyacatutthesu.

5-6. Paṭhamanoce-assādasuttādivaṇṇanā

17-18. Pañcame **nissaṭā**ti nikkhantā. **Visaññuttā**ti nosaṁyuttā. **Vippamuttā**ti no-adhimuttā. **Vimariyādīkatena cetasā**ti nimmariyādīkatena cetasā. Yaṁ hi kilesajātaṁ vā vaṭṭaṁ vā appahīnaṁ hoti,

၇-၁၂-အဇ္ဈတ္တာနိစ္စာတီတာနာဂတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၇-၁၂။ သတ္တမာဒီနိ အတီတာနာဂတေသု စက္ခာဒီသု အနိစ္စလက္ခဏာဒီနိ သလ္လက္ခေတွာ ပစ္စုပ္ပန္နေသု ဗလဝဂါဟေန ကိလမန္တာနံ ဝသေန ဝုတ္တာနိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

အနိစ္စဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-ယမကဝဂ္ဂ

၁-၄-ပဌမပုဗ္ဗေသမ္ဗောဓသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၃-၁၆။ ယမကဝဂ္ဂဿ ပဌမဒုတိယေသု **အဇ္ဈတ္တိကာနန္တိ** အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တဝသေန အဇ္ဈတ္တိကာနံ။ သော ပန နေသံ အဇ္ဈတ္တိကဘာဝေါ ဆန္ဒရာဂဿ အဓိမတ္တဗလဝတာယ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မနုဿာနံ ဟိ အန္တောဃရံ ဝိယ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာယတနာနိ၊ ဃရူပစာရံ ဝိယ ဆ ဗာဟိရာယတနာနိ။ ယထာ နေသံ ပုတ္တဒါရဓနဓညပုဏ္ဏေ အန္တောဃရေ ဆန္ဒရာဂေါ အဓိမတ္တဗလဝါ ဟောတိ၊ တတ္ထ ကဿစိ ပဝိသိတုံ န ဒေန္တိ၊ အပ္ပမတ္တေန ဘာဇနသဒ္ဒမတ္တေနာပိ "ကိံ ဧတ"န္တိ ဝတ္တာရော ဘဝန္တိ၊ ဧဝမေဝံ ဆသု အဇ္ဈတ္တိကေသု အာယတနေသု အဓိမတ္တဗလဝဆန္ဒရာဂေါတိ။ ဣတိ ဣမာယ ဆန္ဒရာဂဗလဝတာယ တာနိ "အဇ္ဈတ္တိကာနီ"တိ ဝုတ္တာနိ။ ဃရူပစာရေ ပန နော တထာ ဗလဝါ ဟောတိ၊ တတ္ထ စရန္တေ မနုဿေပိ စတုပ္ပဒါနိပိ န သဟသာ နိဝါရေန္တိ။ ကိဉ္စာပိ န နိဝါရေန္တိ၊ အနိစ္ဆန္တာ ပန ပံသုပစ္ဆိမတ္တမ္ပိ ဂဟိတုံ န ဒေန္တိ။ ဣတိ နေသံ တတ္ထ န အဓိမတ္တဗလဝဆန္ဒရာဂေါ ဟောတိ။ ရူပါဒီသုပိ တထေဝ န အဓိမတ္တဗလဝဆန္ဒရာဂေါ၊ တသ္မာ တာနိ "ဗာဟိရာနီ"တိ ဝုတ္တာနိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တာဝ။ သေသံ ဒွီသုပိ သုတ္တေသု ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ တထာ တတိယစတုတ္ထေသု။

၅-၆-ပဌမနောစေအဿာဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၇-၁၈။ ပဉ္စမေ **နိဿဋာ**တိ နိက္ခန္တာ။ **ဝိသညုတ္တာ**တိ နောသံယုတ္တာ။ **ဝိပ္ပမုတ္တာ**တိ နောအဓိမုတ္တာ။ **ဝိမရိယာဒီကတေန စေတသာ**တိ နိမ္မရိယာဒီကတေန စေတသာ။ ယံ ဟိ ကိလေသဇာတံ ဝါ ဝဋ္ဋံ ဝါ အပ္ပဟီနံ ဟောတိ၊

tena sekhānaṁ cittaṁ samariyādīkataṁ nāma. Yaṁ pahīnaṁ, tena vimariyādīkataṁ. Idha pana sabbaso kilesānañceva vaṭṭassa ca pahīnattā vimariyādīkatena kilesavaṭṭamariyādaṁ atikkantena cittena vihariṁsūti attho. Chaṭṭhepi eseva nayo. Chasupi panetesu suttesu catusaccameva kathitanti veditabbaṁ.

7-10. Paṭhamābhinandasuttādivaṇṇanā

19-22. Sattamādīsu catūsu vaṭṭavivaṭṭameva kathitaṁ. Anupubbakathā[1] pana nesaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbāti.

Yamakavaggo dutiyo.

---

3. Sabbavagga

1. Sabbasuttavaṇṇanā

23. Sabbavaggassa paṭhame **sabbaṁ vo bhikkhave**ti sabbaṁ nāma catubbidhaṁ sabbasabbaṁ āyatanasabbaṁ sakkāyasabbaṁ padesasabbanti. Tattha—

> "Na tassa adiṭṭhamidhatthi kiñci,
> Atho aviññātamajānitabbaṁ.
> Sabbaṁ abhiññāsi yadatthi neyyaṁ,
> Tathāgato tena samantacakkhū"ti[2]—

idaṁ sabbasabbaṁ nāma. "Sabbaṁ vo bhikkhave desessāmi, taṁ suṇāthā"ti[3] idaṁ āyatanasabbaṁ nāma. "Sabbadhammamūlapariyāyaṁ vo bhikkhave desessāmī"ti[4] idaṁ sakkāyasabbaṁ nāma. "Sabbadhammesu vā pana paṭhamasamannāhāro uppajjati cittaṁ mano mānasaṁ -pa- tajjāmanodhātū"ti[5] idaṁ padesasabbaṁ nāma. Iti pañcārammaṇamattaṁ padesasabbaṁ. Tebhūmakadhammā sakkāyasabbaṁ. Catubhūmakadhammā āyatanasabbaṁ. Yaṁkiñci neyyaṁ sabbasabbaṁ. Padesasabbaṁ

---

1. Anupubbikathā (Syā, Ka)
2. Khu 7. 280; Khu 8. 93; Khu 9. 127 piṭṭhesu.
3. Saṁ 2. 248 piṭṭhe.
4. Ma 1. 1 piṭṭhe.
5. Tajjāmanoviññāṇadhātūti (Sī, Syā, Ka) Abhi 2. 91 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

တေန သေခါနံ စိတ္တံ သမရိယာဒီကတံ နာမ။ ယံ ပဟီနံ၊ တေန ဝိမရိယာဒီကတံ။ ဣဓ ပန သဗ္ဗသော ကိလေသာနဉ္စေဝ ဝဋ္ဋဿ စ ပဟီနတ္တာ ဝိမရိယာဒီကတေန ကိလေသဝဋ္ဋမရိယာဒံ အတိက္ကန္တေန စိတ္တေန ဝိဟရိံသူတိ အတ္ထော။ ဆဋ္ဌေပိ ဧသေဝ နယော။ ဆသုပိ ပနေတေသု သုတ္တေသု စတုသစ္စမေဝ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၇-၁၀-ပဌမာဘိနန္ဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၉-၂၂။ သတ္တမာဒီသု စတူသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။ အနုပုဗ္ဗကထာ[1] ပန နေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ယမကဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-သဗ္ဗဝဂ္ဂ

၁-သဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ သဗ္ဗဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **သဗ္ဗံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ**တိ သဗ္ဗံ နာမ စတုဗ္ဗိဓံ သဗ္ဗသဗ္ဗံ အာယတနသဗ္ဗံ သက္ကာယသဗ္ဗံ ပဒေသသဗ္ဗန္တိ။ တတ္ထ—

> "န တဿ အဒိဋ္ဌမိဓတ္ထိ ကိဉ္စိ၊
> အထော အဝိညာတမဇာနိတဗ္ဗံ။
> သဗ္ဗံ အဘိညာသိ ယဒတ္ထိ နေယျံ၊
> တထာဂတော တေန သမန္တစက္ခူ"တိ[2]—

ဣဒံ သဗ္ဗသဗ္ဗံ နာမ။ "သဗ္ဗံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ, တံ သုဏာထာ"တိ[3] ဣဒံ အာယတနသဗ္ဗံ နာမ။ "သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိယာယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမီ"တိ[4] ဣဒံ သက္ကာယသဗ္ဗံ နာမ။ "သဗ္ဗဓမ္မေသု ဝါ ပန ပဌမသမန္နာဟာရော ဥပ္ပဇ္ဇတိ စိတ္တံ မနော မာနသံ။ပ။ တဇ္ဇာမနောဓာတူ"တိ[5] ဣဒံ ပဒေသသဗ္ဗံ နာမ။ ဣတိ ပဉ္စာရမ္မဏမတ္တံ ပဒေသသဗ္ဗံ။ တေဘူမကဓမ္မာ သက္ကာယသဗ္ဗံ။ စတုဘူမကဓမ္မာ အာယတနသဗ္ဗံ။ ယံကိဉ္စိ နေယျံ သဗ္ဗသဗ္ဗံ။ ပဒေသသဗ္ဗံ

၁-အနုပုဗ္ဗိကထာ (သျာ၊ က)
၂-ခု ၇-၂၈၀၊ ခု ၈-၉၃၊ ခု ၉-၁၂၇-ပိဋ္ဌေသု။
၃-သံ ၂-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။
၅-တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတူတိ (သီ၊ သျာ၊ က) အဘိ ၂-၉၁-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

sakkāyasabbaṁ na pāpuṇāti, sakkāyasabbaṁ āyatanasabbaṁ na pāpuṇāti, āyatanasabbaṁ sabbasabbaṁ na pāpuṇāti. Kasmā? Sabbaññutaññāṇassa ayaṁ nāma dhammo ārammaṇaṁ na hotīti natthitāya. Imasmiṁ pana sutte āyatanasabbaṁ adhippetaṁ.

Paccakkhāyāti paṭikkhipitvā. **Vācāvatthukamevassā**ti vācāya vattabbavatthumattakameva bhaveyya. Imāni pana dvādasāyatanāni atikkamitvā ayaṁ nāma añño sabhāvadhammo atthīti dassetuṁ na sakkuṇeyya. **Puṭṭho ca na sampāyeyyā**ti "katamaṁ aññaṁ sabbaṁ nāmā"ti pucchito "idaṁ nāmā"ti vacanena sampādetuṁ na sakkuṇeyya. **Vighātaṁ āpajjeyyā**ti dukkhaṁ āpajjeyya. **Yathā taṁ bhikkhave avisayasmin**ti ettha **tan**ti nipātamattaṁ. **Yathā**ti kāraṇavacanaṁ, yasmā avisaye puṭṭhoti attho. Avisayasmiṁ hi sattānaṁ vighātova hoti, kūṭāgāramattaṁ silaṁ sīsena ukkhipitvā gambhīre udake taraṇaṁ avisayo, tathā candimasūriyānaṁ ākaḍḍhitvā pātanaṁ, tasmiṁ avisaye vāyamanto vighātameva āpajjati, evaṁ imasmimpi avisaye vighātameva āpajjeyyāti adhippāyo.

2. Pahānasuttavaṇṇanā

24. Dutiye **sabbappahānāyā**ti sabbassa pahānāya. **Cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayitan**ti cakkhusamphassaṁ mūlapaccayaṁ katvā uppannā sampaṭicchanasantīraṇavoṭṭhabbanajavanavedanā. Cakkhuviññāṇasampayuttāya pana vattabbameva natthi. Sotadvārādivedanāpaccayādīsupi eseva nayo. Ettha pana **mano**ti bhavaṅgacittaṁ. **Dhammā**ti ārammaṇaṁ. **Manoviññāṇan**ti sahāvajjanakajavanaṁ. **Manosamphasso**ti bhavaṅgasahajāto samphasso. **Vedayitan**ti sahāvajjanavedanāya javanavedanā. Bhavaṅgasampayuttāya pana vattabbameva natthi. Āvajjanaṁ bhavaṅgato amocetvā **mano**ti sahāvajjanena bhavaṅgaṁ daṭṭhabbaṁ. **Dhammā**ti ārammaṇaṁ. **Manoviññāṇan**ti javanaviññāṇaṁ. **Manosamphasso**ti bhavaṅgasahajāto samphasso. **Vedayitan**ti javanasahajātā vedanā. Sahāvajjanena bhavaṅgasahajātāpi vaṭṭatiyeva. Yā panettha[1] desanā anusiṭṭhi-āṇā[2], ayaṁ paṇṇatti nāmāti.

1. Yāpi ca (Ṭīkā) 2. Desanā-anusandhi (Sī), desanā anusandhisāsanaṁ (Syā)

သက္ကာယသဗ္ဗံ န ပါပုဏာတိ၊ သက္ကာယသဗ္ဗံ အာယတနသဗ္ဗံ န ပါပုဏာတိ၊ အာယတနသဗ္ဗံ သဗ္ဗသဗ္ဗံ န ပါပုဏာတိ။ ကသ္မာ? သဗ္ဗညုတညာဏဿ အယံ နာမ ဓမ္မော အာရမ္မဏံ န ဟောတီတိ နတ္ထိတာယ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ အာယတနသဗ္ဗံ အဓိပ္ပေတံ။

ပစ္စက္ခာယာတိ ပဋိက္ခိပိတွာ။ **ဝါစာဝတ္ထုကမေဝဿာ**တိ ဝါစာယ ဝတ္တဗ္ဗဝတ္ထုမတ္တကမေဝ ဘဝေယျ။ ဣမာနိ ပန ဒွါဒသာယတနာနိ အတိက္ကမိတွာ အယံ နာမ အညော သဘာဝဓမ္မော အတ္ထီတိ ဒဿေတုံ န သက္ကုဏေယျ။ **ပုဋ္ဌော စ န သမ္ပာယေယျာ**တိ "ကတမံ အညံ သဗ္ဗံ နာမာ"တိ ပုစ္ဆိတော "ဣဒံ နာမာ"တိ ဝစနေန သမ္ပာဒေတုံ န သက္ကုဏေယျ။ **ဝိဃာတံ အာပဇ္ဇေယျာ**တိ ဒုက္ခံ အာပဇ္ဇေယျ။ **ယထာ တံ ဘိက္ခဝေ အဝိသယသ္မိ**န္တိ ဧတ္ထ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ **ယထာ**တိ ကာရဏဝစနံ၊ ယသ္မာ အဝိသယေ ပုဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ အဝိသယသ္မိံ ဟိ သတ္တာနံ ဝိဃာတောဝ ဟောတိ၊ ကူဋာဂါရမတ္တံ သိလံ သီသေန ဥက္ခိပိတွာ ဂမ္ဘီရေ ဥဒကေ တရဏံ အဝိသယော၊ တထာ စန္ဒိမသူရိယာနံ အာကဍ္ဎိတွာ ပါတနံ၊ တသ္မိံ အဝိသယေ ဝါယမန္တော ဝိဃာတမေဝ အာပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ဣမသ္မိမ္ပိ အဝိသယေ ဝိဃာတမေဝ အာပဇ္ဇေယျာတိ အဓိပ္ပါယော။

၂-ပဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ ဒုတိယေ **သဗ္ဗပ္ပဟာနာယာ**တိ သဗ္ဗဿ ပဟာနာယ။ **စက္ခုသမ္ဖဿပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေဒယိတ**န္တိ စက္ခုသမ္ဖဿံ မူလပစ္စယံ ကတွာ ဥပ္ပန္နာ သမ္ပဋိစ္ဆနသန္တီရဏဝေါဋ္ဌဗ္ဗနဇဝနဝေဒနာ။ စက္ခုဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာယ ပန ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ သောတဒွါရာဒိဝေဒနာပစ္စယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ ပန **မနော**တိ ဘဝင်္ဂစိတ္တံ။ **ဓမ္မာ**တိ အာရမ္မဏံ။ **မနောဝိညာဏ**န္တိ သဟာဝဇ္ဇနကဇဝနံ။ **မနောသမ္ဖဿော**တိ ဘဝင်္ဂသဟဇာတော သမ္ဖဿော။ **ဝေဒယိတ**န္တိ သဟာဝဇ္ဇနဝေဒနာယ ဇဝနဝေဒနာ။ ဘဝင်္ဂသမ္ပယုတ္တာယ ပန ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ အာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂတော အမောစေတွာ **မနော**တိ သဟာဝဇ္ဇနေန ဘဝင်္ဂံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ဓမ္မာ**တိ အာရမ္မဏံ။ **မနောဝိညာဏ**န္တိ ဇဝနဝိညာဏံ။ **မနောသမ္ဖဿော**တိ ဘဝင်္ဂသဟဇာတော သမ္ဖဿော။ **ဝေဒယိတ**န္တိ ဇဝနသဟဇာတာ ဝေဒနာ။ သဟာဝဇ္ဇနေန ဘဝင်္ဂသဟဇာတာပိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ယာ ပနေတ္ထ[၁] ဒေသနာ အနုသိဋ္ဌိအာဏာ[၂]၊ အယံ ပဏ္ဏတ္တိ နာမာတိ။

၁-ယာပိ စ (ဋီကာ) ၂-ဒေသနာအနုသန္ဓိ (သီ)၊ ဒေသနာ အနုသန္ဓိသာသနံ (သျာ)

3. Abhiññāpariññāpahānasuttavaṇṇanā

25. Tatiye **sabbaṁ abhiññā pariññā pahānāyā**ti sabbaṁ abhijānitvā parijānitvā pajahanatthāya. **Abhiññā pariññā pahātabban**ti abhijānitvā parijānitvā pahātabbaṁ. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ.

4. Paṭhama-aparijānanasuttavaṇṇanā

26. Catutthe **anabhijānaṁ aparijānaṁ avirājayaṁ appajahan**ti anabhijānanto aparijānanto avirājento appajahanto. Ettha ca **avirājento**ti avigacchāpento[1]. Iti imasmiṁ sutte tissopi pariññā kathitā honti. “Abhijānan”ti hi vacanena ñātapariññā kathitā, “parijānan”ti vacanena tīraṇapariññā, “virājayaṁ pajahan”ti dvīhi pahānapariññāti.

5. Dutiya-aparijānanasuttavaṇṇanā

27. Pañcame **cakkhuviññāṇaviññātabbā dhammā**ti heṭṭhā gahitarūpameva gahetvā dasseti. Heṭṭhā vā āpāthagataṁ gahitaṁ, idha anāpāthagataṁ. Idaṁ panettha sanniṭṭhānaṁ—heṭṭhā āpāthagatampi anāpāthagatampi gahitameva, idha pana cakkhuviññāṇasampayuttā tayo khandhā. Te hi cakkhuviññāṇena saha viññātabbattā “cakkhuviññāṇaviññātabbā”ti vuttā. Sesapadesupi eseva nayo.

6. Ādittasuttavaṇṇanā

28. Chaṭṭhe **Gayāsīse**ti Gayāgāmassa hi avidūre gayāti ekā pokkharaṇīpi atthi nadīpi, Gayāsīsanāmako hatthikumbhasadiso piṭṭhipāsāṇopi, yattha bhikkhusahassassapi okāso pahoti, Bhagavā tattha viharati. Tena vuttaṁ “Gayāsīse”ti. **Bhikkhū āmantesī**ti tesaṁ sappāyadhammadesanaṁ vicinitvā taṁ desessāmīti āmantesi.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—ito kira dvānavutikappe Mahindo nāma rājā ahosi. Tassa jeṭṭhaputto Phusso nāma, so pūritapāramī pacchimabhavikasatto, paripākagate ñāṇe Bodhimaṇḍaṁ āruyha sabbaññutaṁ

1. Avitacchāpento (Syā), avibhacchāpento (Ka)

၃-အဘိညာပရိညာပဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅။ တတိယေ **သဗ္ဗံ အဘိညာ ပရိညာ ပဟာနာယာ**တိ သဗ္ဗံ အဘိဇာနိတွာ ပရိဇာနိတွာ ပဇဟနတ္ထာယ။ **အဘိညာ ပရိညာ ပဟာတဗ္ဗန္**တိ အဘိဇာနိတွာ ပရိဇာနိတွာ ပဟာတဗ္ဗံ။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄-ပဌမအပရိဇာနနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆။ စတုတ္ထေ **အနဘိဇာနံ အပရိဇာနံ အဝိရာဇယံ အပ္ပဇဟန္**တိ အနဘိဇာနန္တော အပရိဇာနန္တော အဝိရာဇေန္တော အပ္ပဇဟန္တော။ ဧတ္ထ စ **အဝိရာဇေန္တော**တိ အဝိဂစ္ဆာပေန္တော[၁]။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တိဿောပိ ပရိညာ ကထိတာ ဟောန္တိ။ “အဘိဇာနန္”တိ ဟိ ဝစနေန ဉာတပရိညာ ကထိတာ၊ “ပရိဇာနန္”တိ ဝစနေန တီရဏပရိညာ၊ “ဝိရာဇယံ ပဇဟန္”တိ ဒွီဟိ ပဟာနပရိညာတိ။

၅-ဒုတိယအပရိဇာနနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇။ ပဉ္စမေ **စက္ခုဝိညာဏဝိညာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ**တိ ဟေဋ္ဌာ ဂဟိတရူပမေဝ ဂဟေတွာ ဒဿေတိ။ ဟေဋ္ဌာ ဝါ အာပါထဂတံ ဂဟိတံ၊ ဣဓ အနာပါထဂတံ။ ဣဒံ ပနေတ္ထ သန္နိဋ္ဌာနံ—ဟေဋ္ဌာ အာပါထဂတမ္ပိ အနာပါထဂတမ္ပိ ဂဟိတမေဝ၊ ဣဓ ပန စက္ခုဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ တယော ခန္ဓာ။ တေ ဟိ စက္ခုဝိညာဏေန သဟ ဝိညာတဗ္ဗတ္တာ “စက္ခုဝိညာဏဝိညာတဗ္ဗာ”တိ ဝုတ္တာ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၆-အာဒိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈။ ဆဋ္ဌေ **ဂယာသီသေ**တိ ဂယာဂါမဿ ဟိ အဝိဒူရေ ဂယာတိ ဧကာ ပေါက္ခရဏီပိ အတ္ထိ နဒီပိ, ဂယာသီသနာမကော ဟတ္ထိကုမ္ဘသဒိသော ပိဋ္ဌိပါသာဏောပိ၊ ယတ္ထ ဘိက္ခုသဟဿဿပိ ဩကာသော ပဟောတိ၊ ဘဂဝါ တတ္ထ ဝိဟရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဂယာသီသေ”တိ။ **ဘိက္ခူ အာမန္တေသီ**တိ တေသံ သပ္ပာယဓမ္မဒေသနံ ဝိစိနိတွာ တံ ဒေသေဿာမီတိ အာမန္တေသိ။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—ဣတော ကိရ ဒွါနဝုတိကပ္ပေ မဟိန္ဒော နာမ ရာဇာ အဟောသိ။ တဿ ဇေဋ္ဌပုတ္တော ဖုဿော နာမ၊ သော ပူရိတပါရမီ ပစ္ဆိမဘဝိကသတ္တော၊ ပရိပါကဂတေ ဉာဏေ ဗောဓိမဏ္ဍံ အာရုယှ သဗ္ဗညုတံ

၁-အဝိတစ္ဆာပေန္တော (သျာ)၊ အဝိဘစ္ဆာပေန္တော (က)

paṭivijjhi. Rañño kaniṭṭhaputto tassa aggasāvako ahosi, purohitaputto dutiyasāvako. Rājā cintesi “mayhaṁ jeṭṭhaputto nikkhamitvā Buddho jāto, kaniṭṭhaputto aggasāvako, purohitaputto dutiyasāvako”ti. So “amhākaṁyeva Buddho, amhākaṁ dhammo, amhākaṁ saṁgho”ti vihāraṁ kāretvā vihāradvārakoṭṭhakato yāva attano gharadvārā ubhato veḷubhittikuṭikāhi[1] parikkhipitvā matthake suvaṇṇatārakakhacitasamosaritagandhadāmamālādāmavitānaṁ bandhāpetvā heṭṭhā rajatavaṇṇaṁ vālukaṁ santharitvā pupphāni vikirāpetvā tena maggena Bhagavato āgamanaṁ kāresi.

Satthā vihārasmiṁyeva ṭhito cīvaraṁ pārupitvā antosāṇiyāva saddhiṁ bhikkhusaṁghena rājagehaṁ āgacchati, katabhattakicco antosāṇiyāva gacchati. Koci kaṭacchubhikkhāmattampi dātuṁ na labhati. Tato nāgarā ujjhāyiṁsu “Buddho loke uppanno, na ca mayaṁ puññāni kātuṁ labhāma. Yathā hi candimasūriyā sabbesaṁ ālokaṁ karonti, evaṁ Buddhā nāma sabbesaṁ hitatthāya uppajjanti, ayaṁ pana rājā sabbesaṁ puññacetanaṁ[2] attanoyeva anto pavesetī”ti.

Tassa ca rañño aññe tayo puttā atthi, nāgarā tehi saddhiṁ ekato hutvā sammantayiṁsu “rājakulehi saddhiṁ aṭṭo nāma natthi, ekaṁ upāyaṁ karomā”ti. Te paccante core uṭṭhāpetvā “katipayā gāmā pahaṭā”ti sāsanaṁ āharāpetvā rañño ārocayiṁsu. Rājā putte pakkosāpetvā “tātā ahaṁ mahallako, gacchatha core vūpasamethā”ti pesesi. Payuttacorā ito cito ca avippakiritvā[3] tesaṁ santikameva āgacchiṁsu. Te anāvāse gāme vāsetvā[4] “vūpasamitā corā”ti āgantvā rājānaṁ vanditvā aṭṭhaṁsu.

Rājā tuṭṭho “tātā varaṁ vo demī”ti āha. Te adhivāsetvā gantvā nāgarehi saddhiṁ mantayiṁsu “raññā amhākaṁ varo dinno, kiṁ gaṇhāmā”ti. Ayyaputtā tumhākaṁ hatthi-assādayo na dullabhā, Buddharatanaṁ pana dullabhaṁ, na sabbakālaṁ uppajjati, tumhākaṁ jeṭṭhabhātikassa Phussabuddhassa paṭijagganavaraṁ gaṇhathāti. Te “evaṁ karissāmā”ti nāgarānaṁ

1. Veḷukiṭikāhi (Sī), veḷukaṭṭhakāhi (Syā) 2. Puññakkhettaṁ (Sī)
3. Vippakiritvā (Sī, Syā) 4. Gāme ca pesetvā (Syā)

ပဋိဝိဇ္ဈိ။ ရညော ကနိဋ္ဌပုတ္တော တဿ အဂ္ဂသာဝကော အဟောသိ၊ ပုရောဟိတပုတ္တော ဒုတိယသာဝကော။ ရာဇာ စိန္တေသိ “မယှံ ဇေဋ္ဌပုတ္တော နိက္ခမိတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဇာတော၊ ကနိဋ္ဌပုတ္တော အဂ္ဂသာဝကော၊ ပုရောဟိတပုတ္တော ဒုတိယသာဝကော”တိ။ သော “အမှာကံယေဝ ဗုဒ္ဓေါ၊ အမှာကံ ဓမ္မော၊ အမှာကံ သံဃော”တိ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ ဝိဟာရဒွါရကောဋ္ဌကတော ယာဝ အတ္တနော ဃရဒွါရာ ဥဘတော ဝေဠုဘိတ္တိကုဋိကာဟိ[၁] ပရိက္ခိပိတွာ မတ္ထကေ သုဝဏ္ဏတာရကခစိတသမောသရိတဂန္ဓဒါမမာလာဒါမဝိတာနံ ဗန္ဓာပေတွာ ဟေဋ္ဌာ ရဇတဝဏ္ဏံ ဝါလုကံ သန္ထရိတွာ ပုပ္ဖာနိ ဝိကိရာပေတွာ တေန မဂ္ဂေန ဘဂဝတော အာဂမနံ ကာရေသိ။

သတ္ထာ ဝိဟာရသ္မိံယေဝ ဌိတော စီဝရံ ပါရုပိတွာ အန္တောသာဏိယာဝ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန ရာဇဂေဟံ အာဂစ္ဆတိ၊ ကတဘတ္တကိစ္စော အန္တောသာဏိယာဝ ဂစ္ဆတိ။ ကောစိ ကဋစ္ဆုဘိက္ခာမတ္တမ္ပိ ဒါတုံ န လဘတိ။ တတော နာဂရာ ဥဇ္ဈာယိံသု “ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နော၊ န စ မယံ ပုညာနိ ကာတုံ လဘာမ။ ယထာ ဟိ စန္ဒိမသူရိယာ သဗ္ဗေသံ အာလောကံ ကရောန္တိ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါ နာမ သဗ္ဗေသံ ဟိတတ္ထာယ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အယံ ပန ရာဇာ သဗ္ဗေသံ ပုညစေတနံ[၂] အတ္တနောယေဝ အန္တော ပဝေသေတီ”တိ။

တဿ စ ရညော အညေ တယော ပုတ္တာ အတ္ထိ၊ နာဂရာ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကတော ဟုတွာ သမ္မန္တယိံသု “ရာဇကုလေဟိ သဒ္ဓိံ အဋ္ဋော နာမ နတ္ထိ၊ ဧကံ ဥပါယံ ကရောမာ”တိ။ တေ ပစ္စန္တေ စောရေ ဥဋ္ဌာပေတွာ “ကတိပယာ ဂါမာ ပဟဋာ”တိ သာသနံ အာဟရာပေတွာ ရညော အာရောစယိံသု။ ရာဇာ ပုတ္တေ ပက္ကောသာပေတွာ “တာတာ အဟံ မဟလ္လကော၊ ဂစ္ဆထ စောရေ ဝူပသမေထာ”တိ ပေသေသိ။ ပယုတ္တစောရာ ဣတော စိတော စ အဝိပ္ပကိရိတွာ[၃] တေသံ သန္တိကမေဝ အာဂစ္ဆိံသု။ တေ အနာဝါသေ ဂါမေ ဝါသေတွာ[၄] “ဝူပသမိတာ စောရာ”တိ အာဂန္တွာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌံသု။

ရာဇာ တုဋ္ဌော “တာတာ ဝရံ ဝေါ ဒေမီ”တိ အာဟ။ တေ အဓိဝါသေတွာ ဂန္တွာ နာဂရေဟိ သဒ္ဓိံ မန္တယိံသု “ရညာ အမှာကံ ဝရော ဒိန္နော၊ ကိံ ဂဏှာမာ”တိ။ အယျပုတ္တာ တုမှာကံ ဟတ္ထိအဿာဒယော န ဒုလ္လဘာ၊ ဗုဒ္ဓရတနံ ပန ဒုလ္လဘံ၊ န သဗ္ဗကာလံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တုမှာကံ ဇေဋ္ဌဘာတိကဿ ဖုဿဗုဒ္ဓဿ ပဋိဇဂ္ဂနဝရံ ဂဏှထာတိ။ တေ “ဧဝံ ကရိဿာမာ”တိ နာဂရာနံ

၁-ဝေဠုကိဋိကာဟိ (သီ)၊ ဝေဠုကဋ္ဌကာဟိ (သျာ) ၂-ပုညက္ခေတ္တံ (သီ)
၃-ဝိပ္ပကိရိတွာ (သီ၊ သျာ) ၄-ဂါမေ စ ပေသေတွာ (သျာ)

paṭissuṇitvā katamassukammā sunhātā suvilittā rañño santikaṁ gantvā "deva no varaṁ dethā"ti yāciṁsu. Kiṁ gaṇhissatha tātāti. Deva amhākaṁ hatthi-assādīhi attho natthi, jeṭṭhabhātikassa no Phussabuddhassa paṭijagganavaraṁ dethāti. "Ayaṁ varo na sakkā mayā jīvamānena dātun"ti dve kaṇṇe pidahi[1]. "Deva na tumhe amhehi balakkārena varaṁ dāpitā, tumhehi attano ruciyā tuṭṭhehi dinno, kiṁ deva rājakulassa dve kathā vaṭṭantī"ti saccavāditāya bhaṇiṁsu[2].

Rājā vinivattituṁ alabhanto "tātā satta saṁvacchare satta māse satta ca divase upaṭṭhahitvā tumhākaṁ dassāmī"ti āha. Sundaraṁ deva pāṭibhogaṁ dethāti. Kissa pāṭibhogaṁ tātāti. Ettakaṁ kālaṁ amaraṇapāṭibhogaṁ devāti. Tātā ayuttaṁ pāṭibhogaṁ dāpetha, na sakkā evaṁ pāṭibhogaṁ dātuṁ, tiṇagge ussāvabindusadisaṁ sattānaṁ jīvitanti. No ce deva pāṭibhogaṁ detha, mayaṁ antarā matā kiṁ kusalaṁ karissāmāti. Tena hi tātā cha saṁvaccharāni dethāti. Na sakkā devāti. Tena hi pañca, cattāri, tīṇi, dve, ekaṁ saṁvaccharaṁ detha. Satta, cha māse detha -pa- māsaḍḍhamattaṁ dethāti. Na sakkā devāti. Tena hi sattadivasamattaṁ dethāti. Sādhu devāti satta divase sampaṭicchiṁsu. Rājā satta saṁvacchare satta māse satta divase kattabbasakkāraṁ sattasuyeva divasesu akāsi.

Tato puttānaṁ vasanaṭṭhānaṁ Satthāraṁ pesetuṁ aṭṭha-usabhavitthataṁ maggaṁ alaṅkārāpesi, majjhaṭṭhāne catu-usabhappamāṇaṁ padesaṁ hatthīhi maddāpetvā kasiṇamaṇḍalasadisaṁ katvā vālukāya santharāpetvā pupphābhikiṇṇamakāsi, tattha tattha kadaliyo ca puṇṇaghaṭe ca ṭhapāpetvā dhajapaṭākā ukkhipāpesi. Usabhe usabhe pokkharaṇiṁ khaṇāpesi, aparabhāge dvīsu passesu gandhamālāpupphāpaṇe pasārāpesi. Majjhaṭṭhāne catu-usabhavitthārassa alaṅkatamaggassa ubhosu passesu dve dve usabhavitthāre magge khāṇukaṇṭake harāpetvā daṇḍadīpikāyo kārāpesi. Rājaputtāpi attano āṇāpavattiṭṭhāne soḷasa-usabhamaggaṁ tatheva alaṅkārāpesuṁ.

1. Dve kaṇṇepi thakesi (Sī, Syā)
2. Vaṭṭanti, mayaṁ saccavāditāya gaṇhimhāti āhaṁsu (Sī), vaṭṭatīti saccavāditāya gaṇhiṁsu (Syā)

ပဋိဿုဏိတွာ ကတမဿုကမ္မာ သုန္ဟာတာ သုဝိလိတ္တာ ရညော သန္တိကံ ဂန္တွာ "ဒေဝ နော ဝရံ ဒေထာ"တိ ယာစိံသု။ ကိံ ဂဏှိဿထ တာတာတိ။ ဒေဝ အမှာကံ ဟတ္ထိအဿာဒီဟိ အတ္ထော နတ္ထိ၊ ဇေဋ္ဌဘာတိကဿ နော ဖုဿဗုဒ္ဓဿ ပဋိဇဂ္ဂနဝရံ ဒေထာတိ။ "အယံ ဝရော န သက္ကာ မယာ ဇီဝမာနေန ဒါတု"န္တိ ဒွေ ကဏ္ဏေ ပိဒဟိ[၁]။ "ဒေဝ န တုမှေ အမှေဟိ ဗလက္ကာရေန ဝရံ ဒါပိတာ၊ တုမှေဟိ အတ္တနော ရုစိယာ တုဋ္ဌေဟိ ဒိန္နော၊ ကိံ ဒေဝ ရာဇကုလဿ ဒွေ ကထာ ဝဋ္ဋန္တီ"တိ သစ္စဝါဒိတာယ ဘဏိံသု[၂]။

ရာဇာ ဝိနိဝတ္တိတုံ အလဘန္တော "တာတာ သတ္တ သံဝစ္ဆရေ သတ္တ မာသေ သတ္တ စ ဒိဝသေ ဥပဋ္ဌဟိတွာ တုမှာကံ ဒဿာမီ"တိ အာဟ။ သုန္ဒရံ ဒေဝ ပါဋိဘောဂံ ဒေထာတိ။ ကိဿ ပါဋိဘောဂံ တာတာတိ။ ဧတ္တကံ ကာလံ အမရဏပါဋိဘောဂံ ဒေဝါတိ။ တာတာ အယုတ္တံ ပါဋိဘောဂံ ဒါပေထ၊ န သက္ကာ ဧဝံ ပါဋိဘောဂံ ဒါတုံ၊ တိဏဂ္ဂေ ဥဿာဝဗိန္ဒုသဒိသံ သတ္တာနံ ဇီဝိတန္တိ။ နော စေ ဒေဝ ပါဋိဘောဂံ ဒေထ၊ မယံ အန္တရာ မတာ ကိံ ကုသလံ ကရိဿာမာတိ။ တေန ဟိ တာတာ ဆ သံဝစ္ဆရာနိ ဒေထာတိ။ န သက္ကာ ဒေဝါတိ။ တေန ဟိ ပဉ္စ၊ စတ္တာရိ၊ တီဏိ၊ ဒွေ၊ ဧကံ သံဝစ္ဆရံ ဒေထ။ သတ္တ၊ ဆ မာသေ ဒေထ။ပ။ မာသဍ္ဎမတ္တံ ဒေထာတိ။ န သက္ကာ ဒေဝါတိ။ တေန ဟိ သတ္တဒိဝသမတ္တံ ဒေထာတိ။ သာဓု ဒေဝါတိ သတ္တ ဒိဝသေ သမ္ပဋိစ္ဆိံသု။ ရာဇာ သတ္တ သံဝစ္ဆရေ သတ္တ မာသေ သတ္တ ဒိဝသေ ကတ္တဗ္ဗသက္ကာရံ သတ္တသုယေဝ ဒိဝသေသု အကာသိ။

တတော ပုတ္တာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ သတ္ထာရံ ပေသေတုံ အဋ္ဌဥသဘဝိတ္ထတံ မဂ္ဂံ အလင်္ကာရာပေသိ၊ မဇ္ဈဋ္ဌာနေ စတုဥသဘပ္ပမာဏံ ပဒေသံ ဟတ္ထီဟိ မဒ္ဒါပေတွာ ကသိဏမဏ္ဍလသဒိသံ ကတွာ ဝါလုကာယ သန္ထရာပေတွာ ပုပ္ဖာဘိကိဏ္ဏမကာသိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ကဒလိယော စ ပုဏ္ဏဃဋေ စ ဌပါပေတွာ ဓဇပဋာကာ ဥက္ခိပါပေသိ။ ဥသဘေ ဥသဘေ ပေါက္ခရဏိံ ခဏာပေသိ၊ အပရဘာဂေ ဒွီသု ပဿေသု ဂန္ဓမာလာပုပ္ဖာပဏေ ပသာရာပေသိ။ မဇ္ဈဋ္ဌာနေ စတုဥသဘဝိတ္ထာရဿ အလင်္ကတမဂ္ဂဿ ဥဘောသု ပဿေသု ဒွေ ဒွေ ဥသဘဝိတ္ထာရေ မဂ္ဂေ ခါဏုကဏ္ဋကေ ဟရာပေတွာ ဒဏ္ဍဒီပိကာယော ကာရာပေသိ။ ရာဇပုတ္တာပိ အတ္တနော အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနေ သောဠသဥသဘမဂ္ဂံ တထေဝ အလင်္ကာရာပေသုံ။

၁-ဒွေ ကဏ္ဏေပိ ထကေသိ (သီ၊ သျာ)
၂-ဝဋ္ဋန္တိ၊ မယံ သစ္စဝါဒိတာယ ဂဏှိမှာတိ အာဟံသု (သီ)၊ ဝဋ္ဋတီတိ သစ္စဝါဒိတာယ ဂဏှိံသု (သျာ)

Rājā attano āṇāpavattiṭṭhānassa kedārasīmaṁ gantvā Satthāraṁ vanditvā paridevamāno "tātā mayhaṁ dakkhiṇakkhiṁ uppāṭetvā gaṇhantā viya gacchatha, evaṁ gaṇhitvā gatā pana Buddhānaṁ anucchavikaṁ kareyyātha, mā surāsoṇḍā viya pamattā vicaritthā"ti āha. Te "jānissāma mayaṁ devā"ti Satthāraṁ gahetvā gatā vihāraṁ kāretvā Satthu niyyātetvā tattha Satthāraṁ paṭijaggantā kālena therāsane, kālena majjhimāsane, kālena saṁghanavakāsane tiṭṭhanti. Dānaṁ upaparikkhamānānaṁ[1] tiṇṇampi janānaṁ[2] ekasadisameva ahosi. Te upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya cintayiṁsu "kathaṁ nu kho Satthu ajjhāsayaṁ gaṇheyyāmā"ti. Atha nesaṁ etadahosi "Buddhā nāma dhammagaruno na āmisagaruno, sīle patiṭṭhamānā mayaṁ Satthu ajjhāsayaṁ gahetuṁ sakkhissāmā"ti dānasaṁvidhāyake manusse pakkosāpetvā "tātā imināva nīhārena yāgubhattakhādanīyādīni sampādentā dānaṁ pavattethā"ti vatvā dānasaṁvidahanapalibodhaṁ chindiṁsu.

Atha nesaṁ jeṭṭhabhātā pañcasate purise ādāya dasasu sīlesu patiṭṭhāya dve kāsāyāni acchādetvā kappiyaṁ udakaṁ paribhuñjamāno vāsaṁ kappesi. Majjhimo tīhi, kaniṭṭho dvīhi purisasatehi saddhiṁ tatheva paṭipajji. Te yāvajīvaṁ Satthāraṁ upaṭṭhahiṁsu. Satthā tesaṁyeva santike parinibbāyi.

Tepi kālaṁ katvā tato paṭṭhāya dvānavutikappe manussalokato devalokaṁ, devalokato ca manussalokaṁ saṁsarantā amhākaṁ Satthukāle devalokā cavitvā manussaloke nibbattiṁsu. Tesaṁ dānagge byāvaṭo[3] mahā-amacco Aṅgamagadhānaṁ rājā Bimbisāro hutvā nibbatti. Te tasseva rañño raṭṭhe brāhmaṇamahāsālakule nibbattiṁsu. Jeṭṭhabhātā jeṭṭhova jāto, majjhimakaniṭṭhā majjhimakaniṭṭhāyeva. Yepi tesaṁ parivāramanussā, te parivāramanussāva jātā. Te vuddhimanvāya tayopi janā taṁ purisasahassaṁ ādāya nikkhamitvā tāpasā hutvā Uruvelāyaṁ nadītīreyeva vasiṁsu. Aṅgamagadhavāsino māse māse tesaṁ mahāsakkāraṁ abhiharanti.

1. Upaparikkhamānā (Sī), upaparikkhaya (Syā) 2. Janānaṁ dānaṁ (Sī)
3. Vācako (Sī, Syā)

ရာဇာ အတ္တနော အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနဿ ကေဒါရသီမံ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ပရိဒေဝမာနော "တာတာ မယှံ ဒက္ခိဏက္ခိံ ဥပ္ပါဋေတွာ ဂဏှန္တာ ဝိယ ဂစ္ဆထ၊ ဧဝံ ဂဏှိတွာ ဂတာ ပန ဗုဒ္ဓါနံ အနုစ္ဆဝိကံ ကရေယျာထ၊ မာ သုရာသောဏ္ဍာ ဝိယ ပမတ္တာ ဝိစရိတ္ထာ"တိ အာဟ။ တေ "ဇာနိဿာမ မယံ ဒေဝါ"တိ သတ္ထာရံ ဂဟေတွာ ဂတာ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ သတ္ထု နိယျာတေတွာ တတ္ထ သတ္ထာရံ ပဋိဇဂ္ဂန္တာ ကာလေန ထေရာသနေ, ကာလေန မဇ္ဈိမာသနေ, ကာလေန သံဃနဝကာသနေ တိဋ္ဌန္တိ။ ဒါနံ ဥပပရိက္ခမာနာနံ[၁] တိဏ္ဏမ္ပိ ဇနာနံ[၂] ဧကသဒိသမေဝ အဟောသိ။ တေ ဥပကဋ္ဌာယ ဝဿူပနာယိကာယ စိန္တယိံသု "ကထံ နု ခေါ သတ္ထု အဇ္ဈာသယံ ဂဏှေယျာမာ"တိ။ အထ နေသံ ဧတဒဟောသိ "ဗုဒ္ဓါ နာမ ဓမ္မဂရုနော န အာမိသဂရုနော၊ သီလေ ပတိဋ္ဌမာနာ မယံ သတ္ထု အဇ္ဈာသယံ ဂဟေတုံ သက္ခိဿာမာ"တိ ဒါနသံဝိဓာယကေ မနုဿေ ပက္ကောသာပေတွာ "တာတာ ဣမိနာဝ နီဟာရေန ယာဂုဘတ္တခါဒနီယာဒီနိ သမ္ပာဒေန္တာ ဒါနံ ပဝတ္တေထာ"တိ ဝတွာ ဒါနသံဝိဒဟနပလိဗောဓံ ဆိန္ဒိံသု။

အထ နေသံ ဇေဋ္ဌဘာတာ ပဉ္စသတေ ပုရိသေ အာဒါယ ဒသသု သီလေသု ပတိဋ္ဌာယ ဒွေ ကာသာယာနိ အစ္ဆာဒေတွာ ကပ္ပိယံ ဥဒကံ ပရိဘုဉ္ဇမာနော ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ မဇ္ဈိမော တီဟိ၊ ကနိဋ္ဌော ဒွီဟိ ပုရိသသတေဟိ သဒ္ဓိံ တထေဝ ပဋိပဇ္ဇိ။ တေ ယာဝဇီဝံ သတ္ထာရံ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ သတ္ထာ တေသံယေဝ သန္တိကေ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

တေပိ ကာလံ ကတွာ တတော ပဋ္ဌာယ ဒွါနဝုတိကပ္ပေ မနုဿလောကတော ဒေဝလောကံ, ဒေဝလောကတော စ မနုဿလောကံ သံသရန္တာ အမှာကံ သတ္ထုကာလေ ဒေဝလောကာ စဝိတွာ မနုဿလောကေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တေသံ ဒါနဂ္ဂေ ဗျာဝဋော[၃] မဟာအမစ္စော အင်္ဂမဂဓာနံ ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တေ တဿေဝ ရညော ရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ ဇေဋ္ဌဘာတာ ဇေဋ္ဌောဝ ဇာတော၊ မဇ္ဈိမကနိဋ္ဌာ မဇ္ဈိမကနိဋ္ဌာယေဝ။ ယေပိ တေသံ ပရိဝါရမနုဿာ၊ တေ ပရိဝါရမနုဿာဝ ဇာတာ။ တေ ဝုဒ္ဓိမန္ဝာယ တယောပိ ဇနာ တံ ပုရိသသဟဿံ အာဒါယ နိက္ခမိတွာ တာပသာ ဟုတွာ ဥရုဝေလာယံ နဒီတီရေယေဝ ဝသိံသု။ အင်္ဂမဂဓဝါသိနော မာသေ မာသေ တေသံ မဟာသက္ကာရံ အဘိဟရန္တိ။

၁-ဥပပရိက္ခမာနာ (သီ)၊ ဥပပရိက္ခယ (သျာ) ၂-ဇနာနံ ဒါနံ (သီ) ၃-ဝါစကော (သီ၊ သျာ)

Atha amhākaṁ bodhisatto katābhinikkhamano anupubbena Sabbaññutaṁ patvā pavattitavaradhammacakko yasādayo kulaputte vinetvā saṭṭhi arahante dhammadesanatthāya disāsu uyyojetvā sayaṁ pattacīvaramādāya “te tayo jaṭilabhātike damessāmī”ti Uruvelaṁ gantvā anekehi pāṭihāriyasatehi tesaṁ diṭṭhiṁ bhinditvā te pabbājesi. So taṁ iddhimayapattacīvaradharaṁ samaṇasahassaṁ ādāya Gayāsīsaṁ gantvā tehi parivārito nisīditvā “katarā nu kho etesaṁ dhammakathā sappāyā”ti cintento “ime sāyaṁpātaṁ aggiṁ paricaranti, imesaṁ dvādasāyatanāni ādittāni sampajjalitāni viya katvā desessāmi, evaṁ ime arahattaṁ pāpuṇituṁ sakkhissantī”ti sanniṭṭhānamakāsi. Atha nesaṁ tathā dhammaṁ desetuṁ imaṁ ādittapariyāyaṁ abhāsi. Tena vuttaṁ “bhikkhū āmantesīti tesaṁ sappāyadhammadesanaṁ vicinitvā taṁ desessāmīti āmantesī”ti. Tattha **ādittan**ti padittaṁ sampajjalitaṁ. Sesaṁ vuttanayameva. Iti imasmiṁ sutte dukkhalakkhaṇaṁ kathitaṁ.

7. Addhabhūtasuttavaṇṇanā

29. Sattame **addhabhūtan**ti adhibhūtaṁ ajjhotthaṭaṁ, upaddutanti attho. Imasmimpi sutte dukkhalakkhaṇameva kathitaṁ.

8. Samugghātasāruppasuttavaṇṇanā

30. Aṭṭhame **sabbamaññitasamugghātasāruppan**ti sabbesaṁ taṇhāmānadiṭṭhimaññitānaṁ samugghātāya anucchavikaṁ. **Idhā**ti imasmiṁ sāsane. **Cakkhuṁ na maññatī**ti cakkhuṁ ahanti vā mamanti vā paroti vā parassāti vā na maññati. **Cakkhusmiṁ na maññatī**ti ahaṁ cakkhusmiṁ, mama kiñcanapalibodho cakkhusmiṁ, paro cakkhusmiṁ, parassa kiñcanapalibodho cakkhusminti na maññati. **Cakkhuto na maññatī**ti ahaṁ cakkhuto niggato, mama kiñcanapalibodho cakkhuto niggato, paro cakkhuto niggato, parassa kiñcanapalibodho cakkhuto niggatoti evampi na maññati, taṇhāmānadiṭṭhimaññanānaṁ ekampi na uppādetīti attho. **Cakkhuṁ meti na maññatī**ti mama cakkhūti na maññati, mamattabhūtaṁ taṇhāmaññanaṁ na uppādetīti attho. Sesaṁ uttānamevāti. Imasmiṁ sutte catucattālīsāya ṭhānesu[1] arahattaṁ pāpetvā vipassanā kathitā.

1. Catucattālīsādhikasatesu ṭhānesu (Sī, Syā)

အထ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ကတာဘိနိက္ခမနော အနုပုဗ္ဗေန သဗ္ဗညုတံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော ယသာဒယော ကုလပုတ္တေ ဝိနေတွာ သဋ္ဌိ အရဟန္တေ ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ ဒိသာသု ဥယျောဇေတွာ သယံ ပတ္တစီဝရမာဒါယ “တေ တယော ဇဋိလဘာတိကေ ဒမေဿာမီ”တိ ဥရုဝေလံ ဂန္တွာ အနေကေဟိ ပါဋိဟာရိယသတေဟိ တေသံ ဒိဋ္ဌိံ ဘိန္ဒိတွာ တေ ပဗ္ဗာဇေသိ။ သော တံ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဓရံ သမဏသဟဿံ အာဒါယ ဂယာသီသံ ဂန္တွာ တေဟိ ပရိဝါရိတော နိသီဒိတွာ “ကတရာ နု ခေါ ဧတေသံ ဓမ္မကထာ သပ္ပါယာ”တိ စိန္တေန္တော “ဣမေ သာယံပါတံ အဂ္ဂိံ ပရိစရန္တိ၊ ဣမေသံ ဒွါဒသာယတနာနိ အာဒိတ္တာနိ သမ္ပဇ္ဇလိတာနိ ဝိယ ကတွာ ဒေသေဿာမိ၊ ဧဝံ ဣမေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ သက္ခိဿန္တီ”တိ သန္နိဋ္ဌာနမကာသိ။ အထ နေသံ တထာ ဓမ္မံ ဒေသေတုံ ဣမံ အာဒိတ္တပရိယာယံ အဘာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဘိက္ခူ အာမန္တေသီတိ တေသံ သပ္ပါယဓမ္မဒေသနံ ဝိစိနိတွာ တံ ဒေသေဿာမီတိ အာမန္တေသီ”တိ။ တတ္ထ **အာဒိတ္တ**န္တိ ပဒိတ္တံ သမ္ပဇ္ဇလိတံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဒုက္ခလက္ခဏံ ကထိတံ။

၇-အဒ္ဓဘူတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ သတ္တမေ **အဒ္ဓဘူတ**န္တိ အဓိဘူတံ အဇ္ဈောတ္ထဋံ၊ ဥပဒ္ဒုတန္တိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိမ္ပိ သုတ္တေ ဒုက္ခလက္ခဏမေဝ ကထိတံ။

၈-သမုဂ္ဃာတသာရုပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀။ အဋ္ဌမေ **သဗ္ဗမညိတသမုဂ္ဃာတသာရုပ္ပ**န္တိ သဗ္ဗေသံ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိမညိတာနံ သမုဂ္ဃာတာယ အနုစ္ဆဝိကံ။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ **စက္ခုံ န မညတီ**တိ စက္ခုံ အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ ပရောတိ ဝါ ပရဿာတိ ဝါ န မညတိ။ **စက္ခုသ္မိံ န မညတီ**တိ အဟံ စက္ခုသ္မိံ၊ မမ ကိဉ္စနပလိဗောဓော စက္ခုသ္မိံ၊ ပရော စက္ခုသ္မိံ၊ ပရဿ ကိဉ္စနပလိဗောဓော စက္ခုသ္မိန္တိ န မညတိ။ **စက္ခုတော န မညတီ**တိ အဟံ စက္ခုတော နိဂ္ဂတော၊ မမ ကိဉ္စနပလိဗောဓော စက္ခုတော နိဂ္ဂတော၊ ပရော စက္ခုတော နိဂ္ဂတော၊ ပရဿ ကိဉ္စနပလိဗောဓော စက္ခုတော နိဂ္ဂတောတိ ဧဝမ္ပိ န မညတိ၊ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိမညနာနံ ဧကမ္ပိ န ဥပ္ပါဒေတီတိ အတ္ထော။ **စက္ခုံ မေတိ န မညတီ**တိ မမ စက္ခူတိ န မညတိ၊ မမတ္တဘူတံ တဏှာမညနံ န ဥပ္ပါဒေတီတိ အတ္ထော။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝါတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတုစတ္တာလီသာယ ဌာနေသု[၁] အရဟတ္တံ ပါပေတွာ ဝိပဿနာ ကထိတာ။

၁-စတုစတ္တာလီသာဓိကသတေသု ဌာနေသု (သီ၊ သျာ)

9. Paṭhamasamugghātasappāyasuttavaṇṇanā

31. Navame **samugghātasappāyā**ti samugghātassa upakārabhūtā. **Tato taṁ hoti aññathā**ti tato taṁ aññenākārena hoti. **Aññathābhāvī bhavasatto loko bhavamevābhinandatī**ti aññathābhāvaṁ vipariṇāmaṁ upagamanena aññathābhāvī hutvāpi bhavesu satto laggo lagito[1] palibuddho ayaṁ loko bhavaṁyeva abhinandati. **Yāvatā bhikkhave khandhadhātu-āyatanan**ti bhikkhave yattakaṁ idaṁ khandhā ca dhātuyo ca āyatanāni cāti khandhadhātu-āyatanaṁ. **Tampi na maññatī**ti sabbampi na maññatīti heṭṭhā gahitameva saṁkaḍḍhitvā puna dasseti. Imasmiṁ sutte aṭṭhacattālīsāya ṭhānesu[2] arahattaṁ pāpetvā vipassanā kathitā.

10. Dutiyasamugghātasappāyasuttavaṇṇanā

32. Dasame **etaṁ mamā**ti-ādīhi tīhi tīhi padehi taṇhāmānadiṭṭhigāhe dassetvā tiparivaṭṭanayena desanā katā. Paṭipāṭiyā pana tīsupi imesu suttesu saha vipassanāya cattāropi maggā kathitāti.

Sabbavaggo tatiyo.

---

4. Jātidhammavaggavaṇṇanā

33-42. Jātidhammavagge **jātidhamman**ti jāyanadhammaṁ nibbattanasabhāvaṁ. **Jarādhamman**ti jīraṇasabhāvaṁ. **Byādhidhamman**ti byādhino uppattipaccayabhāvena byādhisabhāvaṁ. **Maraṇadhamman**ti maraṇasabhāvaṁ. **Sokadhamman**ti sokassa uppattipaccayabhāvena sokasabhāvaṁ. **Saṁkilesikadhamman**ti saṁkilesikasabhāvaṁ[3]. **Khayadhamman**ti khayagamanasabhāvaṁ. **Vayadhammā**dīsupi eseva nayoti.

Jātidhammavaggo catuttho.

1. Laggito (Sī, Syā)
2. Aṭṭhacattālīsādhikasatesu ṭhānesu (Sī, Syā)
3. Saṁkilissanasabhāvaṁ (Sī)

၉-ပဌမသမုဂ္ဃာတသပ္ပါယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁။ နဝမေ **သမုဂ္ဃာတသပ္ပါယာ**တိ သမုဂ္ဃာတဿ ဥပကာရဘူတာ။ **တတော တံ ဟောတိ အညထာ**တိ တတော တံ အညေနာကာရေန ဟောတိ။ **အညထာဘာဝီ ဘဝသတ္တော လောကော ဘဝမေဝါဘိနန္ဒတီ**တိ အညထာဘာဝံ ဝိပရိဏာမံ ဥပဂမနေန အညထာဘာဝီ ဟုတွာပိ ဘဝေသု သတ္တော လဂ္ဂေါ လဂိတော[၁] ပလိဗုဒ္ဓေါ အယံ လောကော ဘဝံယေဝ အဘိနန္ဒတိ။ **ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ခန္ဓဓာတုအာယတန**န္တိ ဘိက္ခဝေ ယတ္တကံ ဣဒံ ခန္ဓာ စ ဓာတုယော စ အာယတနာနိ စာတိ ခန္ဓဓာတုအာယတနံ။ **တမ္ပိ န မညတီ**တိ သဗ္ဗမ္ပိ န မညတီတိ ဟေဋ္ဌာ ဂဟိတမေဝ သံကဍ္ဎိတွာ ပုန ဒဿေတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အဋ္ဌစတ္တာလီသာယ ဌာနေသု[၂] အရဟတ္တံ ပါပေတွာ ဝိပဿနာ ကထိတာ။

၁၀-ဒုတိယသမုဂ္ဃာတသပ္ပါယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂။ ဒသမေ **ဧတံ မမာ**တိအာဒီဟိ တီဟိ တီဟိ ပဒေဟိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဂါဟေ ဒဿေတွာ တိပရိဝဋ္ဋနနယေန ဒေသနာ ကတာ။ ပဋိပါဋိယာ ပန တီသုပိ ဣမေသု သုတ္တေသု သဟ ဝိပဿနာယ စတ္တာရောပိ မဂ္ဂါ ကထိတာတိ။

သဗ္ဗဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-ဇာတိဓမ္မဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၃၃-၄၂။ ဇာတိဓမ္မဝဂ္ဂေ **ဇာတိဓမ္မ**န္တိ ဇာယနဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တနသဘာဝံ။ **ဇရာဓမ္မ**န္တိ ဇီရဏသဘာဝံ။ **ဗျာဓိဓမ္မ**န္တိ ဗျာဓိနော ဥပ္ပတ္တိပစ္စယဘာဝေန ဗျာဓိသဘာဝံ။ **မရဏဓမ္မ**န္တိ မရဏသဘာဝံ။ **သောကဓမ္မ**န္တိ သောကဿ ဥပ္ပတ္တိပစ္စယဘာဝေန သောကသဘာဝံ။ **သံကိလေသိကဓမ္မ**န္တိ သံကိလေသိကသဘာဝံ[၃]။ **ခယဓမ္မ**န္တိ ခယဂမနသဘာဝံ။ **ဝယဓမ္မာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယောတိ။

ဇာတိဓမ္မဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၁-လဂ္ဂိတော (သီ၊ သျာ)
၂-အဋ္ဌစတ္တာလီသာဓိကသတေသု ဌာနေသု (သီ၊ သျာ)
၃-သံကိလိဿနသဘာဝံ (သီ)

5. Sabba-aniccavaggavaṇṇanā

43-52. Aniccavagge **abhiññeyyan**ti pade ñātapariññā āgatā, itarā pana dve gahitāyevāti veditabbā. **Pariññeyyapahātabba**padesupi tīraṇapahānapariññāva āgatā, itarāpi pana dve gahitāyevāti veditabbā. **Sacchikātabban**ti paccakkhaṁ kātabbaṁ. **Abhiññāpariññeyyan**ti idhāpi pahānapariññā avuttāpi gahitāyevāti veditabbā. **Upaddutan**ti anekaggaṭṭhena[1]. **Upassaṭṭhan**ti upahataṭṭhena. Sesaṁ uttānamevāti.

Sabba-aniccavaggo pañcamo.

Paṭhamo paṇṇāsako.

---

(6) 1. Avijjāvaggavaṇṇanā

53-62. Avijjāvagge **avijjā**ti catūsu saccesu aññāṇaṁ. **Vijjā**ti arahattamaggavijjā. **Aniccato jānato passato**ti dukkhānattavasenāpi jānato passato pahīyatiyeva, idaṁ pana aniccavasena kathite bujjhanakapuggalassa ajjhāsayena vuttaṁ. Eseva nayo sabbattha. Api cettha **saṁyojanā**ti dasa saṁyojanāni. **Āsavā**ti cattāro āsavā. **Anusayā**ti satta anusayā. **Sabbupādānapariññāyā**ti sabbesaṁ catunnampi upādānānaṁ tīhi pariññāhi parijānanatthāya. **Pariyādānāyā**ti khepanatthāya. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Avijjāvaggo paṭhamo.

---

(7) 2. Migajālavagga

1. Paṭhamamigajālasuttavaṇṇanā

63. Migajālavaggassa paṭhame **cakkhuviññeyyā**ti cakkhuviññāṇena passitabbā. **Sotaviññeyyā**dīsupi eseva nayo. **Iṭṭhā**ti pariyiṭṭhā vā

---

1. Anekattaṭṭhena (Syā)

၅-သဗ္ဗအနိစ္စဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၄၃-၅၂။ အနိစ္စဝဂ္ဂေ **အဘိညေယျန္တိ** ပဒေ ဉာတပရိညာ အာဂတာ၊ ဣတရာ ပန ဒွေ ဂဟိတာယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ပရိညေယျပဟာတဗ္ဗ**ပဒေသုပိ တီရဏပဟာနပရိညာဝ အာဂတာ၊ ဣတရာပိ ပန ဒွေ ဂဟိတာယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သစ္ဆိကာတဗ္ဗန္တိ** ပစ္စက္ခံ ကာတဗ္ဗံ။ **အဘိညာပရိညေယျန္တိ** ဣဓာပိ ပဟာနပရိညာ အဝုတ္တာပိ ဂဟိတာယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဥပဒ္ဒုတန္တိ** အနေကဂ္ဂဋ္ဌေန[၁]။ **ဥပဿဋ္ဌန္တိ** ဥပဟတဋ္ဌေန။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သဗ္ဗအနိစ္စဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ပဌမော ပဏ္ဏာသကော။

---

(၆) ၁-အဝိဇ္ဇာဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၅၃-၆၂။ အဝိဇ္ဇာဝဂ္ဂေ **အဝိဇ္ဇာ**တိ စတူသု သစ္စေသု အညာဏံ။ **ဝိဇ္ဇာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇာ။ **အနိစ္စတော ဇာနတော ပဿတော**တိ ဒုက္ခာနတ္တဝသေနာပိ ဇာနတော ပဿတော ပဟီယတိယေဝ၊ ဣဒံ ပန အနိစ္စဝသေန ကထိတေ ဗုဇ္ဈနကပုဂ္ဂလဿ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တံ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ အပိ စေတ္ထ **သံယောဇနာ**တိ ဒသ သံယောဇနာနိ။ **အာသဝါ**တိ စတ္တာရော အာသဝါ။ **အနုသယာ**တိ သတ္တ အနုသယာ။ **သဗ္ဗုပါဒါနပရိညာယာ**တိ သဗ္ဗေသံ စတုန္နမ္ပိ ဥပါဒါနာနံ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနနတ္ထာယ။ **ပရိယာဒါနာယာ**တိ ခေပနတ္ထာယ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အဝိဇ္ဇာဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၇) ၂-မိဂဇာလဝဂ္ဂ

၁-ပဌမမိဂဇာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၃။ မိဂဇာလဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **စက္ခုဝိညေယျာ**တိ စက္ခုဝိညာဏေန ပဿိတဗ္ဗာ။ **သောတဝိညေယျာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဣဋ္ဌာ**တိ ပရိယိဋ္ဌာ ဝါ

၁-အနေကတ္တဋ္ဌေန (သျာ)

hontu mā vā, iṭṭhārammaṇabhūtāti attho. **Kantā**ti kamanīyā. **Manāpā**ti manavaḍḍhanakā. **Piyarūpā**ti piyajātikā. **Kāmūpasaṁhitā**ti ārammaṇaṁ katvā uppajjamānena kāmena upasaṁhitā. **Rajanīyā**ti rañjanīyā, rāguppattikāraṇabhūtāti attho. **Nandī**ti taṇhānandī. **Saṁyogo**ti saṁyojanaṁ. **Nandisaṁyojanasaṁyutto**ti nandībandhanena baddho. **Araññavanapatthānī**ti araññāni ca vanapatthāni ca. Tattha kiñcāpi abhidhamme nippariyāyena “nikkhamitvā bahi indakhīlā sabbametaṁ araññan”ti[1] vuttaṁ, tathāpi yaṁ taṁ “pañcadhanusatikaṁ pacchiman”ti[2] araññakaṅganipphādakaṁ senāsanaṁ vuttaṁ, tadeva adhippetanti veditabbaṁ. **Vanapatthan**ti gāmantaṁ atikkamitvā manussānaṁ anupacāraṭṭhānaṁ, yattha na kasīyati na vapīyati. Vuttampi cetaṁ—

“Vanapatthanti dūrānametaṁ senāsanānaṁ adhivacanaṁ. Vanapatthanti vanasaṇḍānametaṁ, vanapatthanti bhiṁsanakānametaṁ, vanapatthanti salomahaṁsānametaṁ, vanapatthanti pariyantānametaṁ, vanapatthanti amanussūpacārānaṁ senāsanānametaṁ adhivacanan”ti[1].

Ettha ca pariyantānanti imaṁ ekaṁ pariyāyaṁ ṭhapetvā sesapariyāyehi vanapatthāni veditabbāni. **Pantānī**ti pariyantāni atidūrāni. **Appasaddānī**ti udukkhalamusaladārakasaddādīnaṁ[3] abhāvena appasaddāni. **Appanigghosānī**ti tesaṁ tesaṁ ninnādamahānigghosassa abhāvena appanigghosāni. **Vijanavātānī**ti sañcaraṇajanassa sarīravātavirahitāni. **Manussarāhasseyyakānī**ti manussānaṁ rahokammassa anucchavikāni. **Paṭisallānasāruppānī**ti nilīyanasāruppāni.

2. Dutiyamigajālasuttavaṇṇanā

64. Dutiye **nandinirodhā dukkhanirodho**ti taṇhānandiyā nirodhena vaṭṭadukkhassa nirodho.

1. Abhi 2. 260 piṭṭhe. 2. Vi 1. 377 piṭṭhe.
3. ...sarāvādisaddānaṁ (Sī), ...sarāvākasaddādīnaṁ (Syā)

ဟောန္တု မာ ဝါ၊ ဣဋ္ဌာရမ္မဏဘူတာတိ အတ္ထော။ **ကန္တာ**တိ ကမနီယာ။ **မနာပါ**တိ မနဝဍ္ဎနကာ။ **ပိယရူပါ**တိ ပိယဇာတိကာ။ **ကာမူပသံဟိတာ**တိ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေန ကာမေန ဥပသံဟိတာ။ **ရဇနီယာ**တိ ရဉ္ဇနီယာ၊ ရာဂုပ္ပတ္တိကာရဏဘူတာတိ အတ္ထော။ **နန္ဒီ**တိ တဏှာနန္ဒီ။ **သံယောဂေါ**တိ သံယောဇနံ။ **နန္ဒီသံယောဇနသံယုတ္တော**တိ နန္ဒီဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓေါ။ **အရညဝနပတ္ထာနီ**တိ အရညာနိ စ ဝနပတ္ထာနိ စ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အဘိဓမ္မေ နိပ္ပရိယာယေန “နိက္ခမိတွာ ဗဟိ ဣန္ဒခီလာ သဗ္ဗမေတံ အရည”န္တိ[၁] ဝုတ္တံ၊ တထာပိ ယံ တံ “ပဉ္စဓနုသတိကံ ပစ္ဆိမ”န္တိ[၂] အရညကင်္ဂနိပ္ဖါဒကံ သေနာသနံ ဝုတ္တံ၊ တဒေဝ အဓိပ္ပေတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဝနပတ္ထ**န္တိ ဂါမန္တံ အတိက္ကမိတွာ မနုဿာနံ အနုပစာရဋ္ဌာနံ၊ ယတ္ထ န ကသီယတိ န ဝပီယတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ဝနပတ္ထန္တိ ဒူရာနမေတံ သေနာသနာနံ အဓိဝစနံ။ ဝနပတ္ထန္တိ ဝနသဏ္ဍာနမေတံ၊ ဝနပတ္ထန္တိ ဘိံသနကာနမေတံ၊ ဝနပတ္ထန္တိ သလောမဟံသာနမေတံ၊ ဝနပတ္ထန္တိ ပရိယန္တာနမေတံ၊ ဝနပတ္ထန္တိ အမနုဿူပစာရာနံ သေနာသနာနမေတံ အဓိဝစန”န္တိ[၁]။

ဧတ္ထ စ ပရိယန္တာနန္တိ ဣမံ ဧကံ ပရိယာယံ ဌပေတွာ သေသပရိယာယေဟိ ဝနပတ္ထာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ပန္တာနီ**တိ ပရိယန္တာနိ အတိဒူရာနိ။ **အပ္ပသဒ္ဒါနီ**တိ ဥဒုက္ခလမုသလဒါရကသဒ္ဒါဒီနံ[၃] အဘာဝေန အပ္ပသဒ္ဒါနိ။ **အပ္ပနိဂ္ဃောသာနီ**တိ တေသံ တေသံ နိန္နာဒမဟာနိဂ္ဃောသဿ အဘာဝေန အပ္ပနိဂ္ဃောသာနိ။ **ဝိဇနဝါတာနီ**တိ သဉ္စရဏဇနဿ သရီရဝါတဝိရဟိတာနိ။ **မနုဿရာဟဿေယျကာနီ**တိ မနုဿာနံ ရဟောကမ္မဿ အနုစ္ဆဝိကာနိ။ **ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပါနီ**တိ နိလီယနသာရုပ္ပါနိ။

၂-ဒုတိယမိဂဇာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၄။ ဒုတိယေ **နန္ဒိနိရောဓာ ဒုက္ခနိရောဓော**တိ တဏှာနန္ဒိယာ နိရောဓေန ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ နိရောဓော။

၁-အဘိ ၂-၂၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-....သရာဝါဒိသဒ္ဒါနံ (သီ)၊....သရာဝကသဒ္ဒါဒီနံ (သျာ)

3-5. Paṭhamasamiddhimārapañhāsuttādivaṇṇanā

65-67. Tatiye **samiddhī**ti attabhāvassa samiddhatāya evaṁ laddhanāmo. Tassa kira therassa attabhāvo abhirūpo ahosi pāsādiko, ukkhittamālāpuṭo viya alaṅkatamālāgabbho viya ca sabbākārapāripūriyā samiddho. Tasmā samiddhitveva saṅkhaṁ gato. **Māro**ti maraṇaṁ pucchati. **Mārapaññattī**ti māroti paññatti nāmaṁ nāmadheyyaṁ. **Atthi tattha māro vā mārapaññatti vā**ti tattha maraṇaṁ vā maraṇanti idaṁ nāmaṁ vā atthīti dasseti. Catutthaṁ uttānameva, tathā pañcamaṁ.

6. Samiddhilokapañhāsuttavaṇṇanā

68. Chaṭṭhe **loko**ti lujjanapalujjanaṭṭhena[1] loko. Iti Migajālattherassa āyācanasuttato paṭṭhāya pañcasupi suttesu vaṭṭavivaṭṭameva kathitaṁ.

7. Upasena-āsīvisasuttavaṇṇanā

69. Sattame **Sītavane**ti evaṁnāmake susānavane. **Sappasoṇḍikapabbhāre**ti sappaphaṇasadisatāya evaṁladdhanāme pabbhāre. **Upasenassā**ti Dhammasenāpatino kaniṭṭhabhātika-upasenattharassa. **Āsīviso patito hotī**ti thero kira katabhattakicco mahācīvaraṁ gahetvā leṇacchāyāya mandamandena vātapānavātena bījiyamāno nisīditvā dupaṭṭanivāsane sūcikammaṁ karoti. Tasmiṁ khaṇe leṇacchadane dve āsīvisapotakā kīḷanti. Tesu eko patitvā therassa aṁsakūṭe avatthāsi. So ca phuṭṭhaviso hoti. Tasmā patitaṭṭhānato paṭṭhāya therassa kāye dīpasikhā viya vaṭṭiṁ pariyādiyamānamevassa visaṁ otiṇṇaṁ, thero visassa tathāgamanaṁ disvā kiñcāpi taṁ patitamattameva yathāparicchedena gataṁ, attano pana iddhibalena "ayaṁ attabhāvo leṇe mā vinassatū"ti adhiṭṭhahitvā bhikkhū āmantesi. **Purāyaṁ kāyo idheva vikiratī**ti yāva na vikirati, tāva naṁ bahiddhā nīharathāti attho. **Aññathattan**ti aññathābhāvaṁ. **Indriyānaṁ vā vipariṇāman**ti cakkhusotādīnaṁ

---
1. Lujjanaṭṭhena (Sī, Syā)

၃-၅-ပဌမသမိဒ္ဓိမာရပဉှာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၆၅-၆၇။ တတိယေ **သမိဒ္ဓီ**တိ အတ္တဘာဝဿ သမိဒ္ဓတာယ ဧဝံ လဒ္ဓနာမော။ တဿ ကိရ ထေရဿ အတ္တဘာဝေါ အဘိရူပေါ အဟောသိ ပါသာဒိကော၊ ဥက္ခိတ္တမာလာပုဋော ဝိယ အလင်္ကတမာလာဂဗ္ဘော ဝိယ စ သဗ္ဗာကာရပါရိပူရိယာ သမိဒ္ဓေါ။ တသ္မာ သမိဒ္ဓိတွေဝ သင်္ခံ ဂတော။ **မာရော**တိ မရဏံ ပုစ္ဆတိ။ **မာရပညတ္တီ**တိ မာရောတိ ပညတ္တိ နာမံ နာမဓေယျံ။ **အတ္ထိ တတ္ထ မာရော ဝါ မာရပညတ္တိ ဝါ**တိ တတ္ထ မရဏံ ဝါ မရဏန္တိ ဣဒံ နာမံ ဝါ အတ္ထီတိ ဒဿေတိ။ စတုတ္ထံ ဥတ္တာနမေဝ၊ တထာ ပဉ္စမံ။

၆-သမိဒ္ဓိလောကပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၈။ ဆဋ္ဌေ **လောကော**တိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန[၁] လောကော။ ဣတိ မိဂဇာလတ္ထေရဿ အာယာစနသုတ္တတော ပဋ္ဌာယ ပဉ္စသုပိ သုတ္တေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၇-ဥပသေနအာသီဝိသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၉။ သတ္တမေ **သီတဝနေ**တိ ဧဝံနာမကေ သုသာနဝနေ။ **သပ္ပသောဏ္ဍိကပဗ္ဘာရေ**တိ သပ္ပဖဏသဒိသတာယ ဧဝံလဒ္ဓနာမေ ပဗ္ဘာရေ။ **ဥပသေနဿာ**တိ ဓမ္မသေနာပတိနော ကနိဋ္ဌဘာတိကဥပသေနတ္ထေရဿ။ **အာသီဝိသော ပတိတော ဟောတီ**တိ ထေရော ကိရ ကတဘတ္တကိစ္စော မဟာစီဝရံ ဂဟေတွာ လေဏစ္ဆာယာယ မန္ဒမန္ဒေန ဝါတပါနဝါတေန ဗီဇိယမာနော နိသီဒိတွာ ဒုပဋ္ဋနိဝါသနေ သူစိကမ္မံ ကရောတိ။ တသ္မိံ ခဏေ လေဏစ္ဆဒနေ ဒွေ အာသီဝိသပေါတကာ ကီဠန္တိ။ တေသု ဧကော ပတိတွာ ထေရဿ အံသကူဋေ အဝတ္ထာသိ။ သော စ ဖုဋ္ဌဝိသော ဟောတိ။ တသ္မာ ပတိတဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ ထေရဿ ကာယေ ဒီပသိခါ ဝိယ ဝဋ္ဋိံ ပရိယာဒိယမာနမေဝဿ ဝိသံ ဩတိဏ္ဏံ၊ ထေရော ဝိသဿ တထာဂမနံ ဒိသွာ ကိဉ္စာပိ တံ ပတိတမတ္တမေဝ ယထာပရိစ္ဆေဒေန ဂတံ၊ အတ္တနော ပန ဣဒ္ဓိဗလေန "အယံ အတ္တဘာဝေါ လေဏေ မာ ဝိနဿတူ"တိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ။ **ပုရာယံ ကာယော ဣဓေဝ ဝိကိရတီ**တိ ယာဝ န ဝိကိရတိ၊ တာဝ နံ ဗဟိဒ္ဓါ နီဟရထာတိ အတ္ထော။ **အညထတ္တ**န္တိ အညထာဘာဝံ။ **ဣန္ဒြိယာနံ ဝါ ဝိပရိဏာမ**န္တိ စက္ခုသောတာဒီနံ

၁-လုဇ္ဇနဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ)

indriyānaṁ pakativijahanabhāvaṁ. **Tattheva vikirī**ti bahi nīharitvā ṭhapitaṭṭhāne mañcakasmiṁyeva vikiri.

8. Upavāṇasandiṭṭhikasuttavaṇṇanā

70. Aṭṭhame **rūpappaṭisaṁvedī**ti nīlapītādibhedaṁ ārammaṇaṁ vavatthāpento rūpaṁ paṭisaṁviditaṁ karoti, tasmā rūpappaṭisaṁvedī nāma hoti. **Rūparāgappaṭisaṁvedī**ti kilesassa atthibhāveneva pana rūparāgaṁ paṭisaṁviditaṁ karoti nāma, tasmā rūparāgappaṭisaṁvedīti vuccati. **Sandiṭṭhiko**ti-ādīni Visuddhimagge vuttatthāneva. **No ca rūparāgappaṭisaṁvedī**ti kilesassa natthibhāveneva na rūparāgaṁ paṭisaṁviditaṁ karoti nāma, tasmā "no ca rūparāgappaṭisaṁvedī"ti vuccati. Imasmiṁ sutte sekhāsekhānaṁ paccavekkhaṇā kathitā.

9. Paṭhamachaphassāyatanasuttavaṇṇanā

71. Navame **phassāyatanānan**ti phassākarānaṁ. **Avusitan**ti avuṭṭhaṁ. **Ārakā**ti dūre. **Etthāhaṁ bhante anassasanti**[1] bhante ahaṁ ettha anassasiṁ, naṭṭho nāma ahanti vadati. Bhagavā "ayaṁ bhikkhu 'ahaṁ nāma imasmiṁ sāsane naṭṭho'ti vadati, kinnu khvassa aññesu dhātukammaṭṭhānakasiṇakammaṭṭhānādīsu abhiyogo atthī"ti cintetvā tampi apassanto "kataraṁ nu kho kammaṭṭhānaṁ imassa sappāyaṁ bhavissatī"ti cintesi. Tato "āyatanakammaṭṭhānameva sappāyan"ti disvā taṁ kathento **taṁ kiṁ maññasi bhikkhū**ti-ādimāha. **Sādhū**ti tassa byākaraṇe sampahaṁsanaṁ. **Esevanto dukkhassā**ti ayameva vaṭṭadukkhassanto paricchedo, nibbānanti attho.

10. Dutiyachaphassāyatanasuttavaṇṇanā

72. Dasame **anassasan**ti nassasiṁ, naṭṭho nāmamhi icceva attho. **Āyatiṁ apunabbhavāyā**ti ettha āyatiṁ apunabbhavo nāma nibbānaṁ, nibbānatthāya[2] pahīnaṁ bhavissatīti attho.

---

1. Anassāsinti (Sī) 2. Anibbattanatthāya (Sī, Syā)

ဣန္ဒြိယာနံ ပကတိဝိဇဟနဘာဝံ။ **တတ္ထေဝ ဝိကိရီ**တိ ဗဟိ နီဟရိတွာ ဌပိတဋ္ဌာနေ မဉ္စကသ္မိံယေဝ ဝိကိရိ။

၈-ဥပဝါဏသန္ဒိဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၀။ အဋ္ဌမေ **ရူပပ္ပဋိသံဝေဒီ**တိ နီလပီတာဒိဘေဒံ အာရမ္မဏံ ဝဝတ္ထာပေန္တော ရူပံ ပဋိသံဝိဒိတံ ကရောတိ၊ တသ္မာ ရူပပ္ပဋိသံဝေဒီ နာမ ဟောတိ။ **ရူပရာဂပ္ပဋိသံဝေဒီ**တိ ကိလေသဿ အတ္ထိဘာဝေနေဝ ပန ရူပရာဂံ ပဋိသံဝိဒိတံ ကရောတိ နာမ၊ တသ္မာ ရူပရာဂပ္ပဋိသံဝေဒီတိ ဝုစ္စတိ။ **သန္ဒိဋ္ဌိကော**တိအာဒီနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **နော စ ရူပရာဂပ္ပဋိသံဝေဒီ**တိ ကိလေသဿ နတ္ထိဘာဝေနေဝ န ရူပရာဂံ ပဋိသံဝိဒိတံ ကရောတိ နာမ၊ တသ္မာ "နော စ ရူပရာဂပ္ပဋိသံဝေဒီ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သေခါသေခါနံ ပစ္စဝေက္ခဏာ ကထိတာ။

၉-ပဌမဆဖဿာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၁။ နဝမေ **ဖဿာယတနာန**န္တိ ဖဿာကရာနံ။ **အဝုသိတ**န္တိ အဝုဋ္ဌံ။ **အာရကာ**တိ ဒူရေ။ **ဧတ္ထာဟံ ဘန္တေ အနဿသ**န္တိ[၁] ဘန္တေ အဟံ ဧတ္ထ အနဿသိံ၊ နဋ္ဌော နာမ အဟန္တိ ဝဒတိ။ ဘဂဝါ "အယံ ဘိက္ခု 'အဟံ နာမ ဣမသ္မိံ သာသနေ နဋ္ဌော'တိ ဝဒတိ၊ ကိန္နု ခွဿ အညေသု ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနကသိဏကမ္မဋ္ဌာနာဒီသု အဘိယောဂေါ အတ္ထီ"တိ စိန္တေတွာ တမ္ပိ အပဿန္တော "ကတရံ နု ခေါ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဣမဿ သပ္ပာယံ ဘဝိဿတီ"တိ စိန္တေသိ။ တတော "အာယတနကမ္မဋ္ဌာနမေဝ သပ္ပာယ"န္တိ ဒိသွာ တံ ကထေန္တော **တံ ကိံ မညသိ ဘိက္ခူ**တိအာဒိမာဟ။ **သာဓူ**တိ တဿ ဗျာကရဏေ သမ္ပဟံသနံ။ **ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿာ**တိ အယမေဝ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿန္တော ပရိစ္ဆေဒေါ၊ နိဗ္ဗာနန္တိ အတ္ထော။

၁၀-ဒုတိယဆဖဿာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၂။ ဒသမေ **အနဿသ**န္တိ နဿသိံ၊ နဋ္ဌော နာမမှိ ဣစ္စေဝ အတ္ထော။ **အာယတိံ အပုနဗ္ဘဝါယာ**တိ ဧတ္ထ အာယတိံ အပုနဗ္ဘဝေါ နာမ နိဗ္ဗာနံ၊ နိဗ္ဗာနတ္ထာယ[၂] ပဟီနံ ဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။

၁-အနဿာသိန္တိ (သီ) ၂-အနိဗ္ဗတ္တနတ္ထာယ (သီ၊ သျာ)

11. Tatiyachaphassāyatanasuttavaṇṇanā

73. Ekādasame **anassasan**ti naṭṭho. **Panassasan**ti atinaṭṭho[1]. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbanti.

Migajālavaggo dutiyo.

---

(8) 3. Gilānavagga

1-5. Paṭhamagilānasuttādivaṇṇanā

74-78. Gilānavaggassa paṭhame **amukasmin**ti asukasmiṁ. Ayameva vā pāṭho. **Appaññāto**ti aññāto apākaṭo. Navopi hi koci paññāto hoti Rāhulatthero viya Sumanasāmaṇero viya ca, ayaṁ pana navo ceva apaññāto ca. Sesamettha vuttanayamevāti. Tathā ito paresu catūsu.

6. Paṭhama-avijjāpahānasuttavaṇṇanā

79. Chaṭṭhe **aniccato jānato**ti dukkhānattavasena jānatopi pahīyatiyeva, idaṁ pana aniccalakkhaṇaṁ dassetvā vutte bujjhanakassa ajjhāsayena vuttaṁ.

7. Dutiya-avijjāpahānasuttavaṇṇanā

80. Sattame **sabbe dhammā**ti sabbe tebhūmakadhammā. **Nālaṁ abhinivesāyā**ti abhinivesaparāmāsaggāhena gaṇhituṁ[2] na yuttā. **Sabbanimittānī**ti sabbāni saṅkhāranimittāni. **Aññato passatī**ti yathā apariññātābhiniveso jano passati, tato aññato passati. Apariññātābhiniveso hi jano sabbanimittānipi attato passati. Pariññātābhiniveso pana anattato passati, no attatoti evaṁ imasmiṁ sutte anattalakkhaṇameva kathitaṁ.

---

1. Panassassanti panaṭṭho assaṁ abhinaṭṭho (Sī) 2. Gāhetuṁ (Sī, Syā), gāhatthaṁ (Ka)

၁၁-တတိယဆဖဿာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၃။ ဧကာဒသမေ **အနဿသ**န္တိ နဋ္ဌော။ **ပနဿသ**န္တိ အတိနဋ္ဌော[၁]။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

မိဂဇာလဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၈) ၃-ဂိလာနဝဂ္ဂ

၁-၅-ပဌမဂိလာနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၇၄-၇၈။ ဂိလာနဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **အမုကသ္မိ**န္တိ အသုကသ္မိံ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **အပ္ပညာတော**တိ အညာတော အပါကဋော။ နဝေါပိ ဟိ ကောစိ ပညာတော ဟောတိ ရာဟုလတ္ထေရော ဝိယ သုမနသာမဏေရော ဝိယ စ၊ အယံ ပန နဝေါ စေဝ အပညာတော စ။ သေသမေတ္ထ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။ တထာ ဣတော ပရေသု စတူသု။

၆-ပဌမအဝိဇ္ဇာပဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၉။ ဆဋ္ဌေ **အနိစ္စတော ဇာနတော**တိ ဒုက္ခာနတ္တဝသေန ဇာနတောပိ ပဟီယတိယေဝ၊ ဣဒံ ပန အနိစ္စလက္ခဏံ ဒဿေတွာ ဝုတ္တေ ဗုဇ္ဈနကဿ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တံ။

၇-ဒုတိယအဝိဇ္ဇာပဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၀။ သတ္တမေ **သဗ္ဗေ ဓမ္မာ**တိ သဗ္ဗေ တေဘူမကဓမ္မာ။ **နာလံ အဘိနိဝေသာယာ**တိ အဘိနိဝေသပရာမာသဂ္ဂါဟေန ဂဏှိတုံ[၂] န ယုတ္တာ။ **သဗ္ဗနိမိတ္တာနီ**တိ သဗ္ဗာနိ သင်္ခါရနိမိတ္တာနိ။ **အညတော ပဿတီ**တိ ယထာ အပရိညာတာဘိနိဝေသော ဇနော ပဿတိ၊ တတော အညတော ပဿတိ။ အပရိညာတာဘိနိဝေသော ဟိ ဇနော သဗ္ဗနိမိတ္တာနိပိ အတ္တတော ပဿတိ။ ပရိညာတာဘိနိဝေသော ပန အနတ္တတော ပဿတိ, နော အတ္တတောတိ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အနတ္တလက္ခဏမေဝ ကထိတံ။

၁-ပနဿဿန္တိ ပနဋ္ဌော အဿံ အတိနဋ္ဌော (သီ) ၂-ဂါဟေတုံ (သီ၊ သျာ)၊ ဂါဟတ္ထံ (က)

8. Sambahulabhikkhusuttavaṇṇanā

81. Aṭṭhame **idha no**ti ettha **no**-kāro nipātamattameva. Sesaṁ uttānatthameva. Kevalaṁ idha dukkhalakkhaṇaṁ kathitanti veditabbaṁ.

9. Lokapañhāsuttavaṇṇanā

82. Navame **lujjatī**ti palujjati bhijjati. Idha aniccalakkhaṇaṁ kathitaṁ.

10. Phaggunapañhāsuttavaṇṇanā

83. Dasame **chinnapapañce**ti taṇhāpapañcassa chinnattā chinnapapañce. **Chinnavaṭume**ti taṇhāvaṭumasseva chinnattā chinnavaṭume. Kiṁ Pucchāmīti pucchati? Atikkantabuddhehi pariharitāni[1] cakkhusotādīni pucchāmīti pucchati. Atha vā sace magge bhāvitepi anāgate cakkhusotādivaṭṭaṁ vaḍḍheyya, taṁ pucchāmīti pucchatīti.

Gilānavaggo tatiyo.

---

(9) 4. Channavagga

1. Palokadhammasuttavaṇṇanā

84. Channavaggassa paṭhame **palokadhamman**ti bhijjanakasabhāvaṁ. Evamettha aniccalakkhaṇameva kathitaṁ.

2. Suññatalokasuttavaṇṇanā

85. Dutiye **attaniyenā**ti attano santakena parikkhārena. Evamettha anattalakkhaṇameva kathitaṁ.

3. Saṁkhittadhammasuttavaṇṇanā

86. Tatiyaṁ Khandhiyavagge Ānandovāde[2] vuttanayeneva veditabbaṁ.

1. Parivāritāni (Syā) 2. Saṁ 2. 86 piṭṭhe Ānandasuttavaṇṇanāyaṁ.

၈-သမ္ဗဟုလဘိက္ခုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၁။ အဋ္ဌမေ **ဣဓ နော**တိ ဧတ္ထ **နော**-ကာရော နိပါတမတ္တမေဝ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ကေဝလံ ဣဓ ဒုက္ခလက္ခဏံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၉-လောကပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၂။ နဝမေ **လုဇ္ဇတီ**တိ ပလုဇ္ဇတိ ဘိဇ္ဇတိ။ ဣဓ အနိစ္စလက္ခဏံ ကထိတံ။

၁၀-ဖဂ္ဂုနပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃။ ဒသမေ **ဆိန္နပပဉ္စေ**တိ တဏှာပပဉ္စဿ ဆိန္နတ္တာ ဆိန္နပပဉ္စေ။ **ဆိန္နဝဋုမေ**တိ တဏှာဝဋုမဿေဝ ဆိန္နတ္တာ ဆိန္နဝဋုမေ။ ကိံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ? အတိက္ကန္တဗုဒ္ဓေဟိ ပရိဟရိတာနိ[၁] စက္ခုသောတာဒီနိ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ။ အထ ဝါ သစေ မဂ္ဂေ ဘာဝိတေပိ အနာဂတေ စက္ခုသောတာဒိဝဋ္ဋံ ဝဍ္ဎေယျ၊ တံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတီတိ။

ဂိလာနဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၉) ၄-ဆန္နဝဂ္ဂ

၁-ပလောကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၄။ ဆန္နဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ပလောကဓမ္မန္တိ** ဘိဇ္ဇနကသဘာဝံ။ ဧဝမေတ္ထ အနိစ္စလက္ခဏမေဝ ကထိတံ။

၂-သုညတလောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၅။ ဒုတိယေ **အတ္တနိယေနာ**တိ အတ္တနော သန္တကေန ပရိက္ခာရေန။ ဧဝမေတ္ထ အနတ္တလက္ခဏမေဝ ကထိတံ။

၃-သံခိတ္တဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၆။ တတိယံ ခန္ဓိယဝဂ္ဂေ အာနန္ဒောဝါဒေ[၂] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ပရိဝါရိတာနိ (သျာ) ၂-သံ ၂-၈၆-ပိဋ္ဌေ အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ။

4. Channasuttavaṇṇanā

87. Catutthe **Channo**ti evaṁnāmako thero, na abhinikkhamanaṁ nikkhantathero. **Paṭisallānā**ti phalasamāpattito. **Gilānapucchakā**ti gilānupaṭṭhākā. Gilānupaṭṭhānaṁ nāma Buddhapasatthaṁ Buddhavaṇṇitaṁ, tasmā evamāha. **Sīsaveṭhaṁ dadeyyā**ti sīse veṭhanaṁ sīsaveṭhaṁ, tañca dadeyya. **Sattha**nti jīvitahārakasatthaṁ. **Nāvakaṅkhāmī**ti na icchāmi. **Pariciṇṇo**ti paricarito. **Manāpenā**ti manavaḍḍhanakena kāyakammādinā. Ettha ca satta sekhā paricaranti nāma, arahā paricārī[1] nāma, Bhagavā pariciṇṇo nāma.

Etaṁ hi āvuso sāvakassa patirūpanti āvuso sāvakassa nāma etaṁ anucchavikaṁ. **Anupavajja**nti appavattikaṁ appaṭisandhikaṁ. **Pucchāvuso Sāriputta sutvā vedissāmā**ti ayaṁ sāvakapavāraṇā nāma. **Etaṁ mamā**ti-ādīni taṇhāmānadiṭṭhiggāhavasena vuttāni. **Nirodhaṁ disvā**ti khayavayaṁ ñatvā. **Netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attāti samanupassāmī**ti aniccaṁ dukkhaṁ anattāti samanupassāmi. Ettakesu ṭhānesu Channatthero Sāriputtattherena pucchitaṁ pañhaṁ arahatte[2] pakkhipitvā kathesi. Sāriputtatthero pana tassa puthujjanabhāvaṁ ñatvāpi taṁ "puthujjano"ti vā "khīṇāsavo"ti vā avatvā tuṇhīyeva ahosi. Cundatthero panassa puthujjanabhāvaṁ saññāpessāmīti cintetvā ovādaṁ adāsi.

Tattha **tasmā**ti yasmā māraṇantikaṁ vedanaṁ adhivāsetuṁ asakkonto satthaṁ āharāmīti vadati, tasmā puthujjano āyasmā, tena idampi manasikarohīti dīpeti. Yasmā vā Channaṁ āyatanānaṁ nirodhaṁ disvā cakkhādīni tiṇṇaṁ gāhānaṁ vasena na samanupassāmīti vadasi, tasmā idampi tassa Bhagavato sāsanaṁ āyasmatā manasikātabbantipi puthujjanabhāvameva dīpento vadati. **Niccakappa**nti niccakālaṁ[3]. **Nissitassā**ti taṇhāmānadiṭṭhīhi nissitassa. **Calita**nti vipphanditaṁ hoti. Yathayidaṁ āyasmato uppannaṁ vedanaṁ adhivāsetuṁ asakkontassa "ahaṁ vedayāmi, mama vedanā"ti appahīnaggāhassa idāni vipphanditaṁ hoti, imināpi naṁ "puthujjanova tvan"ti vadati.

---

1. Paricari (Sī) 2. Arahattaṁ (Syā) 3. Niccakāle (Ka)

၄-ဆန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၇။ စတုတ္ထေ **ဆန္နော**တိ ဧဝံနာမကော ထေရော၊ န အဘိနိက္ခမနံ နိက္ခန္တထေရော။ **ပဋိသလ္လာနာ**တိ ဖလသမာပတ္တိတော။ **ဂိလာနပုစ္ဆကာ**တိ ဂိလာနုပဋ္ဌာကာ။ ဂိလာနုပဋ္ဌာနံ နာမ ဗုဒ္ဓပသတ္ထံ ဗုဒ္ဓဝဏ္ဏိတံ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **သီသဝေဌံ ဒဒေယျာ**တိ သီသေ ဝေဌနံ သီသဝေဌံ၊ တဉ္စ ဒဒေယျ။ **သတ္ထ**န္တိ ဇီဝိတဟာရကသတ္ထံ။ **နာဝကင်္ခါမီ**တိ န ဣစ္ဆာမိ။ **ပရိစိဏ္ဏော**တိ ပရိစရိတော။ **မနာပေနာ**တိ မနဝဍ္ဎနကေန ကာယကမ္မာဒိနာ။ ဧတ္ထ စ သတ္တ သေခါ ပရိစရန္တိ နာမ၊ အရဟာ ပရိစာရီ[၁] နာမ၊ ဘဂဝါ ပရိစိဏ္ဏော နာမ။

ဧတံ ဟိ အာဝုသော သာဝကဿ ပတိရူပန္တိ အာဝုသော သာဝကဿ နာမ ဧတံ အနုစ္ဆဝိကံ။ **အနုပဝဇ္ဇ**န္တိ အပ္ပဝတ္တိကံ အပ္ပဋိသန္ဓိကံ။ **ပုစ္ဆာဝုသော သာရိပုတ္တ သုတွာ ဝေဒိဿာမာ**တိ အယံ သာဝကပဝါရဏာ နာမ။ **ဧတံ မမာ**တိအာဒီနိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဂ္ဂါဟဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **နိရောဓံ ဒိသွာ**တိ ခယဝယံ ဉတွာ။ **နေတံ မမ, နေသောဟမသ္မိ, န မေသော အတ္တာတိ သမနုပဿာမီ**တိ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ သမနုပဿာမိ။ ဧတ္တကေသု ဌာနေသု ဆန္နတ္ထေရော သာရိပုတ္တတ္ထေရေန ပုစ္ဆိတံ ပဉှံ အရဟတ္တေ[၂] ပက္ခိပိတွာ ကထေသိ။ သာရိပုတ္တတ္ထေရော ပန တဿ ပုထုဇ္ဇနဘာဝံ ဉတွာပိ တံ "ပုထုဇ္ဇနော"တိ ဝါ "ခီဏာသဝေါ"တိ ဝါ အဝတွာ တုဏှီယေဝ အဟောသိ။ စုန္ဒတ္ထေရော ပနဿ ပုထုဇ္ဇနဘာဝံ သညာပေဿာမီတိ စိန္တေတွာ ဩဝါဒံ အဒါသိ။

တတ္ထ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ မာရဏန္တိကံ ဝေဒနံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော သတ္ထံ အာဟရာမီတိ ဝဒတိ၊ တသ္မာ ပုထုဇ္ဇနော အာယသ္မာ၊ တေန ဣဒမ္ပိ မနသိကရောဟီတိ ဒီပေတိ။ ယသ္မာ ဝါ ဆန္နံ အာယတနာနံ နိရောဓံ ဒိသွာ စက္ခာဒီနိ တိဏ္ဏံ ဂါဟာနံ ဝသေန န သမနုပဿာမီတိ ဝဒသိ၊ တသ္မာ ဣဒမ္ပိ တဿ ဘဂဝတော သာသနံ အာယသ္မတာ မနသိကာတဗ္ဗန္တိပိ ပုထုဇ္ဇနဘာဝမေဝ ဒီပေန္တော ဝဒတိ။ **နိစ္စကပ္ပ**န္တိ နိစ္စကာလံ[၃]။ **နိဿိတဿာ**တိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌီဟိ နိဿိတဿ။ **စလိတ**န္တိ ဝိပ္ဖန္ဒိတံ ဟောတိ။ ယထယိဒံ အာယသ္မတော ဥပ္ပန္နံ ဝေဒနံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တဿ "အဟံ ဝေဒယာမိ, မမ ဝေဒနာ"တိ အပ္ပဟီနဂ္ဂါဟဿ ဣဒါနိ ဝိပ္ဖန္ဒိတံ ဟောတိ၊ ဣမိနာပိ နံ "ပုထုဇ္ဇနောဝ တွ"န္တိ ဝဒတိ။

၁-ပရိစရိ (သီ) ၂-အရဟတ္တံ (သျာ) ၃-နိစ္စကာလေ (က)

Passaddhīti kāyacittapassaddhi, kilesapassaddhi nāma hotīti attho. **Natiyā**ti taṇhānatiyā. **Asatī**ti bhavatthāya ālayanikantipariyuṭṭhāne asati. **Āgatigati na hotī**ti paṭisandhivasena āgati nāma, cutivasena gamanaṁ nāma na hoti. **Cutūpapāto**ti cavanavasena cuti, upapajjanavasena upapāto. **Nevidha na huraṁ na ubhayamantarenā**ti na idhaloke na paraloke na ubhayattha hoti. **Esevanto dukkhassā**ti vaṭṭadukkhakilesadukkhassa ayameva anto ayaṁ paricchedo parivaṭumabhāvo hoti. Ayameva hi ettha attho. Ye pana "ubhayamantarenā"ti vacanaṁ gahetvā antarābhavaṁ icchanti, tesaṁ vacanaṁ niratthakaṁ. Antarābhavassa hi bhāvo abhidhamme paṭikkhittoyeva. "Antarenā"ti vacanaṁ pana vikappantaradīpanaṁ. Tasmā ayamettha attho—neva idha na huraṁ, aparo vikappo na ubhayanti.

Satthaṁ āharesīti jīvitahārakasatthaṁ āhari, āharitvā kaṇṭhanāḷaṁ chindi. Athassa tasmiṁ khaṇe maraṇabhayaṁ okkami, gatinimittaṁ upaṭṭhāsi. So attano puthujjanabhāvaṁ ñatvā saṁviggacitto vipassanaṁ paṭṭhapetvā saṅkhāre pariggaṇhanto arahattaṁ patvā samasīsī hutvā parinibbuto. **Sammukhāyeva anupavajjatā byākatā**ti kiñcāpi idaṁ therassa puthujjanakāle byākaraṇaṁ hoti, etena pana byākaraṇena anantarāyamassa[1] parinibbānaṁ ahosi, tasmā Bhagavā tadevabyākaraṇaṁ gahetvā kathesi.

Upavajjakulānīti upasaṅkamitabbakulāni. Iminā thero "bhante evaṁ upaṭṭhākesu ca upaṭṭhāyikāsu ca vijjamānāsu so bhikkhu tumhākaṁ sāsane parinibbāyissatī"ti pubbabhāgapaṭipattiyaṁ kulasaṁsaggadosaṁ dassento pucchati. Athassa Bhagavā kulesu saṁsaggābhāvaṁ dīpento **honti hete Sāriputtā**ti-ādimāha. Imasmiṁ kira ṭhāne therassa kulesu asaṁsaṭṭhabhāvo pākaṭo ahosi. Sesaṁ sabbattha uttānameva.

5-6. Puṇṇasuttādivaṇṇanā

88-89. Pañcame **tañce**ti taṁ cakkhuñceva rūpañca. **Nandisamudayā dukkhasamudayo**ti taṇhāya samodhānena pañcakkhandhadukkhassa samodhānaṁ hoti.

---

1. Anantarāyevassa (Sī)

ပဿဒ္ဓီတိ ကာယစိတ္တပဿဒ္ဓိ၊ ကိလေသပဿဒ္ဓိ နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **နတိယာ**တိ တဏှာနတိယာ။ **အသတီ**တိ ဘဝတ္ထာယ အာလယနိကန္တိပရိယုဋ္ဌာနေ အသတိ။ **အာဂတိဂတိ န ဟောတီ**တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန အာဂတိ နာမ, စုတိဝသေန ဂမနံ နာမ န ဟောတိ။ **စုတူပပါတော**တိ စဝနဝသေန စုတိ, ဥပပဇ္ဇနဝသေန ဥပပါတော။ **နေဝိဓ န ဟုရံ န ဥဘယမန္တရေနာ**တိ န ဣဓလောကေ န ပရလောကေ န ဥဘယတ္ထ ဟောတိ။ **ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခကိလေသဒုက္ခဿ အယမေဝ အန္တော အယံ ပရိစ္ဆေဒေါ ပရိဝဋုမဘာဝေါ ဟောတိ။ အယမေဝ ဟိ ဧတ္ထ အတ္ထော။ ယေ ပန "ဥဘယမန္တရေနာ"တိ ဝစနံ ဂဟေတွာ အန္တရာဘဝံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ဝစနံ နိရတ္ထကံ။ အန္တရာဘဝဿ ဟိ ဘာဝေါ အဘိဓမ္မေ ပဋိက္ခိတ္တောယေဝ။ "အန္တရေနာ"တိ ဝစနံ ပန ဝိကပ္ပန္တရဒီပနံ။ တသ္မာ အယမေတ္ထ အတ္ထော—နေဝ ဣဓ န ဟုရံ, အပရော ဝိကပ္ပေါ န ဥဘယန္တိ။

သတ္ထံ အာဟရေသီတိ ဇီဝိတဟာရကသတ္ထံ အာဟရိ၊ အာဟရိတွာ ကဏ္ဌနာဠံ ဆိန္ဒိ။ အထဿ တသ္မိံ ခဏေ မရဏဘယံ ဩက္ကမိ၊ ဂတိနိမိတ္တံ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော အတ္တနော ပုထုဇ္ဇနဘာဝံ ဉတွာ သံဝိဂ္ဂစိတ္တော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ သင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တော အရဟတ္တံ ပတွာ သမသီသီ ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗုတော။ **သမ္မုခါယေဝ အနုပဝဇ္ဇတာ ဗျာကတာ**တိ ကိဉ္စာပိ ဣဒံ ထေရဿ ပုထုဇ္ဇနကာလေ ဗျာကရဏံ ဟောတိ၊ ဧတေန ပန ဗျာကရဏေန အနန္တရာယမဿ[1] ပရိနိဗ္ဗာနံ အဟောသိ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ တဒေဝဗျာကရဏံ ဂဟေတွာ ကထေသိ။

ဥပဝဇ္ဇကုလာနီတိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗကုလာနိ။ ဣမိနာ ထေရော "ဘန္တေ ဧဝံ ဥပဋ္ဌာကေသု စ ဥပဋ္ဌာယိကာသု စ ဝိဇ္ဇမာနာသု သော ဘိက္ခု တုမှာကံ သာသနေ ပရိနိဗ္ဗာယိဿတီ"တိ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပတ္တိယံ ကုလသံသဂ္ဂဒေါသံ ဒဿေန္တော ပုစ္ဆတိ။ အထဿ ဘဂဝါ ကုလေသု သံသဂ္ဂါဘာဝံ ဒီပေန္တော **ဟောန္တိ ဟေတေ သာရိပုတ္တာ**တိအာဒိမာဟ။ ဣမသ္မိံ ကိရ ဌာနေ ထေရဿ ကုလေသု အသံသဋ္ဌဘာဝေါ ပါကဋော အဟောသိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

၅-၆-ပုဏ္ဏသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၈-၈၉။ ပဉ္စမေ **တဉ္စေ**တိ တံ စက္ခုဉ္စေဝ ရူပဉ္စ။ **နန္ဒိသမုဒယာ ဒုက္ခသမုဒယော**တိ တဏှာယ သမောဓာနေန ပဉ္စက္ခန္ဓဒုက္ခဿ သမောဓာနံ ဟောတိ။

၁-အနန္တရာယေဝဿ (သီ)

Iti chasu dvāresu “nandisamudayā dukkhasamudayo”ti iminā dvinnaṁ saccānaṁ vasena vaṭṭaṁ matthakaṁ pāpetvā dassesi. Dutiyanaye **nirodho maggo**ti dvinnaṁ saccānaṁ vasena vivaṭṭaṁ matthakaṁ pāpetvā dassesi. **Iminā tvaṁ Puṇṇā**ti pāṭiyekko[1] anusandhi. Evaṁ tāva vaṭṭavivaṭṭavasena desanaṁ arahatte pakkhipitvā idāni Puṇṇattheraṁ sattasu ṭhānesu sīhanādaṁ nadāpetuṁ **iminā tvan**ti-ādimāha.

Caṇḍāti duṭṭhā kibbisā. **Pharusā**ti kakkhaḷā. **Akkosissantī**ti dasahi akkosavatthūhi akkosissanti. **Paribhāsissantī**ti “kiṁ samaṇo nāma tvaṁ, idañcidañca te karissāmā”ti tajjessanti. **Evametthā**ti evaṁ mayhaṁ ettha bhavissati. **Daṇḍenā**ti catuhatthadaṇḍena vā khadiradaṇḍena vā ghaṭikamuggarena vā[2]. **Satthenā**ti ekatodhārādinā satthena. **Satthahārakaṁ pariyesantī**ti jīvitahārakasatthaṁ pariyesanti. Idaṁ thero tatiyapārājikavatthusmiṁ asubhakathaṁ sutvā attabhāvena jigucchantānaṁ bhikkhūnaṁ satthahārakapariyesanaṁ sandhāyāha. **Damūpasamenā**ti ettha **damo**ti indriyasaṁvarādīnaṁ etaṁ nāmaṁ.

“Saccena danto damasā upeto,
Vedantagū vusitabrahmacariyo”ti[3]—

ettha hi indriyasaṁvaro damoti vutto. “Yadi saccā damā cāgā, khantyā bhiyyodha vijjatī”ti[4] ettha paññā damoti vuttā. “Dānena damena saṁyamena saccavajjenā”ti[5] ettha uposathakammaṁ damoti vuttaṁ. Imasmiṁ pana sutte khanti damoti veditabbā. **Upasamo**ti tasseva vevacanaṁ.

Atha kho āyasmā Puṇṇoti ko panesa Puṇṇo, kasmā ca panettha gantukāmo ahosīti? Sunāparantavāsiko eva esa, Sāvatthiyaṁ pana asappāyavihāraṁ sallakkhetvā tattha gantukāmo ahosi.

---

1. Eko (Sī, Syā)
2. Daṇḍenāti catuhatthadaṇḍena, khadiramuggarena vā (Sī, Syā), daṇḍenāti catuhatthena daṇḍena vā ghaṭikamuggarena vā (Ma-Ṭṭha 4. 234 piṭṭhe)
3. Saṁ 1. 170; Khu 1. 347 piṭṭhesu.
4. Khu 1. 307; Saṁ 1. 217 piṭṭhesu.
5. Dī 1. 49; Ma 2. 184 piṭṭhesu.

ဣတိ ဆသု ဒွါရေသု “နန္ဒိသမုဒယာ ဒုက္ခသမုဒယော”တိ ဣမိနာ ဒွိန္နံ သစ္စာနံ ဝသေန ဝဋ္ဋံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ဒဿေသိ။ ဒုတိယနယေ **နိရောဓော မဂ္ဂေါ**တိ ဒွိန္နံ သစ္စာနံ ဝသေန ဝိဝဋ္ဋံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ဒဿေသိ။ **ဣမိနာ တွံ ပုဏ္ဏာ**တိ ပါဋိယေက္ကော[၁] အနုသန္ဓိ။ ဧဝံ တာဝ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋဝသေန ဒေသနံ အရဟတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ဣဒါနိ ပုဏ္ဏတ္ထေရံ သတ္တသု ဌာနေသု သီဟနာဒံ နဒါပေတုံ **ဣမိနာ တွန္တိ**အာဒိမာဟ။

စဏ္ဍာတိ ဒုဋ္ဌာ ကိဗ္ဗိသာ။ **ဖရုသာ**တိ ကက္ခဠာ။ **အက္ကောသိဿန္တီ**တိ ဒသဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ အက္ကောသိဿန္တိ။ **ပရိဘာသိဿန္တီ**တိ “ကိံ သမဏော နာမ တွံ၊ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ တေ ကရိဿာမာ”တိ တဇ္ဇေဿန္တိ။ **ဧဝမေတ္ထာ**တိ ဧဝံ မယှံ ဧတ္ထ ဘဝိဿတိ။ **ဒဏ္ဍေနာ**တိ စတုဟတ္ထဒဏ္ဍေန ဝါ ခဒိရဒဏ္ဍေန ဝါ ဃဋိကမုဂ္ဂရေန ဝါ[၂]။ **သတ္ထေနာ**တိ ဧကတောဓာရာဒိနာ သတ္ထေန။ **သတ္ထဟာရကံ ပရိယေသန္တီ**တိ ဇီဝိတဟာရကသတ္ထံ ပရိယေသန္တိ။ ဣဒံ ထေရော တတိယပါရာဇိကဝတ္ထုသ္မိံ အသုဘကထံ သုတွာ အတ္တဘာဝေန ဇိဂုစ္ဆန္တာနံ ဘိက္ခူနံ သတ္ထဟာရကပရိယေသနံ သန္ဓာယာဟ။ **ဒမူပသမေနာ**တိ ဧတ္ထ **ဒမော**တိ ဣန္ဒြိယသံဝရာဒီနံ ဧတံ နာမံ။

“သစ္စေန ဒန္တော ဒမသာ ဥပေတော၊
ဝေဒန္တဂူ ဝုသိတဗြဟ္မစရိယော”တိ[၃]—

ဧတ္ထ ဟိ ဣန္ဒြိယသံဝရော ဒမောတိ ဝုတ္တော။ “ယဒိ သစ္စာ ဒမာ စာဂါ၊ ခန္တျာ ဘိယျောဓ ဝိဇ္ဇတီ”တိ[၄] ဧတ္ထ ပညာ ဒမောတိ ဝုတ္တာ။ “ဒါနေန ဒမေန သံယမေန သစ္စဝဇ္ဇေနာ”တိ[၅] ဧတ္ထ ဥပေါသထကမ္မံ ဒမောတိ ဝုတ္တံ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ခန္တိ ဒမောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဥပသမော**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။

အထ ခေါ အာယသ္မာ ပုဏ္ဏောတိ ကော ပနေသ ပုဏ္ဏော၊ ကသ္မာ စ ပနေတ္ထ ဂန္တုကာမော အဟောသီတိ? သုနာပရန္တဝါသိကော ဧဝ ဧသ၊ သာဝတ္ထိယံ ပန အသပ္ပါယဝိဟာရံ သလ္လက္ခေတွာ တတ္ထ ဂန္တုကာမော အဟောသိ။

၁-ဧကော (သီ၊ သျာ)
၂-ဒဏ္ဍေနာတိ စတုဟတ္ထဒဏ္ဍေန၊ ခဒိရမုဂ္ဂရေန ဝါ (သီ၊ သျာ)၊ ဒဏ္ဍေနာတိ စတုဟတ္ထေန ဒဏ္ဍေန ဝါ ဃဋိကမုဂ္ဂရေန ဝါ (မ-ဋ္ဌ ၄-၂၃၄-ပိဋ္ဌေ)
၃-သံ ၁-၁၇၀၊ ခု ၁-၃၄၇-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၁-၃၀၇၊ သံ ၁-၂၁၇-ပိဋ္ဌေသု။
၅-ဒီ ၁-၄၉၊ မ ၂-၁၈၄-ပိဋ္ဌေသု။

Tatrāyaṁ anupubbikathā—Sunāparantaraṭṭhe kira ekasmiṁ vāṇijagāme ete dve bhātaro. Tesu kadāci jeṭṭho pañca sakaṭasatāni gahetvā janapadaṁ gantvā bhaṇḍaṁ āharati, kadāci kaniṭṭho. Imasmiṁ pana samaye kaniṭṭhā ghare ṭhapetvā jeṭṭhabhātiko pañca sakaṭasatāni gahetvā janapadacārikaṁ caranto anupubbena Sāvatthiṁ patvā Jetavanassa nātidūre sakaṭasatthaṁ nivesetvā bhuttapātarāso parijanaparivuto phāsukaṭṭhāne nisīdi.

Tena ca samayena Sāvatthivāsino bhuttapātarāsā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya suddhuttarāsaṅgā gandhapupphādihatthā yena Buddho, yena dhammo, yena saṁgho, tanninnā tapponā tappabbhārā hutvā dakkhiṇadvārena nikkhamitvā Jetavanaṁ gacchanti. So te disvā “kahaṁ ime gacchantī”ti ekaṁ manussaṁ pucchi. Kiṁ tvaṁ ayo na jānāsi, loke Buddhadhammasaṁgharatanāni nāma uppannāni, icceso mahājano Satthu santikaṁ dhammakathaṁ sotuṁ gacchatīti. Tassa “Buddho”ti vacanaṁ chavicammādīni chinditvā aṭṭhimiñjaṁ āhacca aṭṭhāsi, so attano parijanaparivuto tāya parisāya saddhiṁ vihāraṁ gantvā Satthu madhurassarena dhammaṁ desentassa parisapariyante ṭhito dhammaṁ sutvā pabbajjāya cittaṁ uppādesi. Atha Tathāgatena kālaṁ viditvā parisāya uyyojitāya Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā svātanāya nimantetvā dutiyadivase maṇḍapaṁ kāretvā āsanāni paññāpetvā Buddhappamukhassa saṁghassa mahādānaṁ datvā bhuttapātarāso uposathaṅgāni adhiṭṭhāya bhaṇḍāgārikaṁ pakkosāpetvā “ettakaṁ dhanaṁ vissajjitaṁ, ettakaṁ dhanaṁ na vissajjitan”ti sabbaṁ ācikkhitvā “imaṁ sāpateyyaṁ mayhaṁ kaniṭṭhassa dehī”ti sabbaṁ niyyātetvā Satthu santike pabbajitvā kammaṭṭhānaparāyaṇo ahosi.

Athassa kammaṭṭhānaṁ manasikarontassa kammaṭṭhānaṁ na upaṭṭhāti. Tato cintesi “ayaṁ janapado mayhaṁ asappāyo, yannūnāhaṁ Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā sakaraṭṭhameva gaccheyyan”ti. Atha pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā sāyanhe paṭisallānā vuṭṭhahitvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā kammaṭṭhānaṁ kathāpetvā satta sīhanāde naditvā pakkāmi. Tena vuttaṁ “atha kho āyasmā Puṇṇo -pa- viharatī”ti.

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ — သုနာပရန္တရဋ္ဌေ ကိရ ဧကသ္မိံ ဝါဏိဇဂါမေ ဧတေ ဒွေ ဘာတရော။ တေသု ကဒါစိ ဇေဋ္ဌော ပဉ္စ သကဋသတာနိ ဂဟေတွာ ဇနပဒံ ဂန္တွာ ဘဏ္ဍံ အာဟရတိ၊ ကဒါစိ ကနိဋ္ဌော။ ဣမသ္မိံ ပန သမယေ ကနိဋ္ဌံ ဃရေ ဌပေတွာ ဇေဋ္ဌဘာတိကော ပဉ္စ သကဋသတာနိ ဂဟေတွာ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိံ ပတွာ ဇေတဝနဿ နာတိဒူရေ သကဋသတ္ထံ နိဝေသေတွာ ဘုတ္တပါတရာသော ပရိဇနပရိဝုတော ဖာသုကဋ္ဌာနေ နိသီဒိ။

တေန စ သမယေန သာဝတ္ထိဝါသိနော ဘုတ္တပါတရာသာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ သုဒ္ဓုတ္တရာသင်္ဂါ ဂန္ဓပုပ္ဖါဒိဟတ္ထာ ယေန ဗုဒ္ဓေါ၊ ယေန ဓမ္မော၊ ယေန သံဃော၊ တန္နိန္နာ တပ္ပောဏာ တပ္ပဗ္ဘာရာ ဟုတွာ ဒက္ခိဏဒွါရေန နိက္ခမိတွာ ဇေတဝနံ ဂစ္ဆန္တိ။ သော တေ ဒိသွာ “ကဟံ ဣမေ ဂစ္ဆန္တီ”တိ ဧကံ မနုဿံ ပုစ္ဆိ။ ကိံ တွံ အယျော န ဇာနာသိ၊ လောကေ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃရတနာနိ နာမ ဥပ္ပန္နာနိ၊ ဣစ္စေသော မဟာဇနော သတ္ထု သန္တိကံ ဓမ္မကထံ သောတုံ ဂစ္ဆတီတိ။ တဿ “ဗုဒ္ဓေါ”တိ ဝစနံ ဆဝိစမ္မာဒီနိ ဆိန္ဒိတွာ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အာဟစ္စ အဋ္ဌာသိ၊ သော အတ္တနော ပရိဇနပရိဝုတော တာယ ပရိသာယ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု မဓုရဿရေန ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ ပရိသပရိယန္တေ ဌိတော ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ အထ တထာဂတေန ကာလံ ဝိဒိတွာ ပရိသာယ ဥယျောဇိတာယ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ သွာတနာယ နိမန္တေတွာ ဒုတိယဒိဝသေ မဏ္ဍပံ ကာရေတွာ အာသနာနိ ပညာပေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ ဘုတ္တပါတရာသော ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ ဘဏ္ဍာဂါရိကံ ပက္ကောသာပေတွာ “ဧတ္တကံ ဓနံ ဝိဿဇ္ဇိတံ၊ ဧတ္တကံ ဓနံ န ဝိဿဇ္ဇိတ”န္တိ သဗ္ဗံ အာစိက္ခိတွာ “ဣမံ သာပတေယျံ မယှံ ကနိဋ္ဌဿ ဒေဟီ”တိ သဗ္ဗံ နိယျာတေတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနပရာယဏော အဟောသိ။

အထဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ န ဥပဋ္ဌာတိ။ တတော စိန္တေသိ “အယံ ဇနပဒေါ မယှံ အသပ္ပါယော၊ ယန္နူနာဟံ သတ္ထု သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ သကရဋ္ဌမေဝ ဂစ္ဆေယျ”န္တိ။ အထ ပုဗ္ဗဏှသမယေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ သာယနှေ ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထာပေတွာ သတ္တ သီဟနာဒေ နဒိတွာ ပက္ကာမိ။ တေန ဝုတ္တံ “အထ ခေါ အာယသ္မာ ပုဏ္ဏော။ပ။ ဝိဟရတီ”တိ။

Kattha panāyaṁ vihāsīti? Catūsu ṭhānesu vihāsi. Sunāparantaraṭṭhaṁ tāva pavisitvā ca **Abbuhatthapabbataṁ** nāma patvā[1] vāṇijagāmaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha naṁ kaniṭṭhabhātā sañjānitvā bhikkhaṁ datvā "bhante aññattha agantvā idheva vasathā"ti paṭiññaṁ kāretvā tattheva vasāpesi.

Tato **Samuddagirivihāraṁ** nāma agamāsi. Tattha ayakantapāsāṇehi paricchinditvā katacaṅkamo atthi, koci taṁ caṅkamituṁ samattho nāma natthi. Tattha samuddavīciyo āgantvā ayakantapāsāṇesu paharitvā mahāsaddaṁ karonti. Thero "kammaṭṭhānaṁ manasikarontānaṁ phāsuvihāro hotū"ti samuddaṁ nissaddaṁ katvā adhiṭṭhāsi.

Tato **Mātulagiriṁ** nāma agamāsi. Tatthapi sakuṇasaṁgho ussanno rattiñca divā ca saddo ekābaddhova ahosi. Thero "idaṁ ṭhānaṁ na phāsukan"ti tato **Makulakārāmavihāraṁ**[2] nāma gato. So vāṇijagāmassa nātidūro naccāsanno gamanāgamanasampanno vivitto appasaddo, thero "imaṁ ṭhānaṁ phāsukan"ti tattha rattiṭṭhānadivāṭṭhānacaṅkamanādīni kāretvā vassaṁ upagacchi. Evaṁ catūsu ṭhānesu vihāsi.

Athekadivasaṁ tasmiṁyeva antovasse pañca vāṇijasatāni "parasamuddaṁ gacchāmā"ti nāvāya bhaṇḍaṁ pakkhipiṁsu. Nāvārohanadivase therassa kaniṭṭhabhātā theraṁ bhojetvā therassa santike sikkhāpadāni gahetvā vanditvā "bhante samuddo nāma asaddheyyo anekantarāyo, amhe āvajjeyyāthā"ti vatvā nāvaṁ āruhi. Nāvā uttamajavena gacchamānā aññataraṁ dīpakaṁ pāpuṇi. Manussā "pātarāsaṁ karissāmā"ti dīpake uttiṇṇā. Tasmiṁ pana dīpake aññaṁ kiñci natthi, candanavanameva ahosi.

Atheko vāsiyā rukkhaṁ ākoṭetvā lohitacandanabhāvaṁ ñatvā āha "bho mayaṁ lābhatthāya parasamuddaṁ gacchāma, ito ca uttari lābho nāma natthi, caturaṅgulamattā ghaṭikā satasahassaṁ agghati, hāretabbayuttakaṁ bhaṇḍaṁ hāretvā candanassa pūressāmā"ti te tathā

---

1. Ambuhatthapabbate nāma pavisitvā (Syā), abbhahatthapabbataṁ nāma patvā (Sī), ajjuhatthapabbate nāma pavisitvā (Ma-Ṭṭha 4. 235 piṭṭhe.)
2. Maṅkulakārāmavihāraṁ (Sī), samakulakārāmavihāraṁ (Syā)

ကတ္ထ ပနာယံ ဝိဟာသီတိ? စတူသု ဌာနေသု ဝိဟာသိ။ သုနာပရန္တရဋ္ဌံ တာဝ ပဝိသိတွာ စ **အဗ္ဗုဟတ္ထပဗ္ဗတံ** နာမ ပတွာ[၁] ဝါဏိဇဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။ အထ နံ ကနိဋ္ဌဘာတာ သဉ္ဇာနိတွာ ဘိက္ခံ ဒတွာ "ဘန္တေ အညတ္ထ အဂန္တွာ ဣဓေဝ ဝသထာ"တိ ပဋိညံ ကာရေတွာ တတ္ထေဝ ဝသာပေသိ။

တတော **သမုဒ္ဒဂိရိဝိဟာရံ** နာမ အဂမာသိ။ တတ္ထ အယကန္တပါသာဏေဟိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ကတစင်္ကမော အတ္ထိ၊ ကောစိ တံ စင်္ကမိတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ။ တတ္ထ သမုဒ္ဒဝီစိယော အာဂန္တွာ အယကန္တပါသာဏေသု ပဟရိတွာ မဟာသဒ္ဒံ ကရောန္တိ။ ထေရော "ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တာနံ ဖာသုဝိဟာရော ဟောတူ"တိ သမုဒ္ဒံ နိဿဒ္ဒံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။

တတော **မာတုလဂိရိံ** နာမ အဂမာသိ။ တတ္ထာပိ သကုဏသံဃော ဥဿန္နော ရတ္တိဉ္စ ဒိဝါ စ သဒ္ဒေါ ဧကာဗဒ္ဓေါဝ အဟောသိ။ ထေရော "ဣဒံ ဌာနံ န ဖာသုက"န္တိ တတော **မကုလကာရာမဝိဟာရံ**[၂] နာမ ဂတော။ သော ဝါဏိဇဂါမဿ နာတိဒူရော နစ္စာသန္နော ဂမနာဂမနသမ္ပန္နော ဝိဝိတ္တော အပ္ပသဒ္ဒေါ၊ ထေရော "ဣမံ ဌာနံ ဖာသုက"န္တိ တတ္ထ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနစင်္ကမနာဒီနိ ကာရေတွာ ဝဿံ ဥပဂစ္ဆိ။ ဧဝံ စတူသု ဌာနေသု ဝိဟာသိ။

အထေကဒိဝသံ တသ္မိံယေဝ အန္တောဝဿေ ပဉ္စ ဝါဏိဇသတာနိ "ပရသမုဒ္ဒံ ဂစ္ဆာမာ"တိ နာဝါယ ဘဏ္ဍံ ပက္ခိပိံသု။ နာဝါရောဟနဒိဝသေ ထေရဿ ကနိဋ္ဌဘာတာ ထေရံ ဘောဇေတွာ ထေရဿ သန္တိကေ သိက္ခာပဒါနိ ဂဟေတွာ ဝန္ဒိတွာ "ဘန္တေ သမုဒ္ဒေါ နာမ အသဒ္ဒေယျော အနေကန္တရာယော၊ အမှေ အာဝဇ္ဇေယျာထာ"တိ ဝတွာ နာဝံ အာရုဟိ။ နာဝါ ဥတ္တမဇဝေန ဂစ္ဆမာနာ အညတရံ ဒီပကံ ပါပုဏိ။ မနုဿာ "ပါတရာသံ ကရိဿာမာ"တိ ဒီပကေ ဥတ္တိဏ္ဏာ။ တသ္မိံ ပန ဒီပကေ အညံ ကိဉ္စိ နတ္ထိ၊ စန္ဒနဝနမေဝ အဟောသိ။

အထေကော ဝါသိယာ ရုက္ခံ အာကောဋေတွာ လောဟိတစန္ဒနဘာဝံ ဉတွာ အာဟ "ဘော မယံ လာဘတ္ထာယ ပရသမုဒ္ဒံ ဂစ္ဆာမ၊ ဣတော စ ဥတ္တရိ လာဘော နာမ နတ္ထိ၊ စတုရင်္ဂုလမတ္တာ ဃဋိကာ သတသဟဿံ အဂ္ဃတိ၊ ဟာရေတဗ္ဗယုတ္တကံ ဘဏ္ဍံ ဟာရေတွာ စန္ဒနဿ ပူရေဿာမာ"တိ တေ တထာ

၁- အမ္ဗုဟတ္ထပဗ္ဗတေ နာမ ပဝိသိတွာ (သျာ)၊ အဗ္ဘဟတ္ထပဗ္ဗတံ နာမ ပတွာ (သီ)၊ အဇ္ဇုဟတ္ထပဗ္ဗတေ နာမ ပဝိသိတွာ (မ-ဋ္ဌ ၄- ၂၃၅-ပိဋ္ဌေ။)
၂- မင်္ကုလကာရာမဝိဟာရံ (သီ)၊ သမကုလကာရာမဝိဟာရံ (သျာ)

kariṁsu. Candanavane adhivatthā amanussā kujjhitvā “imehi amhākaṁ candanavanaṁ nāsitaṁ, ghātessāma ne”ti cintetvā “idheva ghātitesu sabbaṁ ekakuṇapaṁ bhavissati, samuddamajjhe nesaṁ nāvaṁ osīdessāmā”ti āhaṁsu. Atha nesaṁ nāvaṁ āruyha muhuttaṁ gatakāleyeva uppātikaṁ[1] uṭṭhapetvā sayampi te amanussā bhayānakāni rūpāni dassayiṁsu. Bhītā manussā attano attano devatānaṁ namassanti. Therassa kaniṭṭho Cūḷapuṇṇakuṭumbiko “mayhaṁ bhātā avassayo hotū”ti therassa namassamāno[2] aṭṭhāsi.

Theropi kira tasmiṁyeva khaṇe āvajjetvā tesaṁ byasanuppattiṁ ñatvā vehāsaṁ uppatitvā abhimukho aṭṭhāsi. Amanussā theraṁ disvāva “ayyo Puṇṇatthero etī”ti apakkamiṁsu, uppātikaṁ sannisīdi. Thero “mā bhāyathā”ti te assāsetvā “kahaṁ gantukāmatthā”ti pucchi. Bhante amhākaṁ sakaṭṭhānameva gacchāmāti. Thero nāvaṅgaṇe[3] akkamitvā “etesaṁ icchitaṭṭhānaṁ gacchatū”ti adhiṭṭhāsi. Vāṇijā sakaṭṭhānaṁ gantvā taṁ pavattiṁ puttadārassa ārocetvā “etha theraṁ saraṇaṁ gacchāmā”ti pañcasatāpi attano pañcahi mātugāmasatehi saddhiṁ tīsu saraṇesu patiṭṭhāya upāsakattaṁ paṭivedesuṁ. Tato nāvāya bhaṇḍaṁ otāretvā therassa ekaṁ koṭṭhāsaṁ katvā “ayaṁ bhante tumhākaṁ koṭṭhāso”ti āhaṁsu. Thero mayhaṁ visuṁ koṭṭhāsakiccaṁ natthi. Satthā pana tumhehi diṭṭhapubboti. Na diṭṭhapubbo bhanteti. Tena hi iminā Satthu maṇḍalamāḷaṁ karotha, evaṁ Satthāraṁ passissathāti. Te sādhu bhanteti. Tena ca koṭṭhāsena attano ca koṭṭhāsehi maṇḍalamāḷaṁ kātuṁ ārabhiṁsu.

Satthāpi kira taṁ āraddhakālato paṭṭhāya paribhogaṁ akāsi. Ārakkhamanussā rattiṁ obhāsaṁ disvā “mahesakkhā devatā atthī”ti saññaṁ kariṁsu. Upāsakā maṇḍalamāḷañca bhikkhusaṁghassa ca senāsanāni niṭṭhāpetva dānasambhāraṁ sajjetvā “kataṁ bhante amhehi attano kiccaṁ, Satthāraṁ pakkosathā”ti therassa ārocesuṁ. Thero sāyanhasamaye iddhiyā Sāvatthiṁ gantvā “bhante vāṇijagāmavāsino tumhe

1. Uppādikaṁ (Ṭīkā) 2. Therassa nāmaṁ saramāno (Sī, Ka)
3. Nāvaṁ phaṇe (Sī, Syā), nāvaṁ phale (Ma-Ṭṭha 4. 237 piṭṭhe)

ကရိံသု။ စန္ဒနဝနေ အဓိဝတ္ထာ အမနုဿာ ကုဇ္ဈိတွာ “ဣမေဟိ အမှာကံ စန္ဒနဝနံ နာသိတံ၊ ဃာတေဿာမ နေ”တိ စိန္တေတွာ “ဣဓေဝ ဃာတိတေသု သဗ္ဗံ ဧကကုဏပံ ဘဝိဿတိ၊ သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ နေသံ နာဝံ ဩသီဒေဿာမာ”တိ အာဟံသု။ အထ နေသံ နာဝံ အာရုယှ မုဟုတ္တံ ဂတကာလေယေဝ ဥပ္ပါတိကံ[1] ဥဋ္ဌပေတွာ သယမ္ပိ တေ အမနုဿာ ဘယာနကာနိ ရူပါနိ ဒဿယိံသု။ ဘီတာ မနုဿာ အတ္တနော အတ္တနော ဒေဝတာနံ နမဿန္တိ။ ထေရဿ ကနိဋ္ဌော စူဠပုဏ္ဏကုဋုမ္ဗိကော “မယှံ ဘာတာ အဝဿယော ဟောတူ”တိ ထေရဿ နမဿမာနော[2] အဋ္ဌာသိ။

ထေရောပိ ကိရ တသ္မိံယေဝ ခဏေ အာဝဇ္ဇေတွာ တေသံ ဗျသနုပ္ပတ္တိံ ဉတွာ ဝေဟာသံ ဥပ္ပတိတွာ အဘိမုခေါ အဋ္ဌာသိ။ အမနုဿာ ထေရံ ဒိသွာဝ “အယျော ပုဏ္ဏတ္ထေရော ဧတီ”တိ အပက္ကမိံသု၊ ဥပ္ပါတိကံ သန္နိသီဒိ။ ထေရော “မာ ဘာယထာ”တိ တေ အဿာသေတွာ “ကဟံ ဂန္တုကာမတ္ထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဘန္တေ အမှာကံ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂစ္ဆာမာတိ။ ထေရော နာဝင်္ဂဏေ[3] အက္ကမိတွာ “ဧတေသံ ဣစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတူ”တိ အဓိဋ္ဌာသိ။ ဝါဏိဇာ သကဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ တံ ပဝတ္တိံ ပုတ္တဒါရဿ အာရောစေတွာ “ဧထ ထေရံ သရဏံ ဂစ္ဆာမာ”တိ ပဉ္စသတာပိ အတ္တနော ပဉ္စဟိ မာတုဂါမသတေဟိ သဒ္ဓိံ တီသု သရဏေသု ပတိဋ္ဌာယ ဥပါသကတ္တံ ပဋိဝေဒေသုံ။ တတော နာဝါယ ဘဏ္ဍံ ဩတာရေတွာ ထေရဿ ဧကံ ကောဋ္ဌာသံ ကတွာ “အယံ ဘန္တေ တုမှာကံ ကောဋ္ဌာသော”တိ အာဟံသု။ ထေရော မယှံ ဝိသုံ ကောဋ္ဌာသကိစ္စံ နတ္ထိ။ သတ္ထာ ပန တုမှေဟိ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗောတိ။ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော ဘန္တေတိ။ တေန ဟိ ဣမိနာ သတ္ထု မဏ္ဍလမာဠံ ကရောထ၊ ဧဝံ သတ္ထာရံ ပဿိဿထာတိ။ တေ သာဓု ဘန္တေတိ။ တေန စ ကောဋ္ဌာသေန အတ္တနော စ ကောဋ္ဌာသေဟိ မဏ္ဍလမာဠံ ကာတုံ အာရဘိံသု။

သတ္ထာပိ ကိရ တံ အာရဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ ပရိဘောဂံ အကာသိ။ အာရက္ခမနုဿာ ရတ္တိံ ဩဘာသံ ဒိသွာ “မဟေသက္ခာ ဒေဝတာ အတ္ထီ”တိ သညံ ကရိံသု။ ဥပါသကာ မဏ္ဍလမာဠဉ္စ ဘိက္ခုသံဃဿ စ သေနာသနာနိ နိဋ္ဌာပေတွာ ဒါနသမ္ဘာရံ သဇ္ဇေတွာ “ကတံ ဘန္တေ အမှေဟိ အတ္တနော ကိစ္စံ၊ သတ္ထာရံ ပက္ကောသထာ”တိ ထေရဿ အာရောစေသုံ။ ထေရော သာယနှသမယေ ဣဒ္ဓိယာ သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ “ဘန္တေ ဝါဏိဇဂါမဝါသိနော တုမှေ

၁-ဥပ္ပါဒိကံ (ဋီကာ) ၂-ထေရဿ နာမံ သရမာနော (သီ၊ က)
၃-နာဝံ ဖဏေ (သီ၊ သျာ)၊ နာဝံ ဖလေ (မ-ဋ္ဌ ၄-၂၃၇-ပိဋ္ဌေ)

daṭṭhukāmā, tesaṁ anukampaṁ karothā"ti Bhagavantaṁ yāci. Bhagavā adhivāsesi. Thero sakaṭṭhānameva paccāgato.

Bhagavāpi Ānandattheraṁ āmantesi "Ānanda sve Sunāparante vāṇijagāme piṇḍāya carissāma, tvaṁ ekūnapañcasatānaṁ bhikkhūnaṁ salākaṁ dehī"ti. Thero "sādhu bhante"ti bhikkhusaṁghassa tamatthaṁ ārocetvā "ākāsacārī bhikkhū[1] salākaṁ gaṇhantū"ti āha. Taṁdivasaṁ Kuṇḍadhānatthero[2] paṭhamaṁ salākaṁ aggahesi. Vāṇijagāmavāsinopi "sve kira Satthā āgamissatī"ti gāmamajjhe maṇḍapaṁ katvā dānaggaṁ sajjayiṁsu. Bhagavā pātova sarīrapaṭijagganaṁ katvā gandhakuṭiṁ pavisitvā phalasamāpattiṁ appetvā nisīdi. Sakkassa Paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhaṁ ahosi. So "kiṁ idan"ti āvajjetvā Satthu Sunāparantagamanaṁ disvā Vissakammaṁ[3] āmantesi "tāta ajja Bhagavā tiṁsamattāni[4] yojanasatāni piṇḍacāraṁ gamissati, pañca kūṭāgārasatāni māpetvā Jetavanadvārakoṭṭhakamatthake gamanasajjāni katvā ṭhapehī"ti. So tathā akāsi. Bhagavato kūṭāgāraṁ catumukhaṁ ahosi, dvinnaṁ aggasāvakānaṁ dvimukhāni, sesāni ekamukhāni, Satthā Gandhakuṭito nikkhamitvā paṭipāṭiyā ṭhapitakūṭāgāresu dhurakūṭāgāraṁ[5] pāvisi[6]. Dve aggasāvake ādiṁ katvā ekūnapañcabhikkhusatānipi kūṭāgāragatāni ahesuṁ, ekaṁ tucchaṁ kūṭāgāraṁ ahosi, pañcapi kūṭāgārasatāni ākāse uppatiṁsu.

Satthā **Saccabandhapabbataṁ** nāma patvā kūṭāgāraṁ ākāse ṭhapesi. Tasmiṁ pabbate Saccabandho nāma micchādiṭṭhikatāpaso mahājanaṁ micchādiṭṭhiṁ uggaṇhāpento lābhaggayasaggappatto hutvā vasati, abbhantare cassa antocāṭiyaṁ padīpo viya arahattaphalassa upanissayo jalati. Taṁ disvā "dhammamassa kathessāmī"ti gantvā dhammaṁ desesi. Tāpaso desanāpariyosāne arahattaṁ pāpuṇi. Maggenevassa abhiññā āgatā, so ehibhikkhu hutvā iddhimayapattacīvaradharo tucchakūṭāgāraṁ pāvisi.

---

1. Janapadacārikabhikkhū (Ka)
2. Koṇḍadhānatthero (Ka)
3. Vissukammaṁ (Syā), Visukammaṁ (Ka)
4. Timattāni (Ma-Ṭṭha 4. 238 piṭṭhe)
5. Dhuraṁ kūṭāgāraṁ (Sī, Syā), varakūṭāgāraṁ (Ka)
6. Pavisitvā nisīdi (Sī)

ဒဋ္ဌုကာမာ၊ တေသံ အနုကမ္ပံ ကရောထာ"တိ ဘဂဝန္တံ ယာစိ။ ဘဂဝါ အဓိဝါသေသိ။ ထေရော သကဋ္ဌာနမေဝ ပစ္စာဂတော။

ဘဂဝါပိ အာနန္ဒတ္ထေရံ အာမန္တေသိ "အာနန္ဒ သွေ သုနာပရန္တေ ဝါဏိဇဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိဿာမ၊ တွံ ဧကူနပဉ္စသတာနံ ဘိက္ခူနံ သလာကံ ဒေဟီ"တိ။ ထေရော "သာဓု ဘန္တေ"တိ ဘိက္ခုသံဃဿ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ "အာကာသစာရီ ဘိက္ခူ[၁] သလာကံ ဂဏှန္တူ"တိ အာဟ။ တံဒိဝသံ ကုဏ္ဍဓာနတ္ထေရော[၂] ပဌမံ သလာကံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဝါဏိဇဂါမဝါသိနောပိ "သွေ ကိရ သတ္ထာ အာဂမိဿတီ"တိ ဂါမမဇ္ဈေ မဏ္ဍပံ ကတွာ ဒါနဂ္ဂံ သဇ္ဇယိံသု။ ဘဂဝါ ပါတောဝ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသိတွာ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသီဒိ။ သက္ကဿ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနံ ဥဏှံ အဟောသိ။ သော "ကိံ ဣဒ"န္တိ အာဝဇ္ဇေတွာ သတ္ထု သုနာပရန္တဂမနံ ဒိသွာ ဝိဿကမ္မံ[၃] အာမန္တေသိ "တာတ အဇ္ဇ ဘဂဝါ တိံသမတ္တာနိ[၄] ယောဇနသတာနိ ပိဏ္ဍစာရံ ဂမိဿတိ၊ ပဉ္စ ကူဋာဂါရသတာနိ မာပေတွာ ဇေတဝနဒွါရကောဋ္ဌကမတ္ထကေ ဂမနသဇ္ဇာနိ ကတွာ ဌပေဟီ"တိ။ သော တထာ အကာသိ။ ဘဂဝတော ကူဋာဂါရံ စတုမုခံ အဟောသိ၊ ဒွိန္နံ အဂ္ဂသာဝကာနံ ဒွိမုခါနိ၊ သေသာနိ ဧကမုခါနိ၊ သတ္ထာ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမိတွာ ပဋိပါဋိယာ ဌပိတကူဋာဂါရေသု ဓုရကူဋာဂါရံ[၅] ပါဝိသိ[၆]။ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကေ အာဒိံ ကတွာ ဧကူနပဉ္စဘိက္ခုသတာနိပိ ကူဋာဂါရဂတာနိ အဟေသုံ၊ ဧကံ တုစ္ဆံ ကူဋာဂါရံ အဟောသိ၊ ပဉ္စပိ ကူဋာဂါရသတာနိ အာကာသေ ဥပ္ပတိံသု။

သတ္ထာ **သစ္စဗန္ဓပဗ္ဗတံ** နာမ ပတွာ ကူဋာဂါရံ အာကာသေ ဌပေသိ။ တသ္မိံ ပဗ္ဗတေ သစ္စဗန္ဓော နာမ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကတာပသော မဟာဇနံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ဥဂ္ဂဏှာပေန္တော လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တော ဟုတွာ ဝသတိ၊ အဗ္ဘန္တရေ စဿ အန္တောစာဋိယံ ပဒီပေါ ဝိယ အရဟတ္တဖလဿ ဥပနိဿယော ဇလတိ။ တံ ဒိသွာ "ဓမ္မမဿ ကထေဿာမီ"တိ ဂန္တွာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တာပသော ဒေသနာပရိယောသာနေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ မဂ္ဂေနေဝဿ အဘိညာ အာဂတာ၊ သော ဧဟိဘိက္ခု ဟုတွာ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဓရော တုစ္ဆကူဋာဂါရံ ပါဝိသိ။

၁-ဇနပဒစာရိကဘိက္ခူ (က)
၂-ကောဏ္ဍဓာနတ္ထေရော (က)
၃-ဝိဿုကမ္မံ (သျာ)၊ ဝိသုကမ္မံ (က)
၄-တိမတ္တာနိ (မ-ဋ္ဌ ၄-၂၃၈-ပိဋ္ဌေ)
၅-ဓုရံ ကူဋာဂါရံ (သီ၊ သျာ)၊ ဝရကူဋာဂါရံ (က)
၆-ပဝိသိတွာ နိသီဒိ (သီ)

Bhagavā kūṭāgāragatehi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ vāṇijagāmaṁ gantvā kūṭāgārāni adissamānakāni katvā vāṇijagāmaṁ pāvisi. Vāṇijā Buddhappamukhassa saṁghassa mahādānaṁ datvā Satthāraṁ makulakārāmaṁ[1] nayiṁsu. Satthā maṇḍalamāḷaṁ pāvisi. Mahājano yāva Satthā bhattadarathaṁ paṭippassambheti, tāva pātarāsaṁ katvā uposathaṅgāni samādāya bahuṁ gandhañca pupphañca ādāya dhammassavanatthāya ārāmaṁ paccāgamāsi. Satthā dhammaṁ desesi. Mahājanassa bandhanamokkho jāto, mahantaṁ Buddhakolāhalaṁ ahosi.

Satthā mahājanassa saṅgahatthāya sattāhaṁ tattheva vasi, aruṇaṁ pana mahāgandhakuṭiyaṁyeva uṭṭhapesi. Sattāhampi dhammadesanāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Tattha sattāhaṁ vasitvā vāṇijagāme piṇḍāya caritvā “tvaṁ idheva vasāhī”ti Puṇṇattheraṁ nivattetvā antare **Nammadānadī** nāma atthi, tassā tīraṁ agamāsi. Nammadā[2]nāgarājā Satthu paccuggamanaṁ katvā nāgabhavanaṁ pavesetvā tiṇṇaṁ ratanānaṁ sakkāraṁ akāsi. Satthā tassa dhammaṁ kathetvā nāgabhavanā nikkhami. So “mayhaṁ bhante paricaritabbaṁ dethā”ti yāci. Bhagavā Nammadānadītīre padacetiyaṁ dassesi. Taṁ vīcīsu āgatāsu pidhīyati, gatāsu vivarīyati. Mahāsakkārapattaṁ ahosi. Satthā tato nikkhamitvā saccabandhapabbataṁ gantvā saccabandhaṁ āha “tayā mahājano apāyamagge otārito, tvaṁ idheva vasitvā etesaṁ laddhiṁ vissajjāpetvā nibbānamagge patiṭṭhāpehī”ti. Sopi paricaritabbaṁ yāci. Satthā ghanapiṭṭhipāsāṇe allamattikapiṇḍamhi lañchanaṁ viya padacetiyaṁ dassesi. Tato Jetavanameva gato. Etamatthaṁ sandhāya **teneva antaravassenā**ti-ādi vuttaṁ.

Parinibbāyīti anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Mahājano therassa satta divasāni sarīrapūjaṁ katvā bahūni gandhakaṭṭhāni samodhānetvā sarīraṁ jhāpetvā dhātuyo ādāya cetiyaṁ akāsi. **Sambahulā bhikkhū**ti therassa āḷāhanaṭṭhāne ṭhitabhikkhū[3]. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Chaṭṭhaṁ uttānameva.

1. Kūṭāgāraṁ (Syā) 2. Nammado nāma (Sī), Nammadā nāma (Syā)
3. Āsannaṭṭhāne ṭhitā bhikkhū (Sī, Syā)

ဘဂဝါ ကူဋာဂါရဂတေဟိ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ ဝါဏိဇဂါမံ ဂန္တွာ ကူဋာဂါရာနိ အဒိဿမာနကာနိ ကတွာ ဝါဏိဇဂါမံ ပါဝိသိ။ ဝါဏိဇာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ သတ္ထာရံ မကုလကာရာမံ[၁] နယိံသု။ သတ္ထာ မဏ္ဍလမာဠံ ပါဝိသိ။ မဟာဇနော ယာဝ သတ္ထာ ဘတ္တဒရထံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေတိ၊ တာဝ ပါတရာသံ ကတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ သမာဒါယ ဗဟုံ ဂန္ဓဉ္စ ပုပ္ဖဉ္စ အာဒါယ ဓမ္မဿဝနတ္ထာယ အာရာမံ ပစ္စာဂမာသိ။ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ မဟာဇနဿ ဗန္ဓနမောက္ခော ဇာတော၊ မဟန္တံ ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ အဟောသိ။

သတ္ထာ မဟာဇနဿ သင်္ဂဟတ္ထာယ သတ္တာဟံ တတ္ထေဝ ဝသိ၊ အရုဏံ ပန မဟာဂန္ဓကုဋိယံယေဝ ဥဋ္ဌပေသိ။ သတ္တာဟမ္ပိ ဓမ္မဒေသနာပရိယောသာနေ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တတ္ထ သတ္တာဟံ ဝသိတွာ ဝါဏိဇဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ “တွံ ဣဓေဝ ဝသာဟီ”တိ ပုဏ္ဏတ္ထေရံ နိဝတ္တေတွာ အန္တရေ **နမ္မဒါနဒီ** နာမ အတ္ထိ၊ တဿာ တီရံ အဂမာသိ။ နမ္မဒါ[၂]နာဂရာဇာ သတ္ထု ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ နာဂဘဝနံ ပဝေသေတွာ တိဏ္ဏံ ရတနာနံ သက္ကာရံ အကာသိ။ သတ္ထာ တဿ ဓမ္မံ ကထေတွာ နာဂဘဝနာ နိက္ခမိ။ သော “မယှံ ဘန္တေ ပရိစရိတဗ္ဗံ ဒေထာ”တိ ယာစိ။ ဘဂဝါ နမ္မဒါနဒီတီရေ ပဒစေတိယံ ဒဿေသိ။ တံ ဝီစီသု အာဂတာသု ပိဓီယတိ၊ ဂတာသု ဝိဝရီယတိ။ မဟာသက္ကာရပတ္တံ အဟောသိ။ သတ္ထာ တတော နိက္ခမိတွာ သစ္စဗန္ဓပဗ္ဗတံ ဂန္တွာ သစ္စဗန္ဓံ အာဟ “တယာ မဟာဇနော အပါယမဂ္ဂေ ဩတာရိတော၊ တွံ ဣဓေဝ ဝသိတွာ ဧတေသံ လဒ္ဓိံ ဝိဿဇ္ဇာပေတွာ နိဗ္ဗာနမဂ္ဂေ ပတိဋ္ဌာပေဟီ”တိ။ သောပိ ပရိစရိတဗ္ဗံ ယာစိ။ သတ္ထာ ဃနပိဋ္ဌိပါသာဏေ အလ္လမတ္တိကပိဏ္ဍမှိ လဉ္ဆနံ ဝိယ ပဒစေတိယံ ဒဿေသိ။ တတော ဇေတဝနမေဝ ဂတော။ ဧတမတ္ထံ သန္ဓာယ **တေနေဝ အန္တရဝဿေနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ပရိနိဗ္ဗာယီတိ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ မဟာဇနော ထေရဿ သတ္တ ဒိဝသာနိ သရီရပူဇံ ကတွာ ဗဟူနိ ဂန္ဓကဋ္ဌာနိ သမောဓာနေတွာ သရီရံ ဈာပေတွာ ဓာတုယော အာဒါယ စေတိယံ အကာသိ။ **သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ**တိ ထေရဿ အာဠာဟနဋ္ဌာနေ ဌိတဘိက္ခူ[၃]။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဆဋ္ဌံ ဥတ္တာနမေဝ။

၁-ကူဋာဂါရံ (သျာ) ၂-နမ္မဒေါ နာမ (သီ)၊ နမ္မဒါ နာမ (သျာ)
၃-အာသန္နဋ္ဌာနေ ဌိတာ ဘိက္ခူ (သီ၊ သျာ)

7-8. Paṭhama-ejāsuttādivaṇṇanā

90-91. Sattame **ejā**ti taṇhā. Sā hi calanaṭṭhena ejāti vuccati. Sāva ābādhanaṭṭhena **rogo,** anto dussanaṭṭhena **gaṇḍo,** nikantanaṭṭhena **sallaṁ. Tasmā**ti yasmā ejā rogo ceva gaṇḍo ca sallañca, tasmā. **Cakkhuṁ na maññeyyā**ti-ādi vuttanayameva, idhāpi sabbaṁ heṭṭhā gahitameva saṁkaḍḍhitvā dassitaṁ. Aṭṭhamaṁ vuttanayameva.

9-10. Paṭhamadvayasuttādivaṇṇanā

92-93. Navame **dvan**ti dve dve koṭṭhāse. Dasame **itthetaṁ dvayan**ti evametaṁ dvayaṁ. **Calañceva byathañcā**ti attano sabhāvena asaṇṭhahanato[1] calati ceva byathati ca. **Yopi hetu yopi paccayo**ti cakkhuviññāṇassa vatthārammaṇaṁ hetu ceva paccayo ca. **Kuto niccaṁ bhavissatī**ti kena kāraṇena niccaṁ bhavissati. Yathā pana dāsassa dāsiyā kucchismiṁ jāto putto parova dāso hoti, evaṁ aniccameva hotīti attho. **Saṅgatī**ti sahagati[2]. **Sannipāto**ti ekato sannipatanaṁ. **Samavāyo**ti ekato samāgamo. **Ayaṁ vuccati cakkhusamphasso**ti iminā saṅgatisannipātasamavāyasaṅkhātena paccayena uppannattā paccayanāmeneva saṅgati sannipāto samavāyoti ayaṁ vuccati cakkhusamphasso.

Sopi hetūti phassassa vatthu ārammaṇaṁ sahajātā tayo khandhāti ayaṁ hetu. **Phuṭṭho**ti upayogatthe paccattaṁ, phassena phuṭṭhameva gocaraṁ vedanā vedeti, cetanā ceteti, saññā sañjānātīti attho. Phuṭṭhoti vā phassasamaṅgīpuggalo, phassena phuṭṭhārammaṇameva vedanādīhi vedeti ceteti sañjānātītipi vuttaṁ hoti. Iti imasmiṁ sutte samatiṁsakkhandhā kathitā honti, kathaṁ? Cakkhudvāre tāva vatthu ceva[3] ārammaṇañca rūpakkhandho, phuṭṭho vedetīti vedanākkhandho, cetetīti saṅkhārakkhandho, sañjānātīti saññākkhandho, vijānātīti viññāṇakkhandhoti. Sesadvāresupi eseva nayo. Manodvārepi hi vatthurūpaṁ ekentato rūpakkhandho, rūpe pana ārammaṇe sati ārammaṇampi rūpakkhandhoti cha pañcakātiṁsa honti. Saṅkhepena panete chasupi dvāresu

1. Asaṁvahanato (Sī, Syā) 2. Samāgati (Sī, Syā) 3. Cakkhuñceva (Ka)

၇-၈-ပဌမဧဇာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၉၀-၉၁။ သတ္တမေ **ဧဇာ**တိ တဏှာ။ သာ ဟိ စလနဋ္ဌေန ဧဇာတိ ဝုစ္စတိ။ သာဝ အာဗာဓနဋ္ဌေန **ရောဂေါ၊** အန္တော ဒုဿနဋ္ဌေန **ဂဏ္ဍော၊** နိကန္တနဋ္ဌေန **သလ္လံ။ တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ဧဇာ ရောဂေါ စေဝ ဂဏ္ဍော စ သလ္လဉ္စ၊ တသ္မာ။ **စက္ခုံ န မညေယျာ**တိအာဒိ ဝုတ္တနယမေဝ၊ ဣဓာပိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဂဟိတမေဝ သံကဍ္ဎိတွာ ဒဿိတံ။ အဋ္ဌမံ ဝုတ္တနယမေဝ။

၉-၁၀-ပဌမဒွယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၉၂-၉၃။ နဝမေ **ဒွယ**န္တိ ဒွေ ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ။ ဒသမေ **ဣတ္ထေတံ ဒွယ**န္တိ ဧဝမေတံ ဒွယံ။ **စလဉ္စေဝ ဗျထဉ္စာ**တိ အတ္တနော သဘာဝေန အသဏ္ဌဟနတော[၁] စလတိ စေဝ ဗျထတိ စ။ **ယောပိ ဟေတု ယောပိ ပစ္စယော**တိ စက္ခုဝိညာဏဿ ဝတ္ထာရမ္မဏံ ဟေတု စေဝ ပစ္စယော စ။ **ကုတော နိစ္စံ ဘဝိဿတီ**တိ ကေန ကာရဏေန နိစ္စံ ဘဝိဿတိ။ ယထာ ပန ဒါသဿ ဒါသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ဇာတော ပုတ္တော ပရောဝ ဒါသော ဟောတိ၊ ဧဝံ အနိစ္စမေဝ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **သင်္ဂတီ**တိ သဟဂတိ[၂]။ **သန္နိပါတော**တိ ဧကတော သန္နိပတနံ။ **သမဝါယော**တိ ဧကတော သမာဂမော။ **အယံ ဝုစ္စတိ စက္ခုသမ္ဖဿော**တိ ဣမိနာ သင်္ဂတိသန္နိပါတသမဝါယသင်္ခါတေန ပစ္စယေန ဥပ္ပန္နတ္တာ ပစ္စယနာမေနေဝ သင်္ဂတိ သန္နိပါတော သမဝါယောတိ အယံ ဝုစ္စတိ စက္ခုသမ္ဖဿော။

သောပိ ဟေတူတိ ဖဿဿ ဝတ္ထု အာရမ္မဏံ သဟဇာတာ တယော ခန္ဓာတိ အယံ ဟေတု။ **ဖုဋ္ဌော**တိ ဥပယောဂတ္ထေ ပစ္စတ္တံ၊ ဖဿေန ဖုဋ္ဌမေဝ ဂေါစရံ ဝေဒနာ ဝေဒေတိ၊ စေတနာ စေတေတိ၊ သညာ သဉ္ဇာနာတီတိ အတ္ထော။ ဖုဋ္ဌောတိ ဝါ ဖဿသမင်္ဂီပုဂ္ဂလော၊ ဖဿေန ဖုဋ္ဌာရမ္မဏမေဝ ဝေဒနာဒီဟိ ဝေဒေတိ စေတေတိ သဉ္ဇာနာတီတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သမတိံသက္ခန္ဓာ ကထိတာ ဟောန္တိ၊ ကထံ? စက္ခုဒွါရေ တာဝ ဝတ္ထု စေဝ[၃] အာရမ္မဏဉ္စ ရူပက္ခန္ဓော၊ ဖုဋ္ဌော ဝေဒေတီတိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ စေတေတီတိ သင်္ခါရက္ခန္ဓော၊ သဉ္ဇာနာတီတိ သညာက္ခန္ဓော၊ ဝိဇာနာတီတိ ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ။ သေသဒွါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ မနောဒွါရေပိ ဟိ ဝတ္ထုရူပံ ဧကန္တတော ရူပက္ခန္ဓော၊ ရူပေ ပန အာရမ္မဏေ သတိ အာရမ္မဏမ္ပိ ရူပက္ခန္ဓောတိ ဆ ပဉ္စကာ တိံသ ဟောန္တိ။ သင်္ခေပေန ပနေတေ ဆသုပိ ဒွါရေသု

၁-အသံဝဟနတော (သီ၊ သျာ) ၂-သမာဂတိ (သီ၊ သျာ) ၃-စက္ခုဉ္စေဝ (က)

pañceva khandhāti sapaccaye pañcakkhandhe aniccāti vitthāretvā vuccamāne bujjhanakānaṁ ajjhāsayena idaṁ suttaṁ desitanti.

Channavaggo catuttho.

---

(10) 5. Saḷavagga

1. Adanta-aguttasuttavaṇṇanā

94. Saḷavaggassa paṭhame **adantā**ti adamitā. **Aguttā**ti agopitā. **Arakkhitā**ti na rakkhitā. **Asaṁvutā**ti apihitā. **Dukkhādhivāhā hontī**ti nerayikādibhedaṁ adhikadukkhaṁ āvahanakā honti. **Sukhādhivāhā hontī**ti jhānamaggaphalapabhedaṁ adhikasukhaṁ āvahanakā honti. Adhivahātipi pāṭho, esevattho.

Saḷevāti cha eva. **Asaṁvuto yattha dukkhaṁ nigacchatī**ti yesu āyatanesu saṁvaravirahito dukkhaṁ pāpuṇāti. **Tesañca ye saṁvaraṇaṁ avedisun**ti ye tesaṁ āyatanānaṁ saṁvaraṁ vindiṁsu paṭilabhiṁsu. **Viharantānavassutā**ti viharanti anavassutā atintā.

Asāditañca sādunti assādavantañca madhurañca. **Phassadvayaṁ sukhadukkhe upekkhe**ti sukhaphassañca dukkhaphassañcāti idaṁ phassadvayaṁ upekkhe, upekkhāmevettha uppādeyyāti attho. Phassadvayaṁ sukhadukkhaṁ upekkhoti vā pāṭho, phassahetukaṁ sukhadukkhaṁ upekkho, sukhe anurodhaṁ dukkhe ca virodhaṁ anuppādento upekkhako bhaveyyātipi attho. **Anānuruddho aviruddha kenacī**ti kenaci saddhiṁ neva anuruddho na viruddho bhaveyya.

Papañcasaññāti kilesasaññāya papañcasaññā nāma hutvā. **Itarītarā narā**ti lāmakasattā[1]. **Papañcayantā upayantī**ti papañcayamānā vaṭṭaṁ upagacchanti. **Saññino**ti sasaññā sattā. **Manomayaṁ gehasitañca sabban**ti sabbameva pañcakāmaguṇagehanissitaṁ manomayaṁ vitakkaṁ. **Panujjā**ti panuditvā nīharitvā. **Nekkhammasitaṁ irīyatī**ti dabbajātiko bhikkhu nekkhammasitaṁ iriyena irīyati[2].

1. Lāmakalāmakā sattā (Sī) 2. Nekkhammasitaṁ irīyati (Sī, Syā)

ပဉ္စေဝ ခန္ဓာတိ သပစ္စယေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ အနိစ္စာတိ ဝိတ္ထာရေတွာ ဝုစ္စမာနေ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယေန ဣဒံ သုတ္တံ ဒေသိတန္တိ။

ဆန္နဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၁၀) ၅-သဠဝဂ္ဂ

၁-အဒန္တအဂုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၄။ သဠဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **အဒန္တာ**တိ အဒမိတာ။ **အဂုတ္တာ**တိ အဂေါပိတာ။ **အရက္ခိတာ**တိ န ရက္ခိတာ။ **အသံဝုတာ**တိ အပိဟိတာ။ **ဒုက္ခာဓိဝါဟာ ဟောန္တီ**တိ နေရယိကာဒိဘေဒံ အဓိကဒုက္ခံ အာဝဟနကာ ဟောန္တိ။ **သုခါဓိဝါဟာ ဟောန္တီ**တိ ဈာနမဂ္ဂဖလပဘေဒံ အဓိကသုခံ အာဝဟနကာ ဟောန္တိ။ အဓိဝဟာတိပိ-ပါဌော၊ ဧသေဝတ္ထော။

သဠေဝါတိ ဆ ဧဝ။ **အသံဝုတော ယတ္ထ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆတီ**တိ ယေသု အာယတနေသု သံဝရဝိရဟိတော ဒုက္ခံ ပါပုဏာတိ။ **တေသဉ္စ ယေ သံဝရဏံ အဝေဒိသုန္**တိ ယေ တေသံ အာယတနာနံ သံဝရံ ဝိန္ဒိံသု ပဋိလဘိံသု။ **ဝိဟရန္တာနဝဿုတာ**တိ ဝိဟရန္တိ အနဝဿုတာ အတိန္တာ။

အသာဒိတဉ္စ သာဒုန္တိ အဿာဒဝန္တဉ္စ မဓုရဉ္စ။ **ဖဿဒွယံ သုခဒုက္ခေ ဥပေက္ခေ**တိ သုခဖဿဉ္စ ဒုက္ခဖဿဉ္စာတိ ဣဒံ ဖဿဒွယံ ဥပေက္ခေ၊ ဥပေက္ခာမေဝေတ္ထ ဥပ္ပါဒေယျာတိ အတ္ထော။ ဖဿဒွယံ သုခဒုက္ခံ ဥပေက္ခောတိ ဝါ ပါဌော၊ ဖဿဟေတုကံ သုခဒုက္ခံ ဥပေက္ခော, သုခေ အနုရောဓံ ဒုက္ခေ စ ဝိရောဓံ အနုပ္ပါဒေန္တော ဥပေက္ခကော ဘဝေယျာတိပိ အတ္ထော။ **အနာနုရုဒ္ဓေါ အဝိရုဒ္ဓ ကေနစီ**တိ ကေနစိ သဒ္ဓိံ နေဝ အနုရုဒ္ဓေါ န ဝိရုဒ္ဓေါ ဘဝေယျ။

ပပဉ္စသညာတိ ကိလေသသညာယ ပပဉ္စသညာ နာမ ဟုတွာ။ **ဣတရီတရာ နရာ**တိ လာမကသတ္တာ[၁]။ **ပပဉ္စယန္တာ ဥပယန္တီ**တိ ပပဉ္စယမာနာ ဝဋ္ဋံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ **သညိနော**တိ သသညာ သတ္တာ။ **မနောမယံ ဂေဟသိတဉ္စ သဗ္ဗန္**တိ သဗ္ဗမေဝ ပဉ္စကာမဂုဏဂေဟနိဿိတံ မနောမယံ ဝိတက္ကံ။ **ပနုဇ္ဇာ**တိ ပနုဒိတွာ နီဟရိတွာ။ **နေက္ခမ္မသိတံ ဣရီယတီ**တိ ဒဗ္ဗဇာတိကော ဘိက္ခု နေက္ခမ္မသိတံ ဣရိယေန ဣရီယတိ[၂]။

၁-လာမကာလာမကာ သတ္တာ (သီ) ၂-နေက္ခမ္မသိတံ ဣရီယတိ (သီ၊ သျာ)

Chassu yadā subhāvitoti chasu ārammaṇesu yadā suṭṭhu bhāvito. **Phuṭṭhassa cittaṁ na vikampate kvacī**ti sukhaphassena vā dukkhaphassena vā phuṭṭhassa kismiñci cittaṁ na kampati na vedhati. **Bhavattha**[1] **jātimaraṇassa pāragā**ti jātimaraṇānaṁ pāraṁ nibbānaṁ gamakā hotha.

2. Mālukyaputtasuttavaṇṇanā

95. Dutiye **Mālukyaputto**ti Mālukyabrāhmaṇiyā putto. **Etthā**ti etasmiṁ tava ovādāyācane. Iminā theraṁ apasādetipi ussādetipi. Kathaṁ? Ayaṁ kira daharakāle rūpādīsu pamajjitvā pacchā mahallakakāle araññavāsaṁ patthento kammaṭṭhānaṁ yācati. Atha Bhagavā “ettha dahare kiṁ vakkhāma, Mālukyaputto viya tumhepi taruṇakāle[2] pamajjitvā mahallakakāle araññaṁ pavisitvā samaṇadhammaṁ kareyyāthā”ti iminā adhippāyena bhaṇanto theraṁ apasādeti nāma.

Yasmā pana thero mahallakakālepi araññaṁ pavisitvā samaṇadhammaṁ kātukāmo, tasmā Bhagavā “ettha dahare kiṁ vakkhāma, ayaṁ amhākaṁ Mālukyaputto mahallakakālepi araññaṁ pavisitvā samaṇadhammaṁ kattukāmo kammaṭṭhānaṁ yācati, tumhe nāma taruṇakālepi vīriyaṁ na karothā”ti iminā adhippāyena bhaṇanto theraṁ ussādeti nāma.

Yatra hi nāmāti yo nāma. **Kiñcāpāhan**ti kiñcāpi “ahaṁ mahallako”ti ñātaṁ, yadi ahaṁ mahallako, mahallako samānopi sakkhissāmi samaṇadhammaṁ kātuṁ, desetu me bhante Bhagavāti adhippāyena mahallakabhāvaṁ anuggaṇhanto ovādañca pasaṁsanto evamāha.

Adiṭṭhā adiṭṭhapubbāti imasmiṁ attabhāve adiṭṭhā atītepi adiṭṭhapubbā. **Na ca passasī**ti etarahipi na passasi. **Na ca te hoti passeyyan**ti evaṁ samannāhāropi te yattha natthi, api nu te tattha chandādayo uppajjeyyunti pucchati.

Diṭṭhe diṭṭhamattanti rūpāyatane cakkhuviññāṇena diṭṭhe diṭṭhamattaṁ bhavissati. Cakkhuviññāṇaṁ hi rūpe rūpamattameva passati, na niccādisabhāvaṁ, iti sesaviññāṇehipi me ettha diṭṭhamattameva cittaṁ bhavissatīti attho. Atha

1. Bhavatha (Sī, Syā)
2. Daharakāle (Ka)

ဆသု ယဒါ သုဘာဝိတောတိ ဆသု အာရမ္မဏေသု ယဒါ သုဋ္ဌု ဘာဝိတော။ **ဖုဋ္ဌဿ စိတ္တံ န ဝိကမ္ပတေ ကွစီ**တိ သုခဖဿေန ဝါ ဒုက္ခဖဿေန ဝါ ဖုဋ္ဌဿ ကိသ္မိဉ္စိ စိတ္တံ န ကမ္ပတိ န ဝေဓတိ။ **ဘဝတ္ထ**[1] **ဇာတိမရဏဿ ပါရဂါ**တိ ဇာတိမရဏာနံ ပါရံ နိဗ္ဗာနံ ဂမကာ ဟောထ။

၂-မာလုကျပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၅။ ဒုတိယေ **မာလုကျပုတ္တော**တိ မာလုကျဗြာဟ္မဏိယာ ပုတ္တော။ **ဧတ္ထာ**တိ ဧတသ္မိံ တဝ ဩဝါဒါယာစနေ။ ဣမိနာ ထေရံ အပသာဒေတိပိ ဥဿာဒေတိပိ။ ကထံ? အယံ ကိရ ဒဟရကာလေ ရူပါဒီသု ပမဇ္ဇိတွာ ပစ္ဆာ မဟလ္လကကာလေ အရညဝါသံ ပတ္ထေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ယာစတိ။ အထ ဘဂဝါ “ဧတ္ထ ဒဟရေ ကိံ ဝက္ခာမ၊ မာလုကျပုတ္တော ဝိယ တုမှေပိ တရုဏကာလေ[2] ပမဇ္ဇိတွာ မဟလ္လကကာလေ အရညံ ပဝိသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရေယျာထာ”တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဘဏန္တော ထေရံ အပသာဒေတိ နာမ။

ယသ္မာ ပန ထေရော မဟလ္လကကာလေပိ အရညံ ပဝိသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကာတုကာမော၊ တသ္မာ ဘဂဝါ “ဧတ္ထ ဒဟရေ ကိံ ဝက္ခာမ၊ အယံ အမှာကံ မာလုကျပုတ္တော မဟလ္လကကာလေပိ အရညံ ပဝိသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကတ္တုကာမော ကမ္မဋ္ဌာနံ ယာစတိ၊ တုမှေ နာမ တရုဏကာလေပိ ဝီရိယံ န ကရောထာ”တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဘဏန္တော ထေရံ ဥဿာဒေတိ နာမ။

ယတြ ဟိ နာမာတိ ယော နာမ။ **ကိဉ္စာပါဟ**န္တိ ကိဉ္စာပိ “အဟံ မဟလ္လကော”တိ ဉာတံ၊ ယဒိ အဟံ မဟလ္လကော၊ မဟလ္လကော သမာနောပိ သက္ခိဿာမိ သမဏဓမ္မံ ကာတုံ၊ ဒေသေတု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါတိ အဓိပ္ပါယေန မဟလ္လကဘာဝံ အနုဂ္ဂဏှန္တော ဩဝါဒဉ္စ ပသံသန္တော ဧဝမာဟ။

အဒိဋ္ဌာ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာတိ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ အဒိဋ္ဌာ အတီတေပိ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ။ **န စ ပဿသီ**တိ ဧတရဟိပိ န ပဿသိ။ **န စ တေ ဟောတိ ပဿေယျ**န္တိ ဧဝံ သမန္နာဟာရောပိ တေ ယတ္ထ နတ္ထိ၊ အပိ နု တေ တတ္ထ ဆန္ဒာဒယော ဥပ္ပဇ္ဇေယျုန္တိ ပုစ္ဆတိ။

ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တန္တိ ရူပါယတနေ စက္ခုဝိညာဏေန ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ ဘဝိဿတိ။ စက္ခုဝိညာဏံ ဟိ ရူပေ ရူပမတ္တမေဝ ပဿတိ၊ န နိစ္စာဒိသဘာဝံ၊ ဣတိ သေသဝိညာဏေဟိပိ မေ ဧတ္ထ ဒိဋ္ဌမတ္တမေဝ စိတ္တံ ဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။ အထ

၁-ဘဝထ (သီ၊ သျာ)
၂-ဒဟရကာလေ (က)

vā diṭṭhe diṭṭhaṁ nāma cakkhuviññāṇaṁ, rūpe rūpavijānananti attho. **Mattā**ti pamāṇaṁ, diṭṭhaṁ mattā assāti diṭṭhamattaṁ, cittaṁ, cakkhuviññāṇamattameva me cittaṁ bhavissatīti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā āpāthagatarūpe cakkhuviññāṇaṁ na rajjati na dussati na muyhati, evaṁ rāgādivirahena cakkhuviññāṇamattameva javanaṁ bhavissati, cakkhuviññāṇapamāṇeneva javanaṁ ṭhapessāmīti. Atha vā diṭṭhaṁ nāma cakkhuviññāṇena diṭṭharūpaṁ, diṭṭhe diṭṭhamattaṁ nāma tattheva uppannaṁ sampaṭicchanasantīraṇavoṭṭhabbanasaṅkhātaṁ cittattayaṁ. Yathā taṁ na rajjati na dussati na muyhati, evaṁ āpāthagate rūpe teneva sampaṭicchanādippamāṇena javanaṁ uppādessāmi, nāhaṁ[1] taṁ pamāṇaṁ atikkamitvā rajjanādivasena uppajjituṁ dassāmīti ayamettha attho. Eseva nayo **sutamutesu.**

Viññāte viññātamattanti ettha pana viññātaṁ nāma manodvārāvajjanena viññātārammaṇaṁ, tasmiṁ viññāte viññātamattanti āvajjanapamāṇaṁ. Yathā āvajjanena na rajjati na dussati na muyhati, evaṁ rajjanādivasena uppajjituṁ adatvā āvajjanapamāṇeneva cittaṁ ṭhapessāmīti ayamettha attho.

Yatoti yadā. **Tato**ti tadā. **Na tenā**ti tena rāgena vā ratto, dosena vā duṭṭho, mohena vā mūḷho na bhavissati. **Tato tvaṁ Mālukyaputta na tatthā**ti yadā tvaṁ tena rāgena vā dosamohehi vā ratto vā duṭṭho vā mūḷho vā na bhavissasi, tadā tvaṁ na tattha tasmiṁ diṭṭhe vā sutamutaviññāte vā paṭibaddho allīno patiṭṭhito nāma bhavissasi. **Nevidhā**ti-ādi vuttatthameva.

Sati muṭṭhāti sati naṭṭhā. **Tañca ajjhosā**ti taṁ ārammaṇaṁ gilitvā. **Abhijjhā ca vihesā cā**ti abhijjhāya ca vihiṁsāya ca. Atha vā “tassa vaḍḍhantī”ti padenāpi saddhiṁ yojetabbaṁ, abhijjhā ca vihesā cāti imepi dve dhammā tassa vaḍḍhantīti attho.

Cittamassūpahaññatīti abhijjhāvihesāhi assa cittaṁ upahaññati. **Ācinato**ti ācinantassa. **Ārā nibbāna vuccatī**ti evarūpassa puggalassa nibbānaṁ nāma dūre pavuccati. **Ghatvā**ti ghāyitvā. **Bhotvā**ti bhutvā

1. Nāssa (Sī, Syā)

ဝါ ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌံ နာမ စက္ခုဝိညာဏံ၊ ရူပေ ရူပဝိဇာနနန္တိ အတ္ထော။ **မတ္တာ**တိ ပမာဏံ၊ ဒိဋ္ဌံ မတ္တာ အဿာတိ ဒိဋ္ဌမတ္တံ၊ စိတ္တံ၊ စက္ခုဝိညာဏမတ္တမေဝ မေ စိတ္တံ ဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ အာပါထဂတရူပေ စက္ခုဝိညာဏံ န ရဇ္ဇတိ န ဒုဿတိ န မုယှတိ၊ ဧဝံ ရာဂါဒိဝိရဟေန စက္ခုဝိညာဏမတ္တမေဝ ဇဝနံ ဘဝိဿတိ၊ စက္ခုဝိညာဏပမာဏေနေဝ ဇဝနံ ဌပေဿာမီတိ။ အထ ဝါ ဒိဋ္ဌံ နာမ စက္ခုဝိညာဏေန ဒိဋ္ဌရူပံ၊ ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ နာမ တတ္ထေဝ ဥပ္ပန္နံ သမ္ပဋိစ္ဆနသန္တီရဏဝေါဋ္ဌဗ္ဗနသင်္ခါတံ စိတ္တတ္တယံ။ ယထာ တံ န ရဇ္ဇတိ န ဒုဿတိ န မုယှတိ၊ ဧဝံ အာပါထဂတေ ရူပေ တေနေဝ သမ္ပဋိစ္ဆနာဒိပ္ပမာဏေန ဇဝနံ ဥပ္ပါဒေဿာမိ၊ နာဟံ[1] တံ ပမာဏံ အတိက္ကမိတွာ ရဇ္ဇနာဒိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ ဒဿာမီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ ဧသေဝ နယော **သုတမုတေသု**။

ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တန္တိ ဧတ္ထ ပန ဝိညာတံ နာမ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနေန ဝိညာတာရမ္မဏံ၊ တသ္မိံ ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တန္တိ အာဝဇ္ဇနပမာဏံ။ ယထာ အာဝဇ္ဇနေန န ရဇ္ဇတိ န ဒုဿတိ န မုယှတိ၊ ဧဝံ ရဇ္ဇနာဒိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ အဒတွာ အာဝဇ္ဇနပမာဏေနေဝ စိတ္တံ ဌပေဿာမီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

ယတောတိ ယဒါ။ **တတော**တိ တဒါ။ **န တေနာ**တိ တေန ရာဂေန ဝါ ရတ္တော, ဒေါသေန ဝါ ဒုဋ္ဌော, မောဟေန ဝါ မူဠှော န ဘဝိဿတိ။ **တတော တွံ မာလုကျပုတ္တ န တတ္ထာ**တိ ယဒါ တွံ တေန ရာဂေန ဝါ ဒေါသမောဟေဟိ ဝါ ရတ္တော ဝါ ဒုဋ္ဌော ဝါ မူဠှော ဝါ န ဘဝိဿသိ၊ တဒါ တွံ န တတ္ထ တသ္မိံ ဒိဋ္ဌေ ဝါ သုတမုတဝိညာတေ ဝါ ပဋိဗဒ္ဓေါ အလ္လီနော ပတိဋ္ဌိတော နာမ ဘဝိဿသိ။ **နေဝိဓာ**တိအာဒိ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

သတိ မုဋ္ဌာတိ သတိ နဋ္ဌာ။ **တဉ္စ အဇ္ဈောသာ**တိ တံ အာရမ္မဏံ ဂိလိတွာ။ **အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟေသာ စာ**တိ အဘိဇ္ဈာယ စ ဝိဟိံသာယ စ။ အထ ဝါ “တဿ ဝဍ္ဎန္တီ”တိ ပဒေနာပိ သဒ္ဓိံ ယောဇေတဗ္ဗံ၊ အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟေသာ စာတိ ဣမေပိ ဒွေ ဓမ္မာ တဿ ဝဍ္ဎန္တီတိ အတ္ထော။

စိတ္တမဿူပဟညတီတိ အဘိဇ္ဈာဝိဟေသာဟိ အဿ စိတ္တံ ဥပဟညတိ။ **အာစိနတော**တိ အာစိနန္တဿ။ **အာရာ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတီ**တိ ဧဝရူပဿ ပုဂ္ဂလဿ နိဗ္ဗာနံ နာမ ဒူရေ ပဝုစ္စတိ။ **ဃတွာ**တိ ဃာယိတွာ။ **ဘောတွာ**တိ ဘုတွာ

၁-နာဿ (သီ၊ သျာ)

sāyitvā lehitvā. **Phussā**ti phusitvā. **Paṭissato**ti paṭissatisaṅkhātāya satiyā yutto. **Sevato cāpi vedanan**ti catumaggasampayuttaṁ nibbattitalokuttaravedanaṁ sevantassa. **Khīyatī**ti khayaṁ gacchati, kiṁ taṁ? Dukkhampi kilesajātampi. **Aññataro**ti asītiyā mahāsāvakānaṁ abbhantaro eko. Iti imasmiṁ sutte gāthāhipi vaṭṭavivaṭṭameva kathitaṁ.

3. Parihānadhammasuttavaṇṇanā

96. Tatiye **parihānadhamman**ti parihānasabhāvaṁ. **Abhibhāyatanānī**ti abhibhavitāni[1] āyatanāni. **Sarasaṅkappā**ti ettha sarantīti sarā, dhāvantīti attho. Sarā ca te saṅkappā ca **sarasaṅkappā**. **Saṁyojaniyā**ti bandhaniyā bandhanassa paccayabhūtā. **Tañce bhikkhū**ti taṁ evaṁ uppannaṁ kulesajātaṁ, taṁ vā ārammaṇaṁ. **Adhivāsetī**ti citte āropetvā vāseti. **Nappajahatī**ti chandarāgappahānena na pajahati. Evaṁ sabbapadehi yojetabbaṁ. **Abhibhāyatanaṁ hetaṁ vuttaṁ Bhagavatā**ti etaṁ Buddhena Bhagavatā abhibhavitaṁ āyatananti kathitaṁ. Idha dhammaṁ pucchitvā vibhajantena puggalena dhammo dassito.

4. Pamādavihārīsuttavaṇṇanā

97. Catutthe **asaṁvutassā**ti apihitassa na pidahitvā sañchāditvā[2] ṭhapitassa. **Byāsiñcatī**ti vi-āsiñcati[3], kilesatintaṁ hutvā vattati. **Pāmojjan**ti dubbalapīti. **Pītī**ti balavapīti. **Passaddhī**ti darathapassaddhi. **Dhammā na pātubhavantī**ti samathavipassanādhammā na uppajjanti. Imasmiṁ sutte puggalaṁ pucchitvā vibhajantena dhammena puggalo dassito.

5. Saṁvarasuttavaṇṇanā

98. Pañcame **kathañca bhikkhave asaṁvaro**ti idaṁ maggakusalassa vāmaṁ muñcitvā dakkhiṇaṁ gaṇheyyāsīti paṭhamaṁ pahātabbamaggakkhānaṁ viya uddesakkamena avatvā desanākusalatāya paṭhamaṁ pahātabbadhammakkhānavasena vuttanti veditabbaṁ. Idha dhammaṁ pucchitvā dhammova vibhatto.

---

1. Abhibhāvitāni (Sī, Syā)
2. Saṁvaritvā (Sī, Syā)
3. Byāsiccatīti viyāsiccati (Sī, Syā)

သာယိတွာ လေဟိတွာ။ **ဖုဿာ**တိ ဖုသိတွာ။ **ပဋိဿတော**တိ ပဋိဿတိသင်္ခါတာယ သတိယာ ယုတ္တော။ **သေဝတော စာပိ ဝေဒနန္တိ** စတုမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တံ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရဝေဒနံ သေဝန္တဿ။ **ခီယတီ**တိ ခယံ ဂစ္ဆတိ၊ ကိံ တံ? ဒုက္ခမ္ပိ ကိလေသဇာတမ္ပိ။ **အညတရော**တိ အသီတိယာ မဟာသာဝကာနံ အဗ္ဘန္တရော ဧကော။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဂါထာဟိပိ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၃-ပရိဟာနဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၆။ တတိယေ **ပရိဟာနဓမ္မန္တိ** ပရိဟာနသဘာဝံ။ **အဘိဘာယတနာနီ**တိ အဘိဘဝိတာနိ[၁] အာယတနာနိ။ **သရသင်္ကပ္ပါ**တိ ဧတ္ထ သရန္တီတိ သရာ၊ ဓာဝန္တီတိ အတ္ထော။ သရာ စ တေ သင်္ကပ္ပါ စ **သရသင်္ကပ္ပါ**။ **သံယောဇနိယာ**တိ ဗန္ဓနိယာ ဗန္ဓနဿ ပစ္စယဘူတာ။ **တဉ္စေ ဘိက္ခူ**တိ တံ ဧဝံ ဥပ္ပန္နံ ကိလေသဇာတံ, တံ ဝါ အာရမ္မဏံ။ **အဓိဝါသေတီ**တိ စိတ္တေ အာရောပေတွာ ဝါသေတိ။ **နပ္ပဇဟတီ**တိ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန န ပဇဟတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေဟိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **အဘိဘာယတနံ ဟေတံ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ**တိ ဧတံ ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ အဘိဘဝိတံ အာယတနန္တိ ကထိတံ။ ဣဓ ဓမ္မံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဘဇန္တေန ပုဂ္ဂလေန ဓမ္မော ဒဿိတော။

၄-ပမာဒဝိဟာရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၇။ စတုတ္ထေ **အသံဝုတဿာ**တိ အပိဟိတဿ န ပိဒဟိတွာ သဉ္ဆာဒိတွာ[၂] ဌပိတဿ။ **ဗျာသိဉ္စတီ**တိ ဝိအာသိဉ္စတိ[၃]၊ ကိလေသတိန္တံ ဟုတွာ ဝတ္တတိ။ **ပါမောဇ္ဇန္တိ** ဒုဗ္ဗလပီတိ။ **ပီတီ**တိ ဗလဝပီတိ။ **ပဿဒ္ဓီ**တိ ဒရထပဿဒ္ဓိ။ **ဓမ္မာ န ပါတုဘဝန္တီ**တိ သမထဝိပဿနာဓမ္မာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပုဂ္ဂလံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဘဇန္တေန ဓမ္မေန ပုဂ္ဂလော ဒဿိတော။

၅-သံဝရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၈။ ပဉ္စမေ **ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ အသံဝရော**တိ ဣဒံ မဂ္ဂကုသလဿ ဝါမံ မုဉ္စိတွာ ဒက္ခိဏံ ဂဏှေယျာသီတိ ပဌမံ ပဟာတဗ္ဗမဂ္ဂက္ခာနံ ဝိယ ဥဒ္ဒေသက္ကမေန အဝတွာ ဒေသနာကုသလတာယ ပဌမံ ပဟာတဗ္ဗဓမ္မက္ခာနဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဓ ဓမ္မံ ပုစ္ဆိတွာ ဓမ္မောဝ ဝိဘတ္တော။

၁-အဘိဘာဝိတာနိ (သီ၊ သျာ) ၂-သံဝရိတွာ (သီ၊ သျာ) ၃-ဗျာသိစ္စတီတိ ဝိယာသိစ္စတိ (သီ၊ သျာ)

6. Samādhisuttavaṇṇanā

99. Chaṭṭhe **samādhin**ti cittekaggataṁ. Idaṁ hi suttaṁ cittekaggatāya parihāyamāne disvā "imesaṁ cittekaggataṁ labhantānaṁ kammaṭṭhānaṁ phātiṁ gamissatī"ti ñatvā kathitaṁ.

7. Paṭisallānasuttavaṇṇanā

100. Sattame **paṭisallānan**ti kāyavivekaṁ. Idaṁ hi suttaṁ kāyavivekena parihāyamāne disvā "imesaṁ kāyavivekaṁ labhantānaṁ kammaṭṭhānaṁ phātiṁ gamissatī"ti ñatvā kathitaṁ.

8-9. Paṭhamanatumhākasuttādivaṇṇanā

101-102. Aṭṭhamaṁ upamāya parivāretvā kathite bujjhanakānaṁ, navamaṁ suddhikavaseneva bujjhanakānaṁ ajjhāsayavasena vuttaṁ. Attho pana ubhayatthāpi khandhiyavagge vuttanayeneva veditabbo.

10. Udakasuttavaṇṇanā

103. Dasame **udako sudan**ti ettha **sudan**ti nipātamattaṁ. **Udako**ti tassa nāmaṁ. **Idaṁ jātu vedagū**ti ettha **idan**ti nipātamattaṁ. Atha vā idaṁ mama vacanaṁ suṇāthāti dīpento evamāha. **Jātu vedagū**ti ahaṁ ekaṁseneva vedagū, vedasaṅkhātena ñāṇena neyyesu gato, vedaṁ vā gato adhigato, paṇḍitohamasmīti attho. **Sabbajī**ti ekaṁsena sabbavaṭṭaṁ jinitvā abhibhavitvā ṭhitosmīti vadati. **Apalikhataṁ gaṇḍamūlan**ti apalikhataṁ dukkhamūlaṁ. **Palikhaṇin**ti palikhataṁ mayā, khanitvā ṭhitosmīti dīpeti.

Mātāpettikasambhavassāti mātito ca pitito ca nibbattena mātāpettikena sukkasoṇitena sambhūtassa. **Odanakummāsūpacayassā**ti odanena ceva kummāsena ca upacitassa vaḍḍhitassa. **Aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammassā**ti ettha ayaṁ kāyo hutvā abhāvaṭṭhena aniccadhammo, duggandhavighātatthāya tanuvilepanena[1] ucchādanadhammo, aṅgapaccaṅgābādhavinodanatthāya khuddakasambāhanena[2] parimaddanadhammo,

1. Gandhavilepanena (Sī, Syā)
2. Udakasambāhanena (Sī, Syā)

၆-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၉။ ဆဋ္ဌေ **သမာဓိ**န္တိ စိတ္တေကဂ္ဂတံ။ ဣဒံ ဟိ သုတ္တံ စိတ္တေကဂ္ဂတာယ ပရိဟာယမာနေ ဒိသွာ "ဣမေသံ စိတ္တေကဂ္ဂတံ လဘန္တာနံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဖာတိံ ဂမိဿတီ"တိ ဉတွာ ကထိတံ။

၇-ပဋိသလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၀။ သတ္တမေ **ပဋိသလ္လာန**န္တိ ကာယဝိဝေကံ။ ဣဒံ ဟိ သုတ္တံ ကာယဝိဝေကေန ပရိဟာယမာနေ ဒိသွာ "ဣမေသံ ကာယဝိဝေကံ လဘန္တာနံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဖာတိံ ဂမိဿတီ"တိ ဉတွာ ကထိတံ။

၈-၉-ပဌမနတုမှာကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၁-၁၀၂။ အဋ္ဌမံ ဥပမာယ ပရိဝါရေတွာ ကထိတေ ဗုဇ္ဈနကာနံ၊ နဝမံ သုဒ္ဓိကဝသေနေဝ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဝုတ္တံ။ အတ္ထော ပန ဥဘယတ္ထာပိ ခန္ဓိယဝဂ္ဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၀-ဥဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃။ ဒသမေ **ဥဒကော သုဒ**န္တိ ဧတ္ထ **သုဒ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ **ဥဒကော**တိ တဿ နာမံ။ **ဣဒံ ဇာတု ဝေဒဂူ**တိ ဧတ္ထ **ဣဒ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ အထ ဝါ ဣဒံ မမ ဝစနံ သုဏာထာတိ ဒီပေန္တော ဧဝမာဟ။ **ဇာတု ဝေဒဂူ**တိ အဟံ ဧကံသေနေဝ ဝေဒဂူ၊ ဝေဒသင်္ခါတေန ဉာဏေန နေယျေသု ဂတော၊ ဝေဒံ ဝါ ဂတော အဓိဂတော၊ ပဏ္ဍိတောဟမသ္မီတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗဇီ**တိ ဧကံသေန သဗ္ဗဝဋ္ဋံ ဇိနိတွာ အဘိဘဝိတွာ ဌိတောသ္မီတိ ဝဒတိ။ **အပလိခတံ ဂဏ္ဍမူလ**န္တိ အပလိခတံ ဒုက္ခမူလံ။ **ပလိခဏိ**န္တိ ပလိခတံ မယာ၊ ခနိတွာ ဌိတောသ္မီတိ ဒီပေတိ။

မာတာပေတ္တိကသမ္ဘဝဿာတိ မာတိတော စ ပိတိတော စ နိဗ္ဗတ္တေန မာတာပေတ္တိကေန သုက္ကသောဏိတေန သမ္ဘူတဿ။ **ဩဒနကုမ္မာသူပစယဿာ**တိ ဩဒနေန စေဝ ကုမ္မာသေန စ ဥပစိတဿ ဝဍ္ဎိတဿ။ **အနိစ္စုစ္ဆာဒနပရိမဒ္ဒနဘေဒနဝိဒ္ဓံသနဓမ္မဿာ**တိ ဧတ္ထ အယံ ကာယော ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စဓမ္မော၊ ဒုဂ္ဂန္ဓဝိဃာတတ္ထာယ တနုဝိလေပနေန[၁] ဥစ္ဆာဒနဓမ္မော၊ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါဗာဓဝိနောဒနတ္ထာယ ခုဒ္ဒကသမ္ဗာဟနေန[၂] ပရိမဒ္ဒနဓမ္မော၊

၁-ဂန္ဓဝိလေပနေန (သီ၊ သျာ)
၂-ဥဒကသမ္ဗာဟနေန (သီ၊ သျာ)

daharakāle vā ūrūsu sayāpetvā gabbhavāsena dussaṇṭhitānaṁ tesaṁ tesaṁ aṅgānaṁ saṇṭhānasampādanatthaṁ añchanapīḷanādīnaṁ vasena parimaddanadhammo, evaṁ pariharitopi ca bhedanaviddhaṁsanadhammo bhijjati ceva vikirati ca, evaṁ sabhāvoti attho.

Tattha mātāpettikasambhava-odanakummāsūpacayaparimaddanapadehi vaḍḍhi kathitā, aniccabhedanaviddhaṁsanapadehi parihāni. Purimehi vā tīhi samudayo, pacchimehi atthaṅgamoti. Evaṁ cātumahābhūtikassa kāyassa vaḍḍhiparihāninibbattibhedā dassitā. Sesaṁ uttānatthamevāti.

Saḷavaggo pañcamo.

Dutiyo paṇṇāsako.

---

(11) 1. Yogakkhemivagga

1. Yogakkhemisuttavaṇṇanā

104. Yogakkhemivaggassa paṭhame **yogakkhemipariyāyan**ti catūhi yogehi khemino kāraṇabhūtaṁ. **Dhammapariyāyan**ti dhammakāraṇaṁ. **Akkhāsi yogan**ti yuttiṁ kathesi. **Tasmā**ti kasmā? Kiṁ akkhātattā, udāhu pahīnattāti? Pahīnattā. Na hi akkhānena yogakkhemi nāma hoti.

2-10. Upādāyasuttādivaṇṇanā

105-113. Dutiye vedanāsukhadukkhaṁ kathitaṁ, taṁ pana vipākasukhadukkhaṁ vaṭṭati. Tatiye **dukkhassā**ti vaṭṭadukkhassa. Catutthe **lokasā**ti saṅkhāralokassa. Pañcamādīsu yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ khandhiyavagge vuttanayameva.

Yogakkhemivaggo paṭhamo.

ဒဟရကာလေ ဝါ ဦရူသု သယာပေတွာ ဂဗ္ဘဝါသေန ဒုဿဏ္ဌိတာနံ တေသံ တေသံ အင်္ဂါနံ သဏ္ဌာနသမ္ပာဒနတ္ထံ အဉ္ဆနပီဠနာဒီနံ ဝသေန ပရိမဒ္ဒနဓမ္မော၊ ဧဝံ ပရိဟရိတောပိ စ ဘေဒနဝိဒ္ဓံသနဓမ္မော ဘိဇ္ဇတိ စေဝ ဝိကိရတိ စ၊ ဧဝံ သဘာဝေါတိ အတ္ထော။

တတ္ထ မာတာပေတ္တိကသမ္ဘဝဩဒနကုမ္မာသူပစယပရိမဒ္ဒနပဒေဟိ ဝဍ္ဎိ ကထိတာ၊ အနိစ္စဘေဒနဝိဒ္ဓံသနပဒေဟိ ပရိဟာနိ။ ပုရိမေဟိ ဝါ တီဟိ သမုဒယော၊ ပစ္ဆိမေဟိ အတ္ထင်္ဂမောတိ။ ဧဝံ စာတုမဟာဘူတိကဿ ကာယဿ ဝဍ္ဎိပရိဟာနိနိဗ္ဗတ္တိဘေဒါ ဒဿိတာ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သဠဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ဒုတိယော ပဏ္ဏာသကော။

---

(၁၁) ၁-ယောဂက္ခေမိဝဂ္ဂ

၁-ယောဂက္ခေမိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၄။ ယောဂက္ခေမိဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ယောဂက္ခေမိပရိယာယ**န္တိ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမိနော ကာရဏဘူတံ။ **ဓမ္မပရိယာယ**န္တိ ဓမ္မကာရဏံ။ **အက္ခာသိ ယောဂ**န္တိ ယုတ္တိံ ကထေသိ။ **တသ္မာ**တိ ကသ္မာ? ကိံ အက္ခာတတ္တာ, ဥဒါဟု ပဟီနတ္တာတိ? ပဟီနတ္တာ။ န ဟိ အက္ခာနေန ယောဂက္ခေမိ နာမ ဟောတိ။

၂-၁၀-ဥပါဒါယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၅-၁၁၃။ ဒုတိယေ ဝေဒနာသုခဒုက္ခံ ကထိတံ၊ တံ ပန ဝိပါကသုခဒုက္ခံ ဝဋ္ဋတိ။ တတိယေ **ဒုက္ခဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ။ စတုတ္ထေ **လောကဿာ**တိ သင်္ခါရလောကဿ။ ပဉ္စမာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ခန္ဓိယဝဂ္ဂေ ဝုတ္တနယမေဝ။

ယောဂက္ခေမိဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

(12) 2. Lokakāmaguṇavagga

1-2. Paṭhamamārapāsasuttādivaṇṇanā

114-115. Lokakāmaguṇavaggassa paṭhame **āvāsagato**ti vasanaṭṭhānaṁ gato. **Mārassa vasaṁ gato**ti tividhassāpi mārassa vasaṁ gato. **Paṭimukka'ssa mārapāso**ti assa gīvāya mārapāso paṭimukko pavesito. Dutiyaṁ uttānameva.

3. Lokantagamanasuttavaṇṇanā

116. Tatiye **lokassā**ti cakkavāḷalokassa. **Lokassa antan**ti saṅkhāralokassa antaṁ. **Vihāraṁ pāvisī**ti "mayi vihāraṁ paviṭṭhe ime bhikkhū imaṁ uddesaṁ Ānandaṁ pucchissanti, so ca tesaṁ mama sabbaññutaññāṇena saṁsanditvā kathessati. Tato naṁ thomessāmi, mama thomanaṁ sutvā bhikkhū Ānandaṁ upasaṅkamitabbaṁ, vacanañcassa sotabbaṁ saddhātabbaṁ maññissanti, taṁ nesaṁ bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti cintetvā saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ avibhajitvāva nisinnāsane antarahito gandhakuṭiyaṁ pāturahosi. Tena vuttaṁ "uṭṭhāyāsanā vihāraṁ pāvisī"ti.

Satthu ceva saṁvaṇṇitoti Satthārā ca pasattho. **Viññūnan**ti idampi karaṇatthe sāmivacanaṁ, paṇḍitehi sabrahmacārīhi ca sambhāvitoti attho. **Pahotī**ti sakkoti. **Atikkammeva mūlaṁ atikkammeva khandha**ti sāro nāma mūle vā khandhe vā bhaveyya, tampi atikkamitvāti attho. **Evaṁsampadamidan**ti evaṁsampattikaṁ, īdisanti attho. **Atisitvā**ti atikkamitvā. **Jānaṁ jānātī**ti jānitabbameva jānāti. **Passaṁ passatī**ti passitabbameva passati. Yathā vā ekacco viparītaṁ gaṇhanto jānantopi na jānāti, passantopi na passati, na evaṁ Bhagavā. Bhagavā pana jānanto jānāti, passanto passatiyeva. Svāyaṁ dassanapariṇāyakaṭṭhena **cakkhubhūto.** Viditakaraṇaṭṭhena **ñāṇabhūto.** Aviparītasabhāvaṭṭhena pariyattidhammapavattanato vā hadayena cintetvā vācāya nicchāritadhammamayoti **dhammabhūto.** Seṭṭhaṭṭhena **brahmabhūto.** Atha vā cakkhu viya bhūtoti cakkhubhūto. Evametesu padesu attho veditabbo. Svāyaṁ

(၁၂) ၂-လောကကာမဂုဏဝဂ္ဂ

၁-၂-ပဌမမာရပါသသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၁၄-၁၁၅။ လောကကာမဂုဏဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **အာဝါသဂတော**တိ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂတော။ **မာရဿ ဝသံ ဂတော**တိ တိဝိဓဿာပိ မာရဿ ဝသံ ဂတော။ **ပဋိမုက္က'ဿ မာရပါသော**တိ အဿ ဂီဝါယ မာရပါသော ပဋိမုက္ကော ပဝေသိတော။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနမေဝ။

၃-လောကန္တဂမနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၆။ တတိယေ **လောကဿာ**တိ စက္ကဝါဠလောကဿ။ **လောကဿ အန္တ**န္တိ သင်္ခါရလောကဿ အန္တံ။ **ဝိဟာရံ ပါဝိသီ**တိ "မယိ ဝိဟာရံ ပဝိဋ္ဌေ ဣမေ ဘိက္ခူ ဣမံ ဥဒ္ဒေသံ အာနန္ဒံ ပုစ္ဆိဿန္တိ၊ သော စ တေသံ မမ သဗ္ဗညုတညာဏေန သံသန္ဒိတွာ ကထေဿတိ။ တတော နံ ထောမေဿာမိ၊ မမ ထောမနံ သုတွာ ဘိက္ခူ အာနန္ဒံ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗံ, ဝစနဉ္စဿ သောတဗ္ဗံ သဒ္ဒါတဗ္ဗံ မညိဿန္တိ၊ တံ နေသံ ဘဝိဿတိ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာ"တိ စိန္တေတွာ သံခိတ္တေန ဘာသိတဿ ဝိတ္ထာရေန အတ္ထံ အဝိဘဇိတွာဝ နိသိန္နာသနေ အန္တရဟိတော ဂန္ဓကုဋိယံ ပါတုရဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဥဋ္ဌာယာသနာ ဝိဟာရံ ပါဝိသီ"တိ။

သတ္ထု စေဝ သံဝဏ္ဏိတောတိ သတ္ထာရာ စ ပသတ္ထော။ **ဝိညူန**န္တိ ဣဒမ္ပိ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ ပဏ္ဍိတေဟိ သဗြဟ္မစာရီဟိ စ သမ္ဘာဝိတောတိ အတ္ထော။ **ပဟောတီ**တိ သက္ကောတိ။ **အတိက္ကမ္မေဝ မူလံ အတိက္ကမ္မေဝ ခန္ဓ**န္တိ သာရော နာမ မူလေ ဝါ ခန္ဓေ ဝါ ဘဝေယျ၊ တမ္ပိ အတိက္ကမိတွာတိ အတ္ထော။ **ဧဝံသမ္ပဒမိဒ**န္တိ ဧဝံသမ္ပတ္တိကံ၊ ဤဒိသန္တိ အတ္ထော။ **အတိသိတွာ**တိ အတိက္ကမိတွာ။ **ဇာနံ ဇာနာတီ**တိ ဇာနိတဗ္ဗမေဝ ဇာနာတိ။ **ပဿံ ပဿတီ**တိ ပဿိတဗ္ဗမေဝ ပဿတိ။ ယထာ ဝါ ဧကစ္စော ဝိပရီတံ ဂဏှန္တော ဇာနန္တောပိ န ဇာနာတိ၊ ပဿန္တောပိ န ပဿတိ၊ န ဧဝံ ဘဂဝါ။ ဘဂဝါ ပန ဇာနန္တော ဇာနာတိ၊ ပဿန္တော ပဿတိယေဝ။ သွာယံ ဒဿနပရိဏာယကဋ္ဌေန **စက္ခုဘူတော။** ဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန **ဉာဏဘူတော။** အဝိပရီတသဘာဝဋ္ဌေန ပရိယတ္တိဓမ္မပဝတ္တနတော ဝါ ဟဒယေန စိန္တေတွာ ဝါစာယ နိစ္ဆာရိတဓမ္မမယောတိ **ဓမ္မဘူတော။** သေဋ္ဌဋ္ဌေန **ဗြဟ္မဘူတော။** အထ ဝါ စက္ခု ဝိယ ဘူတောတိ စက္ခုဘူတော။ ဧဝမေတေသု ပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သွာယံ

dhammassa vattanato **vattā**. Pavattanato **pavattā.** Atthaṁ nīharitvā nīharitvā dassanasamatthatāya **atthassa ninnetā.** Amatādhigamāya[1] paṭipattiṁ desetīti **amatassa dātā.**

Agaruṁ karitvāti punappunaṁ yācāpentopi hi garuṁ karoti nāma. Attano sekkhapaṭisambhidāñāṇe ṭhatvā Sinerupādato vālikaṁ uddharamāno viya dubbiññeyyaṁ katvā kathentopi garuṁ karotiyeva nāma. Evaṁ akatvā amhe punappunaṁ ayācāpetvā suviññeyyampi no katvā kathehīti vuttaṁ hoti.

Yaṁ kho voti yaṁ kho tumhākaṁ. **Cakkhunā kho āvuso lokasmiṁ lokasaññī hoti lokamānī**ti cakkhuṁ hi loke appahīnadiṭṭhi puthujjano sattalokavasena lokoti sañjānāti ceva maññati ca, tathā cakkavāḷalokavasena. Na hi aññatra cakkhādīhi dvādasāyatanehi tassa sā saññā vā māno vā uppajjati. Tena vuttaṁ "cakkhunā kho āvuso lokasmiṁ lokasaññī hoti lokamānī"ti. Imassa ca lokassa gamanena anto nāma ñātuṁ vā daṭṭhuṁ vā pattuṁ vā na sakkā. Lujjanaṭṭhena pana tasseva cakkhādibhedassa lokassa nibbānasaṅkhātaṁ antaṁ appatvā vaṭṭadukkassa antakiriyā nāma natthīti veditabbā.

Evaṁ pañhaṁ vissajjetvā idāni "sāvakena pañho kathitoti mā nikkaṅkhā ahuvattha, ayaṁ Bhagavā sabbaññutaññāṇatulaṁ gahetvā nisinno, icchamānā tameva upasaṅkamitvā nikkaṅkhā hothā"ti uyyojento **ākaṅkhamānā panā**ti-ādimāha.

Imehi ākārehīti imehi kāraṇehi cakkavāḷalokassa antābhāvakāraṇehi ceva saṅkhāraloka antāpattikāraṇehi ca. **Imehi padehī**ti imehi akkharasampiṇḍanehi. **Byañjanehī**ti pāṭiyekka-akkharehi.

Paṇḍitoti paṇḍiccena samannāgato. Catūhi kāraṇehi paṇḍito dhātukusalo āyatanakusalo paccayākārakusalo kāraṇākāraṇakusaloti. **Mahāpañño**ti mahante atthe mahante dhamme

1. Amatādhigamassa (Ka)

ဓမ္မဿ ဝတ္တနတော **ဝတ္တာ**။ ပဝတ္တနတော **ပဝတ္တာ**။ အတ္ထံ နီဟရိတွာ နီဟရိတွာ ဒဿနသမတ္ထတာယ **အတ္ထဿ နိန္နေတာ**။ အမတာဓိဂမာယ[1] ပဋိပတ္တိံ ဒေသေတီတိ **အမတဿ ဒါတာ**။

အဂရုံ ကရိတွာတိ ပုနပ္ပုနံ ယာစာပေန္တောပိ ဟိ ဂရုံ ကရောတိ နာမ။ အတ္တနော သေက္ခပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏေ ဌတွာ သိနေရုပါဒတော ဝါလိကံ ဥဒ္ဓရမာနော ဝိယ ဒုဗ္ဗိညေယျံ ကတွာ ကထေန္တောပိ ဂရုံ ကရောတိယေဝ နာမ။ ဧဝံ အကတွာ အမှေ ပုနပ္ပုနံ အယာစာပေတွာ သုဝိညေယျမ္ပိ နော ကတွာ ကထေဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ယံ ခေါ ဝေါတိ ယံ ခေါ တုမှာကံ။ **စက္ခုနာ ခေါ အာဝုသော လောကသ္မိံ လောကသညီ ဟောတိ လောကမာနီ**တိ စက္ခုံ ဟိ လောကေ အပ္ပဟီနဒိဋ္ဌိ ပုထုဇ္ဇနော သတ္တလောကဝသေန လောကောတိ သဉ္ဇာနာတိ စေဝ မညတိ စ၊ တထာ စက္ကဝါဠလောကဝသေန။ န ဟိ အညတြ စက္ခာဒီဟိ ဒွါဒသာယတနေဟိ တဿ သာ သညာ ဝါ မာနော ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေန ဝုတ္တံ "စက္ခုနာ ခေါ အာဝုသော လောကသ္မိံ လောကသညီ ဟောတိ လောကမာနီ"တိ။ ဣမဿ စ လောကဿ ဂမနေန အန္တော နာမ ဉာတုံ ဝါ ဒဋ္ဌုံ ဝါ ပတ္တုံ ဝါ န သက္ကာ။ လုဇ္ဇနဋ္ဌေန ပန တဿေဝ စက္ခာဒိဘေဒဿ လောကဿ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ အန္တံ အပ္ပတွာ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာ နာမ နတ္ထီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣဒါနိ "သာဝကေန ပဉှော ကထိတောတိ မာ နိက္ကင်္ခါ အဟုဝတ္ထ၊ အယံ ဘဂဝါ သဗ္ဗညုတညာဏတုလံ ဂဟေတွာ နိသိန္နော၊ ဣစ္ဆမာနာ တမေဝ ဥပသင်္ကမိတွာ နိက္ကင်္ခါ ဟောထာ"တိ ဥယျောဇေန္တော **အာကင်္ခမာနာ ပနာ**တိအာဒိမာဟ။

ဣမေဟိ အာကာရေဟီတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ စက္ကဝါဠလောကဿ အန္တာဘာဝကာရဏေဟိ စေဝ သင်္ခါရလောကဿ အန္တာပတ္တိကာရဏေဟိ စ။ **ဣမေဟိ ပဒေဟီ**တိ ဣမေဟိ အက္ခရသမ္ပိဏ္ဍနေဟိ။ **ဗျဉ္ဇနေဟီ**တိ ပါဋိယေက္က-အက္ခရေဟိ။

ပဏ္ဍိတောတိ ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္နာဂတော။ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ပဏ္ဍိတော ဓာတုကုသလော အာယတနကုသလော ပစ္စယာကာရကုသလော ကာရဏာ-ကာရဏကုသလောတိ။ **မဟာပညော**တိ မဟန္တေ အတ္ထေ မဟန္တေ ဓမ္မေ

၁-အမတာဓိဂမဿ (က)

mahantā niruttiyo mahantāni paṭibhānāni pariggaṇhanasamatthatāya mahāpaññāya samannāgato. **Yathā taṁ Ānandenā**ti yathā Ānandena byākataṁ, taṁ sandhāya vuttaṁ. Yathā Ānandena taṁ byākataṁ, ahampi taṁ evameva byākareyyanti attho.

4. Kāmaguṇasuttavaṇṇanā

117. Catutthe **ye me**ti ye mama. **Cetaso samphuṭṭhapubbā**ti cittena anubhūtapubbā. **Tatra me cittaṁ bahulaṁ gacchamānaṁ gaccheyyā**ti tesu pāsādattayatividhanāṭakādibhedasampattivasena anubhūtapubbesu[1] pañcasu kāmaguṇesu bahūsu vāresu[2] uppajjamānaṁ uppajjeyyāti dīpeti. **Paccuppannesu vā**ti idha padhānacariyakāle chabbassāni supupphitavanasaṇḍajātānaṁ dijagaṇādīnaṁ[3] vasena diṭṭhasutādibhedaṁ manoramārammaṇaṁ kāmaguṇaṁ katvā dassento "evarūpesu paccuppannesu vā bahulaṁ uppajjeyyā"ti dasseti. **Appaṁ vā anāgatesū**ti anāgate "Metteyyo nāma Buddho bhavissati, Saṅkho nāma rājā, Ketumatī nāma rājadhānī"ti-ādivasena[4] parittakameva anāgatesu kāmaguṇesu uppajjeyyāti dasseti. **Tatra me attarūpenā**ti tatra mayā attano hitakāmajātikena. **Appamādo**ti sātaccakiriyā pañcasu kāmaguṇesu cittassa avossaggo. **Satī**ti ārammaṇapariggahitasati[5]. **Ārakkho**ti ayaṁ appamādo ca sati ca cetaso ārakkho karaṇīyo, evaṁ me ahosīti dasseti, ārakkhatthāya ime dve dhammā kātabbāti vuttaṁ hoti.

Tasmātiha bhikkhave se āyatane veditabbeti yasmā cetaso ārakkhatthāya appamādo ca sati ca kātabbā, yasmā tasmiṁ āyatane vidite appamādena vā satiyā vā kātabbaṁ natthi, tasmā se āyatane veditabbe, taṁ kāraṇaṁ jānitabbanti attho. **Saḷāyatananirodhan**ti saḷāyatananirodho vuccati nibbānaṁ, taṁ sandhāya bhāsitanti attho. Nibbānasmiṁ hi cakkhu-ādīni ceva nirujjhanti rūpasaññādayo ca nirujjhantīti. Sesaṁ vuttanayameva.

1. Anubhūtapubbo (Sī, Syā)
2. Bahutare (Sī, Syā)
3. Supupphitavanasaṇḍajātassaramigagaṇādīnaṁ (Sī, Syā)
4. Dī 3. 63 piṭṭhe.
5. Ārammaṇapariggāhikā sati (?)

မဟန္တာ နိရုတ္တိယော မဟန္တာနိ ပဋိဘာနာနိ ပရိဂ္ဂဏှနသမတ္ထတာယ မဟာပညာယ သမန္နာဂတော။ **ယထာ တံ အာနန္ဒေနာ**တိ ယထာ အာနန္ဒေန ဗျာကတံ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ယထာ အာနန္ဒေန တံ ဗျာကတံ၊ အဟမ္ပိ တံ ဧဝမေဝ ဗျာကရေယျန္တိ အတ္ထော။

၄-ကာမဂုဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၇။ စတုတ္ထေ **ယေ မေ**တိ ယေ မမ။ **စေတသော သမ္ဖုဋ္ဌပုဗ္ဗာ**တိ စိတ္တေန အနုဘူတပုဗ္ဗာ။ **တတြ မေ စိတ္တံ ဗဟုလံ ဂစ္ဆမာနံ ဂစ္ဆေယျာ**တိ တေသု ပါသာဒတ္တယတိဝိဓနာဋကာဒိဘေဒသမ္ပတ္တိဝသေန အနုဘူတပုဗ္ဗေသု[1] ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု ဗဟူသု ဝါရေသု[2] ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျာတိ ဒီပေတိ။ **ပစ္စုပ္ပန္နေသု ဝါ**တိ ဣဓ ပဓာနစရိယကာလေ ဆဗ္ဗဿာနိ သုပုပ္ဖိတဝနသဏ္ဍဇာတာနံ ဒိဇဂဏာဒီနံ[3] ဝသေန ဒိဋ္ဌသုတာဒိဘေဒံ မနောရမာရမ္မဏံ ကာမဂုဏံ ကတွာ ဒဿေန္တော "ဧဝရူပေသု ပစ္စုပ္ပန္နေသု ဝါ ဗဟုလံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ"တိ ဒဿေတိ။ **အပ္ပံ ဝါ အနာဂတေသူ**တိ အနာဂတေ "မေတ္တေယျော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ၊ သင်္ခေါ နာမ ရာဇာ, ကေတုမတီ နာမ ရာဇဓာနီ"တိအာဒိဝသေန[4] ပရိတ္တကမေဝ အနာဂတေသု ကာမဂုဏေသု ဥပ္ပဇ္ဇေယျာတိ ဒဿေတိ။ **တတြ မေ အတ္တရူပေနာ**တိ တတြ မယာ အတ္တနော ဟိတကာမဇာတိကေန။ **အပ္ပမာဒေါ**တိ သာတစ္စကိရိယာ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု စိတ္တဿ အဝေါဿဂ္ဂေါ။ **သတီ**တိ အာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟိတသတိ[5]။ **အာရက္ခော**တိ အယံ အပ္ပမာဒေါ စ သတိ စ စေတသော အာရက္ခော ကရဏီယော၊ ဧဝံ မေ အဟောသီတိ ဒဿေတိ၊ အာရက္ခတ္ထာယ ဣမေ ဒွေ ဓမ္မာ ကာတဗ္ဗာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တသ္မာတိဟ ဘိက္ခဝေ သေ အာယတနေ ဝေဒိတဗ္ဗေတိ ယသ္မာ စေတသော အာရက္ခတ္ထာယ အပ္ပမာဒေါ စ သတိ စ ကာတဗ္ဗာ၊ ယသ္မာ တသ္မိံ အာယတနေ ဝိဒိတေ အပ္ပမာဒေန ဝါ သတိယာ ဝါ ကာတဗ္ဗံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ သေ အာယတနေ ဝေဒိတဗ္ဗေ၊ တံ ကာရဏံ ဇာနိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ **သဠာယတနနိရောဓန္တိ** သဠာယတနနိရောဓော ဝုစ္စတိ နိဗ္ဗာနံ၊ တံ သန္ဓာယ ဘာသိတန္တိ အတ္ထော။ နိဗ္ဗာနသ္မိံ ဟိ စက္ခုအာဒီနိ စေဝ နိရုဇ္ဈန္တိ ရူပသညာဒယော စ နိရုဇ္ဈန္တီတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

၁-အနုဘူတပုဗ္ဗော (သီ၊ သျာ)
၂-ဗဟုတရေ (သီ၊ သျာ)
၃-သုပုပ္ဖိတဝနသဏ္ဍဇာတဿရမိဂဂဏာဒီနံ (သီ၊ သျာ)
၄-ဒီ ၃-၆၃-ပိဋ္ဌေ။
၅-အာရမ္မဏပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ (?)

5-6. Sakkapañhasuttādivaṇṇanā

118-119. Pañcame **diṭṭheva dhamme**ti imasmiṁyeva attabhāve. **Parinibbāyantī**ti kilesaparinibbānena parinibbāyanti. **Tannissitaṁ viññāṇaṁ hotī**ti taṇhānissitaṁ kammaviññāṇaṁ hoti. **Tadupādānan**ti taṁgahaṇaṁ, taṇhāgahaṇena sahagataṁ[1] viññāṇaṁ hotīti attho. Chaṭṭhaṁ uttānameva.

7. Sāriputtasaddhivihārikasuttavaṇṇanā

120. Sattame **santānessatī**ti ghaṭessati, yogavicchedamassa pāpuṇituṁ na dasseti.

8. Rāhulovādasuttavaṇṇanā

121. Aṭṭhame **vimuttiparipācaniyā**ti vimuttiṁ paripācentīti vimuttiparipācaniyā. **Dhammā**ti pannarasa dhammā, te saddhindriyādīnaṁ visuddhikaraṇavasena veditabbā. Vuttaṁ hetaṁ—

> “Assaddhe puggale parivajjayato, saddhe puggale sevato bhajato payirupāsato, pasādanīye suttante paccavekkhato imehi tīhākārehi saddhindriyaṁ visujjhati. Kusīte puggale parivajjayato, āraddhavīriye puggale sevato bhajato payirupāsato, sammappadhāne paccavekkhato imehi tīhākārehi vīriyindriyaṁ visujjhati. Muṭṭhassatī puggale parivajjayato, upaṭṭhitassatī puggale sevato bhajato payirupāsato, satipaṭṭhāne paccavekkhato imehi tīhākārehi satindriyaṁ visujjhati. Asamāhite puggale parivajjayato, samāhite puggale sevato bhajato payirupāsato, jhānavimokkhe paccavekkhato imehi tīhākārehi samādhindriyaṁ visujjhati. Duppaññe puggale parivajjayato, paññavante puggale sevato bhajato payirupāsato, gambhīrañāṇacariyaṁ[2] paccavekkhato imehi tīhākārehi paññindriyaṁ visujjhati. Iti ime pañca puggale parivajjayato, pañca puggale sevato bhajato

---

1. Taṇhāgahaṇena saṅgahaṇaṁ (Sī, Syā)
2. Gambhīrañāṇacariye (Ṭīkā)

၅-၆-သက္ကပဉှသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၁၈-၁၁၉။ ပဉ္စမေ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **ပရိနိဗ္ဗာယန္တီ**တိ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ။ **တန္နိဿိတံ ဝိညာဏံ ဟောတီ**တိ တဏှာနိဿိတံ ကမ္မဝိညာဏံ ဟောတိ။ **တဒုပါဒါနန္တိ** တံဂဟဏံ၊ တဏှာဂဟဏေန သဟဂတံ[1] ဝိညာဏံ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဆဋ္ဌံ ဥတ္တာနမေဝ။

၇-သာရိပုတ္တသဒ္ဓိဝိဟာရိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၀။ သတ္တမေ **သန္တာနေဿတီ**တိ ဃဋေဿတိ၊ ယောဂဝိစ္ဆေဒမဿ ပါပုဏိတုံ န ဒဿတိ။

၈-ရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၁။ အဋ္ဌမေ **ဝိမုတ္တိပရိပါစနိယာ**တိ ဝိမုတ္တိံ ပရိပါစေန္တီတိ ဝိမုတ္တိပရိပါစနိယာ။ **ဓမ္မာ**တိ ပန္နရသ ဓမ္မာ၊ တေ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနံ ဝိသုဒ္ဓိကရဏဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> “အဿဒ္ဓေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, သဒ္ဓေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, ပသာဒနီယေ သုတ္တန္တေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။ ကုသီတေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, အာရဒ္ဓဝီရိယေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, သမ္မပ္ပဓာနေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ ဝီရိယိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။ မုဋ္ဌဿတီ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, ဥပဋ္ဌိတဿတီ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, သတိပဋ္ဌာနေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ သတိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။ အသမာဟိတေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, သမာဟိတေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, ဈာနဝိမောက္ခေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ သမာဓိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။ ဒုပ္ပညေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, ပညဝန္တေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော, ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယံ[2] ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ ပညိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။ ဣတိ ဣမေ ပဉ္စ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော, ပဉ္စ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော

၁-တဏှာဂဟဏေန သင်္ဂဟဏံ (သီ၊ သျာ)
၂-ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယေ (ဋီကာ)

payirupāsato, pañca suttante paccavekkhato imehi pannarasahi ākārehi imāni pañcindriyāni visujjhantī”ti[1].

Aparehi pannarasa dhammā vimuttiparipācaniyā—saddhāpañcamāni indriyāni, aniccasaññā, anicce dukkhasaññā, dukkhe anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññāti imā pañca nibbedhabhāgiyā saññā, Meghiyattherassa kathitā kalyāṇamittatādayo pañca dhammāti[2]. Kāya pana velāya Bhagavato etadahosīti? Paccūsasamaye lokaṁ volokentassa.

Anekāni devatāsahassānīti āyasmatā Rāhulena Padumuttarassa Bhagavato pādamūle Pālitanāgarājakāle patthanaṁ paṭṭhapentena saddhiṁ patthanaṁ paṭṭhapitadevatāsu pana[3] kāci bhūmaṭṭhakā devatā, kāci antalikkhaṭṭhakā, kāci Cātumahārājikā, kāci devaloke, kāci brahmaloke nibbattā. Imasmiṁ pana divase sabbāpi tā ekaṭṭhāne andhavanasmiṁyeva sannipatitā, tā sandhāyāha “anekāni devatāsahassānī”ti. **Dhammacakkhun**ti imasmiṁ sutte cattāro ca maggā cattāri ca phalāni dhammacakkhunti veditabbāni. Tattha hi kāci devatā sotāpannā ahesuṁ, kāci sakadāgāmī, anāgāmī, kshīṇāsavā. Tāsañca pana devatānaṁ ettakāti gaṇanavasena paricchedo natthi. Sesaṁ sabbattha uttānameva.

9-10. Saṁyojaniyadhammasuttādivaṇṇanā

122-123. Navamadasamāni iṭṭhārammaṇavasena kathiyamāne bujjhanakānaṁ vasena vuttānīti.

Lokakāmaguṇavaggo dutiyo.

---

(13) 3. Gahapativagga

1-3. Vesālīsuttādivaṇṇanā

124-126. Gahapativaggassa paṭhame **Uggo**ti paṇītadāyakānaṁ agga-uggo, so Bhagavatā “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ paṇītadāyakānaṁ[4]

1. Khu 9. 198 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge. 2. Khu 1. 119; Aṁ 2. 167 piṭṭhādīsu.
3. Paṭṭhapitadevatāyeva. Tāsu pana (Ma-Ṭṭha 4. 244 piṭṭhe)
4. Manāpadāyakānaṁ (Aṁ 1. 27 piṭṭhe.)

ပယိရုပါသတော, ပဉ္စ သုတ္တန္တေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ ပန္နရသဟိ အာကာရေဟိ ဣမာနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ဝိသုဇ္ဈန္တီ”တိ[၁]။

အပရေဟိ ပန္နရသ ဓမ္မာ ဝိမုတ္တိပရိပါစနိယာ—သဒ္ဓါပဉ္စမာနိ ဣန္ဒြိယာနိ၊ အနိစ္စသညာ, အနိစ္စေ ဒုက္ခသညာ, ဒုက္ခေ အနတ္တသညာ, ပဟာနသညာ, ဝိရာဂသညာတိ ဣမာ ပဉ္စ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ သညာ၊ မေဃိယတ္ထေရဿ ကထိတာ ကလျာဏမိတ္တတာဒယော ပဉ္စ ဓမ္မာတိ[၂]။ ကာယ ပန ဝေလာယ ဘဂဝတော ဧတဒဟောသီတိ? ပစ္စူသသမယေ လောကံ ဝေါလောကေန္တဿ။

အနေကာနိ ဒေဝတာသဟဿာနီတိ အာယသ္မတာ ရာဟုလေန ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ ပါလိတနာဂရာဇကာလေ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေန္တေန သဒ္ဓိံ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပိတဒေဝတာသု ပန[၃] ကာစိ ဘူမဋ္ဌကာ ဒေဝတာ၊ ကာစိ အန္တလိက္ခဋ္ဌကာ၊ ကာစိ စာတုမဟာရာဇိကာ၊ ကာစိ ဒေဝလောကေ, ကာစိ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တာ။ ဣမသ္မိံ ပန ဒိဝသေ သဗ္ဗာပိ တာ ဧကဋ္ဌာနေ အန္ဓဝနသ္မိံယေဝ သန္နိပတိတာ၊ တာ သန္ဓာယာဟ “အနေကာနိ ဒေဝတာသဟဿာနီ”တိ။ **ဓမ္မစက္ခု**န္တိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတ္တာရော စ မဂ္ဂါ စတ္တာရိ စ ဖလာနိ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တတ္ထ ဟိ ကာစိ ဒေဝတာ သောတာပန္နာ အဟေသုံ၊ ကာစိ သကဒါဂါမီ, အနာဂါမီ, ခီဏာသဝါ။ တာသဉ္စ ပန ဒေဝတာနံ ဧတ္တကာတိ ဂဏနဝသေန ပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

၉-၁၀-သံယောဇနိယဓမ္မသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၂၂-၁၂၃။ နဝမဒသမာနိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏဝသေန ကထိယမာနေ ဗုဇ္ဈနကာနံ ဝသေန ဝုတ္တာနီတိ။

လောကကာမဂုဏဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၁၃) ၃-ဂဟပတိဝဂ္ဂ

၁-၃-ဝေသာလီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၂၄-၁၂၆။ ဂဟပတိဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ဥဂ္ဂေါ**တိ ပဏီတဒါယကာနံ အဂ္ဂ-ဥဂ္ဂေါ၊ သော ဘဂဝတာ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ပဏီတဒါယကာနံ[၄]

၁-ခု ၉-၁၉၈-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။ ၂-ခု ၁-၁၁၉၊ အံ ၂-၁၆၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ပဋ္ဌပိတဒေဝတာယေဝ။ တာသု ပန (မ-ဋ္ဌ ၄-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ) ၄-မနာပဒါယကာနံ (အံ ၁-၂၇-ပိဋ္ဌေ။)

yadidaṁ Uggo[1] gahapatī”ti evaṁ etadagge ṭhapito. Sesametesu ceva dvīsu, tatiye ca vuttatthameva.

4-5. Bhāradvājasuttādivaṇṇanā

127-128. Catutthe piṇḍaṁ ulamāno pariyesamāno pabbajitoti **piṇḍolo.** So kira parijiṇṇabhogo brāhmaṇo ahosi. Atha bhikkhusaṁghassa lābhasakkāraṁ disvā piṇḍatthāya nikkhamitvā pabbajito, so mahantaṁ kapallapattaṁ gahetvā carati, tena kapallapūraṁ yāguṁ pivati, kapallapūre pūve khādati, kapallapūraṁ bhattaṁ bhuñjati. Athassa mahagghasabhāvaṁ Satthu ārocayiṁsu. Satthā tassa pattatthavikaṁ nānujāni. Heṭṭhāmañce pattaṁ nikkujjitvā ṭhapeti. So ṭhapentopi ghaṁsantova paṇāmetvā ṭhapeti, gaṇhantopi ghaṁsantova ākaḍḍhitvā gaṇhāti. Taṁ gacchante kāle ghaṁsanena parikkhīṇaṁ nāḷikodanamattameva gaṇhanakaṁ jātaṁ. Tato Satthu ārocesuṁ, athassa Satthā pattatthavikaṁ anujāni. Thero aparena samayena indriyabhāvanaṁ bhāvetvā aggaphale arahatthe patiṭṭhāsi. Iti so piṇḍatthāya pabbajitattā piṇḍolo, gottena pana Bhāradvājoti ubhayaṁ ekato katvā **Piṇḍolabhāradvājo**ti vuccati.

Upasaṅkamīti uggatuggatehi mahā-amaccehi parivuto upasaṅkami. Thero kira ekadivasaṁ Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā katabhattakicco nidāghasamaye sītaṭhāne divāvihāraṁ nisīdissāmīti ākāsena gantvā Gaṅgātīre Udenassa rañño Udapānaṁ nāma[2] uyyānaṁ atthi, tattha pavisitvā[3] aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi sītena udakavātena bījiyamāno.

Udenopi kho nāma rājā sattāhaṁ mahāpānaṁ pivitvā sattame divase uyyānaṁ paṭijaggāpetvā mahājanaparivāro uyyānaṁ gantvā maṅgalasilāpaṭṭe atthatāya seyyāya nipajji. Tassa ekā paricārikā pāde sambāhamānā nisinnā. Rājā kamena niddaṁ okkami. Tasmiṁ niddaṁ okkante nāṭakitthiyo “yassatthāya mayaṁ gītādīni payojeyyāma, so niddaṁ upagato, na ca

1. Paṇītataradāyako uggo (Sī, Syā)
2. Udakaṭṭhānaṁ nāma (Syā)
3. Vicaritvā (Sī, Syā)

ယဒိဒံ ဥဂ္ဂေါ[၁] ဂဟပတီ”တိ ဧဝံ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတော။ သေသမေတေသု စေဝ ဒွီသု, တတိယေ စ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

၄-၅-ဘာရဒွါဇသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၂၇-၁၂၈။ စတုတ္ထေ ပိဏ္ဍံ ဥလမာနော ပရိယေသမာနော ပဗ္ဗဇိတောတိ **ပိဏ္ဍောလော။** သော ကိရ ပရိဇိဏ္ဏဘောဂေါ ဗြာဟ္မဏော အဟောသိ။ အထ ဘိက္ခုသံဃဿ လာဘသက္ကာရံ ဒိသွာ ပိဏ္ဍတ္ထာယ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတော၊ သော မဟန္တံ ကပလ္လပတ္တံ ဂဟေတွာ စရတိ၊ တေန ကပလ္လပူရံ ယာဂုံ ပိဝတိ၊ ကပလ္လပူရေ ပူဝေ ခါဒတိ၊ ကပလ္လပူရံ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇတိ။ အထဿ မဟဂ္ဃသဘာဝံ သတ္ထု အာရောစယိံသု။ သတ္ထာ တဿ ပတ္တတ္ထဝိကံ နာနုဇာနိ။ ဟေဋ္ဌာမဉ္စေ ပတ္တံ နိက္ကုဇ္ဇိတွာ ဌပေတိ။ သော ဌပေန္တောပိ ဃံသန္တောဝ ပဏာမေတွာ ဌပေတိ၊ ဂဏှန္တောပိ ဃံသန္တောဝ အာကဍ္ဎိတွာ ဂဏှာတိ။ တံ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ဃံသနေန ပရိက္ခီဏံ နာဠိကောဒနမတ္တမေဝ ဂဏှနကံ ဇာတံ။ တတော သတ္ထု အာရောစေသုံ၊ အထဿ သတ္ထာ ပတ္တတ္ထဝိကံ အနုဇာနိ။ ထေရော အပရေန သမယေန ဣန္ဒြိယဘာဝနံ ဘာဝေတွာ အဂ္ဂဖလေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ ဣတိ သော ပိဏ္ဍတ္ထာယ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ပိဏ္ဍောလော၊ ဂေါတ္တေန ပန ဘာရဒွါဇောတိ ဥဘယံ ဧကတော ကတွာ **ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇော**တိ ဝုစ္စတိ။

ဥပသင်္ကမီတိ ဥဂ္ဂတုဂ္ဂတေဟိ မဟာအမစ္စေဟိ ပရိဝုတော ဥပသင်္ကမိ။ ထေရော ကိရ ဧကဒိဝသံ သာဝတ္ထိယံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ကတဘတ္တကိစ္စော နိဒါဃသမယေ သီတဋ္ဌာနေ ဒိဝါဝိဟာရံ နိသီဒိဿာမီတိ အာကာသေန ဂန္တွာ ဂင်္ဂါတီရေ ဥဒေနဿ ရညော ဥဒပါနံ နာမ[၂] ဥယျာနံ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ပဝိသိတွာ[၃] အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ ဒိဝါဝိဟာရံ နိသီဒိ သီတေန ဥဒကဝါတေန ဗီဇိယမာနော။

ဥဒေနောပိ ခေါ နာမ ရာဇာ သတ္တာဟံ မဟာပါနံ ပိဝိတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဥယျာနံ ပဋိဇဂ္ဂါပေတွာ မဟာဇနပရိဝါရော ဥယျာနံ ဂန္တွာ မင်္ဂလသိလာပဋ္ဋေ အတ္ထတာယ သေယျာယ နိပဇ္ဇိ။ တဿ ဧကာ ပရိစာရိကာ ပါဒေ သမ္ဗာဟမာနာ နိသိန္နာ။ ရာဇာ ကမေန နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိ။ တသ္မိံ နိဒ္ဒံ ဩက္ကန္တေ နာဋကိတ္ထိယော “ယဿတ္ထာယ မယံ ဂီတာဒီနိ ပယောဇေယျာမ၊ သော နိဒ္ဒံ ဥပဂတော၊ န စ

၁-ပဏီတတရဒါယကော ဥဂ္ဂေါ (သီ၊ သျာ) ၂-ဥဒကဋ္ဌာနံ နာမ (သျာ) ၃-ဝိစရိတွာ (သီ၊ သျာ)

niddākāle mahāsaddaṁ[1] kātuṁ vaṭṭatī”ti attano attano tūriyāni ṭhapetvā uyyānaṁ pakkantā. Tā tattha tattha phalāphalāni khādamānā pupphāni piḷandhamānā vicarantiyo theraṁ disvā “mā saddaṁ karitthā”ti aññamaññaṁ nivārayamānā vanditvā nisīdiṁsu. Thero “issā pahātabbā, maccheraṁ vinodetabban”ti-ādinā nayena tāsaṁ anurūpaṁ dhammakathaṁ kathesi.

Sāpi kho rañño pāde sambāhamānā nisinnā itthī pāde cāletvā rājānaṁ pabodhesi. So “kahaṁ tā gatā”ti pucchi. Kiṁ tāsaṁ tumhehi, tā ekaṁ samaṇaṁ parivāretvā nisinnāti. Rājā kuddho uddhane pakkhittaloṇaṁ viya taṭataṭāyamāno uṭṭhahitvā “tambakipillikāhi naṁ khādāpessāmī”ti gacchanto ekasmiṁ asokarukkhe tambakipillikānaṁ puṭaṁ disvā hatthenākaḍḍhitvā sākhaṁ gaṇhituṁ nāsakkhi. Kipillikapuṭo chijjitvā rañño sīse pati, sakalasarīraṁ sālithusehi parikiṇṇaṁ viya daṇḍadīpikāhi ḍayhamānaṁ[2] viya ca ahosi. Thero rañño paduṭṭhabhāvaṁ ñatvā iddhiyā ākāsaṁ pakkhandi. Tāpi itthiyo uṭṭhāya rañño santikaṁ gantvā sarīraṁ puñchantiyo viya bhūmiyaṁ patitapatitā kipillikāyo gahetvā sarīre khipamānā sabbā mukhasattīhi vijjhiṁsu “kiṁ nāmetaṁ, aññe rājāno pabbajite disvā vandanti, pañhaṁ pucchanti, ayaṁ pana rājā kipillikapuṭaṁ sīse bhinditukāmo jāto”ti.

Rājā attano aparādhaṁ disvā uyyānapālaṁ pakkosāpetvā pucchi “kiṁ esa pabbajito aññesupi divasesu idha āgacchatī”ti. Āma devāti. Idha tvaṁ āgatadivase mayhaṁ āroceyyāsīti. Theropi katipāheneva puna āgantvā rukkhamūle nisīdi. Uyyānapālo disvā “mahanto me ayaṁ paṇṇākāro”ti vegena gantvā rañño ārocesi. Rājā uṭṭhahitvā saṅkhapaṇavādisaddaṁ nivāretvā uggatuggatehi amaccehi saddhiṁ uyyānaṁ agamāsi. Tena vuttaṁ “upasaṅkamī”ti.

Anikīḷitāvino kāmesūti yā kāmesu kāmakīḷā, taṁ[3] akīḷitapubbā, aparibhuttakāmāti attho. **Addhānañca āpādentī**ti paveṇiṁ paṭipādenti, dīgharattaṁ anubandhāpenti. **Mātumattīsū**ti mātupamāṇāsu. Lokasmiṁ hi mātā bhaginī dhītāti idaṁ tividhaṁ garukārammaṇaṁ

1. Pahāsaṁ (Syā) 2. Jhāpiyamānaṁ (Sī, Syā) 3. Kāmesu kāmakīḷitaṁ (Ka)

နိဒ္ဒါကာလေ မဟာသဒ္ဒံ[1] ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ''တိ အတ္တနော အတ္တနော တူရိယာနိ ဌပေတွာ ဥယျာနံ ပက္ကန္တာ။ တာ တတ္ထ တတ္ထ ဖလာဖလာနိ ခါဒမာနာ ပုပ္ဖါနိ ပိဠန္ဓမာနာ ဝိစရန္တိယော ထေရံ ဒိသွာ “မာ သဒ္ဒံ ကရိတ္ထာ”တိ အညမညံ နိဝါရယမာနာ ဝန္ဒိတွာ နိသီဒိံသု။ ထေရော “ဣဿာ ပဟာတဗ္ဗာ, မစ္ဆေရံ ဝိနောဒေတဗ္ဗ''န္တိအာဒိနာ နယေန တာသံ အနုရူပံ ဓမ္မကထံ ကထေသိ။

သာပိ ခေါ ရညော ပါဒေ သမ္ဗာဟမာနာ နိသိန္နာ ဣတ္ထီ ပါဒေ စာလေတွာ ရာဇာနံ ပဗောဓေသိ။ သော “ကဟံ တာ ဂတာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ကိံ တာသံ တုမှေဟိ၊ တာ ဧကံ သမဏံ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နာတိ။ ရာဇာ ကုဒ္ဓေါ ဥဒ္ဓနေ ပက္ခိတ္တလောဏံ ဝိယ တဋတဋာယမာနော ဥဋ္ဌဟိတွာ “တမ္ဗကိပိလ္လိကာဟိ နံ ခါဒါပေဿာမီ”တိ ဂစ္ဆန္တော ဧကသ္မိံ အသောကရုက္ခေ တမ္ဗကိပိလ္လိကာနံ ပုဋံ ဒိသွာ ဟတ္ထေနာကဍ္ဎိတွာ သာခံ ဂဏှိတုံ နာသက္ခိ။ ကိပိလ္လိကပုဋော ဆိဇ္ဇိတွာ ရညော သီသေ ပတိ၊ သကလသရီရံ သာလိထုသေဟိ ပရိကိဏ္ဏံ ဝိယ ဒဏ္ဍဒီပိကာဟိ ဍယှမာနံ[2] ဝိယ စ အဟောသိ။ ထေရော ရညော ပဒုဋ္ဌဘာဝံ ဉတွာ ဣဒ္ဓိယာ အာကာသံ ပက္ခန္ဒိ။ တာပိ ဣတ္ထိယော ဥဋ္ဌာယ ရညော သန္တိကံ ဂန္တွာ သရီရံ ပုဉ္ဆန္တိယော ဝိယ ဘူမိယံ ပတိတပတိတာ ကိပိလ္လိကာယော ဂဟေတွာ သရီရေ ခိပမာနာ သဗ္ဗာ မုခသတ္တီဟိ ဝိဇ္ဈိံသု “ကိံ နာမေတံ၊ အညေ ရာဇာနော ပဗ္ဗဇိတေ ဒိသွာ ဝန္ဒန္တိ၊ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တိ၊ အယံ ပန ရာဇာ ကိပိလ္လိကပုဋံ သီသေ ဘိန္ဒိတုကာမော ဇာတော''တိ။

ရာဇာ အတ္တနော အပရာဓံ ဒိသွာ ဥယျာနပါလံ ပက္ကောသာပေတွာ ပုစ္ဆိ “ကိံ ဧသ ပဗ္ဗဇိတော အညေသုပိ ဒိဝသေသု ဣဓ အာဂစ္ဆတီ''တိ။ အာမ ဒေဝါတိ။ ဣဓ တွံ အာဂတဒိဝသေ မယှံ အာရောစေယျာသီတိ။ ထေရောပိ ကတိပါဟေနေဝ ပုန အာဂန္တွာ ရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။ ဥယျာနပါလော ဒိသွာ “မဟန္တော မေ အယံ ပဏ္ဏာကာရော''တိ ဝေဂေန ဂန္တွာ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ ဥဋ္ဌဟိတွာ သင်္ခပဏဝါဒိသဒ္ဒံ နိဝါရေတွာ ဥဂ္ဂတုဂ္ဂတေဟိ အမစ္စေဟိ သဒ္ဓိံ ဥယျာနံ အဂမာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဥပသင်္ကမီ''တိ။

အနိကီဠိတာဝိနော ကာမေသူတိ ယာ ကာမေသု ကာမကီဠာ၊ တံ[3] အကီဠိတပုဗ္ဗာ၊ အပရိဘုတ္တကာမာတိ အတ္ထော။ **အဒ္ဓါနဉ္စ အာပါဒေန္တီ**တိ ပဝေဏိံ ပဋိပါဒေန္တိ၊ ဒီဃရတ္တံ အနုဗန္ဓာပေန္တိ။ **မာတုမတ္တီသူ**တိ မာတုပမာဏာသု။ လောကသ္မိံ ဟိ မာတာ ဘဂိနီ ဓီတာတိ ဣဒံ တိဝိဓံ ဂရုကာရမ္မဏံ

၁-ပဟာသံ (သျာ) ၂-ဈာပိယမာနံ (သီ၊ သျာ) ၃-ကာမေသု ကာမကီဠိတံ (က)

nāma, iti garukārammaṇe[1] upanibandhaṁ cittaṁ vimocetuṁ[2] na labhatīti dassento evamāha. Athassa tena pañhena cittaṁ anotarantaṁ disvā Bhagavatā paṭikūlamanasikāravasena cittūpanibandhanatthaṁ vuttaṁ dvattiṁsākārakammaṭṭhānaṁ kathesi.

Abhāvitakāyāti abhāvitapañcadvārikakāyā. **Tesaṁ taṁ dukkaraṁ hotī**ti tesaṁ taṁ asubhakammaṭṭhānaṁ bhāvetuṁ dukkaraṁ hoti. Itissa imināpi cittaṁ anotarantaṁ disvā indriyasaṁvarasīlaṁ kathesi. Indriyasaṁvarasmiṁ hi upanibandhacittaṁ viheṭhetuṁ[3] na labhati. Rājā taṁ sutvā tattha otiṇṇacitto **acchariyaṁ bho Bhāradvājā**ti-ādimāha.

Arakkhiteneva kāyenāti-ādīsu hatthapāde kīḷāpento gīvaṁ parivattento kāyaṁ na rakkhati nāma, nānappakāraṁ duṭṭhullaṁ kathento vacanaṁ na rakkhati nāma, kāmavitakkādayo vitakkento cittaṁ na rakkhati nāma. **Rakkhiteneva kāyenā**ti-ādīsu vuttavipariyāyena attho veditabbo.

Ativiya maṁ tasmiṁ samaye lobhadhammā parisahantīti maṁ tasmiṁ samaye atikkamitvā lobho adhibhavatīti attho. **Upaṭṭhitāya satiyā**ti kāyagatāya satiyā supaṭṭhitāya. **Na maṁ tathā tasmiṁ samaye**ti tasmiṁ samaye maṁ yathā pubbe, na tathā lobho atikkamitvā uppajjatīti attho. **Parisahantī**ti padassa uppajjantītipi atthoyeva. Iti imasmiṁ sutte tayo kāyā kathitā. Kathaṁ? "Imameva kāyan"ti ettha hi karajakāyo kathito, "bhāvitakāyo"ti ettha pañcadvārikakāyo, "rakkhiteneva kāyenā"ti ettha copanakāyo, kāyaviññattīti attho. Pañcamaṁ uttānameva.

6. Ghositasuttavaṇṇanā

129. Chaṭṭhe **rūpā ca manāpā**ti rūpā ca manāpā saṁvijjanti. **Cakkhuviññāṇañcā**ti cakkhuviññāṇañca saṁvijjati. **Sukhavedaniyaṁ phassa**nti cakkhuviññāṇasampayuttaṁ upanissayavasena javanakāle sukhavedanāya paccayabhūtaṁ phassaṁ. **Sukhā vedanā**ti ekaṁ phassaṁ paṭicca javanavasena[4] sukhavedanā uppajjati. Sesapadesupi eseva nayo.

1. Garukārammaṇena (Sī, Syā) 2. Sodhetuṁ (Sī, Syā)
3. Visodhituṁ (Sī, Syā) 4. Javane (Sī, Syā)

နာမ၊ ဣတိ ဂရုကာရမ္မဏေ[၁] ဥပနိဗန္ဓံ စိတ္တံ ဝိမောစေတုံ[၂] န လဘတီတိ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ အထဿ တေန ပဉှေန စိတ္တံ အနောတရန္တံ ဒိသွာ ဘဂဝတာ ပဋိကူလမနသိကာရဝသေန စိတ္တူပနိဗန္ဓနတ္ထံ ဝုတ္တံ ဒွတ္တိံသာကာရကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေသိ။

အဘာဝိတကာယာတိ အဘာဝိတပဉ္စဒွါရိကကာယာ။ **တေသံ တံ ဒုက္ကရံ ဟောတီ**တိ တေသံ တံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝေတုံ ဒုက္ကရံ ဟောတိ။ ဣတိဿ ဣမိနာပိ စိတ္တံ အနောတရန္တံ ဒိသွာ ဣန္ဒြိယသံဝရသီလံ ကထေသိ။ ဣန္ဒြိယသံဝရသ္မိံ ဟိ ဥပနိဗန္ဓစိတ္တံ ဝိဟေဌေတုံ[၃] န လဘတိ။ ရာဇာ တံ သုတွာ တတ္ထ ဩတိဏ္ဏစိတ္တော **အစ္ဆရိယံ ဘော ဘာရဒွါဇာ**တိအာဒိမာဟ။

အရက္ခိတေနေဝ ကာယေနာတိအာဒီသု ဟတ္ထပါဒေ ကီဠာပေန္တော ဂီဝံ ပရိဝတ္တေန္တော ကာယံ န ရက္ခတိ နာမ၊ နာနပ္ပကာရံ ဒုဋ္ဌုလ္လံ ကထေန္တော ဝစနံ န ရက္ခတိ နာမ၊ ကာမဝိတက္ကာဒယော ဝိတက္ကေန္တော စိတ္တံ န ရက္ခတိ နာမ။ **ရက္ခိတေနေဝ ကာယေနာ**တိအာဒီသု ဝုတ္တဝိပရိယာယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အတိဝိယ မံ တသ္မိံ သမယေ လောဘဓမ္မာ ပရိသဟန္တီတိ မံ တသ္မိံ သမယေ အတိက္ကမိတွာ လောဘော အဓိဘဝတီတိ အတ္ထော။ **ဥပဋ္ဌိတာယ သတိယာ**တိ ကာယဂတာယ သတိယာ သုပဋ္ဌိတာယ။ **န မံ တထာ တသ္မိံ သမယေ**တိ တသ္မိံ သမယေ မံ ယထာ ပုဗ္ဗေ၊ န တထာ လောဘော အတိက္ကမိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **ပရိသဟန္တီ**တိ ပဒဿ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိပိ အတ္ထောယေဝ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တယော ကာယာ ကထိတာ။ ကထံ? "ဣမမေဝ ကာယ"န္တိ ဧတ္ထ ဟိ ကရဇကာယော ကထိတော၊ "ဘာဝိတကာယော"တိ ဧတ္ထ ပဉ္စဒွါရိကကာယော၊ "ရက္ခိတေနေဝ ကာယေနာ"တိ ဧတ္ထ စောပနကာယော၊ ကာယဝိညတ္တီတိ အတ္ထော။ ပဉ္စမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၆-ဃောသိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၉။ ဆဋ္ဌေ **ရူပါ စ မနာပါ**တိ ရူပါ စ မနာပါ သံဝိဇ္ဇန္တိ။ **စက္ခုဝိညာဏဉ္စာ**တိ စက္ခုဝိညာဏဉ္စ သံဝိဇ္ဇတိ။ **သုခဝေဒနိယံ ဖဿ**န္တိ စက္ခုဝိညာဏသမ္ပယုတ္တံ ဥပနိဿယဝသေန ဇဝနကာလေ သုခဝေဒနာယ ပစ္စယဘူတံ ဖဿံ။ **သုခါ ဝေဒနာ**တိ ဧကံ ဖဿံ ပဋိစ္စ ဇဝနဝသေန[၄] သုခဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁-ဂရုကာရမ္မဏေန (သီ၊ သျာ) ၂-သောဓေတုံ (သီ၊ သျာ)
၃-ဝိသောဓိတုံ (သီ၊ သျာ) ၄-ဇဝနေ (သီ၊ သျာ)

Iti imasmiṁ sutte tevīsati dhātuyo kathitā. Kathaṁ? Ettha hi cakkhupasādo cakkhudhātu, tassā ārammaṇaṁ rūpadhātu, cakkhuviññāṇaṁ viññāṇadhātu, cakkhuviññāṇadhātuyā sahajātā tayo khandhā dhammadhātu, evaṁ pañcasu dvāresu catunnaṁ catunnaṁ vasena vīsati. Manodvāre "manodhātū"ti āvajjanacittaṁ gahitaṁ, ārammaṇañceva hadayavatthu ca dhammadhātu, vatthunissitaṁ cittaṁ manoviññāṇadhātūti evaṁ tevīsati honti. Evaṁ tevīsatiyā dhātūnaṁ vasena dhātunānattaṁ vuttaṁ Bhagavatāti dasseti.

7-8. Hāliddikānisuttādivaṇṇanā

130-131. Sattame **manāpaṁ itthetanti pajānātī**ti yaṁ anena[1] manāpaṁ rūpaṁ diṭṭhaṁ, taṁ itthetanti evametaṁ manāpameva tanti pajānāti. **Cakkhuviññāṇaṁ sukhavedaniyañca phassaṁ paṭiccā**ti cakkhuviññāṇañceva, yo ca upanissayakoṭiyā vā anantarakoṭiyā vā samanantarakoṭiyā vā sampayuttakoṭiyā vā sukhavedanāya paccayo phasso, taṁ sukhavedaniyaṁ phassañca paṭicca uppajjati sukhavedanāti. Esa nayo sabbattha. Iti imesu dvīsu suttesu kiriyāmanoviññāṇadhātu āvajjanakiccā, manodhātuyeva vā samānā manodhātunāmena vuttāti veditabbā. Aṭṭhamaṁ uttānameva.

9. Lohiccasuttavaṇṇanā

132. Navame **Makkarakate**ti evaṁnāmake nagare. **Araññakuṭikāyan**ti araññe katāya[2] pāṭiyekkāya kuṭiyaṁ, na vihārapaccantakuṭiyaṁ. **Māṇavakā**ti yepi tattha mahallakā, te mahallakakālepi antevāsikatāya māṇavakātveva vuttā. **Tenupasaṅkamiṁsū**ti pāto sippaṁ uggaṇhitvā sāyaṁ "ācariyassa kaṭṭhāni āharissāmā"ti araññaṁ pavisitvā vicarantā yena sā kūṭikā, tenupasaṅkamiṁsu. **Parito parito kuṭikāyā**ti tassā kuṭikāya samantato samantato. **Seleyyakānī**ti aññamaññassa piṭṭhiṁ gahetvā laṅghitvā ito cito caṅkamanakīḷanāni[3].

1. Manena (Sī, Syā) 2. Araññakatāya (Ka) 3. Tāpanakīḷanāni (Sī, Syā)

ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တေဝီသတိ ဓာတုယော ကထိတာ။ ကထံ? ဧတ္ထ ဟိ စက္ခုပသာဒေါ စက္ခုဓာတု၊ တဿာ အာရမ္မဏံ ရူပဓာတု၊ စက္ခုဝိညာဏံ ဝိညာဏဓာတု၊ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ သဟဇာတာ တယော ခန္ဓာ ဓမ္မဓာတု၊ ဧဝံ ပဉ္စသု ဒွါရေသု စတုန္နံ စတုန္နံ ဝသေန ဝီသတိ။ မနောဒွါရေ "မနောဓာတူ"တိ အာဝဇ္ဇနစိတ္တံ ဂဟိတံ၊ အာရမ္မဏဉ္စေဝ ဟဒယဝတ္ထု စ ဓမ္မဓာတု၊ ဝတ္ထုနိဿိတံ စိတ္တံ မနောဝိညာဏဓာတူတိ ဧဝံ တေဝီသတိ ဟောန္တိ။ ဧဝံ တေဝီသတိယာ ဓာတူနံ ဝသေန ဓာတုနာနတ္တံ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာတိ ဒဿေတိ။

၇-၈-ဟာလိဒ္ဒိကာနိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၃၀-၁၃၁။ သတ္တမေ **မနာပံ ဣတ္ထေတန္တိ ပဇာနာတီ**တိ ယံ အနေန[၁] မနာပံ ရူပံ ဒိဋ္ဌံ၊ တံ ဣတ္ထေတန္တိ ဧဝမေတံ မနာပမေဝ တန္တိ ပဇာနာတိ။ **စက္ခုဝိညာဏံ သုခဝေဒနိယဉ္စ ဖဿံ ပဋိစ္စာ**တိ စက္ခုဝိညာဏဉ္စေဝ, ယော စ ဥပနိဿယကောဋိယာ ဝါ အနန္တရကောဋိယာ ဝါ သမနန္တရကောဋိယာ ဝါ သမ္ပယုတ္တကောဋိယာ ဝါ သုခဝေဒနာယ ပစ္စယော ဖဿော၊ တံ သုခဝေဒနိယံ ဖဿဉ္စ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သုခဝေဒနာတိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ဣတိ ဣမေသု ဒွီသု သုတ္တေသု ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စာ၊ မနောဓာတုယေဝ ဝါ သမာနာ မနောဓာတုနာမေန ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဋ္ဌမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၉-လောဟိစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၂။ နဝမေ **မက္ကရကတေ**တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **အရညကုဋိကာယန္တိ** အရညေ ကတာယ[၂] ပါဋိယေက္ကာယ ကုဋိယံ၊ န ဝိဟာရပစ္စန္တကုဋိယံ။ **မာဏဝကာ**တိ ယေပိ တတ္ထ မဟလ္လကာ၊ တေ မဟလ္လကကာလေပိ အန္တေဝါသိကတာယ မာဏဝကာတွေဝ ဝုတ္တာ။ **တေနုပသင်္ကမိံသူ**တိ ပါတော သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ သာယံ "အာစရိယဿ ကဋ္ဌာနိ အာဟရိဿာမာ"တိ အရညံ ပဝိသိတွာ ဝိစရန္တာ ယေန သာ ကုဋိကာ၊ တေနုပသင်္ကမိံသု။ **ပရိတော ပရိတော ကုဋိကာယာ**တိ တဿာ ကုဋိကာယ သမန္တတော သမန္တတော။ **သေလေယျကာနီ**တိ အညမညဿ ပိဋ္ဌိံ ဂဟေတွာ လင်္ဃိတွာ ဣတော စိတော စင်္ကမနကီဠနာနိ[၃]။

၁-မနေန (သီ၊ သျာ) ၂-အရညကတာယ (က) ၃-တာပနကီဠနာနိ (သီ၊ သျာ)

Muṇḍakāti-ādīsu muṇḍe muṇḍāti, samaṇe ca samaṇāti vattuṁ vaṭṭeyya, ime pana hīḷentā "muṇḍakā samaṇakā"ti āhaṁsu. **Ibbhā**ti gahapatikā. **Kaṇhā**ti kaṇhā[1], kāḷakāti attho. **Bandhupādāpaccā**ti ettha **bandhū**ti brahmā adhippeto. Taṁ hi brāhmaṇā pitāmahoti voharanti. Pādānaṁ apaccā pādāpaccā, brahmuno piṭṭhipādato jātāti adhippāyo. Tesaṁ kira ayaṁ laddhi "brāhmaṇā brahmuno mukhato nikkhantā, khattiyā urato, vessā nābhito, suddā jāṇuto, samaṇā piṭṭhipādato"ti. **Bharatakānan**ti kuṭumbikānaṁ. Kuṭumbikā hi yasmā raṭṭhaṁ bharanti, tasmā bharatāti vuccanti. Ime pana paribhavaṁ katvā vadamānā "bharatakānan"ti āhaṁsu.

Vihārā nikkhamitvāti "rattiṭṭhakāparicchanne rajatapaṭṭasannibhasamavippakiṇṇavālike ramaṇīye pariveṇe kaṭṭhakalāpe bandhitvā khipamānā vālikaṁ āluḷetvā hatthena hatthaṁ ādāya paṇṇakuṭiṁ pariyāyantā 'ime imesaṁ bharatakānaṁ sakkatā, ime imesaṁ bharatakānaṁ sakkatā'ti punappunaṁ viravantā ativiya ime māṇavakā kīḷaṁ karonti, vihāre bhikkhūnaṁ atthibhāvampi na jānanti, dassessāmi nesaṁ bhikkhūnaṁ atthibhāvan"ti cintetvā paṇṇakuṭito nikkhami.

Sīluttamā pubbatarā ahesunti guṇavantānaṁ guṇe kathite nigguṇānaṁ guṇābhāvo pākaṭova bhavissatīti porāṇakabrāhmaṇānaṁ guṇe kathento evamāha. Tattha **sīluttamā**ti sīlajeṭṭhakā. Sīlaṁ hi tesaṁ uttamaṁ, na jātigottaṁ. **Ye purāṇaṁ sarantī**ti ye porāṇakaṁ brāhmaṇadhammaṁ saranti. **Abhibhuyya kodhan**ti kodhaṁ abhibhavitvā tesaṁ dvārāni suguttāni surakkhitāni ahesuṁ. **Dhamme ca jhāne ca ratā**ti dasavidhe kusalakammapathadhamme aṭṭhasamāpattijhānesu ca ratā.

Evaṁ porāṇānaṁ guṇaṁ kathetvā athetarahi brāhmaṇānaṁ mānaṁ nimmaddento[2] **ime ca vokkamma japāmase**ti-ādimāha. Tattha **vokkammā**ti etehi guṇehi apakkamitvā. **Japāmase**ti mayaṁ japāma sajjhāyāmāti ettakeneva brāhmaṇamhāti maññamānā brāhmaṇā mayanti iminā gottena mattā hutvā **visamaṁ caranti,** visamāni kāyakammādīni karontīti attho.

1. Kiṇhāti kaṇhā (Sī)
2. Madaṁ nimmadento (Sī, Syā)

မုဏ္ဍကာတိအာဒီသု မုဏ္ဍေ မုဏ္ဍာတိ, သမဏေ စ သမဏာတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋေယျ၊ ဣမေ ပန ဟီဠေန္တာ "မုဏ္ဍကာ သမဏကာ"တိ အာဟံသု။ **ဣဗ္ဘာ**တိ ဂဟပတိကာ။ **ကဏှာ**တိ ကဏှာ[၁]၊ ကာဠကာတိ အတ္ထော။ **ဗန္ဓုပါဒါပစ္စာ**တိ ဧတ္ထ **ဗန္ဓူ**တိ ဗြဟ္မာ အဓိပ္ပေတော။ တံ ဟိ ဗြာဟ္မဏာ ပိတာမဟောတိ ဝေါဟရန္တိ။ ပါဒါနံ အပစ္စာ ပါဒါပစ္စာ၊ ဗြဟ္မုနော ပိဋ္ဌိပါဒတော ဇာတာတိ အဓိပ္ပါယော။ တေသံ ကိရ အယံ လဒ္ဓိ "ဗြာဟ္မဏာ ဗြဟ္မုနော မုခတော နိက္ခန္တာ၊ ခတ္တိယာ ဥရတော၊ ဝေဿာ နာဘိတော၊ သုဒ္ဒါ ဇာဏုတော၊ သမဏာ ပိဋ္ဌိပါဒတော"တိ။ **ဘရတကာန**န္တိ ကုဋုမ္ဗိကာနံ။ ကုဋုမ္ဗိကာ ဟိ ယသ္မာ ရဋ္ဌံ ဘရန္တိ၊ တသ္မာ ဘရတာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣမေ ပန ပရိဘဝံ ကတွာ ဝဒမာနာ "ဘရတကာန"န္တိ အာဟံသု။

ဝိဟာရာ နိက္ခမိတွာတိ "ရတ္တိဋ္ဌကာပရိစ္ဆန္နေ ရဇတပဋ္ဋသန္နိဘသမဝိပ္ပကိဏ္ဏဝါလိကေ ရမဏီယေ ပရိဝေဏေ ကဋ္ဌကလာပေ ဗန္ဓိတွာ ခိပမာနာ ဝါလိကံ အာလုဠေတွာ ဟတ္ထေန ဟတ္ထံ အာဒါယ ပဏ္ဏကုဋိံ ပရိယာယန္တာ 'ဣမေ ဣမေသံ ဘရတကာနံ သက္ကတာ၊ ဣမေ ဣမေသံ ဘရတကာနံ သက္ကတာ'တိ ပုနပ္ပုနံ ဝိရဝန္တာ အတိဝိယ ဣမေ မာဏဝကာ ကီဠံ ကရောန္တိ၊ ဝိဟာရေ ဘိက္ခူနံ အတ္ထိဘာဝမ္ပိ န ဇာနန္တိ၊ ဒဿေဿာမိ နေသံ ဘိက္ခူနံ အတ္ထိဘာဝ"န္တိ စိန္တေတွာ ပဏ္ဏကုဋိတော နိက္ခမိ။

သီလုတ္တမာ ပုဗ္ဗတရာ အဟေသုန္တိ ဂုဏဝန္တာနံ ဂုဏေ ကထိတေ နိဂ္ဂုဏာနံ ဂုဏာဘာဝေါ ပါကဋောဝ ဘဝိဿတီတိ ပေါရာဏကဗြာဟ္မဏာနံ ဂုဏေ ကထေန္တော ဧဝမာဟ။ တတ္ထ **သီလုတ္တမာ**တိ သီလဇေဋ္ဌကာ။ သီလံ ဟိ တေသံ ဥတ္တမံ၊ န ဇာတိဂေါတ္တံ။ **ယေ ပုရာဏံ သရန္တီ**တိ ယေ ပေါရာဏကံ ဗြာဟ္မဏဓမ္မံ သရန္တိ။ **အဘိဘုယျ ကောဓ**န္တိ ကောဓံ အဘိဘဝိတွာ တေသံ ဒွါရာနိ သုဂုတ္တာနိ သုရက္ခိတာနိ အဟေသုံ။ **ဓမ္မေ စ ဈာနေ စ ရတာ**တိ ဒသဝိဓေ ကုသလကမ္မပထဓမ္မေ အဋ္ဌသမာပတ္တိဈာနေသု စ ရတာ။

ဧဝံ ပေါရာဏာနံ ဂုဏံ ကထေတွာ အထေတရဟိ ဗြာဟ္မဏာနံ မာနံ နိမ္မဒ္ဒေန္တော[၂] **ဣမေ စ ဝေါက္ကမ္မ ဇပါမသေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝေါက္ကမ္မာ**တိ ဧတေဟိ ဂုဏေဟိ အပက္ကမိတွာ။ **ဇပါမသေ**တိ မယံ ဇပါမ သဇ္ဈာယာမာတိ ဧတ္တကေနေဝ ဗြာဟ္မဏမှာတိ မညမာနာ ဗြာဟ္မဏာ မယန္တိ ဣမိနာ ဂေါတ္တေန မတ္တာ ဟုတွာ **ဝိသမံ စရန္တိ၊** ဝိသမာနိ ကာယကမ္မာဒီနိ ကရောန္တီတိ အတ္ထော။

၁-ကိဏှာတိ ကဏှာ (သီ)
၂-မဒံ နိမ္မဒေန္တော (သီ၊ သျာ)

puthu-attadaṇḍāti[1] puthu attā daṇḍā etehīti puthu-attadaṇḍā, gahitanānāvidhadaṇḍāti attho. **Sataṇhātaṇhesūti** sataṇhanittaṇhesu. **Aguttadvārassa bhavanti moghāti** asaṁvutadvārassa sabbepi vatasamādānā moghā bhavantīti dīpeti, yathā kinti? **Supineva laddhaṁ purisassa vittanti.** Yathā supine purisassa laddhaṁ maṇimuttādinānāvidhaṁ vittaṁ moghaṁ hoti, pabujjhitvā kiñci na passati, evaṁ moghā bhavantīti attho.

Anāsakāti ekāhadvīhādivasena anāhārakā. **Thaṇḍilasāyikā cāti** haritakusasanthate bhūmibhāge sayanaṁ. **Pāto sinānañca tayo ca vedāti** pātova udakaṁ pavisitvā nhānañceva tayo ca vedā. **Kharājinaṁ jaṭā paṅkoti** kharasamphassaṁ ajinacammañceva jaṭākalāpo ca paṅko ca, paṅko nāma dantamalaṁ. **Mantā sīlabbataṁ tapoti** mantā ca ajasīlagosīlasaṅkhātaṁ sīlaṁ ajavatagovatasaṅkhātaṁ vatañca. Ayaṁ[2] idāni brāhmaṇānaṁ tapoti vadati. **Kuhanā vaṅkadaṇḍā cāti** paṭicchannakūpo[3] viya paṭicchannadosaṁ kohaññañceva vaṅkadaṇḍo ca, udumbarapalāsabeḷuvarukkhānaṁ aññatarato gahitaṁ vaṅkadaṇḍañcāti attho. **Udakācamanāni cāti** udakena mukhaparimajjanāni. **Vaṇṇā ete brāhmaṇānanti** ete brāhmaṇānaṁ parikkhārabhaṇḍakavaṇṇāti dasseti. **Kata kiñcikkhabhāvanāti** katā kiñcikkhabhāvanā. Ayameva vā pāṭho, āmisakiñcikkhassa vaḍḍhanatthāya katanti attho.

Evaṁ etarahi brāhmaṇānaṁ mānaṁ nimmadditvā puna porāṇakabrāhmaṇānaṁ vaṇṇaṁ kathento **cittañca susamāhitanti**-ādimāha. Tattha **susamāhitanti** tesaṁ brāhmaṇānaṁ cittaṁ upacārappanāsamādhīhi susamāhitaṁ ahosīti dasseti. **Akhilanti** mudu athaddhaṁ. **So maggo brahmapattiyāti** so seṭṭhapattiyā maggo, tumhe pana kiṁ brāhmaṇā nāmāti dīpento evamāha.

Āgamaṁsu nu khvidhāti āgamaṁsu nu kho idha. **Adhimuccatīti** kilesavasena adhimutto giddho hoti. **Byāpajjatīti** byāpādavasena pūticittaṁ hoti. **Parittacetasoti** anupaṭṭhitasatitāya saṁkilesacittena parittacitto. **Cetovimuttinti** phalasamādhiṁ. **Paññāvimuttinti** phalapaññaṁ. **Appamāṇacetasoti** upaṭṭhitasatitāya nikkilesacittena appamāṇacitto.

---

1. Puthuttadaṇḍāti (Sī, Syā) 2. Ubhayaṁ (Ka)
3. Paṭicchannabhūto (Sī), paṭicchannagūtho (Syā)

ပုထုအတ္တဒဏ္ဍာတိ[1] ပုထု အတ္တာ ဒဏ္ဍာ ဧတေဟီတိ ပုထုအတ္တဒဏ္ဍာ၊ ဂဟိတနာနာဝိဓဒဏ္ဍာတိ အတ္ထော။ **သတဏှာတဏှေသူ**တိ သတဏှနိတ္တဏှေသု။ **အဂုတ္တဒွါရဿ ဘဝန္တိ မောဃာ**တိ အသံဝုတဒွါရဿ သဗ္ဗေပိ ဝတသမာဒါနာ မောဃာ ဘဝန္တီတိ ဒီပေတိ၊ ယထာ ကိန္တိ? **သုပိနေဝ လဒ္ဓံ ပုရိသဿ ဝိတ္တန္တိ**။ ယထာ သုပိနေ ပုရိသဿ လဒ္ဓံ မဏိမုတ္တာဒိနာနာဝိဓံ ဝိတ္တံ မောဃံ ဟောတိ၊ ပဗုဇ္ဈိတွာ ကိဉ္စိ န ပဿတိ၊ ဧဝံ မောဃာ ဘဝန္တီတိ အတ္ထော။

အနာသကာတိ ဧကာဟဒွီဟာဒိဝသေန အနာဟာရကာ။ **ထဏ္ဍိလသာယိကာ စာ**တိ ဟရိတကုသသန္ထတေ ဘူမိဘာဂေ သယနံ။ **ပါတော သိနာနဉ္စ တယော စ ဝေဒါ**တိ ပါတောဝ ဥဒကံ ပဝိသိတွာ နှာနဉ္စေဝ တယော စ ဝေဒါ။ **ခရာဇိနံ ဇဋာ ပင်္ကော**တိ ခရသမ္ဖဿံ အဇိနစမ္မဉ္စေဝ ဇဋာကလာပေါ စ ပင်္ကော စ၊ ပင်္ကော နာမ ဒန္တမလံ။ **မန္တာ သီလဗ္ဗတံ တပေါ**တိ မန္တာ စ အဇသီလဂေါသီလသင်္ခါတံ သီလံ အဇဝတဂေါဝတသင်္ခါတံ ဝတဉ္စ။ အယံ[2] ဣဒါနိ ဗြာဟ္မဏာနံ တပေါတိ ဝဒတိ။ **ကုဟနာ ဝင်္ကဒဏ္ဍာ စာ**တိ ပဋိစ္ဆန္နကူပေါ[3] ဝိယ ပဋိစ္ဆန္နဒေါသံ ကောဟညဉ္စေဝ ဝင်္ကဒဏ္ဍော စ၊ ဥဒုမ္ဗရပလာသဗေဠုဝရုက္ခာနံ အညတရတော ဂဟိတံ ဝင်္ကဒဏ္ဍဉ္စာတိ အတ္ထော။ **ဥဒကာစမနာနိ စာ**တိ ဥဒကေန မုခပရိမဇ္ဇနာနိ။ **ဝဏ္ဏာ ဧတေ ဗြာဟ္မဏာနန္တိ** ဧတေ ဗြာဟ္မဏာနံ ပရိက္ခာရဘဏ္ဍကဝဏ္ဏာတိ ဒဿေတိ။ **ကတ ကိဉ္စိက္ခဘာဝနာ**တိ ကတာ ကိဉ္စိက္ခဘာဝနာ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော၊ အာမိသကိဉ္စိက္ခဿ ဝဍ္ဎနတ္ထာယ ကတန္တိ အတ္ထော။

ဧဝံ ဧတရဟိ ဗြာဟ္မဏာနံ မာနံ နိမ္မဒ္ဒိတွာ ပုန ပေါရာဏကဗြာဟ္မဏာနံ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တော **စိတ္တဉ္စ သုသမာဟိတန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုသမာဟိတန္တိ** တေသံ ဗြာဟ္မဏာနံ စိတ္တံ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓီဟိ သုသမာဟိတံ အဟောသီတိ ဒဿေတိ။ **အခိလန္တိ** မုဒု အထဒ္ဓံ။ **သော မဂ္ဂေါ ဗြဟ္မပတ္တိယာ**တိ သော သေဋ္ဌပတ္တိယာ မဂ္ဂေါ၊ တုမှေ ပန ကိံ ဗြာဟ္မဏာ နာမာတိ ဒီပေန္တော ဧဝမာဟ။

အာဂမံသု နု ခွိဓာတိ အာဂမံသု နု ခေါ ဣဓ။ **အဓိမုစ္စတီ**တိ ကိလေသဝသေန အဓိမုတ္တော ဂိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ **ဗျာပဇ္ဇတီ**တိ ဗျာပါဒဝသေန ပူတိစိတ္တံ ဟောတိ။ **ပရိတ္တစေတသော**တိ အနုပဋ္ဌိတသတိတာယ သံကိလေသစိတ္တေန ပရိတ္တစိတ္တော။ **စေတောဝိမုတ္တိန္တိ** ဖလသမာဓိံ။ **ပညာဝိမုတ္တိန္တိ** ဖလပညံ။ **အပ္ပမာဏစေတသော**တိ ဥပဋ္ဌိတသတိတာယ နိက္ကိလေသစိတ္တေန အပ္ပမာဏစိတ္တော။

၁-ပုထုတ္တဒဏ္ဍာတိ (သီ၊ သျာ) ၂-ဥဘယံ (က) ၃-ပဋိစ္ဆန္နဘူတော (သီ)၊ ပဋိစ္ဆန္နဂူထော (သျာ)

10. Verahaccānisuttavaṇṇanā

133. Dasame **kāmaṇḍāyan**ti evaṁnāmake nagare. **Yagghe**ti codanatthe nipāto. Sesaṁ uttānamevāti.

Gahapativaggo tatiyo.

---

(14) 4. Devadahavagga

1. Devadahasuttavaṇṇanā

134. Devadahavaggassa paṭhame **Devadahan**ti napuṁsakaliṅgena laddhanāmo nigamo. **Manoramā**ti manaṁ ramayantā, manāpāti attho. **Amanoramā**ti amanāpā.

2. Khaṇasuttavaṇṇanā

135. Dutiye **chaphassāyatanikā**[1] **nāmā**ti visuṁ chaphassāyatanikā nāma nirayā natthi. Sabbesupi hi ekatiṁsamahānirayesu chadvāraphassāyatanapaññatti hotiyeva. Idaṁ pana Avīcimahānirayaṁ sandhāya vuttaṁ. **Saggā**ti idhāpi tāvatiṁsapurameva adhippetaṁ. Kāmāvacaradevaloke pana ekasmimpi chaphassāyatanapaññattiyā[2] abhāvo nāma natthi. Iminā kiṁ dīpeti? Niraye ekantadukkhasamappitabhāvena, devaloke ca ekantasukhasamappitattā ekantakhiḍḍārativasena uppannapamādena maggabrahmacariyavāsaṁ vasituṁ na sakkā. Manussaloko pana vokiṇṇasukhadukkho, idheva apāyopi saggopi paññāyati. Ayaṁ maggabrahmacariyassa kammabhūmi nāma, sā tumhehi laddhā. Tasmā ye vo ime mānussakā khandhā laddhā, te vo lābhā. Yañca vo idaṁ manussattaṁ laddhaṁ, paṭiladdho vo brahmacariyavāsassa khaṇo samayoti. Vuttampi hetaṁ porāṇehi—

“Ayaṁ kammabhūmi idha maggabhāvanā,
Ṭhānāni saṁvejaniyā bahū idha.
Saṁvegasaṁvejaniyesu vatthusu,
Saṁvegajātova payuñja[3] yoniso”ti.

1. Chaphassāyataniko (Sī, Syā)
2. Ekasmimpi chaphassāyatane sati viññattiyā (Sī, Syā)
3. Payujja (Ka)

၁၀-ဝေရဟစ္စာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၃။ ဒသမေ **ကာမဏ္ဍာယန္တိ** ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **ယဂ္ဃေတိ** စောဒနတ္ထေ နိပါတော။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဂဟပတိဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၁၄) ၄-ဒေဝဒဟဝဂ္ဂ

၁-ဒေဝဒဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၄။ ဒေဝဒဟဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ဒေဝဒဟန္တိ** နပုံသကလိင်္ဂေန လဒ္ဓနာမော နိဂမော။ **မနောရမာတိ** မနံ ရမယန္တာ၊ မနာပါတိ အတ္ထော။ **အမနောရမာတိ** အမနာပါ။

၂-ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၅။ ဒုတိယေ **ဆဖဿာယတနိကာ**[၁] **နာမာတိ** ဝိသုံ ဆဖဿာယတနိကာ နာမ နိရယာ နတ္ထိ။ သဗ္ဗေသုပိ ဟိ ဧကတိံသမဟာနိရယေသု ဆဒွါရဖဿာယတနပညတ္တိ ဟောတိယေဝ။ ဣဒံ ပန အဝီစိမဟာနိရယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **သဂ္ဂါတိ** ဣဓာပိ တာဝတိံသပုရမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ ကာမာဝစရဒေဝလောကေ ပန ဧကသ္မိမ္ပိ ဆဖဿာယတနပညတ္တိယာ[၂] အဘာဝေါ နာမ နတ္ထိ။ ဣမိနာ ကိံ ဒီပေတိ? နိရယေ ဧကန္တဒုက္ခသမပ္ပိတဘာဝေန, ဒေဝလောကေ စ ဧကန္တသုခသမပ္ပိတတ္တာ ဧကန္တခိဍ္ဍာရတိဝသေန ဥပ္ပန္နပမာဒေန မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဝါသံ ဝသိတုံ န သက္ကာ။ မနုဿလောကော ပန ဝေါကိဏ္ဏသုခဒုက္ခော၊ ဣဓေဝ အပါယောပိ သဂ္ဂေါပိ ပညာယတိ။ အယံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ ကမ္မဘူမိ နာမ၊ သာ တုမှေဟိ လဒ္ဓါ။ တသ္မာ ယေ ဝေါ ဣမေ မာနုဿကာ ခန္ဓာ လဒ္ဓါ၊ တေ ဝေါ လာဘာ။ ယဉ္စ ဝေါ ဣဒံ မနုဿတ္တံ လဒ္ဓံ၊ ပဋိလဒ္ဓေါ ဝေါ ဗြဟ္မစရိယဝါသဿ ခဏော သမယောတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ ဟေတံ ပေါရာဏေဟိ—

“အယံ ကမ္မဘူမိ ဣဓ မဂ္ဂဘာဝနာ၊
ဌာနာနိ သံဝေဇနိယာ ဗဟူ ဣဓ။
သံဝေဂသံဝေဇနိယေသု ဝတ္ထုသု၊
သံဝေဂဇာတောဝ ပယုဉ္ဇ[၃] ယောနိသော”တိ။

၁-ဆဖဿာယတနိကော (သီ၊ သျာ)
၂-ဧကသ္မိမ္ပိ ဆဖဿာယတနေ သတိ ဝိညတ္တိယာ (သီ၊ သျာ)
၃-ပယုဇ္ဇ (က)

3. Paṭhamarūpārāmasuttavaṇṇanā

136. Tatiye **rūpasammuditā**ti rūpe sammuditā pamoditā[1]. **Dukkhā**ti dukkhitā. **Sukho**ti nibbānasukhena sukhito. **Kevalā**ti sakalā. **Yāvatatthīti vuccatī**ti yattakā atthīti vuccati. **Ete vo**ti ettha vo-kāro nipātamattaṁ. **Paccanīkamidaṁ hoti, sabbalokena passatan**ti yaṁ idaṁ passantānaṁ paṇḍitānaṁ dassanaṁ, taṁ sabbalokena paccanīkaṁ hoti viruddhaṁ. Loko hi pañcakkhandhe niccā sukhā attā subhāti maññati, paṇḍitā aniccā dukkhā anattā asubhāti. **Sukhato āhū**ti sukhanti kathenti. **Sukhato vidū**ti sukhanti jānanti. Sabbametaṁ nibbānameva sandhāya vuttaṁ.

Sammūḷhetthāti ettha nibbāne sammūḷhā. **Aviddasū**ti bālā. Sabbepi hi channavutipāsaṇḍino "nibbānaṁ pāpuṇissāmā"ti saññino honti, te pana "nibbānaṁ nāma idan"tipi na jānanti. **Nivutānan**ti kilesanīvaraṇena nivutānaṁ pariyonaddhānaṁ. **Andhakāro apassatan**ti apassantānaṁ andhakāro hoti. Kiṁ taṁ evaṁ hoti? Nibbānaṁ vā nibbānadassanaṁ vā. Apassantānaṁ hi bālānaṁ nibbānampi nibbānadassanampi kāḷamegha-avacchāditaṁ viya candamaṇḍalaṁ, kaṭāhena paṭikujjitapatto viya ca niccakālaṁ tamo ceva andhakāro ca[2] sampajjati.

Satañca vivaṭaṁ hoti, āloko passatāmivāti satañca sappurisānaṁ paññādassanena passantānaṁ nibbānaṁ āloko viya vivaṭaṁ hoti. **Santike na vijānanti, magā[3] dhammassa akovidā**ti yaṁ attano sarīre kese vā lomādīsu vā aññatarakoṭṭhāsaṁ paricchinditvā anantarameva adhigantabbato attano vā khandhānaṁ nirodhamaggato[4] santike nibbānaṁ taṁ evaṁ santike samānampi magabhūtā[5] janā maggāmaggadhammassa[6] catusaccadhammassa vā akovidā na jānanti.

Māradheyyānupannehīti tebhūmakavaṭṭaṁ mārassa nivāsaṭṭhānaṁ anupannehi. **Ko nu aññatra mariyebhī**ti ṭhapetvā ariye ko nu añño nibbānapadaṁ jānituṁ arahati. **Sammadaññāya parinibbantī**ti arahattapaññāyasammā jānitvā anantarameva anāsavā hutvā kilesaparinibbānena parinibbanti. Atha vā sammadaññāya anāsavā hutvā ante khandhaparinibbānena parinibbāyanti.

---

1. Rūpasamuditāti rūpe samuditā (Sī, Syā)
2. Tamo vivaṭṭaṁ viya ca (Sī), dīpavaṭṭaṁ viya ca(Syā)
3. Maggā (Ka)
4. Nirodhaṁ maggato (Ka)
5. Maggabhūtā (Syā)
6. Maggadhammassa (Ṭīkā)

၃-ပဌမရူပါရာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၆။ တတိယေ **ရူပသမ္မုဒိတာ**တိ ရူပေ သမ္မုဒိတာ ပမောဒိတာ[၁]။ **ဒုက္ခာ**တိ ဒုက္ခိတာ။ **သုခေါ**တိ နိဗ္ဗာနသုခေန သုခိတော။ **ကေဝလာ**တိ သကလာ။ **ယာဝတတ္ထီတိ ဝုစ္စတီ**တိ ယတ္တကာ အတ္ထီတိ ဝုစ္စတိ။ **ဧတေ ဝေါ**တိ ဧတ္ထ ဝေါ-ကာရော နိပါတမတ္တံ။ **ပစ္စနီကမိဒံ ဟောတိ၊ သဗ္ဗလောကေန ပဿတ**န္တိ ယံ ဣဒံ ပဿန္တာနံ ပဏ္ဍိတာနံ ဒဿနံ၊ တံ သဗ္ဗလောကေန ပစ္စနီကံ ဟောတိ ဝိရုဒ္ဓံ။ လောကော ဟိ ပဉ္စက္ခန္ဓေ နိစ္စာ သုခါ အတ္တာ သုဘာတိ မညတိ၊ ပဏ္ဍိတာ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ အနတ္တာ အသုဘာတိ။ **သုခတော အာဟူ**တိ သုခန္တိ ကထေန္တိ။ **သုခတော ဝိဒူ**တိ သုခန္တိ ဇာနန္တိ။ သဗ္ဗမေတံ နိဗ္ဗာနမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

သမ္မူဠှေတ္ထာတိ ဧတ္ထ နိဗ္ဗာနေ သမ္မူဠှာ။ **အဝိဒ္ဒသူ**တိ ဗာလာ။ သဗ္ဗေပိ ဟိ ဆန္နဝုတိပါသဏ္ဍိနော "နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏိဿာမာ"တိ သညိနော ဟောန္တိ၊ တေ ပန "နိဗ္ဗာနံ နာမ ဣဒ"န္တိပိ န ဇာနန္တိ။ **နိဝုတာန**န္တိ ကိလေသနီဝရဏေန နိဝုတာနံ ပရိယောနဒ္ဓါနံ။ **အန္ဓကာရော အပဿတ**န္တိ အပဿန္တာနံ အန္ဓကာရော ဟောတိ။ ကိံ တံ ဧဝံ ဟောတိ? နိဗ္ဗာနံ ဝါ နိဗ္ဗာနဒဿနံ ဝါ။ အပဿန္တာနံ ဟိ ဗာလာနံ နိဗ္ဗာနမ္ပိ နိဗ္ဗာနဒဿနမ္ပိ ကာဠမေဃအဝစ္ဆာဒိတံ ဝိယ စန္ဒမဏ္ဍလံ, ကဋာဟေန ပဋိကုဇ္ဇိတပတ္တော ဝိယ စ နိစ္စကာလံ တမော စေဝ အန္ဓကာရော စ[၂] သမ္ပဇ္ဇတိ။

သတဉ္စ ဝိဝဋံ ဟောတိ၊ အာလောကော ပဿတာမိဝါတိ သတဉ္စ သပ္ပုရိသာနံ ပညာဒဿနေန ပဿန္တာနံ နိဗ္ဗာနံ အာလောကော ဝိယ ဝိဝဋံ ဟောတိ။ **သန္တိကေ န ဝိဇာနန္တိ၊ မဂါ[၃] ဓမ္မဿ အကောဝိဒါ**တိ ယံ အတ္တနော သရီရေ ကေသေ ဝါ လောမာဒီသု ဝါ အညတရကောဋ္ဌာသံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အနန္တရမေဝ အဓိဂန္တဗ္ဗတော အတ္တနော ဝါ ခန္ဓာနံ နိရောဓမဂ္ဂတော[၄] သန္တိကေ နိဗ္ဗာနံ တံ ဧဝံ သန္တိကေ သမာနမ္ပိ မဂဘူတာ[၅] ဇနာ မဂ္ဂါမဂ္ဂဓမ္မဿ[၆] စတုသစ္စဓမ္မဿ ဝါ အကောဝိဒါ န ဇာနန္တိ။

မာရဓေယျာနုပန္နေဟီတိ တေဘူမကဝဋ္ဋံ မာရဿ နိဝါသဋ္ဌာနံ အနုပန္နေဟိ။ **ကော နု အညတြ မရိယေဘီ**တိ ဌပေတွာ အရိယေ ကော နု အညော နိဗ္ဗာနပဒံ ဇာနိတုံ အရဟတိ။ **သမ္မဒညာယ ပရိနိဗ္ဗန္တီ**တိ အရဟတ္တပညာယ သမ္မာ ဇာနိတွာ အနန္တရမေဝ အနာသဝါ ဟုတွာ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗန္တိ။ အထ ဝါ သမ္မဒညာယ အနာသဝါ ဟုတွာ အန္တေ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ။

၁-ရူပသမုဒိတာတိ ရူပေ သမုဒိတာ (သီ၊ သျာ) ၂-တမော ဝိဝဋ္ဋံ ဝိယ စ (သီ)၊ ဒီပဝဋ္ဋံ ဝိယ စ (သျာ)
၃-မဂ္ဂါ (က) ၄-နိရောဓံ မဂ္ဂတော (က) ၅-မဂ္ဂဘူတာ (သျာ) ၆-မဂ္ဂဓမ္မဿ (ဋီကာ)

4-12. Dutiyarūpārāmasuttādivaṇṇanā

137-145. Catutthaṁ suddhikaṁ katvā desiyamāne bujjhanakānaṁ ajjhāsayena vuttaṁ. Pañcamādīni tathā tathā bujjhantānaṁ ajjhāsayena vuttāni. Attho pana tesaṁ pākaṭoyevāti.

Devadahavaggo catuttho.

---

(15) 5. Navapurāṇavagga

1. Kammanirodhasuttavaṇṇanā

146. Navapurāṇavaggassa paṭhame **navapurāṇānī**ti navāni ca purāṇāni ca. **Cakkhu bhikkhave purāṇakamman**ti na cakkhu purāṇaṁ, kammameva purāṇaṁ, kammato pana nibbattattā paccayanāmena evaṁ vuttaṁ. **Abhisaṅkhatan**ti paccayehi abhisamāgantvākataṁ. **Abhisañcetayitan**ti cetanāya pakappitaṁ. **Vedaniyaṁ daṭṭhabban**ti vedanāya vatthūti passitabbaṁ. **Nirodhā vimuttiṁ phusatī**ti imassa tividhassa kammassa nirodhena vimuttiṁ phusati. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ tassā vimuttiyā ārammaṇabhūto nirodho kammanirodhoti vuccati. Iti imasmiṁ sutte pubbabhāgavipassanā kathitā.

2-5. Aniccanibbānasappāyasuttādivaṇṇanā

147-150. Dutiye **nibbānasappāyan**ti nibbānassa sappāyaṁ upakārapaṭipadaṁ. Tatiyādīsupi eseva nayo. Paṭipāṭiyā pana catūsupi etesu suttesu saha vipassanāya cattāro maggā kathitā.

6-7. Antevāsikasuttādivaṇṇanā

151-152. Chaṭṭhe **anantevāsikan**ti anto vasanakakilesavirahitaṁ. **Anācariyakan**ti ācaraṇakakilesavirahitaṁ. **Antassa vasantī**ti anto assa vasanti. **Te naṁ samudācarantī**ti te etaṁ adhibhavanti ajjhottharanti sikkhāpenti vā. "Evaṁ vejjakammaṁ karohi, evaṁ dūtakamman"ti iti sikkhāpanasaṅkhātena samudācaraṇatthenassa te ācariyā nāma honti,

၄-၁၂-ဒုတိယရူပါရာမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၃၇-၁၄၅။ စတုတ္ထံ သုဒ္ဓိကံ ကတွာ ဒေသိယမာနေ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တံ။ ပဉ္စမာဒီနိ တထာ တထာ ဗုဇ္ဈန္တာနံ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တာနိ။ အတ္ထော ပန တေသံ ပါကဋောယေဝါတိ။

ဒေဝဒဟဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၁၅) ၅-နဝပုရာဏဝဂ္ဂ

၁-ကမ္မနိရောဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၆။ နဝပုရာဏဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **နဝပုရာဏာနီ**တိ နဝါနိ စ ပုရာဏာနိ စ။ **စက္ခု ဘိက္ခဝေ ပုရာဏကမ္မ**န္တိ န စက္ခု ပုရာဏံ၊ ကမ္မမေဝ ပုရာဏံ၊ ကမ္မတော ပန နိဗ္ဗတ္တတ္တာ ပစ္စယနာမေန ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **အဘိသင်္ခတ**န္တိ ပစ္စယေဟိ အဘိသမာဂန္တွာကတံ။ **အဘိသဉ္စေတယိတ**န္တိ စေတနာယ ပကပ္ပိတံ။ **ဝေဒနိယံ ဒဋ္ဌဗ္ဗ**န္တိ ဝေဒနာယ ဝတ္ထူတိ ပဿိတဗ္ဗံ။ **နိရောဓာ ဝိမုတ္တိံ ဖုသတီ**တိ ဣမဿ တိဝိဓဿ ကမ္မဿ နိရောဓေန ဝိမုတ္တိံ ဖုသတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ တဿာ ဝိမုတ္တိယာ အာရမ္မဏဘူတော နိရောဓော ကမ္မနိရောဓောတိ ဝုစ္စတိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ ကထိတာ။

၂-၅-အနိစ္စနိဗ္ဗာနသပ္ပါယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၄၇-၁၅၀။ ဒုတိယေ **နိဗ္ဗာနသပ္ပါယ**န္တိ နိဗ္ဗာနဿ သပ္ပါယံ ဥပကာရပဋိပဒံ။ တတိယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ပဋိပါဋိယာ ပန စတူသုပိ ဧတေသု သုတ္တေသု သဟ ဝိပဿနာယ စတ္တာရော မဂ္ဂါ ကထိတာ။

၆-၇-အန္တေဝါသိကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၅၁-၁၅၂။ ဆဋ္ဌေ **အနန္တေဝါသိက**န္တိ အန္တော ဝသနကကိလေသဝိရဟိတံ။ **အနာစရိယက**န္တိ အာစရဏကကိလေသဝိရဟိတံ။ **အန္တဿ ဝသန္တီ**တိ အန္တော အဿ ဝသန္တိ။ **တေ နံ သမုဒါစရန္တီ**တိ တေ ဧတံ အဓိဘဝန္တိ အဇ္ဈောတ္ထရန္တိ သိက္ခာပေန္တိ ဝါ။ "ဧဝံ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ကရောဟိ, ဧဝံ ဒူတကမ္မ"န္တိ ဣတိ သိက္ခာပနသင်္ခါတေန သမုဒါစရဏဋ္ဌေနဿ တေ အာစရိယာ နာမ ဟောန္တိ၊

tehi ācariyehi sācariyakoti vuccati. Sesamettha vuttanayeneva veditabbaṁ. Sattamaṁ heṭṭhā kathitanayameva.

8. Atthinukhopariyāyasuttavaṇṇanā

153. Aṭṭhame **yaṁ pariyāyaṁ āgammā**ti yaṁ kāraṇaṁ āgamma. **Aññatreva saddhāyā**ti vinā saddhāya saddhaṁ apanetvā. Ettha ca saddhāti na paccakkhā saddhā. Yo pana parassa evaṁ kira evaṁ kirāti kathentassa sutvā uppanno saddahanākāro, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Ruci**-ādīsupi rucāpetvā khamāpetvā atthetanti gahaṇākāro **ruci** nāma, evaṁ kira bhavissatīti anussavanaṁ **anussavo,** nisīditvā ekaṁ kāraṇaṁ cintentassa kāraṇaṁ upaṭṭhāti, evaṁ upaṭṭhitassa atthetanti gahaṇaṁ **ākāraparivitakko** nāma, kāraṇavitakkoti attho. Kāraṇaṁ cintentassa pāpikā laddhi uppajjati, taṁ atthesāti gahaṇākāro **diṭṭhinijjhānakkhanti** nāma. **Aññaṁ byākareyyā**ti imāni pañca ṭhānāni muñcitvā arahattaṁ byākareyya. Imasmiṁ sutte sekhāsekhānaṁ paccavekkhaṇā kathitā.

9-10. Indriyasampannasuttādivaṇṇanā

154-155. Navame **indriyasampanno**ti paripuṇṇindriyo. Tattha yena cha indriyāni sammasitvā arahattaṁ pattaṁ, so tehi nibbisevanehi indriyehi samannāgatattā, cakkhādīni vā cha indriyāni sammasantassa uppannehi saddhādīhi indriyehi samannāgatattā paripuṇṇindriyo nāma hoti, taṁ sandhāya Bhagavā **cakkhundriye ce**ti-ādinā nayena desanaṁ vitthāretvā **ettāvatā kho bhikkhu indriyasampanno hotī**ti āha. Dasamaṁ heṭṭhā vuttanayamevāti.

Navapurāṇavaggo pañcamo.

Tatiyo paṇṇāsako.

တေဟိ အာစရိယေဟိ သာစရိယကောတိ ဝုစ္စတိ။ သေသမေတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သတ္တမံ ဟေဋ္ဌာ ကထိတနယမေဝ။

၈-အတ္ထိနုခေါပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၃။ အဋ္ဌမေ **ယံ ပရိယာယံ အာဂမ္မာ**တိ ယံ ကာရဏံ အာဂမ္မ။ **အညတြေဝ သဒ္ဓါယာ**တိ ဝိနာ သဒ္ဓါယ သဒ္ဓံ အပနေတွာ။ ဧတ္ထ စ သဒ္ဓါတိ န ပစ္စက္ခာ သဒ္ဓါ။ ယော ပန ပရဿ ဧဝံ ကိရ ဧဝံ ကိရာတိ ကထေန္တဿ သုတွာ ဥပ္ပန္နော သဒ္ဒဟနာကာရော၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ရုစိ**အာဒီသုပိ ရုစာပေတွာ ခမာပေတွာ အတ္ထေတန္တိ ဂဟဏာကာရော **ရုစိ** နာမ၊ ဧဝံ ကိရ ဘဝိဿတီတိ အနုဿဝနံ **အနုဿဝေါ**၊ နိသီဒိတွာ ဧကံ ကာရဏံ စိန္တေန္တဿ ကာရဏံ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတဿ အတ္ထေတန္တိ ဂဟဏံ **အာကာရပရိဝိတက္ကော** နာမ၊ ကာရဏဝိတက္ကောတိ အတ္ထော။ ကာရဏံ စိန္တေန္တဿ ပါပိကာ လဒ္ဓိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ အတ္ထေသာတိ ဂဟဏာကာရော **ဒိဋ္ဌိနိဇ္ဈာနက္ခန္တိ** နာမ။ **အညံ ဗျာကရေယျာ**တိ ဣမာနိ ပဉ္စ ဌာနာနိ မုဉ္စိတွာ အရဟတ္တံ ဗျာကရေယျ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သေခါသေခါနံ ပစ္စဝေက္ခဏာ ကထိတာ။

၉-၁၀-ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၅၄-၁၅၅။ နဝမေ **ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော**တိ ပရိပုဏ္ဏိန္ဒြိယော။ တတ္ထ ယေန ဆ ဣန္ဒြိယာနိ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တံ၊ သော တေဟိ နိဗ္ဗိသေဝနေဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ, စက္ခာဒီနိ ဝါ ဆ ဣန္ဒြိယာနိ သမ္မသန္တဿ ဥပ္ပန္နေဟိ သဒ္ဓါဒီဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ ပရိပုဏ္ဏိန္ဒြိယော နာမ ဟောတိ၊ တံ သန္ဓာယ ဘဂဝါ **စက္ခုန္ဒြိယေ စေ**တိအာဒိနာ နယေန ဒေသနံ ဝိတ္ထာရေတွာ **ဧတ္တာဝတာ ခေါ ဘိက္ခု ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော ဟောတီ**တိ အာဟ။ ဒသမံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

နဝပုရာဏဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

တတိယော ပဏ္ဏာသကော။

(16) 1. Nandikkhayavagga

1-4. Ajjhattanandikkhayasuttādivaṇṇanā

156-159. Nandikkhayavaggassa paṭhame **nandikkhayā rāgakkhayo, rāgakkhayā nandikkhayo**ti nandiyā ca rāgassa ca atthato ekattā[1] vuttaṁ. **Suvimuttan**ti arahattaphalavimuttivasena suṭṭhu vimuttaṁ. Sesamettha dutiyādīsu ca uttānameva.

5-6. Jīvakambavanasamādhisuttādivaṇṇanan

160-161. Pañcamaṁ samādhivikalānaṁ, chaṭṭhaṁ paṭisallānavikalānaṁ cittekaggatañca kāyavivekañca labhantānaṁ etesaṁ kammaṭṭhānaṁ phātiṁ gamissatīti ñatvā kathitaṁ. Tattha **okkhāyatī**ti (paccakkhāyati)[2] paññāyati pākaṭaṁ hoti. Iti dvīsupi etesu saha vipassanāya cattāro maggā kathitā.

7-9. Koṭṭhika-aniccasuttādivaṇṇanā

162-164. Sattamādīsu tīsu therassa vimuttiparipācaniyā dhammāva kathitā.

10-12. Micchādiṭṭhipahānasuttādivaṇṇanā

165-167. Dasamādīni tīṇi pāṭiyekkena puggalajjhāsayavasena vuttāni. Tesaṁ attho vuttanayeneva veditabboti.

Nandikkhayavaggo paṭhamo.

---

(17) 2. Saṭṭhipeyyālavagga

1-60. Ajjhatta-aniccachandasuttādivaṇṇanā

168-227. Tadanantaro saṭṭhipeyyālo nāma hoti, so uttānatthova. Yāni panettha saṭṭhi suttāni vuttāni, tāni “chandho

---

1. Ekattaṁ (Sī)
2. (...) natthi Sī-Syā-potthakesu.

(၁၆) ၁-နန္ဒိက္ခယဝဂ္ဂ

၁-၄-အဇ္ဈတ္တနန္ဒိက္ခယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၅၆-၁၅၉။ နန္ဒိက္ခယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **နန္ဒိက္ခယာ ရာဂက္ခယော၊ ရာဂက္ခယာ နန္ဒိက္ခယော**တိ နန္ဒိယာ စ ရာဂဿ စ အတ္ထတော ဧကတ္တာ[၁] ဝုတ္တံ။ **သုဝိမုတ္တ**န္တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိဝသေန သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ဒုတိယာဒီသု စ ဥတ္တာနမေဝ။

၅-၆-ဇီဝကမ္ဗဝနသမာဓိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၆၀-၁၆၁။ ပဉ္စမံ သမာဓိဝိကလာနံ, ဆဋ္ဌံ ပဋိသလ္လာနဝိကလာနံ စိတ္တေကဂ္ဂတဉ္စ ကာယဝိဝေကဉ္စ လဘန္တာနံ ဧတေသံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဖာတိံ ဂမိဿတီတိ ဉတွာ ကထိတံ။ တတ္ထ **ဩက္ခာယတီ**တိ (ပစ္စက္ခာယတိ)[၂] ပညာယတိ ပါကဋံ ဟောတိ။ ဣတိ ဒွီသုပိ ဧတေသု သဟ ဝိပဿနာယ စတ္တာရော မဂ္ဂါ ကထိတာ။

၇-၉-ကောဋ္ဌိကအနိစ္စသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၆၂-၁၆၄။ သတ္တမာဒီသု တီသု ထေရဿ ဝိမုတ္တိပရိပါစနိယာ ဓမ္မာဝ ကထိတာ။

၁၀-၁၂-မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပဟာနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၆၅-၁၆၇။ ဒသမာဒီနိ တီဏိ ပါဋိယေက္ကေန ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တေသံ အတ္ထော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

နန္ဒိက္ခယဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၁၇) ၂-သဋ္ဌိပေယျာလဝဂ္ဂ

၁-၆၀-အဇ္ဈတ္တအနိစ္စဆန္ဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၆၈-၂၂၇။ တဒနန္တရော သဋ္ဌိပေယျာလော နာမ ဟောတိ၊ သော ဥတ္တာနတ္ထောဝ။ ယာနိ ပနေတ္ထ သဋ္ဌိ သုတ္တာနိ ဝုတ္တာနိ၊ တာနိ “ဆန္ဒော

၁-ဧကတ္တံ (သီ)
၂-(....) နတ္ထိ သီ၊ သျာပေါတ္ထကေသု။

pahātabbo”ti evaṁ tassa tasseva padassa vasena bujjhanakānaṁ ajjhāsayavasena vuttāni. Iti sabbāni tāni pāṭiyekkena puggalajjhāsayavasena kathitāni. Ekekasuttapariyosāne cettha saṭṭhi saṭṭhi bhikkhū arahattaṁ pattāti.

Saṭṭhipeyyālavaggo.

---

(18) 3. Samuddavagga

1. Paṭhamasamuddasuttavaṇṇanā

228. Samuddavaggassa paṭhame **cakkhu bhikkhave purisassa samuddo**ti yadi duppūraṇaṭṭhena yadi vā samuddanaṭṭhena samuddo, cakkhumeva samuddo. Tassa hi pathavito yāva Akaniṭṭhabrahmalokā nīlādi-ārammaṇaṁ samosarantaṁ paripuṇṇabhāvaṁ kātuṁ na sakkoti, evaṁ duppūraṇaṭṭhenapi samuddo. Cakkhu ca tesu tesu nīlādīsu ārammaṇesu samuddati, asaṁvutaṁ hutvā osaramānaṁ kilesuppattiyā kāraṇabhāvena sadosagamanena gacchatīti samuddanaṭṭhenapi samuddo. **Tassa rūpamayo vego**ti samuddassa appamāṇo ūmimayo vego viya tassāpi cakkhusamuddassa samosarantassa nīlādibhedassa ārammaṇassa vasena appameyyo rūpamayo vego veditabbo. **Yo taṁ rūpamayaṁ vegaṁ sahatī**ti yo taṁ cakkhusamudde samosaṭaṁ rūpamayaṁ vegaṁ, manāpe rūpe rāgaṁ, amanāpe dosaṁ, asamapekkhite mohanti evaṁ rāgādikilese anuppādento upekkhakabhāvena sahati.

Sa-ūminti-ādīsu kilesa-ūmīhi **sa-ūmiṁ.** Kilesāvaṭṭehi **sāvaṭṭaṁ.** Kilesagāhehi **sagāhaṁ.** Kilesarakkhasehi **sarakkhasaṁ.** Kodhūpāyāsassa ca vasena **sa-ūmiṁ.** Vuttaṁ hetaṁ “ūmibhayanti kho bhikkhave kodhūpāyāsassetaṁ adhivacanan”ti[1]. Kāmaguṇavasena **sāvaṭṭaṁ.** Vuttaṁ hetaṁ “āvaṭṭaggāhoti kho bhikkhave pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanan”ti[2]. Mātugāmavasena **sagāhaṁ sarakkhasaṁ.** Vuttaṁ hetaṁ “gāharakkhasoti kho bhikkhave mātugāmassetaṁ adhivacanan”ti[3]. Sesavāresupi

1. Khu 1. 271; Ma 2. 123; Aṁ 1. 439 piṭṭhesu. 2. Saṁ 2. 387 piṭṭhe.
3. Khu 1. 271 piṭṭhe.

ပဟာတဗ္ဗော”တိ ဧဝံ တဿ တဿေဝ ပဒဿ ဝသေန ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဝုတ္တာနိ။ ဣတိ သဗ္ဗာနိ တာနိ ပါဋိယေက္ကေန ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယဝသေန ကထိတာနိ။ ဧကေကသုတ္တပရိယောသာနေ စေတ္ထ သဋ္ဌိ သဋ္ဌိ ဘိက္ခူ အရဟတ္တံ ပတ္တာတိ။

သဋ္ဌိပေယျာလဝဂ္ဂေါ။

---

(၁၈) ၃-သမုဒ္ဒဝဂ္ဂ

၁-ပဌမသမုဒ္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂၈။ သမုဒ္ဒဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **စက္ခု ဘိက္ခဝေ ပုရိသဿ သမုဒ္ဒေါ**တိ ယဒိ ဒုပ္ပူရဏဋ္ဌေန ယဒိ ဝါ သမုဒ္ဒနဋ္ဌေန သမုဒ္ဒေါ၊ စက္ခုမေဝ သမုဒ္ဒေါ။ တဿ ဟိ ပထဝိတော ယာဝ အကနိဋ္ဌဗြဟ္မလောကာ နီလာဒိအာရမ္မဏံ သမောသရန္တံ ပရိပုဏ္ဏဘာဝံ ကာတုံ န သက္ကောတိ၊ ဧဝံ ဒုပ္ပူရဏဋ္ဌေနပိ သမုဒ္ဒေါ။ စက္ခု စ တေသု တေသု နီလာဒီသု အာရမ္မဏေသု သမုဒ္ဒတိ၊ အသံဝုတံ ဟုတွာ ဩသရမာနံ ကိလေသုပ္ပတ္တိယာ ကာရဏဘာဝေန သဒေါသဂမနေန ဂစ္ဆတီတိ သမုဒ္ဒနဋ္ဌေနပိ သမုဒ္ဒေါ။ **တဿ ရူပမယော ဝေဂေါ**တိ သမုဒ္ဒဿ အပ္ပမာဏော ဦမိမယော ဝေဂေါ ဝိယ တဿာပိ စက္ခုသမုဒ္ဒဿ သမောသရန္တဿ နီလာဒိဘေဒဿ အာရမ္မဏဿ ဝသေန အပ္ပမေယျော ရူပမယော ဝေဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယော တံ ရူပမယံ ဝေဂံ သဟတီ**တိ ယော တံ စက္ခုသမုဒ္ဒေ သမောသဋံ ရူပမယံ ဝေဂံ, မနာပေ ရူပေ ရာဂံ, အမနာပေ ဒေါသံ, အသမပေက္ခိတေ မောဟန္တိ ဧဝံ ရာဂါဒိကိလေသေ အနုပ္ပါဒေန္တော ဥပေက္ခကဘာဝေန သဟတိ။

သဦမိန္တိအာဒီသု ကိလေသဦမီဟိ **သဦမိံ**။ ကိလေသာဝဋ္ဋေဟိ **သာဝဋ္ဋံ**။ ကိလေသဂါဟေဟိ **သဂါဟံ**။ ကိလေသရက္ခသေဟိ **သရက္ခသံ**။ ကောဓူပါယာသဿ စ ဝသေန **သဦမိံ**။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ဦမိဘယန္တိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ကောဓူပါယာသဿေတံ အဓိဝစန”န္တိ[1]။ ကာမဂုဏဝသေန **သာဝဋ္ဋံ**။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “အာဝဋ္ဋဂ္ဂါဟောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စန္နေတံ ကာမဂုဏာနံ အဓိဝစန”န္တိ[2]။ မာတုဂါမဝသေန **သဂါဟံ သရက္ခသံ**။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ဂါဟရက္ခသောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ မာတုဂါမဿေတံ အဓိဝစန”န္တိ[3]။ သေသဝါရေသုပိ

၁-ခု ၁-၂၇၁၊ မ ၂-၁၂၃၊ အံ ၁-၄၃၉-ပိဋ္ဌေသု။
၂-သံ ၂-၃၈၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၂၇၁-ပိဋ္ဌေ။

eseva nayo. **Sabhayaṁ duttaraṁ accatarī**ti ūmibhayena sabhayaṁ duratikkamaṁ atikkami. **Lokantagū**ti saṅkhāralokassa antaṁ gato. **Pāragatoti vuccatī**ti nibbānaṁ gatoti kathīyati.

2-3. Dutiyasamuddasuttādivaṇṇanā

229-230. Dutiye **samuddo**ti samuddanaṭṭhena samuddo, kiledanaṭṭhena temanaṭṭhenāti vuttaṁ hoti. **Yebhuyyenā**ti ṭhapetvā ariyasāvake. **Samunnā**ti kilinnā tintā nimuggā. **Tantākulakajātā**ti-ādi heṭṭhā vitthāritameva. **Maccujaho**ti tayo maccū jahitvā ṭhito. **Nirupadhī**ti tīhi upadhīhi anupadhi. **Apunabbhavāyā**ti nibbānatthāya. **Amohayī maccurāja**nti yathā tassa gatiṁ na jānāti, evaṁ maccurājānaṁ mohetvā gato. Tatiyaṁ vuttanayameva.

4-6. Khīrarukkhopamasuttādivaṇṇanā

231-233. Catutthe appahīnaṭṭhena **atthi,** tenevāha **so appahīno**ti. **Parittā**ti pabbatamattampi rūpaṁ aniṭṭhaṁ arajanīyaṁ parittaṁ nāma hoti, evarūpāpissa rūpā cittaṁ pariyādiyantīti dasseti. **Ko pana vādo adhimattāna**nti iṭṭhārammaṇaṁ panassa rajanīyaṁ vatthu cittaṁ pariyādiyatīti ettha kā kathā. Ettha ca nakhapiṭṭhipamāṇampi maṇimuttādi rajanīyaṁ vatthu adhimattārammaṇamevāti veditabbaṁ. **Daharo**ti-ādīni tīṇipi aññamaññavevacanāneva. **Ābhindeyyāti**[1] pahareyya padāleyya vā. Pañcame **tadubhaya**nti taṁ ubhayaṁ. Chaṭṭhaṁ uttānameva.

7. Udāyīsuttavaṇṇanā

234. Sattame **anekapariyāyenā**ti anekehi kāraṇehi. **Itipāya**nti itipi ayaṁ. Imasmiṁ sutte aniccena anattalakkhaṇaṁ kathitaṁ.

8. Ādittapariyāyasuttavaṇṇanā

235. Aṭṭhame **anubyañjanaso nimittaggāho**ti "hatthā sobhanā pādā sobhanā"ti evaṁ anubyañjanavasena nimittaggāho. Nimittaggāhoti

1. Bhindeyyāti (Sī, Syā)

ဧသေဝ နယော။ **သဘယံ ဒုတ္တရံ အစ္စတရီ**တိ ဦမိဘယေန သဘယံ ဒုရတိက္ကမံ အတိက္ကမိ။ **လောကန္တဂူ**တိ သင်္ခါရလောကဿ အန္တံ ဂတော။ **ပါရဂတောတိ ဝုစ္စတီ**တိ နိဗ္ဗာနံ ဂတောတိ ကထီယတိ။

၂-၃-ဒုတိယသမုဒ္ဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၂၉-၂၃၀။ ဒုတိယေ **သမုဒ္ဒေါ**တိ သမုဒ္ဒနဋ္ဌေန သမုဒ္ဒေါ၊ ကိလေဒနဋ္ဌေန တေမနဋ္ဌေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ယေဘုယျေနာ**တိ ဌပေတွာ အရိယသာဝကေ။ **သမုန္နာ**တိ ကိလိန္နာ တိန္တာ နိမုဂ္ဂါ။ **တန္တာကုလကဇာတာ**တိအာဒိ ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ **မစ္စုဇဟော**တိ တယော မစ္စူ ဇဟိတွာ ဌိတော။ **နိရူပဓီ**တိ တီဟိ ဥပဓီဟိ အနုပဓိ။ **အပုနဗ္ဘဝါယာ**တိ နိဗ္ဗာနတ္ထာယ။ **အမောဟယီ မစ္စုရာဇ**န္တိ ယထာ တဿ ဂတိံ န ဇာနာတိ၊ ဧဝံ မစ္စုရာဇာနံ မောဟေတွာ ဂတော။ တတိယံ ဝုတ္တနယမေဝ။

၄-၆-ခီရရုက္ခောပမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၃၁-၂၃၃။ စတုတ္ထေ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန **အတ္ထိ၊** တေနေဝါဟ **သော အပ္ပဟီနော**တိ။ **ပရိတ္တာ**တိ ပဗ္ဗတမတ္တမ္ပိ ရူပံ အနိဋ္ဌံ အရဇနီယံ ပရိတ္တံ နာမ ဟောတိ၊ ဧဝရူပါပိဿ ရူပါ စိတ္တံ ပရိယာဒိယန္တီတိ ဒဿေတိ။ **ကော ပန ဝါဒေါ အဓိမတ္တာန**န္တိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ ပနဿ ရဇနီယံ ဝတ္ထု စိတ္တံ ပရိယာဒိယတီတိ ဧတ္ထ ကာ ကထာ။ ဧတ္ထ စ နခပိဋ္ဌိပမာဏမ္ပိ မဏိမုတ္တာဒိ ရဇနီယံ ဝတ္ထု အဓိမတ္တာရမ္မဏမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဒဟရော**တိအာဒီနိ တီဏိပိ အညမညဝေဝစနာနေဝ။ **အာဘိန္ဒေယျာ**တိ[1] ပဟာရေယျ ပဒါလေယျ ဝါ။ ပဉ္စမေ **တဒုဘယ**န္တိ တံ ဥဘယံ။ ဆဋ္ဌံ ဥတ္တာနမေဝ။

၇-ဥဒါယီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၄။ သတ္တမေ **အနေကပရိယာယေနာ**တိ အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ။ **ဣတိပါယ**န္တိ ဣတိပိ အယံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အနိစ္စေန အနတ္တလက္ခဏံ ကထိတံ။

၈-အာဒိတ္တပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၅။ အဋ္ဌမေ **အနုဗျဉ္ဇနသော နိမိတ္တဂ္ဂါဟော**တိ "ဟတ္ထာ သောဘနာ ပါဒါ သောဘနာ"တိ ဧဝံ အနုဗျဉ္ဇနဝသေန နိမိတ္တဂ္ဂါဟော။ နိမိတ္တဂ္ဂါဟောတိ

၁-ဘိန္ဒေယျာတိ (သီ၊ သျာ)

hi saṁsandetvā gahaṇaṁ, anubyañjanaggāhoti vibhattigahaṇaṁ. Nimittaggāho kumbhīlasadiso sabbameva gaṇhāti, anubyañjanaggāho rattapāsadiso vibhajitvā hatthapādādīsu taṁ taṁ koṭṭhāsaṁ. Ime pana dve gāhā ekajavanavārepi labbhanti, nānājavanavāre vattabbameva natthi.

Nimittassādagathitanti nimittassādena ganthitaṁ baddhaṁ. **Viññāṇan**ti kammaviññāṇaṁ. **Tasmiṁ ce samaye kālaṁ kareyyā**ti na koci saṁkiliṭṭhena cittena kālaṁ karonto nāma atthi. Sabbasattānaṁ hi bhavaṅgeneva kālakiriyā hoti. Kilesabhayaṁ pana dassento evamāha. Samayavasena vā evaṁ vuttaṁ. Cakkhudvārasmiñhi āpāthagate ārammaṇe rattacittaṁ vā duṭṭhacittaṁ vā mūḷhacittaṁ vā ārammaṇarasaṁ anubhavitvā bhavaṅgaṁ otarati, bhavaṅge ṭhatvā kālakiriyaṁ karoti. Tasmiṁ samaye kālaṁ karontassa dveva gatiyo pāṭikaṅkhā, imassa samayassa vasenetaṁ vuttaṁ.

Imaṁ khvāhaṁ bhikkhave ādīnavanti imaṁ anekāni vassasatasahassāni niraye anubhavitabbaṁ dukkhaṁ sampassamāno evaṁ vadāmi tattāya ayosalākāya akkhīni añjāpetukāmoti. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo. **Ayosaṅkunā**ti ayasūlena. **Sampalimaṭṭhan**ti dvepi kaṇṇacchiddāni vinivijjhitvā pathaviyaṁ ākoṭanavasena sampalimaṭṭhaṁ.

Tatiyavāre **sampalimaṭṭhan**ti nakhacchedanaṁ[1] pavesetvā ukkhipitvā sahadhunaṭṭhena[2] chinditvā pātanavasena sampalimaṭṭhaṁ. Catutthavāre **sampalimaṭṭhan**ti bandhanamūlaṁ chetvā pātanavasena sampalimaṭṭhaṁ. Pañcamavāre **sampalimaṭṭhan**ti tikhiṇāya sattiyā kāyapasādaṁ uppāṭetvā patanavasena sampalimaṭṭhaṁ. **Sattiyā**ti ettha mahatī daṇḍakavāsi veditabbā. **Sottan**ti nipajjitvā niddokkamanaṁ. **Yathārūpānaṁ vitakkānaṁ vasaṁ gato saṁghaṁ bhindeyyā**ti iminā vitakkānaṁ yāva saṁghabhedā pāpakammāvahanatā dassitā. Sesamettha uttānameva.

1. Nikhādanaṁ (Sī, Ka) 2. Saha dhunantena (Sī), saha thunaṭṭhena (Syā)

ဟိ သံသန္ဒေတွာ ဂဟဏံ၊ အနုဗျဉ္ဇနဂ္ဂါဟောတိ ဝိဘတ္တိဂဟဏံ။ နိမိတ္တဂ္ဂါဟော ကုမ္ဘီလသဒိသော သဗ္ဗမေဝ ဂဏှာတိ၊ အနုဗျဉ္ဇနဂ္ဂါဟော ရတ္တပါသဒိသော ဝိဘဇိတွာ ဟတ္ထပါဒါဒီသု တံ တံ ကောဋ္ဌာသံ။ ဣမေ ပန ဒွေ ဂါဟာ ဧကဇဝနဝါရေပိ လဗ္ဘန္တိ၊ နာနာဇဝနဝါရေ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။

နိမိတ္တဿာဒဂထိတန္တိ နိမိတ္တဿာဒေန ဂန္ထိတံ ဗဒ္ဓံ။ **ဝိညာဏ**န္တိ ကမ္မဝိညာဏံ။ **တသ္မိံ စေ သမယေ ကာလံ ကရေယျာ**တိ န ကောစိ သံကိလိဋ္ဌေန စိတ္တေန ကာလံ ကရောန္တော နာမ အတ္ထိ။ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဟိ ဘဝင်္ဂေနေဝ ကာလကိရိယာ ဟောတိ။ ကိလေသဘယံ ပန ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ သမယဝသေန ဝါ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ စက္ခုဒွါရသ္မိဉှိ အာပါထဂတေ အာရမ္မဏေ ရတ္တစိတ္တံ ဝါ ဒုဋ္ဌစိတ္တံ ဝါ မူဠှစိတ္တံ ဝါ အာရမ္မဏရသံ အနုဘဝိတွာ ဘဝင်္ဂံ ဩတရတိ၊ ဘဝင်္ဂေ ဌတွာ ကာလကိရိယံ ကရောတိ။ တသ္မိံ သမယေ ကာလံ ကရောန္တဿ ဒွေဝ ဂတိယော ပါဋိကင်္ခါ၊ ဣမဿ သမယဿ ဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။

ဣမံ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ အာဒီနဝန္တိ ဣမံ အနေကာနိ ဝဿသတသဟဿာနိ နိရယေ အနုဘဝိတဗ္ဗံ ဒုက္ခံ သမ္ပဿမာနော ဧဝံ ဝဒါမိ တတ္တာယ အယောသလာကာယ အက္ခီနိ အဉ္ဇာပေတုကာမောတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အယောသင်္ကုနာ**တိ အယသူလေန။ **သမ္ပလိမဋ္ဌ**န္တိ ဒွေပိ ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒါနိ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ပထဝိယံ အာကောဋနဝသေန သမ္ပလိမဋ္ဌံ။

တတိယဝါရေ **သမ္ပလိမဋ္ဌ**န္တိ နခစ္ဆေဒနံ[၁] ပဝေသေတွာ ဥက္ခိပိတွာ သဟဓုနဋ္ဌေန[၂] ဆိန္ဒိတွာ ပါတနဝသေန သမ္ပလိမဋ္ဌံ။ စတုတ္ထဝါရေ **သမ္ပလိမဋ္ဌ**န္တိ ဗန္ဓနမူလံ ဆေတွာ ပါတနဝသေန သမ္ပလိမဋ္ဌံ။ ပဉ္စမဝါရေ **သမ္ပလိမဋ္ဌ**န္တိ တိခိဏာယ သတ္တိယာ ကာယပသာဒံ ဥပ္ပါဋေတွာ ပတနဝသေန သမ္ပလိမဋ္ဌံ။ **သတ္တိယာ**တိ ဧတ္ထ မဟတီ ဒဏ္ဍကဝါသိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သောတ္တ**န္တိ နိပဇ္ဇိတွာ နိဒ္ဒေါက္ကမနံ။ **ယထာရူပါနံ ဝိတက္ကာနံ ဝသံ ဂတော သံဃံ ဘိန္ဒေယျာ**တိ ဣမိနာ ဝိတက္ကာနံ ယာဝ သံဃဘေဒါ ပါပကမ္မာဝဟနတာ ဒဿိတာ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

၁-နိခါဒနံ (သီ၊ က) ၂-သဟ ဓုနန္တေန (သီ)၊ သဟ ထုနဋ္ဌေန (သျာ)

9-10. Paṭhamahatthapādopamasuttādivaṇṇanā

236-237. Navame **hatthesu bhikkhave satī**ti hatthesu vijjamānesu. Dasame **na hotī**ti vuccamāne bujjhanakānaṁ ajjhāsayavasena vuttaṁ. Dvīsupi cetesu vipākasukhadukkhameva dassetvā vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti.

Samuddavaggo niṭṭhito.

---

(19) 4. Āsīvisavagga

1. Āsīvisopamasuttavaṇṇanā

238. Āsīvisavaggassa paṭhame **bhikkhū āmantesī**ti ekacārikadvicārikaticārikacatucārikapañcacārike sabhāgavuttino kārake yuttapayutte sabbepi dukkhalakkhaṇakammaṭṭhānike parivāretvā nisinne yogāvacare bhikkhū āmantesi. Idaṁ hi suttaṁ puggalajjhāsayena vuttaṁ. Puggalesupi vipañcitaññūnaṁ[1] disāvāsikānaṁ dukkhalakkhaṇakammaṭṭhānikānaṁ upaṭṭhānavelāya āgantvā Satthāraṁ parivāretvā nisinnānaṁ vasena vuttaṁ. Evaṁ santepi ugghaṭitaññū-ādīnaṁ catunnampi puggalānaṁ paccayabhūtamevetaṁ. Ugghaṭitaññū puggalo hi imassa suttassa mātikānikkhepeneva arahattaṁ pāpuṇissati, vipañcitaññū mātikāya vitthārabhājanena, neyyapuggalo imameva suttaṁ sajjhāyanto paripucchanto yoniso manasikaronto kalyāṇamitte sevanto bhajanto payirupāsanto arahattaṁ pāpuṇissati, padaparamassetaṁ suttaṁ anāgate vāsanā bhavissatīti evaṁ sabbesampi upakārabhāvaṁ ñatvā Bhagavā Sineruṁ ukkhipanto viya ākāsaṁ vitthārento viya cakkavāḷapabbataṁ kampento viya ca mahantena ussāhena **seyyathāpi bhikkhave**ti imaṁ āsīvisopamasuttaṁ ārabhi.

Tattha **cattāro āsīvisā**ti kaṭṭhamukho pūtimukho aggimukho satthamukhoti ime cattāro. Tesu kaṭṭhamukhena daṭṭhassa sakalasarīraṁ sukkhakaṭṭhaṁ viya thaddhaṁ hoti, sandhipabbesu adhimattaṁ ayasūlasamappitaṁ viya tiṭṭhati. Pūtimukhena daṭṭhassa pakkapūtipanasaṁ viya vipubbakabhāvaṁ āpajjitvā

---

1. Ugghāṭitaññūnaṁ (Syā)

၉-၁၀-ပဌမဟတ္ထပါဒေါပမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၃၆-၂၃၇။ နဝမေ **ဟတ္ထေသု ဘိက္ခဝေ သတီ**တိ ဟတ္ထေသု ဝိဇ္ဇမာနေသု။ ဒသမေ **န ဟောတီ**တိ ဝုစ္စမာနေ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဝုတ္တံ။ ဒွီသုပိ စေတေသု ဝိပါကသုခဒုက္ခမေဝ ဒဿေတွာ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ။

သမုဒ္ဒဝဂ္ဂေါ နိဋ္ဌိတော။

---

(၁၉) ၄-အာသီဝိသဝဂ္ဂ

၁-အာသီဝိသောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၈။ အာသီဝိသဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ဘိက္ခူ အာမန္တေသီ**တိ ဧကစာရိကဒွိစာရိကတိစာရိကစတုစာရိကပဉ္စစာရိကေ သဘာဂဝုတ္တိနော ကာရကေ ယုတ္တပယုတ္တေ သဗ္ဗေပိ ဒုက္ခလက္ခဏကမ္မဋ္ဌာနိကေ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နေ ယောဂါဝစရေ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ။ ဣဒံ ဟိ သုတ္တံ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တံ။ ပုဂ္ဂလေသုပိ ဝိပဉ္စိတညူနံ[၁] ဒိသာဝါသိကာနံ ဒုက္ခလက္ခဏကမ္မဋ္ဌာနိကာနံ ဥပဋ္ဌာနဝေလာယ အာဂန္တွာ သတ္ထာရံ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သန္တေပိ ဥဂ္ဃဋိတညူအာဒီနံ စတုန္နမ္ပိ ပုဂ္ဂလာနံ ပစ္စယဘူတမေဝေတံ။ ဥဂ္ဃဋိတညူ ပုဂ္ဂလော ဟိ ဣမဿ သုတ္တဿ မာတိကာနိက္ခေပေနေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတိ၊ ဝိပဉ္စိတညူ မာတိကာယ ဝိတ္ထာရဘာဇနေန၊ နေယျပုဂ္ဂလော ဣမမေဝ သုတ္တံ သဇ္ဈာယန္တော ပရိပုစ္ဆန္တော ယောနိသော မနသိကရောန္တော ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တော ဘဇန္တော ပယိရုပါသန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတိ၊ ပဒပရမဿေတံ သုတ္တံ အနာဂတေ ဝါသနာ ဘဝိဿတီတိ ဧဝံ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဥပကာရဘာဝံ ဉတွာ ဘဂဝါ သိနေရုံ ဥက္ခိပန္တော ဝိယ အာကာသံ ဝိတ္ထာရေန္တော ဝိယ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတံ ကမ္ပေန္တော ဝိယ စ မဟန္တေန ဥဿာဟေန **သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ**တိ ဣမံ အာသီဝိသောပမသုတ္တံ အာရဘိ။

တတ္ထ **စတ္တာရော အာသီဝိသာ**တိ ကဋ္ဌမုခေါ ပူတိမုခေါ အဂ္ဂိမုခေါ သတ္ထမုခေါတိ ဣမေ စတ္တာရော။ တေသု ကဋ္ဌမုခေန ဒဋ္ဌဿ သကလသရီရံ သုက္ခကဋ္ဌံ ဝိယ ထဒ္ဓံ ဟောတိ၊ သန္ဓိပဗ္ဗေသု အဓိမတ္တံ အယသူလသမပ္ပိတံ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ ပူတိမုခေန ဒဋ္ဌဿ ပက္ကပူတိပနသံ ဝိယ ဝိပုဗ္ဗကဘာဝံ အာပဇ္ဇိတွာ

၁-ဥဂ္ဃါဋိတညူနံ (သျာ)

paggharati, caṅgavāre[1] pakkhitta-udakaṁ viya hoti. Aggimukhena daṭṭhassa sakalasarīraṁ jhāyitvā bhasmamuṭṭhi viya thusamuṭṭhi viya ca vippakirīyati. Satthamukhena daṭṭhassa sakalasarīraṁ bhijjati, asanipātaṭṭhānaṁ viya mahānikhādanena khatasandhimukhaṁ viya ca hoti. Evaṁ visavasena vibhattā cattāro āsīvisā.

Visavegavikārena panete soḷasa honti. Kaṭṭhamukho hi daṭṭhaviso diṭṭhaviso phuṭṭhaviso vātavisoti catubbidho hoti. Tena hi daṭṭhampi diṭṭhampi phuṭṭhampi tassa vātena[2] pahaṭampi sarīraṁ vuttappakārena thaddhaṁ hoti. Sesesupi eseva nayoti. Evaṁ visavegavikāravasena soḷasa honti.

Puna puggalapaṇṇattivasena catusaṭṭhi honti. Kathaṁ? Kaṭṭhamukhesu tāva daṭṭhaviso ca āgataviso no ghoraviso, ghoraviso no āgataviso, āgataviso ceva ghoraviso ca, nevāgataviso na ghoravisoti catubbidho hoti. Tattha yassa visaṁ sampajjalitatiṇukkāya aggi viya sīghaṁ abhiruhitvā akkhīni gahetvā khandhaṁ gahetvā sīsaṁ gahetvā ṭhitanti vattabbataṁ āpajjati maṇisappādīnaṁ visaṁ viya, mantaṁ pana parivattetvā kaṇṇavātaṁ datvā daṇḍakena pahaṭamatte otaritvā daṭṭhaṭṭhāneyeva tiṭṭhati, ayaṁ āgataviso no ghoraviso nāma. Yassa pana visaṁ saṇikaṁ abhiruhati, āruḷhāruḷhaṭṭhāne pana ayaṁ sīta-udakaṁ[3] viya hoti udakasappādīnaṁ visaṁ viya, dvādasavassaccayenāpi kaṇṇapiṭṭhikhandhapiṭṭhikādīsu gaṇḍapiḷakādivasena paññāyati, mantaparivattanādīsu ca kayiramānāsu sīghaṁ na otarati, ayaṁ ghoraviso no āgataviso nāma. Yassa pana visaṁ sīghaṁ abhiruhati, na sīghaṁ otarati aneḷakasappādīnaṁ visaṁ viya, ayaṁ āgataviso ceva ghoraviso ca. Yassa pana visaṁ mandaṁ hoti, otāriyamānampi sukheneva otarati nīlasappadhammanisappādīnaṁ visaṁ viya, ayaṁ nevāgataviso na ghoraviso nāma. Iminā upāyena kaṭṭhamukhe daṭṭhavisādayo pūtimukādīsu ca daṭṭhavisādayo veditabbāti. Evaṁ puggalapaṇṇattivasena catusaṭṭhi.

1. Paṅkavāre (Syā), caṅkavāre (Ka) 2. Nāsavātena (Ka)
3. Ayasīta-udakaṁ (Ka-Sī), pīta-udakaṁ (Syā)

ပဃ္ဃရတိ၊ စင်္ဂဝါရေ[၁] ပက္ခိတ္တဥဒကံ ဝိယ ဟောတိ။ အဂ္ဂိမုခေန ဒဋ္ဌဿ သကလသရီရံ ဈာယိတွာ ဘသ္မမုဋ္ဌိ ဝိယ ထုသမုဋ္ဌိ ဝိယ စ ဝိပ္ပကိရီယတိ။ သတ္ထမုခေန ဒဋ္ဌဿ သကလသရီရံ ဘိဇ္ဇတိ၊ အသနိပါတဋ္ဌာနံ ဝိယ မဟာနိခါဒနေန ခတသန္ဓိမုခံ ဝိယ စ ဟောတိ။ ဧဝံ ဝိသဝသေန ဝိဘတ္တာ စတ္တာရော အာသီဝိသာ။

ဝိသဝေဂဝိကာရေန ပနေတေ သောဠသ ဟောန္တိ။ ကဋ္ဌမုခေါ ဟိ ဒဋ္ဌဝိသော ဒိဋ္ဌဝိသော ဖုဋ္ဌဝိသော ဝါတဝိသောတိ စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ တေန ဟိ ဒဋ္ဌမ္ပိ ဒိဋ္ဌမ္ပိ ဖုဋ္ဌမ္ပိ တဿ ဝါတေန[၂] ပဟဋမ္ပိ သရီရံ ဝုတ္တပ္ပကာရေန ထဒ္ဓံ ဟောတိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယောတိ။ ဧဝံ ဝိသဝေဂဝိကာရဝသေန သောဠသ ဟောန္တိ။

ပုန ပုဂ္ဂလပဏ္ဏတ္တိဝသေန စတုသဋ္ဌိ ဟောန္တိ။ ကထံ? ကဋ္ဌမုခေသု တာဝ ဒဋ္ဌဝိသော စ အာဂတဝိသော နော ဃောရဝိသော, ဃောရဝိသော နော အာဂတဝိသော, အာဂတဝိသော စေဝ ဃောရဝိသော စ, နေဝါဂတဝိသော န ဃောရဝိသောတိ စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ ယဿ ဝိသံ သမ္ပဇ္ဇလိတတိဏုက္ကာယ အဂ္ဂိ ဝိယ သီဃံ အဘိရုဟိတွာ အက္ခီနိ ဂဟေတွာ ခန္ဓံ ဂဟေတွာ သီသံ ဂဟေတွာ ဌိတန္တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ မဏိသပ္ပါဒီနံ ဝိသံ ဝိယ၊ မန္တံ ပန ပရိဝတ္တေတွာ ကဏ္ဏဝါတံ ဒတွာ ဒဏ္ဍကေန ပဟဋမတ္တေ ဩတရိတွာ ဒဋ္ဌဋ္ဌာနေယေဝ တိဋ္ဌတိ၊ အယံ အာဂတဝိသော နော ဃောရဝိသော နာမ။ ယဿ ပန ဝိသံ သဏိကံ အဘိရုဟတိ၊ အာရုဠှာရုဠှဋ္ဌာနေ ပန အယံ သီတဥဒကံ[၃] ဝိယ ဟောတိ ဥဒကသပ္ပါဒီနံ ဝိသံ ဝိယ၊ ဒွါဒသဝဿစ္စယေနာပိ ကဏ္ဏပိဋ္ဌိခန္ဓပိဋ္ဌိကာဒီသု ဂဏ္ဍပိဠကာဒိဝသေန ပညာယတိ၊ မန္တပရိဝတ္တနာဒီသု စ ကယိရမာနာသု သီဃံ န ဩတရတိ၊ အယံ ဃောရဝိသော နော အာဂတဝိသော နာမ။ ယဿ ပန ဝိသံ သီဃံ အဘိရုဟတိ၊ န သီဃံ ဩတရတိ အနေဠကသပ္ပါဒီနံ ဝိသံ ဝိယ၊ အယံ အာဂတဝိသော စေဝ ဃောရဝိသော စ။ ယဿ ပန ဝိသံ မန္ဒံ ဟောတိ၊ ဩတာရိယမာနမ္ပိ သုခေနေဝ ဩတရတိ နီလသပ္ပဓမ္မနိသပ္ပါဒီနံ ဝိသံ ဝိယ၊ အယံ နေဝါဂတဝိသော န ဃောရဝိသော နာမ။ ဣမိနာ ဥပါယေန ကဋ္ဌမုခေ ဒဋ္ဌဝိသာဒယော ပူတိမုခါဒီသု စ ဒဋ္ဌဝိသာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။ ဧဝံ ပုဂ္ဂလပဏ္ဏတ္တိဝသေန စတုသဋ္ဌိ။

၁-ပင်္ကဝါရေ (သျာ)၊ စင်္ကဝါရေ (က) ၂-နာသဝါတေန (က)
၃-အယသီတဥဒကံ (က-သီ)၊ ပီတဥဒကံ (သျာ)

Tesu “aṇḍajā nāgā”ti-ādinā[1] yonivasena ekekaṁ catudhā vibhajitvā chapaṇṇāsādhikāni dve satāni honti. Te jalajāthalajāti dviguṇitā dvādasādhikāni pañcasatāni honti, te kāmarūpa-akāmarūpānaṁ vasena dviguṇitā catuvīsādhikasahassasaṅkhā honti. Puna gatamaggassa paṭilomato saṁkhippamānā kaṭṭhamukhādivasena cattārova hontīti. Te sandhāya Bhagavā “seyyathāpi bhikkhave cattāro āsīvisā”ti āha. Kulavasena hi ete gahitā.

Tattha **āsīvisā**ti[2] āsittavisātipi āsīvisā, asitavisātipi āsīvisā, asisadisavisātipi āsīvisā. **Āsittavisā**ti sakalakāye āsiñcitvā viya ṭhapitavisā, parassa ca attano sarīre ca[3] āsiñcanavisāti attho. **Asitavisā**ti yaṁ yaṁ etehi asitaṁ hoti paribhuttaṁ, taṁ taṁ visameva sampajjati, tasmā asitaṁ visaṁ hoti etesanti āsīvisā. **Asisadisavisā**ti asiviya tikhiṇaṁ paramammacchedanasamatthaṁ visaṁ etesanti āsīvisāti evamettha vacanattho veditabbo. **Uggatejā**ti uggatatejā balavatejā. **Ghoravisā**ti dunnimmaddanavisā[4].

Evaṁ vadeyyunti paṭijaggāpanatthaṁ evaṁ vadeyyuṁ. Rājāno hi āsīvise gāhāpetvā “tathārūpe core vā etehi ḍaṁsāpetvā māressāma, nagarūparodhakāle parasenāya vā taṁ khipissāma, parabalaṁ nimmaddetuṁ asakkontā subhojanaṁ bhuñjitvā varasayanaṁ āruyha etehi attānaṁ ḍaṁsāpetvā sattūnaṁ vasaṁ anāgacchantā attano ruciyā marissāmā”ti āsīvise jaggāpenti. Te yaṁ coraṁ sahasāva māretuṁ na icchanti, “evamete dīgharattaṁ dukkhappatto hutvā marissantī”ti icchantā taṁ purisaṁ evaṁ vadanti **ime te ambho purisa cattāro āsīvisā**ti.

Tattha **kālena kāla**nti kāle kāle. **Saṁvesetabbā**ti[5] nipajjāpetabbā. **Aññataro vā aññataro vā**ti kaṭṭhamukhādīsu yo koci. **Yaṁ te ambho purisa karaṇīyaṁ, taṁ karohī**ti idaṁ atthacarakassa vacanaṁ veditabbaṁ. Tassa kira purisassa evaṁ āsīvise paṭipādetvā “ayaṁ vo upaṭṭhāko”ti catūsu peḷāsu[6]ṭhapitānaṁ āsīvisānaṁ ārocenti. Atheko nikkhamitvā āgamma tassa purisassa dakkhiṇapādānusārena

1. Saṁ 2. 202 piṭṭhe. 2. Āsivisāti (Ka) 3. Parassa ca sarīre (Sī, Syā)
4. Dunnimmathanavisā (Ka) 5. Pavesetabbāti (Syā, Ka) 6. Ṭhānesu (Ka)

တေသု “အဏ္ဍဇာ နာဂါ”တိအာဒိနာ[၁] ယောနိဝသေန ဧကေကံ စတုဓာ ဝိဘဇိတွာ ဆပဏ္ဏာသာဓိကာနိ ဒွေ သတာနိ ဟောန္တိ။ တေ ဇလဇာထလဇာတိ ဒွိဂုဏိတာ ဒွါဒသာဓိကာနိ ပဉ္စသတာနိ ဟောန္တိ၊ တေ ကာမရူပအကာမရူပါနံ ဝသေန ဒွိဂုဏိတာ စတုဝီသာဓိကသဟဿသင်္ခါ ဟောန္တိ။ ပုန ဂတမဂ္ဂဿ ပဋိလောမတော သံခိပ္ပမာနာ ကဋ္ဌမုခါဒိဝသေန စတ္တာရောဝ ဟောန္တီတိ။ တေ သန္ဓာယ ဘဂဝါ “သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရော အာသီဝိသာ”တိ အာဟ။ ကုလဝသေန ဟိ ဧတေ ဂဟိတာ။

တတ္ထ **အာသီဝိသာ**တိ[၂] အာသိတ္တဝိသာတိပိ အာသီဝိသာ၊ အသိတဝိသာတိပိ အာသီဝိသာ၊ အသိသဒိသဝိသာတိပိ အာသီဝိသာ။ **အာသိတ္တဝိသာ**တိ သကလကာယေ အာသိဉ္စိတွာ ဝိယ ဌပိတဝိသာ၊ ပရဿ စ အတ္တနော သရီရေ စ[၃] အာသိဉ္စနဝိသာတိ အတ္ထော။ **အသိတဝိသာ**တိ ယံ ယံ ဧတေဟိ အသိတံ ဟောတိ ပရိဘုတ္တံ၊ တံ တံ ဝိသမေဝ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ အသိတံ ဝိသံ ဟောတိ ဧတေသန္တိ အာသီဝိသာ။ **အသိသဒိသဝိသာ**တိ အသိဝိယ တိခိဏံ ပရမမ္မစ္ဆေဒနသမတ္ထံ ဝိသံ ဧတေသန္တိ အာသီဝိသာတိ ဧဝမေတ္ထ ဝစနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဥဂ္ဂတေဇာ**တိ ဥဂ္ဂတတေဇာ ဗလဝတေဇာ။ **ဃောရဝိသာ**တိ ဒုန္နိမ္မဒ္ဒနဝိသာ[၄]။

ဧဝံ ဝဒေယျုန္တိ ပဋိဇဂ္ဂါပနတ္ထံ ဧဝံ ဝဒေယျုံ။ ရာဇာနော ဟိ အာသီဝိသေ ဂါဟာပေတွာ “တထာရူပေ စောရေ ဝါ ဧတေဟိ ဍံသာပေတွာ မာရေဿာမ၊ နဂရူပရောဓကာလေ ပရသေနာယ ဝါ တံ ခိပိဿာမ၊ ပရဗလံ နိမ္မဒ္ဒေတုံ အသက္ကောန္တာ သုဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဝရသယနံ အာရုယှ ဧတေဟိ အတ္တာနံ ဍံသာပေတွာ သတ္တူနံ ဝသံ အနာဂစ္ဆန္တာ အတ္တနော ရုစိယာ မရိဿာမာ”တိ အာသီဝိသေ ဇဂ္ဂါပေန္တိ။ တေ ယံ စောရံ သဟသာဝ မာရေတုံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ “ဧဝမေတေ ဒီဃရတ္တံ ဒုက္ခပ္ပတ္တော ဟုတွာ မရိဿန္တီ”တိ ဣစ္ဆန္တာ တံ ပုရိသံ ဧဝံ ဝဒန္တိ **ဣမေ တေ အမ္ဘော ပုရိသ စတ္တာရော အာသီဝိသာ**တိ။

တတ္ထ **ကာလေန ကာလန္တိ** ကာလေ ကာလေ။ **သံဝေသေတဗ္ဗာ**တိ[၅] နိပဇ္ဇာပေတဗ္ဗာ။ **အညတရော ဝါ အညတရော ဝါ**တိ ကဋ္ဌမုခါဒီသု ယော ကောစိ။ **ယံ တေ အမ္ဘော ပုရိသ ကရဏီယံ၊ တံ ကရောဟီ**တိ ဣဒံ အတ္ထစရကဿ ဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တဿ ကိရ ပုရိသဿ ဧဝံ အာသီဝိသေ ပဋိပါဒေတွာ “အယံ ဝေါ ဥပဋ္ဌာကော”တိ စတူသု ပေဠာသု[၆] ဌပိတာနံ အာသီဝိသာနံ အာရောစေန္တိ။ အထေကော နိက္ခမိတွာ အာဂမ္မ တဿ ပုရိသဿ ဒက္ခိဏပါဒါနုသာရေန

၁-သံ ၂-၂၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အာသိဝိသာတိ (က) ၃-ပရဿ စ သရီရေ (သီ၊ သျာ)
၄-ဒုန္နိမ္မထနဝိသာ (က) ၅-ပဝေသေတဗ္ဗာတိ (သျာ၊ က) ၆-ဌာနေသု (က)

abhiruhitvā dakkhiṇahatthaṁ maṇibandhato paṭṭhāya veṭhetvā dakkhiṇakaṇṇasotamūle phaṇaṁ katvā susūti karonto nipajji. Aparo vāmapādānusārena abhiruhitvā tatheva vāmahatthaṁ veṭhetvā vāmakaṇṇasotamūle phaṇaṁ katvā susūti karonto nipajji, tatiyo nikkhamitvā abhimukhaṁ abhiruhitvā kucchiṁ veṭhetvā galavāṭakamūle phaṇaṁ katvā susūti karonto nipajji, catuttho piṭṭhibhāgena abhiruhitvā gīvaṁ veṭhetvā uparimuddhani phaṇaṁ ṭhapetvā susūti karonto nipajji.

Evaṁ catūsu āsīvisesu sarīraṭṭhakesuyeva jātesu eko tassa purisassa atthacarakapuriso taṁ disvā “kiṁ te bho purisa laddhan”ti pucchi, tato tena “ime me bho hatthesu hatthakaṭakaṁ viya bāhāsu keyūraṁ viya kucchimhi kucchiveṭhanasāṭako viya kaṇṇesu kaṇṇacūḷikā viya gale muttāvaliyo viya sīse sīsapasādhanaṁ viya keci alaṅkāravisesā raññā dinnā”ti vutte so āha “bho andhabāla, mā evaṁ maññittha ‘raññā me tuṭṭhenetaṁ pasādhanaṁ dinnan’ti. Tvaṁ rañño āgucārī coro, ime ca cattāro āsīvisā durupaṭṭhāhā duppaṭijaggiyā, ekasmiṁ uṭṭhātukāme eko nhāyitukāmo hoti, ekasmiṁ nhāyitukāme eko bhuñjitukāmo, ekasmiṁ bhuñjitukāme eko nipajjitukāmo. Tesu yasseva icchā na pūrati, so tattheva ḍaṁsitvā māretī”ti. Atthi pana bho evaṁ sante koci sotthimaggoti. Āma, rājapurisānaṁ vikkhittabhāvaṁ ñatvā palāyanaṁ sotthibhāvoti vatvā “yaṁ te karaṇīyaṁ, taṁ karohī”ti vadeyya.

Taṁ sutvā itaro catunnaṁ āsīvisānaṁ pamādakkhaṇaṁ rājapurisehi ca pavivittaṁ disvā vāmahatthena dakkhiṇahatthaṁ veṭhetvā dakkhiṇakaṇṇacūḷikāya phaṇaṁ ṭhapetvā sayitāsīvisassa sarīraṁ parimajjanto viya saṇikaṁ taṁ apanetvā eteneva upāyena sesepi apanetvā tesaṁ bhīto palāyeyya. Atha naṁ te āsīvisā “ayaṁ amhākaṁ raññā upaṭṭhāko dinno”ti anubandhamānā āgaccheyyuṁ. Idaṁ sandhāya **atha kho so bhikkhave puriso bhīto catunnaṁ āsīvisanaṁ -pa- palāyethā**ti vuttaṁ.

Tasmiṁ pana purise evaṁ āgatamaggaṁ oloketvā oloketvā palāyante rājā “palāto so puriso”ti sutvā “ko nu kho taṁ anubandhitvā ghātetuṁ sakkhissatī”ti vicinanto tasseva paccatthike

အဘိရုဟိတွာ ဒက္ခိဏဟတ္ထံ မဏိဗန္ဓတော ပဋ္ဌာယ ဝေဌေတွာ ဒက္ခိဏကဏ္ဏ-သောတမူလေ ဖဏံ ကတွာ သုသူတိ ကရောန္တော နိပဇ္ဇိ။ အပရော ဝါမပါဒါ-နုသာရေန အဘိရုဟိတွာ တထေဝ ဝါမဟတ္ထံ ဝေဌေတွာ ဝါမကဏ္ဏသောတမူလေ ဖဏံ ကတွာ သုသူတိ ကရောန္တော နိပဇ္ဇိ၊ တတိယော နိက္ခမိတွာ အဘိမုခံ အဘိရုဟိတွာ ကုစ္ဆိံ ဝေဌေတွာ ဂလဝါဋကမူလေ ဖဏံ ကတွာ သုသူတိ ကရောန္တော နိပဇ္ဇိ၊ စတုတ္ထော ပိဋ္ဌိဘာဂေန အဘိရုဟိတွာ ဂီဝံ ဝေဌေတွာ ဥပရိမုဒ္ဓနိ ဖဏံ ဌပေတွာ သုသူတိ ကရောန္တော နိပဇ္ဇိ။

ဧဝံ စတူသု အာသီဝိသေသု သရီရဋ္ဌကေသုယေဝ ဇာတေသု ဧကော တဿ ပုရိသဿ အတ္ထစရကပုရိသော တံ ဒိသွာ “ကိံ တေ ဘော ပုရိသ လဒ္ဓ”န္တိ ပုစ္ဆိ၊ တတော တေန “ဣမေ မေ ဘော ဟတ္ထေသု ဟတ္ထကဋကံ ဝိယ ဗာဟာသု ကေယူရံ ဝိယ ကုစ္ဆိမှိ ကုစ္ဆိဝေဌနသာဋကော ဝိယ ကဏ္ဏေသု ကဏ္ဏစူဠိကာ ဝိယ ဂလေ မုတ္တာဝလိယော ဝိယ သီသေ သီသပသာဓနံ ဝိယ ကေစိ အလင်္ကာရဝိသေသာ ရညာ ဒိန္နာ”တိ ဝုတ္တေ သော အာဟ “ဘော အန္ဓဗာလ၊ မာ ဧဝံ မညိတ္ထ ‘ရညာ မေ တုဋ္ဌေနေတံ ပသာဓနံ ဒိန္န’န္တိ။ တွံ ရညော အာဂုစာရီ စောရော၊ ဣမေ စ စတ္တာရော အာသီဝိသာ ဒုရုပဋ္ဌာဟာ ဒုပ္ပဋိဇဂ္ဂိယာ၊ ဧကသ္မိံ ဥဋ္ဌာတုကာမေ ဧကော နှာယိတုကာမော ဟောတိ၊ ဧကသ္မိံ နှာယိတု-ကာမေ ဧကော ဘုဉ္ဇိတုကာမော၊ ဧကသ္မိံ ဘုဉ္ဇိတုကာမေ ဧကော နိပဇ္ဇိတု-ကာမော။ တေသု ယဿေဝ ဣစ္ဆာ န ပူရတိ၊ သော တတ္ထေဝ ဍံသိတွာ မာရေတီ”တိ။ အတ္ထိ ပန ဘော ဧဝံ သန္တေ ကောစိ သောတ္ထိမဂ္ဂေါတိ။ အာမ, ရာဇပုရိသာနံ ဝိက္ခိတ္တဘာဝံ ဉတွာ ပလာယနံ သောတ္ထိဘာဝေါတိ ဝတွာ “ယံ တေ ကရဏီယံ၊ တံ ကရောဟီ”တိ ဝဒေယျ။

တံ သုတွာ ဣတရော စတုန္နံ အာသီဝိသာနံ ပမာဒက္ခဏံ ရာဇပုရိသေဟိ စ ပဝိဝိတ္တံ ဒိသွာ ဝါမဟတ္ထေန ဒက္ခိဏဟတ္ထံ ဝေဌေတွာ ဒက္ခိဏကဏ္ဏစူဠိကာယ ဖဏံ ဌပေတွာ သယိတာသီဝိသဿ သရီရံ ပရိမဇ္ဇန္တော ဝိယ သဏိကံ တံ အပနေတွာ ဧတေနေဝ ဥပါယေန သေသေပိ အပနေတွာ တေသံ ဘီတော ပလာယေယျ။ အထ နံ တေ အာသီဝိသာ “အယံ အမှာကံ ရညာ ဥပဋ္ဌာကော ဒိန္နော”တိ အနုဗန္ဓမာနာ အာဂစ္ဆေယျုံ။ ဣဒံ သန္ဓာယ **အထ ခေါ သော ဘိက္ခဝေ ပုရိသော ဘီတော စတုန္နံ အာသီဝိသာနံ။ပ။ ပလာယေထာ**တိ ဝုတ္တံ။

တသ္မိံ ပန ပုရိသေ ဧဝံ အာဂတမဂ္ဂံ ဩလောကေတွာ ဩလောကေတွာ ပလာယန္တေ ရာဇာ “ပလာတော သော ပုရိသော”တိ သုတွာ “ကော နု ခေါ တံ အနုဗန္ဓိတွာ ဃာတေတုံ သက္ခိဿတီ”တိ ဝိစိနန္တော တဿေဝ ပစ္စတ္ထိကေ

pañca jane labhitvā “gacchatha naṁ anubandhitvā ghātethā”ti peseyya. Athassa atthacarā purisā taṁ pavattiṁ ñatvā āroceyyuṁ. So bhiyyoso mattāya bhīto palāyetha. Imamatthaṁ sandhāya **tamenaṁ evaṁ vadeyyun**ti-ādi vuttaṁ.

Chaṭṭho antaracaro vadhakoti “paṭhamaṁ āsīvisehi anubaddho ito cito ca te vañcento palāyi, idāni pañcahi paccatthikehi anubaddho suṭṭhutaraṁ palāyati, na sakkā so evaṁ gahetuṁ, upalāḷanāya pana sakkā, tasmā daharakālato paṭṭhāya ekato khāditvā ca pivitvā ca santhavaṁ[1] antaracaraṁ vadhakamassa pesethā”ti amaccehi vuttena raññā pariyesitvā pesito antaracaro vadhako.

So passeyya suññaṁ gāmanti nivattitvā olokento padaṁ ghāyitvā ghāyitvā vegenāgacchante cattāro āsīvise pañca vadhake paccatthike chaṭṭhañca antaracaraṁ vadhakaṁ “nivatta bho, mā palāyi, puttadārena saddhiṁ kāme paribhuñjanto sukhaṁ vasissasī”ti vatvā āgacchantaṁ disvā bhiyyoso mattāya yena vā tena vā palāyanto paccantaraṭṭhe abhimukhagataṁ ekaṁ chakuṭikaṁ suññaṁ gāmaṁ passeyya. **Rittakaññeva paviseyyā**ti dhanadhaññamañcapīṭhādīhi virahitattā rittakaññeva paviseyya. **Tucchakaṁ suññakan**ti etasseva vevacanaṁ. **Parimaseyyā**ti “sace pānīyaṁ bhavissati, pivissāmi, sace bhattaṁ bhavissati, bhuñjissāmī”ti bhājanaṁ vivaritvā[2] hatthaṁ anto pavesetvā parimaseyya.

Tamenaṁ evaṁ vadeyyunti channaṁ gharānaṁ ekagharepi kiñci alabhitvā gāmamajjhe eko sandacchāyo[3] rukkho atthi, tattha vaṅkaphalakaṁ atthataṁ disvā “idha tāva nisīdissāmī”ti gantvā tattha nisinnaṁ mandamandena vātena bījiyamānaṁ tattakamattampi sukhaṁ santato assādayamānaṁ[4] tamenaṁ purisaṁ kecideva atthacarakā bahi pavattiṁ ñatvā āgatā evaṁ vadeyyuṁ. **Idāni ambho purisā**ti ambho purisa idāni. **Corā gāmaghātakā**ti “yadevettha labhissāma, taṁ gaṇhissāma vā ghātessāma vā”ti āgatā cha gāmaghātakacorā.

1. Sambandhaṁ (Sī, Syā)
2. Āsāya vicaritvā (Sī, Syā, Ka)
3. Santacchāyo (Syā, Ka)
4. Anussārayamānaṁ (Sī, Syā)

ပဉ္စ ဇနေ လဘိတွာ “ဂစ္ဆထ နံ အနုဗန္ဓိတွာ ဃာတေထာ”တိ ပေသေယျ။ အထဿ အတ္ထစရာ ပုရိသာ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ အာရောစေယျုံ။ သော ဘိယျောသော မတ္တာယ ဘီတော ပလာယေထ။ ဣမမတ္ထံ သန္ဓာယ **တမေနံ ဧဝံ ဝဒေယျုံ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ဆဋ္ဌော အန္တရစရော ဝဓကောတိ “ပဌမံ အာသီဝိသေဟိ အနုဗဒ္ဓေါ ဣတော စိတော စ တေ ဝဉ္စေန္တော ပလာယိ၊ ဣဒါနိ ပဉ္စဟိ ပစ္စတ္ထိကေဟိ အနုဗဒ္ဓေါ သုဋ္ဌုတရံ ပလာယတိ၊ န သက္ကာ သော ဧဝံ ဂဟေတုံ၊ ဥပလာဠနာယ ပန သက္ကာ၊ တသ္မာ ဒဟရကာလတော ပဋ္ဌာယ ဧကတော ခါဒိတွာ စ ပိဝိတွာ စ သန္ထဝံ[၁] အန္တရစရံ ဝဓကမဿ ပေသေထာ”တိ အမစ္စေဟိ ဝုတ္တေန ရညာ ပရိယေသိတွာ ပေသိတော အန္တရစရော ဝဓကော။

သော ပဿေယျ သုညံ ဂါမန္တိ နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေန္တော ပဒံ ဃာယိတွာ ဃာယိတွာ ဝေဂေနာဂစ္ဆန္တေ စတ္တာရော အာသီဝိသေ ပဉ္စ ဝဓကေ ပစ္စတ္ထိကေ ဆဋ္ဌဉ္စ အန္တရစရံ ဝဓကံ “နိဝတ္တ ဘော, မာ ပလာယိ၊ ပုတ္တဒါရေန သဒ္ဓိံ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇန္တော သုခံ ဝသိဿသီ”တိ ဝတွာ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ ယေန ဝါ တေန ဝါ ပလာယန္တော ပစ္စန္တရဋ္ဌေ အဘိမုခဂတံ ဧကံ ဆကုဋိကံ သုညံ ဂါမံ ပဿေယျ။ **ရိတ္တကညေဝ ပဝိသေယျာ**တိ ဓနဓညမဉ္စပီဌာဒီဟိ ဝိရဟိတတ္တာ ရိတ္တကညေဝ ပဝိသေယျ။ **တုစ္ဆကံ သုညက**န္တိ ဧတဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ပရိမသေယျာ**တိ “သစေ ပါနီယံ ဘဝိဿတိ, ပိဝိဿာမိ၊ သစေ ဘတ္တံ ဘဝိဿတိ, ဘုဉ္ဇိဿာမီ”တိ ဘာဇနံ ဝိဝရိတွာ[၂] ဟတ္ထံ အန္တော ပဝေသေတွာ ပရိမသေယျ။

တမေနံ ဧဝံ ဝဒေယျုန္တိ ဆန္နံ ဃရာနံ ဧကဃရေပိ ကိဉ္စိ အလဘိတွာ ဂါမမဇ္ဈေ ဧကော သန္ဒစ္ဆာယော[၃] ရုက္ခော အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဝင်္ကဖလကံ အတ္ထတံ ဒိသွာ “ဣဓ တာဝ နိသီဒိဿာမီ”တိ ဂန္တွာ တတ္ထ နိသိန္နံ မန္ဒမန္ဒေန ဝါတေန ဗီဇိယမာနံ တတ္တကမတ္တမ္ပိ သုခံ သန္တတော အဿာဒယမာနံ[၄] တမေနံ ပုရိသံ ကေစိဒေဝ အတ္ထစရကာ ဗဟိ ပဝတ္တိံ ဉတွာ အာဂတာ ဧဝံ ဝဒေယျုံ။ **ဣဒါနိ အမ္ဘော ပုရိသာ**တိ အမ္ဘော ပုရိသ ဣဒါနိ။ **စောရာ ဂါမဃာတကာ**တိ “ယဒေဝေတ္ထ လဘိဿာမ၊ တံ ဂဏှိဿာမ ဝါ ဃာတေဿာမ ဝါ”တိ အာဂတာ ဆ ဂါမဃာတကစောရာ။

၁-သမ္ဗန္ဓံ (သီ၊ သျာ)
၂-အာသာယ ဝိစရိတွာ (သီ၊ သျာ၊ က)
၃-သန္တစ္ဆာယော (သျာ၊ က)
၄-အနုဿာရယမာနံ (သီ၊ သျာ)

Udakaṇṇavanti gambhīraṁ puthulaṁ udakaṁ. Gambhīrampi hi aputhulaṁ, puthulaṁ vā agambhīraṁ, na aṇṇavoti vuccati, yampana gambhīrañca puthulañca, tassevetaṁ nāmaṁ. **Sāsaṅkaṁ sappaṭibhayan**ti catunnaṁ āsīvisānaṁ pañcannaṁ vadhakonaṁ chaṭṭhassa antaracarassa channañca gāmaghātakacorānaṁ vasena sāsaṅkaṁ sappaṭibhayaṁ. **Khemaṁ appaṭibhayan**ti tesaṁyeva āsīvisādīnaṁ abhāvena khemañca nibbhayañca vicitra-uyyānavaraṁ bahvannapānaṁ devanagarasadisaṁ. **Na cassa**[1] **nāvā santāraṇī**ti “imāya nāvāya orimatīrato paratīraṁ gamissantī”ti evaṁ ṭhapitā ca santāraṇī nāvā na bhaveyya. **Uttarasetu vā**ti rukkhasetujaṅghasetusakaṭasetūnaṁ aññataro uttarasetu vā na bhaveyya. **Tiṭṭhati brāhmaṇo**ti na kho esa brāhmaṇo. Kasmā naṁ brāhmaṇoti āha? Ettakānaṁ paccatthikānaṁ bāhitattā, desanaṁ vā vinivattento ekaṁ khīṇāsavabrāhmaṇaṁ dassetumpi evamāha.

Tasmiṁ pana evaṁ uttiṇṇe cattāro āsīvisā “na laddho vatāsi amhehi, ajja te murumurāya[2] jīvitaṁ khāditvā chaḍḍeyyāma”. Pañca paccatthikā “na laddho vatāsi amhehi, ajja te parivāretvā aṅgamaṅgāni chinditvā rañño santikaṁ gatā sataṁ vā sahassaṁ vā labheyyāma”. Chaṭṭho antaracaro “na laddho vatāsi mayā, ajja te phalikavaṇṇena asinā sīsaṁ chinditvā senāpatiṭṭhānaṁ labhitvā sampattiṁ anubhaveyyaṁ”. Cha corā “na laddho vatāsi amhehi, ajja te vividhāni kammakāraṇāni kāretvā bahudhanaṁ āharāpessāmā”ti cintetvā udakaṇṇavaṁ otarituṁ asakkontā rañño āṇāya kopitattā parato gantumpi avisahantā tattheva sussitvā mareyyuṁ.

Upamā kho myāyanti ettha evaṁ ādito paṭṭhāya opammasaṁsandanaṁ veditabbaṁ—rājā viya hi kammaṁ daṭṭhabbaṁ, rājāparādhikapuriso viya vaṭṭanissito puthujjano, cattāro āsīvisā viya cattāri mahābhūtāni, rañño tassa cattāro āsīvise paṭicchāpitakālo viya kammunā puthujjanassa paṭisandhikkhaṇeyeva catunnaṁ mahābhūtānaṁ dinnakālo, “imesaṁ āsīvisānaṁ pamādakkhaṇe rājapurisānañca vivittakkhaṇe nikkhamitvā yaṁ te ambho purisa karaṇīyaṁ, taṁ karohī”ti vacanena “palāyassū”ti vuttakālo viya Satthārā imassa bhikkhuno mahābhūtakammaṭṭhānaṁ

1. Natthassa (Sī, Syā)   2. Murāmurāya (Ka)

ဥဒကဏ္ဏဝန္တိ ဂမ္ဘီရံ ပုထုလံ ဥဒကံ။ ဂမ္ဘီရမ္ပိ ဟိ အပုထုလံ, ပုထုလံ ဝါ အဂမ္ဘီရံ, န အဏ္ဏဝေါတိ ဝုစ္စတိ၊ ယမ္ပန ဂမ္ဘီရဉ္စ ပုထုလဉ္စ၊ တဿေဝေတံ နာမံ။ **သာသင်္ကံ သပ္ပဋိဘယ**န္တိ စတုန္နံ အာသီဝိသာနံ ပဉ္စန္နံ ဝဓကာနံ ဆဋ္ဌဿ အန္တရစရဿ ဆန္နဉ္စ ဂါမဃာတကစောရာနံ ဝသေန သာသင်္ကံ သပ္ပဋိဘယံ။ **ခေမံ အပ္ပဋိဘယ**န္တိ တေသံယေဝ အာသီဝိသာဒီနံ အဘာဝေန ခေမဉ္စ နိဗ္ဘယဉ္စ ဝိစိတြဥယျာနဝရံ ဗဟွန္နပါနံ ဒေဝနဂရသဒိသံ။ **န စဿ**[၁] **နာဝါ သန္တာရဏီ**တိ “ဣမာယ နာဝါယ ဩရိမတီရတော ပရတီရံ ဂမိဿန္တီ”တိ ဧဝံ ဌပိတာ စ သန္တာရဏီ နာဝါ န ဘဝေယျ။ **ဥတ္တရသေတု ဝါ**တိ ရုက္ခသေတုဇင်္ဃသေတု-သကဋသေတူနံ အညတရော ဥတ္တရသေတု ဝါ န ဘဝေယျ။ **တိဋ္ဌတိ ဗြာဟ္မဏော**တိ န ခေါ ဧသ ဗြာဟ္မဏော။ ကသ္မာ နံ ဗြာဟ္မဏောတိ အာဟ? ဧတ္တကာနံ ပစ္စတ္ထိကာနံ ဗာဟိတတ္တာ၊ ဒေသနံ ဝါ ဝိနိဝတ္တေန္တော ဧကံ ခီဏာသဝဗြာဟ္မဏံ ဒဿေတုမ္ပိ ဧဝမာဟ။

တသ္မိံ ပန ဧဝံ ဥတ္တိဏ္ဏေ စတ္တာရော အာသီဝိသာ “န လဒ္ဓေါ ဝတာသိ အမှေဟိ၊ အဇ္ဇ တေ မုရုမုရာယ[၂] ဇီဝိတံ ခါဒိတွာ ဆဍ္ဍေယျာမ”။ ပဉ္စ ပစ္စတ္ထိကာ “န လဒ္ဓေါ ဝတာသိ အမှေဟိ၊ အဇ္ဇ တေ ပရိဝါရေတွာ အင်္ဂမင်္ဂါနိ ဆိန္ဒိတွာ ရညော သန္တိကံ ဂတာ သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါ လဘေယျာမ”။ ဆဋ္ဌော အန္တရစရော “န လဒ္ဓေါ ဝတာသိ မယာ၊ အဇ္ဇ တေ ဖလိကဝဏ္ဏေန အသိနာ သီသံ ဆိန္ဒိတွာ သေနာပတိဋ္ဌာနံ လဘိတွာ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝေယျံ”။ ဆ စောရာ “န လဒ္ဓေါ ဝတာသိ အမှေဟိ၊ အဇ္ဇ တေ ဝိဝိဓာနိ ကမ္မကာရဏာနိ ကာရေတွာ ဗဟုဓနံ အာဟရာပေဿာမာ”တိ စိန္တေတွာ ဥဒကဏ္ဏဝံ ဩတရိတုံ အသက္ကောန္တာ ရညော အာဏာယ ကောပိတတ္တာ ပရတော ဂန္တုမ္ပိ အဝိသဟန္တာ တတ္ထေဝ သုဿိတွာ မရေယျုံ။

ဥပမာ ခေါ မျာယန္တိ ဧတ္ထ ဧဝံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ရာဇာ ဝိယ ဟိ ကမ္မံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ရာဇာပရာဓိကပုရိသော ဝိယ ဝဋ္ဋနိဿိတော ပုထုဇ္ဇနော၊ စတ္တာရော အာသီဝိသာ ဝိယ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ၊ ရညော တဿ စတ္တာရော အာသီဝိသေ ပဋိစ္ဆာပိတကာလော ဝိယ ကမ္မုနာ ပုထုဇ္ဇနဿ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေယေဝ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဒိန္နကာလော၊ “ဣမေသံ အာသီဝိသာနံ ပမာဒက္ခဏေ ရာဇပုရိသာနဉ္စ ဝိဝိတ္တက္ခဏေ နိက္ခမိတွာ ယံ တေ အမ္ဘော ပုရိသ ကရဏီယံ၊ တံ ကရောဟီ”တိ ဝစနေန “ပလာယဿူ”တိ ဝုတ္တကာလော ဝိယ သတ္ထာရာ ဣမဿ ဘိက္ခုနော မဟာဘူတကမ္မဋ္ဌာနံ

၁-နတ္ထဿ (သီ၊ သျာ)   ၂-မုရာမုရာယ (က)

kathetvā “imesu catūsu mahābhūtesu nibbinda virajja[1], evaṁ vaṭṭato parimuccissasī”ti kathitakālo, tassa purisassa atthacarakavacanaṁ sutvā catunnaṁ āsīvisānaṁ pamādakkhaṇe rājapurisānañca vivittakkhaṇe nikkhamitvā yena vā tena vā palāyanaṁ viya imassa bhikkhuno Satthu santike kammaṭṭhānaṁ labhitvā mahābhūtāsīvisehi parimuccanatthāya ñāṇapalāyanena palāyanaṁ.

Idāni **catunnetaṁ mahābhūtānaṁ adhivacanaṁ pathavīdhātuyā āpodhātuyā**ti-ādīsu catumahābhūtakathā ca pañcupādānakkhandhakathā ca āyatanakathā ca Visuddhimagge vitthāritanayeneva veditabbā. Ettha ca kaṭṭhamukha-āsīviso viya pathavīdhātu daṭṭhabbā, pūtimukha-aggimukhasatthamukhā viya sesadhātuyo. Yatheva hi kaṭṭhamukhena daṭṭhassa sakalakāyo thaddho hoti, evaṁ pathavīdhātupakopenāpi. Yathā ca pūtimukhādīhi daṭṭhassa paggharati ceva jhāyati ca chijjati ca, evaṁ āpodhātutejodhātuvāyodhātupakopenāpīti. Tenāhu Aṭṭhakathācariyā—

“Patthaddho bhavatī kāyo, daṭṭho kaṭṭhamukhena vā.
Pathavīdhātupakopena, hoti kaṭṭhamukheva so.

Pūtiko bhavatī kāyo, daṭṭho pūtimukhena vā.
Āpodhātupakopena, hoti pūtimukheva so.

Santatto bhavatī kāyo, daṭṭho aggimukhena vā.
Tejodhātupakopena, hoti aggimukheva so.

Sañchinno bhavatī kāyo, daṭṭho satthamukhena vā.
Vāyodhātupakopena, hoti satthamukheva so”ti.

Evaṁ tāvettha visesato sadisabhāvo[2] veditabbo.

Avisesato pana āsayato visavegavikārato anatthaggahaṇato durupaṭṭhānato durāsadato akataññutato avisesakārito anantadosūpaddavatoti imehi kāraṇehi etesaṁ āsīvisasadisatā veditabbā. Tattha **āsayato**ti āsīvisānaṁ hi vammiko āsayo, tattheva te vasanti. Mahābhūtānampi kāyavammiko

1. Nibbindaṁ virajjaṁ (Sī, Syā) 2. Sarīrasambhavo (Sī, Syā)

ကထေတွာ “ဣမေသု စတူသု မဟာဘူတေသု နိဗ္ဗိန္ဒ ဝိရဇ္ဇ[1]၊ ဧဝံ ဝဋ္ဋတော ပရိမုစ္စိဿသီ”တိ ကထိတကာလော၊ တဿ ပုရိသဿ အတ္ထစရကဝစနံ သုတွာ စတုန္နံ အာသီဝိသာနံ ပမာဒက္ခဏေ ရာဇပုရိသာနဉ္စ ဝိဝိတ္တက္ခဏေ နိက္ခမိတွာ ယေန ဝါ တေန ဝါ ပလာယနံ ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော သတ္ထု သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ လဘိတွာ မဟာဘူတာသီဝိသေဟိ ပရိမုစ္စနတ္ထာယ ဉာဏပလာယနေန ပလာယနံ။

ဣဒါနိ **စတုန္နေတံ မဟာဘူတာနံ အဓိဝစနံ ပထဝီဓာတုယာ အာပေါဓာတုယာ**တိအာဒီသု စတုမဟာဘူတကထာ စ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓကထာ စ အာယတနကထာ စ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတ္ထ စ ကဋ္ဌမုခအာသီဝိသော ဝိယ ပထဝီဓာတု ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ပူတိမုခအဂ္ဂိမုခသတ္ထမုခါ ဝိယ သေသဓာတုယော။ ယထေဝ ဟိ ကဋ္ဌမုခေန ဒဋ္ဌဿ သကလကာယော ထဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ ဧဝံ ပထဝီဓာတုပကောပေနာပိ။ ယထာ စ ပူတိမုခါဒီဟိ ဒဋ္ဌဿ ပဂ္ဃရတိ စေဝ ဈာယတိ စ ဆိဇ္ဇတိ စ၊ ဧဝံ အာပေါဓာတုတေဇောဓာတုဝါယောဓာတုပကောပေနာပီတိ။ တေနာဟု အဋ္ဌကထာစရိယာ—

“ပတ္ထဒ္ဓေါ ဘဝတီ ကာယော၊ ဒဋ္ဌော ကဋ္ဌမုခေန ဝါ။
ပထဝီဓာတုပကောပေန၊ ဟောတိ ကဋ္ဌမုခေဝ သော။

ပူတိကော ဘဝတီ ကာယော၊ ဒဋ္ဌော ပူတိမုခေန ဝါ။
အာပေါဓာတုပကောပေန၊ ဟောတိ ပူတိမုခေဝ သော။

သန္တတ္တော ဘဝတီ ကာယော၊ ဒဋ္ဌော အဂ္ဂိမုခေန ဝါ။
တေဇောဓာတုပကောပေန၊ ဟောတိ အဂ္ဂိမုခေဝ သော။

သဉ္ဆိန္နော ဘဝတီ ကာယော၊ ဒဋ္ဌော သတ္ထမုခေန ဝါ။
ဝါယောဓာတုပကောပေန၊ ဟောတိ သတ္ထမုခေဝ သော”တိ။

ဧဝံ တာဝေတ္ထ ဝိသေသတော သဒိသဘာဝေါ[2] ဝေဒိတဗ္ဗော။

အဝိသေသတော ပန အာသယတော ဝိသဝေဂဝိကာရတော အနတ္ထဂ္ဂဟဏတော ဒုရုပဋ္ဌာနတော ဒုရာသဒတော အကတညုတတော အဝိသေသကာရိတော အနန္တဒေါသူပဒ္ဒဝတောတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ ဧတေသံ အာသီဝိသသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ **အာသယတော**တိ အာသီဝိသာနံ ဟိ ဝမ္မိကော အာသယော၊ တတ္ထေဝ တေ ဝသန္တိ။ မဟာဘူတာနမ္ပိ ကာယဝမ္မိကော

၁-နိဗ္ဗိန္ဒံ ဝိရဇ္ဇံ (သီ၊ သျာ) ၂-သရီရသမ္ဘဝေါ (သီ၊ သျာ)

āsayo. Āsīvisānañca rukkhasusiratiṇapaṇṇagahanasaṅkāraṭṭhānānipi āsayo. Etesupi hi te vasanti. Mahābhūtānampi kāyasusiraṁ kāyagahanaṁ kāyasaṅkāraṭṭhānaṁ āsayoti. Evaṁ tāva āsayato sadisatā veditabbā.

Visavegavikāratoti āsīvisā hi kulavasena kaṭṭhamukhādibhedato cattāro. Tattha ekeko visavikārato vibhajjamāno daṭṭhavisādivasena catubbidho hoti. Mahābhūtānipi paccattalakkhaṇavasena pathavī-ādibhedato cattāri. Ettha ekekaṁ kammasamuṭṭhānādivasena catubbidhaṁ hoti. Evaṁ visavegavikārato sadisatā veditabbā.

Anatthaggahaṇatoti āsīvise gaṇhantā pañca anatthe gaṇhanti—duggandhaṁ gaṇhanti, asuciṁ gaṇhanti, byādhiṁ gaṇhanti, visaṁ gaṇhanti, maraṇaṁ gaṇhanti. Mahābhūtānipi gaṇhantā pañca anatthe gaṇhanti—duggandhaṁ gaṇhanti, asuciṁ gaṇhanti, byādhiṁ gaṇhanti, jaraṁ gaṇhanti, maraṇaṁ gaṇhanti. Tenāhu porāṇā—

“Yekeci sappaṁ gaṇhanti, mīḷhalittaṁ mahāvisaṁ.
Pañca gaṇhantunatthāni, loke sappābhinandino.

Duggandhaṁ asuciṁ byādhiṁ, visaṁ maraṇapañcamaṁ.
Anatthā honti pañcete, mīḷhalitte bhujaṅgame.

Evamevaṁ akusalā, andhabālaputhujjanā.
Pañca gaṇhantunatthāni, bhave jātābhinandino.

Duggandhaṁ asuciṁ byādhiṁ, jaraṁ maraṇapañcamaṁ.
Anatthā honti pañcete, mīḷhalitteva pannage”ti[1].

Evaṁ anatthaggahaṇato sadisatā veditabbā.

Durupaṭṭhānatoti te āsīvisā durupaṭṭhānā, ekasmiṁ uṭṭhātukāme eko nhāyitukāmo hoti, tasmiṁ nhāyitukāme aparo bhuñjitukāmo, tasmiṁ bhuñjitukāme añño nipajjitukāmo hoti. Tesu yassa yasseva ajjhāsayo na pūrati, so tattheva ḍaṁsitvā māreti. Imehi pana āsīvisehi bhūtāneva durupaṭṭhānatarāni. Pathavīdhātuyā hi bhesajje kayiramāne āpodhātu kuppati, tasseva bhesajjaṁ karontassa

1. Mīḷhalitte bhavantareti (Sī)

အာသယော။ အာသီဝိသာနဉ္စ ရုက္ခသုသိရတိဏပဏ္ဏဂဟနသင်္ခါရဋ္ဌာနာနိပိ အာသယော။ ဧတေသုပိ ဟိ တေ ဝသန္တိ။ မဟာဘူတာနမ္ပိ ကာယသုသိရံ ကာယဂဟနံ ကာယသင်္ခါရဋ္ဌာနံ အာသယောတိ။ ဧဝံ တာဝ အာသယတော သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝိသဝေဂဝိကာရတောတိ အာသီဝိသာ ဟိ ကုလဝသေန ကဋ္ဌမုခါဒိဘေဒတော စတ္တာရော။ တတ္ထ ဧကေကော ဝိသဝိကာရတော ဝိဘဇ္ဇမာနော ဒဋ္ဌဝိသာဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ မဟာဘူတာနိပိ ပစ္စတ္တလက္ခဏဝသေန ပထဝီအာဒိဘေဒတော စတ္တာရိ။ ဧတ္ထ ဧကေကံ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ ဟောတိ။ ဧဝံ ဝိသဝေဂဝိကာရတော သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အနတ္ထဂ္ဂဟဏတောတိ အာသီဝိသေ ဂဏှန္တာ ပဉ္စ အနတ္ထေ ဂဏှန္တိ—ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဂဏှန္တိ၊ အသုစိံ ဂဏှန္တိ၊ ဗျာဓိံ ဂဏှန္တိ၊ ဝိသံ ဂဏှန္တိ၊ မရဏံ ဂဏှန္တိ။ မဟာဘူတာနိပိ ဂဏှန္တာ ပဉ္စ အနတ္ထေ ဂဏှန္တိ—ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဂဏှန္တိ၊ အသုစိံ ဂဏှန္တိ၊ ဗျာဓိံ ဂဏှန္တိ၊ ဇရံ ဂဏှန္တိ၊ မရဏံ ဂဏှန္တိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“ယေကေစိ သပ္ပံ ဂဏှန္တိ၊ မီဠှလိတ္တံ မဟာဝိသံ။
ပဉ္စ ဂဏှန္တုနတ္ထာနိ၊ လောကေ သပ္ပါဘိနန္ဒိနော။

ဒုဂ္ဂန္ဓံ အသုစိံ ဗျာဓိံ၊ ဝိသံ မရဏပဉ္စမံ။
အနတ္ထာ ဟောန္တိ ပဉ္စေတေ၊ မီဠှလိတ္တေ ဘုဇင်္ဂမေ။

ဧဝမေဝံ အကုသလာ၊ အန္ဓဗာလပုထုဇ္ဇနာ။
ပဉ္စ ဂဏှန္တုနတ္ထာနိ၊ ဘဝေ ဇာတာဘိနန္ဒိနော။

ဒုဂ္ဂန္ဓံ အသုစိံ ဗျာဓိံ၊ ဇရံ မရဏပဉ္စမံ။
အနတ္ထာ ဟောန္တိ ပဉ္စေတေ၊ မီဠှလိတ္တေဝ ပန္နဂေ”တိ[၁]။

ဧဝံ အနတ္ထဂ္ဂဟဏတော သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဒုရုပဋ္ဌာနတောတိ တေ အာသီဝိသာ ဒုရုပဋ္ဌာနာ၊ ဧကသ္မိံ ဥဋ္ဌာတုကာမေ ဧကော နှာယိတုကာမော ဟောတိ၊ တသ္မိံ နှာယိတုကာမေ အပရော ဘုဉ္ဇိတုကာမော၊ တသ္မိံ ဘုဉ္ဇိတုကာမေ အညော နိပဇ္ဇိတုကာမော ဟောတိ။ တေသု ယဿ ယဿေဝ အဇ္ဈာသယော န ပူရတိ၊ သော တတ္ထေဝ ဍံသိတွာ မာရေတိ။ ဣမေဟိ ပန အာသီဝိသေဟိ ဘူတာနေဝ ဒုရုပဋ္ဌာနတရာနိ။ ပထဝီဓာတုယာ ဟိ ဘေသဇ္ဇေ ကယိရမာနေ အာပေါဓာတု ကုပ္ပတိ၊ တဿေဝ ဘေသဇ္ဇံ ကရောန္တဿ

၁-မီဠှလိတ္တေ ဘဝန္တရေတိ (သီ)

tejodhātūti evaṁ ekissā bhesajje kayiramāne aparā kuppantīti. Evaṁ durupaṭṭhānato sadisatā veditabbā.

Durāsadatoti durāsadā hi āsīvisā, gehassa purimabhāge āsīvisaṁ disvā pacchimabhāgena palāyanti, pacchimabhāge disvā purimabhāgena, gehamajjhe disvā gabbhaṁ pavisanti, gabbhe disvā mañcapīṭhaṁ abhiruhanti. Mahābhūtāni tatopi durāsadatarāni. Tathārūpena hi kuṭṭharogena phuṭṭhassa kaṇṇanāsādīni chinditvā patanti, sarīraṁ samphuṭati[1], nīlamakkhikā parivārenti, sarīragandho dūratova ubbāhati[2], taṁ purisaṁ akkosamānampi paridevamānampi neva rosavasena[3] na kāruññena upasaṅkamituṁ sakkonti, nāsikaṁ pidahitvā kheḷaṁ pātentā dūratova naṁ vivajjenti. Evaṁ aññesampi bhagandarakucchirogavātarogādīnaṁ bībhacchajegucchabhāvakarānañca rogānaṁ vasena ayamevattho vibhāvetabboti. Evaṁ durāsadato sadisatā veditabbā.

Akataññutatoti āsīvisā hi akataññuno honti, nhāpiyamānāpi bhojiyamānāpi gandhamālādīhi pūjiyamānāpi peḷāyaṁ pakkhipitvā parihariyamānāpi otārameva gavesanti. Yattha otāraṁ labhanti, tattheva naṁ ḍaṁsitvā mārenti. Āsīvisehipi mahābhūtāneva akataññutarāni. Etesaṁ hi kataṁ nāma[4] natthi, sītena vā uṇhena vā nimmalena jalena nhāpiyamānānipi gandhamālādīhi sakkariyamānānipi muduvatthamudusayanamuduyānādīhi parihariyamānānipi varabhojanaṁ bhojiyamānānipi varapānaṁ pāyāpiyamānānipi otārameva gavesanti. Yattha otāraṁ labhanti, tattheva kuppitvā anayabyasanaṁ pāpentīti. Evaṁ akataññutato sadisatā veditabbā.

Avisesakāritoti āsīvisā hi "ayaṁ khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā gahaṭṭho vā pabbajito vā"ti visesaṁ na karonti, sampattasampattameva ḍaṁsitvā mārenti. Mahābhūtānipi "ayaṁ khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā gahaṭṭho vā pabbajito vā devo vā manusso vā māro vā brahmā vā nigguṇo vā saguṇo vā"ti visesaṁ na karonti. Yadi hi nesaṁ "ayaṁ guṇavā"ti

1. Samphuṇati (Syā, Ka)
2. Ubbhāhati (Ka)
3. Rogavasena (Ka)
4. Manāpaṁ (Ka)

တေဇောဓာတူတိ ဧဝံ ဧကိဿာ ဘေသဇ္ဇေ ကယိရမာနေ အပရာ ကုပ္ပန္တီတိ။ ဧဝံ ဒုရုပဋ္ဌာနတော သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဒုရာသဒတောတိ ဒုရာသဒါ ဟိ အာသီဝိသာ၊ ဂေဟဿ ပုရိမဘာဂေ အာသီဝိသံ ဒိသွာ ပစ္ဆိမဘာဂေန ပလာယန္တိ၊ ပစ္ဆိမဘာဂေ ဒိသွာ ပုရိမဘာဂေန၊ ဂေဟမဇ္ဈေ ဒိသွာ ဂဗ္ဘံ ပဝိသန္တိ၊ ဂဗ္ဘေ ဒိသွာ မဉ္စပီဌံ အဘိရုဟန္တိ။ မဟာဘူတာနိ တတောပိ ဒုရာသဒတရာနိ။ တထာရူပေန ဟိ ကုဋ္ဌရောဂေန ဖုဋ္ဌဿ ကဏ္ဏနာသာဒီနိ ဆိန္ဒိတွာ ပတန္တိ၊ သရီရံ သမ္ဖုဋတိ[၁]၊ နီလမက္ခိကာ ပရိဝါရေန္တိ၊ သရီရဂန္ဓော ဒူရတောဝ ဥဗ္ဗာဟတိ[၂]၊ တံ ပုရိသံ အက္ကောသမာနမ္ပိ ပရိဒေဝမာနမ္ပိ နေဝ ရောသဝသေန[၃] န ကာရုညေန ဥပသင်္ကမိတုံ သက္ကောန္တိ၊ နာသိကံ ပိဒဟိတွာ ခေဠံ ပါတေန္တာ ဒူရတောဝ နံ ဝိဝဇ္ဇေန္တိ။ ဧဝံ အညေသမ္ပိ ဘဂန္ဒရကုစ္ဆိရောဂဝါတရောဂါဒီနံ ဗီဘစ္ဆဇေဂုစ္ဆဘာဝကရာနဉ္စ ရောဂါနံ ဝသေန အယမေဝတ္ထော ဝိဘာဝေတဗ္ဗောတိ။ ဧဝံ ဒုရာသဒတော သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အကတညုတတောတိ အာသီဝိသာ ဟိ အကတညုနော ဟောန္တိ၊ နှာပိယမာနာပိ ဘောဇိယမာနာပိ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇိယမာနာပိ ပေဠာယံ ပက္ခိပိတွာ ပရိဟရိယမာနာပိ ဩတာရမေဝ ဂဝေသန္တိ။ ယတ္ထ ဩတာရံ လဘန္တိ၊ တတ္ထေဝ နံ ဍံသိတွာ မာရေန္တိ။ အာသီဝိသေဟိပိ မဟာဘူတာနေဝ အကတညုတရာနိ။ ဧတေသံ ဟိ ကတံ နာမ[၄] နတ္ထိ၊ သီတေန ဝါ ဥဏှေန ဝါ နိမ္မလေန ဇလေန နှာပိယမာနာနိပိ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ သက္ကရိယမာနာနိပိ မုဒုဝတ္ထမုဒုသယနမုဒုယာနာဒီဟိ ပရိဟရိယမာနာနိပိ ဝရဘောဇနံ ဘောဇိယမာနာနိပိ ဝရပါနံ ပါယာပိယမာနာနိပိ ဩတာရမေဝ ဂဝေသန္တိ။ ယတ္ထ ဩတာရံ လဘန္တိ၊ တတ္ထေဝ ကုပ္ပိတွာ အနယဗျသနံ ပါပေန္တီတိ။ ဧဝံ အကတညုတတော သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အဝိသေသကာရိတောတိ အာသီဝိသာ ဟိ "အယံ ခတ္တိယော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဝေဿော ဝါ သုဒ္ဒေါ ဝါ ဂဟဋ္ဌော ဝါ ပဗ္ဗဇိတော ဝါ"တိ ဝိသေသံ န ကရောန္တိ၊ သမ္ပတ္တသမ္ပတ္တမေဝ ဍံသိတွာ မာရေန္တိ။ မဟာဘူတာနိပိ "အယံ ခတ္တိယော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဝေဿော ဝါ သုဒ္ဒေါ ဝါ ဂဟဋ္ဌော ဝါ ပဗ္ဗဇိတော ဝါ ဒေဝေါ ဝါ မနုဿော ဝါ မာရော ဝါ ဗြဟ္မာ ဝါ နိဂ္ဂုဏော ဝါ သဂုဏော ဝါ"တိ ဝိသေသံ န ကရောန္တိ။ ယဒိ ဟိ နေသံ "အယံ ဂုဏဝါ"တိ

၁-သမ္ဖုဏတိ (သျာ၊ က)
၂-ဥဗ္ဗာဟတိ (က)
၃-ရောဂဝသေန (က)
၄-မနာပံ (က)

lajjā uppajjeyya, sadevake loke aggapuggale Tathāgate lajjaṁ uppādeyyuṁ. Athāpi nesaṁ "ayaṁ mahāpañño ayaṁ mahiddhiko ayaṁ dhutavādo"ti-ādinā nayena lajjā uppajjeyya, Dhammasenāpatisāriputtattherādīsu lajjaṁ uppādeyyuṁ. Athāpi nesaṁ "ayaṁ nigguṇo dāruṇo thaddho"ti bhayaṁ uppajjeyya, sadevake loke nigguṇathaddhadāruṇānaṁ aggassa Devadattassa channaṁ vā satthārānaṁ bhāyeyyuṁ, na ca lajjanti na ca bhāyanti, kuppitvā yaṁkiñci anayabyasanaṁ āpādentiyeva. Evaṁ avisesakārito sadisatā veditabbā.

Anantadosūpaddavatoti āsīvise nissāya uppajjanakānaṁ hi dosūpaddavānaṁ pamāṇaṁ natthi. Tathā hete ḍaṁsitvā kāṇampi karonti khujjampi pīṭhasappimpi ekapakkhalampīti evaṁ aparimāṇaṁ vippakāraṁ dassenti. Bhūtānipi kuppitāni kāṇādibhāvesu na kiñci vippakāraṁ na karonti, appamāṇo etesaṁ dosūpaddavoti. Evaṁ anantadosūpaddavato sadisatā veditabbā.

Idānettha catumahābhūtavasena yāva arahattā kammaṭṭhānaṁ kathetabbaṁ siyā, taṁ Visuddhimagge catudhātuvavatthānaniddese kathitameva.

Pañca vadhakā paccatthikāti kho bhikkhave pañcannetaṁ upādānakkhandhānaṁ adhivacananti ettha dvīhi ākārehi khandhānaṁ vadhakapaccatthikasadisatā veditabbā. Khandhā hi aññamaññañca vadhenti, tesu ca santesu vadho nāma paññāyati. Kathaṁ? Rūpaṁ tāva rūpampi vadheti arūpampi, tathā arūpaṁ arūpampi vadheti rūpampi. Kathaṁ? Ayaṁ hi pathavīdhātu bhijjamānā itarā tisso dhātuyo gahetvāva bhijjati, āpodhātu-ādīsupi eseva nayo, evaṁ tāva rūpaṁ rūpameva vadheti. Rūpakkhandho pana bhijjamāno cattāro arūpakkhandhe gahetvāva bhijjati, evaṁ rūpaṁ arūpampi vadheti. Vedanākkhandhopi bhijjamāno saññāsaṅkhāraviññāṇakkhandhe gahetvāva bhijjati. Saññākkhandhādīsupi eseva nayo. Evaṁ arūpaṁ arūpameva vadheti. Cutikkhaṇe pana cattāro arūpakkhandhā bhijjamānā vatthurūpampi gahetvāva bhijjanti, evaṁ arūpaṁ rūpampi vadheti. Evaṁ tāva aññamaññaṁ vadhentīti vadhakā. Yattha pana khandhā atthi, tattha chedanabhedanavadhabandhanādayo honti, na aññatthāti. Evaṁ khandhesu santesu vadho paññāyatītipi vadhakā.

လဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလေ တထာဂတေ လဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေယျုံ။ အထာပိ နေသံ ''အယံ မဟာပညော အယံ မဟိဒ္ဓိကော အယံ ဓုတဝါဒေါ''တိအာဒိနာ နယေန လဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တတ္ထေရာဒီသု လဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေယျုံ။ အထာပိ နေသံ "အယံ နိဂ္ဂုဏော ဒါရုဏော ထဒ္ဓေါ"တိ ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ သဒေဝကေ လောကေ နိဂ္ဂုဏထဒ္ဓဒါရုဏာနံ အဂ္ဂဿ ဒေဝဒတ္တဿ ဆန္နံ ဝါ သတ္ထာရာနံ ဘာယေယျုံ၊ န စ လဇ္ဇန္တိ န စ ဘာယန္တိ၊ ကုပ္ပိတွာ ယံကိဉ္စိ အနယဗျသနံ အာပါဒေန္တိယေဝ။ ဧဝံ အဝိသေသကာရိတော သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အနန္တဒေါသူပဒ္ဒဝတောတိ အာသီဝိသေ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကာနံ ဟိ ဒေါသူပဒ္ဒဝါနံ ပမာဏံ နတ္ထိ။ တထာ ဟေတေ ဍံသိတွာ ကာဏမ္ပိ ကရောန္တိ ခုဇ္ဇမ္ပိ ပီဌသပ္ပိမ္ပိ ဧကပက္ခလမ္ပီတိ ဧဝံ အပရိမာဏံ ဝိပ္ပကာရံ ဒဿေန္တိ။ ဘူတာနိပိ ကုပ္ပိတာနိ ကာဏာဒိဘာဝေသု န ကိဉ္စိ ဝိပ္ပကာရံ န ကရောန္တိ၊ အပ္ပမာဏော ဧတေသံ ဒေါသူပဒ္ဒဝေါတိ။ ဧဝံ အနန္တဒေါသူပဒ္ဒဝတော သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣဒါနေတ္ထ စတုမဟာဘူတဝသေန ယာဝ အရဟတ္တာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနနိဒ္ဒေသေ ကထိတမေဝ။

ပဉ္စ ဝဓကာ ပစ္စတ္ထိကာတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စန္နေတံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ အဓိဝစနန္တိ ဧတ္ထ ဒွီဟိ အာကာရေဟိ ခန္ဓာနံ ဝဓကပစ္စတ္ထိကသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ခန္ဓာ ဟိ အညမညဉ္စ ဝဓေန္တိ၊ တေသု စ သန္တေသု ဝဓော နာမ ပညာယတိ။ ကထံ? ရူပံ တာဝ ရူပမ္ပိ ဝဓေတိ အရူပမ္ပိ၊ တထာ အရူပံ အရူပမ္ပိ ဝဓေတိ ရူပမ္ပိ။ ကထံ? အယံ ဟိ ပထဝီဓာတု ဘိဇ္ဇမာနာ ဣတရာ တိဿော ဓာတုယော ဂဟေတွာဝ ဘိဇ္ဇတိ၊ အာပေါဓာတုအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော၊ ဧဝံ တာဝ ရူပံ ရူပမေဝ ဝဓေတိ။ ရူပက္ခန္ဓော ပန ဘိဇ္ဇမာနော စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓေ ဂဟေတွာဝ ဘိဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ရူပံ အရူပမ္ပိ ဝဓေတိ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓောပိ ဘိဇ္ဇမာနော သညာသင်္ခါရဝိညာဏက္ခန္ဓေ ဂဟေတွာဝ ဘိဇ္ဇတိ။ သညာက္ခန္ဓာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ အရူပံ အရူပမေဝ ဝဓေတိ။ စုတိက္ခဏေ ပန စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓာ ဘိဇ္ဇမာနာ ဝတ္ထုရူပမ္ပိ ဂဟေတွာဝ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ ဧဝံ အရူပံ ရူပမ္ပိ ဝဓေတိ။ ဧဝံ တာဝ အညမညံ ဝဓေန္တီတိ ဝဓကာ။ ယတ္ထ ပန ခန္ဓာ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဆေဒနဘေဒနဝဓဗန္ဓနာဒယော ဟောန္တိ၊ န အညတ္ထာတိ။ ဧဝံ ခန္ဓေသု သန္တေသု ဝဓော ပညာယတီတိပိ ဝဓကာ။

Idāni pañcakkhandhe rūpārūpavasena dve koṭṭhāse katvā rūpavasena vā nāmavasena vā rūpapariggahaṁ ādiṁ katvā yāva arahattā kammaṭṭhānaṁ kathetabbaṁ siyā, tampi Visuddhimagge kathitameva.

Chaṭṭho antaracaro vadhako ukkhittāsikoti kho bhikkhave nandīrāgassetaṁ adhivacananti ettha dvīhākārehi nandīrāgassa ukkhittāsikavadhakasadisatā veditabbā paññāsirapātanato ca yonisampaṭipādanato ca. Kathaṁ? Cakkhudvārasmiṁ hi iṭṭhārammaṇe āpāthagate taṁ ārammaṇaṁ nissāya lobho uppajjati, ettāvatā paññāsīsaṁ patitaṁ nāma hoti, sotadvārādīsupi eseva nayo. Evaṁ tāva paññāsirapātanato sadisatā veditabbā. Nandīrāgo panesa aṇḍajādibhedā catasso yoniyo upaneti. Tassa yoni-upagamanamūlakāni pañcavīsati mahābhayāni dvattiṁsa kammakāraṇāni ca āgatāneva hontīti evaṁ yonisampaṭipādanatopissa ukkhittāsikavadhakasadisatā veditabbā.

Iti nandīrāgavasenāpi ekassa bhikkhuno kammaṭṭhānaṁ kathitameva hoti. Kathaṁ? Ayaṁ hi nandīrāgo saṅkhārakkhandho, taṁ saṅkhārakkhandhoti vavatthapetvā taṁsampayuttā vedanā vedanākkhandho, saññā saññākkhandho, cittaṁ viññāṇakkhandho, tesaṁ vatthārammaṇaṁ rūpakkhandhoti evaṁ pañcakkhandhe vavatthapeti. Idāni te pañcakkhandhe nāmarūpavasena vavatthapetvā tesaṁ paccayapariyesanato paṭṭhāya vipassanaṁ vaḍḍhetvā anupubbena eko arahattaṁ pāpuṇātīti evaṁ nandīrāgavasena kammaṭṭhānaṁ kathitaṁ hoti.

Channaṁ ajjhattikāyatanānaṁ suññagāmena sadisatā Pāḷiyaṁyeva āgatā. Ayaṁ panettha kammaṭṭhānanayo—yathā ca te cha corā chakuṭikaṁ suññaṁ gāmaṁ pavisitvā aparāparaṁ vicarantā kiñci alabhitvā gāmena anatthikā honti, evamevaṁ bhikkhu chasu ajjhattikāyatanesu abhinivisitvā vicinanto “ahan”ti vā “maman”ti vā gahetabbaṁ kiñci adisvā tehi anatthiko hoti. So “vipassanaṁ paṭṭhapessāmī”ti upādārūpakammaṭṭhānavasena cakkhupasādādayo pariggahetvā “ayaṁ rūpakkhandho”ti vavatthapeti, manāyatanaṁ “arūpakkhandho”ti. Iti sabbānipetāni nāmañceva rūpañcāti nāmarūpavasena vavatthapetvā tesaṁ paccayaṁ pariyesitvā vipassanaṁ

ဣဒါနိ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ရူပါရူပဝသေန ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ ရူပဝသေန ဝါ နာမဝသေန ဝါ ရူပပရိဂ္ဂဟံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ အရဟတ္တာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတဗ္ဗံ သိယာ၊ တမ္ပိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ကထိတမေဝ။

ဆဋ္ဌော အန္တရစရော ဝဓကော ဥက္ခိတ္တာသိကောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ နန္ဒီရာဂဿေတံ အဓိဝစနန္တိ ဧတ္ထ ဒွီဟာကာရေဟိ နန္ဒီရာဂဿ ဥက္ခိတ္တာသိကဝဓကသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ ပညာသိရပါတနတော စ ယောနိသမ္ပဋိပါဒနတော စ။ ကထံ? စက္ခုဒွါရသ္မိံ ဟိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ တံ အာရမ္မဏံ နိဿာယ လောဘော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧတ္တာဝတာ ပညာသီသံ ပတိတံ နာမ ဟောတိ၊ သောတဒွါရာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ တာဝ ပညာသိရပါတနတော သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နန္ဒီရာဂေါ ပနေသ အဏ္ဍဇာဒိဘေဒါ စတဿော ယောနိယော ဥပနေတိ။ တဿ ယောနိဥပဂမနမူလကာနိ ပဉ္စဝီသတိ မဟာဘယာနိ ဒွတ္တိံသ ကမ္မကာရဏာနိ စ အာဂတာနေဝ ဟောန္တီတိ ဧဝံ ယောနိသမ္ပဋိပါဒနတောပိဿ ဥက္ခိတ္တာသိကဝဓကသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣတိ နန္ဒီရာဂဝသေနာပိ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထိတမေဝ ဟောတိ။ ကထံ? အယံ ဟိ နန္ဒီရာဂေါ သင်္ခါရက္ခန္ဓော၊ တံ သင်္ခါရက္ခန္ဓောတိ ဝဝတ္ထပေတွာ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ စိတ္တံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ တေသံ ဝတ္ထာရမ္မဏံ ရူပက္ခန္ဓောတိ ဧဝံ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ဝဝတ္ထပေတိ။ ဣဒါနိ တေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ နာမရူပဝသေန ဝဝတ္ထပေတွာ တေသံ ပစ္စယပရိယေသနတော ပဋ္ဌာယ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဧကော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတီတိ ဧဝံ နန္ဒီရာဂဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထိတံ ဟောတိ။

ဆန္နံ အဇ္ဈတ္တိကာယတနာနံ သုညဂါမေန သဒိသတာ ပါဠိယံယေဝ အာဂတာ။ အယံ ပနေတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနနယော—ယထာ စ တေ ဆ စောရာ ဆကုဋိကံ သုညံ ဂါမံ ပဝိသိတွာ အပရာပရံ ဝိစရန္တာ ကိဉ္စိ အလဘိတွာ ဂါမေန အနတ္ထိကာ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝံ ဘိက္ခု ဆသု အဇ္ဈတ္တိကာယတနေသု အဘိနိဝိသိတွာ ဝိစိနန္တော “အဟ”န္တိ ဝါ “မမ”န္တိ ဝါ ဂဟေတဗ္ဗံ ကိဉ္စိ အဒိသွာ တေဟိ အနတ္ထိကော ဟောတိ။ သော “ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေဿာမီ”တိ ဥပါဒါရူပကမ္မဋ္ဌာနဝသေန စက္ခုပသာဒါဒယော ပရိဂ္ဂဟေတွာ “အယံ ရူပက္ခန္ဓော”တိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ မနာယတနံ “အရူပက္ခန္ဓော”တိ။ ဣတိ သဗ္ဗာနိပေတာနိ နာမဉ္စေဝ ရူပဉ္စာတိ နာမရူပဝသေန ဝဝတ္ထပေတွာ တေသံ ပစ္စယံ ပရိယေသိတွာ ဝိပဿနံ

vaḍḍhetvā saṅkhāre sammasanto anupubbena arahatte patiṭṭhāti. Idaṁ ekassa bhikkhuno yāva arahattā kammaṭṭhānaṁ kathitaṁ hoti.

Idāni bāhirānaṁ gāmaghātakacorehi sadisataṁ dassento **corā gāmaghātakāti kho**ti-ādimāha. Tattha **manāpāmanāpesū**ti karaṇatthe bhummaṁ, manāpāmanāpehīti attho. Tattha coresu gāmaṁ hanantesu pañca kiccāni vattanti—corā tāva gāmaṁ parivāretvā ṭhitā aggiṁ datvā kaṭakaṭasaddaṁ[1] uṭṭhāpenti, tato manussā hatthasāraṁ gahetvā bahi nikkhamanti, tato tehi saddhiṁ bhaṇḍakassa kāraṇā hatthaparāmāsaṁ karonti, keci panettha pahāraṁ pāpuṇanti, keci pahāraṭṭhāne patanti, avasese pana arogajane bandhitvā attano vasanaṭṭhānaṁ netvā rajjubandhanādīhi bandhitvā dāsaparibhogena paribhuñjanti.

Tattha gāmaghātakacorānaṁ gāmaṁ parivāretvā aggidānaṁ viya chasu dvāresu ārammaṇe āpāthagate kilesapariḷāhuppatti veditabbā, hatthasāraṁ ādāya bahi nikkhamanaṁ viya taṅkhaṇe kusaladhammaṁ pahāya akusalasamaṅgitā, bhaṇḍakassa kāraṇā hatthaparāmasanāpajjanaṁ viya dukkaṭadubbhāsitapācittiyathullaccayānaṁ āpajjanakālo, pahāraladdhakālo viya saṁghādisesaṁ āpajjanakālo, pahāraṁ laddhā pana pahāraṭṭhāne patitakālo viya pārājikaṁ āpajjitvā assamaṇakālo, avasesajanassa bandhitvā vasanaṭṭhānaṁ netvā dāsaparibhogena paribhuñjanakālo viya tameva ārammaṇaṁ nissāya sabbesaṁ passantānaṁyeva cūḷasīlamajjhimasīlamahāsīlāni bhinditvā sikkhaṁ paccakkhāya gihibhāvaṁ āpajjanakālo. Tatrassa puttadāraṁ posentassa sandiṭṭhiko dukkhakkhandho veditabbo, kālaṁ katvā apāye nibbattassa samparāyiko.

Imānipi bāhirāyatanāni ekassa bhikkhuno kammaṭṭhānavaseneva kathitāni. Ettha hi rūpādīni cattāri upādārūpāni, phoṭṭhabbāyatanaṁ, tisso dhātuyo, dhammāyatane āpodhātuyā saddhiṁ tā catassoti imāni cattāri bhūtāni, tesaṁ paricchedavasena ākāsadhātu, lahutādivasena lahutādayoti evamidaṁ sabbampi bhūtupādāyarūpaṁ rūpakkhandho, tadārammaṇā vedanādayo cattāro arūpakkhandhā. Tattha "rūpakkhandho rūpaṁ, cattāro

1. Kalahasaddaṁ (Sī, Syā)

ဝဍ္ဎေတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော အနုပုဗ္ဗေန အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာတိ။ ဣဒံ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထိတံ ဟောတိ။

ဣဒါနိ ဗာဟိရာနံ ဂါမဃာတကစောရေဟိ သဒိသတံ ဒဿေန္တော **စောရာ ဂါမဃာတကာတိ ခေါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မနာပါမနာပေသူ**တိ ကရဏတ္ထေ ဘုမ္မံ၊ မနာပါမနာပေဟီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ စောရေသု ဂါမံ ဟနန္တေသု ပဉ္စ ကိစ္စာနိ ဝတ္တန္တိ—စောရာ တာဝ ဂါမံ ပရိဝါရေတွာ ဌိတာ အဂ္ဂိံ ဒတွာ ကဋကဋသဒ္ဒံ[1] ဥဋ္ဌာပေန္တိ၊ တတော မနုဿာ ဟတ္ထသာရံ ဂဟေတွာ ဗဟိ နိက္ခမန္တိ၊ တတော တေဟိ သဒ္ဓိံ ဘဏ္ဍကဿ ကာရဏာ ဟတ္ထပရာမာသံ ကရောန္တိ၊ ကေစိ ပနေတ္ထ ပဟာရံ ပါပုဏန္တိ၊ ကေစိ ပဟာရဋ္ဌာနေ ပတန္တိ၊ အဝသေသေ ပန အရောဂဇနေ ဗန္ဓိတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ နေတွာ ရဇ္ဇုဗန္ဓနာဒီဟိ ဗန္ဓိတွာ ဒါသပရိဘောဂေန ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။

တတ္ထ ဂါမဃာတကစောရာနံ ဂါမံ ပရိဝါရေတွာ အဂ္ဂိဒါနံ ဝိယ ဆသု ဒွါရေသု အာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ကိလေသပရိဠာဟုပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ဟတ္ထသာရံ အာဒါယ ဗဟိ နိက္ခမနံ ဝိယ တင်္ခဏေ ကုသလဓမ္မံ ပဟာယ အကုသလသမင်္ဂိတာ၊ ဘဏ္ဍကဿ ကာရဏာ ဟတ္ထပရာမသနာပဇ္ဇနံ ဝိယ ဒုက္ကဋဒုဗ္ဘာသိတပါစိတ္တိယထုလ္လစ္စယာနံ အာပဇ္ဇနကာလော၊ ပဟာရလဒ္ဓကာလော ဝိယ သံဃာဒိသေသံ အာပဇ္ဇနကာလော၊ ပဟာရံ လဒ္ဓါ ပန ပဟာရဋ္ဌာနေ ပတိတကာလော ဝိယ ပါရာဇိကံ အာပဇ္ဇိတွာ အဿမဏကာလော၊ အဝသေသဇနဿ ဗန္ဓိတွာ ဝသနဋ္ဌာနံ နေတွာ ဒါသပရိဘောဂေန ပရိဘုဉ္ဇနကာလော ဝိယ တမေဝ အာရမ္မဏံ နိဿာယ သဗ္ဗေသံ ပဿန္တာနံယေဝ စူဠသီလမဇ္ဈိမသီလမဟာသီလာနိ ဘိန္ဒိတွာ သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယ ဂိဟိဘာဝံ အာပဇ္ဇနကာလော။ တတြဿ ပုတ္တဒါရံ ပေါသေန္တဿ သန္ဒိဋ္ဌိကော ဒုက္ခက္ခန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ကာလံ ကတွာ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တဿ သမ္ပရာယိကော။

ဣမာနိပိ ဗာဟိရာယတနာနိ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ကမ္မဋ္ဌာနဝသေနေဝ ကထိတာနိ။ ဧတ္ထ ဟိ ရူပါဒီနိ စတ္တာရိ ဥပါဒါရူပါနိ, ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ, တိဿော ဓာတုယော, ဓမ္မာယတနေ အာပေါဓာတုယာ သဒ္ဓိံ တာ စတဿောတိ ဣမာနိ စတ္တာရိ ဘူတာနိ, တေသံ ပရိစ္ဆေဒဝသေန အာကာသဓာတု, လဟုတာဒိဝသေန လဟုတာဒယောတိ ဧဝမိဒံ သဗ္ဗမ္ပိ ဘူတုပါဒါယရူပံ ရူပက္ခန္ဓော၊ တဒါရမ္မဏာ ဝေဒနာဒယော စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓာ။ တတ္ထ "ရူပက္ခန္ဓော ရူပံ၊ စတ္တာရော

၁-ကလဟသဒ္ဒံ (သီ၊ သျာ)

arūpino khandhā nāman”ti nāmarūpaṁ vavatthapetvā purimanayeneva paṭipajjantassa yāva arahattā kammaṭṭhānaṁ kathitaṁ hoti.

Oghānanti ettha duruttaraṇaṭṭho oghaṭṭho. Ete hi “sīlasaṁvaraṁ pūretvā arahattaṁ pāpuṇissāmī”ti ajjhāsayaṁ samuṭṭhāpetvā kalyāṇamitte nissāya sammā vāyamantena taritabbā, yena vā tena vā duruttarā[1]. Iminā duruttaraṇaṭṭhena oghāti vuccanti. Tepi ekassa bhikkhuno kammaṭṭhānavasena kathitā. Cattāropi hi ete eko saṅkhārakkhandho vāti. Sesaṁ nandīrāge vuttanayeneva yojetvā vitthāretabbaṁ.

Sakkāyassetaṁ adhivacananti sakkāyopi hi āsīvisādīhi udakaṇṇavassa orimatīraṁ viya catumahābhūtādīhi sāsaṅko sappaṭibhayo, sopi ekassa bhikkhuno kammaṭṭhānavaseneva kathito. Sakkāyo hi tebhūmakapañcakkhandhā, te ca samāsato nāmarūpamevāti evamettha nāmarūpavavatthānaṁ ādiṁ katvā yāva arahattā kammaṭṭhānaṁ vitthāretabbanti.

Nibbānassetaṁ adhivacananti nibbānaṁ hi udakaṇṇavassa pārimatīraṁ viya catumahābhūtādīhi khemaṁ appaṭibhayaṁ. **Vīriyārambhassetaṁ adhivacanan**ti ettha cittakiriyadassanatthaṁ heṭṭhā vuttavāyāmameva vīriyanti gaṇhitvā dasseti. **Tiṇṇo pāraṅgato**ti taritvā pāraṁ gato.

Tattha yathā sāsaṅka-orimatīre ṭhitena udakaṇṇavaṁ taritukāmena katipāhaṁ vasitvā saṇikaṁ nāvaṁ sajjetvā udakakīḷaṁ kīḷantena viya na nāvā abhiruhitabbā. Evaṁ karonto hi anāruḷhova byasanaṁ pāpuṇāti. Evameva kilesaṇṇavaṁ taritukāmena “taruṇo tāvamhi, mahallakakāle aṭṭhaṅgikamaggakullaṁ bandhissāmī”ti papañco na kātabbo. Evaṁ karonto hi mahallakakālaṁ apatvāpi vināsaṁ pāpuṇāti, patvāpi kātuṁ na sakkoti. Bhaddekarattādīni pana anussaritvā vegeneva ayaṁ ariyamaggakullo bandhitabbo.

Yathā ca kullaṁ bandhantassa hatthapādapāripūri icchitabbā. Kuṇṭhapādo hi khañjapādo vā patiṭṭhātuṁ na sakkoti, phaṇahatthakādayo tiṇapaṇṇādīni gahetuṁ na sakkonti. Evamimampi ariyamaggakullaṁ bandhantassa sīlapādānañceva

1. Yānena vā rathena vā atarā duruttarā (Ka)

အရူပိနော ခန္ဓာ နာမ”န္တိ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတွာ ပုရိမနယေနေဝ ပဋိပဇ္ဇန္တဿ ယာဝ အရဟတ္တာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထိတံ ဟောတိ။

ဩဃာနန္တိ ဧတ္ထ ဒုရုတ္တရဏဋ္ဌော ဩဃဋ္ဌော။ ဧတေ ဟိ “သီလသံဝရံ ပူရေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿာမီ”တိ အဇ္ဈာသယံ သမုဋ္ဌာပေတွာ ကလျာဏမိတ္တေ နိဿာယ သမ္မာ ဝါယမန္တေန တရိတဗ္ဗာ၊ ယေန ဝါ တေန ဝါ ဒုရုတ္တရာ[၁]။ ဣမိနာ ဒုရုတ္တရဏဋ္ဌေန ဩဃာတိ ဝုစ္စန္တိ။ တေပိ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ကမ္မဋ္ဌာနဝသေန ကထိတာ။ စတ္တာရောပိ ဟိ ဧတေ ဧကော သင်္ခါရက္ခန္ဓော ဝါတိ။ သေသံ နန္ဒီရာဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ယောဇေတွာ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

သက္ကာယဿေတံ အဓိဝစနန္တိ သက္ကာယောပိ ဟိ အာသီဝိသာဒီဟိ ဥဒကဏ္ဏဝဿ ဩရိမတီရံ ဝိယ စတုမဟာဘူတာဒီဟိ သာသင်္ကော သပ္ပဋိဘယော၊ သောပိ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ကမ္မဋ္ဌာနဝသေနေဝ ကထိတော။ သက္ကာယော ဟိ တေဘူမကပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ တေ စ သမာသတော နာမရူပမေဝါတိ ဧဝမေတ္ထ နာမရူပဝဝတ္ထာနံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ အရဟတ္တာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗန္တိ။

နိဗ္ဗာနဿေတံ အဓိဝစနန္တိ နိဗ္ဗာနံ ဟိ ဥဒကဏ္ဏဝဿ ပါရိမတီရံ ဝိယ စတုမဟာဘူတာဒီဟိ ခေမံ အပ္ပဋိဘယံ။ **ဝီရိယာရမ္ဘဿေတံ အဓိဝစန**န္တိ ဧတ္ထ စိတ္တကိရိယဒဿနတ္ထံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တဝါယာမမေဝ ဝီရိယန္တိ ဂဏှိတွာ ဒဿေတိ။ **တိဏ္ဏော ပါရင်္ဂတော**တိ တရိတွာ ပါရံ ဂတော။

တတ္ထ ယထာ သာသင်္ကဩရိမတီရေ ဌိတေန ဥဒကဏ္ဏဝံ တရိတုကာမေန ကတိပါဟံ ဝသိတွာ သဏိကံ နာဝံ သဇ္ဇေတွာ ဥဒကကီဠံ ကီဠန္တေန ဝိယ န နာဝါ အဘိရုဟိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ကရောန္တော ဟိ အနာရုဠှောဝ ဗျသနံ ပါပုဏာတိ။ ဧဝမေဝ ကိလေသဏ္ဏဝံ တရိတုကာမေန “တရုဏော တာဝမှိ၊ မဟလ္လကကာလေ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂကုလ္လံ ဗန္ဓိဿာမီ”တိ ပပဉ္စော န ကာတဗ္ဗော။ ဧဝံ ကရောန္တော ဟိ မဟလ္လကကာလံ အပတွာပိ ဝိနာသံ ပါပုဏာတိ၊ ပတွာပိ ကာတုံ န သက္ကောတိ။ ဘဒ္ဒေကရတ္တာဒီနိ ပန အနုဿရိတွာ ဝေဂေနေဝ အယံ အရိယမဂ္ဂကုလ္လော ဗန္ဓိတဗ္ဗော။

ယထာ စ ကုလ္လံ ဗန္ဓန္တဿ ဟတ္ထပါဒပါရိပူရိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ ကုဏ္ဍပါဒေါ ဟိ ခဉ္ဇပါဒေါ ဝါ ပတိဋ္ဌာတုံ န သက္ကောတိ၊ ဖဏဟတ္ထကာဒယော တိဏပဏ္ဏာဒီနိ ဂဟေတုံ န သက္ကောန္တိ။ ဧဝမိမမ္ပိ အရိယမဂ္ဂကုလ္လံ ဗန္ဓန္တဿ သီလပါဒါနဉ္စေဝ

၁-ယာနေန ဝါ ရထေန ဝါ အတရာ ဒုရုတ္တရာ (က)

saddhāhatthassa ca pāripūri icchitabbā. Na hi dussīlo assaddho sāsane appatiṭṭhito paṭipattiṁ assaddahanto ariyamaggakullaṁ bandhituṁ sakkoti. Yathā ca paripuṇṇahatthapādopi dubbalo byādhipīḷito kullaṁ bandhituṁ na sakkoti, thāmasampannova sakkoti, evaṁ sīlavā saddhopi alaso kusīto imaṁ maggakullaṁ bandhituṁ na sakkoti, āraddhavīriyova sakkotīti imaṁ bandhitukāmena āraddhavīriyena bhavitabbaṁ. Yathā so puriso kullaṁ bandhitvā tīre ṭhatvā yojanavitthāraṁ udakaṇṇavaṁ "ayaṁ mayā paccattapurisakāraṁ nissāya nittharitabbo"ti mānasaṁ bandhati, evaṁ yogināpi caṅkamā[1] oruyha "ajja mayā catumaggavajjhaṁ kilesaṇṇavaṁ taritvā arahatte patiṭṭhātabban"ti mānasaṁ bandhitabbaṁ.

Yathā ca so puriso kullaṁ nissāya udakaṇṇavaṁ taranto gāvutamattaṁ[2] gantvā nivattitvā olokento "ekakoṭṭhāsaṁ atikkantomhi, aññe tayo sesā"ti jānāti, aparampi gāvutamattaṁ gantvā nivattitvā olokento "dve atikkantomhi, dve sesā"ti jānāti, aparampi gāvutamattaṁ gantvā nivattitvā olokento "tayo atikkantomhi, eko seso"ti jānāti, tampi atikkamma nivattitvā olokento "cattāropi me koṭṭhāsā atikkantā"ti jānāti, tañca kullaṁ pādena akkamitvā sotābhimukhaṁ khipitvā uttaritvā tīre tiṭṭhati. Evaṁ ayampi bhikkhu ariyamaggakullaṁ nissāya kilesaṇṇavaṁ taranto sotāpattimaggena paṭhamamaggavajjhe kilese taritvā maggānantare phale ṭhito paccavekkhaṇañāṇena nivattitvā olokento "catumaggavajjhānaṁ me kilesānaṁ eko koṭṭhāso pahīno, itare tayo sesā"ti jānāti, puna tatheva indriyabalabojjhaṅgāni samodhānetvā saṅkhāre sammasanto sakadāgāmimaggena dutiyamaggavajjhe kilese taritvā maggānantare phale ṭhito paccavekkhaṇañāṇena nivattitvā olokento "catumaggavajjhānaṁ me kilesānaṁ dve koṭṭhāsā pahīnā, itare dve sesā"ti jānāti, puna tatheva indriyabalabojjhaṅgāni samodhānetvā saṅkhāre sammasanto anāgāmimaggena tatiyamaggavajjhe kilese taritvā maggānantare phale ṭhito paccavekkhaṇañāṇena nivattitvā olokento "catumaggavajjhānaṁ me kilesānaṁ tayo koṭṭhāsā

1. Caṅkamaṁ (Sī, Syā) 2. Gāvutamaggaṁ (Sī, Syā)

သဒ္ဓါဟတ္ထဿ စ ပါရိပူရိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ န ဟိ ဒုဿီလော အဿဒ္ဓေါ သာသနေ အပ္ပတိဋ္ဌိတော ပဋိပတ္တိံ အဿဒ္ဒဟန္တော အရိယမဂ္ဂကုလ္လံ ဗန္ဓိတုံ သက္ကောတိ။ ယထာ စ ပရိပုဏ္ဏဟတ္ထပါဒေါပိ ဒုဗ္ဗလော ဗျာဓိပီဠိတော ကုလ္လံ ဗန္ဓိတုံ န သက္ကောတိ၊ ထာမသမ္ပန္နောဝ သက္ကောတိ၊ ဧဝံ သီလဝါ သဒ္ဓေါပိ အလသော ကုသီတော ဣမံ မဂ္ဂကုလ္လံ ဗန္ဓိတုံ န သက္ကောတိ၊ အာရဒ္ဓဝီရိယောဝ သက္ကောတီတိ ဣမံ ဗန္ဓိတုကာမေန အာရဒ္ဓဝီရိယေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ယထာ သော ပုရိသော ကုလ္လံ ဗန္ဓိတွာ တီရေ ဌတွာ ယောဇနဝိတ္ထာရံ ဥဒကဏ္ဏဝံ "အယံ မယာ ပစ္စတ္တပုရိသကာရံ နိဿာယ နိတ္ထရိတဗ္ဗော"တိ မာနသံ ဗန္ဓတိ၊ ဧဝံ ယောဂိနာပိ စင်္ကမာ[1] ဩရုယှ "အဇ္ဇ မယာ စတုမဂ္ဂဝဇ္ဈံ ကိလေသဏ္ဏဝံ တရိတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာတဗ္ဗ"န္တိ မာနသံ ဗန္ဓိတဗ္ဗံ။

ယထာ စ သော ပုရိသော ကုလ္လံ နိဿာယ ဥဒကဏ္ဏဝံ တရန္တော ဂါဝုတမတ္တံ[2] ဂန္တွာ နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေန္တော "ဧကကောဋ္ဌာသံ အတိက္ကန္တောမှိ၊ အညေ တယော သေသာ"တိ ဇာနာတိ၊ အပရမ္ပိ ဂါဝုတမတ္တံ ဂန္တွာ နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေန္တော "ဒွေ အတိက္ကန္တောမှိ၊ ဒွေ သေသာ"တိ ဇာနာတိ၊ အပရမ္ပိ ဂါဝုတမတ္တံ ဂန္တွာ နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေန္တော "တယော အတိက္ကန္တောမှိ၊ ဧကော သေသော"တိ ဇာနာတိ၊ တမ္ပိ အတိက္ကမ္မ နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေန္တော "စတ္တာရောပိ မေ ကောဋ္ဌာသာ အတိက္ကန္တာ"တိ ဇာနာတိ၊ တဉ္စ ကုလ္လံ ပါဒေန အက္ကမိတွာ သောတာဘိမုခံ ခိပိတွာ ဥတ္တရိတွာ တီရေ တိဋ္ဌတိ။ ဧဝံ အယမ္ပိ ဘိက္ခု အရိယမဂ္ဂကုလ္လံ နိဿာယ ကိလေသဏ္ဏဝံ တရန္တော သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဌမမဂ္ဂဝဇ္ဈေ ကိလေသေ တရိတွာ မဂ္ဂါနန္တရေ ဖလေ ဌိတော ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေန နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေန္တော "စတုမဂ္ဂဝဇ္ဈာနံ မေ ကိလေသာနံ ဧကော ကောဋ္ဌာသော ပဟီနော၊ ဣတရေ တယော သေသာ"တိ ဇာနာတိ၊ ပုန တထေဝ ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ သမောဓာနေတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန ဒုတိယမဂ္ဂဝဇ္ဈေ ကိလေသေ တရိတွာ မဂ္ဂါနန္တရေ ဖလေ ဌိတော ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေန နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေန္တော "စတုမဂ္ဂဝဇ္ဈာနံ မေ ကိလေသာနံ ဒွေ ကောဋ္ဌာသာ ပဟီနာ၊ ဣတရေ ဒွေ သေသာ"တိ ဇာနာတိ၊ ပုန တထေဝ ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ သမောဓာနေတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော အနာဂါမိမဂ္ဂေန တတိယမဂ္ဂဝဇ္ဈေ ကိလေသေ တရိတွာ မဂ္ဂါနန္တရေ ဖလေ ဌိတော ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေန နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေန္တော "စတုမဂ္ဂဝဇ္ဈာနံ မေ ကိလေသာနံ တယော ကောဋ္ဌာသာ

၁-စင်္ကမံ (သီ၊ သျာ) ၂-ဂါဝုတမဂ္ဂံ (သီ၊ သျာ)

pahīnā, eko seso”ti jānāti, puna tatheva indriyabalabojjhaṅgāni samodhānetvā saṅkhāre sammasanto arahattamaggena catutthamaggavajjhe kilese taritvā maggānantare phale ṭhito paccavekkhaṇañāṇena nivattitvā olokento “sabbakilesā me pahīnā”ti jānāti.

Yathā so puriso taṁ kullaṁ sote pavāhetvā uttaritvā thale ṭhito nagaraṁ pavisitvā uparipāsādavaragato “ettakena vatamhi anatthena mutto”ti ekaggacitto tuṭṭhamānaso nisīdati, evaṁ tasmiṁ yeva vā āsane aññesu vā rattiṭṭhānadivāṭṭhānādīsu yattha katthaci nisinno “ettakena vatamhi anatthena mutto”ti nibbānārammaṇaṁ phalasamāpattiṁ appetvā ekaggacitto tuṭṭhamānaso nisīdati. Idaṁ vā sandhāya vuttaṁ **tiṇṇo pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇoti kho bhikkhave arahato etaṁ adhivacanan**ti. Evaṁ tāvettha nānākammaṭṭhānāni kathitāni, samodhānetvā pana sabbānipi ekameva katvā dassetabbāni. Ekaṁ[1] katvā dassentenāpi pañcakkhandhavaseneva vinivattetabbāni.

Kathaṁ? Ettha hi cattāri mahābhūtāni ajjhattikāni pañcāyatanāni bāhirāni pañcāyatanāni dhammāyatane pannarasa sukhumarūpāni sakkāyassa ekadesoti ayaṁ rūpakkhandho, manāyatanaṁ viññāṇakkhandho dhammāyatanekadeso cattāro oghā sakkāyekadesoti ime cattāro arūpino khandhā. Tattha rūpakkhandho rūpaṁ, cattāro arūpino khandhā nāmanti idaṁ nāmarūpaṁ, tassa nandīrāgo kāmogho bhavogho dhammāyatanekadeso sakkāyekadesoti ime paccayā. Iti sappaccayaṁ nāmarūpaṁ vavatthapeti nāma. Sappaccayaṁ nāmarūpaṁ vavatthapetvā tilakkhaṇaṁ āropetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā saṅkhāre sammasanto arahattaṁ pāpuṇātīti idamekassa bhikkhuno niyyānamukhaṁ.

Tattha cattāro mahābhūtā pañcupādānakkhandhā ajjhattikabāhirāni ekādasāyatanāni dhammāyatanekadeso diṭṭhogho avijjoyo sakkāyekadesoti idaṁ dukkhasaccaṁ, nandīrāgo dhammāyatanekadeso kāmogho bhavogho sakkāyekadesoti idaṁ samudayasaccaṁ,

1. Evaṁ (Ka)

ပဟီနာ၊ ဧကော သေသော''တိ ဇာနာတိ၊ ပုန တထေဝ ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ သမောဓာနေတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော အရဟတ္တမဂ္ဂေန စတုတ္ထမဂ္ဂဝဇ္ဈေ ကိလေသေ တရိတွာ မဂ္ဂါနန္တရေ ဖလေ ဌိတော ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေန နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေန္တော “သဗ္ဗကိလေသာ မေ ပဟီနာ”တိ ဇာနာတိ။

ယထာ သော ပုရိသော တံ ကုလ္လံ သောတေ ပဝါဟေတွာ ဥတ္တရိတွာ ထလေ ဌိတော နဂရံ ပဝိသိတွာ ဥပရိပါသာဒဝရဂတော “ဧတ္တကေန ဝတမှိ အနတ္ထေန မုတ္တော”တိ ဧကဂ္ဂစိတ္တော တုဋ္ဌမာနသော နိသီဒတိ၊ ဧဝံ တသ္မိံ ယေဝ ဝါ အာသနေ အညေသု ဝါ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနာဒီသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ နိသိန္နော ''ဧတ္တကေန ဝတမှိ အနတ္ထေန မုတ္တော''တိ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ ဧကဂ္ဂစိတ္တော တုဋ္ဌမာနသော နိသီဒတိ။ ဣဒံ ဝါ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ **တိဏ္ဏော ပါရင်္ဂတော ထလေ တိဋ္ဌတိ ဗြာဟ္မဏောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အရဟတော ဧတံ အဓိဝစန**န္တိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ နာနာကမ္မဋ္ဌာနာနိ ကထိတာနိ၊ သမောဓာနေတွာ ပန သဗ္ဗာနိပိ ဧကမေဝ ကတွာ ဒဿေတဗ္ဗာနိ။ ဧကံ[၁] ကတွာ ဒဿေန္တေနာပိ ပဉ္စက္ခန္ဓဝသေနေဝ ဝိနိဝတ္တေတဗ္ဗာနိ။

ကထံ? ဧတ္ထ ဟိ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ အဇ္ဈတ္တိကာနိ ပဉ္စာယတနာနိ ဗာဟိရာနိ ပဉ္စာယတနာနိ ဓမ္မာယတနေ ပန္နရသ သုခုမရူပါနိ သက္ကာယဿ ဧကဒေသောတိ အယံ ရူပက္ခန္ဓော၊ မနာယတနံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော ဓမ္မာယတနေကဒေသော စတ္တာရော ဩဃာ သက္ကာယေကဒေသောတိ ဣမေ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာ။ တတ္ထ ရူပက္ခန္ဓော ရူပံ၊ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာ နာမန္တိ ဣဒံ နာမရူပံ၊ တဿ နန္ဒီရာဂေါ ကာမောဃော ဘဝေါဃော ဓမ္မာယတနေကဒေသော သက္ကာယေကဒေသောတိ ဣမေ ပစ္စယာ။ ဣတိ သပ္ပစ္စယံ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတိ နာမ။ သပ္ပစ္စယံ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတွာ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတီတိ ဣဒမေကဿ ဘိက္ခုနော နိယျာနမုခံ။

တတ္ထ စတ္တာရော မဟာဘူတာ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာနိ ဧကာဒသာယတနာနိ ဓမ္မာယတနေကဒေသော ဒိဋ္ဌောဃော အဝိဇ္ဇောဃော သက္ကာယေကဒေသောတိ ဣဒံ ဒုက္ခသစ္စံ၊ နန္ဒီရာဂေါ ဓမ္မာယတနေကဒေသော ကာမောဃော ဘဝေါဃော သက္ကာယေကဒေသောတိ ဣဒံ သမုဒယသစ္စံ၊

၁- ဧဝံ (က)

pārimatīrasaṅkhātaṁ nibbānaṁ nirodhasaccaṁ, ariyamaggo maggasaccaṁ. Tattha dve saccāni vaṭṭaṁ, dve vivaṭṭaṁ, dve lokiyāni, dve lokuttarānīti cattāri saccāni soḷasahākārehi saṭṭhinayasahassehi[1] vibhajitvā dassetabbānīti. Desanāpariyosāne vipañcitaññū pañcasatā bhikkhū arahatte patiṭṭhahiṁsu. Suttaṁ pana dukkhalakkhaṇavasena kathitaṁ.

2. Rathopamasuttavaṇṇanā

239. Dutiye **sukhasomanassabahulo**ti kāyikasukhañceva cetasikasomanassañca bahulaṁ assāti sukhasomanassabahulo. **Yoni cassa āraddhā hotī**ti kāraṇañcassa paripuṇṇaṁ hoti. **Āsavānaṁ khayāyā**ti idha āsavakkhayoti arahattamaggo adhippeto, tadatthāyāti attho. **Odhastapatodo**ti rathamajjhe tiriyaṁ ṭhapitapatodo. **Yenicchakan**ti yena disābhāgena icchati. **Yadicchakan**ti yaṁ yaṁ gamanaṁ icchati. **Sāreyyā**ti peseyya. **Paccāsāreyyā**ti paṭivinivatteyya. **Ārakkhāyā**ti rakkhaṇatthāya. **Saṁyamāyā**ti veganiggahaṇatthāya. **Damāyā**ti nibbisevanatthāya. **Upasamāyā**ti kilesūpasamatthāya.

Evameva khoti ettha yathā akusalassa sārathino adante sindhave yojetvā visamamaggena rathaṁ pesentassa cakkānipi bhijjanti, akkhopi sindhavānañca khurā, attanāpi anayabyasanaṁ pāpuṇāti, na ca icchiticchitena gamanena sāretuṁ sakkoti, evaṁ chasu indriyesu aguttadvāro bhikkhu na icchiticchitaṁ samaṇaratiṁ anubhavituṁ sakkoti. Yathā pana cheko[2] sārathi dante sindhave yojetvā same bhūmibhāge rathaṁ otāretvā rasmiyo gahetvā sindhavānaṁ khuresu satiṁ ṭhapetvā patodaṁ ādāya nibbisevane katvā pesento icchiticchitena gamanena sāreti, evameva chasu indriyesu guttadvāro bhikkhu imasmiṁ sāsane icchiticchitaṁ samaṇaratiṁ anubhoti, sace aniccānupassanābhimukhaṁ ñāṇaṁ pesetukāmo hoti, tadabhimukhaṁ ñāṇaṁ gacchati. Dukkhānupassanādīsupi eseva nayo.

Bhojane mattaññūti bhojanamhi pamāṇaññū, tattha dve pamāṇāni paṭiggahaṇapamāṇañca paribhogapamāṇañca. Tattha paṭiggahaṇapamāṇe dāyakassa

1. Saddhiṁ nayasahassehi (Ka) 2. Paramaccheko (Ka)

ပါရိမတီရသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနံ နိရောဓသစ္စံ၊ အရိယမဂ္ဂေါ မဂ္ဂသစ္စံ။ တတ္ထ ဒွေ သစ္စာနိ ဝဋ္ဋံ, ဒွေ ဝိဝဋ္ဋံ၊ ဒွေ လောကိယာနိ, ဒွေ လောကုတ္တရာနီတိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ သောဠသဟာကာရေဟိ သဋ္ဌိနယသဟဿေဟိ[၁] ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတဗ္ဗာနီတိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ဝိပဉ္စိတညူ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟိံသု။ သုတ္တံ ပန ဒုက္ခလက္ခဏဝသေန ကထိတံ။

၂-ရထောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၉။ ဒုတိယေ **သုခသောမနဿဗဟုလော**တိ ကာယိကသုခဉ္စေဝ စေတသိကသောမနဿဉ္စ ဗဟုလံ အဿာတိ သုခသောမနဿဗဟုလော။ **ယောနိ စဿ အာရဒ္ဓါ ဟောတီ**တိ ကာရဏဉ္စဿ ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ။ **အာသဝါနံ ခယာယာ**တိ ဣဓ အာသဝက္ခယောတိ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ အဓိပ္ပေတော၊ တဒတ္ထာယာတိ အတ္ထော။ **ဩဓသ္တပတောဒေါ**တိ ရထမဇ္ဈေ တိရိယံ ဌပိတပတောဒေါ။ **ယေနိစ္ဆက**န္တိ ယေန ဒိသာဘာဂေန ဣစ္ဆတိ။ **ယဒိစ္ဆက**န္တိ ယံ ယံ ဂမနံ ဣစ္ဆတိ။ **သာရေယျာ**တိ ပေသေယျ။ **ပစ္စာသာရေယျာ**တိ ပဋိဝိနိဝတ္တေယျ။ **အာရက္ခာယာ**တိ ရက္ခဏတ္ထာယ။ **သံယမာယာ**တိ ဝေဂနိဂ္ဂဟဏတ္ထာယ။ **ဒမာယာ**တိ နိဗ္ဗိသေဝနတ္ထာယ။ **ဥပသမာယာ**တိ ကိလေသူပသမတ္ထာယ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ယထာ အကုသလဿ သာရထိနော အဒန္တေ သိန္ဓဝေ ယောဇေတွာ ဝိသမမဂ္ဂေန ရထံ ပေသေန္တဿ စက္ကာနိပိ ဘိဇ္ဇန္တိ, အက္ခောပိ သိန္ဓဝါနဉ္စ ခုရာ၊ အတ္တနာပိ အနယဗျသနံ ပါပုဏာတိ၊ န စ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတေန ဂမနေန သာရေတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝံ ဆသု ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရော ဘိက္ခု န ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတံ သမဏရတိံ အနုဘဝိတုံ သက္ကောတိ။ ယထာ ပန ဆေကော[၂] သာရထိ ဒန္တေ သိန္ဓဝေ ယောဇေတွာ သမေ ဘူမိဘာဂေ ရထံ ဩတာရေတွာ ရသ္မိယော ဂဟေတွာ သိန္ဓဝါနံ ခုရေသု သတိံ ဌပေတွာ ပတောဒံ အာဒါယ နိဗ္ဗိသေဝနေ ကတွာ ပေသေန္တော ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတေန ဂမနေန သာရေတိ၊ ဧဝမေဝ ဆသု ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရော ဘိက္ခု ဣမသ္မိံ သာသနေ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတံ သမဏရတိံ အနုဘောတိ၊ သစေ အနိစ္စာနုပဿနာဘိမုခံ ဉာဏံ ပေသေတုကာမော ဟောတိ၊ တဒဘိမုခံ ဉာဏံ ဂစ္ဆတိ။ ဒုက္ခာနုပဿနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဘောဇနေ မတ္တညူတိ ဘောဇနမှိ ပမာဏညူ၊ တတ္ထ ဒွေ ပမာဏာနိ ပဋိဂ္ဂဟဏပမာဏဉ္စ ပရိဘောဂပမာဏဉ္စ။ တတ္ထ ပဋိဂ္ဂဟဏပမာဏေ ဒါယကဿ

၁-သဒ္ဓိံ နယသဟဿေဟိ (က) ၂-ပရမစ္ဆေကော (က)

vaso[1] veditabbo, deyyadhammassa vaso veditabbo, attano thāmo jānitabbo. Evarūpo hi bhikkhu sace deyyadhammo bahuko hoti, dāyako appaṁ dātukāmo, dāyakassa vasena appaṁ gaṇhāti. Deyyadhammo appo, dāyako bahuṁ dātukāmo, deyyadhammassa vasena appaṁ gaṇhāti. Deyyadhammopi bahu, dāyakopi bahuṁ dātukāmo, attano thāmaṁ ñatvā pamāṇena gaṇhāti. So tāya paṭiggahaṇe mattaññutāya anuppannañca lābhaṁ uppādeti, uppannañca thāvaraṁ karoti Dhammikatissamahārājakāle **Sattavassiko sāmaṇero** viya.

Rañño kira pañcahi sakaṭasatehi guḷaṁ āhariṁsu. Rājā "manāpo paṇṇākāro, ayyehi vinā na khādissāmā"ti aḍḍhateyyāni sakaṭasatāni mahāvihāraṁ pesetvā sayampi bhuttapātarāso agamāsi. Bheriyā pahaṭāya dvādasa bhikkhusahassāni sannipatiṁsu. Rājā ekamante ṭhito ārāmikaṁ pakkosāpetvā āha "rañño nāma dāne pattapūrova pamāṇaṁ, gahitabhājanaṁ pūretvāva dehi, sace koci mattapaṭiggahaṇe ṭhito na gaṇhāti, mayhaṁ āroceyyāsī"ti.

Atheko mahāthero "Mahābodhimahācetiyāni vandissāmī"ti cetiyapabbatā āgantvā vihāraṁ pavisanto mahāmaṇḍapaṭṭhāne bhikkhū guḷaṁ gaṇhante disvā pacchato āgacchantaṁ sāmaṇeraṁ āha "natthi te guḷena attho"ti. Āma bhante natthīti. Sāmaṇera mayaṁ maggakilantā, ekena kapiṭṭhaphalamattena piṇḍakena amhākaṁ atthoti. Sāmaṇero thālakaṁ nīharitvā therassa vassaggapaṭipāṭiyaṁ aṭṭhāsi. Ārāmiko gahaṇamānaṁ[2] pūretvā ukkhipi, sāmaṇero aṅguliṁ cālesi. Tāta sāmaṇera rājakulānaṁ dāne bhājanapūrameva pamāṇaṁ, thālakapūraṁ gaṇhāhīti. Āma upāsaka rājāno nāma mahajjhāsayā honti, amhākaṁ pana upajjhāyassa ettakeneva atthoti.

Rājā tassa kathaṁ sutvā "kiṁ bho sāmaṇero bhaṇatī"ti tassa santikaṁ gato. Ārāmiko āha "sāmi sāmaṇerassa bhājanaṁ khuddakaṁ, bahuṁ na gaṇhātī"ti. Rājā āha "ānītabhājanaṁ pūretvā gaṇhatha bhante"ti. Mahārāja rājāno nāma mahajjhāsayā

1. Vasena (Syā) 2. Thālakaṁ gahaṇūpagaṁ (Sī, Syā, Ka)

ဝသော[၁] ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဒေယျဓမ္မဿ ဝသော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ အတ္တနော ထာမော ဇာနိတဗ္ဗော။ ဧဝရူပေါ ဟိ ဘိက္ခု သစေ ဒေယျဓမ္မော ဗဟုကော ဟောတိ, ဒါယကော အပ္ပံ ဒါတုကာမော၊ ဒါယကဿ ဝသေန အပ္ပံ ဂဏှာတိ။ ဒေယျဓမ္မော အပ္ပေါ, ဒါယကော ဗဟုံ ဒါတုကာမော၊ ဒေယျဓမ္မဿ ဝသေန အပ္ပံ ဂဏှာတိ။ ဒေယျဓမ္မောပိ ဗဟု, ဒါယကောပိ ဗဟုံ ဒါတုကာမော၊ အတ္တနော ထာမံ ဉတွာ ပမာဏေန ဂဏှာတိ။ သော တာယ ပဋိဂ္ဂဟဏေ မတ္တညုတာယ အနုပ္ပန္နဉ္စ လာဘံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဥပ္ပန္နဉ္စ ထာဝရံ ကရောတိ ဓမ္မိကတိဿမဟာရာဇကာလေ **သတ္တဝဿိကော သာမဏေရော** ဝိယ။

ရညော ကိရ ပဉ္စဟိ သကဋသတေဟိ ဂုဠံ အာဟရိံသု။ ရာဇာ “မနာပေါ ပဏ္ဏာကာရော၊ အယျေဟိ ဝိနာ န ခါဒိဿာမာ”တိ အဍ္ဎတေယျာနိ သကဋသတာနိ မဟာဝိဟာရံ ပေသေတွာ သယမ္ပိ ဘုတ္တပါတရာသော အဂမာသိ။ ဘေရိယာ ပဟဋာယ ဒွါဒသ ဘိက္ခုသဟဿာနိ သန္နိပတိံသု။ ရာဇာ ဧကမန္တေ ဌိတော အာရာမိကံ ပက္ကောသာပေတွာ အာဟ “ရညော နာမ ဒါနေ ပတ္တပူရောဝ ပမာဏံ၊ ဂဟိတဘာဇနံ ပူရေတွာဝ ဒေဟိ၊ သစေ ကောစိ မတ္တပဋိဂ္ဂဟဏေ ဌိတော န ဂဏှာတိ၊ မယှံ အာရောစေယျာသီ”တိ။

အထေကော မဟာထေရော “မဟာဗောဓိမဟာစေတိယာနိ ဝန္ဒိဿာမီ”တိ စေတိယပဗ္ဗတာ အာဂန္တွာ ဝိဟာရံ ပဝိသန္တော မဟာမဏ္ဍပဋ္ဌာနေ ဘိက္ခူ ဂုဠံ ဂဏှန္တေ ဒိသွာ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တံ သာမဏေရံ အာဟ “နတ္ထိ တေ ဂုဠေန အတ္ထော”တိ။ အာမ ဘန္တေ နတ္ထီတိ။ သာမဏေရ မယံ မဂ္ဂကိလန္တာ၊ ဧကေန ကပိဋ္ဌဖလမတ္တေန ပိဏ္ဍကေန အမှာကံ အတ္ထောတိ။ သာမဏေရော ထာလကံ နီဟရိတွာ ထေရဿ ဝဿဂ္ဂပဋိပါဋိယံ အဋ္ဌာသိ။ အာရာမိကော ဂဟဏမာနံ[၂] ပူရေတွာ ဥက္ခိပိ၊ သာမဏေရော အင်္ဂုလိံ စာလေသိ။ တာတ သာမဏေရ ရာဇကုလာနံ ဒါနေ ဘာဇနပူရမေဝ ပမာဏံ၊ ထာလကပူရံ ဂဏှာဟီတိ။ အာမ ဥပါသက ရာဇာနော နာမ မဟဇ္ဈာသယာ ဟောန္တိ၊ အမှာကံ ပန ဥပဇ္ဈာယဿ ဧတ္တကေနေဝ အတ္ထောတိ။

ရာဇာ တဿ ကထံ သုတွာ “ကိံ ဘော သာမဏေရော ဘဏတီ”တိ တဿ သန္တိကံ ဂတော။ အာရာမိကော အာဟ “သာမိ သာမဏေရဿ ဘာဇနံ ခုဒ္ဒကံ၊ ဗဟုံ န ဂဏှာတီ”တိ။ ရာဇာ အာဟ “အာနီတဘာဇနံ ပူရေတွာ ဂဏှထ ဘန္တေ”တိ။ မဟာရာဇ ရာဇာနော နာမ မဟဇ္ဈာသယာ

၁-ဝသေန (သျာ) ၂-ထာလကံ ဂဟဏူပဂံ (သီ၊ သျာ၊ က)

honti, ukkhittabhājanaṁ pūretvāva dātukāmā, amhākaṁ pana upajjhāyassa ettakeneva atthoti. Rājā cintesi “ayaṁ sattavassikadārako, ajjāpissa mukhato khīragandho na muccati, gahetvā kuṭe vā kuṭumbe vā[1] pūretvā svepi punadivasepi khādissāmāti na vadati, sakkā[2] Buddhasāsanaṁ pariggahetun”ti purise āṇāpesi “bho pasannomhi sāmaṇerassa, itarānipi aḍḍhateyyāni sakaṭasatāni ānetvā saṁghassa dethā”ti.

Soyeva pana rājā ekadivasaṁ tittiramaṁsaṁ khāditukāmo cintesi “sace ahaṁ aṅgārapakkaṁ tittiramaṁsaṁ khāditukāmosmīti aññassa kathessāmi, samantā yojanaṭṭhāne tittirasamugghātaṁ karissantī”ti uppannaṁ pipāsaṁ adhivāsento tīṇi saṁvaccharāni vītināmesi. Athassa kaṇṇesu pubbo saṇṭhāsi, so adhivāsetuṁ asakkonto “atthi nu kho bho amhākaṁ koci upaṭṭhākupāsako[3] sīlarakkhako”ti pucchi. Āma deva atthi, tisso nāma so akhaṇḍasīlaṁ rakkhatīti. Atha naṁ vīmaṁsitukāmo pakkosāpesi. So āgantvā rājānaṁ vanditvā aṭṭhāsi. Tato naṁ āha “tvaṁ tāta Tisso nāmā”ti. Āma devāti. Tena hi gacchāti. Tasmiṁ gate ekaṁ kukkuṭaṁ āharāpetvā ekaṁ purisaṁ āṇāpesi “gaccha Tissaṁ vadāhi, imaṁ tīhi pākehi pacitvā amhākaṁ upaṭṭhāpehī”ti. So gantvā tathā avoca. So āha “sace bho ayaṁ matako assa, yathā jānāmi, tathā pacitvā upaṭṭhaheyyaṁ, pāṇātipātaṁ panāhaṁ na karomī”ti. So āgantvā rañño ārocesi.

Rājā puna “ekavāraṁ gacchā”ti pesesi. So gantvā “bho rājupaṭṭhānaṁ nāma bhāriyaṁ, mā evaṁ kari, punapi sīlaṁ sakkā samādātuṁ, pacetan”ti āha. Atha naṁ Tisso avoca “bho ekasmiṁ nāma attabhāve dhuvaṁ ekaṁ maraṇaṁ, nāhaṁ pāṇātipātaṁ karissāmī”ti. So punapi rañño ārocesi. Rājā tatiyampi pesetvā asampaṭicchantaṁ pakkosāpetvā attanā pucchi. Raññopi tatheva paṭivacanaṁ adāsi. Atha rājā purise āṇāpesi “ayaṁ rañño āṇaṁ kopeti, gacchathetassa āghātanabhaṇḍikāyaṁ[4] ṭhapetvā sīsaṁ chindathā”ti.

1. Ghaṭe vā kumbhe vā (Sī, Syā)
2. Na sakkā (Sī, Syā)
3. Upaṭṭhākadārako (Ka)
4. Āghātanagaṇṭhikāyaṁ (Sī, Syā)

ဟောန္တိ၊ ဥက္ခိတ္တဘာဇနံ ပူရေတွာဝ ဒါတုကာမာ၊ အမှာကံ ပန ဥပဇ္ဈာယဿ ဧတ္တကေနေဝ အတ္ထောတိ။ ရာဇာ စိန္တေသိ “အယံ သတ္တဝဿိကဒါရကော၊ အဇ္ဇာပိဿ မုခတော ခီရဂန္ဓော န မုစ္စတိ၊ ဂဟေတွာ ကုဋေ ဝါ ကုဋုမ္ဗေ ဝါ[1] ပူရေတွာ သွေပိ ပုနဒိဝသေပိ ခါဒိဿာမာတိ န ဝဒတိ၊ သက္ကာ[2] ဗုဒ္ဓသာသနံ ပရိဂ္ဂဟေတု”န္တိ ပုရိသေ အာဏာပေသိ ‘‘ဘော ပသန္နောမှိ သာမဏေရဿ၊ ဣတရာနိပိ အဍ္ဎတေယျာနိ သကဋသတာနိ အာနေတွာ သံဃဿ ဒေထာ”တိ။

သောယေဝ ပန ရာဇာ ဧကဒိဝသံ တိတ္တိရမံသံ ခါဒိတုကာမော စိန္တေသိ ‘‘သစေ အဟံ အင်္ဂါရပက္ကံ တိတ္တိရမံသံ ခါဒိတုကာမောသ္မီတိ အညဿ ကထေဿာမိ၊ သမန္တာ ယောဇနဋ္ဌာနေ တိတ္တိရသမုဂ္ဃါတံ ကရိဿန္တီ”တိ ဥပ္ပန္နံ ပိပါသံ အဓိဝါသေန္တော တီဏိ သံဝစ္ဆရာနိ ဝီတိနာမေသိ။ အထဿ ကဏ္ဏေသု ပုဗ္ဗော သဏ္ဌာသိ၊ သော အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော ‘‘အတ္ထိ နု ခေါ ဘော အမှာကံ ကောစိ ဥပဋ္ဌာကုပါသကော[3] သီလရက္ခကော”တိ ပုစ္ဆိ။ အာမ ဒေဝ အတ္ထိ၊ တိဿော နာမ သော အခဏ္ဍသီလံ ရက္ခတီတိ။ အထ နံ ဝီမံသိတုကာမော ပက္ကောသာပေသိ။ သော အာဂန္တွာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ တတော နံ အာဟ ‘‘တွံ တာတ တိဿော နာမာ”တိ။ အာမ ဒေဝါတိ။ တေန ဟိ ဂစ္ဆာတိ။ တသ္မိံ ဂတေ ဧကံ ကုက္ကုဋံ အာဟရာပေတွာ ဧကံ ပုရိသံ အာဏာပေသိ ‘‘ဂစ္ဆ တိဿံ ဝဒါဟိ၊ ဣမံ တီဟိ ပါကေဟိ ပစိတွာ အမှာကံ ဥပဋ္ဌာပေဟီ”တိ။ သော ဂန္တွာ တထာ အဝေါစ။ သော အာဟ ‘‘သစေ ဘော အယံ မတကော အဿ၊ ယထာ ဇာနာမိ, တထာ ပစိတွာ ဥပဋ္ဌဟေယျံ၊ ပါဏာတိပါတံ ပနာဟံ န ကရောမီ”တိ။ သော အာဂန္တွာ ရညော အာရောစေသိ။

ရာဇာ ပုန ‘‘ဧကဝါရံ ဂစ္ဆာ”တိ ပေသေသိ။ သော ဂန္တွာ “ဘော ရာဇုပဋ္ဌာနံ နာမ ဘာရိယံ၊ မာ ဧဝံ ကရိ၊ ပုနပိ သီလံ သက္ကာ သမာဒါတုံ၊ ပစေတ”န္တိ အာဟ။ အထ နံ တိဿော အဝေါစ “ဘော ဧကသ္မိံ နာမ အတ္တဘာဝေ ဓုဝံ ဧကံ မရဏံ၊ နာဟံ ပါဏာတိပါတံ ကရိဿာမီ”တိ။ သော ပုနပိ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ တတိယမ္ပိ ပေသေတွာ အသမ္ပဋိစ္ဆန္တံ ပက္ကောသာပေတွာ အတ္တနာ ပုစ္ဆိ။ ရညောပိ တထေဝ ပဋိဝစနံ အဒါသိ။ အထ ရာဇာ ပုရိသေ အာဏာပေသိ “အယံ ရညော အာဏံ ကောပေတိ၊ ဂစ္ဆထေတဿ အာဃာတနဘဏ္ဍိကာယံ[4] ဌပေတွာ သီသံ ဆိန္ဒထာ”တိ။

၁-ဃဋေ ဝါ ကုမ္ဘေ ဝါ (သီ၊ သျာ)
၂-န သက္ကာ (သီ၊ သျာ)
၃-ဥပဋ္ဌာကဒါရကော (က)
၄-အာဃာတနဂဏ္ဌိကာယံ (သီ၊ သျာ)

Raho ca pana nesaṁ saññamadāsi "imaṁ santajjayamānā[1] netvā sīsamassa āghātanabhaṇḍikāyaṁ[2] ṭhapetvā āgantvā mayhaṁ ārocethā"ti.

Te taṁ āghātanabhaṇḍikāyaṁ nipajjāpetvā tamassa kukkuṭaṁ hatthesu ṭhapayiṁsu. So taṁ hadaye ṭhapetvā "ahaṁ tāta mama jīvitaṁ tuyhaṁ demi, tava jīvitaṁ ahaṁ gaṇhāmi, tvaṁ nibbhayo gacchā"ti vissajjesi. Kukkuṭo pakkhe papphoṭetvā ākāsena gantvā vaṭarukkhe nilīyi. Tassa kukkuṭassa abhayadinnaṭṭhānaṁ Kukkuṭagiri nāma jātaṁ.

Rājā taṁ pavattiṁ sutvā amaccaputtaṁ pakkosāpetvā sabbābharaṇehi alaṅkaritvā āha "tāta mayā tvaṁ etadatthameva vīmaṁsito, mayhaṁ tittiramaṁsaṁ khāditukāmassa tīṇi saṁvaccharāni atikkantāni, sakkhissasi me tikoṭiparisuddhaṁ katvā upaṭṭhāpetun"ti. "Etaṁ nāma deva mayhaṁ kamman"ti nikkhamitvā dvārantare ṭhito ekaṁ purisaṁ pātova tayo tittire gahetvā pavisantaṁ disvā dve kahāpaṇe datvā tittire ādāya parisodhetvā jīrakādīhi vāsetvā aṅgāresu supakke pacitvā rañño upaṭṭhāpesi. Rājā mahātale sīrīpallaṅke nisinnova ekaṁ gahetvā thokaṁ chinditvā mukhe pakkhipi, tāvadevassa sattarasaharaṇīsahassāni pharitvā aṭṭhāsi.

Tasmiṁ samaye bhikkhusaṁghaṁ saritvā "mādiso nāma pathavissaro rājā tittiramaṁsaṁ khāditukāmo tīṇi saṁvaccharāni na labhi, apaccamāno bhikkhusaṁgho kuto labhissatī"ti mukhe pakkhittakkhaṇḍaṁ bhūmiyaṁ chaḍḍesi. Amaccaputto jaṇṇukehi patitvā mukhena gaṇhi. Rājā "apehi tāta, jānāmahaṁ tava niddosabhāvaṁ, iminā nāma kāraṇena mayā etaṁ chaḍḍitan"ti kathetvā "sesakaṁ tatheva saṅgopetvā ṭhapehī"ti-āha.

Punadivase rājakulūpako thero piṇḍāya pāvisi. Amaccaputto taṁ disvā pattaṁ gahetvā rājagehaṁ pavesesi. Aññataro vuḍḍhapabbajitopi therassa pacchāsamaṇo viya hutvā anubandhanto pāvisi. Thero "raññā pakkosāpitabhikkhu bhavissatī"ti pamajji. Amaccaputtopi "therassa upaṭṭhāko bhavissatī"ti pamādaṁ āpajji. Tesaṁ nisīdāpetvā yāguṁ adaṁsu. Yāguyā pītāya rājā tittire upanesi. Thero ekaṁ gaṇhi,

1. Santajjiyamānaṁ (Sī) 2. Āghātanagaṇṭhikāyaṁ (Sī, Syā)

ရဟော စ ပန နေသံ သညမဒါသိ "ဣမံ သန္တဇ္ဇယမာနာ[၁] နေတွာ သီသမဿ အာဃာတနဘဏ္ဍိကာယံ[၂] ဌပေတွာ အာဂန္တွာ မယှံ အာရောစေထာ"တိ။

တေ တံ အာဃာတနဘဏ္ဍိကာယံ နိပဇ္ဇာပေတွာ တမဿ ကုက္ကုဋံ ဟတ္ထေသု ဌပယိံသု။ သော တံ ဟဒယေ ဌပေတွာ "အဟံ တာတ မမ ဇီဝိတံ တုယှံ ဒေမိ၊ တဝ ဇီဝိတံ အဟံ ဂဏှာမိ၊ တွံ နိဗ္ဘယော ဂစ္ဆာ"တိ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ ကုက္ကုဋော ပက္ခေ ပပ္ဖောဋေတွာ အာကာသေန ဂန္တွာ ဝဋရုက္ခေ နိလီယိ။ တဿ ကုက္ကုဋဿ အဘယဒိန္နဋ္ဌာနံ ကုက္ကုဋဂိရိ နာမ ဇာတံ။

ရာဇာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ အမစ္စပုတ္တံ ပက္ကောသာပေတွာ သဗ္ဗာဘရဏေဟိ အလင်္ကရိတွာ အာဟ "တာတ မယာ တွံ ဧတဒတ္ထမေဝ ဝီမံသိတော၊ မယှံ တိတ္တိရမံသံ ခါဒိတုကာမဿ တီဏိ သံဝစ္ဆရာနိ အတိက္ကန္တာနိ၊ သက္ခိဿသိ မေ တိကောဋိပရိသုဒ္ဓံ ကတွာ ဥပဋ္ဌာပေတု"န္တိ။ "ဧတံ နာမ ဒေဝ မယှံ ကမ္မ"န္တိ နိက္ခမိတွာ ဒွါရန္တရေ ဌိတော ဧကံ ပုရိသံ ပါတောဝ တယော တိတ္တိရေ ဂဟေတွာ ပဝိသန္တံ ဒိသွာ ဒွေ ကဟာပဏေ ဒတွာ တိတ္တိရေ အာဒါယ ပရိသောဓေတွာ ဇီရကာဒီဟိ ဝါသေတွာ အင်္ဂါရေသု သုပက္ကေ ပစိတွာ ရညော ဥပဋ္ဌာပေသိ။ ရာဇာ မဟာတလေ သိရီပလ္လင်္ကေ နိသိန္နောဝ ဧကံ ဂဟေတွာ ထောကံ ဆိန္ဒိတွာ မုခေ ပက္ခိပိ၊ တာဝဒေဝဿ သတ္တရသဟရဏီသဟဿာနိ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ။

တသ္မိံ သမယေ ဘိက္ခုသံဃံ သရိတွာ "မာဒိသော နာမ ပထဝိဿရော ရာဇာ တိတ္တိရမံသံ ခါဒိတုကာမော တီဏိ သံဝစ္ဆရာနိ န လဘိ၊ အပစ္စမာနော ဘိက္ခုသံဃော ကုတော လဘိဿတီ"တိ မုခေ ပက္ခိတ္တက္ခဏ္ဍံ ဘူမိယံ ဆဍ္ဍေသိ။ အမစ္စပုတ္တော ဇဏ္ဏုကေဟိ ပတိတွာ မုခေန ဂဏှိ။ ရာဇာ "အပေဟိ တာတ, ဇာနာမဟံ တဝ နိဒ္ဒောသဘာဝံ၊ ဣမိနာ နာမ ကာရဏေန မယာ ဧတံ ဆဍ္ဍိတ"န္တိ ကထေတွာ "သေသကံ တထေဝ သင်္ဂေါပေတွာ ဌပေဟီ"တိ အာဟ။

ပုနဒိဝသေ ရာဇကုလူပကော ထေရော ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။ အမစ္စပုတ္တော တံ ဒိသွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ ရာဇဂေဟံ ပဝေသေသိ။ အညတရော ဝုဍ္ဎပဗ္ဗဇိတောပိ ထေရဿ ပစ္ဆာသမဏော ဝိယ ဟုတွာ အနုဗန္ဓန္တော ပါဝိသိ။ ထေရော "ရညာ ပက္ကောသာပိတဘိက္ခု ဘဝိဿတီ"တိ ပမဇ္ဇိ။ အမစ္စပုတ္တောပိ "ထေရဿ ဥပဋ္ဌာကော ဘဝိဿတီ"တိ ပမာဒံ အာပဇ္ဇိ။ တေသံ နိသီဒါပေတွာ ယာဂုံ အဒံသု။ ယာဂုယာ ပီတာယ ရာဇာ တိတ္တိရေ ဥပနေသိ။ ထေရော ဧကံ ဂဏှိ၊

၁-သန္တဇ္ဇိယမာနံ (သီ) ၂-အာဃာတနဂဏ္ဌိကာယံ (သီ၊ သျာ)

itaropi ekaṁ gaṇhi. Rājā “anubhāgo atthi, anāpucchitvā khādituṁ na yuttan”ti mahātheraṁ āpucchi. Thero hatthaṁ pidahi, mahallakatthero sampaṭicchi. Rājā anattamano hutvā katabhattakiccaṁ theraṁ pattaṁ ādāya anugacchanto āha “bhante kulagehaṁ āgacchantehi uggahitavattaṁ bhikkhuṁ gahetvā āgantuṁ vaṭṭatī”ti. Thero tasmiṁ khaṇe aññāsi “na esa raññā pakkosāpito”ti.

Punadivase upaṭṭhākasāmaṇeraṁ gahetvā pāvisi. Rājā tadāpi yāguyā pītāya tittire upanāmesi. Thero ekaṁ aggahesi, sāmaṇero aṅguliṁ cāletvā majjhe chindāpetvā ekakoṭṭhāsameva aggahesi. Rājā taṁ koṭṭhāsaṁ mahātherassa upanāmesi. Mahāthero hatthaṁ pidahi, sāmaṇeropi pidahi. Rājā avidūre nisīditvā khaṇḍākhaṇḍaṁ chinditvā khādanto “uggahitavatte nissāya diyaḍḍhatittire khādituṁ labhimhā”ti āha. Tassa maṁse khāditamatteva kaṇṇehi pubbo nikkhami. Tato mukhaṁ vikkhāletvā sāmaṇeraṁ upasaṅkamitvā “pasannosmi tāta, aṭṭha te dhuvabhattāni demī”ti āha. Ahaṁ mahārāja upajjhāyassa dammīti. Aparāni aṭṭha demīti. Tāni amhākaṁ ācariyassa dammīti. Aparānipi aṭṭha demīti. Tāni samānupajjhāyānaṁ dammīti. Aparānipi aṭṭha demīti. Tāni bhikkhusaṁghassa dammīti. Aparānipi aṭṭha demīti. Sāmaṇero adhivāsesi. Evaṁ paṭiggahaṇamattaṁ jānanto anuppannañceva lābhaṁ uppādeti, uppannañca thāvaraṁ karoti. Idaṁ paṭiggahaṇapamāṇaṁ nāma. Tattha paribhogapamāṇaṁ paccavekkhaṇapayojanaṁ, “idamatthiyaṁ bhojanaṁ bhuñjāmī”ti pana paccavekkhitaparibhogasseva payojanattā paribhogapamāṇaṁyeva nāma[1], taṁ idha adhippetaṁ. Teneva **paṭisaṅkhā yoniso**ti-ādimāha, itarampi pana vaṭṭatiyeva.

Sīhaseyyanti ettha kāmabhogiseyyā petaseyyā sīhaseyyā Tathāgataseyyāti catasso seyyā. Tattha “yebhuyyena bhikkhave kāmabhogī vāmena passena sentī”ti[2] ayaṁ **kāmabhogiseyyā.** Tesaṁ hi yebhuyyena dakkhiṇapassena sayāno nāma natthi.

1. Paccavekkhitaparibhogoyeva paribhogapamāṇaṁ nāma (Sī, Syā)
2. Aṁ 1. 567 piṭṭhe.

ဣတရောပိ ဧကံ ဂဏှိ။ ရာဇာ “အနုဘာဂေါ အတ္ထိ၊ အနာပုစ္ဆိတွာ ခါဒိတုံ န ယုတ္တ”န္တိ မဟာထေရံ အာပုစ္ဆိ။ ထေရော ဟတ္ထံ ပိဒဟိ၊ မဟလ္လကတ္ထေရော သမ္ပဋိစ္ဆိ။ ရာဇာ အနတ္တမနော ဟုတွာ ကတဘတ္တကိစ္စံ ထေရံ ပတ္တံ အာဒါယ အနုဂစ္ဆန္တော အာဟ “ဘန္တေ ကုလဂေဟံ အာဂစ္ဆန္တေဟိ ဥဂ္ဂဟိတဝတ္တံ ဘိက္ခုံ ဂဟေတွာ အာဂန္တုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ ထေရော တသ္မိံ ခဏေ အညာသိ “န ဧသ ရညာ ပက္ကောသာပိတော”တိ။

ပုနဒိဝသေ ဥပဋ္ဌာကသာမဏေရံ ဂဟေတွာ ပါဝိသိ။ ရာဇာ တဒါပိ ယာဂုယာ ပီတာယ တိတ္တိရေ ဥပနာမေသိ။ ထေရော ဧကံ အဂ္ဂဟေသိ၊ သာမဏေရော အင်္ဂုလိံ စာလေတွာ မဇ္ဈေ ဆိန္ဒာပေတွာ ဧကကောဋ္ဌာသမေဝ အဂ္ဂဟေသိ။ ရာဇာ တံ ကောဋ္ဌာသံ မဟာထေရဿ ဥပနာမေသိ။ မဟာထေရော ဟတ္ထံ ပိဒဟိ၊ သာမဏေရောပိ ပိဒဟိ။ ရာဇာ အဝိဒူရေ နိသီဒိတွာ ခဏ္ဍာခဏ္ဍံ ဆိန္ဒိတွာ ခါဒန္တော “ဥဂ္ဂဟိတဝတ္တေ နိဿာယ ဒိယဍ္ဎတိတ္တိရေ ခါဒိတုံ လဘိမှာ”တိ အာဟ။ တဿ မံသေ ခါဒိတမတ္တေဝ ကဏ္ဏေဟိ ပုဗ္ဗော နိက္ခမိ။ တတော မုခံ ဝိက္ခာလေတွာ သာမဏေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ပသန္နောသ္မိ တာတ, အဋ္ဌ တေ ဓုဝဘတ္တာနိ ဒေမီ”တိ အာဟ။ အဟံ မဟာရာဇ ဥပဇ္ဈာယဿ ဒမ္မီတိ။ အပရာနိ အဋ္ဌ ဒေမီတိ။ တာနိ အမှာကံ အာစရိယဿ ဒမ္မီတိ။ အပရာနိပိ အဋ္ဌ ဒေမီတိ။ တာနိ သမာနုပဇ္ဈာယာနံ ဒမ္မီတိ။ အပရာနိပိ အဋ္ဌ ဒေမီတိ။ တာနိ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒမ္မီတိ။ အပရာနိပိ အဋ္ဌ ဒေမီတိ။ သာမဏေရော အဓိဝါသေသိ။ ဧဝံ ပဋိဂ္ဂဟဏမတ္တံ ဇာနန္တော အနုပ္ပန္နဉ္စေဝ လာဘံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဥပ္ပန္နဉ္စ ထာဝရံ ကရောတိ။ ဣဒံ ပဋိဂ္ဂဟဏပမာဏံ နာမ။ တတ္ထ ပရိဘောဂပမာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏပယောဇနံ၊ “ဣဒမတ္ထိယံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇာမီ”တိ ပန ပစ္စဝေက္ခိတပရိဘောဂဿေဝ ပယောဇနတ္တာ ပရိဘောဂပမာဏံယေဝ နာမ[1]၊ တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ တေနေဝ **ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော**တိအာဒိမာဟ၊ ဣတရမ္ပိ ပန ဝဋ္ဋတိယေဝ။

သီဟသေယျန္တိ ဧတ္ထ ကာမဘောဂိသေယျာ ပေတသေယျာ သီဟသေယျာ တထာဂတသေယျာတိ စတဿော သေယျာ။ တတ္ထ “ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ ကာမဘောဂီ ဝါမေန ပဿေန သေန္တီ”တိ[2] အယံ **ကာမဘောဂိသေယျာ**။ တေသံ ဟိ ယေဘုယျေန ဒက္ခိဏပဿေန သယာနော နာမ နတ္ထိ။

၁-ပစ္စဝေက္ခိတပရိဘောဂေါယေဝ ပရိဘောဂပမာဏံ နာမ (သီ၊ သျာ) ၂-အံ ၁-၅၆၇-ပိဋ္ဌေ။

“Yebhuyyena bhikkhave petā uttānā sentī”ti[1] ayaṁ **petaseyyā.** Petā hi appamaṁsalohitattā aṭṭhisaṅghāṭajaṭitā ekena passena sayituṁ na sakkonti, uttānāva sayanti.

“Yebhuyyena bhikkhave sīho migarājā naṅguṭṭhaṁ antarasatthimhi anupakkhipitvā dakkhiṇena passena sayatī”ti[1] ayaṁ **sīhaseyyā.** Tejussadattā hi sīho migarājā dve purimapāde ekasmiṁ, pacchimapāde ekasmiṁ ṭhāne ṭhapetvā naṅguṭṭhaṁ antarasatthimhi pakkhipitvā purimapādapacchimapādanaṅguṭṭhānaṁ ṭhitokāsaṁ sallakkhetvā dvinnaṁ purimapādānaṁ matthake sīsaṁṭhapetvā sayati, divasampi sayitvā pabujjhamāno na utrasanto pabujjhati, sīsaṁ pana ukkhipitvā purimapādādīnaṁ ṭhitokāsaṁ sallakkheti. Sace kiñci ṭhānaṁ vijahitvā ṭhitaṁ hoti, “nayidaṁ tuyhaṁ jātiyā sūrabhāvassa ca anurūpan”ti anattamano hutvā tattheva[2] sayati, na gocarāya pakkamati. Avijahitvā ṭhite pana “tuyhaṁ jātiyā ca sūrabhāvassa ca anurūpamidan”ti haṭṭhatuṭṭho uṭṭhāya sīhavijambhitaṁ vijambhitvā kesarabhāraṁ vidhunitvā tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkamati.

Catutthajjhānaseyyā pana **Tathāgataseyyā**ti vuccati. Tāsu idha sīhaseyyā āgatā. Ayaṁ hi tejussada-iriyāpathattā uttamaseyyā nāma.

Pāde pādanti dakkhiṇapāde vāmapādaṁ. **Accādhāyā**ti ati-ādhāya, īsakaṁ atikkamma ṭhapetvā. Gopphakena hi gopphake, jāṇunā vā jāṇumhi saṁghaṭṭiyamāne abhiṇhaṁ vedanā uppajjati, cittaṁ ekaggaṁ na hoti, seyyā aphāsukā hoti. Yathā pana na saṁghaṭṭeti, evaṁ atikkamma ṭhapite vedanā nuppajjati, cittaṁ ekaggaṁ hoti, seyyā phāsukā hoti. Tasmā evaṁ seyyaṁ kappeti.

Sato sampajānoti satiyā ceva sampajaññena ca samannāgato. Kathaṁ niddāyanto sato sampajāno hotīti? Satisampajaññassa appahānena. Ayaṁ hi divasañceva sakalayāmañca āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhetvā paṭhamayāmāvasāne caṅkamā oruyha pāde dhovantopi mūlakammaṭṭhānaṁ avijahantova dhovati, taṁ avijahantova

1. Aṁ 1. 567 piṭṭhe. 2. Tatheva (Sī)

“ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ ပေတာ ဥတ္တာနာ သေန္တီ”တိ[၁] အယံ **ပေတသေယျာ**။ ပေတာ ဟိ အပ္ပမံသလောဟိတတ္တာ အဋ္ဌိသင်္ဃာဋဇဋိတာ ဧကေန ပဿေန သယိတုံ န သက္ကောန္တိ, ဥတ္တာနာဝ သယန္တိ။

“ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ သီဟော မိဂရာဇာ နင်္ဂုဋ္ဌံ အန္တရသတ္ထိမှိ အနုပက္ခိပိတွာ ဒက္ခိဏေန ပဿေန သယတီ”တိ[၁] အယံ **သီဟသေယျာ**။ တေဇုဿဒတ္တာ ဟိ သီဟော မိဂရာဇာ ဒွေ ပုရိမပါဒေ ဧကသ္မိံ, ပစ္ဆိမပါဒေ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဌပေတွာ နင်္ဂုဋ္ဌံ အန္တရသတ္ထိမှိ ပက္ခိပိတွာ ပုရိမပါဒပစ္ဆိမပါဒနင်္ဂုဋ္ဌာနံ ဌိတောကာသံ သလ္လက္ခေတွာ ဒွိန္နံ ပုရိမပါဒါနံ မတ္ထကေ သီသံ ဌပေတွာ သယတိ၊ ဒိဝသမ္ပိ သယိတွာ ပဗုဇ္ဈမာနော န ဥတြသန္တော ပဗုဇ္ဈတိ၊ သီသံ ပန ဥက္ခိပိတွာ ပုရိမပါဒါဒီနံ ဌိတောကာသံ သလ္လက္ခေတိ။ သစေ ကိဉ္စိ ဌာနံ ဝိဇဟိတွာ ဌိတံ ဟောတိ၊ “နယိဒံ တုယှံ ဇာတိယာ သူရဘာဝဿ စ အနုရူပ”န္တိ အနတ္တမနော ဟုတွာ တတ္ထေဝ[၂] သယတိ၊ န ဂေါစရာယ ပက္ကမတိ။ အဝိဇဟိတွာ ဌိတေ ပန “တုယှံ ဇာတိယာ စ သူရဘာဝဿ စ အနုရူပမိဒ”န္တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဥဋ္ဌာယ သီဟဝိဇမ္ဘိတံ ဝိဇမ္ဘိတွာ ကေသရဘာရံ ဝိဓုနိတွာ တိက္ခတ္တုံ သီဟနာဒံ နဒိတွာ ဂေါစရာယ ပက္ကမတိ။

စတုတ္ထဇ္ဈာနသေယျာ ပန **တထာဂတသေယျာ**တိ ဝုစ္စတိ။ တာသု ဣဓ သီဟသေယျာ အာဂတာ။ အယံ ဟိ တေဇုဿဒဣရိယာပထတ္တာ ဥတ္တမသေယျာ နာမ။

ပါဒေ ပါဒန္တိ ဒက္ခိဏပါဒေ ဝါမပါဒံ။ **အစ္စာဓာယာ**တိ အတိအာဓာယ၊ ဤသကံ အတိက္ကမ္မ ဌပေတွာ။ ဂေါပ္ဖကေန ဟိ ဂေါပ္ဖကေ, ဇာဏုနာ ဝါ ဇာဏုမှိ သံဃဋ္ဋိယမာနေ အဘိဏှံ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ န ဟောတိ၊ သေယျာ အဖာသုကာ ဟောတိ။ ယထာ ပန န သံဃဋ္ဋေတိ၊ ဧဝံ အတိက္ကမ္မ ဌပိတေ ဝေဒနာ နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ သေယျာ ဖာသုကာ ဟောတိ။ တသ္မာ ဧဝံ သေယျံ ကပ္ပေတိ။

သတော သမ္ပဇာနောတိ သတိယာ စေဝ သမ္ပဇညေန စ သမန္နာဂတော။ ကထံ နိဒ္ဒါယန္တော သတော သမ္ပဇာနော ဟောတီတိ? သတိသမ္ပဇညဿ အပ္ပဟာနေန။ အယံ ဟိ ဒိဝသဉ္စေဝ သကလယာမဉ္စ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတွာ ပဌမယာမာဝသာနေ စင်္ကမာ ဩရုယှ ပါဒေ ဓောဝန္တောပိ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိဇဟန္တောဝ ဓောဝတိ၊ တံ အဝိဇဟန္တောဝ

၁-အံ ၁-၅၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တထေဝ (သီ)

dvāraṁ vivarati, mañce nisīdati, avijahantova niddaṁ okkamati. Pabujjhanto pana mūlakammaṭṭhānaṁ gahetvāva pabujjhati. Evaṁ niddaṁ okkamantopi sato sampajāno hoti. Etaṁ pana ñāṇadhātukanti na rocayiṁsu.

Vuttanayena panesa cittaṁ parisodhetvā paṭhamayāmāvasāne “upādinnakaṁ sarīraṁ niddāya samassāsessāmī”ti caṅkamā oruyha mūlakammaṭṭhānaṁ avijahantova pāde dhovati, dvāraṁ vivarati, mañce pana nisīditvā mūlakammaṭṭhānaṁ pahāya “khandhāva khandhesu, dhātuyova dhātūsu paṭihaññantī”ti senāsanaṁ paccavekkhanto kamena niddaṁ okkamati, pabujjhanto pana mūlakammaṭṭhānaṁ gahetvāva pabujjhati. Evaṁ niddaṁ okkamantopi sato sampajāno nāma hotīti veditabbo.

Iti imasmiṁ sutte tivaṅgikā pubbabhāgavipassanāva kathitā. Ettakeneva pana vosānaṁ anāpajjitvā tāneva indriyabalabojjhaṅgāni samodhānetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā bhikkhu arahattaṁ pāpuṇātīti. Evaṁ yāva arahattā desanā kathetabbā.

3. Kummopamasuttavaṇṇanā

240. Tatiye **kummo**ti aṭṭhikummo. **Kacchapo**ti tasseva vevacanaṁ. **Anunadītīre**ti nadiyā anutīre. **Gocarapasuto**ti “sace kiñci phalāphalaṁ labhissāmi, khādissāmī”ti gocaratthāya pasuto ussukko tannibandho[1]. **Samodahitvā**ti samugge viya pakkhipitvā. **Saṅkasāyatī**ti acchati. **Samodahan**ti samodahanto ṭhapento. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā kummo aṅgāni sake kapāle samodahanto siṅgālassa otāraṁ na deti, na ca naṁ siṅgālo pasahati, evaṁ bhikkhu attano manovitakke sake ārammaṇakapāle samodahanto kilesamārassa otāraṁ na deti, na ca naṁ māro pasahati.

Anissitoti taṇhādiṭṭhinissayehi anissito. **Aññamaheṭhayāno**ti aññaṁ kañci puggalaṁ aviheṭhento. **Parinibbuto**ti kilesaparinibbānena parinibbuto. **Nūpavadeyya kañcī**ti aññaṁ kañci puggalaṁ sīlavipattiyā vā ācāravipattiyā vā attānaṁ ukkaṁsetukāmatāya

1. Tantibaddho (Sī, Syā)

ဒွါရံ ဝိဝရတိ၊ မဉ္စေ နိသီဒတိ၊ အဝိဇဟန္တောဝ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမတိ။ ပဗုဇ္ဈန္တော ပန မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာဝ ပဗုဇ္ဈတိ။ ဧဝံ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမန္တောပိ သတော သမ္ပဇာနော ဟောတိ။ ဧတံ ပန ဉာဏဓာတုကန္တိ န ရောစယိံသု။

ဝုတ္တနယေန ပနေသ စိတ္တံ ပရိသောဓေတွာ ပဌမယာမာဝသာနေ “ဥပါဒိန္နကံ သရီရံ နိဒ္ဒါယ သမဿာသေဿာမီ”တိ စင်္ကမာ ဩရုယှ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိဇဟန္တောဝ ပါဒေ ဓောဝတိ၊ ဒွါရံ ဝိဝရတိ၊ မဉ္စေ ပန နိသီဒိတွာ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ပဟာယ “ခန္ဓာဝ ခန္ဓေသု, ဓာတုယောဝ ဓာတူသု ပဋိဟညန္တီ”တိ သေနာသနံ ပစ္စဝေက္ခန္တော ကမေန နိဒ္ဒံ ဩက္ကမတိ၊ ပဗုဇ္ဈန္တော ပန မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာဝ ပဗုဇ္ဈတိ။ ဧဝံ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမန္တောပိ သတော သမ္ပဇာနော နာမ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တိဝင်္ဂိကာ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာဝ ကထိတာ။ ဧတ္တကေနေဝ ပန ဝေါသာနံ အနာပဇ္ဇိတွာ တာနေဝ ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ သမောဓာနေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဘိက္ခု အရဟတ္တံ ပါပုဏာတီတိ။ ဧဝံ ယာဝ အရဟတ္တာ ဒေသနာ ကထေတဗ္ဗာ။

၃-ကုမ္မောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၀။ တတိယေ **ကုမ္မော**တိ အဋ္ဌိကုမ္မော။ **ကစ္ဆပေါ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **အနုနဒီတီရေ**တိ နဒိယာ အနုတီရေ။ **ဂေါစရပသုတော**တိ “သစေ ကိဉ္စိ ဖလာဖလံ လဘိဿာမိ၊ ခါဒိဿာမီ”တိ ဂေါစရတ္ထာယ ပသုတော ဥဿုက္ကော တန္နိဗန္ဓော[1]။ **သမောဒဟိတွာ**တိ သမုဂ္ဂေ ဝိယ ပက္ခိပိတွာ။ **သင်္ကသာယတီ**တိ အစ္ဆတိ။ **သမောဒဟ**န္တိ သမောဒဟန္တော ဌပေန္တော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ ကုမ္မော အင်္ဂါနိ သကေ ကပါလေ သမောဒဟန္တော သိင်္ဂါလဿ ဩတာရံ န ဒေတိ၊ န စ နံ သိင်္ဂါလော ပသဟတိ၊ ဧဝံ ဘိက္ခု အတ္တနော မနောဝိတက္ကေ သကေ အာရမ္မဏကပါလေ သမောဒဟန္တော ကိလေသမာရဿ ဩတာရံ န ဒေတိ၊ န စ နံ မာရော ပသဟတိ။

အနိဿိတောတိ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယေဟိ အနိဿိတော။ **အညမဟေဌယာနော**တိ အညံ ကဉ္စိ ပုဂ္ဂလံ အဝိဟေဌေန္တော။ **ပရိနိဗ္ဗုတော**တိ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတော။ **နူပဝဒေယျ ကဉ္စီ**တိ အညံ ကဉ္စိ ပုဂ္ဂလံ သီလဝိပတ္တိယာ ဝါ အာစာရဝိပတ္တိယာ ဝါ အတ္တာနံ ဥက္ကံသေတုကာမတာယ

၁-တန္တိဗဒ္ဓေါ (သီ၊ သျာ)

vā paraṁ vambhetukāmatāya vā na upavadeyya, aññadatthu pañca dhamme ajjhattaṁ upaṭṭhapetvā “kālena vakkhāmi, no akālena, bhūtena vakkhāmi, no abhūtena, saṇhena vakkhāmi, no pharusena, atthasaṁhitena vakkhāmi, no anatthasaṁhitena, mettacitto vakkhāmi, no dosantaro”ti evaṁ ullumpana[1]sabhāvasaṇṭhiteneva cittena viharati.

4. Paṭhamadārukkhandhopamasuttavaṇṇanā

241. Catutthe **addasā**ti Gaṅgātīre paññattavarabuddhāsane nisinno addasa. **Vuyhamānan**ti caturassaṁ tacchetvā pabbatantare ṭhapitaṁ vātātapena suparisukkhaṁ[2] pāvussake meghe vassante udakena uplavitvā anupubbena Gaṅgāya nadiyā sote patitaṁ tena sotena vuyhamānaṁ. **Bhikkhū āmantesī**ti “iminā dārukkhandhena sadisaṁ katvā mama sāsane saddhāpabbajitaṁ kulaputtaṁ dassessāmī”ti dhammaṁ desetukāmatāya āmantesi. **Amuṁ mahantaṁ dārukkhandhaṁ Gaṅgāya nadiyā sotena vuyhamānan**ti idaṁ pana aṭṭhadosavimuttattā sotapaṭipannassa dārukkhandhassa apare samuddapattiyā antarāyakare aṭṭha dose dassetuṁ ārabhi.

Tatrassa evaṁ aṭṭhadosavimuttatā veditabbā—eko hi Gaṅgāya nadiyā avidūre pabbatatale jāto nānāvallīhi paliveṭhito paṇḍupalāsataṁ āpajjitvā upacikādīhi khajjamāno tasmiṁyeva ṭhāne apaṇṇattikabhāvaṁ gacchati, ayaṁ dārukkhandho Gaṅgaṁ otaritvā vaṅkaṭṭhānesu[3] vilāsamāno sāgaraṁ patvā maṇivaṇṇe ūmipiṭṭhe sobhituṁ na labhati. (1)

Aparo Gaṅgātīre bahimūlo antosākho hutvā jāto, ayaṁ kiñcāpi kālena kālaṁ olambinīhi sākhāti udakaṁ phusati, bahimūlattā pana Gaṅgaṁ otaritvā vaṅkaṭṭhānesu[4] vilāsamāno sāgaraṁ patvā maṇivaṇṇe ūmīpiṭṭhe sobhituṁ na labhati. (2)

Aparo majjhe Gaṅgāya jāto, daḷhamūlena pana suppatiṭṭhito, bahi cassa gatā vaṅkasākhā nānāvallīhi ābaddhā, ayampi daḷhamūlattā bahiddhā vallīhi ābaddhattā ca Gaṅgaṁ otaritvā -pa- sobhituṁ na labhati. (3)

1. Ullapana (Sī, Syā)
2. Suparipakkaṁ (Ka)
3. Bahiṭhānesu (Ka)
4. Gaṅgāṭṭhānesu (Ka)

ဝါ ပရံ ဝမ္ဘေတုကာမတာယ ဝါ န ဥပဝဒေယျ၊ အညဒတ္ထု ပဉ္စ ဓမ္မေ အဇ္ဈတ္တံ ဥပဋ္ဌပေတွာ “ကာလေန ဝက္ခာမိ, နော အကာလေန၊ ဘူတေန ဝက္ခာမိ, နော အဘူတေန၊ သဏှေန ဝက္ခာမိ, နော ဖရုသေန၊ အတ္ထသံဟိတေန ဝက္ခာမိ, နော အနတ္ထသံဟိတေန၊ မေတ္တစိတ္တော ဝက္ခာမိ, နော ဒေါသန္တရော”တိ ဧဝံ ဥလ္လုမ္ပန[၁]သဘာဝသဏ္ဌိတေနေဝ စိတ္တေန ဝိဟရတိ။

၄-ပဌမဒါရုက္ခန္ဓောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၁။ စတုတ္ထေ **အဒ္ဒသာ**တိ ဂင်္ဂါတီရေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နော အဒ္ဒသ။ **ဝုယှမာနန္တိ** စတုရဿံ တစ္ဆေတွာ ပဗ္ဗတန္တရေ ဌပိတံ ဝါတာတပေန သုပရိသုက္ခံ[၂] ပါဝုဿကေ မေဃေ ဝဿန္တေ ဥဒကေန ဥပ္လဝိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဂင်္ဂါယ နဒိယာ သောတေ ပတိတံ တေန သောတေန ဝုယှမာနံ။ **ဘိက္ခူ အာမန္တေသီ**တိ “ဣမိနာ ဒါရုက္ခန္ဓေန သဒိသံ ကတွာ မမ သာသနေ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတံ ကုလပုတ္တံ ဒဿေဿာမီ”တိ ဓမ္မံ ဒေသေတုကာမတာယ အာမန္တေသိ။ **အမုံ မဟန္တံ ဒါရုက္ခန္ဓံ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ သောတေန ဝုယှမာနန္တိ** ဣဒံ ပန အဋ္ဌဒေါသဝိမုတ္တတ္တာ သောတပဋိပန္နဿ ဒါရုက္ခန္ဓဿ အပရေ သမုဒ္ဒပတ္တိယာ အန္တရာယကရေ အဋ္ဌ ဒေါသေ ဒဿေတုံ အာရဘိ။

တတြဿ ဧဝံ အဋ္ဌဒေါသဝိမုတ္တတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဧကော ဟိ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ အဝိဒူရေ ပဗ္ဗတတလေ ဇာတော နာနာဝလ္လီဟိ ပလိဝေဌိတော ပဏ္ဍုပလာသတံ အာပဇ္ဇိတွာ ဥပစိကာဒီဟိ ခဇ္ဇမာနော တသ္မိံယေဝ ဌာနေ အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝံ ဂစ္ဆတိ၊ အယံ ဒါရုက္ခန္ဓော ဂင်္ဂံ ဩတရိတွာ ဝင်္ကဋ္ဌာနေသု[၃] ဝိလာသမာနော သာဂရံ ပတွာ မဏိဝဏ္ဏေ ဦမိပိဋ္ဌေ သောဘိတုံ န လဘတိ။ (၁)

အပရော ဂင်္ဂါတီရေ ဗဟိမူလော အန္တောသာခေါ ဟုတွာ ဇာတော၊ အယံ ကိဉ္စာပိ ကာလေန ကာလံ ဩလမ္ဗိနီဟိ သာခါဟိ ဥဒကံ ဖုသတိ၊ ဗဟိမူလတ္တာ ပန ဂင်္ဂံ ဩတရိတွာ ဝင်္ကဋ္ဌာနေသု[၄] ဝိလာသမာနော သာဂရံ ပတွာ မဏိဝဏ္ဏေ ဦမိပိဋ္ဌေ သောဘိတုံ န လဘတိ။ (၂)

အပရော မဇ္ဈေ ဂင်္ဂါယ ဇာတော၊ ဒဠှမူလေန ပန သုပ္ပတိဋ္ဌိတော၊ ဗဟိ စဿ ဂတာ ဝင်္ကသာခါ နာနာဝလ္လီဟိ အာဗဒ္ဓါ၊ အယမ္ပိ ဒဠှမူလတ္တာ ဗဟိဒ္ဓါ ဝလ္လီဟိ အာဗဒ္ဓတ္တာ စ ဂင်္ဂံ ဩတရိတွာ။ပ။ သောဘိတုံ န လဘတိ။ (၃)

၁-ဥလ္လပန (သီ၊ သျာ)
၂-သုပရိပက္ကံ (က)
၃-ဗဟိဋ္ဌာနေသု (က)
၄-ဂင်္ဂါဋ္ဌာနေသု (က)

Aparo patitaṭṭhāneyeva vālikāya otthaṭo pūtibhāvaṁ āpajjati, ayampi Gaṅgaṁ otaritvā -pa- na labhati. (4)

Aparo dvinnaṁ pāsāṇānaṁ antare jātattā sunikhāto viya niccalo ṭhito, āgatāgataṁ udakaṁ dvidhā phāleti, ayaṁ pāsāṇantare suṭṭhu patiṭṭhitattā Gaṅgaṁ otaritvā -pa- na labhati. (5)

Aparo abbhokāsaṭṭhāne nabhaṁ pūretvā vallīhi ābaddho ṭhito. Ekaṁ dve saṁvacchare atikkamitvā āgate mahoghe[1] sakiṁ vā dvikkhattuṁ vā temeti, ayampi nabhaṁ pūretvā ṭhitatāya ceva ekassa vā dvinnaṁ vā saṁvaccharānaṁ accayena sakiṁ vā dvikkhattuṁ vā temanatāya ca Gaṅgaṁ otaritvā -pa- na labhati. (6)

Aparopi majjhe Gaṅgāya dīpake jāto mudukkhandhasākho[2] oghe āgate anusotaṁ nipajjitvā udake gate sīsaṁ ukkhipitvā naccanto viya tiṭṭhati. Yassatthāya sāgaro Gaṅgaṁ evaṁ viya vadati "bhoti gaṅge tvaṁ mayhaṁ candanasārasalaḷasārādīni nānādārūni āharasi, dārukkhandhaṁ pana[3] nāharasī"ti. Sulabho esa deva, punavāre jānissāmīti. Punavāre tambavaṇṇena udakena āliṅgamānā viya āgacchati. Sopi tatheva anusotaṁ nipajjitvā udake gate sīsaṁ ukkhipitvā naccanto viya tiṭṭhati. Ayaṁ attano mudutāya Gaṅgaṁ otaritvā -pa- na labhati. (7)

Aparo Gaṅgaya nadiyā tiriyaṁ patito vālikāya ottharito antarasetu viya bahūnaṁ paccayo jāto, ubhosu tīresu veḷunaḷakarañjakakudhādayo uplavitvā tattheva lagganti. Tathā nānāvidhā gacchā vuyhamānā bhinnamusalabhinnasuppa-ahikukkurahatthi-assādikuṇapānipi tattheva lagganti, Mahāgaṅgāpi naṁ āsajja bhijjitvā dvidhā gacchati, macchakacchapakumbhīlamakarādayopi tattheva vāsaṁ kappenti. Ayampi tiriyaṁ patitvā mahājanassa paccayattakatabhāvena[4] Gaṅgaṁ otaritvā vaṅkaṭṭhānesu[5] vilāsamāno sāgaraṁ patvā maṇivaṇṇe ūmipiṭṭhe sobhituṁ na labhati. (8)

Iti Bhagavā imehi aṭṭhahi dosehi vimuttattā sotapaṭipannassa dārukkhandhassa apare samuddapattiyā antarāyakare aṭṭha dose dassetuṁ

1. Mahāmeghe (Ka) 2. Mududārukkhandhasākho (Ka)
3. Mududārukkhandhe (Ka) 4. Paccayatthakatabhāvena (Sī), paccatthikabhāvena (Ka)
5. Pattaṭṭhānesu (Ka)

အပရော ပတိတဋ္ဌာနေယေဝ ဝါလိကာယ ဩတ္ထဋော ပူတိဘာဝံ အာပဇ္ဇတိ၊ အယမ္ပိ ဂင်္ဂံ ဩတရိတွာ။ပ။ န လဘတိ။ (၄)

အပရော ဒွိန္နံ ပါသာဏာနံ အန္တရေ ဇာတတ္တာ သုနိခါတော ဝိယ နိစ္စလော ဌိတော၊ အာဂတာဂတံ ဥဒကံ ဒွိဓာ ဖာလေတိ၊ အယံ ပါသာဏန္တရေ သုဋ္ဌု ပတိဋ္ဌိတတ္တာ ဂင်္ဂံ ဩတရိတွာ။ပ။ န လဘတိ။ (၅)

အပရော အဗ္ဘောကာသဋ္ဌာနေ နဘံ ပူရေတွာ ဝလ္လီဟိ အာဗဒ္ဓေါ ဌိတော။ ဧကံ ဒွေ သံဝစ္ဆရေ အတိက္ကမိတွာ အာဂတေ မဟောဃေ[၁] သကိံ ဝါ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝါ တေမေတိ၊ အယမ္ပိ နဘံ ပူရေတွာ ဌိတတာယ စေဝ ဧကဿ ဝါ ဒွိန္နံ ဝါ သံဝစ္ဆရာနံ အစ္စယေန သကိံ ဝါ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝါ တေမနတာယ စ ဂင်္ဂံ ဩတရိတွာ။ပ။ န လဘတိ။ (၆)

အပရောပိ မဇ္ဈေ ဂင်္ဂါယ ဒီပကေ ဇာတော မုဒုက္ခန္ဓသာခေါ[၂] ဩဃေ အာဂတေ အနုသောတံ နိပဇ္ဇိတွာ ဥဒကေ ဂတေ သီသံ ဥက္ခိပိတွာ နစ္စန္တော ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ ယဿတ္ထာယ သာဂရော ဂင်္ဂံ ဧဝံ ဝိယ ဝဒတိ "ဘောတိ ဂင်္ဂေ တွံ မယှံ စန္ဒနသာရသလဠသာရာဒီနိ နာနာဒါရူနိ အာဟရသိ၊ ဒါရုက္ခန္ဓံ ပန[၃] နာဟရသီ"တိ။ သုလဘော ဧသ ဒေဝ၊ ပုနဝါရေ ဇာနိဿာမီတိ။ ပုနဝါရေ တမ္ဗဝဏ္ဏေန ဥဒကေန အာလိင်္ဂမာနာ ဝိယ အာဂစ္ဆတိ။ သောပိ တထေဝ အနုသောတံ နိပဇ္ဇိတွာ ဥဒကေ ဂတေ သီသံ ဥက္ခိပိတွာ နစ္စန္တော ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ အယံ အတ္တနော မုဒုတာယ ဂင်္ဂံ ဩတရိတွာ။ပ။ န လဘတိ။ (၇)

အပရော ဂင်္ဂါယ နဒိယာ တိရိယံ ပတိတော ဝါလိကာယ ဩတ္ထရိတော အန္တရသေတု ဝိယ ဗဟူနံ ပစ္စယော ဇာတော၊ ဥဘောသု တီရေသု ဝေဠုနဠကရဉ္ဇကကုဓာဒယော ဥပ္ပလဝိတွာ တတ္ထေဝ လဂ္ဂန္တိ။ တထာ နာနာဝိဓာ ဂစ္ဆာ ဝုယှမာနာ ဘိန္နမုသလဘိန္နသုပ္ပအဟိကုက္ကုရဟတ္ထိအဿာဒိကုဏပါနိပိ တတ္ထေဝ လဂ္ဂန္တိ၊ မဟာဂင်္ဂါပိ နံ အာသဇ္ဇ ဘိဇ္ဇိတွာ ဒွိဓာ ဂစ္ဆတိ၊ မစ္ဆကစ္ဆပကုမ္ဘီလမကရာဒယောပိ တတ္ထေဝ ဝါသံ ကပ္ပေန္တိ။ အယမ္ပိ တိရိယံ ပတိတွာ မဟာဇနဿ ပစ္စယတ္တကတဘာဝေန[၄] ဂင်္ဂံ ဩတရိတွာ ဝင်္ကဋ္ဌာနေသု[၅] ဝိလာသမာနော သာဂရံ ပတွာ မဏိဝဏ္ဏေ ဦမိပိဋ္ဌေ သောဘိတုံ န လဘတိ။ (၈)

ဣတိ ဘဂဝါ ဣမေဟိ အဋ္ဌဟိ ဒေါသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ သောတာပဋိပန္နဿ ဒါရုက္ခန္ဓဿ အပရေ သမုဒ္ဒပတ္တိယာ အန္တရာယကရေ အဋ္ဌ ဒေါသေ ဒဿေတုံ

၁-မဟာမေဃေ (က) ၂-မုဒုဒါရုက္ခန္ဓသာခေါ (က) ၃-မုဒုဒါရုက္ခန္ဓေ (က)
၄-ပစ္စယတ္ထကတဘာဝေန (သီ)၊ ပစ္စတ္ထိကဘာဝေန (က) ၅-ပတ္တဋ္ဌာနေသု (က)

amuṁ mahantaṁ dārukkhandhaṁ Gaṅgāya nadiyā sotena vuyhamānanti-ādimāha. Tattha **na thale ussīdissatīti** thalaṁ nābhiruhissati. **Na manussaggāho gahessatīti** "mahā vatāyaṁ dārukkhandho"ti disvā uḷumpena taramānā gantvā gopānasī-ādīnaṁ atthāya manussā na gaṇhissanti. **Na amanussaggāho gahessatīti** "mahaggho ayaṁ candanasāro, vimānadvāre naṁ ṭhapessāmā"ti maññamānā na amanussā gaṇhissanti.

Evameva khoti ettha saddhiṁ bāhirehi aṭṭhahi dosehi evaṁ opammasaṁsandanaṁ veditabbaṁ—Gaṅgāya avidūre pabbatatale jāto tattheva upacikādīhi khajjamāno apaṇṇattikabhāvaṁ gatadārukkhandho viya hi "natthi dinnan"ti-ādikāya micchādiṭṭhiyā samannāgato puggalo veditabbo. Ayaṁ hi sāsanassa dūrībhūtattā ariyamaggaṁ oruyha samādhikulle nisinno nibbānasāgaraṁ pāpuṇituṁ na sakkoti. (1)

Gaṅgātīre bahimūlo antosākho hutvā jāto viya acchinnagihibandhano samaṇakuṭumbikapuggalo daṭṭhabbo. Ayaṁ hi "cittaṁ nāmetaṁ anibaddhaṁ, 'samaṇomhī'ti vadantova gihī hoti 'gihīmhī'ti vadantova samaṇo hoti, ko jānissati kiṁ bhavissatī"ti mahallakakāle pabbajantopi gihibandhanaṁ na vissajjeti. Mahallakapabbajitānañca sampatti nāma natthi. Tassa sace cīvaraṁ pāpuṇāti, antacchinnakaṁ vā jiṇṇadubbaṇṇaṁ vā pāpuṇāti. Senāsanampi vihārapaccante paṇṇasālā vā maṇḍapo vā pāpuṇāti. Piṇḍāya carantenāpi puttanattakānaṁ dārakānaṁ pacchato caritabbaṁ hoti, pariyante nisīditabbaṁ hoti. Tena so dukkhī dummano assūni muñcanto[1] "atthi me kulasantakaṁ dhanaṁ, kappati nu kho taṁ khādantena[2] jīvitun"ti cintetvā ekaṁ vinayadharaṁ pucchati "kiṁ bhante ācariya attano santakaṁ vicāretvā khādituṁ kappati, no kappatī"ti. Natthettha doso, kappatetanti[3]. So attano bhajamānake katipaye dubbace durācāre bhikkhū gahetvā sāyanhasamaye antogāmaṁ gantvā gāmamajjhe ṭhito gāmike pakkosāpetvā "amhākaṁ payogato uṭṭhitaṁ āyaṁ kassa dethā"ti āha. Bhante tumhe pabbajitā, mayaṁ kassa dassāmāti. Kiṁ pabbajitānaṁ attano santakaṁ na vaṭṭatīti kuddālapiṭakaṁ gahetvā khettamariyādabandhanādīni karonto nānappakāraṁ

1. Puñchanto (Ka) 2. Khādanto (Syā, Ka) 3. Vaṭṭatetanti (Sī, Syā)

အမုံ မဟန္တံ ဒါရုက္ခန္ဓံ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ သောတေန ဝုယှမာနန္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **န ထလေ ဥဿီဒိဿတီ**တိ ထလံ နာဘိရုဟိဿတိ။ **န မနုဿဂ္ဂါဟော ဂဟေဿတီ**တိ "မဟာ ဝတာယံ ဒါရုက္ခန္ဓော"တိ ဒိသွာ ဥဠုမ္ပေန တရမာနာ ဂန္တွာ ဂေါပါနသီအာဒီနံ အတ္ထာယ မနုဿာ န ဂဏှိဿန္တိ။ **န အမနုဿဂ္ဂါဟော ဂဟေဿတီ**တိ "မဟဂ္ဃော အယံ စန္ဒနသာရော၊ ဝိမာနဒွါရေ နံ ဌပေဿာမာ"တိ မညမာနာ န အမနုဿာ ဂဏှိဿန္တိ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ သဒ္ဓိံ ဗာဟိရေဟိ အဋ္ဌဟိ ဒေါသေဟိ ဧဝံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဂင်္ဂါယ အဝိဒူရေ ပဗ္ဗတတလေ ဇာတော တတ္ထေဝ ဥပစိကာဒီဟိ ခဇ္ဇမာနော အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝံ ဂတဒါရုက္ခန္ဓော ဝိယ ဟိ "နတ္ထိ ဒိန္န"န္တိအာဒိကာယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယံ ဟိ သာသနဿ ဒူရီဘူတတ္တာ အရိယမဂ္ဂံ ဩရုယှ သမာဓိကုလ္လေ နိသိန္နော နိဗ္ဗာနသာဂရံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောတိ။ (၁)

ဂင်္ဂါတီရေ ဗဟိမူလော အန္တောသာခေါ ဟုတွာ ဇာတော ဝိယ အစ္ဆိန္နဂိဟိဗန္ဓနော သမဏကုဋုမ္ဗိကပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အယံ ဟိ "စိတ္တံ နာမေတံ အနိဗဒ္ဓံ၊ 'သမဏောမှီ'တိ ဝဒန္တောဝ ဂိဟီ ဟောတိ 'ဂိဟီမှီ'တိ ဝဒန္တောဝ သမဏော ဟောတိ၊ ကော ဇာနိဿတိ ကိံ ဘဝိဿတီ"တိ မဟလ္လကကာလေ ပဗ္ဗဇန္တောပိ ဂိဟိဗန္ဓနံ န ဝိဿဇ္ဇေတိ။ မဟလ္လကပဗ္ဗဇိတာနဉ္စ သမ္ပတ္တိ နာမ နတ္ထိ။ တဿ သစေ စီဝရံ ပါပုဏာတိ၊ အန္တစ္ဆိန္နကံ ဝါ ဇိဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏံ ဝါ ပါပုဏာတိ။ သေနာသနမ္ပိ ဝိဟာရပစ္စန္တေ ပဏ္ဏသာလာ ဝါ မဏ္ဍပေါ ဝါ ပါပုဏာတိ။ ပိဏ္ဍာယ စရန္တေနာပိ ပုတ္တနတ္တကာနံ ဒါရကာနံ ပစ္ဆတော စရိတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ ပရိယန္တေ နိသီဒိတဗ္ဗံ ဟောတိ။ တေန သော ဒုက္ခီ ဒုမ္မနော အဿူနိ မုဉ္စန္တော[1] "အတ္ထိ မေ ကုလသန္တကံ ဓနံ၊ ကပ္ပတိ နု ခေါ တံ ခါဒန္တေန[2] ဇီဝိတု"န္တိ စိန္တေတွာ ဧကံ ဝိနယဓရံ ပုစ္ဆတိ "ကိံ ဘန္တေ အာစရိယ အတ္တနော သန္တကံ ဝိစာရေတွာ ခါဒိတုံ ကပ္ပတိ, နော ကပ္ပတီ"တိ။ နတ္ထေတ္ထ ဒေါသော၊ ကပ္ပတေတန္တိ[3]။ သော အတ္တနော ဘဇမာနကေ ကတိပယေ ဒုဗ္ဗစေ ဒုရာစာရေ ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ သာယနှသမယေ အန္တောဂါမံ ဂန္တွာ ဂါမမဇ္ဈေ ဌိတော ဂါမိကေ ပက္ကောသာပေတွာ "အမှာကံ ပယောဂတော ဥဋ္ဌိတံ အာယံ ကဿ ဒေထာ"တိ အာဟ။ ဘန္တေ တုမှေ ပဗ္ဗဇိတာ၊ မယံ ကဿ ဒဿာမာတိ။ ကိံ ပဗ္ဗဇိတာနံ အတ္တနော သန္တကံ န ဝဋ္ဋတီတိ ကုဒ္ဒါလပိဋကံ ဂဟေတွာ ခေတ္တမရိယာဒဗန္ဓနာဒီနိ ကရောန္တော နာနပ္ပကာရံ

၁-ပုဉ္ဆန္တော (က) ၂-ခါဒန္တော (သျာ၊ က) ၃-ဝဋ္ဋတေတန္တိ (သီ၊ သျာ)

pubbaṇṇāparaṇṇañceva phalāphale ca saṅgaṇhitvā hemantagimhavassānesu yaṁ yaṁ icchati, taṁ taṁ pacāpetvā khādanto samaṇakuṭumbiko hutvā jīvati. Kevalamassa pañcacūḷakena dārakena saddhiṁ pādaparicārikāva ekā natthi. Ayaṁ puggalo kiñcāpi olambinīhi sākhāhi udakaṁ phusamāno antosākho rukkho viya cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇādīsu bhikkhūnaṁ kāyasāmaggiṁ deti, gihibandhanassa pana acchinnatāya bahimūlattā ariyamaggaṁ otaritvā samādhikulle nisinno nibbānasāgaraṁ pāpuṇituṁ na sakkoti. (2)

Gaṅgāya majjhe jāto bahiddhā vallīhi ābaddhavaṅkasākho viya saṁghasantakaṁ nissāya jīvamāno bhinnājīvapuggalo daṭṭhabbo. Ekacco gihibandhanaṁ pahāya pabbajantopi sāruppaṭṭhāne pabbajjaṁ na labhati. Pabbajjā hi nāmesā paṭisandhiggahaṇasadisā. Yathā manussā yattha paṭisandhiṁ gaṇhanti, tesaṁyeva kulānaṁ ācāraṁ sikkhanti, evaṁ bhikkhūpi yesaṁ santike pabbajanti, tesaṁyeva ācāraṁ gaṇhanti. Tasmā ekacco asāruppaṭṭhāne pabbajitvā ovādānusāsanī-uddesaparipucchādīhi paribāhiro hutvā pātova muṇḍaghaṭaṁ gahetvā udakatitthaṁ gacchati, ācariyupajjhāyānaṁ bhattatthāya khandhe pattaṁ katvā bhattasālaṁ gacchati, dubbacasāmaṇerehi saddhiṁ nānākīḷaṁ kīḷati, ārāmikadārakehi saṁsaṭṭho viharati.

So daharabhikkhukāle attano anurūpehi daharabhikkhūhi ceva ārāmikehi ca saddhiṁ saṁghabhogaṁ gantvā[1] "ayaṁ khīṇāsavehi asukarañño santikā paṭiggahitasaṁghabhogo, tumhe saṁghassa idañcidañca na detha, na hi tumhākaṁ pavattiṁ sutvā rājā vā rājamahāmattā vā attamanā bhavissanti, etha dāni idañcidañca karothā"ti kuddālapiṭakāni gāhāpetvā heṭṭhā taḷākamātikāsu kattabbakiccāni kārāpetvā bahuṁ pubbaṇṇāparaṇṇaṁ vihāraṁ pavesetvā ārāmikehi attano upakārabhāvaṁ saṁghassa ārocāpeti. Saṁgho "ayaṁ daharo bahūpakāro, imassa sataṁ vā dvisataṁ vā dethā"ti dāpeti. Iti so ito cito ca saṁghasantakeneva vaḍḍhanto bahiddhā ekavīsatividhāhi anesanāhi baddho ariyamaggaṁ otaritvā samādhikulle nisinno nibbānasāgaraṁ pāpuṇituṁ na sakkoti. (3)

1. Patvā (Sī), katvā (Syā, Ka)

ပုဗ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏဉ္စေဝ ဖလာဖလေ စ သင်္ဂဏှိတွာ ဟေမန္တဂိမှဝဿာနေသု ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တံ ပစာပေတွာ ခါဒန္တော သမဏကုဋုမ္ဗိကော ဟုတွာ ဇီဝတိ။ ကေဝလမဿ ပဉ္စစူဠကေန ဒါရကေန သဒ္ဓိံ ပါဒပရိစာရိကာဝ ဧကာ နတ္ထိ။ အယံ ပုဂ္ဂလော ကိဉ္စာပိ ဩလမ္ဗိနီဟိ သာခါဟိ ဥဒကံ ဖုသမာနော အန္တောသာခေါ ရုက္ခော ဝိယ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏာဒီသု ဘိက္ခူနံ ကာယသာမဂ္ဂိံ ဒေတိ၊ ဂိဟိဗန္ဓနဿ ပန အစ္ဆိန္နတာယ ဗဟိမူလတ္တာ အရိယမဂ္ဂံ ဩတရိတွာ သမာဓိကုလ္လေ နိသိန္နော နိဗ္ဗာနသာဂရံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောတိ။ (၂)

ဂင်္ဂါယ မဇ္ဈေ ဇာတော ဗဟိဒ္ဓါ ဝလ္လီဟိ အာဗဒ္ဓဝင်္ကသာခေါ ဝိယ သံဃသန္တကံ နိဿာယ ဇီဝမာနော ဘိန္နာဇီဝပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဧကစ္စော ဂိဟိဗန္ဓနံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇန္တောပိ သာရုပ္ပဋ္ဌာနေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ န လဘတိ။ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဟိ နာမေသာ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏသဒိသာ။ ယထာ မနုဿာ ယတ္ထ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တိ၊ တေသံယေဝ ကုလာနံ အာစာရံ သိက္ခန္တိ၊ ဧဝံ ဘိက္ခူပိ ယေသံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ တေသံယေဝ အာစာရံ ဂဏှန္တိ။ တသ္မာ ဧကစ္စော အသာရုပ္ပဋ္ဌာနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဩဝါဒါနုသာသနီဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဒီဟိ ပရိဗာဟိရော ဟုတွာ ပါတောဝ မုဏ္ဍဃဋံ ဂဟေတွာ ဥဒကတိတ္ထံ ဂစ္ဆတိ၊ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ ဘတ္တတ္ထာယ ခန္ဓေ ပတ္တံ ကတွာ ဘတ္တသာလံ ဂစ္ဆတိ၊ ဒုဗ္ဗစသာမဏေရေဟိ သဒ္ဓိံ နာနာကီဠံ ကီဠတိ၊ အာရာမိကဒါရကေဟိ သံသဋ္ဌော ဝိဟရတိ။

သော ဒဟရဘိက္ခုကာလေ အတ္တနော အနုရူပေဟိ ဒဟရဘိက္ခူဟိ စေဝ အာရာမိကေဟိ စ သဒ္ဓိံ သံဃဘောဂံ ဂန္တွာ[၁] “အယံ ခီဏာသဝေဟိ အသုကရညော သန္တိကာ ပဋိဂ္ဂဟိတသံဃဘောဂေါ၊ တုမှေ သံဃဿ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ န ဒေထ၊ န ဟိ တုမှာကံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ရာဇာ ဝါ ရာဇမဟာမတ္တာ ဝါ အတ္တမနာ ဘဝိဿန္တိ၊ ဧထ ဒါနိ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ကရောထာ”တိ ကုဒ္ဒါလပိဋကာနိ ဂါဟာပေတွာ ဟေဋ္ဌာ တဠာကမာတိကာသု ကတ္တဗ္ဗကိစ္စာနိ ကာရာပေတွာ ဗဟုံ ပုဗ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏံ ဝိဟာရံ ပဝေသေတွာ အာရာမိကေဟိ အတ္တနော ဥပကာရဘာဝံ သံဃဿ အာရောစာပေတိ။ သံဃော “အယံ ဒဟရော ဗဟူပကာရော၊ ဣမဿ သတံ ဝါ ဒွိသတံ ဝါ ဒေထာ”တိ ဒါပေတိ။ ဣတိ သော ဣတော စိတော စ သံဃသန္တကေနေဝ ဝဍ္ဎန္တော ဗဟိဒ္ဓါ ဧကဝီသတိဝိဓာဟိ အနေသနာဟိ ဗဒ္ဓေါ အရိယမဂ္ဂံ ဩတရိတွာ သမာဓိကုလ္လေ နိသိန္နော နိဗ္ဗာနသာဂရံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောတိ။ (၃)

၁- ပတွာ (သီ)၊ ကတွာ (သျာ၊ က)

Patitaṭṭhāneyeva vālikāya ottharitvā pūtibhāvaṁ āpāditarukkho viya ālasiyamahagghaso veditabbo. Evarūpaṁ hi puggalaṁ āmisacakkhuṁ paccayalolaṁ vissaṭṭha-ācariyupajjhāyavattaṁ uddesaparipucchāyonisomanasikāravajjitaṁ sandhāya pañca nīvaraṇāni atthato evaṁ vadanti "bho kassa santikaṁ gacchāmā"ti[1]. Atha thinamiddhaṁ uṭṭhāya evamāha "kiṁ na passatha, eso asukavihāravāsī kusītapuggalo asukaṁ nāma gāmaṁ gantvā yāgumatthake yāguṁ, pūvamatthake pūvaṁ, bhattamatthake bhattaṁ ajjhoharitvā vihāraṁ āgamma vissaṭṭhasabbavatto uddesādivirahito mañcaṁ upagacchanto mayhaṁ okāsaṁ karotī"ti.

Tato kāmacchandanīvaraṇaṁ uṭṭhāyāha "bho tava okāse kate mayhaṁ katova hoti, idāneva so niddāyitvā kilesānurañjitova pabujjhitvā kāmavitakkaṁ vitakkessatī"ti. Tato byāpādanīvaraṇaṁ uṭṭhāyāha "tumhākaṁ okāse kate mayhaṁ katova hoti, idāneva niddāyitvā vuṭṭhito 'vattapaṭivattaṁ karohī'ti vuccamāno 'bho ime attano kammaṁ akatvā amhesu byāvaṭā'ti nānappakāraṁ pharusavacanaṁ vadanto akkhīni nīharitvā vicarissatī"ti. Tato uddhaccanīvaraṇaṁ uṭṭhāyāha "tumhākaṁ okāse kate mayhaṁ katova hoti, kusīto nāma vātāhato aggikkhandho viya uddhato[2] hotī"ti. Atha kukkuccanīvaraṇaṁ uṭṭhāyāha "tumhākaṁ okāse kate mayhaṁ katova hoti, kusīto nāma kukkuccapakatova hoti, akappiye kappiyasaññaṁ, kappiye ca akappiyasaññaṁ uppādetī"ti. Atha vicikicchānīvaraṇaṁ uṭṭhāyāha "tumhākaṁ okāse kate mayhaṁ katova hoti. Evarūpo hi aṭṭhasu ṭhānesu mahāvicikicchaṁ uppādesī"ti. Evaṁ ālasiyamahagghasaṁ pañca nīvaraṇāni caṇḍasunakhādayo viya siṅgacchinnaṁ[3] jaraggavaṁ ajjhottharitvā gaṇhanti. Sopi ariyamaggasotaṁ otaritvā samādhikulle nisinno nibbānasāgaraṁ pāpuṇituṁ na sakkoti. (4)

Dvinnaṁ pāsāṇānaṁ antare nikhātamūlākārena[4] ṭhitarukkho viya diṭṭhiṁ uppādetvā ṭhito diṭṭhigatiko veditabbo. So hi "arūpabhave rūpaṁ atthi, asaññībhave cittaṁ pavattati, bahucittakkhaṇiko lokuttaramaggo,

1. Gacchathāti (Ka)
2. Uṭṭhito (Sī, Syā)
3. Bahicchinnaṁ (Syā, Ka)
4. Nikhātasūlākārena (Ka)

ပတိတဋ္ဌာနေယေဝ ဝါလိကာယ ဩတ္ထရိတွာ ပူတိဘာဝံ အာပါဒိတရုက္ခော ဝိယ အာလသိယမဟဂ္ဃသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝရူပံ ဟိ ပုဂ္ဂလံ အာမိသစက္ခုံ ပစ္စယလောလံ ဝိဿဋ္ဌအာစရိယုပဇ္ဈာယဝတ္တံ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာယောနိသောမနသိကာရဝဇ္ဇိတံ သန္ဓာယ ပဉ္စ နီဝရဏာနိ အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒန္တိ "ဘော ကဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆာမာ"တိ[၁]။ အထ ထိနမိဒ္ဓံ ဥဋ္ဌာယ ဧဝမာဟ "ကိံ န ပဿထ၊ ဧသော အသုကဝိဟာရဝါသီ ကုသီတပုဂ္ဂလော အသုကံ နာမ ဂါမံ ဂန္တွာ ယာဂုမတ္ထကေ ယာဂုံ, ပူဝမတ္ထကေ ပူဝံ, ဘတ္တမတ္ထကေ ဘတ္တံ အဇ္ဈောဟရိတွာ ဝိဟာရံ အာဂမ္မ ဝိဿဋ္ဌသဗ္ဗဝတ္တော ဥဒ္ဒေသာဒိဝိရဟိတော မဉ္စံ ဥပဂစ္ဆန္တော မယှံ ဩကာသံ ကရောတီ"တိ။

တတော ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏံ ဥဋ္ဌာယာဟ "ဘော တဝ ဩကာသေ ကတေ မယှံ ကတောဝ ဟောတိ၊ ဣဒါနေဝ သော နိဒ္ဒါယိတွာ ကိလေသာနုရဉ္ဇိတောဝ ပဗုဇ္ဈိတွာ ကာမဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေဿတီ"တိ။ တတော ဗျာပါဒနီဝရဏံ ဥဋ္ဌာယာဟ "တုမှာကံ ဩကာသေ ကတေ မယှံ ကတောဝ ဟောတိ၊ ဣဒါနေဝ နိဒ္ဒါယိတွာ ဝုဋ္ဌိတော 'ဝတ္တပဋိဝတ္တံ ကရောဟီ'တိ ဝုစ္စမာနော 'ဘော ဣမေ အတ္တနော ကမ္မံ အကတွာ အမှေသု ဗျာဝဋာ'တိ နာနပ္ပကာရံ ဖရုသဝစနံ ဝဒန္တော အက္ခီနိ နီဟရိတွာ ဝိစရိဿတီ"တိ။ တတော ဥဒ္ဓစ္စနီဝရဏံ ဥဋ္ဌာယာဟ "တုမှာကံ ဩကာသေ ကတေ မယှံ ကတောဝ ဟောတိ၊ ကုသီတော နာမ ဝါတာဟတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ဝိယ ဥဒ္ဓတော[၂] ဟောတီ"တိ။ အထ ကုက္ကုစ္စနီဝရဏံ ဥဋ္ဌာယာဟ "တုမှာကံ ဩကာသေ ကတေ မယှံ ကတောဝ ဟောတိ၊ ကုသီတော နာမ ကုက္ကုစ္စပကတောဝ ဟောတိ၊ အကပ္ပိယေ ကပ္ပိယသညံ, ကပ္ပိယေ စ အကပ္ပိယသညံ ဥပ္ပါဒေတီ"တိ။ အထ ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏံ ဥဋ္ဌာယာဟ "တုမှာကံ ဩကာသေ ကတေ မယှံ ကတောဝ ဟောတိ။ ဧဝရူပေါ ဟိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု မဟာဝိစိကိစ္ဆံ ဥပ္ပါဒေသီ"တိ။ ဧဝံ အာလသိယမဟဂ္ဃသံ ပဉ္စ နီဝရဏာနိ စဏ္ဍသုနခါဒယော ဝိယ သိင်္ဂစ္ဆိန္နံ[၃] ဇရဂ္ဂဝံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဂဏှန္တိ။ သောပိ အရိယမဂ္ဂသောတံ ဩတရိတွာ သမာဓိကုလ္လေ နိသိန္နော နိဗ္ဗာနသာဂရံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောတိ။ (၄)

ဒွိန္နံ ပါသာဏာနံ အန္တရေ နိခါတမူလာကာရေန[၄] ဌိတရုက္ခော ဝိယ ဒိဋ္ဌိံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဌိတော ဒိဋ္ဌိဂတိကော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဟိ "အရူပဘဝေ ရူပံ အတ္ထိ၊ အသညီဘဝေ စိတ္တံ ပဝတ္တတိ၊ ဗဟုစိတ္တက္ခဏိကော လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ၊

၁-ဂစ္ဆထာတိ (က)
၂-ဥဋ္ဌိတော (သီ၊ သျာ)
၃-ဗဟိစ္ဆိန္နံ (သျာ၊ က)
၄-နိခါတသူလာကာရေန (က)

anusayo cittavippayutto, te ca[1] sattā sandhāvanti saṁsarantī”ti vadanto Ariṭṭho viya Kaṇṭakasāmaṇero viya ca vicarati. Pisuṇavāco pana hoti, upajjhāyādayo saddhivihārikādīhi bhindanto vicarati. Sopi ariyamaggasotaṁ otaritvā samādhikulle nisinno nibbānasāgaraṁ pāpuṇituṁ na sakkoti. (5)

Abbhokāse nabhaṁ pūretvā vallīhi ābaddho ṭhito ekaṁ dve saṁvacchare atikkamitvā āgate mahoghe sakiṁ vā dvikkhattuṁ vā temanarukkho viya mahallakakāle pabbajitvā paccante vasamāno dullabhasaṁghadassano ceva dullabhadhammassavano ca puggalo veditabbo. Ekacco hi vuḍḍhakāle pabbajito katipāhena upasampadaṁ labhitvā pañcavassakāle pātimokkhaṁ paguṇaṁ katvā dasavassakāle vinayadharattherassa santike vinayakathākāle maricaṁ vā harītakakhaṇḍaṁ vā mukhe ṭhapetvā bījanena mukhaṁ pidhāya niddāyanto nisīditvā lesakappena katavinayo nāma hutvā pattacīvaraṁ ādāya paccantaṁ gacchati. Tatra naṁ manussā sakkaritvā bhikkhudassanassa dullabhatāya “idheva bhante vasathā”ti vihāraṁ kāretvā pupphūpagaphalūpagarukkhe ropetvā tattha vāsenti.

Atha Mahāvihārasadisavihārā bahussutā bhikkhū “janapade cīvararajanādīni[2] katvā āgamissāmā”ti tattha gacchanti. So te disvā haṭṭhatuṭṭho vattapaṭivattaṁ katvā punadivase ādāya bhikkhācāragāmaṁ pavisitvā “asuko thero suttantiko, asuko ābhidhammiko, asuko vinayadharo, asuko Tepiṭako, evarūpe there kadā labhissatha, dhammassavanaṁ kārethā”ti vadati. Upāsakā “dhammassavanaṁ kāressāmā”ti vihāramaggaṁ sodhetvā sappitelādīni ādāya mahātheraṁ upasaṅkamitvā “bhante dhammassavanaṁ kāressāma[3], dhammakathikānaṁ vicārethā”ti vatvā punadivase āgantvā dhammaṁ suṇanti.

Nevāsikatthero āgantukānaṁ pattacīvarāni paṭisāmento antogabbheyeva divasabhāgaṁ vītināmeti. Divākathiko uṭṭhito sarabhāṇako[4] ghaṭena udakaṁ vamento viya sarabhāṇaṁ bhaṇitvā uṭṭhito,

1. Tadeva (Sī, Syā)
2. Vipassanādīni (Sī)
3. Karissāma (Ka)
4. Padabhāṇako (Sī, Syā)

အနုသယော စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တော၊ တေ စ[၁] သတ္တာ သန္ဓာဝန္တိ သံသရန္တီ”တိ ဝဒန္တော အရိဋ္ဌော ဝိယ ကဏ္ဋကသာမဏေရော ဝိယ စ ဝိစရတိ။ ပိသုဏဝါစော ပန ဟောတိ၊ ဥပဇ္ဈာယာဒယော သဒ္ဓိဝိဟာရိကာဒီဟိ ဘိန္ဒန္တော ဝိစရတိ။ သောပိ အရိယမဂ္ဂသောတံ ဩတရိတွာ သမာဓိကုလ္လေ နိသိန္နော နိဗ္ဗာနသာဂရံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောတိ။ (၅)

အဗ္ဘောကာသေ နဘံ ပူရေတွာ ဝလ္လီဟိ အာဗဒ္ဓေါ ဌိတော ဧကံ ဒွေ သံဝစ္ဆရေ အတိက္ကမိတွာ အာဂတေ မဟောဃေ သကိံ ဝါ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝါ တေမနရုက္ခော ဝိယ မဟလ္လကကာလေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပစ္စန္တေ ဝသမာနော ဒုလ္လဘသံဃဒဿနော စေဝ ဒုလ္လဘဓမ္မဿဝနော စ ပုဂ္ဂလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧကစ္စော ဟိ ဝုဍ္ဎကာလေ ပဗ္ဗဇိတော ကတိပါဟေန ဥပသမ္ပဒံ လဘိတွာ ပဉ္စဝဿကာလေ ပါတိမောက္ခံ ပဂုဏံ ကတွာ ဒသဝဿကာလေ ဝိနယဓရတ္ထေရဿ သန္တိကေ ဝိနယကထာကာလေ မရိစံ ဝါ ဟရီတကခဏ္ဍံ ဝါ မုခေ ဌပေတွာ ဗီဇနေန မုခံ ပိဓာယ နိဒ္ဒါယန္တော နိသီဒိတွာ လေသကပ္ပေန ကတဝိနယော နာမ ဟုတွာ ပတ္တစီဝရံ အာဒါယ ပစ္စန္တံ ဂစ္ဆတိ။ တတြ နံ မနုဿာ သက္ကရိတွာ ဘိက္ခုဒဿနဿ ဒုလ္လဘတာယ “ဣဓေဝ ဘန္တေ ဝသထာ”တိ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ ပုပ္ဖူပဂဖလူပဂရုက္ခေ ရောပေတွာ တတ္ထ ဝါသေန္တိ။

အထ မဟာဝိဟာရသဒိသဝိဟာရာ ဗဟုဿုတာ ဘိက္ခူ “ဇနပဒေ စီဝရရဇနာဒီနိ[၂] ကတွာ အာဂမိဿာမာ”တိ တတ္ထ ဂစ္ဆန္တိ။ သော တေ ဒိသွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဝတ္တပဋိဝတ္တံ ကတွာ ပုနဒိဝသေ အာဒါယ ဘိက္ခာစာရဂါမံ ပဝိသိတွာ “အသုကော ထေရော သုတ္တန္တိကော၊ အသုကော အာဘိဓမ္မိကော၊ အသုကော ဝိနယဓရော၊ အသုကော တေပိဋကော၊ ဧဝရူပေ ထေရေ ကဒါ လဘိဿထ၊ ဓမ္မဿဝနံ ကာရေထာ”တိ ဝဒတိ။ ဥပါသကာ “ဓမ္မဿဝနံ ကာရေဿာမာ”တိ ဝိဟာရမဂ္ဂံ သောဓေတွာ သပ္ပိတေလာဒီနိ အာဒါယ မဟာထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဘန္တေ ဓမ္မဿဝနံ ကာရေဿာမ[၃]၊ ဓမ္မကထိကာနံ ဝိစာရေထာ”တိ ဝတွာ ပုနဒိဝသေ အာဂန္တွာ ဓမ္မံ သုဏန္တိ။

နေဝါသိကတ္ထေရော အာဂန္တုကာနံ ပတ္တစီဝရာနိ ပဋိသာမေန္တော အန္တောဂဗ္ဘေယေဝ ဒိဝသဘာဂံ ဝီတိနာမေတိ။ ဒိဝါကထိကော ဥဋ္ဌိတော သရဘာဏကော[၄] ဃဋေန ဥဒကံ ဝမေန္တော ဝိယ သရဘာဏံ ဘဏိတွာ ဥဋ္ဌိတော၊

၁-တဒေဝ (သီ၊ သျာ)
၂-ဝိပဿနာဒီနိ (သီ)
၃-ကရိဿာမ (က)
၄-ပဒဘာဏကော (သီ၊ သျာ)

tampi so na jānāti. Rattikathiko sāgaraṁ khobhento viya rattiṁ kathetvā uṭṭhito, tampi so na jānāti. Paccūsakathiko kathetvā uṭṭhāsi, tampi so na jānāti. Pātova pana uṭṭhāya mukhaṁ dhovitvā therānaṁ pattacīvarāni upanāmetvā bhikkhācāraṁ upagacchanto mahātheraṁ āha “bhante divākathiko kataraṁ jātakaṁ nāma kathesi, sarabhāṇako kataraṁ suttaṁ nāma bhaṇi, rattikathiko kataraṁ dhammakathaṁ nāma kathesi, paccūsakathiko kataraṁ jātakaṁ nāma kathesi, khandhā nāma kati, dhātuyo nāma kati, āyatanā nāma katī”ti. Evarūpo ekaṁ dve saṁvaccharāni atikkamitvā bhikkhūdassanaṁ ceva dhammassavanañca labhantopi oghe āgate udakena sakiṁ vā dvikkhattuṁ vā temitarukkhasadiso hoti. So evaṁ saṁghadassanato ca dhammassavanato ca paṭikkamma dūre vasanto ariyamaggaṁ otaritvā samādhikulle nisinno nibbānasāgaraṁ pāpuṇituṁ na sakkoti. (6)

Majjhe Gaṅgāya dīpake jāto mudurukkho viya madhurassarabhāṇakapuggalo veditabbo. So hi abhiññātāni abhiññātāni Vessantarādīni jātakāni uggaṇhitvā dullabhabhikkhudassanaṁ paccantaṁ gantva tattha dhammakathāya pasāditahadayena janena upaṭṭhiyamāno attānaṁ uddissa kate sampannapupphaphalarukkhe Nandanavanābhirāme vihāre vasati. Athassa bhārahārabhikkhū taṁ pavattiṁ sutvā “asuko kira evaṁ upaṭṭhākesu paṭibaddhacitto viharati, paṇḍito bhikkhu paṭibalo Buddhavacanaṁ vā uggaṇhituṁ, kammaṭṭhānaṁ vā manasikātuṁ, ānetvā tena saddhiṁ asukattherassa santike dhammaṁ uggaṇhissāma, asukattherassa santike kammaṭṭhānan”ti tattha gacchanti.

So tesaṁ vattaṁ katvā sāyanhasamayaṁ vihāracārikaṁ nikkhantehi tehi “imaṁ āvuso cetiyaṁ tayā kāritan”ti puṭṭho “āma bhante”ti vadati. Ayaṁ bodhi, ayaṁ maṇḍapo, idaṁ uposathāgāraṁ, esā aggisālā, ayaṁ caṅkamo tayā kārito, ime rukkhe ropāpetvā tayā Nandanavanābhirāmo vihāro kāritoti. Āma bhanteti vadati.

So sāyaṁ therupaṭṭhānaṁ gantvā vanditvā pucchati “kasmā bhante āgatatthā”ti. “Āvuso taṁ ādāya gantvā asukattherassa

တမ္ပိ သော န ဇာနာတိ။ ရတ္တိကထိကော သာဂရံ ခေါဘေန္တော ဝိယ ရတ္တိံ ကထေတွာ ဥဋ္ဌိတော၊ တမ္ပိ သော န ဇာနာတိ။ ပစ္စူသကထိကော ကထေတွာ ဥဋ္ဌာသိ၊ တမ္ပိ သော န ဇာနာတိ။ ပါတောဝ ပန ဥဋ္ဌာယ မုခံ ဓောဝိတွာ ထေရာနံ ပတ္တစီဝရာနိ ဥပနာမေတွာ ဘိက္ခာစာရံ ဥပဂစ္ဆန္တော မဟာထေရံ အာဟ “ဘန္တေ ဒိဝါကထိကော ကတရံ ဇာတကံ နာမ ကထေသိ၊ သရဘာဏကော ကတရံ သုတ္တံ နာမ ဘဏိ၊ ရတ္တိကထိကော ကတရံ ဓမ္မကထံ နာမ ကထေသိ၊ ပစ္စူသကထိကော ကတရံ ဇာတကံ နာမ ကထေသိ၊ ခန္ဓာ နာမ ကတိ၊ ဓာတုယော နာမ ကတိ၊ အာယတနာ နာမ ကတီ”တိ။ ဧဝရူပေါ ဧကံ ဒွေ သံဝစ္ဆရာနိ အတိက္ကမိတွာ ဘိက္ခူဒဿနံ စေဝ ဓမ္မဿဝနဉ္စ လဘန္တောပိ ဩဃေ အာဂတေ ဥဒကေန သကိံ ဝါ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝါ တေမိတရုက္ခသဒိသော ဟောတိ။ သော ဧဝံ သံဃဒဿနတော စ ဓမ္မဿဝနတော စ ပဋိက္ကမ္မ ဒူရေ ဝသန္တော အရိယမဂ္ဂံ ဩတရိတွာ သမာဓိကုလ္လေ နိသိန္နော နိဗ္ဗာနသာဂရံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောတိ။ (၆)

မဇ္ဈေ ဂင်္ဂါယ ဒီပကေ ဇာတော မုဒုရုက္ခော ဝိယ မဓုရဿရဘာဏကပုဂ္ဂလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဟိ အဘိညာတာနိ အဘိညာတာနိ ဝေဿန္တရာဒီနိ ဇာတကာနိ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ဒုလ္လဘဘိက္ခုဒဿနံ ပစ္စန္တံ ဂန္တွာ တတ္ထ ဓမ္မကထာယ ပသာဒိတဟဒယေန ဇနေန ဥပဋ္ဌိယမာနော အတ္တာနံ ဥဒ္ဒိဿ ကတေ သမ္ပန္နပုပ္ဖဖလရုက္ခေ နန္ဒနဝနာဘိရာမေ ဝိဟာရေ ဝသတိ။ အထဿ ဘာရဟာရဘိက္ခူ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ “အသုကော ကိရ ဧဝံ ဥပဋ္ဌာကေသု ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော ဝိဟရတိ၊ ပဏ္ဍိတော ဘိက္ခု ပဋိဗလော ဗုဒ္ဓဝစနံ ဝါ ဥဂ္ဂဏှိတုံ, ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ မနသိကာတုံ၊ အာနေတွာ တေန သဒ္ဓိံ အသုကတ္ထေရဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ ဥဂ္ဂဏှိဿာမ၊ အသုကတ္ထေရဿ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာန”န္တိ တတ္ထ ဂစ္ဆန္တိ။

သော တေသံ ဝတ္တံ ကတွာ သာယန္ဟသမယံ ဝိဟာရစာရိကံ နိက္ခန္တေဟိ တေဟိ “ဣမံ အာဝုသော စေတိယံ တယာ ကာရိတ”န္တိ ပုဋ္ဌော “အာမ ဘန္တေ”တိ ဝဒတိ။ အယံ ဗောဓိ၊ အယံ မဏ္ဍပေါ၊ ဣဒံ ဥပေါသထာဂါရံ၊ ဧသာ အဂ္ဂိသာလာ၊ အယံ စင်္ကမော တယာ ကာရိတော၊ ဣမေ ရုက္ခေ ရောပါပေတွာ တယာ နန္ဒနဝနာဘိရာမော ဝိဟာရော ကာရိတောတိ။ အာမ ဘန္တေတိ ဝဒတိ။

သော သာယံ ထေရုပဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ ပုစ္ဆတိ “ကသ္မာ ဘန္တေ အာဂတတ္ထာ”တိ။ “အာဝုသော တံ အာဒါယ ဂန္တွာ အသုကတ္ထေရဿ

santike dhammaṁ uggaṇhitvā asukattherassa santike kammaṭṭhānaṁ asukasmiṁ nāma araññe samaggā samaṇadhammaṁ karissāmāti iminā kāraṇena āgatamhā"ti. Sādhu bhante tumhe nāma mayhaṁ atthāya āgatā, ahampi ciranivāsena idha ukkaṇṭhito gacchāmi, pattacīvaraṁ gaṇhāmi bhanteti. Āvuso sāmaṇeradaharā maggakilantā, ajja vasitvā sve pacchābhattaṁ gamissāmāti. Sādhu bhanteti punadivase tehi saddhiṁ piṇḍāya pavisati, gāmavāsino "amhākaṁ ayyo bahū āgantuke bhikkhū gahetvā āgato"ti āsanāni paññāpetvā yāguṁ pāyetvā sukhanisinnakathaṁ[1] sutvā bhattaṁ adaṁsu. Therā "tvaṁ āvuso anumodanaṁ katvā nikkhama, mayaṁ udakaphāsukaṭṭhāne bhattakiccaṁ karissāmā"ti nikkhantā.

Gāmavāsino anumodanaṁ sutvā pucchiṁsu[2] "kuto bhante therā āgatā"ti. Ete amhākaṁ ācariyupajjhāyā samānupajjhāyā sandiṭṭhā sambhattāti. Kasmā āgatāti. Maṁ gahetvā gantukāmatāyāti. Tumhe pana gantukāmāti. Āmāvusoti. Kiṁ vadetha bhante, amhehi kassa uposathāgāraṁ kāritaṁ, kassa bhojanasālā, kassa aggisālādayo kāritā, mayaṁ maṅgalāmaṅgalesu kassa santikaṁ gamissāmāti. Mahā-upāsikāyopi tattheva nisīditvā assūni pavattayiṁsu. Daharo "tumhesu evaṁ dukkhitesu ahaṁ gantvā kiṁ karissāmi, there uyyojessāmī"ti vihāraṁ gato.

Therāpi katabhattakiccā pattacīvarāni gahetvā nisinnā taṁ disvāva "kiṁ āvuso cirāyasi, divā hoti, gacchāmā"ti āhaṁsu. Āma bhante, tumhe sukhitā, asukagehassa iṭṭhakāmūlaṁ ṭhitasaṇṭhāneneva ṭhitaṁ, asukagehādīnaṁ cittakammamūlādīni atthi, gatassāpi me cittavikkhepo bhavissati, tumhe purato gantvā asukavihāre cīvaradhovanarajanādīni karotha, ahaṁ tattha sampāpuṇissāmīti. Te tassa osakkitukāmataṁ ñatvā tvaṁ pacchā āgaccheyyāsīti pakkamiṁsu.

So there anugantvā nivatto vihārameva āgantvā bhojanasālādīni olokento vihāraṁ rāmaṇeyyakaṁ[3] disvā cintesi "sādhu vatamhi na gato, sace agamissaṁ, koci deva dhammakathiko

1. Sukhaṁ nisinnāva dhammakathaṁ (Sī, Syā) 2. Pucchanti (Sī)
3. Rāmaṇeyyārāmaṁ (Ka)

သန္တိကေ ဓမ္မံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ အသုကတ္ထေရဿ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ အသုကသ္မိံ နာမ အရညေ သမဂ္ဂါ သမဏဓမ္မံ ကရိဿာမာတိ ဣမိနာ ကာရဏေန အာဂတမှာ”တိ။ သာဓု ဘန္တေ တုမှေ နာမ မယှံ အတ္ထာယ အာဂတာ၊ အဟမ္ပိ စိရနိဝါသေန ဣဓ ဥက္ကဏ္ဌိတော ဂစ္ဆာမိ၊ ပတ္တစီဝရံ ဂဏှာမိ ဘန္တေတိ။ အာဝုသော သာမဏေရဒဟရာ မဂ္ဂကိလန္တာ၊ အဇ္ဇ ဝသိတွာ သွေ ပစ္ဆာဘတ္တံ ဂမိဿာမာတိ။ သာဓု ဘန္တေတိ ပုနဒိဝသေ တေဟိ သဒ္ဓိံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ၊ ဂါမဝါသိနော “အမှာကံ အယျော ဗဟူ အာဂန္တုကေ ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ အာဂတော”တိ အာသနာနိ ပညာပေတွာ ယာဂုံ ပါယေတွာ သုခနိသိန္နကထံ[၁] သုတွာ ဘတ္တံ အဒံသု။ ထေရာ “တွံ အာဝုသော အနုမောဒနံ ကတွာ နိက္ခမ၊ မယံ ဥဒကဖာသုကဋ္ဌာနေ ဘတ္တကိစ္စံ ကရိဿာမာ”တိ နိက္ခန္တာ။

ဂါမဝါသိနော အနုမောဒနံ သုတွာ ပုစ္ဆိံသု[၂] “ကုတော ဘန္တေ ထေရာ အာဂတာ”တိ။ ဧတေ အမှာကံ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ သမာနုပဇ္ဈာယာ သန္ဒိဋ္ဌာ သမ္ဘတ္တာတိ။ ကသ္မာ အာဂတာတိ။ မံ ဂဟေတွာ ဂန္တုကာမတာယာတိ။ တုမှေ ပန ဂန္တုကာမာတိ။ အာမာဝုသောတိ။ ကိံ ဝဒေထ ဘန္တေ၊ အမှေဟိ ကဿ ဥပေါသထာဂါရံ ကာရိတံ၊ ကဿ ဘောဇနသာလာ၊ ကဿ အဂ္ဂိသာလာဒယော ကာရိတာ၊ မယံ မင်္ဂလာမင်္ဂလေသု ကဿ သန္တိကံ ဂမိဿာမာတိ။ မဟာဥပါသိကာယောပိ တတ္ထေဝ နိသီဒိတွာ အဿူနိ ပဝတ္တယိံသု။ ဒဟရော “တုမှေသု ဧဝံ ဒုက္ခိတေသု အဟံ ဂန္တွာ ကိံ ကရိဿာမိ၊ ထေရေ ဥယျောဇေဿာမီ”တိ ဝိဟာရံ ဂတော။

ထေရာပိ ကတဘတ္တကိစ္စာ ပတ္တစီဝရာနိ ဂဟေတွာ နိသိန္နာ တံ ဒိသွာဝ “ကိံ အာဝုသော စိရာယသိ၊ ဒိဝါ ဟောတိ၊ ဂစ္ဆာမာ”တိ အာဟံသု။ အာမ ဘန္တေ, တုမှေ သုခိတာ၊ အသုကဂေဟဿ ဣဋ္ဌကာမူလံ ဌိတသဏ္ဌာနေနေဝ ဌိတံ၊ အသုကဂေဟာဒီနံ စိတ္တကမ္မမူလာဒီနိ အတ္ထိ၊ ဂတဿာပိ မေ စိတ္တဝိက္ခေပေါ ဘဝိဿတိ၊ တုမှေ ပုရတော ဂန္တွာ အသုကဝိဟာရေ စီဝရဓောဝနရဇနာဒီနိ ကရောထ၊ အဟံ တတ္ထ သမ္ပာပုဏိဿာမီတိ။ တေ တဿ ဩသက္ကိတုကာမတံ ဉတွာ တွံ ပစ္ဆာ အာဂစ္ဆေယျာသီတိ ပက္ကမိံသု။

သော ထေရေ အနုဂန္တွာ နိဝတ္တော ဝိဟာရမေဝ အာဂန္တွာ ဘောဇနသာလာဒီနိ ဩလောကေန္တော ဝိဟာရံ ရာမဏေယျကံ[၃] ဒိသွာ စိန္တေသိ “သာဓု ဝတမှိ န ဂတော၊ သစေ အဂမိဿံ၊ ကောစိ ဒေဝ ဓမ္မကထိကော

၁-သုခံ နိသိန္နာဝ ဓမ္မကထံ (သီ၊ သျာ) ၂-ပုစ္ဆန္တိ (သီ) ၃-ရာမဏေယျာရာမံ (က)

āgantvā sabbesaṁ manaṁ bhinditvā vihāraṁ attano nikāyasantakaṁ[1] kareyya, atha mayā pacchā āgantvā etassa pacchato laddhapiṇḍaṁ bhuñjantena caritabbaṁ bhavissatī”ti.

So aparena samayena suṇāti “te kira bhikkhū gataṭṭhāne ekanikāyadvenikāya-ekapiṭakadvepiṭakādivasena Buddhavacanaṁ uggaṇhitvā Aṭṭhakathācariyā jātā vinayadharā jātā sataparivārāpi sahassaparivārāpi caranti, ye panettha samaṇadhammaṁ kātuṁ gatā, te ghaṭentā vāyamantā sotāpannā jātā, sakadāgāmino anāgāmino arahanto jātā, mahāsakkārena parinibbutā”ti. So cintesi “sace ahampi agamissaṁ, mayhampesā sampatti abhavissa, imaṁ pana ṭhānaṁ muñcituṁ asakkonto ativiya parihīnamhī”ti. Ayaṁ puggalo attano mudutāya taṁ ṭhānaṁ amuñcanto ariyamaggaṁ otaritvā samādhikulle nisinno nibbānasāgaraṁ pāpuṇituṁ na sakkoti. (7)

Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ patitvā vālikāya otthaṭabhāvena antarasetu viya hutvā bahūnaṁ paccayo jāturukkho viya rathavinītamahā-ariyavaṁsacandopamādipaṭipadāsu aññataraṁ paṭipadaṁ uggahetvā ṭhito olīnavuttiko puggalo veditabbo. So hi taṁ paṭipattinissitaṁ dhammaṁ uggahetvā pakatiyā mañjussaro Cittalapabbatādisadisaṁ mahantaṁ ṭhānaṁ gantvā cetiyaṅgaṇavattādīni karoti. Atha naṁ dhammassavanaggaṁ pattaṁ[2] āgantukā daharā “dhammaṁ kathehī”ti vadanti. So sammā uggahitaṁ dhammaṁ paṭipadaṁ dīpetvā katheti. Athassa paṁsukūlikapiṇḍapātikādayo sabbe theranavamajjhimā bhikkhū “aho sappuriso”ti attamanā bhavanti.

So kassaci nidānamattaṁ, kassaci upaḍḍhagāthaṁ, kassaci gāthaṁ upaṭṭhāpento[3] ayapaṭṭakena ābandhanto[4] viya daharasāmaṇere saṅgaṇhitvā mahāthere upasaṅkamitvā “bhante ayaṁ porāṇakavihāro atthi, ettha koci tatruppādo”ti pucchati. Therā “kiṁ vadesi āvuso, catuvīsati karīsasahassāni tatruppādo”ti. Bhante tumhe evaṁ vadetha, uddhane pana aggipi na jalatīti. Āvuso Mahāvihāravāsīhi

1. Santakaṁ (Sī), kāyasantakaṁ (Syā)
2. Dhammassavanatthaṁ pattā (Sī)
3. Upadahanto (Sī, Syā)
4. Ābandho (Syā)

အာဂန္တွာ သဗ္ဗေသံ မနံ ဘိန္ဒိတွာ ဝိဟာရံ အတ္တနော နိကာယသန္တကံ[၁] ကရေယျ၊ အထ မယာ ပစ္ဆာ အာဂန္တွာ ဧတဿ ပစ္ဆတော လဒ္ဓပိဏ္ဍံ ဘုဉ္ဇန္တေန စရိတဗ္ဗံ ဘဝိဿတီ”တိ။

သော အပရေန သမယေန သုဏာတိ “တေ ကိရ ဘိက္ခူ ဂတဋ္ဌာနေ ဧကနိကာယဒွေနိကာယဧကပိဋကဒွေပိဋကာဒိဝသေန ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ အဋ္ဌကထာစရိယာ ဇာတာ ဝိနယဓရာ ဇာတာ သတပရိဝါရာပိ သဟဿပရိဝါရာပိ စရန္တိ၊ ယေ ပနေတ္ထ သမဏဓမ္မံ ကာတုံ ဂတာ၊ တေ ဃဋေန္တာ ဝါယမန္တာ သောတာပန္နာ ဇာတာ၊ သကဒါဂါမိနော အနာဂါမိနော အရဟန္တော ဇာတာ၊ မဟာသက္ကာရေန ပရိနိဗ္ဗုတာ”တိ။ သော စိန္တေသိ “သစေ အဟမ္ပိ အဂမိဿံ၊ မယှမ္ပေသာ သမ္ပတ္တိ အဘဝိဿ၊ ဣမံ ပန ဌာနံ မုဉ္စိတုံ အသက္ကောန္တော အတိဝိယ ပရိဟီနမှီ”တိ။ အယံ ပုဂ္ဂလော အတ္တနော မုဒုတာယ တံ ဌာနံ အမုဉ္စန္တော အရိယမဂ္ဂံ ဩတရိတွာ သမာဓိကုလ္လေ နိသိန္နော နိဗ္ဗာနသာဂရံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောတိ။ (၇)

ဂင်္ဂါယ နဒိယာ တိရိယံ ပတိတွာ ဝါလိကာယ ဩတ္ထဋဘာဝေန အန္တရသေတု ဝိယ ဟုတွာ ဗဟူနံ ပစ္စယော ဇာတရုက္ခော ဝိယ ရထဝိနီတမဟာအရိယဝံသစန္ဒောပမာဒိပဋိပဒါသု အညတရံ ပဋိပဒံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဌိတော ဩလီနဝုတ္တိကော ပုဂ္ဂလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဟိ တံ ပဋိပတ္တိနိဿိတံ ဓမ္မံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ပကတိယာ မဉ္ဇုဿရော စိတ္တလပဗ္ဗတာဒိသဒိသံ မဟန္တံ ဌာနံ ဂန္တွာ စေတိယင်္ဂဏဝတ္တာဒီနိ ကရောတိ။ အထ နံ ဓမ္မဿဝနဂ္ဂံ ပတ္တံ[၂] အာဂန္တုကာ ဒဟရာ “ဓမ္မံ ကထေဟီ”တိ ဝဒန္တိ။ သော သမ္မာ ဥဂ္ဂဟိတံ ဓမ္မံ ပဋိပဒံ ဒီပေတွာ ကထေတိ။ အထဿ ပံသုကူလိကပိဏ္ဍပါတိကာဒယော သဗ္ဗေ ထေရနဝမဇ္ဈိမာ ဘိက္ခူ “အဟော သပ္ပုရိသော”တိ အတ္တမနာ ဘဝန္တိ။

သော ကဿစိ နိဒါနမတ္တံ, ကဿစိ ဥပဍ္ဎဂါထံ, ကဿစိ ဂါထံ ဥပဋ္ဌာပေန္တော[၃] အယပဋ္ဋကေန အာဗန္ဓန္တော[၄] ဝိယ ဒဟရသာမဏေရေ သင်္ဂဏှိတွာ မဟာထေရေ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဘန္တေ အယံ ပေါရာဏကဝိဟာရော အတ္ထိ၊ ဧတ္ထ ကောစိ တတြုပ္ပါဒေါ”တိ ပုစ္ဆတိ။ ထေရာ “ကိံ ဝဒေသိ အာဝုသော၊ စတုဝီသတိ ကရီသသဟဿာနိ တတြုပ္ပါဒေါ”တိ။ ဘန္တေ တုမှေ ဧဝံ ဝဒေထ၊ ဥဒ္ဓနေ ပန အဂ္ဂိပိ န ဇလတီတိ။ အာဝုသော မဟာဝိဟာရဝါသီဟိ

၁-သန္တကံ (သီ)၊ ကာယသန္တကံ (သျာ)
၂-ဓမ္မဿဝနတ္ထံ ပတ္တာ (သီ)
၃-ဥပဒဟန္တော (သီ၊ သျာ)
၄-အာဗန္ဓော (သျာ)

laddhā nāma evameva nassanti, na koci saṇṭhapetīti. Bhante porāṇakarājūhi dinnaṁ khīṇāsavehi paṭiggahitaṁ kasmā ete nāsentīti. Āvuso tādisena dhammakathikena sakkā bhaveya laddhunti. Bhante mā evaṁ vadetha, amhe paṭipattidīpakadhammakathikā nāma, tumhe maṁ "saṁghakuṭumbiko vihārupaṭṭhāko"ti maññamānā kātukāmāti. Kiṁ nu kho āvuso akappiyametaṁ, tumhādisehi pana kathite amhākaṁ uppajjeyyāti. Tena hi bhante ārāmikesu āgatesu amhākaṁ bhāraṁ karotha, ekaṁ kappiyadvāraṁ kathessāmāti.

So pātova gantvā sannipātasālāyaṁ[1] ṭhatvā ārāmikesu āgatesu "upāsakā asukakhette bhāgo kuhiṁ, asukakhette kahāpaṇaṁ kuhin"ti-ādīni vatvā aññassa khettaṁ gahetvā aññassa deti[2]. Evaṁ anukkamena taṁ taṁ paṭisedhento tassa tassa dento tathā akāsi, yathā yāguhatthā pūvahatthā bhattahatthā telamadhuphāṇitaghatādihatthā ca attanova santikaṁ āgacchanti. Sakalavihāro ekakolāhalo hoti, pesalā bhikkhū nibbijja apakkamiṁsu.

Sopi ācariyupajjhāyehi vissaṭṭhakānaṁ[3] bahūnaṁ dubbacapuggalānaṁ upajjhaṁ dento vihāraṁ pūresi. Āgantukā bhikkhū vihāradvāre ṭhatvāva "vihāre ke vasantī"ti pucchitā "evarūpā nāma bhikkhū"ti sutvā bāhireneva pakkamanti. Ayaṁ puggalo sāsane tiriyaṁ nipannatāya mahājanassa paccayabhāvaṁ upagato ariyamaggaṁ otaritvā samādhikulle nisinno nibbānasāgaraṁ pāpuṇituṁ na sakkoti. (8)

Bhagavantaṁ etadavocāti "nibbānapabbhārā"ti padena osāpitaṁ dhammadesanaṁ ñatvā anusandhikusalatāya etaṁ "kiṁ nu kho bhante"ti-ādivacanaṁ avoca. Tathāgatopi hi imissaṁ parisati nisinno "anusandhikusalo bhikkhu atthi, so maṁ pañhaṁ pucchissatī"ti tasseva okāsakaraṇatthāya imasmiṁ ṭhāne desanaṁ niṭṭhāpesi.

Idāni **orimaṁ tīran**ti-ādinā nayena vuttesu ajjhattikāyatanādīsu evaṁ upagamanānupagamanādīni[4] veditabbāni. "Mayhaṁ cakkhu pasannaṁ[5], ahaṁ appamattakampi

1. Sannipātavelāyaṁ (Sī, Syā)
2. Aññassa hatthā gahetvā aññassa hatthe deti (Sī)
3. Anatthikānaṁ (Sī)
4. Upagacchamānānugacchamānādīni (Ka)
5. Cakkhu sampannaṁ (Ka)

လဒ္ဓါ နာမ ဧဝမေဝ နဿန္တိ၊ န ကောစိ သဏ္ဌပေတီတိ။ ဘန္တေ ပေါရာဏကရာဇူဟိ ဒိန္နံ ခီဏာသဝေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတံ ကသ္မာ ဧတေ နာသေန္တီတိ။ အာဝုသော တာဒိသေန ဓမ္မကထိကေန သက္ကာ ဘဝေယျ လဒ္ဓုန္တိ။ ဘန္တေ မာ ဧဝံ ဝဒေထ၊ အမှေ ပဋိပတ္တိဒီပကဓမ္မကထိကာ နာမ၊ တုမှေ မံ "သံဃကုဋုမ္ဗိကော ဝိဟာရုပဋ္ဌာကော"တိ မညမာနာ ကာတုကာမာတိ။ ကိံ နု ခေါ အာဝုသော အကပ္ပိယမေတံ၊ တုမှာဒိသေဟိ ပန ကထိတေ အမှာကံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျာတိ။ တေန ဟိ ဘန္တေ အာရာမိကေသု အာဂတေသု အမှာကံ ဘာရံ ကရောထ၊ ဧကံ ကပ္ပိယဒွါရံ ကထေဿာမာတိ။

သော ပါတောဝ ဂန္တွာ သန္နိပါတသာလာယံ[၁] ဌတွာ အာရာမိကေသု အာဂတေသု "ဥပါသကာ အသုကခေတ္တေ ဘာဂေါ ကုဟိံ, အသုကခေတ္တေ ကဟာပဏံ ကုဟိန္"တိအာဒီနိ ဝတွာ အညဿ ခေတ္တံ ဂဟေတွာ အညဿ ဒေတိ[၂]။ ဧဝံ အနုက္ကမေန တံ တံ ပဋိသေဓေန္တော တဿ တဿ ဒေန္တော တထာ အကာသိ၊ ယထာ ယာဂုဟတ္ထာ ပူဝဟတ္ထာ ဘတ္တဟတ္ထာ တေလမဓုဖာဏိတဃတာဒိဟတ္ထာ စ အတ္တနောဝ သန္တိကံ အာဂစ္ဆန္တိ။ သကလဝိဟာရော ဧကကောလာဟလော ဟောတိ၊ ပေသလာ ဘိက္ခူ နိဗ္ဗိဇ္ဇ အပက္ကမိံသု။

သောပိ အာစရိယုပဇ္ဈာယေဟိ ဝိဿဋ္ဌကာနံ[၃] ဗဟူနံ ဒုဗ္ဗစပုဂ္ဂလာနံ ဥပဇ္ဈံ ဒေန္တော ဝိဟာရံ ပူရေသိ။ အာဂန္တုကာ ဘိက္ခူ ဝိဟာရဒွါရေ ဌတွာဝ "ဝိဟာရေ ကေ ဝသန္တီ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "ဧဝရူပါ နာမ ဘိက္ခူ"တိ သုတွာ ဗာဟိရေနေဝ ပက္ကမန္တိ။ အယံ ပုဂ္ဂလော သာသနေ တိရိယံ နိပန္နတာယ မဟာဇနဿ ပစ္စယဘာဝံ ဥပဂတော အရိယမဂ္ဂံ ဩတရိတွာ သမာဓိကုလ္လေ နိသိန္နော နိဗ္ဗာနသာဂရံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောတိ။ (၈)

ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစာတိ "နိဗ္ဗာနပဗ္ဘာရာ"တိ ပဒေန ဩသာပိတံ ဓမ္မဒေသနံ ဉတွာ အနုသန္ဓိကုသလတာယ ဧတံ "ကိံ နု ခေါ ဘန္တေ"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ တထာဂတောပိ ဟိ ဣမိဿံ ပရိသတိ နိသိန္နော "အနုသန္ဓိကုသလော ဘိက္ခု အတ္ထိ၊ သော မံ ပဉှံ ပုစ္ဆိဿတီ"တိ တဿေဝ ဩကာသကရဏတ္ထာယ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

ဣဒါနိ **ဩရိမံ တီရ**န္တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တေသု အဇ္ဈတ္တိကာယတနာဒီသု ဧဝံ ဥပဂမနာနုပဂမနာဒီနိ[၄] ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ "မယှံ စက္ခု ပသန္နံ[၅]၊ အဟံ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ

၁-သန္နိပါတဝေလာယံ (သီ၊ သျာ)
၂-အညဿ ဟတ္ထာ ဂဟေတွာ အညဿ ဟတ္ထေ ဒေတိ (သီ)
၃-အနတ္ထိကာနံ (သီ)
၄-ဥပဂစ္ဆမာနာနုဂစ္ဆမာနာဒီနိ (က)
၅-စက္ခု သမ္ပန္နံ (က)

rūpārammaṇaṁ paṭivijjhituṁ sakkomī"ti etaṁ nissāya cakkhuṁ assādentopi timirakavātādīhi upahatapasādo "amanāpaṁ mayhaṁ cakkhu, mahantampi rūpārammaṇaṁ vibhāvetuṁ na sakkomī"ti domanassaṁ āpajjantopi cakkhāyatanaṁ upagacchati nāma. Aniccaṁ dukkhaṁ anattāti tiṇṇaṁ lakkhaṇānaṁ vasena vipassanto pana na upagacchati nāma. Sotādīsupi eseva nayo.

Manāyatane pana "manāpaṁ vata me mano, kiñci vāmato aggahetvā sabbaṁ dakkhiṇatova gaṇhātī"ti vā "manena me cintitacintitassa alābho nāma natthī"ti vā evaṁ assādentopi, "ducintitacintitassa me mano appadakkhiṇaggāhī"ti evaṁ domanassaṁ uppādentopi manāyatanaṁ upagacchati nāma. Iṭṭhe pana rūpe rāgaṁ, aniṭṭhe paṭighaṁ uppādento rūpāyatanaṁ upagacchati nāma. Saddāyatanādīsupi eseva nayo.

Nandīrāgassetaṁ adhivacananti yathā hi majjhe saṁsīditvā[1] thalaṁ pattaṁ dārukkhandhaṁ saṇhathūlavālikā pidahati, so puna sīsaṁ ukkhipituṁ na sakkoti, evaṁ nandīrāgena ābaddho puggalo catūsu mahāapāyesu patito mahādukkhena pidhīyati[2], so anekehipi vassasahassehi puna sīsaṁ ukkhipituṁ na sakkoti. Tena vuttaṁ "nandīrāgassetaṁ adhivacanan"ti.

Asmimānassetaṁ adhivacananti yathā hi thale āruḷho dārukkhandho heṭṭhā Gaṅgodakena ceva upari vassena ca temento anukkamena sevālapariyonaddho "pāsāṇo nu kho esa khāṇuko"ti vattabbataṁ āpajjati, evameva asmimānena unnato puggalo paṁsukūlikaṭṭhāne paṁsukūliko hoti, dhammakathikaṭṭhāne dhammakathiko, bhaṇḍanakārakaṭṭhāne bhaṇḍanakārako[3], vejjaṭṭhāne vejjo, pisuṇaṭṭhāne pisuṇo. So nānappakāraṁ anesanaṁ āpajjanto tāhi tāhi āpattīhi paliveṭhito "atthi nu kho assa abbhantare kiñci sīlaṁ, udāhu natthī"ti vattabbataṁ āpajjati. Tena vuttaṁ "asmimānassetaṁ adhivacanan"ti.

Pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacananti yathā hi āvaṭṭe patitadārukkhandho antoyeva[4] pāsāṇādīsu āhatasamabbhāhato bhijjitvā cuṇṇavicuṇṇaṁ hoti, evaṁ pañcakāmaguṇāvaṭṭe patitapuggalo

1. Nisīditvā (Syā)
2. Pīḷīyati (Sī, Syā)
3. Bhaṇḍāgārikaṭṭhāne bhaṇḍāgāriko (Ka)
4. Dārukkhandhoyeva (Ka)

ရူပါရမ္မဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သက္ကောမီ"တိ ဧတံ နိဿာယ စက္ခုံ အဿာဒေန္တောပိ တိမိရကဝါတာဒီဟိ ဥပဟတပသာဒေါ "အမနာပံ မယှံ စက္ခု၊ မဟန္တမ္ပိ ရူပါရမ္မဏံ ဝိဘာဝေတုံ န သက္ကောမီ"တိ ဒေါမနဿံ အာပဇ္ဇန္တောပိ စက္ခာယတနံ ဥပဂစ္ဆတိ နာမ။ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ တိဏ္ဏံ လက္ခဏာနံ ဝသေန ဝိပဿန္တော ပန န ဥပဂစ္ဆတိ နာမ။ သောတာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

မနာယတနေ ပန "မနာပံ ဝတ မေ မနော၊ ကိဉ္စိ ဝါမတော အဂ္ဂဟေတွာ သဗ္ဗံ ဒက္ခိဏတောဝ ဂဏှာတီ"တိ ဝါ "မနေန မေ စိန္တိတစိန္တိတဿ အလာဘော နာမ နတ္ထီ"တိ ဝါ ဧဝံ အဿာဒေန္တောပိ, "ဒုစိန္တိတစိန္တိတဿ မေ မနော အပ္ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟီ"တိ ဧဝံ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပါဒေန္တောပိ မနာယတနံ ဥပဂစ္ဆတိ နာမ။ ဣဋ္ဌေ ပန ရူပေ ရာဂံ, အနိဋ္ဌေ ပဋိဃံ ဥပ္ပါဒေန္တော ရူပါယတနံ ဥပဂစ္ဆတိ နာမ။ သဒ္ဒါယတနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

နန္ဒီရာဂဿေတံ အဓိဝစနန္တိ ယထာ ဟိ မဇ္ဈေ သံသီဒိတွာ[၁] ထလံ ပတ္တံ ဒါရုက္ခန္ဓံ သဏှထူလဝါလိကာ ပိဒဟတိ၊ သော ပုန သီသံ ဥက္ခိပိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဧဝံ နန္ဒီရာဂေန အာဗဒ္ဓေါ ပုဂ္ဂလော စတူသု မဟာအပါယေသု ပတိတော မဟာဒုက္ခေန ပိဓီယတိ[၂]၊ သော အနေကေဟိပိ ဝဿသဟဿေဟိ ပုန သီသံ ဥက္ခိပိတုံ န သက္ကောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "နန္ဒီရာဂဿေတံ အဓိဝစန"န္တိ။

အသ္မိမာနဿေတံ အဓိဝစနန္တိ ယထာ ဟိ ထလေ အာရုဠှော ဒါရုက္ခန္ဓော ဟေဋ္ဌာ ဂင်္ဂေါဒကေန စေဝ ဥပရိ ဝဿေန စ တေမေန္တော အနုက္ကမေန သေဝါလပရိယောနဒ္ဓေါ "ပါသာဏော နု ခေါ ဧသ ခါဏုကော"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ၊ ဧဝမေဝ အသ္မိမာနေန ဥန္နတော ပုဂ္ဂလော ပံသုကူလိကဋ္ဌာနေ ပံသုကူလိကော ဟောတိ၊ ဓမ္မကထိကဋ္ဌာနေ ဓမ္မကထိကော၊ ဘဏ္ဍနကာရကဋ္ဌာနေ ဘဏ္ဍနကာရကော[၃]၊ ဝေဇ္ဇဋ္ဌာနေ ဝေဇ္ဇော၊ ပိသုဏဋ္ဌာနေ ပိသုဏော။ သော နာနပ္ပကာရံ အနေသနံ အာပဇ္ဇန္တော တာဟိ တာဟိ အာပတ္တီဟိ ပလိဝေဌိတော "အတ္ထိ နု ခေါ အဿ အဗ္ဘန္တရေ ကိဉ္စိ သီလံ, ဥဒါဟု နတ္ထီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အသ္မိမာနဿေတံ အဓိဝစန"န္တိ။

ပဉ္စန္နေတံ ကာမဂုဏာနံ အဓိဝစနန္တိ ယထာ ဟိ အာဝဋ္ဋေ ပတိတဒါရုက္ခန္ဓော အန္တောယေဝ[၄] ပါသာဏာဒီသု အာဟတသမဗ္ဘာဟတော ဘိဇ္ဇိတွာ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ပဉ္စကာမဂုဏာဝဋ္ဋေ ပတိတပုဂ္ဂလော

၁-နိသီဒိတွာ (သျာ)
၂-ပီဠီယတိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဘဏ္ဍာဂါရိကဋ္ဌာနေ ဘဏ္ဍာဂါရိကော (က)
၄-ဒါရုက္ခန္ဓောယေဝ (က)

catūsu apāyesu kammakāraṇakhuppipāsādidukkhehi āhatasamabbhāhato dīgharattaṁ cuṇṇavicuṇṇataṁ āpajjati. Tena vuttaṁ “pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanan”ti.

Dussīloti nissīlo. **Pāpadhammo**ti lāmakadhammo. **Asucī**ti na suci. **Saṅkassarasamācāro**ti “imassa maññe imassa maññe idaṁ kamman”ti evaṁ parehi saṅkāya saritabbasamācāro. Saṅkāya vā paresaṁ samācāraṁ saratītipi[1] saṅkassarasamācāro. Tassa hi dve tayo jane kathente disvā “mama dosaṁ maññe kathentī”ti tesaṁ samācāraṁ saṅkassarati dhāvatīti[2] saṅkassarasamācāro.

Samaṇapaṭiññoti salākaggahaṇādīsu “kittakā vihāre samaṇā”ti gaṇanāya āraddhāya “ahampi samaṇo, ahampi samaṇo”ti paṭiññaṁ deti, salākaggahaṇādīni karoti. **Brahmacāripaṭiñño**ti uposathapavāraṇādīsu “ahampi brahmacārī”ti paṭiññāya tāni kammāni pavisati. **Antopūtī**ti vakkahadayādīsu apūtikassapi guṇānaṁ pūtibhāvena antopūti. **Avassuto**ti rāgena tinto. **Kasambujāto**ti rāgādīhi kilesehi kacavarajāto.

Etadavocāti gogaṇaṁ Gaṅgātīrābhimukhaṁ katvā parisapariyante ṭhito ādito paṭṭhāya yāva pariyosānā Satthu dhammadesanaṁ sutvā “satthā orimatīrādīnaṁ anupagacchantādivasena sakkā paṭipattiṁ pūretunti vadati. Yadi evaṁ pūretuṁ sakkā, ahaṁ pabbajitvā pūressāmī”ti cintetvā etaṁ “ahaṁ kho bhante”ti-ādivacanaṁ avoca.

Vacchagiddhiniyoti vacchesu sasnehā thanehi[3] khīraṁ paggharantehi vacchakasnehena sayameva gamissantīti. **Niyyātehevā**ti niyyātehiyeva. Gāvīsu hi aniyyātitāsu gosāmikā āgantvā “ekā gāvī na dissati, eko goṇo, eko vacchako na dissatī”ti tuyhaṁ piṭṭhito piṭṭhito vicarissanti, iti te aphāsukaṁ bhavissati. Pabbajjā ca nāmesā sa-iṇassa na ruhati,[4] aṇaṇā pabbajjā ca Buddhādīhi saṁvaṇṇitāti[4] dassanatthaṁ evamāha. **Niyyātā**ti niyyātitā. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

---

1. Caratītipi (Sī, Syā) 2. Dhāvatītipi (Sī, Syā) 3. Sakathanehi (Ka)
4-4. Anaṇasseva ruhati, ananuvajjā ca viññūnaṁ, Buddhādīhi saṁvaṇṇitāti (Sī)

စတူသု အပါယေသု ကမ္မကာရဏခုပ္ပိပါသာဒိဒုက္ခေဟိ အာဟတသမဗ္ဘာဟတော ဒီဃရတ္တံ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏတံ အာပဇ္ဇတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ပဉ္စန္နေတံ ကာမဂုဏာနံ အဓိဝစန”န္တိ။

ဒုဿီလောတိ နိဿီလော။ **ပါပဓမ္မော**တိ လာမကဓမ္မော။ **အသုစီ**တိ န သုစိ။ **သင်္ကဿရသမာစာရော**တိ “ဣမဿ မညေ ဣမဿ မညေ ဣဒံ ကမ္မ”န္တိ ဧဝံ ပရေဟိ သင်္ကာယ သရိတဗ္ဗသမာစာရော။ သင်္ကာယ ဝါ ပရေသံ သမာစာရံ သရတီတိပိ[၁] သင်္ကဿရသမာစာရော။ တဿ ဟိ ဒွေ တယော ဇနေ ကထေန္တေ ဒိသွာ “မမ ဒေါသံ မညေ ကထေန္တီ”တိ တေသံ သမာစာရံ သင်္ကဿရတိ ဓာဝတီတိ[၂] သင်္ကဿရသမာစာရော။

သမဏပဋိညောတိ သလာကဂ္ဂဟဏာဒီသု “ကိတ္တကာ ဝိဟာရေ သမဏာ”တိ ဂဏနာယ အာရဒ္ဓါယ “အဟမ္ပိ သမဏော, အဟမ္ပိ သမဏော”တိ ပဋိညံ ဒေတိ၊ သလာကဂ္ဂဟဏာဒီနိ ကရောတိ။ **ဗြဟ္မစာရိပဋိညော**တိ ဥပေါသထပဝါရဏာဒီသု “အဟမ္ပိ ဗြဟ္မစာရီ”တိ ပဋိညာယ တာနိ ကမ္မာနိ ပဝိသတိ။ **အန္တောပူတီ**တိ ဝက္ကဟဒယာဒီသု အပူတိကဿပိ ဂုဏာနံ ပူတိဘာဝေန အန္တောပူတိ။ **အဝဿုတော**တိ ရာဂေန တိန္တော။ **ကသမ္ဗုဇာတော**တိ ရာဂါဒီဟိ ကိလေသေဟိ ကစဝရဇာတော။

ဧတဒဝေါစာတိ ဂေါဂဏံ ဂင်္ဂါတီရာဘိမုခံ ကတွာ ပရိသပရိယန္တေ ဌိတော အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနာ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ “သတ္ထာ ဩရိမတီရာဒီနံ အနုပဂစ္ဆန္တာဒိဝသေန သက္ကာ ပဋိပတ္တိံ ပူရေတုန္တိ ဝဒတိ။ ယဒိ ဧဝံ ပူရေတုံ သက္ကာ၊ အဟံ ပဗ္ဗဇိတွာ ပူရေဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ဧတံ “အဟံ ခေါ ဘန္တေ”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။

ဝစ္ဆဂိဒ္ဓိနိယောတိ ဝစ္ဆေသု သသ္နေဟာ ထနေဟိ[၃] ခီရံ ပဂ္ဃရန္တေဟိ ဝစ္ဆကသ္နေဟေန သယမေဝ ဂမိဿန္တီတိ။ **နိယျာတေဟေဝါ**တိ နိယျာတေဟိယေဝ။ ဂါဝီသု ဟိ အနိယျာတိတာသု ဂေါသာမိကာ အာဂန္တွာ “ဧကာ ဂါဝီ န ဒိဿတိ၊ ဧကော ဂေါဏော, ဧကော ဝစ္ဆကော န ဒိဿတီ”တိ တုယှံ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော ဝိစရိဿန္တိ၊ ဣတိ တေ အဖာသုကံ ဘဝိဿတိ။ ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ နာမေသာ သဣဏဿ န ရုဟတိ၊ [၄]အဏဏာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ သံဝဏ္ဏိတာတိ[၄] ဒဿနတ္ထံ ဧဝမာဟ။ **နိယျာတာ**တိ နိယျာတိတာ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၁-စရတီတိပိ (သီ၊ သျာ) ၂-ဓာဝတီတိပိ (သီ၊ သျာ) ၃-သကထနေဟိ (က)
၄-၄-အနဏဿေဝ ရုဟတိ၊ အနနုဝဇ္ဇာ စ ဝိညူနံ၊ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ သံဝဏ္ဏိတာတိ (သီ)

5. Dutiyadārukkhandhopamasuttavaṇṇanā

242. Pañcame **Kimilāyan**ti Kimilānāmake[1] nagare. **Saṁkiliṭṭhan**ti paṭicchannakālato paṭṭhāya asaṁkiliṭṭhā nāma āpatti natthi, evarūpaṁ saṁkiliṭṭhaṁ āpattiṁ. **Na vuṭṭhānaṁ paññāyatī**ti parivāsamānatta-abbhānehi vuṭṭhānaṁ na dissati.

6. Avassutapariyāyasuttavaṇṇanā

243. Chaṭṭhe **navaṁ santhāgāran**ti adhunā kāritaṁ santhāgāraṁ, ekā mahāsālāti attho. Uyyogakālādīsu[2] hi rājāno tattha ṭhatvā "ettakā purato gacchantu, ettakā pacchā, ettakā ubhohi passehi, ettakā hatthī abhiruhantu, ettakā asse, ettakā rathesu tiṭṭhantū"ti evaṁ santhaṁ[3] karonti, mariyādaṁ bandhanti, tasmā taṁ ṭhānaṁ **santhāgāran**ti vuccati. Uyyogaṭṭhānato ca[4] āgantvā yāva gehesu allagomayaparibhaṇḍādīni kārenti, tāva dve tīṇi divasāni te rājāno tattha santharantītipi[5] santhāgāraṁ. Tesaṁ rājūnaṁ saha atthānusāsanaṁ agārantipi santhāgāraṁ. Gaṇarājāno hi te, tasmā uppannaṁ kiccaṁ ekassa vasena[6] na chijjati, sabbesaṁ chandopi laddhuṁ vaṭṭati, tasmā sabbe tattha sannipatitvā anusāsanti. Tena vuttaṁ "saha atthānusāsanaṁ agārantipi santhāgāran"ti. Yasmā pana te tattha sannipatitvā "imasmiṁ kāle kasituṁ vaṭṭati, imasmiṁ kāle vapitun"ti evamādinā nayena gharāvāsakiccāni sammantayanti, tasmā chiddāvachiddaṁ gharāvāsaṁ tattha santharantītipi santhāgāraṁ. **Acirakāritaṁ hotī**ti iṭṭhakakammasudhākammacittakammādivasena susajjitaṁ devavimānaṁ viya adhunā niṭṭhāpitaṁ. **Samaṇena vā**ti ettha yasmā gharavatthupariggahaṇakāleyeva devatā attano vasanaṭṭhānaṁ gaṇhanti, tasmā "devena vā"ti avatvā "samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtenā"ti vuttaṁ.

---

1. Kimbilāyanti Kimbilanāmake (Si), Kimmilāyanti Kimmilanāmake (Syā)
2. Uyyodhakālādīsu (Sī)
3. Sabbaṁ (sabbattha) Ma-Ṭṭha 3. 11 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
4. Uyyodhaṭṭhānato ca (Sī)
5. Santhambhantītipi (Sī, Ma-Ṭṭha 3. 11 piṭṭhe ca)
6. Vacanena (Ka)

၅-ဒုတိယဒါရုက္ခန္ဓောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၂။ ပဉ္စမေ **ကိမိလာယန္တိ** ကိမိလာနာမကေ[၁] နဂရေ။ **သံကိလိဋ္ဌန္တိ** ပဋိစ္ဆန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ အသံကိလိဋ္ဌာ နာမ အာပတ္တိ နတ္ထိ၊ ဧဝရူပံ သံကိလိဋ္ဌံ အာပတ္တိံ။ **န ဝုဋ္ဌာနံ ပညာယတီ**တိ ပရိဝါသမာနတ္တအဗ္ဘာနေဟိ ဝုဋ္ဌာနံ န ဒိဿတိ။

၆-အဝဿုတပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၃။ ဆဋ္ဌေ **နဝံ သန္ထာဂါရန္တိ** အဓုနာ ကာရိတံ သန္ထာဂါရံ၊ ဧကာ မဟာသာလာတိ အတ္ထော။ ဥယျောဂကာလာဒီသု[၂] ဟိ ရာဇာနော တတ္ထ ဌတွာ "ဧတ္တကာ ပုရတော ဂစ္ဆန္တု၊ ဧတ္တကာ ပစ္ဆာ၊ ဧတ္တကာ ဥဘောဟိ ပဿေဟိ၊ ဧတ္တကာ ဟတ္ထီ အဘိရုဟန္တု၊ ဧတ္တကာ အဿေ၊ ဧတ္တကာ ရထေသု တိဋ္ဌန္တူ"တိ ဧဝံ သန္ထံ[၃] ကရောန္တိ၊ မရိယာဒံ ဗန္ဓန္တိ၊ တသ္မာ တံ ဌာနံ **သန္ထာဂါရန္တိ** ဝုစ္စတိ။ ဥယျောဂဋ္ဌာနတော စ[၄] အာဂန္တွာ ယာဝ ဂေဟေသု အလ္လဂေါမယပရိဘဏ္ဍာဒီနိ ကာရေန္တိ၊ တာဝ ဒွေ တီဏိ ဒိဝသာနိ တေ ရာဇာနော တတ္ထ သန္ထရန္တီတိပိ[၅] သန္ထာဂါရံ။ တေသံ ရာဇူနံ သဟ အတ္ထာနုသာသနံ အဂါရန္တိပိ သန္ထာဂါရံ။ ဂဏရာဇာနော ဟိ တေ၊ တသ္မာ ဥပ္ပန္နံ ကိစ္စံ ဧကဿ ဝသေန[၆] န ဆိဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗေသံ ဆန္ဒောပိ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗေ တတ္ထ သန္နိပတိတွာ အနုသာသန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "သဟ အတ္ထာနုသာသနံ အဂါရန္တိပိ သန္ထာဂါရ"န္တိ။ ယသ္မာ ပန တေ တတ္ထ သန္နိပတိတွာ "ဣမသ္မိံ ကာလေ ကသိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဣမသ္မိံ ကာလေ ဝပိတု"န္တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဃရာဝါသကိစ္စာနိ သမ္မန္တယန္တိ၊ တသ္မာ ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒံ ဃရာဝါသံ တတ္ထ သန္ထရန္တီတိပိ သန္ထာဂါရံ။ **အစိရကာရိတံ ဟောတီ**တိ ဣဋ္ဌကကမ္မသုဓာကမ္မစိတ္တကမ္မာဒိဝသေန သုသဇ္ဇိတံ ဒေဝဝိမာနံ ဝိယ အဓုနာ နိဋ္ဌာပိတံ။ **သမဏေန ဝါ**တိ ဧတ္ထ ယသ္မာ ဃရဝတ္ထုပရိဂ္ဂဟဏကာလေယေဝ ဒေဝတာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ ဂဏှန္တိ၊ တသ္မာ "ဒေဝေန ဝါ"တိ အဝတွာ "သမဏေန ဝါ ဗြာဟ္မဏေန ဝါ ကေနစိ ဝါ မနုဿဘူတေနာ"တိ ဝုတ္တံ။

၁-ကိမ္ဗိလာယန္တိ ကိမ္ဗိလနာမကေ (သီ)၊ ကိမ္မိလာယန္တိ ကိမ္မိလနာမကေ (သျာ)
၂-ဥယျောဓကာလာဒီသု (သီ)
၃-သဗ္ဗံ (သဗ္ဗတ္ထ) မ-ဋ္ဌ ၃-၁၁-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-ဥယျောဓဋ္ဌာနတော စ (သီ)
၅-သန္ထမ္ဘန္တီတိပိ (သီ၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၁၁-ပိဋ္ဌေ စ)
၆-ဝစနေန (က)

Yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsūti santhāgāraṁ niṭṭhitanti sutvā "gacchāma naṁ passissāmā"ti gantvā dvārakoṭṭhakato paṭṭhāya sabbaṁ oloketvā "idaṁ santhāgāraṁ ativiya manoramaṁ sassirikaṁ, kena paṭhamaṁ paribhuttaṁ amhākaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya assā"ti cintetvā "amhākaṁ ñātiseṭṭhassa paṭṭhamaṁ diyyamānepi Satthunova anucchavikaṁ, dakkhiṇeyyavasena diyyamānepi Satthunova anucchavikaṁ, tasmā Satthāraṁ paṭhamaṁ paribhuñjāpessāma, bhikkhusaṁghassa ca āgamanaṁ karissāma, bhikkhusaṁghe āgate tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ āgatameva bhavissati, Satthāraṁ tiyāmarattiṁ amhākaṁ dhammakathaṁ kathāpessāma, iti tīhi ratanehi paribhuttaṁ pacchā mayaṁ paribhuñjissāma, evaṁ no dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissatī"ti sanniṭṭhānaṁ katvā upasaṅkamiṁsu.

Yena navaṁ santhāgāraṁ tenupasaṅkamiṁsūti taṁdivasaṁ kira santhāgāraṁ kiñcāpi rājakulānaṁ dassanatthāya devavimānaṁ viya susajjitaṁ hoti supaṭijaggitaṁ, Buddhārahaṁ pana katvā apaññattaṁ. Buddhā hi nāma araññajjhāsayā araññārāmā antogāme vaseyyuṁ vā no vā, tasmā "Bhagavato manaṁ jānitvāva paññāpessāmā"ti cintetvā te Bhagavantaṁ upasaṅkamiṁsu, idāni pana manaṁ labhitvā paññāpetukāmā yena santhāgāraṁ tenupasaṅkamiṁsu.

Sabbasanthariṁ santhāgāraṁ santharitvāti yathā sabbameva santhataṁ hoti, evaṁ taṁ santharāpetvā[1]. Sabbapaṭhamaṁ tāva "gomayaṁ nāma sabbamaṅgalesu vaṭṭatī"ti sudhāparikammakatampi bhūmiṁ allagomayena opuñjāpetvā parisukkhabhāvaṁ ñatvā yathā akkantaṭṭhāne padaṁ paññāyati, evaṁ catujjātiyagandhehi limpāpetvā upari nānāvaṇṇakaṭasārake santharitvā tesaṁ upari mahāpiṭṭhikakojave ādiṁ katvā hatthatthara-assattharasīhattharabyagghattharacandattharakasūriyattharakacittattharakādī hi[2] nānāvaṇṇehi attharakehi santharitabbayuttakaṁ sabbokāsaṁ santharāpesuṁ. Tena vuttaṁ "sabbasanthariṁ santhāgāraṁ santharitvā"ti.

Āsanāni paññāpetvāti majjhaṭṭhāne tāva maṅgalathambhaṁ nissāya mahārahaṁ Buddhāsanaṁ paññāpetvā, tattha tattha yaṁ yaṁ mudukañca manoramañca

1. Santharitvā (Sī, Syā)
2. Byagghattharakañcanattharasūriyattharacittattharakādīhi (Sī)

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသူတိ သန္ထာဂါရံ နိဋ္ဌိတန္တိ သုတွာ "ဂစ္ဆာမ နံ ပဿိဿာမာ"တိ ဂန္တွာ ဒွါရကောဋ္ဌကတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗံ ဩလောကေတွာ "ဣဒံ သန္ထာဂါရံ အတိဝိယ မနောရမံ သဿိရိကံ၊ ကေန ပဌမံ ပရိဘုတ္တံ အမှာကံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ အဿာ"တိ စိန္တေတွာ "အမှာကံ ဉာတိသေဋ္ဌဿ ပဌမံ ဒိယျမာနေပိ သတ္ထုနောဝ အနုစ္ဆဝိကံ၊ ဒက္ခိဏေယျဝသေန ဒိယျမာနေပိ သတ္ထုနောဝ အနုစ္ဆဝိကံ၊ တသ္မာ သတ္ထာရံ ပဌမံ ပရိဘုဉ္ဇာပေဿာမ၊ ဘိက္ခုသံဃဿ စ အာဂမနံ ကရိဿာမ၊ ဘိက္ခုသံဃေ အာဂတေ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ အာဂတမေဝ ဘဝိဿတိ၊ သတ္ထာရံ တိယာမရတ္တိံ အမှာကံ ဓမ္မကထံ ကထာပေဿာမ၊ ဣတိ တီဟိ ရတနေဟိ ပရိဘုတ္တံ ပစ္ဆာ မယံ ပရိဘုဉ္ဇိဿာမ၊ ဧဝံ နော ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဘဝိဿတီ"တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ ဥပသင်္ကမိံသု။

ယေန နဝံ သန္ထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမိံသူတိ တံဒိဝသံ ကိရ သန္ထာဂါရံ ကိဉ္စာပိ ရာဇကုလာနံ ဒဿနတ္ထာယ ဒေဝဝိမာနံ ဝိယ သုသဇ္ဇိတံ ဟောတိ သုပဋိဇဂ္ဂိတံ၊ ဗုဒ္ဓါရဟံ ပန ကတွာ အပညတ္တံ။ ဗုဒ္ဓါ ဟိ နာမ အရညဇ္ဈာသယာ အရညာရာမာ အန္တောဂါမေ ဝသေယျုံ ဝါ နော ဝါ၊ တသ္မာ "ဘဂဝတော မနံ ဇာနိတွာဝ ပညာပေဿာမာ"တိ စိန္တေတွာ တေ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိံသု၊ ဣဒါနိ ပန မနံ လဘိတွာ ပညာပေတုကာမာ ယေန သန္ထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမိံသု။

သဗ္ဗသန္ထရိံ သန္ထာဂါရံ သန္ထရိတွာတိ ယထာ သဗ္ဗမေဝ သန္ထတံ ဟောတိ၊ ဧဝံ တံ သန္ထရာပေတွာ[၁]။ သဗ္ဗပဌမံ တာဝ "ဂေါမယံ နာမ သဗ္ဗမင်္ဂလေသု ဝဋ္ဋတီ"တိ သုဓာပရိကမ္မကတမ္ပိ ဘူမိံ အလ္လဂေါမယေန ဩပုဉ္ဇာပေတွာ ပရိသုက္ခဘာဝံ ဉတွာ ယထာ အက္ကန္တဋ္ဌာနေ ပဒံ ပညာယတိ၊ ဧဝံ စတုဇ္ဇာတိယဂန္ဓေဟိ လိမ္ပာပေတွာ ဥပရိ နာနာဝဏ္ဏကဋသာရကေ သန္ထရိတွာ တေသံ ဥပရိ မဟာပိဋ္ဌိကကောဇဝေ အာဒိံ ကတွာ ဟတ္ထတ္ထရအဿတ္ထရသီဟတ္ထရဗျဂ္ဃတ္ထရစန္ဒတ္ထရကသူရိယတ္ထရကစိတ္တတ္ထရကာဒီဟိ[၂] နာနာဝဏ္ဏေဟိ အတ္ထရကေဟိ သန္ထရိတဗ္ဗယုတ္တကံ သဗ္ဗောကာသံ သန္ထရာပေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ "သဗ္ဗသန္ထရိံ သန္ထာဂါရံ သန္ထရိတွာ"တိ။

အာသနာနိ ပညာပေတွာတိ မဇ္ဈဋ္ဌာနေ တာဝ မင်္ဂလထမ္ဘံ နိဿာယ မဟာရဟံ ဗုဒ္ဓါသနံ ပညာပေတွာ၊ တတ္ထ တတ္ထ ယံ ယံ မုဒုကဉ္စ မနောရမဉ္စ

၁-သန္ထရိတွာ (သီ၊ သျာ)　　၂-ဗျဂ္ဃတ္ထရကဉ္စနတ္ထရသူရိယတ္ထရစိတ္တတ္ထရကာဒီဟိ (သီ)

paccattharaṇaṁ, taṁ taṁ paccattharitvā ubhatolohitakaṁ manuññadassanaṁ upadhānaṁ upadahitvā[1] upari suvaṇṇarajatatārakavicittavitānaṁ bandhitvā gandhadāmapupphadāmapattadāmādīhi[2] alaṅkaritvā samantā dvādasahatthe ṭhāne pupphajālaṁ kāretvā tiṁsahatthamattaṁ ṭhānaṁ paṭasāṇiyā parikkhipāpetvā pacchimabhittiṁ nissāya bhikkhusaṁghassa pallaṅkapīṭha-apassayapīṭhamuṇḍapīṭhāni paññāpetvā upari setapaccattharaṇehi paccattharāpetvā[3] pācīnabhittiṁ nissāya attano attano mahāpiṭṭhikakojave paññāpetvā manoramāni haṁsalomādipūritāni upadhānāni[4] ṭhapāpesuṁ "evaṁ akilamamānā sabbarattiṁ dhammaṁ suṇissāmā"ti. Idaṁ sandhāya vuttaṁ "āsanāni paññāpetvā"ti.

Udakamaṇikaṁ patiṭṭhāpetvāti mahākucchikaṁ udakacāṭiṁ patiṭṭhāpetvā. "Evaṁ Bhagavā ca bhikkhusaṁgho ca yathāruciyā hatthe vā dhovissanti pāde vā, mukhaṁ vā vikkhālessantī"ti tesu tesu ṭhānesu maṇivaṇṇassa udakassa pūrāpetvā vāsatthāya nānāpupphāni ceva udakavāsacuṇṇāni ca pakkhipitvā kadalipaṇṇehi pidahitvā patiṭṭhāpesuṁ. Idaṁ sandhāya vuttaṁ "udakamaṇikaṁ patiṭṭhāpetvā"ti.

Telappadīpaṁ āropetvāti rajatasuvaṇṇādimayadaṇḍadīpikāsu yonakarūpakirātarūpakādīnaṁ[5] hatthe ṭhapitasuvaṇṇarajatādimayakapallikāsu ca telappadīpaṁ jālāpetvāti attho. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsū**ti ettha pana te sakyarājāno na kevalaṁ santhāgārameva, atha kho yojanāvaṭṭe[6] Kapilavatthusmiṁ nagaravīthiyopi sammajjāpetvā dhaje ussāpetvā gehadvāresu puṇṇaghaṭe ca kadaliyo ca ṭhapāpetvā sakalanagaraṁ dīpamālādīhi vippakiṇṇatārakaṁ viya katvā "khīrūpage[7] dārake khīraṁ pāyetha, dahare kumāre lahuṁ lahuṁ bhojetvā sayāpetha, uccāsaddaṁ[8] mā karittha, ajja ekarattiṁ Satthā antogāme vasissati, Buddhā nāma appasaddakāmā hontī"ti bheriṁ carāpetvā sayaṁ daṇḍadīpikā ādāya yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu.

1. Odahitvā (Ka)
2. ...vatthadāmādīhi (Sī, Syā)
3. Pattharāpetvāva (Sī, Syā)
4. Tūliyāni upadhānāni (Ka)
5. ...vilāsarūpakādīnaṁ (Sī, Syā)
6. Yojanapathe (Sī, Syā)
7. Khīrapake (Sī), khīrapīte (Syā)
8. Uḷārasaddaṁ (Sī, Syā)

ပစ္စတ္ထရဏံ၊ တံ တံ ပစ္စတ္ထရိတွာ ဥဘတောလောဟိတကံ မနုညဒဿနံ ဥပဓာနံ ဥပဒဟိတွာ[1] ဥပရိ သုဝဏ္ဏရဇတတာရကဝိစိတ္တဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ ဂန္ဓဒါမပုပ္ဖဒါမပတ္တဒါမာဒီဟိ[2] အလင်္ကရိတွာ သမန္တာ ဒွါဒသဟတ္ထေ ဌာနေ ပုပ္ဖဇာလံ ကာရေတွာ တိံသဟတ္ထမတ္တံ ဌာနံ ပဋသာဏိယာ ပရိက္ခိပါပေတွာ ပစ္ဆိမဘိတ္တိံ နိဿာယ ဘိက္ခုသံဃဿ ပလ္လင်္ကပီဌအပဿယပီဌမုဏ္ဍပီဌာနိ ပညာပေတွာ ဥပရိ သေတပစ္စတ္ထရဏေဟိ ပစ္စတ္ထရာပေတွာ[3] ပါစီနဘိတ္တိံ နိဿာယ အတ္တနော အတ္တနော မဟာပိဋ္ဌိကကောဇဝေ ပညာပေတွာ မနောရမာနိ ဟံသလောမာဒိပူရိတာနိ ဥပဓာနာနိ[4] ဌပါပေသုံ "ဧဝံ အကိလမမာနာ သဗ္ဗရတ္တိံ ဓမ္မံ သုဏိဿာမာ"တိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "အာသနာနိ ပညာပေတွာ"တိ။

ဥဒကမဏိကံ ပတိဋ္ဌာပေတွာတိ မဟာကုစ္ဆိကံ ဥဒကစာဋိံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ။ "ဧဝံ ဘဂဝါ စ ဘိက္ခုသံဃော စ ယထာရုစိယာ ဟတ္ထေ ဝါ ဓောဝိဿန္တိ ပါဒေ ဝါ၊ မုခံ ဝါ ဝိက္ခာလေဿန္တီ"တိ တေသု တေသု ဌာနေသု မဏိဝဏ္ဏဿ ဥဒကဿ ပူရာပေတွာ ဝါသတ္ထာယ နာနာပုပ္ဖာနိ စေဝ ဥဒကဝါသစုဏ္ဏာနိ စ ပက္ခိပိတွာ ကဒလိပဏ္ဏေဟိ ပိဒဟိတွာ ပတိဋ္ဌာပေသုံ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဥဒကမဏိကံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ"တိ။

တေလပ္ပဒီပံ အာရောပေတွာတိ ရဇတသုဝဏ္ဏာဒိမယဒဏ္ဍဒီပိကာသု ယောနကရူပကိရာတရူပကာဒီနံ[5] ဟတ္ထေ ဌပိတသုဝဏ္ဏရဇတာဒိမယကပလ္လိကာသု စ တေလပ္ပဒီပံ ဇာလာပေတွာတိ အတ္ထော။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသူ**တိ ဧတ္ထ ပန တေ သကျရာဇာနော န ကေဝလံ သန္ထာဂါရမေဝ၊ အထ ခေါ ယောဇနာဝဋ္ဋေ[6] ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ နဂရဝီထိယောပိ သမ္မဇ္ဇာပေတွာ ဓဇေ ဥဿာပေတွာ ဂေဟဒွါရေသု ပုဏ္ဏဃဋေ စ ကဒလိယော စ ဌပါပေတွာ သကလနဂရံ ဒီပမာလာဒီဟိ ဝိပ္ပကိဏ္ဏတာရကံ ဝိယ ကတွာ "ခီရူပဂေ[7] ဒါရကေ ခီရံ ပါယေထ၊ ဒဟရေ ကုမာရေ လဟုံ လဟုံ ဘောဇေတွာ သယာပေထ၊ ဥစ္စာသဒ္ဒံ[8] မာ ကရိတ္ထ၊ အဇ္ဇ ဧကရတ္တိံ သတ္ထာ အန္တောဂါမေ ဝသိဿတိ၊ ဗုဒ္ဓါ နာမ အပ္ပသဒ္ဒကာမာ ဟောန္တီ"တိ ဘေရိံ စရာပေတွာ သယံ ဒဏ္ဍဒီပိကာ အာဒါယ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသု။

၁-ဩဒဟိတွာ (က)
၂-....ဝတ္ထဒါမာဒီဟိ (သီ၊ သျာ)
၃-ပတ္ထရာပေတွာဝ (သီ၊ သျာ)
၄-တူလိယာနိ ဥပဓာနာနိ (က)
၅-....ဝိလာသရူပကာဒီနံ (သီ၊ သျာ)
၆-ယောဇနပထေ (သီ၊ သျာ)
၇-ခီရပကေ (သီ)၊ ခီရပီတေ (သျာ)
၈-ဥဠာရသဒ္ဒံ (သီ၊ သျာ)

Atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena navaṁ santhāgāraṁ tenupasaṅkamīti "yassa dāni bhante Bhagavā kālaṁ maññatī"ti evaṁ kira kāle ārocite Bhagavā lākhārasatintarattakoviḷārapupphavaṇṇaṁ rattadupaṭṭaṁ[1] kattariyā padumaṁ kantento viya, saṁvidhāya timaṇḍalaṁ paṭicchādento nivāsetvā suvaṇṇapāmaṅgena padumakalāpaṁ parikkhipanto viya, vijjulatāsassirikaṁ kāyabandhanaṁ bandhitvā rattakambalena gajakumbhaṁ[2] pariyonandhanto viya, ratanasatubbedhe suvaṇṇagghike pavāḷajālaṁ khipamāno viya, suvaṇṇacetiye rattakambalakañcukaṁ paṭimuñcanto viya, gacchantaṁ puṇṇacandaṁ rattavaṇṇavalāhakena paṭicchādayamāno viya, kañcanapabbatamatthake supakkalākhārasaṁ parisiñcanto viya, cittakūṭapabbatamatthakaṁ vijjulatāya parikkhipanto viya ca sacakkavāḷasineruyugandharaṁ mahāpathaviṁ sañcāletvā gahitaṁ nigrodhapallavasamānavaṇṇaṁ rattavarapaṁsukūlaṁ pārupitvā Gandhakuṭidvārato nikkhami kañcanaguhato sīho viya udayapabbatakūṭato puṇṇacando viya ca. Nikkhamitvā pana Gandhakuṭipamukhe aṭṭhāsi.

Athassa kāyato meghamukhehi vijjukalāpā viya rasmiyo nikkhamitvā suvaṇṇarasadhārāparisekapiñjarapattapupphaphalaviṭape viya ārāmarukkhe kariṁsu. Tāvadeva ca attano attano pattacīvaramādāya mahābhikkhusaṁgho Bhagavantaṁ parivāresi. Te pana parivāretvā ṭhitā bhikkhū evarūpā ahesuṁ—appicchā santuṭṭhā pavivittā asaṁsaṭṭhā āraddhavīriyā vattāro vacanakkhamā codakā pāpagarahino sīlasampannā samādhisampannā paññāvimuttivimuttiñāṇadassanasampannā. Tehi parivārito Bhagavā rattakambalaparikkhitto viya suvaṇṇakkhandho, rattapadumasaṇḍamajjhagatā viya suvaṇṇanāvā, pavāḷavedikāparikkhitto viya suvaṇṇapāsādo virocittha. Sāriputtamoggallānādayo mahātherāpi naṁ[3] meghavaṇṇaṁ paṁsukūlaṁ pārupitvā maṇivammavammikā viya mahānāgā parivārayiṁsu vantarāgā bhinnakilesā vijaṭitajaṭā chinnabandhanā kule vā gaṇe vā alaggā.

Iti Bhagavā sayaṁ vītarāgo vītarāgehi, vītadoso vītadosehi, vītamoho vītamohehi, nittaṇho nittaṇhehi, nikkileso nikkilesehi, sayaṁ Buddho bahussutabuddhehi parivārito pattaparivāritaṁ

1. Surattadupaṭṭaṁ (Ka) 2. Rajatakūṭaṁ (Sī, Syā) 3. Mahātherā pana (Sī, Syā)

အထ ခေါ ဘဂဝါ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန ယေန နဝံ သန္ထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမီတိ “ယဿ ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ ကာလံ မညတီ”တိ ဧဝံ ကိရ ကာလေ အာရောစိတေ ဘဂဝါ လာခါရသတိန္တိရတ္တကောဝိဠာရပုပ္ဖဝဏ္ဏံ ရတ္တဒုပဋ္ဋံ[1] ကတ္တရိယာ ပဒုမံ ကန္တေန္တော ဝိယ, သံဝိဓာယ တိမဏ္ဍလံ ပဋိစ္ဆာဒေန္တော နိဝါသေတွာ သုဝဏ္ဏပါမင်္ဂေန ပဒုမကလာပံ ပရိက္ခိပန္တော ဝိယ, ဝိဇ္ဇုလတာသဿိရိကံ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ ရတ္တကမ္ဗလေန ဂဇကုမ္ဘံ[2] ပရိယောနန္ဓန္တော ဝိယ, ရတနသတုဗ္ဗေဓေ သုဝဏ္ဏဂ္ဃိကေ ပဝါဠဇာလံ ခိပမာနော ဝိယ, သုဝဏ္ဏစေတိယေ ရတ္တကမ္ဗလကဉ္စုကံ ပဋိမုဉ္စန္တော ဝိယ, ဂစ္ဆန္တံ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ရတ္တဝဏ္ဏဝလာဟကေန ပဋိစ္ဆာဒယမာနော ဝိယ, ကဉ္စနပဗ္ဗတမတ္ထကေ သုပက္ကလာခါရသံ ပရိသိဉ္စန္တော ဝိယ, စိတ္တကူဋပဗ္ဗတမတ္ထကံ ဝိဇ္ဇုလတာယ ပရိက္ခိပန္တော ဝိယ စ သစက္ကဝါဠသိနေရုယုဂန္ဓရံ မဟာပထဝိံ သဉ္စာလေတွာ ဂဟိတံ နိဂြောဓပလ္လဝသမာနဝဏ္ဏံ ရတ္တဝရပံသုကူလံ ပါရုပိတွာ ဂန္ဓကုဋိဒွါရတော နိက္ခမိ ကဉ္စနဂုဟတော သီဟော ဝိယ ဥဒယပဗ္ဗတကူဋတော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ စ။ နိက္ခမိတွာ ပန ဂန္ဓကုဋိပမုခေ အဋ္ဌာသိ။

အထဿ ကာယတော မေဃမုခေဟိ ဝိဇ္ဇုကလာပါ ဝိယ ရသ္မိယော နိက္ခမိတွာ သုဝဏ္ဏရသဓာရာပရိသေကပိဉ္ဇရပတ္တပုပ္ဖဖလဝိဋပေ ဝိယ အာရာမရုက္ခေ ကရိံသု။ တာဝဒေဝ စ အတ္တနော အတ္တနော ပတ္တစီဝရမာဒါယ မဟာဘိက္ခုသံဃော ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေသိ။ တေ ပန ပရိဝါရေတွာ ဌိတာ ဘိက္ခူ ဧဝရူပါ အဟေသုံ—အပ္ပိစ္ဆာ သန္တုဋ္ဌာ ပဝိဝိတ္တာ အသံသဋ္ဌာ အာရဒ္ဓဝီရိယာ ဝတ္တာရော ဝစနက္ခမာ စောဒကာ ပါပဂရဟိနော သီလသမ္ပန္နာ သမာဓိသမ္ပန္နာ ပညာဝိမုတ္တိဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနသမ္ပန္နာ။ တေဟိ ပရိဝါရိတော ဘဂဝါ ရတ္တကမ္ဗလပရိက္ခိတ္တော ဝိယ သုဝဏ္ဏက္ခန္ဓော, ရတ္တပဒုမသဏ္ဍမဇ္ဈဂတာ ဝိယ သုဝဏ္ဏနာဝါ, ပဝါဠဝေဒိကာပရိက္ခိတ္တော ဝိယ သုဝဏ္ဏပါသာဒေါ ဝိရောစိတ္ထ။ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာဒယော မဟာထေရာပိ နံ[3] မေဃဝဏ္ဏံ ပံသုကူလံ ပါရုပိတွာ မဏိဝမ္မဝမ္မိကာ ဝိယ မဟာနာဂါ ပရိဝါရယိံသု ဝန္တရာဂါ ဘိန္နကိလေသာ ဝိဇဋိတဇဋာ ဆိန္နဗန္ဓနာ ကုလေ ဝါ ဂဏေ ဝါ အလဂ္ဂါ။

ဣတိ ဘဂဝါ သယံ ဝီတရာဂေါ ဝီတရာဂေဟိ, ဝီတဒေါသော ဝီတဒေါသေဟိ, ဝီတမောဟော ဝီတမောဟေဟိ, နိတ္တဏှော နိတ္တဏှေဟိ, နိက္ကိလေသော နိက္ကိလေသေဟိ, သယံ ဗုဒ္ဓေါ ဗဟုဿုတဗုဒ္ဓေဟိ ပရိဝါရိတော ပတ္တပရိဝါရိတံ

၁-သုရတ္တဒုပဋ္ဋံ (က) ၂-ရဇတကူဋံ (သီ၊ သျာ) ၃-မဟာထေရာ ပန (သီ၊ သျာ)

viya kesaraṁ, kesaraparivāritā viya kaṇṇikā, aṭṭhanāgasahassaparivārito viya chaddanto nāgarājā, navutihaṁsasahassaparivārito viya dhataraṭṭho haṁsarājā, senaṅgaparivārito viya cakkavattirājā, marugaṇaparivārito viya Sakko devarājā, brahmagaṇaparivārito viya hāritamahābrahmā, tārāgaṇaparivārito viya puṇṇacando asamena Buddhavesena aparimāṇena Buddhavilāsena Kapilavatthugāmimaggaṁ[1] paṭipajji.

Athassa puratthimakāyato suvaṇṇavaṇṇā rasmi uṭṭhahitvā asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesi, pacchimakāyato, dakkhiṇahatthato, vāmahatthato suvaṇṇavaṇṇā rasmi uṭṭhahitvā asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesi. Upari kesantato paṭṭhāya sabbakesāvaṭṭehi moragīvavaṇṇā rasmi uṭṭhahitvā gaganatale asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesi. Heṭṭhā pādatalehi pavāḷavaṇṇā rasmi uṭṭhahitvā ghanapathaviṁ asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesi. Evaṁ samantā asītihatthaṭṭhānaṁ chabbaṇṇā Buddharasmiyo vijjotamānā vipphandamānā kañcanadaṇḍadīpikāhi niccharitvā ākāsaṁ pakkhandajālā viya cātuddīpikamahāmeghato nikkhantavijjulatā viya vidhāviṁsu. Sabbadisābhāgā suvaṇṇacampakapupphehi vikiriyamānā viya, suvaṇṇaghaṭato nikkhantasuvaṇṇarasadhārāhi siñcamānā viya, pasāritasuvaṇṇapaṭaparikkhittā viya, verambhavātasamuṭṭhita[2]kiṁsukakaṇikārapupphacuṇṇasamokiṇṇā viya vippabhāsiṁsu[3].

Bhagavatopi asīti-anubyañjanabyāmappabhādvattiṁsavaralakkhaṇa-samujjalasarīraṁ samuggatatārakaṁ viya gaganatalaṁ, vikasitamiva padumavanaṁ, sabbapāliphullo[4] viya yojanasatiko pāricchattako, paṭipāṭiyā ṭhapitānaṁ dvattiṁsacandānaṁ dvattiṁsasūriyānaṁ dvattiṁsacakkavattīnaṁ dvattiṁsadevarājānaṁ dvattiṁsamahābrahmānaṁ siriyā siriṁ abhibhavamānaṁ viya virocittha, yathā taṁ dasahi pāramīhi dasahi upapāramīhi dasahi paramatthapāramīhi sammadeva pūritāhi[5] samatiṁsapāramitāhi alaṅkataṁ. Kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni dinnadānaṁ rakkhitasīlaṁ katakalyāṇakammaṁ ekasmiṁ attabhāve osaritvā vipākaṁ dātuṁ ṭhānaṁ alabhamānaṁ sambādhapattaṁ viya ahosi. Nāvāsahassabhaṇḍaṁ ekanāvaṁ āropanakālo viya, sakaṭasahassabhaṇḍaṁ ekasakaṭaṁ āropanakālo viya, pañcavīsatiyā

1. Kapilavatthugāminaṁ maggaṁ (Sī, Syā)
2. Verambhavātasamuddhata (Sī, Syā)
3. Vippakiriṁsu (Ka)
4. Sabbaphāliphullo (Syā, Ka)
5. Paripūritāhi (Ka)

ဝိယ ကေသရံ, ကေသရပရိဝါရိတာ ဝိယ ကဏ္ဏိကာ, အဋ္ဌနာဂသဟဿပရိဝါရိတော ဝိယ ဆဒ္ဒန္တော နာဂရာဇာ, နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝါရိတော ဝိယ ဓတရဋ္ဌော ဟံသရာဇာ, သေနင်္ဂပရိဝါရိတော ဝိယ စက္ကဝတ္တိရာဇာ, မရုဂဏပရိဝါရိတော ဝိယ သက္ကော ဒေဝရာဇာ, ဗြဟ္မဂဏပရိဝါရိတော ဝိယ ဟာရိတမဟာဗြဟ္မာ, တာရာဂဏပရိဝါရိတော ဝိယ ပုဏ္ဏစန္ဒော အသမေန ဗုဒ္ဓဝေသေန အပရိမာဏေန ဗုဒ္ဓဝိလာသေန ကပိလဝတ္ထုဂါမိမဂ္ဂံ[၁] ပဋိပဇ္ဇိ။

အထဿ ပုရတ္ထိမကာယတော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ရသ္မိ ဥဋ္ဌဟိတွာ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသိ၊ ပစ္ဆိမကာယတော၊ ဒက္ခိဏဟတ္ထတော၊ ဝါမဟတ္ထတော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ရသ္မိ ဥဋ္ဌဟိတွာ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဥပရိ ကေသန္တတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗကေသာဝဋ္ဋေဟိ မောရဂီဝဝဏ္ဏာ ရသ္မိ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဂဂနတလေ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဟေဋ္ဌာ ပါဒတလေဟိ ပဝါဠဝဏ္ဏာ ရသ္မိ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဃနပထဝိံ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဧဝံ သမန္တာ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ ဆဗ္ဗဏ္ဏာ ဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဇ္ဇောတမာနာ ဝိပ္ဖန္ဒမာနာ ကဉ္စနဒဏ္ဍဒီပိကာဟိ နိစ္ဆရိတွာ အာကာသံ ပက္ခန္ဒဇာလာ ဝိယ စာတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃတော နိက္ခန္တဝိဇ္ဇုလတာ ဝိယ ဝိဓာဝိံသု။ သဗ္ဗဒိသာဘာဂါ သုဝဏ္ဏစမ္ပကပုပ္ဖေဟိ ဝိကိရိယမာနာ ဝိယ, သုဝဏ္ဏဃဋတော နိက္ခန္တသုဝဏ္ဏရသဓာရာဟိ သိဉ္စမာနာ ဝိယ, ပသာရိတသုဝဏ္ဏပဋပရိက္ခိတ္တာ ဝိယ, ဝေရမ္ဘဝါတသမုဋ္ဌိတ[၂]ကိံသုကကဏိကာရပုပ္ဖစုဏ္ဏသမောကိဏ္ဏာ ဝိယ ဝိပ္ပဘာသိံသု[၃]။

ဘဂဝတောပိ အသီတိအနုဗျဉ္ဇနဗျာမပ္ပဘာဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏသမုဇ္ဇလသရီရံ သမုဂ္ဂတတာရကံ ဝိယ ဂဂနတလံ, ဝိကသိတမိဝ ပဒုမဝနံ, သဗ္ဗပါလိဖုလ္လော[၄] ဝိယ ယောဇနသတိကော ပါရိစ္ဆတ္တကော, ပဋိပါဋိယာ ဌပိတာနံ ဒွတ္တိံသစန္ဒာနံ ဒွတ္တိံသသူရိယာနံ ဒွတ္တိံသစက္ကဝတ္တီနံ ဒွတ္တိံသဒေဝရာဇာနံ ဒွတ္တိံသမဟာဗြဟ္မာနံ သိရိယာ သိရိံ အဘိဘဝမာနံ ဝိယ ဝိရောစိတ္ထ၊ ယထာ တံ ဒသဟိ ပါရမီဟိ ဒသဟိ ဥပပါရမီဟိ ဒသဟိ ပရမတ္ထပါရမီဟိ သမ္မဒေဝ ပူရိတာဟိ[၅] သမတိံသပါရမိတာဟိ အလင်္ကတံ။ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ဒိန္နဒါနံ ရက္ခိတသီလံ ကတကလျာဏကမ္မံ ဧကသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဩသရိတွာ ဝိပါကံ ဒါတုံ ဌာနံ အလဘမာနံ သမ္ဗာဓပတ္တံ ဝိယ အဟောသိ။ နာဝါသဟဿဘဏ္ဍံ ဧကနာဝံ အာရောပနကာလော ဝိယ, သကဋသဟဿဘဏ္ဍံ ဧကသကဋံ အာရောပနကာလော ဝိယ, ပဉ္စဝီသတိယာ

၁-ကပိလဝတ္ထုဂါမိနံ မဂ္ဂံ (သီ၊ သျာ)
၂-ဝေရမ္ဘဝါတသမုဒ္ဓတ (သီ၊ သျာ)
၃-ဝိပ္ပကိရိံသု (က)
၄-သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လော (သျာ၊ က)
၅-ပရိပူရိတာဟိ (က)

Gaṅgānaṁ oghassa sambhijja mukhadvāre ekato rāsibhūtakālo viya ahosi.

Imāya Buddhasiriyā obhāsamānassāpi ca Bhagavato purato anekāni daṇḍadīpikāsahassāni ukkhipiṁsu, tathā pacchato, vāmapasse, dakkhiṇapasse. Jātisumanacampakavanamallikārattuppalanīluppalabakulasinduvārapupphāni[1] ceva nīlapītādivaṇṇasugandhagandhacuṇṇāni[2] ca cātuddīpikameghavissaṭṭhā udakavuṭṭhiyo viya vippakiriyiṁsu. Pañcaṅgikatūriyanigghosā ceva Buddhadhammasaṁghaguṇapaṭisaṁyuttā thutighosā ca sabbā disā pūrayiṁsu. Devamanussanāgasupaṇṇagandhabbayakkhādīnaṁ akkhīni amatapānaṁ viya[3] labhiṁsu. Imasmiṁ pana ṭhāne ṭhatvā **padasahassena**[4] gamanavaṇṇaṁ vattuṁ vaṭṭati. Tatridaṁ mukhamattaṁ—

"Evaṁ sabbaṅgasampanno, kampayanto vasundharaṁ.
Aheṭhayanto pāṇāni, yāti lokavināyako.

Dakkhiṇaṁ paṭhamaṁ pādaṁ, uddharanto Narāsabho.
Gacchanto sirisampanno, sobhate Dvipaduttamo[5].

Gacchato Buddhaseṭṭhassa, heṭṭhāpādatalaṁ mudu.
Samaṁ samphusate bhūmiṁ, rajasā nupalippati.

Ninnaṭṭhānaṁ unnamati, gacchante Lokanāyake.
Unnatañca samaṁ hoti, pathavī ca acetanā.

Pāsāṇā sakkharā ceva, kathalā khāṇukaṇṭakā.
Sabbe maggā vivajjanti, gacchante Lokanāyake.

Nātidūre uddharati, naccāsanne ca nikkhipaṁ[6].
Aghaṭṭayanto niyyāti, ubho jāṇū ca gopphake.

Nātisīghaṁ pakkamati, sampannacaraṇo Muni.
Na cāpi saṇikaṁ[7] yāti, gacchamāno samāhito.

Uddhaṁ adho tiriyañca, disañca vidisaṁ tathā.
Na pekkhamāno so yāti, yugamattaṁ hi[8] pekkhati.

1. ...pupphānaṁ (Sī, Syā)
2. ...cuṇṇānaṁ (Sī, Syā)
3. Amatasāraṁ viya (Ka)
4. Padasatena padasahassena (Sī)
5. Dipaduttamo (Sī, Syā)
6. Nikkhipi (Syā, Ka)
7. Na cātisaṇikaṁ (Ma-Ṭṭha 3. 17 piṭṭhe)
8. Yuttamaggaṁva (Sī, Syā)

ဂင်္ဂါနံ ဩဃဿ သမ္ဘိဇ္ဇ မုခဒွါရေ ဧကတော ရာသိဘူတကာလော ဝိယ အဟောသိ။

ဣမာယ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဩဘာသမာနဿာပိ စ ဘဂဝတော ပုရတော အနေကာနိ ဒဏ္ဍဒီပိကာသဟဿာနိ ဥက္ခိပိံသု၊ တထာ ပစ္ဆတော, ဝါမပဿေ, ဒက္ခိဏပဿေ။ ဇာတိသုမနစမ္ပကဝနမလ္လိကာရတ္တုပ္ပလနီလုပ္ပလဗကုလသိန္ဒုဝါရပုပ္ဖါနိ[၁] စေဝ နီလပီတာဒိဝဏ္ဏသုဂန္ဓဂန္ဓစုဏ္ဏာနိ[၂] စ စာတုဒ္ဒီပိကမေဃဝိဿဋ္ဌာ ဥဒကဝုဋ္ဌိယော ဝိယ ဝိပ္ပကိရိယိံသု။ ပဉ္စင်္ဂိကတူရိယနိဂ္ဃောသာ စေဝ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃဂုဏပဋိသံယုတ္တာ ထုတိဃောသာ စ သဗ္ဗာ ဒိသာ ပူရယိံသု။ ဒေဝမနုဿနာဂသုပဏ္ဏဂန္ဓဗ္ဗယက္ခာဒီနံ အက္ခီနိ အမတပါနံ ဝိယ[၃] လဘိံသု။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဌတွာ **ပဒသဟဿေန**[၄] ဂမနဝဏ္ဏံ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ တတြိဒံ မုခမတ္တံ—

"ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နော၊ ကမ္ပယန္တော ဝသုန္ဓရံ။
အဟေဌယန္တော ပါဏာနိ၊ ယာတိ လောကဝိနာယကော။

ဒက္ခိဏံ ပဌမံ ပါဒံ၊ ဥဒ္ဓရန္တော နရာသဘော။
ဂစ္ဆန္တော သိရိသမ္ပန္နော၊ သောဘတေ ဒွိပဒုတ္တမော[၅]။

ဂစ္ဆတော ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ၊ ဟေဋ္ဌာပါဒတလံ မုဒု။
သမံ သမ္ဖုသတေ ဘူမိံ၊ ရဇသာ နုပလိပ္ပတိ။

နိန္နဋ္ဌာနံ ဥန္နမတိ၊ ဂစ္ဆန္တေ လောကနာယကေ။
ဥန္နတဉ္စ သမံ ဟောတိ၊ ပထဝီ စ အစေတနာ။

ပါသာဏာ သက္ခရာ စေဝ၊ ကထလာ ခါဏုကဏ္ဋကာ။
သဗ္ဗေ မဂ္ဂါ ဝိဝဇ္ဇန္တိ၊ ဂစ္ဆန္တေ လောကနာယကေ။

နာတိဒူရေ ဥဒ္ဓရတိ၊ နစ္စာသန္နေ စ နိက္ခိပံ[၆]။
အဃဋ္ဋယန္တော နိယျာတိ၊ ဥဘော ဇာဏူ စ ဂေါပ္ဖကေ။

နာတိသီဃံ ပက္ကမတိ၊ သမ္ပန္နစရဏော မုနိ။
န စာပိ သဏိကံ[၇] ယာတိ၊ ဂစ္ဆမာနော သမာဟိတော။

ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယဉ္စ၊ ဒိသဉ္စ ဝိဒိသံ တထာ။
န ပေက္ခမာနော သော ယာတိ၊ ယုဂမတ္တံ ဟိ[၈] ပေက္ခတိ။

၁-....ပုပ္ဖာနံ (သီ၊ သျာ)
၂-....စုဏ္ဏာနံ (သီ၊ သျာ)
၃-အမတသာရံ ဝိယ (က)
၄-ပဒသတေန ပဒသဟဿေန (သီ)
၅-ဒီပဒုတ္တမော (သီ၊ သျာ)
၆-နိက္ခိပိ (သျာ၊ က)
၇-န စာတိသဏိကံ (မ-ဋ္ဌ ၃-၁၇-ပိဋ္ဌေ)
၈-ယုတ္တမဂ္ဂံဝ (သီ၊ သျာ)

Nāgavikkantacāro so, gamane sobhate Jino.
Cāruṁ gacchati lokaggo, hāsayanto sadevake.

Uḷurājāva sobhanto, catucārīva[1] kesarī.
Tosayanto bahū satte, puraṁ seṭṭhaṁ upāgamī”ti.

Vaṇṇakālo nāma kiresa, evaṁvidhesu kālesu Buddhassa sarīravaṇṇe vā guṇavaṇṇe vā dhammakathikassa thāmoyeva pamāṇaṁ. Cuṇṇiyapadehi vā[2] gāthābandhena vā yattakaṁ sakkoti, tattakaṁ vattabbaṁ. Dukkathitanti na vattabbaṁ. Appamāṇavaṇṇā hi Buddhā. Tesaṁ Buddhāpi anavasesato vaṇṇaṁ vattuṁ asamatthā, pageva itarā pajāti. Iminā sirivilāsena alaṅkatapaṭiyattaṁ Sakyarājakulaṁ pavisitvā Bhagavā pasannacittena janena gandhadhūma[3]vāsacuṇṇādīhi pūjiyamāno santhāgāraṁ pāvisi. Tena vuttaṁ “atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena navaṁ santhāgāraṁ, tenupasaṅkamī”ti.

Bhagavantaṁyeva purakkhatvāti Bhagavantaṁ purato katvā. Tattha Bhagavā bhikkhūnañceva upāsakānañca majjhe nisinno gandhodakena nhāpetvā dukūlacumbaṭakena vodakaṁ[4] katvā jātihiṅgulakena majjitvā rattakambalapaliveṭhite pīṭhe ṭhapitarattasuvaṇṇaghanapaṭimā viya atirocittha. Ayaṁ panettha porāṇānaṁ vaṇṇabhaṇanamaggo—

“Gantvāna maṇḍalamāḷaṁ, nāgavikkantacāraṇo.
Obhāsayanto lokaggo, nisīdi varamāsane.

Tahiṁ nisinno naradammasārathi,
Devātidevo satapuññalakkhaṇo.
Buddhāsane majjhagato virocati,
Suvaṇṇanekkhaṁ viya Paṇḍukambale.

Nekkhaṁ jambonadasseva, nikkhittaṁ Paṇḍukambale.
Virocati vītamalo, maṇiverocano yathā.

1. Cātucārīva (Sī, Syā, Ka)
2. Cuṇṇakapadehi vā(Sī), puṇṇapadehi vā (Syā)
3. Gandhadhūpa (Sī, Syā)
4. Nīcodakaṁ (Sī, Syā)

နာဂဝိက္ကန္တစာရော သော၊ ဂမနေ သောဘတေ ဇိနော။
စာရုံ ဂစ္ဆတိ လောကဂ္ဂေါ၊ ဟာသယန္တော သဒေဝကေ။

ဥဠုရာဇာဝ သောဘန္တော၊ စတုစာရီဝ[၁] ကေသရီ။
တောသယန္တော ဗဟူ သတ္တေ၊ ပုရံ သေဋ္ဌံ ဥပါဂမီ”တိ။

ဝဏ္ဏကာလော နာမ ကိရေသ၊ ဧဝံဝိဓေသု ကာလေသု ဗုဒ္ဓဿ သရီရဝဏ္ဏေ ဝါ ဂုဏဝဏ္ဏေ ဝါ ဓမ္မကထိကဿ ထာမောယေဝ ပမာဏံ။ စုဏ္ဏိယပဒေဟိ ဝါ[၂] ဂါထာဗန္ဓေန ဝါ ယတ္တကံ သက္ကောတိ၊ တတ္တကံ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဒုက္ကထိတန္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ အပ္ပမာဏဝဏ္ဏာ ဟိ ဗုဒ္ဓါ။ တေသံ ဗုဒ္ဓါပိ အနဝသေသတော ဝဏ္ဏံ ဝတ္တုံ အသမတ္ထာ၊ ပဂေဝ ဣတရာ ပဇာတိ။ ဣမိနာ သိရိဝိလာသေန အလင်္ကတပဋိယတ္တံ သကျရာဇကုလံ ပဝိသိတွာ ဘဂဝါ ပသန္နစိတ္တေန ဇနေန ဂန္ဓဓူမ[၃]ဝါသစုဏ္ဏာဒီဟိ ပူဇိယမာနော သန္ထာဂါရံ ပါဝိသိ။ တေန ဝုတ္တံ “အထ ခေါ ဘဂဝါ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန ယေန နဝံ သန္ထာဂါရံ, တေနုပသင်္ကမီ”တိ။

ဘဂဝန္တံယေဝ ပုရက္ခတွာတိ ဘဂဝန္တံ ပုရတော ကတွာ။ တတ္ထ ဘဂဝါ ဘိက္ခုနဉ္စေဝ ဥပါသကာနဉ္စ မဇ္ဈေ နိသိန္နော ဂန္ဓောဒကေန နှာပေတွာ ဒုကူလစုမ္ဗဋကေန ဝေါဒကံ[၄] ကတွာ ဇာတိဟိင်္ဂုလကေန မဇ္ဇိတွာ ရတ္တကမ္ဗလပလိဝေဌိတေ ပီဌေ ဌပိတရတ္တသုဝဏ္ဏဃနပဋိမာ ဝိယ အတိဝိရောစိတ္ထ။ အယံ ပနေတ္ထ ပေါရာဏာနံ ဝဏ္ဏဘဏနမဂ္ဂေါ—

“ဂန္တွာန မဏ္ဍလမာဠံ၊ နာဂဝိက္ကန္တစာရဏော။
ဩဘာသယန္တော လောကဂ္ဂေါ၊ နိသီဒိ ဝရမာသနေ။

တဟိံ နိသိန္နော နရဒမ္မသာရထိ၊
ဒေဝါတိဒေဝေါ သတပုညလက္ခဏော။
ဗုဒ္ဓါသနေ မဇ္ဈဂတော ဝိရောစတိ၊
သုဝဏ္ဏနေက္ခံ ဝိယ ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ။

နေက္ခံ ဇမ္ဗောနဒဿေဝ၊ နိက္ခိတ္တံ ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ။
ဝိရောစတိ ဝီတမလော၊ မဏိဝေရောစနော ယထာ။

၁-စာတုစာရီဝ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-စုဏ္ဏကပဒေဟိ ဝါ(သီ)၊ ပုဏ္ဏပဒေဟိ ဝါ (သျာ)
၃-ဂန္ဓဓူပ (သီ၊ သျာ)
၄-နီစောဒကံ (သီ၊ သျာ)

Mahāsālova samphullo, nerurājāva'laṅkato.
Suvaṇṇayūpasaṅkāso, padumo kokanado[1] yathā.

Jalanto dīparukkhova, pabbatagge yathā sikhī.
Devānaṁ pāricchattova, sabbaphullo virocatī"ti.

Kāpilavatthave sakye bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāyati ettha dhammakathā nāma santhāgārānumodanāpaṭisaṁyuttā pakiṇṇakakathā veditabbā. Tadā hi Bhagavā ākāsagaṅgaṁ otārento viya pathavojaṁ ākaḍḍhanto viya mahājambuṁ matthake gahetvā cālento viya yojanikaṁ madhubhaṇḍaṁ cakkayantena pīḷetvā madhupānaṁ pāyamāno[2] viya Kapilavatthuvāsīnaṁ Sakyānaṁ hitasukhāvahaṁ pakiṇṇakakathaṁ kathesi. "Āvāsadānaṁ nāmetaṁ mahārāja mahantaṁ, tumhākaṁ āvāso mayā paribhutto, bhikkhusaṁghena ca paribhutto, mayā ca bhikkhusaṁghena ca paribhutto pana dhammaratanena paribhuttoyevāti tīhi ratanehi paribhutto nāma hoti. Āvāsadānasmiṁ hi dinne sabbadānaṁ dinnameva hoti. Bhūmaṭṭhakapaṇṇasālāya vā sākhāmaṇḍapassa vā ānisaṁso nāma paricchindituṁ na sakkā. Āvāsadānānubhāvena hi bhave bhave nibbattassāpi sambādhitagabbhavāso[3] na hoti, dvādasahattho ovarako viya mātukucchi asambādhova hotī"ti evaṁ nānānayavicittaṁ bahuṁ dhammiṁ kathaṁ kathetvā—

"Sītaṁ uṇhaṁ paṭihanti, tato vāḷamigāni ca.
Sarīsape ca makase, sisire cāpi vuṭṭhiyo.

Tato vātātapo ghoro, sañjāto[4] paṭihaññati.
Leṇatthañca sukhatthañca, jhāyituñca vipassituṁ.

Vihāradānaṁ saṁghassa, aggaṁ Buddhena[5] vaṇṇitaṁ.
Tasmā hi paṇḍito poso, sampassaṁ atthamattano.

Vihāre kāraye ramme, vāsayettha bahussute.
Tesaṁ annañca pānañca, vatthasenāsanāni ca.

---

1. Kokāsako (Sī), kosako (Syā) 2. Pāyento (Sī) 3. Sampīḷitagabbhavāso (Sī, Syā)
4. Vātātape ghore, sañjāte (Ka) 5. Baddhehi (Sī, Syā)

မဟာသာလောဝ သမ္ဖုလ္လော၊ နေရုရာဇာဝ'လင်္ကတော။
သုဝဏ္ဏယူပသင်္ကာသော၊ ပဒုမော ကောကနဒေါ[၁] ယထာ။

ဇလန္တော ဒီပရုက္ခောဝ၊ ပဗ္ဗတဂ္ဂေ ယထာ သိခီ။
ဒေဝါနံ ပါရိစ္ဆတ္တောဝ၊ သဗ္ဗဖုလ္လော ဝိရောစတီ"တိ။

ကာပိလဝတ္ထဝေ သက္ယေ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ ဓမ္မိယာ ကထာယာတိ ဧတ္ထ ဓမ္မကထာ နာမ သန္ထာဂါရာနုမောဒနာပဋိသံယုတ္တာ ပကိဏ္ဏကကထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တဒါ ဟိ ဘဂဝါ အာကာသဂင်္ဂံ ဩတာရေန္တော ဝိယ ပထဝေါဇံ အာကဍ္ဎန္တော ဝိယ မဟာဇမ္ဗုံ မတ္ထကေ ဂဟေတွာ စာလေန္တော ဝိယ ယောဇနိကံ မဓုဘဏ္ဍံ စက္ကယန္တေန ပီဠေတွာ မဓုပါနံ ပါယမာနော[၂] ဝိယ ကပိလဝတ္ထုဝါသီနံ သကျာနံ ဟိတသုခါဝဟံ ပကိဏ္ဏကကထံ ကထေသိ။ "အာဝါသဒါနံ နာမေတံ မဟာရာဇ မဟန္တံ၊ တုမှာကံ အာဝါသော မယာ ပရိဘုတ္တော၊ ဘိက္ခုသံဃေန စ ပရိဘုတ္တော၊ မယာ စ ဘိက္ခုသံဃေန စ ပရိဘုတ္တော ပန ဓမ္မရတနေန ပရိဘုတ္တောယေဝါတိ တီဟိ ရတနေဟိ ပရိဘုတ္တော နာမ ဟောတိ။ အာဝါသဒါနသ္မိံ ဟိ ဒိန္နေ သဗ္ဗဒါနံ ဒိန္နမေဝ ဟောတိ။ ဘူမဋ္ဌကပဏ္ဏသာလာယ ဝါ သာခါမဏ္ဍပဿ ဝါ အာနိသံသော နာမ ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ န သက္ကာ။ အာဝါသဒါနာနုဘာဝေန ဟိ ဘဝေ ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တဿာပိ သမ္ဗာဓိတဂဗ္ဘဝါသော[၃] န ဟောတိ၊ ဒွါဒသဟတ္ထော ဩဝရကော ဝိယ မာတုကုစ္ဆိ အသမ္ဗာဓောဝ ဟောတီ"တိ ဧဝံ နာနာနယဝိစိတ္တံ ဗဟုံ ဓမ္မိံ ကထံ ကထေတွာ—

"သီတံ ဥဏှံ ပဋိဟန္တိ၊ တတော ဝါဠမိဂါနိ စ။
သရီသပေ စ မကသေ၊ သိသိရေ စာပိ ဝုဋ္ဌိယော။

တတော ဝါတာတပေါ ဃောရော၊ သဉ္ဇာတော[၄] ပဋိဟညတိ။
လေဏတ္ထဉ္စ သုခတ္ထဉ္စ၊ ဈာယိတုဉ္စ ဝိပဿိတုံ။

ဝိဟာရဒါနံ သံဃဿ၊ အဂ္ဂံ ဗုဒ္ဓေန[၅] ဝဏ္ဏိတံ။
တသ္မာ ဟိ ပဏ္ဍိတော ပေါသော၊ သမ္ပဿံ အတ္ထမတ္တနော။

ဝိဟာရေ ကာရယေ ရမ္မေ၊ ဝါသယေတ္ထ ဗဟုဿုတေ။
တေသံ အန္နဉ္စ ပါနဉ္စ၊ ဝတ္ထသေနာသနာနိ စ။

၁-ကောကာသကော (သီ)၊ ကောသကော (သျာ) ၂-ပါယေန္တော (သီ)
၃-သံပီဠိတဂဗ္ဘဝါသော (သီ၊ သျာ) ၄-ဝါတာတပေ ဃောရေ၊ သဉ္ဇာတေ (က)
၅-ဗုဒ္ဓေဟိ (သီ၊ သျာ)

Dadeyya ujubhūtesu, vippasannena cetasā.
Te tassa dhammaṁ desenti, sabbadukkhāpanūdanaṁ.
Yaṁ so dhammaṁ idhaññāya, parinibbāti anāsavo”ti[1]—

Evaṁ “ayampi āvāse ānisaṁso, ayampi āvāse ānisaṁso”ti bahudeva rattiṁ atirekataraṁ diyaḍḍhayāmaṁ āvāsānisaṁsakathaṁ kathesi. Tattha imā tāva gāthāva saṅgahaṁ āruḷhā, pakiṇṇakadhammadesanā pana saṅgahaṁ nārohati. **Sandassetvā**ti-ādīni vuttatthāneva.

Abhikkantāti atikkantā dve yāmā gatā. **Yassa dāni kālaṁ maññathā**ti yassa tumhe gamanassa kālaṁ maññatha, gamanakālo tumhākaṁ, gacchathāti vuttaṁ hoti. Kasmā pana Bhagavā te uyyojesīti? Anukampāya. Sukhumālā hi te, tiyāmarattiṁ nisīditvā vītināmentānaṁ sarīre ābādho uppajjeyya, bhikkhusaṁghopi mahā, tassa ṭhānanisajjānaṁ okāso laddhuṁ vaṭṭatīti ubhayānukampāya uyyojesi.

Vigatathinamiddhoti tatra kira bhikkhū yāmadvayaṁ ṭhitāpi nisinnāpi acālayiṁsu[2], pacchimayāme pana āhāro pariṇamati, tassa pariṇatattā bhikkhusaṁgho vigatathinamiddho jātoti akāraṇametaṁ. Buddhānaṁ hi kathaṁ suṇantassa kāyikacetasikadarathā na honti, kāyacittalahutādayo uppajjanti, tena tesaṁ dve yāme ṭhitānampi nisinnānampi dhammaṁ suṇantānaṁ thinamiddhaṁ vigataṁ, pacchimayāmepi sampatte tathā vigatameva jātaṁ. Tenāha “vigatathinamiddho”ti.

Piṭṭhi me āgilāyatīti kasmā āgilāyati? Bhagavato hi chabbassāni mahāpadhānaṁ padahantassa mahantaṁ kāyadukkhaṁ ahosi, athassa aparabhāge mahallakakāle piṭṭhivāto[3] uppajjīti. Akāraṇaṁ vā etaṁ, pahoti hi Bhagavā uppannaṁ vedanaṁ vikkhambhetvā ekampi dvepi sattāhāni ekapallaṅkena nisīdituṁ. Santhāgārasālaṁ pana catūhi iriyāpathehi paribhuñjitukāmo ahosi. Tattha pādadhovanaṭṭhānato[4] yāva dhammāsanā agamāsi, ettake ṭhāne gamanaṁ nipphannaṁ. Dhammāsanaṁ patto thokaṁ ṭhatvā nisīdi, ettake ṭhāne ṭhānaṁ nipphannaṁ. Dveyāmaṁ dhammāsane nisīdi, ettake

1. Vi 4. 291 piṭṭhe.
2. Ālasiṁsu (Sī, Syā)
3. Piṭṭhirogo (Sī, Syā)
4. Hatthapādadhovanaṭṭhānato (Sī, Syā)

ဒဒေယျ ဥဇုဘူတေသု၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။
တေ တဿ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာပနူဒနံ။
ယံ သော ဓမ္မံ ဣဓညာယ၊ ပရိနိဗ္ဗာတိ အနာသဝေါ”တိ[၁]—

ဧဝံ “အယမ္ပိ အာဝါသေ အာနိသံသော, အယမ္ပိ အာဝါသေ အာနိသံသော”တိ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ အတိရေကတရံ ဒိယဍ္ဎယာမံ အာဝါသာနိသံသကထံ ကထေသိ။ တတ္ထ ဣမာ တာဝ ဂါထာဝ သင်္ဂဟံ အာရုဠှာ၊ ပကိဏ္ဏကဓမ္မဒေသနာ ပန သင်္ဂဟံ နာရောဟတိ။ **သန္ဒဿေတွာ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။

အဘိက္ကန္တာတိ အတိက္ကန္တာ ဒွေ ယာမာ ဂတာ။ **ယဿ ဒါနိ ကာလံ မညထာ**တိ ယဿ တုမှေ ဂမနဿ ကာလံ မညထ၊ ဂမနကာလော တုမှာကံ၊ ဂစ္ဆထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ တေ ဥယျောဇေသီတိ? အနုကမ္ပာယ။ သုခုမာလာ ဟိ တေ၊ တိယာမရတ္တိံ နိသီဒိတွာ ဝီတိနာမေန္တာနံ သရီရေ အာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ ဘိက္ခုသံဃောပိ မဟာ၊ တဿ ဌာနနိသဇ္ဇာနံ ဩကာသော လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီတိ ဥဘယာနုကမ္ပာယ ဥယျောဇေသိ။

ဝိဂတထိနမိဒ္ဓေါတိ တတြ ကိရ ဘိက္ခူ ယာမဒွယံ ဌိတာပိ နိသိန္နာပိ အစာလယိံသု[၂]၊ ပစ္ဆိမယာမေ ပန အာဟာရော ပရိဏမတိ၊ တဿ ပရိဏတတ္တာ ဘိက္ခုသံဃော ဝိဂတထိနမိဒ္ဓေါ ဇာတောတိ အကာရဏမေတံ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ကထံ သုဏန္တဿ ကာယိကစေတသိကဒရထာ န ဟောန္တိ၊ ကာယစိတ္တလဟုတာဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တေန တေသံ ဒွေ ယာမေ ဌိတာနမ္ပိ နိသိန္နာနမ္ပိ ဓမ္မံ သုဏန္တာနံ ထိနမိဒ္ဓံ ဝိဂတံ၊ ပစ္ဆိမယာမေပိ သမ္ပတ္တေ တထာ ဝိဂတမေဝ ဇာတံ။ တေနာဟ “ဝိဂတထိနမိဒ္ဓေါ”တိ။

ပိဋ္ဌိ မေ အာဂိလာယတီတိ ကသ္မာ အာဂိလာယတိ? ဘဂဝတော ဟိ ဆဗ္ဗဿာနိ မဟာပဓာနံ ပဒဟန္တဿ မဟန္တံ ကာယဒုက္ခံ အဟောသိ၊ အထဿ အပရဘာဂေ မဟလ္လကကာလေ ပိဋ္ဌိဝါတော[၃] ဥပ္ပဇ္ဇီတိ။ အကာရဏံ ဝါ ဧတံ၊ ပဟောတိ ဟိ ဘဂဝါ ဥပ္ပန္နံ ဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဧကမ္ပိ ဒွေပိ သတ္တာဟာနိ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသီဒိတုံ။ သန္ထာဂါရသာလံ ပန စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ ပရိဘုဉ္ဇိတုကာမော အဟောသိ။ တတ္ထ ပါဒဓောဝနဋ္ဌာနတော[၄] ယာဝ ဓမ္မာသနာ အဂမာသိ၊ ဧတ္တကေ ဌာနေ ဂမနံ နိပ္ဖန္နံ။ ဓမ္မာသနံ ပတ္တော ထောကံ ဌတွာ နိသီဒိ၊ ဧတ္တကေ ဌာနေ ဌာနံ နိပ္ဖန္နံ။ ဒွေယာမံ ဓမ္မာသနေ နိသီဒိ၊ ဧတ္တကေ

၁-ဝိ ၄-၂၉၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-အာလသိံသု (သီ၊ သျာ)
၃-ပိဋ္ဌိရောဂေါ (သီ၊ သျာ)
၄-ဟတ္ထပါဒဓောဝနဋ္ဌာနတော (သီ၊ သျာ)

ṭhāne nisajjā nipphannā. Idāni dakkhiṇena passena thokaṁ nipanne sayanaṁ nipphajjissatīti evaṁ catūhi iriyāpathehi paribhuñjitukāmo ahosi. Upādinnakasarīrañca nāma “no āgilāyatī”ti na vattabbaṁ, tasmā ciranisajjāya sañjātaṁ appakampi āgilāyanaṁ gahetvā evamāha.

Saṅghāṭiṁ paññāpetvāti santhāgārassa kira ekapasse te rājāno paṭasāṇiṁ[1] parikkhipāpetvā kappiyamañcakaṁ paññāpetvā kappiyapaccattharaṇena attharitvā upari suvaṇṇatārakagandhamālādidāmapaṭimaṇḍitaṁ vitānaṁ bandhitvā gandhatelappadīpaṁ āropayiṁsu “appeva nāma Satthā dhammāsanato vuṭṭhāya thokaṁ vissamanto idha nipajjeyya, evaṁ no imaṁ santhāgāraṁ Bhagavatā catūhi iriyāpathehi paribhuttaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissatī”ti. Satthāpi tadeva sandhāya tattha saṅghāṭiṁ paññāpetvā nipajji. **Uṭṭhānasaññaṁ manasi karitvā**ti “ettakaṁ kālaṁ atikkamitvā vuṭṭhahissāmī”ti vuṭṭhānasaññaṁ citte ṭhapetvā, tañca kho aniddāyantova therassa dhammakathaṁ suṇamāno.

Avassutapariyāyanti avassutassa pariyāyaṁ, avassutassa kāraṇanti attho. **Adhimuccatī**ti kilesādhimuccanena adhimuccati, giddho hoti. **Byāpajjatī**ti byāpādavasena pūticitto hoti. **Cakkhuto**ti cakkhubhāvena. **Māro**ti kilesamāropi devaputtamāropi. **Otāran**ti vivaraṁ. **Ārammaṇan**ti paccayaṁ. Naḷāgāratiṇāgāraṁ viya hi savisevanāni āyatanāni, tiṇukkā viya kilesuppattirahaṁ ārammaṇaṁ, tiṇukkāya ṭhapitaṭhapitaṭṭhāne aṅgārassujjalanaṁ viya ārammaṇe āpāthamāgate kilesānaṁ uppatti. Tena vuttaṁ **labhetha māro otāranti**.

Sukkapakkhe bahalamattikapiṇḍāvalepanaṁ[2] kūṭāgāraṁ viya nibbisevanāni āyatanāni, tiṇukkā viya vuttapakārārammaṇaṁ, tiṇukkāya ṭhapitaṭhapitaṭṭhāne nibbāpanaṁ viya nibbisevanānaṁ āyatanānaṁ ārammaṇe āpāthamāgate kilesapariḷāhassa anuppatti. Tena vuttaṁ **neva labhetha māro otāranti**.

1. Satta sāṇiyo (Sī, Syā)
2. Bahalamattikaṁ aṭṭāvalepanaṁ (Ka)

ဌာနေ နိသဇ္ဇာ နိပ္ဖန္နာ။ ဣဒါနိ ဒက္ခိဏေန ပဿေန ထောကံ နိပန္နေ သယနံ နိပ္ဖဇ္ဇိဿတီတိ ဧဝံ စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ ပရိဘုဉ္ဇိတုကာမော အဟောသိ။ ဥပါဒိန္နကသရီရဉ္စ နာမ “နော အာဂိလာယတီ”တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တသ္မာ စိရနိသဇ္ဇာယ သဉ္ဇာတံ အပ္ပကမ္ပိ အာဂိလာယနံ ဂဟေတွာ ဧဝမာဟ။

သင်္ဃာဋိံ ပညာပေတွာတိ သန္ထာဂါရဿ ကိရ ဧကပဿေ တေ ရာဇာနော ပဋသာဏိံ[၁] ပရိက္ခိပါပေတွာ ကပ္ပိယမဉ္စကံ ပညာပေတွာ ကပ္ပိယပစ္စတ္ထရဏေန အတ္ထရိတွာ ဥပရိ သုဝဏ္ဏတာရကဂန္ဓမာလာဒိဒါမပဋိမဏ္ဍိတံ ဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ ဂန္ဓတေလပ္ပဒီပံ အာရောပယိံသု “အပ္ပေဝ နာမ သတ္ထာ ဓမ္မာသနတော ဝုဋ္ဌာယ ထောကံ ဝိဿမန္တော ဣဓ နိပဇ္ဇေယျ၊ ဧဝံ နော ဣမံ သန္ထာဂါရံ ဘဂဝတာ စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ ပရိဘုတ္တံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဘဝိဿတီ”တိ။ သတ္ထာပိ တဒေဝ သန္ဓာယ တတ္ထ သင်္ဃာဋိံ ပညာပေတွာ နိပဇ္ဇိ။ **ဥဋ္ဌာနသညံ မနသိ ကရိတွာ**တိ “ဧတ္တကံ ကာလံ အတိက္ကမိတွာ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ ဝုဋ္ဌာနသညံ စိတ္တေ ဌပေတွာ၊ တဉ္စ ခေါ အနိဒ္ဒါယန္တောဝ ထေရဿ ဓမ္မကထံ သုဏမာနော။

အဝဿုတပရိယာယန္တိ အဝဿုတဿ ပရိယာယံ၊ အဝဿုတဿ ကာရဏန္တိ အတ္ထော။ **အဓိမုစ္စတီ**တိ ကိလေသာဓိမုစ္စနေန အဓိမုစ္စတိ၊ ဂိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ **ဗျာပဇ္ဇတီ**တိ ဗျာပါဒဝသေန ပူတိစိတ္တော ဟောတိ။ **စက္ခုတော**တိ စက္ခုဘာဝေန။ **မာရော**တိ ကိလေသမာရောပိ ဒေဝပုတ္တမာရောပိ။ **ဩတာရ**န္တိ ဝိဝရံ။ **အာရမ္မဏ**န္တိ ပစ္စယံ။ နဠာဂါရတိဏာဂါရံ ဝိယ ဟိ သဝိသေဝနာနိ အာယတနာနိ၊ တိဏုက္ကာ ဝိယ ကိလေသုပ္ပတ္တိရဟံ အာရမ္မဏံ၊ တိဏုက္ကာယ ဌပိတဋ္ဌပိတဋ္ဌာနေ အင်္ဂါရဿုဇ္ဇလနံ ဝိယ အာရမ္မဏေ အာပါထမာဂတေ ကိလေသာနံ ဥပ္ပတ္တိ။ တေန ဝုတ္တံ **လဘေထ မာရော ဩတာရ**န္တိ။

သုက္ကပက္ခေ ဗဟလမတ္တိကပိဏ္ဍာဝလေပနံ[၂] ကူဋာဂါရံ ဝိယ နိဗ္ဗိသေဝနာနိ အာယတနာနိ၊ တိဏုက္ကာ ဝိယ ဝုတ္တပကာရာရမ္မဏံ၊ တိဏုက္ကာယ ဌပိတဋ္ဌပိတဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗာပနံ ဝိယ နိဗ္ဗိသေဝနာနံ အာယတနာနံ အာရမ္မဏေ အာပါထမာဂတေ ကိလေသပရိဠာဟဿ အနုပ္ပတ္တိ။ တေန ဝုတ္တံ **နေဝ လဘေထ မာရော ဩတာရ**န္တိ။

၁-သတ္တ သာဏိယော (သီ၊ သျာ)
၂-ဗဟလမတ္တိကံ အဋ္ဋာဝလေပနံ (က)

7. Dukkhadhammasuttavaṇṇanā

244. Sattame **dukkhadhammānan**ti dukkhasambhavadhammānaṁ. Pañcasu hi khandhesu sati chedana[1] vadhabandhanādibhedaṁ dukkhaṁ sambhavati, tasmā te dukkhasambhavadhammattā dukkhadhammāti vuccanti. **Tathā kho panassā**ti tenākārenassa. **Yathāssa kāme passato**ti yenākārenassa kāme passantassa. **Yathā carantan**ti yenākārena cārañca vihārañca anubandhitvā[2] carantaṁ. **Aṅgārakāsūpamā kāmā diṭṭhā hontī**ti pariyeṭṭhimūlakassa ceva paṭisandhimūlakassa ca dukkhassa vasena aṅgārakāsu viya mahāpariḷāhāti diṭṭhā honti. Kāme pariyesantānaṁ hi nāvāya mahāsamuddogāhana-ajapathasaṅkupathapaṭipajjana-ubhatobyūḷhasaṅgāmapakkhandanādivasena pariyeṭṭhimūlakampi[3], kāme paribhuñjantānaṁ kāmaparibhogacetanāya catūsu apāyesu dinnapaṭisandhimūlakampi mahāpariḷāhadukkhaṁ uppajjati. Evametassa duvidhassāpi dukkhassa vasena aṅgārakāsu viya mahāpariḷāhāti diṭṭhā honti.

Dāyanti aṭaviṁ. **Puratopi kaṇṭako**ti purimapasse vijjhitukāmo viya āsannaṭṭhāneyeva ṭhitakaṇṭako. **Pacchato**ti-ādīsupi eseva nayo. Heṭṭhā pana pādehi akkantaṭṭhānassa santike, na akkantaṭṭhāneyeva[4]. Evaṁ so kaṇṭakagabbhaṁ paviṭṭho viya bhaveyya. **Mā maṁ kaṇṭako**ti mā maṁ kaṇṭako vijjhīti kaṇṭakavedhaṁ rakkhamāno.

Dandho bhikkhave satuppādoti satiyā uppādoyeva dandho, uppannamattāya pana tāya kāci kilesā niggahitāva honti, na saṇṭhātuṁ sakkonti. Cakkhudvārasmiṁ hi rāgādīsu uppannesu dutiyajavanavārena[5] "kilesā me uppannā"ti ñatvā tatiye javanavāre saṁvarajavanaṁyeva javati. Anacchariyañcetaṁ, yaṁ vipassako tatiyajavanavāre kilese niggaṇheyya. Cakkhudvāre pana iṭṭhārammaṇe āpāthagate bhavaṅgaṁ āvaṭṭetvā āvajjanādīsu uppannesu voṭṭhabbanānantaraṁ sampattakilesajavanavāraṁ nivattetvā kusalameva uppādeti. Āraddhavipassakānaṁ hi ayamānisaṁso bhāvanāpaṭisaṅkhāne patiṭṭhitabhāvassa.

---

1. Sandhicchedana (Ka)
2. Anubujjhitvā (Sī)
3. Pariyeṭṭhidāyajjamūlakampi (Sī, Syā)
4. Akkantaṭṭhāneyeva vā (Sī, Syā)
5. Dutiyajavanavāre (Ka)

၇-ဒုက္ခဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၄။ သတ္တမေ **ဒုက္ခဓမ္မာန**န္တိ ဒုက္ခသမ္ဘဝဓမ္မာနံ။ ပဉ္စသု ဟိ ခန္ဓေသု သတိ ဆေဒန[၁]ဝဓဗန္ဓနာဒိဘေဒံ ဒုက္ခံ သမ္ဘဝတိ၊ တသ္မာ တေ ဒုက္ခသမ္ဘဝဓမ္မတ္တာ ဒုက္ခဓမ္မာတိ ဝုစ္စန္တိ။ **တထာ ခေါ ပနဿာ**တိ တေနာကာရေနဿ။ **ယထာဿ ကာမေ ပဿတော**တိ ယေနာကာရေနဿ ကာမေ ပဿန္တဿ။ **ယထာ စရန္တ**န္တိ ယေနာကာရေန စာရဉ္စ ဝိဟာရဉ္စ အနုဗန္ဓိတွာ[၂] စရန္တံ။ **အင်္ဂါရကာသူပမာ ကာမာ ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တီ**တိ ပရိယေဋ္ဌိမူလကဿ စေဝ ပဋိသန္ဓိမူလကဿ စ ဒုက္ခဿ ဝသေန အင်္ဂါရကာသု ဝိယ မဟာပရိဠာဟာတိ ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ ကာမေ ပရိယေသန္တာနံ ဟိ နာဝါယ မဟာသမုဒ္ဒေါဂါဟန-အဇပထသင်္ကုပထပဋိပဇ္ဇန-ဥဘတောဗျူဠှသင်္ဂါမပက္ခန္ဒနာဒိဝသေန ပရိယေဋ္ဌိမူလကမ္ပိ[၃], ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇန္တာနံ ကာမပရိဘောဂစေတနာယ စတူသု အပါယေသု ဒိန္နပဋိသန္ဓိမူလကမ္ပိ မဟာပရိဠာဟဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝမေတဿ ဒုဝိဓဿာပိ ဒုက္ခဿ ဝသေန အင်္ဂါရကာသု ဝိယ မဟာပရိဠာဟာတိ ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။

ဒါယန္တိ အဋဝိံ။ **ပုရတောပိ ကဏ္ဋကော**တိ ပုရိမပဿေ ဝိဇ္ဈိတုကာမော ဝိယ အာသန္နဋ္ဌာနေယေဝ ဌိတကဏ္ဋကော။ **ပစ္ဆတော**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဟေဋ္ဌာ ပန ပါဒေဟိ အက္ကန္တဋ္ဌာနဿ သန္တိကေ၊ န အက္ကန္တဋ္ဌာနေယေဝ[၄]။ ဧဝံ သော ကဏ္ဋကဂဗ္ဘံ ပဝိဋ္ဌော ဝိယ ဘဝေယျ။ **မာ မံ ကဏ္ဋကော**တိ မာ မံ ကဏ္ဋကော ဝိဇ္ဈီတိ ကဏ္ဋကဝေဓံ ရက္ခမာနော။

ဒန္ဓော ဘိက္ခဝေ သတုပ္ပါဒေါတိ သတိယာ ဥပ္ပါဒေါယေဝ ဒန္ဓော၊ ဥပ္ပန္နမတ္တာယ ပန တာယ ကာစိ ကိလေသာ နိဂ္ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ၊ န သဏ္ဌာတုံ သက္ကောန္တိ။ စက္ခုဒွါရသ္မိံ ဟိ ရာဂါဒီသု ဥပ္ပန္နေသု ဒုတိယဇဝနဝါရေန[၅] "ကိလေသာ မေ ဥပ္ပန္နာ"တိ ဉတွာ တတိယေ ဇဝနဝါရေ သံဝရဇဝနံယေဝ ဇဝတိ။ အနစ္ဆရိယဉ္စေတံ၊ ယံ ဝိပဿကော တတိယဇဝနဝါရေ ကိလေသေ နိဂ္ဂဏှေယျ။ စက္ခုဒွါရေ ပန ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ဘဝင်္ဂံ အာဝဋ္ဋေတွာ အာဝဇ္ဇနာဒီသု ဥပ္ပန္နေသု ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနာနန္တရံ သမ္ပတ္တကိလေသဇဝနဝါရံ နိဝတ္တေတွာ ကုသလမေဝ ဥပ္ပါဒေတိ။ အာရဒ္ဓဝိပဿကာနံ ဟိ အယမာနိသံသော ဘာဝနာပဋိသင်္ခါနေ ပတိဋ္ဌိတဘာဝဿ။

၁-သန္ဓိစ္ဆေဒန (က)
၂-အနုဗုဇ္ဈိတွာ (သီ)
၃-ပရိယေဋ္ဌိဒါယဇ္ဇမူလကမ္ပိ (သီ၊ သျာ)
၄-အက္ကန္တဋ္ဌာနေယေဝ ဝါ (သီ၊ သျာ)
၅-ဒုတိယဇဝနဝါရေ (က)

Abhihaṭṭhuṁ pavāreyyunti sudinnattherassa viya raṭṭhapālakulaputtassa viya ca kāyena vā satta ratanāni abhiharitvā vācāya vā “amhākaṁ dhanato yattakaṁ icchasi, tattakaṁ gaṇhā”ti vadantā pavāreyyuṁ. **Anudahantī**ti sarīre paliveṭhitattā uṇhapariḷāhaṁ janetvā anudahanti, sañjātasede vā sarīre laggantā anusentītipi attho. **Yaṁ hi taṁ bhikkhave cittan**ti idaṁ yasmā citte anāvaṭṭante puggalassa āvaṭṭanaṁ nāma natthi. Evarūpañhi cittaṁ anāvaṭṭanti[1], tasmā vuttaṁ. Iti imasmiṁ sutte vipassanābalameva dīpitaṁ.

8. Kiṁsukopamasuttavaṇṇanā

245. Aṭṭhame **dassanan**ti paṭhamamaggassetaṁ adhivacanaṁ. Paṭhamamaggo hi kilesapahānakiccaṁ sādhento paṭhamaṁ nibbānaṁ passati, tasmā dassananti vuccati. Gotrabhuñāṇaṁ pana kiñcāpi maggato paṭhamataraṁ passati, passitvā pana kattabbakiccassa kilesapahānassa abhāvena na dassananti vuccati. Apica cattāropi maggā dassanameva. Kasmā? Sotāpattimaggakkhaṇe dassanaṁ visujjhati, phalakkhaṇe visuddhaṁ. Sakadāgāmi-anāgāmi-arahattamaggakkhaṇe visujjhati, phalakkhaṇe visuddhanti evaṁ kathentānaṁ bhikkhūnaṁ sutvā so bhikkhu “ahampi dassanaṁ visodhetvā arahattaphale patiṭṭhito dassanavisuddhikaṁ nibbānaṁ sacchikatvā viharissāmī”ti taṁ bhikkhuṁ upasaṅkamitvā evaṁ pucchi. So phassāyatanakammaṭṭhāniko channaṁ phassāyatanānaṁ vasena rūpārūpadhamme pariggahetvā arahattaṁ patto. Ettha hi purimāni pañca āyatanāni rūpaṁ, manāyatanaṁ arūpaṁ. Iti so attanā adhigatamaggameva kathesi.

Asantuṭṭhoti padesasaṅkhāresu ṭhatvā kathitattā asantuṭṭho. Evaṁ kirassa ahosi “ayaṁ padesasaṅkhāresu ṭhatvā kathesi, sakkā nu kho padesasaṅkhāresu ṭhatvā dassanavisuddhikaṁ nibbānaṁ pāpuṇitun”ti. Tato naṁ pucchi “āvuso tvaṁyeva nu kho idaṁ dassanavisuddhikaṁ nibbānaṁ jānāsi, udāhu aññepi jānantā atthī”ti. Atthāvuso asukavihāre asukatthero nāmāti. So tampi upasaṅkamitvā pucchi, etenupāyena aññampi aññampīti.

1. Evarūpañca cittaṁ na vattati (Sī, Syā)

အဘိဟဋ္ဌုံ ပဝါရေယျုန္တိ သုဒိန္နတ္ထေရဿ ဝိယ ရဋ္ဌပါလကုလပုတ္တဿ ဝိယ စ ကာယေန ဝါ သတ္တ ရတနာနိ အဘိဟရိတွာ ဝါစာယ ဝါ “အမှာကံ ဓနတော ယတ္တကံ ဣစ္ဆသိ၊ တတ္တကံ ဂဏှာ”တိ ဝဒန္တာ ပဝါရေယျုံ။ **အနုဒဟန္တီ**တိ သရီရေ ပလိဝေဌိတတ္တာ ဥဏှပရိဠာဟံ ဇနေတွာ အနုဒဟန္တိ၊ သဉ္ဇာတသေဒေ ဝါ သရီရေ လဂ္ဂန္တာ အနုသေန္တီတိပိ အတ္ထော။ **ယံ ဟိ တံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တ**န္တိ ဣဒံ ယသ္မာ စိတ္တေ အနာဝဋ္ဋန္တေ ပုဂ္ဂလဿ အာဝဋ္ဋနံ နာမ နတ္ထိ။ ဧဝရူပဉှိ စိတ္တံ အနာဝဋ္ဋန္တိ[၁]၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝိပဿနာဗလမေဝ ဒီပိတံ။

၈-ကိံသုကောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၅။ အဋ္ဌမေ **ဒဿန**န္တိ ပဌမမဂ္ဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပဌမမဂ္ဂေါ ဟိ ကိလေသပဟာနကိစ္စံ သာဓေန္တော ပဌမံ နိဗ္ဗာနံ ပဿတိ၊ တသ္မာ ဒဿနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဂေါတြဘုဉာဏံ ပန ကိဉ္စာပိ မဂ္ဂတော ပဌမတရံ ပဿတိ၊ ပဿိတွာ ပန ကတ္တဗ္ဗကိစ္စဿ ကိလေသပဟာနဿ အဘာဝေန န ဒဿနန္တိ ဝုစ္စတိ။ အပိစ စတ္တာရောပိ မဂ္ဂါ ဒဿနမေဝ။ ကသ္မာ? သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ ဒဿနံ ဝိသုဇ္ဈတိ၊ ဖလက္ခဏေ ဝိသုဒ္ဓံ။ သကဒါဂါမိအနာဂါမိအရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေ ဝိသုဇ္ဈတိ၊ ဖလက္ခဏေ ဝိသုဒ္ဓန္တိ ဧဝံ ကထေန္တာနံ ဘိက္ခူနံ သုတွာ သော ဘိက္ခု “အဟမ္ပိ ဒဿနံ ဝိသောဓေတွာ အရဟတ္တဖလေ ပတိဋ္ဌိတော ဒဿနဝိသုဒ္ဓိကံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကတွာ ဝိဟရိဿာမီ”တိ တံ ဘိက္ခုံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဧဝံ ပုစ္ဆိ။ သော ဖဿာယတနကမ္မဋ္ဌာနိကော ဆန္နံ ဖဿာယတနာနံ ဝသေန ရူပါရူပဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ ဧတ္ထ ဟိ ပုရိမာနိ ပဉ္စ အာယတနာနိ ရူပံ၊ မနာယတနံ အရူပံ။ ဣတိ သော အတ္တနာ အဓိဂတမဂ္ဂမေဝ ကထေသိ။

အသန္တုဋ္ဌောတိ ပဒေသသင်္ခါရေသု ဌတွာ ကထိတတ္တာ အသန္တုဋ္ဌော။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “အယံ ပဒေသသင်္ခါရေသု ဌတွာ ကထေသိ၊ သက္ကာ နု ခေါ ပဒေသသင်္ခါရေသု ဌတွာ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိကံ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏိတု”န္တိ။ တတော နံ ပုစ္ဆိ “အာဝုသော တွံယေဝ နု ခေါ ဣဒံ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိကံ နိဗ္ဗာနံ ဇာနာသိ၊ ဥဒါဟု အညေပိ ဇာနန္တာ အတ္ထီ”တိ။ အတ္ထာဝုသော အသုကဝိဟာရေ အသုကတ္ထေရော နာမာတိ။ သော တမ္ပိ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ၊ ဧတေနုပါယေန အညမ္ပိ အညမ္ပီတိ။

၁-ဧဝရူပဉ္စ စိတ္တံ န ဝတ္တတိ (သီ၊ သျာ)

Ettha ca dutiyo pañcakkhandhakammaṭṭhāniko rūpakkhandhavasena rūpaṁ, sesakkhandhavasena[1] nāmanti nāmarūpaṁ vavatthapetvā anukkamena arahattaṁ patto, tasmā sopi attanā adhigatamaggameva kathesi. Ayaṁ pana "imesaṁ aññamaññaṁ na sameti, paṭhamena sappadesasaṅkhāresu ṭhatvāva kathitaṁ, iminā nippadesesū"ti asantuṭṭho hutvā tatheva taṁ pucchitvā pakkāmi.

Tatiyo mahābhūtakammaṭṭhāniko cattāri mahābhūtāni saṅkhepato ca vitthārato ca pariggahetvā arahattaṁ patto, tasmā ayampi attanā adhigatamaggameva kathesi. Ayaṁ pana "imesaṁ aññamaññaṁ na sameti, paṭhamena sappadesasaṅkhāresu ṭhatvā kathitaṁ, dutiyena nippadesesu, tatiyena atisappadesesū"ti asantuṭṭho hutvā tatheva taṁ pucchitvā pakkāmi.

Catuttho tebhūmakakammaṭṭhāniko. Tassa kira samappavattā dhātuyo ahesuṁ, kallasarīraṁ[2] balapattaṁ, kammaṭṭhānānipissa sabbāneva sappāyāni, atītā vā saṅkhārā hontu anāgatā vā paccuppannā vā kāmāvacarā vā rūpāvacarā vā arūpāvacarā vā, sabbepi sappāyāva. Asappāyakammaṭṭhānaṁ nāma natthi. Kālesupi purebhattaṁ vā hotu pacchābhattaṁ vā paṭhamayāmādayo vā, asappāyo kālo nāma natthi. Yathā nāma cāribhūmiṁ otiṇṇo mahāhatthī hatthena gahetabbaṁ hattheneva luñcitvā gaṇhāti, pādehi paharitvā gahetabbaṁ pādehi paharitvā gaṇhāti, evameva sakale tebhūmakadhamme kalāpaggāhena gahetvā sammasanto arahattaṁ patto, tasmā esopi attanā adhigatamaggameva kathesi. Ayaṁ pana "imesaṁ aññamaññaṁ na sameti. Paṭhamena sappadesasaṅkhāresu ṭhatvā kathitaṁ, dutiyena nippadesesu, puna tatiyena sappadesesu, catutthena nippadesesuyevā"ti asantuṭṭho hutvā taṁ pucchi "kiṁ nu kho āvuso idaṁ dassanavisuddhikaṁ nibbānaṁ tumhehi attanova dhammatāya ñātaṁ, udāhu kenaci vo akkhātan"ti. Āvuso mayaṁ kiṁ jānāma, atthi pana sadevake loke Sammāsambuddho, taṁ nissāyetaṁ amhehi ñātanti. So cintesi "ime bhikkhū mayhaṁ ajjhāsayaṁ gahetvā kathetuṁ na sakkonti, ahaṁ Sabbaññubuddhameva pucchitvā nikkaṅkho bhavissāmī"ti yena Bhagavā tenupasaṅkami.

1. Arūpakkhandhavasena (Ka) 2. Kantaṁ sarīraṁ (Sī, Syā)

ဧတ္ထ စ ဒုတိယော ပဉ္စက္ခန္ဓကမ္မဋ္ဌာနိကော ရူပက္ခန္ဓဝသေန ရူပံ, သေသက္ခန္ဓဝသေန[၁] နာမန္တိ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတွာ အနုက္ကမေန အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ တသ္မာ သောပိ အတ္တနာ အဓိဂတမဂ္ဂမေဝ ကထေသိ။ အယံ ပန “ဣမေသံ အညမညံ န သမေတိ၊ ပဌမေန သပ္ပဒေသသင်္ခါရေသု ဌတွာဝ ကထိတံ၊ ဣမိနာ နိပ္ပဒေသေသူ”တိ အသန္တုဋ္ဌော ဟုတွာ တထေဝ တံ ပုစ္ဆိတွာ ပက္ကာမိ။

တတိယော မဟာဘူတကမ္မဋ္ဌာနိကော စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ သင်္ခေပတော စ ဝိတ္ထာရတော စ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ တသ္မာ အယမ္ပိ အတ္တနာ အဓိဂတမဂ္ဂမေဝ ကထေသိ။ အယံ ပန “ဣမေသံ အညမညံ န သမေတိ၊ ပဌမေန သပ္ပဒေသသင်္ခါရေသု ဌတွာ ကထိတံ၊ ဒုတိယေန နိပ္ပဒေသေသု၊ တတိယေန အတိသပ္ပဒေသေသူ”တိ အသန္တုဋ္ဌော ဟုတွာ တထေဝ တံ ပုစ္ဆိတွာ ပက္ကာမိ။

စတုတ္ထော တေဘူမကကမ္မဋ္ဌာနိကော။ တဿ ကိရ သမပ္ပဝတ္တာ ဓာတုယော အဟေသုံ၊ ကလ္လသရီရံ[၂] ဗလပတ္တံ၊ ကမ္မဋ္ဌာနာနိပိဿ သဗ္ဗာနေဝ သပ္ပါယာနိ၊ အတီတာ ဝါ သင်္ခါရာ ဟောန္တု အနာဂတာ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နာ ဝါ ကာမာဝစရာ ဝါ ရူပါဝစရာ ဝါ အရူပါဝစရာ ဝါ၊ သဗ္ဗေပိ သပ္ပါယာဝ။ အသပ္ပါယကမ္မဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထိ။ ကာလေသုပိ ပုရေဘတ္တံ ဝါ ဟောတု ပစ္ဆာဘတ္တံ ဝါ ပဌမယာမာဒယော ဝါ၊ အသပ္ပါယော ကာလော နာမ နတ္ထိ။ ယထာ နာမ စာရိဘူမိံ ဩတိဏ္ဏော မဟာဟတ္ထီ ဟတ္ထေန ဂဟေတဗ္ဗံ ဟတ္ထေနေဝ လုဉ္စိတွာ ဂဏှာတိ၊ ပါဒေဟိ ပဟရိတွာ ဂဟေတဗ္ဗံ ပါဒေဟိ ပဟရိတွာ ဂဏှာတိ၊ ဧဝမေဝ သကလေ တေဘူမကဓမ္မေ ကလာပဂ္ဂါဟေန ဂဟေတွာ သမ္မသန္တော အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ တသ္မာ ဧသောပိ အတ္တနာ အဓိဂတမဂ္ဂမေဝ ကထေသိ။ အယံ ပန “ဣမေသံ အညမညံ န သမေတိ။ ပဌမေန သပ္ပဒေသသင်္ခါရေသု ဌတွာ ကထိတံ၊ ဒုတိယေန နိပ္ပဒေသေသု၊ ပုန တတိယေန သပ္ပဒေသေသု၊ စတုတ္ထေန နိပ္ပဒေသေသုယေဝါ”တိ အသန္တုဋ္ဌော ဟုတွာ တံ ပုစ္ဆိ “ကိံ နု ခေါ အာဝုသော ဣဒံ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိကံ နိဗ္ဗာနံ တုမှေဟိ အတ္တနောဝ ဓမ္မတာယ ဉာတံ၊ ဥဒါဟု ကေနစိ ဝေါ အက္ခာတ”န္တိ။ အာဝုသော မယံ ကိံ ဇာနာမ၊ အတ္ထိ ပန သဒေဝကေ လောကေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တံ နိဿာယေတံ အမှေဟိ ဉာတန္တိ။ သော စိန္တေသိ “ဣမေ ဘိက္ခူ မယှံ အဇ္ဈာသယံ ဂဟေတွာ ကထေတုံ န သက္ကောန္တိ၊ အဟံ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓမေဝ ပုစ္ဆိတွာ နိက္ကင်္ခေါ ဘဝိဿာမီ”တိ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။

၁-အရူပက္ခန္ဓဝသေန (က) ၂-ကန္တံ သရီရံ (သီ၊ သျာ)

Bhagavā tassa vacanaṁ sutvā “yehi te pañho kathito, te cattāropi khīṇāsavā, sukathitaṁ tehi, tvaṁ pana attano andhabālatāya taṁ na sallakkhesī”ti na evaṁ vihesesi. Kārakabhāvaṁ panassa ñatvā “atthagavesako esa, dhammadesanāya eva naṁ bujjhāpessāmī”ti kiṁsukopamaṁ āhari. Tattha bhūtaṁ vatthuṁ katvā evamattho vibhāvetabbo—ekasmiṁ kira mahānagare eko sabbaganthadharo brāhmaṇavejjo paṇḍito paṭivasati. Atheko nagarassa pācīnadvāragāmavāsī paṇḍurogapuriso tassa santikaṁ āgantvā taṁ vanditvā aṭṭhāsi. Vejjapaṇḍito tena saddhiṁ sammoditvā “kenatthena āgatosi bhadramukhā”ti pucchi. Rogenamhi ayya upadduto, bhesajjaṁ me kathehīti. Tena hi bho gaccha, kiṁsukarukkhaṁ chinditvā sosetvā jhāpetvā tassa khārodakaṁ gahetvā iminā ciminā ca bhesajjena yojetvā ariṭṭhaṁ katvā piva, tena te phāsukaṁ bhavissatīti. So tathā katvā nirogo balavā pāsādiko jāto.

Athañño dakkhiṇadvāragāmavāsī puriso teneva rogena āturo “asuko kira bhesajjaṁ katvā arogo jāto”ti sutvā taṁ upasaṅkamitvā pucchi “kena te samma phāsukaṁ jātan”ti. Kiṁsukāriṭṭhena nāma, gaccha tvampi karohīti. Sopi tathā katvā tādisova jāto.

Athañño pacchimadvāragāmavāsī -pa- uttaradvāragāmavāsī puriso teneva rogena āturo “asuko kira bhesajjaṁ katvā arogo jāto”ti taṁ upasaṅkamitvā pucchi “kena te samma phāsukaṁ jātan”ti. Kiṁsukāriṭṭhena nāma, gaccha tvampi karohīti. Sopi tathā katvā tādisova jāto.

Athañño paccantavāsī adiṭṭhapubbakiṁsuko eko puriso teneva rogena āturo ciraṁ tāni tāni bhesajjāni katvā roge avūpasamamāne “asuko kira nagarassa pācīnadvāragāmavāsī puriso bhesajjaṁ katvā arogo jāto”ti sutvā “gacchāmahampi[1], tena katabhesajjaṁ karissāmī”ti daṇḍamolubbha anupubbena tassa santikaṁ gantvā “kena te samma phāsukaṁ jātan”ti pucchi. Kiṁsukāriṭṭhena sammāti.

1. Pucchāmahampi (Syā)

ဘဂဝါ တဿ ဝစနံ သုတွာ “ယေဟိ တေ ပဉှော ကထိတော၊ တေ စတ္တာရောပိ ခီဏာသဝါ၊ သုကထိတံ တေဟိ၊ တွံ ပန အတ္တနော အန္ဓဗာလတာယ တံ န သလ္လက္ခေသီ”တိ န ဧဝံ ဝိဟေသေသိ။ ကာရကဘာဝံ ပနဿ ဉတွာ “အတ္ထဂဝေသကော ဧသ၊ ဓမ္မဒေသနာယ ဧဝ နံ ဗုဇ္ဈာပေဿာမီ”တိ ကိံသုကောပမံ အာဟရိ။ တတ္ထ ဘူတံ ဝတ္ထုံ ကတွာ ဧဝမတ္ထော ဝိဘာဝေတဗ္ဗော—ဧကသ္မိံ ကိရ မဟာနဂရေ ဧကော သဗ္ဗဂန္ထဓရော ဗြာဟ္မဏဝေဇ္ဇော ပဏ္ဍိတော ပဋိဝသတိ။ အထေကော နဂရဿ ပါစီနဒွါရဂါမဝါသီ ပဏ္ဍုရောဂပုရိသော တဿ သန္တိကံ အာဂန္တွာ တံ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဝေဇ္ဇပဏ္ဍိတော တေန သဒ္ဓိံ သမ္မောဒိတွာ ‘‘ကေနတ္ထေန အာဂတောသိ ဘဒြမုခါ’’တိ ပုစ္ဆိ။ ရောဂေနမှိ အယျ ဥပဒ္ဒုတော၊ ဘေသဇ္ဇံ မေ ကထေဟီတိ။ တေန ဟိ ဘော ဂစ္ဆ, ကိံသုကရုက္ခံ ဆိန္ဒိတွာ သောသေတွာ ဈာပေတွာ တဿ ခါရောဒကံ ဂဟေတွာ ဣမိနာ စိမိနာ စ ဘေသဇ္ဇေန ယောဇေတွာ အရိဋ္ဌံ ကတွာ ပိဝ၊ တေန တေ ဖာသုကံ ဘဝိဿတီတိ။ သော တထာ ကတွာ နိရောဂေါ ဗလဝါ ပါသာဒိကော ဇာတော။

အထညော ဒက္ခိဏဒွါရဂါမဝါသီ ပုရိသော တေနေဝ ရောဂေန အာတုရော “အသုကော ကိရ ဘေသဇ္ဇံ ကတွာ အရောဂေါ ဇာတော”တိ သုတွာ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ ‘‘ကေန တေ သမ္မ ဖာသုကံ ဇာတ’’န္တိ။ ကိံသုကာရိဋ္ဌေန နာမ၊ ဂစ္ဆ တွမ္ပိ ကရောဟီတိ။ သောပိ တထာ ကတွာ တာဒိသောဝ ဇာတော။

အထညော ပစ္ဆိမဒွါရဂါမဝါသီ။ပ။ ဥတ္တရဒွါရဂါမဝါသီ ပုရိသော တေနေဝ ရောဂေန အာတုရော “အသုကော ကိရ ဘေသဇ္ဇံ ကတွာ အရောဂေါ ဇာတော”တိ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ “ကေန တေ သမ္မ ဖာသုကံ ဇာတ”န္တိ။ ကိံသုကာရိဋ္ဌေန နာမ၊ ဂစ္ဆ တွမ္ပိ ကရောဟီတိ။ သောပိ တထာ ကတွာ တာဒိသောဝ ဇာတော။

အထညော ပစ္စန္တဝါသီ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗကိံသုကော ဧကော ပုရိသော တေနေဝ ရောဂေန အာတုရော စိရံ တာနိ တာနိ ဘေသဇ္ဇာနိ ကတွာ ရောဂေ အဝူပသမမာနေ “အသုကော ကိရ နဂရဿ ပါစီနဒွါရဂါမဝါသီ ပုရိသော ဘေသဇ္ဇံ ကတွာ အရောဂေါ ဇာတော”တိ သုတွာ ‘‘ဂစ္ဆာမဟမ္ပိ[1]၊ တေန ကတဘေသဇ္ဇံ ကရိဿာမီ’’တိ ဒဏ္ဍမောလုဗ္ဘ အနုပုဗ္ဗေန တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ “ကေန တေ သမ္မ ဖာသုကံ ဇာတ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ကိံသုကာရိဋ္ဌေန သမ္မာတိ။

၁-ပုစ္ဆာမဟမ္ပိ (သျာ)

kīdiso pana so kiṁsukoti. Jhāpitagāme ṭhitajhāmathūṇo viyāti. Iti so puriso attanā diṭṭhākāreneva kiṁsukaṁ ācikkhi. Tena hi diṭṭhakāle kiṁsuko patitapatto khāṇukakāle diṭṭhattā tādisova hoti.

So pana puriso sutamaṅgalikattā "ayaṁ 'jhāpitagāme jhāmathūṇo viyā'ti āha, amaṅgalametaṁ. Etasmiṁ hi me bhesajje katepi rogo na vūpasamissatī"ti tassa veyyākaraṇena asantuṭṭho taṁ pucchi "kiṁ nu kho bho tvaññeva kiṁsukaṁ jānāsi, udāhu aññopi atthī"ti. Atthi bho dakkhiṇadvāragāme asuko nāmāti. So taṁ upasaṅkamitvā pucchi, svāssa[1] pupphitakāle diṭṭhattā attano dassanānurūpena "lohitako kiṁsuko"ti āha. So "ayaṁ purimena viruddhaṁ āha, kāḷako lohitakato suvidūradūre"ti[2] tassapi veyyākaraṇena asantuṭṭho "atthi pana bho aññopi koci kiṁsukadassāvī, yena kiṁsuko diṭṭhapubbo"ti pucchitvā "atthi pacchimadvāragāme asuko nāmā"ti vutte tampi upasaṅkamitvā pucchi. Svāssa[1] phalitakāle diṭṭhattā attano dassanānurūpena "ocirakajāto ādinnasipāṭiko"ti āha. Phalitakālasmiṁ hi kiṁsuko olambamānacīrako viya adhomukhaṁ katvā gahita-asikoso viya ca sirīsarukkho viya ca lambamānaphalo hoti. So "ayaṁ purimehi viruddhaṁ āha, na sakkā imassa vacanaṁ gahetun"ti tassapi veyyākaraṇena asantuṭṭho "atthi pana bho aññopi koci kiṁsukadassāvī, yena kiṁsuko diṭṭhapubbo"ti pucchitvā "atthi uttaradvāragāme asuko nāmā"ti vutte tampi upasaṅkamitvā pucchi. So assa sañchannapattakāle diṭṭhattā attano dassanānurūpena "bahalapattapalāso sandacchāyo"ti āha. **Sandacchāyo** nāma saṁsanditvā ṭhitacchāyo[3].

So "ayampi purimehi viruddhaṁ āha, na sakkā imassa vacanaṁ gahetun"ti tassapi veyyākaraṇena asantuṭṭho taṁ āha "kiṁ nu kho bho tumhe attanova dhammatāya kiṁsukaṁ jānātha, udāhu kenaci vo[4] akkhāto"ti. Kiṁ bho mayaṁ jānāma, atthi pana mahānagarassa

1. Svāyaṁ (Ka)
2. Suvidūravidūroti (Ka)
3. Diṭṭhacchāyo (Sī, Syā)
4. Te (Syā)

ကီဒိသော ပန သော ကိံသုံကောတိ။ ဈာပိတဂါမေ ဌိတဈာမထူဏော ဝိယာတိ။ ဣတိ သော ပုရိသော အတ္တနာ ဒိဋ္ဌာကာရေနေဝ ကိံသုကံ အာစိက္ခိ။ တေန ဟိ ဒိဋ္ဌကာလေ ကိံသုကော ပတိတပတ္တော ခါဏုကကာလေ ဒိဋ္ဌတ္တာ တာဒိသော၀ ဟောတိ။

သော ပန ပုရိသော သုတမင်္ဂလိကတ္တာ “အယံ ‘ဈာပိတဂါမေ ဈာမထူဏော ဝိယာ’တိ အာဟ၊ အမင်္ဂလမေတံ။ ဧတသ္မိံ ဟိ မေ ဘေသဇ္ဇေ ကတေပိ ရောဂေါ န ဝူပသမိဿတီ”တိ တဿ ဝေယျာကရဏေန အသန္တုဋ္ဌော တံ ပုစ္ဆိ “ကိံ နု ခေါ ဘော တွညေ၀ ကိံသုကံ ဇာနာသိ, ဥဒါဟု အညောပိ အတ္ထီ”တိ။ အတ္ထိ ဘော ဒက္ခိဏဒွါရဂါမေ အသုကော နာမာတိ။ သော တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ၊ သွာဿ[၁] ပုပ္ဖိတကာလေ ဒိဋ္ဌတ္တာ အတ္တနော ဒဿနာနုရူပေန “လောဟိတကော ကိံသုကော”တိ အာဟ။ သော “အယံ ပုရိမေန ဝိရုဒ္ဓံ အာဟ၊ ကာဠကော လောဟိတကတော သုဝိဒူရဒူရေ”တိ[၂] တဿပိ ဝေယျာကရဏေန အသန္တုဋ္ဌော “အတ္ထိ ပန ဘော အညောပိ ကောစိ ကိံသုကဒဿာဝီ၊ ယေန ကိံသုကော ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော”တိ ပုစ္ဆိတွာ “အတ္ထိ ပစ္ဆိမဒွါရဂါမေ အသုကော နာမာ”တိ ဝုတ္တေ တမ္ပိ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ။ သွာဿ[၁] ဖလိတကာလေ ဒိဋ္ဌတ္တာ အတ္တနော ဒဿနာနုရူပေန “ဩစိရကဇာတော အာဒိန္နသိပါဋိကော”တိ အာဟ။ ဖလိတကာလသ္မိံ ဟိ ကိံသုကော ဩလမ္ဗမာနစီရကော ဝိယ အဓောမုခံ ကတွာ ဂဟိတအသိကောသော ဝိယ စ သိရီသရုက္ခော ဝိယ စ လမ္ဗမာနဖလော ဟောတိ။ သော “အယံ ပုရိမေဟိ ဝိရုဒ္ဓံ အာဟ၊ န သက္ကာ ဣမဿ ဝစနံ ဂဟေတု”န္တိ တဿပိ ဝေယျာကရဏေန အသန္တုဋ္ဌော “အတ္ထိ ပန ဘော အညောပိ ကောစိ ကိံသုကဒဿာဝီ၊ ယေန ကိံသုကော ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော”တိ ပုစ္ဆိတွာ “အတ္ထိ ဥတ္တရဒွါရဂါမေ အသုကော နာမာ”တိ ဝုတ္တေ တမ္ပိ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ။ သော အဿ သဉ္ဆန္နပတ္တကာလေ ဒိဋ္ဌတ္တာ အတ္တနော ဒဿနာနုရူပေန “ဗဟလပတ္တပလာသော သန္ဒစ္ဆာယော”တိ အာဟ။ **သန္ဒစ္ဆာယော** နာမ သံသန္ဒိတွာ ဌိတစ္ဆာယော[၃]။

သော “အယမ္ပိ ပုရိမေဟိ ဝိရုဒ္ဓံ အာဟ၊ န သက္ကာ ဣမဿ ဝစနံ ဂဟေတု”န္တိ တဿပိ ဝေယျာကရဏေန အသန္တုဋ္ဌော တံ အာဟ “ကိံ နု ခေါ ဘော တုမှေ အတ္တနော၀ ဓမ္မတာယ ကိံသုကံ ဇာနာထ၊ ဥဒါဟု ကေနစိ ဝေါ[၄] အက္ခာတော”တိ။ ကိံ ဘော မယံ ဇာနာမ၊ အတ္ထိ ပန မဟာနဂရဿ

၁-သွာယံ (က)
၂-သုဝိဒူရဝိဒူရောတိ (က)
၃-ဒိဋ္ဌစ္ဆာယော (သီ၊ သျာ)
၄-တေ (သျာ)

majjhe amhākaṁ ācariyo vejjapaṇḍito, taṁ nissāya amhehi ñātanti. “Tena hi ahampi ācariyameva upasaṅkamitvā nikkaṅkho bhavissāmī”ti tassa santikaṁ upasaṅkamitvā taṁ vanditvā aṭṭhāsi. Vejjapaṇḍito tena saddhiṁ sammoditvā “kenatthena āgatosi bhadramukhā”ti pucchi. Rogenamhi ayya upadduto, bhesajjaṁ me kathethāti. Tena hi bho gaccha, kiṁsukarukkhaṁ chinditvā sosetvā jhāpetvā tassa khārodakaṁ gahetvā iminā ciminā ca bhesajjena yojetvā ariṭṭhaṁ katvā piva, etena te phāsukaṁ bhavissatīti. So tathā katvā nirogo balavā pāsādiko jāto.

Tattha mahānagaraṁ viya nibbānanagaraṁ daṭṭhabbaṁ. Vejjapaṇḍito viya Sammāsambuddho. Vuttampi ce taṁ “bhisakko sallakattoti kho Sunakkhatta Tathāgatassetaṁ adhivacanaṁ arahato Sammāsambuddhassā”ti[1]. Catūsu dvāragāmesu[2] cattāro vejjantevāsikā viya cattāro dassanavisuddhipattā khīṇāsavā. Paccantavāsī paṭhamapuriso viya pañhapucchako bhikkhu. Paccantavāsino catunnaṁ vejjantevāsikānaṁ kathāya asantuṭṭhassa ācariyameva upasaṅkamitvā pucchanakālo viya imassa bhikkhuno catunnaṁ dassanavisuddhipattānaṁ khīṇāsavānaṁ kathāya asantuṭṭhassa Satthāraṁ upasaṅkamitvā pucchanakālo.

Yathā yathā adhimuttānanti yena yenākārena adhimuttānaṁ. **Dassanaṁ suvisuddhan**ti nibbānadassanaṁ suṭṭhu visuddhaṁ. **Tathā tathā kho tehi[3] sappurisehi byākatan**ti tena tenevākārena tuyhaṁ tehi sappurisehi kathitaṁ. Yathā hi “kāḷako kiṁsuko”ti kathento na aññaṁ kathesi, attanā diṭṭhanayena kiṁsukameva kathesi, evameva chaphassāyatanānaṁ vasena dassanavisuddhipattakhīṇāsavopi imaṁ pañhaṁ kathento na aññaṁ kathesi, attanā adhigatamaggena dassanavisuddhikaṁ nibbānameva kathesi.

Yathā ca “lohitako ocirakajāto bahalapattapalāso kiṁsuko”ti kathentopi na aññaṁ kathesi, attanā diṭṭhanayena kiṁsukameva kathesi, evameva pañcupādānakkhandhavasena catumahābhūtavasena tebhūmakadhammavasena dassanavisuddhipattakhīṇāsavopi imaṁ pañhaṁ

1. Ma 3. 47 piṭṭhe Sunakkhattasutte. 2. Dvāresu (Ka) 3. Chekehi (Sī, Syā)

မဇ္ဈေ အမှာကံ အာစရိယော ဝေဇ္ဇပဏ္ဍိတော၊ တံ နိဿာယ အမှေဟိ ဉာတန္တိ။ “တေန ဟိ အဟမ္ပိ အာစရိယမေဝ ဥပသင်္ကမိတွာ နိက္ကင်္ခေါ ဘဝိဿာမီ”တိ တဿ သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိတွာ တံ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဝေဇ္ဇပဏ္ဍိတော တေန သဒ္ဓိံ သမ္မောဒိတွာ “ကေနတ္ထေန အာဂတောသိ ဘဒြမုခါ”တိ ပုစ္ဆိ။ ရောဂေနမှိ အယျ ဥပဒ္ဒုတော၊ ဘေသဇ္ဇံ မေ ကထေထာတိ။ တေန ဟိ ဘော ဂစ္ဆ၊ ကိံသုကရုက္ခံ ဆိန္ဒိတွာ သောသေတွာ ဈာပေတွာ တဿ ခါရောဒကံ ဂဟေတွာ ဣမိနာ စိမိနာ စ ဘေသဇ္ဇေန ယောဇေတွာ အရိဋ္ဌံ ကတွာ ပိဝ၊ ဧတေန တေ ဖာသုကံ ဘဝိဿတီတိ။ သော တထာ ကတွာ နိရောဂေါ ဗလဝါ ပါသာဒိကော ဇာတော။

တတ္ထ မဟာနဂရံ ဝိယ နိဗ္ဗာနနဂရံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝေဇ္ဇပဏ္ဍိတော ဝိယ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေ တံ “ဘိသက္ကော သလ္လကတ္တောတိ ခေါ သုနက္ခတ္တ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစနံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ”တိ[၁]။ စတူသု ဒွါရဂါမေသု[၂] စတ္တာရော ဝေဇ္ဇန္တေဝါသိကာ ဝိယ စတ္တာရော ဒဿနဝိသုဒ္ဓိပတ္တာ ခီဏာသဝါ။ ပစ္စန္တဝါသီ ပဌမပုရိသော ဝိယ ပဉှပုစ္ဆကော ဘိက္ခု။ ပစ္စန္တဝါသိနော စတုန္နံ ဝေဇ္ဇန္တေဝါသိကာနံ ကထာယ အသန္တုဋ္ဌဿ အာစရိယမေဝ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆနကာလော ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော စတုန္နံ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိပတ္တာနံ ခီဏာသဝါနံ ကထာယ အသန္တုဋ္ဌဿ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆနကာလော။

ယထာ ယထာ အဓိမုတ္တာနန္တိ ယေန ယေနာကာရေန အဓိမုတ္တာနံ။ **ဒဿနံ သုဝိသုဒ္ဓ**န္တိ နိဗ္ဗာနဒဿနံ သုဋ္ဌု ဝိသုဒ္ဓံ။ **တထာ တထာ ခေါ တေဟိ[၃] သပ္ပုရိသေဟိ ဗျာကတ**န္တိ တေန တေနေဝါကာရေန တုယှံ တေဟိ သပ္ပုရိသေဟိ ကထိတံ။ ယထာ ဟိ “ကာဠကော ကိံသုကော”တိ ကထေန္တော န အညံ ကထေသိ၊ အတ္တနာ ဒိဋ္ဌနယေန ကိံသုကမေဝ ကထေသိ၊ ဧဝမေဝ ဆဖဿာယတနာနံ ဝသေန ဒဿနဝိသုဒ္ဓိပတ္တခီဏာသဝေါပိ ဣမံ ပဉှံ ကထေန္တော န အညံ ကထေသိ၊ အတ္တနာ အဓိဂတမဂ္ဂေန ဒဿနဝိသုဒ္ဓိကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ကထေသိ။

ယထာ စ “လောဟိတကော ဩစိရကဇာတော ဗဟလပတ္တပလာသော ကိံသုကော”တိ ကထေန္တောပိ န အညံ ကထေသိ၊ အတ္တနာ ဒိဋ္ဌနယေန ကိံသုကမေဝ ကထေသိ၊ ဧဝမေဝ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓဝသေန စတုမဟာဘူတဝသေန တေဘူမကဓမ္မဝသေန ဒဿနဝိသုဒ္ဓိပတ္တခီဏာသဝေါပိ ဣမံ ပဉှံ

၁-မ ၃-၄၇-ပိဋ္ဌေ သုနက္ခတ္တသုတ္တေ။ ၂-ဒွါရေသု (က) ၃-ဆေကေဟိ (သီ၊ သျာ)

kathento na aññaṁ kathesi, attanā adhigatamaggena dassanavisuddhikaṁ nibbānameva kathesi.

Tattha yathā kāḷakakāle kiṁsukadassāvinopi taṁ dassanaṁ bhūtaṁ tacchaṁ, na tena aññaṁ diṭṭhaṁ, kiṁsukova diṭṭho, evameva chaphassāyatanavasena dassanavisuddhipattassāpi khīṇāsavassa dassanaṁ bhūtaṁ tacchaṁ, na tena aññaṁ kathitaṁ, attanā adhigatamaggena dassanavisuddhikaṁ nibbānameva kathitaṁ. Yathā ca lohitakāle ocirakajātakāle bahalapattapalāsakāle kiṁsukadassāvinopi taṁ dassanaṁ bhūtaṁ tacchaṁ, na tena aññaṁ diṭṭhaṁ, kiṁsukova diṭṭho, evameva pañcu pādānakkhandhavasena catumahābhūtavasena tebhūmakadhammavasena dassanavisuddhipattassāpi khīṇāsavassa dassanaṁ bhūtaṁ tacchaṁ, na tena aññaṁ kathitaṁ, attanā adhigatamaggena dassanavisuddhikaṁ nibbānameva kathitaṁ.

Seyyathāpi bhikkhu rañño paccantimaṁ nagaranti idaṁ kasmā āraddhaṁ? Sace tena bhikkhunā taṁ sallakkhitaṁ, athassa dhammadesanatthaṁ āraddhaṁ. Sace na sallakkhitaṁ, athassa iminā nagaropamena tassevatthassa[1] dīpanatthāya āvibhāvanatthāya āraddhaṁ. Tattha yasmā majjhimapadese nagarassa pākārādīni thirāni vā hontu dubbalāni vā, sabbaso vā mā hontu, corāsaṅkā na honti, tasmā taṁ aggahetvā "paccantimaṁ nagaran"ti āha. **Daḷhuddhāpan**ti thirapākāraṁ. **Daḷhapākāratoraṇan**ti thirapākārañceva thiratoraṇañca. Toraṇāni nāma hi purisubbedhāni nagarassa alaṅkāratthaṁ karīyanti, coranivāraṇatthānipi[2] hontiyeva. Atha vā toraṇanti piṭṭhasaṅghāṭassetaṁ nāmaṁ, thirapiṭṭhasaṅghāṭantipi attho. **Chadvāran**ti nagaradvāraṁ nāma ekampi hoti dvepi satampi sahassampi, idha pana Satthā chadvārikanagaraṁ dassento evamāha. **Paṇḍito**ti paṇḍiccena samannāgato. **Byatto**ti veyyattiyena samannāgato visadañāṇo. **Medhāvī**ti ṭhānuppattikapaññāsaṅkhātāya medhāya samannāgato.

Puratthimāya disāyāti-ādimhi bhūtamatthaṁ katvā evamattho veditabbo—samiddhe kira mahānagare sattaratanasampanno rājā cakkavatti rajjaṁ anusāsati, tassetaṁ paccantanagaraṁ rājāyuttavirahitaṁ, atha purisā

1. Tasseva vatthussa (Sī, Syā) 2. Caranivāraṇatthānipi (Sī, Syā)

ကထေန္တော န အညံ ကထေသိ၊ အတ္တနာ အဓိဂတမဂ္ဂေန ဒဿနဝိသုဒ္ဓိကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ကထေသိ။

တတ္ထ ယထာ ကာဠကကာလေ ကိံသုကဒဿာဝိနောပိ တံ ဒဿနံ ဘူတံ တစ္ဆံ၊ န တေန အညံ ဒိဋ္ဌံ၊ ကိံသုကောဝ ဒိဋ္ဌော၊ ဧဝမေဝ ဆဖဿာယတနဝသေန ဒဿနဝိသုဒ္ဓိပတ္တဿာပိ ခီဏာသဝဿ ဒဿနံ ဘူတံ တစ္ဆံ၊ န တေန အညံ ကထိတံ၊ အတ္တနာ အဓိဂတမဂ္ဂေန ဒဿနဝိသုဒ္ဓိကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ကထိတံ။ ယထာ စ လောဟိတကာလေ ဩစိရကဇာတကာလေ ဗဟလပတ္တပလာသကာလေ ကိံသုကဒဿာဝိနောပိ တံ ဒဿနံ ဘူတံ တစ္ဆံ၊ န တေန အညံ ဒိဋ္ဌံ၊ ကိံသုကောဝ ဒိဋ္ဌော၊ ဧဝမေဝ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓဝသေန စတုမဟာဘူတဝသေန တေဘူမကဓမ္မဝသေန ဒဿနဝိသုဒ္ဓိပတ္တဿာပိ ခီဏာသဝဿ ဒဿနံ ဘူတံ တစ္ဆံ၊ န တေန အညံ ကထိတံ၊ အတ္တနာ အဓိဂတမဂ္ဂေန ဒဿနဝိသုဒ္ဓိကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ကထိတံ။

သေယျထာပိ ဘိက္ခု ရညော ပစ္စန္တိမံ နဂရန္တိ ဣဒံ ကသ္မာ အာရဒ္ဓံ? သစေ တေန ဘိက္ခုနာ တံ သလ္လက္ခိတံ၊ အထဿ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ အာရဒ္ဓံ။ သစေ န သလ္လက္ခိတံ၊ အထဿ ဣမိနာ နဂရောပမေန တဿေဝတ္ထဿ[1] ဒီပနတ္ထာယ အာဝိဘာဝနတ္ထာယ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယသ္မာ မဇ္ဈိမပဒေသေ နဂရဿ ပါကာရာဒီနိ ထိရာနိ ဝါ ဟောန္တု ဒုဗ္ဗလာနိ ဝါ၊ သဗ္ဗသော ဝါ မာ ဟောန္တု၊ စောရာသင်္ကာ န ဟောန္တိ၊ တသ္မာ တံ အဂ္ဂဟေတွာ "ပစ္စန္တိမံ နဂရ"န္တိ အာဟ။ **ဒဠှုဒ္ဓါပ**န္တိ ထိရပါကာရံ။ **ဒဠှပါကာရတောရဏ**န္တိ ထိရပါကာရဉ္စေဝ ထိရတောရဏဉ္စ။ တောရဏာနိ နာမ ဟိ ပုရိသုဗ္ဗေဓာနိ နဂရဿ အလင်္ကာရတ္ထံ ကရီယန္တိ၊ စောရနိဝါရဏတ္ထာနိပိ[2] ဟောန္တိယေဝ။ အထ ဝါ တောရဏန္တိ ပိဋ္ဌသင်္ဃာဋဿေတံ နာမံ၊ ထိရပိဋ္ဌသင်္ဃာဋန္တိပိ အတ္ထော။ **ဆဒွါရ**န္တိ နဂရဒွါရံ နာမ ဧကမ္ပိ ဟောတိ ဒွေပိ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ၊ ဣဓ ပန သတ္ထာ ဆဒွါရိကနဂရံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ **ပဏ္ဍိတော**တိ ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္နာဂတော။ **ဗျတ္တော**တိ ဝေယျတ္တိယေန သမန္နာဂတော ဝိသဒဉာဏော။ **မေဓာဝီ**တိ ဌာနုပ္ပတ္တိကပညာသင်္ခါတာယ မေဓာယ သမန္နာဂတော။

ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယာတိအာဒိမှိ ဘူတမတ္ထံ ကတွာ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—သမိဒ္ဓေ ကိရ မဟာနဂရေ သတ္တရတနသမ္ပန္နော ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ ရဇ္ဇံ အနုသာသတိ၊ တဿေတံ ပစ္စန္တနဂရံ ရာဇာယုတ္တဝိရဟိတံ၊ အထ ပုရိသာ

၁-တဿေဝ ဝတ္ထုဿ (သီ၊ သျာ) ၂-စရနိဝါရဏတ္ထာနိပိ (သီ၊ သျာ)

āgantvā “amhākaṁ deva nagare āyuttako natthi, dehi no kiñci āyuttakan”ti āhaṁsu. Rājā ekaṁ puttaṁ datvā “gacchatha, etaṁ ādāya tattha abhisiñcitvā vinicchayaṭṭhānādīni katvā vasathā”ti. Te tathā akaṁsu. Rājaputto pāpamittasaṁsaggena katipāheyeva[1] surāsoṇḍo hutvā sabbāni vinicchayaṭṭhānādīni hāretvā nagaramajjhedhuttehi parivārito suraṁ pivanto naccagītādiratiyā vītināmeti. Atha rañño āgantvā ārocayiṁsu.

Rājā ekaṁ paṇḍitaṁ amaccaṁ āṇāpesi “gaccha kumāraṁ ovaditvā vinicchayaṭṭhānādīni kāretvā puna abhisekaṁ katvā ehī”ti. Na sakkā deva kumāraṁ ovadituṁ, caṇḍo kumāro ghāteyyāpi manti. Athekaṁ balasampannaṁ yodhaṁ āṇāpesi “tvaṁ iminā saddhiṁ gantvā sace so ovāde na tiṭṭhati, sīsamassa chindāhī”ti. Iti so amacco yodho cāti idaṁ sīghaṁ dūtayugaṁ tattha gantvā dovārikaṁ pucchi “kahaṁ bho nagarassa sāmi kumāro”ti. Esa majjhesiṅghāṭake suraṁ pivanto dhuttaparivārito gītādiratiṁ anubhonto nisinnoti. Atha taṁ dūtayugaṁ gantvā amacco tāvettha “sāmi vinicchayaṭṭhānādīni kira kāretvā sādhukaṁ rajjaṁ anusāsā”ti āha. Kumāro asuṇanto viya nisīdi. Atha naṁ yodho sīse gahetvā “sace rañño āṇaṁ karosi, kara, no ce, ettheva te sīsaṁ pātessāmī”ti khaggaṁ abbāhi. Paricārakā dhuttā tāvadeva disāsu palāyiṁsu. Kumāro bhito sāsanaṁ sampaṭicchi. Athassa te tattheva abhisekaṁ katvā setacchattaṁ ussāpetvā “sammā rajjaṁ anusāsāhī”ti raññā vuttaṁ yathābhūtavacanaṁ niyyātetvā yathāgatamaggameva paṭipajjiṁsu. Imamatthaṁ āvikaronto Bhagavā “puratthimāya disāyā”ti āha.

Tatridaṁ opammasaṁsandanaṁ—samiddhamahānagaraṁ viya hi nibbānanagaraṁ daṭṭhabbaṁ, sattaratanasamannāgato rājā cakkavatti viya sattabojjhaṅgaratanasamannāgato Dhammarājā Sammāsambuddhodo, paccantimanagaraṁ viya sakkāyanagaraṁ, tasmiṁ nagare kūṭarājaputto viya imassa bhikkhuno kūṭacittuppādo, kūṭarājaputtassa dhuttehi parivāritakālo viya imassa bhikkhuno pañcahi nīvaraṇehi samaṅgikālo, dve sīghadūtā viya samathakammaṭṭhānañca vipassanākammaṭṭhānañca, mahāyodhena sīse gahitakālo viya

1. Katipāhaccayena (Sī, Syā)

အာဂန္တွာ “အမှာကံ ဒေဝ နဂရေ အာယုတ္တကော နတ္ထိ၊ ဒေဟိ နော ကိဉ္စိ အာယုတ္တက”န္တိ အာဟံသု။ ရာဇာ ဧကံ ပုတ္တံ ဒတွာ “ဂစ္ဆထ, ဧတံ အာဒါယ တတ္ထ အဘိသိဉ္စိတွာ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနာဒီနိ ကတွာ ဝသထာ”တိ။ တေ တထာ အကံသု။ ရာဇပုတ္တော ပါပမိတ္တသံသဂ္ဂေန ကတိပါဟေယေဝ[1] သုရာသောဏ္ဍော ဟုတွာ သဗ္ဗာနိ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနာဒီနိ ဟာရေတွာ နဂရမဇ္ဈေ ဓုတ္တေဟိ ပရိဝါရိတော သုရံ ပိဝန္တော နစ္စဂီတာဒိရတိယာ ဝီတိနာမေတိ။ အထ ရညော အာဂန္တွာ အာရောစယိံသု။

ရာဇာ ဧကံ ပဏ္ဍိတံ အမစ္စံ အာဏာပေသိ “ဂစ္ဆ ကုမာရံ ဩဝဒိတွာ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနာဒီနိ ကာရေတွာ ပုန အဘိသေကံ ကတွာ ဧဟီ”တိ။ န သက္ကာ ဒေဝ ကုမာရံ ဩဝဒိတုံ၊ စဏ္ဍော ကုမာရော ဃာတေယျာပိ မန္တိ။ အထေကံ ဗလသမ္ပန္နံ ယောဓံ အာဏာပေသိ “တွံ ဣမိနာ သဒ္ဓိံ ဂန္တွာ သစေ သော ဩဝါဒေ န တိဋ္ဌတိ၊ သီသမဿ ဆိန္ဒာဟီ”တိ။ ဣတိ သော အမစ္စော ယောဓော စာတိ ဣဒံ သီဃံ ဒူတယုဂံ တတ္ထ ဂန္တွာ ဒေါဝါရိကံ ပုစ္ဆိ “ကဟံ ဘော နဂရဿ သာမိ ကုမာရော”တိ။ ဧသ မဇ္ဈေသိင်္ဃာဋကေ သုရံ ပိဝန္တော ဓုတ္တပရိဝါရိတော ဂီတာဒိရတိံ အနုဘောန္တော နိသိန္နောတိ။ အထ တံ ဒူတယုဂံ ဂန္တွာ အမစ္စော တာဝေတ္ထ “သာမိ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနာဒီနိ ကိရ ကာရေတွာ သာဓုကံ ရဇ္ဇံ အနုသာသာ”တိ အာဟ။ ကုမာရော အသုဏန္တော ဝိယ နိသီဒိ။ အထ နံ ယောဓော သီသေ ဂဟေတွာ “သစေ ရညော အာဏံ ကရောသိ, ကရ၊ နော စေ, ဧတ္ထေဝ တေ သီသံ ပါတေဿာမီ”တိ ခဂ္ဂံ အဗ္ဗာဟိ။ ပရိစာရကာ ဓုတ္တာ တာဝဒေဝ ဒိသာသု ပလာယိံသု။ ကုမာရော ဘီတော သာသနံ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ အထဿ တေ တတ္ထေဝ အဘိသေကံ ကတွာ သေတစ္ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ “သမ္မာ ရဇ္ဇံ အနုသာသာဟီ”တိ ရညာ ဝုတ္တံ ယထာဘူတဝစနံ နိယျာတေတွာ ယထာဂတမဂ္ဂမေဝ ပဋိပဇ္ဇိံသု။ ဣမမတ္ထံ အာဝိကရောန္တော ဘဂဝါ “ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယာ”တိ အာဟ။

တတြိဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—သမိဒ္ဓမဟာနဂရံ ဝိယ ဟိ နိဗ္ဗာနနဂရံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ သတ္တရတနသမန္နာဂတော ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ ဝိယ သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂရတနသမန္နာဂတော ဓမ္မရာဇာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ပစ္စန္တိမနဂရံ ဝိယ သက္ကာယနဂရံ၊ တသ္မိံ နဂရေ ကူဋရာဇပုတ္တော ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ကူဋစိတ္တုပ္ပါဒေါ၊ ကူဋရာဇပုတ္တဿ ဓုတ္တေဟိ ပရိဝါရိတကာလော ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ပဉ္စဟိ နီဝရဏေဟိ သမင်္ဂိကာလော၊ ဒွေ သီဃဒူတာ ဝိယ သမထကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ၊ မဟာယောဓေန သီသေ ဂဟိတကာလော ဝိယ

၁-ကတိပါဟစ္စယေန (သီ၊ သျာ)

uppannapaṭhamajjhānasamādhinā niccalaṁ katvā cittaggahitakālo, yodhena sīse gahitamatte dhuttānaṁ disāsu palāyitvā dūrībhāvo viya paṭhamajjhānamhi uppannamatte nīvaraṇānaṁ dūrībhāvo, “karissāmi rañño sāsanan”ti sampaṭicchitamatte vissaṭṭhakālo viya jhānato vuṭṭhitakālo, amaccena rañño sāsanaṁ ārocitakālo viya samādhinā cittaṁ kammaniyaṁ katvā vipassanākammaṭṭhānassa vaḍḍhitakālo, tatthevassa tehi dvīhi dūtehi katābhisekassa setacchatta-ussāpanaṁ viya samathavipassanākammaṭṭhānaṁ nissāya arahattappattassa vimuttisetacchattussāpanaṁ veditabbaṁ.

Nagaranti kho bhikkhu imassetaṁ cātumahābhūtikassa kāyassa adhivacananti-ādīsu pana **cātumahābhūtikassā**ti-ādīnaṁ padānaṁ attho heṭṭhā vitthāritova. Kevalaṁ pana viññāṇarājaputtassa nivāsaṭṭhānattā ettha kāyo “nagaran”ti vutto, tasseva dvārabhūtattā cha āyatanāni “dvārānī”ti, tesu dvāresu niccaṁ suppatiṭṭhitattā sati “dovāriko”ti, kammaṭṭhānaṁ ācikkhantena Dhammarājena pesitattā samathavipassanā “sīghaṁ dūtayugan”ti. Ettha mahāyodho viya samatho, paṇḍitāmacco viya vipassanā veditabbā.

Majjhe siṅghāṭakoti nagaramajjhe siṅghāṭako. **Mahābhūtānan**ti hadayavatthussa nissayabhūtānaṁ mahābhūtānaṁ. Vatthurūpassa hi paccayadassanatthamevetaṁ catumahābhūtaggahaṇaṁ kataṁ. Nagaramajjhe pana so rājakumāro viya sarīramajjhe hadayarūpasiṅghāṭake nisinno samathavipassanādūtehi arahattābhisekena abhisiñcitabbo vipassanāviññāṇarājaputto daṭṭhabbo. Nibbānaṁ pana yathābhūtasabhāvaṁ akuppaṁ adhikārīti[1] katvā **yathābhūtaṁ vacanan**ti vuttaṁ. Ariyamaggo pana yādisova pubbabhāgavipassanāmaggo, ayampi aṭṭhaṅgasamannāgatattā tādisoyevāti katvā **yathāgatamaggo**ti vutto. Idaṁ tāvettha dhammadesanatthaṁ ābhatāya upamāya saṁsandanaṁ.

Tassevatthassa pākaṭīkaraṇatthaṁ ābhatapakkhe pana idaṁ saṁsandanaṁ—ettha hi chadvārūpamā chaphassāyatanavasena dassanavisuddhipattaṁ khīṇāsavaṁ

1. Avikārīti (Sī), abhikārīti (Syā)

ဥပ္ပန္နပဌမဇ္ဈာနသမာဓိနာ နိစ္စလံ ကတွာ စိတ္တဂ္ဂဟိတကာလော၊ ယောဓေန သီသေ ဂဟိတမတ္တေ ဓုတ္တာနံ ဒိသာသု ပလာယိတွာ ဒူရီဘာဝေါ ဝိယ ပဌမဇ္ဈာနမှိ ဥပ္ပန္နမတ္တေ နီဝရဏာနံ ဒူရီဘာဝေါ၊ “ကရိဿာမိ ရညော သာသန”န္တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတမတ္တေ ဝိဿဋ္ဌကာလော ဝိယ ဈာနတော ဝုဋ္ဌိတကာလော၊ အမစ္စေန ရညော သာသနံ အာရောစိတကာလော ဝိယ သမာဓိနာ စိတ္တံ ကမ္မနိယံ ကတွာ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနဿ ဝဍ္ဎိတကာလော၊ တတ္ထေဝဿ တေဟိ ဒွီဟိ ဒူတေဟိ ကတာဘိသေကဿ သေတစ္ဆတ္တဥဿာပနံ ဝိယ သမထဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနံ နိဿာယ အရဟတ္တပ္ပတ္တဿ ဝိမုတ္တိသေတစ္ဆတ္တုဿာပနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

နဂရန္တိ ခေါ ဘိက္ခု ဣမဿေတံ စာတုမဟာဘူတိကဿ ကာယဿ အဓိဝစနန္တိအာဒီသု ပန **စာတုမဟာဘူတိကဿာ**တိအာဒီနံ ပဒါနံ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္ထာရိတောဝ။ ကေဝလံ ပန ဝိညာဏရာဇပုတ္တဿ နိဝါသဋ္ဌာနတ္တာ ဧတ္ထ ကာယော “နဂရ”န္တိ ဝုတ္တော၊ တဿေဝ ဒွါရဘူတတ္တာ ဆ အာယတနာနိ “ဒွါရာနီ”တိ၊ တေသု ဒွါရေသု နိစ္စံ သုပ္ပတိဋ္ဌိတတ္တာ သတိ “ဒေါဝါရိကော”တိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ အာစိက္ခန္တေန ဓမ္မရာဇေန ပေသိတတ္တာ သမထဝိပဿနာ “သီဃံ ဒူတယုဂ”န္တိ။ ဧတ္ထ မဟာယောဓော ဝိယ သမထော၊ ပဏ္ဍိတာမစ္စော ဝိယ ဝိပဿနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

မဇ္ဈေ သိင်္ဃာဋကောတိ နဂရမဇ္ဈေ သိင်္ဃာဋကော။ **မဟာဘူတာန**န္တိ ဟဒယဝတ္ထုဿ နိဿယဘူတာနံ မဟာဘူတာနံ။ ဝတ္ထုရူပဿ ဟိ ပစ္စယဒဿနတ္ထမေဝေတံ စတုမဟာဘူတဂ္ဂဟဏံ ကတံ။ နဂရမဇ္ဈေ ပန သော ရာဇကုမာရော ဝိယ သရီရမဇ္ဈေ ဟဒယရူပသိင်္ဃာဋကေ နိသိန္နော သမထဝိပဿနာဒူတေဟိ အရဟတ္တာဘိသေကေန အဘိသိဉ္စိတဗ္ဗော ဝိပဿနာဝိညာဏရာဇပုတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ နိဗ္ဗာနံ ပန ယထာဘူတသဘာဝံ အကုပ္ပံ အဓိကာရီတိ[၁] ကတွာ **ယထာဘူတံ ဝစန**န္တိ ဝုတ္တံ။ အရိယမဂ္ဂေါ ပန ယာဒိသောဝ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာမဂ္ဂေါ၊ အယမ္ပိ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတတ္တာ တာဒိသောယေဝါတိ ကတွာ **ယထာဂတမဂ္ဂေါ**တိ ဝုတ္တော။ ဣဒံ တာဝေတ္ထ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ အာဘတာယ ဥပမာယ သံသန္ဒနံ။

တဿေဝတ္ထဿ ပါကဋီကရဏတ္ထံ အာဘတပက္ခေ ပန ဣဒံ သံသန္ဒနံ—ဧတ္ထ ဟိ ဆဒွါရူပမာ ဆဖဿာယတနဝသေန ဒဿနဝိသုဒ္ဓိပတ္တံ ခီဏာသဝံ

၁-အဝိကာရီတိ (သီ)၊ အဘိကာရီတိ (သျာ)

dassetuṁ ābhatā, nagarasāmi-upamā pañcakkhandhavasena, siṅghāṭakūpamā catumahābhūtavasena, nagarūpamā tebhūmakadhammavasena dassanavisuddhipattaṁ khīṇāsavaṁ dassetuṁ ābhatā. Saṅkhepato panimasmiṁ sutte catusaccameva kathitaṁ. Sakalenapi hi nagarasambhārena dukkhasaccameva kathitaṁ, yathābhūtavacanena nirodhasaccaṁ, yathāgatamaggena maggasaccaṁ, dukkhassa pana pabhāvikā[1] taṇhā samudayasaccaṁ. Desanāpariyosāne pañhapucchako bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhitoti.

9. Vīṇopamasuttavaṇṇanā

246. Navame **yassa kassaci bhikkhave bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā**ti idaṁ Satthā yathā nāma mahākuṭumbiko mahantaṁ kasikammaṁ katvā nipphannasasso gharadvāre maṇḍapaṁ katvā ubhatosaṁghassa dānaṁ pavatteyya. Kiñcāpi tena ubhatosaṁghassa dānaṁ paṭṭhapitaṁ, dvīsu pana parisāsu santappitāsu sesajanampi santappetiyeva, evameva Bhagavā samadhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni pāramiyo pūretvā Bodhimaṇḍe sabbaññutaññāṇaṁ adhigantvā pavattitavaradhammacakko Jetavanamahāvihāre nisinno bhikkhuparisāya ceva bhikkhuniparisāya ca mahādhammayāgaṁ yajanto Vīṇopamasuttaṁ ārabhi. Taṁ panetaṁ kiñcāpi dve parisā sandhāya āraddhaṁ, catunnampi pana parisānaṁ avāritaṁ. Tasmā sabbehipi sotabbañceva saddhātabbañca, pariyogāhitvā cassa attharaso vinditabboti.

Tattha **chando**ti-ādīsu **chando** nāma pubbuppattikā dubbalataṇhā, so rañjetuṁ na sakkoti. Aparāparaṁ uppajjamānā pana balavataṇhā **rāgo** nāma, so rañjetuṁ sakkoti. Daṇḍādānādīni kātuṁ asamattho pubbuppattiko dubbalakodho **doso** nāma. Tāni kātuṁ samattho aparāparuppattiko balavakodho **paṭighaṁ** nāma. **Moho** pana mohanasammohanavasena uppannaṁ aññāṇaṁ. Evamettha pañcahipi padehi tīṇi akusalamūlāni gahitāni. Tesu gahitesu sabbepi tammūlakā kilesā gahitāva honti. "Chando rāgo"ti vā padadvayena aṭṭhalobhasahagatacittuppādā,

1. Sādhitā (Ka)

ဒဿေတုံ အာဘတာ၊ နဂရသာမိဥပမာ ပဉ္စက္ခန္ဓဝသေန၊ သိင်္ဃာဋကူပမာ စတုမဟာဘူတဝသေန၊ နဂရူပမာ တေဘူမကဓမ္မဝသေန ဒဿနဝိသုဒ္ဓိပတ္တံ ခီဏာသဝံ ဒဿေတုံ အာဘတာ။ သင်္ခေပတော ပနိမသ္မိံ သုတ္တေ စတုသစ္စမေဝ ကထိတံ။ သကလေနပိ ဟိ နဂရသမ္ဘာရေန ဒုက္ခသစ္စမေဝ ကထိတံ၊ ယထာဘူတဝစနေန နိရောဓသစ္စံ၊ ယထာဂတမဂ္ဂေန မဂ္ဂသစ္စံ၊ ဒုက္ခဿ ပန ပဘာဝိကာ[၁] တဏှာ သမုဒယသစ္စံ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ပဉှပုစ္ဆကော ဘိက္ခု သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌိတောတိ။

၉-ဝီဏောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၆။ နဝမေ **ယဿ ကဿစိ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုဿ ဝါ ဘိက္ခုနိယာ ဝါ**တိ ဣဒံ သတ္ထာ ယထာ နာမ မဟာကုဋုမ္ဗိကော မဟန္တံ ကသိကမ္မံ ကတွာ နိပ္ဖန္နသဿော ဃရဒွါရေ မဏ္ဍပံ ကတွာ ဥဘတောသံဃဿ ဒါနံ ပဝတ္တေယျ။ ကိဉ္စာပိ တေန ဥဘတောသံဃဿ ဒါနံ ပဋ္ဌပိတံ၊ ဒွီသု ပန ပရိသာသု သန္တပ္ပိတာသု သေသဇနမ္ပိ သန္တပ္ပေတိယေဝ၊ ဧဝမေဝ ဘဂဝါ သမဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ပါရမိယော ပူရေတွာ ဗောဓိမဏ္ဍေ သဗ္ဗညုတညာဏံ အဓိဂန္တွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ နိသိန္နော ဘိက္ခုပရိသာယ စေဝ ဘိက္ခုနိပရိသာယ စ မဟာဓမ္မယာဂံ ယဇန္တော ဝီဏောပမသုတ္တံ အာရဘိ။ တံ ပနေတံ ကိဉ္စာပိ ဒွေ ပရိသာ သန္ဓာယ အာရဒ္ဓံ၊ စတုန္နမ္ပိ ပန ပရိသာနံ အဝါရိတံ။ တသ္မာ သဗ္ဗေဟိပိ သောတဗ္ဗဉ္စေဝ သဒ္ဒါတဗ္ဗဉ္စ၊ ပရိယောဂါဟိတွာ စဿ အတ္ထရသော ဝိန္ဒိတဗ္ဗောတိ။

တတ္ထ **ဆန္ဒော**တိအာဒီသု **ဆန္ဒော** နာမ ပုဗ္ဗုပ္ပတ္တိကာ ဒုဗ္ဗလတဏှာ၊ သော ရဉ္ဇေတုံ န သက္ကောတိ။ အပရာပရံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ပန ဗလဝတဏှာ **ရာဂေါ** နာမ၊ သော ရဉ္ဇေတုံ သက္ကောတိ။ ဒဏ္ဍာဒါနာဒီနိ ကာတုံ အသမတ္ထော ပုဗ္ဗုပ္ပတ္တိကော ဒုဗ္ဗလကောဓော **ဒေါသော** နာမ။ တာနိ ကာတုံ သမတ္ထော အပရာပရုပ္ပတ္တိကော ဗလဝကောဓော **ပဋိဃံ** နာမ။ **မောဟော** ပန မောဟနသမ္မောဟနဝသေန ဥပ္ပန္နံ အညာဏံ။ ဧဝမေတ္ထ ပဉ္စဟိပိ ပဒေဟိ တီဏိ အကုသလမူလာနိ ဂဟိတာနိ။ တေသု ဂဟိတေသု သဗ္ဗေပိ တမ္မူလကာ ကိလေသာ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ "ဆန္ဒော ရာဂေါ"တိ ဝါ ပဒဒွယေန အဋ္ဌလောဘသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒါ၊

၁-သာဓိတာ (က)

“doso paṭighan”ti padadvayena dve domanassasahagatacittuppādā, mohapadena lobhadosarahitā dve uddhaccavicikicchāsahagatacittuppādā gahitāti. Evaṁ sabbepi dvādasa cittuppādā dassitāva honti.

Sabhayoti kilesacorānaṁ nivāsaṭṭhānattā sabhayo. **Sappaṭibhayo**ti vadhabandhanādīnaṁ kāraṇattā sappaṭibhayo. **Sakaṇṭako**ti rāgādīhi kaṇṭakehi sakaṇṭako. **Sagahano**ti rāgagahanādīhi sagahano. **Ummaggo**ti devalokaṁ vā manussalokaṁ vā nibbānaṁ vā gacchantassa amaggo. **Kummaggo**ti kucchitajegucchibhūtaṭṭhānagamana-ekapadikamaggo viya apāyasampāpakattā kummaggo. **Duhitiko**ti ettha ihitīti iriyanā, dukkhā ihiti etthāti **duhitiko.** Yasmiṁ hi magge mūlaphalādikhādanīyaṁ vā sāyanīyaṁ vā[1] natthi, tasmiṁ iriyanā dukkhā hoti, na sakkā taṁ paṭipajjitvā icchitaṭṭhānaṁ gantuṁ. Kilesamaggampi paṭipajjitvā na sakkā sampattibhavaṁ gantunti kilesamaggo duhitikoti vutto. Dvīhitikotipi pāṭho, esevattho. **Asappurisasevito**ti kokālikādīhi asappurisehi sevito.

Tato cittaṁ nivārayeti tehi cakkhuviññeyyehi rūpehi taṁ chandādivasena pavattacittaṁ asubhāvajjanādīhi upāyehi nivāraye. Cakkhudvārasmiṁ hi iṭṭhārammaṇe rāge uppanne asubhato āvajjantassa cittaṁ nivattati, aniṭṭhārammaṇe dose uppanne mettato āvajjantassa cittaṁ nivattati, majjhattārammaṇe mohe uppanne uddesaparipucchaṁ garuvāsaṁ āvajjantassa cittaṁ nivattati. Evaṁ asakkontena pana Satthu mahattataṁ dhammassa svākkhātatā saṁghassa suppaṭipatti ca āvajjitabbā. Satthumahattataṁ paccavekkhatopi hi dhammassa svākkhātataṁ saṁghassa suppaṭipattiṁ paccavekkhatopi cittaṁ nivattati. Tena vuttaṁ “asubhāvajjanādīhi upāyehi nivāraye”ti.

Kiṭṭhanti kiṭṭhaṭṭhāne uppannasassaṁ. **Sampannan**ti paripuṇṇaṁ sunipphannaṁ. **Kiṭṭhādo**ti sassakhādako. **Evameva kho**ti ettha sampannakiṭṭhaṁ viya pañca kāmaguṇā daṭṭhabbā, kiṭṭhādo goṇo viya kūṭacittaṁ, kiṭṭhārakkhassa pamādakālo viya bhikkhuno chasu dvāresu satiṁ pahāya vicaraṇakālo, kiṭṭhārakkhassa pamādamāgamma goṇena gahitagabbhassa kiṭṭhassa khāditattā

1. Asanīyaṁ vā (Ka)

“ဒေါသော ပဋိဃ”န္တိ ပဒဒွယေန ဒွေ ဒေါမနဿသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒါ၊ မောဟပဒေန လောဘဒေါသရဟိတာ ဒွေ ဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒါ ဂဟိတာတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ ဒွါဒသ စိတ္တုပ္ပါဒါ ဒဿိတာဝ ဟောန္တိ။

သဘယောတိ ကိလေသစောရာနံ နိဝါသဋ္ဌာနတ္တာ သဘယော။ **သပ္ပဋိဘယော**တိ ဝဓဗန္ဓနာဒီနံ ကာရဏတ္တာ သပ္ပဋိဘယော။ **သကဏ္ဋကော**တိ ရာဂါဒီဟိ ကဏ္ဋကေဟိ သကဏ္ဋကော။ **သဂဟနော**တိ ရာဂဂဟနာဒီဟိ သဂဟနော။ **ဥမ္မဂ္ဂေါ**တိ ဒေဝလောကံ ဝါ မနုဿလောကံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ ဝါ ဂစ္ဆန္တဿ အမဂ္ဂေါ။ **ကုမ္မဂ္ဂေါ**တိ ကုစ္ဆိတဇေဂုစ္ဆိဘူတဋ္ဌာနဂမနဧကပဒိကမဂ္ဂေါ ဝိယ အပါယသမ္ပာပကတ္တာ ကုမ္မဂ္ဂေါ။ **ဒုဟိတိကော**တိ ဧတ္ထ ဤဟိတီတိ ဣရိယနာ၊ ဒုက္ခာ ဤဟိတိ ဧတ္ထာတိ **ဒုဟိတိကော**။ ယသ္မိံ ဟိ မဂ္ဂေ မူလဖလာဒိခါဒနီယံ ဝါ သာယနီယံ ဝါ[1] နတ္ထိ၊ တသ္မိံ ဣရိယနာ ဒုက္ခာ ဟောတိ၊ န သက္ကာ တံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ ဣစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဂန္တုံ။ ကိလေသမဂ္ဂမ္ပိ ပဋိပဇ္ဇိတွာ န သက္ကာ သမ္ပတ္တိဘဝံ ဂန္တုန္တိ ကိလေသမဂ္ဂေါ ဒုဟိတိကောတိ ဝုတ္တော။ ဒွီဟိတိကောတိပိ ပါဌော၊ ဧသေဝတ္ထော။ **အသပ္ပုရိသသေဝိတော**တိ ကောကာလိကာဒီဟိ အသပ္ပုရိသေဟိ သေဝိတော။

တတော စိတ္တံ နိဝါရယေတိ တေဟိ စက္ခုဝိညေယျေဟိ ရူပေဟိ တံ ဆန္ဒာဒိဝသေန ပဝတ္တစိတ္တံ အသုဘာဝဇ္ဇနာဒီဟိ ဥပါယေဟိ နိဝါရယေ။ စက္ခုဒွါရသ္မိံ ဟိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ ရာဂေ ဥပ္ပန္နေ အသုဘတော အာဝဇ္ဇန္တဿ စိတ္တံ နိဝတ္တတိ၊ အနိဋ္ဌာရမ္မဏေ ဒေါသေ ဥပ္ပန္နေ မေတ္တတော အာဝဇ္ဇန္တဿ စိတ္တံ နိဝတ္တတိ၊ မဇ္ဈတ္တာရမ္မဏေ မောဟေ ဥပ္ပန္နေ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆံ ဂရုဝါသံ အာဝဇ္ဇန္တဿ စိတ္တံ နိဝတ္တတိ။ ဧဝံ အသက္ကောန္တေန ပန သတ္ထုမဟတ္တတံ ဓမ္မဿ သွာက္ခာတတာ သံဃဿ သုပ္ပဋိပတ္တိ စ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗာ။ သတ္ထုမဟတ္တတံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ ဟိ ဓမ္မဿ သွာက္ခာတတံ သံဃဿ သုပ္ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ စိတ္တံ နိဝတ္တတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အသုဘာဝဇ္ဇနာဒီဟိ ဥပါယေဟိ နိဝါရယေ”တိ။

ကိဋ္ဌန္တိ ကိဋ္ဌဋ္ဌာနေ ဥပ္ပန္နသဿံ။ **သမ္ပန္န**န္တိ ပရိပုဏ္ဏံ သုနိပ္ဖန္နံ။ **ကိဋ္ဌာဒေါ**တိ သဿခါဒကော။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ သမ္ပန္နကိဋ္ဌံ ဝိယ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ကိဋ္ဌာဒေါ ဂေါဏော ဝိယ ကူဋစိတ္တံ၊ ကိဋ္ဌာရက္ခဿ ပမာဒကာလော ဝိယ ဘိက္ခုနော ဆသု ဒွါရေသု သတိံ ပဟာယ ဝိစရဏကာလော၊ ကိဋ္ဌာရက္ခဿ ပမာဒမာဂမ္မ ဂေါဏေန ဂဟိတဂဗ္ဘဿ ကိဋ္ဌဿ ခါဒိတတ္တာ

၁-အသနီယံ ဝါ(က)

sassasāmino sassaphalānadhigamo viya chadvārarakkhikāya satiyā vippavāsamāgamma pañcakāmaguṇaṁ assādentena cittena kusalapakkhassa nāsitattā bhikkhuno sāmaññaphalādhigamābhāvo veditabbo.

Uparighaṭāyanti dvinnaṁ siṅgānaṁ antare. **Suniggahitaṁniggaṇheyyā**ti ghaṭāyaṁ patiṭṭhite nāsārajjuke suṭṭhu niggahitaṁ katvā niggaṇheyya. **Daṇḍenā**ti muggarasadisena thūladaṇḍakena. **Evaṁ hi so bhikkhave goṇo**ti evaṁ so kiṭṭhārakkhassa pamādamanvāya yasmiṁ yasmiṁ khaṇe kiṭṭhaṁ otaritukāmo hoti, tasmiṁ tasmiṁ khaṇe evaṁ niggaṇhitvā tāḷetvā osajjanena[1] nibbisevanabhāvaṁ upanīto goṇo.

Evameva khoti idhāpi sampannakiṭṭhamiva pañca kāmaguṇā daṭṭhabbā, kiṭṭhādo viya kūṭacittaṁ, kiṭṭhārakkhassa appamādo viya imassa bhikkhuno chasu dvāresu satiyā avissajjanaṁ, daṇḍo viya suttanto, goṇassa kiṭṭhābhimukhakāle daṇḍena tāḷanaṁ viya cittassa bahiddhā puthuttārammaṇābhimukhakāle anamataggiyadevadūta-āditta-āsīvisūpama-anāgatabhayādīsu taṁ taṁ suttaṁ āvajjetvā cittuppādassa puthuttārammaṇato nivāretvā mūlakammaṭṭhāne otāraṇaṁ veditabbaṁ. Tenāhu porāṇā—

“Subhāsitaṁ sutvā mano pasīdati,
Dameti[2] naṁ pītisukhañca vindati.
Tadassa ārammaṇe tiṭṭhate mano,
Goṇova kiṭṭhādako daṇḍatajjito”ti.

Udujitanti tajjitaṁ. **Sudujitan**ti sutajjitaṁ, sujitantipi attho. Udu, sudūti idaṁ pana nipātamattameva. **Ajjhattan**ti gocarajjhattaṁ. **Santiṭṭhatī**ti-ādīsu paṭhamajjhānavasena santiṭṭhati, dutiyajjhānavasena sannisīdati, tatiyajjhānavasena ekodi hoti, catutthajjhānavasena samādhiyati. Sabbampi vā etaṁ paṭhamajjhānavasena veditabbaṁ. Ettāvatā hi Sammāsambuddhena samathānurakkhaṇa-indriyasaṁvarasīlaṁ nāma kathitaṁ.

Rañño vāti kassacideva paccantarañño vā. **Saddaṁ suṇeyyā**ti paccūsakāle pabuddho kusalena vīṇāvādakena vādiyamānāya madhurasaddaṁ suṇeyya. **Rajanīyo**ti-ādīsu cittaṁ rañjetīti **rajanīyo.**

1. Ossajjena (Syā, Ka)   2. Sameti (Sī, Syā)

သဿသာမိနော သဿဖလာနဓိဂမော ဝိယ ဆဒွါရရက္ခိကာယ သတိယာ ဝိပ္ပဝါသမာဂမ္မ ပဉ္စကာမဂုဏံ အဿာဒေန္တေန စိတ္တေန ကုသလပက္ခဿ နာသိတတ္တာ ဘိက္ခုနော သာမညဖလာဓိဂမာဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဥပရိဃဋာယန္တိ ဒွိန္နံ သိင်္ဂါနံ အန္တရေ။ **သုနိဂ္ဂဟိတံ နိဂ္ဂဏှေယျာ**တိ ဃဋာယံ ပတိဋ္ဌိတေ နာသာရဇ္ဇုကေ သုဋ္ဌု နိဂ္ဂဟိတံ ကတွာ နိဂ္ဂဏှေယျ။ **ဒဏ္ဍေနာ**တိ မုဂ္ဂရသဒိသေန ထူလဒဏ္ဍကေန။ **ဧဝံ ဟိ သော ဘိက္ခဝေ ဂေါဏော**တိ ဧဝံ သော ကိဋ္ဌာရက္ခဿ ပမာဒမန္ဝာယ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ခဏေ ကိဋ္ဌံ ဩတရိတုကာမော ဟောတိ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ခဏေ ဧဝံ နိဂ္ဂဏှိတွာ တာဠေတွာ ဩသဇ္ဇနေန[1] နိဗ္ဗိသေဝနဘာဝံ ဥပနီတော ဂေါဏော။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဣဓာပိ သမ္ပန္နကိဋ္ဌမိဝ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ကိဋ္ဌာဒေါ ဝိယ ကူဋစိတ္တံ၊ ကိဋ္ဌာရက္ခဿ အပ္ပမာဒေါ ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဆသု ဒွါရေသု သတိယာ အဝိဿဇ္ဇနံ၊ ဒဏ္ဍော ဝိယ သုတ္တန္တော၊ ဂေါဏဿ ကိဋ္ဌာဘိမုခကာလေ ဒဏ္ဍေန တာဠနံ ဝိယ စိတ္တဿ ဗဟိဒ္ဓါ ပုထုတ္တာရမ္မဏာဘိမုခကာလေ အနမတဂ္ဂိယဒေဝဒူတအာဒိတ္တအာသီဝိသူပမအနာဂတဘယာဒီသု တံ တံ သုတ္တံ အာဝဇ္ဇေတွာ စိတ္တုပ္ပါဒဿ ပုထုတ္တာရမ္မဏတော နိဝါရေတွာ မူလကမ္မဋ္ဌာနေ ဩတာရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“သုဘာသိတံ သုတွာ မနော ပသီဒတိ၊
ဒမေတိ[2] နံ ပီတိသုခဉ္စ ဝိန္ဒတိ။
တဒဿ အာရမ္မဏေ တိဋ္ဌတေ မနော၊
ဂေါဏောဝ ကိဋ္ဌာဒကော ဒဏ္ဍတဇ္ဇိတော”တိ။

ဥဒုဇိတန္တိ တဇ္ဇိတံ။ **သုဒုဇိတ**န္တိ သုတဇ္ဇိတံ၊ သုဇိတန္တိပိ အတ္ထော။ ဥဒု,သုဒူတိ ဣဒံ ပန နိပါတမတ္တမေဝ။ **အဇ္ဈတ္တ**န္တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တံ။ **သန္တိဋ္ဌတီ**တိအာဒီသု ပဌမဇ္ဈာနဝသေန သန္တိဋ္ဌတိ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနဝသေန သန္နိသီဒတိ၊ တတိယဇ္ဈာနဝသေန ဧကောဒိ ဟောတိ၊ စတုတ္ထဇ္ဈာနဝသေန သမာဓိယတိ။ သဗ္ဗမ္ပိ ဝါ ဧတံ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္တာဝတာ ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သမထာနုရက္ခဏဣန္ဒြိယသံဝရသီလံ နာမ ကထိတံ။

ရညော ဝါတိ ကဿစိဒေဝ ပစ္စန္တရညော ဝါ။ **သဒ္ဒံ သုဏေယျာ**တိ ပစ္စူသကာလေ ပဗုဒ္ဓေါ ကုသလေန ဝီဏာဝါဒကေန ဝါဒိယမာနာယ မဓုရသဒ္ဒံ သုဏေယျ။ **ရဇနီယော**တိအာဒီသု စိတ္တံ ရဉ္ဇေတီတိ **ရဇနီယော**။

၁-ဩသဇ္ဇနေန (သျာ၊ က)   ၂-သမေတိ (သီ၊ သျာ)

kāmetabbatāya **kamanīyo.** Cittaṁ madayatīti **madanīyo.** Cittaṁ mucchitaṁ viya karaṇato mucchiyatīti **mucchanīyo.** Ābandhitvā viya gahaṇato bandhatīti **bandhanīyo.** **Alaṁ me bho**ti vīṇāya saṇṭhānaṁ disvā taṁ anicchanto evamāha. **Upadhāraṇe**ti veṭṭhake[1]. **Koṇa**nti caturassaṁ sāradaṇḍakaṁ.

So taṁ vīṇanti so rājā "āharatha naṁ vīṇaṁ, ahamassā saddaṁ passissāmī"ti taṁ vīṇaṁ gahetvā. **Dasadhā vā**ti-ādīsu paṭhamaṁ tāva dasadhā phāleyya, athassā saddaṁ apassanto satadhā phāleyya, tathāpi apassanto sakalikaṁ sakalikaṁ kareyya, tathāpi apassanto "sakalikā jhāyissanti, saddo pana nikkhamitvā palāyissati, tadā naṁ passissāmī"ti agginā ḍaheyya. Tathāpi apassanto "sallahukāni masicuṇṇāni vātena bhassissanti, saddo sāradhaññaṁ viya pādamūle patissati, tadā naṁ passissāmī"ti mahāvāte vā ophuneyya[2]. Tathāpi apassanto "masicuṇṇāni yathodakaṁ gamissanti, saddo pana pāraṁ gacchanto puriso viya nikkhamitvā tarissati[3], tadā naṁ passissāmī"ti nadiyā vā sīghasotāya pavāheyya.

Evaṁ vadeyyāti sabbehipimehi upāyehi apassanto te manusse evaṁ vadeyya. **Asatī kirāya**nti asatī kira ayaṁ vīṇā, lāmikāti attho. Asatīti lāmakādhivacanametaṁ. Yathāha—

"Asā lokitthiyo nāma, velā tāsaṁ na vijjati.
Sārattā ca pagabbhā ca, sikhī sabbaghaso yathā"ti[4].

Yathevaṁ[5] **yaṁkiñci vīṇā nāmā**ti na kevalañca vīṇāyeva lāmikā, yatheva pana ayaṁ vīṇā nāma, evaṁ yaṁkiñci aññampi tantibaddhaṁ, sabbaṁ taṁ lāmakamevāti attho. **Evameva kho**ti ettha vīṇā viya pañcakkhandhā daṭṭhabbā, rājā viya yogāvacaro, yathā so rājā taṁ vīṇaṁ dasadhā phālanato paṭṭhāya vicinanto saddaṁ adisvā vīṇāya anatthiko hoti, evaṁ yogāvacaro pañcakkhandhe sammasanto ahanti vā mamanti vā gahetabbaṁ apassanto khandhehi anatthiko hoti. Tenassa taṁ

---

1. Vedhike (Sī, Syā) 2. Opuneyya (Sī) 3. Patissati (Sī, Syā), pavāhissati (Ka)
4. Khu 5. 15 piṭṭhe Jātake. 5. Yatheva (Sī)

ကာမေတဗ္ဗတာယ **ကမနီယော**။ စိတ္တံ မဒယတီတိ **မဒနီယော**။ စိတ္တံ မုစ္ဆိတံ ဝိယ ကရဏတော မုစ္ဆိယတီတိ **မုစ္ဆနီယော**။ အာဗန္ဓိတွာ ဝိယ ဂဟဏတော ဗန္ဓတီတိ **ဗန္ဓနီယော**။ **အလံ မေ ဘော**တိ ဝီဏာယ သဏ္ဌာနံ ဒိသွာ တံ အနိစ္ဆန္တော ဧဝမာဟ။ **ဥပဓာရဏေ**တိ ဝေဋ္ဌကေ[၁]။ **ကောဏ**န္တိ စတုရဿံ သာရဒဏ္ဍကံ။

သော တံ ဝီဏန္တိ သော ရာဇာ “အာဟရထ နံ ဝီဏံ၊ အဟမဿာ သဒ္ဒံ ပဿိဿာမီ”တိ တံ ဝီဏံ ဂဟေတွာ။ **ဒသဓာ ဝါ**တိအာဒီသု ပဌမံ တာဝ ဒသဓာ ဖာလေယျ၊ အထဿာ သဒ္ဒံ အပဿန္တော သတဓာ ဖာလေယျ၊ တထာပိ အပဿန္တော သကလိကံ သကလိကံ ကရေယျ၊ တထာပိ အပဿန္တော “သကလိကာ ဈာယိဿန္တိ၊ သဒ္ဒေါ ပန နိက္ခမိတွာ ပလာယိဿတိ၊ တဒါ နံ ပဿိဿာမီ”တိ အဂ္ဂိနာ ဍဟေယျ။ တထာပိ အပဿန္တော “သလ္လဟုကာနိ မသိစုဏ္ဏာနိ ဝါတေန ဘဿိဿန္တိ၊ သဒ္ဒေါ သာရဓညံ ဝိယ ပါဒမူလေ ပတိဿတိ၊ တဒါ နံ ပဿိဿာမီ”တိ မဟာဝါတေ ဝါ ဩဖုနေယျ[၂]။ တထာပိ အပဿန္တော “မသိစုဏ္ဏာနိ ယထောဒကံ ဂမိဿန္တိ၊ သဒ္ဒေါ ပန ပါရံ ဂစ္ဆန္တော ပုရိသော ဝိယ နိက္ခမိတွာ တရိဿတိ[၃]၊ တဒါ နံ ပဿိဿာမီ”တိ နဒိယာ ဝါ သီဃသောတာယ ပဝါဟေယျ။

ဧဝံ ဝဒေယျာတိ သဗ္ဗေဟိပိမေဟိ ဥပါယေဟိ အပဿန္တော တေ မနုဿေ ဧဝံ ဝဒေယျ။ **အသတီ ကိရာယ**န္တိ အသတီ ကိရ အယံ ဝီဏာ၊ လာမိကာတိ အတ္ထော။ အသတီတိ လာမကာဓိဝစနမေတံ။ ယထာဟ—

“အသာ လောကိတ္ထိယော နာမ၊ ဝေလာ တာသံ န ဝိဇ္ဇတိ။
သာရတ္တာ စ ပဂဗ္ဘာ စ၊ သိခီ သဗ္ဗဃသော ယထာ”တိ[၄]။

ယထေဝံ[၅] **ယံကိဉ္စိ ဝီဏာ နာမာ**တိ န ကေဝလဉ္စ ဝီဏာယေဝ လာမိကာ၊ ယထေဝ ပန အယံ ဝီဏာ နာမ၊ ဧဝံ ယံကိဉ္စိ အညမ္ပိ တန္တိဗဒ္ဓံ၊ သဗ္ဗံ တံ လာမကမေဝါတိ အတ္ထော။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ဝီဏာ ဝိယ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ရာဇာ ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ ယထာ သော ရာဇာ တံ ဝီဏံ ဒသဓာ ဖာလနတော ပဋ္ဌာယ ဝိစိနန္တော သဒ္ဒံ အဒိသွာ ဝီဏာယ အနတ္ထိကော ဟောတိ၊ ဧဝံ ယောဂါဝစရော ပဉ္စက္ခန္ဓေ သမ္မသန္တော အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ ဂဟေတဗ္ဗံ အပဿန္တော ခန္ဓေဟိ အနတ္ထိကော ဟောတိ။ တေနဿ တံ

၁-ဝေဓိကေ (သီ၊ သျာ) ၂-ဩပုနေယျ (သီ) ၃-ပတိဿတိ (သီ၊ သျာ)၊ ပဝါဟိဿတိ (က)
၄-ခု ၅-၁၅-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။ ၅-ယထေဝ (သီ)

khandhasammasanaṁ dassento **rūpaṁ samanvesati yāvatā rūpassa gatīti**-ādimāha.

Tattha **samanvesatīti** pariyesati. **Yāvatā rūpassa gatīti** yattakā rūpassa gati. Tattha **gatīti** gatigati sañjātigati salakkhaṇagati vibhavagati bhedagatīti pañcavidhā[1] honti. Tattha idaṁ rūpaṁ nāma heṭṭhā Avīcipariyantaṁ katvā upari Akaniṭṭhabrahmalokaṁ anto katvā etthantare saṁsarati vattati, ayamassa **gatigati** nāma.

Ayaṁ pana kāyo neva padumagabbhe, na puṇḍarīkanīluppalādīsu sañjāyati, āmāsayapakkāsayānaṁ pana antare bahalandhakāre duggandhapavanavicarite paramajegucche okāse pūtimacchādīsu kimi viya sañjāyati, ayaṁ rūpassa **sañjātigati** nāma.

Duvidhaṁ pana rūpassa lakkhaṇaṁ, "ruppatīti kho bhikkhave tasmā rūpan"ti[2] evaṁ vuttaṁ ruppanasaṅkhātaṁ paccattalakkhaṇañca aniccādibhedaṁ sāmaññalakkhaṇañca, ayamassa **salakkhaṇagati** nāma.

"Gati migānaṁ pavanaṁ, ākāso pakkhinaṁ gati.
Vibhavo gati dhammānaṁ, nibbānaṁ arahato gatī"ti[3]—

evaṁ vutto rūpassa abhāvo **vibhavagati** nāma. Yo panassa bhedo, ayaṁ **bhedagati** nāma. Vedanādīsupi eseva nayo. Kevalaṁ hettha upari yāva bhavaggā tesaṁ sañjātigati, salakkhaṇagatiyaṁ ca vedayitasañjānana-abhisaṅkharaṇavijānanavasena paccattalakkhaṇaṁ veditabbaṁ.

Tampi tassa na hotīti yadetaṁ rūpādīsu ahanti vā mamanti vā asmīti vā evaṁ niddiṭṭhaṁ diṭṭhitaṇhāmānaggāhattayaṁ, tampi tassa khīṇāsavassa na hotīti yathānusandhināva suttāgataṁ[4]. Tena vuttaṁ Mahā-aṭṭhakathāyaṁ—

"Ādimhi sīlaṁ kathitaṁ, majjhe samādhibhāvanā.
Pariyosāne ca nibbānaṁ, esā vīṇopamā kathā"ti[5].

1. Bahuvidhā (Syā, Ka) 2. Saṁ 2. 71 piṭṭhe. 3. Vi 5. 263 piṭṭhe.
4. Yathānusandhi nāma suttaṁ (Sī, Syā) 5. Katāti (Sī, Syā)

ခန္ဓသမ္မသနံ ဒဿေန္တော **ရူပံ သမန္နေသတိ ယာဝတာ ရူပဿ ဂတီ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **သမန္နေသတီ**တိ ပရိယေသတိ။ **ယာဝတာ ရူပဿ ဂတီ**တိ ယတ္တကာ ရူပဿ ဂတိ။ တတ္ထ **ဂတီ**တိ ဂတိဂတိ သဉ္ဇာတိဂတိ သလက္ခဏဂတိ ဝိဘဝဂတိ ဘေဒဂတီတိ ပဉ္စဝိဓာ[၁] ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဣဒံ ရူပံ နာမ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိပရိယန္တံ ကတွာ ဥပရိ အကနိဋ္ဌဗြဟ္မလောကံ အန္တော ကတွာ ဧတ္ထန္တရေ သံသရတိ ဝတ္တတိ၊ အယမဿ **ဂတိဂတိ** နာမ။

အယံ ပန ကာယော နေဝ ပဒုမဂဗ္ဘေ, န ပုဏ္ဍရီကနီလုပ္ပလာဒီသု သဉ္ဇာယတိ၊ အာမာသယပက္ကာသယာနံ ပန အန္တရေ ဗဟလန္ဓကာရေ ဒုဂ္ဂန္ဓပဝနဝိစရိတေ ပရမဇေဂုစ္ဆေ ဩကာသေ ပူတိမစ္ဆာဒီသု ကိမိ ဝိယ သဉ္ဇာယတိ၊ အယံ ရူပဿ **သဉ္ဇာတိဂတိ** နာမ။

ဒုဝိဓံ ပန ရူပဿ လက္ခဏံ, "ရုပ္ပတီတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တသ္မာ ရူပ"န္တိ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တံ ရုပ္ပနသင်္ခါတံ ပစ္စတ္တလက္ခဏဉ္စ အနိစ္စာဒိဘေဒံ သာမညလက္ခဏဉ္စ၊ အယမဿ **သလက္ခဏဂတိ** နာမ။

"ဂတိ မိဂါနံ ပဝနံ၊ အာကာသော ပက္ခိနံ ဂတိ။
ဝိဘဝေါ ဂတိ ဓမ္မာနံ၊ နိဗ္ဗာနံ အရဟတော ဂတီ"တိ[၃]—

ဧဝံ ဝုတ္တော ရူပဿ အဘာဝေါ **ဝိဘဝဂတိ** နာမ။ ယော ပနဿ ဘေဒေါ၊ အယံ **ဘေဒဂတိ** နာမ။ ဝေဒနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ကေဝလံ ဟေတ္ထ ဥပရိ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ တေသံ သဉ္ဇာတိဂတိ၊ သလက္ခဏဂတိယံ စ ဝေဒယိတသဉ္ဇာနနအဘိသင်္ခရဏဝိဇာနနဝသေန ပစ္စတ္တလက္ခဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တမ္ပိ တဿ န ဟောတီတိ ယဒေတံ ရူပါဒီသု အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ အသ္မီတိ ဝါ ဧဝံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ ဒိဋ္ဌိတဏှာမာနဂ္ဂါဟတ္တယံ၊ တမ္ပိ တဿ ခီဏာသဝဿ န ဟောတီတိ ယထာနုသန္ဓိနာဝ သုတ္တာဂတံ[၄]။ တေန ဝုတ္တံ မဟာအဋ္ဌကထာယံ—

"အာဒိမှိ သီလံ ကထိတံ၊ မဇ္ဈေ သမာဓိဘာဝနာ။
ပရိယောသာနေ စ နိဗ္ဗာနံ၊ ဧသာ ဝီဏောပမာ ကထာ"တိ[၅]။

၁-ဗဟုဝိဓာ (သျာ၊ က) ၂-သံ ၂-၇၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၅-၂၆၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ယထာနုသန္ဓိ နာမ သုတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၅-ကတာတိ (သီ၊ သျာ)

10. Chappāṇakopamasuttavaṇṇanā

247. Dasame **arugatto**ti vaṇasarīro. Tesaṁyeva arūnaṁ pakkattā **pakkagatto. Saravanan**ti kaṇḍavanaṁ[1]. **Evameva kho**ti arugatto puriso viya dussīlapuggalo veditabbo. Tassa kusakaṇṭakehi viddhassa sarapattehi ca asidhārūpamehi vilikhitagattassa bhiyyoso mattāya dukkhadomanassaṁ viya tattha tattha sabrahmacārīhi "ayaṁ so imesañca imesañca kammānaṁ kārako"ti vuccamānassa uppajjanadukkhaṁ veditabbaṁ.

Labhati vattāranti labhati codakaṁ. **Evaṁkārī**ti evarūpānaṁ vejjakammadūtakammādīnaṁ kārako. **Evaṁsamācāro**ti vidhavā[2]gocarādivasena evarūpagocaro. **Asucigāmakaṇṭako**ti asuddhaṭṭhena asuci, gāmavāsīnaṁ vijjhanaṭṭhena kaṇṭakoti gāmakaṇṭako.

Pakkhinti hatthisoṇḍasakuṇaṁ. **Ossajjeyyā**ti vissajjeyya. **Āviñcheyyun**ti ākaḍḍheyyuṁ. **Pavekkhāmī**ti pavisissāmi. **Ākāsaṁ ḍessāmī**ti ākāsaṁ uppatissāmi.

Etesu pana ahi "bhogehi maṇḍalaṁ bandhitvā supissāmī"ti vammikaṁ pavisitukāmo hoti. Susumāro "dūre bilaṁ pavisitvā nipajjissāmī"ti udakaṁ pavisitukāmo hoti. Pakkhī "ajaṭākāse sukhaṁ vicarissāmī"ti ākāsaṁ ḍetukāmo hoti. Kukkuro "uddhanaṭṭhāne chārikaṁ byūhitvā[3] usumaṁ gaṇhanto nipajjissāmī"ti gāmaṁ pavisitukāmo hoti. Siṅgālo "manussamaṁsaṁ khāditvā piṭṭhiṁ pasāretvā sayissāmī"ti āmakasusānaṁ pavisitukāmo hoti. Makkaṭo "ucce rukkhe abhiruhitvā disādisaṁ pakkhandissāmī"ti vanaṁ pavisitukāmo hoti.

Anuvidhāyeyyunti anugaccheyyuṁ, anuvidhiyeyyuntipi pāṭho, anuvidhānaṁ āpajjeyyunti attho. Yattha so yāti, tattheva gaccheyyunti vuttaṁ hoti. **Evamevā**ti ettha cha pāṇakā viya chāyatanāni daṭṭhabbāni, daḷharajju viya taṇhā, majjhe gaṇṭhi[4] viya avijjā. Yasmiṁ yasmiṁ dvāre ārammaṇaṁ balavaṁ hoti, taṁ taṁ āyatanaṁ tasmiṁ tasmiṁ ārammaṇe āviñchati.

---

1. Kaṇṭakavanaṁ (Sī), kaṇṭavanaṁ (Ka)
2. Tividha (Sī, Syā)
3. Viyūhitvā (Sī)
4. Tanti (Sī, Syā)

၁၀-ဆပ္ပါဏကောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၇။ ဒသမေ **အရုဂတ္တော**တိ ဝဏသရီရော။ တေသံယေဝ အရုနံ ပက္ကတ္တာ **ပက္ကဂတ္တော။ သရဝန**န္တိ ကဏ္ဍဝနံ[၁]။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ အရုဂတ္တော ပုရိသော ဝိယ ဒုဿီလပုဂ္ဂလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တဿ ကုသကဏ္ဋကေဟိ ဝိဒ္ဓဿ သရပတ္တေဟိ စ အသိဓာရူပမေဟိ ဝိလိခိတဂတ္တဿ ဘိယျောသော မတ္တာယ ဒုက္ခဒေါမနဿံ ဝိယ တတ္ထ တတ္ထ သဗြဟ္မစာရီဟိ “အယံ သော ဣမေသဉ္စ ဣမေသဉ္စ ကမ္မာနံ ကာရကော”တိ ဝုစ္စမာနဿ ဥပ္ပဇ္ဇနဒုက္ခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

လဘတိ ဝတ္တာရန္တိ လဘတိ စောဒကံ။ **ဧဝံကာရီ**တိ ဧဝရူပါနံ ဝေဇ္ဇကမ္မဒူတကမ္မာဒီနံ ကာရကော။ **ဧဝံသမာစာရော**တိ ဝိဓဝါ[၂]ဂေါစရာဒိဝသေန ဧဝရူပဂေါစရော။ **အသုစိဂါမကဏ္ဋကော**တိ အသုဒ္ဓဋ္ဌေန အသုစိ၊ ဂါမဝါသီနံ ဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန ကဏ္ဋကောတိ ဂါမကဏ္ဋကော။

ပက္ခိန္တိ ဟတ္ထိသောဏ္ဍသကုဏံ။ **ဩဿဇ္ဇေယျာ**တိ ဝိဿဇ္ဇေယျ။ **အာဝိဉ္ဆေယျု**န္တိ အာကဍ္ဎေယျုံ။ **ပဝေက္ခာမီ**တိ ပဝိသိဿာမိ။ **အာကာသံ ဍေဿာမီ**တိ အာကာသံ ဥပ္ပတိဿာမိ။

ဧတေသု ပန အဟိ “ဘောဂေဟိ မဏ္ဍလံ ဗန္ဓိတွာ သုပိဿာမီ”တိ ဝမ္မိကံ ပဝိသိတုကာမော ဟောတိ။ သုသုမာရော “ဒူရေ ဗိလံ ပဝိသိတွာ နိပဇ္ဇိဿာမီ”တိ ဥဒကံ ပဝိသိတုကာမော ဟောတိ။ ပက္ခီ “အဇဋာကာသေ သုခံ ဝိစရိဿာမီ”တိ အာကာသံ ဍေတုကာမော ဟောတိ။ ကုက္ကုရော “ဥဒ္ဓနဋ္ဌာနေ ဆာရိကံ ဗျူဟိတွာ[၃] ဥသုမံ ဂဏှန္တော နိပဇ္ဇိဿာမီ”တိ ဂါမံ ပဝိသိတုကာမော ဟောတိ။ သိင်္ဂါလော “မနုဿမံသံ ခါဒိတွာ ပိဋ္ဌိံ ပသာရေတွာ သယိဿာမီ”တိ အာမကသုသာနံ ပဝိသိတုကာမော ဟောတိ။ မက္ကဋော “ဥစ္စေ ရုက္ခေ အဘိရုဟိတွာ ဒိသာဒိသံ ပက္ခန္ဒိဿာမီ”တိ ဝနံ ပဝိသိတုကာမော ဟောတိ။

အနုဝိဓာယေယျုန္တိ အနုဂစ္ဆေယျုံ၊ အနုဝိဓိယေယျုန္တိပိ ပါဌော၊ အနုဝိဓာနံ အာပဇ္ဇေယျုန္တိ အတ္ထော။ ယတ္ထ သော ယာတိ၊ တတ္ထေဝ ဂစ္ဆေယျုန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဧဝမေဝါ**တိ ဧတ္ထ ဆ ပါဏကာ ဝိယ ဆာယတနာနိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ၊ ဒဠှရဇ္ဇု ဝိယ တဏှာ၊ မဇ္ဈေ ဂဏ္ဌိ[၄] ဝိယ အဝိဇ္ဇာ။ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ဒွါရေ အာရမ္မဏံ ဗလဝံ ဟောတိ၊ တံ တံ အာယတနံ တသ္မိံ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ အာဝိဉ္ဆတိ။

၁-ကဏ္ဋကဝနံ (သီ)၊ ကဏ္ဋဝနံ (က)
၂-တိဝိဓ (သီ၊ သျာ)
၃-ဝိယူဟိတွာ (သီ)
၄-တန္တိ (သီ၊ သျာ)

Imaṁ pana upamaṁ Bhagavā sarikkhakena vā āhareyya āyatanānaṁ vā nānattadassanavasena. Tattha **sarikkhakena** tāva visuṁ appanākiccaṁ natthi, Pāḷiyaṁyeva appitā. **Āyatanānaṁ nānattadassanena** pana ayaṁ appanā—ahi nāmesa bahi sittasammaṭṭhe ṭhāne nābhiramati, saṅkāraṭṭhānatiṇapaṇṇagahanavammikāniyeva pana pavisitvā nipannakāle abhiramati, ekaggataṁ āpajjati. Evameva cakkhupetaṁ visamajjhāsayaṁ, maṭṭhāsu suvaṇṇabhitti-ādīsu nābhiramati, oloketumpi na icchati, rūpacittapupphalatādivicittesuyeva pana abhiramati. Tādisesu hi ṭhānesu cakkhumhi appahonte mukhampi vivaritvā oloketukāmo hoti.

Susumāropi bahi nikkhanto gahetabbaṁ na passati, akkhiṁ nimīletvā carati. Yadā pana byāmasatamattaṁ udakaṁ ogāhitvā bilaṁ pavisitvā nipanno hoti, tadā tassa cittaṁ ekaggaṁ hoti, sukhaṁ supati. Evameva sotampetaṁ bilajjhāsayaṁ[1] ākāsasannissitaṁ, kaṇṇacchiddakūpakeyeva ajjhāsayaṁ karoti, kaṇṇacchiddākāsoyeva[2] tassa saddasavane paccayo hoti. Ajaṭākāsopi vaṭṭatiyeva. Antoleṇasmiṁ hi sajjhāye kayiramāne na leṇacchadanaṁ bhinditvā saddo bahi nikkhamati, dvāravātapānachiddehi pana nikkhamitvā dhātuparamparā ghaṭṭento āgantvā sotapasādaṁ ghaṭṭeti. Atha tasmiṁ kāle "asukaṁ nāma sajjhāyatī"ti leṇapiṭṭhe nisinnā jānanti.

Evaṁ sante sampattagocaratā hoti, kiṁ panetaṁ sampattagocaranti? Āma sampattagocaraṁ. Yadi evaṁ dūre bheri-ādīsu vajjamānesu "dūre saddo"ti jānanaṁ na bhaveyyāti[3]. No na bhavati. Sotapasādasmiṁ hi ghaṭṭite "dūre saddo, āsanne saddo, paratīre orimatīre"ti tathā tathā jānanākāro hoti, dhammatā esāti. Kiṁ etāya dhammatāya, yato yato chiddaṁ, tato tato savanaṁ hoti candimasūriyādīnaṁ dassanaṁ viyāti asampattagocaramevetaṁ.

Pakkhīpi rukkhe vā bhūmiyaṁ vā na ramati. Yadā pana ekaṁ vā dve vā leḍḍupāte atikkamma ajaṭākāsaṁ pakkhando hoti, tadā ekaggacittataṁ āpajjati. Evameva ghānampi ākāsajjhāsayaṁ vātūpanissayagandhagocaraṁ.

1. Visamajjhāsayaṁ (Sī) 2. Kaṇṇachiddāvāsoyeva (Sī, Syā)
3. Jānanaṁ bhaveyyāti (Sī, Syā)

ဣမံ ပန ဥပမံ ဘဂဝါ သရိက္ခကေန ဝါ အာဟရေယျ အာယတနာနံ ဝါ နာနတ္တဒဿနဝသေန။ တတ္ထ **သရိက္ခကေန** တာဝ ဝိသုံ အပ္ပနာကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ပါဠိယံယေဝ အပ္ပိတာ။ **အာယတနာနံ နာနတ္တဒဿနေန** ပန အယံ အပ္ပနာ—အဟိ နာမေသ ဗဟိ သိတ္တသမ္မဋ္ဌေ ဌာနေ နာဘိရမတိ၊ သင်္ကာရဋ္ဌာနတိဏပဏ္ဏဂဟနဝမ္မိကာနိယေဝ ပန ပဝိသိတွာ နိပန္နကာလေ အဘိရမတိ၊ ဧကဂ္ဂတံ အာပဇ္ဇတိ။ ဧဝမေဝ စက္ခုပေတံ ဝိသမဇ္ဈာသယံ၊ မဋ္ဌာသု သုဝဏ္ဏဘိတ္တိအာဒီသု နာဘိရမတိ၊ ဩလောကေတုမ္ပိ န ဣစ္ဆတိ၊ ရူပစိတ္တပုပ္ဖလတာဒိဝိစိတ္တေသုယေဝ ပန အဘိရမတိ။ တာဒိသေသု ဟိ ဌာနေသု စက္ခုမှိ အပ္ပဟောန္တေ မုခမ္ပိ ဝိဝရိတွာ ဩလောကေတုကာမော ဟောတိ။

သုသုမာရောပိ ဗဟိ နိက္ခန္တော ဂဟေတဗ္ဗံ န ပဿတိ၊ အက္ခိံ နိမီလေတွာ စရတိ။ ယဒါ ပန ဗျာမသတမတ္တံ ဥဒကံ ဩဂါဟိတွာ ဗိလံ ပဝိသိတွာ နိပန္နော ဟောတိ၊ တဒါ တဿ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ သုခံ သုပတိ။ ဧဝမေဝ သောတမ္ပေတံ ဗိလဇ္ဈာသယံ[1] အာကာသသန္နိဿိတံ၊ ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒကူပကေယေဝ အဇ္ဈာသယံ ကရောတိ၊ ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒါကာသောယေဝ[2] တဿ သဒ္ဒသဝနေ ပစ္စယော ဟောတိ။ အဇဋာကာသောပိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ အန္တောလေဏသ္မိံ ဟိ သဇ္ဈာယေ ကယိရမာနေ န လေဏစ္ဆဒနံ ဘိန္ဒိတွာ သဒ္ဒေါ ဗဟိ နိက္ခမတိ၊ ဒွါရဝါတပါနစ္ဆိဒ္ဒေဟိ ပန နိက္ခမိတွာ ဓာတုပရမ္ပရာ ဃဋ္ဋေန္တော အာဂန္တွာ သောတပသာဒံ ဃဋ္ဋေတိ။ အထ တသ္မိံ ကာလေ "အသုကံ နာမ သဇ္ဈာယတီ"တိ လေဏပိဋ္ဌေ နိသိန္နာ ဇာနန္တိ။

ဧဝံ သန္တေ သမ္ပတ္တဂေါစရတာ ဟောတိ၊ ကိံ ပနေတံ သမ္ပတ္တဂေါစရန္တိ? အာမ သမ္ပတ္တဂေါစရံ။ ယဒိ ဧဝံ ဒူရေ ဘေရိအာဒီသု ဝဇ္ဇမာနေသု "ဒူရေ သဒ္ဒေါ"တိ ဇာနနံ န ဘဝေယျာတိ[3]။ နော န ဘဝတိ။ သောတပသာဒသ္မိံ ဟိ ဃဋ္ဋိတေ "ဒူရေ သဒ္ဒေါ, အာသန္နေ သဒ္ဒေါ, ပရတီရေ ဩရိမတီရေ"တိ တထာ တထာ ဇာနနာကာရော ဟောတိ၊ ဓမ္မတာ ဧသာတိ။ ကိံ ဧတာယ ဓမ္မတာယ၊ ယတော ယတော ဆိဒ္ဒံ၊ တတော တတော သဝနံ ဟောတိ စန္ဒိမသူရိယာဒီနံ ဒဿနံ ဝိယာတိ အသမ္ပတ္တဂေါစရမေဝေတံ။

ပက္ခီပိ ရုက္ခေ ဝါ ဘူမိယံ ဝါ န ရမတိ။ ယဒါ ပန ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ လေဍ္ဍုပါတေ အတိက္ကမ္မ အဇဋာကာသံ ပက္ခန္ဒော ဟောတိ၊ တဒါ ဧကဂ္ဂစိတ္တတံ အာပဇ္ဇတိ။ ဧဝမေဝ ဃာနမ္ပိ အာကာသဇ္ဈာသယံ ဝါတူပနိဿယဂန္ဓဂေါစရံ။

၁-ဝိသမဇ္ဈာသယံ (သီ) ၂-ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒါဝါသောယေဝ (သီ၊ သျာ) ၃-ဇာနနံ ဘဝေယျာတိ (သီ၊ သျာ)

Tathā hi gāvo navavuṭṭhe deve bhūmiṁ ghāyitvā ghāyitvā ākāsābhimukhā hutvā vātaṁ ākaḍḍhanti. Aṅgulīhi gandhapiṇḍaṁ gahetvāpi ca upasiṅghanakāle vātaṁ anākaḍḍhanto neva tassa gandhaṁ jānāti.

Kukkuropi bahi caranto khemaṭṭhānaṁ na passati, leḍḍudaṇḍādīhi upadduto hoti. Antogāmaṁ pavisitvā uddhanaṭṭhāne chārikaṁ byūhitvā nipannassa panassa phāsu hoti. Evameva jivhāpi gāmajjhāsayā āposannissitarasārammaṇā. Tathā hi tiyāmarattiṁ samaṇadhammaṁ katvāpi pātova pattacīvaramādāya gāmaṁ pavisitabbaṁ hoti. Sukkhakhādanīyassa ca na sakkā kheḷena atemitassa rasaṁ jānituṁ.

Siṅgālopi bahi caranto ratiṁ na vindati, āmakasusāne manussamaṁsaṁ khāditvā nipannasseva panassa phāsu hoti. Evameva kāyopi upādiṇṇakajjhāsayo pathavīsannissitaphoṭṭhabbārammaṇo. Tathā hi aññaṁ upādiṇṇakaṁ alabhamānā sattā attanova hatthatale sīsaṁ katvā nipajjanti. Ajjhattikabāhirā cassa pathavī ārammaṇaggahaṇe paccayo hoti. Susanthatassāpi hi sayanassa heṭṭhāṭhitānampi vā phalakānaṁ[1] na sakkā anisīdantena vā anuppīḷantena[2] vā thaddhamudubhāvo jānitunti ajjhattikabāhirā pathavī etassa phoṭṭhabbajānane paccayo hoti.

Makkaṭopi bhūmiyaṁ vicaranto nābhiramati, hatthasatubbedhaṁ panassa rukkhaṁ āruyha viṭapapiṭṭhe nisīditvā disāvidisā olokentasseva phāsuko hoti. Evaṁ manopi nānajjhāsayo bhavaṅgapaccayo, diṭṭhapubbepi nānārammaṇajjhāsayaṁ karotiyeva, mūlabhavaṅgaṁ panassa paccayo hotīti ayamettha saṅkhepo, vitthārena pana āyatanānaṁ nānattaṁ Visuddhimagge āyatananiddese vuttameva.

Taṁ cakkhu nāviñchatīti taṇhārajjukānaṁ āyatanapāṇakānaṁ kāyagatāsatithambhe baddhānaṁ nibbisevanabhāvaṁ āpannattā nākaḍḍhatīti imasmiṁ sutte pubbabhāgavipassanāva kathitā.

1. Heṭṭhā ṭhitānampi vā (Sī, Syā), hatthe ṭhitānampi vā phalānaṁ (Ka), hatthe ṭhapitānampi vā phalānaṁ (Abhi-Ṭṭha 1. 352 piṭṭhe)
2. Anupapīḷantena (Sī)

တထာ ဟိ ဂါဝေါ နဝဝုဋ္ဌေ ဒေဝေ ဘူမိံ ဃာယိတွာ ဃာယိတွာ အာကာသာဘိမုခါ ဟုတွာ ဝါတံ အာကဍ္ဎန္တိ။ အင်္ဂုလီဟိ ဂန္ဓပိဏ္ဍံ ဂဟေတွာပိ စ ဥပသိင်္ဃနကာလေ ဝါတံ အနာကဍ္ဎန္တော နေဝ တဿ ဂန္ဓံ ဇာနာတိ။

ကုက္ကုရောပိ ဗဟိ စရန္တော ခေမဋ္ဌာနံ န ပဿတိ၊ လေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ ဥပဒ္ဒုတော ဟောတိ။ အန္တောဂါမံ ပဝိသိတွာ ဥဒ္ဓနဋ္ဌာနေ ဆာရိကံ ဗျူဟိတွာ နိပန္နဿ ပနဿ ဖာသု ဟောတိ။ ဧဝမေဝ ဇိဝှါပိ ဂါမဇ္ဈာသယာ အာပေါသန္နိဿိတရသာရမ္မဏာ။ တထာ ဟိ တိယာမရတ္တိံ သမဏဓမ္မံ ကတွာပိ ပါတောဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဂါမံ ပဝိသိတဗ္ဗံ ဟောတိ။ သုက္ခခါဒနီယဿ စ န သက္ကာ ခေဠေန အတေမိတဿ ရသံ ဇာနိတုံ။

သိင်္ဂါလောပိ ဗဟိ စရန္တော ရတိံ န ဝိန္ဒတိ၊ အာမကသုသာနေ မနုဿမံသံ ခါဒိတွာ နိပန္နဿေဝ ပနဿ ဖာသု ဟောတိ။ ဧဝမေဝ ကာယောပိ ဥပါဒိန္နကဇ္ဈာသယော ပထဝီသန္နိဿိတဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏော။ တထာ ဟိ အညံ ဥပါဒိန္နကံ အလဘမာနာ သတ္တာ အတ္တနောဝ ဟတ္ထတလေ သီသံ ကတွာ နိပဇ္ဇန္တိ။ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာ စဿ ပထဝီ အာရမ္မဏဂ္ဂဟဏေ ပစ္စယော ဟောတိ။ သုသန္ထတဿာပိ ဟိ သယနဿ ဟေဋ္ဌာဋ္ဌိတာနမ္ပိ ဝါ ဖလကာနံ[၁] န သက္ကာ အနိသီဒန္တေန ဝါ အနုပ္ပီဠန္တေန[၂] ဝါ ထဒ္ဓမုဒုဘာဝေါ ဇာနိတုန္တိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာ ပထဝီ ဧတဿ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဇာနနေ ပစ္စယော ဟောတိ။

မက္ကဋောပိ ဘူမိယံ ဝိစရန္တော နာဘိရမတိ၊ ဟတ္ထသတုဗ္ဗေဓံ ပနဿ ရုက္ခံ အာရုယှ ဝိဋပပိဋ္ဌေ နိသီဒိတွာ ဒိသာဝိဒိသာ ဩလောကေန္တဿေဝ ဖာသုကော ဟောတိ။ ဧဝံ မနောပိ နာနဇ္ဈာသယော ဘဝင်္ဂပစ္စယော၊ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗေပိ နာနာရမ္မဏဇ္ဈာသယံ ကရောတိယေဝ၊ မူလဘဝင်္ဂံ ပနဿ ပစ္စယော ဟောတီတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရေန ပန အာယတနာနံ နာနတ္တံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ အာယတနနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တမေဝ။

တံ စက္ခု နာဝိဉ္ဆတီတိ တဏှာရဇ္ဇုကာနံ အာယတနပါဏကာနံ ကာယဂတာသတိထမ္ဘေ ဗဒ္ဓါနံ နိဗ္ဗိသေဝနဘာဝံ အာပန္နတ္တာ နာကဍ္ဎတီတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာဝ ကထိတာ။

၁-ဟေဋ္ဌာ ဋ္ဌိတာနမ္ပိ ဝါ (သီ၊ သျာ)၊ ဟတ္ထေ ဋ္ဌိတာနမ္ပိ ဝါ ဖလာနံ (က)၊ ဟတ္ထေ ဌပိတာနမ္ပိ ဝါ ဖလာနံ (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၅၂-ပိဋ္ဌေ)
၂-အနုပပီဠန္တေန (သီ)

11. Yavakalāpisuttavaṇṇanā

248. Ekādasame **yavakalāpī**ti lāyitvā ṭhapitayavapuñjo. **Byābhaṅgihatthā**ti kājahatthā. **Chahi byābhaṅgīhi haneyyun**ti chahi puthulakājadaṇḍakehi potheyyuṁ. **Sattamo**ti tesu chasu janesu yave pothetvā[1] pasibbake pūretvā ādāya gatesu añño sattamo āgaccheyya. **Suhatatarā assā**ti yaṁ tattha avasiṭṭhaṁ atthi bhusapalāpamattampi, tassa gahaṇatthaṁ suṭṭhutaraṁ hatā.

Evameva khoti ettha catumahāpatho viya cha āyatanāni daṭṭhabbāni, catumahāpathe nikkhittayavakalāpī viya satto, cha byābhaṅgiyo viya iṭṭhāniṭṭhamajjhattavasena aṭṭhārasa ārammaṇāni, sattamā byābhaṅgī viya bhavapatthanā kilesā. Yathā catumahāpathe ṭhapitā yavakalāpī chahi byābhaṅgīhi haññati, evamime sattā aṭṭhārasahi ārammaṇadaṇḍakehi chasu āyatanesu haññanti. Yathā sattamena suhatatarā honti, evaṁ sattā bhavapatthanakilesehi suhatatarā honti bhavamūlakaṁ dukkhaṁ anubhavamānā.

Idāni nesaṁ taṁ bhavapatthanakilesaṁ dassetuṁ **bhūtapubbaṁ bhikkhave**ti-ādimāha. **Tatrā**ti Sudhammāyaṁ bhummaṁ, Sudhammāya devasabhāya dvāreti attho[2]. **Dhammikā kho devā**ti dhammikā ete devā nāma, yehi mādisaṁ asurādhipatiṁ gahetvā mayhaṁ bhedanamattampi na katanti sandhāya vadati. **Adhammikā devā**ti adhammikā ete devā nāma, ye mādisaṁ asurādhipatiṁ navagūthasūkaraṁ viya kaṇṭhapañcamehi bandhanehi bandhitvā nisīdāpenti. **Evaṁ sukhumaṁ kho bhikkhave vepacittibandhanan**ti taṁ kira padumanāḷasuttaṁ viya makkaṭajālasuttaṁ viya ca sukhumaṁ hoti, chettuṁ pana neva vāsiyā na pharasunā sakkā. Yasmā pana citteneva bajjhati, cittena muccati, tasmā "vepacittibandhanan"ti vuttaṁ.

Tato sukhumataraṁ mārabandhananti kilesabandhanaṁ panetaṁ tatopi sukhumataraṁ, neva cakkhussa āpāthaṁ gacchati, na iriyāpathaṁ nivāreti. Tena hi baddhā sattā pathavitalepi ākāsepi yojanasatampi

1. Lāyitvā (Sī, Syā), sāvetvā (Ṭīkā)
2. Tatra Sudhammaṁ devasabhanti bhummaṁ (Sī, Syā)

၁၁-ယဝကလာပိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၈။ ဧကာဒသမေ **ယဝကလာပီ**တိ လာယိတွာ ဌပိတယဝပုဉ္ဇော။ **ဗျာဘင်္ဂိဟတ္ထာ**တိ ကာဇဟတ္ထာ။ **ဆဟိ ဗျာဘင်္ဂီဟိ ဟနေယျု**န္တိ ဆဟိ ပုထုလကာဇဒဏ္ဍကေဟိ ပေါထေယျုံ။ **သတ္တမော**တိ တေသု ဆသု ဇနေသု ယဝေ ပေါထေတွာ[1] ပသိဗ္ဗကေ ပူရေတွာ အာဒါယ ဂတေသု အညော သတ္တမော အာဂစ္ဆေယျ။ **သုဟတတရာ အဿာ**တိ ယံ တတ္ထ အဝသိဋ္ဌံ အတ္ထိ ဘုသပလာပမတ္တမ္ပိ၊ တဿ ဂဟဏတ္ထံ သုဋ္ဌုတရံ ဟတာ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ စတုမဟာပထော ဝိယ ဆ အာယတနာနိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ၊ စတုမဟာပထေ နိက္ခိတ္တယဝကလာပီ ဝိယ သတ္တော၊ ဆ ဗျာဘင်္ဂိယော ဝိယ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တဝသေန အဋ္ဌာရသ အာရမ္မဏာနိ၊ သတ္တမာ ဗျာဘင်္ဂီ ဝိယ ဘဝပတ္ထနာ ကိလေသာ။ ယထာ စတုမဟာပထေ ဌပိတာ ယဝကလာပီ ဆဟိ ဗျာဘင်္ဂီဟိ ဟညတိ၊ ဧဝမိမေ သတ္တာ အဋ္ဌာရသဟိ အာရမ္မဏဒဏ္ဍကေဟိ ဆသု အာယတနေသု ဟညန္တိ။ ယထာ သတ္တမေန သုဟတတရာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ သတ္တာ ဘဝပတ္ထနကိလေသေဟိ သုဟတတရာ ဟောန္တိ ဘဝမူလကံ ဒုက္ခံ အနုဘဝမာနာ။

ဣဒါနိ နေသံ တံ ဘဝပတ္ထနကိလေသံ ဒဿေတုံ **ဘူတပုဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ**တိ-အာဒိမာဟ။ **တတြာ**တိ သုဓမ္မာယံ ဘုမ္မံ၊ သုဓမ္မာယ ဒေဝသဘာယ ဒွါရေတိ အတ္ထော[2]။ **ဓမ္မိကာ ခေါ ဒေဝါ**တိ ဓမ္မိကာ ဧတေ ဒေဝါ နာမ၊ ယေဟိ မာဒိသံ အသုရာဓိပတိံ ဂဟေတွာ မယှံ ဘေဒနမတ္တမ္ပိ န ကတန္တိ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **အဓမ္မိကာ ဒေဝါ**တိ အဓမ္မိကာ ဧတေ ဒေဝါ နာမ၊ ယေ မာဒိသံ အသုရာဓိပတိံ နဝဂူထသူကရံ ဝိယ ကဏ္ဌပဉ္စမေဟိ ဗန္ဓနေဟိ ဗန္ဓိတွာ နိသီဒါပေန္တိ။ **ဧဝံ သုခုမံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဝေပစိတ္တိဗန္ဓန**န္တိ တံ ကိရ ပဒုမနာဠသုတ္တံ ဝိယ မက္ကဋဇာလသုတ္တံ ဝိယ စ သုခုမံ ဟောတိ၊ ဆေတ္တုံ ပန နေဝ ဝါသိယာ န ဖရသုနာ သက္ကာ။ ယသ္မာ ပန စိတ္တေနေဝ ဗဇ္ဈတိ၊ စိတ္တေန မုစ္စတိ၊ တသ္မာ "ဝေပစိတ္တိဗန္ဓန"န္တိ ဝုတ္တံ။

တတော သုခုမတရံ မာရဗန္ဓနန္တိ ကိလေသဗန္ဓနံ ပနေတံ တတောပိ သုခုမတရံ၊ နေဝ စက္ခုဿ အာပါထံ ဂစ္ဆတိ၊ န ဣရိယာပထံ နိဝါရေတိ။ တေန ဟိ ဗဒ္ဓါ သတ္တာ ပထဝိတလေပိ အာကာသေပိ ယောဇနသတမ္ပိ

၁-လာယိတွာ (သီ၊ သျာ)၊ သာဝေတွာ (ဋီကာ) ၂-တတြ သုဓမ္မံ ဒေဝသဘန္တိ ဘုမ္မံ (သီ၊ သျာ)

yojanasahassampi gacchantipi āgacchantipi. Chijjamānaṁ panetaṁ ñāṇeneva chijjati, na aññenāti “ñāṇamokkhaṁ bandhanan”tipi vuccati.

Maññamānoti taṇhādiṭṭhimānānaṁ vasena khandhe maññanto. **Baddho mārassā**ti mārabandhanena baddho. Karaṇatthe vā etaṁ sāmivacanaṁ, kilesamārena baddhoti attho. **Mutto pāpimato**ti mārassa bandhanena mutto. Karaṇattheyeva vā idaṁ sāmivacanaṁ, pāpimatā kilesabandhanena muttoti attho.

Asmīti padena taṇhāmaññitaṁ vuttaṁ. **Ayamahamasmī**ti diṭṭhimaññitaṁ. **Bhavissan**ti sassatavasena diṭṭhimaññitameva. **Na bhavissan**ti ucchedavasena. **Rūpī**ti-ādīni sassatasseva pabhedadīpanāni. **Tasmā**ti yasmā maññitaṁ ābādhaṁ antodosanikantanavasena rogo ceva gaṇḍo ca sallañca, tasmā. **Iñjitan**ti-ādīni yasmā imehi kilesehi sattā iñjanti ceva phandanti ca papañcitā ca honti pamattākārapattā, tasmā tesaṁ ākāradassanatthaṁ vuttāni.

Mānagatavāre pana mānassa gataṁ **mānagataṁ,** mānapavattīti attho. Mānoyeva mānagataṁ gūthagataṁ muttagataṁ viya. Tattha **asmī**ti idaṁ taṇhāya sampayuttamānavasena vuttaṁ. **Ayamahamasmī**ti diṭṭhivasena. Nanu ca diṭṭhisampayutto nāma māno natthīti? Āma natthi, mānassa pana appahīnattā diṭṭhi nāma hoti. Mānamūlakaṁ diṭṭhiṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Āsīvisavaggo catuttho.

Catuttho paṇṇāsako.

Saḷāyatanasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ယောဇနသဟဿမ္ပိ ဂစ္ဆန္တိပိ အာဂစ္ဆန္တိပိ။ ဆိဇ္ဇမာနံ ပနေတံ ဉာဏေနေဝ ဆိဇ္ဇတိ၊ န အညေနာတိ ''ဉာဏမောက္ခံ ဗန္ဓန''န္တိပိ ဝုစ္စတိ။

မညမာနောတိ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနာနံ ဝသေန ခန္ဓေ မညန္တော။ **ဗဒ္ဓေါ မာရဿာ**တိ မာရဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓေါ။ ကရဏတ္ထေ ဝါ ဧတံ သာမိဝစနံ၊ ကိလေသမာရေန ဗဒ္ဓေါတိ အတ္ထော။ **မုတ္တော ပါပိမတော**တိ မာရဿ ဗန္ဓနေန မုတ္တော။ ကရဏတ္ထေယေဝ ဝါ ဣဒံ သာမိဝစနံ၊ ပါပိမတာ ကိလေသဗန္ဓနေန မုတ္တောတိ အတ္ထော။

အသ္မီတိ ပဒေန တဏှာမညိတံ ဝုတ္တံ။ **အယမဟမသ္မီ**တိ ဒိဋ္ဌိမညိတံ။ **ဘဝိဿန္တိ** သဿတဝသေန ဒိဋ္ဌိမညိတမေဝ။ **န ဘဝိဿန္တိ** ဥစ္ဆေဒဝသေန။ **ရူပီ**တိအာဒီနိ သဿတဿေဝ ပဘေဒဒီပနာနိ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ မညိတံ အာဗာဓံ အန္တောဒောသနိကန္တနဝသေန ရောဂေါ စေဝ ဂဏ္ဍော စ သလ္လဉ္စ၊ တသ္မာ။ **ဣဉ္ဇိတန္တိ**အာဒီနိ ယသ္မာ ဣမေဟိ ကိလေသေဟိ သတ္တာ ဣဉ္ဇန္တိ စေဝ ဖန္ဒန္တိ စ ပပဉ္စိတာ စ ဟောန္တိ ပမတ္တာကာရပတ္တာ၊ တသ္မာ တေသံ အာကာရဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။

မာနဂတဝါရေ ပန မာနဿ ဂတံ **မာနဂတံ၊** မာနပဝတ္တီတိ အတ္ထော။ မာနောယေဝ မာနဂတံ ဂူထဂတံ မုတ္တဂတံ ဝိယ။ တတ္ထ **အသ္မီ**တိ ဣဒံ တဏှာယ သမ္ပယုတ္တမာနဝသေန ဝုတ္တံ။ **အယမဟမသ္မီ**တိ ဒိဋ္ဌိဝသေန။ နနု စ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တော နာမ မာနော နတ္ထီတိ? အာမ နတ္ထိ၊ မာနဿ ပန အပ္ပဟီနတ္တာ ဒိဋ္ဌိ နာမ ဟောတိ။ မာနမူလကံ ဒိဋ္ဌိံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အာသီဝိသဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

စတုတ္ထော ပဏ္ဏာသကော။

သဠာယတနသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Vedanāsaṁyutta

1. Sagāthāvagga

1. Samādhisuttavaṇṇanā

249. Vedanāsaṁyutte Sagāthāvaggassa paṭhame **samāhito**ti upacārena vā appanāya vā samāhito. **Vedanā ca pajānātī**ti vedanā dukkhasaccavasena pajānāti. **Vedanānañca sambhavan**ti tāsaṁ yeva sambhavaṁ samudayasaccavasena pajānāti. **Yattha cetā**ti yatthetā vedanā nirujjhanti, taṁ nibbānaṁ nirodhasaccavasena pajānāti. **Khayagāminan**ti tāsaṁ yeva vedanānaṁ khayagāminaṁ maggaṁ maggasaccavasena pajānāti. **Nicchāto parinibbuto**ti nittaṇho hutvā kilesaparinibbānena parinibbuto. Evamettha sutte sammasanacāravedanā kathitā. Gāthāsu dvīhi padehi samathavipassanā kathitā, sesehi catusaccaṁ kathitaṁ. Evamettha sabbasaṅgāhiko catubhūmakadhammaparicchedo vutto.

2. Sukhasuttavaṇṇanā

250. Dutiye **adukkhamasukhaṁ sahā**ti adukkhamasukhañca sukhadukkhehi saha. **Ajjhattañca bahiddhā cā**ti attano ca parassa ca. **Mosadhamman**ti nassanasabhāvaṁ. **Palokinan**ti palujjanakaṁ bhijjanasabhāvaṁ. **Phussa phussa vayaṁ passan**ti ñāṇena phusitvā phusitva vayaṁ passanto[1]. **Evaṁ tattha virajjatī**ti evaṁ tāsu vedanāsu virajjati. Idhāpi Sutte sammasanacāravedanā kathitā, gāthāsu ñāṇaphusanaṁ.

3. Pahānasuttavaṇṇanā

251. Tatiye **acchecchi taṇhan**ti sabbampi taṇhaṁ chindi samucchindi. **Vivattayi saṁyojanan**ti dasavidhampi saṁyojanaṁ parivattayi nimmūlamakāsi. **Sammā**ti hetunā kāraṇena. **Mānābhisamayā**ti mānassa dassanābhisamayā pahānābhisamayā ca. Arahattamaggo hi kiccavasena mānaṁ sampassati,

1. Phusanto (Ka)

၂—ဝေဒနာသံယုတ္တ

၁-သဂါထာဝဂ္ဂ

၁-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၉။ ဝေဒနာသံယုတ္တေ သဂါထာဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **သမာဟိတော**တိ ဥပစာရေန ဝါ အပ္ပနာယ ဝါ သမာဟိတော။ **ဝေဒနာ စ ပဇာနာတီ**တိ ဝေဒနာ ဒုက္ခသစ္စဝသေန ပဇာနာတိ။ **ဝေဒနာနဉ္စ သမ္ဘဝ**န္တိ တာသံယေဝ သမ္ဘဝံ သမုဒယသစ္စဝသေန ပဇာနာတိ။ **ယတ္ထ စေတာ**တိ ယတ္ထေတာ ဝေဒနာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တံ နိဗ္ဗာနံ နိရောဓသစ္စဝသေန ပဇာနာတိ။ **ခယဂါမိန**န္တိ တာသံယေဝ ဝေဒနာနံ ခယဂါမိနံ မဂ္ဂံ မဂ္ဂသစ္စဝသေန ပဇာနာတိ။ **နိစ္ဆာတော ပရိနိဗ္ဗုတော**တိ နိတ္တဏှော ဟုတွာ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတော။ ဧဝမေတ္ထ သုတ္တေ သမ္မသနစာရဝေဒနာ ကထိတာ။ ဂါထာသု ဒွီဟိ ပဒေဟိ သမထဝိပဿနာ ကထိတာ၊ သေသေဟိ စတုသစ္စံ ကထိတံ။ ဧဝမေတ္ထ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကော စတုဘူမကဓမ္မပရိစ္ဆေဒေါ ဝုတ္တော။

၂-သုခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၀။ ဒုတိယေ **အဒုက္ခမသုခံ သဟာ**တိ အဒုက္ခမသုခဉ္စ သုခဒုက္ခေဟိ သဟ။ **အဇ္ဈတ္တဉ္စ ဗဟိဒ္ဓါ စာ**တိ အတ္တနော စ ပရဿ စ။ **မောသဓမ္မ**န္တိ နဿနသဘာဝံ။ **ပလောကိန**န္တိ ပလုဇ္ဇနကံ ဘိဇ္ဇနသဘာဝံ။ **ဖုဿ ဖုဿ ဝယံ ပဿ**န္တိ ဉာဏေန ဖုသိတွာ ဖုသိတွာ ဝယံ ပဿန္တော[၁]။ **ဧဝံ တတ္ထ ဝိရဇ္ဇတီ**တိ ဧဝံ တာသု ဝေဒနာသု ဝိရဇ္ဇတိ။ ဣဓာပိ သုတ္တေ သမ္မသနစာရဝေဒနာ ကထိတာ၊ ဂါထာသု ဉာဏဖုသနံ။

၃-ပဟာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၁။ တတိယေ **အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှ**န္တိ သဗ္ဗမ္ပိ တဏှံ ဆိန္ဒိ သမုစ္ဆိန္ဒိ။ **ဝိဝတ္တယိ သံယောဇန**န္တိ ဒသဝိဓမ္ပိ သံယောဇနံ ပရိဝတ္တယိ နိမ္မူလမကာသိ။ **သမ္မာ**တိ ဟေတုနာ ကာရဏေန။ **မာနာဘိသမယာ**တိ မာနဿ ဒဿနာဘိသမယာ ပဟာနာဘိသမယာ စ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဟိ ကိစ္စဝသေန မာနံ သမ္ပဿတိ၊

၁—ဖုသန္တော (က)

ayamassa dassanābhisamayo. Tena diṭṭho pana so tāvadeva pahīyati diṭṭhavisena diṭṭhasattānaṁ jīvitaṁ viya, ayamassa pahānābhisamayo.

Antamakāsi dukkhassāti evaṁ arahattamaggena mānassa diṭṭhattā ca pahīnattā ca ye ime "kāyabandhanassa anto jīrati[1] haritantaṁ vā"ti[2] evaṁ vutta-antimamariyādanto ca, "antamidaṁ bhikkhave jīvikānan"ti[3] evaṁ vuttalāmakanto ca, "sakkāyo eko anto"ti[4] evaṁ vuttakoṭṭhāsanto ca, "esevanto dukkhassa sabbapaccayasaṅkhayā"ti[5] evaṁ vuttakoṭanto[6] cāti cattāro antā, tesu sabbasseva vaṭṭadukkhassa aduṁ catutthakoṭisaṅkhātaṁ antamakāsi, paricchedaṁ parivaṭumaṁ akāsi, antimasamussayamattāvasesaṁ dukkhamakāsīti vuttaṁ hoti.

Sampajaññaṁ na riñcatīti sampajaññaṁ na jahati. **Saṅkhyaṁ nopetī**ti ratto duṭṭho mūḷhoti paññattiṁ na upeti, taṁ paññattiṁ pahāya khīṇāsavo nāma hotīti attho. Imasmiṁ sutte ārammaṇānusayo kathito.

4. Pātālasuttavaṇṇanā

252. Catutthe **pātālo**ti pātassa alaṁ pariyatto, natthi ettha patiṭṭhāti **pātālo. Asantaṁ avijjamānan**ti asambhūtattaṁ apaññāyamānattaṁ. **Evaṁ vācaṁ bhāsatī**ti "atthi mahāsamudde pātālo"ti evaṁ vācaṁ. So hi yaṁ taṁ balavāmukhaṁ mahāsamuddassa udakaṁ vegena pakkhanditvā cakkavāḷaṁ vā Sineruṁ vā āhacca yojanadviyojanadasayojanapamaṇampi uggantvā puna mahāsamudde patati, yassa patitaṭṭhāne mahānarakapapāto viya hoti, yaṁ loke balavāmukhanti vuccati, taṁ sandhāya evaṁ vadati.

Yasmā pana tattha tathārūpānaṁ macchakacchapadevadānavānaṁ patiṭṭhāpi hoti sukhanivāso pi, tasmā asantaṁ asaṁvijjamānaṁ taṁ taṁ vācaṁ bhāsati nāma. Yasmā pana sabbaputhujjanā sārīrikāya dukkhavedanāya patiṭṭhātuṁ na sakkonti, tasmā pātassa alanti atthena ayameva pātāloti dassento **sārīrikānaṁ kho etaṁ bhikkhave**ti-ādimāha.

---

1. Vi 4. 277 piṭṭhe.
2. Ma 1. 246 piṭṭhe.
3. Khu 1. 255; Saṁ 2. 76 piṭṭhesu.
4. Aṁ 2. 351; Khu 8. 44 piṭṭhesu.
5. Saṁ 1. 311; Saṁ 2. 270; Khu 1. 177 piṭṭhesu.
6. Vuttakoṇanto (Sī)

အယမဿ ဒဿနာဘိသမယော။ တေန ဒိဋ္ဌော ပန သော တာဝဒေဝ ပဟီယတိ ဒိဋ္ဌဝိသေန ဒိဋ္ဌသတ္တာနံ ဇီဝိတံ ဝိယ၊ အယမဿ ပဟာနာဘိသမယော။

အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿာတိ ဧဝံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန မာနဿ ဒိဋ္ဌတ္တာ စ ပဟီနတ္တာ စ ယေ ဣမေ "ကာယဗန္ဓနဿ အန္တော ဇီရတိ[1] ဟရိတန္တံ ဝါ"တိ[2] ဧဝံ ဝုတ္တအန္တိမမရိယာဒန္တော စ, "အန္တမိဒံ ဘိက္ခဝေ ဇီဝိကာန"န္တိ[3] ဧဝံ ဝုတ္တလာမကန္တော စ, "သက္ကာယော ဧကော အန္တော"တိ[4] ဧဝံ ဝုတ္တကောဋ္ဌာသန္တော စ, "ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿ သဗ္ဗပစ္စယသင်္ခယာ"တိ[5] ဧဝံ ဝုတ္တကောဋန္တော[6] စာတိ စတ္တာရော အန္တာ၊ တေသု သဗ္ဗဿေဝ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အဒုံ စတုတ္ထကောဋိသင်္ခါတံ အန္တမကာသိ၊ ပရိစ္ဆေဒံ ပရိဝဋုမံ အကာသိ၊ အန္တိမသမုဿယမတ္တာဝသေသံ ဒုက္ခမကာသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သမ္ပဇညံ န ရိဉ္စတီတိ သမ္ပဇညံ န ဇဟတိ။ **သင်္ချံ နောပေတီ**တိ ရတ္တော ဒုဋ္ဌော မူဠှောတိ ပညတ္တိံ န ဥပေတိ၊ တံ ပညတ္တိံ ပဟာယ ခီဏာသဝေါ နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အာရမ္မဏာနုသယော ကထိတော။

၄-ပါတာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၂။ စတုတ္ထေ **ပါတာလော**တိ ပါတဿ အလံ ပရိယတ္တော, နတ္ထိ ဧတ္ထ ပတိဋ္ဌာတိ **ပါတာလော။ အသန္တံ အဝိဇ္ဇမာနန္တိ** အသမ္ဘူတတ္တံ အပညာယမာနတ္တံ။ **ဧဝံ ဝါစံ ဘာသတီ**တိ အတ္ထိ မဟာသမုဒ္ဒေ ပါတာလောတိ ဧဝံ ဝါစံ။ သော ဟိ ယံ တံ ဗလဝါမုခံ မဟာသမုဒ္ဒဿ ဥဒကံ ဝေဂေန ပက္ခန္ဒိတွာ စက္ကဝါဠံ ဝါ သိနေရုံ ဝါ အာဟစ္စ ယောဇနဒွိယောဇနဒသယောဇနပမာဏမ္ပိ ဥဂ္ဂန္တွာ ပုန မဟာသမုဒ္ဒေ ပတတိ၊ ယဿ ပတိတဋ္ဌာနေ မဟာနရကပပါတော ဝိယ ဟောတိ၊ ယံ လောကေ ဗလဝါမုခန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တံ သန္ဓာယ ဧဝံ ဝဒတိ။

ယသ္မာ ပန တတ္ထ တထာရူပါနံ မစ္ဆကစ္ဆပဒေဝဒါနဝါနံ ပတိဋ္ဌာပိ ဟောတိ သုခနိဝါသောပိ၊ တသ္မာ အသန္တံ အသံဝိဇ္ဇမာနံ တံ တံ ဝါစံ ဘာသတိ နာမ။ ယသ္မာ ပန သဗ္ဗပုထုဇ္ဇနာ သာရီရိကာယ ဒုက္ခဝေဒနာယ ပတိဋ္ဌာတုံ န သက္ကောန္တိ၊ တသ္မာ ပါတဿ အလန္တိ အတ္ထေန အယမေဝ ပါတာလောတိ ဒဿေန္တော **သာရီရိကာနံ ခေါ ဧတံ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။

၁-ဝိ ၄-၂၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၁-၂၄၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၂၅၅၊ သံ ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေသု။
၄-အံ ၂-၃၅၁၊ ခု ၈-၄၄-ပိဋ္ဌေသု။
၅-သံ ၁-၃၁၁၊ သံ ၂-၂၇၀၊ ခု ၁-၁၇၇-ပိဋ္ဌေသု။
၆-ဝုတ္တကောဏန္တော (သီ)

Pātāle na paccuṭṭhāsīti pātālasmiṁ na patiṭṭhāsi. **Gādhan**ti patiṭṭhaṁ. **Akkandatī**ti anibaddhaṁ vippalāpaṁ vilapanto kandati. **Dubbalo**ti dubbalañāṇo. **Appathāmako**ti ñāṇathāmassa parittatāya parittathāmako. Imasmiṁ sutte ariyasāvakoti sotāpanno. Sotāpanno hi ettha dhuraṁ, balavavipassako pana tikkhabuddhi uppannaṁ vedanaṁ ananuvattitvā patiṭṭhātuṁ samattho yogāvacaropi vaṭṭati.

5. Daṭṭhabbasuttavaṇṇanā

253. Pañcame **dukkhato daṭṭhabbā**ti vipariṇāmanavasena dukkhato daṭṭhābbā. **Sallato**ti dukkhāpanavinivijjhanaṭṭhena sallāti daṭṭhabbā. **Aniccato**ti adukkhamasukhā hutvā abhāvākārena aniccato daṭṭhabbā. **Addā**ti addasa. **Santan**ti santasabhāvaṁ.

6. Sallasuttavaṇṇanā

254. Chaṭṭhe **tatrā**ti tesu dvīsu janesu. **Anuvedhaṁ vijjheyyā**ti tasseva vaṇamukhassa aṅgulantare vā dvaṅgulantare vā āsannapadese anugatavedhaṁ. Evaṁ viddhassa hi sā anuvedhā vedanā paṭhamavedanāya balavatarā hoti, pacchā uppajjamānā domanassavedanāpi evameva purimavedanāya balavatarā hoti. **Dukkhāya vedanāya nissaraṇan**ti dukkhāya vedanāya hi samādhimaggaphalāni nissaraṇaṁ, taṁ so na jānāti, kāmasukhameva nissaraṇanti jānāti. **Tāsaṁ vedanānan**ti tāsaṁ sukhadukkhavedanānaṁ. **Saññutto naṁ vedayatī**ti kilesehi sampayuttova hutvā taṁ vedanaṁ vedayati, na vippayutto. **Saññutto dukkhasmā**ti karaṇatthe nissakkaṁ, dukkhena sampayuttoti attho. **Saṅkhātadhammassā**ti viditadhammassa tulitadhammassa. **Bahussutassā**ti pariyattibahussutassa paṭivedhabahussutassa ca. **Sammā pajānāti bhavassa pāragū**ti bhavassa pāraṁ nibbānaṁ gato tadeva nibbānaṁ sammā pajānāti. Imasmimpi Sutte ārammaṇānusayova kathito. Ariyasāvakesu ca khīṇāsavo ettha dhuraṁ, anāgāmīpi vaṭṭatīti vadanti.

ပါတာလေ န ပစ္စုဋ္ဌာသီတိ ပါတာလသ္မိံ န ပတိဋ္ဌာသိ။ **ဂါဓန္တိ** ပတိဋ္ဌံ။ **အက္ကန္ဒတီ**တိ အနိဗဒ္ဓံ ဝိပ္ပလာပံ ဝိလပန္တော ကန္ဒတိ။ **ဒုဗ္ဗလော**တိ ဒုဗ္ဗလဉာဏော။ **အပ္ပထာမကော**တိ ဉာဏထာမဿ ပရိတ္တတာယ ပရိတ္တထာမကော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အရိယသာဝကောတိ သောတာပန္နော။ သောတာပန္နော ဟိ ဧတ္ထ ဓုရံ၊ ဗလဝဝိပဿကော ပန တိက္ခဗုဒ္ဓိ ဥပ္ပန္နံ ဝေဒနံ အနနုဝတ္တိတွာ ပတိဋ္ဌာတုံ သမတ္ထော ယောဂါဝစရောပိ ဝဋ္ဋတိ။

၅-ဒဋ္ဌဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၃။ ပဉ္စမေ **ဒုက္ခတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ**တိ ဝိပရိဏာမနဝသေန ဒုက္ခတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **သလ္လတော**တိ ဒုက္ခာပနဝိနိဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန သလ္လာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **အနိစ္စတော**တိ အဒုက္ခမသုခါ ဟုတွာ အဘာဝါကာရေန အနိစ္စတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **အဒ္ဒါ**တိ အဒ္ဒသ။ **သန္တန္တိ** သန္တသဘာဝံ။

၆-သလ္လသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၄။ ဆဋ္ဌေ **တတြာ**တိ တေသု ဒွီသု ဇနေသု။ **အနုဝေဓံ ဝိဇ္ဈေယျာ**တိ တဿေဝ ဝဏမုခဿ အင်္ဂုလန္တရေ ဝါ ဒွင်္ဂုလန္တရေ ဝါ အာသန္နပဒေသေ အနုဂတဝေဓံ။ ဧဝံ ဝိဒ္ဓဿ ဟိ သာ အနုဝေဓာ ဝေဒနာ ပဌမဝေဒနာယ ဗလဝတရာ ဟောတိ၊ ပစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဒေါမနဿဝေဒနာပိ ဧဝမေဝ ပုရိမဝေဒနာယ ဗလဝတရာ ဟောတိ။ **ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ နိဿရဏန္တိ** ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ဟိ သမာဓိမဂ္ဂဖလာနိ နိဿရဏံ၊ တံ သော န ဇာနာတိ၊ ကာမသုခမေဝ နိဿရဏန္တိ ဇာနာတိ။ **တာသံ ဝေဒနာန**န္တိ တာသံ သုခဒုက္ခဝေဒနာနံ။ **သညုတ္တော နံ ဝေဒယတီ**တိ ကိလေသေဟိ သမ္ပယုတ္တောဝ ဟုတွာ တံ ဝေဒနံ ဝေဒယတိ, န ဝိပ္ပယုတ္တော။ **သညုတ္တော ဒုက္ခသ္မာ**တိ ကရဏတ္ထေ နိဿက္ကံ၊ ဒုက္ခေန သမ္ပယုတ္တောတိ အတ္ထော။ **သင်္ခါတဓမ္မဿာ**တိ ဝိဒိတဓမ္မဿ တုလိတဓမ္မဿ။ **ဗဟုဿုတဿာ**တိ ပရိယတ္တိဗဟုဿုတဿ ပဋိဝေဓဗဟုဿုတဿ စ။ **သမ္မာ ပဇာနာတိ ဘဝဿ ပါရဂူ**တိ ဘဝဿ ပါရံ နိဗ္ဗာနံ ဂတော တဒေဝ နိဗ္ဗာနံ သမ္မာ ပဇာနာတိ။ ဣမသ္မိမ္ပိ သုတ္တေ အာရမ္မဏာနုသယောဝ ကထိတော။ အရိယသာဝကေသု စ ခီဏာသဝေါ ဧတ္ထ ဓုရံ၊ အနာဂါမီပိ ဝဋ္ဋတီတိ ဝဒန္တိ။

7. Paṭhamagelaññasuttavaṇṇanā

255. Sattame **yena gilānasālā tenupasaṅkamī**ti “sadevake loke aggapuggalo Tathāgatopi gilānupaṭṭhānaṁ gacchati, upaṭṭhātabbayuttakā nāma gilānāti bhikkhū saddahitvā okappetvā gilāne upaṭṭhātabbe maññissantī”ti ca, “ye tattha kammaṭṭhānasappāyā, tesaṁ kammaṭṭhānaṁ kathessāmī”ti ca cintetvā upasaṅkami. **Kāye kāyānupassī**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ parato vakkhāma. **Aniccānupassī**ti aniccataṁ anupassanto. **Vayānupassī**ti vayaṁ anupassanto. **Virāgānupassī**ti virāgaṁ anupassanto. **Nirodhānupassī**ti nirodhaṁ anupassanto. **Paṭinissaggānupassī**ti paṭinissaggaṁ anupassanto.

Ettāvatā kiṁ dassitaṁ hoti? Imassa bhikkhuno āgamanīyapaṭipadā. Satipaṭṭhānāpi hi pubbabhāgā yeva, sampajaññepi aniccānupassanā vayānupassanā virāgānupassanāti ca imāpi tisso anupassanā pubbabhāgā yeva, nirodhānupassanāpi paṭinissaggānupassanāpi imā dve missakā. Ettāvatā imassa bhikkhuno bhāvanākālo dassitoti. Sesaṁ vuttanayameva.

8-9. Dutiyagelaññasuttādivaṇṇanā

256-257. Aṭṭhame **imameva phassaṁ paṭiccā**ti vutte bujjhanakānaṁ ajjhāsayena vuttaṁ, atthato panetaṁ ninnānākaraṇaṁ. Kāyova hi ettha phassoti vutto. Navamaṁ uttānameva.

10. Phassamūlakasuttavaṇṇanā

258. Dasame **sukhavedaniyan**ti sukhavedanāya paccayabhūtaṁ. Sesesupi eseva nayo. Anupadavaṇṇanā panettha heṭṭhā vitthāritāva. Imasmiṁ suttadvaye sammasanacāravedanā kathitā.

Sagāthāvaggo paṭhamo.

၇-ပဌမဂေလညသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၅။ သတ္တမေ **ယေန ဂိလာနသာလာ တေနုပသင်္ကမီ**တိ “သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော တထာဂတောပိ ဂိလာနုပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတိ၊ ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗယုတ္တကာ နာမ ဂိလာနာတိ ဘိက္ခူ သဒ္ဒဟိတွာ ဩကပ္ပေတွာ ဂိလာနေ ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗေ မညိဿန္တီ”တိ စ “ယေ တတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနသပ္ပါယာ၊ တေသံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေဿာမီ”တိ စ စိန္တေတွာ ဥပသင်္ကမိ။ **ကာယေ ကာယာနုပဿီ**တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ပရတော ဝက္ခာမ။ **အနိစ္စာနုပဿီ**တိ အနိစ္စတံ အနုပဿန္တော။ **ဝယာနုပဿီ**တိ ဝယံ အနုပဿန္တော။ **ဝိရာဂါနုပဿီ**တိ ဝိရာဂံ အနုပဿန္တော။ **နိရောဓာနုပဿီ**တိ နိရောဓံ အနုပဿန္တော။ **ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿီ**တိ ပဋိနိဿဂ္ဂံ အနုပဿန္တော။

ဧတ္တာဝတာ ကိံ ဒဿိတံ ဟောတိ? ဣမဿ ဘိက္ခုနော အာဂမနီယပဋိပဒါ၊ သတိပဋ္ဌာနာပိ ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂါယေဝ၊ သမ္ပဇညေပိ အနိစ္စာနုပဿနာ ဝယာနုပဿနာ ဝိရာဂါနုပဿနာတိ စ ဣမာပိ တိဿော အနုပဿနာ ပုဗ္ဗဘာဂါယေဝ၊ နိရောဓာနုပဿနာပိ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာပိ ဣမာ ဒွေ မိဿကာ။ ဧတ္တာဝတာ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဘာဝနာကာလော ဒဿိတောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

၈-၉-ဒုတိယဂေလညသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၅၆-၂၅၇။ အဋ္ဌမေ **ဣမမေဝ ဖဿံ ပဋိစ္စာ**တိ ဝုတ္တေ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တံ၊ အတ္ထတော ပနေတံ နိန္နာနာကရဏံ။ ကာယောဝ ဟိ ဧတ္ထ ဖဿောတိ ဝုတ္တော။ နဝမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၁၀-ဖဿမူလကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၈။ ဒသမေ **သုခဝေဒနိယ**န္တိ သုခဝေဒနာယ ပစ္စယဘူတံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အနုပဒဝဏ္ဏနာ ပနေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္ထာရိတာဝ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တဒွယေ သမ္မသနစာရဝေဒနာ ကထိတာ။

သဂါထာဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

2. Rahogatavagga

1. Rahogatasuttavaṇṇanā

259. Rahogatavaggassa paṭhame **yaṁ kiñci vedayitaṁ, taṁ dukkhasmin**ti yaṁ kiñci vedayitaṁ, taṁ sabbaṁ dukkhanti attho. **Saṅkhārānaṁ yeva aniccatan**ti-ādīsu yā esā saṅkhārānaṁ aniccatā khayadhammatā vayadhammatā vipariṇāmadhammatā, etaṁ sandhāya yaṁ kiñci vedayitaṁ, taṁ dukkhanti mayā bhāsitanti dīpeti. Yā hi saṅkhārānaṁ aniccatā, vedanānampi sā aniccatā eva. Aniccatā ca nāmesā maraṇaṁ, maraṇato uttari dukkhaṁ nāma natthīti iminā adhippāyena sabbā vedanā dukkhāti vuttā. **Atha kho pana bhikkhu mayā**ti idaṁ na kevalaṁ ahaṁ vedanānaṁ yeva nirodhaṁ paññāpemi, imesampi dhammānaṁ nirodhaṁ paññāpemīti dassanatthaṁ āraddhaṁ. Vūpasamo ca passaddhiyo ca evarūpāya desanāya bujjhanakānaṁ ajjhāsayena vuttā. Saññāvedayitanirodhaggahaṇena cettha cattāro āruppā gahitāva hontīti veditabbā.

2-3. Paṭhama-ākāsasuttādivaṇṇanā

260-261. Dutiye **puthū vāyanti mālutā**ti bahū vātā vāyanti. Sesaṁ uttānatthamevāti. Tatiyaṁ vinā gāthāhi bujjhantānaṁ ajjhāsayena vuttaṁ.

4. Agārasuttavaṇṇanā

262. Catutthe **puratthimā**ti puratthimāya. Evaṁ sabbattha. **Sāmisāpi sukhā vedanā**ti-ādīsu **sāmisā sukhā** nāma kāmāmisapaṭisaṁyuttā vedanā, **nirāmisā sukhā** nāma paṭhamajjhānādivasena vipassanāvasena anussativasena ca uppannā vedanā. **Sāmisā dukkhā** nāma kāmāmiseneva sāmisā vedanā, **nirāmisā dukkhā** nāma anuttaresu vimokkhesu pihaṁ upaṭṭhāpayato pihapaccayā uppannadomanassavedanā. **Sāmisā adukkhamasukhā** nāma kāmāmiseneva sāmisā vedanā, **nirāmisā adukkhamasukhā** nāma catutthajjhānavasena uppannā adukkhamasukhā vedanā.

၂-ရဟောဂတဝဂ္ဂ

၁-ရဟောဂတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၉။ ရဟောဂတဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ယံ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ တံ ဒုက္ခသ္မိန္တိ** ယံ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ တံ သဗ္ဗံ ဒုက္ခန္တိ အတ္ထော။ **သင်္ခါရာနံယေဝ အနိစ္စတန္တိ**အာဒီသု ယာ ဧသာ သင်္ခါရာနံ အနိစ္စတာ ခယဓမ္မတာ ဝယဓမ္မတာ ဝိပရိဏာမဓမ္မတာ၊ ဧတံ သန္ဓာယ ယံ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ တံ ဒုက္ခန္တိ မယာ ဘာသိတန္တိ ဒီပေတိ။ ယာ ဟိ သင်္ခါရာနံ အနိစ္စတာ၊ ဝေဒနာနမ္ပိ သာ အနိစ္စတာ ဧဝ။ အနိစ္စတာ စ နာမေသာ မရဏံ၊ မရဏတော ဥတ္တရိ ဒုက္ခံ နာမ နတ္ထီတိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန သဗ္ဗာ ဝေဒနာ ဒုက္ခာတိ ဝုတ္တာ။ **အထ ခေါ ပန ဘိက္ခု မယာ**တိ ဣဒံ န ကေဝလံ အဟံ ဝေဒနာနံယေဝ နိရောဓံ ပညာပေမိ၊ ဣမေသမ္ပိ ဓမ္မာနံ နိရောဓံ ပညာပေမီတိ ဒဿနတ္ထံ အာရဒ္ဓံ။ ဝူပသမော စ ပဿဒ္ဓိယော စ ဧဝရူပါယ ဒေသနာယ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တာ။ သညာဝေဒယိတနိရောဓဂ္ဂဟဏေန စေတ္ထ စတ္တာရော အာရုပ္ပါ ဂဟိတာဝ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၂-၃-ပဌမအာကာသသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၆၀-၂၆၁။ ဒုတိယေ **ပုထူ ဝါယန္တိ မာလုတာ**တိ ဗဟူ ဝါတာ ဝါယန္တိ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။ တတိယံ ဝိနာ ဂါထာဟိ ဗုဇ္ဈန္တာနံ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တံ။

၄-အဂါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆၂။ စတုတ္ထေ **ပုရတ္ထိမာ**တိ ပုရတ္ထိမာယ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ။ **သာမိသာပိ သုခါ ဝေဒနာ**တိအာဒီသု **သာမိသာ သုခါ** နာမ ကာမာမိသပဋိသံယုတ္တာ ဝေဒနာ၊ **နိရာမိသာ သုခါ** နာမ ပဌမဇ္ဈာနာဒိဝသေန ဝိပဿနာဝသေန အနုဿတိဝသေန စ ဥပ္ပန္နာ ဝေဒနာ။ **သာမိသာ ဒုက္ခာ** နာမ ကာမာမိသေနေဝ သာမိသာ ဝေဒနာ၊ **နိရာမိသာ ဒုက္ခာ** နာမ အနုတ္တရေသု ဝိမောက္ခေသု ပိဟံ ဥပဋ္ဌာပယတော ပိဟပစ္စယာ ဥပ္ပန္နဒောမနဿဝေဒနာ။ **သာမိသာ အဒုက္ခမသုခါ** နာမ ကာမာမိသေနေဝ သာမိသာ ဝေဒနာ၊ **နိရာမိသာ အဒုက္ခမသုခါ** နာမ စတုတ္ထဇ္ဈာနဝသေန ဥပ္ပန္နာ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ။

5-8. Paṭhama-ānandasuttādivaṇṇanā

263-266. Pañcamādīni cattāri heṭṭhā kathitanayāneva. Purimāni panettha dve paripuṇṇapassaddhikāni, pacchimāni upaḍḍhapassaddhikāni. Desanāya bujjhanakānaṁ ajjhāsayena vuttāni.

9-10. Pañcakaṅgasuttādivaṇṇanā

267-268. Navame **Pañcakaṅgo thapatī**ti **Pañcakaṅgo**ti tassa nāmaṁ, vāsipharasunikhādanadaṇḍamuggarakāḷasuttanāḷisaṅkhātehi vā pañcahi aṅgehi samannāgatattā so Pañcakaṅgoti paññāto. **Thapatī**ti vaḍḍhakījeṭṭhako. **Udāyī**ti paṇḍita-udāyitthero. **Pariyāyan**ti kāraṇaṁ. **Dvepānandā**ti dvepi Ānanda. **Pariyāyenā**ti kāraṇena. Ettha ca kāyikacetasikavasena dve veditabbā, sukhādivasena tisso pi, indriyavasena sukhindriyādikā pañca, dvāravasena cakkhusamphassajādikā cha, upavicāravasena “cakkhunā rūpaṁ disvā somanassaṭhāniyaṁ rūpaṁ upavicaratī”ti-ādikā aṭṭhārasa, cha gehasitāni somanassāni, cha nekkhammasitāni, cha gehasitāni domanassāni, cha nekkhammasitāni, cha gehasitā upekkhā, cha nekkhammasitāti evaṁ chattiṁsa. Tā atīte chattiṁsa, anāgate chattiṁsa, paccuppanne chattiṁsāti evaṁ aṭṭhasataṁ vedanā veditabbā.

Pañcime Ānanda kāmaguṇāti ayaṁ pāṭiyekko anusandhi. Na kevalañhi dve ādiṁ katvā vedanā Bhagavatā paññattā, pariyāyena ekāpi vedanā kathitā, taṁ dassento Pañcakaṅgassa thapatino vādaṁ upatthambhetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. **Abhikkantataran**ti sundarataraṁ. **Paṇītataran**ti atappakataraṁ. Ettha ca catutthajjhānato paṭṭhāya adukkhamasukhā vedanā, sāpi santaṭṭhena paṇītaṭṭhena ca sukhanti vuttā. Nirodho avedayitasukhavasena sukhaṁ nāma jāto. Pañcakāmaguṇavasena hi aṭṭhasamāpattivasena ca uppannaṁ vedayitaṁ sukhaṁ nāma, nirodho avedayitasukhaṁ nāma. Iti vedayitasukhaṁ vā hotu avedayitasukhaṁ vā, niddukkhabhāvasaṅkhātena sukhaṭṭhena ekantasukhameva jātaṁ.

Yattha yatthāti yasmiṁ yasmiṁ ṭhāne. **Sukhaṁ upalabbhatī**ti vedayitaṁ sukhaṁ vā avedayitaṁ sukhaṁ vā upalabbhati. **Taṁ taṁ Tathāgato sukhasmiṁ paññapeti,** taṁ sabbaṁ Tathāgato niddukkhabhāvaṁ sukhasmiṁyeva paññapetīti

၅-၈-ပဌမအာနန္ဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၆၃-၂၆၆။ ပဉ္စမာဒီနိ စတ္တာရိ ဟေဋ္ဌာ ကထိတနယာနေဝ။ ပုရိမာနိ ပနေတ္ထ ဒွေ ပရိပုဏ္ဏပဿဒ္ဓိကာနိ၊ ပစ္ဆိမာနိ ဥပဍ္ဎပဿဒ္ဓိကာနိ။ ဒေသနာယ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တာနိ။

၉-၁၀-ပဉ္စကင်္ဂသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၆၇-၂၆၈။ နဝမေ **ပဉ္စကင်္ဂေါ ထပတီ**တိ **ပဉ္စကင်္ဂေါ**တိ တဿ နာမံ၊ ဝါသိဖရသုနိခါဒနဒဏ္ဍမုဂ္ဂရကာဠသုတ္တနာဠိသင်္ခါတေဟိ ဝါ ပဉ္စဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ သော ပဉ္စကင်္ဂေါတိ ပညာတော။ **ထပတီ**တိ ဝဍ္ဎကီဇေဋ္ဌကော။ **ဥဒါယီ**တိ ပဏ္ဍိတဥဒါယိတ္ထေရော။ **ပရိယာယ**န္တိ ကာရဏံ။ **ဒွေပါနန္ဒာ**တိ ဒွေပိ အာနန္ဒ။ **ပရိယာယေနာ**တိ ကာရဏေန။ ဧတ္ထ စ ကာယိကစေတသိကဝသေန ဒွေ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ သုခါဒိဝသေန တိဿောပိ၊ ဣန္ဒြိယဝသေန သုခိန္ဒြိယာဒိကာ ပဉ္စ၊ ဒွါရဝသေန စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒိကာ ဆ၊ ဥပဝိစာရဝသေန “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ သောမနဿဋ္ဌာနိယံ ရူပံ ဥပဝိစရတီ”တိအာဒိကာ အဋ္ဌာရသ၊ ဆ ဂေဟသိတာနိ သောမနဿာနိ, ဆ နေက္ခမ္မသိတာနိ, ဆ ဂေဟသိတာနိ ဒေါမနဿာနိ, ဆ နေက္ခမ္မသိတာနိ, ဆ ဂေဟသိတာ ဥပေက္ခာ, ဆ နေက္ခမ္မသိတာတိ ဧဝံ ဆတ္တိံသ။ တာ အတီတေ ဆတ္တိံသ, အနာဂတေ ဆတ္တိံသ, ပစ္စုပ္ပန္နေ ဆတ္တိံသာတိ ဧဝံ အဋ္ဌသတံ ဝေဒနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပဉ္စိမေ အာနန္ဒ ကာမဂုဏာတိ အယံ ပါဋိယေက္ကော အနုသန္ဓိ။ န ကေဝလဉှိ ဒွေ အာဒိံ ကတွာ ဝေဒနာ ဘဂဝတာ ပညတ္တာ၊ ပရိယာယေန ဧကာပိ ဝေဒနာ ကထိတာ၊ တံ ဒဿေန္တော ပဉ္စကင်္ဂဿ ထပတိနော ဝါဒံ ဥပတ္ထမ္ဘေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ **အဘိက္ကန္တတရ**န္တိ သုန္ဒရတရံ။ **ပဏီတတရ**န္တိ အတပ္ပကတရံ။ ဧတ္ထ စ စတုတ္ထဇ္ဈာနတော ပဋ္ဌာယ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ၊ သာပိ သန္တဋ္ဌေန ပဏီတဋ္ဌေန စ သုခန္တိ ဝုတ္တာ။ နိရောဓော အဝေဒယိတသုခဝသေန သုခံ နာမ ဇာတော။ ပဉ္စကာမဂုဏဝသေန ဟိ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝသေန စ ဥပ္ပန္နံ ဝေဒယိတံ သုခံ နာမ၊ နိရောဓော အဝေဒယိတသုခံ နာမ။ ဣတိ ဝေဒယိတသုခံ ဝါ ဟောတု အဝေဒယိတသုခံ ဝါ၊ နိဒ္ဒုက္ခဘာဝသင်္ခါတေန သုခဋ္ဌေန ဧကန္တသုခမေဝ ဇာတံ။

ယတ္ထ ယတ္ထာတိ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ဌာနေ။ **သုခံ ဥပလဗ္ဘတီ**တိ ဝေဒယိတံ သုခံ ဝါ အဝေဒယိတံ သုခံ ဝါ ဥပလဗ္ဘတိ။ **တံ တံ တထာဂတော သုခသ္မိံ ပညပေတိ၊** တံ သဗ္ဗံ တထာဂတော နိဒ္ဒုက္ခဘာဝံ သုခသ္မိံယေဝ ပညပေတီတိ

idha Bhagavā nirodhasamāpattiṁ sīsaṁ katvā neyyapuggalassa vasena arahattanikūṭeneva desanaṁ niṭṭhāpesi. Dasamaṁ uttānatthamevāti.

Rahogatavaggo dutiyo.

---

3. Aṭṭhasatapariyāyavagga

1. Sīvakasuttavaṇṇanā

269. Tatiyavaggassa paṭhame **Moḷiyasīvako**ti **Sīvako**ti tassa nāmaṁ. Cūḷā panassa atthi, tasmā Moḷiyasīvakoti vuccati. **Paribbājako**ti channaparibbājako. **Pittasamuṭṭhānānī**ti pittapaccayāni. **Vedayitānī**ti vedanā. Tattha pittapaccayā tisso vedanā uppajjanti. Kathaṁ? Ekacco hi "pittaṁ me kupitaṁ, dujjānaṁ kho pana jīvitan"ti dānaṁ deti, sīlaṁ samādiyati, uposathakammaṁ karoti, evamassa kusalavedanā uppajjati. Ekacco "pittabhesajjaṁ karissāmī"ti pāṇaṁ hanati, adinnaṁ ādiyati, musā bhaṇati, dasa dussīlyakammāni karoti, evamassa akusalavedanā uppajjati. Ekacco "ettakenapi me bhesajjakaraṇena pittaṁ na vūpasammati, alaṁ yaṁ hoti, taṁ hotū"ti majjhatto kāyikavedanaṁ adhivāsento nipajjati, evamassa abyākatavedanā uppajjati.

Sāmampi kho etanti taṁ taṁ pittavikāraṁ disvā attanāpi etaṁ veditabbaṁ. **Saccasammatan**ti bhūtasammataṁ. Lokopi hissa sarīre sabalavaṇṇatādipittavikāraṁ disvā "pittamassa kupitan"ti jānāti. **Tasmā**ti yasmā sāmañca viditaṁ lokassa ca saccasammataṁ atidhāvanti, tasmā. **Semhasamuṭṭhānā**dīsupi eseva nayo. Ettha pana **sannipātikānī**ti tiṇṇampi pittādīnaṁ kopena samuṭṭhitāni. **Utupariṇāmajānī**ti visabhāga-ututo jātāni. Jaṅgaladesavāsīnaṁ hi anupadese[1] vasantānaṁ visabhāgo utu uppajjati, anupadesavāsīnañca jaṅgaladeseti evaṁ malayasamuddatīrādivasenāpi[2] utuvisabhāgatā uppajjati yeva. Tato jātāti utupariṇāmajātāni nāma.

1. Ānuppadese (Sī), anuppadese (Syā) 2. Maṇisamuddatīrādivasena (Sī, Syā)

ဣဓ ဘဂဝါ နိရောဓသမာပတ္တိံ သီသံ ကတွာ နေယျပုဂ္ဂလဿ ဝသေန အရဟတ္တနိကူဋေနေဝ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ဒသမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ရဟောဂတဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-အဋ္ဌသတပရိယာယဝဂ္ဂ

၁-သီဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆၉။ တတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **မောဠိယသီဝကော**တိ **သီဝကော**တိ တဿ နာမံ။ စူဠာ ပနဿ အတ္ထိ၊ တသ္မာ မောဠိယသီဝကောတိ ဝုစ္စတိ။ **ပရိဗ္ဗာဇကော**တိ ဆန္နပရိဗ္ဗာဇကော။ **ပိတ္တသမုဋ္ဌာနာနီ**တိ ပိတ္တပစ္စယာနိ။ **ဝေဒယိတာနီ**တိ ဝေဒနာ။ တတ္ထ ပိတ္တပစ္စယာ တိဿော ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ကထံ? ဧကစ္စော ဟိ “ပိတ္တံ မေ ကုပိတံ၊ ဒုဇ္ဇာနံ ခေါ ပန ဇီဝိတ”န္တိ ဒါနံ ဒေတိ၊ သီလံ သမာဒိယတိ၊ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ၊ ဧဝမဿ ကုသလဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧကစ္စော “ပိတ္တဘေသဇ္ဇံ ကရိဿာမီ”တိ ပါဏံ ဟနတိ၊ အဒိန္နံ အာဒိယတိ၊ မုသာ ဘဏတိ၊ ဒသ ဒုဿီလျကမ္မာနိ ကရောတိ၊ ဧဝမဿ အကုသလဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧကစ္စော “ဧတ္တကေနပိ မေ ဘေသဇ္ဇကရဏေန ပိတ္တံ န ဝူပသမ္မတိ၊ အလံ ယံ ဟောတိ၊ တံ ဟောတူ”တိ မဇ္ဈတ္တော ကာယိကဝေဒနံ အဓိဝါသေန္တော နိပဇ္ဇတိ၊ ဧဝမဿ အဗျာကတဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

သာမမ္ပိ ခေါ ဧတန္တိ တံ တံ ပိတ္တဝိကာရံ ဒိသွာ အတ္တနာပိ ဧတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သစ္စသမ္မတ**န္တိ ဘူတသမ္မတံ။ လောကောပိ ဟိဿ သရီရေ သဗလဝဏ္ဏတာဒိပိတ္တဝိကာရံ ဒိသွာ “ပိတ္တမဿ ကုပိတ”န္တိ ဇာနာတိ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ သာမဉ္စ ဝိဒိတံ လောကဿ စ သစ္စသမ္မတံ အတိဓာဝန္တိ၊ တသ္မာ။ **သေမှသမုဋ္ဌာနာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ ပန **သန္နိပါတိကာနီ**တိ တိဏ္ဏမ္ပိ ပိတ္တာဒီနံ ကောပေန သမုဋ္ဌိတာနိ။ **ဥတုပရိဏာမဇာနီ**တိ ဝိသဘာဂဥတုတော ဇာတာနိ။ ဇင်္ဂလဒေသဝါသီနံ ဟိ အနုပဒေသေ[၁] ဝသန္တာနံ ဝိသဘာဂေါ ဥတု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အနုပဒေသဝါသီနဉ္စ ဇင်္ဂလဒေသေတိ ဧဝံ မလယသမုဒ္ဒတီရာဒိဝသေနာပိ[၂] ဥတုဝိသဘာဂတာ ဥပ္ပဇ္ဇတိယေဝ။ တတော ဇာတာတိ ဥတုပရိဏာမဇာတာနိ နာမ။

၁-အာနုပ္ပဒေသေ (သီ)၊ အနုပ္ပဒေသေ (သျာ) ၂-မဏိသမုဒ္ဒတီရာဒိဝသေန (သီ၊ သျာ)

Visamaparihārajānīti mahābhāravahanasudhākoṭṭanādito[1] vā avelāya carantassa sappaḍaṁsakūpapātādito vā visamaparihārato jātāni. **Opakkamikānī**ti “ayaṁ coro vā pāradāriko vā”ti gahetvā jaṇṇukakapparamuggarādīhi nippothana-upakkamaṁ paccayaṁ katvā uppannāni. Etaṁ bahi upakkamaṁ labhitvā koci vuttanayeneva kusalaṁ karoti, koci akusalaṁ, koci adhivāsento nipajjati. **Kammavipākajānī**ti kevalaṁ kammavipākatova jātāni. Tesupi hi uppannesu vuttanayeneva koci kusalaṁ karoti, koci akusalaṁ, koci adhivāsento nipajjati. Evaṁ sabbavāresu tividhāva vedanā honti.

Tattha purimehi sattahi kāraṇehi uppannā sārīrikā vedanā sakkā paṭibāhituṁ, kammavipākajānaṁ pana sabbabhesajjānipi sabbaparittānipi nālaṁ paṭighātāya. Imasmiṁ sutte lokavohāro nāma kathitoti.

2-10. Aṭṭhasatasuttādivaṇṇanā

270-278. Dutiye **aṭṭhasatapariyāyan**ti aṭṭhasatassa kāraṇabhūtaṁ. **Dhammapariyāyan**ti dhammakāraṇaṁ. **Kāyikā ca cetasikā cā**ti ettha kāyikā kāmāvacare yeva labbhanti, cetasikā catubhūmikā pi. **Sukhā**ti-ādīsu sukhā vedanā arūpāvacare natthi, sesāsu tīsu bhūmīsu labbhanti, dukkhā kāmāvacarāva, itarā catubhūmikā. Pañcake sukhindriyadukkhindriyadomanassindriyāni kāmāvacarāneva, somanassindriyaṁ tebhūmakaṁ, upekkhindriyaṁ catubhūmakaṁ. Chakke pañcasu dvāresu vedanā kāmāvacarāva, manodvāre catubhūmikā, aṭṭhārasake chasu iṭṭhārammaṇesu somanassena saha upavicarantīti **somanassūpavicārā.** Sesadvayepi eseva nayo. Iti ayaṁ desanā vicāravasena āgatā, taṁsampayuttānaṁ pana somanassādīnaṁ vasena idha aṭṭhārasa vedanā veditabbā.

Cha gehasitāni somanassānīti-ādīsu “cakkhuviññeyyānaṁ rūpānaṁ iṭṭhānaṁ kantānaṁ manāpānaṁ manoramānaṁ lokāmisapaṭisaṁyuttānaṁ paṭilābhaṁ vā paṭilābhato samanupassato pubbe vā paṭiladdhapubbaṁ atītaṁ niruddhaṁ vipariṇataṁ samanussarato uppajjati somanassaṁ. Yaṁ evarūpaṁ somanassaṁ,

1. Mahābhāravahanesu ākoṭanādito (Sī, Syā)

ဝိသမပရိဟာရဇာနီတိ မဟာဘာရဝဟနသုဓာကောဋ္ဋနာဒိတော[1] ဝါ အဝေလာယ စရန္တဿ သပ္ပဍံသကူပပါတာဒိတော ဝါ ဝိသမပရိဟာရတော ဇာတာနိ။ **ဩပက္ကမိကာနီ**တိ “အယံ စောရော ဝါ ပါရဒါရိကော ဝါ”တိ ဂဟေတွာ ဇဏ္ဏုကကပ္ပရမုဂ္ဂရာဒီဟိ နိပ္ပေါထနဥပက္ကမံ ပစ္စယံ ကတွာ ဥပ္ပန္နာနိ။ ဧတံ ဗဟိ ဥပက္ကမံ လဘိတွာ ကောစိ ဝုတ္တနယေနေဝ ကုသလံ ကရောတိ၊ ကောစိ အကုသလံ၊ ကောစိ အဓိဝါသေန္တော နိပဇ္ဇတိ။ **ကမ္မဝိပါကဇာနီ**တိ ကေဝလံ ကမ္မဝိပါကတောဝ ဇာတာနိ။ တေသုပိ ဟိ ဥပ္ပန္နေသု ဝုတ္တနယေနေဝ ကောစိ ကုသလံ ကရောတိ၊ ကောစိ အကုသလံ၊ ကောစိ အဓိဝါသေန္တော နိပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗဝါရေသု တိဝိဓာဝ ဝေဒနာ ဟောန္တိ။

တတ္ထ ပုရိမေဟိ သတ္တဟိ ကာရဏေဟိ ဥပ္ပန္နာ သာရီရိကာ ဝေဒနာ သက္ကာ ပဋိဗာဟိတုံ၊ ကမ္မဝိပါကဇာနံ ပန သဗ္ဗဘေသဇ္ဇာနိပိ သဗ္ဗပရိတ္တာနိပိ နာလံ ပဋိဃာတာယ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ လောကဝေါဟာရော နာမ ကထိတောတိ။

၂-၁၀-အဋ္ဌသတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၇၀-၂၇၈။ ဒုတိယေ **အဋ္ဌသတပရိယာယ**န္တိ အဋ္ဌသတဿ ကာရဏဘူတံ။ **ဓမ္မပရိယာယ**န္တိ ဓမ္မကာရဏံ။ **ကာယိကာ စ စေတသိကာ စာ**တိ ဧတ္ထ ကာယိကာ ကာမာဝစရေယေဝ လဗ္ဘန္တိ၊ စေတသိကာ စတုဘူမိကာပိ။ **သုခါ**တိအာဒီသု သုခါ ဝေဒနာ အရူပါဝစရေ နတ္ထိ၊ သေသာသု တီသု ဘူမီသု လဗ္ဘန္တိ၊ ဒုက္ခါ ကာမာဝစရာဝ၊ ဣတရာ စတုဘူမိကာ။ ပဉ္စကေ သုခိန္ဒြိယဒုက္ခိန္ဒြိယဒေါမနဿိန္ဒြိယာနိ ကာမာဝစရာနေဝ၊ သောမနဿိန္ဒြိယံ တေဘူမကံ၊ ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ စတုဘူမကံ။ ဆက္ကေ ပဉ္စသု ဒွါရေသု ဝေဒနာ ကာမာဝစရာဝ၊ မနောဒွါရေ စတုဘူမိကာ၊ အဋ္ဌာရသကေ ဆသု ဣဋ္ဌာရမ္မဏေသု သောမနဿေန သဟ ဥပဝိစရန္တီတိ **သောမနဿူပဝိစာရာ။** သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ အယံ ဒေသနာ ဝိစာရဝသေန အာဂတာ၊ တံသမ္ပယုတ္တာနံ ပန သောမနဿာဒီနံ ဝသေန ဣဓ အဋ္ဌာရသ ဝေဒနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဆ ဂေဟသိတာနိ သောမနဿာနီတိအာဒီသု “စက္ခုဝိညေယျာနံ ရူပါနံ ဣဋ္ဌာနံ ကန္တာနံ မနာပါနံ မနောရမာနံ လောကာမိသပဋိသံယုတ္တာနံ ပဋိလာဘံ ဝါ ပဋိလာဘတော သမနုပဿတော ပုဗ္ဗေ ဝါ ပဋိလဒ္ဓပုဗ္ဗံ အတီတံ နိရုဒ္ဓံ ဝိပရိဏတံ သမနုဿရတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ သောမနဿံ။ ယံ ဧဝရူပံ သောမနဿံ၊

၁-မဟာဘာရဝဟနေသု အာကောဋနာဒိတော (သီ၊ သျာ)

idaṁ vuccati gehasitaṁ somanassan”ti[1] evaṁ chasu dvāresu vuttakāmaguṇanissitāni somanassāni **cha gehasitasomanassāni** nāma.

“Rūpānaṁ tveva aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhaṁ ‘pubbe ceva rūpā etarahi ca, sabbe te rūpā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā’ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passato uppajjati somanassaṁ. Yaṁ evarūpaṁ somanassaṁ, idaṁ vuccati nekkhammasitaṁ somanassan”ti[1] evaṁ chasu dvāresu iṭṭhārammaṇe āpāthagate aniccatādivasena vipassanaṁ paṭṭhapetvā ussukkāpetuṁ sakkontassa “ussukkitā me vipassanā”ti somanassajātassa uppannasomanassāni **cha nekkhammasitasomanassāni** nāma.

“Cakkhuviññeyyānaṁ rūpānaṁ iṭṭhānaṁ kantānaṁ manāpānaṁ manoramānaṁ lokāmisapaṭisaṁyuttānaṁ appaṭilābhaṁ vā appaṭilābhato samanupassato pubbe vā paṭiladdhapubbaṁ atītaṁ niruddhaṁ vipariṇataṁ samanussarato uppajjati domanassaṁ. Yaṁ evarūpaṁ domanassaṁ, idaṁ vuccati gehasitaṁ domanassan”ti evaṁ chasu dvāresu “iṭṭhārammaṇaṁ nānubhavissāmi nānubhavāmī”ti vitakkayato uppannāni kāmaguṇanissitadomanassāni **cha gehasitadomanassāni** nāma.

“Rūpānaṁ tveva aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhaṁ ‘pubbe ceva rūpā etarahi ca, sabbe te rūpā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā’ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā anuttaresu vimokkhesu pihaṁ upaṭṭhāpeti ‘kudāssu nāmāhaṁ tadāyatanaṁ upasampajja viharissāmi, yadariyā etarahi āyatanaṁ upasampajja viharantī’ti. Iti anuttaresu vimokkhesu pihaṁ upaṭṭhāpayato uppajjati pihapaccayā domanassaṁ. Yaṁ evarūpaṁ domanassaṁ, idaṁ vuccati nekkhammasitaṁ domanassan”ti evaṁ chasu dvāresu iṭṭhārammaṇe āpāthagate anuttaravimokkhasaṅkhāta-ariyaphaladhammesu pihaṁ upaṭṭhāpetvā tadadhigamāya aniccatādivasena vipassanaṁ paṭṭhapetvā ussukkāpetuṁ asakkontassa “imampi pakkhaṁ imampi māsaṁ imampi saṁvaccharaṁ vipassanaṁ ussukkāpetvā ariyabhūmiṁ pāpuṇituṁ nāsakkhin”ti anusocato uppannāni domanassāni **cha nekkhammasitadomanassāni** nāma.

“Cakkhunā rūpaṁ disvā uppajjati upekkhā bālassa mūḷhassa puthujjanassa anodhijinassa avipākajinassa anādīnavadassāvino assutavato

1. Ma 3. 260 piṭṭhe.

ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဂေဟသိတံ သောမနဿ”န္တိ[၁] ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု ဝုတ္တကာမဂုဏနိဿိတာနိ သောမနဿာနိ **ဆ ဂေဟသိတသောမနဿာနိ** နာမ။

“ရူပါနံ တွေဝ အနိစ္စတံ ဝိဒိတွာ ဝိပရိဏာမဝိရာဂနိရောဓံ ‘ပုဗ္ဗေ စေဝ ရူပါ ဧတရဟိ စ၊ သဗ္ဗေ တေ ရူပါ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ’တိ ဧဝမေတံ ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ သောမနဿံ။ ယံ ဧဝရူပံ သောမနဿံ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ နေက္ခမ္မသိတံ သောမနဿ”န္တိ[၁] ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ အနိစ္စတာဒိဝသေန ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဥဿုက္ကာပေတုံ သက္ကောန္တဿ “ဥဿုက္ကိတာ မေ ဝိပဿနာ”တိ သောမနဿဇာတဿ ဥပ္ပန္နသောမနဿာနိ **ဆ နေက္ခမ္မသိတသောမနဿာနိ** နာမ။

“စက္ခုဝိညေယျာနံ ရူပါနံ ဣဋ္ဌာနံ ကန္တာနံ မနာပါနံ မနောရမာနံ လောကာမိသပဋိသံယုတ္တာနံ အပ္ပဋိလာဘံ ဝါ အပ္ပဋိလာဘတော သမနုပဿတော ပုဗ္ဗေ ဝါ ပဋိလဒ္ဓပုဗ္ဗံ အတီတံ နိရုဒ္ဓံ ဝိပရိဏတံ သမနုဿရတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဒောမနဿံ။ ယံ ဧဝရူပံ ဒောမနဿံ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဂေဟသိတံ ဒောမနဿ”န္တိ ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု “ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ နာနုဘဝိဿာမိ နာနုဘဝါမီ”တိ ဝိတက္ကယတော ဥပ္ပန္နာနိ ကာမဂုဏနိဿိတဒောမနဿာနိ **ဆ ဂေဟသိတဒောမနဿာနိ** နာမ။

“ရူပါနံ တွေဝ အနိစ္စတံ ဝိဒိတွာ ဝိပရိဏာမဝိရာဂနိရောဓံ ‘ပုဗ္ဗေ စေဝ ရူပါ ဧတရဟိ စ၊ သဗ္ဗေ တေ ရူပါ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ’တိ ဧဝမေတံ ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ ဒိသွာ အနုတ္တရေသု ဝိမောက္ခေသု ပိဟံ ဥပဋ္ဌာပေတိ ‘ကုဒါဿု နာမာဟံ တဒါယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိဿာမိ၊ ယဒရိယာ ဧတရဟိ အာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရန္တီ’တိ။ ဣတိ အနုတ္တရေသု ဝိမောက္ခေသု ပိဟံ ဥပဋ္ဌာပယတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပိဟပစ္စယာ ဒောမနဿံ။ ယံ ဧဝရူပံ ဒောမနဿံ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ နေက္ခမ္မသိတံ ဒောမနဿ”န္တိ ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ အနုတ္တရဝိမောက္ခသင်္ခါတအရိယဖလဓမ္မေသု ပိဟံ ဥပဋ္ဌာပေတွာ တဒဓိဂမာယ အနိစ္စတာဒိဝသေန ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဥဿုက္ကာပေတုံ အသက္ကောန္တဿ “ဣမမ္ပိ ပက္ခံ ဣမမ္ပိ မာသံ ဣမမ္ပိ သံဝစ္ဆရံ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယဘူမိံ ပါပုဏိတုံ နာသက္ခိ”န္တိ အနုသောစတော ဥပ္ပန္နာနိ ဒောမနဿာနိ **ဆ နေက္ခမ္မသိတဒောမနဿာနိ** နာမ။

“စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဥပေက္ခာ ဗာလဿ မူဠှဿ ပုထုဇ္ဇနဿ အနောဓိဇိနဿ အဝိပါကဇိနဿ အနာဒီနဝဒဿာဝိနော အဿုတဝတော

၁-မ ၃-၂၆၀-ပိဋ္ဌေ။

puthujjanassa. Yā evarūpā upekkhā, rūpaṁ sā nātivattati, tasmā sā upekkhā gehasitāti vuccatī”ti evaṁ chasu dvāresu iṭṭhārammaṇe āpāthagate guḷapiṇḍake nilīnamakkhikā viya rūpādīni anativattamānā tattheva laggā laggitā hutvā uppannakāmaguṇanissitā upekkhā **cha gehasita-upekkhā** nāma.

“Rūpānaṁ tveva aniccataṁ viditvā vipariṇāmavirāganirodhaṁ ‘pubbe ceva rūpā etarahi ca, sabbe te rūpā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā’ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya passato uppajjati upekkhā. Yā evarūpā upekkhā, rūpaṁ sā ativattati, tasmā sā upekkhā nekkhammasitāti vuccatī”ti evaṁ chasu dvāresu iṭṭhādi-ārammaṇe āpāthagate iṭṭhe arajjantassa aniṭṭhe adussantassa asamapekkhane amuyhantassa uppannā vipassanāñāṇasampayuttā upekkhā **nekkhammasita-upekkhā** nāma. Imasmiṁ sutte sabbasaṅgāhako catubhūmakadhammaparicchedo kathito. Tatiyādīni uttānatthāneva.

11. Nirāmisasuttavaṇṇanā

279. Ekādasame **sāmisā**ti kilesāmisena sāmisā. **Nirāmisatarā**ti nirāmisāyapi jhānapītiyā nirāmisatarāva. Nanu ca dvīsu jhānesu pīti mahaggatāpi hoti lokuttarā pi, paccavekkhaṇapīti lokiyāva, sā kasmā nirāmisatarā jātāti? Santapaṇītadhammapaccavekkhaṇavasena uppannattā. Yathā hi rājavallabho cūḷupaṭṭhāko appaṭihārikaṁ yathāsukhaṁ rājākulaṁ pavisanto seṭṭhisenāpati-ādayo pādena paharantopi na gaṇeti. Kasmā? Rañño āsannaparicārakattā. Iti so tehi uttaritaro hoti, evamayampi santapaṇītadhammapaccavekkhaṇavasena uppannattā lokuttarapītitopi uttaritarāti veditabbā. Sesavāresupi eseva nayo.

Vimokkhavāre pana rūpapaṭisaṁyutto vimokkho attano ārammaṇabhūtena rūpāmisavaseneva sāmiso nāma, arūpapaṭisaṁyutto rūpāmisābhāvena nirāmiso nāmāti.

Vedanāsaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ပုထုဇ္ဇနဿ။ ယာ ဧဝရူပါ ဥပေက္ခာ၊ ရူပံ သာ နာတိဝတ္တတိ၊ တသ္မာ သာ ဥပေက္ခာ ဂေဟသိတာတိ ဝုစ္စတီ”တိ ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ဂုဠပိဏ္ဍကေ နိလီနမက္ခိကာ ဝိယ ရူပါဒီနိ အနတိဝတ္တမာနာ တတ္ထေဝ လဂ္ဂါ လဂ္ဂိတာ ဟုတွာ ဥပ္ပန္နကာမဂုဏနိဿိတာ ဥပေက္ခာ **ဆ ဂေဟသိတဥပေက္ခာ** နာမ။

“ရူပါနံ တွေဝ အနိစ္စတံ ဝိဒိတွာ ဝိပရိဏာမဝိရာဂနိရောဓံ ‘ပုဗ္ဗေ စေဝ ရူပါ ဧတရဟိ စ၊ သဗ္ဗေ တေ ရူပါ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ’တိ ဧဝမေတံ ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဥပေက္ခာ။ ယာ ဧဝရူပါ ဥပေက္ခာ၊ ရူပံ သာ အတိဝတ္တတိ၊ တသ္မာ သာ ဥပေက္ခာ နေက္ခမ္မသိတာတိ ဝုစ္စတီ”တိ ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာဒိအာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ဣဋ္ဌေ အရဇ္ဇန္တဿ အနိဋ္ဌေ အဒုဿန္တဿ အသမပေက္ခနေ အမုယှန္တဿ ဥပ္ပန္နာ ဝိပဿနာဉာဏသမ္ပယုတ္တာ ဥပေက္ခာ **နေက္ခမ္မသိတဥပေက္ခာ** နာမ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကော စတုဘူမကဓမ္မပရိစ္ဆေဒေါ ကထိတော။ တတိယာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၁၁-နိရာမိသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇၉။ ဧကာဒသမေ **သာမိသာ**တိ ကိလေသာမိသေန သာမိသာ။ **နိရာမိသတရာ**တိ နိရာမိသာယပိ ဈာနပီတိယာ နိရာမိသတရာဝ။ နနု စ ဒွီသု ဈာနေသု ပီတိ မဟဂ္ဂတာပိ ဟောတိ လောကုတ္တရာပိ၊ ပစ္စဝေက္ခဏပီတိ လောကိယာဝ၊ သာ ကသ္မာ နိရာမိသတရာ ဇာတာတိ? သန္တပဏီတဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ဥပ္ပန္နတ္တာ။ ယထာ ဟိ ရာဇဝလ္လဘော စူဠုပဋ္ဌာကော အပ္ပဋိဟာရိကံ ယထာသုခံ ရာဇကုလံ ပဝိသန္တော သေဋ္ဌိသေနာပတိအာဒယော ပါဒေန ပဟရန္တောပိ န ဂဏေတိ။ ကသ္မာ? ရညော အာသန္နပရိစာရကတ္တာ။ ဣတိ သော တေဟိ ဥတ္တရိတရော ဟောတိ၊ ဧဝမယမ္ပိ သန္တပဏီတဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ဥပ္ပန္နတ္တာ လောကုတ္တရပီတိတောပိ ဥတ္တရိတရာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသဝါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဝိမောက္ခဝါရေ ပန ရူပပဋိသံယုတ္တော ဝိမောက္ခော အတ္တနော အာရမ္မဏဘူတေန ရူပါမိသဝသေနေဝ သာမိသော နာမ၊ အရူပပဋိသံယုတ္တော ရူပါမိသာဘာဝေန နိရာမိသော နာမာတိ။

ဝေဒနာသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

3. Mātugāmasaṁyutta

1. Paṭhamapeyyālavagga

1-2. Mātugāmasuttādivaṇṇanā

280-281. Mātugāmasaṁyuttassa paṭhame **aṅgehī**ti aguṇaṅgehi. **Na ca rūpavā**ti na rūpasampanno[1] virūpo duddasiko. **Na ca bhogavā**ti na bhogasampanno niddhano. **Na ca sīlavā**ti na sīlasampanno[2] dussīlo. **Alaso cā**ti kantanapacanādīni kammāni kātuṁ na sakkoti, kusīto ālasiyo nisinnaṭṭhāne nisinnova, ṭhitaṭhāne ṭhitova niddāyati eva. **Pajañcassa na labhatī**ti assa purisassa kulavaṁsapatiṭṭhāpakaṁ puttaṁ na labhati, vañjhitthī nāma hoti. Sukkapakkho vuttavipariyāyena veditabbo. Dutiyaṁ paṭhame vuttanayeneva parivattetabbaṁ.

3. Āveṇikadukkhasuttavaṇṇanā

282. Tatiye **āveṇikānī**ti pāṭipuggalikāni purisehi asādhāraṇāni. **Pāricariyan**ti paricārikabhāvaṁ.

4. Tīhidhammehisuttādivaṇṇanā

283-303. Catutthe **maccheramalapariyuṭṭhitenā**ti pubbaṇhasamayasmiṁ hi mātugāmo khīradadhisaṅgopanarandhanapacanādīni kātuṁ āraddho puttakehipi yāciyamāno kiñci dātuṁ na icchati. Tenetaṁ vuttaṁ "pubbaṇhasamayaṁ maccheramalapariyuṭṭhitena cetasā"ti. Majjhanhikasamaye pana mātugāmo kodhābhibhūtova hoti, antoghare kalahaṁ alabhanto paṭivissakagharampi gantvā kalahaṁ karoti, sāmikassa ca ṭhitanisinnaṭṭhānāni vilokento vicarati. Tena vuttaṁ "majjhanhikasamayaṁ issāpariyuṭṭhitena cetasā"ti. Sāyanhe panassā asaddhammapaṭisevanāya cittaṁ namati. Tena vuttaṁ "sāyanhasamayaṁ kāmarāgapariyuṭṭhitena cetasā"ti. Pañcamādīni uttānatthāneva.

---

1. Rūpavipanno (Sī, Syā)
2. Sīlavipanno (Sī, Syā)

၃-မာတုဂါမသံယုတ္တ

၁-ပဌမပေယျာလဝဂ္ဂ

၁-၂-မာတုဂါမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၈၀-၂၈၁။ မာတုဂါမသံယုတ္တဿ ပဌမေ **အင်္ဂေဟီ**တိ အဂုဏင်္ဂေဟိ။ **န စ ရူပဝါ**တိ န ရူပသမ္ပန္နော[1] ဝိရူပေါ ဒုဒ္ဒသိကော။ **န စ ဘောဂဝါ**တိ န ဘောဂသမ္ပန္နော နိဒ္ဓနော။ **န စ သီလဝါ**တိ န သီလသမ္ပန္နော[2] ဒုဿီလော။ **အလသော စာ**တိ ကန္တနပစနာဒီနိ ကမ္မာနိ ကာတုံ န သက္ကောတိ၊ ကုသီတော အာလသိယော နိသိန္နဋ္ဌာနေ နိသိန္နောဝ, ဌိတဋ္ဌာနေ ဌိတောဝ နိဒ္ဒါယတိ ဧဝ။ **ပဇဉ္စဿ န လဘတီ**တိ အဿ ပုရိသဿ ကုလဝံသပတိဋ္ဌာပကံ ပုတ္တံ န လဘတိ၊ ဝဉ္ဈိတ္ထီ နာမ ဟောတိ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒုတိယံ ပဌမေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပရိဝတ္တေတဗ္ဗံ။

၃-အာဝေဏိကဒုက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈၂။ တတိယေ **အာဝေဏိကာနီ**တိ ပါဋိပုဂ္ဂလိကာနိ ပုရိသေဟိ အသာဓာရဏာနိ။ **ပါရိစရိယ**န္တိ ပရိစာရိကဘာဝံ။

၄-တီဟိဓမ္မေဟိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၈၃-၃၀၃။ စတုတ္ထေ **မစ္ဆေရမလပရိယုဋ္ဌိတေနာ**တိ ပုဗ္ဗဏှသမယသ္မိံ ဟိ မာတုဂါမော ခီရဒဓိသင်္ဂေါပနရန္ဓနပစနာဒီနိ ကာတုံ အာရဒ္ဓေါ ပုတ္တကေဟိပိ ယာစိယမာနော ကိဉ္စိ ဒါတုံ န ဣစ္ဆတိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ "ပုဗ္ဗဏှသမယံ မစ္ဆေရမလပရိယုဋ္ဌိတေန စေတသာ"တိ။ မဇ္ဈန္ဟိကသမယေ ပန မာတုဂါမော ကောဓာဘိဘူတောဝ ဟောတိ၊ အန္တောဃရေ ကလဟံ အလဘန္တော ပဋိဝိဿကဃရမ္ပိ ဂန္တွာ ကလဟံ ကရောတိ၊ သာမိကဿ စ ဌိတနိသိန္နဋ္ဌာနာနိ ဝိလောကေန္တော ဝိစရတိ။ တေန ဝုတ္တံ "မဇ္ဈန္ဟိကသမယံ ဣဿာပရိယုဋ္ဌိတေန စေတသာ"တိ။ သာယနှေ ပနဿာ အသဒ္ဓမ္မပဋိသေဝနာယ စိတ္တံ နမတိ။ တေန ဝုတ္တံ "သာယနှသမယံ ကာမရာဂပရိယုဋ္ဌိတေန စေတသာ"တိ။ ပဉ္စမာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၁-ရူပဝိပန္နော (သီ၊ သျာ)
၂-သီလဝိပန္နော (သီ၊ သျာ)

3. Balavagga

1. Visāradasuttavaṇṇanā

304. Dasame **rūpabalan**ti-ādīsu rūpasampatti **rūpabalaṁ,** bhogasampatti **bhogabalaṁ,** ñātisampatti **ñātibalaṁ,** puttasampatti **puttabalaṁ,** sīlasampatti **sīlabalaṁ.** Pañcasīladasasīlāni akhaṇḍāni katvā rakkhantassa hi sīlasampattiyeva sīlabalaṁ nāma hoti. **Imāni kho bhikkhave pañca balānī**ti imāni pañca upatthambhanaṭṭhena balāni nāma vuccanti.

2-10. Pasayhasuttādivaṇṇanā

305-313. **Pasayhā**ti abhibhavitvā. **Abhibhuyya vattatī**ti abhibhavati ajjhottharati. **Neva rūpabalaṁ tāyatī**ti neva rūpabalaṁ tāyituṁ rakkhituṁ sakkoti. **Nāsenteva naṁ, kule na vāsentī**ti "dussīlā saṁbhinnācārā atikkantamariyādā"ti gīvāyaṁ gahetvā nīharanti, na tasmiṁ kule vāsenti. **Vāsenteva naṁ kule, na nāsentī**ti "kiṁ rūpena bhogādīhi vā, parisuddhasīlā esā ācārasampannā"ti ñatvā ñātakā tasmiṁ kule vāsentiyeva, na nāsenti. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Mātugāmasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

၃-ဗလဝဂ္ဂ

၁-ဝိသာရဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀၄။ ဒသမေ **ရူပဗလန္တိ**အာဒီသု ရူပသမ္ပတ္တိ **ရူပဗလံ၊** ဘောဂသမ္ပတ္တိ **ဘောဂဗလံ၊** ဉာတိသမ္ပတ္တိ **ဉာတိဗလံ၊** ပုတ္တသမ္ပတ္တိ **ပုတ္တဗလံ၊** သီလသမ္ပတ္တိ **သီလဗလံ။** ပဉ္စသီလဒသသီလာနိ အခဏ္ဍာနိ ကတွာ ရက္ခန္တဿ ဟိ သီလသမ္ပတ္တိယေဝ သီလဗလံ နာမ ဟောတိ။ **ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စ ဗလာနီ**တိ ဣမာနိ ပဉ္စ ဥပတ္ထမ္ဘနဋ္ဌေန ဗလာနိ နာမ ဝုစ္စန္တိ။

၂-၁၀-ပသယှသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၀၅-၃၁၃။ **ပသယှာ**တိ အဘိဘဝိတွာ။ **အဘိဘုယျ ဝတ္တတီ**တိ အဘိဘဝတိ အဇ္ဈောတ္ထရတိ။ **နေဝ ရူပဗလံ တာယတီ**တိ နေဝ ရူပဗလံ တာယိတုံ ရက္ခိတုံ သက္ကောတိ။ **နာသေန္တေဝ နံ၊ ကုလေ န ဝါသေန္တီ**တိ "ဒုဿီလာ သံဘိန္နာစာရာ အတိက္ကန္တမရိယာဒါ"တိ ဂီဝါယံ ဂဟေတွာ နီဟရန္တိ၊ န တသ္မိံ ကုလေ ဝါသေန္တိ။ **ဝါသေန္တေဝ နံ ကုလေ၊ န နာသေန္တီ**တိ "ကိံ ရူပေန ဘောဂါဒီဟိ ဝါ, ပရိသုဒ္ဓသီလာ ဧသာ အာစာရသမ္ပန္နာ"တိ ဉတွာ ဉာတကာ တသ္မိံ ကုလေ ဝါသေန္တိယေဝ၊ န နာသေန္တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

မာတုဂါမသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

4. Jambukhādakasaṁyutta

1. Nibbānapañhāsuttavaṇṇanā

314. Jambukhādakasaṁyutte **Jambukhādako paribbājako**ti evaṁnāmo therassa bhāgineyyo channaparibbājako. **Yo kho āvuso rāgakkhayo**ti nibbānaṁ āgamma rāgo khīyati, tasmā nibbānaṁ rāgakkhayoti vuccati. **Dosamohakkhayesupi** eseva nayo.

Yo pana imināva suttena kilesakkhayamattaṁ nibbānanti vadeyya, so vattabbo "kassa kilesānaṁ khayo, kiṁ attano, udāhu paresan"ti. Addhā "attano"ti vakkhati. Tato pucchitabbo "gotrabhuñāṇassa kiṁ ārammaṇan"ti. Jānamāno "nibbānan"ti vakkhati. Kiṁ pana gotrabhuñāṇakkhaṇe kilesā khīṇā khīyanti khīyissantīti. "Khīṇā"ti vā "khīyantī"ti vā na vattabbā, "khīyissantī"ti pana vattabbāti. Kiṁ pana tesu akhīṇesuyeva kilesesu gotrabhuñāṇaṁ kilesakkhayaṁ ārammaṇaṁ karotīti. Addhā evaṁ vutte niruttaro bhavissati.

Maggañāṇenāpi cetaṁ yojetabbaṁ. Maggakkhaṇepi hi kilesā "khīṇā"ti vā "khīyissantī"ti vā na vattabbā, "khīyantī"ti pana vattabbā[1], na ca akhīṇesuyeva kilesesu kilesakkhayo ārammaṇaṁ hoti, tasmā sampaṭicchitabbametaṁ. Yaṁ āgamma rāgādayo khīyanti, taṁ nibbānaṁ. Taṁ panetaṁ "rūpino dhammā arūpino dhammā"ti-ādīsu[2] dukesu arūpino dhammāti saṅgahitattā na kilesakkhayamattamevāti.

2. Arahattapañhāsuttavaṇṇanā

315. Arahattapañhabyākaraṇe yasmā arahatthaṁ rāgadosamohānaṁ khīṇante uppajjati, tasmā "rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo"ti vuttaṁ.

1. Maggakkhaṇepi hi kilesā khīyantīti na vuccanti, na ca akhīṇesuyeva kilesesu (Sī)
2. Abhi 1. 5 piṭṭhe.

၄-ဇမ္ဗုခါဒကသံယုတ္တ

၁-နိဗ္ဗာနပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁၄။ ဇမ္ဗုခါဒကသံယုတ္တေ **ဇမ္ဗုခါဒကော ပရိဗ္ဗာဇကော**တိ ဧဝံနာမော ထေရဿ ဘာဂိနေယျော ဆန္နပရိဗ္ဗာဇကော။ **ယော ခေါ အာဝုသော ရာဂက္ခယော**တိ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ ရာဂေါ ခီယတိ၊ တသ္မာ နိဗ္ဗာနံ ရာဂက္ခယောတိ ဝုစ္စတိ။ **ဒေါသမောဟက္ခယေသုပိ** ဧသေဝ နယော။

ယော ပန ဣမိနာဝ သုတ္တေန ကိလေသက္ခယမတ္တံ နိဗ္ဗာနန္တိ ဝဒေယျ၊ သော ဝတ္တဗ္ဗော "ကဿ ကိလေသာနံ ခယော၊ ကိံ အတ္တနော, ဥဒါဟု ပရေသ"န္တိ။ အဒ္ဓါ "အတ္တနော"တိ ဝက္ခတိ။ တတော ပုစ္ဆိတဗ္ဗော "ဂေါတြဘုဉာဏဿ ကိံ အာရမ္မဏ"န္တိ။ ဇာနမာနော "နိဗ္ဗာန"န္တိ ဝက္ခတိ။ ကိံ ပန ဂေါတြဘုဉာဏက္ခဏေ ကိလေသာ ခီဏာ ခီယန္တိ ခီယိဿန္တီတိ။ "ခီဏာ"တိ ဝါ "ခီယန္တီ"တိ ဝါ န ဝတ္တဗ္ဗာ၊ "ခီယိဿန္တီ"တိ ပန ဝတ္တဗ္ဗာတိ။ ကိံ ပန တေသု အခီဏေသုယေဝ ကိလေသေသု ဂေါတြဘုဉာဏံ ကိလေသက္ခယံ အာရမ္မဏံ ကရောတီတိ။ အဒ္ဓါ ဧဝံ ဝုတ္တေ နိရုတ္တရော ဘဝိဿတိ။

မဂ္ဂဉာဏေနာပိ စေတံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ မဂ္ဂက္ခဏေပိ ဟိ ကိလေသာ "ခီဏာ"တိ ဝါ "ခီယိဿန္တီ"တိ ဝါ န ဝတ္တဗ္ဗာ၊ "ခီယန္တီ"တိ ပန ဝတ္တဗ္ဗာ[၁]၊ န စ အခီဏေသုယေဝ ကိလေသေသု ကိလေသက္ခယော အာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ တသ္မာ သမ္ပဋိစ္ဆိတဗ္ဗမေတံ။ ယံ အာဂမ္မ ရာဂါဒယော ခီယန္တိ၊ တံ နိဗ္ဗာနံ။ တံ ပနေတံ "ရူပိနော ဓမ္မာ အရူပိနော ဓမ္မာ"တိအာဒီသု[၂] ဒုကေသု အရူပိနော ဓမ္မာတိ သင်္ဂဟိတတ္တာ န ကိလေသက္ခယမတ္တမေဝါတိ။

၂-အရဟတ္တပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁၅။ အရဟတ္တပဉှဗျာကရဏေ ယသ္မာ အရဟတ္တံ ရာဂဒေါသမောဟာနံ ခီဏန္တေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ "ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယော"တိ ဝုတ္တံ။

၁-မဂ္ဂက္ခဏေပိ ဟိ ကိလေသာ ခီယန္တီတိ န ဝုစ္စန္တိ၊ န စ အခီဏေသုယေဝ ကိလေသေသု (သီ)
၂-အဘိ ၁-၅-ပိဋ္ဌေ။

3-15. Dhammavādīpañhāsuttādivaṇṇanā

316-328. **Te loke sugatā**ti te rāgādayo pahāya gatattā suṭṭhu gatāti sugatā. **Dukkhassa kho āvuso pariññatthan**ti vaṭṭadukkhassa parijānanatthaṁ. **Dukkhatā**ti dukkhasabhāvo. **Dukkhadukkhatā**ti-ādīsu dukkhasaṅkhātā dukkhasabhāvo dukkhadukkhatā. Sesapadadvayepi eseva nayo.

16. Dukkarapañhāsuttavaṇṇanā

329. **Abhiratī**ti pabbajjāya anukkaṇṭhanatā. **Naciraṁ āvuso**ti āvuso dhammānudhammappaṭipanno bhikkhu “pāto anusiṭṭho sāyaṁ visesamadhigamissati, sāyaṁ anusiṭṭho pāto visesamadhigamissatī”ti[1] vuttattā ghaṭento vāyamanto nacirassaṁ lahuyeva arahaṁ assa, arahatte patiṭṭhaheyyāti dasseti. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Jambukhādakasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Sāmaṇḍakasaṁyuttavaṇṇanā

330-331. Sāmaṇḍakasaṁyuttepi imināva nayena attho veditabbo.

Sāmaṇḍakasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Ma 2. 300 piṭṭhe.

၃-၁၅-ဓမ္မဝါဒီပဉှာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၁၆-၃၂၈။ **တေ လောကေ သုဂတာ**တိ တေ ရာဂါဒယော ပဟာယ ဂတတ္တာ သုဋ္ဌု ဂတာတိ သုဂတာ။ **ဒုက္ခဿ ခေါ အာဝုသော ပရိညတ္ထန္တိ** ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပရိဇာနနတ္ထံ။ **ဒုက္ခတာ**တိ ဒုက္ခသဘာဝေါ။ **ဒုက္ခဒုက္ခတာ**တိ-အာဒီသု ဒုက္ခသင်္ခါတော ဒုက္ခသဘာဝေါ ဒုက္ခဒုက္ခတာ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။

၁၆-ဒုက္ကရပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂၉။ **အဘိရတီ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အနုက္ကဏ္ဌနတာ။ **နစိရံ အာဝုသော**တိ အာဝုသော ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နော ဘိက္ခု “ပါတော အနုသိဋ္ဌော သာယံ ဝိသေသမဓိဂမိဿတိ၊ သာယံ အနုသိဋ္ဌော ပါတော ဝိသေသမဓိဂမိဿတီ”တိ[1] ဝုတ္တတ္တာ ဃဋေန္တော ဝါယမန္တော နစိရဿံ လဟုယေဝ အရဟံ အဿ၊ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟေယျာတိ ဒဿေတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဇမ္ဗုခါဒကသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သာမဏ္ဍကသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၃၀-၃၃၁။ သာမဏ္ဍကသံယုတ္တေပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သာမဏ္ဍကသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-မ ၂-၃၀၀-ပိဋ္ဌေ။

6. Moggallānasaṁyutta

1-8. Paṭhamajhānapañhāsuttādivaṇṇanā

332-339. Moggallānasaṁyutte **kāmasahagatā**ti pañcanīvaraṇasahagatā. Tassa hi paṭhamajjhānavuṭṭhitassa pañca nīvaraṇāni santato upaṭṭhahiṁsu. Tenassa taṁ paṭhamajjhānaṁ hānabhāgiyaṁ nāma ahosi. Taṁ pamādaṁ ñatvā Satthā “mā pamādo”ti ovādaṁ adāsi. Dutiyajjhānādīsupi imināva nayena attho veditabbo. Ārammaṇasahagatameva hettha “sahagatan”ti vuttaṁ.

9. Animittapañhāsuttavaṇṇanā

340. **Animittaṁ cetosamādhin**ti niccanimittādīni pahāya pavattaṁ vipassanāsamādhiṁ yeva sandhāyetaṁ vuttanti. **Nimittānusāri viññāṇaṁ hotī**ti evaṁ iminā vipassanāsamādhivihārena viharato vipassanāñāṇe tikkhe sūre vahamāne. Yathā nāma purisassa tikhiṇena pharasunā rukkhaṁ chindantassa “suṭṭhu vata me pharasu vahatī”ti khaṇe khaṇe pharasudhāraṁ olokentassa chejjakiccaṁ na nipphajjati, evaṁ therassāpi “sūraṁ vata me hutvā ñāṇaṁ vahatī”ti vipassanaṁ ārabbha nikanti uppajjati, atha vipassanākiccaṁ sādhetuṁ nāsakkhi. Taṁ sandhāya vuttaṁ “nimittānusāri viññāṇaṁ hotī”ti. **Sabbanimittānaṁ amanasikārā animittaṁ cetosamādhiṁ upasampajja vihāsin**ti sabbesaṁ niccasukha-attanimittānaṁ amanasikārena animittaṁ vuṭṭhānagāminivipassanāsampayuttaṁ cetosamādhiṁ nibbānārammaṇaṁ uparimaggaphalasamādhiṁ upasampajja vihāsiṁ.

10-11. Sakkasuttādivaṇṇanā

341-342. **Aveccappasādenā**ti acalappasādena. **Dasahi ṭhānehī**ti dasahi kāraṇehi. **Adhigaṇhantī**ti abhibhavanti, atikkamitvā tiṭṭhanti. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Moggallānasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

၆-မောဂ္ဂလ္လာနသံယုတ္တ

၁-၈-ပဌမဇ္ဈာနပဉှာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၃၂-၃၃၉။ မောဂ္ဂလ္လာနသံယုတ္တေ **ကာမသဟဂတာ**တိ ပဉ္စနီဝရဏသဟဂတာ။ တဿ ဟိ ပဌမဇ္ဈာနဝုဋ္ဌိတဿ ပဉ္စ နီဝရဏာနိ သန္တတော ဥပဋ္ဌဟိံသု။ တေနဿ တံ ပဌမဇ္ဈာနံ ဟာနဘာဂိယံ နာမ အဟောသိ။ တံ ပမာဒံ ဉတွာ သတ္ထာ “မာ ပမာဒေါ”တိ ဩဝါဒံ အဒါသိ။ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒီသုပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏသဟဂတမေဝ ဟေတ္ထ “သဟဂတ”န္တိ ဝုတ္တံ။

၉-အနိမိတ္တပဉှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄၀။ **အနိမိတ္တံ စေတောသမာဓိ**န္တိ နိစ္စနိမိတ္တာဒီနိ ပဟာယ ပဝတ္တံ ဝိပဿနာသမာဓိံယေဝ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တန္တိ။ **နိမိတ္တာနုသာရိ ဝိညာဏံ ဟောတီ**တိ ဧဝံ ဣမိနာ ဝိပဿနာသမာဓိဝိဟာရေန ဝိဟရတော ဝိပဿနာဉာဏေ တိက္ခေ သူရေ ဝဟမာနေ။ ယထာ နာမ ပုရိသဿ တိခိဏေန ဖရသုနာ ရုက္ခံ ဆိန္ဒန္တဿ “သုဋ္ဌု ဝတ မေ ဖရသု ဝဟတီ”တိ ခဏေ ခဏေ ဖရသုဓာရံ ဩလောကေန္တဿ ဆေဇ္ဇကိစ္စံ န နိပ္ဖဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ထေရဿာပိ “သူရံ ဝတ မေ ဟုတွာ ဉာဏံ ဝဟတီ”တိ ဝိပဿနံ အာရဗ္ဘ နိကန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အထ ဝိပဿနာကိစ္စံ သာဓေတုံ နာသက္ခိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “နိမိတ္တာနုသာရိ ဝိညာဏံ ဟောတီ”တိ။ **သဗ္ဗနိမိတ္တာနံ အမနသိကာရာ အနိမိတ္တံ စေတောသမာဓိံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသိ**န္တိ သဗ္ဗေသံ နိစ္စသုခအတ္တနိမိတ္တာနံ အမနသိကာရေန အနိမိတ္တံ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တံ စေတောသမာဓိံ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဥပရိမဂ္ဂဖလသမာဓိံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသိံ။

၁၀-၁၁-သက္ကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၄၁-၃၄၂။ **အဝေစ္စပ္ပသာဒေနာ**တိ အစလပ္ပသာဒေန။ **ဒသဟိ ဌာနေဟီ**တိ ဒသဟိ ကာရဏေဟိ။ **အဓိဂဏှန္တီ**တိ အဘိဘဝန္တိ၊ အတိက္ကမိတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

မောဂ္ဂလ္လာနသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

7. Cittasaṁyutta

1. Saṁyojanasuttavaṇṇanā

343. Cittasaṁyuttassa paṭhame **Macchikāsaṇḍe**ti evaṁnāmake vanasaṇḍe. **Ayamantarākathā udapādī**ti porāṇakattherā atiracchānakathā honti, nisinnanisinnaṭṭhāne pañhaṁ samuṭṭhāpetvā ajānantā pucchanti, jānantā vissajjenti, tena nesaṁ ayaṁ kathā udapādi. **Migapathakan**ti evaṁnāmakaṁ attano bhogagāmaṁ. So kira Ambāṭakārāmassa piṭṭhibhāge hoti. **Tenupasaṅkamī**ti "therānaṁ pañhaṁ vissajjetvā phāsuvihāraṁ katvā dassāmī"ti cintetva upasaṅkami. **Gambhīre Buddhavacane**ti atthagambhīre ceva dhammagambhīre ca Buddhavacane. **Paññācakkhu kamatī**ti ñāṇacakkhu vahati pavattati.

2. Paṭhama-isidattasuttavaṇṇanā

344. Dutiye **āyasmanaṁ theran**ti tesu theresu jeṭṭhakaṁ mahātheraṁ. **Tuṇhī ahosī**ti jānantopi avisāradattā na kiñci byāhari. **Byākaromahaṁ bhante**ti "ayaṁ thero neva attanā byākaroti, na aññe ajjhesati, upāsakopi bhikkhusaṁghaṁ viheseti, ahametaṁ byākaritvā phāsuvihāraṁ katvā dassāmī"ti cintetvā āsanato vuṭṭhāya therassa santikaṁ gantvā evaṁ okāsamakāsi, katāvakāso pana attano āsane nisīditvā byākāsi.

Sahatthāti sahatthena. **Santappesī**ti yāvadicchakaṁ dento suṭṭhu tappesi. **Sampavāresī**ti "alaṁ alan"ti hatthasaññāya ceva vācāya ca paṭikkhipāpesi. **Onītapattapāṇino**ti pāṇito apanītapattā dhovitvā thavikāya osāpetvā aṁse laggitapattāti attho.

3. Dutiya-isidattasuttavaṇṇanā

345. Tatiye **Avantiyā**ti Dakkhiṇāpathe Avantiraṭṭhe. **Kalyāṇaṁ vuccatī**ti "catūhi paccayehi paṭijaggissāmī"ti vacanaṁ niddosaṁ anavajjaṁ vuccati tayā upāsakāti adhippāyena vadati.

၇—စိတ္တသံယုတ္တ

၁-သံယောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄၃။ စိတ္တသံယုတ္တဿ ပဌမေ **မစ္ဆိကာသဏ္ဍေ**တိ ဧဝံနာမကေ ဝနသဏ္ဍေ။ **အယမန္တရာကထာ ဥဒပါဒီ**တိ ပေါရာဏကတ္ထေရာ အတိရစ္ဆာနကထာ ဟောန္တိ၊ နိသိန္နနိသိန္နဋ္ဌာနေ ပဉှံ သမုဋ္ဌာပေတွာ အဇာနန္တာ ပုစ္ဆန္တိ၊ ဇာနန္တာ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ၊ တေန နေသံ အယံ ကထာ ဥဒပါဒိ။ **မိဂပထက**န္တိ ဧဝံနာမကံ အတ္တနော ဘောဂဂါမံ။ သော ကိရ အမ္ဗာဋကာရာမဿ ပိဋ္ဌိဘာဂေ ဟောတိ။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ “ထေရာနံ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဖာသုဝိဟာရံ ကတွာ ဒဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ဥပသင်္ကမိ။ **ဂမ္ဘီရေ ဗုဒ္ဓဝစနေ**တိ အတ္ထဂမ္ဘီရေ စေဝ ဓမ္မဂမ္ဘီရေ စ ဗုဒ္ဓဝစနေ။ **ပညာစက္ခု ကမတီ**တိ ဉာဏစက္ခု ဝဟတိ ပဝတ္တတိ။

၂-ပဌမဣသိဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄၄။ ဒုတိယေ **အာယသ္မန္တံ ထေရ**န္တိ တေသု ထေရေသု ဇေဋ္ဌကံ မဟာထေရံ။ **တုဏှီ အဟောသီ**တိ ဇာနန္တောပိ အဝိသာရဒတ္တာ န ကိဉ္စိ ဗျာဟရိ။ **ဗျာကရောမဟံ ဘန္တေ**တိ “အယံ ထေရော နေဝ အတ္တနာ ဗျာကရောတိ၊ န အညေ အဇ္ဈေသတိ၊ ဥပါသကောပိ ဘိက္ခုသံဃံ ဝိဟေသေတိ၊ အဟမေတံ ဗျာကရိတွာ ဖာသုဝိဟာရံ ကတွာ ဒဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ အာသနတော ဝုဋ္ဌာယ ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဧဝံ ဩကာသမကာသိ၊ ကတာဝကာသော ပန အတ္တနော အာသနေ နိသီဒိတွာ ဗျာကာသိ။

သဟတ္ထာတိ သဟတ္ထေန။ **သန္တပ္ပေသီ**တိ ယာဝဒိစ္ဆကံ ဒေန္တော သုဋ္ဌု တပ္ပေသိ။ **သမ္ပဝါရေသီ**တိ “အလံ အလ”န္တိ ဟတ္ထသညာယ စေဝ ဝါစာယ စ ပဋိက္ခိပါပေသိ။ **ဩနီတပတ္တပါဏိနော**တိ ပါဏိတော အပနီတပတ္တာ ဓောဝိတွာ ထဝိကာယ ဩသာပေတွာ အံသေ လဂ္ဂိတပတ္တာတိ အတ္ထော။

၃-ဒုတိယဣသိဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄၅။ တတိယေ **အဝန္တိယာ**တိ ဒက္ခိဏာပထေ အဝန္တိရဋ္ဌေ။ **ကလျာဏံ ဝုစ္စတီ**တိ “စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ပဋိဇဂ္ဂိဿာမီ”တိ ဝစနံ နိဒ္ဒေသံ အနဝဇ္ဇံ ဝုစ္စတိ တယာ ဥပါသကာတိ အဓိပ္ပာယေန ဝဒတိ။

4. Mahakapāṭihāriyasuttavaṇṇanā

346. Catutthe **sesakaṁ vissajjethā**ti tassa kira therehi saddhiṁyeva kaṁsathālaṁ pamajjitvā pāyāsaṁ vaḍḍhetvā adaṁsu, so bhuttapāyāso therehiyeva saddhiṁ gantukāmo cintesi "ghare tāva upāsikā sesakaṁ vicāreti, idha panime dāsakammakārā mayā avuttā na vicāressanti, evāyaṁ paṇītapāyāso nassissatī"ti tesaṁ anujānanto evamāha. **Kuthitan**ti kudhitaṁ[1], heṭṭhā santattāya vālikāya upari ātapena ca atitikhiṇanti attho. Idaṁ pana Tepiṭake Buddhavacane asambhinnapadaṁ. **Paveliyamānenā**ti paṭiliyamānena[2]. **Sādhu khvassa bhante**ti "phāsuvihāraṁ karissāmi nesan"ti cintetvā evamāha.

Iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkharīti adhiṭṭhāniddhiṁ akāsi. Ettha ca "mandamando sītakavāto vāyatu, abbhamaṇḍapaṁ[3] katvā devo ekamekaṁ phusāyatū"ti evaṁ nānāparikammaṁ "savāto devo vassatū"ti evaṁ adhiṭṭhānaṁ ekatopi hoti. "Savāto devo vassatū"ti ekatoparikammaṁ, "mandamando sītakavāto vāyatu, abbhamaṇḍapaṁ katvā devo ekamekaṁ phusāyatū"ti evaṁ nānā-adhiṭṭhānaṁ hoti. Vuttanayeneva nānāparikammaṁ nānadhiṭṭhānaṁ, ekato parikammaṁ ekato adhiṭṭhānampi hotiyeva. Yathā tathā karontassa pana pādakajjhānato vuṭṭhāya kataparikammassa parikammānantarena mahaggata-adhiṭṭhānacitteneva taṁ ijjhati. **Okāsesī**ti[4] vippakiri.

5. Paṭhamakāmabhūsuttavaṇṇanā

347. Pañcame **nelaṅgo**ti niddoso. **Setapacchādo**ti setapaṭicchādano. **Anīghan**ti niddukkhaṁ. **Muhuttaṁ tuṇhī hutvā**ti tassa atthapekkhanatthaṁ tīṇi piṭakāni kaṇṇe kuṇḍalaṁ viya sañcālento "ayaṁ imassa attho, ayaṁ imassa attho"ti upaparikkhaṇatthaṁ muhuttaṁ tuṇhī hutvā. **Vimuttiyā**ti arahattaphalavimuttiyā. Imaṁ pana pañhaṁ kathento upāsako dukkaraṁ akāsi. Sammāsambuddho hi "passatha no tumhe bhikkhave etaṁ

1. Kuṭṭhitanti kuthitaṁ (Sī, Syā) 2. Paṭilīyamānena (Sī, Syā)
3. Abbhāmaṇḍalaṁ (Sī, Syā) 4. Otāsedhīti (Sī)

၄-မဟာကပါဋိဟာရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄၆။ စတုတ္ထေ **သေသကံ ဝိဿဇ္ဇေထာ**တိ တဿ ကိရ ထေရေဟိ သဒ္ဓိံယေဝ ကံသထာလံ ပမဇ္ဇိတွာ ပါယာသံ ဝဍ္ဎေတွာ အဒံသု၊ သော ဘုတ္တပါယာသော ထေရေဟိယေဝ သဒ္ဓိံ ဂန္တုကာမော စိန္တေသိ “ဃရေ တာဝ ဥပါသိကာ သေသကံ ဝိစာရေတိ၊ ဣဓ ပနိမေ ဒါသကမ္မကာရာ မယာ အဝုတ္တာ န ဝိစာရေဿန္တိ၊ ဧဝါယံ ပဏီတပါယာသော နဿိဿတီ”တိ တေသံ အနုဇာနန္တော ဧဝမာဟ။ **ကုထိတ**န္တိ ကုဓိတံ[၁]၊ ဟေဋ္ဌာ သန္တတ္တာယ ဝါလိကာယ ဥပရိ အာတပေန စ အတိတိခိဏန္တိ အတ္ထော။ ဣဒံ ပန တေပိဋကေ ဗုဒ္ဓဝစနေ အသမ္ဘိန္နပဒံ။ **ပဝေလိယမာနေနာ**တိ ပဋိလိယမာနေန[၂]။ **သာဓု ခွဿ ဘန္တေ**တိ “ဖာသုဝိဟာရံ ကရိဿာမိ နေသ”န္တိ စိန္တေတွာ ဧဝမာဟ။

ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရီတိ အဓိဋ္ဌာနိဒ္ဓိံ အကာသိ။ ဧတ္ထ စ “မန္ဒမန္ဒော သီတကဝါတော ဝါယတု၊ အဗ္ဘမဏ္ဍပံ[၃] ကတွာ ဒေဝေါ ဧကမေကံ ဖုသာယတူ”တိ ဧဝံ နာနာပရိကမ္မံ “သဝါတော ဒေဝေါ ဝဿတူ”တိ ဧဝံ အဓိဋ္ဌာနံ ဧကတောပိ ဟောတိ။ ‘‘သဝါတော ဒေဝေါ ဝဿတူ’’တိ ဧကတောပရိကမ္မံ, မန္ဒမန္ဒော သီတကဝါတော ဝါယတု၊ အဗ္ဘမဏ္ဍပံ ကတွာ ဒေဝေါ ဧကမေကံ ဖုသာယတူ”တိ ဧဝံ နာနာအဓိဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဝုတ္တနယေနေဝ နာနာပရိကမ္မံ နာနာဓိဋ္ဌာနံ, ဧကတော ပရိကမ္မံ ဧကတော အဓိဋ္ဌာနမ္ပိ ဟောတိယေဝ။ ယထာ တထာ ကရောန္တဿ ပန ပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ကတပရိကမ္မဿ ပရိကမ္မာနန္တရေန မဟဂ္ဂတအဓိဋ္ဌာနစိတ္တေနေဝ တံ ဣဇ္ဈတိ။ **ဩကာသေသီ**တိ[၄] ဝိပ္ပကိရိ။

၅-ပဌမကာမဘူသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄၇။ ပဉ္စမေ **နေလင်္ဂေါ**တိ နိဒ္ဒေါသော။ **သေတပစ္ဆာဒေါ**တိ သေတပဋိစ္ဆာဒနော။ **အနီဃ**န္တိ နိဒ္ဒုက္ခံ။ **မုဟုတ္တံ တုဏှီ ဟုတွာ**တိ တဿ အတ္ထပေက္ခနတ္ထံ တီဏိ ပိဋကာနိ ကဏ္ဏေ ကုဏ္ဍလံ ဝိယ သဉ္စာလေန္တော “အယံ ဣမဿ အတ္ထော၊ အယံ ဣမဿ အတ္ထော’’တိ ဥပပရိက္ခဏတ္ထံ မုဟုတ္တံ တုဏှီ ဟုတွာ။ **ဝိမုတ္တိယာ**တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ။ ဣမံ ပန ပဉှံ ကထေန္တော ဥပါသကော ဒုက္ကရံ အကာသိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟိ “ပဿထ နော တုမှေ ဘိက္ခဝေ ဧတံ

၁-ကုဋ္ဌိတန္တိ ကုထိတံ (သီ၊ သျာ) ၂-ပဋိလီယမာနေန (သီ၊ သျာ)
၃-အဗ္ဘာမဏ္ဍလံ (သီ၊ သျာ) ၄-ဩတာသေဓီတိ (သီ)

bhikkhuṁ āgacchantaṁ odātakaṁ tanukaṁ tuṅganāsikan”ti[1] attano diṭṭhena kathesi. Ayaṁ pana nayaggāhena “arahato etaṁ adhivacanan”ti āha.

6. Dutiyakāmabhūsutta[2] vaṇṇanā

348. Chaṭṭhe **kati nu kho bhante saṅkhārā**ti ayaṁ kira gahapati nirodhaṁ valañjeti, tasmā “nirodhapādake saṅkhāre pucchissāmī”ti cintetvā evamāha. Theropissa adhippāyaṁ ñatvā puññābhisaṅkhārādīsu anekesu saṅkhāresu vijjamānesupi kāyasaṅkhārādayova ācikkhanto **tayo kho gahapatī**ti-ādimāha. Tattha kāyappaṭibaddhattā kāyena saṅkharīyati nibbattīyatīti **kāyasaṅkhāro.** Vācāya saṅkharoti nibbattetīti[3] **vacīsaṅkhāro.** Cittappaṭibaddhattā cittena saṅkharīyati nibbattīyatīti **cittasaṅkhāro.**

Katamo pana bhanteti idha kiṁ pucchati? “Ime saṅkhārā aññamaññaṁ missā āluḷitā avibhūtā duddīpanā. Tathā hi kāyadvāre ādānaggahaṇamuñcanacopanāni pāpetvā uppannā aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā dvādasa akusalacetanāti evaṁ kusalākusalā vīsati cetanāpi, assāsapassāsāpi **kāyasaṅkhāro**tveva vuccanti. Vacīdvāre hanusañcopanaṁ vacībhedaṁ pāpetvā uppannā vuttappakārāva vīsati cetanāpi vitakkavicārāpi **vacīsaṅkhāro**tveva vuccanti. Kāyavacīdvāresu copanaṁ apatvā raho nisinnassa cintayato uppannā kusalākusalā ekūnatiṁsacetanāpi, saññā ca vedanā cāti ime dve dhammāpi **cittasaṅkhāro**tveva vuccanti. Evaṁ ime saṅkhārā aññamaññaṁ missā āluḷitā avibhūtā duddīpanā, te pākaṭe vibhūte katvā kathāpessāmī”ti pucchi.

Kasmā pana bhanteti idha kāyasaṅkhārādīnāmassa padatthaṁ pucchati. Tassa vissajjane **kāyappaṭibaddhā**ti kāyanissitā. Kāye sati honti, asati na honti. **Cittappaṭibaddhā**ti cittanissitā. Citte sati honti, asati na honti.

---

1. Saṁ 1. 471 piṭṭhe.
2. Aṭṭhakathāsu vedallaṅgappakāsanaṭṭhāne “saṅkhārabhājanīyan”ti imassa nāmaṁ gahitaṁ. (Vi-Ṭṭha 1. 22; Dī-Ṭṭha 1. 25; Abhi-Ṭṭha 1. 27 piṭṭhesu)
3. Saṅkharīyati nibbattīyatīti (Sī) Ma-Ṭṭha 2. 263 piṭṭhepi passitabbaṁ.

ဘိက္ခုံ အာဂစ္ဆန္တံ ဩဒါတကံ တနုကံ တုင်္ဂနာသိက”န္တိ[၁] အတ္တနော ဒိဋ္ဌေန ကထေသိ။ အယံ ပန နယဂ္ဂါဟေန “အရဟတော ဧတံ အဓိဝစန”န္တိ အာဟ။

၆-ဒုတိယကာမဘူသုတ္တ[၂]ဝဏ္ဏနာ

၃၄၈။ ဆဋ္ဌေ **ကတိ နု ခေါ ဘန္တေ သင်္ခါရာ**တိ အယံ ကိရ ဂဟပတိ နိရောဓံ ဝလဉ္ဇေတိ၊ တသ္မာ “နိရောဓပါဒကေ သင်္ခါရေ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ဧဝမာဟ။ ထေရောပိဿ အဓိပ္ပါယံ ဉတွာ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒီသု အနေကေသု သင်္ခါရေသု ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ ကာယသင်္ခါရာဒယောဝ အာစိက္ခန္တော **တယော ခေါ ဂဟပတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓတ္တာ ကာယေန သင်္ခရီယတိ နိဗ္ဗတ္တီယတီတိ **ကာယသင်္ခါရော။** ဝါစာယ သင်္ခရောတိ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ[၃] **ဝစီသင်္ခါရော။** စိတ္တပ္ပဋိဗဒ္ဓတ္တာ စိတ္တေန သင်္ခရီယတိ နိဗ္ဗတ္တီယတီတိ **စိတ္တသင်္ခါရော။**

ကတမော ပန ဘန္တေတိ ဣဓ ကိံ ပုစ္ဆတိ? “ဣမေ သင်္ခါရာ အညမညံ မိဿာ အာလုဠိတာ အဝိဘူတာ ဒုဒ္ဒီပနာ။ တထာ ဟိ ကာယဒွါရေ အာဒါနဂ္ဂဟဏမုဉ္စနစောပနာနိ ပါပေတွာ ဥပ္ပန္နာ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ ဒွါဒသ အကုသလစေတနာတိ ဧဝံ ကုသလာကုသလာ ဝီသတိ စေတနာပိ, အဿာသပဿာသာပိ **ကာယသင်္ခါရော**တွေဝ ဝုစ္စန္တိ။ ဝစီဒွါရေ ဟနုသဉ္စောပနံ ဝစီဘေဒံ ပါပေတွာ ဥပ္ပန္နာ ဝုတ္တပ္ပကာရာဝ ဝီသတိ စေတနာပိ ဝိတက္ကဝိစာရာပိ **ဝစီသင်္ခါရော**တွေဝ ဝုစ္စန္တိ။ ကာယဝစီဒွါရေသု စောပနံ အပတွာ ရဟော နိသိန္နဿ စိန္တယတော ဥပ္ပန္နာ ကုသလာကုသလာ ဧကူနတိံသစေတနာပိ, သညာ စ ဝေဒနာ စာတိ ဣမေ ဒွေ ဓမ္မာပိ **စိတ္တသင်္ခါရော**တွေဝ ဝုစ္စန္တိ။ ဧဝံ ဣမေ သင်္ခါရာ အညမညံ မိဿာ အာလုဠိတာ အဝိဘူတာ ဒုဒ္ဒီပနာ၊ တေ ပါကဋေ ဝိဘူတေ ကတွာ ကထာပေဿာမီ”တိ ပုစ္ဆိ။

ကသ္မာ ပန ဘန္တေတိ ဣဓ ကာယသင်္ခါရာဒိနာမဿ ပဒတ္ထံ ပုစ္ဆတိ။ တဿ ဝိဿဇ္ဇနေ **ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓါ**တိ ကာယနိဿိတာ။ ကာယေ သတိ ဟောန္တိ၊ အသတိ န ဟောန္တိ။ **စိတ္တပ္ပဋိဗဒ္ဓါ**တိ စိတ္တနိဿိတာ။ စိတ္တေ သတိ ဟောန္တိ၊ အသတိ န ဟောန္တိ။

၁-သံ ၁-၄၇၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-အဋ္ဌကထာသု ဝေဒလ္လင်္ဂပ္ပကာသနဋ္ဌာနေ “သင်္ခါရဘာဇနီယ”န္တိ ဣမဿ နာမံ ဂဟိတံ။ (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၅၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၇-ပိဋ္ဌေသု)
၃-သင်္ခရီယတိ နိဗ္ဗတ္တီယတီတိ (သီ) မ-ဋ္ဌ ၂-၂၆၃-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Idāni "kiṁ nu kho esa saññāvedayitanirodhaṁ valañjeti, no valañjeti, ciṇṇavasī vā tattha[1] no ciṇṇavasī"ti jānanatthaṁ pucchanto **kathaṁ pana bhante saññāvedayitanirodhasamāpatti hotī**ti āha. Tassa vissajjane **samāpajjissan**ti vā **samāpajjāmī**ti vā padadvayena nevasaññānāsaññāyatanasamāpattikālo kathito. **Samāpanno**ti padena antonirodho. Tathā purimehi dvīhi padehi sacittakakālo kathito, pacchimena acittakakālo.

Pubbeva tathā cittaṁ bhāvitaṁ hotīti nirodhasamāpattito pubbe addhānaparicchedakāleyeva "ettakaṁ kālaṁ acittako bhavissāmī"ti addhānaparicchedaṁ cittaṁ bhāvitaṁ hoti. **Yaṁ taṁ tathattāya upanetī**ti yaṁ pana evaṁ bhāvitaṁ cittaṁ, taṁ puggalaṁ tathattāya acittakabhāvāya upaneti. **Vacīsaṅkhāro paṭhamaṁ nirujjhatī**ti sesasaṅkhārehi paṭhamaṁ dutiyajjhāneyeva nirujjhati. **Tato kāyasaṅkhāro**ti tato paraṁ kāyasaṅkhāro catutthajjhāne nirujjhati. **Tato cittasaṅkhāro**ti tato paraṁ cittasaṅkhāro antonirodhe nirujjhati. **Āyū**ti rūpajīvitindriyaṁ. **Viparibhinnānī**ti upahatāni vinaṭṭhāni.

Tattha keci "nirodhasamāpannassa 'cittasaṅkhāro ca niruddho'ti vacanato cittaṁ aniruddhaṁ hoti, tasmā sacittakāpi ayaṁ samāpattī"ti vadanti. Te vattabbā—"vacīsaṅkhāropissa niruddho"ti vacanato vācā aniruddhā hoti, tasmā nirodhasamāpannena dhammampi kathentena sajjhāyampi karontena nisīditabbaṁ siyā. Yo cāyaṁ mato kālaṅkato, tassāpi cittasaṅkhāro niruddhoti vacanato cittaṁ aniruddhaṁ bhaveyya, tasmā kālaṅkate mātāpitaro vā arahante vā jhāpentena ānantariyakammaṁ kataṁ bhaveyya. Iti byañjane abhinivesaṁ akatvā ācariyānaṁ naye ṭhatvā attho upaparikkhitabbo. Attho hi paṭisaraṇaṁ, na byañjanaṁ.

Indriyāni vippassannānīti kiriyamayapavattasmiṁ hi vattamāne bahiddhārammaṇesu pasāde ghaṭṭentesu indriyāni kilamanti, upahatāni makkhitāni viya[2] honti vātādīhi uṭṭhitarajena catumahāpathe ṭhapita-ādāso viya. Yathā pana thavikāya pakkhipitvā mañjūsādīsu ṭhapito ādāso

1. Ciṇṇavasī tattha (Sī, Syā) 2. Pakkhittāni viya (Ka)

ဣဒါနိ "ကိံ နု ခေါ ဧသ သညာဝေဒယိတနိရောဓံ ဝလဉ္ဇေတိ, နော ဝလဉ္ဇေတိ၊ စိဏ္ဏဝသီ ဝါ တတ္ထ[၁] နော စိဏ္ဏဝသီ"တိ ဇာနနတ္ထံ ပုစ္ဆန္တော **ကထံ ပန ဘန္တေ သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိ ဟောတီ**တိ အာဟ။ တဿ ဝိဿဇ္ဇနေ **သမာပဇ္ဇိဿန္တိ** ဝါ **သမာပဇ္ဇာမီ**တိ ဝါ ပဒဒွယေန နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိကာလော ကထိတော။ **သမာပန္နော**တိ ပဒေန အန္တောနိရောဓော။ တထာ ပုရိမေဟိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ သစိတ္တကကာလော ကထိတော၊ ပစ္ဆိမေန အစိတ္တကကာလော။

ပုဗ္ဗေဝ တထာ စိတ္တံ ဘာဝိတံ ဟောတီတိ နိရောဓသမာပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒကာလေယေဝ "ဧတ္တကံ ကာလံ အစိတ္တကော ဘဝိဿာမီ"တိ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒံ စိတ္တံ ဘာဝိတံ ဟောတိ။ **ယံ တံ တထတ္တာယ ဥပနေတီ**တိ ယံ ပန ဧဝံ ဘာဝိတံ စိတ္တံ၊ တံ ပုဂ္ဂလံ တထတ္တာယ အစိတ္တကဘာဝါယ ဥပနေတိ။ **ဝစီသင်္ခါရော ပဌမံ နိရုဇ္ဈတီ**တိ သေသသင်္ခါရေဟိ ပဌမံ ဒုတိယဇ္ဈာနေယေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ **တတော ကာယသင်္ခါရော**တိ တတော ပရံ ကာယသင်္ခါရော စတုတ္ထဇ္ဈာနေ နိရုဇ္ဈတိ။ **တတော စိတ္တသင်္ခါရော**တိ တတော ပရံ စိတ္တသင်္ခါရော အန္တောနိရောဓေ နိရုဇ္ဈတိ။ **အာယူ**တိ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ **ဝိပရိဘိန္နာနီ**တိ ဥပဟတာနိ ဝိနဋ္ဌာနိ။

တတ္ထ ကေစိ "နိရောဓသမာပန္နဿ 'စိတ္တသင်္ခါရော စ နိရုဒ္ဓေါ'တိ ဝစနတော စိတ္တံ အနိရုဒ္ဓံ ဟောတိ၊ တသ္မာ သစိတ္တကာပိ အယံ သမာပတ္တီ"တိ ဝဒန္တိ။ တေ ဝတ္တဗ္ဗာ—"ဝစီသင်္ခါရောပိဿ နိရုဒ္ဓေါ"တိ ဝစနတော ဝါစာ အနိရုဒ္ဓါ ဟောတိ၊ တသ္မာ နိရောဓသမာပန္နေန ဓမ္မမ္ပိ ကထေန္တေန သဇ္ဈာယမ္ပိ ကရောန္တေန နိသီဒိတဗ္ဗံ သိယာ။ ယော စာယံ မတော ကာလင်္ကတော၊ တဿာပိ စိတ္တသင်္ခါရော နိရုဒ္ဓေါတိ ဝစနတော စိတ္တံ အနိရုဒ္ဓံ ဘဝေယျ၊ တသ္မာ ကာလင်္ကတေ မာတာပိတရော ဝါ အရဟန္တေ ဝါ ဈာပေန္တေန အာနန္တရိယကမ္မံ ကတံ ဘဝေယျ။ ဣတိ ဗျဉ္ဇနေ အဘိနိဝေသံ အကတွာ အာစရိယာနံ နယေ ဌတွာ အတ္ထော ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗော။ အတ္ထော ဟိ ပဋိသရဏံ, န ဗျဉ္ဇနံ။

ဣန္ဒြိယာနိ ဝိပ္ပသန္နာနီတိ ကိရိယမယပဝတ္တသ္မိံ ဟိ ဝတ္တမာနေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏေသု ပသာဒေ ဃဋ္ဋေန္တေသု ဣန္ဒြိယာနိ ကိလမန္တိ၊ ဥပဟတာနိ မက္ခိတာနိ ဝိယ[၂] ဟောန္တိ ဝါတာဒီဟိ ဥဋ္ဌိတရဇေန စတုမဟာပထေ ဌပိတအာဒါသော ဝိယ။ ယထာ ပန ထဝိကာယ ပက္ခိပိတွာ မဉ္ဇူသာဒီသု ဌပိတော အာဒါသော

၁-စိဏ္ဏဝသီ တတ္ထ (သီ၊ သျာ) ၂-ပက္ခိတ္တာနိ ဝိယ (က)

antoyeva virocati, evaṁ nirodhasamāpannassa bhikkhuno antonirodhe pañca pasādā ativiya virocanti. Tena vuttaṁ “indriyāni vippasannānī”ti.

Vuṭṭhahissanti vā **vuṭṭhahāmī**ti vā padadvayena antonirodhakālo kathito, **vuṭṭhito**ti padena phalasamāpattikālo. Tathā purimehi dvīhi padehi acittakakālo kathito, pacchimena sacittakakālo. **Pubbeva tathā cittaṁ bhāvitaṁ hotī**ti nirodhasamāpattito pubbe addhānaparicchedakāleyeva “ettakaṁ kālaṁ acittako hutvā tato paraṁ sacittako bhavissāmī”ti addhānaparicchedaṁ cittaṁ[1] bhāvitaṁ hoti. **Yaṁ taṁ tathattāya upanetī**ti yaṁ evaṁ bhāvitaṁ cittaṁ, taṁ puggalaṁ tathattāya sacittakabhāvāya upaneti. Iti heṭṭhā nirodhasamāpannakālo gahito, idha nirodhato vuṭṭhānakālo.

Idāni nirodhakathaṁ kathetuṁ kāloti nirodhakathā kathetabbā siyā. Sā panesā “dvīhi balehi samannāgatattā tayo ca[2] saṅkhārānaṁ paṭipassaddhiyā soḷasahi ñāṇacariyāhi navahi samādhicariyāhi vasībhāvatāpaññā nirodhasamāpattiyaṁ ñāṇan”ti mātikaṁ ṭhapetvā sabbākārena Visuddhimagge kathitā, tasmā tattha kathitanayeneva gahetabbā. Ko panāyaṁ nirodho nāma? Catunnaṁ khandhānaṁ paṭisaṅkhā appavatti. Atha kimatthametaṁ samāpajjantīti? Saṅkhārānaṁ pavatte ukkaṇṭhitā sattāhaṁ acittakā hutvā sukhaṁ viharissāma, diṭṭhadhammanibbānaṁ nāmetaṁ yadidaṁ nirodhoti etadatthaṁ samāpajjanti.

Cittasaṅkhāro paṭhamaṁ uppajjatīti nirodhā vuṭṭhahantassa hi phalasamāpatticittaṁ paṭhamaṁ uppajjati, taṁsampayuttaṁ saññañca vedanañca sandhāya “cittasaṅkhāro paṭhamaṁ uppajjatī”ti āha. **Tato kāyasaṅkhāro**ti tato paraṁ bhavaṅgasamaye kāyasaṅkhāro uppajjati.

Kiṁ pana phalasamāpatti assāsapassāse na samuṭṭhāpetīti? Samuṭṭhāpeti. Imassa pana catutthajjhānikā phalasamāpatti, sā na samuṭṭhāpeti. Kiṁ vā etena, phalasamāpatti paṭhamajjhānikā vā hotu dutiyatatiyacatutthajjhānikā vā, santasamāpattito vuṭṭhitassa bhikkhuno

1. Addhānaparicchedacittaṁ (Sī)
2. Tiṇṇaṁ (Sī, Syā, Ka) Visuddhi 2. 626 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

အန္တောယေဝ ဝိရောစတိ၊ ဧဝံ နိရောဓသမာပန္နဿ ဘိက္ခုနော အန္တောနိရောဓေ ပဉ္စ ပသာဒါ အတိဝိယ ဝိရောစန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဣန္ဒြိယာနိ ဝိပ္ပသန္နာနီ”တိ။

ဝုဋ္ဌဟိဿန္တိ ဝါ **ဝုဋ္ဌဟာမီ**တိ ဝါ ပဒဒွယေန အန္တောနိရောဓကာလော ကထိတော၊ **ဝုဋ္ဌိတော**တိ ပဒေန ဖလသမာပတ္တိကာလော။ တထာ ပုရိမေဟိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ အစိတ္တကကာလော ကထိတော၊ ပစ္ဆိမေန သစိတ္တကကာလော။ **ပုဗ္ဗေဝ တထာ စိတ္တံ ဘာဝိတံ ဟောတီ**တိ နိရောဓသမာပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒကာလေယေဝ “ဧတ္တကံ ကာလံ အစိတ္တကော ဟုတွာ တတော ပရံ သစိတ္တကော ဘဝိဿာမီ”တိ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒံ စိတ္တံ[1] ဘာဝိတံ ဟောတိ။ **ယံ တံ တထတ္တာယ ဥပနေတီ**တိ ယံ ဧဝံ ဘာဝိတံ စိတ္တံ၊ တံ ပုဂ္ဂလံ တထတ္တာယ သစိတ္တကဘာဝါယ ဥပနေတိ။ ဣတိ ဟေဋ္ဌာ နိရောဓသမာပန္နကာလော ဂဟိတော၊ ဣဓ နိရောဓတော ဝုဋ္ဌာနကာလော။

ဣဒါနိ နိရောဓကထံ ကထေတုံ ကာလောတိ နိရောဓကထာ ကထေတဗ္ဗာ သိယာ။ သာ ပနေသာ “ဒွီဟိ ဗလေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ တယော စ[2] သင်္ခါရာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ သောဠသဟိ ဉာဏစရိယာဟိ နဝဟိ သမာဓိစရိယာဟိ ဝသီဘာဝတာပညာ နိရောဓသမာပတ္တိယံ ဉာဏ”န္တိ မာတိကံ ဌပေတွာ သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ကထိတာ၊ တသ္မာ တတ္ထ ကထိတနယေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗာ။ ကော ပနာယံ နိရောဓော နာမ? စတုန္နံ ခန္ဓာနံ ပဋိသင်္ခါ အပ္ပဝတ္တိ။ အထ ကိမတ္ထမေတံ သမာပဇ္ဇန္တီတိ? သင်္ခါရာနံ ပဝတ္တေ ဥက္ကဏ္ဌိတာ သတ္တာဟံ အစိတ္တကာ ဟုတွာ သုခံ ဝိဟရိဿာမ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ နာမေတံ ယဒိဒံ နိရောဓောတိ ဧတဒတ္ထံ သမာပဇ္ဇန္တိ။

စိတ္တသင်္ခါရော ပဌမံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ ဟိ ဖလသမာပတ္တိစိတ္တံ ပဌမံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံသမ္ပယုတ္တံ သညဉ္စ ဝေဒနဉ္စ သန္ဓာယ “စိတ္တသင်္ခါရော ပဌမံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ အာဟ။ **တတော ကာယသင်္ခါရော**တိ တတော ပရံ ဘဝင်္ဂသမယေ ကာယသင်္ခါရော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

ကိံ ပန ဖလသမာပတ္တိ အဿာသပဿာသေ န သမုဋ္ဌာပေတီတိ? သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဣမဿ ပန စတုတ္ထဇ္ဈာနိကာ ဖလသမာပတ္တိ၊ သာ န သမုဋ္ဌာပေတိ။ ကိံ ဝါ ဧတေန၊ ဖလသမာပတ္တိ ပဌမဇ္ဈာနိကာ ဝါ ဟောတု ဒုတိယတတိယစတုတ္ထဇ္ဈာနိကာ ဝါ၊ သန္တသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတဿ ဘိက္ခုနော

၁-အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒစိတ္တံ (သီ)
၂-တိဏ္ဏံ (သီ၊ သျာ၊ က) ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၆၂၆-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

assāsapassāsā abbohārikā honti, tesaṁ abbohārikabhāvo **Sañjīvattheravatthunā** veditabbo. Sañjīvattherassa hi samāpattito[1] vuṭṭhāya kiṁsukapupphasadise vītaccitaṅgāre maddamānassa gacchato cīvare aṁsumattampi na jhāyi, usmākāramattampi nāhosi. Samāpattibalaṁ nāmetanti vadanti. Evameva santāya phalasamāpattiyā vuṭṭhitassa bhikkhuno assāsapassāsā abbohārikā hontīti[2] bhavaṅgasamayenevetaṁ kathitanti veditabbaṁ.

Tato vacīsaṅkhāroti tato paraṁ kiriyamayapavattavalañjanakāle vacīsaṅkhāro uppajjati. Kiṁ bhavaṅgaṁ vitakkavicāre na samuṭṭhāpetīti? Samuṭṭhāpeti. Taṁsamuṭṭhānā pana vitakkavicārā vācaṁ abhisaṅkhātuṁ na sakkontīti kiriyamayapavattavalañjanakālenevetaṁ kathitaṁ.

Suññato phassoti-ādayo saguṇenāpi ārammaṇenāpi kathetabbā. **Saguṇena** tāva suññatā nāma phalasamāpatti, tāya sahajātaphassaṁ sandhāya "suññato phasso"ti vuttaṁ. Animittappaṇihitesupi eseva nayo. **Ārammaṇena** pana nibbānaṁ rāgādīhi suññattā suññatā nāma, rāganimittādīnaṁ abhāvā animittaṁ, rāgadosamohappaṇidhīnaṁ abhāvā appaṇihitaṁ, suññataṁ nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā uppannaphalasamāpattisamphasso suññato nāma. Animittappaṇihitesupi eseva nayo.

Aparā āgamaniyakathā nāma hoti. Suññata-animitta-appaṇihitāti hi vipassanāpi vuccati. Tattha yo bhikkhu saṅkhāre aniccato pariggahetvā aniccato disvā aniccato vuṭṭhāti, tassa vuṭṭhānagāminivipassanā animittā nāma hoti. Yo dukkhato pariggahetvā dukkhato disvā dukkhato vuṭṭhāti, tassa appaṇihitā nāma. Yo anattato pariggahetvā anattato disvā anattato vuṭṭhāti, tassa suññatā nāma. Tattha animittavipassanāya maggo animitto nāma, animittamaggassa phalaṁ animittaṁ nāma, animittaphalasamāpattisahajāte phasse phusante "animitto phasso phusatī"ti vuccati. Appaṇihitasuññatesupi eseva nayo. Āgamaniyena kathite pana suññato vā phasso animitto vā phasso appaṇihito vā phassoti vikappo āpajjeyya, tasmā

1. Paṭhamasamāpattito (Sī, Syā) 2. Honti (Sī, Syā)

အဿာသပဿာသာ အဗ္ဗောဟာရိကာ ဟောန္တိ၊ တေသံ အဗ္ဗောဟာရိကဘာဝေါ **သဉ္ဇီဝတ္ထေရဝတ္ထုနာ** ဝေဒိတဗ္ဗော။ သဉ္ဇီဝတ္ထေရဿ ဟိ သမာပတ္တိတော[1] ဝုဋ္ဌာယ ကိံသုကပုပ္ဖသဒိသေ ဝီတစ္စိတင်္ဂါရေ မဒ္ဒမာနဿ ဂစ္ဆတော စီဝရေ အံသုမတ္တမ္ပိ န ဈာယိ၊ ဥသ္မာကာရမတ္တမ္ပိ နာဟောသိ။ သမာပတ္တိဗလံ နာမေတန္တိ ဝဒန္တိ။ ဧဝမေဝ သန္တာယ ဖလသမာပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌိတဿ ဘိက္ခုနော အဿာသပဿာသာ အဗ္ဗောဟာရိကာ ဟောန္တီတိ[2] ဘဝင်္ဂသမယေနေဝေတံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတော ဝစီသင်္ခါရောတိ တတော ပရံ ကိရိယမယပဝတ္တဝလဉ္ဇနကာလေ ဝစီသင်္ခါရော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကိံ ဘဝင်္ဂံ ဝိတက္ကဝိစာရေ န သမုဋ္ဌာပေတီတိ? သမုဋ္ဌာပေတိ။ တံသမုဋ္ဌာနာ ပန ဝိတက္ကဝိစာရာ ဝါစံ အဘိသင်္ခါတုံ န သက္ကောန္တီတိ ကိရိယမယပဝတ္တဝလဉ္ဇနကာလေနေဝေတံ ကထိတံ။

သုညတော ဖဿောတိအာဒယော သဂုဏေနာပိ အာရမ္မဏေနာပိ ကထေတဗ္ဗာ။ **သဂုဏေန** တာဝ သုညတာ နာမ ဖလသမာပတ္တိ၊ တာယ သဟဇာတဖဿံ သန္ဓာယ "သုညတော ဖဿော"တိ ဝုတ္တံ။ အနိမိတ္တပ္ပဏိဟိတေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အာရမ္မဏေန** ပန နိဗ္ဗာနံ ရာဂါဒီဟိ သုညတ္တာ သုညတာ နာမ၊ ရာဂနိမိတ္တာဒီနံ အဘာဝါ အနိမိတ္တံ၊ ရာဂဒေါသမောဟပ္ပဏိဓီနံ အဘာဝါ အပ္ပဏိဟိတံ၊ သုညတံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပန္နဖလသမာပတ္တိသမ္ဖဿော သုညတော နာမ။ အနိမိတ္တပ္ပဏိဟိတေသုပိ ဧသေဝ နယော။

အပရာ အာဂမနိယကထာ နာမ ဟောတိ။ သုညတအနိမိတ္တအပ္ပဏိဟိတာတိ ဟိ ဝိပဿနာပိ ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ ယော ဘိက္ခု သင်္ခါရေ အနိစ္စတော ပရိဂ္ဂဟေတွာ အနိစ္စတော ဒိသွာ အနိစ္စတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ တဿ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ အနိမိတ္တာ နာမ ဟောတိ။ ယော ဒုက္ခတော ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဒုက္ခတော ဒိသွာ ဒုက္ခတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ တဿ အပ္ပဏိဟိတာ နာမ။ ယော အနတ္တတော ပရိဂ္ဂဟေတွာ အနတ္တတော ဒိသွာ အနတ္တတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ တဿ သုညတာ နာမ။ တတ္ထ အနိမိတ္တဝိပဿနာယ မဂ္ဂေါ အနိမိတ္တော နာမ၊ အနိမိတ္တမဂ္ဂဿ ဖလံ အနိမိတ္တံ နာမ၊ အနိမိတ္တဖလသမာပတ္တိသဟဇာတေ ဖဿေ ဖုသန္တေ "အနိမိတ္တော ဖဿော ဖုသတီ"တိ ဝုစ္စတိ။ အပ္ပဏိဟိတသုညတေသုပိ, ဧသေဝ နယော။ အာဂမနိယေန ကထိတေ ပန သုညတော ဝါ ဖဿော အနိမိတ္တော ဝါ ဖဿော အပ္ပဏိဟိတော ဝါ ဖဿောတိ ဝိကပ္ပေါ အာပဇ္ဇေယျ၊ တသ္မာ

၁-ပဌမသမာပတ္တိတော (သီ၊ သျာ) ၂-ဟောန္တိ (သီ၊ သျာ)

saguṇena ceva ārammaṇena ca kathetabbaṁ. Evaṁ hi tayo phassā phusantīti sameti.

Vivekaninnanti-ādīsu nibbānaṁ viveko nāma, tasmiṁ viveke ninnaṁ onatanti vivekaninnaṁ. **Vivekapoṇan**ti aññato agantvā yena viveko, tena vaṅkaṁ viya hutvā ṭhitanti vivekapoṇaṁ. Yena viveko, tena patamānaṁ viya ṭhitanti **vivekapabbhāraṁ.**

7. Godattasuttavaṇṇanā

349. Sattame **nānatthā ceva nānābyañjanā cā**ti byañjanampi nesaṁ nānaṁ, atthopi. Tattha byañjanassa nānatā pākaṭā. Attho[1] pana appamāṇā cetovimutti bhūmantarato mahaggatā hoti rūpāvacarā, ārammaṇato sattapaṇṇatti-ārammaṇā. Ākiñcaññā bhūmantarato mahaggatā arūpāvacarā, ārammaṇato navattabbārammaṇā. Suññatā bhūmantarato kāmāvacarā, ārammaṇato saṅkhārārammaṇā. Vipassanā hi ettha suññatāti adhippetā. Animittā bhūmantarato lokuttarā, ārammaṇato nibbānārammaṇā.

Rāgo kho bhante pamāṇakaraṇoti-ādīsu yathā pabbatapāde pūtipaṇṇakasaṭa-udakaṁ nāma hoti kāḷavaṇṇaṁ, olokentānaṁ byāmasatagambhīraṁ viya khāyati, yaṭṭhiṁ vā rajjuṁ vā gahetvā minantassa piṭṭhipādottharaṇamattampi na hoti, evameva yāva rāgādayo nuppajjanti, tāva puggalaṁ sañjānituṁ na sakkā hoti, sotāpanno viya sakadāgāmī viya anāgāmī viya ca khāyati. Yadā panassa rāgādayo uppajjanti, tadā ratto duṭṭho mūḷhoti paññāyati. Iti te "ettako ayan"ti puggalassa pamāṇaṁ dassentāva uppajjantīti pamāṇakaraṇā nāma vuttā.

Yāvatā kho bhante appamāṇā cetovimuttiyoti yattakā appamāṇā cetovimuttiyo. Kittakā pana tā? Cattāro brahmavihārā cattāro maggā cattāri phalānīti dvādasa. Tatra brahmavihārā pharaṇa-appamāṇatāya appamāṇā, sesā pamāṇakārakānaṁ kilesānaṁ abhāvena nibbānampi appamāṇameva, cetovimutti pana na hoti, tasmā na gahitaṁ. **Akuppā**ti arahattaphalacetovimutti. Sā hi tāsaṁ sabbajeṭṭhikā,

1. Atthato (?)

သဂုဏေန စေဝ အာရမ္မဏေန စ ကထေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဟိ တယော ဖဿာ ဖုသန္တီတိ သမေတိ။

ဝိဝေကနိန္နန္တိအာဒီသု နိဗ္ဗာနံ ဝိဝေကော နာမ၊ တသ္မိံ ဝိဝေကေ နိန္နံ ဩနတန္တိ ဝိဝေကနိန္နံ။ **ဝိဝေကပေါဏ**န္တိ အညတော အဂန္တွာ ယေန ဝိဝေကော၊ တေန ဝင်္ကံ ဝိယ ဟုတွာ ဌိတန္တိ ဝိဝေကပေါဏံ။ ယေန ဝိဝေကော၊ တေန ပတမာနံ ဝိယ ဌိတန္တိ **ဝိဝေကပဗ္ဘာရံ**။

၇-ဂေါဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄၉။ သတ္တမေ **နာနတ္ထာ စေဝ နာနာဗျဉ္ဇနာ စာ**တိ ဗျဉ္ဇနမ္ပိ နေသံ နာနံ, အတ္ထောပိ။ တတ္ထ ဗျဉ္ဇနဿ နာနတာ ပါကဋာ။ အတ္ထော[၁] ပန အပ္ပမာဏာ စေတောဝိမုတ္တိ ဘူမန္တရတော မဟဂ္ဂတာ ဟောတိ ရူပါဝစရာ၊ အာရမ္မဏတော သတ္တပဏ္ဏတ္တိအာရမ္မဏာ။ အာကိဉ္စညာ ဘူမန္တရတော မဟဂ္ဂတာ အရူပါဝစရာ၊ အာရမ္မဏတော နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာ။ သုညတာ ဘူမန္တရတော ကာမာဝစရာ၊ အာရမ္မဏတော သင်္ခါရာရမ္မဏာ။ ဝိပဿနာ ဟိ ဧတ္ထ သုညတာတိ အဓိပ္ပေတာ။ အနိမိတ္တာ ဘူမန္တရတော လောကုတ္တရာ၊ အာရမ္မဏတော နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာ။

ရာဂေါ ခေါ ဘန္တေ ပမာဏကရဏောတိအာဒီသု ယထာ ပဗ္ဗတပါဒေ ပူတိပဏ္ဏကသဋဥဒကံ နာမ ဟောတိ ကာဠဝဏ္ဏံ၊ ဩလောကေန္တာနံ ဗျာမသတဂမ္ဘီရံ ဝိယ ခါယတိ၊ ယဋ္ဌိံ ဝါ ရဇ္ဇုံ ဝါ ဂဟေတွာ မိနန္တဿ ပိဋ္ဌိပါဒေါတ္ထရဏမတ္တမ္ပိ န ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ယာဝ ရာဂါဒယော နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တာဝ ပုဂ္ဂလံ သဉ္ဇာနိတုံ န သက္ကာ ဟောတိ၊ သောတာပန္နော ဝိယ သကဒါဂါမီ ဝိယ အနာဂါမီ ဝိယ စ ခါယတိ။ ယဒါ ပနဿ ရာဂါဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တဒါ ရတ္တော ဒုဋ္ဌော မူဠှောတိ ပညာယတိ။ ဣတိ တေ "ဧတ္တကော အယ"န္တိ ပုဂ္ဂလဿ ပမာဏံ ဒဿေန္တာဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ပမာဏကရဏာ နာမ ဝုတ္တာ။

ယာဝတာ ခေါ ဘန္တေ အပ္ပမာဏာ စေတောဝိမုတ္တိယောတိ ယတ္တကာ အပ္ပမာဏာ စေတောဝိမုတ္တိယော။ ကိတ္တကာ ပန တာ? စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရာ စတ္တာရော မဂ္ဂါ စတ္တာရိ ဖလာနီတိ ဒွါဒသ။ တတြ ဗြဟ္မဝိဟာရာ ဖရဏအပ္ပမာဏတာယ အပ္ပမာဏာ၊ သေသာ ပမာဏကာရကာနံ ကိလေသာနံ အဘာဝေန နိဗ္ဗာနမ္ပိ အပ္ပမာဏမေဝ၊ စေတောဝိမုတ္တိ ပန န ဟောတိ၊ တသ္မာ န ဂဟိတံ။ **အကုပ္ပါ**တိ အရဟတ္တဖလစေတောဝိမုတ္တိ။ သာ ဟိ တာသံ သဗ္ဗဇေဋ္ဌိကာ၊

၁-အတ္ထတော (?)

tasmā "aggamakkhāyatī"ti vuttā. **Rāgo kho bhante kiñcananti** rāgo uppajjitvā puggalaṁ kiñcati maddati palibundhati, tasmā kiñcananti vutto. Manussā kira goṇehi khalaṁ maddāpento "kiñcehi kapila kiñcehi kāḷakā"ti[1] vadanti. Evaṁ maddanaṭṭho kiñcanaṭṭhoti veditabbo. **Dosamohesupi** eseva nayo.

Ākiñcaññā cetovimuttiyo nāma nava dhammā ākiñcaññāyatanaṁ maggaphalāni ca. Tattha ākiñcaññāyatanaṁ kiñcanaṁ ārammaṇaṁ assa natthīti **ākiñcaññaṁ**. Maggaphalāni kiñcanānaṁ maddanapalibundhanakilesānaṁ natthitāya ākiñcaññāni, nibbanampi ākiñcaññaṁ, cetovimutti pana na hoti, tasmā na gahitaṁ.

Rāgo kho bhante nimittakaraṇoti-ādīsu yathā nāma dvinnaṁ kulānaṁ sadisā dve vacchakā honti. Yāva tesaṁ lakkhaṇaṁ na kataṁ hoti, tāva "ayaṁ asukakulassa vacchako, ayaṁ asukakulassā"ti na sakkā hoti jānituṁ. Yadā pana tesaṁ tisūlādīsu aññataraṁ lakkhaṇaṁ kataṁ hoti, tadā sakkā hoti jānituṁ. Evameva yāva puggalassa rāgo nuppajjati, tāva na sakkā hoti jānituṁ "ariyo vā puthujjano vā"ti. Rāgo panassa uppajjamānova "sarāgo nāma ayaṁ puggalo"ti sañjānananimittaṁ[2] karonto viya uppajjati, tasmā nimittakaraṇoti vutto. **Dosamohesupi** eseva nayo.

Animittā cetovimuttiyo nāma terasa dhammā vipassanā, cattāro āruppā, cattāro maggā, cattāri phalāni. Tattha vipassanā niccanimittaṁ sukhanimittaṁ attanimittaṁ ugghāṭetīti **animittā** nāma. Cattāro āruppā rūpanimittassa abhāvā animittā nāma. Maggaphalāni nimittakarānaṁ kilesānaṁ abhāvena animittāni, nibbānampi animittameva, taṁ pana cetovimutti na hoti, tasmā na gahitaṁ. Atha kasmā suññatā cetovimutti na gahitāti? Sa "suññā rāgenā"ti-ādivacanato sabbattha anupaviṭṭhāva, tasmā visuṁ na gahitāti.

1. Kāpilāti (Sī)   2. Sañjānituṁ nimittaṁ (Sī)

တသ္မာ ''အဂ္ဂမက္ခာယတီ''တိ ဝုတ္တာ။ **ရာဂေါ ခေါ ဘန္တေ ကိဉ္စနန္တိ** ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပုဂ္ဂလံ ကိဉ္စတိ မဒ္ဒတိ ပလိဗုန္ဓတိ၊ တသ္မာ ကိဉ္စနန္တိ ဝုတ္တော။ မနုဿာ ကိရ ဂေါဏေဟိ ခလံ မဒ္ဒါပေန္တာ ''ကိဉ္စေဟိ ကပိလ ကိဉ္စေဟိ ကာဠကာ''တိ[1] ဝဒန္တိ။ ဧဝံ မဒ္ဒနဋ္ဌော ကိဉ္စနဋ္ဌောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဒေါသမောဟေသုပိ** ဧသေဝ နယော။

အာကိဉ္စညာ စေတောဝိမုတ္တိယော နာမ နဝ ဓမ္မာ အာကိဉ္စညာယတနံ မဂ္ဂဖလာနိ စ။ တတ္ထ အာကိဉ္စညာယတနံ ကိဉ္စနံ အာရမ္မဏံ အဿ နတ္ထီတိ **အာကိဉ္စညံ**။ မဂ္ဂဖလာနိ ကိဉ္စနာနံ မဒ္ဒနပလိဗုန္ဓနကိလေသာနံ နတ္ထိတာယ အာကိဉ္စညာနိ၊ နိဗ္ဗာနမ္ပိ အာကိဉ္စညံ၊ စေတောဝိမုတ္တိ ပန န ဟောတိ၊ တသ္မာ န ဂဟိတံ။

ရာဂေါ ခေါ ဘန္တေ နိမိတ္တကရဏောတိအာဒီသု ယထာ နာမ ဒွိန္နံ ကုလာနံ သဒိသာ ဒွေ ဝစ္ဆကာ ဟောန္တိ။ ယာဝ တေသံ လက္ခဏံ န ကတံ ဟောတိ၊ တာဝ "အယံ အသုကကုလဿ ဝစ္ဆကော, အယံ အသုကကုလဿာ"တိ န သက္ကာ ဟောတိ ဇာနိတုံ။ ယဒါ ပန တေသံ တိသူလာဒီသု အညတရံ လက္ခဏံ ကတံ ဟောတိ၊ တဒါ သက္ကာ ဟောတိ ဇာနိတုံ။ ဧဝမေဝ ယာဝ ပုဂ္ဂလဿ ရာဂေါ နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာဝ န သက္ကာ ဟောတိ ဇာနိတုံ ''အရိယော ဝါ ပုထုဇ္ဇနော ဝါ''တိ။ ရာဂေါ ပနဿ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောဝ "သရာဂေါ နာမ အယံ ပုဂ္ဂလော"တိ သဉ္ဇာနနနိမိတ္တံ[2] ကရောန္တော ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ နိမိတ္တကရဏောတိ ဝုတ္တော။ **ဒေါသမောဟေသုပိ** ဧသေဝ နယော။

အနိမိတ္တာ စေတောဝိမုတ္တိယော နာမ တေရသ ဓမ္မာ ဝိပဿနာ, စတ္တာရော အာရုပ္ပါ, စတ္တာရော မဂ္ဂါ, စတ္တာရိ ဖလာနိ။ တတ္ထ ဝိပဿနာ နိစ္စနိမိတ္တံ သုခနိမိတ္တံ အတ္တနိမိတ္တံ ဥဂ္ဃာဋေတီတိ **အနိမိတ္တာ** နာမ။ စတ္တာရော အာရုပ္ပါ ရူပနိမိတ္တဿ အဘာဝါ အနိမိတ္တာ နာမ။ မဂ္ဂဖလာနိ နိမိတ္တကရာနံ ကိလေသာနံ အဘာဝေန အနိမိတ္တာနိ၊ နိဗ္ဗာနမ္ပိ အနိမိတ္တမေဝ၊ တံ ပန စေတောဝိမုတ္တိ န ဟောတိ၊ တသ္မာ န ဂဟိတံ။ အထ ကသ္မာ သုညတာ စေတောဝိမုတ္တိ န ဂဟိတာတိ? သာ "သုညာ ရာဂေနာ"တိအာဒိဝစနတော သဗ္ဗတ္ထ အနုပဝိဋ္ဌာဝ၊ တသ္မာ ဝိသုံ န ဂဟိတာတိ။

၁-ကာပိလာတိ (သီ)   ၂-သဉ္ဇာနိတုံ နိမိတ္တံ (သီ)

Ekatthāti ārammaṇavasena ekatthā “appamāṇaṁ ākiñcaññaṁ suññataṁ animittan”ti hi sabbānetāni nibbānasseva nāmāni. Iti iminā pariyāyena ekatthā. Aññasmiṁ pana ṭhāne appamāṇāpi hoti, aññasmiṁ ākiñcaññā, aññasmiṁ suññatā, aññasmiṁ animittāti iminā pariyāyena nānābyañjanāti.

8. Nigaṇṭhanāṭaputtasuttavaṇṇanā

350. Aṭṭhame **tenupasaṅkamī**ti sayaṁ āgatāgamo viññātasāsano anāgāmī ariyasāvako samāno kasmā naggabhoggaṁ nissirikaṁ nigaṇṭhaṁ upasaṅkamīti? Upavādamocanatthañceva vādāropanatthañca. Nigaṇṭhā kira “samaṇassa Gotamassa sāvakā thaddhakhadirakhāṇukasadisā, kenaci saddhiṁ paṭisanthārampi na karontī”ti upavadanti, tassa upavādassa mocanatthañca, “vādañcassa āropessāmī”ti upasaṅkami. **Na khvāhaṁ ettha bhante Bhagavato saddhāya gacchāmī**ti yassa ñāṇena asacchikataṁ hoti, so “evaṁ kiretan”ti aññassa saddhāya gaccheyya, mayā pana ñāṇenetaṁ sacchikataṁ, tasmā nāhaṁ ettha Bhagavato saddhāya gacchāmīti dīpento evamāha.

Ulloketvāti[1] kāyaṁ unnāmetvā kucchiṁ nīharitvā gīvaṁ paggayha sabbaṁ disaṁ[2] pekkhamāno ulloketvā. **Bādhetabbaṁ maññeyyā**ti yathā vinivijjhitvā na nikkhamati, evaṁ paṭibāhitabbaṁ maññeyya bandhitabbaṁ vā. **Sahadhammikā**ti sākāraṇā. **Atha maṁ paṭihareyyāsi saddhiṁ nigaṇṭhaparisāyā**ti etesaṁ atthe ñāte atha me nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ abhigaccheyyāsi, patīhārassa me santikaṁ āgantvā attano āgatabhāvaṁ jānāpeyyāsīti attho. **Eko pañho**ti eko pañhamaggo, ekaṁ pañhagavesananti attho. **Eko uddeso**ti ekaṁ nāma kinti ayaṁ eko uddeso. **Ekaṁ veyyākaraṇa**nti “sabbe sattā āhāraṭṭhitikā”ti[3] idaṁ ekaṁ veyyākaraṇaṁ. Evaṁ sabbattha attho veditabbo.

---

1. Oloketvāti (Sī, Syā) 2. Sabbadisāsu (Sī, Syā) 3. Khu 1. 1; Aṁ 3. 297 piṭṭhesu.

ဧကတ္ထာတိ အာရမ္မဏဝသေန ဧကတ္ထာ “အပ္ပမာဏံ အာကိဉ္စညံ သုညတံ အနိမိတ္တ”န္တိ ဟိ သဗ္ဗာနေတာနိ နိဗ္ဗာနဿေဝ နာမာနိ။ ဣတိ ဣမိနာ ပရိယာယေန ဧကတ္ထာ။ အညသ္မိံ ပန ဌာနေ အပ္ပမာဏာပိ ဟောတိ၊ အညသ္မိံ အာကိဉ္စညာ, အညသ္မိံ သုညတာ, အညသ္မိံ အနိမိတ္တာတိ ဣမိနာ ပရိယာယေန နာနာဗျဉ္ဇနာတိ။

၈-နိဂဏ္ဌနာဋပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅၀။ အဋ္ဌမေ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ သယံ အာဂတာဂမော ဝိညာတသာသနော အနာဂါမီ အရိယသာဝကော သမာနော ကသ္မာ နဂ္ဂဘောဂ္ဂံ နိဿိရိကံ နိဂဏ္ဌံ ဥပသင်္ကမီတိ? ဥပဝါဒမောစနတ္ထဉ္စေဝ ဝါဒါရောပနတ္ထဉ္စ။ နိဂဏ္ဌာ ကိရ “သမဏဿ ဂေါတမဿ သာဝကာ ထဒ္ဓခဒိရခါဏုကသဒိသာ၊ ကေနစိ သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရမ္ပိ န ကရောန္တီ”တိ ဥပဝဒန္တိ၊ တဿ ဥပဝါဒဿ မောစနတ္ထဉ္စ, “ဝါဒဉ္စဿ အာရောပေဿာမီ”တိ ဥပသင်္ကမိ။ **န ခွါဟံ ဧတ္ထ ဘန္တေ ဘဂဝတော သဒ္ဓါယ ဂစ္ဆာမီ**တိ ယဿ ဉာဏေန အသစ္ဆိကတံ ဟောတိ၊ သော “ဧဝံ ကိရေတ”န္တိ အညဿ သဒ္ဓါယ ဂစ္ဆေယျ၊ မယာ ပန ဉာဏေနေတံ သစ္ဆိကတံ၊ တသ္မာ နာဟံ ဧတ္ထ ဘဂဝတော သဒ္ဓါယ ဂစ္ဆာမီတိ ဒီပေန္တော ဧဝမာဟ။

ဥလ္လောကေတွာတိ[၁] ကာယံ ဥန္နာမေတွာ ကုစ္ဆိံ နီဟရိတွာ ဂီဝံ ပဂ္ဂယှ သဗ္ဗံ ဒိသံ[၂] ပေက္ခမာနော ဥလ္လောကေတွာ။ **ဗာဓေတဗ္ဗံ မညေယျာ**တိ ယထာ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ န နိက္ခမတိ၊ ဧဝံ ပဋိဗာဟိတဗ္ဗံ မညေယျ ဗန္ဓိတဗ္ဗံ ဝါ။ **သဟဓမ္မိကာ**တိ သကာရဏာ။ **အထ မံ ပဋိဟရေယျာသိ သဒ္ဓိံ နိဂဏ္ဌပရိသာယာ**တိ ဧတေသံ အတ္ထေ ဉာတေ အထ မေ နိဂဏ္ဌပရိသာယ သဒ္ဓိံ အဘိဂစ္ဆေယျာသိ၊ ပတီဟာရဿ မေ သန္တိကံ အာဂန္တွာ အတ္တနော အာဂတဘာဝံ ဇာနာပေယျာသီတိ အတ္ထော။ **ဧကော ပဉှော**တိ ဧကော ပဉှမဂ္ဂေါ၊ ဧကံ ပဉှဂဝေသနန္တိ အတ္ထော။ **ဧကော ဥဒ္ဒေသော**တိ ဧကံ နာမ ကိန္တိ အယံ ဧကော ဥဒ္ဒေသော။ **ဧကံ ဝေယျာကရဏ**န္တိ “သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ”တိ[၃] ဣဒံ ဧကံ ဝေယျာကရဏံ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ဩလောကေတွာတိ (သီ၊ သျာ) ၂-သဗ္ဗဒိသာသု (သီ၊ သျာ)
၃-ခု ၁-၁၊ အံ ၃-၂၉၇-ပိဋ္ဌေသု။

9. Acelakassapasuttavaṇṇanā

351. Navame **kīvaciraṁ pabbajitassāti**[1] kīvaciro kālo pabbajitassāti attho. **Uttari manussadhammāti** manussadhammo nāma dasakusalakammapathā, tato manussadhammato uttari. **Alamariyañāṇadassanavisesoti** ariyabhāvaṁ kātuṁ samatthatāya alamariyoti saṅkhāto ñāṇadassanaviseso. **Naggeyyāti** naggabhāvato. **Muṇḍeyyāti** muṇḍabhāvato. **Pāvaḷanipphoṭanāyāti** pāvaḷanipphoṭanato[2], bhūmiyaṁ nisīdantassa ānisadaṭṭhāne[3] laggānaṁ paṁsurajavālikānaṁ phoṭanatthaṁ gahitamorapiñchamattatoti attho.

10. Gilānadassanasuttavaṇṇanā

352. Dasame **ārāmadevatāti** puppharāmaphalārāmesu adhivatthā devatā. **Vanadetoti** vanasaṇḍesu adhivatthā devatā. **Rūkkhadevatāti** Mattarājakāle Vessavaṇo ca devatāti evaṁ tesu tesu rukkhesu adhivatthā devatā. **Osadhitiṇavanappatīsūti** harītakāmalakī-ādīsu muñjapabbajādīsu vanajeṭṭharukkhesu ca adhivatthā devatā. **Saṁgammāti** sannipatitvā. **Samāgammāti** tato tato samāgantvā. **Paṇidhehīti** patthanāvasena ṭhapehi. **Ijjhissati sīlavato cetopaṇidhīti** samijjhissati sīlavantassa cittapatthanā[4]. **Dhammikoti** dasakusaladhammasamannāgato agatigamanarahito. **Dhammarājāti** tasseva vevacanaṁ, dhammena vā laddharajjattā dhammarājā. **Tasmāti** yasmā "tena hi ayyaputta amhepi ovadāhī"ti vadatha[5], tasmā. **Appaṭivibhattanti** "idaṁ bhikkhūnaṁ dassāma, idaṁ attanā bhuñjissāmā"ti evaṁ avibhattaṁ bhikkhūhi saddhiṁ sādhāraṇameva bhavissatīti.

Cittasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Pabbajitoti (Sī, Syā)
2. Vāḷinippothanāyāti vāḷinippothanato (Sī, Syā)
3. Āsanaṭṭhāne (Sī)
4. Cittathapanā (Sī, Syā)
5. Yasmā ayyaputta amhe ovādādīhi ovadatha (Sī, Syā)

၉-အစေလကဿပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅၁။ နဝမေ **ကီဝစိရံ ပဗ္ဗဇိတဿာ**တိ[၁] ကီဝစိရော ကာလော ပဗ္ဗဇိတဿာတိ အတ္ထော။ **ဥတ္တရိ မနုဿဓမ္မာ**တိ မနုဿဓမ္မော နာမ ဒသကုသလကမ္မပထာ၊ တတော မနုဿဓမ္မတော ဥတ္တရိ။ **အလမရိယဉာဏဒဿနဝိသေသော**တိ အရိယဘာဝံ ကာတုံ သမတ္ထတာယ အလမရိယောတိ သင်္ခါတော ဉာဏဒဿနဝိသေသော။ **နဂ္ဂေယျာ**တိ နဂ္ဂဘာဝတော။ **မုဏ္ဍေယျာ**တိ မုဏ္ဍဘာဝတော။ **ပါဝဠနိပ္ဖောဋနာယာ**တိ ပါဝဠနိပ္ဖောဋနတော[၂]၊ ဘူမိယံ နိသီဒန္တဿ အာနိသဒဋ္ဌာနေ[၃] လဂ္ဂါနံ ပံသုရဇဝါလိကာနံ ဖောဋနတ္ထံ ဂဟိတမောရပိဉ္ဆမတ္တတောတိ အတ္ထော။

၁၀-ဂိလာနဒဿနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅၂။ ဒသမေ **အာရာမဒေဝတာ**တိ ပုပ္ဖါရာမဖလာရာမေသု အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ။ **ဝနဒေဝတာ**တိ ဝနသဏ္ဍေသု အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ။ **ရုက္ခဒေဝတာ**တိ မတ္တရာဇကာလေ ဝေဿဝဏော စ ဒေဝတာတိ ဧဝံ တေသု တေသု ရုက္ခေသု အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ။ **ဩသဓိတိဏဝနပ္ပတီသူ**တိ ဟရိတကာမလကီအာဒီသု မုဉ္ဇပဗ္ဗဇာဒီသု ဝနဇေဋ္ဌရုက္ခေသု စ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ။ **သံဂမ္မာ**တိ သန္နိပတိတွာ။ **သမာဂမ္မာ**တိ တတော တတော သမာဂန္တွာ။ **ပဏိဓေဟီ**တိ ပတ္ထနာဝသေန ဌပေဟိ။ **ဣဇ္ဈိဿတိ သီလဝတော စေတောပဏိဓီ**တိ သမိဇ္ဈိဿတိ သီလဝန္တဿ စိတ္တပတ္ထနာ[၄]။ **ဓမ္မိကော**တိ ဒသကုသလဓမ္မသမန္နာဂတော အဂတိဂမနရဟိတော။ **ဓမ္မရာဇာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ၊ ဓမ္မေန ဝါ လဒ္ဓရဇ္ဇတ္တာ ဓမ္မရာဇာ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ “တေန ဟိ အယျပုတ္တ အမှေပိ ဩဝဒါဟီ”တိ ဝဒထ[၅]၊ တသ္မာ။ **အပ္ပဋိဝိဘတ္တ**န္တိ “ဣဒံ ဘိက္ခူနံ ဒဿာမ၊ ဣဒံ အတ္တနာ ဘုဉ္ဇိဿာမာ”တိ ဧဝံ အဝိဘတ္တံ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ သာဓာရဏမေဝ ဘဝိဿတီတိ။

စိတ္တသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပဗ္ဗဇိတောတိ (သီ၊ သျာ)
၂-ဝါဠိနိပ္ပေါထနာယာတိ ဝါဠိနိပ္ပေါထနတော (သီ၊ သျာ)
၃-အာသနဋ္ဌာနေ (သီ)
၄-စိတ္တဌပနာ (သီ၊ သျာ)
၅-ယသ္မာ အယျပုတ္တ အမှေ ဩဝါဒါဒီဟိ ဩဝဒထ (သီ၊ သျာ)

8. Gāmaṇisaṁyutta

1. Caṇḍasuttavaṇṇanā

353. Gāmaṇisaṁyuttassa paṭhame **Caṇḍo gāmaṇī**ti dhammasaṅgāhakattherehi Caṇḍoti gahitanāmo eko gāmaṇi. **Pātukarotī**ti bhaṇḍantaṁ paṭibhaṇḍanto akkosantaṁ paccakkosanto paharantaṁ paṭipaharanto pākaṭaṁ karotīti dasseti. **Na pātukarotī**ti akkuṭṭhopi pahaṭopi kiñci paccanīkaṁ akarontoti dasseti.

2. Tālapuṭasuttavaṇṇanā

354. Dutiye **Tālapuṭo**ti evaṁnāmako. Tassa kira bandhanā pamuttatālapakkavaṇṇo viya mukhavaṇṇo[1] vippasanno ahosi, tenassa Tālapuṭoti nāmaṁ akaṁsu. Svāyaṁ abhinīhārasampanno pacchimabhavikapuggalo. Yasmā pana paṭisandhi nāma aniyatā ākāse khittadaṇḍasadisā[2], tasmā esa naṭakule nibbatti. Vuḍḍhippatto pana naṭasippe aggo hutvā sakalajambudīpe pākaṭo jāto. Tassa pañca sakaṭasatāni pañca mātugāmasatāni parivāro, bhariyāyapissa tāvatakāvāti mātugāmasahassena ceva sakaṭasahassena ca saddhiṁ yaṁ yaṁ nagaraṁ vā nigamaṁ vā pavisati, tatthassa puretarameva satasahassaṁ denti. Samajjavesaṁ gaṇhitvā pana mātugāmasahassena saddhiṁ kīḷaṁ karontassa yaṁ hatthūpagapādūpagādi-ābharaṇajātaṁ khipanti, tassa pariyanto natthi. So taṁdivasaṁ mātugāmasahassaparivārito Rājagahe kīḷaṁ katvā paripakkañāṇattā saparivārova yena Bhagavā tenupasaṅkami.

Saccālikenāti saccena ca alikena ca. **Tiṭṭhatetan**ti tiṭṭhatu etaṁ. **Rājanīyā**ti rāgappaccayā mukhato pañcavaṇṇasuttanīharaṇavātavuṭṭhidassanādayo aññe ca kāmassādasaṁyuttākāradassanakā abhinayā. **Bhiyyoso mattāyā**ti adhikappamāṇattāya. **Dosanīyā**ti dosappaccayā hatthapādacchedādidassanākārā. **Mohanīyā**ti mohappaccayā udakaṁ gahetvā telakaraṇaṁ, telaṁ gahetvā udakakaraṇanti evamādayo māyāpabhedā.

---

1. Pamuttassa tālapakkassa viya vaṇṇo (Sī, Syā)
2. Khittageṇḍusadisā (Sī)

၈-ဂါမဏိသံယုတ္တ

၁-စဏ္ဍသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅၃။ ဂါမဏိသံယုတ္တဿ ပဌမေ **စဏ္ဍော ဂါမဏီ**တိ ဓမ္မသင်္ဂါဟကတ္ထေရေဟိ စဏ္ဍောတိ ဂဟိတနာမော ဧကော ဂါမဏိ။ **ပါတုကရောတီ**တိ ဘဏ္ဍန္တံ ပဋိဘဏ္ဍန္တော အက္ကောသန္တံ ပစ္စက္ကောသန္တော ပဟရန္တံ ပဋိပဟရန္တော ပါကဋံ ကရောတီတိ ဒဿေတိ။ **န ပါတုကရောတီ**တိ အက္ကုဋ္ဌောပိ ပဟဋောပိ ကိဉ္စိ ပစ္စနီကံ အကရောန္တောတိ ဒဿေတိ။

၂-တာလပုဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅၄။ ဒုတိယေ **တာလပုဋော**တိ ဧဝံနာမကော။ တဿ ကိရ ဗန္ဓနာ ပမုတ္တတာလပက္ကဝဏ္ဏော ဝိယ မုခဝဏ္ဏော[၁] ဝိပ္ပသန္နော အဟောသိ၊ တေနဿ တာလပုဋောတိ နာမံ အကံသု။ သွာယံ အဘိနီဟာရသမ္ပန္နော ပစ္ဆိမဘဝိကပုဂ္ဂလော။ ယသ္မာ ပန ပဋိသန္ဓိ နာမ အနိယတာ အာကာသေ ခိတ္တဒဏ္ဍသဒိသာ[၂]၊ တသ္မာ ဧသ နဋကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တော ပန နဋသိပ္ပေ အဂ္ဂေါ ဟုတွာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပါကဋော ဇာတော။ တဿ ပဉ္စ သကဋသတာနိ ပဉ္စ မာတုဂါမသတာနိ ပရိဝါရော၊ ဘရိယာယပိဿ တာဝတကာဝါတိ မာတုဂါမသဟဿေန စေဝ သကဋသဟဿေန စ သဒ္ဓိံ ယံ ယံ နဂရံ ဝါ နိဂမံ ဝါ ပဝိသတိ၊ တတ္ထဿ ပုရေတရမေဝ သတသဟဿံ ဒေန္တိ။ သမဇ္ဇဝေသံ ဂဏှိတွာ ပန မာတုဂါမသဟဿေန သဒ္ဓိံ ကီဠံ ကရောန္တဿ ယံ ဟတ္ထူပဂပါဒူပဂါဒိ-အာဘရဏဇာတံ ခိပန္တိ၊ တဿ ပရိယန္တော နတ္ထိ။ သော တံဒိဝသံ မာတုဂါမသဟဿပရိဝါရိတော ရာဇဂဟေ ကီဠံ ကတွာ ပရိပက္ကဉာဏတ္တာ သပရိဝါရောဝ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။

သစ္စာလိကေနာတိ သစ္စေန စ အလိကေန စ။ **တိဋ္ဌတေတ**န္တိ တိဋ္ဌတု ဧတံ။ **ရဇနီယာ**တိ ရာဂပ္ပစ္စယာ မုခတော ပဉ္စဝဏ္ဏသုတ္တနီဟရဏဝါတဝုဋ္ဌိဒဿနာဒယော အညေ စ ကာမဿာဒသံယုတ္တာကာရဒဿနကာ အဘိနယာ။ **ဘိယျောသော မတ္တာယာ**တိ အဓိကပ္ပမာဏတ္တာယ။ **ဒေါသနီယာ**တိ ဒေါသပ္ပစ္စယာ ဟတ္ထပါဒစ္ဆေဒါဒိဒဿနာကာရာ။ **မောဟနီယာ**တိ မောဟပ္ပစ္စယာ ဥဒကံ ဂဟေတွာ တေလကရဏံ, တေလံ ဂဟေတွာ ဥဒကကရဏန္တိ ဧဝမာဒယော မာယာပဘေဒါ။

၁-ပမုတ္တဿ တာလပက္ကဿ ဝိယ ဝဏ္ဏော (သီ၊ သျာ)
၂-ခိတ္တဂေဏ္ဍုသဒိသာ (သီ)

Pahāso nāma nirayoti visuṁ pahāsanāmako nirayo nāma natthi, Avīcisseva pana ekasmiṁ koṭṭhāse naccantā viya gāyantā viya ca naṭavesaṁ gahetvāva paccanti, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Nāhaṁ bhante etaṁ rodāmī**ti ahaṁ bhante etaṁ Bhagavato byākaraṇaṁ na rodāmīti evaṁ sakammakavasenettha attho veditabbo, na assuvimocanamattena. “Mataṁ vā amma rodantī”ti-ādayo cettha aññepi vohārā veditabbā.

3-5. Yodhājīvasuttādivaṇṇanā

355-357. Tatiye **Yodhājīvo**ti yuddhena jīvikaṁ kappanako dhammasaṅgāhakattherehi evaṁ gahitanāmo. **Ussahati vāyamatī**ti ussāhaṁ vāyāmaṁ karoti. **Pariyāpādentī**ti maraṇaṁ paṭipajjāpenti. **Dukkaṭan**ti duṭṭhu kataṁ. **Duppaṇihitan**ti duṭṭhu ṭhapitaṁ. **Parajito**[1] **nāmanirayo**ti ayampi na visuṁ eko nirayo, Avīcisseva pana ekasmiṁ koṭṭhāse pañcāvudhasannaddhā phalakahatthā hatthi-assarathe āruyha saṅgāme yujjhantā viya paccanti, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Catutthapañcamesupi eseva nayo.

6. Asibandhakaputtasuttavaṇṇanā

358. Chaṭṭhe **pacchābhūmakā**ti pacchābhūmivāsino. **Kāmaṇḍalukā**ti sakamaṇḍaluno. **Sevālamālikā**ti pātova udakato sevālañceva uppalādīni ca gahetvā udakasuddhikabhāvajānanatthāya mālaṁ katvā piḷandhanakā. **Udakorohakā**ti sāyaṁpātaṁ udakaṁ orohanakā. **Uyyāpentī**ti upari yāpenti. **Saññāpentī**ti sammā ñāpenti. **Saggaṁ nāma okkāmentī**ti parivāretvā ṭhitā “gaccha bho brahmalokaṁ, gaccha bho brahmalokan”ti vadantā saggaṁ pavesenti. **Anuparisakkeyyā**ti anuparigaccheyya. **Ummujjā**ti ummujja uṭṭhaha. **Thalamuplavā**ti thalamabhiruha. **Tatra yāssā**ti tatra yā bhaveyya. **Sakkharā vā kaṭhalā vā**ti sakkharā ca kaṭhalā ca. **Sā adhogāmī assā**ti sā adho gaccheyya, heṭṭhāgāmī bhaveyya. **Adhogacchā**ti heṭṭhā gaccha.

---

1. Sarajito (Sī, Syā)

ပဟာသော နာမ နိရယောတိ ဝိသုံ ပဟာသနာမကော နိရယော နာမ နတ္ထိ၊ အဝီစိဿေဝ ပန ဧကသ္မိံ ကောဋ္ဌာသေ နစ္စန္တာ ဝိယ ဂါယန္တာ ဝိယ စ နဋဝေသံ ဂဟေတွာဝ ပစ္စန္တိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **နာဟံ ဘန္တေ ဧတံ ရောဒါမီ**တိ အဟံ ဘန္တေ ဧတံ ဘဂဝတော ဗျာကရဏံ န ရောဒါမီတိ ဧဝံ သကမ္မကဝသေနေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ န အဿုဝိမောစနမတ္တေန။ “မတံ ဝါ အမ္မ ရောဒန္တိ”တိအာဒယော စေတ္ထ အညေပိ ဝေါဟာရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၃-၅-ယောဓာဇီဝသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၅၅-၃၅၇။ တတိယေ **ယောဓာဇီဝေါ**တိ ယုဒ္ဓေန ဇီဝိကံ ကပ္ပနကော ဓမ္မသင်္ဂါဟကတ္ထေရေဟိ ဧဝံ ဂဟိတနာမော။ **ဥဿဟတိ ဝါယမတီ**တိ ဥဿာဟံ ဝါယာမံ ကရောတိ။ **ပရိယာပါဒေန္တီ**တိ မရဏံ ပဋိပဇ္ဇာပေန္တိ။ **ဒုက္ကဋန္တိ** ဒုဋ္ဌု ကတံ။ **ဒုပ္ပဏိဟိတန္တိ** ဒုဋ္ဌု ဌပိတံ။ **ပရဇိတော**[1] **နာမ နိရယော**တိ အယမ္ပိ န ဝိသုံ ဧကော နိရယော၊ အဝီစိဿေဝ ပန ဧကသ္မိံ ကောဋ္ဌာသေ ပဉ္စာဝုဓသန္နဒ္ဓါ ဖလကဟတ္ထာ ဟတ္ထိအဿရထေ အာရုယှ သင်္ဂါမေ ယုဇ္ဈန္တာ ဝိယ ပစ္စန္တိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ စတုတ္ထပဉ္စမေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၆-အသိဗန္ဓကပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅၈။ ဆဋ္ဌေ **ပစ္ဆာဘူမကာ**တိ ပစ္ဆာဘူမိဝါသိနော။ **ကာမဏ္ဍလုကာ**တိ သကမဏ္ဍလုနော။ **သေဝါလမာလိကာ**တိ ပါတောဝ ဥဒကတော သေဝါလဉ္စေဝ ဥပ္ပလာဒီနိ စ ဂဟေတွာ ဥဒကသုဒ္ဓိကဘာဝဇာနနတ္ထာယ မာလံ ကတွာ ပိဠန္ဓနကာ။ **ဥဒကောရောဟကာ**တိ သာယံပါတံ ဥဒကံ ဩရောဟနကာ။ **ဥယျာပေန္တီ**တိ ဥပရိ ယာပေန္တိ။ **သညာပေန္တီ**တိ သမ္မာ ဉာပေန္တိ။ **သဂ္ဂံ နာမ ဩက္ကာမေန္တီ**တိ ပရိဝါရေတွာ ဌိတာ “ဂစ္ဆ ဘော ဗြဟ္မလောကံ, ဂစ္ဆ ဘော ဗြဟ္မလောက”န္တိ ဝဒန္တာ သဂ္ဂံ ပဝေသေန္တိ။ **အနုပရိသက္ကေယျာ**တိ အနုပရိဂစ္ဆေယျ။ **ဥမ္မုဇ္ဇာ**တိ ဥမ္မုဇ္ဇ ဥဋ္ဌဟ။ **ထလမုပ္လဝါ**တိ ထလမဘိရုဟ။ **တတြ ယာဿာ**တိ တတြ ယံ ဘဝေယျ။ **သက္ခရာ ဝါ ကဌလာ ဝါ**တိ သက္ခရာ စ ကဌလာ စ။ **သာ အဓောဂါမီ အဿာ**တိ သာ အဓော ဂစ္ဆေယျ, ဟေဋ္ဌာဂါမီ ဘဝေယျ။ **အဓောဂစ္ဆာ**တိ ဟေဋ္ဌာ ဂစ္ဆ။

၁-သရဇိတော (သီ၊ သျာ)

7. Khettūpamasuttavaṇṇanā

359. Sattame **jaṅgalanti** thaddhaṁ na mudu. **Ūsaranti**[1] sañjātaloṇaṁ. **Pāpabhūmīti** lāmakabhūmibhāgaṁ. **Maṁdīpāti**-ādīsu ahaṁ dīpo patiṭṭhā etesanti maṁdīpā. Ahaṁ leṇo allīyanaṭṭhānaṁ etesanti **maṁleṇā.** Ahaṁ tāṇaṁ rakkhā etesanti **maṁtāṇā.** Ahaṁ saraṇaṁ bhayanāsanaṁ etesanti **maṁsaraṇā. Viharantīti** maṁ evaṁ katvā viharanti.

Gobhattampīti dhaññaphalassa abhāvena lāyitvā kalāpakalāpaṁ bandhitvā ṭhapitaṁ gimhakāle gunnampi khādanaṁ bhavissatīti attho. **Udakamaṇikoti** kucchiyaṁ maṇikamekhalāya evaṁ laddhanāmo bhājanaviseso. **Ahārī aparihārīti** udakaṁ na harati na pariharati, na pariyādiyatīti attho. Iti imasmiṁ sutte sakkaccadhammadesanāva kathitā. Buddhānaṁ hi asakkaccadhammadesanā nāma natthi. Sīhasamānavuttino hi Buddhā, yathā sīho pabhinnavaravāraṇassapi sasabiḷārādīnampi gahaṇatthāya ekasadisameva vegaṁ karoti, evaṁ Buddhāpi ekassa desentāpi dvinnaṁ bahūnaṁ bhikkhuparisāya bhikkhuni-upāsaka-upāsikāparisāyapi titthiyānampi desentā sakkaccameva desenti. Catasso pana parisā saddahitvā okappetvā suṇantīti tāsaṁ desanā sakkaccadesanā nāma jātā.

8. Saṅkhadhamasuttavaṇṇanā

360. Aṭṭhame **yaṁbahulaṁ yaṁbahulanti** iminā nigaṇṭho attanāva attano vādaṁ bhindati. Tasmā Bhagavā **evaṁ sante na koci āpāyikoti**-ādimāha. Purimāni pana cattāri padāni diṭṭhiyā paccayā honti. Tasmā tesupi ādīnavaṁ dassento **idha Gāmaṇi ekacco Satthā evaṁvādī hotīti**-ādimāha. Tattha **ahampamhīti** ahampi amhi.

Mettāsahagatenāti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbaṁ saddhiṁ bhāvanānayena Visuddhimagge vuttameva. **Seyyathāpi Gāmaṇi balavā saṅkhadhamoti**-ādi pana idha apubbaṁ. Tattha **balavāti** balasampanno. **Saṅkhadhamoti** saṅkhadhamako. **Appakasirenāti** akicchena adukkhena. Dubbalo hi saṅkhadhamo saṅkhaṁ

1. Osaranti (Sī, Syā)

၇-ခေတ္တူပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅၉။ သတ္တမေ **ဇင်္ဂလန္တိ** ထဒ္ဓံ န မုဒု။ **ဦသရန္တိ**[1] သဉ္ဇာတလောဏံ။ **ပါပဘူမီ**တိ လာမကဘူမိဘာဂံ။ **မံဒီပါ**တိအာဒီသု အဟံ ဒီပေါ ပတိဋ္ဌာ ဧတေသန္တိ မံဒီပါ။ အဟံ လေဏော အလ္လီယနဋ္ဌာနံ ဧတေသန္တိ **မံလေဏာ။** အဟံ တာဏံ ရက္ခာ ဧတေသန္တိ **မံတာဏာ။** အဟံ သရဏံ ဘယနာသနံ ဧတေသန္တိ **မံသရဏာ။ ဝိဟရန္တီ**တိ မံ ဧဝံ ကတွာ ဝိဟရန္တိ။

ဂေါဘတ္တမ္ပီတိ ဓညဖလဿ အဘာဝေန လာယိတွာ ကလာပကလာပံ ဗန္ဓိတွာ ဌပိတံ ဂိမှကာလေ ဂုန္နမ္ပိ ခါဒနံ ဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။ **ဥဒကမဏိကော**တိ ကုစ္ဆိယံ မဏိကမေခလာယ ဧဝံ လဒ္ဓနာမော ဘာဇနဝိသေသော။ **အဟာရီ အပရိဟာရီ**တိ ဥဒကံ န ဟရတိ န ပရိဟရတိ၊ န ပရိယာဒိယတီတိ အတ္ထော။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သက္ကစ္စဓမ္မဒေသနာဝ ကထိတာ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ အသက္ကစ္စဓမ္မဒေသနာ နာမ နတ္ထိ။ သီဟသမာနဝုတ္တိနော ဟိ ဗုဒ္ဓါ၊ ယထာ သီဟော ပဘိန္နဝရဝါရဏဿပိ သသဗိဠာရာဒီနမ္ပိ ဂဟဏတ္ထာယ ဧကသဒိသမေဝ ဝေဂံ ကရောတိ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါပိ ဧကဿ ဒေသေန္တာပိ ဒွိန္နံ ဗဟူနံ ဘိက္ခုပရိသာယ ဘိက္ခုနိဥပါသကဥပါသိကာပရိသာယပိ တိတ္ထိယာနမ္ပိ ဒေသေန္တာ သက္ကစ္စမေဝ ဒေသေန္တိ။ စတဿော ပန ပရိသာ သဒ္ဒဟိတွာ ဩကပ္ပေတွာ သုဏန္တီတိ တာသံ ဒေသနာ သက္ကစ္စဒေသနာ နာမ ဇာတာ။

၈-သင်္ခဓမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆၀။ အဋ္ဌမေ **ယံဗဟုလံ ယံဗဟုလန္တိ** ဣမိနာ နိဂဏ္ဌော အတ္တနာဝ အတ္တနော ဝါဒံ ဘိန္ဒတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ **ဧဝံ သန္တေ န ကောစိ အာပါယိကော**တိအာဒိမာဟ။ ပုရိမာနိ ပန စတ္တာရိ ပဒါနိ ဒိဋ္ဌိယာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ တေသုပိ အာဒီနဝံ ဒဿေန္တော **ဣဓ ဂါမဏိ ဧကစ္စော သတ္ထာ ဧဝံဝါဒီ ဟောတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဟမ္ပမှီ**တိ အဟမ္ပိ အမှိ။

မေတ္တာသဟဂတေနာတိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ သဒ္ဓိံ ဘာဝနာနယေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တမေဝ။ **သေယျထာပိ ဂါမဏိ ဗလဝါ သင်္ခဓမော**တိအာဒိ ပန ဣဓ အပုဗ္ဗံ။ တတ္ထ **ဗလဝါ**တိ ဗလသမ္ပန္နော။ **သင်္ခဓမော**တိ သင်္ခဓမကော။ **အပ္ပကသိရေနာ**တိ အကိစ္ဆေန အဒုက္ခေန။ ဒုဗ္ဗလော ဟိ သင်္ခဓမော သင်္ခံ

၁-ဩသရန္တိ (သီ၊ သျာ)

dhamantopi na sakkoti catasso disā sarena viññāpetuṁ, nāssa saṅkhasaddo sabbato pharati, balavato pana vipphāriko[1] hoti, tasmā "balavā"ti āha.

Mettāya cetomuttiyāti ettha "mettā"ti vutte upacāropi appanāpi vaṭṭati, "cetovimuttī"ti vutte pana appanāva vaṭṭati. **Yaṁ pamāṇakataṁ kamman**ti pamāṇakataṁ kammaṁ nāma kāmāvacaraṁ vuccati, appamāṇakataṁ kammaṁ nāma rūpāvacaraṁ. Taṁ hi pamāṇaṁ atikkamitvā odhisaka-anodhisaka[2]disāpharaṇavasena vaḍḍhetvā katattā appamāṇakatanti vuccati.

Na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhatīti taṁ kāmāvacarakammaṁ tasmiṁ rūpārūpāvacarakamme na ohīyati na tiṭṭhati. Kiṁ vuttaṁ hoti? Taṁ kāmāvacarakammaṁ tassa rūpārūpāvacarakammassa antarā laggituṁ vā ṭhātuṁ vā rūpārūpāvacarakammaṁ pharitvā pariyādiyitvā attano okāsaṁ gahetvā patiṭṭhātuṁ vā na sakkoti, atha kho rūpārūpāvacarakammameva kāmāvacaraṁ mahogho viya parittaṁ udakaṁ pharitvā pariyādiyitvā attano okāsaṁ katvā tiṭṭhati, tassa vipākaṁ paṭibāhitvā sayameva brahmasahabyataṁ upanetīti. Iti idaṁ suttaṁ ādimhi kilesavasena vuṭṭhāya avasāne brahmavihāravasena gahitattā yathānusandhināva gataṁ.

9. Kulasuttavaṇṇanā

361. Navame **dubbhikkhā**ti dullabhabhikkhā. **Dvīhitikā**ti "jīvissāma nu kho na nu kho"ti evaṁ pavatta-īhitikā. "Duhitikā"tipi pāṭho. Ayameva attho. Dukkhā īhiti[3] ettha na sakkā koci payogo sukhena kātunti **duhitikā.** Tattha tattha matamanussānaṁ vippakiṇṇāni setāni aṭṭhikāni etthāti **setaṭṭhikā.** **Salākāvuttā**ti salākamattavuttā, yaṁ tattha vuttaṁ vāpitaṁ, taṁ salākamattameva ahosi, phale na janayatīti attho.

1. Khippapharaṇo (Sī), vippakārako (Syā), khippakārako (Ka)
2. Odissaka-ano dissaka (Sī, Syā)
3. Dukkhaṁ īhati (Sī), dukkhaṁ īhāmīti (Syā)

ဓမန္တောပိ န သက္ကောတိ စတဿော ဒိသာ သရေန ဝိညာပေတုံ၊ နာဿ သင်္ခသဒ္ဒေါ သဗ္ဗတော ဖရတိ၊ ဗလဝတော ပန ဝိပ္ဖါရိကော[1] ဟောတိ၊ တသ္မာ "ဗလဝါ"တိ အာဟ။

မေတ္တာယ စေတောမုတ္တိယာတိ ဧတ္ထ "မေတ္တာ"တိ ဝုတ္တေ ဥပစာရောပိ အပ္ပနာပိ ဝဋ္ဋတိ၊ "စေတောဝိမုတ္တီ"တိ ဝုတ္တေ ပန အပ္ပနာဝ ဝဋ္ဋတိ။ **ယံ ပမာဏကတံ ကမ္မန္တိ** ပမာဏကတံ ကမ္မံ နာမ ကာမာဝစရံ ဝုစ္စတိ၊ အပ္ပမာဏကတံ ကမ္မံ နာမ ရူပါဝစရံ။ တံ ဟိ ပမာဏံ အတိက္ကမိတွာ ဩဓိသက-အနောဓိသက[2]ဒိသာဖရဏဝသေန ဝဍ္ဎေတွာ ကတတ္တာ အပ္ပမာဏကတန္တိ ဝုစ္စတိ။

န တံ တတြာဝသိဿတိ၊ န တံ တတြာဝတိဋ္ဌတီတိ တံ ကာမာဝစရကမ္မံ တသ္မိံ ရူပါရူပါဝစရကမ္မေ န ဩဟီယတိ န တိဋ္ဌတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? တံ ကာမာဝစရကမ္မံ တဿ ရူပါရူပါဝစရကမ္မဿ အန္တရာ လဂ္ဂိတုံ ဝါ ဌာတုံ ဝါ ရူပါရူပါဝစရကမ္မံ ဖရိတွာ ပရိယာဒိယိတွာ အတ္တနော ဩကာသံ ဂဟေတွာ ပတိဋ္ဌာတုံ ဝါ န သက္ကောတိ၊ အထ ခေါ ရူပါရူပါဝစရကမ္မမေဝ ကာမာဝစရံ မဟောဃော ဝိယ ပရိတ္တံ ဥဒကံ ဖရိတွာ ပရိယာဒိယိတွာ အတ္တနော ဩကာသံ ကတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ သယမေဝ ဗြဟ္မသဟဗျတံ ဥပနေတီတိ။ ဣတိ ဣဒံ သုတ္တံ အာဒိမှိ ကိလေသဝသေန ဝုဋ္ဌာယ အဝသာနေ ဗြဟ္မဝိဟာရဝသေန ဂဟိတတ္တာ ယထာနုသန္ဓိနာဝ ဂတံ။

၉-ကုလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆၁။ နဝမေ **ဒုဗ္ဘိက္ခာ**တိ ဒုလ္လဘဘိက္ခာ။ **ဒွီဟိတိကာ**တိ "ဇီဝိဿာမ နု ခေါ န နု ခေါ"တိ ဧဝံ ပဝတ္တဤဟိတိကာ။ "ဒုဟိတိကာ"တိပိ ပါဌော။ အယမေဝ အတ္ထော။ ဒုက္ခာ ဤဟိတိ[3] ဧတ္ထ န သက္ကာ ကောစိ ပယောဂေါ သုခေန ကာတုန္တိ **ဒုဟိတိကာ။** တတ္ထ တတ္ထ မတမနုဿာနံ ဝိပ္ပကိဏ္ဏာနိ သေတာနိ အဋ္ဌိကာနိ ဧတ္ထာတိ **သေတဋ္ဌိကာ။** **သလာကာဝုတ္တာ**တိ သလာကမတ္တဝုတ္တာ၊ ယံ တတ္ထ ဝုတ္တံ ဝါပိတံ၊ တံ သလာကမတ္တမေဝ အဟောသိ၊ ဖလေ န ဇနယတီတိ အတ္ထော။

၁-ခိပ္ပဖရဏော (သီ)၊ ဝိပ္ပကာရကော (သျာ)၊ ခိပ္ပကာရကော (က)
၂-ဩဒိဿကအနောဒိဿက (သီ၊ သျာ)
၃-ဒုက္ခံ ဤဟတိ (သီ)၊ ဒုက္ခံ ဤဟာမီတိ (သျာ)

Uggilitunti dve ante mocetvā kathetuṁ asakkonto uggilituṁ bahi nīharituṁ na sakkhiti. **Ogilitun**ti pucchāya dosaṁ disvā hāretuṁ asakkonto ogilituṁ anto pavesetuṁ na sakkhiti.

Ito so Gāmaṇi ekanavutikappeti Bhagavā kathayamānova yāva nikkhanto nāsikavāto na puna pavisati, tāvatakena kālena ekanavutikappe anussari "atthi nu kho kiñci kule pakkabhikkhādānena upahatapubban"ti[1] parijānanatthaṁ. Athekampi apassanto "ito so Gāmaṇī"ti-ādimāha. Idāni dānādīnaṁ ānisaṁsaṁ kathento **atha kho yāni tāni kulāni aḍḍhānī**ti dhammadesanaṁ ārabhi. Tattha **dānasambhūtānī**ti dānena sambhūtāni nibbattāni. Sesapadadvayepi eseva nayo. Ettha pana **saccaṁ nāma** saccavāditā. **Sāmaññaṁ nāma**[2] sesasīlaṁ. **Vikiratī**ti ayogena vaḷañjento vippakirati. **Vidhamatī**ti dhamento viya nāseti. **Viddhaṁsetī**ti nāseti. **Aniccatā**ti hutvā abhāvo[3] bahunāpi kālena saṅgatānaṁ[4] khaṇeneva antaradhānaṁ.

10. Maṇicūḷakasuttavaṇṇanā

362. Dasame **taṁ parisaṁ etadavocā**ti tassa kira evaṁ ahosi "kulaputtā pabbajantā puttadārañceva jātarūparajatañca pahāyeva pabbajanti, na ca sakkā yaṁ pahāya pabbajitā, taṁ tehi gahetun"ti nayaggāhe ṭhatvā "mā ayyo"ti-ādivacanaṁ avoca. **Ekaṁsenetan**ti etaṁ pañcakāmaguṇakappanaṁ assamaṇadhammo asakyaputtiyadhammoti ekaṁsena dhāreyyāsi.

Tiṇanti senāsanacchadanatiṇaṁ. **Pariyesitabban**ti tiṇacchadane vā iṭṭhakacchadane vā gehe palujjante yahi taṁ kāritaṁ, tesaṁ santikaṁ gantvā "tumhehi kāritasenāsanaṁ ovassati[5], na sakkā tattha vasitun"ti ācikkhitabbaṁ. Manussā sakkontā karissanti, asakkontā "tumhe vaḍḍhakiṁ gahetvā kārāpetha, mayaṁ te saññāpessāmā"ti vakkhanti. Evaṁ vutte kāretvā tesaṁ ācikkhitabbaṁ. Manussā vaḍḍhakīnaṁ dātabbaṁ dassanti. Sace āvāsasāmikā natthi, aññesampi bhikkhācāravattena ārocetvā kāretuṁ vaṭṭati. Idaṁ sandhāya "pariyesitabban"ti vuttaṁ.

1. Upagatapubbanti (Sī) 2. Saññamaṁ nāma (Sī, Syā) 3. Abhāve vā (Sī, Syā)
4. Sambhatānaṁ (Sī), sambhattānaṁ (Syā) 5. Ovassissati (Sī, Syā)

ဥဂ္ဂိလိတုန္တိ ဒွေ အန္တေ မောစေတွာ ကထေတုံ အသက္ကောန္တော ဥဂ္ဂိလိတုံ ဗဟိ နီဟရိတုံ န သက္ခိတိ။ **ဩဂိလိတုန္တိ** ပုစ္ဆာယ ဒေါသံ ဒိသွာ ဟာရေတုံ အသက္ကောန္တော ဩဂိလိတုံ အန္တော ပဝေသေတုံ န သက္ခိတိ။

ဣတော သော ဂါမဏိ ဧကနဝုတိကပ္ပေတိ ဘဂဝါ ကထယမာနောဝ ယာဝ နိက္ခန္တော နာသိကဝါတော န ပုန ပဝိသတိ၊ တာဝတကေန ကာလေန ဧကနဝုတိကပ္ပေ အနုဿရိ "အတ္ထိ နု ခေါ ကိဉ္စိ ကုလေ ပက္ကဘိက္ခာဒါနေန ဥပဟတပုဗ္ဗ"န္တိ[၁] ပရိဇာနနတ္ထံ။ အထေကမ္ပိ အပဿန္တော "ဣတော သော ဂါမဏီ"တိအာဒိမာဟ။ ဣဒါနိ ဒါနာဒီနံ အာနိသံသံ ကထေန္တော **အထ ခေါ ယာနိ တာနိ ကုလာနိ အဍ္ဎာနီ**တိ ဓမ္မဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **ဒါနသမ္ဘူတာနီ**တိ ဒါနေန သမ္ဘူတာနိ နိဗ္ဗတ္တာနိ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ ပန **သစ္စံ နာမ** သစ္စဝါဒိတာ။ **သာမညံ နာမ**[၂] သေသသီလံ။ **ဝိကိရတီ**တိ အယောဂေန ဝဠဉ္ဇေန္တော ဝိပ္ပကိရတိ။ **ဝိဓမတီ**တိ ဓမေန္တော ဝိယ နာသေတိ။ **ဝိဒ္ဓံသေတီ**တိ နာသေတိ။ **အနိစ္စတာ**တိ ဟုတွာ အဘာဝေါ[၃] ဗဟုနာပိ ကာလေန သင်္ဂတာနံ[၄] ခဏေနေဝ အန္တရဓာနံ။

၁၀-မဏိစူဠကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆၂။ ဒသမေ **တံ ပရိသံ ဧတဒဝေါစာ**တိ တဿ ကိရ ဧဝံ အဟောသိ "ကုလပုတ္တာ ပဗ္ဗဇန္တာ ပုတ္တဒါရဉ္စေဝ ဇာတရူပရဇတဉ္စ ပဟာယေဝ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ န စ သက္ကာ ယံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတာ၊ တံ တေဟိ ဂဟေတု"န္တိ နယဂ္ဂါဟေ ဌတွာ "မာ အယျော"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ **ဧကံသေနေတ**န္တိ ဧတံ ပဉ္စကာမဂုဏကပ္ပနံ အဿမဏဓမ္မော အသကျပုတ္တိယဓမ္မောတိ ဧကံသေန ဓာရေယျာသိ။

တိဏန္တိ သေနာသနစ္ဆဒနတိဏံ။ **ပရိယေသိတဗ္ဗ**န္တိ တိဏစ္ဆဒနေ ဝါ ဣဋ္ဌကစ္ဆဒနေ ဝါ ဂေဟေ ပလုဇ္ဇန္တေ ယေဟိ တံ ကာရိတံ၊ တေသံ သန္တိကံ ဂန္တွာ "တုမှေဟိ ကာရိတသေနာသနံ ဩဝဿတိ[၅]၊ န သက္ကာ တတ္ထ ဝသိတု"န္တိ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ မနုဿာ သက္ကောန္တာ ကရိဿန္တိ၊ အသက္ကောန္တာ "တုမှေ ဝဍ္ဎကိံ ဂဟေတွာ ကာရာပေထ၊ မယံ တေ သညာပေဿာမာ"တိ ဝက္ခန္တိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ကာရေတွာ တေသံ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ မနုဿာ ဝဍ္ဎကီနံ ဒါတဗ္ဗံ ဒဿန္တိ။ သစေ အာဝါသသာမိကာ နတ္ထိ၊ အညေသမ္ပိ ဘိက္ခာစာရဝတ္တေန အာရောစေတွာ ကာရေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ "ပရိယေသိတဗ္ဗ"န္တိ ဝုတ္တံ။

၁-ဥပဂတပုဗ္ဗန္တိ (သီ) ၂-သညမံ နာမ (သီ၊ သျာ) ၃-အဘာဝေ ဝါ (သီ၊ သျာ)
၄-သမ္ဘတာနံ (သီ)၊ သမ္ဘတ္တာနံ (သျာ) ၅-ဩဝဿိဿတိ (သီ၊ သျာ)

Dārunti senāsane gopānasi-ādīsu palujjamānesu tadatthāya dāruṁ. **Sakaṭan**ti gihivikataṁ katvā tāvakālikasakaṭaṁ. Na kevalañca sakaṭameva, aññampi vāsipharasukuddālādi-upakaraṇaṁ evaṁ pariyesituṁ vaṭṭati. **Puriso**ti hatthakammavasena puriso pariyesitabbo. Yaṁkiñci hi purisaṁ "hatthakammaṁ āvuso katvā dassasī"ti vatvā "dassāmi bhante"ti vutte "idañcidañca karohī"ti yaṁ icchati, taṁ kāretuṁ vaṭṭati. **Na tvevāhaṁ Gāmaṇi kenaci pariyāyenā**ti jātarūparajataṁ panāhaṁ kenacipi kāraṇena pariyesitabbanti na vadāmi.

11. Bhadrakasuttavaṇṇanā

363. Ekādasame **Mallesū**ti evaṁnāmake janapade. **Vadhenā**ti māraṇena. **Jāniyā**ti dhanajāniyā. **Akālikena pattenā**ti na kālantarena pattena, kālaṁ anatikkamitvāva pattenāti attho. **Ciravāsī nāma kumāro**ti evaṁnāmako tassa putto. **Bahi āvasathe**[1] **paṭivasatī**ti bahinagare kiñcideva sippaṁ uggaṇhanto vasati. Imasmiṁ sutte vaṭṭadukkhaṁ kathitaṁ.

12. Rāsiyasuttavaṇṇanā

364. Dvādasame **Rāsiyo**ti rāsiṁ katvā pañhassa pucchitattā Rāsiyoti evaṁ dhammasaṅgāhakattherehi gahitanāmo. **Tapassin**ti tapanissitakaṁ. **Lūkhajīvin**ti lūkhajīvikaṁ. **Antā**ti koṭṭhāsā. **Gāmo**ti gāmmo. Gammotipi pāṭho, gāmavāsīnaṁ dhammoti attho. **Attakilamathānuyogo**ti attano kilamathānuyogo, sarīradukkhakaraṇanti attho.

Kasmā panettha kāmasukhallikānuyogo gahito, kasmā attakilamathānuyogo, kasmā majjhimā paṭipadāti? Kāmasukhallikānuyogo tāva kāmabhogīnaṁ[2] dassanatthaṁ gahito, attakilamathānuyogo tapanissitakānaṁ, majjhimā paṭipadā tiṇṇaṁ nijjaravatthūnaṁ dassanatthaṁ gahitā. Kiṁ etesaṁ dassane payojananti? Ime dve ante pahāya Tathāgato majjhimāya paṭipadāya sammāsambodhiṁ patto, so kāmabhoginopi na sabbe garahati na pasaṁsati, tapanissitakepi na sabbe garahati

1. Āvāsake (Sī), āvāsathe (Syā)
2. Janānaṁ kāmabhogīnaṁ (Sī, Syā)

ဒါရုန္တိ သေနာသနေ ဂေါပါနသိအာဒီသု ပလုဇ္ဇမာနေသု တဒတ္ထာယ ဒါရုံ။ **သကဋန္တိ** ဂိဟိဝိကတံ ကတွာ တာဝကာလိကသကဋံ။ န ကေဝလဉ္စ သကဋမေဝ၊ အညမ္ပိ ဝါသိဖရသုကုဒ္ဒါလာဒိဥပကရဏံ ဧဝံ ပရိယေသိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ **ပုရိသော**တိ ဟတ္ထကမ္မဝသေန ပုရိသော ပရိယေသိတဗ္ဗော။ ယံကိဉ္စိ ဟိ ပုရိသံ "ဟတ္ထကမ္မံ အာဝုသော ကတွာ ဒဿသီ"တိ ဝတွာ "ဒဿာမိ ဘန္တေ"တိ ဝုတ္တေ "ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ကရောဟီ"တိ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ ကာရေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ **န တွေဝါဟံ ဂါမဏိ ကေနစိ ပရိယာယေနာ**တိ ဇာတရူပရဇတံ ပနာဟံ ကေနစိပိ ကာရဏေန ပရိယေသိတဗ္ဗန္တိ န ဝဒါမိ။

၁၁-ဘဒြကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆၃။ ဧကာဒသမေ **မလ္လေသူ**တိ ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ။ **ဝဓေနာ**တိ မာရဏေန။ **ဇာနိယာ**တိ ဓနဇာနိယာ။ **အကာလိကေန ပတ္တေနာ**တိ န ကာလန္တရေန ပတ္တေန၊ ကာလံ အနတိက္ကမိတွာဝ ပတ္တေနာတိ အတ္ထော။ **စိရဝါသီ နာမ ကုမာရော**တိ ဧဝံနာမကော တဿ ပုတ္တော။ **ဗဟိ အာဝသထေ**[၁] **ပဋိဝသတီ**တိ ဗဟိနဂရေ ကိဉ္စိဒေဝ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှန္တော ဝသတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ကထိတံ။

၁၂-ရာသိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆၄။ ဒွါဒသမေ **ရာသိယော**တိ ရာသိံ ကတွာ ပဉှဿ ပုစ္ဆိတတ္တာ ရာသိယောတိ ဧဝံ ဓမ္မသင်္ဂါဟကတ္ထေရေဟိ ဂဟိတနာမော။ **တပဿိန္တိ** တပနိဿိတကံ။ **လူခဇီဝိန္တိ** လူခဇီဝိကံ။ **အန္တာ**တိ ကောဋ္ဌာသာ။ **ဂါမော**တိ ဂမ္မော။ ဂမ္မောတိပိ ပါဌော၊ ဂါမဝါသီနံ ဓမ္မောတိ အတ္ထော။ **အတ္တကိလမထာနုယောဂေါ**တိ အတ္တနော ကိလမထာနုယောဂေါ၊ သရီရဒုက္ခကရဏန္တိ အတ္ထော။

ကသ္မာ ပနေတ္ထ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂေါ ဂဟိတော၊ ကသ္မာ အတ္တကိလမထာနုယောဂေါ၊ ကသ္မာ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါတိ? ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂေါ တာဝ ကာမဘောဂီနံ[၂] ဒဿနတ္ထံ ဂဟိတော၊ အတ္တကိလမထာနုယောဂေါ တပနိဿိတကာနံ၊ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ တိဏ္ဏံ နိဇ္ဇရဝတ္ထူနံ ဒဿနတ္ထံ ဂဟိတာ။ ကိံ ဧတေသံ ဒဿနေ ပယောဇနန္တိ? ဣမေ ဒွေ အန္တေ ပဟာယ တထာဂတော မဇ္ဈိမာယ ပဋိပဒါယ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပတ္တော၊ သော ကာမဘောဂိနောပိ န သဗ္ဗေ ဂရဟတိ န ပသံသတိ၊ တပနိဿိတကေပိ န သဗ္ဗေ ဂရဟတိ

၁-အာဝါသကေ (သီ)၊ အာဝါသထေ (သျာ)
၂-ဇနာနံ ကာမဘောဂီနံ (သီ၊ သျာ)

na pasaṁsati, garahitabbayuttakeyeva garahati, pasaṁsitabbayuttake pasaṁsatīti imassatthassa pakāsanaṁ etesaṁ dassane payojananti veditabbaṁ.

Idāni tamatthaṁ pakāsento **tayo khome Gāmaṇi kāmabhogino**ti-ādimāha. Tattha **sāhasenā**ti sāhasikakammena. **Na saṁvibhajatī**ti mittasahāyasandiṭṭhasambhattānaṁ saṁvibhāgaṁ na karoti. **Na puññāni karotī**ti anāgatabhavassa paccayabhūtāni puññāni na karoti. **Dhammādhammenā**ti dhammena ca adhammena ca. **Ṭhānehī**ti kāraṇehi. **Sacchikarotī**ti kathaṁ attānaṁ ātāpento paritāpento sacchikaroti? Caturaṅgavīriyavasena ca dhutaṅgavasena ca. **Tisso sandiṭṭhikā nijjarā**ti ettha ekopi maggo tiṇṇaṁ kilesānaṁ nijjaraṇatāya tisso nijjarāti vuttoti.

13. Pāṭaliyasuttavaṇṇanā

365. Terasame **dūteyyānī**ti dūtakammāni paṇṇāni ceva mukhasāsanāni ca. **Pāṇātipātañcāhan**ti idaṁ kasmā āraddhaṁ? Na kevalaṁ ahaṁ māyaṁ jānāmi, aññampi idañcidañca jānāmīti Sabbaññubhāvadassanatthaṁ āraddhaṁ. **Santi hi Gāmaṇi eke samaṇabrāhmaṇā**ti idaṁ sesasamaṇabrāhmaṇānaṁ laddhiṁ dassetvā tassā pajahāpanatthaṁ āraddhaṁ.

Mālī kuṇḍalīti mālāya mālī, kuṇḍalehi kuṇḍalī. **Itthikāmehī**ti itthīhi saddhiṁ kāmā itthikāmā, tehi itthikāmehi. **Āvasathāgāran**ti kulagharassa ekasmiṁ ṭhāne ekekasseva sukhanivāsatthāya kataṁ vāsāgāraṁ. **Tenāhaṁ yathāsatti yathābalaṁ saṁvibhajāmī**ti tassāhaṁ attano satti-anurūpena ceva balānurūpena ca saṁvibhāgaṁ karomi. **Alan**ti yuttaṁ. **Kaṅkhaniye ṭhāne**ti kaṅkhitabbe kāraṇe. **Cittasamādhin**ti tasmiṁ dhammasamādhismiṁ ṭhito tvaṁ saha vipassanāya catunnaṁ maggānaṁ vasena cittasamādhiṁ sace paṭilabheyyāsīti dasseti. **Apaṇṇakatāya mayhan**ti ayaṁ paṭipadā mayhaṁ apaṇṇakatāya anaparādhakatāya eva saṁvattatīti attho. **Kaṭaggāho**ti jayaggāho.

Ayaṁ kho Gāmaṇi dhammasamādhi, tatra ce tvaṁ cittasamādhiṁ paṭilabheyyāsīti ettha **dhammasamādhī**ti dasakusalakammapathadhammā, **cittasamādhī**ti saha

န ပသံသတိ၊ ဂရဟိတဗ္ဗယုတ္တကေယေဝ ဂရဟတိ၊ ပသံသိတဗ္ဗယုတ္တကေ ပသံသတီတိ ဣမဿတ္ထဿ ပကာသနံ ဧတေသံ ဒဿနေ ပယောဇနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော **တယော ခေါမေ ဂါမဏိ ကာမဘောဂိနော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သာဟသေနာ**တိ သာဟသိကကမ္မေန။ **န သံဝိဘဇတီ**တိ မိတ္တသဟာယသန္ဒိဋ္ဌသမ္ဘတ္တာနံ သံဝိဘာဂံ န ကရောတိ။ **န ပုညာနိ ကရောတီ**တိ အနာဂတဘဝဿ ပစ္စယဘူတာနိ ပုညာနိ န ကရောတိ။ **ဓမ္မာဓမ္မေနာ**တိ ဓမ္မေန စ အဓမ္မေန စ။ **ဌာနေဟီ**တိ ကာရဏေဟိ။ **သစ္ဆိကရောတီ**တိ ကထံ အတ္တာနံ အာတာပေန္တော ပရိတာပေန္တော သစ္ဆိကရောတိ? စတုရင်္ဂဝီရိယဝသေန စ ဓုတင်္ဂဝသေန စ။ **တိဿော သန္ဒိဋ္ဌိကာ နိဇ္ဇရာ**တိ ဧတ္ထ ဧကောပိ မဂ္ဂေါ တိဏ္ဏံ ကိလေသာနံ နိဇ္ဇရဏတာယ တိဿော နိဇ္ဇရာတိ ဝုတ္တောတိ။

၁၃-ပါဋလိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆၅။ တေရသမေ **ဒူတေယျာနီ**တိ ဒူတကမ္မာနိ ပဏ္ဏာနိ စေဝ မုခသာသနာနိ စ။ **ပါဏာတိပါတဉ္စာဟ**န္တိ ဣဒံ ကသ္မာ အာရဒ္ဓံ? န ကေဝလံ အဟံ မာယံ ဇာနာမိ၊ အညမ္ပိ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဇာနာမီတိ သဗ္ဗညုဘာဝဒဿနတ္ထံ အာရဒ္ဓံ။ **သန္တိ ဟိ ဂါမဏိ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ**တိ ဣဒံ သေသသမဏဗြာဟ္မဏာနံ လဒ္ဓိံ ဒဿေတွာ တဿာ ပဇဟာပနတ္ထံ အာရဒ္ဓံ။

မာလီ ကုဏ္ဍလီတိ မာလာယ မာလီ, ကုဏ္ဍလေဟိ ကုဏ္ဍလီ။ **ဣတ္ထိကာမေဟီ**တိ ဣတ္ထီဟိ သဒ္ဓိံ ကာမာ ဣတ္ထိကာမာ၊ တေဟိ ဣတ္ထိကာမေဟိ။ **အာဝသထာဂါရ**န္တိ ကုလဃရဿ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဧကေကဿေဝ သုခနိဝါသတ္ထာယ ကတံ ဝါသာဂါရံ။ **တေနာဟံ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ သံဝိဘဇာမီ**တိ တဿာဟံ အတ္တနော သတ္တိအနုရူပေန စေဝ ဗလာနုရူပေန စ သံဝိဘာဂံ ကရောမိ။ **အလ**န္တိ ယုတ္တံ။ **ကင်္ခနိယေ ဌာနေ**တိ ကင်္ခိတဗ္ဗေ ကာရဏေ။ **စိတ္တသမာဓိ**န္တိ တသ္မိံ ဓမ္မသမာဓိသ္မိံ ဌိတော တွံ သဟ ဝိပဿနာယ စတုန္နံ မဂ္ဂါနံ ဝသေန စိတ္တသမာဓိံ သစေ ပဋိလဘေယျာသီတိ ဒဿေတိ။ **အပဏ္ဏကတာယ မယှ**န္တိ အယံ ပဋိပဒါ မယှံ အပဏ္ဏကတာယ အနပရာဓကတာယ ဧဝ သံဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ **ကဋဂ္ဂါဟော**တိ ဇယဂ္ဂါဟော။

အယံ ခေါ ဂါမဏိ ဓမ္မသမာဓိ၊ တတြ စေ တွံ စိတ္တသမာဓိံ ပဋိလဘေယျာသီတိ ဧတ္ထ **ဓမ္မသမာဓီ**တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မာ၊ **စိတ္တသမာဓီ**တိ သဟ

vipassanāya cattāro maggā. Atha vā “pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyatī”ti[1] evaṁ vuttā pāmojjapītipassaddhisukhasamādhisaṅkhātā pañca dhammā dhammasamādhi nāma, cittasamādhi pana saha vipassanāya cattāro maggāva. Atha vā dasakusalakammapathā cattāro brahmavihārā cāti ayaṁ dhammasamādhi nāma, taṁ dhammasamādhiṁ pūrentassa uppannā cittekaggatā cittasamādhi nāma. **Evaṁ tvaṁ imaṁ kaṅkhādhammaṁ pajaheyyāsī**ti evaṁ tvaṁ imasmiṁ vuttappabhede dhammasamādhismiṁ ṭhito sace evaṁ cittasamādhiṁ paṭilabheyyāsi, ekaṁsenetaṁ kaṅkhaṁ pajaheyyāsīti attho. Sesaṁ sabbattha vuttanayamevāti.

Gāmaṇisaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Aṁ 2. 18 piṭṭhe.

ဝိပဿနာယ စတ္တာရော မဂ္ဂါ။ အထ ဝါ “ပါမောဇ္ဇံ ဇာယတိ၊ ပမုဒိတဿ ပီတိ ဇာယတီ”တိ[၁] ဧဝံ ဝုတ္တာ ပါမောဇ္ဇပီတိပဿဒ္ဓိသုခသမာဓိသင်္ခါတာ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဓမ္မသမာဓိ နာမ၊ စိတ္တသမာဓိ ပန သဟ ဝိပဿနာယ စတ္တာရော မဂ္ဂါဝ။ အထ ဝါ ဒသကုသလကမ္မပထာ စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရာ စာတိ အယံ ဓမ္မသမာဓိ နာမ၊ တံ ဓမ္မသမာဓိံ ပူရေန္တဿ ဥပ္ပန္နာ စိတ္တေကဂ္ဂတာ စိတ္တသမာဓိ နာမ။ **ဧဝံ တွံ ဣမံ ကင်္ခါဓမ္မံ ပဇဟေယျာသီ**တိ ဧဝံ တွံ ဣမသ္မိံ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေ ဓမ္မသမာဓိသ္မိံ ဌိတော သစေ ဧဝံ စိတ္တသမာဓိံ ပဋိလဘေယျာသိ၊ ဧကံသေနေတံ ကင်္ခံ ပဇဟေယျာသီတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဂါမဏိသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အံ ၂-၁၈-ပိဋ္ဌေ။

9. Asaṅkhatasaṁyutta

1. Paṭhamavagga

1-11. Kāyagatāsatisuttādivaṇṇanā

366-376. Asaṅkhatasaṁyutte[1] **asaṅkhatanti** akataṁ. **Hitesināti** hitaṁ esantena. **Anukampakenāti** anukampamānena. **Anukampaṁ upādāyāti** anukampaṁ cittena pariggahetvā, paṭiccātipi vuttaṁ hoti. **Kataṁ vo taṁ mayāti** taṁ mayā imaṁ asaṅkhatañca asaṅkhatamaggañca desentena tumhākaṁ kataṁ. Ettakameva hi anukampakassa Satthu kiccaṁ, yadidaṁ aviparītadhammadesanā. Ito paraṁ pana paṭipatti nāma sāvakānaṁ kiccaṁ. Tenāha **etāni bhikkhave rukkhamūlāni -pa- amhākaṁ anusāsanīti**. Iminā rukkhamūlasenāsanaṁ dasseti, **suññāgārānīti** iminā janavivittaṁ ṭhānaṁ. Ubhayena ca yogānurūpaṁ senāsanaṁ ācikkhati, dāyajjaṁ niyyāteti.

Jhāyathāti ārammaṇūpanijjhānena aṭṭhatiṁsārammaṇāni, lakkhaṇūpanijjhānena ca aniccādito khandhāyatanādīni upanijjhāyatha, samathañca vipassanañca vaḍḍhethāti vuttaṁ hoti. **Mā pamādatthāti** mā pamajjittha. **Mā pacchā vippaṭisārino ahuvatthāti** ye hi pubbe daharakāle arogakāle sattasappāyādisampattikāle Satthu sammukhībhāvakāle ca yonisomanasikārarahitā rattindivaṁ maṅkulabhattaṁ[2] hutvā seyyasukhaṁ middhasukhaṁ anubhontā pamajjanti, te pacchā jarākāle rogakāle maraṇakāle vipattikāle Satthu parinibbutakāle ca taṁ pubbe pamādavihāraṁ anussarantā sappaṭisandhikālakiriyañca bhāriyaṁ sampassamānā vippaṭisārino honti, tumhe pana tādisā mā ahuvatthāti dassento āha “mā pacchā vippaṭisārino ahuvatthā”ti.

Ayaṁ vo amhākaṁ anusāsanīti ayaṁ amhākaṁ santikā “jhāyatha mā pamādatthā”ti tumhākaṁ anusāsanī, ovādoti vuttaṁ hoti.

1. Asaṅkhatasaṁyuttassa paṭhame (Sī) 2. Maṅkuṇabhattaṁ (Sī, Syā)

၉-အသင်္ခတသံယုတ္တ

၁-ပဌမဝဂ္ဂ

၁-၁၁-ကာယဂတာသတိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၆၆-၃၇၆။ အသင်္ခတသံယုတ္တေ[၁] **အသင်္ခတန္တိ** အကတံ။ **ဟိတေသိနာတိ** ဟိတံ ဧသန္တေန။ **အနုကမ္ပကေနာတိ** အနုကမ္ပမာနေန။ **အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာတိ** အနုကမ္ပံ စိတ္တေန ပရိဂ္ဂဟေတွာ၊ ပဋိစ္စာတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကတံ ဝေါ တံ မယာတိ** တံ မယာ ဣမံ အသင်္ခတဉ္စ အသင်္ခတမဂ္ဂဉ္စ ဒေသေန္တေန တုမှာကံ ကတံ။ ဧတ္တကမေဝ ဟိ အနုကမ္ပကဿ သတ္ထု ကိစ္စံ၊ ယဒိဒံ အဝိပရီတဓမ္မဒေသနာ။ ဣတော ပရံ ပန ပဋိပတ္တိ နာမ သာဝကာနံ ကိစ္စံ။ တေနာဟ **ဧတာနိ ဘိက္ခဝေ ရုက္ခမူလာနိ။ပ။ အမှာကံ အနုသာသနီတိ**။ ဣမိနာ ရုက္ခမူလသေနာသနံ ဒဿေတိ၊ **သုညာဂါရာနီတိ** ဣမိနာ ဇနဝိဝိတ္တံ ဌာနံ။ ဥဘယေန စ ယောဂါနုရူပံ သေနာသနံ အာစိက္ခတိ၊ ဒါယဇ္ဇံ နိယျာတေတိ။

ဈာယထာတိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန အဋ္ဌတိံသာရမ္မဏာနိ, လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန စ အနိစ္စာဒိတော ခန္ဓာယတနာဒီနိ ဥပနိဇ္ဈာယထ၊ သမထဉ္စ ဝိပဿနဉ္စ ဝဍ္ဎေထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မာ ပမာဒတ္ထာတိ** မာ ပမဇ္ဇိတ္ထ။ **မာ ပစ္ဆာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော အဟုဝတ္ထာတိ** ယေ ဟိ ပုဗ္ဗေ ဒဟရကာလေ အရောဂကာလေ သတ္တသပ္ပါယာဒိသမ္ပတ္တိကာလေ သတ္ထု သမ္မုခီဘာဝကာလေ စ ယောနိသောမနသိကာရရဟိတာ ရတ္တိန္ဒိဝံ မင်္ကုလဘတ္တံ[၂] ဟုတွာ သေယျသုခံ မိဒ္ဓသုခံ အနုဘောန္တာ ပမဇ္ဇန္တိ၊ တေ ပစ္ဆာ ဇရာကာလေ ရောဂကာလေ မရဏကာလေ ဝိပတ္တိကာလေ သတ္ထု ပရိနိဗ္ဗုတကာလေ စ တံ ပုဗ္ဗေ ပမာဒဝိဟာရံ အနုဿရန္တာ သပ္ပဋိသန္ဓိကာလကိရိယဉ္စ ဘာရိယံ သမ္ပဿမာနာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော ဟောန္တိ၊ တုမှေ ပန တာဒိသာ မာ အဟုဝတ္ထာတိ ဒဿေန္တော အာဟ “မာ ပစ္ဆာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော အဟုဝတ္ထာ”တိ။

အယံ ဝေါ အမှာကံ အနုသာသနီတိ အယံ အမှာကံ သန္တိကာ “ဈာယထ မာ ပမာဒတ္ထာ”တိ တုမှာကံ အနုသာသနီ၊ ဩဝါဒေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-အသင်္ခတသံယုတ္တဿ ပဌမေ (သီ) ၂-မင်္ကုဏဘတ္တံ (သီ၊ သျာ)

2. Dutiyavagga

1-33. Asaṅkhatasuttādivaṇṇanā

377-409. **Kāye kāyānupassī**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ parato vakkhāma.

Anatanti-ādīsu taṇhānatiyā[1] abhāvena anataṁ. Catunnaṁ āsavānaṁ abhāvena **anāsavaṁ.** Paramatthasaccatāya **saccaṁ.** Vaṭṭassa parabhāgaṭṭhena **pāraṁ.** Saṇhaṭṭhena **nipuṇaṁ.** Suṭṭhu duddasatāya **sududdasaṁ.** Jarāya ajaritattā **ajajjaraṁ**[2]. Thiraṭṭhena **dhuvaṁ.** Apalujjanatāya **apalokitaṁ.** Cakkhuviññāṇena apassitabbattā **anidassanaṁ.** Taṇhāmānadiṭṭhipapañcānaṁ abhāvena **nippapañcaṁ.**

Santabhāvaṭṭhena **santaṁ.** Maraṇābhāvena **amataṁ.** Uttamaṭṭhena **paṇītaṁ.** Sassirikaṭṭhena **sivaṁ.** Nirupaddavatāya **khemaṁ.** Taṇhakkhayassa paccayattā **taṇhakkhayaṁ.**

Vimhāpanīyaṭṭhena accharaṁ paharitabbayuttakanti **acchariyaṁ.** Abhūtameva bhūtaṁ[3], ajātaṁ hutvā atthīti[4] **abbhutaṁ.** Niddukkhattā **anītikaṁ.** Niddukkhasabhāvattā **anītikadhammaṁ.** Vānābhāvena **nibbānaṁ.** Byābajjhābhāveneva **abyābajjhaṁ.** Virāgādhigamassa paccayato **virāgaṁ.** Paramatthasuddhitāya **suddhi.** Tīhi bhavehi muttatāya **mutti.** Kāmālayānaṁ abhāvena **anālayaṁ.** Patiṭṭhaṭṭhena **dīpaṁ.** Allīyitabbayuttaṭṭhena **leṇaṁ.** Tāyanaṭṭhena **tāṇaṁ.** Bhayasaraṇaṭṭhena **saraṇaṁ,** bhayanāsananti attho. Paraṁ ayanaṁ gati patiṭṭhāti **parāyaṇaṁ.** Sesamettha vuttanayamevāti.

Asaṅkhatasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Taṇhāratiyā (Sī, Syā) 2. Ajajjaritattā ajaraṁ (Sī), ajjajjaritattā ajajjaraṁ (Syā)
3. Abbhutaṁ (Sī, Syā) 4. Atthīti vā (Sī)

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-၃၃-အသင်္ခတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၇၇-၄၀၉။ **ကာယေ ကာယာနုပဿီ**တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ပရတော ဝက္ခာမ။

အနတန္တိအာဒီသု တဏှာနတိယာ[1] အဘာဝေန အနတံ။ စတုန္နံ အာသဝါနံ အဘာဝေန **အနာသဝံ**။ ပရမတ္ထသစ္စတာယ **သစ္စံ**။ ဝဋ္ဋဿ ပရဘာဂဋ္ဌေန **ပါရံ**။ သဏှဋ္ဌေန **နိပုဏံ**။ သုဋ္ဌု ဒုဒ္ဒသတာယ **သုဒုဒ္ဒသံ**။ ဇရာယ အဇရိတတ္တာ **အဇဇ္ဇရံ**[2]။ ထိရဋ္ဌေန **ဓုဝံ**။ အပလုဇ္ဇနတာယ **အပလောကိတံ**။ စက္ခုဝိညာဏေန အပဿိတဗ္ဗတ္တာ **အနိဒဿနံ**။ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိပပဉ္စာနံ အဘာဝေန **နိပ္ပပဉ္စံ**။

သန္တဘာဝဋ္ဌေန **သန္တံ**။ မရဏာဘာဝေန **အမတံ**။ ဥတ္တမဋ္ဌေန **ပဏီတံ**။ သဿိရိကဋ္ဌေန **သိဝံ**။ နိရုပဒ္ဒဝတာယ **ခေမံ**။ တဏှက္ခယဿ ပစ္စယတ္တာ **တဏှက္ခယံ**။

ဝိမှာပနီယဋ္ဌေန အစ္ဆရံ ပဟရိတဗ္ဗယုတ္တကန္တိ **အစ္ဆရိယံ**။ အဘူတမေဝ ဘူတံ[3], အဇာတံ ဟုတွာ အတ္ထီတိ[4] **အဗ္ဘုတံ**။ နိဒ္ဒုက္ခတ္တာ **အနီတိကံ**။ နိဒ္ဒုက္ခသဘာဝတ္တာ **အနီတိကဓမ္မံ**။ ဝါနာဘာဝေန **နိဗ္ဗာနံ**။ ဗျာပဇ္ဈာဘာဝေနေဝ **အဗျာပဇ္ဈံ**။ ဝိရာဂါဓိဂမဿ ပစ္စယတော **ဝိရာဂံ**။ ပရမတ္ထသုဒ္ဓိတာယ **သုဒ္ဓိ**။ တီဟိ ဘဝေဟိ မုတ္တတာယ **မုတ္တိ**။ ကာမာလယာနံ အဘာဝေန **အနာလယံ**။ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန **ဒီပံ**။ အလ္လီယိတဗ္ဗယုတ္တဋ္ဌေန **လေဏံ**။ တာယနဋ္ဌေန **တာဏံ**။ ဘယသရဏဋ္ဌေန **သရဏံ**၊ ဘယနာသနန္တိ အတ္ထော။ ပရံ အယနံ ဂတိ ပတိဋ္ဌာတိ **ပရာယဏံ**။ သေသမေတ္ထ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

အသင်္ခတသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-တဏှာရတိယာ (သီ၊ သျာ) ၂-အဇဇ္ဇရိတတ္တာ အဇရံ (သီ)၊ အဇ္ဇဇ္ဇရိတတ္တာ အဇဇ္ဇရံ (သျာ)
၃-အဗ္ဘုတံ (သီ၊ သျာ) ၄-အတ္ထီတိ ဝါ (သီ)

10. Abyākatasaṁyutta

1. Khemāsuttavaṇṇanā

410. Abyākatasaṁyuttassa paṭhame **Khemā**ti gihikāle Bimbisārassa upāsikā[1] saddhāpabbajitā mahātherī "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvikānaṁ bhikkhunīnaṁ mahāpaññānaṁ yadidaṁ Khemā"ti[2] evaṁ Bhagavatā mahāpaññatāya etadagge ṭhapitā. **Paṇḍitā**ti paṇḍiccena samannāgatā. **Viyattā**ti[3] veyyattiyena samannāgatā. **Medhāvinī**ti medhāya paññāya samannāgatā. **Bahussutā**ti pariyattibāhusaccenapi paṭivedhabāhusaccenapi samannāgatā.

Gaṇakoti acchiddakagaṇanāya[4] kusalo. **Muddiko**ti aṅgulimuddāya gaṇanāya kusalo. **Saṅkhāyako**ti piṇḍagaṇanāya kusalo. **Gambhīro**ti caturāsītiyojanasahassagambhīro. **Appameyyo**ti āḷhakagaṇanāya appameyyo. **Duppariyogāho**ti āḷhakagaṇanāya pamāṇagahaṇatthaṁ durogāho. **Yena rūpena Tathāgatan**ti yena rūpena dīgho rasso sāmo odātoti sattasaṅkhātaṁ Tathāgataṁ paññapeyya. **Taṁ rūpaṁ Tathāgatassa pahīnan**ti taṁ vuttappakārarūpaṁ samudayappahānena Sabbaññutathāgatassa pahīnaṁ. **Rūpasaṅkhāya vimutto**ti[5] āyatiṁ rūpassa anuppattiyā[6] rūpārūpakoṭṭhāsenapi evarūpo nāma bhavissatīti vohārassapi paṭipassaddhattā rūpapaṇṇattiyāpi vimutto. **Gambhīro**ti ajjhāsayagambhīratāya ca guṇagambhīratāya ca gambhīro. Tassa evaṁ guṇagambhīrassa sato Sabbaññutathāgatassa yaṁ upādāya sattasaṅkhāto Tathāgatoti paññatti hoti, tadabhāvena tassā paññattiyā abhāvaṁ passantassa ayaṁ sattasaṅkhāto **hoti Tathāgato paraṁ maraṇā**ti idaṁ vacanaṁ na upeti na yujjati, **na hoti Tathāgato paraṁ maraṇā**ti-ādivacanampi na upeti na yujjatīti attho.

Saṁsandissatīti ekaṁ bhavissati. **Samessatī**ti nirantaraṁ bhavissati. **Na virodhayissatī**ti na viruddhaṁ padaṁ[7] bhavissati. **Aggapadasmin**ti desanāya. Desanā hi idha aggapadanti adhippetā.

---

1. Mahesī upāsikā (Sī)
2. Aṁ 1. 26 piṭṭhe.
3. Byattāti (Sī, Syā)
4. Acchindakāya gaṇanāya (Ka)
5. Rūpasaṅkhayā vimuttoti (Sī, Syā)
6. Anumatiyā (Sī, Syā)
7. Na vihāyissatīti na viruddhasaddaṁ (Sī, Syā)

၁၀—အဗျာကတသံယုတ္တ

၁-ခေမာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁၀။ အဗျာကတသံယုတ္တဿ ပဌမေ **ခေမာ**တိ ဂိဟိကာလေ ဗိမ္ဗိသာရဿ ဥပါသိကာ[၁] သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတာ မဟာထေရီ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝိကာနံ ဘိက္ခုနီနံ မဟာပညာနံ ယဒိဒံ ခေမာ"တိ[၂] ဧဝံ ဘဂဝတာ မဟာပညတာယ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတာ။ **ပဏ္ဍိတာ**တိ ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္နာဂတာ။ **ဝိယတ္တာ**တိ[၃] ဝေယျတ္တိယေန သမန္နာဂတာ။ **မေဓာဝိနီ**တိ မေဓာယ ပညာယ သမန္နာဂတာ။ **ဗဟုဿုတာ**တိ ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စေနပိ ပဋိဝေဓဗာဟုသစ္စေနပိ သမန္နာဂတာ။

ဂဏကောတိ အစ္ဆိဒ္ဒကဂဏနာယ[၄] ကုသလော။ **မုဒ္ဒိကော**တိ အင်္ဂုလိမုဒ္ဒါယ ဂဏနာယ ကုသလော။ **သင်္ခါယကော**တိ ပိဏ္ဍဂဏနာယ ကုသလော။ **ဂမ္ဘီရော**တိ စတုရာသီတိယောဇနသဟဿဂမ္ဘီရော။ **အပ္ပမေယျော**တိ အာဠှကဂဏနာယ အပ္ပမေယျော။ **ဒုပ္ပရိယောဂါဟော**တိ အာဠှကဂဏနာယ ပမာဏဂဟဏတ္ထံ ဒုရောဂါဟော။ **ယေန ရူပေန တထာဂတ**န္တိ ယေန ရူပေန ဒီဃော ရဿော သာမော ဩဒါတောတိ သတ္တသင်္ခါတံ တထာဂတံ ပညပေယျ။ **တံ ရူပံ တထာဂတဿ ပဟီန**န္တိ တံ ဝုတ္တပ္ပကာရရူပံ သမုဒယပ္ပဟာနေန သဗ္ဗညုတထာဂတဿ ပဟီနံ။ **ရူပသင်္ခါယ ဝိမုတ္တော**တိ[၅] အာယတိံ ရူပဿ အနုပ္ပတ္တိယာ[၆] ရူပါရူပကောဋ္ဌာသေနပိ ဧဝရူပေါ နာမ ဘဝိဿတီတိ ဝေါဟာရဿပိ ပဋိပဿဒ္ဓတ္တာ ရူပပဏ္ဏတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တော။ **ဂမ္ဘီရော**တိ အဇ္ဈာသယဂမ္ဘီရတာယ စ ဂုဏဂမ္ဘီရတာယ စ ဂမ္ဘီရော။ တဿ ဧဝံ ဂုဏဂမ္ဘီရဿ သတော သဗ္ဗညုတထာဂတဿ ယံ ဥပါဒါယ သတ္တသင်္ခါတော တထာဂတောတိ ပညတ္တိ ဟောတိ၊ တဒဘာဝေန တဿာ ပညတ္တိယာ အဘာဝံ ပဿန္တဿ အယံ သတ္တသင်္ခါတော **ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာ**တိ ဣဒံ ဝစနံ န ဥပေတိ န ယုဇ္ဇတိ၊ **န ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာ**တိအာဒိဝစနမ္ပိ န ဥပေတိ န ယုဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။

သံသန္ဒိဿတီတိ ဧကံ ဘဝိဿတိ။ **သမေဿတီ**တိ နိရန္တရံ ဘဝိဿတိ။ **န ဝိရောဓယိဿတီ**တိ န ဝိရုဒ္ဓံ ပဒံ[၇] ဘဝိဿတိ။ **အဂ္ဂပဒသ္မိ**န္တိ ဒေသနာယ။ ဒေသနာ ဟိ ဣဓ အဂ္ဂပဒန္တိ အဓိပ္ပေတာ။

၁-မဟေသီ ဥပါသိကာ (သီ)
၂-အံ ၁-၂၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဗျတ္တာတိ (သီ၊ သျာ)
၄-အစ္ဆိန္ဒကာယ ဂဏနာယ (က)
၅-ရူပသင်္ခယာ ဝိမုတ္တောတိ (သီ၊ သျာ)
၆-အနုမတိယာ (သီ၊ သျာ)
၇-န ဝိဟာယိဿတီတိ န ဝိရုဒ္ဓသဒ္ဒံ (သီ၊ သျာ)

2. Anurādhasuttavaṇṇanā

411. Dutiyaṁ Khandhiyavagge vitthāritameva, abyākatādhikārato pana idha vuttaṁ.

3-8. Paṭhamasāriputtakoṭṭhikasuttādivaṇṇanā

412-417. Tatiye **rūpagatametan**ti rūpamattametaṁ[1]. Ettha rūpato añño koci satto nāma na upalabbhati, rūpe pana sati nāmamattaṁ etaṁ hotīti dasseti. **Vedanāgatametan**ti-ādīsupi eseva nayo. **Ayaṁ kho āvuso hetū**ti ayaṁ rūpādīni muñcitvā anupalabbhiyasabhāvo hetu, yenetaṁ abyākataṁ Bhagavatāti. Catutthādīni uttānatthāneva.

9. Kutūhalasālāsuttavaṇṇanā

418. Navame **kutūhalasālāyan**ti kutūhalasālā nāma paccekasālā natthi, yattha pana nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā nānāvidhaṁ kathaṁ pavattenti, sā bahūnaṁ "ayaṁ kiṁ vadati, ayaṁ kiṁ vadatī"ti kutūhaluppattiṭṭhānato kutūhalasālāti vuccati. **Dūrampi gacchatī**ti yāva ābhassarabrahmalokā gacchati. **Imañca kāyaṁ nikkhipatī**ti cuticittena nikkhipati. **Anupapanno hotī**ti cutikkhaṇeyeva paṭisandhicittassa anuppannattā anupapanno hoti.

10. Ānandasuttavaṇṇanā

419. Dasame **tesametaṁ saddhiṁ abhavissā**ti tesaṁ laddhiyā saddhiṁ etaṁ abhavissa. **Anulomaṁ abhavissa ñāṇassa uppādāya sabbe dhammā anattā**ti yaṁ etaṁ "sabbe dhammā anattā"ti vipassanāñāṇaṁ uppajjati, api nu me tassa anulomaṁ abhavissāti[2] attho.

1. Rūpamattameva (Sī)
2. Bhavissatīti (Sī)

၂-အနုရာဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁၁။ ဒုတိယံ ခန္ဓိယဝဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ၊ အဗျာကတာဓိကာရတော ပန ဣဓ ဝုတ္တံ။

၃-၈-ပဌမသာရိပုတ္တကောဋ္ဌိကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၄၁၂-၄၁၇။ တတိယေ **ရူပဂတမေတ**န္တိ ရူပမတ္တမေတံ[1]။ ဧတ္ထ ရူပတော အညော ကောစိ သတ္တော နာမ န ဥပလဗ္ဘတိ၊ ရူပေ ပန သတိ နာမမတ္တံ ဧတံ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ **ဝေဒနာဂတမေတ**န္တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အယံ ခေါ အာဝုသော ဟေတူ**တိ အယံ ရူပါဒီနိ မုဉ္စိတွာ အနုပလဗ္ဘိယသဘာဝေါ ဟေတု၊ ယေနေတံ အဗျာကတံ ဘဂဝတာတိ။ စတုတ္ထာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၉-ကုတူဟလသာလာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁၈။ နဝမေ **ကုတူဟလသာလာယ**န္တိ ကုတူဟလသာလာ နာမ ပစ္စေကသာလာ နတ္ထိ၊ ယတ္ထ ပန နာနာတိတ္ထိယာ သမဏဗြာဟ္မဏာ နာနာဝိဓံ ကထံ ပဝတ္တေန္တိ၊ သာ ဗဟူနံ "အယံ ကိံ ဝဒတိ, အယံ ကိံ ဝဒတီ"တိ ကုတူဟလုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတော ကုတူဟလသာလာတိ ဝုစ္စတိ။ **ဒူရမ္ပိ ဂစ္ဆတီ**တိ ယာဝ အာဘဿရဗြဟ္မလောကာ ဂစ္ဆတိ။ **ဣမဉ္စ ကာယံ နိက္ခိပတီ**တိ စုတိစိတ္တေန နိက္ခိပတိ။ **အနုပပန္နော ဟောတီ**တိ စုတိက္ခဏေယေဝ ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ အနုပ္ပန္နတ္တာ အနုပပန္နော ဟောတိ။

၁၀-အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁၉။ ဒသမေ **တေသမေတံ သဒ္ဓိံ အဘဝိဿာ**တိ တေသံ လဒ္ဓိယာ သဒ္ဓိံ ဧတံ အဘဝိဿ။ **အနုလောမံ အဘဝိဿ ဉာဏဿ ဥပ္ပါဒါယ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ**တိ ယံ ဧတံ ''သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ''တိ ဝိပဿနာဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အပိ နု မေ တဿ အနုလောမံ အဘဝိဿာတိ[2] အတ္ထော။

၁-ရူပမတ္တမေဝ (သီ)
၂-ဘဝိဿတီတိ (သီ)

11. Sabhiyakaccānasuttavaṇṇanā

420. Ekādasame **etamettakena ettakamevā**ti āvuso yassāpi etaṁ ettakena kālena “hetumhi sati rūpīti-ādi paññāpanā hoti, asati na hotī”ti byākaraṇaṁ bhaveyya, tassa ettakameva bahu. **Ko pana vādo atikkante**ti atikkante pana atimanāpe dhammadesanānaye vādoyeva ko, natthi vādo, chinnā kathāti.

Abyākatasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Iti Sāratthappakāsiniyā Saṁyuttanikāyaṭṭhakathāya

Saḷāyatanavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

၁၁-သဘိယကစ္စာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၂၀။ ဧကာဒသမေ **ဧတမေတ္တကေန ဧတ္တကမေဝါ**တိ အာဝုသော ယဿာပိ ဧတံ ဧတ္တကေန ကာလေန “ဟေတုမှိ သတိ ရူပီတိအာဒိ ပညာပနာ ဟောတိ, အသတိ န ဟောတီ”တိ ဗျာကရဏံ ဘဝေယျ၊ တဿ ဧတ္တကမေဝ ဗဟု။ **ကော ပန ဝါဒေါ အတိက္ကန္တေ**တိ အတိက္ကန္တေ ပန အတိမနာပေ ဓမ္မဒေသနာနယေ ဝါဒေါယေဝ ကော၊ နတ္ထိ ဝါဒေါ, ဆိန္နာ ကထာတိ။

အဗျာကတသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဣတိ သာရတ္ထပ္ပကာသိနိယာ သံယုတ္တနိကာယဋ္ဌကထာယ

သဠာယတနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Mahāvagga

Saṁyuttaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Maggasaṁyutta

1. Avijjāvagga

1-2. Avijjāsuttādivaṇṇanā

1-2. Mahāvaggassa paṭhame **pubbaṅgamā**ti sahajātavasena ca upanissayavasena cāti dvīhākārehi pubbaṅgamā. **Samāpattiyā**ti samāpajjanāya sabhāvapaṭilābhāya, uppattiyāti attho. **Anvadeva ahirikaṁ anottappan**ti sā panesā yadetaṁ alajjanākārasaṇṭhikaṁ ahirikaṁ, abhāyanākārasaṇṭhitañca anottappaṁ, etaṁ anudeva saheva ekatova, na vinā tena uppajjatīti attho. **Avijjāgatassā**ti avijjāya upagatassa samannāgatassa. **Micchādiṭṭhī**ti ayāthāvadiṭṭhi aniyyānikadiṭṭhi. **Pahotī**ti hoti uppajjati. **Micchāsaṅkappā**dīsupi ayāthāva-aniyyānikavaseneva micchābhāvo veditabbo. Iti imāni aṭṭhapi akusaladhammasamāpattiyā micchatta-aṅgāni nāma honti. Tāni pana na ekekkhaṇe sabbāni labbhanti, nānakkhaṇe labbhanti.

Kathaṁ? Yadā hi diṭṭhisampayuttacittaṁ kāyaviññattiṁ samuṭṭhāpentaṁ uppajjati, tadā micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvāyāmo micchāsati

မဟာဝဂ္ဂ

သံယုတ္တဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

၁–မဂ္ဂသံယုတ္တ

၁-အဝိဇ္ဇာဝဂ္ဂ

၁-၂-အဝိဇ္ဇာသုတ္တ… ဏ္ဏနာ

၁-၂။ မဟာဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ပုဗ္ဗင်္ဂမာ**တိ သဟဇာတဝသေန စ ဥပနိဿယဝသေန စာတိ ဒွိဟာကာရေဟိ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ။ **သမာပတ္တိယာ**တိ သမာပဇ္ဇနာယ သဘာဝပဋိလာဘာယ၊ ဥပ္ပတ္တိယာတိ အတ္ထော။ **အနွဒေဝ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပ**န္တိ သာ ပနေသာ ယဒေတံ အလဇ္ဇနာကာရသဏ္ဌိတံ အဟိရိကံ, အဘာယနာကာရသဏ္ဌိတဉ္စ အနောတ္တပ္ပံ၊ ဧတံ အနုဒေဝ သဟေဝ ဧကတောဝ၊ န ဝိနာ တေန ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **အဝိဇ္ဇာဂတဿာ**တိ အဝိဇ္ဇာယ ဥပဂတဿ သမန္နာဂတဿ။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ**တိ အယာထာဝဒိဋ္ဌိ အနိယျာနိကဒိဋ္ဌိ။ **ပဟောတီ**တိ ဟောတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါ**ဒီသုပိ အယာထာဝအနိယျာနိကဝသေနေဝ မိစ္ဆာဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတိ ဣမာနိ အဋ္ဌပိ အကုသလဓမ္မသမာပတ္တိယာ မိစ္ဆတ္တအင်္ဂါနိ နာမ ဟောန္တိ။ တာနိ ပန န ဧကက္ခဏေ သဗ္ဗာနိ လဗ္ဘန္တိ၊ နာနက္ခဏေ လဗ္ဘန္တိ။

ကထံ? ယဒါ ဟိ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တစိတ္တံ ကာယဝိညတ္တိံ သမုဋ္ဌာပေန္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ မိစ္ဆာဝါယာမော မိစ္ဆာသတိ

micchāsamādhi micchākammantoti cha aṅgāni honti. Yadā diṭṭhivippayuttaṁ, tadā micchādiṭṭhivajjāni pañca. Yadā tāneva dve vacīviññattiṁ samuṭṭhāpenti, tadā micchākammantaṭṭhāne micchāvācāya saddhiṁ tāneva[1] cha vā pañca vā. Ayaṁ ājīvo nāma kuppamāno kāyavacīdvāresuyeva aññatarasmiṁ kuppati, na manodvāre. Tasmā yadā ājīvasīsena tāneva cittāni kāyavacīviññattiyo samuṭṭhāpenti, tadā kāyakammaṁ micchājīvo nāma hoti, tathā vacīkammanti micchājīvassa vasena tāneva cha vā pañca vā. Yadā pana viññattiṁ asamuṭṭhāpetvā tāni cittāni uppajjanti, tadā micchādīṭṭhimicchāsaṅkappamicchāvāyāmamicchāsatimicchāsamādhivasena pañca vā, micchāsaṅkappādivasena cattāri vā hontīti evaṁ na ekakkhaṇe sabbāni labbhanti, nānakkhaṇe labbhantīti.

Sukkapakkhe **vijjā**ti kammassakatāñāṇaṁ. Ihāpi sahajātavasena ca upanissayavasena cāti dvīhākārehi pubbaṅgamatā veditabbā. **Hirottappan**ti hirī ca ottappañca. Tattha lajjanākārasaṇṭhitā hirī, bhāyanākārasaṇṭhitaṁ ottappaṁ. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana Visuddhimagge vuttova. **Vijjāgatassā**ti vijjāya upagatassa samannāgatassa. **Viddasuno**ti viduno paṇḍitassa. **Sammādiṭṭhī**ti yāthāvadiṭṭhi niyyānikadiṭṭhi. **Sammākammantā**dīsupi eseva nayo. Iti kusaladhammasamāpattiyā imāni aṭṭhaṅgāni honti, tāni lokiyamaggakkhaṇe na ekato sabbāni[2] labbhanti, lokuttaramaggakkhaṇe pana labbhanti. Tāni ca kho paṭhamajjhānikamagge, dutiyajjhānikādīsu pana sammāsaṅkappavajjāni satteva honti.

Tattha yo evaṁ vadeyya "yasmā Majjhimanikāyamhi Mahāsaḷāyatanikasutte[3] 'yā tathābhūtassa diṭṭhi, sāssa hoti sammādiṭṭhi. Yo tathābhūtassa saṅkappo, svāssa hoti sammāsaṅkappo. Yo tathābhūtassa vāyāmo, svāssa hoti sammāvāyāmo. Yā tathābhūtassa sati, sāssa hoti sammāsati. Yo tathābhūtassa samādhi, svāssa hoti sammāsamādhi. Pubbeva kho panassa kāyakammaṁ vacīkammaṁ ājīvo ca suparisuddho'ti vuttaṁ. Tasmā pañcaṅgikopi lokuttaramaggo hotī"ti. So vattabbo—tasmiṁyeva sutte "evamassāyaṁ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvanāpāripūriṁ gacchatī"ti[3] idaṁ kasmā na

1. Micchāvācāya saṇṭhitāneva (Sī, Syā) 2. Aṭṭhapi (Sī, Syā) 3. Ma 3. 337 piṭṭhe.

မိစ္ဆာသမာဓိ မိစ္ဆာကမ္မန္တောတိ ဆ အင်္ဂါနိ ဟောန္တိ။ ယဒါ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တံ၊ တဒါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝဇ္ဇာနိ ပဉ္စ။ ယဒါ တာနေဝ ဒွေ ဝစီဝိညတ္တိံ သမုဋ္ဌာပေန္တိ၊ တဒါ မိစ္ဆာကမ္မန္တဋ္ဌာနေ မိစ္ဆာဝါစာယ သဒ္ဓိံ တာနေဝ[1] ဆ ဝါ ပဉ္စ ဝါ။ အယံ အာဇီဝေါ နာမ ကုပ္ပမာနော ကာယဝစီဒွါရေသုယေဝ အညတရသ္မိံ ကုပ္ပတိ၊ န မနောဒွါရေ။ တသ္မာ ယဒါ အာဇီဝသီသေန တာနေဝ စိတ္တာနိ ကာယဝစီဝိညတ္တိယော သမုဋ္ဌာပေန္တိ၊ တဒါ ကာယကမ္မံ မိစ္ဆာဇီဝေါ နာမ ဟောတိ၊ တထာ ဝစီကမ္မန္တိ မိစ္ဆာဇီဝဿ ဝသေန တာနေဝ ဆ ဝါ ပဉ္စ ဝါ။ ယဒါ ပန ဝိညတ္တိံ အသမုဋ္ဌာပေတွာ တာနိ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တဒါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမိစ္ဆာသင်္ကပ္ပမိစ္ဆာဝါယာမမိစ္ဆာသတိမိစ္ဆာသမာဓိဝသေန ပဉ္စ ဝါ, မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါဒိဝသေန စတ္တာရိ ဝါ ဟောန္တီတိ ဧဝံ န ဧကက္ခဏေ သဗ္ဗာနိ လဗ္ဘန္တိ၊ နာနက္ခဏေ လဗ္ဘန္တီတိ။

သုက္ကပက္ခေ **ဝိဇ္ဇာ**တိ ကမ္မဿကတာဉာဏံ။ ဣဟာပိ သဟဇာတဝသေန စ ဥပနိဿယဝသေန စာတိ ဒွီဟာကာရေဟိ ပုဗ္ဗင်္ဂမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဟိရောတ္တပ္ပ**န္တိ ဟိရီ စ ဩတ္တပ္ပဉ္စ။ တတ္ထ လဇ္ဇနာကာရသဏ္ဌိတာ ဟိရီ၊ ဘာယနာကာရသဏ္ဌိတံ ဩတ္တပ္ပံ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တောဝ။ **ဝိဇ္ဇာဂတဿာ**တိ ဝိဇ္ဇာယ ဥပဂတဿ သမန္နာဂတဿ။ **ဝိဒ္ဒသုနော**တိ ဝိဒုနော ပဏ္ဍိတဿ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ ယာထာဝဒိဋ္ဌိ နိယျာနိကဒိဋ္ဌိ။ **သမ္မာကမ္မန္တာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ကုသလဓမ္မသမာပတ္တိယာ ဣမာနိ အဋ္ဌင်္ဂါနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ လောကိယမဂ္ဂက္ခဏေ န ဧကတော သဗ္ဗာနိ[2] လဗ္ဘန္တိ၊ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပန လဗ္ဘန္တိ။ တာနိ စ ခေါ ပဌမဇ္ဈာနိကမဂ္ဂေ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနိကာဒီသု ပန သမ္မာသင်္ကပ္ပဝဇ္ဇာနိ သတ္တေဝ ဟောန္တိ။

တတ္ထ ယော ဧဝံ ဝဒေယျ "ယသ္မာ မဇ္ဈိမနိကာယမှိ မဟာသဠာယတနိကသုတ္တေ[3] 'ယာ တထာဘူတဿ ဒိဋ္ဌိ၊ သာဿ ဟောတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ ယော တထာဘူတဿ သင်္ကပ္ပေါ၊ သွာဿ ဟောတိ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ။ ယော တထာဘူတဿ ဝါယာမော၊ သွာဿ ဟောတိ သမ္မာဝါယာမော။ ယာ တထာဘူတဿ သတိ၊ သာဿ ဟောတိ သမ္မာသတိ။ ယော တထာဘူတဿ သမာဓိ၊ သွာဿ ဟောတိ သမ္မာသမာဓိ။ ပုဗ္ဗေဝ ခေါ ပနဿ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ အာဇီဝေါ စ သုပရိသုဒ္ဓေါ'တိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ပဉ္စင်္ဂိကောပိ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ဟောတီ"တိ။ သော ဝတ္တဗ္ဗော—တသ္မိံယေဝ သုတ္တေ "ဧဝမဿာယံ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတီ"တိ[3] ဣဒံ ကသ္မာ န

၁-မိစ္ဆာဝါစာယ သဏ္ဌိတာနေဝ (သီ၊ သျာ) ၂-အဋ္ဌပိ (သီ၊ သျာ) ၃-မ ၃-၃၃၇-ပိဋ္ဌေ။

passasi. Yaṁ panetaṁ “pubbeva kho panassā”ti vuttaṁ, taṁ pabbajitadivasato paṭṭhāya parisuddhabhāvadassanatthaṁ. Pabbajitadivasato paṭṭhāya hi parisuddhāni kāyakammādīni lokuttaramaggakkhaṇe atiparisuddhāni hontīti ayamattho dīpito.

Yampi abhidhamme vuttaṁ “tasmiṁ kho pana samaye pañcaṅgiko maggo hotī”ti[1], taṁ ekaṁ kiccantaraṁ dassetuṁ vuttaṁ. Yasmiṁ hi kāle micchākammantaṁ pahāya sammākammantaṁ pūreti, tasmiṁ kāle micchāvācā vā micchājīvo vā na hoti, diṭṭhi saṅkappo vāyāmo sati samādhīti imesuyeva pañcasu kārakaṅgesu sammākammanto pūrati. Virativasena hi sammākammanto pūrati nāma. Sammāvācāsammā-ājīvesupi eseva nayo. Iti imaṁ kiccantaraṁ dassetuṁ evaṁ vuttaṁ. Lokiyamaggakkhaṇe ca pañceva honti, virati pana aniyatā. Tasmā “cha-aṅgiko”ti avatvā “pañcaṅgiko”tveva vuttaṁ. “Yā ca bhikkhave ariyacittassa anāsavacittassa ariyamaggasamaṅgino ariyamaggaṁ bhāvayato tīhi kāyaduccaritehi ārati virati paṭivirati veramaṇī akiriyā akaraṇaṁ, ayaṁ bhikkhave sammākammanto ariyo anāsavo lokuttaramaggo”ti[2] evaṁ pana mahācattālīsakasuttādīsu anekesu suttesu sammākammantādīnañca lokuttaramaggassa aṅgabhāvasiddhito aṭṭhaṅgikova lokuttaramaggo hotīti veditabboti. Imasmiṁ sutte ayaṁ aṭṭhaṅgiko maggo lokiyalokuttaramissakova kathito. Dutiyaṁ Kosalasaṁyutte vuttameva.

3. Sāriputtasuttavaṇṇanā

3. Tatiye **sakalamidaṁ bhante**ti Ānandatthero sāvakapāramīñāṇassa matthakaṁ appattatāya sakalampi maggabrahmacariyaṁ kalyāṇamittasannissayena labbhatīti na aññāsi, Dhammasenāpati pana sāvakapāramīñāṇassa matthake ṭhitattā aññāsi, tasmā evamāha. Tenevassa Bhagavā **sādhū sādhū**ti sādhukāramadāsi.

1. Abhi 2. 117 piṭṭhe. 2. Ma 3. 119 piṭṭhe.

ပဿသိ။ ယံ ပနေတံ “ပုဗ္ဗေဝ ခေါ ပနဿာ”တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ပရိသုဒ္ဓဘာဝဒဿနတ္ထံ။ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဟိ ပရိသုဒ္ဓါနိ ကာယကမ္မာဒီနိ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ အတိပရိသုဒ္ဓါနိ ဟောန္တီတိ အယမတ္ထော ဒီပိတော။

ယမ္ပိ အဘိဓမ္မေ ဝုတ္တံ “တသ္မိံ ခေါ ပန သမယေ ပဉ္စင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဟောတီ”တိ[၁]၊ တံ ဧကံ ကိစ္စန္တရံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ ယသ္မိံ ဟိ ကာလေ မိစ္ဆာကမ္မန္တံ ပဟာယ သမ္မာကမ္မန္တံ ပူရေတိ၊ တသ္မိံ ကာလေ မိစ္ဆာဝါစာ ဝါ မိစ္ဆာဇီဝေါ ဝါ န ဟောတိ၊ ဒိဋ္ဌိ သင်္ကပ္ပေါ ဝါယာမော သတိ သမာဓီတိ ဣမေသုယေဝ ပဉ္စသု ကာရကင်္ဂေသု သမ္မာကမ္မန္တော ပူရတိ။ ဝိရတိဝသေန ဟိ သမ္မာကမ္မန္တော ပူရတိ နာမ။ သမ္မာဝါစာသမ္မာအာဇီဝေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ဣမံ ကိစ္စန္တရံ ဒဿေတုံ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ လောကိယမဂ္ဂက္ခဏေ စ ပဉ္စေဝ ဟောန္တိ၊ ဝိရတိ ပန အနိယတာ။ တသ္မာ “ဆအင်္ဂိကော”တိ အဝတွာ “ပဉ္စင်္ဂိကော”တွေဝ ဝုတ္တံ။ “ယာ စ ဘိက္ခဝေ အရိယစိတ္တဿ အနာသဝစိတ္တဿ အရိယမဂ္ဂသမင်္ဂိနော အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝယတော တီဟိ ကာယဒုစ္စရိတေဟိ အာရတိ ဝိရတိ ပဋိဝိရတိ ဝေရမဏီ အကိရိယာ အကရဏံ၊ အယံ ဘိက္ခဝေ သမ္မာကမ္မန္တော အရိယော အနာသဝေါ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ”တိ[၂] ဧဝံ ပန မဟာစတ္တာလီသကသုတ္တာဒီသု အနေကေသု သုတ္တေသု သမ္မာကမ္မန္တာဒီနဉ္စ လောကုတ္တရမဂ္ဂဿ အင်္ဂဘာဝသိဒ္ဓိတော အဋ္ဌင်္ဂိကောဝ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အယံ အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကောဝ ကထိတော။ ဒုတိယံ ကောသလသံယုတ္တေ ဝုတ္တမေဝ။

၃-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃။ တတိယေ **သကလမိဒံ ဘန္တေ**တိ အာနန္ဒတ္ထေရော သာဝကပါရမီဉာဏဿ မတ္ထကံ အပ္ပတ္တတာယ သကလမ္ပိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ ကလျာဏမိတ္တသန္နိဿယေန လဗ္ဘတီတိ န အညာသိ၊ ဓမ္မသေနာပတိ ပန သာဝကပါရမီဉာဏဿ မတ္ထကေ ဌိတတ္တာ အညာသိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ တေနေဝဿ ဘဂဝါ **သာဓု သာဓူ**တိ သာဓုကာရမဒါသိ။

၁-အဘိ ၂-၁၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ။

4. Jāṇussoṇibrāhmaṇasuttavaṇṇanā

4. Catutthe **sabbasetena vaḷavābhirathenā**ti sakalasetena catūhi vaḷavāhi yuttarathena. So kira sabbo sacakkapañjarakubbaro[1] rajataparikkhitto hoti. Ratho ca nāmesa duvidho hoti yodharatho alaṅkārarathoti. Tattha yodharatho caturassasaṇṭhāno hoti nātimahā dvinnaṁ tiṇṇaṁ vā janānaṁ gahaṇasamattho, alaṅkāraratho mahā hoti dīghato dīgho puthulato puthulo ca, tattha chattaggāhako vālabījaniggāhako tālavaṇṭaggāhakoti[2] evaṁ aṭṭha vā dasa vā sukheneva ṭhātuṁ vā nisīdituṁ vā nipajjituṁ vā sakkonti, ayampi alaṅkārarathoyeva.

Setā sudaṁ assāti tā vaḷavā pakatiyā setavaṇṇāva. **Setālaṅkārā**ti pasādhanaṁ tāsaṁ rajatamayaṁ ahosi. **Seto ratho**ti rathopi vuttanayeneva rajataparikkhittattā tattha tattha dantakammakhacitattā ca setova. **Setaparivāro**ti yathā aññe rathā sīhacammaparivārāpi honti, byagghacammaparivārāpi Paṇḍukambalaparivārāpi honti, na evaṁ esa. Esa pana ghanadukūlena parivārito ahosi. **Setā rasmiyo**ti rasmiyopi rajatapanāḷisuparikkhittā[3]. **Setā patodalaṭṭhī**ti patodalaṭṭhipi rajataparikkhittā.

Setaṁ chattanti rathamajjhe ussāpitachattampi setameva ahosi. **Setaṁ uṇhīsan**ti aṭṭhaṅgulavitthāro rajatamayo uṇhīsapaṭṭo seto. **Setāni vatthānī**ti vatthānipi setāni pheṇapuñjavaṇṇāni. Tesu nivāsanaṁ pañcasatagghanakaṁ, uttarāsaṅgo sahassagghanako. **Setā upāhanā**ti upāhanā nāma maggāruḷhassa vā honti aṭaviṁ vā pavisantassa. Ayaṁ pana rathaṁ abhiruḷho, tenassa tadanucchaviko rajatapaṭisevito pādālaṅkāro nāma esa evaṁ vuttoti veditabbo. **Setāya sudaṁ vālabījaniyā**ti phalikamayadaṇḍāya setacamaravālabījaniyā. Na kevalañca ettakamevassa setaṁ ahosi, so pana brāhmaṇo setavilepanaṁ vilimpi, setamālaṁ piḷandhi, dasasu aṅgulīsu aṅgulimuddikā kaṇṇesu kuṇḍalānīti evamādi alaṅkāropissa rajatamayova

1. Sakaṭapañjarakubbaro (Ka)
2. Tālapaṇṇagāhakoti (Sī, Syā)
3. Rajatanāḷiparikkhittā (Sī), rajatapavāḷāsu parikkhittā (Syā)

၄-ဇာဏုဿောဏိဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄။ စတုတ္ထေ **သဗ္ဗသေတေန ဝဠဝါဘိရထေနာ**တိ သကလသေတေန စတူဟိ ဝဠဝါဟိ ယုတ္တရထေန။ သော ကိရ သဗ္ဗော သစက္ကပဉ္ဇရကုဗ္ဗရော[1] ရဇတပရိက္ခိတ္တော ဟောတိ။ ရထော စ နာမေသ ဒုဝိဓော ဟောတိ ယောဓရထော အလင်္ကာရရထောတိ။ တတ္ထ ယောဓရထော စတုရဿသဏ္ဌာနော ဟောတိ နာတိမဟာ ဒွိန္နံ တိဏ္ဏံ ဝါ ဇနာနံ ဂဟဏသမတ္ထော၊ အလင်္ကာရရထော မဟာ ဟောတိ ဒီဃတော ဒီဃော ပုထုလတော ပုထုလော စ၊ တတ္ထ ဆတ္တဂ္ဂါဟကော ဝါလဗီဇနိဂ္ဂါဟကော တာလဝဏ္ဋဂ္ဂါဟကောတိ[2] ဧဝံ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ သုခေနေဝ ဌာတုံ ဝါ နိသီဒိတုံ ဝါ နိပဇ္ဇိတုံ ဝါ သက္ကောန္တိ၊ အယမ္ပိ အလင်္ကာရရထောယေဝ။

သေတာ သုဒံ အဿာတိ တာ ဝဠဝါ ပကတိယာ သေတဝဏ္ဏာဝ။ **သေတာလင်္ကာရာ**တိ ပသာဓနံ တာသံ ရဇတမယံ အဟောသိ။ **သေတော ရထော**တိ ရထောပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ရဇတပရိက္ခိတ္တတ္တာ တတ္ထ တတ္ထ ဒန္တကမ္မခစိတတ္တာ စ သေတောဝ။ **သေတပရိဝါရော**တိ ယထာ အညေ ရထာ သီဟစမ္မပရိဝါရာပိ ဟောန္တိ၊ ဗျဂ္ဃစမ္မပရိဝါရာပိ ပဏ္ဍုကမ္ဗလပရိဝါရာပိ ဟောန္တိ၊ န ဧဝံ ဧသ။ ဧသ ပန ဃနဒုကူလေန ပရိဝါရိတော အဟောသိ။ **သေတာ ရသ္မိယော**တိ ရသ္မိယောပိ ရဇတပနာဠိသုပရိက္ခိတ္တာ[3]။ **သေတာ ပတောဒလဋ္ဌီ**တိ ပတောဒလဋ္ဌိပိ ရဇတပရိက္ခိတ္တာ။

သေတံ ဆတ္တန္တိ ရထမဇ္ဈေ ဥဿာပိတဆတ္တမ္ပိ သေတမေဝ အဟောသိ။ **သေတံ ဥဏှီသန္တိ** အဋ္ဌင်္ဂုလဝိတ္ထာရော ရဇတမယော ဥဏှီသပဋ္ဋော သေတော။ **သေတာနိ ဝတ္ထာနီ**တိ ဝတ္ထာနိပိ သေတာနိ ဖေဏပုဉ္ဇဝဏ္ဏာနိ။ တေသု နိဝါသနံ ပဉ္စသတဂ္ဃနကံ၊ ဥတ္တရာသင်္ဂေါ သဟဿဂ္ဃနကော။ **သေတာ ဥပါဟနာ**တိ ဥပါဟနာ နာမ မဂ္ဂါရုဠှဿ ဝါ ဟောန္တိ အဋဝိံ ဝါ ပဝိသန္တဿ။ အယံ ပန ရထံ အဘိရုဠှော၊ တေနဿ တဒနုစ္ဆဝိကော ရဇတပဋိသေဝိတော ပါဒါလင်္ကာရော နာမ ဧသ ဧဝံ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သေတာယ သုဒံ ဝါလဗီဇနိယာ**တိ ဖလိကမယဒဏ္ဍာယ သေတစမရဝါလဗီဇနိယာ။ န ကေဝလဉ္စ ဧတ္တကမေဝဿ သေတံ အဟောသိ၊ သော ပန ဗြာဟ္မဏော သေတဝိလေပနံ ဝိလိမ္ပိ၊ သေတမာလံ ပိဠန္ဓိ၊ ဒသသု အင်္ဂုလီသု အင်္ဂုလိမုဒ္ဒိကာ ကဏ္ဏေသု ကုဏ္ဍလာနီတိ ဧဝမာဒိ အလင်္ကာရောပိဿ ရဇတမယောဝ

၁-သကဋပဉ္ဇရကုဗ္ဗရော (က)
၂-တာလပဏ္ဏဂါဟကောတိ (သီ၊ သျာ)
၃-ရဇတနာဠိပရိက္ခိတ္တာ (သီ)၊ ရဇတပဝါဠာသု ပရိက္ခိတ္တာ (သျာ)

ahosi. Parivārabrāhmaṇāpissa dasasahassamattā tatheva setavatthavilepanamālālaṅkārā ahesuṁ.

Yaṁ panetaṁ **Sāvatthiyā niyyāyantan**ti vuttaṁ, tatrāyaṁ niyyāyanavibhāvanā—so kira channaṁ channaṁ māsānaṁ ekavāraṁ nagaraṁ padakkhiṇaṁ karoti, “ito ettakehi divasehi nagaraṁ padakkhiṇaṁ karissatī”ti puretarameva ghosanā kayirati. Taṁ sutvā ye nagarato na pakkantā, te na pakkamanti[1]. Yepi pakkantā, tepi “puññavato sirisampattiṁ passissāmā”ti āgacchanti. Yaṁ divasaṁ brāhmaṇo nagaraṁ anuvicarati, tadā pātova nagaravīthiyo sammajjitvā vālikaṁ okiritvā lājapañcamehi pupphehi vippakiritvā puṇṇaghaṭe ṭhapetvā kadaliyo ca dhaje ca ussāpetvā sakalanagaraṁ dhūpitavāsitaṁ karonti.

Brāhmaṇo pātova sīsaṁ nhāyitvā purebhattaṁ bhuñjitvā vuttanayeneva setavatthādīhi attānaṁ alaṅkaritvā pāsādā oruyha rathaṁ abhiruhati. Atha naṁ te brāhmaṇā sabbasetavatthavilepanamālālaṅkārā setacchattāni gahetvā parivārenti. Tato mahājanassa sannipātatthaṁ paṭhamaṁyeva taruṇadārakānaṁ phalāphalāni[2] vikiranti, tadanantaraṁ māsakarūpādīni[3], tadanantaraṁ kahāpaṇe vikiranti. Mahājano sannipatati, ukkuṭṭhiyo ceva celukkhepā ca vattanti. Atha brāhmaṇo maṅgalikasovatthikādīsu maṅgalāni ceva suvatthiyo ca karontesu mahāsampattiyā nagaraṁ anuvicarati. Puññavantā manussā ekabhūmikādipāsāde āruyha sukapattasadisāni vātapānakavāṭāni vivaritvā olokenti. Brāhmaṇopi attano yasasirisampattiyā nagaraṁ ajjhottharanto viya dakkhiṇadvārābhimukho hoti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Tamenaṁ jano disvāti mahājano taṁ rathaṁ disvā. **Brahman**ti seṭṭhādhivacanametaṁ. **Brahmaṁ vata bho yānan**ti seṭṭhayānasadisaṁ vata bho yānanti ayamettha attho. **Imasseva kho etan**ti Ānanda manussā nāma[4] vaṇṇabhāṇakānaṁ dhanaṁ datvā attano dārikānaṁ[4] vaṇṇagītaṁ gāyāpenti “abhirūpo hoti dassanīyo mahaddhano mahābhogo”ti, na ca tena vaṇṇabhaṇanamattena abhirūpā vā honti mahaddhanā vā, evameva

1. Te upasaṅkamanti (Ka) 2. Mālāmūlaphalāni (Ka) 3. Māsakarūpiyādīni (Sī)
4-4. Vaṇṇabhaṇanaṭṭhānaṁ patvā attano dāyakānaṁ (Sī)

အဟောသိ။ ပရိဝါရဗြာဟ္မဏာပိဿ ဒသသဟဿမတ္တာ တထေဝ သေတဝတ္ထဝိလေပနမာလာလင်္ကာရာ အဟေသုံ။

ယံ ပနေတံ **သာဝတ္ထိယာ နိယျာယန္တ**န္တိ ဝုတ္တံ၊ တတြာယံ နိယျာယနဝိဘာဝနာ—သော ကိရ ဆန္နံ ဆန္နံ မာသာနံ ဧကဝါရံ နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကရောတိ၊ “ဣတော ဧတ္တကေဟိ ဒိဝသေဟိ နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကရိဿတီ”တိ ပုရေတရမေဝ ဃောသနာ ကယိရတိ။ တံ သုတွာ ယေ နဂရတော န ပက္ကန္တာ၊ တေ န ပက္ကမန္တိ[၁]။ ယေပိ ပက္ကန္တာ၊ တေပိ “ပုညဝတော သိရိသမ္ပတ္တိံ ပဿိဿာမာ”တိ အာဂစ္ဆန္တိ။ ယံ ဒိဝသံ ဗြာဟ္မဏော နဂရံ အနုဝိစရတိ၊ တဒါ ပါတောဝ နဂရဝီထိယော သမ္မဇ္ဇိတွာ ဝါလိကံ ဩကိရိတွာ လာဇပဉ္စမေဟိ ပုပ္ဖေဟိ ဝိပ္ပကိရိတွာ ပုဏ္ဏဃဋေ ဌပေတွာ ကဒလိယော စ ဓဇေ စ ဥဿာပေတွာ သကလနဂရံ ဓူပိတဝါသိတံ ကရောန္တိ။

ဗြာဟ္မဏော ပါတောဝ သီသံ နှာယိတွာ ပုရေဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဝုတ္တနယေနေဝ သေတဝတ္ထာဒီဟိ အတ္တာနံ အလင်္ကရိတွာ ပါသာဒါ ဩရုယှ ရထံ အဘိရုဟတိ။ အထ နံ တေ ဗြာဟ္မဏာ သဗ္ဗသေတဝတ္ထဝိလေပနမာလာလင်္ကာရာ သေတစ္ဆတ္တာနိ ဂဟေတွာ ပရိဝါရေန္တိ။ တတော မဟာဇနဿ သန္နိပါတတ္ထံ ပဌမံယေဝ တရုဏဒါရကာနံ ဖလာဖလာနိ[၂] ဝိကိရန္တိ၊ တဒနန္တရံ မာသကရူပါဒီနိ[၃]၊ တဒနန္တရံ ကဟာပဏေ ဝိကိရန္တိ။ မဟာဇနော သန္နိပတတိ၊ ဥက္ကုဋ္ဌိယော စေဝ စေလုက္ခေပါ စ ဝတ္တန္တိ။ အထ ဗြာဟ္မဏော မင်္ဂလိကသောဝတ္ထိကာဒီသု မင်္ဂလာနိ စေဝ သုဝတ္ထိယော စ ကရောန္တေသု မဟာသမ္ပတ္တိယာ နဂရံ အနုဝိစရတိ။ ပုညဝန္တာ မနုဿာ ဧကဘူမိကာဒိပါသာဒေ အာရုယှ သုကပတ္တသဒိသာနိ ဝါတပါနကဝါဋာနိ ဝိဝရိတွာ ဩလောကေန္တိ။ ဗြာဟ္မဏောပိ အတ္တနော ယသသိရိသမ္ပတ္တိယာ နဂရံ အဇ္ဈောတ္ထရန္တော ဝိယ ဒက္ခိဏဒွါရာဘိမုခေါ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

တမေနံ ဇနော ဒိသွာတိ မဟာဇနော တံ ရထံ ဒိသွာ။ **ဗြဟ္မ**န္တိ သေဋ္ဌာဓိဝစနမေတံ။ **ဗြဟ္မံ ဝတ ဘော ယာန**န္တိ သေဋ္ဌယာနသဒိသံ ဝတ ဘော ယာနန္တိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ဣမဿေဝ ခေါ ဧတ**န္တိ အာနန္ဒ မနုဿာ နာမ[၄]ဝဏ္ဏဘာဏကာနံ ဓနံ ဒတွာ အတ္တနော ဒါရိကာနံ[၄] ဝဏ္ဏဂီတံ ဂါယာပေန္တိ “အဘိရူပေါ ဟောတိ ဒဿနီယော မဟဒ္ဓနော မဟာဘောဂေါ”တိ၊ န စ တေန ဝဏ္ဏဘဏနမတ္တေန အဘိရူပါ ဝါ ဟောန္တိ မဟဒ္ဓနာ ဝါ၊ ဧဝမေဝ

၁-တေ ဥပသင်္ကမန္တိ (က) ၂-မာလာမူလဖလာနိ (က)
၃-မာသကရူပိယာဒီနိ (သီ) ၄-၄-ဝဏ္ဏဘဏနဋ္ဌာနံ ပတွာ အတ္တနော ဒါယကာနံ (သီ)

mahājano brāhmaṇassa rathaṁ disvā “brahmaṁ vata bho yānan”ti kiñcāpi evaṁ vaṇṇaṁ bhaṇati, na panetaṁ yānaṁ vaṇṇabhaṇanamatteneva brahmayānaṁ nāma hoti. Lāmakaṁ hi etaṁ chavaṁ. Paramatthena pana imasseva kho etaṁ Ānanda ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassa adhivacanaṁ. Ayaṁ hi sabbadosavigamena seṭṭho, iminā ca ariyā nibbānaṁ yantīti **brahmayānaṁ** itipi, dhammabhūtattā yānattā ca **dhammayānaṁ** itipi, anuttarattā kilesasaṅgāmassa ca vijitattā **anuttaro saṅgāmavijayo** itipi vattuṁ vaṭṭati.

Idānissa niddosabhāvañceva saṅgāmavijayabhāvañca dassento **rāgavinayapariyosānā**ti-ādimāha. Tattha rāgaṁ vinayamānā pariyosāpeti pariyosānaṁ gacchati nipphajjatīti rāgavinayapariyosānā. Esa nayo sabbattha.

Yassa saddhā ca paññā cāti yassa ariyamaggayānassa[1] saddhānusārivasena saddhā, dhammānusārivasena paññāti ime dve dhammā sadā dhuraṁ yuttā[2], tatramajjhattatāyuge yuttāti attho. **Hirī īsā**ti attanā saddhiṁ adhiviṭṭhena[3] bahiddhāsamuṭṭhānena ottappena saddhiṁ ajjhattasamuṭṭhānā hirī yassa maggarathassa īsā. **Mano yottan**ti vipassanācittañca maggacittañca yottaṁ. Yathā hi rathassa vākādimayaṁ yottaṁ goṇe ekābaddhe karoti ekasaṅgahite, evaṁ maggarathassa lokiyavipassanācittaṁ atirekapaññāsa, lokuttaravipassanācittaṁ atirekasaṭṭhi kusaladhamme ekābaddhe ekasaṅgahe karoti. Tena vuttaṁ “mano yottan”ti. **Sati ārakkhasārathī**ti maggasampayuttā sati ārakkhasārathi. Yathā hi rathassa ārakkho sārathi nāma yoggiyo. Dhuraṁ vāheti yojeti[4] akkhaṁ abbhañjati rathaṁ peseti rathayuttake nibbisevane karoti, evaṁ maggarathassa sati. Ayaṁ hi ārakkhapaccupaṭṭhānā ceva kusalākusalānañca dhammānaṁ gatiyo samanvesatīti vuttā.

Rathoti ariya-aṭṭhaṅgikamaggaratho. **Sīlaparikkhāro**ti catupārisuddhisīlālaṅkāro. **Jhānakkho**ti vipassanāsampayuttānaṁ pañcannaṁ jhānaṅgānaṁ vasena jhānamaya-akkho. **Cakkavīriyo**ti vīriyacakko, kāyikacetasikasaṅkhātāni dve vīriyāni assa cakkānīti attho. **Upekkhā**

1. Ariyamaggañāṇassa (Ka)
2. Saddhādhurayuttā (Sī, Syā), saddhādhuraṁyuttā (Ka)
3. Anuyuttena (Sī, Syā)
4. Yo dhuragāhe yojeti (Sī, Syā)

မဟာဇနော ဗြာဟ္မဏဿ ရထံ ဒိသွာ “ဗြဟ္မံ ဝတ ဘော ယာန”န္တိ ကိဉ္စာပိ ဧဝံ ဝဏ္ဏံ ဘဏတိ၊ န ပနေတံ ယာနံ ဝဏ္ဏဘဏနမတ္တေနေဝ ဗြဟ္မယာနံ နာမ ဟောတိ။ လာမကံ ဟိ ဧတံ ဆဝံ။ ပရမတ္ထေန ပန ဣမဿေဝ ခေါ ဧတံ အာနန္ဒ အရိယဿ အဋ္ဌင်္ဂိကဿ မဂ္ဂဿ အဓိဝစနံ။ အယံ ဟိ သဗ္ဗဒေါသဝိဂမေန သေဋ္ဌော၊ ဣမိနာ စ အရိယာ နိဗ္ဗာနံ ယန္တီတိ **ဗြဟ္မယာနံ** ဣတိပိ, ဓမ္မဘူတတ္တာ ယာနတ္တာ စ **ဓမ္မယာနံ** ဣတိပိ, အနုတ္တရတ္တာ ကိလေသသင်္ဂါမဿ စ ဝိဇိတတ္တာ **အနုတ္တရော သင်္ဂါမဝိဇယော** ဣတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။

ဣဒါနိဿ နိဒ္ဒေါသဘာဝဉ္စေဝ သင်္ဂါမဝိဇယဘာဝဉ္စ ဒဿေန္တော **ရာဂဝိနယပရိယောသာနာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ရာဂံ ဝိနယမာနာ ပရိယောသာပေတိ ပရိယောသာနံ ဂစ္ဆတိ နိပ္ဖဇ္ဇတီတိ ရာဂဝိနယပရိယောသာနာ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

ယဿ သဒ္ဓါ စ ပညာ စာတိ ယဿ အရိယမဂ္ဂယာနဿ[၁] သဒ္ဓါနုသာရိဝသေန သဒ္ဓါ, ဓမ္မာနုသာရိဝသေန ပညာတိ ဣမေ ဒွေ ဓမ္မာ သဒါ ဓုရံ ယုတ္တာ[၂]၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာယုဂေ ယုတ္တာတိ အတ္ထော။ **ဟိရီ ဤသာ**တိ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ အဓိဝိဋ္ဌေန[၃] ဗဟိဒ္ဓါသမုဋ္ဌာနေန ဩတ္တပ္ပေန သဒ္ဓိံ အဇ္ဈတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဟိရီ ယဿ မဂ္ဂရထဿ ဤသာ။ **မနော ယောတ္တ**န္တိ ဝိပဿနာစိတ္တဉ္စ မဂ္ဂစိတ္တဉ္စ ယောတ္တံ။ ယထာ ဟိ ရထဿ ဝါကာဒိမယံ ယောတ္တံ ဂေါဏေ ဧကာဗဒ္ဓေ ကရောတိ ဧကသင်္ဂဟိတေ၊ ဧဝံ မဂ္ဂရထဿ လောကိယဝိပဿနာစိတ္တံ အတိရေကပညာသ, လောကုတ္တရဝိပဿနာစိတ္တံ အတိရေကသဋ္ဌိ ကုသလဓမ္မေ ဧကာဗဒ္ဓေ ဧကသင်္ဂဟေ ကရောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “မနော ယောတ္တ”န္တိ။ **သတိ အာရက္ခသာရထီ**တိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ အာရက္ခသာရထိ။ ယထာ ဟိ ရထဿ အာရက္ခော သာရထိ နာမ ယောဂ္ဂိယော။ ဓုရံ ဝါဟေတိ ယောဇေတိ[၄] အက္ခံ အဗ္ဘဉ္ဇတိ ရထံ ပေသေတိ ရထယုတ္တကေ နိဗ္ဗိသေဝနေ ကရောတိ၊ ဧဝံ မဂ္ဂရထဿ သတိ။ အယံ ဟိ အာရက္ခပစ္စုပဋ္ဌာနာ စေဝ ကုသလာကုသလာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ဂတိယော သမန္ဝေသတီတိ ဝုတ္တာ။

ရထောတိ အရိယအဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂရထော။ **သီလပရိက္ခာရော**တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလာလင်္ကာရော။ **ဈာနက္ခော**တိ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာနံ ပဉ္စန္နံ ဈာနင်္ဂါနံ ဝသေန ဈာနမယအက္ခော။ **စက္ကဝီရိယော**တိ ဝီရိယစက္ကော၊ ကာယိကစေတသိကသင်္ခါတာနိ ဒွေ ဝီရိယာနိ အဿ စက္ကာနီတိ အတ္ထော။ **ဥပေက္ခာ**

၁-အရိယမဂ္ဂဉာဏဿ (က)
၂-သဒ္ဓါဓုရယုတ္တာ (သီ၊ သျာ)၊ သဒ္ဓါဓုရံယုတ္တာ (က)
၃-အနုယုတ္တေန (သီ၊ သျာ)
၄-ယော ဓုရဂါဟေ ယောဇေတိ (သီ၊ သျာ)

dhurasamādhīti dhurassa samādhi[1], unnatonatākārassa abhāvena dvinnampi yugapadesānaṁ samatāti attho. Ayaṁ hi tatramajjhattupekkhā cittuppādassa līnuddhaccabhāvaṁ haritvā payogamajjhatte cittaṁ ṭhapeti, tasmā imassa maggarathassa “dhurasamādhī”ti vuttā. **Anicchā parivāraṇa**nti bāhirakarathassa sīhacammādīni viya imassāpi ariyamaggarathassa alobhasaṅkhātā anicchā parivāraṇaṁ nāma.

Abyāpādoti mettā ca mettāpubbabhāgo ca. **Avihiṁsā**ti karuṇā ca karuṇāpubbabhāgo ca. **Viveko**ti kāyavivekādi tividhaviveko. **Yassa āvudha**nti yassa ariyamaggarathe ṭhitassa kulaputtassa etaṁ pañcavidhaṁ āvudhaṁ. Yathā hi rathe ṭhito pañcahi āvudhehi sapatte vijjhati, evaṁ yogāvacaropi imasmiṁ lokiyalokuttaramaggarathe ṭhito mettāya dosaṁ vijjhati, karuṇāya vihiṁsaṁ, kāyavivekena gaṇasaṅgaṇikaṁ, cittavivekena kilesasaṅgaṇikaṁ, upadhivivekena sabbākusalaṁ vijjhati. Tenassetaṁ pañcavidhaṁ “āvudhan”ti vuttaṁ. **Titikkhā**ti duruttānaṁ durāgatānaṁ vacanapathānaṁ adhivāsanakkhanti. **Cammasannāho**ti sannaddhacammo. Yathā hi rathe ṭhito rathiko paṭimukkacammo āgatāgate sare khamati, na naṁ te vijjhanti, evaṁ adhivāsanakkhantisamannāgato bhikkhu āgatāgate vacanapathe khamati, na naṁ te vijjhanti. Tasmā “titikkhā cammasannāho”ti vutto. **Yogakkhemāya vattatī**ti catūhi yogehi khemāya nibbānāya vattati, nibbānābhimukho gacchatiyeva, na tiṭṭhati na bhijjatīti attho.

Etadattani sambhūtanti etaṁ maggayānaṁ attano purisakāraṁ nissāya laddhattā attani sambhūtaṁ nāma hoti. **Brahmayānaṁ anuttara**nti asadisaṁ seṭṭhayānaṁ. **Niyyanti dhīrā lokamhā**ti yesaṁ etaṁ yānaṁ atthi, te dhīrā paṇḍitapurisā lokamhā niyyanti gacchanti. **Aññadatthū**ti ekaṁsena. **Jayaṁ jaya**nti rāgādayo sapatte jinantā jinantā.

5-6. Kimatthiyasuttādivaṇṇanā

5-6. Pañcame **ayamevā**ti evasaddo niyamattho, tena aññaṁ maggaṁ paṭikkhipati. Imasmiṁ sutte vaṭṭadukkhañceva missakamaggo ca kathito. Chaṭṭhaṁ uttānameva.

1. Dhurassa samādhi dhurasamādhi (Sī, Syā)

ဓုရသမာဓီတိ ဓုရဿ သမာဓိ[1]၊ ဥန္နတောနတာကာရဿ အဘာဝေန ဒွိန္နမ္ပိ ယုဂပဒေသာနံ သမတာတိ အတ္ထော။ အယံ ဟိ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ စိတ္တုပ္ပါဒဿ လီနုဒ္ဓစ္စဘာဝံ ဟရိတွာ ပယောဂမဇ္ဈတ္တေ စိတ္တံ ဌပေတိ၊ တသ္မာ ဣမဿ မဂ္ဂရထဿ “ဓုရသမာဓီ”တိ ဝုတ္တာ။ **အနိစ္ဆာ ပရိဝါရဏ**န္တိ ဗာဟိရကရထဿ သီဟစမ္မာဒီနိ ဝိယ ဣမဿာပိ အရိယမဂ္ဂရထဿ အလောဘသင်္ခါတာ အနိစ္ဆာ ပရိဝါရဏံ နာမ။

အဗျာပါဒေါတိ မေတ္တာ စ မေတ္တာပုဗ္ဗဘာဂေါ စ။ **အဝိဟိံသာ**တိ ကရုဏာ စ ကရုဏာပုဗ္ဗဘာဂေါ စ။ **ဝိဝေကော**တိ ကာယဝိဝေကာဒိ တိဝိဓဝိဝေကော။ **ယဿ အာဝုဓ**န္တိ ယဿ အရိယမဂ္ဂရထေ ဌိတဿ ကုလပုတ္တဿ ဧတံ ပဉ္စဝိဓံ အာဝုဓံ။ ယထာ ဟိ ရထေ ဌိတော ပဉ္စဟိ အာဝုဓေဟိ သပတ္တေ ဝိဇ္ဈတိ၊ ဧဝံ ယောဂါဝစရောပိ ဣမသ္မိံ လောကိယလောကုတ္တရမဂ္ဂရထေ ဌိတော မေတ္တာယ ဒေါသံ ဝိဇ္ဈတိ၊ ကရုဏာယ ဝိဟိံသံ၊ ကာယဝိဝေကေန ဂဏသင်္ဂဏိကံ၊ စိတ္တဝိဝေကေန ကိလေသသင်္ဂဏိကံ၊ ဥပဓိဝိဝေကေန သဗ္ဗာကုသလံ ဝိဇ္ဈတိ။ တေနဿေတံ ပဉ္စဝိဓံ “အာဝုဓ”န္တိ ဝုတ္တံ။ **တိတိက္ခာ**တိ ဒုရုတ္တာနံ ဒုရာဂတာနံ ဝစနပထာနံ အဓိဝါသနက္ခန္တိ။ **စမ္မသန္နာဟော**တိ သန္နဒ္ဓစမ္မော။ ယထာ ဟိ ရထေ ဌိတော ရထိကော ပဋိမုက္ကစမ္မော အာဂတာဂတေ သရေ ခမတိ၊ န နံ တေ ဝိဇ္ဈန္တိ၊ ဧဝံ အဓိဝါသနက္ခန္တိသမန္နာဂတော ဘိက္ခု အာဂတာဂတေ ဝစနပထေ ခမတိ၊ န နံ တေ ဝိဇ္ဈန္တိ။ တသ္မာ “တိတိက္ခာ စမ္မသန္နာဟော”တိ ဝုတ္တော။ **ယောဂက္ခေမာယ ဝတ္တတီ**တိ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမာယ နိဗ္ဗာနာယ ဝတ္တတိ၊ နိဗ္ဗာနာဘိမုခေါ ဂစ္ဆတိယေဝ၊ န တိဋ္ဌတိ န ဘိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။

ဧတဒတ္တနိ သမ္ဘူတန္တိ ဧတံ မဂ္ဂယာနံ အတ္တနော ပုရိသကာရံ နိဿာယ လဒ္ဓတ္တာ အတ္တနိ သမ္ဘူတံ နာမ ဟောတိ။ **ဗြဟ္မယာနံ အနုတ္တရ**န္တိ အသဒိသံ သေဋ္ဌယာနံ။ **နိယျန္တိ ဓီရာ လောကမှာ**တိ ယေသံ ဧတံ ယာနံ အတ္ထိ၊ တေ ဓီရာ ပဏ္ဍိတပုရိသာ လောကမှာ နိယျန္တိ ဂစ္ဆန္တိ။ **အညဒတ္ထူ**တိ ဧကံသေန။ **ဇယံ ဇယ**န္တိ ရာဂါဒယော သပတ္တေ ဇိနန္တာ ဇိနန္တာ။

၅-၆-ကိမတ္ထိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၅-၆။ ပဉ္စမေ **အယမေဝါ**တိ ဧဝသဒ္ဒေါ နိယမတ္ထော၊ တေန အညံ မဂ္ဂံ ပဋိက္ခိပတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဒုက္ခဉ္စေဝ မိဿကမဂ္ဂေါ စ ကထိတော။ ဆဋ္ဌံ ဥတ္တာနမေဝ။

၁-ဓုရဿ သမာဓိ ဓုရသမာဓိ (သီ၊ သျာ)

7. Dutiya-aññatarabhikkhusuttavaṇṇanā

7. Sattame **nibbānadhātuyā kho etaṁ bhikkhu adhivacananti** asaṅkhatāya amatāya nibbānadhātuyā etaṁ adhivacanaṁ. **Āsavānaṁ khayo tena vuccatī**ti apica tena rāgādivinayena āsavānaṁ khayotipi vuccati. Āsavakkhayo nāma arahattaṁ, arahattassāpi etaṁ rāgavinayoti-ādi nāmamevāti dīpeti. **Etadavocā**ti "Satthārā nibbānadhātūti[1] vadantena amataṁ[2]nibbānaṁ kathitaṁ, maggopanassa na kathito. Taṁ kathāpessāmī"ti anusandhikusalatāya pucchanto etaṁ avoca.

8. Vibhaṅgasuttavaṇṇanā

8. Aṭṭhame **katamā ca bhikkhave sammādiṭṭhī**ti ekena pariyāyena aṭṭhaṅgikamaggaṁ vibhajitvā puna aparena pariyāyena vibhajitukāmo idaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha **dukkhe ñāṇa**nti savanasammasanapaṭivedhapaccavekkhaṇavasena catūhākārehi uppannaṁ ñāṇaṁ. Samudayepi eseva nayo. Sesesu pana dvīsu sammasanassa abhāvā tividhameva vaṭṭati. Evametaṁ "dukkhe ñāṇan"ti-ādinā catusaccakammaṭṭhānaṁ dassitaṁ.

Tattha purimāni dve saccāni vaṭṭaṁ, pacchimāni vivaṭṭaṁ. Tesu bhikkhuno vaṭṭe kammaṭṭhānābhiniveso hoti, vivaṭṭe natthi abhiniveso. Purimāni hi dve saccāni "pañcakkhandhā dukkhaṁ, taṇhā samudayo"ti evaṁ saṅkhepena ca, "katame pañcakkhandhā rūpakkhandho"ti-ādinā nayena vitthārena ca ācariyasantike uggaṇhitvā vācāya punappunaṁ parivattento yogāvacaro kammaṁ karoti. Itaresu pana dvīsu saccesu "nirodhasaccaṁ iṭṭhaṁ kantaṁ manāpaṁ, maggasaccaṁ iṭṭhaṁ kantaṁ manāpan"ti evaṁ savaneneva kammaṁ karoti. So evaṁ karonto cattāri saccāni ekapaṭivedhena paṭivijjhati, ekābhisamayena abhisameti. Dukkhaṁ pariññāpaṭivedhena paṭivijjhati, samudayaṁ pahānapaṭivedhena, nirodhaṁ sacchikiriyapaṭivedhena, maggaṁ bhāvanāpaṭivedhena paṭivijjhati. Dukkhaṁ pariññābhisamayena -pa- maggaṁ bhāvanābhisamayena abhisameti.

Evamassa pubbabhāge dvīsu saccesu uggahaparipucchāsavanadhāraṇasammasanapaṭivedho hoti, dvīsu savanapaṭivedhoyeva. Aparabhāge

1. Dhātūti (Sī, Syā)   2. Mayhaṁ (Sī, Syā)

၇-ဒုတိယအညတရဘိက္ခုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇။ သတ္တမေ **နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ခေါ ဧတံ ဘိက္ခု အဓိဝစနန္တိ** အသင်္ခတာယ အမတာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ **အာသဝါနံ ခယော တေန ဝုစ္စတီ**တိ အပိစ တေန ရာဂါဒိဝိနယေန အာသဝါနံ ခယောတိပိ ဝုစ္စတိ။ အာသဝက္ခယော နာမ အရဟတ္တံ၊ အရဟတ္တဿာပိ ဧတံ ရာဂဝိနယောတိအာဒိ နာမမေဝါတိ ဒီပေတိ။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ “သတ္ထာရာ နိဗ္ဗာနဓာတူတိ[1] ဝဒန္တေန အမတံ[2] နိဗ္ဗာနံ ကထိတံ၊ မဂ္ဂေါပနဿ န ကထိတော။ တံ ကထာပေဿာမီ”တိ အနုသန္ဓိကုသလတာယ ပုစ္ဆန္တော ဧတံ အဝေါစ။

၈-ဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈။ အဋ္ဌမေ **ကတမာ စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ ဧကေန ပရိယာယေန အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂံ ဝိဘဇိတွာ ပုန အပရေန ပရိယာယေန ဝိဘဇိတုကာမော ဣဒံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **ဒုက္ခေ ဉာဏ**န္တိ သဝနသမ္မသနပဋိဝေဓပစ္စဝေက္ခဏဝသေန စတူဟာကာရေဟိ ဥပ္ပန္နံ ဉာဏံ။ သမုဒယေပိ ဧသေဝ နယော။ သေသေသု ပန ဒွီသု သမ္မသနဿ အဘာဝါ တိဝိဓမေဝ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝမေတံ “ဒုက္ခေ ဉာဏ”န္တိအာဒိနာ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ ဒဿိတံ။

တတ္ထ ပုရိမာနိ ဒွေ သစ္စာနိ ဝဋ္ဋံ၊ ပစ္ဆိမာနိ ဝိဝဋ္ဋံ။ တေသု ဘိက္ခုနော ဝဋ္ဋေ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသော ဟောတိ၊ ဝိဝဋ္ဋေ နတ္ထိ အဘိနိဝေသော။ ပုရိမာနိ ဟိ ဒွေ သစ္စာနိ “ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒုက္ခံ၊ တဏှာ သမုဒယော”တိ ဧဝံ သင်္ခေပေန စ, “ကတမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓော”တိအာဒိနာ နယေန ဝိတ္ထာရေန စ အာစရိယသန္တိကေ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ဝါစာယ ပုနပ္ပုနံ ပရိဝတ္တေန္တော ယောဂါဝစရော ကမ္မံ ကရောတိ။ ဣတရေသု ပန ဒွီသု သစ္စေသု “နိရောဓသစ္စံ ဣဋ္ဌံ ကန္တံ မနာပံ၊ မဂ္ဂသစ္စံ ဣဋ္ဌံ ကန္တံ မနာပ”န္တိ ဧဝံ သဝနေနေဝ ကမ္မံ ကရောတိ။ သော ဧဝံ ကရောန္တော စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဧကပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ ဧကာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ဒုက္ခံ ပရိညာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ သမုဒယံ ပဟာနပဋိဝေဓေန၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယပဋိဝေဓေန၊ မဂ္ဂံ ဘာဝနာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ ဒုက္ခံ ပရိညာဘိသမယေန။ပ။ မဂ္ဂံ ဘာဝနာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။

ဧဝမဿ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဒွီသု သစ္စေသု ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာသဝနဓာရဏသမ္မသနပဋိဝေဓော ဟောတိ၊ ဒွီသု သဝနပဋိဝေဓောယေဝ။ အပရဘာဂေ

၁-ဓာတူတိ (သီ၊ သျာ)   ၂-မယှံ (သီ၊ သျာ)

tīsu kiccato paṭivedho hoti, nirodhe ārammaṇapaṭivedho. Paccavekkhaṇā pana pattasaccassa hoti[1]. Imassa bhikkhuno pubbe pariggahato "dukkhaṁ parijānāmi, samudayaṁ pajahāmi, nirodhaṁ sacchikaromi, maggaṁ bhāvemī"ti ābhogasamannāhāramanasikārapaccavekkhaṇā natthi, pariggahato paṭṭhāya hoti. Aparabhāge pana dukkhaṁ pariññātameva -pa- maggo bhāvitova hoti.

Tattha dve saccāni duddasattā gambhirāni, dve gambhīrattā duddasāni. Dukkhasaccaṁ hi uppattito pākaṭaṁ, khāṇukaṇṭakapahārādīsu "aho dukkhan"ti vattabbatampi āpajjati. Samudayampi khāditukāmatābhuñjitukāmatādivasena uppattito pākaṭaṁ. Lakkhaṇapaṭivedhato pana ubhayampi gambhīraṁ. Iti tāni duddasattā gambhīrāni. Itaresaṁ dvinnaṁ dassanatthāya payogo Bhavaggaggahaṇatthaṁ hatthapasāraṇaṁ viya Avīciphusanatthaṁ pādapasāraṇaṁ viya satadhā bhinnassa vālassa koṭiyā koṭiṁ paṭipādanaṁ[2] viya ca hoti. Iti tāni gambhīrattā duddasāni. Evaṁ duddasattā gambhīresu gambhīrattā ca duddasesu catūsu saccesu uggahādivasena idaṁ "dukkhe ñāṇan"ti-ādi vuttaṁ. Paṭivedhakkhaṇe pana ekameva[3] taṁ ñāṇaṁ hoti.

Nekkhammasaṅkappādīsu kāmapaccanīkaṭṭhena kāmato nissaṭabhāvena vā, kāmaṁ sammasantassa uppannoti vā, kāmapadaghātaṁ kāmavūpasamaṁ karonto uppannoti vā, kāmavivittante uppannoti vā **nekkhammasaṅkappo.** Sesapadadvayepi eseva nayo. Sabbepi ca te nekkhammasaṅkappādayo kāmabyāpādavihiṁ sāviramaṇasaññānaṁ[4] nānattā pubbabhāge nānā, maggakkhaṇe pana imesu tīsu ṭhānesu uppannassa akusalasaṅkappassa padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamāno ekova kusalasaṅkappo uppajjati. Ayaṁ **sammāsaṅkappo** nāma.

Musāvādā veramaṇī-ādayopi musāvādādīhi viramaṇasaññānaṁ[4] nānattā pubbabhāge nānā, maggakkhaṇe pana imesu catūsu ṭhānesu

1. Paccavekkhaṇena pana catusaccassa paṭivedho hoti, no pubbe pariggaho (Sī, Syā)
2. Koṭiyā koṭipātanaṁ (Sī, Syā)
3. Evameva (Sī, Syā)
4. ...viramaṇapaññānaṁ (Ka)

တီသု ကိစ္စတော ပဋိဝေဓော ဟောတိ၊ နိရောဓေ အာရမ္မဏပဋိဝေဓော။ ပစ္စဝေက္ခဏာ ပန ပတ္တသစ္စဿ ဟောတိ[၁]။ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ပုဗ္ဗေ ပရိဂ္ဂဟတော "ဒုက္ခံ ပရိဇာနာမိ၊ သမုဒယံ ပဇဟာမိ၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကရောမိ၊ မဂ္ဂံ ဘာဝေမီ"တိ အာဘောဂသမန္နာဟာရမနသိကာရပစ္စဝေက္ခဏာ နတ္ထိ၊ ပရိဂ္ဂဟတော ပဋ္ဌာယ ဟောတိ။ အပရဘာဂေ ပန ဒုက္ခံ ပရိညာတမေဝ။ပ။ မဂ္ဂေါ ဘာဝိတောဝ ဟောတိ။

တတ္ထ ဒွေ သစ္စာနိ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရာနိ၊ ဒွေ ဂမ္ဘီရတ္တာ ဒုဒ္ဒသာနိ။ ဒုက္ခသစ္စံ ဟိ ဥပ္ပတ္တိတော ပါကဋံ၊ ခါဏုကဏ္ဋကပဟာရာဒီသု "အဟော ဒုက္ခ"န္တိ ဝတ္တဗ္ဗတမ္ပိ အာပဇ္ဇတိ။ သမုဒယမ္ပိ ခါဒိတုကာမတာဘုဉ္ဇိတုကာမတာဒိဝသေန ဥပ္ပတ္တိတော ပါကဋံ။ လက္ခဏပဋိဝေဓတော ပန ဥဘယမ္ပိ ဂမ္ဘီရံ။ ဣတိ တာနိ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရာနိ။ ဣတရေသံ ဒွိန္နံ ဒဿနတ္ထာယ ပယောဂေါ ဘဝဂ္ဂဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဟတ္ထပသာရဏံ ဝိယ အဝီစိဖုသနတ္ထံ ပါဒပသာရဏံ ဝိယ သတဓာ ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိပါဒနံ[၂] ဝိယ စ ဟောတိ။ ဣတိ တာနိ ဂမ္ဘီရတ္တာ ဒုဒ္ဒသာနိ။ ဧဝံ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရေသု ဂမ္ဘီရတ္တာ စ ဒုဒ္ဒသေသု စတူသု သစ္စေသု ဥဂ္ဂဟာဒိဝသေန ဣဒံ "ဒုက္ခေ ဉာဏ"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ပဋိဝေဓက္ခဏေ ပန ဧကမေဝ[၃] တံ ဉာဏံ ဟောတိ။

နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒီသု ကာမပစ္စနီကဋ္ဌေန ကာမတော နိဿဋဘာဝေန ဝါ, ကာမံ သမ္မသန္တဿ ဥပ္ပန္နောတိ ဝါ, ကာမပဒဃာတံ ကာမဝူပသမံ ကရောန္တော ဥပ္ပန္နောတိ ဝါ, ကာမဝိဝိတ္တန္တေ ဥပ္ပန္နောတိ ဝါ **နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပော**။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ သဗ္ဗေပိ စ တေ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒယော ကာမဗျာပါဒဝိဟိံသာဝိရမဏသညာနံ[၄] နာနတ္တာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဣမေသု တီသု ဌာနေသု ဥပ္ပန္နဿ အကုသလသင်္ကပ္ပဿ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနော ဧကောဝ ကုသလသင်္ကပ္ပော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ **သမ္မာသင်္ကပ္ပော** နာမ။

မုသာဝါဒါ ဝေရမဏီအာဒယောပိ မုသာဝါဒါဒီဟိ ဝိရမဏသညာနံ[၄] နာနတ္တာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဣမေသု စတူသု ဌာနေသု

၁-ပစ္စဝေက္ခဏေန ပန စတုသစ္စဿ ပဋိဝေဓော ဟောတိ၊ နော ပုဗ္ဗေ ပရိဂ္ဂဟော (သီ၊ သျာ)
၂-ကောဋိယာ ကောဋိပါတနံ (သီ၊ သျာ) ၃-ဧဝမေဝ (သီ၊ သျာ) ၄-....ဝိရမဏပညာနံ (က)

uppannāya akusaladussīlyacetanāya padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānā ekāva kusalaveramaṇī[1] uppajjati. Ayaṁ **sammāvācā** nāma.

Pāṇātipātā veramaṇī-ādayopi pāṇātipātādīhi viramaṇasaññānaṁ nānattā pubbabhāge nānā, maggakkhaṇe pana imesu tīsu ṭhānesu uppannāya akusaladussīlyacetanāya akiriyato padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānā ekāva kusalaveramaṇī uppajjati. Ayaṁ **sammākammanto** nāma.

Micchā-ājīvanti khādanīyabhojanīyādīnaṁ atthāya pavattitaṁ kāyavacīduccaritaṁ. **Pahāyā**ti vajjetvā. **Sammā-ājīvenā**ti Buddhapasatthena ājīvena. **Jīvikaṁ kappetī**ti jīvitavuttiṁ[2] pavatteti. Sammājīvopi kuhanādīhi viramaṇasaññānaṁ nānattā pubbabhāge nānā, maggakkhaṇe pana imesuyeva sattasu ṭhānesu uppannāya micchājīvadussīlyacetanāya padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānā ekāva kusalaveramaṇī uppajjati. Ayaṁ **sammā-ājīvo** nāma.

Anuppannānanti ekasmiṁ bhave tathārūpe vā ārammaṇe attano na uppannānaṁ, parassa pana uppajjamāne disvā “aho vata me evarūpā pāpakā dhammā na uppajjeyyun”ti evaṁ anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya. **Chandan**ti tesaṁ akusalānaṁ anuppādakapaṭipattisādhakaṁ vīriyacchandaṁ janeti. **Vāyamatī**ti vāyāmaṁ karoti. **Vīriyaṁ ārabhatī**ti vīriyaṁ pavatteti. **Cittaṁ paggaṇhātī**ti vīriyena cittaṁ paggahitaṁ karoti. **Padahatī**ti “kāmaṁ taco ca nhāru ca aṭṭhi ca avasissatū”ti[3] padhānaṁ pavatteti. **Uppannānan**ti samudācāravasena attano uppannapubbānaṁ. Idāni tādise na uppādessāmīti tesaṁ pahānāya chandaṁ janeti.

Anuppannānaṁ kusalānanti apaṭiladdhānaṁ paṭhamajjhānādīnaṁ. **Uppannānan**ti tesaṁyeva paṭiladdhānaṁ. **Ṭhitiyā**ti punappunaṁ uppattipabandhavasena ṭhitatthaṁ. **Asammosāyā**ti avināsatthaṁ. **Bhiyyobhāvāyā**ti uparibhāvāya. **Vepullāyā**ti vipulabhāvāya. **Pāripūriyā**ti bhāvanāya paripūraṇatthaṁ. Ayampi

1. Akusalaveramaṇī (Sī) 2. Jīvitaṁ (Ka) 3. Ma 2. 146 piṭṭhe.

ဥပ္ပန္နာယ အကုသလဒုဿီလျစေတနာယ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဧကာဝ ကုသလဝေရမဏီ[1] ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ **သမ္မာဝါစာ** နာမ။

ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီအာဒယောပိ ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဝိရမဏသညာနံ နာနတ္တာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဣမေသု တီသု ဌာနေသု ဥပ္ပန္နာယ အကုသလဒုဿီလျစေတနာယ အကိရိယတော ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဧကာဝ ကုသလဝေရမဏီ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ **သမ္မာကမ္မန္တော** နာမ။

မိစ္ဆာအာဇီဝန္တိ ခါဒနီယဘောဇနီယာဒီနံ အတ္ထာယ ပဝတ္တိတံ ကာယဝစီဒုစ္စရိတံ။ **ပဟာယာ**တိ ဝဇ္ဇေတွာ။ **သမ္မာအာဇီဝေနာ**တိ ဗုဒ္ဓပသတ္ထေန အာဇီဝေန။ **ဇီဝိကံ ကပ္ပေတီ**တိ ဇီဝိတဝုတ္တိံ[2] ပဝတ္တေတိ။ သမ္မာဇီဝေါပိ ကုဟနာဒီဟိ ဝိရမဏသညာနံ နာနတ္တာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဣမေသုယေဝ သတ္တသု ဌာနေသု ဥပ္ပန္နာယ မိစ္ဆာဇီဝဒုဿီလျစေတနာယ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဧကာဝ ကုသလဝေရမဏီ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ **သမ္မာအာဇီဝေါ** နာမ။

အနုပ္ပန္နာနန္တိ ဧကသ္မိံ ဘဝေ တထာရူပေ ဝါ အာရမ္မဏေ အတ္တနော န ဥပ္ပန္နာနံ၊ ပရဿ ပန ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ ဒိသွာ “အဟော ဝတ မေ ဧဝရူပါ ပါပကာ ဓမ္မာ န ဥပ္ပဇ္ဇေယျု”န္တိ ဧဝံ အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပါဒါယ။ **ဆန္ဒ**န္တိ တေသံ အကုသလာနံ အနုပ္ပါဒကပဋိပတ္တိသာဓကံ ဝီရိယစ္ဆန္ဒံ ဇနေတိ။ **ဝါယမတီ**တိ ဝါယာမံ ကရောတိ။ **ဝီရိယံ အာရဘတီ**တိ ဝီရိယံ ပဝတ္တေတိ။ **စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတီ**တိ ဝီရိယေန စိတ္တံ ပဂ္ဂဟိတံ ကရောတိ။ **ပဒဟတီ**တိ “ကာမံ တစော စ နှာရု စ အဋ္ဌိ စ အဝသိဿတူ”တိ[3] ပဓာနံ ပဝတ္တေတိ။ **ဥပ္ပန္နာန**န္တိ သမုဒါစာရဝသေန အတ္တနော ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗာနံ။ ဣဒါနိ တာဒိသေ န ဥပ္ပါဒေဿာမီတိ တေသံ ပဟာနာယ ဆန္ဒံ ဇနေတိ။

အနုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနန္တိ အပဋိလဒ္ဓါနံ ပဌမဇ္ဈာနာဒီနံ။ **ဥပ္ပန္နာန**န္တိ တေသံယေဝ ပဋိလဒ္ဓါနံ။ **ဌိတိယာ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပတ္တိပဗန္ဓဝသေန ဌိတတ္ထံ။ **အသမ္မောသာယာ**တိ အဝိနာသတ္ထံ။ **ဘိယျောဘာဝါယာ**တိ ဥပရိဘာဝါယ။ **ဝေပုလ္လာယာ**တိ ဝိပုလဘာဝါယ။ **ပါရိပူရိယာ**တိ ဘာဝနာယ ပရိပူရဏတ္ထံ။ အယမ္ပိ

၁-အကုသလဝေရမဏီ (သီ) ၂-ဇီဝိတံ (က) ၃-မ ၂-၁၄၆-ပိဋ္ဌေ။

sammāvāyāmo anuppannānaṁ akusalānaṁ anuppādanādicittanānattā pubbabhāge nānā, maggakkhaṇe pana imesuyeva catūsu ṭhānesu kiccasādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānaṁ ekameva kusalavīriyaṁ uppajjati. Ayaṁ **sammāvāyāmo** nāma.

Sammāsatipi kāyādipariggāhakacittānaṁ nānattā pubbabhāge nānā, maggakkhaṇe pana imesu catūsu ṭhānesu kiccasādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānā ekā sati uppajjati. Ayaṁ **sammāsati** nāma.

Jhānādīni[1] pubbabhāgepi maggakkhaṇepi nānā, pubbabhāge samāpattivasena nānā, maggakkhaṇe nānāmaggavasena. Ekassa hi paṭhamamaggo paṭhamajjhāniko hoti, dutiyamaggādayopi paṭhamajjhānikā vā dutiyādīsu aññatarajjhānikā vā. Ekassa paṭhamamaggo dutiyādīnaṁ aññatarajjhāniko hoti, dutiyādayopi dutiyādīnaṁ aññatarajjhānikā vā paṭhamajjhānikā vā. Evaṁ cattāropi maggā jhānavasena sadisā vā asadisā vā ekaccasadisā vā honti.

Ayaṁ panassa viseso pādakajjhānaniyamena hoti. Pādakajjhānaniyamena hi paṭhamajjhānalābhino paṭhamajjhānā vuṭṭhāya vipassantassa uppannamaggo paṭhamajjhāniko hoti, maggaṅgabojjhaṅgāni[2] panettha paripuṇṇāneva honti. Dutiyajjhānato vuṭṭhāya vipassantassa uppanno dutiyajjhāniko hoti, maggaṅgāni panettha satta honti. Tatiyajjhānato vuṭṭhāya vipassantassa uppanno tatiyajjhāniko, maggaṅgāni panettha satta, bojjhaṅgāni cha honti. Esa nayo catutthajjhānato paṭṭhāya yāva nevasaññānāsaññāyatanā.

Āruppe catukkapañcakajjhānaṁ uppajjati, tañca lokuttaraṁ, no lokiyanti vuttaṁ, ettha[3] kathanti? Etthāpi paṭhamajjhānādīsu yato vuṭṭhāya sotāpattimaggaṁ paṭilabhitvā arūpasamāpattiṁ bhāvetvā so āruppe uppanno, taṁjhānikāvassa tattha tayo maggā uppajjanti. Evaṁ pādakajjhānameva niyameti. Keci pana therā "vipassanāya ārammaṇabhūtā khandhā niyamentī"ti

1. Jhānādīsu (Sī, Syā) 2. Maggabojjhaṅgajhānaṅgāni (Sī, Syā) 3. Tattha (Sī, Syā)

သမ္မာဝါယာမော အနုပ္ပန္နာနံ အကုသလာနံ အနုပ္ပါဒနာဒိစိတ္တနာနတ္တာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဣမေသုယေဝ စတူသု ဌာနေသု ကိစ္စသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနံ ဧကမေဝ ကုသလဝီရိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ **သမ္မာဝါယာမော** နာမ။

သမ္မာသတိပိ ကာယာဒိပရိဂ္ဂါဟကစိတ္တာနံ နာနတ္တာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဣမေသု စတူသု ဌာနေသု ကိစ္စသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဧကာ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ **သမ္မာသတိ** နာမ။

ဈာနာဒီနိ[၁] ပုဗ္ဗဘာဂေပိ မဂ္ဂက္ခဏေပိ နာနာ၊ ပုဗ္ဗဘာဂေ သမာပတ္တိဝသေန နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ နာနာမဂ္ဂဝသေန။ ဧကဿ ဟိ ပဌမမဂ္ဂေါ ပဌမဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ ဒုတိယမဂ္ဂါဒယောပိ ပဌမဇ္ဈာနိကာ ဝါ ဒုတိယာဒီသု အညတရဇ္ဈာနိကာ ဝါ။ ဧကဿ ပဌမမဂ္ဂေါ ဒုတိယာဒီနံ အညတရဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ ဒုတိယာဒယောပိ ဒုတိယာဒီနံ အညတရဇ္ဈာနိကာ ဝါ ပဌမဇ္ဈာနိကာ ဝါ။ ဧဝံ စတ္တာရောပိ မဂ္ဂါ ဈာနဝသေန သဒိသာ ဝါ အသဒိသာ ဝါ ဧကစ္စသဒိသာ ဝါ ဟောန္တိ။

အယံ ပနဿ ဝိသေသော ပါဒကဇ္ဈာနနိယမေန ဟောတိ။ ပါဒကဇ္ဈာနနိယမေန ဟိ ပဌမဇ္ဈာနလာဘိနော ပဌမဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂေါ ပဌမဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ မဂ္ဂင်္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ[၂] ပနေတ္ထ ပရိပုဏ္ဏာနေဝ ဟောန္တိ။ ဒုတိယဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နော ဒုတိယဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ပနေတ္ထ သတ္တ ဟောန္တိ။ တတိယဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နော တတိယဇ္ဈာနိကော၊ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ပနေတ္ထ သတ္တ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ ဆ ဟောန္တိ။ ဧသ နယော စတုတ္ထဇ္ဈာနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နေဝသညာနာသညာယတနာ။

အာရုပ္ပေ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ လောကုတ္တရံ၊ နော လောကိယန္တိ ဝုတ္တံ၊ ဧတ္ထ[၃] ကထန္တိ? ဧတ္ထာပိ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု ယတော ဝုဋ္ဌာယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပဋိလဘိတွာ အရူပသမာပတ္တိံ ဘာဝေတွာ သော အာရုပ္ပေ ဥပ္ပန္နော၊ တံဈာနိကာဝဿ တတ္ထ တယော မဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ ပါဒကဇ္ဈာနမေဝ နိယမေတိ။ ကေစိ ပန ထေရာ "ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတာ ခန္ဓာ နိယမေန္တီ"တိ

၁-ဈာနာဒီသု (သီ၊ သျာ) ၂-မဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂဈာနင်္ဂါနိ (သီ၊ သျာ) ၃-တတ္ထ (သီ၊ သျာ)

vadanti. Keci “puggalajjhāsayo niyametī”ti vadanti. Keci “vuṭṭhānagāminīvipassanā niyametī”ti vadanti. Tesaṁ vādavinicchayo Visuddhimagge vuṭṭhānagāminīvipassanādhikāre vuttanayeneva veditabbo. **Ayaṁ vuccati bhikkhave sammāsamādhī**ti ayaṁ pubbabhāge lokiyo, aparabhāge lokuttaro sammāsamādhīti vuccati.

9. Sūkasuttavaṇṇanā

9. Navame **micchāpaṇihitan**ti sūkaṁ nāma uddhaggaṁ katvā ṭhapitaṁ hatthaṁ vā pādaṁ vā bhindati, tathā aṭṭhapitaṁ pana micchāpaṇihitaṁ nāma. **Micchāpaṇihitāya diṭṭhiyā**ti micchāṭhapitāya kammassakatapaññāya. **Avijjaṁ bhindissatī**ti[1] catusaccapaṭicchādakaṁ avijjaṁ bhindissati. **Vijjaṁ uppādessatī**ti arahattamaggavijjaṁ uppādessati. **Micchāpaṇihitattā bhikkhave diṭṭhiyā**ti kammassakatapaññāya ceva maggabhāvanāya ca micchā ṭhapitattā, appavattitattāti attho. Imasmiṁ sutte kammassakatañāṇaṁ magganissitaṁ katvā missakamaggo kathito.

10. Nandiyasuttavaṇṇanā

10. Dasame **paribbājako**ti channaparibbājako. Sesamettha uttānamevāti.

Avijjāvaggo paṭhamo.

---

2. Vihāravagga

1. Paṭhamavihārasuttavaṇṇanā

11. Dutiyavaggassa paṭhame **icchāmahaṁ bhikkhave aḍḍhamāsaṁ paṭisallīyitun**ti ahaṁ bhikkhave ekaṁ aḍḍhamāsaṁ paṭisallīyituṁ nilīyituṁ ekova hutvā viharituṁ icchāmīti attho. **Namhi kenaci upasaṅkamitabbo aññatra ekena piṇḍapātanīhārakenā**ti yo attanā payuttavācaṁ akatvā

1. Chejjatīti (Sī, Syā)

ဝဒန္တိ။ ကေစိ “ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယော နိယမေတီ”တိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ “ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ နိယမေတီ”တိ ဝဒန္တိ။ တေသံ ဝါဒဝိနိစ္ဆယော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာဓိကာရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသမာဓီ**တိ အယံ ပုဗ္ဗဘာဂေ လောကိယော, အပရဘာဂေ လောကုတ္တရော သမ္မာသမာဓီတိ ဝုစ္စတိ။

၉-သူကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉။ နဝမေ **မိစ္ဆာပဏိဟိတ**န္တိ သူကံ နာမ ဥဒ္ဓဂ္ဂံ ကတွာ ဌပိတံ ဟတ္ထံ ဝါ ပါဒံ ဝါ ဘိန္ဒတိ၊ တထာ အဋ္ဌပိတံ ပန မိစ္ဆာပဏိဟိတံ နာမ။ **မိစ္ဆာပဏိဟိတာယ ဒိဋ္ဌိယာ**တိ မိစ္ဆာဌပိတာယ ကမ္မဿကတပညာယ။ **အဝိဇ္ဇံ ဘိန္ဒိဿတီ**တိ[၁] စတုသစ္စပဋိစ္ဆာဒကံ အဝိဇ္ဇံ ဘိန္ဒိဿတိ။ **ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေဿတီ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေဿတိ။ **မိစ္ဆာပဏိဟိတတ္တာ ဘိက္ခဝေ ဒိဋ္ဌိယာ**တိ ကမ္မဿကတပညာယ စေဝ မဂ္ဂဘာဝနာယ စ မိစ္ဆာ ဌပိတတ္တာ၊ အပ္ပဝတ္တိတတ္တာတိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ကမ္မဿကတဉာဏံ မဂ္ဂနိဿိတံ ကတွာ မိဿကမဂ္ဂေါ ကထိတော။

၁၀-နန္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဒသမေ **ပရိဗ္ဗာဇကော**တိ ဆန္နပရိဗ္ဗာဇကော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အဝိဇ္ဇာဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-ဝိဟာရဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဝိဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဒုတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ဣစ္ဆာမဟံ ဘိက္ခဝေ အဍ္ဎမာသံ ပဋိသလ္လီယိတု**န္တိ အဟံ ဘိက္ခဝေ ဧကံ အဍ္ဎမာသံ ပဋိသလ္လီယိတုံ နိလီယိတုံ ဧကောဝ ဟုတွာ ဝိဟရိတုံ ဣစ္ဆာမီတိ အတ္ထော။ **နမှိ ကေနစိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော အညတြ ဧကေန ပိဏ္ဍပါတနီဟာရကေနာ**တိ ယော အတ္တနာ ပယုတ္တဝါစံ အကတွာ

၁-ဆေဇ္ဇာတီတိ (သီ၊ သျာ)

mamatthāya saddhesu kulesu paṭiyattaṁ piṇḍapātaṁ nīharitvā mayhaṁ upanāmeyya, taṁ piṇḍapātanīhārakaṁ ekaṁ bhikkhuṁ ṭhapetvā namhi aññena kenaci bhikkhunā vā gahaṭṭhena vā upasaṅkamitabboti.

Kasmā pana evamāhāti? Tasmiṁ kira aḍḍhamāse vinetabbo satto nāhosi. Atha Satthā "imaṁ aḍḍhamāsaṁ phalasamāpattisukheneva vītināmessāmi, iti mayhañceva sukhavihāro bhavissati, anāgate ca pacchimā janatā 'Satthāpi gaṇaṁ vihāya ekako vihāsi, kimaṅgaṁ pana mayan'ti diṭṭhānugatiṁ āpajjissati, tadassā bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti iminā kāraṇena evamāha. Bhikkhusaṁghopi Satthu vacanaṁ sampaṭicchitvā ekaṁ bhikkhuṁ adāsi, so pātova gandhakuṭipariveṇasammajjanamukhodakadantakaṭṭhadānādīni sabbakiccāni tasmiṁ khaṇe katvā apagacchati.

Yena svāhanti yena so ahaṁ. **Paṭhamābhisambuddho**ti abhisambuddho hutvā paṭhamaṁyeva ekūnapaññāsadivasabbhantare. **Viharāmī**ti idaṁ atītatthe vattamānavacanaṁ. **Tassa padesena vihāsin**ti tassa paṭhamābhisambuddhavihārassa padesena. Tattha padeso nāma khandhapadeso āyatanadhātusacca-indriyapaccayākārasatipaṭṭhānajhānanāmarūpapadeso dhammapadesoti[1] nānāvidho, taṁ sabbampi sandhāya "tassa padesena vihāsin"ti āha. Bhagavā hi paṭhamabodhiyaṁ ekūnapaññāsadivasabbhantare yathā nāma pattarajjo rājā attano vibhavasāradassanatthaṁ taṁ taṁ gabbhaṁ vivarāpetvā suvaṇṇarajatamuttāmaṇi-ādīni ratanāni paccavekkhanto vihareyya[2], evameva pañcakkhandhe nippadese katvā sammasanto paccavekkhanto vihāsi. Imasmiṁ pana aḍḍhamāse tesaṁ khandhānaṁ padesaṁ vedanākkhandhameva paccavekkhanto vihāsi. Tassa "ime sattā evarūpaṁ nāma sukhaṁ paṭisaṁvedenti, evarūpaṁ dukkhan"ti olokayato yāva Bhavaggā pavattā sukhavedanā, yāva Avīcito pavattā dukkhavedanā sabbā sabbākārena upaṭṭhāsi. Atha naṁ "micchādiṭṭhipaccayāpi vedayitan"ti-ādinā nayena pariggaṇhanto vihāsi.

Tathā paṭhamabodhiyaṁ dvādasāyatanāni nippadesāneva katvā vihāsi, imasmiṁ pana aḍḍhamāse tesaṁ āyatanānaṁ padesaṁ vedanāvasena dhammāyatanekadesaṁ, dhātūnaṁ padesaṁ vedanāvasena dhammadhātu-ekadesaṁ, saccānaṁ padesaṁ vedanākkhandhavaseneva dukkhasaccekadesaṁ, paccayānaṁ padesaṁ

1. ...nāmarūpapadesoti (Sī) 2. Vicareyya (Ka)

မမတ္ထာယ သဒ္ဓေသု ကုလေသု ပဋိယတ္တံ ပိဏ္ဍပါတံ နီဟရိတွာ မယှံ ဥပနာမေယျ၊ တံ ပိဏ္ဍပါတနီဟာရကံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဌပေတွာ နမှိ အညေန ကေနစိ ဘိက္ခုနာ ဝါ ဂဟဋ္ဌေန ဝါ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗောတိ။

ကသ္မာ ပန ဧဝမာဟာတိ? တသ္မိံ ကိရ အဍ္ဎမာသေ ဝိနေတဗ္ဗော သတ္တော နာဟောသိ။ အထ သတ္ထာ “ဣမံ အဍ္ဎမာသံ ဖလသမာပတ္တိသုခေနေဝ ဝီတိနာမေဿာမိ၊ ဣတိ မယှဉ္စေဝ သုခဝိဟာရော ဘဝိဿတိ၊ အနာဂတေ စ ပစ္ဆိမာ ဇနတာ ‘သတ္ထာပိ ဂဏံ ဝိဟာယ ဧကကော ဝိဟာသိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန မယ’န္တိ ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇိဿတိ၊ တဒဿာ ဘဝိဿတိ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာ”တိ ဣမိနာ ကာရဏေန ဧဝမာဟ။ ဘိက္ခုသံဃောပိ သတ္ထု ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဧကံ ဘိက္ခုံ အဒါသိ၊ သော ပါတောဝ ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏသမ္မဇ္ဇနမုခေါဒကဒန္တကဋ္ဌဒါနာဒီနိ သဗ္ဗကိစ္စာနိ တသ္မိံ ခဏေ ကတွာ အပဂစ္ဆတိ။

ယေန သွာဟန္တိ ယေန သော အဟံ။ **ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ**တိ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ ပဌမံယေဝ ဧကူနပညာသဒိဝသဗ္ဘန္တရေ။ **ဝိဟရာမီ**တိ ဣဒံ အတီတတ္ထေ ဝတ္တမာနဝစနံ။ **တဿ ပဒေသေန ဝိဟာသိ**န္တိ တဿ ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓဝိဟာရဿ ပဒေသေန။ တတ္ထ ပဒေသော နာမ ခန္ဓပဒေသော အာယတနဓာတုသစ္စဣန္ဒြိယပစ္စယာကာရသတိပဋ္ဌာနဈာနနာမရူပပဒေသော ဓမ္မပဒေသောတိ[၁] နာနာဝိဓော၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ သန္ဓာယ “တဿ ပဒေသေန ဝိဟာသိ”န္တိ အာဟ။ ဘဂဝါ ဟိ ပဌမဗောဓိယံ ဧကူနပညာသဒိဝသဗ္ဘန္တရေ ယထာ နာမ ပတ္တရဇ္ဇော ရာဇာ အတ္တနော ဝိဘဝသာရဒဿနတ္ထံ တံ တံ ဂဗ္ဘံ ဝိဝရာပေတွာ သုဝဏ္ဏရဇတမုတ္တာမဏိအာဒီနိ ရတနာနိ ပစ္စဝေက္ခန္တော ဝိဟရေယျ[၂]၊ ဧဝမေဝ ပဉ္စက္ခန္ဓေ နိပ္ပဒေသေ ကတွာ သမ္မသန္တော ပစ္စဝေက္ခန္တော ဝိဟာသိ။ ဣမသ္မိံ ပန အဍ္ဎမာသေ တေသံ ခန္ဓာနံ ပဒေသံ ဝေဒနာက္ခန္ဓမေဝ ပစ္စဝေက္ခန္တော ဝိဟာသိ။ တဿ “ဣမေ သတ္တာ ဧဝရူပံ နာမ သုခံ ပဋိသံဝေဒေန္တိ, ဧဝရူပံ ဒုက္ခ”န္တိ ဩလောကယတော ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ ပဝတ္တာ သုခဝေဒနာ, ယာဝ အဝီစိတော ပဝတ္တာ ဒုက္ခဝေဒနာ သဗ္ဗာ သဗ္ဗာကာရေန ဥပဋ္ဌာသိ။ အထ နံ “မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာပိ ဝေဒယိတ”န္တိအာဒိနာ နယေန ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဝိဟာသိ။

တထာ ပဌမဗောဓိယံ ဒွါဒသာယတနာနိ နိပ္ပဒေသာနေဝ ကတွာ ဝိဟာသိ၊ ဣမသ္မိံ ပန အဍ္ဎမာသေ တေသံ အာယတနာနံ ပဒေသံ ဝေဒနာဝသေန ဓမ္မာယတနေကဒေသံ, ဓာတူနံ ပဒေသံ ဝေဒနာဝသေန ဓမ္မဓာတုကေဒေသံ, သစ္စာနံ ပဒေသံ ဝေဒနာက္ခန္ဓဝသေနေဝ ဒုက္ခသစ္စေကဒေသံ, ပစ္စယာနံ ပဒေသံ

၁-...နာမရူပပဒေသောတိ (သီ) ၂-ဝိစရေယျ (က)

phassapaccayā vedanāvasena paccayekadesaṁ, jhānānaṁ padesaṁ vedanāvaseneva jhānaṅgekadesaṁ, nāmarūpānaṁ padesaṁ vedanāvaseneva nāmekadesaṁ paccavekkhanto vihāsi. Paṭhamabodhiyañhi ekūnapaññāsadivasabbhantare kusalādidhamme nippadese katvā anantanayāni satta pakaraṇāni paccavekkhanto vihāsi, imasmiṁ pana aḍḍhamāse sabbadhammānaṁ padesaṁ vedanāttikameva paccavekkhanto vihāsi. Tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne sā sā ca vihārasamāpatti vedanānubhāvena jātā.

Idāni yenākāna vihāsi, taṁ dassento **micchādiṭṭhipaccayāpī**ti-ādimāha. Tattha **micchādiṭṭhipaccayāpī**ti diṭṭhisampayuttā vedanāpi vaṭṭati, diṭṭhiṁ upanissayaṁ katvā uppannā kusalākusalavedanāpi vaṭṭati vipākavedanāpi. Tattha micchādiṭṭhisampayuttā akusalāva hoti, diṭṭhiṁ pana upanissāya kusalāpi uppajjanti akusalāpi. Micchādiṭṭhikā hi diṭṭhiṁ upanissāya pakkhadivasesu yāgubhattādīni denti, addhikādīnaṁ vaṭṭaṁ paṭṭhapenti, catumahāpathe sālaṁ karonti, pokkharaṇiñca khaṇāpenti, devakulādīsu mālāgacchaṁ[1] ropenti, nadīviduggādīsu setuṁ attharanti, visamaṁ samaṁ karonti, iti nesaṁ kusalavedanā uppajjati. Micchādiṭṭhiṁ pana nissāya sammādiṭṭhike akkosanti paribhāsanti, vadhabandhanādīni karonti, pāṇaṁ vadhitvā devatānaṁ upahāraṁ upaharanti, iti nesaṁ akusalavedanā uppajjati. Vipākavedanā pana bhavantaragatānaṁyeva hoti.

Sammādiṭṭhipaccayāti etthāpi sammādiṭṭhisampayuttā vedanāpi vaṭṭati, sammādiṭṭhiṁ upanissayaṁ katvā uppannā kusalākusalavedanāpi vipākavedanāpi. Tattha sammādiṭṭhisampayuttā kusalāva hoti, sammādiṭṭhiṁ pana upanissāya Buddhapūjaṁ dīpamālaṁ mahādhammassavanaṁ appatiṭṭhite disābhāge cetiyapatiṭṭhāpananti evamādīni puññāni karonti, iti nesaṁ kusalā vedanā uppajjati. Sammādiṭṭhiṁyeva nissāya micchādiṭṭhike akkosanti paribhāsanti, attānaṁ ukkaṁsenti, paraṁ vambhenti, iti nesaṁ akusalavedanā uppajjati. Vipākavedanā pana bhavantaragatānaṁyeva hoti. **Micchāsaṅkappapaccayā**ti-ādīsupi eseva nayo. **Chandapaccayā**ti-ādīsu pana chandapaccayā aṭṭhalobhasahagatacittasampayuttā vedanā veditabbā,

1. Mālāvacchaṁ (Ka)

ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာဝသေန ပစ္စယေကဒေသံ, ဈာနာနံ ပဒေသံ ဝေဒနာဝသေနေဝ ဈာနင်္ဂေကဒေသံ, နာမရူပါနံ ပဒေသံ ဝေဒနာဝသေနေဝ နာမေကဒေသံ ပစ္စဝေက္ခန္တော ဝိဟာသိ။ ပဌမဗောဓိယဉှိ ဧကူနပညာသဒိဝသဗ္ဘန္တရေ ကုသလာဒိဓမ္မေ နိပ္ပဒေသေ ကတွာ အနန္တနယာနိ သတ္တ ပကရဏာနိ ပစ္စဝေက္ခန္တော ဝိဟာသိ၊ ဣမသ္မိံ ပန အဍ္ဎမာသေ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ပဒေသံ ဝေဒနာတ္တိကမေဝ ပစ္စဝေက္ခန္တော ဝိဟာသိ။ တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ သာ သာ စ ဝိဟာရသမာပတ္တိ ဝေဒနာနုဘာဝေန ဇာတာ။

ဣဒါနိ ယေနာကာရေန ဝိဟာသိ၊ တံ ဒဿေန္တော **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာပီ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာပီ**တိ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာပိ ဝဋ္ဋတိ၊ ဒိဋ္ဌိံ ဥပနိဿယံ ကတွာ ဥပ္ပန္နာ ကုသလာကုသလဝေဒနာပိ ဝဋ္ဋတိ ဝိပါကဝေဒနာပိ။ တတ္ထ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ အကုသလာဝ ဟောတိ၊ ဒိဋ္ဌိံ ပန ဥပနိဿာယ ကုသလာပိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ အကုသလာပိ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ ဟိ ဒိဋ္ဌိံ ဥပနိဿာယ ပက္ခဒိဝသေသု ယာဂုဘတ္တာဒီနိ ဒေန္တိ၊ အဒ္ဓိကာဒီနံ ဝဋ္ဋံ ပဋ္ဌပေန္တိ၊ စတုမဟာပထေ သာလံ ကရောန္တိ၊ ပေါက္ခရဏိဉ္စ ခဏာပေန္တိ၊ ဒေဝကုလာဒီသု မာလာဂစ္ဆံ[၁] ရောပေန္တိ၊ နဒီဝိဒုဂ္ဂါဒီသု သေတုံ အတ္ထရန္တိ၊ ဝိသမံ သမံ ကရောန္တိ၊ ဣတိ နေသံ ကုသလဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ပန နိဿာယ သမ္မာဒိဋ္ဌိကေ အက္ကောသန္တိ ပရိဘာသန္တိ၊ ဝဓဗန္ဓနာဒီနိ ကရောန္တိ၊ ပါဏံ ဝဓိတွာ ဒေဝတာနံ ဥပဟာရံ ဥပဟရန္တိ၊ ဣတိ နေသံ အကုသလဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိပါကဝေဒနာ ပန ဘဝန္တရဂတာနံယေဝ ဟောတိ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စယာတိ ဧတ္ထာပိ သမ္မာဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာပိ ဝဋ္ဋတိ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဥပနိဿယံ ကတွာ ဥပ္ပန္နာ ကုသလာကုသလဝေဒနာပိ ဝိပါကဝေဒနာပိ။ တတ္ထ သမ္မာဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ ကုသလာဝ ဟောတိ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ပန ဥပနိဿာယ ဗုဒ္ဓပူဇံ ဒီပမာလံ မဟာဓမ္မဿဝနံ အပ္ပတိဋ္ဌိတေ ဒိသာဘာဂေ စေတိယပတိဋ္ဌာပနန္တိ ဧဝမာဒီနိ ပုညာနိ ကရောန္တိ၊ ဣတိ နေသံ ကုသလာ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိံယေဝ နိဿာယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကေ အက္ကောသန္တိ ပရိဘာသန္တိ၊ အတ္တာနံ ဥက္ကံသေန္တိ၊ ပရံ ဝမ္ဘေန္တိ၊ ဣတိ နေသံ အကုသလဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိပါကဝေဒနာ ပန ဘဝန္တရဂတာနံယေဝ ဟောတိ။ **မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပပစ္စယာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဆန္ဒပစ္စယာ**တိအာဒီသု ပန ဆန္ဒပစ္စယာ အဋ္ဌလောဘသဟဂတစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊

၁-မာလာဝစ္ဆံ (က)

vitakkapaccayā paṭhamajjhānavedanāva. Saññā paccayā ṭhapetvā paṭhamajjhānaṁ sesā cha saññāsamāpattivedanā.

Chando ca avūpasantoti-ādīsu tiṇṇaṁ avūpasame aṭṭhalobhasahagatacittasampayuttā vedanā hoti, chandamattassa vūpasame paṭhamajjhānavedanāva. Chandavitakkānaṁ vūpasame dutiyajjhānādivedanā adhippetā, tiṇṇampi vūpasame nevasaññānāsaññāyatanavedanā. **Appattassa pattiyā**ti arahattaphalassa pattatthāya. **Atthi āyāmanti**[1] atthi vīriyaṁ. **Tasmimpi ṭhāne anuppatte**ti tassa vīriyārambhassa vasena tassa arahattaphalassa kāraṇe anuppatte. **Tappaccayāpi vedayitan**ti arahattassa ṭhānapaccayā vedayitaṁ. Etena catumaggasahajātā nibbattitalokuttaravedanāva gahitā.

2. Dutiyavihārasuttavaṇṇanā

12. Dutiye paṭisallānakāraṇaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ, **micchādiṭṭhivūpasamapaccayā**ti micchādiṭṭhivūpasamo nāma sammādiṭṭhi. Tasmā yaṁ sammādiṭṭhipaccayā vedayitaṁ vuttaṁ, tadeva micchādiṭṭhivūpasamapaccayā veditabbaṁ. Imasmiṁ pana sutte vipākavedanaṁ atidūreti[2] maññamānā na gaṇhantīti vuttaṁ. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo. Yassa yassa hi vūpasamapaccayāti vuccati, tassa tassa paṭipakkhadhammapaccayāva taṁ taṁ vedayitaṁ adhippetaṁ. **Chandavūpasamapaccayā**ti-ādīsu pana chandavūpasamapaccayā tāva paṭhamajjhānavedanā veditabbā, **vitakkavūpasamapaccayā** dutiyajjhānavedanā, **saññāpaccayā** chasamāpattivedanā, **saññāvūpasamapaccayā** nevasaññānāsaññāyatanavedanā. **Chando ca vūpasanto**ti-ādīni vuttatthāneva.

3-7. Sekkhasuttādivaṇṇanā

13-17. Tatiye **sekkho**ti sikkhanasīlo. Kiṁ sikkhatīti? Tisso sikkhā. **Sekkhāyā**ti tīhi phalehi catūhi ca maggehi saddhiṁ uppannāya. Sāpi hi aniṭṭhitakiccattā attano kiccaṁ sikkhatevāti sekkhā. Catutthapañcamachaṭṭhasattamāni uttānatthānevāti.

---

1. Vāyāmanti (Sī, Syā) 2. Atidūre (Sī, Syā)

ဝိတက္ကပစ္စယာ ပဌမဇ္ဈာနဝေဒနာဝ။ သညာ ပစ္စယာ ဌပေတွာ ပဌမဇ္ဈာနံ သေသာ ဆ သညာသမာပတ္တိဝေဒနာ။

ဆန္ဒော စ အဝူပသန္တောတိအာဒီသု တိဏ္ဏံ အဝူပသမေ အဋ္ဌလောဘသဟဂတစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဟောတိ၊ ဆန္ဒမတ္တဿ ဝူပသမေ ပဌမဇ္ဈာနဝေဒနာဝ။ ဆန္ဒဝိတက္ကာနံ ဝူပသမေ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒိဝေဒနာ အဓိပ္ပေတာ၊ တိဏ္ဏမ္ပိ ဝူပသမေ နေဝသညာနာသညာယတနဝေဒနာ။ **အပ္ပတ္တဿ ပတ္တိယာ**တိ အရဟတ္တဖလဿ ပတ္တတ္ထာယ။ **အတ္ထိ အာယာမန္တိ**[၁] အတ္ထိ ဝီရိယံ။ **တသ္မိမ္ပိ ဌာနေ အနုပ္ပတ္တေ**တိ တဿ ဝီရိယာရမ္ဘဿ ဝသေန တဿ အရဟတ္တဖလဿ ကာရဏေ အနုပ္ပတ္တေ။ **တပ္ပစ္စယာပိ ဝေဒယိတန္တိ** အရဟတ္တဿ ဌာနပစ္စယာ ဝေဒယိတံ။ ဧတေန စတုမဂ္ဂသဟဇာတာ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရဝေဒနာဝ ဂဟိတာ။

၂-ဒုတိယဝိဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဒုတိယေ ပဋိသလ္လာနကာရဏံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝူပသမပစ္စယာ**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝူပသမော နာမ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ တသ္မာ ယံ သမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ ဝေဒယိတံ ဝုတ္တံ၊ တဒေဝ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝူပသမပစ္စယာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဝိပါကဝေဒနံ အတိဒူရေတိ[၂] မညမာနာ န ဂဏှန္တီတိ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယဿ ယဿ ဟိ ဝူပသမပစ္စယာတိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ တဿ ပဋိပက္ခဓမ္မပစ္စယာဝ တံ တံ ဝေဒယိတံ အဓိပ္ပေတံ။ **ဆန္ဒဝူပသမပစ္စယာ**တိအာဒီသု ပန ဆန္ဒဝူပသမပစ္စယာ တာဝ ပဌမဇ္ဈာနဝေဒနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ **ဝိတက္ကဝူပသမပစ္စယာ** ဒုတိယဇ္ဈာနဝေဒနာ၊ **သညာပစ္စယာ** ဆသမာပတ္တိဝေဒနာ၊ **သညာဝူပသမပစ္စယာ** နေဝသညာနာသညာယတနဝေဒနာ။ **ဆန္ဒော စ ဝူပသန္တော**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။

၃-၇-သေက္ခသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၃-၁၇။ တတိယေ **သေက္ခော**တိ သိက္ခနသီလော။ ကိံ သိက္ခတီတိ? တိဿော သိက္ခာ။ **သေက္ခာယာ**တိ တီဟိ ဖလေဟိ စတူဟိ စ မဂ္ဂေဟိ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နာယ။ သာပိ ဟိ အနိဋ္ဌိတကိစ္စတ္တာ အတ္တနော ကိစ္စံ သိက္ခတေဝါတိ သေက္ခာ။ စတုတ္ထပဉ္စမဆဋ္ဌသတ္တမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝါတိ။

၁-ဝါယာမန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂-အတိဒူရေ (သီ၊ သျာ)

8-10. Paṭhamakukkuṭārāmasuttādivaṇṇanā

18-20. Aṭṭhame **ummaṅgo**ti paññā-ummaṅgo, saññāvīmaṁsanaṁ paññāgavesananti attho. **Evaṁ hi tvaṁ āvuso**ti idaṁ tassa pucchāpatiṭṭhāpanatthāya āha. Navamadasamāni uttānatthānevāti.

Dutiyo vaggo.

---

3. Micchattavaggavaṇṇanā

21-30. Tatiyavaggassa paṭhame **micchattan**ti micchāsabhāvaṁ. **Sammattan**ti sammāsabhāvaṁ. **Micchāpaṭipattādhikaraṇahetū**ti micchāpaṭipattikaraṇahetu. Yasmā micchāpaṭipattiṁ karoti, tasmāti attho. **Nārādhako**ti na sampādako. **Ñāyaṁ dhamman**ti ariyamaggadhammaṁ. **Micchāñāṇī**ti micchāviññāṇo[1] micchāpaccavekkhaṇo. **Micchāvimuttī**ti ayāthāvavimutti aniyyānikavimutti. Imesu tatiyādīsu catūsu suttesu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ, pacchimesu panettha dvīsu puggalo pucchito dhammo vibhatto, evaṁ dhammena puggalo dassitoti. **Suppavattiyo**ti suppavattaniyo. Yathā icchiticchitaṁ disaṁ pavattento dhāvati, evaṁ pavattetuṁ sakkā[2] hotīti attho. **Sa-upanisaṁ saparikkhāran**ti sappaccayaṁ saparivāraṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Tatiyo vaggo.

---

4. Paṭipattivaggavaṇṇanā

31-40. Catutthe **micchāpaṭipattin**ti ayāthāvapaṭipattiṁ. **Micchāpaṭipannan**ti ayāthāvapaṭipannaṁ. Iti ekaṁ suttaṁ dhammavasena kathitaṁ, ekaṁ puggalavasena. **Apārā pāran**ti vaṭṭato nibbānaṁ. **Pāragāmino**ti ettha yepi pāraṅgatā, yepi gacchanti, yepi gamissanti, sabbe pāragāminotveva veditabbā.

Tīramevānudhāvatīti vaṭṭameva anudhāvati, vaṭṭe vicarati. **Kaṇhan**ti akusaladhammaṁ. **Sukkan**ti kusaladhammaṁ. **Okā anokan**ti vaṭṭato nibbānaṁ.

---

1. Micchāñāṇo (Sī, Syā) Ṭīkā pana passitabbā. 2. Sakko (Sī, Syā)

၈-၁၀-ပဌမကုက္ကုဋာရာမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၈-၂၀။ အဋ္ဌမေ **ဥမ္မင်္ဂေါ**တိ ပညာဥမ္မင်္ဂေါ၊ ပညာဝီမံသနံ ပညာဂဝေသနန္တိ အတ္ထော။ **ဧဝံ ဟိ တွံ အာဝုသော**တိ ဣဒံ တဿ ပုစ္ဆာပတိဋ္ဌာပနတ္ထာယ အာဟ။ နဝမဒသမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝါတိ။

ဒုတိယော ဝဂ္ဂေါ။

၃-မိစ္ဆတ္တဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၂၁-၃၀။ တတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **မိစ္ဆတ္တ**န္တိ မိစ္ဆာသဘာဝံ။ **သမ္မတ္တ**န္တိ သမ္မာသဘာဝံ။ **မိစ္ဆာပဋိပတ္တာဓိကရဏဟေတူ**တိ မိစ္ဆာပဋိပတ္တိကရဏဟေတု။ ယသ္မာ မိစ္ဆာပဋိပတ္တိံ ကရောတိ၊ တသ္မာတိ အတ္ထော။ **နာရာဓကော**တိ န သမ္ပာဒကော။ **ဉာယံ ဓမ္မ**န္တိ အရိယမဂ္ဂဓမ္မံ။ **မိစ္ဆာဉာဏီ**တိ မိစ္ဆာဝိညာဏော[၁] မိစ္ဆာပစ္စဝေက္ခဏော။ **မိစ္ဆာဝိမုတ္တီ**တိ အယာထာဝဝိမုတ္တိ အနိယျာနိကဝိမုတ္တိ။ ဣမေသု တတိယာဒီသု စတူသု သုတ္တေသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ ပစ္ဆိမေသု ပနေတ္ထ ဒွီသု ပုဂ္ဂလော ပုစ္ဆိတော ဓမ္မော ဝိဘတ္တော၊ ဧဝံ ဓမ္မေန ပုဂ္ဂလော ဒဿိတောတိ။ **သုပ္ပဝတ္တိယော**တိ သုပ္ပဝတ္တနိယော။ ယထာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတံ ဒိသံ ပဝတ္တေန္တော ဓာဝတိ၊ ဧဝံ ပဝတ္တေတုံ သက္ကာ[၂] ဟောတီတိ အတ္ထော။ **သဥပနိသံ သပရိက္ခာရ**န္တိ သပ္ပစ္စယံ သပရိဝါရံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

တတိယော ဝဂ္ဂေါ။

၄-ပဋိပတ္တိဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၃၁-၄၀။ စတုတ္ထေ **မိစ္ဆာပဋိပတ္တိ**န္တိ အယာထာဝပဋိပတ္တိံ။ **မိစ္ဆာပဋိပန္န**န္တိ အယာထာဝပဋိပန္နံ။ ဣတိ ဧကံ သုတ္တံ ဓမ္မဝသေန ကထိတံ၊ ဧကံ ပုဂ္ဂလဝသေန။ **အပါရာ ပါရ**န္တိ ဝဋ္ဋတော နိဗ္ဗာနံ။ **ပါရဂါမိနော**တိ ဧတ္ထ ယေပိ ပါရင်္ဂတာ, ယေပိ ဂစ္ဆန္တိ, ယေပိ ဂမိဿန္တိ၊ သဗ္ဗေ ပါရဂါမိနောတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တီရမေဝါနုဓာဝတီတိ ဝဋ္ဋမေဝ အနုဓာဝတိ, ဝဋ္ဋေ ဝိစရတိ။ **ကဏှ**န္တိ အကုသလဓမ္မံ။ **သုက္က**န္တိ ကုသလဓမ္မံ။ **ဩကာ အနောက**န္တိ ဝဋ္ဋတော နိဗ္ဗာနံ။

၁-မိစ္ဆာဉာဏော (သီ၊ သျာ) ဋီကာ ပန ပဿိတဗ္ဗာ။ ၂-သက္ကော (သီ၊ သျာ)

āgammāti ārabbha sandhāya paṭicca. **Pariyodapeyyā**ti parisuddhaṁ kareyya. **Cittaklesehī**ti cittaṁ kilissāpentehi nīvaraṇehi. **Sambodhiyaṅgesū**ti sattasu bojjhaṅgesu.

Sāmaññatthanti nibbānaṁ. Taṁ hi sāmaññena upagantabbato sāmaññatthoti vuccati. **Brahmaññan**ti seṭṭhabhāvaṁ. **Brahmaññatthan**ti nibbānaṁ brahmaññena upagantabbato. Yattha yattha pana heṭṭhā ca imesu ca tīsu suttesu "rāgakkhayo"ti āgataṁ, tattha tattha arahattampi vaṭṭatiyevāti vadanti.

Catuttho vaggo.

---

5. Aññatitthiyapeyyālavaggavaṇṇanā

41-48. Aññatitthiyapeyyāle **addhānapariññatthan**ti saṁsāraddhānaṁ nibbānaṁ patvā pariññātaṁ nāma hoti, tasmā nibbānaṁ "addhānapariññā"ti vuccati, tadatthanti attho. **Anupādāparinibbānatthan**ti apaccayaparinibbānatthaṁ. Iti imasmiṁ peyyāle vijjāvimuttiphalena arahattaṁ kathitaṁ, ñāṇadassanena paccavekkhaṇā, sesehi nibbānanti.

Aññatitthiyapeyyālavaggo.

---

6. Sūriyapeyyālavaggavaṇṇanā

49-62. Sūriyapeyyāle aruṇuggaṁ viya kalyāṇamittatā, kalyāṇamittatāya ṭhatvā nibbattito savipassana-ariyamaggo sūriyapātubhāvo viyāti evaṁ sabbattha attho veditabbo. **Sīlasampadā**ti catupārisuddhisīlaṁ. **Chandasampadā**ti kusalakattukamyatāchando[1]. **Attasampadā**ti sampannacittatā. **Diṭṭhisampadā**ti ñāṇasampatti. **Appamādasampadā**ti kārāpaka-appamādasampatti. **Yonisomanasikārasampadā**ti upāyamanasikārasampatti. Puna **kalyāṇamittatā**ti-ādīni sammādiṭṭhi-ādīnaṁ aññenapi

1. Kattukamyatākusalacchando (Sī)

အာဂမ္မာတိ အာရဗ္ဘ သန္ဓာယ ပဋိစ္စ။ **ပရိယောဒပေယျာ**တိ ပရိသုဒ္ဓံ ကရေယျ။ **စိတ္တက္လေသေဟီ**တိ စိတ္တံ ကိလိဿာပေန္တေဟိ နီဝရဏေဟိ။ **သမ္ဗောဓိယင်္ဂေသူ**တိ သတ္တသု ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု။

သာမညတ္ထန္တိ နိဗ္ဗာနံ။ တံ ဟိ သာမညေန ဥပဂန္တဗ္ဗတော သာမညတ္ထောတိ ဝုစ္စတိ။ **ဗြဟ္မည**န္တိ သေဋ္ဌဘာဝံ။ **ဗြဟ္မညတ္ထ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ ဗြဟ္မညေန ဥပဂန္တဗ္ဗတော။ ယတ္ထ ယတ္ထ ပန ဟေဋ္ဌာ စ ဣမေသု စ တီသု သုတ္တေသု "ရာဂက္ခယော"တိ အာဂတံ၊ တတ္ထ တတ္ထ အရဟတ္တမ္ပိ ဝဋ္ဋတိယေဝါတိ ဝဒန္တိ။

စတုတ္ထော ဝဂ္ဂေါ။

၅-အညတိတ္ထိယပေယျာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၄၁-၄၈။ အညတိတ္ထိယပေယျာလေ **အဒ္ဓါနပရိညတ္ထ**န္တိ သံသာရဒ္ဓါနံ နိဗ္ဗာနံ ပတွာ ပရိညာတံ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ နိဗ္ဗာနံ "အဒ္ဓါနပရိညာ"တိ ဝုစ္စတိ၊ တဒတ္ထန္တိ အတ္ထော။ **အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနတ္ထ**န္တိ အပစ္စယပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ ပေယျာလေ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိဖလေန အရဟတ္တံ ကထိတံ၊ ဉာဏဒဿနေန ပစ္စဝေက္ခဏာ၊ သေသေဟိ နိဗ္ဗာနန္တိ။

အညတိတ္ထိယပေယျာလဝဂ္ဂေါ။

၆-သူရိယပေယျာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၄၉-၆၂။ သူရိယပေယျာလေ အရုဏုဂ္ဂံ ဝိယ ကလျာဏမိတ္တတာ၊ ကလျာဏမိတ္တတာယ ဌတွာ နိဗ္ဗတ္တိတော သဝိပဿနအရိယမဂ္ဂေါ သူရိယပါတုဘာဝေါ ဝိယာတိ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သီလသမ္ပဒါ**တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ **ဆန္ဒသမ္ပဒါ**တိ ကုသလကတ္တုကမျတာဆန္ဒော[1]။ **အတ္တသမ္ပဒါ**တိ သမ္ပန္နစိတ္တတာ။ **ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါ**တိ ဉာဏသမ္ပတ္တိ။ **အပ္ပမာဒသမ္ပဒါ**တိ ကာရာပကအပ္ပမာဒသမ္ပတ္တိ။ **ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပဒါ**တိ ဥပါယမနသိကာရသမ္ပတ္တိ။ ပုန **ကလျာဏမိတ္တတာ**တိအာဒီနိ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒီနံ အညေနပိ

၁-ကတ္တုကမျတာကုသလစ္ဆန္ဒော (သီ)

ākārena bhāvadassanatthaṁ[1] vuttāni. Sabbāneva cetāni suttāni pāṭiyekkaṁ puggalajjhāsayavasena vuttānīti.

Sūriyapeyyālavaggo.

---

7. Ekadhammapeyyālavaggādivaṇṇanā

63-138. Ekadhammapeyyālopi Gaṅgāpeyyālopi pāṭiyekkaṁ puggalajjhāsayavaseneva tathā tathā vutte bujjhanakānaṁ ajjhāsayavasena kathito.

---

5. Appamādapeyyālavagga

1. Tathāgatasuttavaṇṇanā

139. Appamādapeyyāle **evameva kho**ti ettha yathā sabbasattānaṁ Sammāsambuddho aggo, evaṁ sabbesaṁ kusaladhammānaṁ kārāpaka-appamādo aggoti daṭṭhabbo. Nanu cesa lokiyova, kusaladhammā pana lokuttarāpi. Ayañca kāmāvacarova, kusaladhammā pana catubhūmakā, kathamesa tesaṁ aggoti? Paṭilābhakaṭṭhena. Appamādena hi te paṭilabbhanti, tasmā so tesaṁ aggo. Tenetaṁ vuttaṁ **sabbe te appamādamūlakā**ti-ādi.

2. Padasuttavaṇṇanā

140. **Jaṅgalānan**ti pathavītalavāsīnaṁ[2]. **Pāṇānan**ti sapādakapāṇānaṁ. **Padajātānī**ti padāni. **Samodhānaṁ gacchantī**ti odhānaṁ upakkhepaṁ gacchanti. **Aggamakkhāyatī**ti seṭṭhaṁ akkhāyati. **Yadidaṁ mahantattenā**ti mahantabhāvena aggamakkhāyati, na guṇavasenāti attho.

3-10. Kūṭasuttādivaṇṇanā

141-148. **Vassikan**ti sumanapupphaṁ. Imaṁ kira suttaṁ sutvā bhātiyamahārājā vīmaṁsitukāmatāya ekasmiṁ gabbhe catujātigandhehi paribhaṇḍaṁ

1. Bhāvanādassanatthaṁ (Ka)
2. Jaṅgamānanti paṭhavītale vicarantānaṁ (Sī), jaṅgalānanti paṭhavītalavicarantānaṁ (Syā)

အာကာရေန ဘာဝဒဿနတ္ထံ[1] ဝုတ္တာနိ။ သဗ္ဗာနေဝ စေတာနိ သုတ္တာနိ ပါဋိယေက္ကံ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယဝသေန ဝုတ္တာနီတိ။

သူရိယပေယျာလဝဂ္ဂေါ။

၇-ဧကဓမ္မပေယျာလဝဂ္ဂါဒိဝဏ္ဏနာ

၆၃-၁၃၈။ ဧကဓမ္မပေယျာလောပိ ဂင်္ဂါပေယျာလောပိ ပါဋိယေက္ကံ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယဝသေနေဝ တထာ တထာ ဝုတ္တေ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန ကထိတော။

၅-အပ္ပမာဒပေယျာလဝဂ္ဂ

၁-တထာဂတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၉။ အပ္ပမာဒပေယျာလေ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ယထာ သဗ္ဗသတ္တာနံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အဂ္ဂေါ၊ ဧဝံ သဗ္ဗေသံ ကုသလဓမ္မာနံ ကာရာပကအပ္ပမာဒေါ အဂ္ဂေါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ နနု စေသ လောကိယောဝ၊ ကုသလဓမ္မာ ပန လောကုတ္တရာပိ။ အယဉ္စ ကာမာဝစရောဝ၊ ကုသလဓမ္မာ ပန စတုဘူမကာ၊ ကထမေသ တေသံ အဂ္ဂေါတိ? ပဋိလာဘကဋ္ဌေန။ အပ္ပမာဒေန ဟိ တေ ပဋိလဗ္ဘန္တိ၊ တသ္မာ သော တေသံ အဂ္ဂေါ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ **သဗ္ဗေ တေ အပ္ပမာဒမူလကာ**တိအာဒိ။

၂-ပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၀။ **ဇင်္ဂလာနန္တိ** ပထဝီတလဝါသီနံ[2]။ **ပါဏာနန္တိ** သပါဒကပါဏာနံ။ **ပဒဇာတာနီ**တိ ပဒါနိ။ **သမောဓာနံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ ဩဓာနံ ဥပက္ခေပံ ဂစ္ဆန္တိ။ **အဂ္ဂမက္ခာယတီ**တိ သေဋ္ဌံ အက္ခာယတိ။ **ယဒိဒံ မဟန္တတ္တေနာ**တိ မဟန္တ-ဘာဝေန အဂ္ဂမက္ခာယတိ၊ န ဂုဏဝသေနာတိ အတ္ထော။

၃-၁၀-ကူဋသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၄၁-၁၄၈။ **ဝဿိကန္တိ** သုမနပုပ္ဖံ။ ဣမံ ကိရ သုတ္တံ သုတွာ ဘာတိယ-မဟာရာဇာ ဝီမံသိတုကာမတာယ ဧကသ္မိံ ဂဗ္ဘေ စတုဇာတိဂန္ဓေဟိ ပရိဘဏ္ဍံ

၁-ဘာဝနာဒဿနတ္ထံ (က)
၂-ဇင်္ဂမာနန္တိ ပဋ္ဌဝီတလေ ဝိစရန္တာနံ (သီ)၊ ဇင်္ဂလာနန္တိ ပဋ္ဌဝီတလဝိစရန္တာနံ (သျာ)

kāretvā sugandhāni pupphāni āharāpetvā ekassa samuggassa majjhe sumanapupphamuṭṭhiṁ ṭhapetvā sesāni tassa samantato muṭṭhimuṭṭhiṁ katvā ṭhapetvā dvāraṁ pidhāya bahi nikkhanto, athassa muhuttaṁ vītināmetvā dvāraṁ vivaritvā pavisantassa sabbapaṭhamaṁ sumanapupphagandho ghānaṁ pahari. So mahātalasmiṁyeva mahācetiyābhimukho nipajjitvā “vassikaṁ tesaṁ agganti kathentena sukathitaṁ Sammāsambuddhenā”ti cetiyaṁ vandi. **Kuṭṭarājāno**ti khuddakarājāno. “Khuddarājāno”tipi[1] pāṭho. **Tantāvutānan**ti tante āvutānaṁ, tantaṁ āropetvā vāyitānanti attho. Idañca paccatte sāmivacanaṁ. Yāni kānici tantāvutāni vatthānīti ayaṁ hettha attho. Atha vā tantāvutānaṁ vatthānaṁ[2] yāni kānici vatthānīti evaṁ sāvasesapāṭhanayenapettha attho daṭṭhabbo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Appamādavaggo.

---

6. Balakaraṇīyavagga

1. Balasuttavaṇṇanā

149. Balakaraṇīyavagge **balakaraṇīyā**ti ūrubalabāhubalena kattabbā dhāvanalaṅghanatāpanavahanādayo[3] kammantā. **Sīle patiṭṭhāyā**ti catupārisuddhisīle ṭhatvā. **Aṭṭhaṅgikaṁ maggan**ti sahavipassanaṁ ariyamaggaṁ.

2. Bījasuttavaṇṇanā

150. **Bījagāmabhūtagāmā**ti ettha pañcavidhampi bījaṁ bījagamo nāma, tadeva paṇṇasampannaṁ[4] nīlabhāvato paṭṭhāya bhūtagāmoti veditabbaṁ.

3. Nāgasuttavaṇṇanā

151. **Balaṁ gāhentī**ti balaṁ gaṇhanti, gahitabalā thirasarīrā honti. **Kusobbhe otarantī**ti-ādīsu ayamanupubbikathā—nāginiyo kira

---

1. Kūṭarājānotipi (Sī) 2. Tantāvutānaṁ āvutāni (Sī, Syā)
3. Bādhanalaṅghanahāsanavasanādayo (Ka)
4. Palāsasampannaṁ (Ka), sampannaṁ (Ṭīkā)

ကာရေတွာ သုဂန္ဓာနိ ပုပ္ဖာနိ အာဟရာပေတွာ ဧကဿ သမုဂ္ဂဿ မဇ္ဈေ သုမနပုပ္ဖမုဋ္ဌိံ ဌပေတွာ သေသာနိ တဿ သမန္တတော မုဋ္ဌိမုဋ္ဌိံ ကတွာ ဌပေတွာ ဒွါရံ ပိဓာယ ဗဟိ နိက္ခန္တော၊ အထဿ မုဟုတ္တံ ဝီတိနာမေတွာ ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ ပဝိသန္တဿ သဗ္ဗပဌမံ သုမနပုပ္ဖဂန္ဓော ဃာနံ ပဟရိ။ သော မဟာတလသ္မိံယေဝ မဟာစေတိယာဘိမုခေါ နိပဇ္ဇိတွာ “ဝဿိကံ တေသံ အဂ္ဂန္တိ ကထေန္တေန သုကထိတံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေနာ”တိ စေတိယံ ဝန္ဒိ။ **ကုဋ္ဋရာဇာနော**တိ ခုဒ္ဒကရာဇာနော။ “ခုဒ္ဒရာဇာနော”တိပိ[၁] ပါဌော။ **တန္တာဝုတာန**န္တိ တန္တေ အာဝုတာနံ၊ တန္တံ အာရောပေတွာ ဝါယိတာနန္တိ အတ္ထော။ ဣဒဉ္စ ပစ္စတ္တေ သာမိဝစနံ။ ယာနိ ကာနိစိ တန္တာဝုတာနိ ဝတ္ထာနီတိ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော။ အထ ဝါ တန္တာဝုတာနံ ဝတ္ထာနံ[၂] ယာနိ ကာနိစိ ဝတ္ထာနီတိ ဧဝံ သာဝသေသပါဌနယေနပေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အပ္ပမာဒဝဂ္ဂေါ။

၆-ဗလကရဏီယဝဂ္ဂ

၁-ဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၉။ ဗလကရဏီယဝဂ္ဂေ **ဗလကရဏီယာ**တိ ဦရုဗလဗာဟုဗလေန ကတ္တဗ္ဗာ ဓာဝနလင်္ဃနတာပနဝဟနာဒယော[၃] ကမ္မန္တာ။ **သီလေ ပတိဋ္ဌာယာ**တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေ ဌတွာ။ **အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂ**န္တိ သဟဝိပဿနံ အရိယမဂ္ဂံ။

၂-ဗီဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၀။ **ဗီဇဂါမဘူတဂါမာ**တိ ဧတ္ထ ပဉ္စဝိဓမ္ပိ ဗီဇံ ဗီဇဂါမော နာမ၊ တဒေဝ ပဏ္ဏသမ္ပန္နံ[၄] နီလဘာဝတော ပဋ္ဌာယ ဘူတဂါမောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၃-နာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၁။ **ဗလံ ဂါဟေန္တီ**တိ ဗလံ ဂဏှန္တိ၊ ဂဟိတဗလာ ထိရသရီရာ ဟောန္တိ။ **ကုသောဗ္ဘေ ဩတရန္တီ**တိအာဒီသု အယမနုပုဗ္ဗိကထာ—နာဂိနိယော ကိရ

၁-ကူဋရာဇာနောတိပိ (သီ) ၂-တန္တာဝုတာနံ အာဝုတာနိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဗာဓနလင်္ဃနဟာသနဝသနာဒယော (က) ၄-ပလာသသမ္ပန္နံ (က)၊ သမ္ပန္နံ (ဋီကာ)

utusamaye patiṭṭhitagabbhā cintenti “sace mayaṁ idha vijāyissāma, evaṁ no dārakā ūmivegañca[1] supaṇṇassa ca pakkhanditvā āgatassa vegaṁ sahituṁ na sakkhissantī”ti tā mahāsamudde nimujjitvā sambhajjamukhadvāraṁ patvā pañca mahānadiyo pavisitvā Himavantaṁ gacchanti. Tattha supaṇṇehi apakkhandanīyāsu suvaṇṇarajatamaṇiguhāsu vasamānā[2] vijāyitvā nāgapotake gopphakādipamāṇesu udakesu otāretvā udakataraṇaṁ sikkhāpenti.

Atha yadā anukkamena te nāgā Gaṅgādīnaṁ nadīnaṁ orimatīrato paratīraṁ, paratīrato orimatīranti taraṇapaṭitaraṇaṁ kātuṁ sakkonti, tadā “idāni no dārakā ūmivegañca garuḷavegañca sahituṁ sakkhissantī”ti ñatvā attano ānubhāvena mahāmeghaṁ samuṭṭhāpetvā sakalahimavantaṁ[3] ekodakaṁ viya kurumānā devaṁ vassāpetvā suvaṇṇarajatādimayā nāvā māpetvā upari suvaṇṇatārakavicittaṁ samosaritagandhapupphadāmaṁ celavitānaṁ bandhitvā surabhicandanagandhapupphādīni[4] ādāya tāhi nāvāhi pañca mahānadiyo ogāhitvā anukkamena mahāsamuddaṁ pāpuṇanti. Tattha ca vasantā dasabyāmasatabyāmasahassabyāmasatasahassabyāmapamāṇataṁ āpajjantā mahantattaṁ vepullattaṁ āpajjanti nāma.

Evameva khoti ettha Himavantapabbato viya catupārisuddhisīlaṁ daṭṭhabbaṁ, nāgapotakā viya yogāvacarā, kusobbhādayo viya ariyamaggo, mahāsamuddo viya nibbānaṁ. Yathā nāgapotakā Himavante patiṭṭhāya kusobbhādīhi mahāsamuddaṁ patvā kāyamahantattaṁ āpajjanti, evaṁ yogino sīlaṁ nissāya sīle patiṭṭhāya ariyamaggena nibbānaṁ patvā arahattamaggeneva āgatesu chasu abhiññādhammesu guṇasarīramahantattaṁ pāpuṇantīti.

5. Kumbhasuttavaṇṇanā

153. **Kumbho**ti udakaghaṭo. **No paccāvamatī**ti na pati-āvamati, na anto pavesetīti attho.

---

1. Ūmivegassa ca (Sī, Syā)
2. Pavisamānā (Ka)
3. Himagabbhaṁ (Ka)
4. Surābhattagandhapupphādīni (Sī, Syā)

ဥတုသမယေ ပတိဋ္ဌိတဂဗ္ဘာ စိန္တေန္တိ “သစေ မယံ ဣဓ ဝိဇာယိဿာမ၊ ဧဝံ နော ဒါရကာ ဦမိဝေဂဉ္စ[1] သုပဏ္ဏဿ စ ပက္ခန္ဒိတွာ အာဂတဿ ဝေဂံ သဟိတုံ န သက္ခိဿန္တီ”တိ တာ မဟာသမုဒ္ဒေ နိမုဇ္ဇိတွာ သမ္ဘဇ္ဇမုခဒွါရံ ပတွာ ပဉ္စ မဟာနဒိယော ပဝိသိတွာ ဟိမဝန္တံ ဂစ္ဆန္တိ။ တတ္ထ သုပဏ္ဏေဟိ အပက္ခန္ဒနီယာသု သုဝဏ္ဏရဇတမဏိဂုဟာသု ဝသမာနာ[2] ဝိဇာယိတွာ နာဂပေါတကေ ဂေါပ္ဖကာဒိပမာဏေသု ဥဒကေသု ဩတာရေတွာ ဥဒကတရဏံ သိက္ခာပေန္တိ။

အထ ယဒါ အနုက္ကမေန တေ နာဂါ ဂင်္ဂါဒီနံ နဒီနံ ဩရိမတီရတော ပရတီရံ, ပရတီရတော ဩရိမတီရန္တိ တရဏပဋိတရဏံ ကာတုံ သက္ကောန္တိ၊ တဒါ “ဣဒါနိ နော ဒါရကာ ဦမိဝေဂဉ္စ ဂရုဠဝေဂဉ္စ သဟိတုံ သက္ခိဿန္တီ”တိ ဉတွာ အတ္တနော အာနုဘာဝေန မဟာမေဃံ သမုဋ္ဌာပေတွာ သကလဟိမဝန္တံ[3] ဧကောဒကံ ဝိယ ကုရုမာနာ ဒေဝံ ဝဿာပေတွာ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိမယာ နာဝါ မာပေတွာ ဥပရိ သုဝဏ္ဏတာရကဝိစိတ္တံ သမောသရိတဂန္ဓပုပ္ဖဒါမံ စေလဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ သုရဘိစန္ဒနဂန္ဓပုပ္ဖါဒီနိ[4] အာဒါယ တာဟိ နာဝါဟိ ပဉ္စ မဟာနဒိယော ဩဂါဟိတွာ အနုက္ကမေန မဟာသမုဒ္ဒံ ပါပုဏန္တိ။ တတ္ထ စ ဝသန္တာ ဒသဗျာမသတဗျာမသဟဿဗျာမသတသဟဿဗျာမပမာဏတံ အာပဇ္ဇန္တာ မဟန္တတ္တံ ဝေပုလ္လတ္တံ အာပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ဟိမဝန္တပဗ္ဗတော ဝိယ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ နာဂပေါတကာ ဝိယ ယောဂါဝစရာ၊ ကုသောဗ္ဘာဒယော ဝိယ အရိယမဂ္ဂေါ၊ မဟာသမုဒ္ဒေါ ဝိယ နိဗ္ဗာနံ။ ယထာ နာဂပေါတကာ ဟိမဝန္တေ ပတိဋ္ဌာယ ကုသောဗ္ဘာဒီဟိ မဟာသမုဒ္ဒံ ပတွာ ကာယမဟန္တတ္တံ အာပဇ္ဇန္တိ၊ ဧဝံ ယောဂိနော သီလံ နိဿာယ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ အရိယမဂ္ဂေန နိဗ္ဗာနံ ပတွာ အရဟတ္တမဂ္ဂေနေဝ အာဂတေသု ဆသု အဘိညာဓမ္မေသု ဂုဏသရီရမဟန္တတ္တံ ပါပုဏန္တီတိ။

၅-ကုမ္ဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၃။ **ကုမ္ဘော**တိ ဥဒကဃဋော။ **နော ပစ္စာဝမတီ**တိ န ပတိအာဝမတိ၊ န အန္တော ပဝေသေတီတိ အတ္ထော။

၁-ဦမိဝေဂဿ စ (သီ၊ သျာ)
၂-ပဝိသမာနာ (က)
၃-ဟိမဂဗ္ဘံ (က)
၄-သုရာဘတ္တဂန္ဓပုပ္ဖါဒီနိ (သီ၊ သျာ)

7. Ākāsasuttavaṇṇanā

155. **Puratthimā**ti puratthimadisato āgatavātā. **Pacchimadisā**dīsupi eseva nayo. **Cattāropi satipaṭṭhānā**ti yatheva hi etesaṁ puratthimādibhedānaṁ vātānaṁ sannipāto ākāse ijjhati, evaṁ idhāpi "cattāro satipaṭṭhānā"ti-ādinā nayena vuttā bodhipakkhiyadhammā sahavipassanassa ariyamaggassa bhāvanāya ijjhanti, tenetaṁ vuttaṁ.

8-9. Paṭhamameghasuttādivaṇṇanā

156-157. **Gimhānaṁ pacchime māse**ti āsāḷhamāse. **Ūhatan**ti dvipadacatuppadānaṁ pādappahārena[1] pathavītale uṭṭhahitvā uddhaṁ gataṁ vaṭṭivaṭṭi hutvā ākāse pakkhantaṁ. **Rajojallan**ti paṁsurajojallaṁ.

10. Nāvāsuttavaṇṇanā

158. **Sāmuddikāya nāvāyā**ti-ādi heṭṭhā vāṇijakopame vitthāritameva.

11-12. Āgantukasuttādivaṇṇanā

159-160. **Āgantukāgāran**ti puññatthikehi nagaramajjhe kataṁ āgantukagharaṁ, yattha rājarājamahāmattehipi sakkā hoti nivāsaṁ upagantuṁ. **Abhiññā pariññeyyā**ti yatheva hi tesaṁ puratthimadisādīhi āgatānaṁ khattiyādīnaṁ vāso āgantukāgāre ijjhati, evaṁ imesaṁ abhiññāpariññeyyāti-ādīnaṁ dhammānaṁ abhiññāparijānanādīhi sahavipassanassa ariyamaggassa bhāvanāya ijjhanti, tenetaṁ vuttaṁ. Nadīsuttaṁ heṭṭhā vuttanayamevāti.

Balakaraṇīyavaggo.

1. Pādappahāragataṁ (Ka)

၇-အာကာသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၅။ **ပုရတ္ထိမာ**တိ ပုရတ္ထိမဒိသတော အာဂတဝါတာ။ **ပစ္ဆိမဒိသာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **စတ္တာရောပိ သတိပဋ္ဌာနာ**တိ ယထေဝ ဟိ ဧတေသံ ပုရတ္ထိမာဒိဘေဒါနံ ဝါတာနံ သန္နိပါတော အာကာသေ ဣဇ္ဈတိ၊ ဧဝံ ဣဓာပိ “စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ သဟဝိပဿနဿ အရိယမဂ္ဂဿ ဘာဝနာယ ဣဇ္ဈန္တိ၊ တေနေတံ ဝုတ္တံ။

၈-၉-ပဌမမေဃသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၅၆-၁၅၇။ **ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ**တိ အာသာဠှမာသေ။ **ဦဟတန္တိ** ဒွိပဒစတုပ္ပဒါနံ ပါဒပ္ပဟာရေန[1] ပထဝီတလေ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဥဒ္ဓံ ဂတံ ဝဋ္ဋိဝဋ္ဋိ ဟုတွာ အာကာသေ ပက္ခန္တံ။ **ရဇောဇလ္လန္တိ** ပံသုရဇောဇလ္လံ။

၁၀-နာဝါသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၈။ **သာမုဒ္ဒိကာယ နာဝါယာ**တိအာဒိ ဟေဋ္ဌာ ဝါဏိဇကောပမေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။

၁၁-၁၂-အာဂန္တုကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၅၉-၁၆၀။ **အာဂန္တုကာဂါရန္တိ** ပုညတ္ထိကေဟိ နဂရမဇ္ဈေ ကတံ အာဂန္တုကဃရံ၊ ယတ္ထ ရာဇရာဇမဟာမတ္တေဟိပိ သက္ကာ ဟောတိ နိဝါသံ ဥပဂန္တုံ။ **အဘိညာ ပရိညေယျာ**တိ ယထေဝ ဟိ တေသံ ပုရတ္ထိမဒိသာဒီဟိ အာဂတာနံ ခတ္တိယာဒီနံ ဝါသော အာဂန္တုကာဂါရေ ဣဇ္ဈတိ၊ ဧဝံ ဣမေသံ အဘိညာပရိညေယျာတိအာဒီနံ ဓမ္မာနံ အဘိညာပရိဇာနနာဒီဟိ သဟဝိပဿနဿ အရိယမဂ္ဂဿ ဘာဝနာယ ဣဇ္ဈန္တိ၊ တေနေတံ ဝုတ္တံ။ နဒီသုတ္တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဗလကရဏီယဝဂ္ဂေါ။

၁-ပါဒပ္ပဟာရဂတံ (က)

7. Esanāvagga

1. Esanāsuttavaṇṇanā

161. Esanāvagge **kāmesanā**ti kāmānaṁ esanā gavesanā magganā patthanā. **Bhavesanā**ti bhavānaṁ esanā. **Brahmacariyesanā**ti micchādiṭṭhisaṅkhātassa brahmacariyassa esanā.

2-11. Vidhāsuttādivaṇṇanā

162-171. **Vidhā**ti mānakoṭṭhāsā mānaṭhapanā vā. **Seyyohamasmīti vidhā**ti ahamasmi seyyoti evaṁ mānakoṭṭhāso mānaṭhapanā vā. **Nīghā**ti dukkhā. Vacanattho panettha yassa uppajjanti, taṁ purisaṁ nīhanantīti nīghā. Sesamettha uttānamevāti.

Esanāvaggo.

---

8. Oghavagga

1-2. Oghasuttādivaṇṇanā

172-173. Oghavagge **kāmogho**ti pañcasu kāmaguṇesu chandarāgo. **Bhavogho**ti rūpārūpabhavesu chandarāgo. **Diṭṭhogho**ti dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo. **Avijjogho**ti catūsu saccesu aññāṇaṁ. **Kāmayogā**dīsupi eseva nayo.

3-4. Upādānasuttādivaṇṇanā

174-175. **Kāmupādānan**ti kāmaggahaṇaṁ. **Diṭṭhupādānā**dīsupi eseva nayo. **Ganthā**ti ganthanā ghaṭanā. **Kāyagantho**ti nāmakāyassa gantho ganthanaghaṭanakileso. **Idaṁsaccābhiniveso**ti antaggāhikadiṭṭhivasena uppannā "idameva saccan"ti evaṁ abhiniveso.

၇-ဧသနာဝဂ္ဂ

၁-ဧသနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၁။ ဧသနာဝဂ္ဂေ **ကာမေသနာ**တိ ကာမာနံ ဧသနာ ဂဝေသနာ မဂ္ဂနာ ပတ္ထနာ။ **ဘဝေသနာ**တိ ဘဝါနံ ဧသနာ။ **ဗြဟ္မစရိယေသနာ**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသင်္ခါတဿ ဗြဟ္မစရိယဿ ဧသနာ။

၂-၁၁-ဝိဓာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၆၂-၁၇၁။ **ဝိဓာ**တိ မာနကောဋ္ဌာသာ မာနဋ္ဌပနာ ဝါ။ **သေယျောဟမသ္မီတိ ဝိဓာ**တိ အဟမသ္မိ သေယျောတိ ဧဝံ မာနကောဋ္ဌာသော မာနဋ္ဌပနာ ဝါ။ **နီဃာ**တိ ဒုက္ခာ။ ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ ယဿ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တံ ပုရိသံ နီဟနန္တီတိ နီဃာ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဧသနာဝဂ္ဂေါ။

၈-ဩဃဝဂ္ဂ

၁-၂-ဩဃသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၇၂-၁၇၃။ ဩဃဝဂ္ဂေ **ကာမောဃော**တိ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု ဆန္ဒရာဂေါ။ **ဘဝေါဃော**တိ ရူပါရူပဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ။ **ဒိဋ္ဌောဃော**တိ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော။ **အဝိဇ္ဇောဃော**တိ စတူသု သစ္စေသု အညာဏံ။ **ကာမယောဂါဒီ**သုပိ ဧသေဝ နယော။

၃-၄-ဥပါဒါနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၇၄-၁၇၅။ **ကာမုပါဒါန**န္တိ ကာမဂ္ဂဟဏံ။ **ဒိဋ္ဌုပါဒါနာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဂန္ထာ**တိ ဂန္ထနာ ဃဋနာ။ **ကာယဂန္ထော**တိ နာမကာယဿ ဂန္ထော ဂန္ထနဃဋနကိလေသော။ **ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသော**တိ အန္တဂ္ဂါဟိကဒိဋ္ဌိဝသေန ဥပ္ပန္နော "ဣဒမေဝ သစ္စ"န္တိ ဧဝံ အဘိနိဝေသော။

5-10. Anusayasuttādivaṇṇanā

176-181. **Kāmarāgānusayo**ti thāmagataṭṭhena kāmarāgova anusayo kāmarāgānusayo. Sesesupi eseva nayo. **Orambhāgiyānī**ti heṭṭhākoṭṭhāsiyāni. **Saṁyojanānī**ti bandhanāni. **Uddhambhāgiyānī**ti uparikoṭṭhāsiyāni. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Oghavaggo.

Maggasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

၅-၁၀-အနုသယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၇၆-၁၈၁။ **ကာမရာဂါနုသယော**တိ ထာမဂတဋ္ဌေန ကာမရာဂေါဝ အနုသယော ကာမရာဂါနုသယော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဩရမ္ဘာဂိယာနီ**တိ ဟေဋ္ဌာကောဋ္ဌာသိယာနိ။ **သံယောဇနာနီ**တိ ဗန္ဓနာနိ။ **ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနီ**တိ ဥပရိကောဋ္ဌာသိယာနိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဩဃဝဂ္ဂေါ။

မဂ္ဂသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Bojjhaṅgasaṁyutta

1. Pabbatavagga

1. Himavantasuttavaṇṇanā

182. Bojjhaṅgasaṁyuttassa paṭhame **nāgā**ti imepi mahāsamuddapiṭṭhe ūmi-antaravāsinova, na vimānaṭṭhakanāgā. Tesaṁ himavantaṁ nissāya kāyavaḍḍhanādisabbaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. **Bojjhaṅge**ti ettha bodhiyā, bodhissa vā aṅgāti **bojjhaṅgā**. Kiṁ vuttaṁ hoti—yāhi ayaṁ dhammasāmaggī, yāya lokiyalokuttaramaggakkhaṇe uppajjamānāya līnuddhaccapatiṭṭhānāyūhana kāmasukhatta kilamathānuyoga ucchedasassatābhinivesādīnaṁ anekesaṁ upaddavānaṁ paṭipakkhabhūtāya satidhammavicaya vīriya pītipassaddhisamādhi-upekkhāsaṅkhātāya dhammasāmaggiyā ariyasāvako bujjhatīti katvā bodhīti vuccati, **bujjhatī**ti kilesasantānaniddāya uṭṭhahati, cattāri vā ariyasaccāni paṭivijjhati, nibbānameva vā sacchikarotīti vuttaṁ hoti. Yathāha "satta bojjhaṅge bhāvetvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho"ti[1]. Tassā dhammasāmaggisaṅkhātāya bodhiyā aṅgāti **bojjhaṅgā** jhānaṅgamaggaṅgādayo viya. Yopesa[2] yathāvuttappakārāya etāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā ariyasāvako bodhīti vuccati, tassa bodhissa aṅgātipi **bojjhaṅgā** senaṅgarathaṅgādayo viya. Tenāhu Aṭṭhakathācariyā "bujjhanakassa puggalassa aṅgāti vā bojjhaṅgā"ti.

Apica "bojjhaṅgāti kenaṭṭhena bojjhaṅgā? Bodhāya saṁvattantīti bojjhaṅgā, bujjhantīti bojjhaṅgā, anubujjhantīti bojjhaṅgā, paṭibujjhantīti bojjhaṅgā, sambujjhantīti bojjhaṅgā" iccādinā[3] paṭisambhidānayenāpi bojjhaṅgattho veditabbo.

Satisambojjhaṅganti-ādīsu pana pasattho sundaro ca bojjhaṅgoti sambojjhaṅgo, satiyeva sambojjhaṅgo **satisambojjhaṅgo**, taṁ satisambojjhaṅganti evaṁ sabbattha attho veditabbo. **Bhāvetī**ti vaḍḍheti,

1. Saṁ 3. 139; Dī 3. 83 piṭṭhesu.
2. Yo ca (Sī, Syā), yo panesa (Abhi-Ṭṭha 2. 296 piṭṭhe.)
3. Khu 9. 302 piṭṭhe.

၂-ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တ

၁-ပဗ္ဗတဝဂ္ဂ

၁-ဟိမဝန္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၂။ ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တဿ ပဌမေ **နာဂါ**တိ ဣမေပိ မဟာသမုဒ္ဒပိဋ္ဌေ ဦမိအန္တရဝါသိနောဝ၊ န ဝိမာနဋ္ဌကနာဂါ။ တေသံ ဟိမဝန္တံ နိဿာယ ကာယဝဍ္ဎနာဒိသဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဗောဇ္ဈင်္ဂေ**တိ ဧတ္ထ ဗောဓိယာ, ဗောဓိဿ ဝါ အင်္ဂါတိ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယာ ဟိ အယံ ဓမ္မသာမဂ္ဂီ, ယာယ လောကိယလောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ လီနုဒ္ဓစ္စပတိဋ္ဌာနာယူဟန ကာမသုခတ္တ ကိလမထာနုယောဂ ဥစ္ဆေဒသဿတာဘိနိဝေသာဒီနံ အနေကေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိပက္ခဘူတာယ သတိဓမ္မဝိစယ ဝီရိယ ပီတိပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသင်္ခါတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ အရိယသာဝကော ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ ဗောဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ **ဗုဇ္ဈတီ**တိ ကိလေသသန္တာနနိဒ္ဒါယ ဥဋ္ဌဟတိ၊ စတ္တာရိ ဝါ အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ သစ္ဆိကရောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယထာဟ "သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဘာဝေတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ[၁]။ တဿာ ဓမ္မသာမဂ္ဂိသင်္ခါတာယ ဗောဓိယာ အင်္ဂါတိ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ** ဈာနင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါဒယော ဝိယ။ ယောပေသ[၂] ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဧတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ အရိယသာဝကော ဗောဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဗောဓိဿ အင်္ဂါတိပိ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ** သေနင်္ဂရထင်္ဂါဒယော ဝိယ။ တေနာဟု အဋ္ဌကထာစရိယာ "ဗုဇ္ဈနကဿ ပုဂ္ဂလဿ အင်္ဂါတိ ဝါ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ"တိ။

အပိစ "ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ ကေနဋ္ဌေန ဗောဇ္ဈင်္ဂါ? ဗောဓာယ သံဝတ္တန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ အနုဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ပဋိဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ သမ္ဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ"တိ ဣစ္စာဒိနာ[၃] ပဋိသမ္ဘိဒါနယေနာပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂန္တိအာဒီသု ပန ပသတ္ထော သုန္ဒရော စ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါတိ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ သတိယေဝ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ**၊ တံ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂန္တိ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဘာဝေတီ**တိ ဝဍ္ဎေတိ၊

၁-သံ ၃-၁၃၉၊ ဒီ ၃-၈၃-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ယော စ (သီ၊ သျာ)၊ ယော ပနေသ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၂၉၆-ပိဋ္ဌေ။)
၃-ခု ၉-၃၀၂-ပိဋ္ဌေ။

attano cittasantāne punappunaṁ janeti, abhinibbattetīti attho. **Vivekanissitan**ti-ādīni kosalasaṁyutte "sammādiṭṭhiṁ bhāveti vivekanissitan"ti ettha vuttanayeneva veditabbāni.

Ayaṁ pana viseso—tattha tadaṅgavivekanissitaṁ samucchedavivekanissitaṁ nissaraṇavivekanissitanti vivekattayameva vuttaṁ, bojjhaṅgabhāvanaṁ patvā pana pañcavidhavivekanissitampi eke vaṇṇayanti. Te hi na kevalaṁ balavavipassanāmaggaphalakkhaṇesu eva bojjhaṅge uddharanti, vipassanāpādakakasiṇajjhāna-ānāpānāsubhabrahmavihārajjhānesupi uddharanti, na ca paṭisiddhā Aṭṭhakathācariyehi. Tasmā tesaṁ matena etesaṁ jhānānaṁ pavattikkhaṇe kiccato eva vikkhambhanavivekanissitaṁ. Yathā ca vipassanākkhaṇe "ajjhāsayato nissaraṇavivekanissitan"ti vuttaṁ, evaṁ paṭipassaddhivivekanissitampi bhāvetīti vattuṁ vaṭṭati. Sesamettha heṭṭhā vuttanayameva.

2. Kāyasuttavaṇṇanā

183. Dutiye **āhāraṭṭhitiko**ti paccayaṭṭhitiko. **Āhāraṁ paṭiccā**ti paccayaṁ paṭicca. **Subhanimittan**ti subhampi subhanimittaṁ,subhassa ārammaṇampi subhanimittaṁ. **Ayonisomanasikāro**ti anupāyamanasikāro uppathamanasikāro anicce "niccan"ti vā dukkhe "sukhan"ti vā anattani "attā"ti vā asubhe "subhan"ti vā manasikāro, taṁ tasmiṁ subhārammaṇe bahulaṁ pavattayato kāmacchando uppajjati. Tena vuttaṁ "atthi bhikkhave subhanimittan"ti-ādi. Evaṁ sabbanīvaraṇesu yojanā veditabbā.

Paṭighanimittanti-ādīsu pana paṭighopi paṭighanimittaṁ paṭighārammaṇampi. **Aratī**ti ukkaṇṭhitā[1], yaṁ sandhāya vuttaṁ "tattha katamā arati, pantesu vā senāsanesu aññatarāññataresu vā adhikusalesu dhammesu arati aratitā anabhirati anabhiramanā ukkaṇṭhitā paritassitā, ayaṁ vuccati aratī"ti[2].

Tandīti atisītādipaccayā uppannaṁ āgantukakāyālasiyaṁ, yasmiṁ uppanne "atisītaṁ ati-uṇhaṁ aticchātosmi atidhātosmi[3] atidūramaggaṁ gatosmī"ti vadati, yaṁ sandhāya vuttaṁ "tattha katamā

1. Ukkaṇṭhikā (Sī, Syā) 2. Abhi 2. 365 piṭṭhe. 3. Atipātosmi (Syā, Ka)

အတ္တနော စိတ္တသန္တာနေ ပုနပ္ပုနံ ဇနေတိ၊ အဘိနိဗ္ဗတ္တေတီတိ အတ္ထော။ **ဝိဝေကနိဿိတ**န္တိအာဒီနိ ကောသလသံယုတ္တေ "သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတ"န္တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

အယံ ပန ဝိသေသော—တတ္ထ တဒင်္ဂဝိဝေကနိဿိတံ သမုစ္ဆေဒဝိဝေကနိဿိတံ နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတန္တိ ဝိဝေကတ္တယမေဝ ဝုတ္တံ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနံ ပတွာ ပန ပဉ္စဝိဓဝိဝေကနိဿိတမ္ပိ ဧကေ ဝဏ္ဏယန္တိ။ တေ ဟိ န ကေဝလံ ဗလဝဝိပဿနာမဂ္ဂဖလက္ခဏေသု ဧဝ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဥဒ္ဓရန္တိ၊ ဝိပဿနာပါဒကကသိဏဈာနအာနာပါနာသုဘဗြဟ္မဝိဟာရဈာနေသုပိ ဥဒ္ဓရန္တိ၊ န စ ပဋိသိဒ္ဓါ အဋ္ဌကထာစရိယေဟိ။ တသ္မာ တေသံ မတေန ဧတေသံ ဈာနာနံ ပဝတ္တိက္ခဏေ ကိစ္စတော ဧဝ ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကနိဿိတံ။ ယထာ စ ဝိပဿနာက္ခဏေ "အဇ္ဈာသယတော နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတ"န္တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝံ ပဋိပဿဒ္ဓိဝိဝေကနိဿိတမ္ပိ ဘာဝေတီတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

၂-ကာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၃။ ဒုတိယေ **အာဟာရဋ္ဌိတိကော**တိ ပစ္စယဋ္ဌိတိကော။ **အာဟာရံ ပဋိစ္စာ**တိ ပစ္စယံ ပဋိစ္စ။ **သုဘနိမိတ္တ**န္တိ သုဘမ္ပိ သုဘနိမိတ္တံ,သုဘဿ အာရမ္မဏမ္ပိ သုဘနိမိတ္တံ။ **အယောနိသောမနသိကာရော**တိ အနုပါယမနသိကာရော ဥပ္ပထမနသိကာရော အနိစ္စေ "နိစ္စ"န္တိ ဝါ ဒုက္ခေ "သုခ"န္တိ ဝါ အနတ္တနိ "အတ္တာ"တိ ဝါ အသုဘေ "သုဘ"န္တိ ဝါ မနသိကာရော၊ တံ တသ္မိံ သုဘာရမ္မဏေ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ကာမစ္ဆန္ဒော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သုဘနိမိတ္တ"န္တိအာဒိ။ ဧဝံ သဗ္ဗနီဝရဏေသု ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပဋိဃနိမိတ္တန္တိအာဒီသု ပန ပဋိဃောပိ ပဋိဃနိမိတ္တံ ပဋိဃာရမ္မဏမ္ပိ။ **အရတီ**တိ ဥက္ကဏ္ဌိတာ[၁]၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "တတ္ထ ကတမာ အရတိ၊ ပန္တေသု ဝါ သေနာသနေသု အညတရညတရေသု ဝါ အဓိကုသလေသု ဓမ္မေသု အရတိ အရတိတာ အနဘိရတိ အနဘိရမနာ ဥက္ကဏ္ဌိတာ ပရိတဿိတာ၊ အယံ ဝုစ္စတိ အရတီ"တိ[၂]။

တန္ဒီတိ အတိသီတာဒိပစ္စယာ ဥပ္ပန္နံ အာဂန္တုကကာယာလသိယံ၊ ယသ္မိံ ဥပ္ပန္နေ "အတိသီတံ အတိဥဏှံ အတိစ္ဆာတောသ္မိ အတိဓာတောသ္မိ[၃] အတိဒူရမဂ္ဂံ ဂတောသ္မီ"တိ ဝဒတိ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "တတ္ထ ကတမာ

၁-ဥက္ကဏ္ဌိကာ (သီ၊ သျာ) ၂-အဘိ ၂-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အတိပါတောသ္မိ (သျာ၊ က)

tandi, yā tandī tandiyanā tandimanakatā ālasyaṁ ālasyāyanā ālasyāyitattaṁ, ayaṁ vuccati tandī”ti[1].

Vijambhitāti kilesavasena kāyavinamanā, yaṁ sandhāya vuttaṁ “tattha katamā vijambhitā, yā kāyassa jambhanā vijambhanā ānamanā vinamanā sannamanā paṇamanā byādhiyakaṁ, ayaṁ vuccati vijambhitā”ti[1].

Bhattasammadoti bhattapariḷāho, yaṁ sandhāya vuttaṁ “tattha katamo bhattasammado, yā bhuttāvissa bhattamucchā bhattakilamatho bhattapari ḷāho kāyaduṭṭhullaṁ, ayaṁ vuccati bhattasammado”ti[1].

Cetaso ca līnattanti cittassa līyanākāro, yaṁ sandhāya vuttaṁ “tattha katamaṁ cetaso līnattaṁ, yā cittassa akalyatā akammaññatā olīyanā sallīyanā līnaṁ līyanā līyitattaṁ thinaṁ thiyanā thiyitattaṁ cittassa, idaṁ vuccati cetaso līnattan”ti[1].

Cetaso avūpasamoti yathā nāma vītaccikopi aṅgāro neva tāva sannisīdati patāpaṁ karotiyeva, yathā ca pattapacanaṭṭhāne neva tāva sannisīdati patāpaṁ karotiyeva, evaṁ cittassa avūpasantākāro, atthato panetaṁ uddhaccakukkuccameva hoti.

Vicikicchaṭṭhānīyā dhammāti vicikicchāya ārammaṇadhammā. **Ayonisomanasikāro** sabbattha vuttanayova. Evamettha kāmacchando vicikicchāti ime dve dhammā ārammaṇena kathitā, byāpādo ārammaṇena ca upanissayena ca, sesā sahajātena ca upanissayena cāti.

Satisambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammāti satiyā ārammaṇadhammā sattatiṁsa bodhipakkhiyā ca nava lokuttaradhammā ca. **Tattha yonisomanasikārabahulīkāro**ti tattha upāyamanasikārassa punappunaṁ karaṇaṁ.

Kusalākusalā dhammāti-ādīsu **kusalā**ti kosallasambhūtā anavajjasukhavipākā. **Akusalā**ti akosallasambhūtā sāvajjadukkhavipākā. **Sāvajjā**ti akusalā. **Anavajjā**ti kusalā. **Hīnapaṇītakaṇhasukkesu**pi eseva nayo. **Sappaṭibhāgā**ti kaṇhasukkāyeva. Kaṇhā hi

1. Abhi 2. 365 piṭṭhe.

တန္ဒိ၊ ယာ တန္ဒီ တန္ဒိယနာ တန္ဒိမနကတာ အာလသျံ အာလသျာယနာ အာလသျာယိတတ္တံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ တန္ဒီ”တိ[1]။

ဝိဇမ္ဘိတာတိ ကိလေသဝသေန ကာယဝိနမနာ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “တတ္ထ ကတမာ ဝိဇမ္ဘိတာ၊ ယာ ကာယဿ ဇမ္ဘနာ ဝိဇမ္ဘနာ အာနမနာ ဝိနမနာ သန္နမနာ ပဏာမနာ ဗျာဓိယကံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဝိဇမ္ဘိတာ”တိ[1]။

ဘတ္တသမ္မဒေါတိ ဘတ္တပရိဠာဟော၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “တတ္ထ ကတမော ဘတ္တသမ္မဒေါ၊ ယာ ဘုတ္တာဝိဿ ဘတ္တမုစ္ဆာ ဘတ္တကိလမထော ဘတ္တပရိဠာဟော ကာယဒုဋ္ဌုလ္လံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘတ္တသမ္မဒေါ”တိ[1]။

စေတသော စ လီနတ္တန္တိ စိတ္တဿ လီယနာကာရော၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “တတ္ထ ကတမံ စေတသော လီနတ္တံ၊ ယာ စိတ္တဿ အကလျတာ အကမ္မညတာ ဩလီယနာ သလ္လီယနာ လီနံ လီယနာ လီယိတတ္တံ ထိနံ ထိယနာ ထိယိတတ္တံ စိတ္တဿ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ စေတသော လီနတ္တ”န္တိ[1]။

စေတသော အဝူပသမောတိ ယထာ နာမ ဝီတစ္စိကောပိ အင်္ဂါရော နေဝ တာဝ သန္နိသီဒတိ ပတာပံ ကရောတိယေဝ၊ ယထာ စ ပတ္တပစနဋ္ဌာနေ နေဝ တာဝ သန္နိသီဒတိ ပတာပံ ကရောတိယေဝ၊ ဧဝံ စိတ္တဿ အဝူပသန္တာကာရော၊ အတ္ထတော ပနေတံ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စမေဝ ဟောတိ။

ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာတိ ဝိစိကိစ္ဆာယ အာရမ္မဏဓမ္မာ။ **အယောနိသောမနသိကာရော** သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တနယောဝ။ ဧဝမေတ္ထ ကာမစ္ဆန္ဒော ဝိစိကိစ္ဆာတိ ဣမေ ဒွေ ဓမ္မာ အာရမ္မဏေန ကထိတာ၊ ဗျာပါဒေါ အာရမ္မဏေန စ ဥပနိဿယေန စ၊ သေသာ သဟဇာတေန စ ဥပနိဿယေန စာတိ။

သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာတိ သတိယာ အာရမ္မဏဓမ္မာ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယာ စ နဝ လောကုတ္တရဓမ္မာ စ။ **တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော**တိ တတ္ထ ဥပါယမနသိကာရဿ ပုနပ္ပုနံ ကရဏံ။

ကုသလာကုသလာ ဓမ္မာတိအာဒီသု **ကုသလာ**တိ ကောသလ္လသမ္ဘူတာ အနဝဇ္ဇသုခဝိပါကာ။ **အကုသလာ**တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတာ သာဝဇ္ဇဒုက္ခဝိပါကာ။ **သာဝဇ္ဇာ**တိ အကုသလာ။ **အနဝဇ္ဇာ**တိ ကုသလာ။ **ဟီနပဏီတကဏှသုက္ကေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **သပ္ပဋိဘာဂါ**တိ ကဏှသုက္ကာယေဝ။ ကဏှာ ဟိ

၁-အဘိ ၂-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ။

kaṇhavipākadānato, sukkā ca sukkavipākadānato sappaṭibhāgā nāma, sadisavipākakoṭṭhāsāti attho. Paṭipakkhabhūtassa vā bhāgassa atthitāya sappaṭibhāgā. Kaṇhānañhi sukkā paṭipakkhabhāgā, sukkānañca kaṇhā paṭipakkhabhāgāti evampi sappaṭibhāgā. Sappaṭibāhitaṭṭhena vā sappaṭibhāgā. Akusalañhī kusalaṁ paṭibāhitvā attano vipākaṁ deti, kusalañca akusalaṁ paṭibāhitvāti evampi kaṇhasukkā sappaṭibhāgā.

Ārambhadhātūti paṭhamārambhavīriyaṁ[1]. **Nikkamadhātū**ti kosajjato nikkhantattā tato balavataraṁ. **Parakkamadhātū**ti paraṁ paraṁ ṭhānaṁ akkamanatāya tatopi balavataranti tīhipi padehi vīriyameva kathitaṁ.

Pītisambojjhaṅgaṭṭhānīyāti pītiyā ārammaṇadhammā. **Kāyapassaddhī**ti tiṇṇaṁ khandhānaṁ darathapassaddhi[2]. **Cittapassaddhī**ti viññāṇakkhandhassa darathapassaddhi[2]. **Samathanimittan**ti samathopi samathanimittaṁ, ārammaṇampi. **Abyagganimittan**ti tasseva vevacanaṁ.

Upekkhāsambojjhaṅgaṭṭhānīyāti upekkhāya ārammaṇadhammā, atthato pana majjhattākāro upekkhāṭṭhānīyā dhammāti veditabbo. Evamettha satidhammavicaya-upekkhāsambojjhāṅgā ārammaṇena kathitā, sesā ārammaṇenapi upanissayenapi.

3. Sīlasuttavaṇṇanā

184. Tatiye **sīlasampannā**ti ettha khīṇāsavassa lokiyalokuttarasīlaṁ kathitaṁ, tena sampannāti attho. **Samādhipaññāsu**pi eseva nayo. **Vimutti** pana phalavimuttiyeva, **vimuttiñāṇadassanaṁ** paccavekkhaṇañāṇaṁ. Evamettha sīlādayo tayo lokiyalokuttarā, vimutti lokuttarāva, vimuttiñāṇadassanaṁ lokiyameva.

Dassanampāhanti dassanampi ahaṁ. Taṁ panetaṁ dassanaṁ cakkhudassanaṁ ñāṇadassananti duvidhaṁ. Tattha pasannehi cakkhūhi ariyānaṁ dassanaṁ olokanaṁ cakkhudassanaṁ nāma. Ariyehi pana diṭṭhassa lakkhaṇassa dassanaṁ, paṭividdhassa ca paṭivijjhanaṁ jhānena vā vipassanāya vā maggaphalehi vā ñāṇadassanaṁ nāma. Imasmiṁ panettha cakkhudassanaṁ adhippetaṁ. Ariyānaṁ hi pasannehi cakkhūhi

1. Paṭhamavīriyaṁ (Sī, Syā) 2. Paṭipassaddhi (Sī, Syā)

ကဏှဝိပါကဒါနတော, သုက္ကာ စ သုက္ကဝိပါကဒါနတော သပ္ပဋိဘာဂါ နာမ၊ သဒိသဝိပါကကောဋ္ဌာသာတိ အတ္ထော။ ပဋိပက္ခဘူတဿ ဝါ ဘာဂဿ အတ္ထိတာယ သပ္ပဋိဘာဂါ။ ကဏှာနဉှိ သုက္ကာ ပဋိပက္ခဘာဂါ, သုက္ကာနဉ္စ ကဏှာ ပဋိပက္ခဘာဂါတိ ဧဝမ္ပိ သပ္ပဋိဘာဂါ။ သပ္ပဋိဗာဟိတဋ္ဌေန ဝါ သပ္ပဋိဘာဂါ။ အကုသလဉှိ ကုသလံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကံ ဒေတိ, ကုသလဉ္စ အကုသလံ ပဋိဗာဟိတွာတိ ဧဝမ္ပိ ကဏှသုက္ကာ သပ္ပဋိဘာဂါ။

အာရမ္ဘဓာတူတိ ပဌမာရမ္ဘဝီရိယံ[၁]။ **နိက္ကမဓာတူ**တိ ကောသဇ္ဇတော နိက္ခန္တတ္တာ တတော ဗလဝတရံ။ **ပရက္ကမဓာတူ**တိ ပရံ ပရံ ဌာနံ အက္ကမနတာယ တတောပိ ဗလဝတရန္တိ တီဟိပိ ပဒေဟိ ဝီရိယမေဝ ကထိတံ။

ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာတိ ပီတိယာ အာရမ္မဏဓမ္မာ။ **ကာယပဿဒ္ဓီ**တိ တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ ဒရထပဿဒ္ဓိ[၂]။ **စိတ္တပဿဒ္ဓီ**တိ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ဒရထပဿဒ္ဓိ[၂]။ **သမထနိမိတ္တ**န္တိ သမထောပိ သမထနိမိတ္တံ, အာရမ္မဏမ္ပိ။ **အဗျဂ္ဂနိမိတ္တ**န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။

ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာတိ ဥပေက္ခာယ အာရမ္မဏဓမ္မာ၊ အတ္ထတော ပန မဇ္ဈတ္တာကာရော ဥပေက္ခာဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝမေတ္ထ သတိဓမ္မဝိစယဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါ အာရမ္မဏေန ကထိတာ၊ သေသာ အာရမ္မဏေနပိ ဥပနိဿယေနပိ။

၃-သီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၄။ တတိယေ **သီလသမ္ပန္နာ**တိ ဧတ္ထ ခီဏာသဝဿ လောကိယလောကုတ္တရသီလံ ကထိတံ၊ တေန သမ္ပန္နာတိ အတ္ထော။ **သမာဓိပညာသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **ဝိမုတ္တိ** ပန ဖလဝိမုတ္တိယေဝ၊ **ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ** ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏံ။ ဧဝမေတ္ထ သီလာဒယော တယော လောကိယလောကုတ္တရာ၊ ဝိမုတ္တိ လောကုတ္တရာဝ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ လောကိယမေဝ။

ဒဿနမ္ပာဟန္တိ ဒဿနမ္ပိ အဟံ။ တံ ပနေတံ ဒဿနံ စက္ခုဒဿနံ ဉာဏဒဿနန္တိ ဒုဝိဓံ။ တတ္ထ ပသန္နေဟိ စက္ခူဟိ အရိယာနံ ဒဿနံ ဩလောကနံ စက္ခုဒဿနံ နာမ။ အရိယေဟိ ပန ဒိဋ္ဌဿ လက္ခဏဿ ဒဿနံ, ပဋိဝိဒ္ဓဿ စ ပဋိဝိဇ္ဈနံ ဈာနေန ဝါ ဝိပဿနာယ ဝါ မဂ္ဂဖလေဟိ ဝါ ဉာဏဒဿနံ နာမ။ ဣမသ္မိံ ပနေတ္ထ စက္ခုဒဿနံ အဓိပ္ပေတံ။ အရိယာနံ ဟိ ပသန္နေဟိ စက္ခူဟိ

၁-ပဌမဝီရိယံ (သီ၊ သျာ) ၂-ပဋိပဿဒ္ဓိ (သီ၊ သျာ)

olokanampi bahukārameva. **Savanan**ti "asuko nāma khīṇāsavo asukasmiṁ nāma raṭṭhe vā janapade vā gāme vā nigame vā vihāre vā leṇe vā vasatī"ti kathentānaṁ sotena savanaṁ, etampi bahukārameva. **Upasaṅkamanan**ti "dānaṁ vā dassāmi, pañhaṁ vā pucchissāmi, dhammaṁ vā sossāmi, sakkāraṁ vā karissāmī"ti evarūpena cittena ariyānaṁ upasaṅkamanaṁ. **Payirupāsanan**ti pañhāpayirupāsanaṁ. Ariyānaṁ guṇe sutvā te upasaṅkamitvā nimantetvā dānaṁ datvā "kiṁ bhante kusalan"ti-ādinā nayena pañhapucchananti attho.

Anussatinti rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu nisinnassa "idāni ariyā leṇaguhamaṇḍapādīsu jhānavipassanāmaggaphalasukhehi vītināmentī"ti anussaraṇaṁ. Yo vā tesaṁ santike ovādo laddho hoti, taṁ āvajjitvā "imasmiṁ ṭhāne sīlaṁ kathitaṁ, imasmiṁ samādhi, imasmiṁ vipassanā, imasmiṁ maggo, imasmiṁ phalan"ti evaṁ anussaraṇaṁ. **Anupabbajjan**ti ariyesu cittaṁ pasādetvā gharā nikkhamma tesaṁ santike pabbajjaṁ. Ariyānaṁ hi santike cittaṁ pasādetvā tesaṁyeva santike pabbajitvā tesaṁyeva ovādānusāsaniṁ paccāsīsamānassa caratopi pabbajjā anupabbajjā nāma. Ariyesu pasādena aññattha pabbajitvā ariyānaṁ santike ovādānusāsaniṁ paccāsīsamānassa carato pabbajjāpi anupabbajjā nāma. Aññesu pana pasādena aññesaṁyeva santike pabbajitvā aññesaṁyeva ovādānusāsaniṁ paccāsīsamānassa carato pabbajjā anupabbajjā nāma na hoti.

Evaṁ pabbajitesu pana Mahākassapattherassa tāva anupabbajjaṁ pabbajitā satasahassamattā ahesuṁ, tathā therasseva saddhivihārikassa ca Candaguttattherassa, tassāpi saddhivihārikassa Sūriyaguttattherassa, tassāpi saddhivihārikassa Assaguttattherassa, tassāpi saddhivihārikassa Yonakadhammarakkhitattherassa, tassa pana saddhivihāriko Asokarañño kaniṭṭhābhātā Tissatthero nāma ahosi, tassa anupabbajjaṁ pabbajitā aḍḍhateyyakoṭisaṅkhā ahesuṁ. Mahindattherassa anupabbajitānaṁ gaṇanaparicchedo[1] natthi, yāvajjadivasā Laṅkādīpe Satthari pasādena pabbajantā Mahindattherasseva pabbajjaṁ anupabbajanti nāma.

1. Pamāṇaparicchedo (Ka)

ဩလောကနမ္ပိ ဗဟုကာရမေဝ။ **သဝန**န္တိ "အသုကော နာမ ခီဏာသဝေါ အသုကသ္မိံ နာမ ရဋ္ဌေ ဝါ ဇနပဒေ ဝါ ဂါမေ ဝါ နိဂမေ ဝါ ဝိဟာရေ ဝါ လေဏေ ဝါ ဝသတီ"တိ ကထေန္တာနံ သောတေန သဝနံ၊ ဧတမ္ပိ ဗဟုကာရမေဝ။ **ဥပသင်္ကမန**န္တိ "ဒါနံ ဝါ ဒဿာမိ၊ ပဉှံ ဝါ ပုစ္ဆိဿာမိ၊ ဓမ္မံ ဝါ သောဿာမိ၊ သက္ကာရံ ဝါ ကရိဿာမီ"တိ ဧဝရူပေန စိတ္တေန အရိယာနံ ဥပသင်္ကမနံ။ **ပယိရုပါသန**န္တိ ပဉှာပယိရုပါသနံ။ အရိယာနံ ဂုဏေ သုတွာ တေ ဥပသင်္ကမိတွာ နိမန္တေတွာ ဒါနံ ဒတွာ "ကိံ ဘန္တေ ကုသလ"န္တိအာဒိနာ နယေန ပဉှပုစ္ဆနန္တိ အတ္ထော။

အနုဿတိန္တိ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေသု နိသိန္နဿ "ဣဒါနိ အရိယာ လေဏဂုဟာမဏ္ဍပါဒီသု ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလသုခေဟိ ဝီတိနာမေန္တီ"တိ အနုဿရဏံ။ ယော ဝါ တေသံ သန္တိကေ ဩဝါဒေါ လဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ တံ အာဝဇ္ဇိတွာ "ဣမသ္မိံ ဌာနေ သီလံ ကထိတံ၊ ဣမသ္မိံ သမာဓိ, ဣမသ္မိံ ဝိပဿနာ, ဣမသ္မိံ မဂ္ဂေါ, ဣမသ္မိံ ဖလ"န္တိ ဧဝံ အနုဿရဏံ။ **အနုပဗ္ဗဇ္ဇ**န္တိ အရိယေသု စိတ္တံ ပသာဒေတွာ ဃရာ နိက္ခမ္မ တေသံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ။ အရိယာနံ ဟိ သန္တိကေ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ တေသံယေဝ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ တေသံယေဝ ဩဝါဒါနုသာသနိံ ပစ္စာသီသမာနဿ စရတောပိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနုပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ။ အရိယေသု ပသာဒေန အညတ္ထ ပဗ္ဗဇိတွာ အရိယာနံ သန္တိကေ ဩဝါဒါနုသာသနိံ ပစ္စာသီသမာနဿ စရတော ပဗ္ဗဇ္ဇာပိ အနုပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ။ အညေသု ပန ပသာဒေန အညေသံယေဝ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ အညေသံယေဝ ဩဝါဒါနုသာသနိံ ပစ္စာသီသမာနဿ စရတော ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနုပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ န ဟောတိ။

ဧဝံ ပဗ္ဗဇိတေသု ပန မဟာကဿပတ္ထေရဿ တာဝ အနုပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတာ သတသဟဿမတ္တာ အဟေသုံ၊ တထာ ထေရဿေဝ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဿ စ စန္ဒဂုတ္တတ္ထေရဿ၊ တဿာပိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဿ သူရိယဂုတ္တတ္ထေရဿ၊ တဿာပိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဿ အဿဂုတ္တတ္ထေရဿ၊ တဿာပိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဿ ယောနကဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရဿ၊ တဿ ပန သဒ္ဓိဝိဟာရိကော အသောကရညော ကနိဋ္ဌဘာတာ တိဿတ္ထေရော နာမ အဟောသိ၊ တဿ အနုပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတာ အဍ္ဎတေယျကောဋိသင်္ခါ အဟေသုံ။ မဟိန္ဒတ္ထေရဿ အနုပဗ္ဗဇိတာနံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ[၁] နတ္ထိ၊ ယာဝဇ္ဇဒိဝသာ လင်္ကာဒီပေ သတ္ထရိ ပသာဒေန ပဗ္ဗဇန္တာ မဟိန္ဒတ္ထေရဿေဝ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုပဗ္ဗဇန္တိ နာမ။

၁-ပမာဏပရိစ္ဆေဒေါ (က)

Taṁ dhammanti taṁ tesaṁ ovādānusāsanīdhammaṁ. **Anussaratīti** sarati. **Anuvitakketīti** vitakkāhataṁ karoti. **Āraddho hotīti** paripuṇṇo hoti. **Pavicinatīti**-ādi sabbaṁ tattha ñāṇacāravaseneva vuttaṁ. Atha vā **pavicinatīti** tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ lakkhaṇaṁ vicinati. **Pavicaratīti** tattha ñāṇaṁ carāpeti. **Parivīmaṁsamāpajjatīti** vīmaṁsanaṁ olokanaṁ gavesanaṁ āpajjati.

Satta phalā sattānisaṁsāti ubhayampetaṁ atthato ekaṁ. **Diṭṭheva dhamme paṭikacca aññaṁ ārādhetīti** arahattaṁ ārādhento imasmiṁyeva attabhāve ārādheti, tañca kho paṭikacca, asampatteyeva maraṇakāleti attho. **Atha maraṇakāleti** atha maraṇassa āsannakāle.

Antarāparinibbāyīti yo āyuvemajjhaṁ anatikkamitvā parinibbāyati, so tividho hoti. Kappasahassāyukesu tāva avihesu nibbattitvā eko nibbattadivaseyeva arahattaṁ pāpuṇāti. No ce nibbattadivase pāpuṇāti, paṭhamassa pana kappasatassa matthake pāpuṇāti. Ayameko antarāparinibbāyī. Aparo evaṁ asakkonto dvīnnaṁ kappasatānaṁ matthake pāpuṇāti, ayaṁ dutiyo. Aparo evampi asakkonto catunnaṁ kappasatānaṁ matthake pāpuṇāti, ayaṁ tatiyo antarāparinibbāyī.

Pañcamaṁ pana kappasataṁ atikkamitvā arahattaṁ patto **upahaccaparinibbāyī** nāma hoti. Atappādīsupi eseva nayo. Yattha katthaci uppanno pana sasaṅkhārena sappayogena arahattaṁ patto **sasaṅkhāraparinibbāyī** nāma, asaṅkhārena appayogena patto **asaṅkhāraparinibbāyī** nāma. Avihādīsupi nibbatto tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā uparūpari nibbattitvā akaniṭṭhaṁ patto **uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmī** nāma.

Imasmiṁ pana ṭhāne **aṭṭhacattārīsa anāgāmino** kathetabbā. Avihesu hi tayo antarāparinibbāyī, eko upahaccaparinibbāyī, eko uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmīti pañca honti, te asaṅkhāraparinibbāyino pañca, sasaṅkhāraparinibbāyino pañcāti dasa honti, tathā atappādīsu. Akaniṭṭhesu pana uddhaṁsoto natthi, tasmā tattha cattāro sasaṅkhāraparinibbāyī, cattāro asaṅkhāraparinibbāyīti aṭṭhāti evaṁ aṭṭhacattālīsa honti. Tesaṁ uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmī sabbajeṭṭho ceva

တံ ဓမ္မန္တိ တံ တေသံ ဩဝါဒါနုသာသနီဓမ္မံ။ **အနုဿရတီတိ** သရတိ။ **အနုဝိတက္ကေတီတိ** ဝိတက္ကာဟတံ ကရောတိ။ **အာရဒ္ဓေါ ဟောတီတိ** ပရိပုဏ္ဏော ဟောတိ။ **ပဝိစိနတီတိ**အာဒိ သဗ္ဗံ တတ္ထ ဉာဏစာရဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ **ပဝိစိနတီတိ** တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ လက္ခဏံ ဝိစိနတိ။ **ပဝိစရတီတိ** တတ္ထ ဉာဏံ စရာပေတိ။ **ပရိဝီမံသမာပဇ္ဇတီတိ** ဝီမံသနံ ဩလောကနံ ဂဝေသနံ အာပဇ္ဇတိ။

သတ္တ ဖလာ သတ္တာနိသံသာတိ ဥဘယမ္ပေတံ အတ္ထတော ဧကံ။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပဋိကစ္စ အညံ အာရာဓေတီတိ** အရဟတ္တံ အာရာဓေန္တော ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ အာရာဓေတိ၊ တဉ္စ ခေါ ပဋိကစ္စ၊ အသမ္ပတ္တေယေဝ မရဏကာလေတိ အတ္ထော။ **အထ မရဏကာလေတိ** အထ မရဏဿ အာသန္နကာလေ။

အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီတိ ယော အာယုဝေမဇ္ဈံ အနတိက္ကမိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ သော တိဝိဓော ဟောတိ။ ကပ္ပသဟဿာယုကေသု တာဝ အဝိဟေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဧကော နိဗ္ဗတ္တဒိဝသေယေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ နော စေ နိဗ္ဗတ္တဒိဝသေ ပါပုဏာတိ၊ ပဌမဿ ပန ကပ္ပသတဿ မတ္ထကေ ပါပုဏာတိ။ အယမေကော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ။ အပရော ဧဝံ အသက္ကောန္တော ဒွိန္နံ ကပ္ပသတာနံ မတ္ထကေ ပါပုဏာတိ၊ အယံ ဒုတိယော။ အပရော ဧဝမ္ပိ အသက္ကောန္တော စတုန္နံ ကပ္ပသတာနံ မတ္ထကေ ပါပုဏာတိ၊ အယံ တတိယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ။

ပဉ္စမံ ပန ကပ္ပသတံ အတိက္ကမိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော **ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ** နာမ ဟောတိ။ အတပ္ပါဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဥပ္ပန္နော ပန သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန အရဟတ္တံ ပတ္တော **သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ** နာမ၊ အသင်္ခါရေန အပ္ပယောဂေန ပတ္တော **အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ** နာမ။ အဝိဟာဒီသုပိ နိဗ္ဗတ္တော တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ဥပရူပရိ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အကနိဋ္ဌံ ပတ္တော **ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ** နာမ။

ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ **အဋ္ဌစတ္တာရီသ အနာဂါမိနော** ကထေတဗ္ဗာ။ အဝိဟေသု ဟိ တယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ, ဧကော ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ, ဧကော ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီတိ ပဉ္စ ဟောန္တိ၊ တေ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော ပဉ္စ, သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော ပဉ္စာတိ ဒသ ဟောန္တိ၊ တထာ အတပ္ပါဒီသု။ အကနိဋ္ဌေသု ပန ဥဒ္ဓံသောတော နတ္ထိ၊ တသ္မာ တတ္ထ စတ္တာရော သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ, စတ္တာရော အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီတိ အဋ္ဌာတိ ဧဝံ အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဟောန္တိ။ တေသံ ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ သဗ္ဗဇေဋ္ဌော စေဝ

hoti sabbakaniṭṭho ca. Kathaṁ? So hi soḷasakappasahassāyukattā āyunā sabbesaṁ jeṭṭho, sabbapacchā arahattaṁ pāpuṇīti sabbesaṁ kaniṭṭho. Imasmiṁ sutte apubbaṁ acarimaṁ ekacittakkhaṇikā nānālakkhaṇā arahattamaggassa pubbabhāgavipassanā bojjhaṅgā kathitā.

4. Vatthasuttavaṇṇanā

185. Catutthe **satisambojjhaṅgo iti ce me hotī**ti satisambojjhaṅgoti evaṁ ce mayhaṁ hoti. **Appamāṇoti me hotī**ti appamāṇoti evaṁ me hoti. **Susamāraddho**ti suparipuṇṇo. **Tiṭṭhatī**ti[1] ettha aṭṭhahākārehi satisambojjhaṅgo tiṭṭhati—uppādaṁ anāvajjitattā anuppādaṁ āvajjitattā satisambojjhaṅgo tiṭṭhati, pavattaṁ, appavattaṁ, nimittaṁ, animittaṁ, saṅkhāre anāvajjitattā, visaṅkhāraṁ[2] āvajjitattā satisambojjhaṅgo tiṭṭhatīti. Imehi aṭṭhahākārehi tiṭṭhatīti thero jānāti, vuttākāraviparīteheva aṭṭhahākārehi cavantaṁ cavatīti[3] pajānāti. Sesabojjhaṅgesupi eseva nayo.

Iti imasmiṁ sutte therassa phalabojjhaṅgā kathitā. Yadā hi thero satisambojjhaṅgaṁ sīsaṁ katvā phalasamāpattiṁ samāpajjati, tadā itare cha tadanvayā honti. Yadā dhammavicayādīsu aññataraṁ, tadāpi sesā tadanvayā hontīti evaṁ phalasamāpattiyaṁ attano ciṇṇavasitaṁ dassento thero imaṁ suttaṁ kathesīti.

5. Bhikkhusuttavaṇṇanā

186. Pañcame **bodhāya saṁvattantī**ti bujjhanatthāya saṁvattanti. Kiṁ bujjhanatthāya? Maggena asaṅkhataṁ nibbānaṁ, paccavekkhaṇāya katakiccataṁ, maggena vā kilesaniddāto[4] pabujjhanatthāya, phalena pabujjhanabhāvatthāyātipi[5] vuttaṁ hoti. Tenevettha nsibbānasacchikiriyā kilesapahānapaccavekkhaṇāti sabbaṁ dassitaṁ.

---

1. Tiṭṭhantanti (Sī, Syā) 2. Asaṅkhāre (Sī, Syā) 3. Carantaṁ caratīti (Sī, Syā)
4. Kilesacchindanato ca (Sī, Syā) 5. Buddhabhāvatthāyātipi (Sī, Syā)

ဟောတိ သဗ္ဗကနိဋ္ဌော စ။ ကထံ? သော ဟိ သောဠသကပ္ပသဟဿာယုကတ္တာ အာယုနာ သဗ္ဗေသံ ဇေဋ္ဌော၊ သဗ္ဗပစ္ဆာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ သဗ္ဗေသံ ကနိဋ္ဌော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ နာနာလက္ခဏာ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ကထိတာ။

၄-ဝတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၅။ စတုတ္ထေ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဣတိ စေ မေ ဟောတီ**တိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါတိ ဧဝံ စေ မယှံ ဟောတိ။ **အပ္ပမာဏောတိ မေ ဟောတီ**တိ အပ္ပမာဏောတိ ဧဝံ မေ ဟောတိ။ **သုသမာရဒ္ဓေါ**တိ သုပရိပုဏ္ဏော။ **တိဋ္ဌတီ**တိ[၁] ဧတ္ထ အဋ္ဌဟာကာရေဟိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ တိဋ္ဌတိ—ဥပ္ပါဒံ အနာဝဇ္ဇိတတ္တာ အနုပ္ပါဒံ အာဝဇ္ဇိတတ္တာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ တိဋ္ဌတိ၊ ပဝတ္တံ, အပ္ပဝတ္တံ၊ နိမိတ္တံ, အနိမိတ္တံ၊ သင်္ခါရေ အနာဝဇ္ဇိတတ္တာ, ဝိသင်္ခါရံ[၂] အာဝဇ္ဇိတတ္တာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ တိဋ္ဌတီတိ။ ဣမေဟိ အဋ္ဌဟာကာရေဟိ တိဋ္ဌတီတိ ထေရော ဇာနာတိ၊ ဝုတ္တာကာရဝိပရီတေဟေဝ အဋ္ဌဟာကာရေဟိ စဝန္တံ စဝတီတိ[၃] ပဇာနာတိ။ သေသဗောဇ္ဈင်္ဂေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ထေရဿ ဖလဗောဇ္ဈင်္ဂါ ကထိတာ။ ယဒါ ဟိ ထေရော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ သီသံ ကတွာ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇတိ၊ တဒါ ဣတရေ ဆ တဒန္ဝယာ ဟောန္တိ။ ယဒါ ဓမ္မဝိစယာဒီသု အညတရံ၊ တဒါပိ သေသာ တဒန္ဝယာ ဟောန္တီတိ ဧဝံ ဖလသမာပတ္တိယံ အတ္တနော စိဏ္ဏဝသိတံ ဒဿေန္တော ထေရော ဣမံ သုတ္တံ ကထေသီတိ။

၅-ဘိက္ခုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၆။ ပဉ္စမေ **ဗောဓာယ သံဝတ္တန္တီ**တိ ဗုဇ္ဈနတ္ထာယ သံဝတ္တန္တိ။ ကိံ ဗုဇ္ဈနတ္ထာယ? မဂ္ဂေန အသင်္ခတံ နိဗ္ဗာနံ, ပစ္စဝေက္ခဏာယ ကတကိစ္စတံ၊ မဂ္ဂေန ဝါ ကိလေသနိဒ္ဒါတော[၄] ပဗုဇ္ဈနတ္ထာယ၊ ဖလေန ပဗုဇ္ဈနဘာဝတ္ထာယာတိပိ[၅] ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေနေဝေတ္ထ နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာ ကိလေသပဟာနပစ္စဝေက္ခဏာတိ သဗ္ဗံ ဒဿိတံ။

၁-တိဋ္ဌန္တန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂-အသင်္ခါရေ (သီ၊ သျာ)
၃-စရန္တံ စရတီတိ (သီ၊ သျာ) ၄-ကိလေသစ္ဆိန္ဒနတော စ (သီ၊ သျာ)
၅-ဗုဒ္ဓဘာဝတ္ထာယာတိပိ (သီ၊ သျာ)

6-7. Kuṇḍaliyasuttādivaṇṇanā

187-188. Chaṭṭhe **ārāmanissayī**ti[1] ārāmaṁ nissāya vasanabhāvena ārāmanissayī. **Parisāvacaro**ti parisāya avacaro. Parisaṁ nāma bālāpi paṇḍitāpi osaranti, yo pana parappavādaṁ madditvā attano vādaṁ dīpetuṁ sakkoti, ayaṁ parisāvacaro nāma. **Ārāmena ārāmanti** ārāmeneva ārāmaṁ anucaṅkamāmi, na bāhirenāti attho. **Uyyānena uyyānanti** etthāpi eseva nayo. Aññena vā ārāmena pavisitvā aññaṁ ārāmaṁ, aññena uyyānena aññaṁ uyyānanti ayamettha attho. **Itivādappamokkhānisaṁsa**nti "evaṁ pucchā hoti, evaṁ vissajjanaṁ, evaṁ gahaṇaṁ, evaṁ nibbeṭhanan"ti iminā nayena itivādo hoti itivādappamokkhoti etaṁ ānisaṁsaṁ. **Upārambhānisaṁsa**nti "ayaṁ pucchāya doso, ayaṁ vissajjane"ti evaṁ vādadosānisaṁsaṁ.

Kathaṁ bhāvito ca Kuṇḍaliya indriyasaṁvaroti Satthā "ettakaṁ ṭhānaṁ paribbājakena pucchitaṁ, idāni pucchituṁ na sakkotī"ti ñatvā "na tāva ayaṁ desanā yathānusandhiṁ gatā, idāni naṁ yathānusandhiṁ pāpessāmī"ti sayameva pucchanto imaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha **manāpaṁ nābhijjhatī**ti[2] iṭṭhārammaṇaṁ nābhijjhāyati. **Nābhihaṁsatī**ti na sāmisāya tuṭṭhiyā abhihaṁsati. **Tassa ṭhito ca kāyo hoti, ṭhitaṁ cittaṁ ajjhattan**ti tassa nāmakāyo ca cittañca gocarajjhatte ṭhitaṁ hoti. **Susaṇṭhita**nti kammaṭṭhānavasena suṭṭhu saṇṭhitaṁ. **Suvimutta**nti kammaṭṭhānavimuttiyā suvimuttaṁ. **Amanāpa**nti aniṭṭhārammaṇaṁ. **Na maṅku hotī**ti tasmiṁ na maṅku hoti. **Appatiṭṭhitacitto**ti kilesavasena aṭṭhitacitto. **Adīnamānaso**ti[3] domanassavasena adīnacitto[4]. **Abyāpannacetaso**ti dosavasena apūticitto[5].

Evaṁ bhāvito kho Kuṇḍaliya indriyasaṁvaro evaṁ bahulīkato tīṇi sucaritāni paripūretīti ettha evaṁ sucaritapūraṇaṁ veditabbaṁ—imesu tāva chasu dvāresu aṭṭhārasa duccaritāni honti. Kathaṁ? Cakkhudvāre

1. Ārāmanisādīti (Sī), ārāmaniyādīti (Syā)
2. Nābhijjhāyatīti (Sī, Syā)
3. Ādinnamānasoti (Syā)
4. Ādinnacitto (Syā)
5. Apaduṭṭhacitto (Sī), appatiṭṭhacitto (Syā)

၆-၇-ကုဏ္ဍလိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၈၇-၁၈၈။ ဆဋ္ဌေ **အာရာမနိဿယီ**တိ[1] အာရာမံ နိဿာယ ဝသနဘာဝေန အာရာမနိဿယီ။ **ပရိသာဝစရော**တိ ပရိသာယ အဝစရော။ ပရိသံ နာမ ဗာလာပိ ပဏ္ဍိတာပိ ဩသရန္တိ၊ ယော ပန ပရပ္ပဝါဒံ မဒ္ဒိတွာ အတ္တနော ဝါဒံ ဒီပေတုံ သက္ကောတိ၊ အယံ ပရိသာဝစရော နာမ။ **အာရာမေန အာရာမန္တိ** အာရာမေနေဝ အာရာမံ အနုစင်္ကမာမိ၊ န ဗာဟိရေနာတိ အတ္ထော။ **ဥယျာနေန ဥယျာနန္တိ** ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ အညေန ဝါ အာရာမေန ပဝိသိတွာ အညံ အာရာမံ, အညေန ဥယျာနေန အညံ ဥယျာနန္တိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ဣတိဝါဒပ္ပမောက္ခာနိသံသ**န္တိ "ဧဝံ ပုစ္ဆာ ဟောတိ, ဧဝံ ဝိဿဇ္ဇနံ၊ ဧဝံ ဂဟဏံ, ဧဝံ နိဗ္ဗေဌနန်"တိ ဣမိနာ နယေန ဣတိဝါဒေါ ဟောတိ ဣတိဝါဒပ္ပမောက္ခောတိ ဧတံ အာနိသံသံ။ **ဥပါရမ္ဘာနိသံသ**န္တိ "အယံ ပုစ္ဆာယ ဒေါသော, အယံ ဝိဿဇ္ဇနေ"တိ ဧဝံ ဝါဒဒေါသာနိသံသံ။

ကထံ ဘာဝိတော စ ကုဏ္ဍလိယ ဣန္ဒြိယသံဝရောတိ သတ္ထာ "ဧတ္တကံ ဌာနံ ပရိဗ္ဗာဇကေန ပုစ္ဆိတံ၊ ဣဒါနိ ပုစ္ဆိတုံ န သက္ကောတီ"တိ ဉတွာ "န တာဝ အယံ ဒေသနာ ယထာနုသန္ဓိံ ဂတာ၊ ဣဒါနိ နံ ယထာနုသန္ဓိံ ပါပေဿာမီ"တိ သယမေဝ ပုစ္ဆန္တော ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **မနာပံ နာဘိဇ္ဈတီ**တိ[2] ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ နာဘိဇ္ဈာယတိ။ **နာဘိဟံသတီ**တိ န သာမိသာယ တုဋ္ဌိယာ အဘိဟံသတိ။ **တဿ ဌိတော စ ကာယော ဟောတိ၊ ဌိတံ စိတ္တံ အဇ္ဈတ္တန္တိ** တဿ နာမကာယော စ စိတ္တဉ္စ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ ဌိတံ ဟောတိ။ **သုသဏ္ဌိတ**န္တိ ကမ္မဋ္ဌာနဝသေန သုဋ္ဌု သဏ္ဌိတံ။ **သုဝိမုတ္တ**န္တိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိမုတ္တိယာ သုဝိမုတ္တံ။ **အမနာပ**န္တိ အနိဋ္ဌာရမ္မဏံ။ **န မင်္ကု ဟောတီ**တိ တသ္မိံ န မင်္ကု ဟောတိ။ **အပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တော**တိ ကိလေသဝသေန အဋ္ဌိတစိတ္တော။ **အဒီနမာနသော**တိ[3] ဒေါမနဿဝသေန အဒီနစိတ္တော[4]။ **အဗျာပန္နစေတသော**တိ ဒေါသဝသေန အပူတိစိတ္တော[5]။

ဧဝံ ဘာဝိတော ခေါ ကုဏ္ဍလိယ ဣန္ဒြိယသံဝရော ဧဝံ ဗဟုလီကတော တီဏိ သုစရိတာနိ ပရိပူရေတီတိ ဧတ္ထ ဧဝံ သုစရိတပူရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဣမေသု တာဝ ဆသု ဒွါရေသု အဋ္ဌာရသ ဒုစ္စရိတာနိ ဟောန္တိ။ ကထံ? စက္ခုဒွါရေ

၁-အာရာမနိသာဒီတိ (သီ)၊ အာရာမနိယာဒီတိ (သျာ)
၂-နာဘိဇ္ဈာယတီတိ (သီ၊ သျာ)
၃-အာဒိန္နမာနသောတိ (သျာ)
၄-အာဒိန္နစိတ္တော (သျာ)
၅-အပဒုဋ္ဌစိတ္တော (သီ)၊ အပ္ပတိဋ္ဌစိတ္တော (သျာ)

tāva iṭṭhārammaṇe āpāthagate kāyaṅgavācaṅgāni acopetvā tasmiṁ ārammaṇe lobhaṁ uppādentassa manoduccaritaṁ hoti, lobhasahagatena cittena "aho vatidaṁ iṭṭhaṁ kantaṁ manāpan"ti bhaṇantassa vacīduccaritaṁ, tadeva hatthena parāmasantassa kāyaduccaritaṁ. Sesadvāresupi eseva nayo.

Ayaṁ pana viseso—sotadvārasmiṁ hi saddārammaṇassa vatthubhūtaṁ saṅkhapaṇavādituriyabhaṇḍaṁ anāmāsaṁ āmasantassa, ghānadvāre gandhārammaṇassa vatthubhūtaṁ gandhamālādiṁ, jivhādvāre rasārammaṇassa vatthubhūtaṁ macchamaṁsādiṁ, kāyadvāre phoṭṭhabbārammaṇassa vatthubhūtaṁ vatthatūlakapāvārādiṁ[1], manodvāre paññattivasena dhammārammaṇabhūtaṁ sappitelamadhuphāṇitādiṁ āmasantassa kāyaduccaritaṁ veditabbaṁ. Saṅkhepato panettha chasu dvāresu kāyavītikkamo kāyaduccaritaṁ, vacīvītikkamo vacīduccaritaṁ, manovītikkamo manoduccaritanti tīṇeva duccaritāni honti.

Ayaṁ pana bhikkhu attano bhāvanāpaṭisaṅkhāne ṭhito imāni duccaritāni[2] sucaritaṁ katvā vipariṇāmeti[3]. Kathaṁ? Cakkhudvāre tāva iṭṭhārammaṇe āpāthagate kāyaṅgavācaṅgāni acāletvā rūpārammaṇaṁ vipassanaṁ paṭṭhāpayato manosucaritaṁ hoti, vipassanāsahagatena cittena khayadhammaṁ vayadhammanti bhaṇantassa vacīsucaritaṁ, "anāmāsabhaṇḍaṁ etan"ti anāmasantassa kāyasucaritaṁ. Sesadvāresupi eseva nayo. Evaṁ imāni vitthārato aṭṭhārasa sucaritāni honti. Saṅkhepato panetthāpi chasu dvāresu kāyasaṁvaro kāyasucaritaṁ, vacīsaṁvaro vacīsucaritaṁ, manosaṁvaro manosucaritanti tīṇeva sucaritāni honti, evaṁ indriyasaṁvaro tīṇi sucaritāni paripūretīti veditabbo. Ettāvatā sīlānurakkhitaṁ indriyasaṁvarasīlaṁ kathitaṁ.

Kāyaduccaritaṁ pahāyāti-ādīsu tividhaṁ kāyaduccaritaṁ, catubbidhaṁ vacīduccaritaṁ, tividhaṁ manoduccaritaṁ. Tassa paṭipakkhavasena kāyasucaritādīni veditabbāni. Ettāvatā kāyasaṁvaravacīsaṁvarehi pātimokkhasīlaṁ, manosaṁvarena tīṇi sīlānīti catupārisuddhisīlaṁ kathitaṁ hoti. Sakale pana imasmiṁ sutte sucaritamūlakā satipaṭṭhānā lokuttaramissakā, sattannaṁ

---

1. Cīvarādiṁ (Sī, Syā) 2. Sucaritāni (Sī, Syā) 3. Carati (Sī, Syā)

တာဝ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ကာယင်္ဂဝါစင်္ဂါနိ အစောပေတွာ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ လောဘံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ မနောဒုစ္စရိတံ ဟောတိ၊ လောဘသဟဂတေန စိတ္တေန “အဟော ဝတိဒံ ဣဋ္ဌံ ကန္တံ မနာပ”န္တိ ဘဏန္တဿ ဝစီဒုစ္စရိတံ၊ တဒေဝ ဟတ္ထေန ပရာမသန္တဿ ကာယဒုစ္စရိတံ။ သေသဒွါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

အယံ ပန ဝိသေသော—သောတဒွါရသ္မိံ ဟိ သဒ္ဒါရမ္မဏဿ ဝတ္ထုဘူတံ သင်္ခပဏဝါဒိတူရိယဘဏ္ဍံ အနာမာသံ အာမသန္တဿ, ဃာနဒွါရေ ဂန္ဓာရမ္မဏဿ ဝတ္ထုဘူတံ ဂန္ဓမာလာဒိံ, ဇိဝှါဒွါရေ ရသာရမ္မဏဿ ဝတ္ထုဘူတံ မစ္ဆမံသာဒိံ, ကာယဒွါရေ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏဿ ဝတ္ထုဘူတံ ဝတ္ထတူလကပါဝါရာဒိံ[၁], မနောဒွါရေ ပညတ္တိဝသေန ဓမ္မာရမ္မဏဘူတံ သပ္ပိတေလမဓုဖာဏိတာဒိံ အာမသန္တဿ ကာယဒုစ္စရိတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သင်္ခေပတော ပနေတ္ထ ဆသု ဒွါရေသု ကာယဝီတိက္ကမော ကာယဒုစ္စရိတံ၊ ဝစီဝီတိက္ကမော ဝစီဒုစ္စရိတံ၊ မနောဝီတိက္ကမော မနောဒုစ္စရိတန္တိ တီဏေဝ ဒုစ္စရိတာနိ ဟောန္တိ။

အယံ ပန ဘိက္ခု အတ္တနော ဘာဝနာပဋိသင်္ခါနေ ဌိတော ဣမာနိ ဒုစ္စရိတာနိ[၂] သုစရိတံ ကတွာ ဝိပရိဏာမေတိ[၃]။ ကထံ? စက္ခုဒွါရေ တာဝ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ကာယင်္ဂဝါစင်္ဂါနိ အစာလေတွာ ရူပါရမ္မဏံ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌာပယတော မနောသုစရိတံ ဟောတိ၊ ဝိပဿနာသဟဂတေန စိတ္တေန ခယဓမ္မံ ဝယဓမ္မန္တိ ဘဏန္တဿ ဝစီသုစရိတံ၊ “အနာမာသဘဏ္ဍံ ဧတ”န္တိ အနာမသန္တဿ ကာယသုစရိတံ။ သေသဒွါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ ဣမာနိ ဝိတ္ထာရတော အဋ္ဌာရသ သုစရိတာနိ ဟောန္တိ။ သင်္ခေပတော ပနေတ္ထာပိ ဆသု ဒွါရေသု ကာယသံဝရော ကာယသုစရိတံ၊ ဝစီသံဝရော ဝစီသုစရိတံ၊ မနောသံဝရော မနောသုစရိတန္တိ တီဏေဝ သုစရိတာနိ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ဣန္ဒြိယသံဝရော တီဏိ သုစရိတာနိ ပရိပူရေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတ္တာဝတာ သီလာနုရက္ခိတံ ဣန္ဒြိယသံဝရသီလံ ကထိတံ။

ကာယဒုစ္စရိတံ ပဟာယာတိအာဒီသု တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတံ၊ စတုဗ္ဗိဓံ ဝစီဒုစ္စရိတံ၊ တိဝိဓံ မနောဒုစ္စရိတံ။ တဿ ပဋိပက္ခဝသေန ကာယသုစရိတာဒီနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧတ္တာဝတာ ကာယသံဝရဝစီသံဝရေဟိ ပါတိမောက္ခသီလံ၊ မနောသံဝရေန တီဏိ သီလာနီတိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ကထိတံ ဟောတိ။ သကလေ ပန ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သုစရိတမူလကာ သတိပဋ္ဌာနာ လောကုတ္တရမိဿကာ၊ သတ္တန္နံ

၁-စီဝရာဒိံ (သီ၊ သျာ) ၂-သုစရိတာနိ (သီ၊ သျာ) ၃-စရတိ (သီ၊ သျာ)

bojjhaṅgānaṁ mūlabhūtā satipaṭṭhānā pubbabhāgā, tepi satipaṭṭhānamūlakā bojjhaṅgā pubbabhāgāva. Vijjāvimuttimūlakā pana lokuttarāva kathitāti veditabbā. Sattamaṁ uttānameva.

8. Upavānasuttavaṇṇanā

189. Aṭṭhame **paccattan**ti attanāva. **Yonisomanasikārā**ti yoniso manasikārena. **Ārabbhamānovā**ti kurumānoyeva. **Suvimuttan**ti kammaṭṭhānavimuttiyā suṭṭhu vimuttaṁ. **Aṭṭhiṁkatvā**ti atthaṁ karitvā, atthiko hutvāti vuttaṁ hoti.

9. Paṭhama-uppannasuttavaṇṇanā

190. Navame **nāññatra Tathāgatassa pātubhavā**ti Tathāgatassa pātubhāvaṁ vinā, na aññasmiṁ kāle uppajjantīti attho.

10. Dutiya-uppannasuttavaṇṇanā

191. Dasame **nāññatra Sugatavinayā**ti Sugatovādaṁ vinā na uppajjantīti.

Pabbatavaggo.

---

2. Gilānavagga

1-3. Pāṇasuttādivaṇṇanā

192-194. Dutiyavaggassa paṭhame **cattāro iriyāpathe kappentī**ti yesaṁ cattāro iriyāpathā atthi, tesaṁyeva vasenetaṁ vuttaṁ. **Sīlaṁ nissāyā**ti catupārisuddhisīlaṁ nissayaṁ katvā. **Satta bojjhaṅge**ti sahavipassanake maggabojjhaṅge. Dutiyatatiyāni uttānatthāneva.

4-10. Paṭhamagilānasuttādivaṇṇanā

195-201. Catutthe **tathā pahīno cāyasmato Mahākassapassa so ābādho ahosī**ti therassa kira imaṁ bojjhaṅgabhāvanaṁ

ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ မူလဘူတာ သတိပဋ္ဌာနာ ပုဗ္ဗဘာဂါ၊ တေပိ သတိပဋ္ဌာနမူလကာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ပုဗ္ဗဘာဂါဝ။ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိမူလကာ ပန လောကုတ္တရာဝ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သတ္တမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၈-ဥပဝါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၉။ အဋ္ဌမေ **ပစ္စတ္တန္တိ** အတ္တနာဝ။ **ယောနိသောမနသိကာရာ**တိ ယောနိသော မနသိကာရေန။ **အာရဗ္ဘမာနောဝါ**တိ ကုရုမာနောယေဝ။ **သုဝိမုတ္တန္တိ** ကမ္မဋ္ဌာနဝိမုတ္တိယာ သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တံ။ **အဋ္ဌိံကတွာ**တိ အတ္ထံ ကရိတွာ၊ အတ္ထိကော ဟုတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၉-ပဌမဥပ္ပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၀။ နဝမေ **နာညတြ တထာဂတဿ ပါတုဘာဝါ**တိ တထာဂတဿ ပါတုဘာဝံ ဝိနာ၊ န အညသ္မိံ ကာလေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။

၁၀-ဒုတိယဥပ္ပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၁။ ဒသမေ **နာညတြ သုဂတဝိနယာ**တိ သုဂတောဝါဒံ ဝိနာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။

ပဗ္ဗတဝဂ္ဂေါ။

၂-ဂိလာနဝဂ္ဂ

၁-၃-ပါဏသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၉၂-၁၉၄။ ဒုတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **စတ္တာရော ဣရိယာပထေ ကပ္ပေန္တီ**တိ ယေသံ စတ္တာရော ဣရိယာပထာ အတ္ထိ၊ တေသံယေဝ ဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ **သီလံ နိဿာယာ**တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ နိဿယံ ကတွာ။ **သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ**တိ သဟဝိပဿနကေ မဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂေ။ ဒုတိယတတိယာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၄-၁၀-ပဌမဂိလာနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၉၅-၂၀၁။ စတုတ္ထေ **တထာ ပဟီနော စာယသ္မတော မဟာကဿပဿ သော အာဗာဓော အဟောသီ**တိ ထေရဿ ကိရ ဣမံ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနံ

sādhukaṁ suṇantassa etadahosi “mayhaṁ pabbajitadivasato sattame divase saccāni paṭivijjhantassa ime bojjhaṅgā pātubhūtā”ti. Athassa “niyyānikaṁ vata Satthusāsanan”ti cintayato lohitaṁ pasīdi, upādārūpaṁ visuddhaṁ ahosi, pokkharapatte patita-udakabindu[1] viya sarīrato rogo vinivattitvā gato. Tena vuttaṁ “tathā pahīno cāyasmato Mahākassapassa so ābādho ahosī”ti. Pañcamachaṭṭhesupi eseva nayo. Imesaṁ pana tiṇṇampi janānaṁ pabbatapāde pupphitavisarukkhavātasamphassena uppanno mandasītajaro[2] ābādhoti veditabbo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Gilānavaggo.

---

3. Udāyivagga

1-2. Bodhāyasuttādivaṇṇanā

202-203. Tatiyavaggassa paṭhame **kattāvatā nu kho bhante bojjhaṅgāti vuccantī**ti bhante kittakena nu kho bujjhanaka-aṅgā nāma vuccantīti pucchati. **Bodhāya saṁvattantī**ti bujjhanatthāya saṁvattanti. Imasmiṁ sutte missakabojjhaṅgā kathitā. Dutiye dhammaparicchedo kathito.

3-5. Ṭhāniyasuttādivaṇṇanā

204-206. Tatiye **kāmarāgaṭṭhāniyānan**ti kāmarāgassa kāraṇabhūtānaṁ ārammaṇadhammānaṁ. **Byāpādaṭṭhāniyā**dīsupi eseva nayo. Sakalañhi idaṁ suttaṁ ārammaṇeneva kathitaṁ. Paṭhamavaggassa dutiyasutte vuttaparicchedopettha labbhateva. Catutthe missakabojjhaṅgā kathitā. Pañcame **aparihāniye dhamme**ti aparihānikare sabhāvadhamme[3].

6-7. Taṇhakkhayasuttādivaṇṇanā

207-208. Chaṭṭhe **etadavocā**ti “imissaṁ parisati nisinno Udāyitthero nāma anusandhikusalo bhikkhu atthi, so maṁ pucchissatīti

1. Pakkhitta-udakabindu (Ka) 2. Maddasītajaro (Sī, Syā) 3. Satta dhamme (Ka)

သာဓုကံ သုဏန္တဿ ဧတဒဟောသိ “မယှံ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော သတ္တမေ ဒိဝသေ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တဿ ဣမေ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ပါတုဘူတာ”တိ။ အထဿ “နိယျာနိကံ ဝတ သတ္ထုသာသန”န္တိ စိန္တယတော လောဟိတံ ပသီဒိ၊ ဥပါဒါရူပံ ဝိသုဒ္ဓံ အဟောသိ၊ ပေါက္ခရပတ္တေ ပတိတဥဒကဗိန္ဒု[1] ဝိယ သရီရတော ရောဂေါ ဝိနိဝတ္တိတွာ ဂတော။ တေန ဝုတ္တံ “တထာ ပဟီနော စာယသ္မတော မဟာကဿပဿ သော အာဗာဓော အဟောသီ”တိ။ ပဉ္စမဆဋ္ဌေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမေသံ ပန တိဏ္ဏမ္ပိ ဇနာနံ ပဗ္ဗတပါဒေ ပုပ္ဖိတဝိသရုက္ခဝါတသမ္ဖဿေန ဥပ္ပန္နော မန္ဒသီတဇရော[2] အာဗာဓောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဂိလာနဝဂ္ဂေါ။

၃-ဥဒါယိဝဂ္ဂ

၁-၂-ဗောဓာယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၀၂-၂၀၃။ တတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ ဘန္တေ ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ ဝုစ္စန္တီ**တိ ဘန္တေ ကိတ္တကေန နု ခေါ ဗုဇ္ဈနကအင်္ဂါ နာမ ဝုစ္စန္တီတိ ပုစ္ဆတိ။ **ဗောဓာယ သံဝတ္တန္တီ**တိ ဗုဇ္ဈနတ္ထာယ သံဝတ္တန္တိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ မိဿကဗောဇ္ဈင်္ဂါ ကထိတာ။ ဒုတိယေ ဓမ္မပရိစ္ဆေဒေါ ကထိတော။

၃-၅-ဌာနိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၀၄-၂၀၆။ တတိယေ **ကာမရာဂဋ္ဌာနိယာန**န္တိ ကာမရာဂဿ ကာရဏဘူတာနံ အာရမ္မဏဓမ္မာနံ။ **ဗျာပါဒဋ္ဌာနိယာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သကလညှိ ဣဒံ သုတ္တံ အာရမ္မဏေနေဝ ကထိတံ။ ပဌမဝဂ္ဂဿ ဒုတိယသုတ္တေ ဝုတ္တပရိစ္ဆေဒေါပေတ္ထ လဗ္ဘတေဝ။ စတုတ္ထေ မိဿကဗောဇ္ဈင်္ဂါ ကထိတာ။ ပဉ္စမေ **အပရိဟာနိယေ ဓမ္မေ**တိ အပရိဟာနိကရေ သဘာဝဓမ္မေ[3]။

၆-၇-တဏှက္ခယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၀၇-၂၀၈။ ဆဋ္ဌေ **ဧတဒဝေါစာ**တိ “ဣမိဿံ ပရိသတိ နိသိန္နော ဥဒါယိတ္ထေရော နာမ အနုသန္ဓိကုသလော ဘိက္ခု အတ္ထိ၊ သော မံ ပုစ္ဆိဿတီတိ

၁-ပက္ခိတ္တဥဒကဗိန္ဒု (က) ၂-မဒ္ဒသီတဇရော (သီ၊ သျာ) ၃-သတ္တ ဓမ္မေ (က)

Bhagavatā osāpitadesanaṁ ñatvā desanānusandhiṁ ghaṭessāmī”ti pucchanto etaṁ avoca. **Vipulan**ti-ādi sabbaṁ subhāvitattaṁ sandhāya vuttaṁ. Subhāvito hi satisambojjhaṅgo vipulo ca mahaggato ca appamāṇo ca abyāpajjo ca nāma hoti. So hi patthaṭattā **vipulo,** mahantabhāvaṁ gatattā **mahaggato,** vaḍḍhipamāṇattā **appamāṇo,** nīvaraṇānaṁ dūrībhāvena byāpādarahitattā **abyāpajjo** nāma hoti. **Taṇhāya pahānā kammaṁ pahīyatī**ti yaṁ taṇhāmūlakaṁ kammaṁ uppajjeyya, taṁ taṇhāpahānena pahīyati. **Kammassa pahānā dukkhan**ti yampi kammamūlakaṁ vaṭṭadukkhaṁ uppajjeyya, taṁ kammapahānena pahīyati. Taṇhakkhayādayo taṇhādīnaṁyeva khayā, atthato panetehi nibbānaṁ kathitanti veditabbaṁ. Sattamaṁ uttānameva.

8. Nibbedhabhāgiyasuttavaṇṇanā

209. Aṭṭhame **nibbedhabhāgiyan**ti nibbijjhanakoṭṭhāsiyaṁ. **Satisambojjhaṅgaṁ bhāvitenā**ti satisambojjhaṅgena[1] bhāvitena, satisambojjhaṅgaṁ vā bhāvetvā ṭhitena, evamettha maggabojjhaṅgā missakā. Tehi bhāvitaṁ, te vā bhāvetvā ṭhitaṁ cittaṁ[2] nibbattitalokuttarameva. Tampi pana magganissitaṁ katvā missakameva kathetuṁ vaṭṭati.

9. Ekadhammasuttavaṇṇanā

210. Navame **saṁyojanavinibandhā**ti saṁyojanasaṅkhātā vinibandhā. **Ajjhosānā**ti pariniṭṭhapetvā gahaṇā.

10. Udāyisuttavaṇṇanā

211. Dasame **abahukato**ti akatabahumāno. **Ukkujjāvakujjan**ti ettha ukkujjaṁ vuccati udayo, avakujjaṁ vayoti udayabbayavasena parivattento sammasantoti dīpeti. **Dhammo ca me bhante abhisamito**ti vipassanādhammo abhisamāgato. **Maggo**ti vipassanāmaggova. Sace hi thero tasmiṁ samaye sotāpanno, upari tiṇṇaṁ maggānaṁ atthāya,

1. Satisambojjhaṅge (Ka)
2. Ṭhitaṁ cittaṁ nipphittitaṁ cittaṁ (Ka)

ဘဂဝတာ ဩသာပိတဒေသနံ ဉတွာ ဒေသနာနုသန္ဓိံ ဃဋေဿာမီ”တိ ပုစ္ဆန္တော ဧတံ အဝေါစ။ **ဝိပုလန္တိ**အာဒိ သဗ္ဗံ သုဘာဝိတတ္တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သုဘာဝိတော ဟိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဝိပုလော စ မဟဂ္ဂတော စ အပ္ပမာဏော စ အဗျာပဇ္ဇော စ နာမ ဟောတိ။ သော ဟိ ပတ္ထဋတ္တာ **ဝိပုလော၊** မဟန္တ-ဘာဝံ ဂတတ္တာ **မဟဂ္ဂတော၊** ဝဍ္ဎိပမာဏတ္တာ **အပ္ပမာဏော၊** နီဝရဏာနံ ဒူရီဘာဝေန ဗျာပါဒရဟိတတ္တာ **အဗျာပဇ္ဇော** နာမ ဟောတိ။ **တဏှာယ ပဟာနာ ကမ္မံ ပဟီယတီ**တိ ယံ တဏှာမူလကံ ကမ္မံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တံ တဏှာပဟာနေန ပဟီယတိ။ **ကမ္မဿ ပဟာနာ ဒုက္ခ**န္တိ ယမ္ပိ ကမ္မမူလကံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တံ ကမ္မပဟာနေန ပဟီယတိ။ တဏှက္ခယာဒယော တဏှာဒီနံယေဝ ခယာ၊ အတ္ထတော ပနေတေဟိ နိဗ္ဗာနံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သတ္တမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၈-နိဗ္ဗေဓဘာဂိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၉။ အဋ္ဌမေ **နိဗ္ဗေဓဘာဂိယ**န္တိ နိဗ္ဗိဇ္ဈနကောဋ္ဌာသိယံ။ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝိတေနာ**တိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေန[1] ဘာဝိတေန၊ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဝါ ဘာဝေတွာ ဌိတေန၊ ဧဝမေတ္ထ မဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါ မိဿကာ။ တေဟိ ဘာဝိတံ, တေ ဝါ ဘာဝေတွာ ဌိတံ စိတ္တံ[2] နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရမေဝ။ တမ္ပိ ပန မဂ္ဂနိဿိတံ ကတွာ မိဿကမေဝ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

၉-ဧကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၀။ နဝမေ **သံယောဇနဝိနိဗန္ဓာ**တိ သံယောဇနသင်္ခါတာ ဝိနိဗန္ဓာ။ **အဇ္ဈောသာနာ**တိ ပရိနိဋ္ဌပေတွာ ဂဟဏာ။

၁၀-ဥဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၁။ ဒသမေ **အဗဟုကတော**တိ အကတဗဟုမာနော။ **ဥက္ကုဇ္ဇာဝကုဇ္ဇန္တိ** ဧတ္ထ ဥက္ကုဇ္ဇံ ဝုစ္စတိ ဥဒယော, အဝကုဇ္ဇံ ဝယောတိ ဥဒယဗ္ဗယဝသေန ပရိဝတ္တေန္တော သမ္မသန္တောတိ ဒီပေတိ။ **ဓမ္မော စ မေ ဘန္တေ အဘိသမိတော**တိ ဝိပဿနာဓမ္မော အဘိသမာဂတော။ **မဂ္ဂေါ**တိ ဝိပဿနာမဂ္ဂေါဝ။ သစေ ဟိ ထေရော တသ္မိံ သမယေ သောတာပန္နော၊ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ အတ္ထာယ,

၁-သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေ (က)
၂-ဌိတံ စိတ္တံ နိပ္ဖတ္တိတံ စိတ္တံ (က)

sace anāgāmī, arahattamaggassa atthāya ayaṁ vipassanā veditabbā. **Tathā tathā viharantan**ti tena tenākārena viharantaṁ. **Tathattāyā**ti tathābhāvāya[1]. **Khīṇā jātī**ti-ādīhi tathattāyāti adhippetaṁ tathābhāvaṁ dasseti. Paccavekkhaṇatthāya upanīyatīti hi ettha adhippāyo, taṁ dassento evamāha. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Udāyivaggo.

---

4. Nīvaraṇavagga

3-4. Upakkilesasuttādivaṇṇanā

214-215. Catutthavaggassa tatiye **na ca pabhassaran**ti na ca pabhāvantaṁ. **Pabhaṅgu cā**ti pabhijjanasabhāvaṁ. **Ayo**ti kāḷalohaṁ. **Ṭha**petvā idha vuttāni cattāri avasesaṁ **lohaṁ** nāma. **Sajjhū**ti rajataṁ. **Cittassā**ti catubhūmakacittassa[2]. Lokiyassa[3] tāva upakkileso hotu, lokuttarassa kathaṁ hotīti? Uppajjituṁ appadānena. Yadaggena hi uppajjituṁ na denti, tadaggeneva te lokiyassāpi lokuttarassāpi upakkilesā nāma honti. **Pabhaṅgu cā**ti ārammaṇe cuṇṇavicuṇṇabhāvūpagamanena bhijjanasabhāvaṁ. **Anāvaraṇā anīvaraṇā**ti kusaladhamme na āvarantīti anāvaraṇā, na nīvaranti na paṭicchādentīti anīvaraṇā. **Cetaso anupakkilesā**ti catubhūmakacittassa anupakkilesā.

8. Āvaraṇanīvaraṇasuttavaṇṇanā

219. Aṭṭhame **paññāya dubbalīkaraṇā**ti paññāya mandabhāvakarā. Nīvaraṇānañhi abhiṇhuppāde sati antarantarā uppajjamānā paññā dubbalā hoti mandā avisadā.

Pañca[4] nīvaraṇā tasmiṁ samaye na honti. Sattabojjhaṅgā tasmiṁ samaye bhāvanāpāripūriṁ gacchantīti ariyasāvakassa hi sappāyadhammasāvanaṁ

1. Tathabhāvāya (Ka)
2. Catubhūmikakusalacittassa (Sī, Syā)
3. Tebhūmikassa (Syā)
4. Pañcassa (Sī, Syā)

သစေ အနာဂါမီ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ အတ္ထာယ အယံ ဝိပဿနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **တထာ တထာ ဝိဟရန္တန္တိ** တေန တေနာကာရေန ဝိဟရန္တံ။ **တထတ္တာယာ**တိ တထာဘာဝါယ[1]။ **ခီဏာ ဇာတီ**တိအာဒီဟိ တထတ္တာယာတိ အဓိပ္ပေတံ တထာဘာဝံ ဒဿေတိ။ ပစ္စဝေက္ခဏတ္ထာယ ဥပနီယတီတိ ဟိ ဧတ္ထ အဓိပ္ပါယော၊ တံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဥဒါယိဝဂ္ဂေါ။

၄-နီဝရဏဝဂ္ဂ

၃-၄-ဥပက္ကိလေသသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၁၄-၂၁၅။ စတုတ္ထဝဂ္ဂဿ တတိယေ **န စ ပဘဿရန္တိ** န စ ပဘာဝန္တံ။ **ပဘင်္ဂု စာ**တိ ပဘိဇ္ဇနသဘာဝံ။ **အယော**တိ ကာဠလောဟံ။ ဌပေတွာ ဣဓ ဝုတ္တာနိ စတ္တာရိ အဝသေသံ **လောဟံ** နာမ။ **သဇ္ဈူ**တိ ရဇတံ။ **စိတ္တဿာ**တိ စတုဘူမကစိတ္တဿ[2]။ လောကိယဿ[3] တာဝ ဥပက္ကိလေသော ဟောတု၊ လောကုတ္တရဿ ကထံ ဟောတီတိ? ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ အပ္ပဒါနေန။ ယဒဂ္ဂေန ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ န ဒေန္တိ၊ တဒဂ္ဂေနေဝ တေ လောကိယဿာပိ လောကုတ္တရဿာပိ ဥပက္ကိလေသာ နာမ ဟောန္တိ။ **ပဘင်္ဂု စာ**တိ အာရမ္မဏေ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏဘာဝူပဂမနေန ဘိဇ္ဇနသဘာဝံ။ **အနာဝရဏာ အနီဝရဏာ**တိ ကုသလဓမ္မေ န အာဝရန္တီတိ အနာဝရဏာ၊ န နီဝရန္တိ န ပဋိစ္ဆာဒေန္တီတိ အနီဝရဏာ။ **စေတသော အနုပက္ကိလေသာ**တိ စတုဘူမကစိတ္တဿ အနုပက္ကိလေသာ။

၈-အာဝရဏနီဝရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၉။ အဋ္ဌမေ **ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏာ**တိ ပညာယ မန္ဒဘာဝကရာ။ နီဝရဏာနဉှိ အဘိဏှုပ္ပါဒေ သတိ အန္တရန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ပညာ ဒုဗ္ဗလာ ဟောတိ မန္ဒာ အဝိသဒါ။

ပဉ္စ[4] နီဝရဏာ တသ္မိံ သမယေ န ဟောန္တိ။ သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂါ တသ္မိံ သမယေ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တီတိ အရိယသာဝကဿ ဟိ သပ္ပါယဓမ္မဿဝနံ

၁-တထာဘာဝါယ (က)
၂-စတုဘူမိကကုသလစိတ္တဿ (သီ၊ သျာ)
၃-တေဘူမိကဿ (သျာ)
၄-ပဉ္စဿ (သီ၊ သျာ)

suṇantassa pañca nīvaraṇā dūre honti. So sace tasmiṁyeva ṭhāne visesaṁ nibbattetuṁ sakkoti, evamassa satta bojjhaṅgā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. No ce sakkoti, tato vuṭṭhāya[1] rattiṭṭhānadivāṭṭhānaṁ gato tameva pītiṁ avijahanto pañca nīvaraṇe vikkhambhetvā visesaṁ nibbattessati, tattha asakkontopi yāva sattadivasabbhantarā tameva pītiṁ avijahanto nīvaraṇe vikkhambhetvā visesaṁ nibbattessatīti idaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Dhammassavanavasena sakiṁpītipāmojjapakkhiyā paṭiladdhabojjhaṅgā hi kammārāmatādīni āgamma nassanti, tathārūpaṁ pana utusappāyādiṁ labhitvā puna uppajjantāpi tasmiṁ samaye bhāvanāpāripūriṁ gacchanti icceva vuccati.

9. Rukkhasuttavaṇṇanā

220. Navame **ajjhāruhā**ti abhiruhanakā. **Kacchako**ti aṭṭhikacchako. **Kapitthano**ti makkaṭathanasadisaphalo vijātapilakkho.

10. Nīvaraṇasuttavaṇṇanā

221. Dasame **andhakaraṇā**ti andhabhāvakaraṇā. **Acakkhukaraṇā**ti paññācakkhussa akaraṇā. **Paññānirodhikā**ti paññāya nirodhanā. **Vighātapakkhiyā**ti dukkhapakkhikā. **Anibbānasaṁvattanikā**ti nibbānatthāya asaṁvattanikā. Sesaṁ sabbattha uttānatthameva. Sakalepi imasmiṁ vagge missakabojjhaṅgāva kathitāti.

Nīvaraṇavaggo.

---

5. Cakkavattivagga

1. Vidhāsuttavaṇṇanā

222. Pañcamavaggassa paṭhame **tisso vidhā**ti tayo mānakoṭṭhāsā, mānoyeva vā. Tathā tathā vidahanato hi mānova vidhāti vuccati.

1. Paṭṭhāya (Sī, Syā)

သုဏန္တဿ ပဉ္စ နီဝရဏာ ဒူရေ ဟောန္တိ။ သော သစေ တသ္မိံယေဝ ဌာနေ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝမဿ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။ နော စေ သက္ကောတိ၊ တတော ဝုဋ္ဌာယ[1] ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနံ ဂတော တမေဝ ပီတိံ အဝိဇဟန္တော ပဉ္စ နီဝရဏေ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေဿတိ၊ တတ္ထ အသက္ကောန္တောပိ ယာဝ သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရာ တမေဝ ပီတိံ အဝိဇဟန္တော နီဝရဏေ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေဿတီတိ ဣဒံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဓမ္မဿဝနဝသေန သကိံ ပီတိပါမောဇ္ဇပက္ခိယာ ပဋိလဒ္ဓဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဟိ ကမ္မာရာမတာဒီနိ အာဂမ္မ နဿန္တိ၊ တထာရူပံ ပန ဥတုသပ္ပာယာဒိံ လဘိတွာ ပုန ဥပ္ပဇ္ဇန္တာပိ တသ္မိံ သမယေ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ ဣစ္စေဝ ဝုစ္စတိ။

၉-ရုက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂၀။ နဝမေ **အဇ္ဈာရုဟာ**တိ အဘိရုဟနကာ။ **ကစ္ဆကော**တိ အဋ္ဌိကစ္ဆကော။ **ကပိတ္ထနော**တိ မက္ကဋထနသဒိသဖလော ဝိဇာတပိလက္ခော။

၁၀-နီဝရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂၁။ ဒသမေ **အန္ဓကရဏာ**တိ အန္ဓဘာဝကရဏာ။ **အစက္ခုကရဏာ**တိ ပညာစက္ခုဿ အကရဏာ။ **ပညာနိရောဓိကာ**တိ ပညာယ နိရောဓနာ။ **ဝိဃာတပက္ခိယာ**တိ ဒုက္ခပက္ခိကာ။ **အနိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကာ**တိ နိဗ္ဗာနတ္ထာယ အသံဝတ္တနိကာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ သကလေပိ ဣမသ္မိံ ဝဂ္ဂေ မိဿကဗောဇ္ဈင်္ဂါဝ ကထိတာတိ။

နီဝရဏဝဂ္ဂေါ။

၅-စက္ကဝတ္တိဝဂ္ဂ

၁-ဝိဓာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂၂။ ပဉ္စမဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **တိဿော ဝိဓာ**တိ တယော မာနကောဋ္ဌာသာ, မာနောယေဝ ဝါ။ တထာ တထာ ဝိဒဟနတော ဟိ မာနောဝ ဝိဓာတိ ဝုစ္စတိ။

၁-ပဋ္ဌာယ (သီ၊ သျာ)

2. Cakkavattisuttavaṇṇanā

223. Dutiye **rañño bhikkhave cakkavattissā**ti ettha attano sirisampattiyā rājati[1], catūhi vā saṅgahavatthūhi lokaṁ rañjetīti rājā, tassa **rañño.** "Pavattatu bhavaṁ cakkaratanan"ti puññānubhāvena abbhuggatāya vācāya codento cakkaṁ vattetīti cakkavattī, tassa **cakkavattissa. Pātubhāvā**ti pātubhāvena. **Sattannan**ti gaṇanaparicchedo. **Ratanānan**ti paricchinna-atthadassanaṁ. Vacanattho panettha ratijananaṭṭhena **ratanaṁ.** Apica—

Cittīkataṁ mahagghañca, atulaṁ dullabhadassanaṁ.
Anomasattaparibhogaṁ, ratanaṁ tena vuccatīti.

Cakkaratanassa ca nibbattakālato paṭṭhāya aññaṁ devaṭṭhānaṁ nāma na hoti, sabbeva gandhapupphādīhi tasseva pūjañca abhivādanādīni ca karontīti **cittīkataṭṭhena** ratanaṁ. Cakkaratanassa ca "ettakaṁ nāma dhanaṁ agghatī"ti aggho natthi, iti **mahagghaṭṭhenāpi** ratanaṁ. Cakkaratanañca aññehi loke vijjamānaratanehi asadisanti **atulaṭṭhena** ratanaṁ. Yasmā pana yasmiṁ kappe Buddhā uppajjanti, tasmiṁyeva cakkavattino, Buddhā ca kadāci karahaci uppajjanti, tasmā **dullabhadassanaṭṭhena** ratanaṁ. Tadetaṁ jātirūpakula-issariyādīhi anomassa uḷārasattasseva uppajjati, na aññassāti **anomasattaparibhogaṭṭhenāpi** ratanaṁ. Yathā ca cakkaratanaṁ, evaṁ sesānipīti. Tena vuttaṁ—

"Cittīkataṁ mahagghañca, atulaṁ dullabhadassanaṁ.
Anomasattaparibhogaṁ, ratanaṁ tena vuccatī"ti.

Pātubhāvo hotīti nibbatti hoti. Tatrāyaṁ yojanā—cakkavattissa pātubhāvā sattannaṁ ratanānaṁ pātubhāvoti ayuttaṁ. Uppannaṁ hi cakkaṁ vattetvā so cakkavattī nāma hotīti nāyuttaṁ[2], kasmā? Cakkavattananiyamāpekkhatāya[3]. Yo hi niyamena cakkaṁ vattessati, so paṭisandhito pabhuti "cakkavatti pātubhūto"ti vattabbataṁ āpajjati. Laddhanāmassa ca purisassa mūluppattivacanatopi yuttamevetaṁ. Yo hi esa

1. Rañjati (Sī, Syā) 2. Yuttaṁ (Sī, Syā) 3. Cakkavattiniyamāpekkhatāya (Sī, Syā)

၂-စက္ကဝတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂၃။ ဒုတိယေ **ရညော ဘိက္ခဝေ စက္ကဝတ္တိဿာ**တိ ဧတ္ထ အတ္တနော သိရိသမ္ပတ္တိယာ ရာဇတိ[၁], စတူဟိ ဝါ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ လောကံ ရဉ္ဇေတီတိ ရာဇာ၊ တဿ **ရညော**။ "ပဝတ္တတု ဘဝံ စက္ကရတန"န္တိ ပုညာနုဘာဝေန အဗ္ဘုဂ္ဂတာယ ဝါစာယ စောဒေန္တော စက္ကံ ဝတ္တေတီတိ စက္ကဝတ္တီ၊ တဿ **စက္ကဝတ္တိဿ။ ပါတုဘာဝါ**တိ ပါတုဘာဝေန။ **သတ္တန္န**န္တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ရတနာန**န္တိ ပရိစ္ဆိန္နအတ္ထဒဿနံ။ ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ ရတိဇနနဋ္ဌေန **ရတနံ**။ အပိစ—

စိတ္တီကတံ မဟဂ္ဃဉ္စ၊ အတုလံ ဒုလ္လဘဒဿနံ။
အနောမသတ္တပရိဘောဂံ၊ ရတနံ တေန ဝုစ္စတီတိ။

စက္ကရတနဿ စ နိဗ္ဗတ္တကာလတော ပဋ္ဌာယ အညံ ဒေဝဋ္ဌာနံ နာမ န ဟောတိ၊ သဗ္ဗေဝ ဂန္ဓပုပ္ဖါဒီဟိ တဿေဝ ပူဇဉ္စ အဘိဝါဒနာဒီနိ စ ကရောန္တီတိ **စိတ္တီကတဋ္ဌေန** ရတနံ။ စက္ကရတနဿ စ "ဧတ္တကံ နာမ ဓနံ အဂ္ဃတီ"တိ အဂ္ဃော နတ္ထိ၊ ဣတိ **မဟဂ္ဃဋ္ဌေနာပိ** ရတနံ။ စက္ကရတနဉ္စ အညေဟိ လောကေ ဝိဇ္ဇမာနရတနေဟိ အသဒိသန္တိ **အတုလဋ္ဌေန** ရတနံ။ ယသ္မာ ပန ယသ္မိံ ကပ္ပေ ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မိံယေဝ စက္ကဝတ္တိနော၊ ဗုဒ္ဓါ စ ကဒါစိ ကရဟစိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မာ **ဒုလ္လဘဒဿနဋ္ဌေန** ရတနံ။ တဒေတံ ဇာတိရူပကုလဣဿရိယာဒီဟိ အနောမဿ ဥဠာရသတ္တဿေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န အညဿာတိ **အနောမသတ္တပရိဘောဂဋ္ဌေနာပိ** ရတနံ။ ယထာ စ စက္ကရတနံ၊ ဧဝံ သေသာနိပီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

"စိတ္တီကတံ မဟဂ္ဃဉ္စ၊ အတုလံ ဒုလ္လဘဒဿနံ။
အနောမသတ္တပရိဘောဂံ၊ ရတနံ တေန ဝုစ္စတီ"တိ။

ပါတုဘာဝေါ ဟောတီတိ နိဗ္ဗတ္တိ ဟောတိ။ တတြာယံ ယောဇနာ— စက္ကဝတ္တိဿ ပါတုဘာဝါ သတ္တန္နံ ရတနာနံ ပါတုဘာဝေါတိ အယုတ္တံ။ ဥပ္ပန္နံ ဟိ စက္ကံ ဝတ္တေတွာ သော စက္ကဝတ္တီ နာမ ဟောတီတိ နာယုတ္တံ[၂]၊ ကသ္မာ? စက္ကဝတ္တနနိယမာပေက္ခတာယ[၃]။ ယော ဟိ နိယမေန စက္ကံ ဝတ္တေဿတိ၊ သော ပဋိသန္ဓိတော ပဘုတိ "စက္ကဝတ္တိ ပါတုဘူတော"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ လဒ္ဓနာမဿ စ ပုရိသဿ မူလုပ္ပတ္တိဝစနတောပိ ယုတ္တမေဝေတံ။ ယော ဟိ ဧသ

၁-ရဉ္ဇတိ (သီ၊ သျာ) ၂-ယုတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၃-စက္ကဝတ္တိနိယမာပေက္ခတာယ (သီ၊ သျာ)

cakkavattīti laddhanāmo sattaviseso, tassa paṭisandhisaṅkhāto pātubhāvoti ayamettha attho. Tassa hi pātubhāvā ratanāni pātubhavanti. Pātubhūtehi pana tehi saddhiṁ paripakke puññasambhāre so saṁyujjati, tadā lokassa tesu pātubhāvacittaṁ uppajjati. Bahulavacanato cāpi yuttamevetaṁ. Yadā hi lokassa tesu pātubhāvasaññā uppajjati, tadā ekameva paṭhamaṁ, pacchā itarāni cha pātubhavantīti bahulavacanato cāpi etaṁ yuttaṁ. Pātubhāvassa ca atthabhedatopi yuttamevetaṁ. Na kevalaṁ hi pātubhūtameva[1] pātubhāvo, pātubhāvayatīti pātubhāvo. Ayaṁ pātubhāvassa atthabhedo. Yasmā yo so puññasambhāro rājānaṁ cakkavattiṁ paṭisandhivasena pātubhāvayati, tasmā rañño cakkavattissa pātubhāvā. Na kevalaṁ hi cakkavattiyeva, imāni pana satta ratanānipi pātubhavantīti ayamettha attho. Yatheva hi so puññasambhāro rañño janakahetu, evaṁ ratanānampi pariyāyena upanissayahetūti yuttamevetaṁ “rañño bhikkhave cakkavattissa pātubhāvā sattannaṁ ratanānaṁ pātubhāvo hotī”ti.

Idāni tesaṁ ratanānaṁ sarūpavasena dassanatthaṁ **katamesaṁ sattannaṁ cakkaratanassā**ti-ādimāha. Tattha **cakkaratanassā**ti-ādīsu ayaṁ saṅkhepādhippāyo—dvisahassadīpaparivārānaṁ catunnaṁ mahādīpānaṁ sirivibhavaṁ gahetvā dātuṁ samatthassa **cakkaratanassa** pātubhāvo hoti, tathā purebhattameva sāgarapariyantaṁ pathaviṁ anupariyāyanasamatthassa[2] vehāsaṅgamassa **hatthiratanassa,** tādisasseva **assaratanassa,** caturaṅgasamannāgatepi andhakāre yojanappamāṇaṁ andhakāraṁ vidhamitvā ālokadassanasamatthassa **maṇiratanassa,** chabbidhaṁ dosaṁ vivajjetvā manāpacārino **itthiratanassa,** yojanappamāṇe padese antopathavigatānaṁ nidhīnaṁ dassanasamatthassa **gahapatiratanassa,** aggamahesiyā kucchimhi nibbattitvā sakalarajjānusāsanasamatthassa jeṭṭhaputtasaṅkhātassa **pariṇāyakaratanassa** ca pātubhāvo hotīti. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato pana tesaṁ cakkaratanādīnaṁ pātubhāvavidhānaṁ Mahāsudassanādīsu suttesu āgatameva, atthopissa tesaṁ vaṇṇanāya saṁvaṇṇitoyeva.

1. Pātubhāvameva (Sī, Syā) 2. Anuyāyanasamatthassa (Sī, Syā)

စက္ကဝတ္တီတိ လဒ္ဓနာမော သတ္တဝိသေသော၊ တဿ ပဋိသန္ဓိသင်္ခါတော ပါတုဘာဝေါတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ တဿ ဟိ ပါတုဘာဝါ ရတနာနိ ပါတုဘဝန္တိ။ ပါတုဘူတေဟိ ပန တေဟိ သဒ္ဓိံ ပရိပက္ကေ ပုညသမ္ဘာရေ သော သံယုဇ္ဇတိ၊ တဒါ လောကဿ တေသု ပါတုဘာဝစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဗဟုလဝစနတော စာပိ ယုတ္တမေဝေတံ။ ယဒါ ဟိ လောကဿ တေသု ပါတုဘာဝသညာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ ဧကမေဝ ပဌမံ, ပစ္ဆာ ဣတရာနိ ဆ ပါတုဘဝန္တီတိ ဗဟုလဝစနတော စာပိ ဧတံ ယုတ္တံ။ ပါတုဘာဝဿ စ အတ္ထဘေဒတောပိ ယုတ္တမေဝေတံ။ န ကေဝလံ ဟိ ပါတုဘူတမေဝ[1] ပါတုဘာဝေါ၊ ပါတုဘာဝယတီတိ ပါတုဘာဝေါ။ အယံ ပါတုဘာဝဿ အတ္ထဘေဒေါ။ ယသ္မာ ယော သော ပုညသမ္ဘာရော ရာဇာနံ စက္ကဝတ္တိံ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပါတုဘာဝယတိ၊ တသ္မာ ရညော စက္ကဝတ္တိဿ ပါတုဘာဝါ။ န ကေဝလံ ဟိ စက္ကဝတ္တိယေဝ၊ ဣမာနိ ပန သတ္တ ရတနာနိပိ ပါတုဘဝန္တီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ ယထေဝ ဟိ သော ပုညသမ္ဘာရော ရညော ဇနကဟေတု၊ ဧဝံ ရတနာနမ္ပိ ပရိယာယေန ဥပနိဿယဟေတူတိ ယုတ္တမေဝေတံ “ရညော ဘိက္ခဝေ စက္ကဝတ္တိဿ ပါတုဘာဝါ သတ္တန္နံ ရတနာနံ ပါတုဘာဝေါ ဟောတီ”တိ။

ဣဒါနိ တေသံ ရတနာနံ သရူပဝသေန ဒဿနတ္ထံ **ကတမေသံ သတ္တန္နံ စက္ကရတနဿာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စက္ကရတနဿာ**တိအာဒီသု အယံ သင်္ခေပါဓိပ္ပါယော—ဒွိသဟဿဒီပပရိဝါရာနံ စတုန္နံ မဟာဒီပါနံ သိရိဝိဘဝံ ဂဟေတွာ ဒါတုံ သမတ္ထဿ **စက္ကရတနဿ** ပါတုဘာဝေါ ဟောတိ၊ တထာ ပုရေဘတ္တမေဝ သာဂရပရိယန္တံ ပထဝိံ အနုပရိယာယနသမတ္ထဿ[2] ဝေဟာသင်္ဂမဿ **ဟတ္ထိရတနဿ၊** တာဒိသဿေဝ **အဿရတနဿ၊** စတုရင်္ဂသမန္နာဂတေပိ အန္ဓကာရေ ယောဇနပ္ပမာဏံ အန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ အာလောကဒဿနသမတ္ထဿ **မဏိရတနဿ၊** ဆဗ္ဗိဓံ ဒေါသံ ဝိဝဇ္ဇေတွာ မနာပစာရိနော **ဣတ္ထိရတနဿ၊** ယောဇနပ္ပမာဏေ ပဒေသေ အန္တောပထဝိဂတာနံ နိဓီနံ ဒဿနသမတ္ထဿ **ဂဟပတိရတနဿ၊** အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိတွာ သကလရဇ္ဇာနုသာသနသမတ္ထဿ ဇေဋ္ဌပုတ္တသင်္ခါတဿ **ပရိဏာယကရတနဿ** စ ပါတုဘာဝေါ ဟောတီတိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပန တေသံ စက္ကရတနာဒီနံ ပါတုဘာဝဝိဓာနံ မဟာသုဒဿနာဒီသု သုတ္တေသု အာဂတမေဝ၊ အတ္ထောပိဿ တေသံ ဝဏ္ဏနာယ သံဝဏ္ဏိတောယေဝ။

၁-ပါတုဘာဝမေဝ (သီ၊ သျာ) ၂-အနုယာယနသမတ္ထဿ (သီ၊ သျာ)

Satisambojjhaṅgaratanassāti-ādīsu sarikkhakatā evaṁ veditabbā—yatheva hi cakkavattino cakkaratanaṁ sabbaratanānaṁ purecaraṁ, evaṁ **satisambojjhaṅgaratanaṁ** sabbesaṁ catubhūmakadhammānaṁ purecaranti[1] purecaraṇaṭṭhena cakkavattiraññño cakkaratanasadisaṁ hoti. Cakkavattino ca ratanesu mahākāyūpapannaṁ accuggataṁ vipulaṁ mahantaṁ hatthiratanaṁ, idampi **dhammavicayasambojjhaṅgaratanaṁ** mahantaṁ dhammakāyūpapannaṁ accuggataṁ vipulaṁ mahantanti hatthiratanasadisaṁ hoti. Cakkavattino assaratanaṁ sīghaṁ lahu javaṁ, idampi **vīriyasambojjhaṅgaratanaṁ** sīghaṁ lahu javanti imāya sīghalahujavatāya assaratanasadisaṁ hoti. Cakkavattino maṇiratanaṁ andhakāraṁ vidhamati, ālokaṁ dasseti, idampi **pītisambojjhaṅgaratanaṁ** tāya[2] ekantakusalattā kilesandhakāraṁ vidhamati, sahajātapaccayādivasena ñāṇālokaṁ dassetīti iminā andhakāravidhamana-ālokadassanabhāvena maṇiratanasadisaṁ hoti.

Cakkavattino itthiratanaṁ kāyacittadarathaṁ paṭipassambheti, pariḷāhaṁ vūpasameti, idampi **passaddhisambojjhaṅgaratanaṁ** kāyacittadarathaṁ paṭipassambheti, pariḷāhaṁ vūpasametīti itthiratanasadisaṁ hoti. Cakkavattino gahapatiratanaṁ icchiticchitakkhaṇe dhanadānena vikkhepaṁ pacchinditvā cittaṁ ekaggaṁ karoti, idampi **samādhisambojjhaṅgaratanaṁ** yathicchitādivasena appanaṁ sampādeti, vikkhepaṁ pacchinditvā cittaṁ ekaggaṁ karotīti gahapatiratanasadisaṁ hoti. Cakkavattino ca pariṇāyakaratanaṁ sabbatthakiccasampādanena appossukkataṁ karoti, idampi **upekkhāsambojjhaṅgaratanaṁ** cittuppādaṁ līnuddhaccato mocetvā payogamajjhatte ṭhapayamānaṁ appossukkataṁ karotīti pariṇāyakaratanasadisaṁ hoti. Iti imasmiṁ sutte catubhūmako sabbasaṅgāhikadhammaparicchedo kathitoti veditabbo.

4-10. Duppaññasuttādivaṇṇanā

225-231. Catutthe **eḷamūgo**ti mukhena vācaṁ nicchāretuṁ sakkontopi dosehi mūgo asampannavacano. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Cakkavattivaggo.

---

1. Pure carati (Syā)
2. Mahantaṁ dhammakāyūpapannaṁ (Sī, Syā)

သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနဿာတိအာဒီသု သရိက္ခကတာ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ယထေဝ ဟိ စက္ကဝတ္တိနော စက္ကရတနံ သဗ္ဗရတနာနံ ပုရေစရံ၊ ဧဝံ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနံ** သဗ္ဗေသံ စတုဘူမကဓမ္မာနံ ပုရေစရန္တိ[1] ပုရေစရဏဋ္ဌေန စက္ကဝတ္တိရညော စက္ကရတနသဒိသံ ဟောတိ။ စက္ကဝတ္တိနော စ ရတနေသု မဟာကာယူပပန္နံ အစ္စုဂ္ဂတံ ဝိပုလံ မဟန္တံ ဟတ္ထိရတနံ၊ ဣဒမ္ပိ **ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနံ** မဟန္တံ ဓမ္မကာယူပပန္နံ အစ္စုဂ္ဂတံ ဝိပုလံ မဟန္တန္တိ ဟတ္ထိရတနသဒိသံ ဟောတိ။ စက္ကဝတ္တိနော အဿရတနံ သီဃံ လဟု ဇဝံ၊ ဣဒမ္ပိ **ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနံ** သီဃံ လဟု ဇဝန္တိ ဣမာယ သီဃလဟုဇဝတာယ အဿရတနသဒိသံ ဟောတိ။ စက္ကဝတ္တိနော မဏိရတနံ အန္ဓကာရံ ဝိဓမတိ, အာလောကံ ဒဿေတိ၊ ဣဒမ္ပိ **ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနံ** တာယ[2] ဧကန္တကုသလတ္တာ ကိလေသန္ဓကာရံ ဝိဓမတိ၊ သဟဇာတပစ္စယာဒိဝသေန ဉာဏာလောကံ ဒဿေတီတိ ဣမိနာ အန္ဓကာရဝိဓမနအာလောကဒဿနဘာဝေန မဏိရတနသဒိသံ ဟောတိ။

စက္ကဝတ္တိနော ဣတ္ထိရတနံ ကာယစိတ္တဒရထံ ပဋိပဿမ္ဘေတိ, ပရိဠာဟံ ဝူပသမေတိ၊ ဣဒမ္ပိ **ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနံ** ကာယစိတ္တဒရထံ ပဋိပဿမ္ဘေတိ၊ ပရိဠာဟံ ဝူပသမေတီတိ ဣတ္ထိရတနသဒိသံ ဟောတိ။ စက္ကဝတ္တိနော ဂဟပတိရတနံ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ ဓနဒါနေန ဝိက္ခေပံ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ကရောတိ၊ ဣဒမ္ပိ **သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနံ** ယထိစ္ဆိတာဒိဝသေန အပ္ပနံ သမ္ပာဒေတိ၊ ဝိက္ခေပံ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ကရောတီတိ ဂဟပတိရတနသဒိသံ ဟောတိ။ စက္ကဝတ္တိနော စ ပရိဏာယကရတနံ သဗ္ဗတ္ထကိစ္စသမ္ပာဒနေန အပ္ပေါဿုက္ကတံ ကရောတိ၊ ဣဒမ္ပိ **ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနံ** စိတ္တုပ္ပါဒံ လီနုဒ္ဓစ္စတော မောစေတွာ ပယောဂမဇ္ဈတ္တေ ဌပယမာနံ အပ္ပေါဿုက္ကတံ ကရောတီတိ ပရိဏာယကရတနသဒိသံ ဟောတိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတုဘူမကော သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဓမ္မပရိစ္ဆေဒေါ ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄-၁၀-ဒုပ္ပညသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၂၅-၂၃၁။ စတုတ္ထေ **ဧဠမူဂေါ**တိ မုခေန ဝါစံ နိစ္ဆာရေတုံ သက္ကောန္တောပိ ဒေါသေဟိ မူဂေါ အသမ္ပန္နဝစနော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

စက္ကဝတ္တိဝဂ္ဂေါ။

၁-ပုရေ စရတိ (သျာ)
၂-မဟန္တံ ဓမ္မကာယူပပန္နံ (သီ၊ သျာ)

6. Sākacchavagga

1. Āhārasuttavaṇṇanā

232. Chaṭṭhavaggassa paṭhame **ayamāhāro anuppannassa vā satisambojjhaṅgassa uppādāyā**ti-ādīsu ayaṁ purimanayato viseso. Na kevalañhi satisambojjhaṅgādīnaṁ ete vuttappakārāva uppādāya, uppannānaṁ vā bhāvanāya pāripūriyā paccayā honti, aññepi pana evaṁ veditabbā. Aparepi hi cattāro dhammā satisambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti satisampajaññaṁ muṭṭhassatipuggalaparivajjanatā upaṭṭhitassatipuggalasevanatā tadadhimuttatāti. Abhikkantādīsu hi sattasu ṭhānesu satisampajaññena, bhattanikkhittakākasadise muṭṭhassatipuggale parivajjanena, Tissadattatthera-abhayattherādisadise upaṭṭhitassatipuggale sevanena, ṭhānanisajjādīsu satisamuṭṭhāpanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittatāya ca satisambojjhaṅgo uppajjati. Evaṁ catūhi kāraṇehi uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Satta dhammā **dhammavicayasambojjhaṅgassa** uppādāya saṁvattanti—paripucchakatā vatthuvisadakiriyā indriyasamattapaṭipādanā duppaññapuggalaparivajjanā paññavantapuggalasevanā gambhīrañāṇacariyapaccavekkhaṇā tadadhimuttatāti. Tattha **paripucchakatā**ti khandhadhātu-āyatana-indriyabalabojjhaṅgamaggaṅgajhānaṅgasamathavipassanānaṁ atthasannissitaparipucchābahulatā.

Vatthuvisadakiriyāti ajjhattikabāhirānaṁ vatthūnaṁ visadabhāvakaraṇaṁ. Yadā hissa kesanakhalomāni dīghāni honti, sarīraṁ vā ussannadosañceva sedamalamakkhitañca, tadā ajjhattikavatthu avisadaṁ hoti aparisuddhaṁ. Yadā pana cīvaraṁ jiṇṇaṁ kiliṭṭhaṁ duggandhaṁ hoti, senāsanaṁ vā uklāpaṁ, tadā bāhiravatthu avisadaṁ hoti aparisuddhaṁ. Tasmā kesādichedanena uddhaṁvirecana-adhovirecanādīhi sarīrasallahukabhāvakaraṇena ucchādananahāpanena ca ajjhattikavatthu visadaṁ kātabbaṁ. Sūcikammadhovanarajanaparibhaṇḍakaraṇādīhi bāhiravatthu visadaṁ kātabbaṁ. Etasmiṁ hi ajjhattikabāhire vatthumhi avisade uppannesu cittacetasikesu ñāṇampi avisadaṁ aparisuddhaṁ hoti aparisuddhāni dīpakapallakavaṭṭitelāni nissāya uppannadīpasikhāya

၆-သာကစ္ဆဝဂ္ဂ

၁-အာဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၂။ ဆဋ္ဌဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယာ**တိအာဒီသု အယံ ပုရိမနယတော ဝိသေသော။ န ကေဝလဉှိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါဒီနံ ဧတေ ဝုတ္တပ္ပကာရာဝ ဥပ္ပါဒါယ, ဥပ္ပန္နာနံ ဝါ ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ အညေပိ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အပရေပိ ဟိ စတ္တာရော ဓမ္မာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ သတိသမ္ပဇညံ မုဋ္ဌဿတိပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ အဘိက္ကန္တာဒီသု ဟိ သတ္တသု ဌာနေသု သတိသမ္ပဇညေန, ဘတ္တနိက္ခိတ္တကာကသဒိသေ မုဋ္ဌဿတိပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇနေန, တိဿဒတ္တတ္ထေရ-အဘယတ္ထေရာဒိသဒိသေ ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလေ သေဝနေန, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု သတိသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တတာယ စ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတိ။

သတ္တ ဓမ္မာ **ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ** ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ—ပရိပုစ္ဆကတာ ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာ ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနာ ဒုပ္ပညပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနာ ပညဝန္တပုဂ္ဂလသေဝနာ ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယပစ္စဝေက္ခဏာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ တတ္ထ **ပရိပုစ္ဆကတာ**တိ ခန္ဓဓာတုအာယတနဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂဈာနင်္ဂသမထဝိပဿနာနံ အတ္ထသန္နိဿိတပရိပုစ္ဆာဗဟုလတာ။

ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာတိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာနံ ဝတ္ထူနံ ဝိသဒဘာဝကရဏံ။ ယဒါ ဟိဿ ကေသနခလောမာနိ ဒီဃာနိ ဟောန္တိ၊ သရီရံ ဝါ ဥဿန္နဒောသဉ္စေဝ သေဒမလမက္ခိတဉ္စ၊ တဒါ အဇ္ဈတ္တိကဝတ္ထု အဝိသဒံ ဟောတိ အပရိသုဒ္ဓံ။ ယဒါ ပန စီဝရံ ဇိဏ္ဏံ ကိလိဋ္ဌံ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဟောတိ၊ သေနာသနံ ဝါ ဥက္လာပံ၊ တဒါ ဗာဟိရဝတ္ထု အဝိသဒံ ဟောတိ အပရိသုဒ္ဓံ။ တသ္မာ ကေသာဒိစ္ဆေဒနေန ဥဒ္ဓံဝိရေစနအဓောဝိရေစနာဒီဟိ သရီရသလ္လဟုကဘာဝကရဏေန ဥစ္ဆာဒနနှာပနေန စ အဇ္ဈတ္တိကဝတ္ထု ဝိသဒံ ကာတဗ္ဗံ။ သူစိကမ္မဓောဝနရဇနပရိဘဏ္ဍကရဏာဒီဟိ ဗာဟိရဝတ္ထု ဝိသဒံ ကာတဗ္ဗံ။ ဧတသ္မိံ ဟိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေ ဝတ္ထုမှိ အဝိသဒေ ဥပ္ပန္နေသု စိတ္တစေတသိကေသု ဉာဏမ္ပိ အဝိသဒံ အပရိသုဒ္ဓံ ဟောတိ အပရိသုဒ္ဓါနိ ဒီပကပလ္လကဝဋ္ဋိတေလာနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နဒီပသိခါယ

obhāso viya. Visade pana ajjhattikabāhire vatthumhi uppannesu cittacetasikesu ñāṇampi visadaṁ hoti parisuddhāni dīpakapallakavaṭṭitelāni nissāya uppannadīpasikhāya obhāso viya. Tena vuttaṁ “vatthuvisadakiriyā dhammavicayasambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattatī”ti.

Indriyasamattapaṭipādanā nāma saddhādīnaṁ indriyānaṁ samabhāvakaraṇaṁ. Sace hissa saddhindriyaṁ balavaṁ hoti, itarāni mandāni, tato vīriyindriyaṁ paggahakiccaṁ, satindriyaṁ upaṭṭhānakiccaṁ, samādhindriyaṁ avikkhepakiccaṁ, paññindriyaṁ dassanakiccaṁ kātuṁ na sakkoti. Tasmā taṁ dhammasabhāvapaccavekkhaṇena vā, yathā vā manasikaroto balavaṁ jātaṁ, tathā amanasikaraṇena hāpetabbaṁ. **Vakkalittheravatthu** cettha nidassanaṁ. Sace pana vīriyindriyaṁ balavaṁ hoti, atha neva saddhindriyaṁ adhimokkhakiccaṁ kātuṁ sakkoti, na itarāni itarakiccabhedaṁ. Tasmā taṁ passaddhādibhāvanāya hāpetabbaṁ. Tatthāpi **Soṇattherassa vatthu** dassetabbaṁ. Evaṁ sesesupi ekassa balavabhāve sati itaresaṁ attano kiccesu asamatthatā veditabbā.

Visesato panettha saddhāpaññānaṁ samādhivīriyānañca samataṁ pasaṁsanti. Balavasaddho hi mandapañño mudhappasanno[1] hoti, avatthusmiṁ pasīdati. Balavapañño pana mandasaddho kerāṭikapakkhaṁ bhajati, bhesajjasamuṭṭhito viya rogo atekiccho hoti. Cittuppādamatteneva kusalaṁ hotīti atidhāvitvā dānādīni akaronto niraye uppajjati. Ubhinnaṁ samatāya vatthusmiṁyeva pasīdati. Balavasamādhiṁ pana mandavīriyaṁ samādhissa kosajjapakkhattā kosajjaṁ abhibhavati. Balavavīriyaṁ mandasamādhiṁ vīriyassa uddhaccapakkhattā uddhaccaṁ abhibhavati. Samādhi pana vīriyena saṁyojito kosajje patituṁ na labhati, vīriyaṁ samādhinā saṁyojitaṁ uddhacce patituṁ na labhati. Tasmā tadubhayaṁ samaṁ kātabbaṁ. Ubhayasamatāya hi appanā hoti.

Api ca samādhikammikassa balavatīpi saddhā vaṭṭati. Evaṁ saddahanto okappento appanaṁ pāpuṇissati. Samādhipaññāsu pana samādhikammikassa ekaggatā balavatī vaṭṭati. Evaṁ hi so appanaṁ pāpuṇāti. Vipassanākammikassa paññā balavatī vaṭṭati. Evaṁ hi so lakkhaṇapaṭivedhaṁ pāpuṇāti.

1. Muddhappasanno (Sī, Syā)

ဩဘာသော ဝိယ။ ဝိသဒေ ပန အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေ ဝတ္ထုမှိ ဥပ္ပန္နေသု စိတ္တစေတသိကေသု ဉာဏမ္ပိ ဝိသဒံ ဟောတိ ပရိသုဒ္ဓါနိ ဒီပကပလ္လကဝဋ္ဋိတေလာနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နဒီပသိခါယ ဩဘာသော ဝိယ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တတီ”တိ။

ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနာ နာမ သဒ္ဓါဒီနံ ဣန္ဒြိယာနံ သမဘာဝကရဏံ။ သစေ ဟိဿ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဗလဝံ ဟောတိ၊ ဣတရာနိ မန္ဒာနိ၊ တတော ဝီရိယိန္ဒြိယံ ပဂ္ဂဟကိစ္စံ, သတိန္ဒြိယံ ဥပဋ္ဌာနကိစ္စံ, သမာဓိန္ဒြိယံ အဝိက္ခေပကိစ္စံ, ပညိန္ဒြိယံ ဒဿနကိစ္စံ ကာတုံ န သက္ကောတိ။ တသ္မာ တံ ဓမ္မသဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန ဝါ, ယထာ ဝါ မနသိကရောတော ဗလဝံ ဇာတံ၊ တထာ အမနသိကရဏေန ဟာပေတဗ္ဗံ။ **ဝက္ကလိတ္ထေရဝတ္ထု** စေတ္ထ နိဒဿနံ။ သစေ ပန ဝီရိယိန္ဒြိယံ ဗလဝံ ဟောတိ၊ အထ နေဝ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ အဓိမောက္ခကိစ္စံ ကာတုံ သက္ကောတိ၊ န ဣတရာနိ ဣတရကိစ္စဘေဒံ။ တသ္မာ တံ ပဿဒ္ဓါဒိဘာဝနာယ ဟာပေတဗ္ဗံ။ တတ္ထာပိ **သောဏတ္ထေရဿ ဝတ္ထု** ဒဿေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သေသေသုပိ ဧကဿ ဗလဝဘာဝေ သတိ ဣတရေသံ အတ္တနော ကိစ္စေသု အသမတ္ထတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝိသေသတော ပနေတ္ထ သဒ္ဓါပညာနံ သမာဓိဝီရိယာနဉ္စ သမတံ ပသံသန္တိ။ ဗလဝသဒ္ဓေါ ဟိ မန္ဒပညော မုဓပ္ပသန္နော[၁] ဟောတိ၊ အဝတ္ထုသ္မိံ ပသီဒတိ။ ဗလဝပညော ပန မန္ဒသဒ္ဓေါ ကေရာဋိကပက္ခံ ဘဇတိ၊ ဘေသဇ္ဇသမုဋ္ဌိတော ဝိယ ရောဂေါ အတေကိစ္ဆော ဟောတိ။ စိတ္တုပ္ပါဒမတ္တေနေဝ ကုသလံ ဟောတီတိ အတိဓာဝိတွာ ဒါနာဒီနိ အကရောန္တော နိရယေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဥဘိန္နံ သမတာယ ဝတ္ထုသ္မိံယေဝ ပသီဒတိ။ ဗလဝသမာဓိံ ပန မန္ဒဝီရိယံ သမာဓိဿ ကောသဇ္ဇပက္ခတ္တာ ကောသဇ္ဇံ အဘိဘဝတိ။ ဗလဝဝီရိယံ မန္ဒသမာဓိံ ဝီရိယဿ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခတ္တာ ဥဒ္ဓစ္စံ အဘိဘဝတိ။ သမာဓိ ပန ဝီရိယေန သံယောဇိတော ကောသဇ္ဇေ ပတိတုံ န လဘတိ၊ ဝီရိယံ သမာဓိနာ သံယောဇိတံ ဥဒ္ဓစ္စေ ပတိတုံ န လဘတိ။ တသ္မာ တဒုဘယံ သမံ ကာတဗ္ဗံ။ ဥဘယသမတာယ ဟိ အပ္ပနာ ဟောတိ။

အပိ စ သမာဓိကမ္မိကဿ ဗလဝတီပိ သဒ္ဓါ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝံ သဒ္ဒဟန္တော ဩကပ္ပေန္တော အပ္ပနံ ပါပုဏိဿတိ။ သမာဓိပညာသု ပန သမာဓိကမ္မိကဿ ဧကဂ္ဂတာ ဗလဝတီ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝံ ဟိ သော အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ။ ဝိပဿနာကမ္မိကဿ ပညာ ဗလဝတီ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝံ ဟိ သော လက္ခဏပဋိဝေဓံ ပါပုဏာတိ။

၁-မုဒ္ဓပ္ပသန္နော (သီ၊ သျာ)

ubhinnaṁ pana samatāyapi appanā hotiyeva. Sati pana sabbattha balavatī vaṭṭati. Sati hi cittaṁ uddhaccapakkhikānaṁ saddhāvīriyapaññānaṁ vasena uddhaccapātato, kosajjapakkhikena ca samādhinā kosajjapātato rakkhati. Tasmā sā loṇadhūpanaṁ viya sabbabyañjanesu, sabbakammika-amacco viya ca sabbarājakiccesu sabbattha icchitabbā. Tenāha "sati ca pana sabbatthikā vuttā Bhagavatā, kiṁ kāraṇā? Cittaṁ hi satipaṭisaraṇaṁ, ārakkhapaccupaṭṭhānā ca sati, na vinā satiyā cittassa paggahaniggaho hotī"ti.

Duppaññapuggalaparivajjanā nāma khandhādibhede anogāḷhapaññānaṁ dummedhapuggalānaṁ ārakā parivajjanaṁ. **Paññavantapuggalasevanā** nāma samapaññāsalakkhaṇapariggāhikāya udayabbayapaññāya samannāgatapuggalasevanā. **Gambhirañāṇacariyapaccavekkhaṇā** nāma gambhīresu khandhādīsu pavattāya gambhīrapaññāya pabhedapaccavekkhaṇā. **Tadadhimuttatā** nāma ṭhānanisajjādīsu dhammavicayasambojjhaṅgasamuṭṭhāpanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittatā. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Ekādasa dhammā **vīriyasambojjhaṅgassa** uppādāya saṁvattanti—apāyabhayapaccavekkhaṇatā ānisaṁsadassāvitā gamanavīthipaccavekkhaṇatā piṇḍapātāpacāyanatā dāyajjamahattapaccavekkhaṇatā Satthumahattapaccavekkhaṇatā jātimahattapaccavekkhaṇatā sabrahmacārimahattapaccavekkhaṇatā kusītapuggalaparivajjanatā āraddhavīriyapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Tattha "nirayesu pañcavidhabandhanakammakāraṇato paṭṭhāya mahādukkhaṁ anubhavanakālepi, tiracchānayoniyaṁ jālakhipanakumīnādīhi gahitakālepi, pājanakaṇṭakādippahāratunnassa pana sakaṭavahanādikālepi, pettivisaye anekānipi vassasahassāni ekaṁ Buddhantarampi khuppipāsāhi āturībhūtakālepi, Kālakañcika-asuresu saṭṭhihattha-asītihatthappamāṇena aṭṭhicammamatteneva attabhāvena vātātapādidukkhānubhavanakālepi na sakkā vīriyasambojjhaṅgaṁ uppādetuṁ, ayameva te bhikkhu kālo"ti evaṁ **apāyabhayaṁ paccavekkhantassāpi** vīriyasambojjhaṅgo uppajjati.

"Na sakkā kusītena navalokuttaradhammaṁ laddhuṁ, āraddhavīriyeneva sakkā ayamānisaṁso vīriyassā"ti evaṁ **ānisaṁsadassāvinopi** uppajjati.

ဥဘိန္နံ ပန သမတာယပိ အပ္ပနာ ဟောတိယေဝ။ သတိ ပန သဗ္ဗတ္ထ ဗလဝတီ ဝဋ္ဋတိ။ သတိ ဟိ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိကာနံ သဒ္ဓါဝီရိယပညာနံ ဝသေန ဥဒ္ဓစ္စပါတတော, ကောသဇ္ဇပက္ခိကေန စ သမာဓိနာ ကောသဇ္ဇပါတတော ရက္ခတိ။ တသ္မာ သာ လောဏဓူပနံ ဝိယ သဗ္ဗဗျဉ္ဇနေသု, သဗ္ဗကမ္မိကအမစ္စော ဝိယ စ သဗ္ဗရာဇကိစ္စေသု သဗ္ဗတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ တေနာဟ "သတိ စ ပန သဗ္ဗတ္ထိကာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ၊ ကိံ ကာရဏာ? စိတ္တံ ဟိ သတိပဋိသရဏံ၊ အာရက္ခပစ္စုပဋ္ဌာနာ စ သတိ၊ န ဝိနာ သတိယာ စိတ္တဿ ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟော ဟောတီ"တိ။

ဒုပ္ပညပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနာ နာမ ခန္ဓာဒိဘေဒေ အနောဂါဠ္ဟပညာနံ ဒုမ္မေဓပုဂ္ဂလာနံ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇနံ။ **ပညဝန္တပုဂ္ဂလသေဝနာ** နာမ သမပညာသလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟိကာယ ဥဒယဗ္ဗယပညာယ သမန္နာဂတပုဂ္ဂလသေဝနာ။ **ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယပစ္စဝေက္ခဏာ** နာမ ဂမ္ဘီရေသု ခန္ဓာဒီသု ပဝတ္တာယ ဂမ္ဘီရပညာယ ပဘေဒပစ္စဝေက္ခဏာ။ **တဒဓိမုတ္တတာ** နာမ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တတာ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတိ။

ဧကာဒသ ဓမ္မာ **ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ** ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ—အပါယဘယပစ္စဝေက္ခဏတာ အာနိသံသဒဿာဝိတာ ဂမနဝီထိပစ္စဝေက္ခဏတာ ပိဏ္ဍပါတပစာယနတာ ဒါယဇ္ဇမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ သတ္ထုမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ ဇာတိမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ သဗြဟ္မစာရိမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ ကုသီတပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ အာရဒ္ဓဝီရိယပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။

တတ္ထ "နိရယေသု ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနကမ္မကာရဏတော ပဋ္ဌာယ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝနကာလေပိ, တိရစ္ဆာနယောနိယံ ဇာလခိပနကုမီနာဒီဟိ ဂဟိတကာလေပိ, ပါဇနကဏ္ဋကာဒိပ္ပဟာရတုန္နဿ ပန သကဋဝဟနာဒိကာလေပိ, ပေတ္တိဝိသယေ အနေကာနိပိ ဝဿသဟဿာနိ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရမ္ပိ ခုပ္ပိပါသာဟိ အာတုရီဘူတကာလေပိ, ကာလကဉ္စိကအသုရေသု သဋ္ဌိဟတ္ထအသီတိဟတ္ထပ္ပမာဏေန အဋ္ဌိစမ္မမတ္တေနေဝ အတ္တဘာဝေန ဝါတာတပါဒိဒုက္ခာနုဘဝနကာလေပိ န သက္ကာ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဥပ္ပါဒေတုံ၊ အယမေဝ တေ ဘိက္ခု ကာလော"တိ ဧဝံ **အပါယဘယံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ** ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

"န သက္ကာ ကုသီတေန နဝလောကုတ္တရဓမ္မံ လဒ္ဓုံ၊ အာရဒ္ဓဝီရိယေနေဝ သက္ကာ အယမာနိသံသော ဝီရိယဿာ"တိ ဧဝံ **အာနိသံသဒဿာဝိနောပိ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

"Sabbabuddha[1]paccekabuddhamahāsāvakeheva gatamaggo te gantabbo, so ca na sakkā kusītena gantun"ti evaṁ **gamanavīthiṁ paccavekkhantassāpi** uppajjati.

"Ye taṁ piṇḍapātādīhi upaṭṭhahanti, ime te manussā neva ñātakā, na dāsakammakarā, nāpi 'taṁ nissāya jīvissāmā'ti te paṇītāni piṇḍapātādīni denti. Atha kho attano kārānaṁ mahapphalataṁ paccāsīsamānā denti. Satthārāpi 'ayaṁ ime paccaye paribhuñjitvā kāyadaḷhibahulo sukhaṁ viharissatī'ti na evaṁ sampassatā tuyhaṁ paccayā anuññātā, atha kho 'ayaṁ ime paribhuñjamānova samaṇadhammaṁ katvā vaṭṭadukkhato muccissatī'ti te paccayā anuññātā, so dāni tvaṁ kusīto viharanto na taṁ piṇḍaṁ apacāyissasi, āraddhavīriyasseva hi piṇḍapātāpacāyanaṁ nāma hotī"ti evaṁ **piṇḍapātāpacāyanaṁ paccavekkhantassāpi** uppajjati **Mahāmittattherassa** viya.

Thero kira Kassakaleṇe nāma paṭivasati. Tasseva gocaragāme ekā mahā-upāsikā theraṁ puttaṁ katvā paṭijaggati. Sā ekadivasaṁ araññaṁ gacchantī dhītaraṁ āha "amma asukasmiṁ ṭhāne purāṇataṇḍulā, asukasmiṁ khīraṁ, asukasmiṁ sappi, asukasmiṁ phāṇitaṁ, tava bhātikassa ayyamittassa āgatakāle bhattaṁ pacitvā khīrasappiphāṇitehi saddhiṁ dehi, tvañca bhuñjeyyāsi, ahaṁ pana hiyyo pakkaṁ pārivāsikabhattaṁ kañjiyena bhuttāmhī"ti. Divā kiṁ bhuñjissasi ammāti. Sākapaṇṇaṁ pakkhipitvā kaṇataṇḍulehi ambilayāguṁ pacitvā ṭhapehi ammāti.

Thero cīvaraṁ pārupitvā pattaṁ nīharantova taṁ saddaṁ sutvā attānaṁ ovadi "mahā-upāsikā kira kañjiyena pārivāsikabhattaṁ bhuñjitvā divāpi kaṇapaṇṇambilayāguṁ[2] bhuñjissati, tuyhaṁ atthāya pana purāṇataṇḍulādīni ācikkhati, taṁ nissāya kho panesā neva khettaṁ na vatthuṁ na bhattaṁ na vatthaṁ paccāsīsati, tisso pana sampattiyo patthayamānā deti, tvaṁ etissā tā sampattiyo dātuṁ sakkhissasi, na sakkhissasīti, ayaṁ kho pana piṇḍapāto tayā sarāgena sadosena samohena na sakkā gaṇhitun"ti[3] pattaṁ thavikāya pakkhipitvā gaṇṭhikaṁ muñcitvā nivattitvā Kassakaleṇameva gantvā pattaṁ heṭṭhāmañce, cīvaraṁ cīvaravaṁse ṭhapetvā

1. Sabbaññubuddha (Ka) 2. Sākapaṇṇambilayāguṁ (Sī, Syā) 3. Bhuñjitunti (Ka)

“သဗ္ဗဗုဒ္ဓ[1]ပစ္စေကဗုဒ္ဓမဟာသာဝကေဟေဝ ဂတမဂ္ဂေါ တေ ဂန္တဗ္ဗော၊ သော စ န သက္ကာ ကုသီတေန ဂန္တု”န္တိ ဧဝံ **ဂမနဝီထိံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

“ယေ တံ ပိဏ္ဍပါတာဒီဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဣမေ တေ မနုဿာ နေဝ ဉာတကာ, န ဒါသကမ္မကရာ၊ နာပိ ‘တံ နိဿာယ ဇီဝိဿာမာ’တိ တေ ပဏီတာနိ ပိဏ္ဍပါတာဒီနိ ဒေန္တိ။ အထ ခေါ အတ္တနော ကာရာနံ မဟပ္ဖလတံ ပစ္စာသီသမာနာ ဒေန္တိ။ သတ္ထာရာပိ ‘အယံ ဣမေ ပစ္စယေ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ကာယဒဠှိဗဟုလော သုခံ ဝိဟရိဿတီ’တိ န ဧဝံ သမ္ပဿတာ တုယှံ ပစ္စယာ အနုညာတာ၊ အထ ခေါ ‘အယံ ဣမေ ပရိဘုဉ္ဇမာနောဝ သမဏဓမ္မံ ကတွာ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော မုစ္စိဿတီ’တိ တေ ပစ္စယာ အနုညာတာ၊ သော ဒါနိ တွံ ကုသီတော ဝိဟရန္တော န တံ ပိဏ္ဍံ အပစာယိဿသိ၊ အာရဒ္ဓဝီရိယဿေဝ ဟိ ပိဏ္ဍပါတာပစာယနံ နာမ ဟောတီ”တိ ဧဝံ **ပိဏ္ဍပါတာပစာယနံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ **မဟာမိတ္တတ္ထေရဿ** ဝိယ။

ထေရော ကိရ ကဿကလေဏေ နာမ ပဋိဝသတိ။ တဿေဝ ဂေါစရဂါမေ ဧကာ မဟာဥပါသိကာ ထေရံ ပုတ္တံ ကတွာ ပဋိဇဂ္ဂတိ။ သာ ဧကဒိဝသံ အရညံ ဂစ္ဆန္တီ ဓီတရံ အာဟ “အမ္မ အသုကသ္မိံ ဌာနေ ပုရာဏတဏ္ဍုလာ၊ အသုကသ္မိံ ခီရံ၊ အသုကသ္မိံ သပ္ပိ၊ အသုကသ္မိံ ဖာဏိတံ၊ တဝ ဘာတိကဿ အယျမိတ္တဿ အာဂတကာလေ ဘတ္တံ ပစိတွာ ခီရသပ္ပိဖာဏိတေဟိ သဒ္ဓိံ ဒေဟိ၊ တွဉ္စ ဘုဉ္ဇေယျာသိ၊ အဟံ ပန ဟိယျော ပက္ကံ ပါရိဝါသိကဘတ္တံ ကဉ္ဇိယေန ဘုတ္တာမှီ”တိ။ ဒိဝါ ကိံ ဘုဉ္ဇိဿသိ အမ္မာတိ။ သာကပဏ္ဏံ ပက္ခိပိတွာ ကဏတဏ္ဍုလေဟိ အမ္ဗိလယာဂုံ ပစိတွာ ဌပေဟိ အမ္မာတိ။

ထေရော စီဝရံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ နီဟရန္တောဝ တံ သဒ္ဒံ သုတွာ အတ္တာနံ ဩဝဒိ “မဟာဥပါသိကာ ကိရ ကဉ္ဇိယေန ပါရိဝါသိကဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဒိဝါပိ ကဏပဏ္ဏမ္ဗိလယာဂုံ[2] ဘုဉ္ဇိဿတိ၊ တုယှံ အတ္ထာယ ပန ပုရာဏတဏ္ဍုလာဒီနိ အာစိက္ခတိ၊ တံ နိဿာယ ခေါ ပနေသာ နေဝ ခေတ္တံ န ဝတ္ထုံ န ဘတ္တံ န ဝတ္ထံ ပစ္စာသီသတိ၊ တိဿော ပန သမ္ပတ္တိယော ပတ္ထယမာနာ ဒေတိ၊ တွံ ဧတိဿာ တာ သမ္ပတ္တိယော ဒါတုံ သက္ခိဿသိ, န သက္ခိဿသီတိ၊ အယံ ခေါ ပန ပိဏ္ဍပါတော တယာ သရာဂေန သဒေါသေန သမောဟေန န သက္ကာ ဂဏှိတု”န္တိ[3] ပတ္တံ ထဝိကာယ ပက္ခိပိတွာ ဂဏ္ဌိကံ မုဉ္စိတွာ နိဝတ္တိတွာ ကဿကလေဏမေဝ ဂန္တွာ ပတ္တံ ဟေဋ္ဌာမဉ္စေ, စီဝရံ စီဝရဝံသေ ဌပေတွာ

၁-သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓ (က) ၂-သာကပဏ္ဏမ္ဗိလယာဂုံ (သီ၊ သျာ) ၃-ဘုဉ္ဇိတုန္တိ (က)

“arahattaṁ apāpuṇitvā na nikkhamissāmī”ti vīriyaṁ adhiṭṭhahitvā nisīdi. Dīgharattaṁ appamatto hutvā nivutthabhikkhu vipassanaṁ vaḍḍhetvā purebhattameva arahattaṁ patvā vikasamānamiva[1] padumaṁ mahākhīṇāsavo sitaṁ karontova nikkhami. Leṇadvāre rukkhamhi adhivatthā devatā—

> Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
> Yassa te āsavā khīṇā, dakkhiṇeyyosi mārisāti—

udānaṁ udānetvā “bhante piṇḍāya paviṭṭhānaṁ tumhādisānaṁ arahantānaṁ bhikkhaṁ datvā mahallakitthiyo dukkhā muccissantī”ti āha. Thero uṭṭhahitvā dvāraṁ vivaritvā kālaṁ olokento “pātoyevā”ti ñatvā pattacīvaraṁ ādāya gāmaṁ pāvisi.

Dārikāpi bhattaṁ sampādetvā “idāni me bhātā āgamissati, idāni āgamissatī”ti dvāraṁ olokayamānā nisīdi. Sā there gharadvāraṁ sampatte pattaṁ gahetvā sappiphāṇitayojitassa khīrapiṇḍapātassa pūretvā hatthe ṭhapesi. Thero “sukhaṁ hotū”ti anumodanaṁ katvā pakkāmi. Sāpi taṁ olokayamānāva aṭṭhāsi. Therassa hi tadā ativiya parisuddho chavivaṇṇo ahosi, vippasannāni indriyāni, mukhaṁ bandhanā muttatālapakkaṁ viya ativiya virocittha.

Mahā-upāsikā araññato āgantvā “kiṁ amma bhātiko te āgato”ti pucchi. Sā sabbaṁ taṁ pavattiṁ ārocesi. Upāsikā “ajja me puttassa pabbajitakiccaṁ matthakaṁ pattan”ti ñatvā “abhiramati te amma bhātā Buddhasāsane, na ukkaṇṭhatī”ti āha.

“Mahantaṁ kho panetaṁ Satthudāyajjaṁ, yadidaṁ satta ariyadhanāni nāma, taṁ na sakkā kusītena gahetuṁ. Yathā hi vippaṭipannaṁ puttaṁ mātāpitaro ‘ayaṁ amhākaṁ aputto’ti paribāhiraṁ karonti, so tesaṁ accayena dāyajjaṁ na labhati, evaṁ kusītopi idaṁ ariyadhanadāyajjaṁ na labhati, āraddhavīriyova labhatī”ti **dāyajjamahattaṁ paccavekkhatopi** uppajjati.

1. Vikasitamiva (Ka)

“အရဟတ္တံ အပါပုဏိတွာ န နိက္ခမိဿာမီ”တိ ဝီရိယံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ နိသီဒိ။ ဒီဃရတ္တံ အပ္ပမတ္တော ဟုတွာ နိဝုတ္ထဘိက္ခု ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ပုရေဘတ္တမေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ ဝိကသမာနမိဝ[၁] ပဒုမံ မဟာခီဏာသဝေါ သိတံ ကရောန္တောဝ နိက္ခမိ။ လေဏဒွါရေ ရုက္ခမှိ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ—

> နမော တေ ပုရိသာဇည၊ နမော တေ ပုရိသုတ္တမ။
> ယဿ တေ အာသဝါ ခီဏာ၊ ဒက္ခိဏေယျောသိ မာရိသာတိ—

ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ “ဘန္တေ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌာနံ တုမှာဒိသာနံ အရဟန္တာနံ ဘိက္ခံ ဒတွာ မဟလ္လကိတ္ထိယော ဒုက္ခာ မုစ္စိဿန္တီ”တိ အာဟ။ ထေရော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ ကာလံ ဩလောကေန္တော “ပါတောယေဝါ”တိ ဉတွာ ပတ္တစီဝရံ အာဒါယ ဂါမံ ပါဝိသိ။

ဒါရိကာပိ ဘတ္တံ သမ္ပာဒေတွာ “ဣဒါနိ မေ ဘာတာ အာဂမိဿတိ၊ ဣဒါနိ အာဂမိဿတီ”တိ ဒွါရံ ဩလောကယမာနာ နိသီဒိ။ သာ ထေရေ ဃရဒွါရံ သမ္ပတ္တေ ပတ္တံ ဂဟေတွာ သပ္ပိဖာဏိတယောဇိတဿ ခီရပိဏ္ဍပါတဿ ပူရေတွာ ဟတ္ထေ ဌပေသိ။ ထေရော “သုခံ ဟောတူ”တိ အနုမောဒနံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သာပိ တံ ဩလောကယမာနာဝ အဋ္ဌာသိ။ ထေရဿ ဟိ တဒါ အတိဝိယ ပရိသုဒ္ဓေါ ဆဝိဝဏ္ဏော အဟောသိ၊ ဝိပ္ပသန္နာနိ ဣန္ဒြိယာနိ၊ မုခံ ဗန္ဓနာ မုတ္တတာလပက္ကံ ဝိယ အတိဝိယ ဝိရောစိတ္ထ။

မဟာဥပါသိကာ အရညတော အာဂန္တွာ “ကိံ အမ္မ ဘာတိကော တေ အာဂတော”တိ ပုစ္ဆိ။ သာ သဗ္ဗံ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ ဥပါသိကာ “အဇ္ဇ မေ ပုတ္တဿ ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ မတ္ထကံ ပတ္တ”န္တိ ဉတွာ “အဘိရမတိ တေ အမ္မ ဘာတာ ဗုဒ္ဓသာသနေ, န ဥက္ကဏ္ဌတီ”တိ အာဟ။

“မဟန္တံ ခေါ ပနေတံ သတ္ထုဒါယဇ္ဇံ, ယဒိဒံ သတ္တ အရိယဓနာနိ နာမ၊ တံ န သက္ကာ ကုသီတေန ဂဟေတုံ။ ယထာ ဟိ ဝိပ္ပဋိပန္နံ ပုတ္တံ မာတာပိတရော ‘အယံ အမှာကံ အပုတ္တော’တိ ပရိဗာဟိရံ ကရောန္တိ၊ သော တေသံ အစ္စယေန ဒါယဇ္ဇံ န လဘတိ၊ ဧဝံ ကုသီတောပိ ဣဒံ အရိယဓနဒါယဇ္ဇံ န လဘတိ၊ အာရဒ္ဓဝီရိယောဝ လဘတီ”တိ **ဒါယဇ္ဇမဟတ္တံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၁-ဝိကသိတမိဝ (က)

"Mahā kho pana te Satthā, Satthuno hi te mātukucchismiṁ paṭisandhiggahaṇakālepi abhinikkhamanepi abhisambodhiyampi dhammacakkappavattanayamakapāṭihāriyadevorohana-āyusaṅkhāravossajjanesupi parinibbānakālepi dasasahassilokadhātu akampittha, yuttaṁ nu kho te evarūpassa Satthu sāsane pabbajitvā kusītena bhavitun"ti evaṁ **Satthumahattaṁ paccavekkhatopi** uppajjati.

"Jātiyāpi tvaṁ idāni na lāmakajātiko, asambhinnāya mahāsammatapaveṇiyā āgata-ukkākarājavaṁse jātosi, Suddhodanamahārājassa ca Mahāmāyādeviyā ca nattā, Rāhulabhaddassa kaniṭṭho, tayā nāma evarūpena Jinaputtena hutvā na yuttaṁ kusītena viharitun"ti evaṁ **jātimahattaṁ paccavekkhatopi** uppajjati.

"Sāriputtamoggallānā ceva asīti mahāsāvakā ca vīriyeneva lokuttaradhammaṁ paṭivijjhiṁsu, tvaṁ pana etesaṁ sabrahmacārīnaṁ maggaṁ paṭipajjasi, na paṭipajjasī"ti evaṁ **sabrahmacārimahattaṁ paccavekkhatopi** uppajjati.

Kucchiṁ pūretvā ṭhita-ajagarasadise vissaṭṭhakāyikacetasikavīriye kusītapuggale parivajjentassāpi, āraddhavīriye pahitatte puggale sevantassāpi ṭhānanisajjādīsu vīriyuppādanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Ekādasa dhammā **pītisambojjhaṅgassa** uppādāya saṁvattanti—Buddhānussati dhamma, saṁgha, sīla, cāga, devatānussati upasamānussati lūkhapuggalaparivajjanatā siniddhapuggalasevanatā pasādanīyasuttantapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti.

Buddhaguṇe anussarantassāpi hi yāva upacārā sakalasarīraṁ pharamāno pītisambojjhaṅgo uppajjati, dhammasaṁghaguṇe anussarantassāpi, dīgharattaṁ akhaṇḍaṁ katvā rakkhitaṁ catupārisuddhisīlaṁ paccavekkhantassāpi, gihino dasasīlapañcasīlāni paccavekkhantassāpi, dubbhikkhabhayādīsu paṇītaṁ bhojanaṁ sabrahmacārīnaṁ datvā "evaṁ nāma adamhā"ti cāgaṁ paccavekkhantassāpi, gihinopi evarūpe kāle sīlavantānaṁ dinnadānaṁ paccavekkhantassāpi, yehi guṇehi samannāgatā devattaṁ pattā, tathārūpānaṁ attani atthitaṁ paccavekkhantassāpi, samāpattiyā vikkhambhitā kilesā saṭṭhipi sattatipi

"မဟာ ခေါ ပန တေ သတ္ထာ၊ သတ္ထုနော ဟိ တေ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏကာလေပိ အဘိနိက္ခမနေပိ အဘိသမ္ဗောဓိယမ္ပိ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန-ယမကပါဋိဟာရိယဒေဝေါရောဟနအာယုသင်္ခါရဝေါဿဇ္ဇနေသုပိ ပရိနိဗ္ဗာန-ကာလေပိ ဒသသဟဿိလောကဓာတု အကမ္ပိတ္ထ၊ ယုတ္တံ နု ခေါ တေ ဧဝရူပဿ သတ္ထု သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကုသီတေန ဘဝိတု"န္တိ ဧဝံ **သတ္ထုမဟတ္တံ ပစ္စဝေက္ခ-တောပိ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

"ဇာတိယာပိ တွံ ဣဒါနိ န လာမကဇာတိကော၊ အသမ္ဘိန္နာယ မဟာသမ္မတ-ပဝေဏိယာ အာဂတဥက္ကာကရာဇဝံသေ ဇာတောသိ၊ သုဒ္ဓေါဒနမဟာ-ရာဇဿ စ မဟာမာယာဒေဝိယာ စ နတ္တာ, ရာဟုလဘဒ္ဒဿ ကနိဋ္ဌော၊ တယာ နာမ ဧဝရူပေန ဇိနပုတ္တေန ဟုတွာ န ယုတ္တံ ကုသီတေန ဝိဟရိတု"န္တိ ဧဝံ **ဇာတိမဟတ္တံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

"သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာ စေဝ အသီတိ မဟာသာဝကာ စ ဝီရိယေနေဝ လောကုတ္တရဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိံသု၊ တွံ ပန ဧတေသံ သဗြဟ္မစာရီနံ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇသိ, န ပဋိပဇ္ဇသီ''တိ ဧဝံ **သဗြဟ္မစာရိမဟတ္တံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

ကုစ္ဆိံ ပူရေတွာ ဌိတအဇဂရသဒိသေ ဝိဿဋ္ဌကာယိကစေတသိကဝီရိယေ ကုသီတပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇေန္တဿာပိ, အာရဒ္ဓဝီရိယေ ပဟိတတ္တေ ပုဂ္ဂလေ သေဝန္တဿာပိ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဝီရိယုပ္ပါဒနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရိ ဟောတိ။

ဧကာဒသ ဓမ္မာ **ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ** ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ—ဗုဒ္ဓါနုဿတိ ဓမ္မ၊ သံဃ၊ သီလ၊ စာဂ၊ ဒေဝတာနုဿတိ ဥပသမာနုဿတိ လူခပုဂ္ဂလ-ပရိဝဇ္ဇနတာ သိနိဒ္ဓပုဂ္ဂလသေဝနတာ ပသာဒနီယသုတ္တန္တပစ္စဝေက္ခဏတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။

ဗုဒ္ဓဂုဏေ အနုဿရန္တဿာပိ ဟိ ယာဝ ဥပစာရာ သကလသရီရံ ဖရမာနော ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဓမ္မသံဃဂုဏေ အနုဿရန္တဿာပိ၊ ဒီဃရတ္တံ အခဏ္ဍံ ကတွာ ရက္ခိတံ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ဂိဟိနော ဒသသီလပဉ္စသီလာနိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ၊ ဒုဗ္ဘိက္ခဘယာဒီသု ပဏီတံ ဘောဇနံ သဗြဟ္မစာရီနံ ဒတွာ "ဧဝံ နာမ အဒမှာ"တိ စာဂံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ဂိဟိနောပိ ဧဝရူပေ ကာလေ သီလဝန္တာနံ ဒိန္နဒါနံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ၊ ယေဟိ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတာ ဒေဝတ္တံ ပတ္တာ၊ တထာရူပါနံ အတ္တနိ အတ္ထိတံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ၊ သမာပတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘိတာ ကိလေသာ သဋ္ဌိပိ သတ္တတိပိ

vassāni na samudācarantīti paccavekkhantassāpi, cetiyadassanabodhidassanatheradassanesu asakkaccakiriyāya saṁsūcitalūkhabhāve[1] Buddhādīsu pasādasinehābhāvena gadrabhapiṭṭharajasadise lūkhapuggale parivajjentassāpi, Buddhādīsu pasādabahule muducitte siniddhapuggale sevantassāpi, ratanattayaguṇaparidīpake pasādanīye suttante paccavekkhantassāpi, ṭhānanisajjādīsu pīti-uppādanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Satta dhammā **passaddhisambojjhaṅgassa** uppādāya saṁvattanti—paṇītabhojanasevanatā utusukhasevanatā iriyāpathasukhasevanatā majjhattapayogatā sāraddhakāyapuggalaparivajjanatā passaddhakāyapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Paṇītaṁ hi siniddhaṁ bhojanaṁ bhuñjantassāpi, sītuṇhesu utūsu ṭhānādīsu ca iriyāpathesu sappāyaṁ utuñca iriyāpathañca sevantassāpi passaddhi uppajjati. Yo pana mahāpurisajātiko sabba-utu-iriyāpathakkhamova hoti, na taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Yassa sabhāgavisabhāgatā atthi, tasseva visabhāge utu-iriyāpathe vajjetvā sabhāge sevantassa uppajjati. Majjhattapayogo vuccati attano ca parassa ca kammassakatapaccavekkhaṇā. Iminā majjhattapayogena uppajjati. Yo leḍḍudaṇḍādīhi paraṁ viheṭhayamānova vicarati, evarūpaṁ sāraddhakāyapuggalaṁ parivajjentassāpi, saṁyatapādapāṇiṁ passaddhakāyaṁ puggalaṁ sevantassāpi, ṭhānanisajjādīsu passaddhi-uppādanatthāya ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Dasa dhammā[2] **samādhisambojjhaṅgassa** uppādāya saṁvattanti—vatthuvisadakiriyatā indriyasamattapaṭipādanatā nimittakusalatā samaye cittassa paggaṇhanatā samaye cittassa niggaṇhanatā samaye sampahaṁsanatā samaye ajjhupekkhanatā asamāhitapuggalaparivajjanatā samāhitapuggalasevanatā tadadhimuttatāti[3]. Tattha **vatthuvisadakiriyatā** ca **indriyasamattapaṭipādanatā** ca vuttanayeneva veditabbā.

---

1. Saṁsappitalūkhabhāve (Syā)
2. Ekādasa dhammā (Sī, Syā, Ka, Dī-Ṭṭha 2. 383; Ma-Ṭṭha 1. 301 piṭṭhesu)
3. Jhānavimokkhapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti (Dī-Ṭṭha 2. 383; Ma-Ṭṭha 1. 301 piṭṭhesu)

ဝဿာနိ န သမုဒါစရန္တီတိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ၊ စေတိယဒဿနဗောဓိဒဿန-ထေရဒဿနေသု အသက္ကစ္စကိရိယာယ သံသူစိတလူခဘာဝေ[1] ဗုဒ္ဓါဒီသု ပသာဒသိနေဟာဘာဝေန ဂဒြဘပိဋ္ဌရဇသဒိသေ လူခပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇေန္တဿာပိ၊ ဗုဒ္ဓါဒီသု ပသာဒဗဟုလေ မုဒုစိတ္တေ သိနိဒ္ဓပုဂ္ဂလေ သေဝန္တဿာပိ၊ ရတနတ္တယဂုဏပရိဒီပကေ ပသာဒနီယေ သုတ္တန္တေ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ပီတိဥပ္ပါဒနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတိ။

သတ္တ ဓမ္မာ **ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ** ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ—ပဏီတဘောဇနသေဝနတာ ဥတုသုခသေဝနတာ ဣရိယာပထသေဝနတာ မဇ္ဈတ္တပယောဂတာ သာရဒ္ဓကာယပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ ပဿဒ္ဓကာယပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။

ပဏီတံ ဟိ သိနိဒ္ဓံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇန္တဿာပိ, သီတုဏှေသု ဥတူသု ဌာနာဒီသု စ ဣရိယာပထေသု သပ္ပါယံ ဥတုဉ္စ ဣရိယာပထဉ္စ သေဝန္တဿာပိ ပဿဒ္ဓိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယော ပန မဟာပုရိသဇာတိကော သဗ္ဗဥတုဣရိယာပထက္ခမောဝ ဟောတိ၊ န တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ယဿ သဘာဂဝိသဘာဂတာ အတ္ထိ၊ တဿေဝ ဝိသဘာဂေ ဥတုဣရိယာပထေ ဝဇ္ဇေတွာ သဘာဂေ သေဝန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မဇ္ဈတ္တပယောဂေါ ဝုစ္စတိ အတ္တနော စ ပရဿ စ ကမ္မဿကတ-ပစ္စဝေက္ခဏာ။ ဣမိနာ မဇ္ဈတ္တပယောဂေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယော လေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ ပရံ ဝိဟေဌယမာနောဝ ဝိစရတိ၊ ဧဝရူပံ သာရဒ္ဓကာယပုဂ္ဂလံ ပရိဝဇ္ဇေန္တဿာပိ, သံယတပါဒပါဏိံ ပဿဒ္ဓကာယံ ပုဂ္ဂလံ သေဝန္တဿာပိ, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ပဿဒ္ဓိဥပ္ပါဒနတ္ထာယ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတိ။

ဒသ ဓမ္မာ[2] **သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ** ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ—ဝတ္ထုဝိသဒ-ကိရိယတာ ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနတာ နိမိတ္တကုသလတာ သမယေ စိတ္တဿ ပဂ္ဂဏှနတာ သမယေ စိတ္တဿ နိဂ္ဂဏှနတာ သမယေ သမ္ပဟံသနတာ သမယေ အဇ္ဈုပေက္ခနတာ အသမာဟိတပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ သမာဟိတပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ[3]။ တတ္ထ **ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယတာ** စ **ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနတာ** စ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-သံသပ္ပိတလူခဘာဝေ (သျာ) ၂-ဧကာဒသ ဓမ္မာ (သီ၊ သျာ၊ က၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၈၃၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၃၀၁-ပိဋ္ဌေသု)
၃-ဈာနဝိမောက္ခပစ္စဝေက္ခဏတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၈၃၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၃၀၁-ပိဋ္ဌေသု)

Nimittakusalatā nāma kasiṇanimittassa uggahaṇakusalatā. **Samaye cittassa paggaṇhanatā**ti yasmiṁ samaye atisithilavīriyatādīhi līnaṁ cittaṁ hoti, tasmiṁ samaye dhammavicayavīriyapītisambojjhaṅgasamuṭṭhāpanena tassa paggaṇhanaṁ. **Samaye cittassa niggaṇhanatā**ti yasmiṁ samaye accāraddhavīriyatādīhi uddhataṁ cittaṁ hoti, tasmiṁ samaye passaddhisamādhi-upekkhāsambojjhaṅgasamuṭṭhāpanena tassa niggaṇhanaṁ. **Samaye sampahaṁsanatā**ti yasmiṁ samaye cittaṁ paññāpayogamandatāya vā upasamasukhānaṁ vigamena vā nirassādaṁ hoti, tasmiṁ samaye aṭṭhasaṁvegavatthupaccavekkhaṇena saṁvejeti. **Aṭṭha saṁvegavatthūni** nāma jātijarābyādhimaraṇāni cattāri, apāyadukkhaṁ pañcamaṁ, atīte vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, anāgate vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, paccuppanne āhārapariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhanti. Ratanattayaguṇānussaraṇena ca pasādaṁ janeti, ayaṁ vuccati "samaye sampahaṁsanatā"ti.

Samaye ajjhupekkhanatā nāma yasmiṁ samaye sammāpaṭipattiṁ āgamma alīnaṁ anuddhataṁ anirassādaṁ[1] ārammaṇe samappavattaṁ samathavīthipaṭipannaṁ cittaṁ hoti, tadāssa paggahaniggaha-sampahaṁsanesu na byāpāraṁ āpajjati sārathi viya samappavattesu assesu. Ayaṁ vuccati "samaye ajjhupekkhanatā"ti. **Asamāhitapuggalaparivajjanatā** nāma upacāraṁ vā appanaṁ vā appattānaṁ vikkhittacittānaṁ puggalānaṁ ārakā parivajjanaṁ. **Samāhitapuggalasevanatā** nāma upacārena vā appanāya vā samāhitacittānaṁ sevanā bhajanā payirupāsanā. **Tadadhimuttatā** nāma ṭhānanisajjādīsu samādhi-uppādanatthameva ninnapoṇapabbhāracittatā. Evaṁ hi paṭipajjato esa uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrī hoti.

Pañca dhammā **upekkhāsambojjhaṅgassa** uppādāya saṁvattanti—sattamajjhattatā saṅkhāramajjhattatā sattasaṅkhārakelāyanapuggala-parivajjanatā sattasaṅkhāramajjhattapuggalasevanatā tadadhimuttatāti. Tattha dvīhākārehi **sattamajjhattataṁ** samuṭṭhāpeti "tvaṁ attanova kammena āgantvā attanova kammena gamissasi, esopi attano kammena āgantvā attanova kammena gamissati, tvaṁ kaṁ kelāyasī"ti evaṁ kammassakatapaccavekkhaṇena ca, "paramatthato sattoyeva natthi, so tvaṁ kaṁ kelāyasī"ti evaṁ nissattapaccavekkhaṇena ca. Dvīhevākārehi **saṅkhāramajjhattataṁ** samuṭṭhāpeti

1. Nirassādaṁ (Sī, Syā)

နိမိတ္တကုသလတာ နာမ ကသိဏနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟဏကုသလတာ။ **သမယေ စိတ္တဿ ပဂ္ဂဏှနတာ**တိ ယသ္မိံ သမယေ အတိသိထိလဝီရိယတာဒီဟိ လီနံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သမယေ ဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပနေန တဿ ပဂ္ဂဏှနံ။ **သမယေ စိတ္တဿ နိဂ္ဂဏှနတာ**တိ ယသ္မိံ သမယေ အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယတာဒီဟိ ဥဒ္ဓတံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သမယေ ပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပနေန တဿ နိဂ္ဂဏှနံ။ **သမယေ သမ္ပဟံသနတာ**တိ ယသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ ပညာပယောဂမန္ဒတာယ ဝါ ဥပသမသုခါနံ ဝိဂမေန ဝါ နိရဿာဒံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သမယေ အဋ္ဌသံဝေဂဝတ္ထုပစ္စဝေက္ခဏေန သံဝေဇေတိ။ **အဋ္ဌ သံဝေဂဝတ္ထူနိ** နာမ ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏာနိ စတ္တာရိ, အပါယဒုက္ခံ ပဉ္စမံ, အတီတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, အနာဂတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, ပစ္စုပ္ပန္နေ အာဟာရပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခန္တိ။ ရတနတ္တယဂုဏာနုဿရဏေန စ ပသာဒံ ဇနေတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ “သမယေ သမ္ပဟံသနတာ”တိ။

သမယေ အဇ္ဈုပေက္ခနတာ နာမ ယသ္မိံ သမယေ သမ္မာပဋိပတ္တိံ အာဂမ္မ အလီနံ အနုဒ္ဓတံ အနိရဿာဒံ[၁] အာရမ္မဏေ သမပ္ပဝတ္တံ သမထဝီထိပဋိပန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တဒါဿ ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟသမ္ပဟံသနေသု န ဗျာပါရံ အာပဇ္ဇတိ သာရထိ ဝိယ သမပ္ပဝတ္တေသု အဿေသု။ အယံ ဝုစ္စတိ “သမယေ အဇ္ဈုပေက္ခနတာ”တိ။ **အသမာဟိတပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ** နာမ ဥပစာရံ ဝါ အပ္ပနံ ဝါ အပ္ပတ္တာနံ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တာနံ ပုဂ္ဂလာနံ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇနံ။ **သမာဟိတပုဂ္ဂလသေဝနတာ** နာမ ဥပစာရေန ဝါ အပ္ပနာယ ဝါ သမာဟိတစိတ္တာနံ သေဝနာ ဘဇနာ ပယိရုပါသနာ။ **တဒဓိမုတ္တတာ** နာမ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု သမာဓိဥပ္ပါဒနတ္ထမေဝ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တတာ။ ဧဝံ ဟိ ပဋိပဇ္ဇတော ဧသ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတိ။

ပဉ္စ ဓမ္မာ **ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ** ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ—သတ္တမဇ္ဈတ္တတာ သင်္ခါရမဇ္ဈတ္တတာ သတ္တသင်္ခါရကေလာယနပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ သတ္တသင်္ခါရမဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ တတ္ထ ဒွီဟာကာရေဟိ **သတ္တမဇ္ဈတ္တတံ** သမုဋ္ဌာပေတိ “တွံ အတ္တနောဝ ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနောဝ ကမ္မေန ဂမိဿသိ၊ ဧသောပိ အတ္တနော ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနောဝ ကမ္မေန ဂမိဿတိ၊ တွံ ကံ ကေလာယသီ”တိ ဧဝံ ကမ္မဿကတပစ္စဝေက္ခဏေန စ, “ပရမတ္ထတော သတ္တောယေဝ နတ္ထိ၊ သော တွံ ကံ ကေလာယသီ”တိ ဧဝံ နိဿတ္တပစ္စဝေက္ခဏေန စ။ ဒွီဟေဝါကာရေဟိ **သင်္ခါရမဇ္ဈတ္တတံ** သမုဋ္ဌာပေတိ

၁-နိရဿာဒံ (သီ၊ သျာ)

“idaṁ cīvaraṁ anupubbena vaṇṇavikāratañceva jiṇṇabhāvañca upagantvā pādapuñchanacoḷakaṁ hutvā yaṭṭhikoṭiyā chaḍḍanīyaṁ bhavissati, sace panassa sāmiko bhaveyya, nāyaṁ evaṁ vinassituṁ dadeyyā”ti evaṁ assāmikabhāvapaccavekkhaṇena ca, “anaddhaniyaṁ idaṁ tāvakālikan”ti evaṁ tāvakālikabhāvapaccavekkhaṇena ca. Yathā ca cīvare, evaṁ pattādīsupi yojanā kātabbā.

Sattasaṅkhārakelāyanapuggalaparivajjanatāti ettha yo puggalo gihi vā attano puttadhītādike, pabbajito vā attano antevāsikasamānupajjhāyakādike mamāyati, sahatthāva nesaṁ kesacchedanasūcikammacīvaradhovanarajanapattapacanādīni karoti, muhuttampi apassanto “asuko sāmaṇero kuhiṁ, asuko daharo kuhin”ti bhantamigo viya ito cito ca āloketi, aññena kesacchedanādīnaṁ atthāya “muhuttaṁ tāva asukaṁ pesethā”ti yāciyamānopi “amhepi taṁ attano kammaṁ na kārema, tumhe naṁ gahetvā kilamessathā”ti na deti, ayaṁ **sattakelāyano** nāma. Yo pana cīvarapattathālakakattarayaṭṭhi-ādīni mamāyati, aññassa hatthena parāmasitumpi na deti, tāvakālikaṁ yācitopi “mayampi imaṁ dhanāyantā na paribhuñjāma, tumhākaṁ kiṁ dassāmā”ti vadati, ayaṁ **saṅkhārakelāyano** nāma. Yo pana tesu dvīsupi vatthūsu majjhatto udāsino, ayaṁ **sattasaṅkhāramajjhatto** nāma. Iti ayaṁ upekkhāsambojjhaṅgo evarūpaṁ sattasaṅkhārakelāyanapuggalaṁ ārakā parivajjentassāpi, sattasaṅkhāramajjhattapuggalaṁ sevantassāpi, ṭhānanisajjādīsu taduppādanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūri hoti.

Asubhanimittanti uddhumātakādibhedā dasa asubhārammaṇā dhammā. **Yonisomanasikārabahulīkāro**ti ettha pana yonisomanasikāro nāma upāyamanasikāro pathamanasikāro uppādakamanasikāro. Apica cha dhammā kāmacchandassa pahānāya saṁvattanti—asubhanimittassa uggaho, asubhabhāvanānuyogo, indriyesu guttadvāratā, bhojane mattaññutā, kalyāṇamittatā, sappāyakathāti.

Dasavidhañhi asubhanimittaṁ uggaṇhantassāpi kāmacchando pahīyati, bhāventassāpi, indriyesu guttadvārassāpi, catunnaṁ pañcannaṁ ālopānaṁ

“ဣဒံ စီဝရံ အနုပုဗ္ဗေန ဝဏ္ဏဝိကာရတဉ္စေဝ ဇိဏ္ဏဘာဝဉ္စ ဥပဂန္တွာ ပါဒပုဉ္ဆနစောဠကံ ဟုတွာ ယဋ္ဌိကောဋိယာ ဆဍ္ဍနီယံ ဘဝိဿတိ၊ သစေ ပနဿ သာမိကော ဘဝေယျ၊ နာယံ ဧဝံ ဝိနဿိတုံ ဒဒေယျာ”တိ ဧဝံ အဿာမိကဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန စ, “အနဒ္ဓနိယံ ဣဒံ တာဝကာလိက”န္တိ ဧဝံ တာဝကာလိကဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန စ။ ယထာ စ စီဝရေ၊ ဧဝံ ပတ္တာဒီသုပိ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

သတ္တသင်္ခါရကေလာယနပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာတိ ဧတ္ထ ယော ပုဂ္ဂလော ဂိဟိ ဝါ အတ္တနော ပုတ္တဓီတာဒိကေ, ပဗ္ဗဇိတော ဝါ အတ္တနော အန္တေဝါသိကသမာနုပဇ္ဈာယကာဒိကေ မမာယတိ၊ သဟတ္ထာဝ နေသံ ကေသစ္ဆေဒနသူစိကမ္မစီဝရဓောဝနရဇနပတ္တပစနာဒီနိ ကရောတိ၊ မုဟုတ္တမ္ပိ အပဿန္တော “အသုကော သာမဏေရော ကုဟိံ, အသုကော ဒဟရော ကုဟိ”န္တိ ဘန္တမိဂေါ ဝိယ ဣတော စိတော စ အာလောကေတိ၊ အညေန ကေသစ္ဆေဒနာဒီနံ အတ္ထာယ “မုဟုတ္တံ တာဝ အသုကံ ပေသေထာ”တိ ယာစိယမာနောပိ “အမှေပိ တံ အတ္တနော ကမ္မံ န ကာရေမ၊ တုမှေ နံ ဂဟေတွာ ကိလမေဿထာ”တိ န ဒေတိ၊ အယံ **သတ္တကေလာယနော** နာမ။ ယော ပန စီဝရပတ္တထာလကကတ္တရယဋ္ဌိအာဒီနိ မမာယတိ၊ အညဿ ဟတ္ထေန ပရာမသိတုမ္ပိ န ဒေတိ၊ တာဝကာလိကံ ယာစိတောပိ “မယမ္ပိ ဣမံ ဓနာယန္တာ န ပရိဘုဉ္ဇာမ၊ တုမှာကံ ကိံ ဒဿာမာ”တိ ဝဒတိ၊ အယံ **သင်္ခါရကေလာယနော** နာမ။ ယော ပန တေသု ဒွီသုပိ ဝတ္ထူသု မဇ္ဈတ္တော ဥဒါသိနော၊ အယံ **သတ္တသင်္ခါရမဇ္ဈတ္တော** နာမ။ ဣတိ အယံ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဧဝရူပံ သတ္တသင်္ခါရကေလာယနပုဂ္ဂလံ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇေန္တဿာပိ, သတ္တသင်္ခါရမဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂလံ သေဝန္တဿာပိ, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု တဒုပ္ပါဒနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရိ ဟောတိ။

အသုဘနိမိတ္တန္တိ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဘေဒါ ဒသ အသုဘာရမ္မဏာ ဓမ္မာ။ **ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော**တိ ဧတ္ထ ပန ယောနိသောမနသိကာရော နာမ ဥပါယမနသိကာရော ပထမနသိကာရော ဥပ္ပါဒကမနသိကာရော။ အပိစ ဆ ဓမ္မာ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ—အသုဘနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟော, အသုဘဘာဝနာနုယောဂေါ, ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ, ဘောဇနေ မတ္တညုတာ, ကလျာဏမိတ္တတာ, သပ္ပါယကထာတိ။

ဒသဝိဓဉှိ အသုဘနိမိတ္တံ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ၊ ဘာဝေန္တဿာပိ, ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရဿာပိ, စတုန္နံ ပဉ္စန္နံ အာလောပါနံ

okāse sati udakaṁ pivitvā yāpanasīlatāya bhojane mattaññunopi. Tenetaṁ vuttaṁ—

> "Cattāro pañca ālope, abhutvā udakaṁ pive.
> Alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno"ti[1].

Asubhakammikatissattherasadise asubhabhāvanārate kalyāṇamitte sevantassāpi kāmacchando pahīyati, ṭhānanisajjādīsu dasa-asubhanimittāya sappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ "cha dhammā kāmacchandassa pahānāya saṁvattantī"ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa kāmacchandassa arahattamaggena āyatiṁ anuppādo hoti.

Mettā cetovimuttīti ettha mettāti vutte appanāpi upacāropi vaṭṭati, cetovimuttīti appanāyeva. Yonisomanasikāro vuttalakkhaṇova. Apica cha dhammā **byāpādassa** pahānāya saṁvattanti—mettānimittassa uggaho mettābhāvanānuyogo kammassakatāpaccavekkhaṇatā paṭisaṅkhānabahulatā kalyāṇamittatā sappāyakathāti.

Odissaka-anodissakadisāpharaṇānañhi aññataravasena mettaṁ uggaṇhantassāpi byāpādo pahīyati, tathā odhiso-anodhisodisāpharaṇavasena mettaṁ bhāventassāpi, "tvaṁ etassa kuddho kiṁ karissasi, kimassa sīlādīni nāsetuṁ sakkhissasi, nanu tvaṁ attano kammena āgantvā attano kammeneva gamissasi, parassa kkujjhanaṁ nāma vītaccikaṅgāratatta-ayasalākagūthādīni gahetvā paraṁ paharitukāmatāsadisaṁ hoti[2]. Esopi tava kuddhokiṁ karissati, kiṁ tesīlādīni vināsetuṁ sakkhissati, esa attano kammena āgantvā attano kammeneva gamissati, appaṭicchitapaheṇakaṁ[3] viya paṭivātaṁ khittarajomuṭṭhi viya ca etassevesa kodho matthake patissatī"ti evaṁ attano ca parassa ca kammassakataṁ paccavekkhatopi, ubhayakammassakataṁ paccavekkhitvā paṭisaṅkhāne ṭhitassāpi, Assaguttattherasadise mettābhāvanārate kalyāṇamitte sevantassāpi byāpādo pahīyati, ṭhānanisajjādīsu mettānissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ "cha dhammā byāpādassa pahānāya

1. Khu 2. 343 piṭṭhe Theragāthāyaṁ.
2. Hoti, paṭivātaṁ khittarajova (Ka)
3. Appaṭicchitapahāraṇakaṁ (Sī, Syā)

ဩကာသေ သတိ ဥဒကံ ပိဝိတွာ ယာပနသီလတာယ ဘောဇနေ မတ္တညုနောပိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ—

> “စတ္တာရော ပဉ္စ အာလောပေ၊ အဘုတွာ ဥဒကံ ပိဝေ။
> အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော”တိ[၁]။

အသုဘကမ္မိကတိဿတ္ထေရသဒိသေ အသုဘဘာဝနာရတေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဒသအသုဘနိမိတ္တာယ သပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနဿ ကာမစ္ဆန္ဒဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ။

မေတ္တာ စေတောဝိမုတ္တီတိ ဧတ္ထ မေတ္တာတိ ဝုတ္တေ အပ္ပနာပိ ဥပစာရောပိ ဝဋ္ဋတိ၊ စေတောဝိမုတ္တီတိ အပ္ပနာယေဝ။ ယောနိသောမနသိကာရော ဝုတ္တလက္ခဏောဝ။ အပိစ ဆ ဓမ္မာ **ဗျာပါဒဿ** ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ—မေတ္တာနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟော မေတ္တာဘာဝနာနုယောဂေါ ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏတာ ပဋိသင်္ခါနဗဟုလတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။

ဩဒိဿကအနောဒိဿကဒိသာဖရဏာနဉှိ အညတရဝသေန မေတ္တံ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ၊ တထာ ဩဓိသောအနောဓိသောဒိသာဖရဏဝသေန မေတ္တံ ဘာဝေန္တဿာပိ၊ “တွံ ဧတဿ ကုဒ္ဓေါ ကိံ ကရိဿသိ၊ ကိမဿ သီလာဒီနိ နာသေတုံ သက္ခိဿသိ၊ နနု တွံ အတ္တနော ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မေနေဝ ဂမိဿသိ၊ ပရဿ ကုဇ္ဈနံ နာမ ဝီတစ္စိကင်္ဂါရတတ္တအယသလာကဂူထာဒီနိ ဂဟေတွာ ပရံ ပဟရိတုကာမတာသဒိသံ ဟောတိ[၂]။ ဧသောပိ တဝ ကုဒ္ဓေါ ကိံ ကရိဿတိ၊ ကိံ တေ သီလာဒီနိ ဝိနာသေတုံ သက္ခိဿတိ၊ ဧသ အတ္တနော ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မေနေဝ ဂမိဿတိ၊ အပ္ပဋိစ္ဆိတပဟေဏကံ[၃] ဝိယ ပဋိဝါတံ ခိတ္တရဇောမုဋ္ဌိ ဝိယ စ ဧတဿေဝေသ ကောဓော မတ္ထကေ ပတိဿတီ”တိ ဧဝံ အတ္တနော စ ပရဿ စ ကမ္မဿကတံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ၊ ဥဘယကမ္မဿကတံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပဋိသင်္ခါနေ ဌိတဿာပိ, အဿဂုတ္တတ္ထေရသဒိသေ မေတ္တာဘာဝနာရတေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု မေတ္တာနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယ

၁-ခု ၂-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ ထေရဂါထာယံ။
၂-ဟောတိ၊ ပဋိဝါတံ ခိတ္တရဇောဝ (က)
၃-အပ္ပဋိစ္ဆိတပဟာရဏကံ (သီ၊ သျာ)

saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa byāpādassa anāgāmimaggena āyatiṁ anuppādo hoti.

Atthi bhikkhave aratīti-ādi vuttatthameva. Api ca cha dhammā **thinamiddhassa** pahānāya saṁvattanti—atibhojane nimittaggāho iriyāpathasamparivattanatā ālokasaññāmanasikāro abbhokāsavāso kalyāṇamittatā sappāyakathāti.

Āharahatthaka bhuttavamitaka tatravaṭṭaka alaṁsāṭaka kāka māsakabhojanaṁ bhuñjitvā rattiṭṭhānadivāṭṭhāne nisinnassa hi samaṇadhammaṁ karoto thinamiddhaṁ mahāhatthī viya ottharantaṁ āgacchati, catupañca-ālopa-okāsaṁ[1] pana ṭhapetvā pānīyaṁ pivitvā yāpanasīlassa bhikkhuno taṁ na hotīti evaṁ atibhojane nimittaṁ gaṇhantassapi thinamiddhaṁ pahīyati. Yasmiṁ iriyāpathe thinamiddhaṁ okkamati, tato aññaṁ parivattentassāpi, rattiṁ candālokadīpāloka-ukkāloke divā sūriyālokaṁ manasikarontassāpi, abbhokāse vasantassāpi, Mahākassapattherasadise pahīnathinamiddhe kalyāṇamitte sevantassāpi thinamiddhaṁ pahīyati, ṭhānanisajjādīsu dhutaṅganissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā thinamiddhassa pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa thinamiddhassa arahattamaggena āyatiṁ anuppādo hoti.

Atthi bhikkhave cetaso vūpasamoti-ādīni vuttatthāneva. Apica cha dhammā **uddhaccakukkuccassa** pahānāya saṁvattanti—bahussutatā paripucchakatā vinaye pakataññutā vuddhasevitatā kalyāṇamittatā sappāyakathāti.

Bāhusaccenapi hi ekaṁ vā dve vā tayo vā cattāro vā pañca vā nikāye Pāḷivasena ca atthavasena ca uggaṇhantassāpi uddhaccakukkuccaṁ pahīyati, kappiyākappiyaparipucchābahulassāpi, vinayapaññattiyaṁ[2] ciṇṇavasībhāvatāya pakataññunopi, vuddhe mahallakatthere upasaṅkamantassāpi, Upālittherasadise vinayadhare kalyāṇamitte sevantassāpi uddhaccakukkuccaṁ pahīyati, ṭhānanisajjādīsu kappiyākappiyanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā uddhaccakukkuccassa pahānāya saṁvattantī”ti.

1. Catupañca-ālopakoṭṭhāsaṁ (Ka) 2. Vinayapakatiyaṁ (Ka)

သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနဿ ဗျာပါဒဿ အနာဂါမိမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ။

အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အရတီတိအာဒိ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ အပိ စ ဆ ဓမ္မာ **ထိနမိဒ္ဓဿ** ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ—အတိဘောဇနေ နိမိတ္တဂ္ဂါဟော ဣရိယာပထသမ္ပရိဝတ္တနတာ အာလောကသညာမနသိကာရော အဗ္ဘောကာသဝါသော ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပာယကထာတိ။

အာဟရဟတ္ထက ဘုတ္တဝမိတက တတြဝဋ္ဋက အလံသာဋက ကာက မာသကဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နဿ ဟိ သမဏဓမ္မံ ကရောတော ထိနမိဒ္ဓံ မဟာဟတ္ထီ ဝိယ ဩတ္ထရန္တံ အာဂစ္ဆတိ၊ စတုပဉ္စအာလောပဩကာသံ[1] ပန ဌပေတွာ ပါနီယံ ပိဝိတွာ ယာပနသီလဿ ဘိက္ခုနော တံ န ဟောတီတိ ဧဝံ အတိဘောဇနေ နိမိတ္တံ ဂဏှန္တဿာပိ ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ။ ယသ္မိံ ဣရိယာပထေ ထိနမိဒ္ဓံ ဩက္ကမတိ၊ တတော အညံ ပရိဝတ္တေန္တဿာပိ, ရတ္တိံ စန္ဒာလောကဒီပါလောကဥက္ကာလောကေ ဒိဝါ သူရိယာလောကံ မနသိကရောန္တဿာပိ, အဗ္ဘောကာသေ ဝသန္တဿာပိ, မဟာကဿပတ္ထေရသဒိသေ ပဟီနထိနမိဒ္ဓေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဓုတင်္ဂနိဿိတသပ္ပာယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ထိနမိဒ္ဓဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနဿ ထိနမိဒ္ဓဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ။

အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ စေတသော ဝူပသမောတိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ အပိစ ဆ ဓမ္မာ **ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ** ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ—ဗဟုဿုတတာ ပရိပုစ္ဆကတာ ဝိနယေ ပကတညုတာ ဝုဍ္ဎသေဝိတတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပာယကထာတိ။

ဗာဟုသစ္စေနပိ ဟိ ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ တယော ဝါ စတ္တာရော ဝါ ပဉ္စ ဝါ နိကာယေ ပါဠိဝသေန စ အတ္ထဝသေန စ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ပဟီယတိ၊ ကပ္ပိယာကပ္ပိယပရိပုစ္ဆာဗဟုလဿာပိ, ဝိနယပညတ္တိယံ[2] စိဏ္ဏဝသီဘာဝတာယ ပကတညုနောပိ, ဝုဍ္ဎေ မဟလ္လကတ္ထေရေ ဥပသင်္ကမန္တဿာပိ, ဥပါလိတ္ထေရသဒိသေ ဝိနယဓရေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ကပ္ပိယာကပ္ပိယနိဿိတသပ္ပာယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။

၁-စတုပဉ္စအာလောပကောဋ္ဌာသံ (က) ၂-ဝိနယပကတိယံ (က)

Imehi pana chahi dhammehi pahīne uddhaccakukkucce uddhaccassa arahattamaggena, kukkuccassa anāgāmimaggena āyatiṁ anuppādo hotīti.

Kusalākusalā dhammāti-ādīnipi vuttatthāneva. Apica cha dhammā **vicikicchāya** pahānāya saṁvattanti—bahussutatā paripucchakatā vinaye pakataññutā adhimokkhabahulatā kalyāṇamittatā sappāyakathāti.

Bāhusaccenapi hi ekaṁ vā -pa- pañca vā nikāye Pāḷivasena ca atthavasena ca uggaṇhantassāpi vicikicchā pahīyati, tīṇi ratanāni ārabbha paripucchābahulassāpi, vinaye ciṇṇavasībhāvassāpi, tīsu ratanesu okappaniyasaddhāsaṅkhāta-adhimokkhabahulassāpi, saddhādhimutte Vakkalittherasadise kalyāṇamitte sevantassāpi vicikicchā pahīyati, ṭhānanisajjādīsu tiṇṇaṁ ratanānaṁ guṇanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ "cha dhammā vicikicchāya pahānāya saṁvattantī"ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnāya vicikicchāya sotāpattimaggena āyatiṁ anuppādo hoti. Iti Bhagavā imasmiṁ sutte desanaṁ tīhi bhavehi nivattetvā[1] arahattena kūṭaṁ gaṇhi. Desanāpariyosāne pañcasatā bhikkhū arahattaṁ pāpuṇiṁsu.

2. Pariyāyasuttavaṇṇanā

233. Dutiye **sambahulā**ti vinayapariyāyena tayo janā sambahulāti vuccanti, tato paraṁ saṁgho. Suttantapariyāyena tayo tayo eva, tato uddhaṁ sambahulā. Idha suttantapariyāyena sambahulāti veditabbā. **Piṇḍāya pavisiṁsū**ti piṇḍāya paviṭṭhā. Te pana na tāva paviṭṭhā, "pavisissāmā"ti nikkhantattā pana pavisiṁsūti vuttā. Yathā kiṁ? Yathā "gāmaṁ gamissāmī"ti nikkhantapuriso taṁ gāmaṁ apattopi "kahaṁ itthannāmo"ti vutte "gāmaṁ gato"ti vuccati, evaṁ. **Paribbājakānaṁ ārāmo**ti Jetavanassa avidūre aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ ārāmo atthi, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Samaṇo āvuso**ti āvuso tumhākaṁ Satthā samaṇo Gotamo.

Mayampi kho āvuso sāvakānaṁ evaṁ dhammaṁ desemāti titthiyānaṁ samaye "pañca nīvaraṇā pahātabbā, satta bojjhaṅgā bhāvetabbā"ti etaṁ

1. Ṭhānehi vinivattetvā (Sī, Syā)

ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနေ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စေ ဥဒ္ဓစ္စဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန, ကုက္ကုစ္စဿ အနာဂါမိမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ။

ကုသလာကုသလာ ဓမ္မာတိအာဒီနိပိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ အပိစ ဆ ဓမ္မာ **ဝိစိကိစ္ဆာယ** ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ—ဗဟုဿုတတာ ပရိပုစ္ဆကတာ ဝိနယေ ပကတညုတာ အဓိမောက္ခဗဟုလတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပာယကထာတိ။

ဗာဟုသစ္စေနပိ ဟိ ဧကံ ဝါ။ပ။ ပဉ္စ ဝါ နိကာယေ ပါဠိဝသေန စ အတ္ထဝသေန စ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟီယတိ၊ တီဏိ ရတနာနိ အာရဗ္ဘ ပရိပုစ္ဆာဗဟုလဿာပိ, ဝိနယေ စိဏ္ဏဝသီဘာဝဿာပိ, တီသု ရတနေသု ဩကပ္ပနိယသဒ္ဓါသင်္ခါတအဓိမောက္ခဗဟုလဿာပိ, သဒ္ဓါဓိမုတ္တေ ဝက္ကလိတ္ထေရသဒိသေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု တိဏ္ဏံ ရတနာနံ ဂုဏနိဿိတသပ္ပာယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဆ ဓမ္မာ ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ"တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနာယ ဝိစိကိစ္ဆာယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဒေသနံ တီဟိ ဘဝေဟိ နိဝတ္တေတွာ[၁] အရဟတ္တေန ကူဋံ ဂဏှိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။

၂-ပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၃။ ဒုတိယေ **သမ္ဗဟုလာ**တိ ဝိနယပရိယာယေန တယော ဇနာ သမ္ဗဟုလာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တတော ပရံ သံဃော။ သုတ္တန္တပရိယာယေန တယော တယော ဧဝ၊ တတော ဥဒ္ဓံ သမ္ဗဟုလာ။ ဣဓ သုတ္တန္တပရိယာယေန သမ္ဗဟုလာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိံသူ**တိ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌာ။ တေ ပန န တာဝ ပဝိဋ္ဌာ၊ "ပဝိသိဿာမာ"တိ နိက္ခန္တတ္တာ ပန ပဝိသိံသူတိ ဝုတ္တာ။ ယထာ ကိံ? ယထာ "ဂါမံ ဂမိဿာမီ"တိ နိက္ခန္တပုရိသော တံ ဂါမံ အပတ္တောပိ "ကဟံ ဣတ္ထန္နာမော"တိ ဝုတ္တေ "ဂါမံ ဂတော"တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ။ **ပရိဗ္ဗာဇကာနံ အာရာမော**တိ ဇေတဝနဿ အဝိဒူရေ အညတိတ္ထိယာနံ ပရိဗ္ဗာဇကာနံ အာရာမော အတ္ထိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **သမဏော အာဝုသော**တိ အာဝုသော တုမှာကံ သတ္ထာ သမဏော ဂေါတမော။

မယမ္ပိ ခေါ အာဝုသော သာဝကာနံ ဧဝံ ဓမ္မံ ဒေသေမာတိ တိတ္ထိယာနံ သမယေ "ပဉ္စ နီဝရဏာ ပဟာတဗ္ဗာ, သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဘာဝေတဗ္ဗာ"တိ ဧတံ

၁-ဌာနေဟိ ဝိနိဝတ္တေတွာ (သီ၊ သျာ)

natthi. Te pana ārāmaṁ gantvā parisapariyante ṭhatvā aññaṁ olokentā viya aññavihitakā viya hutvā Bhagavato dhammadesanaṁ suṇanti. Tato "samaṇo Gotamo 'idaṁ pajahatha idaṁ bhāvethā'ti vadatī"ti sallakkhetvā attano ārāmaṁ gantvā ārāmamajjhe āsanaṁ paññāpetvā upaṭṭhāyaka-upaṭṭhāyikāhi parivutā sīsaṁ ukkhipitvā kāyaṁ unnāmetvā[1] attano sayambhūñāṇena paṭividdhākāraṁ dassentā "pañca nīvaraṇā nāma pahātabbā, satta bojjhaṅgā nāma bhāvetabbā"ti kathenti.

Idha no āvusoti ettha **idhā**ti imasmiṁ paññāpane. **Ko viseso**ti kiṁ adhikaṁ. **Ko adhippayāso**ti ko adhikappayogo. **Kiṁ nānākaraṇa**nti kiṁ nānattaṁ. **Dhammadesanāya vā dhammadesanan**ti yadidaṁ samaṇassa vā Gotamassa dhammadesanāya saddhiṁ amhākaṁ dhammadesanaṁ, amhākaṁ vā dhammadesanāya saddhiṁ samaṇassa Gotamassa dhammadesanaṁ ārabbha nānākaraṇaṁ vucceyya, taṁ kinnāmāti vadanti. Dutiyapadepi eseva nayo.

Neva abhinandiṁsūti "evamevan"ti na sampaṭicchiṁsu. **Nappaṭikkosiṁsū**ti "nayidaṁ evan"ti na paṭisedhiṁsu. Kiṁ pana te pahontā evaṁ akaṁsu, udāhu appahontāti? Pahontā. Na hi te ettakaṁ kathaṁ kathetuṁ na sakkonti "āvuso tumhākaṁ samaye pañca nīvaraṇā pahātabbā nāma natthi, satta bojjhaṅgā bhāvetabbā nāma natthī"ti. Evaṁ pana tesaṁ ahosi "atthi no etaṁ kathāpābhataṁ, mayaṁ etaṁ Satthu ārocessāma, atha no Satthā madhuradhammadesanaṁ desessatī"ti.

Pariyāyoti kāraṇaṁ. **Na ceva sampāyissantī**ti sampādetvā kathetuṁ na sakkhissanti. **Uttariñca vighātan**ti asampāyanato uttarimpi dukkhaṁ āpajjissanti. Sampādetvā kathetuṁ asakkontānaṁ hi dukkhaṁ uppajjati. **Yathā taṁ bhikkhave avisayasmin**ti ettha **ta**nti nipātamattaṁ, **yathā**ti kāraṇavacanaṁ, yasmā avisaye pañho pucchitoti attho. **Sadevake**ti saha devehi sadevake. **Samārakā**dīsupi eseva nayo. Evaṁ tīṇi ṭhānāni loke pakkhipitvā dve pajāyāti pañcahipi sattalokameva pariyādiyitvā etasmiṁ sadevakādibhede

1. Paṇāmetvā (Sī), upaṇāmetvā (Syā)

နတ္ထိ။ တေ ပန အာရာမံ ဂန္တွာ ပရိသပရိယန္တေ ဌတွာ အညံ ဩလောကေန္တာ ဝိယ အညဝိဟိတကာ ဝိယ ဟုတွာ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ သုဏန္တိ။ တတော “သမဏော ဂေါတမော ‘ဣဒံ ပဇဟထ ဣဒံ ဘာဝေထာ’တိ ဝဒတီ”တိ သလ္လက္ခေတွာ အတ္တနော အာရာမံ ဂန္တွာ အာရာမမဇ္ဈေ အာသနံ ပညာပေတွာ ဥပဋ္ဌာယကဥပဋ္ဌာယိကာဟိ ပရိဝုတာ သီသံ ဥက္ခိပိတွာ ကာယံ ဥန္နာမေတွာ[1] အတ္တနော သယမ္ဘုဉာဏေန ပဋိဝိဒ္ဓါကာရံ ဒဿေန္တာ “ပဉ္စ နီဝရဏာ နာမ ပဟာတဗ္ဗာ, သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ နာမ ဘာဝေတဗ္ဗာ”တိ ကထေန္တိ။

ဣဓ နော အာဝုသောတိ ဧတ္ထ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ ပညာပနေ။ **ကော ဝိသေသော**တိ ကိံ အဓိကံ။ **ကော အဓိပ္ပယာသော**တိ ကော အဓိကပ္ပယောဂေါ။ **ကိံ နာနာကရဏ**န္တိ ကိံ နာနတ္တံ။ **ဓမ္မဒေသနာယ ဝါ ဓမ္မဒေသန**န္တိ ယဒိဒံ သမဏဿ ဝါ ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနာယ သဒ္ဓိံ အမှာကံ ဓမ္မဒေသနံ, အမှာကံ ဝါ ဓမ္မဒေသနာယ သဒ္ဓိံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနံ အာရဗ္ဘ နာနာကရဏံ ဝုစ္စေယျ၊ တံ ကိန္နာမာတိ ဝဒန္တိ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။

နေဝ အဘိနန္ဒိံသူတိ “ဧဝမေဝ”န္တိ န သမ္ပဋိစ္ဆိံသု။ **နပ္ပဋိက္ကောသိံသူ**တိ “နယိဒံ ဧဝ”န္တိ န ပဋိသေဓိံသု။ ကိံ ပန တေ ပဟောန္တာ ဧဝံ အကံသု၊ ဥဒါဟု အပ္ပဟောန္တာတိ? ပဟောန္တာ။ န ဟိ တေ ဧတ္တကံ ကထံ ကထေတုံ န သက္ကောန္တိ “အာဝုသော တုမှာကံ သမယေ ပဉ္စ နီဝရဏာ ပဟာတဗ္ဗာ နာမ နတ္ထိ၊ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဘာဝေတဗ္ဗာ နာမ နတ္ထီ”တိ။ ဧဝံ ပန တေသံ အဟောသိ “အတ္ထိ နော ဧတံ ကထာပါဘတံ၊ မယံ ဧတံ သတ္ထု အာရောစေဿာမ၊ အထ နော သတ္ထာ မဓုရဓမ္မဒေသနံ ဒေသေဿတီ”တိ။

ပရိယာယောတိ ကာရဏံ။ **န စေဝ သမ္ပာယိဿန္တီ**တိ သမ္ပာဒေတွာ ကထေတုံ န သက္ခိဿန္တိ။ **ဥတ္တရိဉ္စ ဝိဃာတ**န္တိ အသမ္ပာယနတော ဥတ္တရိမ္ပိ ဒုက္ခံ အာပဇ္ဇိဿန္တိ။ သမ္ပာဒေတွာ ကထေတုံ အသက္ကောန္တာနံ ဟိ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ယထာ တံ ဘိက္ခဝေ အဝိသယသ္မိ**န္တိ ဧတ္ထ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ၊ **ယထာ**တိ ကာရဏဝစနံ၊ ယသ္မာ အဝိသယေ ပဉှော ပုစ္ဆိတောတိ အတ္ထော။ **သဒေဝကေ**တိ သဟ ဒေဝေဟိ သဒေဝကေ။ **သမာရကာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ တီဏိ ဌာနာနိ လောကေ ပက္ခိပိတွာ ဒွေ ပဇာယာတိ ပဉ္စဟိပိ သတ္တလောကမေဝ ပရိယာဒိယိတွာ ဧတသ္မိံ သဒေဝကာဒိဘေဒေ

၁-ပဏာမေတွာ (သီ)၊ ဥပဏာမေတွာ (သျာ)

loke devaṁ vā manussaṁ vā na samanupassāmīti dīpeti. **Ito vā pana sutvā**ti ito vā pana mama sāsanato sutvā. Ito sutvā hi Tathāgato[1] Tathāgatasāvakopi ārādheyya, paritoseyya, aññathā ārādhanā nāma natthīti dasseti.

Idāni attano tesaṁ pañhānaṁ veyyākaraṇena cittārādhanaṁ dassento **katamo ca bhikkhave pariyāyo**ti-ādimāha. Tattha **ajjhattaṁ kāmacchando**ti attano pañcakkhandhe ārabbha uppannachandarāgo. **Bahiddhā kāmacchando**ti paresaṁ pañcakkhandhe ārabbha uppannachandarāgo. **Uddesaṁ gacchatī**ti gaṇanaṁ gacchati. **Ajjhattaṁ byāpādo**ti attano hatthapādādīsu uppannapaṭigho. **Bahiddhā byāpādo**ti paresaṁ tesu uppannapaṭigho. **Ajjhattaṁ dhammesu vicikicchā**ti attano khandhesu vimati. **Bahiddhā dhammesu vicikicchā**ti bahiddhā aṭṭhasu ṭhānesu mahāvicikicchā. **Ajjhattaṁ dhammesu satī**ti ajjhattike saṅkhāre pariggaṇhantassa uppannā sati. **Bahiddhā dhammesu satī**ti bahiddhā saṅkhāre pariggaṇhantassa uppannā sati. **Dhammavicayasambojjhaṅgepi** eseva nayo.

Kāyikanti caṅkamaṁ adhiṭṭhahantassa uppannavīriyaṁ. **Cetasikan**ti "na tāvāhaṁ imaṁ pallaṅkaṁ bhindissāmi, yāva me anupādāya āsavehi cittaṁ vimuccissatī"ti evaṁ kāyapayogaṁ vinā uppannavīriyaṁ. **Kāyappassaddhī**ti tiṇṇaṁ khandhānaṁ darathapassaddhi. **Cittappassaddhī**ti viññāṇakkhandhassa darathapassaddhi. **Upekkhāsambojjhaṅge** satisambojjhaṅgasadisova vinicchayo.

Imasmiṁ sutte missakasambojjhaṅgā kathitā. Etesu hi ajjhattadhammesu sati, pavicayo, upekkhāti ime attano khandhārammaṇattā lokiyāva honti, tathā maggaṁ apattaṁ kāyikavīriyaṁ. Avitakka-avicārā pana pītisamādhī kiñcāpi rūpāvacarā honti, rūpāvacare[2] pana bojjhaṅgā na labbhantīti lokuttarāva honti. Ye ca therā brahmavihāravipassanāpādakajjhānādīsu bojjhaṅge uddharanti, tesaṁ matena rūpāvacarāpi arūpāvacarāpi honti. Bojjhaṅgesu hi arūpāvacare pītiyeva ekantena na labbhati, sesā cha missakāva hontīti. Desanāpariyosāne keci bhikkhū sotāpannā jātā, keci sakadāgāmī, keci anāgāmī, keci arahantoti.

---

1. Atathāgatopi (Sī), Tathāgatopi (Syā) 2. Arūpāvacare (Sī, Syā)

လောကေ ဒေဝံ ဝါ မနုဿံ ဝါ န သမနုပဿာမီတိ ဒီပေတိ။ **ဣတော ဝါ ပန သုတွာ**တိ ဣတော ဝါ ပန မမ သာသနတော သုတွာ။ ဣတော သုတွာ ဟိ တထာဂတော[၁] တထာဂတသာဝကောပိ အာရာဓေယျ၊ ပရိတောသေယျ၊ အညထာ အာရာဓနာ နာမ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။

ဣဒါနိ အတ္တနော တေသံ ပဉှာနံ ဝေယျာကရဏေန စိတ္တာရာဓနံ ဒဿေန္တော **ကတမော စ ဘိက္ခဝေ ပရိယာယော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဇ္ဈတ္တံ ကာမစ္ဆန္ဒော**တိ အတ္တနော ပဉ္စက္ခန္ဓေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နဆန္ဒရာဂေါ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ကာမစ္ဆန္ဒော**တိ ပရေသံ ပဉ္စက္ခန္ဓေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နဆန္ဒရာဂေါ။ **ဥဒ္ဒေသံ ဂစ္ဆတီ**တိ ဂဏနံ ဂစ္ဆတိ။ **အဇ္ဈတ္တံ ဗျာပါဒေါ**တိ အတ္တနော ဟတ္ထပါဒါဒီသု ဥပ္ပန္နပဋိဃော။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဗျာပါဒေါ**တိ ပရေသံ တေသု ဥပ္ပန္နပဋိဃော။ **အဇ္ဈတ္တံ ဓမ္မေသု ဝိစိကိစ္ဆာ**တိ အတ္တနော ခန္ဓေသု ဝိမတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဓမ္မေသု ဝိစိကိစ္ဆာ**တိ ဗဟိဒ္ဓါ အဋ္ဌသု ဌာနေသု မဟာဝိစိကိစ္ဆာ။ **အဇ္ဈတ္တံ ဓမ္မေသု သတီ**တိ အဇ္ဈတ္တိကေ သင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တဿ ဥပ္ပန္နာ သတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဓမ္မေသု သတီ**တိ ဗဟိဒ္ဓါ သင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တဿ ဥပ္ပန္နာ သတိ။ **ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေပိ** ဧသေဝ နယော။

ကာယိကန္တိ စင်္ကမံ အဓိဋ္ဌဟန္တဿ ဥပ္ပန္နဝီရိယံ။ **စေတသိက**န္တိ "န တာဝါဟံ ဣမံ ပလ္လင်္ကံ ဘိန္ဒိဿာမိ၊ ယာဝ မေ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိဿတီ"တိ ဧဝံ ကာယပယောဂံ ဝိနာ ဥပ္ပန္နဝီရိယံ။ **ကာယပ္ပဿဒ္ဓီ**တိ တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ ဒရထပဿဒ္ဓိ။ **စိတ္တပ္ပဿဒ္ဓီ**တိ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ဒရထပဿဒ္ဓိ။ **ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေ** သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသဒိသောဝ ဝိနိစ္ဆယော။

ဣမသ္မိံ သုတ္တေ မိဿကသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ကထိတာ။ ဧတေသု ဟိ အဇ္ဈတ္တဓမ္မေသု သတိ, ပဝိစယော, ဥပေက္ခာတိ ဣမေ အတ္တနော ခန္ဓာရမ္မဏတ္တာ လောကိယာဝ ဟောန္တိ၊ တထာ မဂ္ဂံ အပတ္တံ ကာယိကဝီရိယံ။ အဝိတက္ကအဝိစာရာ ပန ပီတိသမာဓီ ကိဉ္စာပိ ရူပါဝစရာ ဟောန္တိ၊ ရူပါဝစရေ[၂] ပန ဗောဇ္ဈင်္ဂါ န လဗ္ဘန္တီတိ လောကုတ္တရာဝ ဟောန္တိ။ ယေ စ ထေရာ ဗြဟ္မဝိဟာရဝိပဿနာပါဒကဇ္ဈာနာဒီသု ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဥဒ္ဓရန္တိ၊ တေသံ မတေန ရူပါဝစရာပိ အရူပါဝစရာပိ ဟောန္တိ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု ဟိ အရူပါဝစရေ ပီတိယေဝ ဧကန္တေန န လဗ္ဘတိ၊ သေသာ ဆ မိဿကာဝ ဟောန္တီတိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ကေစိ ဘိက္ခူ သောတာပန္နာ ဇာတာ၊ ကေစိ သကဒါဂါမီ၊ ကေစိ အနာဂါမီ၊ ကေစိ အရဟန္တောတိ။

၁-အတထာဂတောပိ (သီ)၊ တထာဂတောပိ (သျာ) ၂-အရူပါဝစရေ (သီ၊ သျာ)

3. Aggisuttavaṇṇanā

234. Tatiye **satiṁ ca khvāhaṁ bhikkhave sabbatthikaṁ vadāmī**ti loṇadhūpanaṁ viya sabbakammikāmaccaṁ viya ca sabbattha icchitabbaṁ vadāmīti attho. Yathā hi loṇadhūpanaṁ sabbabyañjanesupi nivisati, yathā ca sabbakammiko amacco yodhakammampi karoti mantakammampi[1] paṭihārakammampīti sabbakiccāni sādheti, evaṁ uddhatassa cittassa niggaṇhanaṁ, līnassa paggaṇhananti sabbametaṁ satiyā ijjhati, na sakkā vinā satiyā etaṁ sampādetuṁ, tasmā evamāha. Imasmiṁ sutte pubbabhāgavipassanā bojjhaṅgāva kathitā.

4. Mettāsahagatasutta[2] vaṇṇanā

235. Catutthe **mettāsahagatena cetasā**ti-ādi sabbaṁ sabbākārena Visuddhimagge[3] vitthāritameva. **Mayampi kho āvuso sāvakānaṁ evaṁ dhammaṁ desemā**ti idampi te purimanayeneva Satthu dhammadesanaṁ sutvā vadanti. Titthiyānañhi samaye pañcanīvaraṇappahānaṁ vā mettādibrahmavihārabhāvanā vā natthi. **Kiṁgatikā hotī**ti kiṁnipphatti hoti. **Kiṁparamā**ti kiṁuttamā. **Kiṁphalā**ti kiṁānisaṁsā. **Kiṁpariyosānā**ti kiṁniṭṭhā. **Mettāsahagata**nti mettāya sahagataṁ saṁsaṭṭhaṁ sampayuttaṁ. Eseva nayo sabbattha. **Vivekanissitā**dīni vuttatthāneva.

Appaṭikūlanti duvidhaṁ appaṭikūlaṁ satta-appaṭikūlañca saṅkhāra-appaṭikūlañca. Tasmiṁ appaṭikūle iṭṭhe vatthusminti attho. **Paṭikūlasaññī**ti aniṭṭhasaññī. Kathaṁ panettha[4] evaṁ viharati? Asubhapharaṇaṁ vā aniccanti manasikāraṁ vā karonto. Vuttañhetaṁ paṭisambhidāyaṁ "kathaṁ appaṭikūle paṭikūlasaññī viharati. Iṭṭhasmiṁ vatthusmiṁ asubhāya vā pharati, aniccato vā upasaṁharatī"ti[5]. Paṭikūle pana aniṭṭhe vatthusmiṁ mettāpharaṇaṁ vā dhātumanasikāraṁ vā karonto **appaṭikūlasaññī viharati** nāma. Yathāha "kathaṁ paṭikūle appaṭikūlasaññī viharati. Aniṭṭhasmiṁ vatthusmiṁ mettāya vā pharati, dhātuto vā upasaṁharatī"ti[5]. Ubhayamissakapadesupi eseva nayo. Appaṭikūlappaṭikūlesu hi tadeva asubhapharaṇaṁ vā aniccanti

1. Mantikammampi (Sī, Syā)
2. Haliddavasanasutta (Visuddhi 1. 317 piṭṭhe.)
3. Visuddhi 1. 287 piṭṭhe.
4. Panesa (Sī), panetaṁ (Syā)
5. Khu 9. 390 piṭṭhe.

၃-အဂ္ဂိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၄။ တတိယေ **သတိံ စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမီ**တိ လောဏဓူပနံ ဝိယ သဗ္ဗကမ္မိကာမစ္စံ ဝိယ စ သဗ္ဗတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ ယထာ ဟိ လောဏဓူပနံ သဗ္ဗဗျဉ္ဇနေသုပိ နိဝိသတိ၊ ယထာ စ သဗ္ဗကမ္မိကော အမစ္စော ယောဓကမ္မမ္ပိ ကရောတိ မန္တကမ္မမ္ပိ[၁] ပဋိဟာရကမ္မမ္ပီတိ သဗ္ဗကိစ္စာနိ သာဓေတိ၊ ဧဝံ ဥဒ္ဓတဿ စိတ္တဿ နိဂ္ဂဏှနံ, လီနဿ ပဂ္ဂဏှနန္တိ သဗ္ဗမေတံ သတိယာ ဣဇ္ဈတိ၊ န သက္ကာ ဝိနာ သတိယာ ဧတံ သမ္ပာဒေတုံ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါဝ ကထိတာ။

၄-မေတ္တာသဟဂတသုတ္တ[၂]ဝဏ္ဏနာ

၂၃၅။ စတုတ္ထေ **မေတ္တာသဟဂတေန စေတသာ**တိအာဒိ သဗ္ဗံ သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၃] ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ **မယမ္ပိ ခေါ အာဝုသော သာဝကာနံ ဧဝံ ဓမ္မံ ဒေသေမာ**တိ ဣဒမ္ပိ တေ ပုရိမနယေနေဝ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ဝဒန္တိ။ တိတ္ထိယာနဉ္ဟိ သမယေ ပဉ္စနီဝရဏပ္ပဟာနံ ဝါ မေတ္တာဒိဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနာ ဝါ နတ္ထိ။ **ကိံဂတိကာ ဟောတီ**တိ ကိံနိပ္ဖတ္တိ ဟောတိ။ **ကိံပရမာ**တိ ကိံဥတ္တမာ။ **ကိံဖလာ**တိ ကိံအာနိသံသာ။ **ကိံပရိယောသာနာ**တိ ကိံနိဋ္ဌာ။ **မေတ္တာသဟဂတ**န္တိ မေတ္တာယ သဟဂတံ သံသဋ္ဌံ သမ္ပယုတ္တံ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **ဝိဝေကနိဿိတာ**ဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။

အပ္ပဋိကူလန္တိ ဒုဝိဓံ အပ္ပဋိကူလံ သတ္တအပ္ပဋိကူလဉ္စ သင်္ခါရအပ္ပဋိကူလဉ္စ။ တသ္မိံ အပ္ပဋိကူလေ ဣဋ္ဌေ ဝတ္ထုသ္မိန္တိ အတ္ထော။ **ပဋိကူလသညီ**တိ အနိဋ္ဌသညီ။ ကထံ ပနေတ္ထ[၄] ဧဝံ ဝိဟရတိ? အသုဘဖရဏံ ဝါ အနိစ္စန္တိ မနသိကာရံ ဝါ ကရောန္တော။ ဝုတ္တဉှေတံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ “ကထံ အပ္ပဋိကူလေ ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ။ ဣဋ္ဌသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ အသုဘာယ ဝါ ဖရတိ၊ အနိစ္စတော ဝါ ဥပသံဟရတီ”တိ[၅]။ ပဋိကူလေ ပန အနိဋ္ဌေ ဝတ္ထုသ္မိံ မေတ္တာဖရဏံ ဝါ ဓာတုမနသိကာရံ ဝါ ကရောန္တော **အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ** နာမ။ ယထာဟ “ကထံ ပဋိကူလေ အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ။ အနိဋ္ဌသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ မေတ္တာယ ဝါ ဖရတိ၊ ဓာတုတော ဝါ ဥပသံဟရတီ”တိ[၅]။ ဥဘယမိဿကပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အပ္ပဋိကူလပ္ပဋိကူလေသု ဟိ တဒေဝ အသုဘဖရဏံ ဝါ အနိစ္စန္တိ

၁-မန္တိကမ္မမ္ပိ (သီ၊ သျာ)
၂-ဟလိဒ္ဒဝသနသုတ္တ (ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၁၇-ပိဋ္ဌေ။)
၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၈၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ပနေသ (သီ)၊ ပနေတံ (သျာ)
၅-ခု ၉-၃၉၀-ပိဋ္ဌေ။

manasikāraṁ vā karonto **paṭikūlasaññī viharati** nāma. Paṭikūlāpaṭikūlesu ca tadeva mettāpharaṇaṁ vā dhātumanasikāraṁ vā karonto **appaṭikūlasaññī viharati** nāma. “Cakkhunā rūpaṁ disvā neva sumano hotī”ti-ādinā[1] nayena vuttaṁ pana chaḷaṅgupekkhaṁ pavattayamāno “appaṭikūle ca paṭikūle ca[2] tadubhayaṁ abhinivajjetvā upekkhako tattha viharati sato sampajāno”ti veditabbo.

Ettāvatā ca imassa bhikkhuno mettāya tikacatukkajjhānaṁ nibbattetvā tadeva pādakaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pattassa saha vipassanāya maggasambojjhaṅgānaṁ ariyiddhiyā ca dassitattā desanā vinivaṭṭetabbā siyā. Idaṁ pana mettājhānaṁ pādakaṁ katvā saṅkhāre sammasantopi yo arahattaṁ pāpuṇituṁ na sakkoti, yasmā tassa arahattaparamā mettā na hoti. Yaṁparamā pana hoti, taṁ dassetabbaṁ. Tasmā tassa dassanatthaṁ ayaṁ desanā āraddhā. Parato **sabbaso vā pana rūpasaññānaṁ samatikkamā**ti-ādīsupi iminā nayena puna desanārambhapayojanaṁ veditabbaṁ.

Subhaparamanti subhaniṭṭhaṁ subhakoṭikaṁ subhanipphattiṁ. **Idhapaññassā**ti idheva paññā assa, nayimaṁ lokaṁ atikkamatīti idhapañño, tassa idhapaññassa, lokiyapaññassāti attho. **Uttarivimuttiṁ appaṭivijjhato**ti lokuttaradhammaṁ appaṭivijjhantassa. Yo pana paṭivijjhituṁ sakkoti, tassa arahattaparamāva mettā hotīti attho. **Karuṇā**dīsupi eseva nayo.

Kasmā panetāsaṁ mettādīnaṁ subhaparamāditā vuttā Bhagavatāti? Sabhāgavasena tassa tassa upanissayattā. Mettāvihārissa hi sattā appaṭikūlā honti, athassa appaṭikūlaparicayā appaṭikūlesu parisuddhavaṇṇesu nīlādīsu cittaṁ upasaṁharato appakasireneva tattha cittaṁ pakkhandati, iti mettā subhavimokkhassa upanissayo hoti, na tato paraṁ, tasmā **subhaparamā**ti vuttā.

Karuṇāvihārissa uṇhābhighātādirūpanimittaṁ sattadukkhaṁ samanupassantassa karuṇāya pavattisambhavato rūpe ādīnavo parivodito[3]

1. Khu 9. 390 piṭṭhe. 2. Appaṭikūle paṭikūle vā (Sī, Syā) 3. Paricito (Ka)

မနသိကာရံ ဝါ ကရောန္တော **ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ** နာမ။ ပဋိကူလာ-ပဋိကူလေသု စ တဒေဝ မေတ္တာဖရဏံ ဝါ ဓာတုမနသိကာရံ ဝါ ကရောန္တော **အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ** နာမ။ “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ နေဝ သုမနော ဟောတီ”တိအာဒိနာ[1] နယေန ဝုတ္တံ ပန ဆဠင်္ဂုပေက္ခံ ပဝတ္တယမာနော “အပ္ပဋိ-ကူလေ စ ပဋိကူလေ စ[2] တဒုဘယံ အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ ဥပေက္ခကော တတ္ထ ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္တာဝတာ စ ဣမဿ ဘိက္ခုနော မေတ္တာယ တိကစတုက္ကဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တဒေဝ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တဿ သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အရိယိဒ္ဓိယာ စ ဒဿိတတ္တာ ဒေသနာ ဝိနိဝဋ္ဋေတဗ္ဗာ သိယာ။ ဣဒံ ပန မေတ္တာဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တောပိ ယော အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောတိ၊ ယသ္မာ တဿ အရဟတ္တပရမာ မေတ္တာ န ဟောတိ။ ယံပရမာ ပန ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတဗ္ဗံ။ တသ္မာ တဿ ဒဿနတ္ထံ အယံ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။ ပရတော **သဗ္ဗသော ဝါ ပန ရူပသညာနံ သမတိက္ကမာ**တိအာဒီသုပိ ဣမိနာ နယေန ပုန ဒေသနာရမ္ဘ-ပယောဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သုဘပရမန္တိ သုဘနိဋ္ဌံ သုဘကောဋိကံ သုဘနိပ္ဖတ္တိံ။ **ဣဓပညဿာ**တိ ဣဓေဝ ပညာ အဿ, နယိမံ လောကံ အတိက္ကမတီတိ ဣဓပညော၊ တဿ ဣဓ-ပညဿ၊ လောကိယပညဿာတိ အတ္ထော။ **ဥတ္တရိဝိမုတ္တိံ အပ္ပဋိဝိဇ္ဈတော**တိ လောကုတ္တရဓမ္မံ အပ္ပဋိဝိဇ္ဈန္တဿ။ ယော ပန ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သက္ကောတိ၊ တဿ အရဟတ္တပရမာဝ မေတ္တာ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ကရုဏာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ကသ္မာ ပနေတာသံ မေတ္တာဒီနံ သုဘပရမာဒိတာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာတိ? သဘာဂဝသေန တဿ တဿ ဥပနိဿယတ္တာ။ မေတ္တာဝိဟာရိဿ ဟိ သတ္တာ အပ္ပဋိကူလာ ဟောန္တိ၊ အထဿ အပ္ပဋိကူလပရိစယာ အပ္ပဋိကူလေသု ပရိသုဒ္ဓဝဏ္ဏေသု နီလာဒီသု စိတ္တံ ဥပသံဟရတော အပ္ပကသိရေနေဝ တတ္ထ စိတ္တံ ပက္ခန္ဒတိ၊ ဣတိ မေတ္တာ သုဘဝိမောက္ခဿ ဥပနိဿယော ဟောတိ၊ န တတော ပရံ၊ တသ္မာ **သုဘပရမာ**တိ ဝုတ္တာ။

ကရုဏာဝိဟာရိဿ ဥဏှာဘိဃာတာဒိရူပနိမိတ္တံ သတ္တဒုက္ခံ သမနု-ပဿန္တဿ ကရုဏာယ ပဝတ္တိသမ္ဘဝတော ရူပေ အာဒီနဝေါ ပရိဝိဒိတော[3]

၁-ခု ၉-၃၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အပ္ပဋိကူလေ ပဋိကူလေ ဝါ (သီ၊ သျာ) ၃-ပရိစိတော (က)

hoti, athassa parividitarūpādīnavattā pathavīkasiṇādīsu[1] aññataraṁ ugghāṭetvā rūpanissaraṇe ākāse cittaṁ upasaṁharato appakasireneva tattha cittaṁ pakkhandati, iti karuṇā ākāsānañcāyatanassa upanissayo hoti, na tato paraṁ, tasmā **ākāsānañcāyatanaparamā**ti vuttā.

Muditāvihārissa pana tena tena pāmojjakāraṇena uppannapāmojjasattānaṁ viññāṇaṁ samanupassantassa muditāya pavattisambhavato viññāṇaggahaṇaparicitaṁ hoti, athassa anukkamādhigataṁ ākāsānañcāyatanaṁ atikkamma ākāsanimittagocare viññāṇe cittaṁ upasaṁharato appakasireneva tattha cittaṁ pakkhandati, iti muditā viññāṇañcāyatanassa upanissayo hoti, na tato paraṁ, tasmā **viññāṇañcāyatanaparamā**ti vuttā.

Upekkhāvihārissa pana "sattā sukhitā vā hontu, dukkhato vā vimuccantu, sampattasukhato vā mā vigacchantū"ti[2] ābhogābhāvato sukhadukkhādiparamatthagāhavimukhasambhavato avijjamānaggahaṇadukkhacittaṁ[3] hoti, athassa paramatthagāhato vimukhabhāvaparicitacittassa[4] paramatthato avijjamānaggahaṇadukkhacittassa[5] ca anukkamādhigataṁ viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma sambhavato avijjamāne paramatthabhūtassa viññāṇassa abhāve cittaṁ upasaṁharato appakasireneva tattha cittaṁ pakkhandati, iti upekkhā ākiñcaññāyatanassa upanissayo hoti, na tato paraṁ, tasmā **ākiñcaññāyatanaparamā**ti vuttā. Desanāpariyosāne pañcasatā bhikkhū arahattaṁ pattāti.

5. Saṅgāravasuttavaṇṇanā

236. Pañcame **pagevā**ti paṭhamaññeva. **Kāmarāgapariyuṭṭhitenā**ti kāmarāgagahitena. **Kāmarāgaparetenā**ti kāmarāgānugatena. **Nissaraṇan**ti tividhaṁ kāmarāgassa nissaraṇaṁ vikkhambhananissaraṇaṁ tadaṅganissaraṇaṁ

1. Paṭividitarūpādīnavassa catūsu pathavīkasiṇādīsu (Sī), paraviditarūpādīnaṁ catūsu pathavīkasiṇādīsu (Syā)
2. Viyujjiṁsūti (Sī, Syā)
3. Avijjamānaggahaṇena muttaṁ cittaṁ (Sī), avijjamānaggahaṇena dukkhacittaṁ (Ka)
4. Paramatthagāhavimukhabhāvato pavivittacittassa (Sī)
5. ...muttacittassa (Sī)

ဟောတိ၊ အထဿ ပရိဝိဒိတရူပါဒီနဝတ္တာ ပထဝီကသိဏာဒီသု[1] အညတရံ ဥဂ္ဃါဋေတွာ ရူပနိဿရဏေ အာကာသေ စိတ္တံ ဥပသံဟရတော အပ္ပကသိရေနေဝ တတ္ထ စိတ္တံ ပက္ခန္ဒတိ၊ ဣတိ ကရုဏာ အာကာသာနဉ္စာယတနဿ ဥပနိဿယော ဟောတိ၊ န တတော ပရံ၊ တသ္မာ **အာကာသာနဉ္စာယတနပရမာ**တိ ဝုတ္တာ။

မုဒိတာဝိဟာရိဿ ပန တေန တေန ပါမောဇ္ဇကာရဏေန ဥပ္ပန္နပါမောဇ္ဇသတ္တာနံ ဝိညာဏံ သမနုပဿန္တဿ မုဒိတာယ ပဝတ္တိသမ္ဘဝတော ဝိညာဏဂ္ဂဟဏပရိစိတံ ဟောတိ၊ အထဿ အနုက္ကမာဓိဂတံ အာကာသာနဉ္စာယတနံ အတိက္ကမ္မ အာကာသနိမိတ္တဂေါစရေ ဝိညာဏေ စိတ္တံ ဥပသံဟရတော အပ္ပကသိရေနေဝ တတ္ထ စိတ္တံ ပက္ခန္ဒတိ၊ ဣတိ မုဒိတာ ဝိညာဏဉ္စာယတနဿ ဥပနိဿယော ဟောတိ၊ န တတော ပရံ၊ တသ္မာ **ဝိညာဏဉ္စာယတနပရမာ**တိ ဝုတ္တာ။

ဥပေက္ခာဝိဟာရိဿ ပန "သတ္တာ သုခိတာ ဝါ ဟောန္တု၊ ဒုက္ခတော ဝါ ဝိမုစ္စန္တု၊ သမ္ပတ္တသုခတော ဝါ မာ ဝိဂစ္ဆန္တူ"တိ[2] အာဘောဂါဘာဝတော သုခဒုက္ခာဒိပရမတ္ထဂ္ဂါဟဝိမုခသမ္ဘဝတော အဝိဇ္ဇမာနဂ္ဂဟဏဒုက္ခစိတ္တံ[3] ဟောတိ၊ အထဿ ပရမတ္ထဂ္ဂါဟတော ဝိမုခဘာဝပရိစိတစိတ္တဿ[4] ပရမတ္ထတော အဝိဇ္ဇမာနဂ္ဂဟဏဒုက္ခစိတ္တဿ[5] စ အနုက္ကမာဓိဂတံ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ သမတိက္ကမ္မ သမ္ဘဝတော အဝိဇ္ဇမာနေ ပရမတ္ထဘူတဿ ဝိညာဏဿ အဘာဝေ စိတ္တံ ဥပသံဟရတော အပ္ပကသိရေနေဝ တတ္ထ စိတ္တံ ပက္ခန္ဒတိ၊ ဣတိ ဥပေက္ခာ အာကိဉ္စညာယတနဿ ဥပနိဿယော ဟောတိ၊ န တတော ပရံ၊ တသ္မာ **အာကိဉ္စညာယတနပရမာ**တိ ဝုတ္တာ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ အရဟတ္တံ ပတ္တာတိ။

၅-သင်္ဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၆။ ပဉ္စမေ **ပဂေဝါ**တိ ပဌမညေဝ။ **ကာမရာဂပရိယုဋ္ဌိတေနာ**တိ ကာမရာဂဂဟိတေန။ **ကာမရာဂပရေတေနာ**တိ ကာမရာဂါနုဂတေန။ **နိဿရဏန္တိ** တိဝိဓံ ကာမရာဂဿ နိဿရဏံ ဝိက္ခမ္ဘနနိဿရဏံ တဒင်္ဂနိဿရဏံ

၁-ပဋိဝိဒိတရူပါဒီနဝဿ စတူသု ပထဝီကသိဏာဒီသု (သီ)၊ ပရဝိဒိတရူပါဒီနံ စတူသု ပထဝီကသိဏာဒီသု (သျာ)
၂-ဝိယုဇ္ဇိံသူတိ (သီ၊ သျာ)
၃-အဝိဇ္ဇမာနဂ္ဂဟဏေန မုတ္တံ စိတ္တံ (သီ)၊ အဝိဇ္ဇမာနဂ္ဂဟဏေန ဒုက္ခစိတ္တံ (က)
၄-ပရမတ္ထဂ္ဂါဟဝိမုခဘာဝတော ပဝိဝိတ္တစိတ္တဿ (သီ)
၅-....မုတ္တစိတ္တဿ (သီ)

samucchedanissaraṇanti. Tattha asubhe paṭhamajjhānaṁ vikkhambhananissaraṇaṁ nāma, vipassanā tadaṅganissaraṇaṁ nāma, arahattamaggo samucchedanissaraṇaṁ nāma. Taṁ tividhampi nappajānātīti attho. **Attatthampī**ti-ādīsu arahattasaṅkhāto attano attho attattho nāma, paccayadāyakānaṁ attho parattho nāma, sveva duvidhopi ubhayattho nāma. Iminā nayena sabbavāresu attho veditabbo.

Ayaṁ pana viseso—**byāpādassa nissaraṇan**ti-ādīsu hi dveva nissaraṇāni vikkhambhananissaraṇañca samucchedanissaraṇañca. Tattha byāpādassa tāva mettāya paṭhamajjhānaṁ vikkhambhananissaraṇaṁ, anāgāmimaggo samucchedanissaraṇaṁ. Thinamiddhassa ālokasaññā vikkhambhananissaraṇaṁ, arahattamaggo samucchedanissaraṇaṁ. Uddhaccakukkuccassa yo koci samatho vikkhambhananissaraṇaṁ, uddhaccassa panettha arahattamaggo, kukkuccassa anāgāmimaggo samucchedanissaraṇaṁ. Vicikicchāya dhammavavatthānaṁ vikkhambhananissaraṇaṁ, paṭhamamaggo samucchedanissaraṇaṁ.

Yā panettha **seyyathāpi brāhmaṇa udapatto saṁsaṭṭho lākhāya vā**ti-ādikā upamā vuttā, tāsu **udapatto**ti udakabharitā pāti. **Saṁsaṭṭho**ti vaṇṇabhedakaraṇavasena saṁsaṭṭho. **Pakkuthito**ti kuthito. **Usmudakajāto**ti[1] usumajāto. **Sevālapaṇakapariyonaddho**ti tilabījakādibhedena sevālena vā nīlamaṇḍūkapiṭṭhivaṇṇena vā[2] udakapiṭṭhiṁ chādetvā nibbattapaṇakena pariyonaddho. **Vāterito**ti vātena erito kampito. **Āvilo**ti appasanno. **Luḷito**ti asannisinno. **Kalalībhūto**ti kaddamībhūto. **Andhakāre nikkhitto**ti koṭṭhantarādibhede anālokaṭṭhāne ṭhapito. Imasmiṁ sutte Bhagavā tīhi bhavehi[3] desanaṁ nivattetvā arahattanikūṭena desanaṁ niṭṭhāpesi, brāhmaṇo pana saraṇamatte patiṭṭhito.

6. Abhayasuttavaṇṇanā

237. Chaṭṭhe **aññāṇāya adassanāyā**ti aññāṇatthāya adassanatthāya. **Taggha Bhagavā nīvaraṇā**ti ekaṁsena Bhagavā nīvaraṇā.

1. Ussadakajātoti (Sī), usmādakajātoti (Syā)
2. Nīlavaṇṇena pītavaṇṇena vā (Sī)
3. Saccehi (Ka)

သမုစ္ဆေဒနိဿရဏန္တိ။ တတ္ထ အသုဘေ ပဌမဇ္ဈာနံ ဝိက္ခမ္ဘနနိဿရဏံ နာမ၊ ဝိပဿနာ တဒင်္ဂနိဿရဏံ နာမ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ သမုစ္ဆေဒနိဿရဏံ နာမ။ တံ တိဝိဓမ္ပိ နပ္ပဇာနာတီတိ အတ္ထော။ **အတ္တတ္ထမ္ပီ**တိအာဒီသု အရဟတ္တသင်္ခါတော အတ္တနော အတ္ထော အတ္တတ္ထော နာမ၊ ပစ္စယဒါယကာနံ အတ္ထော ပရတ္ထော နာမ၊ သွေဝ ဒုဝိဓောပိ ဥဘယတ္ထော နာမ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အယံ ပန ဝိသေသော—**ဗျာပါဒဿ နိဿရဏန္တိ**အာဒီသု ဟိ ဒွေဝ နိဿရဏာနိ ဝိက္ခမ္ဘနနိဿရဏဉ္စ သမုစ္ဆေဒနိဿရဏဉ္စ။ တတ္ထ ဗျာပါဒဿ တာဝ မေတ္တာယ ပဌမဇ္ဈာနံ ဝိက္ခမ္ဘနနိဿရဏံ၊ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ သမုစ္ဆေဒနိဿရဏံ။ ထိနမိဒ္ဓဿ အာလောကသညာ ဝိက္ခမ္ဘနနိဿရဏံ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ သမုစ္ဆေဒနိဿရဏံ။ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ယော ကောစိ သမထော ဝိက္ခမ္ဘနနိဿရဏံ၊ ဥဒ္ဓစ္စဿ ပနေတ္ထ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ, ကုက္ကုစ္စဿ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ သမုစ္ဆေဒနိဿရဏံ။ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဓမ္မဝဝတ္ထာနံ ဝိက္ခမ္ဘနနိဿရဏံ၊ ပဌမမဂ္ဂေါ သမုစ္ဆေဒနိဿရဏံ။

ယာ ပနေတ္ထ **သေယျထာပိ ဗြာဟ္မဏ ဥဒပတ္တော သံသဋ္ဌော လာခါယ ဝါ**တိအာဒိကာ ဥပမာ ဝုတ္တာ၊ တာသု **ဥဒပတ္တော**တိ ဥဒကဘရိတာ ပါတိ။ **သံသဋ္ဌော**တိ ဝဏ္ဏဘေဒကရဏဝသေန သံသဋ္ဌော။ **ပက္ကုထိတော**တိ ကုထိတော။ **ဥသ္မုဒကဇာတော**တိ[၁] ဥသုမဇာတော။ **သေဝါလပဏကပရိယောနဒ္ဓေါ**တိ တိလဗီဇကာဒိဘေဒေန သေဝါလေန ဝါ နီလမဏ္ဍူကပိဋ္ဌိဝဏ္ဏေန ဝါ[၂] ဥဒကပိဋ္ဌိံ ဆာဒေတွာ နိဗ္ဗတ္တပဏကေန ပရိယောနဒ္ဓေါ။ **ဝါတေရိတော**တိ ဝါတေန ဧရိတော ကမ္ပိတော။ **အာဝိလော**တိ အပ္ပသန္နော။ **လုဠိတော**တိ အသန္နိသိန္နော။ **ကလလီဘူတော**တိ ကဒ္ဒမီဘူတော။ **အန္ဓကာရေ နိက္ခိတ္တော**တိ ကောဋ္ဌန္တရာဒိဘေဒေ အနာလောကဋ္ဌာနေ ဌပိတော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဘဂဝါ တီဟိ ဘဝေဟိ[၃] ဒေသနံ နိဝတ္တေတွာ အရဟတ္တနိကူဋေန ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ၊ ဗြာဟ္မဏော ပန သရဏမတ္တေ ပတိဋ္ဌိတော။

၆-အဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၇။ ဆဋ္ဌေ **အညာဏာယ အဒဿနာယာ**တိ အညာဏတ္ထာယ အဒဿနတ္ထာယ။ **တဂ္ဃ ဘဂဝါ နီဝရဏာ**တိ ဧကံသေန ဘဂဝါ နီဝရဏာ။

၁-ဥဿဒကဇာတောတိ (သီ)၊ ဥသ္မာဒကဇာတောတိ (သျာ)
၂-နီလဝဏ္ဏေန ပီတဝဏ္ဏေန ဝါ (သီ)
၃-သစ္စေဟိ (က)

kāyakilamathoti kāyadaratho. **Cittakilamathoti** cittadaratho. **Sopi me paṭippassaddhoti** tassa kira Satthu santike sītalaṁ utusappāyaṭṭhānaṁ pavisitvā nisinnassa kāyadaratho paṭipassambhi, tasmiṁ paṭipassaddhe tadanvayeneva cittadarathopi. Apica maggenevassa etaṁ ubhayampi passaddhanti veditabbaṁ.

---

7. Ānāpānavagga

1. Aṭṭhikamahapphalasuttādivaṇṇanā

238. Sattamādīsu **aṭṭhikasaññāti** aṭṭhikaṁ aṭṭhikanti bhāventassa uppannasaññā. Taṁ panetaṁ bhāvayato yāva nimittaṁ na uppajjati, tāva chavipi cammampi upaṭṭhāti. Nimitte pana uppanne chavicammāni neva upaṭṭhahanti, saṅkhavaṇṇo suddha-aṭṭhikasaṅghāṭova upaṭṭhāti hatthikkhandhagataṁ Dhammikatissarājānaṁ olokentassa sāmaṇerassa viya, paṭimagge hasamānaṁ itthiṁ olokentassa cetiyapabbatavāsino Tissattherassa viya cāti. Vatthūni Visuddhimagge[1] vitthāritāni. **Sati vā upādiseseti** gahaṇasese upādānasese vijjamānamhi.

2-10. Puḷavakasuttādivaṇṇanā

239-247. **Puḷavakasaññāti** puḷavaṁ puḷavanti bhāventassa uppannasaññā. **Vinīlakasaññādīsupi** eseva nayo. Vinicchayakathā panettha saddhiṁ bhāvanānayena Visuddhimagge[2] vuttā. **Mettādayo** tikacatukkajjhānavasena veditabbā, **upekkhā** catutthajjhānavaseneva.

---

8. Nirodhavagga

1-10. Asubhasuttādivaṇṇanā

248-257. **Asubhasaññāti** asubhe paṭhamajjhānasaññā. **Maraṇasaññāti** "avassaṁ maritabbaṁ, maraṇapaṭibaddhaṁ me jīvitan"ti abhiṇhaṁ paccavekkhantassa

1. Visuddhi 1. 20 piṭṭhe. 2. Visuddhi 1. 173 piṭṭhe.

ကာယကိလမထောတိ ကာယဒရထော။ **စိတ္တကိလမထော**တိ စိတ္တဒရထော။ **သောပိ မေ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓေါ**တိ တဿ ကိရ သတ္ထု သန္တိကေ သီတလံ ဥတုသပ္ပာယဋ္ဌာနံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နဿ ကာယဒရထော ပဋိပဿမ္ဘိ၊ တသ္မိံ ပဋိပဿဒ္ဓေ တဒန္ဝယေနေဝ စိတ္တဒရထောပိ။ အပိစ မဂ္ဂေနေဝဿ ဧတံ ဥဘယမ္ပိ ပဿဒ္ဓန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၇-အာနာပါနဝဂ္ဂ

၁-အဋ္ဌိကမဟပ္ဖလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၃၈။ သတ္တမာဒီသု **အဋ္ဌိကသညာ**တိ အဋ္ဌိကံ အဋ္ဌိကန္တိ ဘာဝေန္တဿ ဥပ္ပန္နသညာ။ တံ ပနေတံ ဘာဝယတော ယာဝ နိမိတ္တံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာဝ ဆဝိပိ စမ္မမ္ပိ ဥပဋ္ဌာတိ။ နိမိတ္တေ ပန ဥပ္ပန္နေ ဆဝိစမ္မာနိ နေဝ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ သင်္ခဝဏ္ဏော သုဒ္ဓအဋ္ဌိကသင်္ဃာဋောဝ ဥပဋ္ဌာတိ ဟတ္ထိက္ခန္ဓဂတံ ဓမ္မိကတိဿရာဇာနံ ဩလောကေန္တဿ သာမဏေရဿ ဝိယ, ပဋိမဂ္ဂေ ဟသမာနံ ဣတ္ထိံ ဩလောကေန္တဿ စေတိယပဗ္ဗတဝါသိနော တိဿတ္ထေရဿ ဝိယ စာတိ။ ဝတ္ထူနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၁] ဝိတ္ထာရိတာနိ။ **သတိ ဝါ ဥပါဒိသေသေ**တိ ဂဟဏသေသေ ဥပါဒါနသေသေ ဝိဇ္ဇမာနမှိ။

၂-၁၀-ပုဠဝကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၃၉-၂၄၇။ **ပုဠဝကသညာ**တိ ပုဠဝံ ပုဠဝန္တိ ဘာဝေန္တဿ ဥပ္ပန္နသညာ။ **ဝိနီလကသညာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဝိနိစ္ဆယကထာ ပနေတ္ထ သဒ္ဓိံ ဘာဝနာနယေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၂] ဝုတ္တာ။ **မေတ္တာ**ဒယော တိကစတုက္ကဇ္ဈာနဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ **ဥပေက္ခာ** စတုတ္ထဇ္ဈာနဝသေနေဝ။

၈-နိရောဓဝဂ္ဂ

၁-၁၀-အသုဘသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၄၈-၂၅၇။ **အသုဘသညာ**တိ အသုဘေ ပဌမဇ္ဈာနသညာ။ **မရဏသညာ**တိ "အဝဿံ မရိတဗ္ဗံ, မရဏပဋိဗဒ္ဓံ မေ ဇီဝိတ"န္တိ အဘိဏှံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။

uppannasaññā. **Āhāre paṭikūlasaññā**ti odanakummāsādimhi ajjhoharaṇīye[1] paṭikūlasaññā. **Sabbaloke anabhiratisaññā**ti sakalalokasmiṁ anabhiratiṁ uppādentassa uppannasaññā. **Pahānasaññāvirāgasaññā**ti dve pubbabhāgā, **nirodhasaññā** missakā. Evametāni aṭṭhikasaññādīni vīsati kammaṭṭhānāni niddiṭṭhāni. Tesaṁ navasu appanā honti, ekādasa upacārajjhānikā. Sesā panettha vinicchayakathā Visuddhimagge[2] āgatāva. Gaṅgāpeyyālādayo Maggasaṁyutte vuttanayeneva veditabbā.

Bojjhaṅgasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Odanakummāsādiṁ ajjhoharantasseva (Sī, Syā) 2. Visuddhi 1. 336 piṭṭhe.

ဥပ္ပန္နသညာ။ **အာဟာရေ ပဋိကူလသညာ**တိ ဩဒနကုမ္မာသာဒိမှိ အဇ္ဈောဟရဏီယေ[1] ပဋိကူလသညာ။ **သဗ္ဗလောကေ အနဘိရတိသညာ**တိ သကလလောကသ္မိံ အနဘိရတိံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ ဥပ္ပန္နသညာ။ **ပဟာနသညာဝိရာဂသညာ**တိ ဒွေ ပုဗ္ဗဘာဂါ၊ **နိရောဓသညာ** မိဿကာ။ ဧဝမေတာနိ အဋ္ဌိကသညာဒီနိ ဝီသတိ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တေသံ နဝသု အပ္ပနာ ဟောန္တိ၊ ဧကာဒသ ဥပစာရဇ္ဈာနိကာ။ သေသာ ပနေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] အာဂတာဝ။ ဂင်္ဂါပေယျာလာဒယော မဂ္ဂသံယုတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဩဒနကုမ္မာသာဒိံ အဇ္ဈောဟရန္တဿေဝ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၃၆-ပိဋ္ဌေ။

3. Satipaṭṭhānasaṁyutta

1. Ambapālivagga

1. Ambapālisuttavaṇṇanā

367. Satipaṭṭhānasaṁyuttassa paṭhame **Ambapālivane**ti Ambapāliyā nāma rūpūpajīviniyā ropite ambavane. Taṁ kira tassā uyyānaṁ ahosi, sā Satthu dhammadesanaṁ sutvā pasannacittā tattha vihāraṁ kāretvā Tathāgatassa niyyātesi. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Ekāyanvāyan**ti ekāyano ayaṁ. Tattha **ekāyano**ti ekamaggo. Maggassa hi—

“Maggo pantho patho pajjo, añjasaṁ vaṭumāyanaṁ.
Nāvā uttarasetu ca, kullo ca bhisi saṅkamo”ti[1]—

bahūni nāmāni. Svāyaṁ idha ayananāmena vutto. Tasmā **ekāyanvāyaṁ bhikkhave maggo**ti ettha ekamaggo ayaṁ bhikkhave maggo, na dvedhāpathabhūtoti evamattho daṭṭhabbo. **Maggo**ti kenaṭṭhena maggo. Nibbānagamanaṭṭhena[2], nibbānatthikehi magganīyaṭṭhena ca.

Sattānaṁ visuddhiyāti rāgādīhi malehi abhijjhāvisamalobhādīhi ca upakkilesehi saṁkiliṭṭhacittānaṁ sattānaṁ visuddhatthāya. **Sokaparidevānaṁ samatikkamāyā**ti sokassa ca paridevassa ca samatikkamāya, pahānāyāti attho. **Dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamāyā**ti kāyikadukkhassa ca cetasikadomanassassa cāti imesaṁ dvinnaṁ atthaṅgamāya, nirodhāyāti attho. **Ñāyassa adhigamāyā**ti ñāyo vuccati ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, tassa adhigamāya pattiyāti vuttaṁ hoti. Ayañhi pubbabhāge lokiyo satipaṭṭhānamaggo bhāvito lokuttaramaggassa adhigamāya saṁvattati. Tenāha “ñāyassa adhigamāyā”ti. **Nibbānassa sacchikiriyāyā**ti taṇhāvānavirahitattā nibbānanti laddhanāmassa amatassa sacchikiriyāya, attapaccakkhāyāti vuttaṁ hoti. Ayañhi maggo bhāvito anupubbena nibbānasacchikiriyaṁ sādheti. Tenāha “nibbānassa sacchikiriyāyā”ti.

1. Khu 8. 201 piṭṭhe Cūḷaniddese.
2. Nibbānamagganaṭṭhena (Sī), nibbānaṁ magganaṭṭhena (Ka)

၃-သတိပဋ္ဌာနသံယုတ္တ

၁-အမ္ဗပါလိဝဂ္ဂ

၁-အမ္ဗပါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆၇။ သတိပဋ္ဌာနသံယုတ္တဿ ပဌမေ **အမ္ဗပါလိဝနေ**တိ အမ္ဗပါလိယာ နာမ ရူပူပဇီဝိနိယာ ရောပိတေ အမ္ဗဝနေ။ တံ ကိရ တဿာ ဥယျာနံ အဟောသိ၊ သာ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပသန္နစိတ္တာ တတ္ထ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ တထာဂတဿ နိယျာတေသိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ဧကာယနွာယ**န္တိ ဧကာယနော အယံ။ တတ္ထ **ဧကာယနော**တိ ဧကမဂ္ဂေါ။ မဂ္ဂဿ ဟိ—

“မဂ္ဂေါ ပန္ထော ပထော ပဇ္ဇော၊ အဉ္ဇသံ ဝဋုမာယနံ။
နာဝါ ဥတ္တရသေတု စ၊ ကုလ္လော စ ဘိသိ သင်္ကမော”တိ[၁]—

ဗဟူနိ နာမာနိ။ သွာယံ ဣဓ အယနနာမေန ဝုတ္တော။ တသ္မာ **ဧကာယနွာယံ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ**တိ ဧတ္ထ ဧကမဂ္ဂေါ အယံ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ၊ န ဒွေဓာပထဘူတောတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **မဂ္ဂေါ**တိ ကေနဋ္ဌေန မဂ္ဂေါ။ နိဗ္ဗာနဂမနဋ္ဌေန[၂], နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂနီယဋ္ဌေန စ။

သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာတိ ရာဂါဒီဟိ မလေဟိ အဘိဇ္ဈာဝိသမလောဘာဒီဟိ စ ဥပက္ကိလေသေဟိ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တာနံ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓတ္ထာယ။ **သောကပရိဒေဝါနံ သမတိက္ကမာယာ**တိ သောကဿ စ ပရိဒေဝဿ စ သမတိက္ကမာယ၊ ပဟာနာယာတိ အတ္ထော။ **ဒုက္ခဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမာယာ**တိ ကာယိကဒုက္ခဿ စ စေတသိကဒေါမနဿဿ စာတိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ အတ္ထင်္ဂမာယ၊ နိရောဓာယာတိ အတ္ထော။ **ဉာယဿ အဓိဂမာယာ**တိ ဉာယော ဝုစ္စတိ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ တဿ အဓိဂမာယ ပတ္တိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယဉှိ ပုဗ္ဗဘာဂေ လောကိယော သတိပဋ္ဌာနမဂ္ဂေါ ဘာဝိတော လောကုတ္တရမဂ္ဂဿ အဓိဂမာယ သံဝတ္တတိ။ တေနာဟ “ဉာယဿ အဓိဂမာယာ”တိ။ **နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယာ**တိ တဏှာဝါနဝိရဟိတတ္တာ နိဗ္ဗာနန္တိ လဒ္ဓနာမဿ အမတဿ သစ္ဆိကိရိယာယ၊ အတ္တပစ္စက္ခာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယဉှိ မဂ္ဂေါ ဘာဝိတော အနုပုဗ္ဗေန နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယံ သာဓေတိ။ တေနာဟ “နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယာ”တိ။

၁-ခု ၈-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ စူဠနိဒ္ဒေသေ။
၂-နိဗ္ဗာနမဂ္ဂနဋ္ဌေန (သီ)၊ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂနဋ္ဌေန (က)

Evaṁ Bhagavatā sattahi padehi ekāyanamaggassa vaṇṇo bhāsito, so kasmāti ce? Bhikkhūnaṁ ussāhajananatthaṁ. Vaṇṇabhāsanañhi sutvā te bhikkhū “ayaṁ kira maggo hadayasantāpabhūtaṁ sokaṁ, vācāvippalāpabhūtaṁ paridevaṁ, kāyika-asātabhūtaṁ dukkhaṁ, cetasika-asātabhūtaṁ domanassanti cattāro upaddave harati, visuddhiṁ, ñāyaṁ, nibbānanti tayo visese āvahatī”ti ussāhajātā imaṁ desanaṁ uggahetabbaṁ pariyāpuṇitabbaṁ dhāretabbaṁ, imañca maggaṁ bhāvetabbaṁ maññissanti. Iti tesaṁ bhikkhūnaṁ ussāhajananatthaṁ vaṇṇaṁ abhāsi kambalavāṇijādayo kambalādīnaṁ vaṇṇaṁ viya.

Yadidanti nipāto, ye imeti ayamassa attho. **Cattāro**ti gaṇanaparicchedo, tena “na tato heṭṭhā, na uddhan”ti satipaṭṭhānaparicchedaṁ dīpeti. **Satipaṭṭhānā**ti tayo satipaṭṭhānā satigocaropi, tidhā paṭipannesu sāvakesu Satthuno paṭighānunayavītivattatāpi, satipi. “Catunnaṁ bhikkhave satipaṭṭhānānaṁ samudayañca atthaṅgamañca desessāmi, taṁ suṇātha, ko ca bhikkhave kāyassa samudayo, āhārasamudayā kāyasamudayo”ti-ādīsu[1] hi satigocaro satipaṭṭhānanti vutto. Tathā “kāyo upaṭṭhānaṁ, no sati, sati upaṭṭhānañceva sati cā”ti-ādīsupi[2]. Tassa attho—patiṭṭhāti asminti paṭṭhānaṁ. Kā patiṭṭhāti? Sati. Satiyā paṭṭhānaṁ **satipaṭṭhānaṁ.** Padhānaṁ ṭhānanti vā paṭṭhānaṁ. Satiyā paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānaṁ hatthiṭṭhāna-assaṭṭhānādīni viya.

“Tayo satipaṭṭhānā, yadariyo sevati, yadariyo sevamāno Satthā gaṇamanusāsitumarahatī”ti[3] ettha tidhā paṭipannesu sāvakesu Satthuno paṭighānunayavītivattatā satipaṭṭhānanti vuttā. Tassattho—paṭṭhapetabbato paṭṭhānaṁ, pavattayitabbatoti attho. Kena paṭṭhapetabboti? Satiyā. Satiyā paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānanti.

“Cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā bahulīkatā satta bojjhaṅge paripūrentī”ti-ādīsu[4] pana satiyeva satipaṭṭhānanti vuttā. Tassattho—patiṭṭhātīti paṭṭhānaṁ, upaṭṭhāti okkanditvā pakkhanditvā pavattatīti attho.

1. Saṁ 3. 161 piṭṭhe.
2. Khu 9. 406 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.
3. Ma 3. 263 piṭṭhe.
4. Ma 3. 124; Saṁ 3. 287 piṭṭhesu.

ဧဝံ ဘဂဝတာ သတ္တဟိ ပဒေဟိ ဧကာယနမဂ္ဂဿ ဝဏ္ဏော ဘာသိတော၊ သော ကသ္မာတိ စေ? ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ။ ဝဏ္ဏဘာသနဉှိ သုတွာ တေ ဘိက္ခူ “အယံ ကိရ မဂ္ဂေါ ဟဒယသန္တာပဘူတံ သောကံ, ဝါစာဝိပ္ပလာပဘူတံ ပရိဒေဝံ, ကာယိကအသာတဘူတံ ဒုက္ခံ, စေတသိကအသာတဘူတံ ဒေါမနဿန္တိ စတ္တာရော ဥပဒ္ဒဝေ ဟရတိ၊ ဝိသုဒ္ဓိံ, ဉာယံ, နိဗ္ဗာနန္တိ တယော ဝိသေသေ အာဝဟတီ”တိ ဥဿာဟဇာတာ ဣမံ ဒေသနံ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတဗ္ဗံ ဓာရေတဗ္ဗံ, ဣမဉ္စ မဂ္ဂံ ဘာဝေတဗ္ဗံ မညိဿန္တိ။ ဣတိ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ ဝဏ္ဏံ အဘာသိ ကမ္ဗလဝါဏိဇာဒယော ကမ္ဗလာဒီနံ ဝဏ္ဏံ ဝိယ။

ယဒိဒန္တိ နိပါတော၊ ယေ ဣမေတိ အယမဿ အတ္ထော။ **စတ္တာရော**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ၊ တေန “န တတော ဟေဋ္ဌာ, န ဥဒ္ဓ”န္တိ သတိပဋ္ဌာနပရိစ္ဆေဒံ ဒီပေတိ။ **သတိပဋ္ဌာနာ**တိ တယော သတိပဋ္ဌာနာ သတိဂေါစရောပိ, တိဓာ ပဋိပန္နေသု သာဝကေသု သတ္ထုနော ပဋိဃာနုနယဝီတိဝတ္တတာပိ, သတိပိ။ “စတုန္နံ ဘိက္ခဝေ သတိပဋ္ဌာနာနံ သမုဒယဉ္စ အတ္ထင်္ဂမဉ္စ ဒေသေဿာမိ၊ တံ သုဏာထ၊ ကော စ ဘိက္ခဝေ ကာယဿ သမုဒယော၊ အာဟာရသမုဒယာ ကာယသမုဒယော”တိအာဒီသု[1] ဟိ သတိဂေါစရော သတိပဋ္ဌာနန္တိ ဝုတ္တော။ တထာ “ကာယော ဥပဋ္ဌာနံ, နော သတိ၊ သတိ ဥပဋ္ဌာနဉ္စေဝ သတိ စာ”တိအာဒီသုပိ[2]။ တဿ အတ္ထော—ပတိဋ္ဌာတိ အသ္မိန္တိ ပဋ္ဌာနံ။ ကာ ပတိဋ္ဌာတိ? သတိ။ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ **သတိပဋ္ဌာနံ**။ ပဓာနံ ဌာနန္တိ ဝါ ပဋ္ဌာနံ။ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ ဟတ္ထိဋ္ဌာနအဿဋ္ဌာနာဒီနိ ဝိယ။

“တယော သတိပဋ္ဌာနာ၊ ယဒရိယော သေဝတိ၊ ယဒရိယော သေဝမာနော သတ္ထာ ဂဏမနုသာသိတုမရဟတီ”တိ[3] ဧတ္ထ တိဓာ ပဋိပန္နေသု သာဝကေသု သတ္ထုနော ပဋိဃာနုနယဝီတိဝတ္တတာ သတိပဋ္ဌာနန္တိ ဝုတ္တာ။ တဿတ္ထော—ပဋ္ဌပေတဗ္ဗတော ပဋ္ဌာနံ၊ ပဝတ္တယိတဗ္ဗတောတိ အတ္ထော။ ကေန ပဋ္ဌပေတဗ္ဗောတိ? သတိယာ။ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနန္တိ။

“စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ပရိပူရေန္တီ”တိအာဒီသု[4] ပန သတိယေဝ သတိပဋ္ဌာနန္တိ ဝုတ္တာ။ တဿတ္ထော—ပတိဋ္ဌာတီတိ ပဋ္ဌာနံ၊ ဥပဋ္ဌာတိ ဩက္ကန္ဒိတွာ ပက္ခန္ဒိတွာ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။

၁-သံ ၃-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။
၃-မ ၃-၂၆၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၃-၁၂၄၊ သံ ၃-၂၈၇-ပိဋ္ဌေသု။

satiyeva paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānaṁ. Atha vā saraṇaṭṭhena sati, upaṭṭhānaṭṭhena paṭṭhānaṁ, iti sati ca sā paṭṭhānañcātipi satipaṭṭhānaṁ. Idamidha adhippetaṁ.

Yadi evaṁ kasmā “satipaṭṭhānā”ti bahuvacanaṁ katanti? Satīnaṁ bahuttā. Ārammaṇabhedena hi bahukā satiyo. Atha “maggo”ti kasmā ekavacananti? Magganaṭṭhena ekattā. Catassopi hi etā satiyo magganaṭṭhena ekattaṁ gacchanti. Vuttaṁ hetaṁ “maggoti kenaṭṭhena maggo, nibbānamagganaṭṭhena, nibbānatthikehi magganīyaṭṭhena cā”ti. Catassopi cetā aparabhāge kāyādīsu ārammaṇesu kiccaṁ sādhayamānā nibbānaṁ gacchanti, ādito paṭṭhāya ca nibbānatthikehi maggiyantīti tasmā catassopi eko maggoti vuttā. Evañca sati vacanānusandhinā sānusandhikāva desanā hoti.

Katame cattāroti kathetukamyatāpucchā. **Kāye**ti rūpakāye. **Kāyānupassī**ti kāyaṁ anupassanasīlo, kāyaṁ vā anupassamāno. Ayaṁ hi bhikkhu imaṁ kāyaṁ aniccānupassanādīnaṁ sattannaṁ anupassanānaṁ vasena aniccato anupassati, no niccato, dukkhato anupassati, no sukhato, anattato anupassati, no attato, nibbindati, no nandati, virajjati, no rajjati, nirodheti, no samudeti, paṭinissajjati, no ādiyati. So taṁ aniccato anupassanto niccasaññaṁ pajahati, dukkhato anupassanto sukhasaññaṁ pajahati, anattato anupassanto attasaññaṁ pajahati, nibbindanto nandiṁ pajahati, virajjanto rāgaṁ pajahati, nirodhento samudayaṁ pajahati, paṭinissajjanto ādānaṁ pajahatīti veditabbo.

Viharatīti irīyati. **Ātāpī**ti tīsu bhavesu kilese ātapatīti ātāpo, vīriyassetaṁ nāmaṁ. Ātāpo assa atthīti ātāpī. **Sampajāno**ti sampajaññasaṅkhātena ñāṇena samannāgato. **Satimā**ti kāyapariggāhikāya satiyā samannāgato. Ayaṁ pana yasmā satiyā ārammaṇaṁ pariggahetvā paññāya anupassati. Na hi sativirahitassa anupassanā nāma atthi, tenevāha “satiñca khvāhaṁ bhikkhave sabbatthikaṁ vadāmī”ti[1]. Tasmā ettha “kāye kāyānupassī viharatī”ti ettāvatā kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ vuttaṁ hoti. Atha vā yasmā

1. Saṁ 3. 100 piṭṭhe.

သတိယေဝ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ။ အထ ဝါ သရဏဋ္ဌေန သတိ၊ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပဋ္ဌာနံ၊ ဣတိ သတိ စ သာ ပဋ္ဌာနဉ္စာတိပိ သတိပဋ္ဌာနံ။ ဣဒမိဓ အဓိပ္ပေတံ။

ယဒိ ဧဝံ ကသ္မာ “သတိပဋ္ဌာနာ”တိ ဗဟုဝစနံ ကတန္တိ? သတီနံ ဗဟုတ္တာ။ အာရမ္မဏဘေဒေန ဟိ ဗဟုကာ သတိယော။ အထ “မဂ္ဂေါ”တိ ကသ္မာ ဧကဝစနန္တိ? မဂ္ဂနဋ္ဌေန ဧကတ္တာ။ စတဿောပိ ဟိ ဧတာ သတိယော မဂ္ဂနဋ္ဌေန ဧကတ္တံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “မဂ္ဂေါတိ ကေနဋ္ဌေန မဂ္ဂေါ၊ နိဗ္ဗာနမဂ္ဂနဋ္ဌေန, နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂနီယဋ္ဌေန စာ”တိ။ စတဿောပိ စေတာ အပရဘာဂေ ကာယာဒီသု အာရမ္မဏေသု ကိစ္စံ သာဓယမာနာ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆန္တိ၊ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ စ နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂိယန္တီတိ တသ္မာ စတဿောပိ ဧကော မဂ္ဂေါတိ ဝုတ္တာ။ ဧဝဉ္စ သတိ ဝစနာနုသန္ဓိနာ သာနုသန္ဓိကာဝ ဒေသနာ ဟောတိ။

ကတမေ စတ္တာရောတိ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ။ **ကာယေ**တိ ရူပကာယေ။ **ကာယာနုပဿီ**တိ ကာယံ အနုပဿနသီလော, ကာယံ ဝါ အနုပဿမာနော။ အယံ ဟိ ဘိက္ခု ဣမံ ကာယံ အနိစ္စာနုပဿနာဒီနံ သတ္တန္နံ အနုပဿနာနံ ဝသေန အနိစ္စတော အနုပဿတိ, နော နိစ္စတော၊ ဒုက္ခတော အနုပဿတိ, နော သုခတော၊ အနတ္တတော အနုပဿတိ, နော အတ္တတော၊ နိဗ္ဗိန္ဒတိ, နော နန္ဒတိ၊ ဝိရဇ္ဇတိ, နော ရဇ္ဇတိ၊ နိရောဓေတိ, နော သမုဒေတိ၊ ပဋိနိဿဇ္ဇတိ, နော အာဒိယတိ။ သော တံ အနိစ္စတော အနုပဿန္တော နိစ္စသညံ ပဇဟတိ၊ ဒုက္ခတော အနုပဿန္တော သုခသညံ ပဇဟတိ၊ အနတ္တတော အနုပဿန္တော အတ္တသညံ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော နန္ဒိံ ပဇဟတိ၊ ဝိရဇ္ဇန္တော ရာဂံ ပဇဟတိ၊ နိရောဓေန္တော သမုဒယံ ပဇဟတိ၊ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော အာဒါနံ ပဇဟတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝိဟရတီတိ ဣရိယတိ။ **အာတာပီ**တိ တီသု ဘဝေသု ကိလေသေ အာတပတီတိ အာတာပေါ၊ ဝီရိယဿေတံ နာမံ။ အာတာပေါ အဿ အတ္ထီတိ အာတာပီ။ **သမ္ပဇာနော**တိ သမ္ပဇညသင်္ခါတေန ဉာဏေန သမန္နာဂတော။ **သတိမာ**တိ ကာယပရိဂ္ဂါဟိကာယ သတိယာ သမန္နာဂတော။ အယံ ပန ယသ္မာ သတိယာ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ပညာယ အနုပဿတိ။ န ဟိ သတိဝိရဟိတဿ အနုပဿနာ နာမ အတ္ထိ၊ တေနေဝါဟ “သတိဉ္စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမီ”တိ[1]။ တသ္မာ ဧတ္ထ “ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတီ”တိ ဧတ္တာဝတာ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ ယသ္မာ

၁-သံ ၃-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။

anātāpino antosaṅkhepo antarāyakaro hoti, asampajāno upāyapariggahe anupāyaparivajjane ca sammuyhati, muṭṭhassati upāyāpariccāge anupāyāpariggahe[1] ca asamattho hoti, tenassa taṁ kammaṭṭhānaṁ na sampajjati, tasmā yesaṁ dhammānaṁ ānubhāvena taṁ sampajjati, tesaṁ dassanatthaṁ “ātāpī sampajāno satimā”ti idaṁ vuttanti veditabbaṁ.

Iti kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ sampayogaṅgañcassa dassetvā idāni pahānaṅgaṁ dassetuṁ **vineyya loke abhijjhādomanassan**ti vuttaṁ. Tattha **vineyyā**ti tadaṅgavinayena vā vikkhambhanavinayena vā vinayitvā. **Loke**ti tasmiṁyeva kāye. Kāyo hi idha lujjanapalujjanaṭṭhena[2] lokoti adhippeto. Yasmā panassa na kāyamatteyeva abhijjhādomanassaṁ pahīyati, vedanādīsupi pahīyati eva. Tasmā “pañcapi upādānakkhandhā loko”ti Vibhaṅge[3] vuttaṁ. Lokasaṅkhātattā vā tesaṁ dhammānaṁ atthuddhāranayenetaṁ vuttaṁ. Yaṁ panāha “tattha katamo loko, sveva kāyo loko”ti[4], ayamevettha attho. Tasmiṁ loke abhijjhādomanassaṁ vineyyāti evaṁ sambandho daṭṭhabbo.

Vedanāsūti ettha tisso vedanā, tā ca[5] lokiyā eva, cittampi lokiyaṁ, tathā dhammā. Yathā pana vedanā anupassitabbā, tathā anupassanto esa **vedanānupassī**ti veditabbo. Esa nayo **cittadhammesu.** Kathañca vedanā anupassitabbāti? Sukhā tāva vedanā dukkhato, dukkhā sallato, adukkhamasukhā aniccato. Yathāha—

“Yo sukhaṁ dukkhato adda, dukkhamaddakkhi sallato.
Adukkhamasukhaṁ santaṁ, addakkhi naṁ aniccato.
Sa ve sammaddaso bhikkhu, upasanto carissatī”ti[6].

Sabbā eva cetā dukkhātipi anupassitabbā. Vuttaṁ hetaṁ “yaṁkiñci vedayitaṁ, sabbaṁ taṁ dukkhasminti vadāmī”ti[7]. Sukhadukkhatopi ca anupassitabbā,

---

1. Anupāyapariccāge upāyapariggahe (Sī, Syā)
2. Lujjanaṭṭhena (Sī, Syā)
3. Abhi 2. 202 piṭṭhe.
4. Saṁ 2. 409 piṭṭhe.
5. Tāva (Sī, Syā)
6. Parijānāti vedanāti (Ka)
7. Saṁ 2. 417 piṭṭhe.

အနာတာပိနော အန္တောသင်္ခေပေါ အန္တရာယကရော ဟောတိ၊ အသမ္ပဇာနော ဥပါယပရိဂ္ဂဟေ အနုပါယပရိဝဇ္ဇနေ စ သမ္မုယှတိ၊ မုဋ္ဌဿတိ ဥပါယာပရိစ္စာဂေ အနုပါယာပရိဂ္ဂဟေ[၁] စ အသမတ္ထော ဟောတိ၊ တေနဿ တံ ကမ္မဋ္ဌာနံ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ယေသံ ဓမ္မာနံ အာနုဘာဝေန တံ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တေသံ ဒဿနတ္ထံ “အာတာပီ သမ္ပဇာနော သတိမာ”တိ ဣဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣတိ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ သမ္ပယောဂင်္ဂဉ္စဿ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပဟာနင်္ဂံ ဒဿေတုံ **ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿ**န္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝိနေယျာ**တိ တဒင်္ဂဝိနယေန ဝါ ဝိက္ခမ္ဘနဝိနယေန ဝါ ဝိနယိတွာ။ **လောကေ**တိ တသ္မိံယေဝ ကာယေ။ ကာယော ဟိ ဣဓ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန[၂] လောကောတိ အဓိပ္ပေတော။ ယသ္မာ ပနဿ န ကာယမတ္တေယေဝ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿံ ပဟီယတိ၊ ဝေဒနာဒီသုပိ ပဟီယတိ ဧဝ။ တသ္မာ “ပဉ္စပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ လောကော”တိ ဝိဘင်္ဂေ[၃] ဝုတ္တံ။ လောကသင်္ခါတတ္တာ ဝါ တေသံ ဓမ္မာနံ အတ္ထုဒ္ဓါရနယေနေတံ ဝုတ္တံ။ ယံ ပနာဟ “တတ္ထ ကတမော လောကော၊ သွေဝ ကာယော လောကော”တိ[၄]၊ အယမေဝေတ္ထ အတ္ထော။ တသ္မိံ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿံ ဝိနေယျာတိ ဧဝံ သမ္ဗန္ဓော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဝေဒနာသူတိ ဧတ္ထ တိဿော ဝေဒနာ၊ တာ စ[၅] လောကိယာ ဧဝ၊ စိတ္တမ္ပိ လောကိယံ၊ တထာ ဓမ္မာ။ ယထာ ပန ဝေဒနာ အနုပဿိတဗ္ဗာ၊ တထာ အနုပဿန္တော ဧသ **ဝေဒနာနုပဿီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧသ နယော **စိတ္တဓမ္မေသု။** ကထဉ္စ ဝေဒနာ အနုပဿိတဗ္ဗာတိ? သုခါ တာဝ ဝေဒနာ ဒုက္ခတော, ဒုက္ခာ သလ္လတော, အဒုက္ခမသုခါ အနိစ္စတော။ ယထာဟ—

“ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ၊ ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ သလ္လတော။
အဒုက္ခမသုခံ သန္တံ၊ အဒ္ဒက္ခိ နံ အနိစ္စတော။
သ ဝေ သမ္မဒ္ဒသော ဘိက္ခု၊ ဥပသန္တော စရိဿတီ”တိ[၆]။

သဗ္ဗာ ဧဝ စေတာ ဒုက္ခာတိပိ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ယံကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဒုက္ခသ္မိန္တိ ဝဒါမီ”တိ[၇]။ သုခဒုက္ခတောပိ စ အနုပဿိတဗ္ဗာ၊

၁-အနုပါယပရိစ္စာဂေ ဥပါယပရိဂ္ဂဟေ (သီ၊ သျာ)
၂-လုဇ္ဇနဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ)
၃-အဘိ ၂-၂၀၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၂-၄၀၉-ပိဋ္ဌေ။
၅-တာဝ (သီ၊ သျာ)
၆-ပရိဇာနာတိ ဝေဒနာတိ (က)
၇-သံ ၂-၄၁၇-ပိဋ္ဌေ။

yathāha “sukhā kho āvuso Visākha vedanā ṭhitisukhā vipariṇāmadukkhā”ti[1] sabbaṁ vitthāretabbaṁ. Apica aniccādisatta-anupassanāvasenapi anupassitabbā.

Cittadhammesupi cittaṁ tāva ārammaṇādhipatisahajātabhūmikammavipākakiriyādinānattabhedānaṁ aniccādi-anupassanānaṁ sarāgādīnañca bhedānaṁ vasena anupassitabbaṁ, dhammā salakkhaṇasāmaññalakkhaṇānaṁ suññatadhammassa aniccādisatta-anupassanānaṁ “santaṁ vā ajjhattaṁ kāmacchandan”ti-ādīnañca pabhedānaṁ vasena anupassitabbā. Sesaṁ vuttanayameva. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana Dīghamajjhimaṭṭhakathāsu[2] Satipaṭṭhānavaṇṇanāyaṁ vuttanayeneva veditabbo.

2. Satisuttavaṇṇanā

368. Dutiye **sato**ti kāyādi-anupassanāsatiyā samannāgato. **Sampajāno**ti catusampajaññapaññāya samannāgato. **Abhikkante paṭikkante**ti ettha abhikkantaṁ vuccati gamanaṁ, paṭikkantaṁ nivattanaṁ[3], tadubhayampi catūsu iriyāpathesu labbhati. Gamane tāva purato kāyaṁ abhiharanto abhikkamati nāma, paṭinivattanto paṭikkamati nāma. Ṭhānepi ṭhitakova kāyaṁ purato onamanto abhikkamati nāma, pacchato apanāmento paṭikkamati nāma. Nisajjāyapi nisinnakova āsanassa purima-aṅgābhimukho saṁsaranto abhikkamati nāma, pacchima-aṅgappadesaṁ paccāsaṁsaranto paṭikkamati nāma. Nipajjanepi eseva nayo.

Sampajānakārī hotīti sampajaññena sabbakiccakārī, sampajaññasseva vā kārī. So hi abhikkantādīsu sampajaññaṁ karoteva, na katthaci sampajaññavirahito hoti.

Tattha sātthakasampajaññaṁ sappāyasampajaññaṁ gocarasampajaññaṁ asammohasampajaññanti catubbidhaṁ sampajaññaṁ. Tattha abhikkamanacitte uppanne cittavaseneva agantvā “kiṁ nu me ettha gatena attho atthi, natthī”ti atthānatthaṁ pariggaṇhitvā attapariggaṇhanaṁ **sātthakasampajaññaṁ.** Tattha ca atthoti cetiyadassanabodhidassanasaṁghadassanatheradassana-asubhadassanādivasena dhammato

1. Ma 1. 377 piṭṭhe.
2. Dī-Ṭṭha 2. 334; Ma-Ṭṭha 1. 231 piṭṭhesu.
3. Paṭinivattanaṁ (Sī, Syā)

ယထာဟ “သုခါ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဝေဒနာ ဌိတိသုခါ ဝိပရိဏာမဒုက္ခာ”တိ[၁] သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ အပိစ အနိစ္စာဒိသတ္တအနုပဿနာဝသေနပိ အနုပဿိတဗ္ဗာ။

စိတ္တဓမ္မေသုပိ စိတ္တံ တာဝ အာရမ္မဏာဓိပတိသဟဇာတဘူမိကမ္မဝိပါကကိရိယာဒိနာနတ္တဘေဒါနံ အနိစ္စာဒိအနုပဿနာနံ သရာဂါဒီနဉ္စ ဘေဒါနံ ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗံ၊ ဓမ္မာ သလက္ခဏသာမညလက္ခဏာနံ သုညတဓမ္မဿ အနိစ္စာဒိသတ္တအနုပဿနာနံ “သန္တံ ဝါ အဇ္ဈတ္တံ ကာမစ္ဆန္ဒ”န္တိအာဒီနဉ္စ ပဘေဒါနံ ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ဒီဃမဇ္ဈိမဋ္ဌကထာသု[၂] သတိပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂-သတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆၈။ ဒုတိယေ **သတော**တိ ကာယာဒိအနုပဿနာသတိယာ သမန္နာဂတော။ **သမ္ပဇာနော**တိ စတုသမ္ပဇညပညာယ သမန္နာဂတော။ **အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ**တိ ဧတ္ထ အဘိက္ကန္တံ ဝုစ္စတိ ဂမနံ၊ ပဋိက္ကန္တံ နိဝတ္တနံ[၃]၊ တဒုဘယမ္ပိ စတူသု ဣရိယာပထေသု လဗ္ဘတိ။ ဂမနေ တာဝ ပုရတော ကာယံ အဘိဟရန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ၊ ပဋိနိဝတ္တန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။ ဌာနေပိ ဌိတကောဝ ကာယံ ပုရတော ဩနမန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ၊ ပစ္ဆတော အပနာမေန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။ နိသဇ္ဇာယပိ နိသိန္နကောဝ အာသနဿ ပုရိမအင်္ဂါဘိမုခေါ သံသရန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ၊ ပစ္ဆိမအင်္ဂပ္ပဒေသံ ပစ္စာသံသရန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။ နိပဇ္ဇနေပိ ဧသေဝ နယော။

သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတီတိ သမ္ပဇညေန သဗ္ဗကိစ္စကာရီ၊ သမ္ပဇညဿေဝ ဝါ ကာရီ။ သော ဟိ အဘိက္ကန္တာဒီသု သမ္ပဇညံ ကရောတေဝ၊ န ကတ္ထစိ သမ္ပဇညဝိရဟိတော ဟောတိ။

တတ္ထ သာတ္ထကသမ္ပဇညံ သပ္ပာယသမ္ပဇညံ ဂေါစရသမ္ပဇညံ အသမ္မောဟသမ္ပဇညန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ သမ္ပဇညံ။ တတ္ထ အဘိက္ကမနစိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ စိတ္တဝသေနေဝ အဂန္တွာ “ကိံ နု မေ ဧတ္ထ ဂတေန အတ္ထော အတ္ထိ, နတ္ထီ”တိ အတ္ထာနတ္ထံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အတ္ထပရိဂ္ဂဏှနံ **သာတ္ထကသမ္ပဇညံ**။ တတ္ထ စ အတ္ထောတိ စေတိယဒဿနဗောဓိဒဿနသံဃဒဿနထေရဒဿနအသုဘဒဿနာဒိဝသေန ဓမ္မတော

၁-မ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၃၄၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၁-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ပဋိနိဝတ္တနံ (သီ၊ သျာ)

vaḍḍhi. Cetiyaṁ disvāpi hi Buddhārammaṇaṁ, saṁghadassanena saṁghārammaṇaṁ pītiṁ uppādetvā tadeva khayato sammasanto arahattaṁ pāpuṇāti. Mahāvihārasmiṁ hi dakkhiṇadvāre ṭhatvā mahācetiyaṁ olokentā tiṁsasahassabhikkhū arahattaṁ pāpuṇiṁsu, tathā pacchimadvāre uttaradvāre pācīnadvāre ca[1], tathā pañhamaṇḍapaṭṭhāne Abhayavāpipāḷiyaṁ, Thūpārāmadvāre nagarassa dakkhiṇadvāre Anurādhavāpipāḷiyaṁ.

Mahā-ariyavaṁsabhāṇakatthero panāha "kiṁ tumhe vadatha, mahācetiyassa samantā kucchivedikāya heṭṭhimabhāgato paṭṭhāya paññāyanaṭṭhāne yattha yattha dve pādā sakkā honti samaṁ patiṭṭhāpetuṁ, tattha tattha ekapaduddhāre[2] tiṁsatiṁsa bhikkhusahassāni arahattaṁ pāpuṇiṁ sūti sakkā vattun"ti. Aparo pana mahāthero āha "Mahācetiyatale ākiṇṇavālikāya bahutarā bhikkhū arahattaṁ pattā"ti. There disvā tesaṁ ovāde patiṭṭhāya asubhaṁ disvā tattha paṭhamaṁ jhānaṁ uppādetvā tadeva khayato sammasanto arahattaṁ pāpuṇāti. Tasmā etesaṁ dassanaṁ sātthaṁ. Keci pana "āmisatopi vaḍḍhi atthoyeva taṁ nissāya brahmacariyānuggahāya paṭipannattā"ti vadanti.

Tasmiṁ[3] pana gamane sappāyāsappāyaṁ pariggaṇhitvā sappāyapariggaṇhanaṁ **sappāyasampajaññaṁ.** Seyyathidaṁ? Cetiyadassanaṁ tāva sātthaṁ. Sace pana cetiyassa mahāpūjāya dasadvādasayojanantare parisā sannipatanti, attano vibhavānurūpā itthiyopi purisāpi alaṅkatapaṭiyattā cittakammarūpakāni viya sañcaranti. Tatra cassa iṭṭhe ārammaṇe lobho, aniṭṭhe paṭigho, asamapekkhane[4] moho uppajjati, kāyasaṁsagge kāyasaṁsaggāpattiṁ āpajjati, jīvitabrahmacariyānaṁ vā antarāyo ca hoti. Evaṁ taṁ ṭhānaṁ asappāyaṁ hoti, vuttappakāra-antarāyābhāve sappāyaṁ. Saṁghadassanampi sātthaṁ. Sace pana antogāme mahāmaṇḍapaṁ kāretvā sabbarattiṁ dhammassavanaṁ kārentesu manussesu vuttappakāreneva janasannipāto ceva antarāyo ca hoti, evaṁ taṁ ṭhānaṁ asappāyaṁ, antarāyābhāve sappāyaṁ. Mahāparivārānaṁ therānaṁ dassanepi eseva nayo.

---

1. Pacchimadvāre pācīnadvāre ca (Ka)
2. Ekapadavāre (Ka)
3. Tasmiṁ tasmiṁ (Sī)
4. Asamapekkhanena (Sī, Syā)

ဝဍ္ဎိ။ စေတိယံ ဒိသွာပိ ဟိ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ, သံဃဒဿနေန သံဃာရမ္မဏံ ပီတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ တဒေဝ ခယတော သမ္မသန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ မဟာဝိဟာရသ္မိံ ဟိ ဒက္ခိဏဒွါရေ ဌတွာ မဟာစေတိယံ ဩလောကေန္တာ တိံသသဟဿဘိက္ခူ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု၊ တထာ ပစ္ဆိမဒွါရေ ဥတ္တရဒွါရေ ပါစီနဒွါရေ စ[၁]၊ တထာ ပဉှမဏ္ဍပဋ္ဌာနေ အဘယဝါပိပါဠိယံ, ထူပါရာမဒွါရေ နဂရဿ ဒက္ခိဏဒွါရေ အနုရာဓဝါပိပါဠိယံ။

မဟာအရိယဝံသဘာဏကတ္ထေရော ပနာဟ "ကိံ တုမှေ ဝဒထ၊ မဟာစေတိယဿ သမန္တာ ကုစ္ဆိဝေဒိကာယ ဟေဋ္ဌိမဘာဂတော ပဋ္ဌာယ ပညာယနဋ္ဌာနေ ယတ္ထ ယတ္ထ ဒွေ ပါဒါ သက္ကာ ဟောန္တိ သမံ ပတိဋ္ဌာပေတုံ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဧကပဒုဒ္ဓါရေ[၂] တိံသ တိံသ ဘိက္ခုသဟဿာနိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသူတိ သက္ကာ ဝတ္တု"န္တိ။ အပရော ပန မဟာထေရော အာဟ "မဟာစေတိယတလေ အာကိဏ္ဏဝါလိကာယ ဗဟုတရာ ဘိက္ခူ အရဟတ္တံ ပတ္တာ"တိ။ ထေရေ ဒိသွာ တေသံ ဩဝါဒေ ပတိဋ္ဌာယ အသုဘံ ဒိသွာ တတ္ထ ပဌမံ ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ တဒေဝ ခယတော သမ္မသန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တသ္မာ ဧတေသံ ဒဿနံ သာတ္ထံ။ ကေစိ ပန "အာမိသတောပိ ဝဍ္ဎိ အတ္ထောယေဝ တံ နိဿာယ ဗြဟ္မစရိယာနုဂ္ဂဟာယ ပဋိပန္နတ္တာ"တိ ဝဒန္တိ။

တသ္မိံ[၃] ပန ဂမနေ သပ္ပါယာသပ္ပါယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ သပ္ပါယပရိဂ္ဂဏှနံ **သပ္ပါယသမ္ပဇညံ**။ သေယျထိဒံ? စေတိယဒဿနံ တာဝ သာတ္ထံ။ သစေ ပန စေတိယဿ မဟာပူဇာယ ဒသဒွါဒသယောဇနန္တရေ ပရိသာ သန္နိပတန္တိ၊ အတ္တနော ဝိဘဝါနုရူပါ ဣတ္ထိယောပိ ပုရိသာပိ အလင်္ကတပဋိယတ္တာ စိတ္တကမ္မရူပကာနိ ဝိယ သဉ္စရန္တိ။ တတြ စဿ ဣဋ္ဌေ အာရမ္မဏေ လောဘော, အနိဋ္ဌေ ပဋိဃော, အသမပေက္ခနေ[၄] မောဟော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကာယသံသဂ္ဂေ ကာယသံသဂ္ဂါပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ၊ ဇီဝိတဗြဟ္မစရိယာနံ ဝါ အန္တရာယော စ ဟောတိ။ ဧဝံ တံ ဌာနံ အသပ္ပါယံ ဟောတိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရအန္တရာယာဘာဝေ သပ္ပါယံ။ သံဃဒဿနမ္ပိ သာတ္ထံ။ သစေ ပန အန္တောဂါမေ မဟာမဏ္ဍပံ ကာရေတွာ သဗ္ဗရတ္တိံ ဓမ္မဿဝနံ ကာရေန္တေသု မနုဿေသု ဝုတ္တပ္ပကာရေနေဝ ဇနသန္နိပါတော စေဝ အန္တရာယော စ ဟောတိ၊ ဧဝံ တံ ဌာနံ အသပ္ပါယံ၊ အန္တရာယာဘာဝေ သပ္ပါယံ။ မဟာပရိဝါရာနံ ထေရာနံ ဒဿနေပိ ဧသေဝ နယော။

၁-ပစ္ဆိမဒွါရေ ပါစီနဒွါရေ စ (က)
၂-ဧကပဒဝါရေ (က)
၃-တသ္မိံ တသ္မိံ (သီ)
၄-အသမပေက္ခနေန (သီ၊ သျာ)

Asubhadassanampi sātthaṁ. Tadatthadīpanatthañca idaṁ vatthu—eko kira daharabhikkhu sāmaṇeraṁ gahetvā dantakaṭṭhatthāya gato, sāmaṇero maggā okkamitvā purato gacchanto asubhaṁ disvā paṭhamajjhānaṁ nibbattetvā tadeva pādakaṁ katvā saṅkhāre sammasanto tīṇi phalāni sacchikatvā uparimaggatthāya kammaṭṭhānaṁ pariggahetvā aṭṭhāsi. Daharo taṁ apassanto "sāmaṇerā"ti pakkosi. So "mayā pabbajitadivasato paṭṭhāya bhikkhunā saddhiṁ dve kathā nāma na kathitapubbā, aññasmimpi divase uparivisesaṁ nibbattessāmī"ti cintetvā "kiṁ bhante"ti paṭivacanaṁ adāsi. "Ehī"ti vutte ekavacaneneva āgantvā "bhante iminā tāva maggena gantvā mayā ṭhitokāse muhuttaṁ puratthābhimukhā hutvā olokethā"ti āha. So tathā katvā tena pattavisesameva pāpuṇi. Evaṁ ekaṁ asubhaṁ dvinnaṁ janānaṁ atthāya jātaṁ. Evaṁ sātthampi panetaṁ purisassa mātugāmāsubhaṁ asappāyaṁ, mātugāmassa ca purisāsubhaṁ, sabhāgameva sappāyanti evaṁ sappāyapariggaṇhanaṁ sappāyasampajaññaṁ.

Evaṁ pariggahitasātthasappāyassa pana aṭṭhatiṁsakammaṭṭhānesu attano cittaruciyaṁ kammaṭṭhānasaṅkhātaṁ gocaraṁ uggahetvā bhikkhācāragocare taṁ gahetvāva gamanaṁ **gocarasampajaññaṁ** nāma.

Tassavibhāvatthaṁ idaṁ catukkaṁ veditabbaṁ—idhekacco bhikkhu harati na paccāharati, ekacco paccāharati na harati, ekacco pana neva harati na paccāharati, ekacco harati ca paccāharati ca.

Tattha yo bhikkhu divasaṁ caṅkamena nisajjāya ca āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhetvā tathā rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ majjhimayāme seyyaṁ kappetvā pacchimayāmepi nisajjācaṅkamehi vītināmetvā pageva cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇavattaṁ katvā Bodhirukkhe udakaṁ āsiñcitvā pāṇīyaṁ paribhojanīyaṁ paccupaṭṭhapetvā ācariyupajjhāyavattādīni samādāya vattati, so sarīraparikammaṁ katvā senāsanaṁ pavisitvā dve tayo pallaṅke usumaṁ gāhāpento kammaṭṭhānamanuyuñjitvā bhikkhācāravelāya uṭṭhahitvā kammaṭṭhānasīseneva pattacīvaramādāya senāsanato nikkhamitvā kammaṭṭhānaṁ manasikarontova cetiyaṅgaṇaṁ gantvā sace Buddhānussatikammaṭṭhānaṁ hoti, taṁ avissajjetvāva cetiyaṅgaṇaṁ pavisati. Aññaṁ ce kammaṭṭhānaṁ hoti, sopānapādamūle ṭhatvā hatthena gahitabhaṇḍaṁ viya taṁ ṭhapetvā

အသုဘဒဿနမ္ပိ သာတ္ထံ။ တဒတ္ထဒီပနတ္ထဉ္စ ဣဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ဒဟရဘိက္ခု သာမဏေရံ ဂဟေတွာ ဒန္တကဋ္ဌတ္ထာယ ဂတော၊ သာမဏေရော မဂ္ဂါ ဩက္ကမိတွာ ပုရတော ဂစ္ဆန္တော အသုဘံ ဒိသွာ ပဌမဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တဒေဝ ပါဒကံ ကတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော တီဏိ ဖလာနိ သစ္ဆိကတွာ ဥပရိမဂ္ဂတ္ထာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဒဟရော တံ အပဿန္တော "သာမဏေရာ"တိ ပက္ကောသိ။ သော "မယာ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ ဒွေ ကထာ နာမ န ကထိတပုဗ္ဗာ၊ အညသ္မိမ္ပိ ဒိဝသေ ဥပရိဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ "ကိံ ဘန္တေ"တိ ပဋိဝစနံ အဒါသိ။ "ဧဟီ"တိ ဝုတ္တေ ဧကဝစနေနေဝ အာဂန္တွာ "ဘန္တေ ဣမိနာ တာဝ မဂ္ဂေန ဂန္တွာ မယာ ဌိတောကာသေ မုဟုတ္တံ ပုရတ္ထာဘိမုခါ ဟုတွာ ဩလောကေထာ"တိ အာဟ။ သော တထာ ကတွာ တေန ပတ္တဝိသေသမေဝ ပါပုဏိ။ ဧဝံ ဧကံ အသုဘံ ဒွိန္နံ ဇနာနံ အတ္ထာယ ဇာတံ။ ဧဝံ သာတ္ထမ္ပိ ပနေတံ ပုရိသဿ မာတုဂါမာသုဘံ အသပ္ပာယံ၊ မာတုဂါမဿ စ ပုရိသာသုဘံ၊ သဘာဂမေဝ သပ္ပာယန္တိ ဧဝံ သပ္ပာယပရိဂ္ဂဏှနံ သပ္ပာယသမ္ပဇညံ။

ဧဝံ ပရိဂ္ဂဟိတသာတ္ထသပ္ပာယဿ ပန အဋ္ဌတိံသကမ္မဋ္ဌာနေသု အတ္တနော စိတ္တရုစိယံ ကမ္မဋ္ဌာနသင်္ခါတံ ဂေါစရံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဘိက္ခာစာရဂေါစရေ တံ ဂဟေတွာဝ ဂမနံ **ဂေါစရသမ္ပဇညံ** နာမ။

တဿာဝိဘာဝတ္ထံ ဣဒံ စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဣဓေကစ္စော ဘိက္ခု ဟရတိ န ပစ္စာဟရတိ၊ ဧကစ္စော ပစ္စာဟရတိ န ဟရတိ၊ ဧကစ္စော ပန နေဝ ဟရတိ န ပစ္စာဟရတိ၊ ဧကစ္စော ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စ။

တတ္ထ ယော ဘိက္ခု ဒိဝသံ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ စ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတွာ တထာ ရတ္တိယာ ပဌမံ ယာမံ မဇ္ဈိမယာမေ သေယျံ ကပ္ပေတွာ ပစ္ဆိမယာမေပိ နိသဇ္ဇာစင်္ကမေဟိ ဝီတိနာမေတွာ ပဂေဝ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏဝတ္တံ ကတွာ ဗောဓိရုက္ခေ ဥဒကံ အာသိဉ္စိတွာ ပါနီယံ ပရိဘောဇနီယံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ အာစရိယုပဇ္ဈာယဝတ္တာဒီနိ သမာဒါယ ဝတ္တတိ၊ သော သရီရပရိကမ္မံ ကတွာ သေနာသနံ ပဝိသိတွာ ဒွေ တယော ပလ္လင်္ကေ ဥသုမံ ဂါဟာပေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနမနုယုဉ္ဇိတွာ ဘိက္ခာစာရဝေလာယ ဥဋ္ဌဟိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သေနာသနတော နိက္ခမိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တောဝ စေတိယင်္ဂဏံ ဂန္တွာ သစေ ဗုဒ္ဓါနုဿတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တံ အဝိဿဇ္ဇေတွာဝ စေတိယင်္ဂဏံ ပဝိသတိ။ အညံ စေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ သောပါနပါဒမူလေ ဌတွာ ဟတ္ထေန ဂဟိတဘဏ္ဍံ ဝိယ တံ ဌပေတွာ

Buddhārammaṇaṁ pītiṁ gahetvā cetiyaṅgaṇaṁ āruyha mahantaṁ cetiyaṁ ce, tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catūsu ṭhānesu vanditabbaṁ, khuddakaṁ ce, tatheva padakkhiṇaṁ katvā aṭṭhasu ṭhānesu vanditabbaṁ. Cetiyaṁ vanditvā bodhiyaṅgaṇaṁ pattenāpi Buddhassa Bhagavato sammukhā viya nipaccakāraṁ[1] dassetvā bodhi vanditabbā. So evaṁ cetiyañca bodhiñca vanditvā paṭisāmitaṭṭhānaṁ gantvā paṭisāmitabhaṇḍakaṁ hatthena gaṇhanto viya nikkhittakammaṭṭhānaṁ gahetvā gāmasamīpe kammaṭṭhānasīseneva cīvaraṁ pārupitvā gāmaṁ piṇḍāya pavisati.

Atha naṁ manussā disvā "ayyo no āgato"ti paccuggantvā pattaṁ gahetvā āsanasālāya gā gehe vā nisīdāpetvā yāguṁ datvā yāva bhattaṁ na niṭṭhāti, tāva pāde dhovitvā makkhetvā purato nisīditvā pañhaṁ vā pucchanti, dhammaṁ vā sotukāmā honti. Sacepi na kathāpenti, janasaṅgahaṇatthaṁ dhammakathā nāma kātabbāyevāti Aṭṭhakathācariyā vadanti. Dhammakathā hi kammaṭṭhānavinimuttā nāma natthi, tasmā kammaṭṭhānasīseneva dhammaṁ kathetvā kammaṭṭhānasīseneva āhāraṁ paribhuñjitvā anumodanaṁ katvā nivattiyamānehipi[2] manussehi anugatova gāmato nikkhamitvā tattha te nivattetvā maggaṁ paṭipajjati.

Atha naṁ puretaraṁ nikkhamitvā bahigāme katabhattakiccā sāmaṇeradaharabhikkhū[3] disvā paccuggantvā pattacīvaramassa gaṇhanti. Porāṇakabhikkhū kira na "amhākaṁ upajjhāyo ācariyo"ti mukhaṁ oloketvā vattaṁ karonti, sampattaparicchedeneva karonti. Te taṁ pucchanti "bhante ete manussā tumhākaṁ kiṁ honti, mātipakkhato sambandhā pitipakkhato"ti. Kiṁ disvā pucchathāti. Tumhesu etesaṁ pemaṁ bahumānanti. "Āvuso yaṁ mātāpitūhipi dukkarataraṁ, taṁ ete amhākaṁ karonti, pattacīvarampi no etesaṁ santakameva, etesaṁ ānubhāvena neva bhaye bhayaṁ, na chātake chātakaṁ jānāma, edisā nāma amhākaṁ upakārino natthī"ti tesaṁ guṇe kathayanto gacchati. Ayaṁ vuccati **harati na paccāharatī**ti.

Yassa pana pageva vuttappakāraṁ vattapaṭipattiṁ karontassa kammajatejo pajjalati, anupādiṇṇakaṁ muñcitvā upādiṇṇakaṁ gaṇhāti, sarīrato sedā muccanti, kammaṭṭhānavīthiṁ nārohati, so pageva pattacīvaramādāya vegasāva

1. Nipaccākāraṁ (Sī) 2. Anivattayamānehipi (Ka) 3. Sāmaṇerādayo (Ka)

ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ ဂဟေတွာ စေတိယင်္ဂဏံ အာရုယှ မဟန္တံ စေတိယံ စေ, တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ စတူသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတဗ္ဗံ၊ ခုဒ္ဒကံ စေ, တထေဝ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတဗ္ဗံ။ စေတိယံ ဝန္ဒိတွာ ဗောဓိယင်္ဂဏံ ပတ္တေနာပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သမ္မုခါ ဝိယ နိပစ္စကာရံ[1] ဒဿေတွာ ဗောဓိ ဝန္ဒိတဗ္ဗာ။ သော ဧဝံ စေတိယဉ္စ ဗောဓိဉ္စ ဝန္ဒိတွာ ပဋိသာမိတဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ပဋိသာမိတဘဏ္ဍကံ ဟတ္ထေန ဂဏှန္တော ဝိယ နိက္ခိတ္တကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဂါမသမီပေ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ။

အထ နံ မနုဿာ ဒိသွာ "အယျော နော အာဂတော"တိ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ အာသနသာလာယ ဝါ ဂေဟေ ဝါ နိသီဒါပေတွာ ယာဂုံ ဒတွာ ယာဝ ဘတ္တံ န နိဋ္ဌာတိ၊ တာဝ ပါဒေ ဓောဝိတွာ မက္ခေတွာ ပုရတော နိသီဒိတွာ ပဉှံ ဝါ ပုစ္ဆန္တိ၊ ဓမ္မံ ဝါ သောတုကာမာ ဟောန္တိ။ သစေပိ န ကထာပေန္တိ၊ ဇနသင်္ဂဟဏတ္ထံ ဓမ္မကထာ နာမ ကာတဗ္ဗာယေဝါတိ အဋ္ဌကထာစရိယာ ဝဒန္တိ။ ဓမ္မကထာ ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိနိမုတ္တာ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ ဓမ္မံ ကထေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ အာဟာရံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ အနုမောဒနံ ကတွာ နိဝတ္တိယမာနေဟိပိ[2] မနုဿေဟိ အနုဂတောဝ ဂါမတော နိက္ခမိတွာ တတ္ထ တေ နိဝတ္တေတွာ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇတိ။

အထ နံ ပုရေတရံ နိက္ခမိတွာ ဗဟိဂါမေ ကတဘတ္တကိစ္စာ သာမဏေရ-ဒဟရဘိက္ခူ[3] ဒိသွာ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ပတ္တစီဝရမဿ ဂဏှန္တိ။ ပေါရာဏကဘိက္ခူ ကိရ န "အမှာကံ ဥပဇ္ဈာယော အာစရိယော"တိ မုခံ ဩလောကေတွာ ဝတ္တံ ကရောန္တိ၊ သမ္ပတ္တပရိစ္ဆေဒေနေဝ ကရောန္တိ။ တေ တံ ပုစ္ဆန္တိ "ဘန္တေ ဧတေ မနုဿာ တုမှာကံ ကိံ ဟောန္တိ, မာတိပက္ခတော သမ္ဗန္ဓာ ပိတိပက္ခတော"တိ။ ကိံ ဒိသွာ ပုစ္ဆထာတိ။ တုမှေသု ဧတေသံ ပေမံ ဗဟုမာနန္တိ။ "အာဝုသော ယံ မာတာ-ပိတူဟိပိ ဒုက္ကရတရံ၊ တံ ဧတေ အမှာကံ ကရောန္တိ၊ ပတ္တစီဝရမ္ပိ နော ဧတေသံ သန္တကမေဝ၊ ဧတေသံ အာနုဘာဝေန နေဝ ဘယေ ဘယံ, န ဆာတကေ ဆာတကံ ဇာနာမ၊ ဧဒိသာ နာမ အမှာကံ ဥပကာရိနော နတ္ထီ"တိ တေသံ ဂုဏေ ကထယန္တော ဂစ္ဆတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **ဟရတိ န ပစ္စာဟရတီ**တိ။

ယဿ ပန ပဂေဝ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဝတ္တပဋိပတ္တိံ ကရောန္တဿ ကမ္မဇတေဇော ပဇ္ဇလတိ၊ အနုပါဒိန္နကံ မုဉ္စိတွာ ဥပါဒိန္နကံ ဂဏှာတိ၊ သရီရတော သေဒါ မုစ္စန္တိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနဝီထိံ နာရောဟတိ၊ သော ပဂေဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဝေဂသာဝ

၁-နိပစ္စာကာရံ (သီ) ၂-အနိဝတ္တယမာနေဟိပိ (က) ၃-သာမဏေရာဒယော (က)

cetiyaṁ vanditvā gorūpānaṁ nikkhamanavelāyameva gāmaṁ yāgubhikkhāya pavisitvā yāguṁ labhitvā āsanasālaṁ gantvā pivati. Athassa dvittikkhattuṁ ajjhoharaṇamatteneva kammajatejo upādiṇṇakaṁ muñcitvā anupādiṇṇanaṁ gaṇhāti, ghaṭasatena nhāto viya tejodhātupariḷāhanibbānaṁ patvā kammaṭṭhānasīsena yāguṁ paribhuñjitvā pattañca mukhañca dhovitvā antarābhatte kammaṭṭhānaṁ manasikatvā avasesaṭṭhāne piṇḍāya caritvā kammaṭṭhānasīsena āhāraṁ paribhuñjitvā tato paṭṭhāya poṅkhānupoṅkhaṁ upaṭṭhahamānaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvāva āgacchati. Ayaṁ vuccati **paccāharati na haratī**ti. Edisā ca bhikkhū yāguṁ pivitvā vipassanaṁ ārabhitvā Buddhasāsane arahattaṁ pattā nāma gaṇanapathaṁ vītivattā. Sīhaḷadīpeyeva tesu tesu gāmesu āsanasālāyaṁ na taṁ āsanamatthi, yattha yāguṁ pivitvā arahattaṁ pattā bhikkhū natthīti.

Yo pana pamādavihārī hoti nikkhittadhuro, sabbavattāni bhinditvā pañcavidhacetovinibandhabaddhacitto viharanto "kammaṭṭhānaṁ nāma atthī"tipi saññaṁ akatvā gāmaṁ piṇḍāya pavisitvā ananulomikena gihisaṁsaggena saṁsaṭṭho caritvā ca bhuñjitvā ca tuccho nikkhamati. Ayaṁ vuccati **neva harati na paccāharatī**ti.

Yo panāyaṁ **harati ca paccāharati cā**ti vutto, so gatapaccāgatikavattavasena veditabbo. Attakāmā[1] hi kulaputtā sāsane pabbajitvā dasapi vīsampi tiṁsampi cattālīsampi paññāsampi satampi ekato vasantā katikavattaṁ katvā viharanti "āvuso tumhe na iṇaṭṭā, na bhayaṭṭā, na jīvikāpakatā[2] pabbajitā, dukkhā muccitukāmā panettha pabbajitā, tasmā gamane uppannakilesaṁ gamaneyeva niggaṇhatha, ṭhāne, nisajjāya, sayane uppannakilesaṁ sayaneyeva niggaṇhathā"ti. Te evaṁ katikavattaṁ katvā bhikkhācāraṁ gacchantā aḍḍha-usabha-usabha-aḍḍhagāvutagāvutantaresu pāsāṇā honti, tāya saññāya kammaṭṭhānaṁ manasikarontāva gacchanti. Sace kassaci gamane kileso uppajjati, tattheva naṁ niggaṇhāti. Tathā asakkonto tiṭṭhati. Athassa pacchato āgacchantopi tiṭṭhati, so "ayaṁ bhikkhu tuyhaṁ uppannavitakkaṁ jānāti, ananucchavikaṁ te etan"ti attānaṁ paṭicodetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā tattheva ariyabhūmiṁ okkamati,

1. Atthakāmā (Sī, Syā, Ka) 2. Ājīvikapakatā (Sī), jīvitappakatā (Ka)

စေတိယံ ဝန္ဒိတွာ ဂေါရူပါနံ နိက္ခမနဝေလာယမေဝ ဂါမံ ယာဂုဘိက္ခာယ ပဝိသိတွာ ယာဂုံ လဘိတွာ အာသနသာလံ ဂန္တွာ ပိဝတိ။ အထဿ ဒွိတ္တိက္ခတ္တုံ အဇ္ဈောဟရဏမတ္တေနေဝ ကမ္မဇတေဇော ဥပါဒိဏ္ဏကံ မုဉ္စိတွာ အနုပါဒိဏ္ဏကံ ဂဏှာတိ၊ ဃဋသတေန နှာတော ဝိယ တေဇောဓာတုပရိဠာဟနိဗ္ဗာနံ ပတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေန ယာဂုံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ပတ္တဉ္စ မုခဉ္စ ဓောဝိတွာ အန္တရာဘတ္တေ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကတွာ အဝသေသဋ္ဌာနေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေန အာဟာရံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ တတော ပဋ္ဌာယ ပေါင်္ခါနုပေါင်္ခံ ဥပဋ္ဌဟမာနံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာဝ အာဂစ္ဆတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **ပစ္စာဟရတိ န ဟရတီ**တိ။ ဧဒိသာ စ ဘိက္ခူ ယာဂုံ ပိဝိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ဗုဒ္ဓသာသနေ အရဟတ္တံ ပတ္တာ နာမ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာ။ သီဟဠဒီပေယေဝ တေသု တေသု ဂါမေသု အာသနသာလာယံ န တံ အာသနမတ္ထိ၊ ယတ္ထ ယာဂုံ ပိဝိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တာ ဘိက္ခူ နတ္ထီတိ။

ယော ပန ပမာဒဝိဟာရီ ဟောတိ နိက္ခိတ္တဓုရော၊ သဗ္ဗဝတ္တာနိ ဘိန္ဒိတွာ ပဉ္စဝိဓစေတောဝိနိဗန္ဓဗဒ္ဓစိတ္တော ဝိဟရန္တော "ကမ္မဋ္ဌာနံ နာမ အတ္ထီ"တိပိ သညံ အကတွာ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ အနနုလောမိကေန ဂိဟိသံသဂ္ဂေန သံသဋ္ဌော စရိတွာ စ ဘုဉ္ဇိတွာ စ တုစ္ဆော နိက္ခမတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **နေဝ ဟရတိ န ပစ္စာဟရတီ**တိ။

ယော ပနာယံ **ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စာ**တိ ဝုတ္တော၊ သော ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ အတ္တကာမာ[1] ဟိ ကုလပုတ္တာ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဒသပိ ဝီသမ္ပိ တိံသမ္ပိ စတ္တာလီသမ္ပိ ပညာသမ္ပိ သတမ္ပိ ဧကတော ဝသန္တာ ကတိကဝတ္တံ ကတွာ ဝိဟရန္တိ "အာဝုသော တုမှေ န ဣဏဋ္ဋာ, န ဘယဋ္ဋာ, န ဇီဝိကာပကတာ[2] ပဗ္ဗဇိတာ၊ ဒုက္ခာ မုစ္စိတုကာမာ ပနေတ္ထ ပဗ္ဗဇိတာ၊ တသ္မာ ဂမနေ ဥပ္ပန္နကိလေသံ ဂမနေယေဝ နိဂ္ဂဏှထ၊ ဌာနေ, နိသဇ္ဇာယ, သယနေ ဥပ္ပန္နကိလေသံ သယနေယေဝ နိဂ္ဂဏှထာ"တိ။ တေ ဧဝံ ကတိကဝတ္တံ ကတွာ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆန္တာ အဍ္ဎဥသဘဥသဘအဍ္ဎဂါဝုတဂါဝုတန္တရေသု ပါသာဏာ ဟောန္တိ၊ တာယ သညာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တာဝ ဂစ္ဆန္တိ။ သစေ ကဿစိ ဂမနေ ကိလေသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထေဝ နံ နိဂ္ဂဏှာတိ။ တထာ အသက္ကောန္တော တိဋ္ဌတိ။ အထဿ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တောပိ တိဋ္ဌတိ၊ သော "အယံ ဘိက္ခု တုယှံ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကံ ဇာနာတိ၊ အနနုစ္ဆဝိကံ တေ ဧတ"န္တိ အတ္တာနံ ပဋိစောဒေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ တတ္ထေဝ အရိယဘူမိံ ဩက္ကမတိ၊

၁-အတ္ထကာမာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-အာဇီဝိကပကတာ (သီ)၊ ဇီဝိတပ္ပကတာ (က)

tathā asakkonto nisīdatīti so eva nayo. Ariyabhūmiṁ okkamituṁ asakkontopi taṁ kilesaṁ vikkhambhetvā kammaṭṭhānaṁ manasikarontova gacchati, na kammaṭṭhānavippayuttena cittena pādaṁ uddharati. Uddharati ce, paṭinivattitvā purimapadesaṁyeva[1] eti Ālindakavāsī **Mahāphussadevatthero** viya.

So kira ekūnavīsati vassāni gatapaccāgatikavattaṁ pūrento eva vihāsi[2]. Manussāpi sudaṁ[3] antarāmagge kasantā ca vapantā ca maddantā ca kammāni ca karontā theraṁ tathā gacchantaṁ disvā “ayaṁ thero punappunaṁ nivattitvā gacchati, kinnu kho maggamūḷho, udāhu kiñci pamuṭṭho”ti samullapanti. So taṁ anādiyitvā kammaṭṭhānayuttacitteneva samaṇadhammaṁ karonto vīsativassabbhantare arahattaṁ pāpuṇi. Arahattappattadivase cassa caṅkamanakoṭiyaṁ adhivatthā devatā aṅgulīhi dīpaṁ ujjāletvā aṭṭhāsi. Cattāropi mahārājāno sakko ca devānamindo brahmā ca sahampati upaṭṭhānaṁ āgamaṁsu. Tañca obhāsaṁ disvā Vanavāsīmahātissatthero taṁ dutiyadivase pucchi “rattibhāge āyasmato santike obhāso ahosi, kiṁ so obhāso”ti. Thero vikkhepaṁ karonto “obhāso nāma dīpobhāsopi hoti maṇi-obhāsopī”ti evamādimāha. Tato “paṭicchādetha tumhe”ti nibaddho[4] āmāti paṭijānitvā ārocesi.

Kāḷavallimaṇḍapavāsīmahānāgatthero viya ca. Sopi kira gatapaccāgatikavattaṁ pūrento paṭhamaṁ tāva “bhagavato mahāpadhānaṁ pūjessāmī”ti satta vassāni ṭhānacaṅkamameva adhiṭṭhāsi. Puna soḷasa vassāni gatapaccāgatikavattaṁ pūretvā arahattaṁ pāpuṇi. So kammaṭṭhānayutteneva cittena pādaṁ uddharanto vippayuttena uddhaṭe paṭinivattanto gāmasamīpaṁ gantvā “gāvī nu pabbajito nū”ti āsaṅkanīyapadese ṭhatvā cīvaraṁ pārupitvā kacchakarakato[5] udakena pattaṁ dhovitvā udakagaṇḍūsaṁ karoti. Kiṁ kāraṇā? “Mā me bhikkhaṁ dātuṁ vā vandituṁ vā āgate manusse ‘dīghāyukā hothā’ti vacanamattenāpi kammaṭṭhānavikkhepo ahosī”ti. “Ajja bhante katimī”ti divasaṁ vā bhikkhugaṇanaṁ vā pañhaṁ vā

1. Purimapādesuyeva (Ka) 2. Agamāsi (Ka) 3. Addasaṁsu (Syā)
4. Nibaddhito (Sī, Syā), nibbuddho (Ka) 5. Kacchakantarato (Ka)

တထာ အသက္ကောန္တော နိသီဒတီတိ သော ဧဝ နယော။ အရိယဘူမိံ ဩက္ကမိတုံ အသက္ကောန္တောပိ တံ ကိလေသံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တောဝ ဂစ္ဆတိ၊ န ကမ္မဋ္ဌာနဝိပ္ပယုတ္တေန စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရတိ။ ဥဒ္ဓရတိ စေ, ပဋိနိဝတ္တိတွာ ပုရိမပဒေသံယေဝ[၁] ဧတိ အာလိန္ဒကဝါသီ **မဟာဖုဿဒေဝတ္ထေရော** ဝိယ။

သော ကိရ ဧကူနဝီသတိ ဝဿာနိ ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တံ ပူရေန္တော ဧဝ ဝိဟာသိ[၂]။ မနုဿာပိ သုဒံ[၃] အန္တရာမဂ္ဂေ ကသန္တာ စ ဝပန္တာ စ မဒ္ဒန္တာ စ ကမ္မာနိ စ ကရောန္တာ ထေရံ တထာ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “အယံ ထေရော ပုနပ္ပုနံ နိဝတ္တိတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ကိန္နု ခေါ မဂ္ဂမူဠှော, ဥဒါဟု ကိဉ္စိ ပမုဋ္ဌော”တိ သမုလ္လပန္တိ။ သော တံ အနာဒိယိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တစိတ္တေနေဝ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဝီသတိဝဿဗ္ဘန္တရေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အရဟတ္တပ္ပတ္တဒိဝသေ စဿ စင်္ကမနကောဋိယံ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ အင်္ဂုလိဟိ ဒီပံ ဥဇ္ဇာလေတွာ အဋ္ဌာသိ။ စတ္တာရောပိ မဟာရာဇာနော သက္ကော စ ဒေဝါနမိန္ဒော ဗြဟ္မာ စ သဟမ္ပတိ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂမံသု။ တဉ္စ ဩဘာသံ ဒိသွာ ဝနဝါသီမဟာတိဿတ္ထေရော တံ ဒုတိယဒိဝသေ ပုစ္ဆိ “ရတ္တိဘာဂေ အာယသ္မတော သန္တိကေ ဩဘာသော အဟောသိ၊ ကိံ သော ဩဘာသော”တိ။ ထေရော ဝိက္ခေပံ ကရောန္တော “ဩဘာသော နာမ ဒီပေါဘာသောပိ ဟောတိ မဏိဩဘာသောပီ”တိ ဧဝမာဒိမာဟ။ တတော “ပဋိစ္ဆာဒေထ တုမှေ”တိ နိဗဒ္ဓေါ[၄] အာမာတိ ပဋိဇာနိတွာ အာရောစေသိ။

ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသီ မဟာနာဂတ္ထေရော ဝိယ စ။ သောပိ ကိရ ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တံ ပူရေန္တော ပဌမံ တာဝ “ဘဂဝတော မဟာပဓာနံ ပူဇေဿာမီ”တိ သတ္တ ဝဿာနိ ဌာနစင်္ကမမေဝ အဓိဋ္ဌာသိ။ ပုန သောဠသ ဝဿာနိ ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တံ ပူရေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ သော ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနေဝ စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရန္တော ဝိပ္ပယုတ္တေန ဥဒ္ဓဋေ ပဋိနိဝတ္တန္တော ဂါမသမီပံ ဂန္တွာ “ဂါဝီ နု ပဗ္ဗဇိတော နူ”တိ အာသင်္ကနီယပဒေသေ ဌတွာ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ကစ္ဆကရကတော[၅] ဥဒကေန ပတ္တံ ဓောဝိတွာ ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကရောတိ။ ကိံ ကာရဏာ? “မာ မေ ဘိက္ခံ ဒါတုံ ဝါ ဝန္ဒိတုံ ဝါ အာဂတေ မနုဿေ ‘ဒီဃာယုကာ ဟောထာ’တိ ဝစနမတ္တေနာပိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိက္ခေပေါ အဟောသီ”တိ။ “အဇ္ဇ ဘန္တေ ကတိမီ”တိ ဒိဝသံ ဝါ ဘိက္ခုဂဏနံ ဝါ ပဉှံ ဝါ

၁-ပုရိမပါဒေသုယေဝ (က) ၂-အဂမာသိ (က) ၃-အဒ္ဒသံသု (သျာ)
၄-နိဗဒ္ဓိတော (သီ၊ သျာ)၊ နိဗ္ဗုဒ္ဓေါ (က) ၅-ကစ္ဆကန္တရတော (က)

pucchito pana udakaṁ galitvā āroceti. Sace divasādipucchakā[1] na honti, nikkhamanavelāyaṁ gāmadvāre niṭṭhubhitvā yāti.

Kalambatitthavihāre vassūpagatā paññāsa bhikkhū viya ca. Te kira āsāḷhipuṇṇamiyaṁ katikavattaṁ akaṁsu "arahattaṁ apatvā aññamaññaṁ nālapissāmā"ti. Gāmañca piṇḍāya pavisantā udakagaṇḍūsaṁ katvā pavisiṁsu. Divasādīsu pucchitesu vuttanayeneva paṭipajjiṁsu. Tattha manussā niṭṭhubhanaṁ disvā jāniṁsu "ajjeko āgato, ajja dve"ti. Evañca cintesuṁ "kiṁ nu kho ete amheheva saddhiṁ na sallapanti, udāhu aññamaññampi. Yadi aññamaññaṁ na sallapanti, addhā vivādajātā bhavissanti. Etha ne aññamaññaṁ khamāpessāmā"ti sabbe vihāraṁ gantvā paññāsāya bhikkhūsu dvepi bhikkhū ekokāse nāddasaṁsu. Tato yo tesu cakkhumā puriso, so āha "na bho kalahakārakānaṁ okāso īdiso hoti, susammaṭṭhaṁ cetiyaṅgaṇaṁ bodhiyaṅgaṇaṁ, sunikkhittā sammajjaniyo, supaṭṭhitaṁ pānīyaṁ paribhojanīyan"ti. Te tatova nivattā. Tepi bhikkhū antotemāseyeva arahattaṁ patvā mahāpavāraṇāyaṁ visuddhipavāraṇaṁ pavāresuṁ.

Evaṁ Kāḷavallimaṇḍapavāsī Mahānāgatthero viya, Kalambatitthavihāre vassūpagatā bhikkhū viya ca kammaṭṭhānayutteneva cittena pādaṁ uddharanto gāmasamīpaṁ gantvā[2] udakagaṇḍūsaṁ katvā vīthiyo sallakkhetvā yattha surāsoṇḍadhuttādayo kalahakārakā caṇḍahatthi-assādayo vā natthi, taṁ vīthiṁ paṭipajjati. Tattha ca piṇḍāya caramāno na turitaturito viya javena gacchati. Na hi javena piṇḍapātikadhutaṅgaṁ[3] nāma kiñci atthi. Visamabhūmibhāgapattaṁ pana udakasakaṭaṁ viya niccalo hutvā gacchati. Anugharaṁ paviṭṭho ca dātukāmaṁ vā adātukāmaṁ vā sallakkhetuṁ tadanurūpaṁ kālaṁ āgamento bhikkhaṁ gahetvā antogāme vā bahigāme vā vihārameva vā āgantvā yathāphāsuke patirūpe okāse nisīditvā kammaṭṭhānaṁ manasikaronto āhāre paṭikūlasaññaṁ upaṭṭhapetvā akkhabbhañjanavaṇalepanaputtamaṁsūpamāvasena paccavekkhanto aṭṭhaṅgasamannāgataṁ āhāraṁ āhāreti, neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya -pa- bhuttāvī ca udakakiccaṁ katvā muhuttaṁ bhattakilamathaṁ paṭipassambhetvā yathā

1. Divasapucchakā (Ka)
2. Patvā (Sī, Syā)
3. Javanapiṇḍapātiyadhutaṅgaṁ (Sī, Syā)

ပုစ္ဆိတော ပန ဥဒကံ ဂိလိတွာ အာရောစေတိ။ သစေ ဒိဝသာဒိပုစ္ဆကာ[၁] န ဟောန္တိ၊ နိက္ခမနဝေလာယံ ဂါမဒွါရေ နိဋ္ဌုဘိတွာ ယာတိ။

ကလမ္ဗတိတ္ထဝိဟာရေ ဝဿူပဂတာ ပညာသ ဘိက္ခူ ဝိယ စ။ တေ ကိရ အာသာဠှိပုဏ္ဏမိယံ ကတိကဝတ္တံ အကံသု "အရဟတ္တံ အပတွာ အညမညံ နာလပိဿာမာ"တိ။ ဂါမဉ္စ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တာ ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကတွာ ပဝိသိံသု။ ဒိဝသာဒီသု ပုစ္ဆိတေသု ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိံသု။ တတ္ထ မနုဿာ နိဋ္ဌုဘနံ ဒိသွာ ဇာနိံသု "အဇ္ဇေကော အာဂတော, အဇ္ဇ ဒွေ"တိ။ ဧဝဉ္စ စိန္တေသုံ "ကိံ နု ခေါ ဧတေ အမှေဟေဝ သဒ္ဓိံ န သလ္လပန္တိ၊ ဥဒါဟု အညမညမ္ပိ။ ယဒိ အညမညံ န သလ္လပန္တိ၊ အဒ္ဓါ ဝိဝါဒဇာတာ ဘဝိဿန္တိ။ ဧထ နေ အညမညံ ခမာပေဿာမာ"တိ သဗ္ဗေ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပညာသာယ ဘိက္ခူသု ဒွေပိ ဘိက္ခူ ဧကောကာသေ နာဒ္ဒသံသု။ တတော ယော တေသု စက္ခုမာ ပုရိသော၊ သော အာဟ "န ဘော ကလဟကာရကာနံ ဩကာသော ဤဒိသော ဟောတိ၊ သုသမ္မဋ္ဌံ စေတိယင်္ဂဏံ ဗောဓိယင်္ဂဏံ၊ သုနိက္ခိတ္တာ သမ္မဇ္ဇနိယော၊ သုပဋ္ဌိတံ ပါနီယံ ပရိဘောဇနီယ"န္တိ။ တေ တတောဝ နိဝတ္တာ။ တေပိ ဘိက္ခူ အန္တောတေမာသေယေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ မဟာပဝါရဏာယံ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏံ ပဝါရေသုံ။

ဧဝံ ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသီ မဟာနာဂတ္ထေရော ဝိယ, ကလမ္ဗတိတ္ထဝိဟာရေ ဝဿူပဂတာ ဘိက္ခူ ဝိယ စ ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနေဝ စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရန္တော ဂါမသမီပံ ဂန္တွာ[၂] ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကတွာ ဝီထိယော သလ္လက္ခေတွာ ယတ္ထ သုရာသောဏ္ဍဓုတ္တာဒယော ကလဟကာရကာ စဏ္ဍဟတ္ထိအဿာဒယော ဝါ နတ္ထိ၊ တံ ဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ တတ္ထ စ ပိဏ္ဍာယ စရမာနော န တုရိတတုရိတော ဝိယ ဇဝေန ဂစ္ဆတိ။ န ဟိ ဇဝေန ပိဏ္ဍပါတိကဓုတင်္ဂံ[၃] နာမ ကိဉ္စိ အတ္ထိ။ ဝိသမဘူမိဘာဂပတ္တံ ပန ဥဒကသကဋံ ဝိယ နိစ္စလော ဟုတွာ ဂစ္ဆတိ။ အနုဃရံ ပဝိဋ္ဌော စ ဒါတုကာမံ ဝါ အဒါတုကာမံ ဝါ သလ္လက္ခေတုံ တဒနုရူပံ ကာလံ အာဂမေန္တော ဘိက္ခံ ဂဟေတွာ အန္တောဂါမေ ဝါ ဗဟိဂါမေ ဝါ ဝိဟာရမေဝ ဝါ အာဂန္တွာ ယထာဖာသုကေ ပတိရူပေ ဩကာသေ နိသီဒိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တော အာဟာရေ ပဋိကူလသညံ ဥပဋ္ဌပေတွာ အက္ခဗ္ဘဉ္ဇနဝဏလေပနပုတ္တမံသူပမာဝသေန ပစ္စဝေက္ခန္တော အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ အာဟာရံ အာဟာရေတိ၊ နေဝ ဒဝါယ န မဒါယ န မဏ္ဍနာယ န ဝိဘူသနာယ။ပ။ ဘုတ္တာဝီ စ ဥဒကကိစ္စံ ကတွာ မုဟုတ္တံ ဘတ္တကိလမထံ ပဋိပဿမ္ဘေတွာ ယထာ

၁-ဒိဝသပုစ္ဆကာ (က) ၂-ပတွာ (သီ၊ သျာ) ၃-ဇဝနပိဏ္ဍပါတိယဓုတင်္ဂံ (သီ၊ သျာ)

purebhattaṁ, evaṁ pacchābhattaṁ purimayāmaṁ pacchimayāmañca kammaṭṭhānameva manasikaroti. Ayaṁ vuccati **harati ca paccāharati c**āti.

Imaṁ pana haraṇapaccāharaṇasaṅkhātaṁ gatapaccāgatikavattaṁ pūrento yadi upanissayasampanno hoti, paṭhamavaye eva arahattaṁ pāpuṇāti. No ce paṭhamavaye pāpuṇāti, atha majjhimavaye pāpuṇāti. No ce majjhimavaye pāpuṇāti, atha pacchimavaye pāpuṇāti, no ce pacchimavaye pāpuṇāti, atha maraṇasamaye. No ce maraṇasamaye pāpuṇāti, atha devaputto hutvā. No ce devaputto hutvā pāpuṇāti, anuppanne Buddhe nibbatto paccekabodhiṁ sacchikaroti. No ce paccekabodhiṁ sacchikaroti, atha Buddhānaṁ sammukhībhāve khippābhiñño vā hoti, seyyathāpi thero bāhiyo dārucīriyo, mahāpañño vā, seyyathāpi thero Sāriputto, mahiddhiko vā, seyyathāpi thero Mahāmoggallāno, dhutavādo vā, seyyathāpi thero Mahākassapo, dibbacakkhuko vā, seyyathāpi thero Anuruddho, vinayadharo vā, seyyathāpi thero Upāli, dhammakathiko vā, seyyathāpi thero Puṇṇo Mantāṇiputto, āraññiko vā, seyyathāpi thero revato, bahussuto vā, seyyathāpi thero Ānando, sikkhākāmo vā, seyyathāpi thero Rāhulo Buddhaputtoti. Iti imasmiṁ catukke yvāyaṁ harati paccāharati ca, tassa gocarasampajaññaṁ sikhāpattaṁ hoti.

Abhikkamādīsu pana asammuyhanaṁ **asammohasampajaññaṁ.** Taṁ evaṁ veditabbaṁ—idha bhikkhu abhikkamanto vā paṭikkamanto vā yathā andhaputhujjanā abhikkamādīsu "attā abhikkamati, attanā abhikkamo nibbattito"ti vā "ahaṁ abhikkamāmi, mayā abhikkamo nibbattito"ti vā sammuyhanti, tathā asammuyhanto abhikkamāmīti citte uppajjamāne teneva cittena saddhiṁ cittasamuṭṭhānā vāyodhātu viññattiṁ janayamānā uppajjati, iti cittakiriyavāyodhātuvipphāravasena ayaṁ kāyasammato aṭṭhisaṅghāṭo abhikkamati. Tassevaṁ abhikkamato ekekapāduddharaṇe pathavīdhātu āpodhātūti dve dhātuyo omattā honti mandā, itarā dve adhimattā honti balavatiyo, tathā atiharaṇavītiharaṇesu, vossajjane tejodhātu vāyodhātūti dve dhātuyo omattā

ပုရေဘတ္တံ၊ ဧဝံ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပုရိမယာမံ ပစ္ဆိမယာမဉ္စ ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ မနသိကရောတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စာ**တိ။

ဣမံ ပန ဟရဏပစ္စာဟရဏသင်္ခါတံ ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တံ ပူရေန္တော ယဒိ ဥပနိဿယသမ္ပန္နော ဟောတိ၊ ပဌမဝယေ ဧဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ နော စေ ပဌမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ မဇ္ဈိမဝယေ ပါပုဏာတိ။ နော စေ မဇ္ဈိမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ ပစ္ဆိမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ နော စေ ပစ္ဆိမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ မရဏသမယေ။ နော စေ မရဏသမယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ။ နော စေ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ ပါပုဏာတိ၊ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ နိဗ္ဗတ္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကရောတိ။ နော စေ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကရောတိ၊ အထ ဗုဒ္ဓါနံ သမ္မုခီဘာဝေ ခိပ္ပါဘိညော ဝါ ဟောတိ, သေယျထာပိ ထေရော ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော၊ မဟာပညော ဝါ, သေယျထာပိ ထေရော သာရိပုတ္တော၊ မဟိဒ္ဓိကော ဝါ, သေယျထာပိ ထေရော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော၊ ဓုတဝါဒေါ ဝါ, သေယျထာပိ ထေရော မဟာကဿပေါ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုကော ဝါ, သေယျထာပိ ထေရော အနုရုဒ္ဓေါ၊ ဝိနယဓရော ဝါ, သေယျထာပိ ထေရော ဥပါလိ၊ ဓမ္မကထိကော ဝါ, သေယျထာပိ ထေရော ပုဏ္ဏော မန္တာဏိပုတ္တော၊ အာရညိကော ဝါ, သေယျထာပိ ထေရော ရေဝတော၊ ဗဟုဿုတော ဝါ, သေယျထာပိ ထေရော အာနန္ဒော၊ သိက္ခာကာမော ဝါ, သေယျထာပိ ထေရော ရာဟုလော ဗုဒ္ဓပုတ္တောတိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ စတုက္ကေ ယွာယံ ဟရတိ ပစ္စာဟရတိ စ၊ တဿ ဂေါစရသမ္ပဇညံ သိခါပတ္တံ ဟောတိ။

အဘိက္ကမာဒီသု ပန အသမ္မုယှနံ **အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ**။ တံ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဣဓ ဘိက္ခု အဘိက္ကမန္တော ဝါ ပဋိက္ကမန္တော ဝါ ယထာ အန္ဓပုထုဇ္ဇနာ အဘိက္ကမာဒီသု "အတ္တာ အဘိက္ကမတိ၊ အတ္တနာ အဘိက္ကမော နိဗ္ဗတ္တိတော"တိ ဝါ "အဟံ အဘိက္ကမာမိ၊ မယာ အဘိက္ကမော နိဗ္ဗတ္တိတော"တိ ဝါ သမ္မုယှန္တိ၊ တထာ အသမ္မုယှန္တော အဘိက္ကမာမီတိ စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ တေနေဝ စိတ္တေန သဒ္ဓိံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဝါယောဓာတု ဝိညတ္တိံ ဇနယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣတိ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရဝသေန အယံ ကာယသမ္မတော အဋ္ဌိသင်္ဃာဋော အဘိက္ကမတိ။ တဿေဝံ အဘိက္ကမတော ဧကေကပါဒုဒ္ဓရဏေ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတူတိ ဒွေ ဓာတုယော ဩမတ္တာ ဟောန္တိ မန္ဒာ၊ ဣတရာ ဒွေ အဓိမတ္တာ ဟောန္တိ ဗလဝတိယော၊ တထာ အတိဟရဏဝီတိဟရဏေသု၊ ဝေါဿဇ္ဇနေ တေဇောဓာတု ဝါယောဓာတူတိ ဒွေ ဓာတုယော ဩမတ္တာ

honti mandā, itarā dve adhimattā honti balavatiyo, tathā sannikkhepanasannirumbhanesu[1].

Tattha uddharaṇe pavattā rūpārūpadhammā atiharaṇaṁ na pāpuṇanti, tathā atiharaṇe pavattā vītiharaṇaṁ, vītiharaṇe pavattā vossajjanaṁ, vossajjane pavattā sannikkhepanaṁ, sannikkhepane pavattā sannirumbhanaṁ na pāpuṇanti, tattha tattheva pabbapabbaṁ sandhisandhi odhi-odhi hutvā tattakapāle pakkhittatilāni viya taṭataṭāyantā bhijjanti. Tattha ko eko abhikkamati, kassa vā ekassa abhikkamanaṁ. Paramatthato hi dhātūnaṁyeva gamanaṁ dhātūnaṁ ṭhānaṁ dhātūnaṁ nisajjā dhātūnaṁ sayanaṁ. Tasmiṁ tasmiṁ hi koṭṭhāse saddhiṁ rūpena—

Aññaṁ uppajjate cittaṁ, aññaṁ cittaṁ nirujjhati.
Avīcimanusambandho, nadīsotova vattatīti.

Evaṁ abhikkamādīsu asammuyhanaṁ asammohasampajaññaṁ nāmāti.

Niṭṭhito "abhikkante paṭikkante sampajānakārī hotī"tipadassa attho.

Ālokite vilokiteti ettha pana ālokitaṁ nāma purato pekkhanaṁ, vilokitaṁ nāma anudisāpekkhanaṁ. Aññānipi heṭṭhā upari pacchato anupekkhanavasena olokita-ullokitāpalokitāni nāma honti, tāni idha na gahitāni, sāruppavasena pana imāneva dve gahitāni. Iminā vā mukhena sabbānipi tāni gahitānevāti.

Tattha "ālokessāmī"ti citte uppanne cittavaseneva anoloketvā atthapariggaṇhanaṁ sātthakasampajaññaṁ. Taṁ āyasmantaṁ Nandaṁ kāyasakkhiṁ katvā veditabbaṁ. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

"Sace bhikkhave Nandassa puratthimā disā āloketabbā hoti, sabbaṁ cetasā samannāharitvā Nando puratthimaṁ disaṁ āloketi 'evaṁ me puratthimaṁ disaṁ ālokayato

1. ...sannirujjhanesu (Ka)

ဟောန္တိ မန္ဒာ၊ ဣတရာ ဒွေ အဓိမတ္တာ ဟောန္တိ ဗလဝတိယော၊ တထာ သန္နိက္ခေပနသန္နိရုမ္ဘနေသု[1]။

တတ္ထ ဥဒ္ဓရဏေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ အတိဟရဏံ န ပါပုဏန္တိ၊ တထာ အတိဟရဏေ ပဝတ္တာ ဝီတိဟရဏံ၊ ဝီတိဟရဏေ ပဝတ္တာ ဝေါဿဇ္ဇနံ၊ ဝေါဿဇ္ဇနေ ပဝတ္တာ သန္နိက္ခေပနံ၊ သန္နိက္ခေပနေ ပဝတ္တာ သန္နိရုမ္ဘနံ န ပါပုဏန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ပဗ္ဗပဗ္ဗံ သန္ဓိသန္ဓိ ဩဓိဩဓိ ဟုတွာ တတ္တကပါလေ ပက္ခိတ္တတိလာနိ ဝိယ တဋတဋာယန္တာ ဘိဇ္ဇန္တိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အဘိက္ကမတိ၊ ကဿ ဝါ ဧကဿ အဘိက္ကမနံ။ ပရမတ္ထတော ဟိ ဓာတူနံယေဝ ဂမနံ ဓာတူနံ ဌာနံ ဓာတူနံ နိသဇ္ဇာ ဓာတူနံ သယနံ။ တသ္မိံ တသ္မိံ ဟိ ကောဋ္ဌာသေ သဒ္ဓိံ ရူပေန—

အညံ ဥပ္ပဇ္ဇတေ စိတ္တံ၊ အညံ စိတ္တံ နိရုဇ္ဈတိ။
အဝီစိမနုသမ္ဗန္ဓော၊ နဒီသောတောဝ ဝတ္တတီတိ။

ဧဝံ အဘိက္ကမာဒီသု အသမ္မုယှနံ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ နာမာတိ။

နိဋ္ဌိတော "အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတီ"တိပဒဿ အတ္ထော။

အာလောကိတေ ဝိလောကိတေတိ ဧတ္ထ ပန အာလောကိတံ နာမ ပုရတော ပေက္ခနံ၊ ဝိလောကိတံ နာမ အနုဒိသာပေက္ခနံ။ အညာနိပိ ဟေဋ္ဌာ ဥပရိ ပစ္ဆတော အနုပေက္ခနဝသေန ဩလောကိတဥလ္လောကိတာပလောကိတာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဣဓ န ဂဟိတာနိ၊ သာရုပ္ပဝသေန ပန ဣမာနေဝ ဒွေ ဂဟိတာနိ။ ဣမိနာ ဝါ မုခေန သဗ္ဗာနိပိ တာနိ ဂဟိတာနေဝါတိ။

တတ္ထ "အာလောကေဿာမီ"တိ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ စိတ္တဝသေနေဝ အနောလောကေတွာ အတ္ထပရိဂ္ဂဏှနံ သာတ္ထကသမ္ပဇညံ။ တံ အာယသ္မန္တံ နန္ဒံ ကာယသက္ခိံ ကတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

"သစေ ဘိက္ခဝေ နန္ဒဿ ပုရတ္ထိမာ ဒိသာ အာလောကေတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ သဗ္ဗံ စေတသာ သမန္နာဟရိတွာ နန္ဒော ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ အာလောကေတိ 'ဧဝံ မေ ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ အာလောကယတော

၁-....သန္နိရုဇ္ဈနေသု (က)

nābhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāsavissantī’ti. Itiha tattha sampajāno hoti. Sace bhikkhave nandassa pacchimā disā, uttarā disā, dakkhiṇā disā, uddhaṁ, adho, anudisā āloketabbā hoti, sabbaṁ cetasā samannāharitvā Nando anudisaṁ āloketi ‘evaṁ me anudisaṁ ālokayato -pa- sampajāno hotī”ti[1].

Apica idhāpi pubbe vuttacetiyadassanādivaseneva sātthakatā ca sappāyatā ca veditabbā. Kammaṭṭhānassa pana avijahanameva gocarasampajaññaṁ, tasmā khandhadhātu-āyatanakammaṭṭhānikehi attano kammaṭṭhānavaseneva kasiṇādikammaṭṭhānikehi vā pana kammaṭṭhānasīseneva ālokanavilokanaṁ kātabbaṁ.

“Abbhantare attā nāma āloketā vā viloketā vā natthi, ‘ālokessāmī’ti pana citte uppajjamāne teneva cittena saddhiṁ cittasamuṭṭhānā vāyodhātu viññattiṁ janayamānā uppajjati. Iti cittakiriyavāyodhātuvipphāravasena heṭṭhimaṁ akkhidalaṁ adho sīdati, uparimaṁ uddhaṁ laṅgheti[2], koci yantakena vivaranto nāma natthi, tato cakkhuviññāṇaṁ dassanakiccaṁ sādhentaṁ uppajjatī”ti evaṁ pajānanaṁ panettha asammohasampajaññaṁ nāma.

Apica mūlapariññā-āgantukatāvakālikabhāvavasenapettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ. Mūlapariññāvasena tāva—

Bhavaṅgāvajjanañceva, dassanaṁ sampaṭicchanaṁ.
Santīraṇaṁ voṭṭhabbanaṁ, javanaṁ bhavati sattamaṁ.

Tattha bhavaṅgaṁ upapattibhavassa aṅgakiccaṁ sādhayamānaṁ pavattati, taṁ āvaṭṭetvā kiriyamanodhātu āvajjanakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā cakkhuviññāṇaṁ dassanakiccaṁ sādhayamānaṁ, tannirodhā vipākamanodhātu sampaṭicchanakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā vipākamanoviññāṇadhātu santīraṇakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā kiriyamanoviññāṇadhātu voṭṭhabbanakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā sattakkhattuṁ javanaṁ javati. Tattha paṭhamajavanepi

1. Aṁ 3. 14 piṭṭhe.   2. Paleti (Sī, Syā)

နာဘိဇ္ဈာဒေါမနဿာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အန္ဝါဿဝိဿန္တီ’တိ။ ဣတိဟ တတ္ထ သမ္ပဇာနော ဟောတိ။ သစေ ဘိက္ခဝေ နန္ဒဿ ပစ္ဆိမာ ဒိသာ၊ ဥတ္တရာ ဒိသာ၊ ဒက္ခိဏာ ဒိသာ၊ ဥဒ္ဓံ၊ အဓော၊ အနုဒိသာ အာလောကေတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ သဗ္ဗံ စေတသာ သမန္နာဟရိတွာ နန္ဒော အနုဒိသံ အာလောကေတိ ‘ဧဝံ မေ အနုဒိသံ အာလောကယတော။ပ။ သမ္ပဇာနော ဟောတီ’’တိ[၁]။

အပိစ ဣဓာပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တစေတိယဒဿနာဒိဝသေနေဝ သာတ္ထကတာ စ သပ္ပါယတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကမ္မဋ္ဌာနဿ ပန အဝိဇဟနမေဝ ဂေါစရသမ္ပဇညံ၊ တသ္မာ ခန္ဓဓာတုအာယတနကမ္မဋ္ဌာနိကေဟိ အတ္တနော ကမ္မဋ္ဌာနဝသေနေဝ ကသိဏာဒိကမ္မဋ္ဌာနိကေဟိ ဝါ ပန ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ အာလောကနဝိလောကနံ ကာတဗ္ဗံ။

“အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ အာလောကေတာ ဝါ ဝိလောကေတာ ဝါ နတ္ထိ၊ ‘အာလောကေဿာမီ’တိ ပန စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ တေနေဝ စိတ္တေန သဒ္ဓိံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဝါယောဓာတု ဝိညတ္တိံ ဇနယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရဝသေန ဟေဋ္ဌိမံ အက္ခိဒလံ အဓော သီဒတိ၊ ဥပရိမံ ဥဒ္ဓံ လင်္ဃေတိ[၂]၊ ကောစိ ယန္တကေန ဝိဝရန္တော နာမ နတ္ထိ၊ တတော စက္ခုဝိညာဏံ ဒဿနကိစ္စံ သာဓေန္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဧဝံ ပဇာနနံ ပနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ နာမ။

အပိစ မူလပရိညာအာဂန္တုကတာဝကာလိကဘာဝဝသေနပေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မူလပရိညာဝသေန တာဝ—

ဘဝင်္ဂါဝဇ္ဇနဉ္စေဝ၊ ဒဿနံ သမ္ပဋိစ္ဆနံ။
သန္တီရဏံ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနံ၊ ဇဝနံ ဘဝတိ သတ္တမံ။

တတ္ထ ဘဝင်္ဂံ ဥပပတ္တိဘဝဿ အင်္ဂကိစ္စံ သာဓယမာနံ ပဝတ္တတိ၊ တံ အာဝဋ္ဋေတွာ ကိရိယမနောဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ၊ တန္နိရောဓာ စက္ခုဝိညာဏံ ဒဿနကိစ္စံ သာဓယမာနံ၊ တန္နိရောဓာ ဝိပါကမနောဓာတု သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စံ သာဓယမာနာ၊ တန္နိရောဓာ ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတု သန္တီရဏကိစ္စံ သာဓယမာနာ၊ တန္နိရောဓာ ကိရိယမနောဝိညာဏဓာတု ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စံ သာဓယမာနာ၊ တန္နိရောဓာ သတ္တက္ခတ္တုံ ဇဝနံ ဇဝတိ။ တတ္ထ ပဌမဇဝနေပိ

၁-အံ ၃-၁၄-ပိဋ္ဌေ။   ၂-ပလေတိ (သီ၊ သျာ)

“ayaṁ itthī, ayaṁ puriso”ti rajjanadussanamuyhanavasena ālokitavilokitaṁ na hoti, dutiyajavanepi -pa- sattamajavanepi. Etesu pana yuddhamaṇḍale yodhesu viya heṭṭhupariyavasena bhijjitvā patitesu “ayaṁ itthī ayaṁ puriso”ti rajjanādivasena ālokitavilokitaṁ hoti. Evaṁ tāvettha **mūlapariññāvasena** asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Cakkhudvāre pana rūpe āpāthamāgate bhavaṅgacalanato uddhaṁ sakakiccanipphādanavasena āvajjanādīsu uppajjitvā niruddhesu avasāne javanaṁ uppajjati, taṁ pubbe uppannānaṁ āvajjanādīnaṁ gehabhūte cakkhudvāre āgantukapuriso viya hoti. Tassa yathā paragehe kiñci yācituṁ paviṭṭhassa āgantukapurisassa gehasāmikesu tuṇhīmāsinesu āṇākaraṇaṁ na yuttaṁ, evaṁ āvajjanādīnaṁ gehabhūte cakkhudvāre āvajjanādīsupi arajjantesu adussantesu amuyhantesu ca rajjanadussanamuyhanaṁ ayuttanti evaṁ **āgantukabhāvavasena** asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Yāni panetāni cakkhudvāre voṭṭhabbanapariyosānāni cittāni uppajjanti, tāni saddhiṁ sampayuttadhammehi tattha tattheva bhijjanti, aññamaññaṁ na passanti, ittarāni tāvakālikāni honti. Tattha yathā ekasmiṁ ghare sabbesu mānusakesu matesu avasesassa ekassa taṅkhaṇaṁyeva maraṇadhammassa na yuttā naccagītādīsu abhirati nāma, evameva ekadvāre sasampayuttesu āvajjanādīsu tattha tattheva matesu avasesassa taṅkhaṇaṁyeva maraṇadhammassa javanassāpi rajjanadussanamuyhanavasena abhirati nāma na yuttāti evaṁ **tāvakālikabhāvavasena** asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Apica khandhāyatanadhātupaccayapaccavekkhaṇavasenapetaṁ veditabbaṁ. Ettha hi cakkhu ceva rūpā ca[1] rūpakkhandho, dassanaṁ viññāṇakkhandho, taṁsampayuttā vedanā vedanākkhandho, saññā saññākkhandho, phassādikā saṅkhārā saṅkhārakkhandho, evametesaṁ pañcannaṁ khandhānaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketi. Tathā cakkhu cakkhāyatanaṁ, rūpaṁ rūpāyatanaṁ, dassanaṁ manāyatanaṁ, vedanādayo sampayuttadhammā dhammāyatanaṁ, evametesaṁ catunnaṁ āyatanānaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi,

1. Rūpañca (Sī)

“အယံ ဣတ္ထီ, အယံ ပုရိသော”တိ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနဝသေန အာလောကိတဝိလောကိတံ န ဟောတိ၊ ဒုတိယဇဝနေပိ။ ပ။ သတ္တမဇဝနေပိ။ ဧတေသု ပန ယုဒ္ဓမဏ္ဍလေ ယောဓေသု ဝိယ ဟေဋ္ဌုပရိယဝသေန ဘိဇ္ဇိတွာ ပတိတေသု “အယံ ဣတ္ထီ အယံ ပုရိသော”တိ ရဇ္ဇနာဒိဝသေန အာလောကိတဝိလောကိတံ ဟောတိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ **မူလပရိညာဝသေန** အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

စက္ခုဒွါရေ ပန ရူပေ အာပါထမာဂတေ ဘဝင်္ဂစလနတော ဥဒ္ဓံ သကကိစ္စနိပ္ဖါဒနဝသေန အာဝဇ္ဇနာဒီသု ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓေသု အဝသာနေ ဇဝနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ပုဗ္ဗေ ဥပ္ပန္နာနံ အာဝဇ္ဇနာဒီနံ ဂေဟဘူတေ စက္ခုဒွါရေ အာဂန္တုကပုရိသော ဝိယ ဟောတိ။ တဿ ယထာ ပရဂေဟေ ကိဉ္စိ ယာစိတုံ ပဝိဋ္ဌဿ အာဂန္တုကပုရိသဿ ဂေဟသာမိကေသု တုဏှီမာသိနေသု အာဏာကရဏံ န ယုတ္တံ၊ ဧဝံ အာဝဇ္ဇနာဒီနံ ဂေဟဘူတေ စက္ခုဒွါရေ အာဝဇ္ဇနာဒီသုပိ အရဇ္ဇန္တေသု အဒုဿန္တေသု အမုယှန္တေသု စ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနံ အယုတ္တန္တိ ဧဝံ **အာဂန္တုကဘာဝဝသေန** အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယာနိ ပနေတာနိ စက္ခုဒွါရေ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနပရိယောသာနာနိ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တာနိ သဒ္ဓိံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေဟိ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ အညမညံ န ပဿန္တိ၊ ဣတ္တရာနိ တာဝကာလိကာနိ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ယထာ ဧကသ္မိံ ဃရေ သဗ္ဗေသု မာနုသကေသု မတေသု အဝသေသဿ ဧကဿ တင်္ခဏံယေဝ မရဏဓမ္မဿ န ယုတ္တာ နစ္စဂီတာဒီသု အဘိရတိ နာမ၊ ဧဝမေဝ ဧကဒွါရေ သသမ္ပယုတ္တေသု အာဝဇ္ဇနာဒီသု တတ္ထ တတ္ထေဝ မတေသု အဝသေသဿ တင်္ခဏံယေဝ မရဏဓမ္မဿ ဇဝနဿာပိ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနဝသေန အဘိရတိ နာမ န ယုတ္တာတိ ဧဝံ **တာဝကာလိကဘာဝဝသေန** အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစ ခန္ဓာယတနဓာတုပစ္စယပစ္စဝေက္ခဏဝသေနပေတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္ထ ဟိ စက္ခု စေဝ ရူပါ စ[၁] ရူပက္ခန္ဓော၊ ဒဿနံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ ဖဿာဒိကာ သင်္ခါရာ သင်္ခါရက္ခန္ဓော၊ ဧဝမေတေသံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ, ကော ဝိလောကေတိ။ တထာ စက္ခု စက္ခာယတနံ၊ ရူပံ ရူပါယတနံ၊ ဒဿနံ မနာယတနံ၊ ဝေဒနာဒယော သမ္ပယုတ္တဓမ္မာ ဓမ္မာယတနံ၊ ဧဝမေတေသံ စတုန္နံ အာယတနာနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ,

၁-ရူပဉ္စ (သီ)

ko viloketi. Tathā cakkhu cakkhudhātu, rūpaṁ rūpadhātu, dassanaṁ cakkhuviññāṇadhātu, taṁsampayuttā vedanādayo dhammā dhammadhātu, evametesaṁ catunnaṁ dhātūnaṁ[1] samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketi. Tathā cakkhu nissayapaccayo, rūpaṁ ārammaṇapaccayo, āvajjanaṁ anantarasamanantarūpanissayanatthivigatapaccayo, āloko upanissayapaccayo, vedanādayo sahajātapaccayo[2]. Evametesaṁ paccayānaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketīti evamettha khandhāyatanadhātupaccayapaccavekkhaṇavasenapi asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Samiñjite pasāriteti pabbānaṁ samiñjanapasāraṇe. Tattha cittavaseneva samiñjanapasāraṇaṁ akatvā hatthapādānaṁ samiñjanapasāraṇapaccayā atthānatthaṁ pariggaṇhitvā atthapariggaṇhanaṁ sātthakasampajaññaṁ. Tattha hatthapāde aticiraṁ samiñjitvā vā pasāretvā vā ṭhitassa khaṇe khaṇe vedanā uppajjanti, cittaṁ ekaggaṁ na labhati, kammaṭṭhānaṁ paripatati, visesaṁ nādhigacchati. Kāle samiñjantassa kāle pasārentassa pana tā vedanā nuppajjanti, cittaṁ ekaggaṁ hoti, kammaṭṭhānaṁ phātiṁ gacchati, visesamadhigacchatīti evaṁ atthānatthapariggaṇhanaṁ veditabbaṁ.

Atthe pana satipi sappāyāsappāyaṁ pariggaṇhitvā sappāyapariggaṇhanaṁ sappāyasampajaññaṁ. Tatrāyaṁ nayo—mahācetiyaṅgaṇe kira daharabhikkhū sajjhāyaṁ gaṇhanti, tesaṁ piṭṭhipasse daharabhikkhuniyo dhammaṁ suṇanti, tattheko daharo hatthaṁ pasārento kāyasaṁsaggaṁ patvā teneva kāraṇena gihī jāto. Aparo bhikkhu pādaṁ pasārento aggimhi pasāresi, aṭṭhiṁ āhacca pādo jhāyi. Aparo vammike pasāresi, so āsīvisena daṭṭho. Aparo cīvarakuṭidaṇḍake pasāresi, taṁ maṇisappo ḍaṁsi. Tasmā evarūpe asappāye apasāretvā sappāye pasāretabbaṁ. Idamettha sappāyasampajaññaṁ.

Gocarasampajaññaṁ pana mahātheravatthunā dīpetabbaṁ—mahāthero kira divāṭṭhāne nisinno antevāsikehi saddhiṁ kathayamāno sahasā

1. Catassannaṁ dhātūnaṁ (Sī) 2. Sahajātādipaccayā (Sī, Syā)

ကော ဝိလောကေတိ။ တထာ စက္ခု စက္ခုဓာတု၊ ရူပံ ရူပဓာတု၊ ဒဿနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတု၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာဒယော ဓမ္မာ ဓမ္မဓာတု၊ ဧဝမေတေသံ စတုန္နံ ဓာတူနံ[1] သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ, ကော ဝိလောကေတိ။ တထာ စက္ခု နိဿယပစ္စယော၊ ရူပံ အာရမ္မဏပစ္စယော၊ အာဝဇ္ဇနံ အနန္တရသမနန္တရူပနိဿယနတ္ထိဝိဂတပစ္စယော၊ အာလောကော ဥပနိဿယပစ္စယော၊ ဝေဒနာဒယော သဟဇာတပစ္စယော[2]။ ဧဝမေတေသံ ပစ္စယာနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ, ကော ဝိလောကေတီတိ ဧဝမေတ္ထ ခန္ဓာယတနဓာတုပစ္စယပစ္စဝေက္ခဏဝသေနပိ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သမိဉ္ဇိတေ ပသာရိတေတိ ပဗ္ဗာနံ သမိဉ္ဇနပသာရဏေ။ တတ္ထ စိတ္တဝသေနေဝ သမိဉ္ဇနပသာရဏံ အကတွာ ဟတ္ထပါဒါနံ သမိဉ္ဇနပသာရဏပစ္စယာ အတ္ထာနတ္ထံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အတ္ထပရိဂ္ဂဏှနံ သာတ္ထကသမ္ပဇညံ။ တတ္ထ ဟတ္ထပါဒေ အတိစိရံ သမိဉ္ဇိတွာ ဝါ ပသာရေတွာ ဝါ ဌိတဿ ခဏေ ခဏေ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ န လဘတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိပတတိ၊ ဝိသေသံ နာဓိဂစ္ဆတိ။ ကာလေ သမိဉ္ဇန္တဿ ကာလေ ပသာရေန္တဿ ပန တာ ဝေဒနာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဖာတိံ ဂစ္ဆတိ၊ ဝိသေသမဓိဂစ္ဆတီတိ ဧဝံ အတ္ထာနတ္ထပရိဂ္ဂဏှနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အတ္ထေ ပန သတိပိ သပ္ပါယာသပ္ပါယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ သပ္ပါယပရိဂ္ဂဏှနံ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ။ တတြာယံ နယော—မဟာစေတိယင်္ဂဏေ ကိရ ဒဟရဘိက္ခူ သဇ္ဈာယံ ဂဏှန္တိ၊ တေသံ ပိဋ္ဌိပဿေ ဒဟရဘိက္ခုနိယော ဓမ္မံ သုဏန္တိ၊ တတ္ထေကော ဒဟရော ဟတ္ထံ ပသာရေန္တော ကာယသံသဂ္ဂံ ပတွာ တေနေဝ ကာရဏေန ဂိဟီ ဇာတော။ အပရော ဘိက္ခု ပါဒံ ပသာရေန္တော အဂ္ဂိမှိ ပသာရေသိ၊ အဋ္ဌိံ အာဟစ္စ ပါဒေါ ဈာယိ။ အပရော ဝမ္မိကေ ပသာရေသိ၊ သော အာသီဝိသေန ဒဋ္ဌော။ အပရော စီဝရကုဋိဒဏ္ဍကေ ပသာရေသိ၊ တံ မဏိသပ္ပော ဍံသိ။ တသ္မာ ဧဝရူပေ အသပ္ပါယေ အပသာရေတွာ သပ္ပါယေ ပသာရေတဗ္ဗံ။ ဣဒမေတ္ထ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ။

ဂေါစရသမ္ပဇညံ ပန မဟာထေရဝတ္ထုနာ ဒီပေတဗ္ဗံ—မဟာထေရော ကိရ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နော အန္တေဝါသိကေဟိ သဒ္ဓိံ ကထယမာနော သဟသာ

၁-စတဿန္နံ ဓာတူနံ (သီ) ၂-သဟဇာတာဒိပစ္စယာ (သီ၊ သျာ)

hatthaṁ samiñjitvā puna yathāṭhāne ṭhapetvā saṇikaṁ samiñjesi. Taṁ antevāsikā pucchiṁsu "kasmā bhante sahasā hatthaṁ samiñjitvā puna yathāṭhāne ṭhapetvā saṇikaṁ samiñjitthā"ti. Yato paṭṭhāyāhaṁ āvuso kammaṭṭhānaṁ manasikātuṁ āraddho, na me kammaṭṭhānaṁ muñcitvā hattho samiñjitapubbo, idāni pana tumhehi saddhiṁ kathayamānena kammaṭṭhānaṁ muñcitvā samiñjito, tasmā puna yathāṭhāne ṭhapetvā samiñjesinti. Sādhu bhante bhikkhunā nāma evarūpena bhavitabbanti. Evametthāpi kammaṭṭhānāvijahanameva gocarasampajaññanti veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci samiñjanto vā pasārento vā natthi, vuttappakāracittakiriyavāyodhātuvipphārena pana suttākaḍḍhanavasena dāruyantassa[1] hatthapādalaḷanaṁ[2] viya samiñjanapasāraṇaṁ hotīti parijānanaṁ panettha asammohasampajaññanti veditabbaṁ.

Saṅghāṭipattacīvaradhāraṇeti ettha saṅghāṭicīvarānaṁ nivāsanapārupanavasena, pattassa bhikkhāpaṭiggahaṇādivasena paribhogo dhāraṇaṁ nāma. Tattha saṅghāṭicīvaradhāraṇe tāva nivāsetvā pārupitvā ca piṇḍāya carato āmisalābho, "sītassa paṭighātāyā"ti-ādinā nayena Bhagavatā vuttappakāroyeva ca attho attho nāma. Tassa vasena sātthakasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Uṇhapakatikassa pana dubbalassa ca cīvaraṁ sukhumaṁ sappāyaṁ, sītālukassa ghanaṁ dupaṭṭaṁ. Vīparītaṁ asappāyaṁ. Yassa kassaci jiṇṇaṁ asappāyameva. Aggaḷādidānena hissa taṁ palibodhakaraṁ hoti. Tathā paṭṭuṇṇadukūlādibhedaṁ lobhanīyacīvaraṁ. Tādisañhi arañ(ñe ekakassa nivāsantarāyakaraṁ jīvitantarāyakarañcāpi hoti. Nippariyāyena pana yaṁ nimittakammādimicchājīvavasena uppannaṁ, yañcassa sevamānassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, taṁ asappāyaṁ. Viparītaṁ sappāyaṁ, tassa vasenettha sappāyasampajaññaṁ, kammaṭṭhānāvijahanavaseneva ca gocarasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci cīvaraṁ pārupanto natthi, vuttappakāracittakiriyavāyodhātuvipphāreneva pana cīvarapārupanaṁ hoti. Tattha

1. Rūpayantassa (Ka) 2. Hatthapādākaḍḍhanaṁ (Sī, Syā), hatthapādaloḷanaṁ (Ka)

ဟတ္ထံ သမိဉ္ဇိတွာ ပုန ယထာဌာနေ ဌပေတွာ သဏိကံ သမိဉ္ဇေသိ။ တံ အန္တေဝါသိကာ ပုစ္ဆိံသု "ကသ္မာ ဘန္တေ သဟသာ ဟတ္ထံ သမိဉ္ဇိတွာ ပုန ယထာဌာနေ ဌပေတွာ သဏိကံ သမိဉ္ဇိတ္ထာ"တိ။ ယတော ပဋ္ဌာယာဟံ အာဝုသော ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကာတုံ အာရဒ္ဓေါ၊ န မေ ကမ္မဋ္ဌာနံ မုဉ္စိတွာ ဟတ္ထော သမိဉ္ဇိတပုဗ္ဗော၊ ဣဒါနိ ပန တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ ကထယမာနေန ကမ္မဋ္ဌာနံ မုဉ္စိတွာ သမိဉ္ဇိတော၊ တသ္မာ ပုန ယထာဌာနေ ဌပေတွာ သမိဉ္ဇေသိန္တိ။ သာဓု ဘန္တေ ဘိက္ခုနာ နာမ ဧဝရူပေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ။ ဧဝမေတ္ထာပိ ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနမေဝ ဂေါစရသမ္ပဇညန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ သမိဉ္ဇန္တော ဝါ ပသာရေန္တော ဝါ နတ္ထိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖါရေန ပန သုတ္တာကဍ္ဎနဝသေန ဒါရုယန္တဿ[၁] ဟတ္ထပါဒလဠနံ[၂] ဝိယ သမိဉ္ဇနပသာရဏံ ဟောတီတိ ပရိဇာနနံ ပနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သင်္ဃာဋိပတ္တစီဝရဓာရဏေတိ ဧတ္ထ သင်္ဃာဋိစီဝရာနံ နိဝါသနပါရုပနဝသေန, ပတ္တဿ ဘိက္ခာပဋိဂ္ဂဟဏာဒိဝသေန ပရိဘောဂေါ ဓာရဏံ နာမ။ တတ္ထ သင်္ဃာဋိစီဝရဓာရဏေ တာဝ နိဝါသေတွာ ပါရုပိတွာ စ ပိဏ္ဍာယ စရတော အာမိသလာဘော, "သီတဿ ပဋိဃာတာယာ"တိအာဒိနာ နယေန ဘဂဝတာ ဝုတ္တပ္ပကာရောယေဝ စ အတ္ထော အတ္ထော နာမ။ တဿ ဝသေန သာတ္ထကသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဥဏှပကတိကဿ ပန ဒုဗ္ဗလဿ စ စီဝရံ သုခုမံ သပ္ပါယံ၊ သီတာလုကဿ ဃနံ ဒုပဋ္ဋံ။ ဝိပရီတံ အသပ္ပါယံ။ ယဿ ကဿစိ ဇိဏ္ဏံ အသပ္ပါယမေဝ။ အဂ္ဂဠာဒိဒါနေန ဟိဿ တံ ပလိဗောဓကရံ ဟောတိ။ တထာ ပဋ္ဋုဏ္ဏဒုကူလာဒိဘေဒံ လောဘနီယစီဝရံ။ တာဒိသဉှိ အရညေ ဧကကဿ နိဝါသန္တရာယကရံ ဇီဝိတန္တရာယကရဉ္စာပိ ဟောတိ။ နိပ္ပရိယာယေန ပန ယံ နိမိတ္တကမ္မာဒိမိစ္ဆာဇီဝဝသေန ဥပ္ပန္နံ၊ ယဉ္စဿ သေဝမာနဿ အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ တံ အသပ္ပါယံ။ ဝိပရီတံ သပ္ပါယံ၊ တဿ ဝသေနေတ္ထ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ, ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ စ ဂေါစရသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ စီဝရံ ပါရုပန္တော နတ္ထိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖါရေနေဝ ပန စီဝရပါရုပနံ ဟောတိ။ တတ္ထ

၁-ရူပယန္တဿ (က) ၂-ဟတ္ထပါဒါကဍ္ဎနံ (သီ၊ သျာ)၊ ဟတ္ထပါဒလောဠနံ (က)

cīvarampi acetanaṁ, kāyopi acetano. Cīvaraṁ na jānāti “mayā kāyo pārupito”ti. Kāyopi na jānāti “ahaṁ cīvarena pārupito”ti. Dhātuyova dhātusamūhaṁ paṭicchādenti paṭapilotikāya potthakarūpapaṭicchādane viya. Tasmā neva sundaraṁ cīvaraṁ labhitvā somanassaṁ kātabbaṁ, na asundaraṁ labhitvā domanassaṁ. Nāgavammikacetiyarukkhādīsu hi keci mālāgandhadhūmavatthādīhi sakkāraṁ karonti, keci gūthamuttakaddamadaṇḍasatthapahārādīhi asakkāraṁ. Na tehi nāgavammikarukkhādayo somanassaṁ vā karonti domanassaṁ vā. Evamevaṁ neva sundaraṁ cīvaraṁ labhitvā somanassaṁ kātabbaṁ, na asundaraṁ labhitvā domanassanti evaṁ pavattapaṭisaṅkhānavasenettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Pattadhāraṇepi pattaṁ sahasāva aggahetvā “imaṁ gahetvā piṇḍāya caramāno bhikkhaṁ labhissāmī”ti evaṁ pattaggahaṇapaccayā paṭilabhitabba-atthavasena sātthakasampajaññaṁ veditabbaṁ. Kisadubbalasarīrassa pana garupatto asappāyo. Yassa kassaci catupañcagaṇṭhikāhato dubbisodhanīyo asappāyova. Duddhotapatto hi na vaṭṭati, taṁ dhovantasseva cassa palibodho hoti. Maṇivaṇṇapatto pana lobhanīyo cīvare vuttanayeneva asappāyo. Nimittakammādivasena laddho, pana yañcassa sevamānassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, ayaṁ ekanta-asappāyova. Viparīto sappāyo. Tassa vasenettha sappāyasampajaññaṁ, kammaṭṭhānāvijahanavaseneva ca gocarasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci pattaṁ gaṇhanto natthi, vuttappakāracittakiriyavāyodhātuvipphāreneva pattaggahaṇaṁ nāma hoti. Tattha pattopi acetano, hatthāpi acetanā. Patto na jānāti “ahaṁ hatthehi gahito”ti. Hatthāpi na jānanti “patto amhehi gahito”ti. Dhātuyova dhātusamūhaṁ gaṇhanti saṇḍāsena aggivaṇṇapattaggahaṇe viyāti evaṁ pavattapaṭisaṅkhānavasenettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Apica yathā chinnahatthapāde vaṇamukhehi paggharitapubbalohitakimikule nīlamakkhikasamparikiṇṇe anāthasālāya anāthamanusse disvā dayālukā purisā tesaṁ vaṇapaṭṭacoḷakāni ceva kapālādīhi bhesajjāni ca upanāmenti. Tattha coḷakānipi kesañci saṇhāni, kesañci thūlāni pāpuṇanti, bhesajjakapālānipi kesañci susaṇṭhānāni

စီဝရမ္ပိ အစေတနံ၊ ကာယောပိ အစေတနော။ စီဝရံ န ဇာနာတိ “မယာ ကာယော ပါရုပိတော”တိ။ ကာယောပိ န ဇာနာတိ “အဟံ စီဝရေန ပါရုပိတော”တိ။ ဓာတုယောဝ ဓာတုသမူဟံ ပဋိစ္ဆာဒေန္တိ ပဋပိလောတိကာယ ပေါတ္ထကရူပပဋိစ္ဆာဒနေ ဝိယ။ တသ္မာ နေဝ သုန္ဒရံ စီဝရံ လဘိတွာ သောမနဿံ ကာတဗ္ဗံ၊ န အသုန္ဒရံ လဘိတွာ ဒေါမနဿံ။ နာဂဝမ္မိကစေတိယရုက္ခာဒီသု ဟိ ကေစိ မာလာဂန္ဓဓူမဝတ္ထာဒီဟိ သက္ကာရံ ကရောန္တိ၊ ကေစိ ဂူထမုတ္တကဒ္ဒမဒဏ္ဍသတ္ထပဟာရာဒီဟိ အသက္ကာရံ။ န တေဟိ နာဂဝမ္မိကရုက္ခာဒယော သောမနဿံ ဝါ ကရောန္တိ ဒေါမနဿံ ဝါ။ ဧဝမေဝံ နေဝ သုန္ဒရံ စီဝရံ လဘိတွာ သောမနဿံ ကာတဗ္ဗံ၊ န အသုန္ဒရံ လဘိတွာ ဒေါမနဿန္တိ ဧဝံ ပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပတ္တဓာရဏေပိ ပတ္တံ သဟသာဝ အဂ္ဂဟေတွာ “ဣမံ ဂဟေတွာ ပိဏ္ဍာယ စရမာနော ဘိက္ခံ လဘိဿာမီ”တိ ဧဝံ ပတ္တဂ္ဂဟဏပစ္စယာ ပဋိလဘိတဗ္ဗအတ္ထဝသေန သာတ္ထကသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကိသဒုဗ္ဗလသရီရဿ ပန ဂရုပတ္တော အသပ္ပါယော။ ယဿ ကဿစိ စတုပဉ္စဂဏ္ဌိကာဟတော ဒုဗ္ဗိသောဓနီယော အသပ္ပါယောဝ။ ဒုဒ္ဓေါတပတ္တော ဟိ န ဝဋ္ဋတိ၊ တံ ဓောဝန္တဿေဝ စဿ ပလိဗောဓော ဟောတိ။ မဏိဝဏ္ဏပတ္တော ပန လောဘနီယော စီဝရေ ဝုတ္တနယေနေဝ အသပ္ပါယော။ နိမိတ္တကမ္မာဒိဝသေန လဒ္ဓေါ, ပန ယဉ္စဿ သေဝမာနဿ အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ အယံ ဧကန္တအသပ္ပါယောဝ။ ဝိပရီတော သပ္ပါယော။ တဿ ဝသေနေတ္ထ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ, ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ စ ဂေါစရသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ ပတ္တံ ဂဏှန္တော နတ္ထိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ ပတ္တဂ္ဂဟဏံ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ပတ္တောပိ အစေတနော၊ ဟတ္ထာပိ အစေတနာ။ ပတ္တော န ဇာနာတိ “အဟံ ဟတ္ထေဟိ ဂဟိတော”တိ။ ဟတ္ထာပိ န ဇာနန္တိ “ပတ္တော အမှေဟိ ဂဟိတော”တိ။ ဓာတုယောဝ ဓာတုသမူဟံ ဂဏှန္တိ သဏ္ဍာသေန အဂ္ဂိဝဏ္ဏပတ္တဂ္ဂဟဏေ ဝိယာတိ ဧဝံ ပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစ ယထာ ဆိန္နဟတ္ထပါဒေ ဝဏမုခေဟိ ပဂ္ဃရိတပုဗ္ဗလောဟိတကိမိကုလေ နီလမက္ခိကသမ္ပရိကိဏ္ဏေ အနာထသာလာယ အနာထမနုဿေ ဒိသွာ ဒယာလုကာ ပုရိသာ တေသံ ဝဏပဋ္ဋစောဠကာနိ စေဝ ကပါလာဒီဟိ ဘေသဇ္ဇာနိ စ ဥပနာမေန္တိ။ တတ္ထ စောဠကာနိပိ ကေသဉ္စိ သဏှာနိ, ကေသဉ္စိ ထူလာနိ ပါပုဏန္တိ၊ ဘေသဇ္ဇကပါလာနိပိ ကေသဉ္စိ သုသဏ္ဌာနာနိ

kesañci dussaṇṭhānāni pāpuṇanti, na te tattha sumanā vā dummanā vā honti. Vaṇapaṭicchādanamatteneva hi coḷakena bhesajjapaṭiggahamatteneva ca kapālakena tesaṁ attho. Evameva yo bhikkhu vaṇacoḷakaṁ viya cīvaraṁ, bhesajjakapālakaṁ viya ca pattaṁ, kapāle bhesajjamiva ca patte laddhabhikkhaṁ sallakkheti, ayaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe asammohasampajaññena uttamasampajānakārīti veditabbo.

Asitādīsu **asite**ti piṇḍapātabhojane. **Pīte**ti yāgu-ādipāne. **Khāyite**ti piṭṭhakhajjakādikhādane. **Sāyite**ti madhuphāṇitādisāyane. Tattha “neva davāyā”ti-ādinā nayena vutto aṭṭhavidhopi attho attho nāma, tassa vasena sātthakasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Lūkhapaṇītatittamadhurādīsu pana yena bhojanena yassa aphāsu hoti, taṁ tassa asappāyaṁ. Yaṁ pana nimittakammādivasena paṭiladdhaṁ, yañcassa bhuñjato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, taṁ ekanta-asappāyameva. Viparītaṁ sappāyaṁ. Tassa vasenettha sappāyasampajaññaṁ, kammaṭṭhānāvijahanavaseneva ca gocarasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci bhuñjako natthi, vuttappakāracittakiriyavāyodhātuvipphāreneva pattapaṭiggahaṇaṁ nāma hoti, cittakiriyavāyodhātuvipphāreneva hatthassa patte otāraṇaṁ nāma hoti, cittakiriyavāyodhātuvipphāreneva ālopakaraṇaṁ ālopuddharaṇaṁ mukhavivaraṇañca hoti. Na koci kuñcikāya na yantakena hanukaṭṭhīni vivarati, cittakiriyavāyodhātuvipphāreneva ālopassa mukhe ṭhapanaṁ uparidantānaṁ musalakiccasādhanaṁ heṭṭhādantānaṁ udukkhalakiccasādhanaṁ jivhāya hatthakiccasādhanañca hoti. Iti naṁ tattha aggajivhāya tanukakheḷo, mūlajivhāya bahalakheḷo makkheti. Taṁ heṭṭhādanta-udukkhale jivhāhatthaparivattitaṁ kheḷa-udakatemitaṁ uparidantamusalasañcuṇṇitaṁ koci kaṭacchunā vā dabbiyā vā anto pavesento nāma natthi, vāyodhātuyāva pavisati. Paviṭṭhaṁ paviṭṭhaṁ koci palālasantharaṁ katvā dhārento nāma natthi, vāyodhātuvaseneva tiṭṭhati. Ṭhitaṁ ṭhitaṁ koci uddhanaṁ katvā aggiṁ jāletvā pacanto nāma natthi, tejodhātuyāva paccati. Pakkaṁ pakkaṁ koci daṇḍakena vā yaṭṭhiyā vā bahi nīharako nāma natthi, vāyodhātuyeva nīharati. Iti vāyodhātu atiharati ca vītiharati

ကေသဉ္စိ ဒုဿဏ္ဌာနာနိ ပါပုဏန္တိ၊ န တေ တတ္ထ သုမနာ ဝါ ဒုမ္မနာ ဝါ ဟောန္တိ။ ဝဏပဋိစ္ဆာဒနမတ္တေနေဝ ဟိ စောဠကေန ဘေသဇ္ဇပဋိဂ္ဂဟမတ္တေနေဝ စ ကပါလကေန တေသံ အတ္ထော။ ဧဝမေဝ ယော ဘိက္ခု ဝဏစောဠကံ ဝိယ စီဝရံ, ဘေသဇ္ဇကပါလကံ ဝိယ စ ပတ္တံ, ကပါလေ ဘေသဇ္ဇမိဝ စ ပတ္တေ လဒ္ဓဘိက္ခံ သလ္လက္ခေတိ၊ အယံ သင်္ဃာဋိပတ္တစီဝရဓာရဏေ အသမ္မောဟသမ္ပဇညေန ဥတ္တမသမ္ပဇာနကာရီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အသိတာဒီသု **အသိတေ**တိ ပိဏ္ဍပါတဘောဇနေ။ **ပီတေ**တိ ယာဂုအာဒိပါနေ။ **ခါယိတေ**တိ ပိဋ္ဌခဇ္ဇကာဒိခါဒနေ။ **သာယိတေ**တိ မဓုဖာဏိတာဒိသာယနေ။ တတ္ထ “နေဝ ဒဝါယာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော အဋ္ဌဝိဓောပိ အတ္ထော အတ္ထော နာမ၊ တဿ ဝသေန သာတ္ထကသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

လူခပဏီတတိတ္တမဓုရာဒီသု ပန ယေန ဘောဇနေန ယဿ အဖာသု ဟောတိ၊ တံ တဿ အသပ္ပါယံ။ ယံ ပန နိမိတ္တကမ္မာဒိဝသေန ပဋိလဒ္ဓံ, ယဉ္စဿ ဘုဉ္ဇတော အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ တံ ဧကန္တအသပ္ပါယမေဝ။ ဝိပရီတံ သပ္ပါယံ။ တဿ ဝသေနေတ္ထ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ, ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ စ ဂေါစရသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ ဘုဉ္ဇကော နတ္ထိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ ပတ္တပဋိဂ္ဂဟဏံ နာမ ဟောတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ ဟတ္ထဿ ပတ္တေ ဩတာရဏံ နာမ ဟောတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ အာလောပကရဏံ အာလောပုဒ္ဓရဏံ မုခဝိဝရဏဉ္စ ဟောတိ။ န ကောစိ ကုဉ္စိကာယ န ယန္တကေန ဟနုကဋ္ဌီနိ ဝိဝရတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ အာလောပဿ မုခေ ဌပနံ ဥပရိဒန္တာနံ မုသလကိစ္စသာဓနံ ဟေဋ္ဌာဒန္တာနံ ဥဒုက္ခလကိစ္စသာဓနံ ဇိဝှာယ ဟတ္ထကိစ္စသာဓနဉ္စ ဟောတိ။ ဣတိ နံ တတ္ထ အဂ္ဂဇိဝှာယ တနုကခေဠော, မူလဇိဝှာယ ဗဟလခေဠော မက္ခေတိ။ တံ ဟေဋ္ဌာဒန္တဥဒုက္ခလေ ဇိဝှာဟတ္ထပရိဝတ္တိတံ ခေဠဥဒကတေမိတံ ဥပရိဒန္တမုသလသဉ္စုဏ္ဏိတံ ကောစိ ကဋစ္ဆုနာ ဝါ ဒဗ္ဗိယာ ဝါ အန္တော ပဝေသေန္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဝါယောဓာတုယာဝ ပဝိသတိ။ ပဝိဋ္ဌံ ပဝိဋ္ဌံ ကောစိ ပလာလသန္ထရံ ကတွာ ဓာရေန္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဝါယောဓာတုဝသေနေဝ တိဋ္ဌတိ။ ဌိတံ ဌိတံ ကောစိ ဥဒ္ဓနံ ကတွာ အဂ္ဂိံ ဇာလေတွာ ပစန္တော နာမ နတ္ထိ၊ တေဇောဓာတုယာဝ ပစ္စတိ။ ပက္ကံ ပက္ကံ ကောစိ ဒဏ္ဍကေန ဝါ ယဋ္ဌိယာ ဝါ ဗဟိ နီဟရကော နာမ နတ္ထိ၊ ဝါယောဓာတုယေဝ နီဟရတိ။ ဣတိ ဝါယောဓာတု အတိဟရတိ စ ဝီတိဟရတိ

ca dhāreti ca parivatteti ca sañcuṇṇeti ca visoseti ca nīharati ca, pathavīdhātu dhāreti ca parivatteti ca sañcuṇṇeti ca visoseti ca, āpodhātu sineheti ca allattañca anupāleti, tejodhātu antopaviṭṭhaṁ paripāceti, ākāsadhātu añjaso hoti, viññāṇadhātu tattha tattha sammāpayogamanvāya ābhujatīti evaṁ pavattapaṭisaṅkhānavasenettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Apica gamanato pariyesanato paribhogato āsayato nidhānato aparipakkato paripakkato phalato nissandato sammakkhanatoti evaṁ dasavidhaṁ paṭikūlabhāvaṁ paccavekkhaṇatopettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ. Vitthārakathā panettha Visuddhimagge[1] āhārapaṭikūlasaññāniddesato gahetabbā.

Uccārapassāvakammeti uccārassa ca passāvassa ca karaṇe. Tattha pattakāle uccārapassāvaṁ akarontassa sakalasarīrato sedā muccanti, akkhīni bhamanti, cittaṁ na ekaggaṁ hoti, aññe ca rogā uppajjanti. Karontassa pana sabbaṁ taṁ na hotīti ayamettha attho. Tassa vasena sātthakasampajaññaṁ veditabbaṁ. Aṭṭhāne uccārapassāvaṁ karontassa pana āpatti hoti, ayaso vaḍḍhati, jīvitantarāyopi hoti. Patirūpe ṭhāne karontassa sabbaṁ taṁ na hotīti idamettha sappāyaṁ, tassa vasena sappāyasampajaññaṁ, kammaṭṭhānāvijahanavasena ca gocarasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci uccārapassāvakammaṁ karonto natthi, cittakiriyavāyodhātuvipphāreneva pana uccārapassāvakammaṁ hoti. Yathā pana pakke gaṇḍe gaṇḍabhedena pubbalohitaṁ akāmatāya nikkhamati, yathā ca atibharitā udakabhājanā udakaṁ akāmatāya nikkhamati, evaṁ pakkāsayamuttavatthīsu sannicitā uccārapassāvā vāyuvegasamuppīḷitā akāmatāyapi nikkhamanti. So panāyaṁ evaṁ nikkhamanto uccārapassāvo neva tassa bhikkhuno attano hoti na parassa, kevalaṁ sarīranissandova hoti. Yathā kiṁ? Yathā udakatumbato purāṇa-udakaṁ chaḍḍentassa neva taṁ attano hoti na paresaṁ, kevalaṁ paṭijagganamattameva hoti. Evaṁ pavattapaṭisaṅkhānavasenettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

1. Visuddhi 1. 336 piṭṭhe.

စ ဓာရေတိ စ ပရိဝတ္တေတိ စ သဉ္စုဏ္ဏေတိ စ ဝိသောသေတိ စ နီဟရတိ စ၊ ပထဝီဓာတု ဓာရေတိ စ ပရိဝတ္တေတိ စ သဉ္စုဏ္ဏေတိ စ ဝိသောသေတိ စ၊ အာပေါဓာတု သိနေဟေတိ စ အလ္လတ္တဉ္စ အနုပါလေတိ၊ တေဇောဓာတု အန္တောပဝိဋ္ဌံ ပရိပါစေတိ၊ အာကာသဓာတု အဉ္ဇသော ဟောတိ၊ ဝိညာဏဓာတု တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂမန္ဝာယ အာဘုဇတီတိ ဧဝံ ပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစ ဂမနတော ပရိယေသနတော ပရိဘောဂတော အာသယတော နိဓာနတော အပရိပက္ကတော ပရိပက္ကတော ဖလတော နိဿန္ဒတော သမ္မက္ခနတောတိ ဧဝံ ဒသဝိဓံ ပဋိကူလဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခဏတောပေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိတ္ထာရကထာ ပနေတ္ထ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၁] အာဟာရပဋိကူလသညာနိဒ္ဒေသတော ဂဟေတဗ္ဗာ။

ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မေတိ ဥစ္စာရဿ စ ပဿာဝဿ စ ကရဏေ။ တတ္ထ ပတ္တကာလေ ဥစ္စာရပဿာဝံ အကရောန္တဿ သကလသရီရတော သေဒါ မုစ္စန္တိ၊ အက္ခီနိ ဘမန္တိ၊ စိတ္တံ န ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ အညေ စ ရောဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ကရောန္တဿ ပန သဗ္ဗံ တံ န ဟောတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ တဿ ဝသေန သာတ္ထကသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဋ္ဌာနေ ဥစ္စာရပဿာဝံ ကရောန္တဿ ပန အာပတ္တိ ဟောတိ၊ အယသော ဝဍ္ဎတိ၊ ဇီဝိတန္တရာယောပိ ဟောတိ။ ပတိရူပေ ဌာနေ ကရောန္တဿ သဗ္ဗံ တံ န ဟောတီတိ ဣဒမေတ္ထ သပ္ပာယံ၊ တဿ ဝသေန သပ္ပာယသမ္ပဇညံ, ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေန စ ဂေါစရသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မံ ကရောန္တော နတ္ထိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ ပန ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မံ ဟောတိ။ ယထာ ပန ပက္ကေ ဂဏ္ဍေ ဂဏ္ဍဘေဒေန ပုဗ္ဗလောဟိတံ အကာမတာယ နိက္ခမတိ၊ ယထာ စ အတိဘရိတာ ဥဒကဘာဇနာ ဥဒကံ အကာမတာယ နိက္ခမတိ၊ ဧဝံ ပက္ကာသယမုတ္တဝတ္ထီသု သန္နိစိတာ ဥစ္စာရပဿာဝါ ဝါယုဝေဂသမုပ္ပီဠိတာ အကာမတာယပိ နိက္ခမန္တိ။ သော ပနာယံ ဧဝံ နိက္ခမန္တော ဥစ္စာရပဿာဝေါ နေဝ တဿ ဘိက္ခုနော အတ္တနော ဟောတိ န ပရဿ၊ ကေဝလံ သရီရနိဿန္ဒောဝ ဟောတိ။ ယထာ ကိံ? ယထာ ဥဒကတုမ္ဗတော ပုရာဏဥဒကံ ဆဍ္ဍေန္တဿ နေဝ တံ အတ္တနော ဟောတိ န ပရေသံ၊ ကေဝလံ ပဋိဇဂ္ဂနမတ္တမေဝ ဟောတိ။ ဧဝံ ပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၃၆-ပိဋ္ဌေ။

Gatādīsu gateti gamane. **Ṭhite**ti ṭhāne. **Nisinne**ti nisajjāya. **Sutte**ti sayane. **Jāgarite**ti jāgaraṇe. **Bhāsite**ti kathane. **Tuṇhībhāve**ti akathane. Ettha ca yo ciraṁ gantvā vā caṅkamitvā vā aparabhāge ṭhito iti paṭisañcikkhati "caṅkamanakāle pavattā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā"ti, ayaṁ gate sampajānakārī nāma.

Yo sajjhāyaṁ vā karonto pañhaṁ vā vissajjento kammaṭṭhānaṁ vā manasikaronto ciraṁ ṭhatvā aparabhāge nisinno iti paṭisañcikkhati "ṭhitakāle pavattā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā"ti, ayaṁ ṭhite sampajānakārī nāma.

Yo sajjhāyādikaraṇavaseneva[1] ciraṁ nisīditvā aparabhāge nipanno iti paṭisañcikkhati "nisinnakāle pavattā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā"ti, ayaṁ nisinne sampajānakārī nāma.

Yo pana nipannakova sajjhāyaṁ karonto kammaṭṭhānaṁ vā manasikaronto niddaṁ okkamitvā aparabhāge vuṭṭhāya iti paṭisañcikkhati "sayanakāle pavattā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā"ti, ayaṁ sutte ca jāgarite ca sampajānakārī nāma. Kiriyamayacittānañhi appavattaṁ suttaṁ nāma, pavattaṁ jāgaritaṁ nāmāti.

Yo pana bhāsamāno "ayaṁ saddo nāma oṭṭhe ca paṭicca dante ca jivhañca tāluñca paṭicca cittassa ca tadanurūpaṁ payogaṁ paṭicca jāyatī"ti sato sampajāno bhāsati, ciraṁ vā pana kālaṁ sajjhāyaṁ katvā dhammaṁ vā kathetvā kammaṭṭhānaṁ vā parivattetvā pañhaṁ vā vissajjetvā aparabhāge tuṇhībhūto iti paṭisañcikkhati "bhāsitakāle uppannā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā"ti, ayaṁ bhāsite sampajānakārī nāma.

Yo tuṇhībhūto ciraṁ dhammaṁ vā kammaṭṭhānaṁ vā manasikatvā aparabhāge iti paṭisañcikkhati "tuṇhībhūtakāle pavattā rūpārūpadhammā ettheva niruddhā"ti. Upādārūpapavattiyā sati bhāsati nāma, asati tuṇhī bhavati nāmāti, ayaṁ tuṇhībhāve sampajānakārī nāmāti. Evamettha asammohasampajaññaṁ, tassa vasena sampajānakāritā veditabbā. Imasmiṁ sutte satipaṭṭhānamissakasampajaññaṁ pubbabhāgaṁ kathitaṁ.

1. Sajjhāyādigahitavaseneva (Ka)

ဂတာဒီသု **ဂတေ**တိ ဂမနေ။ **ဌိတေ**တိ ဌာနေ။ **နိသိန္နေ**တိ နိသဇ္ဇာယ။ **သုတ္တေ**တိ သယနေ။ **ဇာဂရိတေ**တိ ဇာဂရဏေ။ **ဘာသိတေ**တိ ကထနေ။ **တုဏှီဘာဝေ**တိ အကထနေ။ ဧတ္ထ စ ယော စိရံ ဂန္တွာ ဝါ စင်္ကမိတွာ ဝါ အပရဘာဂေ ဌိတော ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ “စင်္ကမနကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ”တိ၊ အယံ ဂတေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ။

ယော သဇ္ဈာယံ ဝါ ကရောန္တော ပဉှံ ဝါ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ မနသိကရောန္တော စိရံ ဌတွာ အပရဘာဂေ နိသိန္နော ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ “ဌိတကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ”တိ၊ အယံ ဌိတေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ။

ယော သဇ္ဈာယာဒိကရဏဝသေနေဝ[၁] စိရံ နိသီဒိတွာ အပရဘာဂေ နိပန္နော ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ “နိသိန္နကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ”တိ၊ အယံ နိသိန္နေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ။

ယော ပန နိပန္နကောဝ သဇ္ဈာယံ ကရောန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ မနသိကရောန္တော နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိတွာ အပရဘာဂေ ဝုဋ္ဌာယ ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ “သယနကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ”တိ၊ အယံ သုတ္တေ စ ဇာဂရိတေ စ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ။ ကိရိယမယစိတ္တာနဉှိ အပ္ပဝတ္တံ သုတ္တံ နာမ၊ ပဝတ္တံ ဇာဂရိတံ နာမာတိ။

ယော ပန ဘာသမာနော “အယံ သဒ္ဒေါ နာမ ဩဋ္ဌေ စ ပဋိစ္စ ဒန္တေ စ ဇိဝှဉ္စ တာလုဉ္စ ပဋိစ္စ စိတ္တဿ စ တဒနုရူပံ ပယောဂံ ပဋိစ္စ ဇာယတီ”တိ သတော သမ္ပဇာနော ဘာသတိ၊ စိရံ ဝါ ပန ကာလံ သဇ္ဈာယံ ကတွာ ဓမ္မံ ဝါ ကထေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ ပရိဝတ္တေတွာ ပဉှံ ဝါ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အပရဘာဂေ တုဏှီဘူတော ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ “ဘာသိတကာလေ ဥပ္ပန္နာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ”တိ၊ အယံ ဘာသိတေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ။

ယော တုဏှီဘူတော စိရံ ဓမ္မံ ဝါ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ မနသိကတွာ အပရဘာဂေ ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ “တုဏှီဘူတကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ”တိ။ ဥပါဒါရူပပဝတ္တိယာ သတိ ဘာသတိ နာမ၊ အသတိ တုဏှီ ဘဝတိ နာမာတိ၊ အယံ တုဏှီဘာဝေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမာတိ။ ဧဝမေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ၊ တဿ ဝသေန သမ္ပဇာနကာရိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သတိပဋ္ဌာနမိဿကသမ္ပဇညံ ပုဗ္ဗဘာဂံ ကထိတံ။

၁-သဇ္ဈာယာဒိဂဟိတဝသေနေဝ (က)

3. Bhikkhusuttavaṇṇanā

369. Tatiye **evameva panidhekacce**ti so kira bhikkhu kammaṭṭhānaṁ kathāpetvā ito cito ca āhiṇḍati, kāyavivekaṁ nānuyuñjati. Tena naṁ Bhagavā niggaṇhanto evamāha. **Tasmā**ti yasmā saṁkhittena desanaṁ yācasi, tasmā. **Diṭṭhī**ti kammassakatādiṭṭhi.

4. Sālasuttavaṇṇanā

370. Catutthe **dhammavinayo**ti dhammoti vā vinayoti vā ubhayametaṁ Satthusāsanasseva nāmaṁ. **Samādapetabbā**ti gaṇhāpetabbā. **Ekodibhūtā**ti khaṇikasamādhinā ekaggabhūtā. **Samāhitā ekaggacittā**ti upacārappanāvasena sammā ṭhapitacittā ca ekaggacittā ca. Imasmiṁ sutte navakabhikkhūhi ceva khīṇāsavehi ca bhāvitasatipaṭṭhānā pubbabhāgā, sattahi sekhehi bhāvitā missakā.

6. Sakuṇagghisuttavaṇṇanā

372. Chaṭṭhe **sakuṇagghī**ti sakuṇaṁ hanatīti sakuṇagghi, senassetaṁ adhivacanaṁ. **Sahasā ajjhapattā**ti lobhasāhasena pattā. **Alakkhikā**ti nissirikā. **Appapuññā**ti parittapuññā. **Sacejja mayan**ti sace ajja mayaṁ. **Naṅgalakaṭṭhakaraṇan**ti naṅgalena kasikaraṇaṁ, adhunā kaṭṭhaṁ khettaṭṭhānanti attho. **Leḍḍuṭṭhānan**ti leḍḍūnaṁ ṭhānaṁ[1]. **Saṁvadamānā**ti sammā vadamānā, attano balassa suṭṭhu vaṇṇaṁ vadamānāti attho. **Mahantaṁ leḍḍuṁ abhiruhitvā**ti uddhanasaṇṭhānena ṭhitesu tīsu leḍḍūsu "ito sene āgacchante ito nikkhamissāmi, ito āgacchante ito"ti sallakkhetvā tesu ekaṁ leḍḍuṁ abhiruhitvā aṭṭhāsi avadamāno[2]. **Sannayhā**ti khurappaṁ sannayhamāno[3] viya sannayhitvā suṭṭhu ṭhapetvā. **Bahu-āgato kho myāyan**ti "mayhaṁ atthāya ayaṁ bahutaṁ ṭhānaṁ[4] āgato, appaṁ avasiṭṭhaṁ, idāni maṁ gaṇhissatī"ti ñatvā dāruguḷo[5] viya vinivattitvā tasseva leḍḍussa antare paccupādi, paṭipanno paviṭṭhoti attho. **Uraṁ paccatāḷesī**ti "ekappahāreneva lāpassa sīsaṁ chinditvā

1. Leḍḍuṭṭhānanti bhejjaṭṭhānaṁ (Sī, Syā) 2. Vadamāno (Ka)
3. Sandahamāno (Sī, Syā) 4. Dūrataraṭṭhānaṁ (Sī, Syā) 5. Dārucūḷāya (Ka)

၃-ဘိက္ခုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆၉။ တတိယေ **ဧဝမေဝ ပနိဓေကစ္စေ**တိ သော ကိရ ဘိက္ခု ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထာပေတွာ ဣတော စိတော စ အာဟိဏ္ဍတိ၊ ကာယဝိဝေကံ နာနုယုဉ္ဇတိ။ တေန နံ ဘဂဝါ နိဂ္ဂဏှန္တော ဧဝမာဟ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ သံခိတ္တေန ဒေသနံ ယာစသိ၊ တသ္မာ။ **ဒိဋ္ဌီ**တိ ကမ္မဿကတာဒိဋ္ဌိ။

၄-သာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၀။ စတုတ္ထေ **ဓမ္မဝိနယော**တိ ဓမ္မောတိ ဝါ ဝိနယောတိ ဝါ ဥဘယမေတံ သတ္ထုသာသနဿေဝ နာမံ။ **သမာဒပေတဗ္ဗာ**တိ ဂဏှာပေတဗ္ဗာ။ **ဧကောဒိဘူတာ**တိ ခဏိကသမာဓိနာ ဧကဂ္ဂဘူတာ။ **သမာဟိတာ ဧကဂ္ဂစိတ္တာ**တိ ဥပစာရပ္ပနာဝသေန သမ္မာ ဌပိတစိတ္တာ စ ဧကဂ္ဂစိတ္တာ စ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ နဝကဘိက္ခူဟိ စေဝ ခီဏာသဝေဟိ စ ဘာဝိတသတိပဋ္ဌာနာ ပုဗ္ဗဘာဂါ၊ သတ္တဟိ သေခေဟိ ဘာဝိတာ မိဿကာ။

၆-သကုဏဂ္ဃိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၂။ ဆဋ္ဌေ **သကုဏဂ္ဃီ**တိ သကုဏံ ဟနတီတိ သကုဏဂ္ဃိ၊ သေနဿေတံ အဓိဝစနံ။ **သဟသာ အဇ္ဈပ္ပတ္တာ**တိ လောဘသာဟသေန ပတ္တာ။ **အလက္ခိကာ**တိ နိဿိရိကာ။ **အပ္ပပုညာ**တိ ပရိတ္တပုညာ။ **သစေဇ္ဇ မယ**န္တိ သစေ အဇ္ဇ မယံ။ **နင်္ဂလကဋ္ဌကရဏ**န္တိ နင်္ဂလေန ကသိကရဏံ၊ အဓုနာ ကဋ္ဌံ ခေတ္တဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ **လေဍ္ဍုဋ္ဌာန**န္တိ လေဍ္ဍူနံ ဌာနံ[၁]။ **သံဝဒမာနာ**တိ သမ္မာ ဝဒမာနာ၊ အတ္တနော ဗလဿ သုဋ္ဌု ဝဏ္ဏံ ဝဒမာနာတိ အတ္ထော။ **မဟန္တံ လေဍ္ဍုံ အဘိရုဟိတွာ**တိ ဥဒ္ဓနသဏ္ဌာနေန ဌိတေသု တီသု လေဍ္ဍူသု "ဣတော သေနေ အာဂစ္ဆန္တေ ဣတော နိက္ခမိဿာမိ၊ ဣတော အာဂစ္ဆန္တေ ဣတော"တိ သလ္လက္ခေတွာ တေသု ဧကံ လေဍ္ဍုံ အဘိရုဟိတွာ အဋ္ဌာသိ အဝဒမာနော[၂]။ **သန္နယှာ**တိ ခုရပ္ပံ သန္နယှမာနော[၃] ဝိယ သန္နယှိတွာ သုဋ္ဌု ဌပေတွာ။ **ဗဟု-အာဂတော ခေါ မျာယ**န္တိ "မယှံ အတ္ထာယ အယံ ဗဟုတံ ဌာနံ[၄] အာဂတော၊ အပ္ပံ အဝသိဋ္ဌံ၊ ဣဒါနိ မံ ဂဏှိဿတီ"တိ ဉတွာ ဒါရုဂုဠော[၅] ဝိယ ဝိနိဝတ္တိတွာ တဿေဝ လေဍ္ဍုဿ အန္တရေ ပစ္စုပါဒိ၊ ပဋိပန္နော ပဝိဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ **ဥရံ ပစ္စတာဠေသီ**တိ "ဧကပ္ပဟာရေနေဝ လာပဿ သီသံ ဆိန္ဒိတွာ

၁-လေဍ္ဍုဋ္ဌာနန္တိ ဘေဇ္ဇဋ္ဌာနံ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝဒမာနော (က)
၃-သန္ဒဟမာနော (သီ၊ သျာ) ၄-ဒူရတရဋ္ဌာနံ (သီ၊ သျာ) ၅-ဒါရုစုဠာယ (က)

gahessāmī”ti pakkhandattā vegaṁ sandhāretuṁ asakkonto tasmiṁ leḍḍusmiṁ uraṁ patāḷesi. Tāvadevassa hadayamaṁsaṁ phāliyittha. Atha lāpo “diṭṭhā vata sattuno piṭṭhī”ti haṭṭhatuṭṭho tassa hadaye aparāparaṁ caṅkami.

7. Makkaṭasuttavaṇṇanā

373. Sattame **duggā**ti duggamā. **Cārī**ti sañcāro. **Lepaṁ oḍḍentī**ti vaṭarukkhakhīrādīhi yojetvā lepaṁ karonti, taṁ makkaṭānaṁ dhuvagamanaṭṭhānanti sallakkhetvā rukkhasākhādīsu ṭhapenti. **Pañcoḍḍito**ti pañcasu ṭhānesu kājadaṇḍakaṁ pavesetvā gahetabbā kājasikkā viya oḍḍito. **Thunaṁ setī**ti thunanto sayati.

8. Sūdasuttavaṇṇanā

374. Aṭṭhame **sūdo**ti bhattakārako. **Nānaccayehī**ti nānācayehi, nānāvidhehīti attho. Ayameva vā pāṭho. **Ambilaggehī**ti ambilakoṭṭhāsehi. Eseva nayo sabbattha. **Abhiharatī**ti gahaṇatthāya hatthaṁ pasāreti. **Bahuṁ gaṇhātī**ti ekaggahaṇena bahuṁ gaṇhantopi punappunaṁ gaṇhantopi bahuṁ gaṇhateva. **Abhihārānan**ti sataṁ vā sahassaṁ vā ukkhipitvā abhihaṭānaṁ dāyānaṁ. **Upakkilesā**ti pañca nīvaraṇā. **Nimittaṁ na uggaṇhātī**ti “idaṁ me kammaṭṭhānaṁ anulomaṁ vā gotrabuṁ vā āhacca ṭhitan”ti na jānāti, attano cittassa nimittaṁ gaṇhituṁ na sakkoti. Imasmiṁ sutte pubbabhāgavipassanā satipaṭṭhānāva kathitā.

9. Gilānasuttavaṇṇanā

375. Navame **Veḷuvagāmake**ti Vesāliyā samīpe evaṁnāmako pādagāmo[1] atthi, tasmiṁ. **Yathāmittan**ti-ādīsu **mittā**ti mittāva. **Sandiṭṭhā**ti tattha tattha saṅgamma diṭṭhamattā nātidaḷhamittā. **Sambhattā**ti suṭṭhu bhattā sinehavanto daḷhamittā. Yesaṁ yattha yattha evarūpā bhikkhū atthi, te tattha tattha vassaṁ upethāti attho. Kasmā evamāha? Tesaṁ phāsuvihāratthāya. Tesaṁ kira Veḷuvagāmake senāsanaṁ nappahoti,

1. Dvāragāmo (Sī)

ဂဟေဿာမီ”တိ ပက္ခန္ဒတ္တာ ဝေဂံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တော တသ္မိံ လေဍ္ဍုသ္မိံ ဥရံ ပတာဠေသိ။ တာဝဒေဝဿ ဟဒယမံသံ ဖာလိယိတ္ထ။ အထ လာပေါ “ဒိဋ္ဌာ ဝတ သတ္တုနော ပိဋ္ဌီ”တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော တဿ ဟဒယေ အပရာပရံ စင်္ကမိ။

၇-မက္ကဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၃။ သတ္တမေ **ဒုဂ္ဂါ**တိ ဒုဂ္ဂမာ။ **စာရီ**တိ သဉ္စာရော။ **လေပံ ဩဍ္ဍေန္တီ**တိ ဝဋရုက္ခခီရာဒီဟိ ယောဇေတွာ လေပံ ကရောန္တိ၊ တံ မက္ကဋာနံ ဓုဝဂမနဋ္ဌာနန္တိ သလ္လက္ခေတွာ ရုက္ခသာခါဒီသု ဌပေန္တိ။ **ပဉ္စောဍ္ဍိတော**တိ ပဉ္စသု ဌာနေသု ကာဇဒဏ္ဍကံ ပဝေသေတွာ ဂဟေတဗ္ဗာ ကာဇသိက္ကာ ဝိယ ဩဍ္ဍိတော။ **ထုနံ သေတီ**တိ ထုနန္တော သယတိ။

၈-သူဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၄။ အဋ္ဌမေ **သူဒေါ**တိ ဘတ္တကာရကော။ **နာနစ္စယေဟီ**တိ နာနာစယေဟိ၊ နာနာဝိဓေဟီတိ အတ္ထော။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **အမ္ဗိလဂ္ဂေဟီ**တိ အမ္ဗိလကောဋ္ဌာသေဟိ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **အဘိဟရတီ**တိ ဂဟဏတ္ထာယ ဟတ္ထံ ပသာရေတိ။ **ဗဟုံ ဂဏှာတီ**တိ ဧကဂ္ဂဟဏေန ဗဟုံ ဂဏှန္တောပိ ပုနပ္ပုနံ ဂဏှန္တောပိ ဗဟုံ ဂဏှာတေဝ။ **အဘိဟာရာန**န္တိ သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါ ဥက္ခိပိတွာ အဘိဟဋာနံ ဒါယာနံ။ **ဥပက္ကိလေသာ**တိ ပဉ္စ နီဝရဏာ။ **နိမိတ္တံ န ဥဂ္ဂဏှာတီ**တိ “ဣဒံ မေ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုလောမံ ဝါ ဂေါတြဘုံ ဝါ အာဟစ္စ ဌိတ”န္တိ န ဇာနာတိ၊ အတ္တနော စိတ္တဿ နိမိတ္တံ ဂဏှိတုံ န သက္ကောတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ သတိပဋ္ဌာနာဝ ကထိတာ။

၉-ဂိလာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၅။ နဝမေ **ဝေဠုဝဂါမကေ**တိ ဝေသာလိယာ သမီပေ ဧဝံနာမကော ပါဒဂါမော[1] အတ္ထိ၊ တသ္မိံ။ **ယထာမိတ္တ**န္တိအာဒီသု **မိတ္တာ**တိ မိတ္တာဝ။ **သန္ဒိဋ္ဌာ**တိ တတ္ထ တတ္ထ သင်္ဂမ္မ ဒိဋ္ဌမတ္တာ နာတိဒဠှမိတ္တာ။ **သမ္ဘတ္တာ**တိ သုဋ္ဌု ဘတ္တာ သိနေဟဝန္တော ဒဠှမိတ္တာ။ ယေသံ ယတ္ထ ယတ္ထ ဧဝရူပါ ဘိက္ခူ အတ္ထိ၊ တေ တတ္ထ တတ္ထ ဝဿံ ဥပေထာတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ ဧဝမာဟ? တေသံ ဖာသုဝိဟာရတ္ထာယ။ တေသံ ကိရ ဝေဠုဝဂါမကေ သေနာသနံ နပ္ပဟောတိ၊

၁-ဒွါရဂါမော (သီ)

bhikkhāpi mandā. Samantā Vesāliyā pana bahūni senāsanāni, bhikkhāpi sulabhā. Tasmā evamāha.

Atha kasmā “yathāsukhaṁ gacchathā”ti na vissajjesi? Tesaṁ anukampāya. Evaṁ kirassa ahosi “ahaṁ dasamāsamattaṁ ṭhatvā parinibbāyissāmi. Sace ime dūraṁ gacchissanti, maṁ parinibbānakāle daṭṭhuṁ na sakkhissanti. Atha nesaṁ ‘Satthā parinibbāyanto amhākaṁ satimattampi na adāsi. Sace jāneyyāma, na evaṁ dūre vaseyyāmā’ti vippaṭisāro bhaveyya. Vesāliyā samantā pana vassaṁ vasantā māsassa aṭṭha vāre āgantvā dhammaṁ suṇissanti, Sugatovādaṁ labhissantī”ti na vissajjesi.

Kharoti pharuso. **Ābādho**ti visabhāgarogo. **Bāḷhā**ti balavatiyo. **Māraṇantikā**ti maraṇantaṁ maraṇasantikaṁ pāpanasamatthā. **Sato sampajāno adhivāsesī**ti satiṁ sūpaṭṭhitaṁ katvā ñāṇena paricchinditvā adhivāsesi. **Avihaññamāno**ti vedanānuvattanavasena aparāparaṁ parivattanaṁ akaronto apīḷiyamāno adukkhiyamāno ca[1] adhivāsesi. **Anāmantetvā**ti ajānāpetvā. **Anapaloketvā**ti ajānāpetvāva[2], ovādānusāsaniṁ adatvāti vuttaṁ hoti. **Vīriyenā**ti pubbabhāgavīriyena ceva phalasamāpattivīriyena ca. **Paṭipaṇāmetvā**ti vikkhambhetvā. **Jīvitasaṅkhāran**ti ettha jīvitampi jīvitasaṅkhāro. Yena jīvitaṁ saṅkharīyati chijjamānaṁ ghaṭetvā ṭhapīyati, so phalasamāpattidhammopi jīvitasaṅkhāro. So idha adhippeto. **Adhiṭṭhāyā**ti adhiṭṭhahitvā pavattetvā[3] jīvitaṭṭhapanasamatthaṁ phalasamāpattiṁ samāpajjeyyanti ayamettha saṅkhepattho.

Kiṁ pana Bhagavā ito pubbe phalasamāpattiṁ na samāpajjatīti? Samāpajjati. Sā pana khaṇikasamāpatti. Khaṇikasamāpatti ca antosamāpattiyaṁyeva vedanaṁ vikkhambheti, samāpattito vuṭṭhitamattassa kaṭṭhapātena vā kaṭhalapātena vā chinnasevālo viya udakaṁ, puna sarīraṁ vedanā ajjhottharati. Yā pana rūpasattakaṁ arūpasattakañca niggumbaṁ nijjaṭaṁ katvā mahāvipassanāvasena samāpannā samāpatti, sā suṭṭhu vikkhambheti. Yathā nāma purisena pokkharaṇiṁ ogāhetvā hatthehi ca pādehi ca suṭṭhu

1. Surakkhiyamānova (Ka)
2. Anāṇāpetvā (Sī), na apaloketvā (Dī-Ṭṭha 2. 137 piṭṭhe)
3. Pavatte (Sī, Syā)

ဘိက္ခာပိ မန္ဒာ။ သမန္တာ ဝေသာလိယာ ပန ဗဟူနိ သေနာသနာနိ၊ ဘိက္ခာပိ သုလဘာ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

အထ ကသ္မာ “ယထာသုခံ ဂစ္ဆထာ”တိ န ဝိဿဇ္ဇေသိ? တေသံ အနုကမ္ပာယ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “အဟံ ဒသမာသမတ္တံ ဌတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမိ။ သစေ ဣမေ ဒူရံ ဂစ္ဆိဿန္တိ၊ မံ ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ ဒဋ္ဌုံ န သက္ခိဿန္တိ။ အထ နေသံ ‘သတ္ထာ ပရိနိဗ္ဗာယန္တော အမှာကံ သတိမတ္တမ္ပိ န အဒါသိ။ သစေ ဇာနေယျာမ၊ န ဧဝံ ဒူရေ ဝသေယျာမာ’တိ ဝိပ္ပဋိသာရော ဘဝေယျ။ ဝေသာလိယာ သမန္တာ ပန ဝဿံ ဝသန္တာ မာသဿ အဋ္ဌ ဝါရေ အာဂန္တွာ ဓမ္မံ သုဏိဿန္တိ၊ သုဂတောဝါဒံ လဘိဿန္တီ”တိ န ဝိဿဇ္ဇေသိ။

ခရောတိ ဖရုသော။ **အာဗာဓော**တိ ဝိသဘာဂရောဂေါ။ **ဗာဠှာ**တိ ဗလဝတိယော။ **မာရဏန္တိကာ**တိ မရဏန္တံ မရဏသန္တိကံ ပါပနသမတ္ထာ။ **သတော သမ္ပဇာနော အဓိဝါသေသီ**တိ သတိံ သူပဋ္ဌိတံ ကတွာ ဉာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အဓိဝါသေသိ။ **အဝိဟညမာနော**တိ ဝေဒနာနုဝတ္တနဝသေန အပရာပရံ ပရိဝတ္တနံ အကရောန္တော အပီဠိယမာနော အဒုက္ခိယမာနော စ[1] အဓိဝါသေသိ။ **အနာမန္တေတွာ**တိ အဇာနာပေတွာ။ **အနပလောကေတွာ**တိ အဇာနာပေတွာဝ[2]၊ ဩဝါဒါနုသာသနိံ အဒတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝီရိယေနာ**တိ ပုဗ္ဗဘာဂဝီရိယေန စေဝ ဖလသမာပတ္တိဝီရိယေန စ။ **ပဋိပဏာမေတွာ**တိ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ။ **ဇီဝိတသင်္ခါရန္တိ** ဧတ္ထ ဇီဝိတမ္ပိ ဇီဝိတသင်္ခါရော။ ယေန ဇီဝိတံ သင်္ခရီယတိ ဆိဇ္ဇမာနံ ဃဋေတွာ ဌပီယတိ၊ သော ဖလသမာပတ္တိဓမ္မောပိ ဇီဝိတသင်္ခါရော။ သော ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ **အဓိဋ္ဌာယာ**တိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ ပဝတ္တေတွာ[3] ဇီဝိတဋ္ဌပနသမတ္ထံ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇေယျန္တိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော။

ကိံ ပန ဘဂဝါ ဣတော ပုဗ္ဗေ ဖလသမာပတ္တိံ န သမာပဇ္ဇတီတိ? သမာပဇ္ဇတိ။ သာ ပန ခဏိကသမာပတ္တိ။ ခဏိကသမာပတ္တိ စ အန္တောသမာပတ္တိယံယေဝ ဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေတိ၊ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတမတ္တဿ ကဋ္ဌပါတေန ဝါ ကဌလပါတေန ဝါ ဆိန္နသေဝါလော ဝိယ ဥဒကံ, ပုန သရီရံ ဝေဒနာ အဇ္ဈောတ္ထရတိ။ ယာ ပန ရူပသတ္တကံ အရူပသတ္တကဉ္စ နိဂ္ဂုမ္ဗံ နိဇ္ဇဋံ ကတွာ မဟာဝိပဿနာဝသေန သမာပန္နာ သမာပတ္တိ၊ သာ သုဋ္ဌု ဝိက္ခမ္ဘေတိ။ ယထာ နာမ ပုရိသေန ပေါက္ခရဏိံ ဩဂါဟေတွာ ဟတ္ထေဟိ စ ပါဒေဟိ စ သုဋ္ဌု

၁-သုရက္ခိယမာနောဝ (က)
၂-အနာဏာပေတွာ (သီ)၊ န အပလောကေတွာ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ)　၃-ပဝတ္တေ (သီ၊ သျာ)

apabyuḷhasevālo[1] cirena udakaṁ ottharati, evameva tato vuṭṭhitassa cirena vedanā uppajjati. Iti Bhagavā taṁdivasaṁ Mahābodhipallaṅke abhinavaṁ[2] vipassanaṁ paṭṭhapento viya rūpasattakaṁ arūpasattakañca niggumbaṁ nijjaṭaṁ katvā cuddasahākārehi sannetvā[3] mahāvipassanāya vedanaṁ vikkhambhetvā "dasa māse mā uppajjitthā"ti samāpattiṁ samāpajji, samāpattivikkhambhitā vedanā dasa māse na uppajjiyeva.

Gilānā vuṭṭhitoti gilāno hutvā puna vuṭṭhito. **Madhurakajāto viyā**ti sañjātagarubhāvo sañjātathaddhabhāvo sūle uttāsitapuriso viya[4]. **Na pakkhāyantī**ti na pakāsanti[5], nānākārato na upaṭṭhahanti. **Dhammāpi maṁ nappaṭibhantī**ti satipaṭṭhānadhammā mayhaṁ pākaṭā na hontīti dīpeti. Tantidhammā pana therassa suppaguṇā. **Na udāharatī**ti pacchima-ovādaṁ na deti, taṁ sandhāya vadati.

Anantaraṁ abāhiranti dhammavasena vā puggalavasena vā ubhayaṁ akatvā. "Ettakaṁ dhammaṁ parassa na desessāmī"ti hi cintento dhammaṁ abbhantaraṁ karoti nāma, "ettakaṁ parassa desessāmī"ti cintento bāhiraṁ karoti nāma. "Imassa puggalassa desessāmī"ti cintento pana puggalaṁ abbhantaraṁ karoti nāma, "imassa na desessāmī"ti cintento puggalaṁ bāhiraṁ karoti nāma. Evaṁ akatvā desitoti attho. **Ācariyamuṭṭhī**ti yathā bāhirakānaṁ ācariyamuṭṭhi nāma hoti, daharakāle kassaci akathetvā pacchimakāle maraṇamañce nipannā piyamanāpassa antevāsikassa kathenti, evaṁ Tathāgatassa "idaṁ mahallakakāle pacchimaṭhāne[6] kathessāmī"ti muṭṭhiṁ katvā pariharitvā ṭhapitaṁ kiñci natthīti dasseti.

Ahaṁ bhikkhusaṁghanti ahameva bhikkhusaṁghaṁ pariharissāmīti vā, **mamuddesiko**ti ahaṁ uddisitabbaṭṭhena uddeso assāti mamuddesiko, mameva uddisitvā maṁ paccāsīsamāno bhikkhusaṁgho hotu, mama accayena mā vā ahosi, yaṁ vā taṁ vā hotūti iti vā pana yassa assāti attho. **Na evaṁ hotī**ti Bodhipallaṅkeyeva issāmaccherānaṁ

---

1. Abbhuḷhasevālo (Ka)
2. Adhigataṁ (Sī)
3. Santetvā (Sī), sanditvā (Syā), sannayhitvā (Ka)
4. Uttāsitasadiso viya (Sī, Syā)
5. Pakāsayanti (Sī, Syā)
6. Pacchimaddhāne (Ka)

အပဗျူဠှသေဝါလော[1] စိရေန ဥဒကံ ဩတ္တရတိ၊ ဧဝမေဝ တတော ဝုဋ္ဌိတဿ စိရေန ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ ဘဂဝါ တံဒိဝသံ မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ အဘိနဝံ[2] ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေန္တော ဝိယ ရူပသတ္တကံ အရူပသတ္တကဉ္စ နိဂ္ဂုမ္ဗံ နိဇ္ဇဋံ ကတွာ စုဒ္ဒသဟာကာရေဟိ သန္နေတွာ[3] မဟာဝိပဿနာယ ဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ "ဒသ မာသေ မာ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ"တိ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိ၊ သမာပတ္တိဝိက္ခမ္ဘိတာ ဝေဒနာ ဒသ မာသေ န ဥပ္ပဇ္ဇိယေဝ။

ဂိလာနာ ဝုဋ္ဌိတောတိ ဂိလာနော ဟုတွာ ပုန ဝုဋ္ဌိတော။ **မဓုရကဇာတော ဝိယာ**တိ သဉ္ဇာတဂရုဘာဝေါ သဉ္ဇာတထဒ္ဓဘာဝေါ သူလေ ဥတ္တာသိတပုရိသော ဝိယ[4]။ **န ပက္ခာယန္တီ**တိ န ပကာသန္တိ[5]၊ နာနာကာရတော န ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ **ဓမ္မာပိ မံ နပ္ပဋိဘန္တီ**တိ သတိပဋ္ဌာနဓမ္မာ မယှံ ပါကဋာ န ဟောန္တီတိ ဒီပေတိ။ တန္တိဓမ္မာ ပန ထေရဿ သုပ္ပဂုဏာ။ **န ဥဒါဟရတီ**တိ ပစ္ဆိမဩဝါဒံ န ဒေတိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။

အနန္တရံ အဗာဟိရန္တိ ဓမ္မဝသေန ဝါ ပုဂ္ဂလဝသေန ဝါ ဥဘယံ အကတွာ။ "ဧတ္တကံ ဓမ္မံ ပရဿ န ဒေသေဿာမီ"တိ ဟိ စိန္တေန္တော ဓမ္မံ အဗ္ဘန္တရံ ကရောတိ နာမ၊ "ဧတ္တကံ ပရဿ ဒေသေဿာမီ"တိ စိန္တေန္တော ဗာဟိရံ ကရောတိ နာမ။ "ဣမဿ ပုဂ္ဂလဿ ဒေသေဿာမီ"တိ စိန္တေန္တော ပန ပုဂ္ဂလံ အဗ္ဘန္တရံ ကရောတိ နာမ၊ "ဣမဿ န ဒေသေဿာမီ"တိ စိန္တေန္တော ပုဂ္ဂလံ ဗာဟိရံ ကရောတိ နာမ။ ဧဝံ အကတွာ ဒေသိတောတိ အတ္ထော။ **အာစရိယမုဋ္ဌီ**တိ ယထာ ဗာဟိရကာနံ အာစရိယမုဋ္ဌိ နာမ ဟောတိ၊ ဒဟရကာလေ ကဿစိ အကထေတွာ ပစ္ဆိမကာလေ မရဏမဉ္စေ နိပန္နာ ပိယမနာပဿ အန္တေဝါသိကဿ ကထေန္တိ၊ ဧဝံ တထာဂတဿ "ဣဒံ မဟလ္လကကာလေ ပစ္ဆိမဋ္ဌာနေ[6] ကထေဿာမီ"တိ မုဋ္ဌိံ ကတွာ ပရိဟရိတွာ ဌပိတံ ကိဉ္စိ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။

အဟံ ဘိက္ခုသံဃန္တိ အဟမေဝ ဘိက္ခုသံဃံ ပရိဟရိဿာမီတိ ဝါ၊ **မမုဒ္ဒေသိကော**တိ အဟံ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗဋ္ဌေန ဥဒ္ဒေသော အဿာတိ မမုဒ္ဒေသိကော၊ မမေဝ ဥဒ္ဒိသိတွာ မံ ပစ္စာသီသမာနော ဘိက္ခုသံဃော ဟောတု၊ မမ အစ္စယေန မာ ဝါ အဟောသိ၊ ယံ ဝါ တံ ဝါ ဟောတူတိ ဣတိ ဝါ ပန ယဿ အဿာတိ အတ္ထော။ **န ဧဝံ ဟောတီ**တိ ဗောဓိပလ္လင်္ကေယေဝ ဣဿာမစ္ဆေရာနံ

၁-အဗ္ဘုဠှသေဝါလော (က)
၂-အဓိဂတံ (သီ)
၃-သန္တေတွာ (သီ)၊ သန္ဒိတွာ (သျာ)၊ သန္နယှိတွာ (က)
၄-ဥတ္တာသိတသဒိသော ဝိယ (သီ၊ သျာ)
၅-ပကာသယန္တိ (သီ၊ သျာ)
၆-ပစ္ဆိမဒ္ဓါနေ (က)

vigatattā evaṁ na hoti. **Sakin**ti so kiṁ. **Āsītiko**ti asītisaṁvacchariko, idaṁ pacchimavayaṁ anuppattabhāvadīpanatthaṁ vuttaṁ. **Veṭhamissakenā**ti[1] bāhabandhacakkabandhādinā paṭisaṅkharaṇena[2] veṭhamissakena. **Maññe**ti jarasakaṭaṁ viya veṭhamissakena maññe yāpeti, arahattaphalaveṭhanena catu-iriyāpathakappanaṁ Tathāgatassa hotīti dasseti.

Idāni tamatthaṁ pakāsento **yasmiṁ Ānanda samaye**ti-ādimāha. Tattha **sabbanimittānan**ti rūpanimittādīnaṁ. **Ekaccānaṁ vedanānan**ti lokiyānaṁ vedanānaṁ. **Tasmātihānandā**ti yasmā iminā phalasamāpattivihārena phāsu hoti, tasmā tumhepi tadatthāya evaṁ viharathāti dasseti. **Attadīpā**ti mahāsumuddagatā[3] dīpaṁ viya attānaṁ dīpaṁ patiṭṭhaṁ katvā viharatha. **Attasaraṇā**ti attagatikāva hotha, mā aññagatikā. **Dhammadīpadhammasaraṇa**padesupi eseva nayo. Ettha ca dhammoti navavidho lokuttaradhammo veditabbo. **Tamatagge**ti[4] tama-agge, majjhe ta-kāro padasandhivasena vutto, idaṁ vuttaṁ hoti—ime aggatamāti tamataggāti. Evaṁ[5] sabbaṁ tamasotaṁ chinditvā ativiya agge uttamabhāve ete Ānanda mama bhikkhū bhavissanti, tesaṁ[6] agge bhavissanti. Yekeci sikkhākāmā, sabbesaṁ tesaṁ[7] catusatipaṭṭhānagocarāva bhikkhū agge bhavissantīti arahattanikūṭena desanaṁ gaṇhīti.

10. Bhikkhunupassayasuttavaṇṇanā

376. Dasame **tenupasaṅkamī**ti tasmiṁ upassaye kammāṭṭhānakammikā bhikkhuniyo atthi, tāsaṁ ussukkāpetvā kammaṭṭhānaṁ kathessāmīti upasaṅkami. **Uḷāraṁ pubbenāparaṁ visesan**ti pubbavisesato aparaṁ uṭṭhāravisesaṁ. Tattha mahābhūtapariggaho pubbaviseso, upādārūpapariggaho aparaviseso nāma. Tathā sakalarūpapariggaho pubbaviseso, arūpapariggaho aparaviseso nāma. Rūpārūpapariggaho pubbaviseso,

1. Vekhamissakenāti (Ka)
2. Paṭisaṅkhārakena (Ka)
3. Mahāsamuddagataṁ (Ka)
4. Tamatagge meteti (Sī, Syā, Ka)
5. Ime aggatamā evaṁ (Sī)
6. Kesaṁ (?)
7. Sabbete (Sī, Syā, Ka)

ဝိဂတတ္တာ ဧဝံ န ဟောတိ။ **သ ကိ**န္တိ သော ကိံ။ **အာသီတိကော**တိ အသီတိ-သံဝစ္ဆရိကော၊ ဣဒံ ပစ္ဆိမဝယံ အနုပ္ပတ္တဘာဝဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ဝေဠမိဿကေနာ**တိ[၁] ဗာဟဗန္ဓစက္ကဗန္ဓာဒိနာ ပဋိသင်္ခရဏေန[၂] ဝေဠမိဿကေန။ **မညေ**တိ ဇရသကဋံ ဝိယ ဝေဠမိဿကေန မညေ ယာပေတိ၊ အရဟတ္တဖလဝေဠနေန စတုဣရိယာ-ပထကပ္ပနံ တထာဂတဿ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။

ဣဒါနိ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော **ယသ္မိံ အာနန္ဒ သမယေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သဗ္ဗနိမိတ္တာန**န္တိ ရူပနိမိတ္တာဒီနံ။ **ဧကစ္စာနံ ဝေဒနာန**န္တိ လောကိယာနံ ဝေဒနာနံ။ **တသ္မာတိဟာနန္ဒာ**တိ ယသ္မာ ဣမိနာ ဖလသမာပတ္တိဝိဟာရေန ဖာသု ဟောတိ၊ တသ္မာ တုမှေပိ တဒတ္ထာယ ဧဝံ ဝိဟရထာတိ ဒဿေတိ။ **အတ္တဒီပါ**တိ မဟာသမုဒ္ဒဂတာ[၃] ဒီပံ ဝိယ အတ္တာနံ ဒီပံ ပတိဋ္ဌံ ကတွာ ဝိဟရထ။ **အတ္တသရဏာ**တိ အတ္တဂတိကာဝ ဟောထ၊ မာ အညဂတိကာ။ **ဓမ္မဒီပဓမ္မသရဏ**ပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ ဓမ္မောတိ နဝဝိဓော လောကုတ္တရဓမ္မော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **တမတဂ္ဂေ**တိ[၄] တမအဂ္ဂေ၊ မဇ္ဈေ တ-ကာရော ပဒသန္ဓိဝသေန ဝုတ္တော၊ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဣမေ အဂ္ဂတမာတိ တမတဂ္ဂါတိ။ ဧဝံ[၅] သဗ္ဗံ တမသောတံ ဆိန္ဒိတွာ အတိဝိယ အဂ္ဂေ ဥတ္တမဘာဝေ ဧတေ အာနန္ဒ မမ ဘိက္ခူ ဘဝိဿန္တိ၊ တေသံ[၆] အဂ္ဂေ ဘဝိဿန္တိ။ ယေကေစိ သိက္ခာကာမာ၊ သဗ္ဗေသံ တေသံ[၇] စတုသတိပဋ္ဌာနဂေါစရာဝ ဘိက္ခူ အဂ္ဂေ ဘဝိဿန္တီတိ အရဟတ္တနိကူဋေန ဒေသနံ ဂဏှီတိ။

၁၀-ဘိက္ခုနုပဿယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၆။ ဒသမေ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ တသ္မိံ ဥပဿယေ ကမ္မဋ္ဌာနကမ္မိကာ ဘိက္ခုနိယော အတ္ထိ၊ တာသံ ဥဿုက္ကာပေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေဿာမီတိ ဥပသင်္ကမိ။ **ဥဠာရံ ပုဗ္ဗေနာပရံ ဝိသေသ**န္တိ ပုဗ္ဗဝိသေသတော အပရံ ဥဠာရ-ဝိသေသံ။ တတ္ထ မဟာဘူတပရိဂ္ဂဟော ပုဗ္ဗဝိသေသော၊ ဥပါဒါရူပပရိဂ္ဂဟော အပရဝိသေသော နာမ။ တထာ သကလရူပပရိဂ္ဂဟော ပုဗ္ဗဝိသေသော၊ အရူပပရိဂ္ဂဟော အပရဝိသေသော နာမ။ ရူပါရူပပရိဂ္ဂဟော ပုဗ္ဗဝိသေသော၊

၁-ဝေခမိဿကေနာတိ (က)
၂-ပဋိသင်္ခါရကေန (က)
၃-မဟာသမုဒ္ဒဂတံ (က)
၄-တမတဂ္ဂေ မေတေတိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၅-ဣမေ အဂ္ဂတမာ ဧဝံ (သီ)
၆-ကေသံ (?)
၇-သဗ္ဗေတေ (သီ၊ သျာ၊ က)

paccayapariggaho aparaviseso nāma. Sappaccayanāmarūpadassanaṁ pubbaviseso, tilakkhaṇāropanaṁ aparaviseso nāma. Evaṁ pubbenāparaṁ uḷāravisesaṁ jānātīti attho.

Kāyārammaṇoti yaṁ kāyaṁ anupassati, tameva ārammaṇaṁ katvā uppajjati kilesapariḷāho. **Bahiddhā vā cittaṁ vikkhipatī**ti bahiddhā vā puthuttārammaṇe cittuppādo vikkhipati. **Kismiñcideva pasādanīye nimitte cittaṁ paṇidahitabban**ti evaṁ kilesapariḷāhe ca līnatte ca bahiddhāvikkhepe ca uppanne kilesānurañjitena na vattitabbaṁ, kismiñcideva pasādanīye pasādāvahe Buddhādīsu aññatarasmiṁ ṭhāne kammaṭṭhānacittaṁ ṭhapetabbaṁ. **Cittaṁ samādhiyatī**ti ārammaṇe[1] sammā ādhiyati suṭṭhu ṭhapitaṁ[2] ṭhapiyati. **Paṭisaṁharāmī**ti pasādanīyaṭṭhānato paṭisaṁharāmi, mūlakammaṭṭhānābhimukhaṁyeva naṁ karomīti attho. **So paṭisaṁharati cevā**ti mūlakammaṭṭhānābhimukhañca peseti. **Na ca vitakketi na ca vicāretī**ti kilesavitakkaṁ na vitakketi, kilesavicāraṁ na vicāreti. **Avitakkomhi avicāro**ti kilesavitakkavicārehi avitakkāvicāro. **Ajjhattaṁ satimā sukhamasmī**ti gocarajjhatte pavattāya satiyā "satimāhamasmi sukhito cā"ti pajānāti.

Evaṁ kho Ānanda paṇidhāya bhāvanā hotīti evaṁ Ānanda ṭhapetvā bhāvanā hoti. Imassa hi bhikkhuno yathā nāma purisassa mahantaṁ ucchubhāraṁ ukkhipitvā yantasālaṁ nentassa kilantakilantakāle bhūmiyaṁ ṭhapetvā ucchukhaṇḍaṁ khāditvā puna ukkhipitvā gamanaṁ hoti, evameva ttaṁ pāpuṇituṁ uggahitakammaṭṭhānassa kāyapariḷāhādīsu uppannesu taṁ kammaṭṭhānaṁ ṭhapetvā Buddhaguṇādi-anussaraṇena cittaṁ pasādetvā kammaniyaṁ katvā bhāvanā pavattā, tasmā "paṇidhāya bhāvanā hotī"ti vuttaṁ. Tassa pana purisassa taṁ ucchubhāraṁ yantasālaṁ netvā pīḷetvā rasapānaṁ viya imassa bhikkhuno kammaṭṭhānaṁ matthakaṁ pāpetvā arahattaṁ pattassa phalasamāpattisukhānubhavanaṁ veditabbaṁ.

Bahiddhāti mūlakammaṭṭhānaṁ pahāya bahi aññasmiṁ ārammaṇe. **Appaṇidhāyā**ti aṭṭhapetvā. **Atha pacchā pure asaṁkhittaṁ vimuttaṁ appaṇihitanti pajānātī**ti ettha kammaṭṭhānavasena vā sarīravasena vā desanāvasena vā attho veditabbo.

1. Ārammaṇaṁ (Sī, Syā)   2. Suṭṭhapitaṁ (Sī)

ပစ္စယပရိဂ္ဂဟော အပရဝိသေသော နာမ။ သပ္ပစ္စယနာမရူပဒဿနံ ပုဗ္ဗဝိသေသော၊ တိလက္ခဏာရောပနံ အပရဝိသေသော နာမ။ ဧဝံ ပုဗ္ဗေနာပရံ ဥဠာရဝိသေသံ ဇာနာတီတိ အတ္ထော။

ကာယာရမ္မဏောတိ ယံ ကာယံ အနုပဿတိ၊ တမေဝ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ကိလေသပရိဠာဟော။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ စိတ္တံ ဝိက္ခိပတီ**တိ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ပုထုတ္တာရမ္မဏေ စိတ္တုပ္ပါဒေါ ဝိက္ခိပတိ။ **ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ပသာဒနီယေ နိမိတ္တေ စိတ္တံ ပဏိဒဟိတဗ္ဗ**န္တိ ဧဝံ ကိလေသပရိဠာဟေ စ လီနတ္တေ စ ဗဟိဒ္ဓါဝိက္ခေပေ စ ဥပ္ပန္နေ ကိလေသာနုရဉ္ဇိတေန န ဝတ္တိတဗ္ဗံ၊ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ပသာဒနီယေ ပသာဒါဝဟေ ဗုဒ္ဓါဒီသု အညတရသ္မိံ ဌာနေ ကမ္မဋ္ဌာနစိတ္တံ ဌပေတဗ္ဗံ။ **စိတ္တံ သမာဓိယတီ**တိ အာရမ္မဏေ[1] သမ္မာ အာဓိယတိ သုဋ္ဌု ဌပိတံ[2] ဌပိယတိ။ **ပဋိသံဟရာမီ**တိ ပသာဒနီယဋ္ဌာနတော ပဋိသံဟရာမိ၊ မူလကမ္မဋ္ဌာနာဘိမုခံယေဝ နံ ကရောမီတိ အတ္ထော။ **သော ပဋိသံဟရတိ စေဝါ**တိ မူလကမ္မဋ္ဌာနာဘိမုခဉ္စ ပေသေတိ။ **န စ ဝိတက္ကေတိ န စ ဝိစာရေတီ**တိ ကိလေသဝိတက္ကံ န ဝိတက္ကေတိ၊ ကိလေသဝိစာရံ န ဝိစာရေတိ။ **အဝိတက္ကောမှိ အဝိစာရော**တိ ကိလေသဝိတက္ကဝိစာရေဟိ အဝိတက္ကာဝိစာရော။ **အဇ္ဈတ္တံ သတိမာ သုခမသ္မီ**တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ ပဝတ္တာယ သတိယာ “သတိမာဟမသ္မိ သုခိတော စာ”တိ ပဇာနာတိ။

ဧဝံ ခေါ အာနန္ဒ ပဏိဓာယ ဘာဝနာ ဟောတီတိ ဧဝံ အာနန္ဒ ဌပေတွာ ဘာဝနာ ဟောတိ။ ဣမဿ ဟိ ဘိက္ခုနော ယထာ နာမ ပုရိသဿ မဟန္တံ ဥစ္ဆုဘာရံ ဥက္ခိပိတွာ ယန္တသာလံ နေန္တဿ ကိလန္တကိလန္တကာလေ ဘူမိယံ ဌပေတွာ ဥစ္ဆုခဏ္ဍံ ခါဒိတွာ ပုန ဥက္ခိပိတွာ ဂမနံ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ ဥဂ္ဂဟိတကမ္မဋ္ဌာနဿ ကာယပရိဠာဟာဒီသု ဥပ္ပန္နေသု တံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဌပေတွာ ဗုဒ္ဓဂုဏာဒိအနုဿရဏေန စိတ္တံ ပသာဒေတွာ ကမ္မနိယံ ကတွာ ဘာဝနာ ပဝတ္တာ၊ တသ္မာ “ပဏိဓာယ ဘာဝနာ ဟောတီ”တိ ဝုတ္တံ။ တဿ ပန ပုရိသဿ တံ ဥစ္ဆုဘာရံ ယန္တသာလံ နေတွာ ပီဠေတွာ ရသပါနံ ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ကမ္မဋ္ဌာနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တဿ ဖလသမာပတ္တိသုခါနုဘဝနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဗဟိဒ္ဓါတိ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ပဟာယ ဗဟိ အညသ္မိံ အာရမ္မဏေ။ **အပ္ပဏိဓာယာ**တိ အဋ္ဌပေတွာ။ **အထ ပစ္ဆာ ပုရေ အသံခိတ္တံ ဝိမုတ္တံ အပ္ပဏိဟိတန္တိ ပဇာနာတီ**တိ ဧတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနဝသေန ဝါ သရီရဝသေန ဝါ ဒေသနာဝသေန ဝါ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-အာရမ္မဏံ (သီ၊ သျာ)   ၂-သုဋ္ဌပိတံ (သီ)

Tattha kammaṭṭhāne tāva kammaṭṭhānassa abhiniveso pure nāma, arahattaṁ pacchā nāma. Tattha yo bhikkhu mūlakammaṭṭhānaṁ gahetvā kilesapariḷāhassa vā līnattassa vā bahiddhāvikkhepassa vā uppajjituṁ okāsaṁ adento sudantagoṇe yojetvā sārento viya caturassacchidde sutacchitaṁ caturassaghaṭikaṁ pakkhipanto viya vipassanaṁ paṭṭhapetvā atiṭṭhanto alagganto arahattaṁ pāpuṇāti, so puresaṅkhātassa kammaṭṭhānābhinivesassa pacchāsaṅkhātassa arahattassa ca vasena pacchā pure asaṁkhittaṁ vimuttaṁ appaṇihitanti pajānāti nāma.

Sarīre pana pādaṅgulīnaṁ aggapabbāni pure nāma, sīsakaṭāhaṁ pacchā nāma. Tattha yo bhikkhu pādaṅgulīnaṁ aggapabba-aṭṭhikesu abhinivisitvā byābhaṅgiyā yavakalāpaṁ mocento viya[1] vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchedavasena aṭṭhīni pariggaṇhanto antarā kilesapariḷāhādīnaṁ uppattiṁ vāretvā yāva sīsakaṭāhā bhāvanaṁ pāpeti, so puresaṅkhātānaṁ aggapādaṅgulipabbānaṁ pacchāsaṅkhātassa sīsakaṭāhassa ca vasena pacchā pure asaṁkhittaṁ vimuttaṁ appaṇihitanti pajānāti nāma.

Desanāyapi dvattiṁ sākāradesanāya kesā pure nāma, matthaluṅgaṁ pacchā nāma. Tattha yo bhikkhu kesesu abhinivisitvā vaṇṇasaṇṭhānadisokāsavasena kesādayo pariggaṇhanto antarā kilesapariḷāhādīnaṁ uppattiṁ vāretvā yāva matthaluṅgā bhāvanaṁ pāpeti, so puresaṅkhātānaṁ kesānaṁ pacchāsaṅkhātassa matthaluṅgassa ca vasena pacchā pure asaṁkhittaṁ vimuttaṁ appaṇihitanti pajānāti nāma.

Evaṁ kho Ānanda appaṇidhāya bhāvanā hotīti evaṁ Ānanda aṭṭhapetvā bhāvanā hoti. Imassa hi bhikkhuno yathā nāma purisassa guḷabhāraṁ labhitvā attano gāmaṁ atiharantassa antarā aṭṭhapetvāva uccaṅge pakkhittāni guḷakhaṇḍādīni khādanīyāni khādantassa attano gāmeyeva otaraṇaṁ hoti, evameva arahattaṁ pāpuṇituṁ āraddhabhāvanassa kāyapariḷāhādīnaṁ uppattiṁ vāretvā kammaṭṭhānabhāvanā pavattā, tasmā “appaṇidhāya bhāvanā”ti vuttā. Tassa pana purisassa taṁ guḷabhāraṁ attano gāmaṁ netvā ñātīhi saddhiṁ paribhogo viya imassa

1. Vebhaṅgiyā yavakālāpiṁ pothento viya (Sī, Syā)

တတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနေ တာဝ ကမ္မဋ္ဌာနဿ အဘိနိဝေသော ပုရေ နာမ၊ အရဟတ္တံ ပစ္ဆာ နာမ။ တတ္ထ ယော ဘိက္ခု မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ကိလေသပရိဠာဟဿ ဝါ လီနတ္တဿ ဝါ ဗဟိဒ္ဓါဝိက္ခေပဿ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ ဩကာသံ အဒေန္တော သုဒန္တဂေါဏေ ယောဇေတွာ သာရေန္တော ဝိယ စတုရဿစ္ဆိဒ္ဒေ သုတစ္ဆိတံ စတုရဿဃဋိကံ ပက္ခိပန္တော ဝိယ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အတိဋ္ဌန္တော အလဂ္ဂန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ သော ပုရေသင်္ခါတဿ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသဿ ပစ္ဆာသင်္ခါတဿ အရဟတ္တဿ စ ဝသေန ပစ္ဆာ ပုရေ အသံခိတ္တံ ဝိမုတ္တံ အပ္ပဏိဟိတန္တိ ပဇာနာတိ နာမ။

သရီရေ ပန ပါဒင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂပဗ္ဗာနိ ပုရေ နာမ၊ သီသကဋာဟံ ပစ္ဆာ နာမ။ တတ္ထ ယော ဘိက္ခု ပါဒင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂပဗ္ဗအဋ္ဌိကေသု အဘိနိဝိသိတွာ ဗျာဘင်္ဂိယာ ယဝကလာပံ မောစေန္တော ဝိယ[1] ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဒိသောကာသပရိစ္ဆေဒဝသေန အဋ္ဌီနိ ပရိဂ္ဂဏှန္တော အန္တရာ ကိလေသပရိဠာဟာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိံ ဝါရေတွာ ယာဝ သီသကဋာဟာ ဘာဝနံ ပါပေတိ၊ သော ပုရေသင်္ခါတာနံ အဂ္ဂပါဒင်္ဂုလိပဗ္ဗာနံ ပစ္ဆာသင်္ခါတဿ သီသကဋာဟဿ စ ဝသေန ပစ္ဆာ ပုရေ အသံခိတ္တံ ဝိမုတ္တံ အပ္ပဏိဟိတန္တိ ပဇာနာတိ နာမ။

ဒေသနာယပိ ဒွတ္တိံသာကာရဒေသနာယ ကေသာ ပုရေ နာမ၊ မတ္ထလုင်္ဂံ ပစ္ဆာ နာမ။ တတ္ထ ယော ဘိက္ခု ကေသေသု အဘိနိဝိသိတွာ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဒိသောကာသဝသေန ကေသာဒယော ပရိဂ္ဂဏှန္တော အန္တရာ ကိလေသပရိဠာဟာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိံ ဝါရေတွာ ယာဝ မတ္ထလုင်္ဂါ ဘာဝနံ ပါပေတိ၊ သော ပုရေသင်္ခါတာနံ ကေသာနံ ပစ္ဆာသင်္ခါတဿ မတ္ထလုင်္ဂဿ စ ဝသေန ပစ္ဆာ ပုရေ အသံခိတ္တံ ဝိမုတ္တံ အပ္ပဏိဟိတန္တိ ပဇာနာတိ နာမ။

ဧဝံ ခေါ အာနန္ဒ အပ္ပဏိဓာယ ဘာဝနာ ဟောတီတိ ဧဝံ အာနန္ဒ အဋ္ဌပေတွာ ဘာဝနာ ဟောတိ။ ဣမဿ ဟိ ဘိက္ခုနော ယထာ နာမ ပုရိသဿ ဂုဠဘာရံ လဘိတွာ အတ္တနော ဂါမံ အတိဟရန္တဿ အန္တရာ အဋ္ဌပေတွာဝ ဥစ္စင်္ဂေ ပက္ခိတ္တာနိ ဂုဠခဏ္ဍာဒီနိ ခါဒနီယာနိ ခါဒန္တဿ အတ္တနော ဂါမေယေဝ ဩတရဏံ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ အာရဒ္ဓဘာဝနဿ ကာယပရိဠာဟာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိံ ဝါရေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာ ပဝတ္တာ၊ တသ္မာ “အပ္ပဏိဓာယ ဘာဝနာ”တိ ဝုတ္တာ။ တဿ ပန ပုရိသဿ တံ ဂုဠဘာရံ အတ္တနော ဂါမံ နေတွာ ဉာတီဟိ သဒ္ဓိံ ပရိဘောဂေါ ဝိယ ဣမဿ

၁-ဝေဘင်္ဂိယာ ယဝကလာပိံ ပေါထေန္တော ဝိယ (သီ၊ သျာ)

bhikkhuno kammaṭṭhānaṁ matthakaṁ pāpetvā arahattaṁ pattassa phalasamāpattisukhānubhavanaṁ veditabbaṁ. Imasmiṁ sutte pubbabhāgavipassanā kathitā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Ambapālivaggo paṭhamo.

---

2. Nālandavagga

2. Nālandasuttavaṇṇanā

378. Dutiyavaggassa dutiye **Nālandāyan**ti Nālandāti evaṁnāmake[1] nagare, taṁ nagaraṁ gocaragāmaṁ katvā. **Pāvārikambavane**ti Dussapāvārikaseṭṭhino ambavane. Taṁ kira tassa uyyānaṁ ahosi. So Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā Bhagavati pasanno tasmiṁ uyyāne kuṭileṇamaṇḍapādipaṭimaṇḍitaṁ Bhagavato vihāraṁ katvā niyyātesi, so vihāro jīvakambavanaṁ viya pāvārikambavanantveva saṅkhaṁ gato, tasmiṁ pāvārikambavane viharatīti attho.

Evaṁpasannoti evaṁ uppannasaddho[2], evaṁ saddahāmīti attho. **Bhiyyobhiññataro**ti bhiyyataro abhiññāto bhiyyatarābhiñño vā[3], uttaritarañāṇoti attho. **Sambodhiyan**ti sabbaññutaññāṇe arahattamaggañāṇe vā. Arahattamaggeneva hi Buddhaguṇā nippadesā gahitā honti, dvepi aggasāvakā arahattamaggeneva sāvakapāramīñāṇaṁ paṭilabhanti, Paccekabuddhā paccekabodhiñāṇaṁ, Buddhā sabbaññutaññāṇañceva sakale ca Buddhaguṇe. Sabbampi nesaṁ arahattamaggeneva ijjhati. Tasmā srahattamaggañāṇaṁ sambodhi nāma hoti. Tena uttaritaro ca Bhagavatā natthi. Tenāha "Bhagavatā bhiyyobhiññataro, yadidaṁ sambodhiyan"ti.

Uḷārāti seṭṭhā. Ayañhi uḷārasaddo "uḷārāni khādanīyāni khādantī"ti-ādīsu[4] madhure āgacchati. "Uḷārāya khalu bhavaṁ vacchāyano samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsāya pasaṁsatī"ti-ādīsu[5] seṭṭhe. "Appamāṇo

1. Nālandāyanti evaṁnāmake (Sī) 2. Evaṁ sampannasaddho (Sī, Syā)
3. Bhiyyo abhiññāto bhiyyatarābhiññā vā (Sī, Syā, Ka) Dī-Ṭṭha 3. 62 piṭṭhepi passitabbaṁ.
4. Ma 1. 301 piṭṭhe. 5. Ma 1. 233 piṭṭhe.

ဘိက္ခုနော ကမ္မဋ္ဌာနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တဿ ဖလသမာပတ္တိသုခါနုဘဝနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ ကထိတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အမ္ဗပါလိဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-နာလန္ဒဝဂ္ဂ

၂-နာလန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၈။ ဒုတိယဝဂ္ဂဿ ဒုတိယေ **နာလန္ဒာယန္တိ** နာလန္ဒာတိ ဧဝံနာမကေ[၁] နဂရေ၊ တံ နဂရံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာ။ **ပါဝါရိကမ္ဗဝနေ**တိ ဒုဿပါဝါရိကသေဋ္ဌိနော အမ္ဗဝနေ။ တံ ကိရ တဿ ဥယျာနံ အဟောသိ။ သော ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ဘဂဝတိ ပသန္နော တသ္မိံ ဥယျာနေ ကုဋိလေဏမဏ္ဍပါဒိပဋိမဏ္ဍိတံ ဘဂဝတော ဝိဟာရံ ကတွာ နိယျာတေသိ၊ သော ဝိဟာရော ဇီဝကမ္ဗဝနံ ဝိယ ပါဝါရိကမ္ဗဝနန္တွေဝ သင်္ခံ ဂတော၊ တသ္မိံ ပါဝါရိကမ္ဗဝနေ ဝိဟရတီတိ အတ္ထော။

ဧဝံပသန္နောတိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နသဒ္ဓေါ[၂]၊ ဧဝံ သဒ္ဒဟာမီတိ အတ္ထော။ **ဘိယျောဘိညတရော**တိ ဘိယျတရော အဘိညာတော ဘိယျတရာဘိညော ဝါ[၃]၊ ဥတ္တရိတရဉာဏောတိ အတ္ထော။ **သမ္ဗောဓိယန္တိ** သဗ္ဗညုတဉာဏေ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေ ဝါ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေနေဝ ဟိ ဗုဒ္ဓဂုဏာ နိပ္ပဒေသာ ဂဟိတာ ဟောန္တိ၊ ဒွေပိ အဂ္ဂသာဝကာ အရဟတ္တမဂ္ဂေနေဝ သာဝကပါရမီဉာဏံ ပဋိလဘန္တိ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ပစ္စေကဗောဓိဉာဏံ၊ ဗုဒ္ဓါ သဗ္ဗညုတဉာဏဉ္စေဝ သကလေ စ ဗုဒ္ဓဂုဏေ။ သဗ္ဗမ္ပိ နေသံ အရဟတ္တမဂ္ဂေနေဝ ဣဇ္ဈတိ။ တသ္မာ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ သမ္ဗောဓိ နာမ ဟောတိ။ တေန ဥတ္တရိတရော စ ဘဂဝတာ နတ္ထိ။ တေနာဟ "ဘဂဝတာ ဘိယျောဘိညတရော, ယဒိဒံ သမ္ဗောဓိယ"န္တိ။

ဥဠာရာတိ သေဋ္ဌာ။ အယဉှိ ဥဠာရသဒ္ဒေါ "ဥဠာရာနိ ခါဒနီယာနိ ခါဒန္တီ"တိအာဒီသု[၄] မဓုရေ အာဂစ္ဆတိ။ "ဥဠာရာယ ခလု ဘဝံ ဝစ္ဆာယနော သမဏံ ဂေါတမံ ပသံသာယ ပသံသတီ"တိအာဒီသု[၅] သေဋ္ဌေ။ "အပ္ပမာဏော

၁-နာလန္ဒာယန္တိ ဧဝံနာမကေ (သီ) ၂-ဧဝံ သမ္ပန္နသဒ္ဓေါ (သီ၊ သျာ)
၃-ဘိယျော အဘိညာတော ဘိယျတရာဘိညာ ဝါ (သီ၊ သျာ၊ က) ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၆၂-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-မ ၁-၃၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၂၃၃-ပိဋ္ဌေ။

uḷāro obhāso”ti-ādīsu[1] vipule. Svāyamidha seṭṭhe āgato. Tena vuttaṁ “uḷārāti seṭṭhā”ti. **Āsabhī**ti usabhassa vācāsadisī acalā asampavedhī. **Ekaṁso gahito**ti anussavena vā ācariyaparamparāya vā itikirāya vā piṭakasampadānena vā ākāraparivitakkena vā diṭṭhinijjhānakkhantiyā vā takkahetu vā nayahetu vā akathetvā paccakkhato ñāṇena paṭivijjhitvā viya ekaṁso gahito, sanniṭṭhānakathāva kathitāti attho. **Sīhanādo**ti seṭṭhanādo, vane unnādayantena[2] sīhena viya uttamanādo naditoti attho.

Kiṁ nu te Sāriputtāti imaṁ desanaṁ kasmā ārabhi? Anuyogadāpanatthaṁ. Ekacco hi sīhanādaṁ naditvā attano sīhanāde anuyogaṁ dātuṁ na sakkoti, nighaṁsanaṁ na khamati, silese patitamakkaṭo viya hoti. Yathā dhamamānaṁ aparisuddhaṁ lohaṁ jhāyitvā aṅgāro hoti, evaṁ jhāmaṅgāro viya hoti. Eko sīhanāde anuyogaṁ dāpiyamāno dātuṁ sakkoti, nighaṁsanaṁ khamati, dhamamānaṁ niddosajātarūpaṁ viya adhikataraṁ sobhati, tādiso thero. Tena naṁ Bhagavā “anuyogakkhamo ayan”ti ñatvā sīhanāde anuyogadāpanatthaṁ imaṁ desanaṁ ārabhi.

Tattha **sabbe te**ti sabbe te tayā. **Evaṁsīlā**ti maggasīlena phalasīlena lokiyalokuttarasīlena evaṁsīlā. **Evaṁdhammā**ti ettha samādhipakkhā dhammā adhippetā, maggasamādhinā phalasamādhinā lokiyalokuttarena samādhinā evaṁsamādhīti attho. **Evaṁpaññā**ti maggapaññādivaseneva evaṁpaññā. **Evaṁvihārino**ti ettha pana heṭṭhā samādhipakkhānaṁ dhammānaṁ gahitattā vihāro gahitopi puna kasmā gahitameva gaṇhatīti ce. Therena idaṁ gahitameva. Idañhi nirodhasamāpattidīpanatthaṁ vuttaṁ, tasmā evaṁ nirodhasamāpattivihārino te Bhagavanto ahesunti evamettha attho daṭṭhabbo.

Evaṁvimuttāti ettha vikkhambhanavimutti tadaṅgavimutti samucchedavimutti paṭipassaddhivimutti nissaraṇavimuttīti pañcavidhā vimutti. Tattha aṭṭha samāpattiyo sayaṁ vikkhambhitehi nīvaraṇādīhi vimuttattā **vikkhambhanavimuttī**ti saṅkhaṁ gacchanti.

1. Dī 2. 13; Ma 3. 161 piṭṭhesu. 2. Neva davāyantena na tatrāyantena (Sī, Syā)

ဥဠာရော ဩဘာသော”တိအာဒီသု[၁] ဝိပုလေ။ သွာယမိဓ သေဋ္ဌေ အာဂတော။ တေန ဝုတ္တံ “ဥဠာရာတိ သေဋ္ဌာ”တိ။ **အာသဘီ**တိ ဥသဘဿ ဝါစာသဒိသီ အစလာ အသမ္ပဝေဓီ။ **ဧကံသော ဂဟိတော**တိ အနုဿဝေန ဝါ အာစရိယပရမ္ပရာယ ဝါ ဣတိကိရာယ ဝါ ပိဋကသမ္ပဒါနေန ဝါ အာကာရပရိဝိတက္ကေန ဝါ ဒိဋ္ဌိနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာ ဝါ တက္ကဟေတု ဝါ နယဟေတု ဝါ အကထေတွာ ပစ္စက္ခတော ဉာဏေန ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဝိယ ဧကံသော ဂဟိတော၊ သန္နိဋ္ဌာနကထာဝ ကထိတာတိ အတ္ထော။ **သီဟနာဒေါ**တိ သေဋ္ဌနာဒေါ၊ ဝနေ ဥန္နာဒယန္တေန[၂] သီဟေန ဝိယ ဥတ္တမနာဒေါ နဒိတောတိ အတ္ထော။

ကိံ နု တေ သာရိပုတ္တာတိ ဣမံ ဒေသနံ ကသ္မာ အာရဘိ? အနုယောဂဒါပနတ္ထံ။ ဧကစ္စော ဟိ သီဟနာဒံ နဒိတွာ အတ္တနော သီဟနာဒေ အနုယောဂံ ဒါတုံ န သက္ကောတိ၊ နိဃံသနံ န ခမတိ၊ သိလေသေ ပတိတမက္ကဋော ဝိယ ဟောတိ။ ယထာ ဓမမာနံ အပရိသုဒ္ဓံ လောဟံ ဈာယိတွာ အင်္ဂါရော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဈာမင်္ဂါရော ဝိယ ဟောတိ။ ဧကော သီဟနာဒေ အနုယောဂံ ဒါပိယမာနော ဒါတုံ သက္ကောတိ၊ နိဃံသနံ ခမတိ၊ ဓမမာနံ နိဒ္ဒောသဇာတရူပံ ဝိယ အဓိကတရံ သောဘတိ၊ တာဒိသော ထေရော။ တေန နံ ဘဂဝါ “အနုယောဂက္ခမော အယ”န္တိ ဉတွာ သီဟနာဒေ အနုယောဂဒါပနတ္ထံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ **သဗ္ဗေ တေ**တိ သဗ္ဗေ တေ တယာ။ **ဧဝံသီလာ**တိ မဂ္ဂသီလေန ဖလသီလေန လောကိယလောကုတ္တရသီလေန ဧဝံသီလာ။ **ဧဝံဓမ္မာ**တိ ဧတ္ထ သမာဓိပက္ခာ ဓမ္မာ အဓိပ္ပေတာ၊ မဂ္ဂသမာဓိနာ ဖလသမာဓိနာ လောကိယလောကုတ္တရေန သမာဓိနာ ဧဝံသမာဓီတိ အတ္ထော။ **ဧဝံပညာ**တိ မဂ္ဂပညာဒိဝသေနေဝ ဧဝံပညာ။ **ဧဝံဝိဟာရိနော**တိ ဧတ္ထ ပန ဟေဋ္ဌာ သမာဓိပက္ခာနံ ဓမ္မာနံ ဂဟိတတ္တာ ဝိဟာရော ဂဟိတောပိ ပုန ကသ္မာ ဂဟိတမေဝ ဂဏှာတီတိ စေ။ ထေရေန ဣဒံ ဂဟိတမေဝ။ ဣဒဉှိ နိရောဓသမာပတ္တိဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ ဧဝံ နိရောဓသမာပတ္တိဝိဟာရိနော တေ ဘဂဝန္တော အဟေသုန္တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဧဝံဝိမုတ္တာတိ ဧတ္ထ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိ ပဋိပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိ နိဿရဏဝိမုတ္တီတိ ပဉ္စဝိဓာ ဝိမုတ္တိ။ တတ္ထ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော သယံ ဝိက္ခမ္ဘိတေဟိ နီဝရဏာဒီဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ **ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တီ**တိ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။

၁-ဒီ ၂-၁၃၊ မ ၃-၁၆၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-နေဝ ဒဝါယန္တေန န တတြာယန္တေန (သီ၊ သျာ)

aniccānupassanādikā satta anupassanā sayaṁ tassa tassa paccanīkavasena pariccattāhi niccasaññādīhi vimuttattā **tadaṅgavimuttī**ti saṅkhaṁ gacchanti. Cattāro ariyamaggā sayaṁ samucchinnehi kilesehi[1] vimuttattā **samucchedavimuttī**ti saṅkhaṁ gacchanti. Cattāri sāmaññaphalāni maggānubhāvena kilesānaṁ paṭipassaddhante uppannattā **paṭipassaddhivimuttī**ti saṅkhaṁ gacchanti. Nibbānaṁ sabbakilesehi nissaṭattā apagatattā dūre ṭhitattā **nissaraṇavimuttī**ti saṅkhaṁ gataṁ. Iti imāsaṁ pañcannaṁ vimuttīnaṁ vasena evaṁ vimuttāti ettha attho daṭṭhabbo.

Kiṁ pana te Sāriputta ye te bhavissantīti atītā tāva niruddhā apaṇṇattikabhāvaṁ gatā dīpasikhā viya nibbutā, evaṁ niruddhe apaṇṇattikabhāvaṁ gate tvaṁ kathaṁ jānissasi, anāgatabuddhānaṁ pana guṇā kiṁ tayā attano cittena paricchinditvā viditāti pucchanto evamāha.

Kiṁ pana tyāhaṁ Sāriputta etarahīti anāgatāpi Buddhā ajātā anibbattā anuppannā, te kathaṁ jānissasi. Tesaṁ hi jānanaṁ apade ākāse padadassanaṁ viya hoti. Idāni mayā saddhiṁ ekavihāre vasasi, ekato bhikkhāya carasi, dhammadesanākāle dakkhiṇapasse nisīdasi, kiṁ pana mayhaṁ guṇā attano cetasā paricchinditvā viditā tayāti anuyuñjanto evamāha. Thero pana pucchitapucchite "no hetaṁ bhante"ti paṭikkhipati.

Therassa ca viditampi atthi, aviditampi, kiṁ so attano viditaṭṭhāne paṭikkhepaṁ karoti, aviditaṭṭhāneti? Viditaṭṭhāne na karoti, aviditaṭṭhāneyeva karoti. Thero kira anuyoge āraddhe evaṁ aññāsi "nāyaṁ anuyogo sāvakapāramīñāṇe, sabbaññutaññāṇe pana ayaṁ anuyogo"ti attano sāvakapāramīñāṇe paṭikkhepaṁ akatvāva aviditaṭṭhāne sabbaññutaññāṇe paṭikkhepaṁ karoti. Tena idampi dīpeti—Bhagavā mayhaṁ atītānāgatapaccuppannānaṁ Buddhānaṁ sīlasamādhipaññāvimuttikāraṇajānanasamatthaṁ sabbaññutaññāṇaṁ natthīti.

Etthāti etesu atītādibhedesu Buddhesu. **Atha kiñcarahī**ti atha kasmā evaṁ ñāṇe asati tayā evaṁ kathitanti vadati. **Dhammanvayo**ti dhammassa paccakkhato ñāṇassa[2] anuyogaṁ anugantvā uppannaṁ anumānañāṇaṁ

1. Paccanīkakilesehi (Sī)   2. Ñātassa (Sī)

အနိစ္စာနုပဿနာဒိကာ သတ္တ အနုပဿနာ သယံ တဿ တဿ ပစ္စနီကဝသေန ပရိစ္စတ္တာဟိ နိစ္စသညာဒီဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ **တဒင်္ဂဝိမုတ္တီ**တိ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ သယံ သမုစ္ဆိန္နေဟိ ကိလေသေဟိ[1] ဝိမုတ္တတ္တာ **သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တီ**တိ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ မဂ္ဂါနုဘာဝေန ကိလေသာနံ ပဋိပဿဒ္ဓန္တေ ဥပ္ပန္နတ္တာ **ပဋိပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တီ**တိ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ နိဗ္ဗာနံ သဗ္ဗကိလေသေဟိ နိဿဋတ္တာ အပဂတတ္တာ ဒူရေ ဌိတတ္တာ **နိဿရဏဝိမုတ္တီ**တိ သင်္ခံ ဂတံ။ ဣတိ ဣမာသံ ပဉ္စန္နံ ဝိမုတ္တီနံ ဝသေန ဧဝံ ဝိမုတ္တာတိ ဧတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ကိံ ပန တေ သာရိပုတ္တ ယေ တေ ဘဝိဿန္တီတိ အတီတာ တာဝ နိရုဒ္ဓါ အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝံ ဂတာ ဒီပသိခါ ဝိယ နိဗ္ဗုတာ၊ ဧဝံ နိရုဒ္ဓေ အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝံ ဂတေ တွံ ကထံ ဇာနိဿသိ၊ အနာဂတဗုဒ္ဓါနံ ပန ဂုဏာ ကိံ တယာ အတ္တနော စိတ္တေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဝိဒိတာတိ ပုစ္ဆန္တော ဧဝမာဟ။

ကိံ ပန တျာဟံ သာရိပုတ္တ ဧတရဟီတိ အနာဂတာပိ ဗုဒ္ဓါ အဇာတာ အနိဗ္ဗတ္တာ အနုပ္ပန္နာ၊ တေ ကထံ ဇာနိဿသိ။ တေသံ ဟိ ဇာနနံ အပဒေ အာကာသေ ပဒဒဿနံ ဝိယ ဟောတိ။ ဣဒါနိ မယာ သဒ္ဓိံ ဧကဝိဟာရေ ဝသသိ၊ ဧကတော ဘိက္ခာယ စရသိ၊ ဓမ္မဒေသနာကာလေ ဒက္ခိဏပဿေ နိသီဒသိ၊ ကိံ ပန မယှံ ဂုဏာ အတ္တနော စေတသာ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဝိဒိတာ တယာတိ အနုယုဉ္ဇန္တော ဧဝမာဟ။ ထေရော ပန ပုစ္ဆိတပုစ္ဆိတေ "နော ဟေတံ ဘန္တေ"တိ ပဋိက္ခိပတိ။

ထေရဿ စ ဝိဒိတမ္ပိ အတ္ထိ, အဝိဒိတမ္ပိ၊ ကိံ သော အတ္တနော ဝိဒိတဋ္ဌာနေ ပဋိက္ခေပံ ကရောတိ, အဝိဒိတဋ္ဌာနေတိ? ဝိဒိတဋ္ဌာနေ န ကရောတိ၊ အဝိဒိတဋ္ဌာနေယေဝ ကရောတိ။ ထေရော ကိရ အနုယောဂေ အာရဒ္ဓေ ဧဝံ အညာသိ "နာယံ အနုယောဂေါ သာဝကပါရမီဉာဏေ၊ သဗ္ဗညုတညာဏေ ပန အယံ အနုယောဂေါ"တိ အတ္တနော သာဝကပါရမီဉာဏေ ပဋိက္ခေပံ အကတွာဝ အဝိဒိတဋ္ဌာနေ သဗ္ဗညုတညာဏေ ပဋိက္ခေပံ ကရောတိ။ တေန ဣဒမ္ပိ ဒီပေတိ—ဘဂဝါ မယှံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဗုဒ္ဓါနံ သီလသမာဓိပညာဝိမုတ္တိကာရဏဇာနနသမတ္ထံ သဗ္ဗညုတညာဏံ နတ္ထီတိ။

ဧတ္ထာတိ ဧတေသု အတီတာဒိဘေဒေသု ဗုဒ္ဓေသု။ **အထ ကိဉ္စရဟီ**တိ အထ ကသ္မာ ဧဝံ ဉာဏေ အသတိ တယာ ဧဝံ ကထိတန္တိ ဝဒတိ။ **ဓမ္မန္ဝယော**တိ ဓမ္မဿ ပစ္စက္ခတော ဉာဏဿ[2] အနုယောဂံ အနုဂန္တွာ ဥပ္ပန္နံ အနုမာနဉာဏံ

၁-ပစ္စနီကကိလေသေဟိ (သီ)   ၂-ဉာတဿ (သီ)

nayaggāho vidito, sāvakapāramīñāṇe ṭhatvāva iminā ākārena jānāmi Bhagavāti vadati. Therassa hi nayaggāho appamāṇo apariyanto. Yathā ca sabbaññutaññāṇassa pamāṇaṁ vā pariyanto vā natthi, evaṁ Dhammasenāpatino nayaggāhassa. Tena so “iminā evaṁvidho iminā evaṁvidho, iminā anuttaro iminā anuttaro Satthā”ti[1] jānāti. Therassa hi nayaggāho sabbaññutaññāṇagatiko eva.

Idāni taṁ nayaggāhaṁ pākaṭaṁ kātuṁ upamaṁ dassento **seyyathāpi bhante**ti-ādimāha. Tattha yasmā Majjhimadese nagarassa uddhāpapākārādīni thirāni vā hontu dubbalāni vā, sabbaso vā pana mā hontu, corānaṁ āsaṅkā na hoti. Tasmā taṁ aggahetvā **paccantimaṁ nagaran**ti āha. **Daḷhuddhāpan**ti thiramūlapākāraṁ. **Daḷhapākāratoraṇan**ti thirapākārañceva thirapiṭṭhasaṅghāṭañca. **Ekadvāran**ti kasmā āha? Bahudvāre hi nagare bahūhi paṇḍitadovārikehi bhavitabbaṁ, ekadvāreva eko vaṭṭati. Therassa ca paññāya sadiso añño natthi, tasmā attano paṇḍitabhāvassa opammatthaṁ ekaṁyeva dovārikaṁ dassetuṁ “ekadvāran”ti āha.

Paṇḍitoti paṇḍiccena samannāgato. **Byatto**ti veyyattiyena samannāgato visadañāṇo. **Medhāvī**ti ṭhānuppattikapaññāsaṅkhātāya medhāya samannāgato. **Anupariyāyapathan**ti anupariyāyanāmakaṁ[2] pākāramaggaṁ. **Pākārasandhin**ti dvinnaṁ iṭṭhakānaṁ apagataṭṭhānaṁ. **Pākāravivaran**ti pākārassa chinnaṭṭhānaṁ. **Cetaso upakkilese**ti pañcanīvaraṇā cittaṁ upakkilissanti kiliṭṭhaṁ karonti upatāpenti viheṭhenti, tasmā “cetaso upakkilesā”ti vuccanti. **Paññāya dubbalīkaraṇe**ti nīvaraṇā uppajjamānā anuppannāya paññāya uppajjituṁ na denti, tasmā “paññāya dubbalīkaraṇā”ti vuccanti. **Supatiṭṭhitacittā**ti catūsu satipaṭṭhānesu suṭṭhu ṭhapitacittā hutvā. **Satta bojjhaṅge yathābhūtan**ti satta bojjhaṅge yathāsabhāvena bhāvetvā. **Anuttaraṁ sammāsambodhin**ti arahattaṁ sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhiṁsūti dasseti.

Apicettha satipaṭṭhānāti vipassanā, bojjhaṅgā maggo, anuttarasammāsambodhi arahattaṁ. Satipaṭṭhānāti vā vipassanā, bojjhaṅgā missakā

1. Iminā evaṁvidho anuttaro Satthāti (Sī) 2. Anupariyāyananāmakaṁ (Sī)

နယဂ္ဂါဟော ဝိဒိတော၊ သာဝကပါရမီဉာဏေ ဌတွာဝ ဣမိနာ အာကာရေန ဇာနာမိ ဘဂဝါတိ ဝဒတိ။ ထေရဿ ဟိ နယဂ္ဂါဟော အပ္ပမာဏော အပရိယန္တော။ ယထာ စ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပမာဏံ ဝါ ပရိယန္တော ဝါ နတ္ထိ၊ ဧဝံ ဓမ္မသေနာပတိနော နယဂ္ဂါဟဿ။ တေန သော “ဣမိနာ ဧဝံဝိဓော ဣမိနာ ဧဝံဝိဓော, ဣမိနာ အနုတ္တရော ဣမိနာ အနုတ္တရော သတ္ထာ”တိ[1] ဇာနာတိ။ ထေရဿ ဟိ နယဂ္ဂါဟော သဗ္ဗညုတညာဏဂတိကော ဧဝ။

ဣဒါနိ တံ နယဂ္ဂါဟံ ပါကဋံ ကာတုံ ဥပမံ ဒဿေန္တော **သေယျထာပိ ဘန္တေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယသ္မာ မဇ္ဈိမဒေသေ နဂရဿ ဥဒ္ဒါပပါကာရာဒီနိ ထိရာနိ ဝါ ဟောန္တု ဒုဗ္ဗလာနိ ဝါ၊ သဗ္ဗသော ဝါ ပန မာ ဟောန္တု၊ စောရာနံ အာသင်္ကာ န ဟောတိ။ တသ္မာ တံ အဂ္ဂဟေတွာ **ပစ္စန္တိမံ နဂရ**န္တိ အာဟ။ **ဒဠှုဒ္ဒါပ**န္တိ ထိရမူလပါကာရံ။ **ဒဠှပါကာရတောရဏ**န္တိ ထိရပါကာရဉ္စေဝ ထိရပိဋ္ဌသင်္ဃာဋဉ္စ။ **ဧကဒွါရ**န္တိ ကသ္မာ အာဟ? ဗဟုဒွါရေ ဟိ နဂရေ ဗဟူဟိ ပဏ္ဍိတဒေါဝါရိကေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ဧကဒွါရေဝ ဧကော ဝဋ္ဋတိ။ ထေရဿ စ ပညာယ သဒိသော အညော နတ္ထိ၊ တသ္မာ အတ္တနော ပဏ္ဍိတဘာဝဿ ဩပမ္မတ္ထံ ဧကံယေဝ ဒေါဝါရိကံ ဒဿေတုံ “ဧကဒွါရ”န္တိ အာဟ။

ပဏ္ဍိတောတိ ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္နာဂတော။ **ဗျတ္တော**တိ ဝေယျတ္တိယေန သမန္နာဂတော ဝိသဒဉာဏော။ **မေဓာဝီ**တိ ဌာနုပ္ပတ္တိကပညာသင်္ခါတာယ မေဓာယ သမန္နာဂတော။ **အနုပရိယာယပထ**န္တိ အနုပရိယာယနာမကံ[2] ပါကာရမဂ္ဂံ။ **ပါကာရသန္ဓိ**န္တိ ဒွိန္နံ ဣဋ္ဌကာနံ အပဂတဋ္ဌာနံ။ **ပါကာရဝိဝရ**န္တိ ပါကာရဿ ဆိန္နဋ္ဌာနံ။ **စေတသော ဥပက္ကိလေသေ**တိ ပဉ္စနီဝရဏာ စိတ္တံ ဥပက္ကိလိဿန္တိ ကိလိဋ္ဌံ ကရောန္တိ ဥပတာပေန္တိ ဝိဟေဌေန္တိ၊ တသ္မာ “စေတသော ဥပက္ကိလေသာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ **ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏေ**တိ နီဝရဏာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အနုပ္ပန္နာယ ပညာယ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ န ဒေန္တိ၊ တသ္မာ “ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ **သုပတိဋ္ဌိတစိတ္တာ**တိ စတူသု သတိပဋ္ဌာနေသု သုဋ္ဌု ဌပိတစိတ္တာ ဟုတွာ။ **သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ယထာဘူတ**န္တိ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ယထာသဘာဝေန ဘာဝေတွာ။ **အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိ**န္တိ အရဟတ္တံ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိံသူတိ ဒဿေတိ။

အပိစေတ္ထ သတိပဋ္ဌာနာတိ ဝိပဿနာ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ မဂ္ဂေါ၊ အနုတ္တရသမ္မာသမ္ဗောဓိ အရဟတ္တံ။ သတိပဋ္ဌာနာတိ ဝါ ဝိပဿနာ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ မိဿကာ၊

၁-ဣမိနာ ဧဝံဝိဓော အနုတ္တရော သတ္ထာတိ (သီ) ၂-အနုပရိယာယနနာမကံ (သီ)

sammāsambodhi arahattameva. Dīghabhāṇakamahāsīvatthero panāha “satipaṭṭhāne vipassanaṁ gahetvā bojjhaṅge maggo ca sabbaññutaññāṇañcāti gahite sundaro pañho bhaveyya, na panevaṁ gahitan”ti. Iti thero sabbabuddhānaṁ nīvaraṇappahāne satipaṭṭhānabhāvanāya sambodhiyañca majjhe bhinnasuvaṇṇarajatānaṁ[1] viya nānattābhāvaṁ dasseti.

Idha ṭhatvā upamā saṁsandetabbā—āyasmā hi Sāriputto paccantanagaraṁ dassesi, pākāraṁ dassesi, anupariyāyapathaṁ dassesi, dvāraṁ dassesi, paṇḍitadovārikaṁ dassesi, nagaraṁ pavisanakanikkhamanake oḷārike pāṇe dassesi, dovārikassa tesaṁ pāṇānaṁ pākaṭabhāvaṁ dassesi. Tattha kiṁ kena sadisanti ce. Nagaraṁ viya hi nibbānaṁ, pākāro viya sīlaṁ, anupariyāyapatho viya hirī, dvāraṁ viya ariyamaggo, paṇḍitadovāriko viya Dhammasenāpati, nagaraṁ pavisanakanikkhamanakā oḷārikapāṇā viya atītānāgatapaccuppannā Buddhā, dovārikassa tesaṁ pāṇānaṁ pākaṭabhāvo viya āyasmato Sāriputtassa atītānāgatapaccuppannānaṁ Buddhānaṁ sīlasamathādīhi pākaṭabhāvo. Ettāvatā therena Bhagavato “evamahaṁ sāvakapāramīñāṇe ṭhatvā dhammanvayena nayaggāhena jānāmī”ti attano sīhanādassa anuyogo dinno hoti.

Tasmāti yasmā “na kho metaṁ bhante atītānāgatapaccuppannesu Arahantesu Sammāsambuddhesu cetopariyañāṇaṁ atthi, apica dhammanvayo vidito”ti vadasi, tasmā. **Abhikkhaṇaṁ bhāseyyāsī**ti punappunaṁ bhāseyyāsi, “pubbaṇhe me kathitan”ti mā majjhanhikādīsu na kathayittha, “ajja vā me kathitan”ti mā paradivasādīsu[2] na kathayitthāti attho. **Sā pahīyissatī**ti “Sāriputtasadisopi nāma ñāṇajavanasampanno sāvako Buddhānaṁ cittācāraṁ jānituṁ na sakkoti, evaṁ appameyyā Tathāgatā”ti cintentānaṁ yā Tathāgate kaṅkhā vā vimati vā, sā pahīyissatīti.

3. Cundasuttavaṇṇanā

379. Tatiye **Magadhesū**ti evaṁnāmake janapade. **Nālakagāmake**ti Rājagahassa avidūre attano kulasantake evaṁnāmake gāme. **Cundo**

1. Bhinnasuvaṇṇarajatāni (Sī, Syā)
2. Aparajjadivasādīsu (Ka)

သမ္မာသမ္ဗောဓိ အရဟတ္တမေဝ။ ဒီဃဘာဏကမဟာသီဝတ္ထေရော ပနာဟ “သတိပဋ္ဌာနေ ဝိပဿနံ ဂဟေတွာ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ မဂ္ဂေါ စ သဗ္ဗညုတညာဏဉ္စာတိ ဂဟိတေ သုန္ဒရော ပဉှော ဘဝေယျ၊ န ပနေဝံ ဂဟိတ”န္တိ။ ဣတိ ထေရော သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ နီဝရဏပ္ပဟာနေ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာယ သမ္ဗောဓိယဉ္စ မဇ္ဈေ ဘိန္နသုဝဏ္ဏရဇတာနံ[၁] ဝိယ နာနတ္တာဘာဝံ ဒဿေတိ။

ဣဓ ဌတွာ ဥပမာ သံသန္ဒေတဗ္ဗာ—အာယသ္မာ ဟိ သာရိပုတ္တော ပစ္စန္တနဂရံ ဒဿေသိ၊ ပါကာရံ ဒဿေသိ၊ အနုပရိယာယပထံ ဒဿေသိ၊ ဒွါရံ ဒဿေသိ၊ ပဏ္ဍိတဒေါဝါရိကံ ဒဿေသိ၊ နဂရံ ပဝိသနကနိက္ခမနကေ ဩဠာရိကေ ပါဏေ ဒဿေသိ၊ ဒေါဝါရိကဿ တေသံ ပါဏာနံ ပါကဋဘာဝံ ဒဿေသိ။ တတ္ထ ကိံ ကေန သဒိသန္တိ စေ။ နဂရံ ဝိယ ဟိ နိဗ္ဗာနံ၊ ပါကာရော ဝိယ သီလံ၊ အနုပရိယာယပထော ဝိယ ဟိရီ၊ ဒွါရံ ဝိယ အရိယမဂ္ဂေါ၊ ပဏ္ဍိတဒေါဝါရိကော ဝိယ ဓမ္မသေနာပတိ၊ နဂရံ ပဝိသနကနိက္ခမနကာ ဩဠာရိကပါဏာ ဝိယ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာ ဗုဒ္ဓါ၊ ဒေါဝါရိကဿ တေသံ ပါဏာနံ ပါကဋဘာဝေါ ဝိယ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဗုဒ္ဓါနံ သီလသမထာဒီဟိ ပါကဋဘာဝေါ။ ဧတ္တာဝတာ ထေရေန ဘဂဝတော “ဧဝမဟံ သာဝကပါရမီဉာဏေ ဌတွာ ဓမ္မန္ဝယေန နယဂ္ဂါဟေန ဇာနာမီ”တိ အတ္တနော သီဟနာဒဿ အနုယောဂေါ ဒိန္နော ဟောတိ။

တသ္မာတိ ယသ္မာ “န ခေါ မေတံ ဘန္တေ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နေသု အရဟန္တေသု သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေသု စေတောပရိယဉာဏံ အတ္ထိ၊ အပိစ ဓမ္မန္ဝယော ဝိဒိတော”တိ ဝဒသိ၊ တသ္မာ။ **အဘိက္ခဏံ ဘာသေယျာသီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဘာသေယျာသိ၊ “ပုဗ္ဗဏှေ မေ ကထိတ”န္တိ မာ မဇ္ဈန္ဟိကာဒီသု န ကထယိတ္ထ၊ “အဇ္ဇ ဝါ မေ ကထိတ”န္တိ မာ ပရဒိဝသာဒီသု[၂] န ကထယိတ္ထာတိ အတ္ထော။ **သာ ပဟီယိဿတီ**တိ “သာရိပုတ္တသဒိသောပိ နာမ ဉာဏဇဝနသမ္ပန္နော သာဝကော ဗုဒ္ဓါနံ စိတ္တာစာရံ ဇာနိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဧဝံ အပ္ပမေယျာ တထာဂတာ”တိ စိန္တေန္တာနံ ယာ တထာဂတေ ကင်္ခါ ဝါ ဝိမတိ ဝါ၊ သာ ပဟီယိဿတီတိ။

၃-စုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၉။ တတိယေ **မဂဓေသူ**တိ ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ။ **နာလကဂါမကေ**တိ ရာဇဂဟဿ အဝိဒူရေ အတ္တနော ကုလသန္တကေ ဧဝံနာမကေ ဂါမေ။ **စုန္ဒော**

၁-ဘိန္နသုဝဏ္ဏရဇတာနိ (သီ၊ သျာ)
၂-အပရဇ္ဇဒိဝသာဒီသု (က)

samaṇuddesoti ayaṁ thero Dhammasenāpatissa kaniṭṭhabhātiko, taṁ bhikkhū anupasampannakāle "Cundo samaṇuddeso"ti samudācaritvā therakālepi tatheva samudācariṁsu. Tena vuttaṁ "Cundo samaṇuddeso"ti. **Upaṭṭhāko hotī**ti mukhodakadantakaṭṭhadānena ceva pariveṇasammajjanapiṭṭhiparikammakaraṇapattacīvaraggahaṇena ca upaṭṭhānakaro hoti. **Parinibbāyī**ti anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbuto. Katarasmiṁ kāleti? Bhagavato parinibbānasaṁvacchare.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—Bhagavā kira vutthavasso Veḷuvagāmakā nikkhamitvā "Sāvatthiṁ gamissāmī"ti āgatamaggeneva paṭinivattanto anupubbena Sāvatthiṁ patvā Jetavanaṁ pāvisi. Dhammasenāpati Bhagavato vattaṁ dassetvā divāṭṭhānaṁ gato, so tattha antevāsikesu vattaṁ dassetvā paṭikkantesu divāṭṭhānaṁ sammajjitvā cammakhaṇḍaṁ paññāpetvā pāde pakkhāletvā pallaṅkaṁ ābhujitvā phalasamāpattiṁ pāvisi. Athassa yathā paricchedena[1] tato vuṭṭhitassa ayaṁ parivitakko udapādi "Buddhā nu kho paṭhamaṁ parinibbāyanti[2], udāhu aggasāvakāti, tato "aggasāvakā paṭhaman"ti ñatvā attano āyusaṅkhāraṁ olokesi. So "sattāhameva me āyusaṅkhārā pavattissantī"ti ñatvā "kattha parinibbāyissāmī"ti cintesi.

Tato "**Rāhulo** Tāvatiṁsesu parinibbuto, **Aññāsikoṇḍaññatthero** Chaddantadahe, ahaṁ kattha parinibbāyissāmī"ti punappunaṁ cintento mātaraṁ ārabbha satiṁ[3] uppādesi "mayhaṁ mātā sattannaṁ arahantānaṁ mātā hutvāpi Buddhadhammasaṁghesu appasannā, atthi nu kho tassā upanissayo, natthi nu kho"ti. Sotāpattimaggassa upanissayaṁ disvā "kassa desanāya abhisamayo bhavissatī"ti olokento "mameva dhammadesanāya bhavissati, na aññassa. Sace kho panāhaṁ appossukko bhaveyyaṁ, bhavissanti me vattāro 'Sāriputtatthero avasesajanānampi avassayo hoti. Tathā hissa Samacittasuttantadesanādivase[4] koṭisatasahassadevatā arahattaṁ pattā, tayo magge paṭividdhadevatānaṁ gaṇanā natthi, aññesu ca ṭhānesu anekā

1. Addhāparicchedena (Ka)
2. Parinibbāyissanti (Sī, Syā)
3. Saṁvegaṁ (Sī, Syā)
4. Aṁ 1. 64 piṭṭhe.

သမဏုဒ္ဒေသောတိ အယံ ထေရော ဓမ္မသေနာပတိဿ ကနိဋ္ဌဘာတိကော၊ တံ ဘိက္ခူ အနုပသမ္ပန္နကာလေ “စုန္ဒော သမဏုဒ္ဒေသော”တိ သမုဒါစရိတွာ ထေရကာလေပိ တထေဝ သမုဒါစရိံသု။ တေန ဝုတ္တံ “စုန္ဒော သမဏုဒ္ဒေသော”တိ။ **ဥပဋ္ဌာကော ဟောတီ**တိ မုခေါဒကဒန္တကဋ္ဌဒါနေန စေဝ ပရိဝေဏသမ္မဇ္ဇနပိဋ္ဌိပရိကမ္မကရဏပတ္တစီဝရဂ္ဂဟဏေန စ ဥပဋ္ဌာနကရော ဟောတိ။ **ပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတော။ ကတရသ္မိံ ကာလေတိ? ဘဂဝတော ပရိနိဗ္ဗာနသံဝစ္ဆရေ။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—ဘဂဝါ ကိရ ဝုတ္ထဝဿော ဝေဠုဝဂါမကာ နိက္ခမိတွာ “သာဝတ္ထိံ ဂမိဿာမီ”တိ အာဂတမဂ္ဂေနေဝ ပဋိနိဝတ္တန္တော အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိံ ပတွာ ဇေတဝနံ ပါဝိသိ။ ဓမ္မသေနာပတိ ဘဂဝတော ဝတ္တံ ဒဿေတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနံ ဂတော၊ သော တတ္ထ အန္တေဝါသိကေသု ဝတ္တံ ဒဿေတွာ ပဋိက္ကန္တေသု ဒိဝါဋ္ဌာနံ သမ္မဇ္ဇိတွာ စမ္မခဏ္ဍံ ပညာပေတွာ ပါဒေ ပက္ခာလေတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ဖလသမာပတ္တိံ ပါဝိသိ။ အထဿ ယထာ ပရိစ္ဆေဒေန[၁] တတော ဝုဋ္ဌိတဿ အယံ ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ “ဗုဒ္ဓါ နု ခေါ ပဌမံ ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ[၂]၊ ဥဒါဟု အဂ္ဂသာဝကာတိ၊ တတော “အဂ္ဂသာဝကာ ပဌမ”န္တိ ဉတွာ အတ္တနော အာယုသင်္ခါရံ ဩလောကေသိ။ သော “သတ္တာဟမေဝ မေ အာယုသင်္ခါရာ ပဝတ္တိဿန္တီ”တိ ဉတွာ “ကတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီ”တိ စိန္တေသိ။

တတော “**ရာဟုလော** တာဝတိံသေသု ပရိနိဗ္ဗုတော၊ **အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရော** ဆဒ္ဒန္တဒဟေ၊ အဟံ ကတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီ”တိ ပုနပ္ပုနံ စိန္တေန္တော မာတရံ အာရဗ္ဘ သတိံ[၃] ဥပ္ပါဒေသိ “မယှံ မာတာ သတ္တန္နံ အရဟန္တာနံ မာတာ ဟုတွာပိ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃေသု အပ္ပသန္နာ၊ အတ္ထိ နု ခေါ တဿာ ဥပနိဿယော, နတ္ထိ နု ခေါ”တိ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ ဥပနိဿယံ ဒိသွာ “ကဿ ဒေသနာယ အဘိသမယော ဘဝိဿတီ”တိ ဩလောကေန္တော “မမေဝ ဓမ္မဒေသနာယ ဘဝိဿတိ၊ န အညဿ။ သစေ ခေါ ပနာဟံ အပ္ပေါဿုက္ကော ဘဝေယျံ၊ ဘဝိဿန္တိ မေ ဝတ္တာရော ‘သာရိပုတ္တတ္ထေရော အဝသေသဇနာနမ္ပိ အဝဿယော ဟောတိ။ တထာ ဟိဿ သမစိတ္တသုတ္တန္တဒေသနာဒိဝသေ[၄] ကောဋိသတသဟဿဒေဝတာ အရဟတ္တံ ပတ္တာ၊ တယော မဂ္ဂေ ပဋိဝိဒ္ဓဒေဝတာနံ ဂဏနာ နတ္ထိ၊ အညေသု စ ဌာနေသု အနေကာ

၁-အဒ္ဓါပရိစ္ဆေဒေန (က)
၂-ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တိ (သီ၊ သျာ)
၃-သံဝေဂံ (သီ၊ သျာ)
၄-အံ ၁-၆၄-ပိဋ္ဌေ။

abhisamayā dissanti, there ca cittaṁ pasādetvā sagge nibbattāneva asīti kulasahassāni, so dāni sakamātumicchādassanamattampi harituṁ nāsakkhī'ti. Tasmā mātaraṁ micchādassanā mocetvā jātovarakeyeva parinibbāyissāmī"ti sanniṭṭhānaṁ katvā "ajjeva Bhagavantaṁ anujānāpetvā nikkhamissāmī"ti Cundattheraṁ āmantesi "āvuso Cunda amhākaṁ pañcasatāya bhikkhuparisāya saññaṁ dehi 'gaṇhathāvuso pattacīvarāni, Dhammasenāpati Nālakagāmaṁ gantukāmo'ti". Thero tathā akāsi.

Bhikkhū senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya therassa santikaṁ agamaṁsu. Thero senāsanaṁ saṁsāmetvā divāṭṭhānaṁ sammajjitvā divāṭṭhānadvāre ṭhatvā divāṭṭhānaṁ oloketvā "idaṁ dāni pacchimadassanaṁ, puna āgamanaṁ natthī"ti pañcasatabhikkhūhi parivuto Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā Bhagavantaṁ etadavoca "anujānātu me bhante Bhagavā, anujānātu Sugato. Parinibbānakālo me, ossaṭṭho me āyusaṅkhāro"ti. Buddhā pana yasmā "parinibbāhī"ti vutte maraṇavaṇṇaṁ saṁvaṇṇentīti, "mā parinibbāhī"ti vutte vaṭṭassa guṇaṁ kathentīti micchādiṭṭhikā dosaṁ āropessanti[1], tasmā tadubhayampi na vadanti. Tena naṁ Bhagavā "kattha parinibbāyissati Sāriputtā"ti vatvā "atthi bhante Magadhesu Nālakagāme jātovarako, tatthāhaṁ parinibbāyissāmī"ti vutte "yassa dāni tvaṁ Sāriputta kālaṁ maññasi, idāni pana te jeṭṭhakaniṭṭhabhātikānaṁ tādisassa bhikkhuno dassanaṁ dullabhaṁ bhavissati, desehi nesaṁ dhamman"ti āha.

Thero "satthā mayhaṁ iddhivikubbanapubbaṅgamaṁ dhammadesanaṁ paccāsīsatī"ti ñatvā Bhagavantaṁ vanditvā tālappamāṇaṁ ākāsaṁ abbhuggantvā oruyha Dasabalassa pāde vandi, puna dvitālappamāṇaṁ abbhuggantvā oruyha Dasabalassa pāde vandi, etenupāyena sattatālappamāṇaṁ abbhuggantvā anekāni pāṭihāriyasatāni dassento dhammakathaṁ ārabhi. Dissamānenapi kāyena katheti, adissamānenapi. Uparimena vā heṭṭhimena vā upaḍḍhakāyena katheti adissamānenapi dissamānenapi, kālena candavaṇṇaṁ dasseti, kālena sūriyavaṇṇaṁ, kālena pabbatavaṇṇaṁ, kālena samuddavaṇṇaṁ, kālena cakkavattirājā hoti, kālena Vessavaṇamahārājā, kālena

1. Āropenti (Sī, Syā)

အဘိသမယာ ဒိဿန္တိ၊ ထေရေ စ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တာနေဝ အသီတိ ကုလသဟဿာနိ၊ သော ဒါနိ သကမာတုမိစ္ဆာဒဿနမတ္တမ္ပိ ဟရိတုံ နာသက္ခီ'တိ။ တသ္မာ မာတရံ မိစ္ဆာဒဿနာ မောစေတွာ ဇာတောဝရကေယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီ"တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ "အဇ္ဇေဝ ဘဂဝန္တံ အနုဇာနာပေတွာ နိက္ခမိဿာမီ"တိ စုန္ဒတ္ထေရံ အာမန္တေသိ "အာဝုသော စုန္ဒ အမှာကံ ပဉ္စသတာယ ဘိက္ခုပရိသာယ သညံ ဒေဟိ 'ဂဏှထာဝုသော ပတ္တစီဝရာနိ၊ ဓမ္မသေနာပတိ နာဠကဂါမံ ဂန္တုကာမော'တိ"။ ထေရော တထာ အကာသိ။

ဘိက္ခူ သေနာသနံ သံသာမေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ထေရဿ သန္တိကံ အဂမံသု။ ထေရော သေနာသနံ သံသာမေတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနံ သမ္မဇ္ဇိတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနဒွါရေ ဌတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနံ ဩလောကေတွာ "ဣဒံ ဒါနိ ပစ္ဆိမဒဿနံ, ပုန အာဂမနံ နတ္ထီ"တိ ပဉ္စသတဘိက္ခူဟိ ပရိဝုတော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ "အနုဇာနာတု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ၊ အနုဇာနာတု သုဂတော။ ပရိနိဗ္ဗာနကာလော မေ၊ ဩဿဋ္ဌော မေ အာယုသင်္ခါရော"တိ။ ဗုဒ္ဓါ ပန ယသ္မာ "ပရိနိဗ္ဗာဟီ"တိ ဝုတ္တေ မရဏဝဏ္ဏံ သံဝဏ္ဏေန္တီတိ, "မာ ပရိနိဗ္ဗာဟီ"တိ ဝုတ္တေ ဝဋ္ဋဿ ဂုဏံ ကထေန္တီတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ ဒေါသံ အာရောပေဿန္တိ[1]၊ တသ္မာ တဒုဘယမ္ပိ န ဝဒန္တိ။ တေန နံ ဘဂဝါ "ကတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယိဿသိ သာရိပုတ္တာ"တိ ဝတွာ "အတ္ထိ ဘန္တေ မဂဓေသု နာဠကဂါမေ ဇာတောဝရကော၊ တတ္ထာဟံ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီ"တိ ဝုတ္တေ "ယဿ ဒါနိ တွံ သာရိပုတ္တ ကာလံ မညသိ၊ ဣဒါနိ ပန တေ ဇေဋ္ဌကနိဋ္ဌဘာတိကာနံ တာဒိသဿ ဘိက္ခုနော ဒဿနံ ဒုလ္လဘံ ဘဝိဿတိ၊ ဒေသေဟိ နေသံ ဓမ္မ"န္တိ အာဟ။

ထေရော "သတ္ထာ မယှံ ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဓမ္မဒေသနံ ပစ္စာသီသတီ"တိ ဉတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ တာလပ္ပမာဏံ အာကာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ဩရုယှ ဒသဗလဿ ပါဒေ ဝန္ဒိ၊ ပုန ဒွိတာလပ္ပမာဏံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ဩရုယှ ဒသဗလဿ ပါဒေ ဝန္ဒိ၊ ဧတေနုပါယေန သတ္တတာလပ္ပမာဏံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ အနေကာနိ ပါဋိဟာရိယသတာနိ ဒဿေန္တော ဓမ္မကထံ အာရဘိ။ ဒိဿမာနေနပိ ကာယေန ကထေတိ, အဒိဿမာနေနပိ။ ဥပရိမေန ဝါ ဟေဋ္ဌိမေန ဝါ ဥပဍ္ဎကာယေန ကထေတိ အဒိဿမာနေနပိ ဒိဿမာနေနပိ၊ ကာလေန စန္ဒဝဏ္ဏံ ဒဿေတိ, ကာလေန သူရိယဝဏ္ဏံ၊ ကာလေန ပဗ္ဗတဝဏ္ဏံ, ကာလေန သမုဒ္ဒဝဏ္ဏံ၊ ကာလေန စက္ကဝတ္တိရာဇာ ဟောတိ, ကာလေန ဝေဿဝဏမဟာရာဇာ၊ ကာလေန

၁-အာရောပေန္တိ (သီ၊ သျာ)

Sakko Devarājā, kālena Mahābrahmāti evaṁ anekāni pāṭihāriyasatāni dassento dhammakathaṁ kathesi. Sakalanagaraṁ sannipati. Thero oruyha Dasabalassa pāde vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṁ Satthā āha “ko nāmo ayaṁ Sāriputta dhammapariyāyo”ti. Sīhavikīḷito nāma[1] bhanteti. Taggha Sāriputta sīhavikīḷito taggha Sāriputta sīhavikīḷitoti.

Thero alattakavaṇṇe hatthe pasāretvā Satthu suvaṇṇakacchapasadise pāde gopphakesu gahetvā “bhante imesaṁ pādānaṁ vandanatthāya kappasatasahassādhikaṁ asaṅkhyeyyaṁ pāramiyo pūritā, so me manoratho matthakaṁ patto, ito dāni paṭṭhāya paṭisandhivasena na puna ekaṭṭhāne sannipāto samāgamo atthi, chinno esa vissāso, anekehi Buddhasatasahassehi paviṭṭhaṁ ajaraṁ amaraṁ khemaṁ sukhaṁ sītalaṁ abhayaṁ nibbānapuraṁ pavisissāmi, sace me kiñci kāyikaṁ vā vācasikaṁ vā na rocetha, khamatha taṁ Bhagavā, gamanakālo mayhan”ti. Khamāmi te Sāriputta, na kho pana te kiñci kāyikaṁ vā vācasikaṁ vā mayhaṁ aruccanakaṁ atthi, yassa dāni tvaṁ Sāriputta kālaṁ maññasīti.

Iti Bhagavatā anuññātasamanantaraṁ Satthu pāde vanditvā uṭṭhitamatte āyasmante Sāriputte Sinerucakkavāḷahimavantaparibhaṇḍapabbate dhārayamānāpi “ajja imaṁ guṇarāsiṁ dhāretuṁ na sakkomī”ti vadantī viya ekappahāreneva viravamānā mahāpathavī yāva udakapariyantā akampi, ākāse devadundubhiyo phaliṁsu, mahāmegho uṭṭhahitvā pokkharavassaṁ vassi.

Satthā “Dhammasenāpatiṁ paṭipādessāmī”ti dhammāsanā vuṭṭhāya Gandhakuṭi-abhimukho gantvā maṇiphalake aṭṭhāsi. Thero tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catūsu ṭhānesu vanditvā “Bhagavā ito kappasatasahassādhikassa asaṅkhyeyyassa upari Anomadassīsammāsambuddhassa pādamūle nipajjitvā tumhākaṁ dassanaṁ patthesiṁ, sā me patthanā samiddhā, diṭṭhā tumhe, taṁ paṭhamadassanaṁ, idaṁ pacchimadassanaṁ. Puna tumhākaṁ dassanaṁ natthī”ti vatvā dasanakhasamodhānasamujjalaṁ añjaliṁ paggayha yāva dassanavisayā abhimukhova

1. Sīhanikīḷito nāma (Sī, Syā)

သက္ကော ဒေဝရာဇာ, ကာလေန မဟာဗြဟ္မာတိ ဧဝံ အနေကာနိ ပါဋိဟာရိယသတာနိ ဒဿေန္တော ဓမ္မကထံ ကထေသိ။ သကလနဂရံ သန္နိပတိ။ ထေရော ဩရုယှ ဒသဗလဿ ပါဒေ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ အထ နံ သတ္ထာ အာဟ “ကော နာမော အယံ သာရိပုတ္တ ဓမ္မပရိယာယော”တိ။ သီဟဝိကီဠိတော နာမ[၁] ဘန္တေတိ။ တဂ္ဃ သာရိပုတ္တ သီဟဝိကီဠိတော တဂ္ဃ သာရိပုတ္တ သီဟဝိကီဠိတောတိ။

ထေရော အလတ္တကဝဏ္ဏေ ဟတ္ထေ ပသာရေတွာ သတ္ထု သုဝဏ္ဏကစ္ဆပသဒိသေ ပါဒေ ဂေါပ္ဖကေသု ဂဟေတွာ “ဘန္တေ ဣမေသံ ပါဒါနံ ဝန္ဒနတ္ထာယ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကံ အသင်္ချေယျံ ပါရမိယော ပူရိတာ၊ သော မေ မနောရထော မတ္ထကံ ပတ္တော၊ ဣတော ဒါနိ ပဋ္ဌာယ ပဋိသန္ဓိဝသေန န ပုန ဧကဋ္ဌာနေ သန္နိပါတော သမာဂမော အတ္ထိ၊ ဆိန္နော ဧသ ဝိဿာသော၊ အနေကေဟိ ဗုဒ္ဓသတသဟဿေဟိ ပဝိဋ္ဌံ အဇရံ အမရံ ခေမံ သုခံ သီတလံ အဘယံ နိဗ္ဗာနပုရံ ပဝိသိဿာမိ၊ သစေ မေ ကိဉ္စိ ကာယိကံ ဝါ ဝါစသိကံ ဝါ န ရောစေထ၊ ခမထ တံ ဘဂဝါ၊ ဂမနကာလော မယှ”န္တိ။ ခမာမိ တေ သာရိပုတ္တ၊ န ခေါ ပန တေ ကိဉ္စိ ကာယိကံ ဝါ ဝါစသိကံ ဝါ မယှံ အရုစ္စနကံ အတ္ထိ၊ ယဿ ဒါနိ တွံ သာရိပုတ္တ ကာလံ မညသီတိ။

ဣတိ ဘဂဝတာ အနုညာတသမနန္တရံ သတ္ထု ပါဒေ ဝန္ဒိတွာ ဥဋ္ဌိတမတ္တေ အာယသ္မန္တေ သာရိပုတ္တေ သိနေရုစက္ကဝါဠဟိမဝန္တပရိဘဏ္ဍပဗ္ဗတေ ဓာရယမာနာပိ “အဇ္ဇ ဣမံ ဂုဏရာသိံ ဓာရေတုံ န သက္ကောမီ”တိ ဝဒန္တီ ဝိယ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဝိရဝမာနာ မဟာပထဝီ ယာဝ ဥဒကပရိယန္တာ အကမ္ပိ၊ အာကာသေ ဒေဝဒုန္ဒုဘိယော ဖလိံသု၊ မဟာမေဃော ဥဋ္ဌဟိတွာ ပေါက္ခရဝဿံ ဝဿိ။

သတ္ထာ “ဓမ္မသေနာပတိံ ပဋိပါဒေဿာမီ”တိ ဓမ္မာသနာ ဝုဋ္ဌာယ ဂန္ဓကုဋိအဘိမုခေါ ဂန္တွာ မဏိဖလကေ အဋ္ဌာသိ။ ထေရော တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ စတူသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတွာ “ဘဂဝါ ဣတော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကဿ အသင်္ချေယျဿ ဥပရိ အနောမဒဿီသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇိတွာ တုမှာကံ ဒဿနံ ပတ္ထေသိံ၊ သာ မေ ပတ္ထနာ သမိဒ္ဓါ၊ ဒိဋ္ဌာ တုမှေ၊ တံ ပဌမဒဿနံ၊ ဣဒံ ပစ္ဆိမဒဿနံ။ ပုန တုမှာကံ ဒဿနံ နတ္ထီ”တိ ဝတွာ ဒသနခသမောဓာနသမုဇ္ဇလံ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ ယာဝ ဒဿနဝိသယာ အဘိမုခေါဝ

၁-သီဟနိကီဠိတော နာမ (သီ၊ သျာ)

paṭikkamitvā vanditvā pakkāmi. Puna mahāpathavī dhāretuṁ asakkontī udakapariyantaṁ katvā akampi.

Bhagavā parivāretvā ṭhite bhikkhū āha “anugacchatha bhikkhave tumhākaṁ jeṭṭhabhātikan”ti. Tasmiṁ khaṇe catassopi parisā Sammāsambuddhaṁ ekakaṁyeva Jetavane ohāya niravasesā nikkhamiṁsu. Sāvatthinagaravāsinopi “Sāriputtatthero kira Sammāsambuddhaṁ āpucchitvā parinibbāyitukāmo nikkhanto, passissāma nan”ti nagaradvārāni nirokāsāni karontā nikkhamitvā gandhamālādihatthā kese vikiritvā “Idāni mayaṁ kahaṁ mahāpañño nisinno, kahaṁ Dhammasenāpati nisinno”ti pucchantā “kassa santikaṁ gamissāma, kassa hatthe Satthāraṁ ṭhapetvā thero pakkanto”ti-ādinā nayena paridevantā rodantā theraṁ anubandhiṁsu.

Thero mahāpaññāya ṭhitattā “sabbesaṁ anatikkamanīyo esa maggo”ti mahājanaṁ ovaditvā “tumhepi āvuso tiṭṭhatha, mā Dasabale pamādaṁ āpajjitthā”ti bhikkhusaṁghampi nivattetvā attano parisāyeva saddhiṁ pakkāmi. Yepi manussā “pubbe ayyo paccāgamanacārikaṁ carati, idaṁ idāni gamanaṁ na puna paccāgamanāyā”ti paridevantā anubandhiṁsuyeva, tepi “appamattā āvuso hotha, evaṁbhāvino nāma saṅkhārā”ti nivattesi.

Atha kho āyasmā Sāriputto sabbattha ekarattivāsena antarāmagge sattāhaṁ manussānaṁ saṅgahaṁ karonto sāyaṁ Nālakagāmaṁ patvā gāmadvāre nigrodharukkhamūle aṭṭhāsi. Atha Uparevato nāma therassa bhāgineyyo bahigāmaṁ gacchanto theraṁ disvā upasaṅkamitvā vanditvā aṭṭhāsi. Thero taṁ āha “atthi gehe te ayyikā”ti. Āma bhanteti. Gaccha amhākaṁ idhāgatabhāvaṁ ārocehi, “kasmā āgato”ti ca vutte “ajja kira ekadivasaṁ antogāme vasissati, jātovarakaṁ paṭijaggatha, pañcannañca kira bhikkhusatānaṁ vasanaṭṭhānaṁ jānāthā”ti. So gantvā “ayyike mayhaṁ mātulo āgato”ti āha. Idāni kuhinti. Gāmadvāreti. Ekakova, aññopi koci atthīti. Atthi pañcasatā bhikkhūti. Kiṁkāraṇā āgatoti. So taṁ pavattiṁ ārocesi. Brāhmaṇī “kiṁ nu kho ettakānaṁ vasanaṭṭhānaṁ

ပဋိက္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ပက္ကာမိ။ ပုန မဟာပထဝီ ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တီ ဥဒကပရိယန္တံ ကတွာ အကမ္ပိ။

ဘဂဝါ ပရိဝါရေတွာ ဌိတေ ဘိက္ခူ အာဟ “အနုဂစ္ဆထ ဘိက္ခဝေ တုမှာကံ ဇေဋ္ဌဘာတိက”န္တိ။ တသ္မိံ ခဏေ စတဿောပိ ပရိသာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဧကကံယေဝ ဇေတဝနေ ဩဟာယ နိရဝသေသာ နိက္ခမိံသု။ သာဝတ္ထိနဂရဝါသိနောပိ ‘‘သာရိပုတ္တတ္ထေရော ကိရ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ အာပုစ္ဆိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိတုကာမော နိက္ခန္တော၊ ပဿိဿာမ န’’န္တိ နဂရဒွါရာနိ နိရောကာသာနိ ကရောန္တာ နိက္ခမိတွာ ဂန္ဓမာလာဒိဟတ္ထာ ကေသေ ဝိကိရိတွာ ‘‘ဣဒါနိ မယံ ကဟံ မဟာပညော နိသိန္နော၊ ကဟံ ဓမ္မသေနာပတိ နိသိန္နော’’တိ ပုစ္ဆန္တာ ‘‘ကဿ သန္တိကံ ဂမိဿာမ၊ ကဿ ဟတ္ထေ သတ္ထာရံ ဌပေတွာ ထေရော ပက္ကန္တော’’တိအာဒိနာ နယေန ပရိဒေဝန္တာ ရောဒန္တာ ထေရံ အနုဗန္ဓိံသု။

ထေရော မဟာပညာယ ဌိတတ္တာ ‘‘သဗ္ဗေသံ အနတိက္ကမနီယော ဧသ မဂ္ဂေါ’’တိ မဟာဇနံ ဩဝဒိတွာ ‘‘တုမှေပိ အာဝုသော တိဋ္ဌထ၊ မာ ဒသဗလေ ပမာဒံ အာပဇ္ဇိတ္ထာ’’တိ ဘိက္ခုသံဃမ္ပိ နိဝတ္တေတွာ အတ္တနော ပရိသာယေဝ သဒ္ဓိံ ပက္ကာမိ။ ယေပိ မနုဿာ ‘‘ပုဗ္ဗေ အယျော ပစ္စာဂမနစာရိကံ စရတိ၊ ဣဒံ ဣဒါနိ ဂမနံ န ပုန ပစ္စာဂမနာယာ’’တိ ပရိဒေဝန္တာ အနုဗန္ဓိံသုယေဝ၊ တေပိ “အပ္ပမတ္တာ အာဝုသော ဟောထ၊ ဧဝံဘာဝိနော နာမ သင်္ခါရာ”တိ နိဝတ္တေသိ။

အထ ခေါ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော သဗ္ဗတ္ထ ဧကရတ္တိဝါသေန အန္တရာမဂ္ဂေ သတ္တာဟံ မနုဿာနံ သင်္ဂဟံ ကရောန္တော သာယံ နာလကဂါမံ ပတွာ ဂါမဒွါရေ နိဂြောဓရုက္ခမူလေ အဋ္ဌာသိ။ အထ ဥပရေဝတော နာမ ထေရဿ ဘာဂိနေယျော ဗဟိဂါမံ ဂစ္ဆန္တော ထေရံ ဒိသွာ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ထေရော တံ အာဟ “အတ္ထိ ဂေဟေ တေ အယျိကာ”တိ။ အာမ ဘန္တေတိ။ ဂစ္ဆ အမှာကံ ဣဓာဂတဘာဝံ အာရောစေဟိ၊ “ကသ္မာ အာဂတော”တိ စ ဝုတ္တေ “အဇ္ဇ ကိရ ဧကဒိဝသံ အန္တောဂါမေ ဝသိဿတိ၊ ဇာတောဝရကံ ပဋိဇဂ္ဂထ၊ ပဉ္စန္နဉ္စ ကိရ ဘိက္ခုသတာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဇာနာထာ”တိ။ သော ဂန္တွာ “အယျိကေ မယှံ မာတုလော အာဂတော”တိ အာဟ။ ဣဒါနိ ကုဟိန္တိ။ ဂါမဒွါရေတိ။ ဧကကော, အညောပိ ကောစိ အတ္ထီတိ။ အတ္ထိ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူတိ။ ကိံကာရဏာ အာဂတောတိ။ သော တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ ဗြာဟ္မဏီ “ကိံ နု ခေါ ဧတ္တကာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ

paṭijaggāpeti, daharakāle pabbajitvā mahallakakāle gihī hotukāmo”ti cintentī jātovarakaṁ paṭijjaggāpetvā pañcasatānaṁ vasanaṭṭhānaṁ kāretvā daṇḍadīpikā jāletvā therassa pāhesi.

Thero bhikkhūhi saddhiṁ pāsādaṁ āruyha jātovarakaṁ pavisitvā nisīdi, nisīditvā “tumhākaṁ vasanaṭṭhānaṁ gacchathā”ti bhikkhū uyyojesi, tesu gatamattesuyeva therassa kharo ābādho uppajji, lohitapakkhandikā māraṇantikā vedanā vattanti. Ekaṁ bhājanaṁ pavisati, ekaṁ nikkhamati. Brāhmaṇī “mama puttassa pavatti mayhaṁ na ruccatī”ti attano vasanagabbhadvāraṁ nissāya aṭṭhāsi.

Cattāro mahārājāno “Dhammasenāpati kuhiṁ viharatī”ti olokentā Nālakagāme jātovarake parinibbānamañce nipanno, pacchimadassanaṁ gamissāmā”ti āgamma vanditvā aṭṭhaṁsu. Ke tumheti. Mahārājāno bhanteti. Kasmā āgatatthāti. Gilānupaṭṭhākā bhavissāmāti. “Hotu, atthi gilānupaṭṭhāko, gacchatha tumhe”ti uyyojesi. Tesaṁ gatāvasāne teneva nayena Sakko Devānamindo. Tasmiṁ gate Mahābrahmā ca āgamiṁsu. Tepi tatheva thero uyyojesi.

Brāhmaṇī devatānaṁ āgamanañca gamanañca disvā “ke nu kho ete mama puttaṁ vanditvā gacchantī”ti therassa gabbhadvāraṁ gantvā “tāta Cunda kā pavattī”ti pucchi. So taṁ pavattiṁ ācikkhitvā “mahā-upāsikā bhante āgatā”ti āha. Thero “kasmā avelāya āgatā”ti pucchi. Sā “tuyhaṁ tāta dassanatthāyā”ti vatvā “tāta paṭhamaṁ ke āgatā”ti pucchi. Cattāro mahārājāno upāsiketi. Tāta tvaṁ catūhi mahārājehi mahantatāroti. Ārāmikasadisā ete upāsike, amhākaṁ Satthu paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya khaggahatthā hutvā ārakkhaṁ akaṁsūti. Tesaṁ tāta gatāvasāne ko āgatoti. Sakko Devānamindoti. Devarājatopi tvaṁ tāta mahantataroti. Bhaṇḍaggāhakasāmaṇerasadiso esa upāsike, amhākaṁ Satthu Tāvatiṁsato otaraṇakāle pattacīvaraṁ gahetvā otiṇṇoti. Tassa tāta gatāvasāne jotayamāno viya ko āgatoti. Upāsike tuyhaṁ Bhagavā ca satthā ca Mahābrahmā nāma esoti. Mayhaṁ

ပဋိဇဂ္ဂါပေတိ၊ ဒဟရကာလေ ပဗ္ဗဇိတွာ မဟလ္လကကာလေ ဂိဟီ ဟောတုကာမော”တိ စိန္တေန္တီ ဇာတောဝရကံ ပဋိဇဂ္ဂါပေတွာ ပဉ္စသတာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ကာရေတွာ ဒဏ္ဍဒီပိကာ ဇာလေတွာ ထေရဿ ပါဟေသိ။

ထေရော ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ပါသာဒံ အာရုယှ ဇာတောဝရကံ ပဝိသိတွာ နိသီဒိ၊ နိသီဒိတွာ “တုမှာကံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆထာ”တိ ဘိက္ခူ ဥယျောဇေသိ၊ တေသု ဂတမတ္တေသုယေဝ ထေရဿ ခရော အာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ လောဟိတပက္ခန္ဒိကာ မာရဏန္တိကာ ဝေဒနာ ဝတ္တန္တိ။ ဧကံ ဘာဇနံ ပဝိသတိ၊ ဧကံ နိက္ခမတိ။ ဗြာဟ္မဏီ ‘‘မမ ပုတ္တဿ ပဝတ္တိ မယှံ န ရုစ္စတီ’’တိ အတ္တနော ဝသနဂဗ္ဘဒွါရံ နိဿာယ အဋ္ဌာသိ။

စတ္တာရော မဟာရာဇာနော ‘‘ဓမ္မသေနာပတိ ကုဟိံ ဝိဟရတီ’’တိ ဩလောကေန္တာ နာလကဂါမေ ဇာတောဝရကေ ပရိနိဗ္ဗာနမဉ္စေ နိပန္နော၊ ပစ္ဆိမဒဿနံ ဂမိဿာမာ”တိ အာဂမ္မ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌံသု။ ကေ တုမှေတိ။ မဟာရာဇာနော ဘန္တေတိ။ ကသ္မာ အာဂတတ္ထာတိ။ ဂိလာနုပဋ္ဌာကာ ဘဝိဿာမာတိ။ ‘‘ဟောတု, အတ္ထိ ဂိလာနုပဋ္ဌာကော၊ ဂစ္ဆထ တုမှေ’’တိ ဥယျောဇေသိ။ တေသံ ဂတာဝသာနေ တေနေဝ နယေန သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော။ တသ္မိံ ဂတေ မဟာဗြဟ္မာ စ အာဂမိံသု။ တေပိ တထေဝ ထေရော ဥယျောဇေသိ။

ဗြာဟ္မဏီ ဒေဝတာနံ အာဂမနဉ္စ ဂမနဉ္စ ဒိသွာ “ကေ နု ခေါ ဧတေ မမ ပုတ္တံ ဝန္ဒိတွာ ဂစ္ဆန္တီ”တိ ထေရဿ ဂဗ္ဘဒွါရံ ဂန္တွာ “တာတ စုန္ဒ ကာ ပဝတ္တီ”တိ ပုစ္ဆိ။ သော တံ ပဝတ္တိံ အာစိက္ခိတွာ “မဟာဥပါသိကာ ဘန္တေ အာဂတာ”တိ အာဟ။ ထေရော “ကသ္မာ အဝေလာယ အာဂတာ”တိ ပုစ္ဆိ။ သာ “တုယှံ တာတ ဒဿနတ္ထာယာ”တိ ဝတွာ “တာတ ပဌမံ ကေ အာဂတာ”တိ ပုစ္ဆိ။ စတ္တာရော မဟာရာဇာနော ဥပါသိကေတိ။ တာတ တွံ စတူဟိ မဟာရာဇေဟိ မဟန္တတရောတိ။ အာရာမိကသဒိသာ ဧတေ ဥပါသိကေ၊ အမှာကံ သတ္ထု ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏတော ပဋ္ဌာယ ခဂ္ဂဟတ္ထာ ဟုတွာ အာရက္ခံ အကံသူတိ။ တေသံ တာတ ဂတာဝသာနေ ကော အာဂတောတိ။ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒောတိ။ ဒေဝရာဇတောပိ တွံ တာတ မဟန္တတရောတိ။ ဘဏ္ဍဂ္ဂါဟကသာမဏေရသဒိသော ဧသ ဥပါသိကေ၊ အမှာကံ သတ္ထု တာဝတိံသတော ဩတရဏကာလေ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ဩတိဏ္ဏောတိ။ တဿ တာတ ဂတာဝသာနေ ဇောတယမာနော ဝိယ ကော အာဂတောတိ။ ဥပါသိကေ တုယှံ ဘဂဝါ စ သတ္ထာ စ မဟာဗြဟ္မာ နာမ ဧသောတိ။ မယှံ

bhagavato Mahābrahmatopi tvaṁ tāta mahantataroti. Āma upāsike, ete nāma kira amhākaṁ Satthu jātadivase cattāro mahābrahmāno mahāpurisaṁ suvaṇṇajālena paṭiggaṇhiṁsūti.

Atha brāhmaṇiyā "puttassa tāva me ayaṁ ānubhāvo, kīdiso vata mayhaṁ puttassa Bhagavato Satthu ānubhāvo bhavissatī"ti cintayantiyā sahasā pañcavaṇṇā pīti uppajjitvā sakalasarīraṁ phari. Thero "uppannaṁ me mātu pītisomanassaṁ, ayaṁ dāni kālo dhammadesanāyā"ti cintetvā "kiṁ cintesi mahā-upāsike"ti āha. Sā "puttassa tāva me ayaṁ guṇo, Satthu panassa kīdiso bhavissatīti idaṁ tāta cintemī"ti āha. Mahā-upāsike mayhaṁ Satthu jātakkhaṇe mahābhinikkhamane sambodhiyaṁ dhammacakkappavattane ca dasasahassilokadhātu kampittha. Sīlena samādhinā paññāya vimuttiyā vimuttiñāṇadassanena samo nāma natthi, itipi so Bhagavāti vitthāretvā Buddhaguṇapaṭisaṁyuttaṁ dhammadesanaṁ kathesi.

Brāhmaṇī piyaputtassa dhammadesanāpariyosāne sotāpattiphale patiṭṭhāya puttaṁ āha "tāta Upatissa kasmā evamakāsi, evarūpaṁ nāma amataṁ mayhaṁ ettakaṁ kālaṁ na adāsī"ti. Thero "dinnaṁ dāni me mātu rūpasāriyā brāhmaṇiyā posāvanikamūlaṁ, ettakena vaṭṭissatī"ti cintetvā "gaccha mahā-upāsike"ti brāhmaṇiṁ uyyojetvā "Cunda kā velā"ti āha. Balavapaccūsakālo bhanteti. Bhikkhusaṁghaṁ sannipātehīti. Sannipatito bhante bhikkhusaṁghoti. "Maṁ ukkhipitvā nisīdāpeti Cundā"ti ukkhipitvā nisīdāpesi.

Thero bhikkhū āmantesi "āvuso catucattālīsaṁ vo vassāni mayā saddhiṁ vicarantānaṁ yaṁ me kāyikaṁ vā vācasikaṁ vā na rocetha, taṁ khamatha āvuso"ti. Ettakaṁ bhante amhākaṁ chāyā viya tumhe amuñcitvā vicarantānaṁ aruccanakaṁ nāma natthi[1], tumhe pana amhākaṁ khamathāti. Atha thero mahācīvaraṁ saṅkaḍḍhitvā mukhaṁ pidhāya dakkhiṇena passena nipanno Satthā viya nava anupubbasamāpattiyo anulomapaṭilomato samāpajjitvā puna paṭhamajjhānaṁ ādiṁ katvā yāva catutthajjhānā

1. Aruccanakaṁ nāma no natthi (Ka)

ဘဂဝတော မဟာဗြဟ္မတောပိ တွံ တာတ မဟန္တတရောတိ။ အာမ ဥပါသိကေ၊ ဧတေ နာမ ကိရ အမှာကံ သတ္ထု ဇာတဒိဝသေ စတ္တာရော မဟာဗြဟ္မာနော မဟာပုရိသံ သုဝဏ္ဏဇာလေန ပဋိဂ္ဂဏှိံသူတိ။

အထ ဗြာဟ္မဏိယာ "ပုတ္တဿ တာဝ မေ အယံ အာနုဘာဝေါ၊ ကီဒိသော ဝတ မယှံ ပုတ္တဿ ဘဂဝတော သတ္ထု အာနုဘာဝေါ ဘဝိဿတီ"တိ စိန္တယန္တိယာ သဟသာ ပဉ္စဝဏ္ဏာ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သကလသရီရံ ဖရိ။ ထေရော "ဥပ္ပန္နံ မေ မာတု ပီတိသောမနဿံ၊ အယံ ဒါနိ ကာလော ဓမ္မဒေသနာယာ"တိ စိန္တေတွာ "ကိံ စိန္တေသိ မဟာဥပါသိကေ"တိ အာဟ။ သာ "ပုတ္တဿ တာဝ မေ အယံ ဂုဏော၊ သတ္ထု ပနဿ ကီဒိသော ဘဝိဿတီတိ ဣဒံ တာတ စိန္တေမီ"တိ အာဟ။ မဟာဥပါသိကေ မယှံ သတ္ထု ဇာတက္ခဏေ မဟာဘိနိက္ခမနေ သမ္ဗောဓိယံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ စ ဒသသဟဿိလောကဓာတု ကမ္ပိတ္ထ။ သီလေန သမာဓိနာ ပညာယ ဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေန သမော နာမ နတ္ထိ၊ ဣတိပိ သော ဘဂဝါတိ ဝိတ္ထာရေတွာ ဗုဒ္ဓဂုဏပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မဒေသနံ ကထေသိ။

ဗြာဟ္မဏီ ပိယပုတ္တဿ ဓမ္မဒေသနာပရိယောသာနေ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာယ ပုတ္တံ အာဟ "တာတ ဥပတိဿ ကသ္မာ ဧဝမကာသိ၊ ဧဝရူပံ နာမ အမတံ မယှံ ဧတ္တကံ ကာလံ န အဒါသီ"တိ။ ထေရော "ဒိန္နံ ဒါနိ မေ မာတု ရူပသာရိယာ ဗြာဟ္မဏိယာ ပေါသာဝနိကမူလံ၊ ဧတ္တကေန ဝဋ္ဋိဿတီ"တိ စိန္တေတွာ "ဂစ္ဆ မဟာဥပါသိကေ"တိ ဗြာဟ္မဏိံ ဥယျောဇေတွာ "စုန္ဒ ကာ ဝေလာ"တိ အာဟ။ ဗလဝပစ္စူသကာလော ဘန္တေတိ။ ဘိက္ခုသံဃံ သန္နိပါတေဟီတိ။ သန္နိပတိတော ဘန္တေ ဘိက္ခုသံဃောတိ။ "မံ ဥက္ခိပိတွာ နိသီဒါပေဟိ စုန္ဒာ"တိ ဥက္ခိပိတွာ နိသီဒါပေသိ။

ထေရော ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ "အာဝုသော စတုစတ္တာလီသံ ဝေါ ဝဿာနိ မယာ သဒ္ဓိံ ဝိစရန္တာနံ ယံ မေ ကာယိကံ ဝါ ဝါစသိကံ ဝါ န ရောစေထ၊ တံ ခမထ အာဝုသော"တိ။ ဧတ္တကံ ဘန္တေ အမှာကံ ဆာယာ ဝိယ တုမှေ အမုဉ္စိတွာ ဝိစရန္တာနံ အရုစ္စနကံ နာမ နတ္ထိ[၁]၊ တုမှေ ပန အမှာကံ ခမထာတိ။ အထ ထေရော မဟာစီဝရံ သင်္ကဍ္ဎိတွာ မုခံ ပိဓာယ ဒက္ခိဏေန ပဿေန နိပန္နော သတ္ထာ ဝိယ နဝ အနုပုဗ္ဗသမာပတ္တိယော အနုလောမပဋိလောမတော သမာပဇ္ဇိတွာ ပုန ပဌမဇ္ဈာနံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ စတုတ္ထဇ္ဈာနာ

၁-အရုစ္စနကံ နာမ နော နတ္ထိ (က)

samāpajji, tato vuṭṭhāya anantaraṁyeva mahāpathaviṁ unnādento anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi.

Upāsikā “kiṁ nu kho me putto, na kiñci kathetī”ti uṭṭhāya piṭṭhipāde parimajjantī parinibbutabhāvaṁ ñatvā mahāsaddaṁ kurumānā pādesu nipatitvā “tāta mayaṁ ito pubbe tava guṇaṁ na jānimhā, idāni pana taṁ ādiṁ katvā anekasate anekasahasse anekasatasahasse bhikkhū imasmiṁ nivesane nisīdāpetvā bhojetuṁ na labhimhā, cīvarehi acchādetuṁ na labhimhā, vihārasataṁ vihārasahassaṁ kāretuṁ na labhimhā”ti yāva aruṇuggamanā paridevi. Aruṇe uggatamatteyeva suvaṇṇakāre pakkosāpetvā suvaṇṇagabbhaṁ vivarāpetvā suvaṇṇaghaṭiyo mahātulāya tulāpetvā “pañca kūṭāgārasatāni pañca agghikasatāni karothā”ti dāpeti[1].

Sakkopi devarājā Vissakammadevaputtaṁ āmantetvā “tāta Dhammasenāpati parinibbuto, pañca kūṭāgārasatāni pañca agghikasatāni ca māpehī”ti āha. Iti upāsikāya kāritāni ca Vissakammena nimmitāni ca sabbānipi dvesahassāni ahesuṁ. Tato nagaramajjhe sāramayaṁ mahāmaṇḍapaṁ kāretvā maṇḍapamajjhe mahākūṭāgāraṁ ṭhapetvā sesāni parivārasaṅkhepena ṭhapetvā sādhukīḷikaṁ ārabhiṁsu. Devānaṁ antare manussā, manussānaṁ antare devā ahesuṁ.

Revatī nāma ekā therassa upaṭṭhāyikā “ahaṁ therassa pūjaṁ karissāmī”ti suvaṇṇapupphānaṁ tayo kumbhe kāresi. “Therassa pūjaṁ karissāmī”ti Sakko Devarājā aḍḍhateyyakoṭināṭakehi[2] parivārito otari. “Sakko otaratī”ti mahājano pacchāmukho paṭikkami. Tattha sāpi upāsikā paṭikkamamānā garubhārattā ekamantaṁ apasakkituṁ asakkontī manussānaṁ antare pati, manussā apassantā taṁ madditvā agamiṁsu, sā tattheva kālaṁ katvā Tāvatiṁsabhavane kanakavimāne nibbatti. Nibbattakkhaṇeyevassā ratanakkhandho viya tigāvutappamāṇo attabhāvo ahosi saṭṭhisakaṭapūrappamāṇa-alaṅkārapaṭimaṇḍitā accharāsahassaparivāritā. Athassā dibbaṁ sabbakāyikādāsaṁ purato

1. Pesesi (Sī, Syā) 2. ...nāṭikāhi (Sī)

သမာပဇ္ဇိ၊ တတော ဝုဋ္ဌာယ အနန္တရံယေဝ မဟာပထဝိံ ဥန္နာဒေန္တော အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

ဥပါသိကာ “ကိံ နု ခေါ မေ ပုတ္တော, န ကိဉ္စိ ကထေတီ”တိ ဥဋ္ဌာယ ပိဋ္ဌိပါဒေ ပရိမဇ္ဇန္တီ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ ဉတွာ မဟာသဒ္ဒံ ကုရုမာနာ ပါဒေသု နိပတိတွာ “တာတ မယံ ဣတော ပုဗ္ဗေ တဝ ဂုဏံ န ဇာနိမှာ၊ ဣဒါနိ ပန တံ အာဒိံ ကတွာ အနေကသတေ အနေကသဟဿေ အနေကသတသဟဿေ ဘိက္ခူ ဣမသ္မိံ နိဝေသနေ နိသီဒါပေတွာ ဘောဇေတုံ န လဘိမှာ၊ စီဝရေဟိ အစ္ဆာဒေတုံ န လဘိမှာ၊ ဝိဟာရသတံ ဝိဟာရသဟဿံ ကာရေတုံ န လဘိမှာ”တိ ယာဝ အရုဏုဂ္ဂမနာ ပရိဒေဝိ။ အရုဏေ ဥဂ္ဂတမတ္တေယေဝ သုဝဏ္ဏကာရေ ပက္ကောသာပေတွာ သုဝဏ္ဏဂဗ္ဘံ ဝိဝရာပေတွာ သုဝဏ္ဏဃဋိယော မဟာတုလာယ တုလာပေတွာ “ပဉ္စ ကူဋာဂါရသတာနိ ပဉ္စ အဂ္ဃိကသတာနိ ကရောထာ”တိ ဒါပေတိ[၁]။

သက္ကောပိ ဒေဝရာဇာ ဝိဿကမ္မဒေဝပုတ္တံ အာမန္တေတွာ “တာတ ဓမ္မသေနာပတိ ပရိနိဗ္ဗုတော၊ ပဉ္စ ကူဋာဂါရသတာနိ ပဉ္စ အဂ္ဃိကသတာနိ စ မာပေဟီ”တိ အာဟ။ ဣတိ ဥပါသိကာယ ကာရိတာနိ စ ဝိဿကမ္မေန နိမ္မိတာနိ စ သဗ္ဗာနိပိ ဒွေသဟဿာနိ အဟေသုံ။ တတော နဂရမဇ္ဈေ သာရမယံ မဟာမဏ္ဍပံ ကာရေတွာ မဏ္ဍပမဇ္ဈေ မဟာကူဋာဂါရံ ဌပေတွာ သေသာနိ ပရိဝါရသင်္ခေပေန ဌပေတွာ သာဓုကီဠိကံ အာရဘိံသု။ ဒေဝါနံ အန္တရေ မနုဿာ, မနုဿာနံ အန္တရေ ဒေဝါ အဟေသုံ။

ရေဝတီ နာမ ဧကာ ထေရဿ ဥပဋ္ဌာယိကာ “အဟံ ထေရဿ ပူဇံ ကရိဿာမီ”တိ သုဝဏ္ဏပုပ္ဖာနံ တယော ကုမ္ဘေ ကာရေသိ။ “ထေရဿ ပူဇံ ကရိဿာမီ”တိ သက္ကော ဒေဝရာဇာ အဍ္ဍတေယျကောဋိနာဋကေဟိ[၂] ပရိဝါရိတော ဩတရိ။ “သက္ကော ဩတရတီ”တိ မဟာဇနော ပစ္ဆာမုခေါ ပဋိက္ကမိ။ တတ္ထ သာပိ ဥပါသိကာ ပဋိက္ကမမာနာ ဂရုဘာရတ္တာ ဧကမန္တံ အပသက္ကိတုံ အသက္ကောန္တီ မနုဿာနံ အန္တရေ ပတိ၊ မနုဿာ အပဿန္တာ တံ မဒ္ဒိတွာ အဂမိံသု၊ သာ တတ္ထေဝ ကာလံ ကတွာ တာဝတိံသဘဝနေ ကနကဝိမာနေ နိဗ္ဗတ္တိ။ နိဗ္ဗတ္တက္ခဏေယေဝဿာ ရတနက္ခန္ဓော ဝိယ တိဂါဝုတပ္ပမာဏော အတ္တဘာဝေါ အဟောသိ သဋ္ဌိသကဋပူရပ္ပမာဏအလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတာ အစ္ဆရာသဟဿပရိဝါရိတာ။ အထဿာ ဒိဗ္ဗံ သဗ္ဗကာယိကာဒါသံ ပုရတော

၁-ပေသေသိ (သီ၊ သျာ) ၂-...နာဋိကာဟိ (သီ)

ṭhapayiṁsu. Sā **attano** sirisampattiṁ disvā “uḷārā ayaṁ sampatti, kiṁ nu kho me kammaṁ katan”ti cintayamānā addasa “mayā Sāriputtattherassa parinibbutaṭṭhāne tīhi suvaṇṇapupphakumbhehi pūjā katā, mahājano maṁ madditvā gato, sāhaṁ tattha kālaṁ katvā idhūpapannā, theraṁ nissāya laddhaṁ idāni puññavipākaṁ manussānaṁ kathessāmī”ti saha vimāneneva otari.

Mahājano dūratova disvā “kiṁ nu kho dve sūriyā uṭṭhitā”ti[1] olokento “vimāne āgacchante kūṭāgārasaṇṭhānaṁ paññāyati, nāyaṁ sūriyo, vimānametaṁ ekan”ti āha. Tampi vimānaṁ tāvadeva āgantvā therassa dārucitakamatthake vehāsaṁ aṭṭhāsi. Devadhītā vimānaṁ ākāseyeva ṭhapetvā pathaviṁ otari. Mahājano “kā tvaṁ ayye”ti pucchi. “Na maṁ tumhe jānātha, Revatī nāmāhaṁ, tīhi suvaṇṇapupphakumbhehi theraṁ pūjaṁ katvā manussehi madditā kālaṁ katvā Tāvatiṁsabhavane nibbattā, passatha me sirisampattiṁ, tumhepi dāni dānāni detha, puññāni karothā”ti kusalakiriyāya vaṇṇaṁ kathetvā therassa citakaṁ padakkhiṇaṁ katvā vanditvā attano devaṭṭhānaṁyeva gatā.

Mahājanopi sattāhaṁ sādhukīḷikaṁ kīḷitvā sabbagandhehi citakaṁ akāsi, citakā ekūnaratanasatikā ahosi. Therassa sarīraṁ citakaṁ āropetvā usīrakalāpakehi ālimpesuṁ. Āḷāhane sabbarattiṁ dhammassavanaṁ pavatti. Anuruddhatthero sabbagandhodakena therassa citakaṁ nibbāpesi. Cundatthero dhātuyo parissāvane pakkhipitvā “na dāni mayā idheva sakkā ṭhātuṁ[2], mayhaṁ jeṭṭhabhātikassa Dhammasenāpatisāriputtattherassa parinibbutabhāvaṁ Sammāsambuddhassa ārocessāmī”ti dhātuparissāvanaṁ therassa ca pattacīvaraṁ gahetvā Sāvatthiṁ agamāsi, ekaṭṭhānepi ca dve rattiyo avasitvā sabbattha ekarattivāseneva Sāvatthiṁ pāpuṇi. Tamatthaṁ dassetuṁ **atha kho Cundo samaṇuddeso**ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **yenāyasmā Ānando**ti yena attano upajjhāyo dhammabhaṇḍāgāriko āyasmā Ānando, tenupasaṅkami. Kasmā panesa

1. Uditāti (Sī, Syā) 2. Sandhāretuṁ (Ka)

ဌပယိံသု။ သာ အတ္တနော သိရိသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ “ဥဠာရာ အယံ သမ္ပတ္တိ၊ ကိံ နု ခေါ မေ ကမ္မံ ကတ”န္တိ စိန္တယမာနာ အဒ္ဒသ “မယာ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ပရိနိဗ္ဗုတဋ္ဌာနေ တီဟိ သုဝဏ္ဏပုပ္ဖကုမ္ဘေဟိ ပူဇာ ကတာ၊ မဟာဇနော မံ မဒ္ဒိတွာ ဂတော၊ သာဟံ တတ္ထ ကာလံ ကတွာ ဣဓူပပန္နာ၊ ထေရံ နိဿာယ လဒ္ဓံ ဣဒါနိ ပုညဝိပါကံ မနုဿာနံ ကထေဿာမီ”တိ သဟ ဝိမာနေနေဝ ဩတရိ။

မဟာဇနော ဒူရတောဝ ဒိသွာ “ကိံ နု ခေါ ဒွေ သူရိယာ ဥဋ္ဌိတာ”တိ[၁] ဩလောကေန္တော “ဝိမာနေ အာဂစ္ဆန္တေ ကူဋာဂါရသဏ္ဌာနံ ပညာယတိ၊ နာယံ သူရိယော, ဝိမာနမေတံ ဧက”န္တိ အာဟ။ တမ္ပိ ဝိမာနံ တာဝဒေဝ အာဂန္တွာ ထေရဿ ဒါရုစိတကမတ္ထကေ ဝေဟာသံ အဋ္ဌာသိ။ ဒေဝဓီတာ ဝိမာနံ အာကာသေယေဝ ဌပေတွာ ပထဝိံ ဩတရိ။ မဟာဇနော “ကာ တွံ အယျေ”တိ ပုစ္ဆိ။ “န မံ တုမှေ ဇာနာထ၊ ရေဝတီ နာမာဟံ၊ တီဟိ သုဝဏ္ဏပုပ္ဖကုမ္ဘေဟိ ထေရံ ပူဇံ ကတွာ မနုဿေဟိ မဒ္ဒိတာ ကာလံ ကတွာ တာဝတိံသဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တာ၊ ပဿထ မေ သိရိသမ္ပတ္တိံ၊ တုမှေပိ ဒါနိ ဒါနာနိ ဒေထ၊ ပုညာနိ ကရောထာ”တိ ကုသလကိရိယာယ ဝဏ္ဏံ ကထေတွာ ထေရဿ စိတကံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဝန္ဒိတွာ အတ္တနော ဒေဝဋ္ဌာနံယေဝ ဂတာ။

မဟာဇနောပိ သတ္တာဟံ သာဓုကီဠိကံ ကီဠိတွာ သဗ္ဗဂန္ဓေဟိ စိတကံ အကာသိ၊ စိတကာ ဧကူနရတနသတိကာ အဟောသိ။ ထေရဿ သရီရံ စိတကံ အာရောပေတွာ ဥသီရကလာပကေဟိ အာလိမ္ပေသုံ။ အာဠာဟနေ သဗ္ဗရတ္တိံ ဓမ္မဿဝနံ ပဝတ္တိ။ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရော သဗ္ဗဂန္ဓောဒကေန ထေရဿ စိတကံ နိဗ္ဗာပေသိ။ စုန္ဒတ္ထေရော ဓာတုယော ပရိဿာဝနေ ပက္ခိပိတွာ “န ဒါနိ မယာ ဣဓေဝ သက္ကာ ဌာတုံ[၂]၊ မယှံ ဇေဋ္ဌဘာတိကဿ ဓမ္မသေနာပတိ-သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ အာရောစေဿာမီ”တိ ဓာတုပရိဿာဝနံ ထေရဿ စ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ သာဝတ္ထိံ အဂမာသိ၊ ဧကဋ္ဌာနေပိ စ ဒွေ ရတ္တိယော အဝသိတွာ သဗ္ဗတ္ထ ဧကရတ္တိဝါသေနေဝ သာဝတ္ထိံ ပါပုဏိ။ တမတ္ထံ ဒဿေတုံ **အထ ခေါ စုန္ဒော သမဏုဒ္ဒေသော**တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ယေနာယသ္မာ အာနန္ဒော**တိ ယေန အတ္တနော ဥပဇ္ဈာယော ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကော အာယသ္မာ အာနန္ဒော, တေနုပသင်္ကမိ။ ကသ္မာ ပနေသ

၁-ဥဒိတာတိ (သီ၊ သျာ) ၂-သန္ဓာရေတုံ (က)

ujukaṁ Satthu santikaṁ agantvā therassa santikaṁ agamāsīti? Satthari ca there ca gāravena. Jetavanamahāvihāre pokkharaṇiyaṁ kirassa nhatvā paccuttaritvā sunivatthasupārutassa etadahosi "Buddhā nāma mahāpāsāṇacchattaṁ viya garuno, phaṇakatasappa[1] sīhabyagghamattavaravāraṇādayo viya ca durāsadā, na sakkā mayā ujukameva Satthu santikaṁ gantvā kathetuṁ, kassa nu kho santikaṁ gantabban"ti. Tato cintesi "upajjhāyo me dhammabhaṇḍāgāriko Jeṭṭhabhātikattherassa uttamasahāyo, tassa santikaṁ gantvā taṁ ādāya Satthārā saddhiṁ kathessāmī"ti[2] Satthari ceva there ca gāravena upasaṅkami.

Idamassa pattacīvaranti "ayamassa paribhogapatto, idaṁ dhātuparissāvanan"ti evaṁ ekekaṁ ācikkhi. Pāḷiyaṁ pana "idamassa pattacīvaran"ti ettakameva vuttaṁ. **Kathāpābhatan**ti kathāmūlaṁ. Mūlañhi **pābhatan**ti vuccati. Yathāha—

"Appakenapi medhāvī, pābhatena vicakkhaṇo.
Samuṭṭhāpeti attānaṁ, aṇuṁ aggiṁva sandhaman"ti[3].

Bhagavantaṁ dassanāyāti Bhagavantaṁ dassanatthāya. Kiṁ paniminā Bhagavā na diṭṭhapubboti? No na diṭṭhapubbo. Ayaṁ hi āyasmā divā nava vāre, rattiṁ nava vāreti ekāhaṁ aṭṭhārasa vāre upaṭṭhānameva gacchati. Divasassa pana satavāraṁ sahassavāraṁ vā gantukāmo samānopi na akāraṇā gacchati, ekaṁ pañhadvāraṁ[4] gahetvāva gacchati. So taṁdivasaṁ tena kathāpābhatena gantukāmo evamāha. **Idamassa pattacīvaran**ti theropi "idaṁ tassa pattacīvaraṁ, idañca dhātuparissāvanan"ti pāṭiyekkaṁyeva dassetvā ācikkhi.

Satthā hatthaṁ pasāretvā dhātuparissāvanaṁ gahetvā hatthatale ṭhapetvā bhikkhū āmantesi "yo so bhikkhave bhikkhu purimadivase anekāni pāṭihāriyasatāni katvā parinibbānaṁ anujānāpesi, tassa idāni imā saṅkhavaṇṇasannibhā[5] dhātuyova paññāyanti, kappasatasahassādhikaṁ asaṅkhyeyyaṁ pūritapāramī esa bhikkhave bhikkhu, mayā pavattitaṁ

1. Pāvakapabbata (Sī) 2. Taṁ ādāya Satthu santikaṁ upasaṅkamissāmīti (Sī)
3. Khu 5. 2 piṭṭhe. 4. Pañhavāraṁ (Sī) 5. Saṅkhavaṇṇapaṭibhāgā (Sī, Syā)

ဥဇုကံ သတ္ထု သန္တိကံ အဂန္တွာ ထေရဿ သန္တိကံ အဂမာသီတိ? သတ္ထရိ စ ထေရေ စ ဂါရဝေန။ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ ပေါက္ခရဏိယံ ကိရဿ နှတွာ ပစ္စုတ္တရိတွာ သုနိဝတ္ထသုပါရုတဿ ဧတဒဟောသိ "ဗုဒ္ဓါ နာမ မဟာပါသာဏစ္ဆတ္တံ ဝိယ ဂရုနော, ဖဏကတသပ္ပ[၁]သီဟဗျဂ္ဃမတ္တဝရဝါရဏာဒယော ဝိယ စ ဒုရာသဒါ၊ န သက္ကာ မယာ ဥဇုကမေဝ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ကထေတုံ၊ ကဿ နု ခေါ သန္တိကံ ဂန္တဗ္ဗ"န္တိ။ တတော စိန္တေသိ "ဥပဇ္ဈာယော မေ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကော ဇေဋ္ဌဘာတိကတ္ထေရဿ ဥတ္တမသဟာယော၊ တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ တံ အာဒါယ သတ္ထာရာ သဒ္ဓိံ ကထေဿာမီ"တိ[၂] သတ္ထရိ စေဝ ထေရေ စ ဂါရဝေန ဥပသင်္ကမိ။

ဣဒမဿ ပတ္တစီဝရန္တိ "အယမဿ ပရိဘောဂပတ္တော, ဣဒံ ဓာတုပရိဿာဝန"န္တိ ဧဝံ ဧကေကံ အာစိက္ခိ။ ပါဠိယံ ပန "ဣဒမဿ ပတ္တစီဝရ"န္တိ ဧတ္တကမေဝ ဝုတ္တံ။ **ကထာပါဘတ**န္တိ ကထာမူလံ။ မူလဉှိ **ပါဘတ**န္တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ—

"အပ္ပကေနပိ မေဓာဝီ၊ ပါဘတေန ဝိစက္ခဏော။
သမုဋ္ဌာပေတိ အတ္တာနံ၊ အဏုံ အဂ္ဂိံဝ သန္ဓမ"န္တိ[၃]။

ဘဂဝန္တံ ဒဿနာယာတိ ဘဂဝန္တံ ဒဿနတ္ထာယ။ ကိံ ပနိမိနာ ဘဂဝါ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗောတိ? နော န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော။ အယံ ဟိ အာယသ္မာ ဒိဝါ နဝ ဝါရေ, ရတ္တိံ နဝ ဝါရေတိ ဧကာဟံ အဋ္ဌာရသ ဝါရေ ဥပဋ္ဌာနမေဝ ဂစ္ဆတိ။ ဒိဝသဿ ပန သတဝါရံ သဟဿဝါရံ ဝါ ဂန္တုကာမော သမာနောပိ န အကာရဏာ ဂစ္ဆတိ၊ ဧကံ ပဉှဝါရံ[၄] ဂဟေတွာဝ ဂစ္ဆတိ။ သော တံဒိဝသံ တေန ကထာပါဘတေန ဂန္တုကာမော ဧဝမာဟ။ **ဣဒမဿ ပတ္တစီဝရ**န္တိ ထေရောပိ "ဣဒံ တဿ ပတ္တစီဝရံ, ဣဒဉ္စ ဓာတုပရိဿာဝန"န္တိ ပါဋိယေက္ကံယေဝ ဒဿေတွာ အာစိက္ခိ။

သတ္ထာ ဟတ္ထံ ပသာရေတွာ ဓာတုပရိဿာဝနံ ဂဟေတွာ ဟတ္ထတလေ ဌပေတွာ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ "ယော သော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ပုရိမဒိဝသေ အနေကာနိ ပါဋိဟာရိယသတာနိ ကတွာ ပရိနိဗ္ဗာနံ အနုဇာနာပေသိ၊ တဿ ဣဒါနိ ဣမာ သင်္ခဝဏ္ဏသန္နိဘာ[၅] ဓာတုယောဝ ပညာယန္တိ၊ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကံ အသင်္ချေယျံ ပူရိတပါရမီ ဧသ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု၊ မယာ ပဝတ္တိတံ

၁-ပါဝကပဗ္ဗတ (သီ) ၂-တံ အာဒါယ သတ္ထု သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိဿာမီတိ (သီ)
၃-ခု ၅-၂-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ပဉှဝါရံ (သီ) ၅-သင်္ခဝဏ္ဏပဋိဘာဂါ (သီ၊ သျာ)

dhammacakkaṁ anupavattako[1] esa bhikkhu, paṭiladdhadutiya-āsano[2] esa bhikkhu, pūritasāvakasannipāto esa bhikkhu, ṭhapetvā maṁ dasasu cakkavāḷasahassesu paññāya asadiso esa bhikkhu, mahāpañño esa bhikkhu, puthupañño hāsapañño javanapañño tikkhapañño nibbedhikapañño esa bhikkhu, appiccho esa bhikkhu, santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho āraddhavīriyo codako pāpagarahī esa bhikkhu, pañca jātisatāni paṭiladdhamahāsampattiyo pahāya pabbajito esa bhikkhu, mama sāsane pathavīsamakhantiko esa bhikkhu, chinnavisāṇa-usabhasadiso esa bhikkhu, caṇḍālaputtasadisanīcacitto esa bhikkhu, passatha bhikkhave mahāpaññassa dhātuyo, passatha bhikkhave puthupaññassa hāsapaññassa javanapaññassa tikkhapaññassa nibbedhikapaññassa appicchassa santuṭṭhassa pavivittassa asaṁsaṭṭhassa āraddhavīriyassa codakassa passatha bhikkhave pāpagarahissa dhātuyoti.

Yo pabbajī jātisatāni pañca,
Pahāya kāmāni manoramāni.
Taṁ vītarāgaṁ susamāhitindriyaṁ,
Parinibbutaṁ vandatha Sāriputtaṁ.

Khantibalo pathavisamo na kuppati,
Na cāpi cittassa vasena vattati.
Anukampako kāruṇiko ca nibbuto,
Parinibbutaṁ vandatha Sāriputtaṁ.

Caṇḍālaputto yathā nagaraṁ paviṭṭho,
Nīcamano carati kaḷopihattho[3].
Tathā ayaṁ viharati[4] Sāriputto,
Parinibbutaṁ vandatha Sāriputtaṁ.

Usabho yathā chinnavisāṇako[5],
Aheṭhayanto carati purantare vane.
Tathā ayaṁ viharati Sāriputto,
Parinibbutaṁ vandatha Sāriputtan"ti.

1. Anupavattito (Ka)
2. Paṭiladdhadutiyakasāsano (Sī, Syā)
3. Kapālahattho (Sī, Syā)
4. Vicarati (Sī)
5. Chinnavisāṇasoto (Syā), chinnavisāṇasoneko (Ka)

ဓမ္မစက္ကံ အနုပဝတ္တကော[၁] ဧသ ဘိက္ခု၊ ပဋိလဒ္ဓဒုတိယအာသနော[၂] ဧသ ဘိက္ခု၊ ပူရိတသာဝကသန္နိပါတော ဧသ ဘိက္ခု၊ ဌပေတွာ မံ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု ပညာယ အသဒိသော ဧသ ဘိက္ခု၊ မဟာပညော ဧသ ဘိက္ခု၊ ပုထုပညော ဟာသပညော ဇဝနပညော တိက္ခပညော နိဗ္ဗေဓိကပညော ဧသ ဘိက္ခု၊ အပ္ပိစ္ဆော ဧသ ဘိက္ခု၊ သန္တုဋ္ဌော ပဝိဝိတ္တော အသံသဋ္ဌော အာရဒ္ဓဝီရိယော စောဒကော ပါပဂရဟီ ဧသ ဘိက္ခု၊ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ ပဋိလဒ္ဓမဟာသမ္ပတ္တိယော ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတော ဧသ ဘိက္ခု၊ မမ သာသနေ ပထဝီသမခန္တိကော ဧသ ဘိက္ခု၊ ဆိန္နဝိသာဏဥသဘသဒိသော ဧသ ဘိက္ခု၊ စဏ္ဍာလပုတ္တသဒိသနီစစိတ္တော ဧသ ဘိက္ခု၊ ပဿထ ဘိက္ခဝေ မဟာပညဿ ဓာတုယော၊ ပဿထ ဘိက္ခဝေ ပုထုပညဿ ဟာသပညဿ ဇဝနပညဿ တိက္ခပညဿ နိဗ္ဗေဓိကပညဿ အပ္ပိစ္ဆဿ သန္တုဋ္ဌဿ ပဝိဝိတ္တဿ အသံသဋ္ဌဿ အာရဒ္ဓဝီရိယဿ စောဒကဿ ပဿထ ဘိက္ခဝေ ပါပဂရဟိဿ ဓာတုယောတိ။

ယော ပဗ္ဗဇီ ဇာတိသတာနိ ပဉ္စ၊
ပဟာယ ကာမာနိ မနောရမာနိ။
တံ ဝီတရာဂံ သုသမာဟိတိန္ဒြိယံ၊
ပရိနိဗ္ဗုတံ ဝန္ဒထ သာရိပုတ္တံ။

ခန္တိဗလော ပထဝိသမော န ကုပ္ပတိ၊
န စာပိ စိတ္တဿ ဝသေန ဝတ္တတိ။
အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော စ နိဗ္ဗုတော၊
ပရိနိဗ္ဗုတံ ဝန္ဒထ သာရိပုတ္တံ။

စဏ္ဍာလပုတ္တော ယထာ နဂရံ ပဝိဋ္ဌော၊
နီစမနော စရတိ ကဠောပိဟတ္ထော[၃]။
တထာ အယံ ဝိဟရတိ[၄] သာရိပုတ္တော၊
ပရိနိဗ္ဗုတံ ဝန္ဒထ သာရိပုတ္တံ။

ဥသဘော ယထာ ဆိန္နဝိသာဏကော[၅]၊
အဟေဌယန္တော စရတိ ပုရန္တရေ ဝနေ။
တထာ အယံ ဝိဟရတိ သာရိပုတ္တော၊
ပရိနိဗ္ဗုတံ ဝန္ဒထ သာရိပုတ္တ”န္တိ။

၁-အနုပဝတ္တိတော (က)
၂-ပဋိလဒ္ဓဒုတိယကသာသနော (သီ၊ သျာ)
၃-ကပါလဟတ္ထော (သီ၊ သျာ)
၄-ဝိစရတိ (သီ)
၅-ဆိန္နဝိသာဏသောတော (သျာ)၊ ဆိန္နဝိသာဏသောနေကော (က)

Iti Bhagavā pañcahi gāthāsatehi therassa vaṇṇaṁ kathesi. Yathā yathā Bhagavā therassa vaṇṇaṁ kathesi, tathā tathā Ānandatthero sandhāretuṁ[1] na sakkoti, biḷāramukhe pakkhantakukkuṭo viya pavedhati. Tenāha **apica me bhante madhurakajāto viya kāyo**ti sabbaṁ vitthāretabbaṁ. Tattha **madhurakajāto**ti-ādīnaṁ attho vuttoyeva. Idha pana **dhammā**ti uddesaparipucchādhammā adhippetā. Tassa hi uddesaparipucchādhamme agahite vā gahetuṁ, gahite vā sajjhāyaṁ kātuṁ cittaṁ na pavattati. Atha Satthā pañcapasādavicitrāni akkhīni ummīletvā theraṁ olokento "assāsessāmi nan"ti assāsento **kiṁ nu kho te Ānanda Sāriputto**ti-ādimāha.

Tattha **sīlakkhandhan**ti lokiyalokuttarasīlaṁ. **Samādhipaññāsu**pi eseva nayo. **Vimutti** pana lokuttarāva. **Vimuttiñāṇadassanaṁ** paccavekkhaṇañāṇaṁ, taṁ lokiyameva. **Ovādako**ti ovādadāyako. [2]**Otiṇṇo**ti otiṇṇesu vatthūsu nānappakārena otaraṇasīlo[2]. **Viññāpako**ti dhammakathākāle[3] atthañca kāraṇañca viññāpetā. **Sandassako**ti khandhadhātu-āyatanavasena tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ dassetā. **Samādapako**ti "idañcidañca gaṇhathā"ti evaṁ gaṇhāpako. **Samuttejako**ti abbhussāhako. **Sampahaṁsako**ti paṭiladdhaguṇehi modāpako jotāpako.

Akilāsu dhammadesanāyāti dhammadesanaṁ ārabhitvā "sīsaṁ vā me rujjati, hadayaṁ vā kucchi vā piṭṭhi vā"ti evaṁ osakkanākāravirahito nikkilāsu visārado ekassāpi dvinnampi sīhavegeneva pakkhandati. **Anuggāhako sabrahmacārīnan**tipadassa attho Khandhakavagge vitthāritova. **Dhammojaṁ dhammabhogan**ti ubhayenapi dhammaparibhogova kathito. **Dhammānuggahan**ti dhammena anuggahaṇaṁ.

Satthā "ativiya ayaṁ bhikkhu kilamatī"ti puna taṁ assāsento **nanu taṁ Ānanda mayā**ti-ādimāha. Tattha **piyehi manāpehī**ti mātāpitābhātābhaginī-ādikehi jātiyā nānābhāvo, maraṇena vinābhāvo, bhavena aññathābhāvo. **Taṁ kutettha Ānanda labbhā**ti

1. Saṇṭhātuṁ (Ka)
2-2. Otiṇṇotiṇṇesu vatthūsu nānappakārena ovadanasīlo (Sī, Syā)
3. Dhammakathākālaṁ (Ka)

ဣတိ ဘဂဝါ ပဉ္စဟိ ဂါထာသတေဟိ ထေရဿ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ။ ယထာ ယထာ ဘဂဝါ ထေရဿ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ၊ တထာ တထာ အာနန္ဒတ္ထေရော သန္ဓာရေတုံ[1] န သက္ကောတိ၊ ဗိဠာရမုခေ ပက္ခန္တကုက္ကုဋော ဝိယ ပဝေဓတိ။ တေနာဟ **အပိစ မေ ဘန္တေ မဓုရကဇာတော ဝိယ ကာယော**တိ သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **မဓုရကဇာတော**တိအာဒီနံ အတ္ထော ဝုတ္တောယေဝ။ ဣဓ ပန **ဓမ္မာ**တိ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဓမ္မာ အဓိပ္ပေတာ။ တဿ ဟိ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဓမ္မေ အဂဟိတေ ဝါ ဂဟေတုံ, ဂဟိတေ ဝါ သဇ္ဈာယံ ကာတုံ စိတ္တံ န ပဝတ္တတိ။ အထ သတ္ထာ ပဉ္စပသာဒဝိစိတြာနိ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ ထေရံ ဩလောကေန္တော "အဿာသေဿာမိ နန္"တိ အဿာသေန္တော **ကိံ နု ခေါ တေ အာနန္ဒ သာရိပုတ္တော**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **သီလက္ခန္ဓန္တိ** လောကိယလောကုတ္တရသီလံ။ **သမာဓိပညာသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **ဝိမုတ္တိ** ပန လောကုတ္တရာဝ။ **ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ** ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏံ၊ တံ လောကိယမေဝ။ **ဩဝါဒကော**တိ ဩဝါဒဒါယကော။ [2]**ဩတိဏ္ဏော**တိ ဩတိဏ္ဏေသု ဝတ္ထူသု နာနပ္ပကာရေန ဩတရဏသီလော[2]။ **ဝိညာပကော**တိ ဓမ္မကထာကာလေ[3] အတ္ထဉ္စ ကာရဏဉ္စ ဝိညာပေတာ။ **သန္ဒဿကော**တိ ခန္ဓဓာတုအာယတနဝသေန တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ ဒဿေတာ။ **သမာဒပကော**တိ "ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဂဏှထာ"တိ ဧဝံ ဂဏှာပကော။ **သမုတ္တေဇကော**တိ အဗ္ဘုဿာဟကော။ **သမ္ပဟံသကော**တိ ပဋိလဒ္ဓဂုဏေဟိ မောဒါပကော ဇောတာပကော။

အကိလာသု ဓမ္မဒေသနာယာတိ ဓမ္မဒေသနံ အာရဗ္ဘိတွာ "သီသံ ဝါ မေ ရုဇ္ဇတိ, ဟဒယံ ဝါ ကုစ္ဆိ ဝါ ပိဋ္ဌိ ဝါ"တိ ဧဝံ ဩသက္ကနာကာရဝိရဟိတော နိက္ကိလာသု ဝိသာရဒေါ ဧကဿာပိ ဒွိန္နမ္ပိ သီဟဝေဂေနေဝ ပက္ခန္ဒတိ။ **အနုဂ္ဂါဟကော သဗြဟ္မစာရီနန္တိ**ပဒဿ အတ္ထော ခန္ဓကဝဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတောဝ။ **ဓမ္မောဇံ ဓမ္မဘောဂန္တိ** ဥဘယေနပိ ဓမ္မပရိဘောဂေါဝ ကထိတော။ **ဓမ္မာနုဂ္ဂဟန္တိ** ဓမ္မေန အနုဂ္ဂဟဏံ။

သတ္ထာ "အတိဝိယ အယံ ဘိက္ခု ကိလမတီ"တိ ပုန တံ အဿာသေန္တော **နနု တံ အာနန္ဒ မယာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပိယေဟိ မနာပေဟီ**တိ မာတာပိတာဘာတာဘဂိနီအာဒိကေဟိ ဇာတိယာ နာနာဘာဝေါ, မရဏေန ဝိနာဘာဝေါ, ဘဝေန အညထာဘာဝေါ။ **တံ ကုတေတ္ထ အာနန္ဒ လဗ္ဘာ**တိ

၁-သဏ္ဌာတုံ (က)
၂-၂-ဩဘိဏ္ဏောတိဏ္ဏေသု ဝတ္ထူသု နာနပ္ပကာရေန ဩဝဒနသီလော (သီ၊ သျာ)
၃-ဓမ္မကထာကာလံ (က)

tanti tasmā[1]. Yasmā sabbehi piyehi manāpehi nānābhāvo, tasmā dasa pāramiyo pūretvāpi sambodhiṁ patvāpi dhammacakkaṁ pavattetvāpi yamakapāṭihāriyaṁ dassetvāpi devorohanaṁ katvāpi yaṁ taṁ jātaṁ bhūtaṁ saṅkhataṁ palokadhammaṁ, taṁ Tathāgatassāpi sarīraṁ mā palujjīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati, rodantenapi kandantenapi na sakkā taṁ kāraṇaṁ laddhunti. **So palujjeyyā**ti so bhijjeyya.

Evameva khoti ettha yojanasatubbedho mahājamburukkho viya bhikkhusaṁgho, tassa dakkhiṇadisaṁ gato paññāsayojaniko mahākhandho viya Dhammasenāpati, tasmiṁ mahākhandhe bhinne tato paṭṭhāya[2] anupubbena vaḍḍhitvā pupphaphalādīhi taṁ ṭhānaṁ pūretuṁ samatthassa aññassa khandhassa abhāvo viya there parinibbute soḷasannaṁ paññānaṁ matthakaṁ pattassa aññassa dakkhiṇāsane nisīdanasamatthassa Sāriputtasadisassa bhikkhuno abhāvo, tāya paribhinnāya[3] so rukkho viya bhikkhusaṁgho khandhotveva[4] jātoti veditabbo. **Tasmā**ti yasmā sabbaṁ saṅkhataṁ palokadhammaṁ, taṁ mā palujjīti na sakkā laddhuṁ, tasmā.

4-5. Ukkacelasuttādivaṇṇanā

380-381. Catutthe **aciraparinibbutesu Sāriputtamoggallānesū**ti naciraparinibbutesu dvīsu aggasāvakesu. Tesañhi Dhammasenāpati kattikamāsapuṇṇamāya parinibbuto, Mahāmoggallāno tato aḍḍhamāsaṁ atikkamma amāvasuposathe. Satthā dvīsu aggasāvakesu parinibbutesu mahābhikkhusaṁghaparivāro mahāmaṇḍale cārikaṁ caramāno anupubbena Ukkacelanagaraṁ patvā tattha piṇḍāya caritvā Gaṅgāpiṭṭhe rajatapaṭṭavaṇṇavālikāpuline vihāsi. Tena vuttaṁ "aciraparinibbutesu Sāriputtamoggallānesū"ti. **Ye mahantatarā khandhā te palujjeyyun**ti idhāpi yojanasatubbedho mahājamburukkho viya bhikkhusaṁgho, tassa dakkhiṇato ca uttarato ca gatā paṇṇāsayojanikā dve mahākhandhā viya dve aggasāvakāti. Sesaṁ purimanayeneva yojetabbaṁ. Pañcame **diṭṭhī**ti kammassakatadiṭṭhi.

---

1. Labbhā yaṁ tanti kasmā (Sī) 2. Uṭṭhāya (Ka) 3. Tāya pana dissāya (Sī, Syā)
4. Naṭṭhotveva (Sī), khaṇḍotveva (Ka)

တန္တိ တသ္မာ[၁]။ ယသ္မာ သဗ္ဗေဟိ ပိယေဟိ မနာပေဟိ နာနာဘာဝေါ၊ တသ္မာ ဒသ ပါရမိယော ပူရေတွာပိ သမ္ဗောဓိံ ပတွာပိ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာပိ ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတွာပိ ဒေဝေါရောဟနံ ကတွာပိ ယံ တံ ဇာတံ ဘူတံ သင်္ခတံ ပလောကဓမ္မံ၊ တံ တထာဂတဿာပိ သရီရံ မာ ပလုဇ္ဇီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ၊ ရောဒန္တေနာပိ ကန္ဒန္တေနာပိ န သက္ကာ တံ ကာရဏံ လဒ္ဓုန္တိ။ **သော ပလုဇ္ဇေယျာ**တိ သော ဘိဇ္ဇေယျ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ယောဇနသတုဗ္ဗေဓော မဟာဇမ္ဗုရုက္ခော ဝိယ ဘိက္ခုသံဃော၊ တဿ ဒက္ခိဏဒိသံ ဂတော ပညာသယောဇနိကော မဟာခန္ဓော ဝိယ ဓမ္မသေနာပတိ၊ တသ္မိံ မဟာခန္ဓေ ဘိန္နေ တတော ပဋ္ဌာယ[၂] အနုပုဗ္ဗေန ဝဍ္ဎိတွာ ပုပ္ဖဖလာဒီဟိ တံ ဌာနံ ပူရေတုံ သမတ္ထဿ အညဿ ခန္ဓဿ အဘာဝေါ ဝိယ ထေရေ ပရိနိဗ္ဗုတေ သောဠသန္နံ ပညာနံ မတ္ထကံ ပတ္တဿ အညဿ ဒက္ခိဏာသနေ နိသီဒနသမတ္ထဿ သာရိပုတ္တသဒိသဿ ဘိက္ခုနော အဘာဝေါ၊ တာယ ပရိဘိန္နာယ[၃] သော ရုက္ခော ဝိယ ဘိက္ခုသံဃော ခန္ဓောတွေဝ[၄] ဇာတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ သဗ္ဗံ သင်္ခတံ ပလောကဓမ္မံ၊ တံ မာ ပလုဇ္ဇီတိ န သက္ကာ လဒ္ဓုံ၊ တသ္မာ။

၄-၅-ဥက္ကစေလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၈၀-၃၈၁။ စတုတ္ထေ **အစိရပရိနိဗ္ဗုတေသု သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနေသူ**တိ နစိရပရိနိဗ္ဗုတေသု ဒွီသု အဂ္ဂသာဝကေသု။ တေသညှိ ဓမ္မသေနာပတိ ကတ္တိကမာသပုဏ္ဏမာယ ပရိနိဗ္ဗုတော၊ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော တတော အဍ္ဎမာသံ အတိက္ကမ္မ အမာဝသုပေါသထေ။ သတ္ထာ ဒွီသု အဂ္ဂသာဝကေသု ပရိနိဗ္ဗုတေသု မဟာဘိက္ခုသံဃပရိဝါရော မဟာမဏ္ဍလေ စာရိကံ စရမာနော အနုပုဗ္ဗေန ဥက္ကစေလနဂရံ ပတွာ တတ္ထ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဂင်္ဂါပိဋ္ဌေ ရဇတပဋ္ဋဝဏ္ဏဝါလိကာပုလိနေ ဝိဟာသိ။ တေန ဝုတ္တံ "အစိရပရိနိဗ္ဗုတေသု သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနေသူ"တိ။ **ယေ မဟန္တတရာ ခန္ဓာ တေ ပလုဇ္ဇေယျုန္တိ** ဣဓာပိ ယောဇနသတုဗ္ဗေဓော မဟာဇမ္ဗုရုက္ခော ဝိယ ဘိက္ခုသံဃော၊ တဿ ဒက္ခိဏတော စ ဥတ္တရတော စ ဂတာ ပဏ္ဏာသယောဇနိကာ ဒွေ မဟာခန္ဓာ ဝိယ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာတိ။ သေသံ ပုရိမနယေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ပဉ္စမေ **ဒိဋ္ဌီ**တိ ကမ္မဿကတဒိဋ္ဌိ။

၁-လဗ္ဘာ ယံ တန္တိ ကသ္မာ (သီ) ၂-ဥဋ္ဌာယ (က)
၃-တာယ ပန ဒိဿာယ (သီ၊ သျာ) ၄-နဋ္ဌောတွေဝ (သီ)၊ ခဏ္ဍောတွေဝ (က)

6. Uttiyasuttavaṇṇanā

382. Chaṭṭhe **maccudheyyassa pāran**ti tebhūmakavaṭṭassa pārabhūtaṁ nibbānaṁ.

8. Brahmasuttavaṇṇanā

384. Aṭṭhame **kāye vā bhikkhū**ti tasmiṁ kāle bhikkhuyeva natthi, evaṁ santepi yo satipaṭṭhāne bhāveti, so kilesabhindanena bhikkhuyevāti dassento evamāha. **Ekāyanan**ti ekamaggaṁ. **Jātikkhayantadassī**ti jātiyā khayoti ca antoti ca nibbānaṁ, taṁ passatīti attho. **Maggaṁ pajānātī**ti ekāyanasaṅkhātaṁ ekamaggabhūtaṁ maggaṁ pajānāti. Ekāyanamaggo vuccati pubbabhāgasatipaṭṭhānamaggo, taṁ pajānātīti attho.

9. Sedakasuttavaṇṇanā

385. Navame **Sumbhesū**ti evaṁnāmake janapade. **Medakathālikā**ti evaṁ itthiliṅgavasena laddhanāmaṁ. **Mamaṁ rakkha, ahaṁ taṁ rakkhissāmī**ti ettha ayaṁ tassa laddhi—ācariyo ukkhittavaṁsaṁ suggahitaṁ agaṇhanto, antevāsikena pakkhantapakkhantadisaṁ agacchanto, sabbakālañca vaṁsaggaṁ anullokento[1] antevāsikaṁ na rakkhati nāma, evaṁ arakkhito antevāsiko patitvā cuṇṇavicuṇṇaṁ hoti[2]. Vaṁsaṁ pana suggahitaṁ gaṇhanto, tena pakkhantapakkhantadisaṁ gacchanto, sabbakālañca vaṁsaggaṁ ullokento[3] taṁ rakkhati nāma. Antevāsikopi ito cito ca pakkhanditvā migo viya kīḷanto ācariyaṁ na rakkhati nāma. Evañhi sati tikhiṇavaṁsakoṭi ācariyassa galavāṭake vā nalāṭe vā ṭhapitā ṭhitaṭṭhānaṁ bhinditvā gaccheyya. Ācārasampannatāya pana yato vaṁso namati[4], tato anāmento taṁ ākaḍḍhento viya ekatobhāgiyaṁ katvā vātūpathambhaṁ gāhāpetvā satiṁ sūpaṭṭhitaṁ katvā niccalova nisīdanto ācariyaṁ rakkhati nāmāti.

Tvaṁ ācariya attānaṁ rakkha, ahaṁ attānaṁ rakkhissāmīti ettha ayamadhippāyo—ācariyo vaṁsaṁ suggahitaṁ gaṇhanto, antevāsikena

1. Anavalokento (Sī, Syā) 2. Cuṇṇaṁ hoti (Sī, Syā) 3. Olokento (Sī, Syā)
4. Ākārasampannatāya vaṁso namati (Sī, Syā)

၆-ဥတ္တိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈၂။ ဆဋ္ဌေ **မစ္စုဓေယျဿ ပါရ**န္တိ တေဘူမကဝဋ္ဋဿ ပါရဘူတံ နိဗ္ဗာနံ။

၈-ဗြဟ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈၄။ အဋ္ဌမေ **ကာယေ ဝါ ဘိက္ခူ**တိ တသ္မိံ ကာလေ ဘိက္ခုယေဝ နတ္ထိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ယော သတိပဋ္ဌာနေ ဘာဝေတိ၊ သော ကိလေသဘိန္ဒနေန ဘိက္ခုယေဝါတိ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ **ဧကာယန**န္တိ ဧကမဂ္ဂံ။ **ဇာတိက္ခယန္တဒဿီ**တိ ဇာတိယာ ခယောတိ စ အန္တောတိ စ နိဗ္ဗာနံ၊ တံ ပဿတီတိ အတ္ထော။ **မဂ္ဂံ ပဇာနာတီ**တိ ဧကာယနသင်္ခါတံ ဧကမဂ္ဂဘူတံ မဂ္ဂံ ပဇာနာတိ။ ဧကာယနမဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ္ဂေါ၊ တံ ပဇာနာတီတိ အတ္ထော။

၉-သေဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈၅။ နဝမေ **သုမ္ဘေသူ**တိ ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ။ **မေဒကထာလိကာ**တိ ဧဝံ ဣတ္ထိလိင်္ဂဝသေန လဒ္ဓနာမံ။ **မမံ ရက္ခ၊ အဟံ တံ ရက္ခိဿာမီ**တိ ဧတ္ထ အယံ တဿ လဒ္ဓိ—အာစရိယော ဥက္ခိတ္တဝံသံ သုဂ္ဂဟိတံ အဂဏှန္တော, အန္တေဝါသိကေန ပက္ခန္တပက္ခန္တဒိသံ အဂစ္ဆန္တော, သဗ္ဗကာလဉ္စ ဝံသဂ္ဂံ အနုလ္လောကေန္တော[၁] အန္တေဝါသိကံ န ရက္ခတိ နာမ၊ ဧဝံ အရက္ခိတော အန္တေဝါသိကော ပတိတွာ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ဟောတိ[၂]။ ဝံသံ ပန သုဂ္ဂဟိတံ ဂဏှန္တော, တေန ပက္ခန္တပက္ခန္တဒိသံ ဂစ္ဆန္တော, သဗ္ဗကာလဉ္စ ဝံသဂ္ဂံ ဥလ္လောကေန္တော[၃] တံ ရက္ခတိ နာမ။ အန္တေဝါသိကောပိ ဣတော စိတော စ ပက္ခန္ဒိတွာ မိဂေါ ဝိယ ကီဠန္တော အာစရိယံ န ရက္ခတိ နာမ။ ဧဝဉှိ သတိ တိခိဏဝံသကောဋိ အာစရိယဿ ဂလဝါဋကေ ဝါ နလာဋေ ဝါ ဌပိတာ ဌိတဋ္ဌာနံ ဘိန္ဒိတွာ ဂစ္ဆေယျ။ အာစာရသမ္ပန္နတာယ ပန ယတော ဝံသော နမတိ[၄]၊ တတော အနာမေန္တော တံ အာကဍ္ဎေန္တော ဝိယ ဧကတောဘာဂိယံ ကတွာ ဝါတူပထမ္ဘံ ဂါဟာပေတွာ သတိံ သူပဋ္ဌိတံ ကတွာ နိစ္စလောဝ နိသီဒန္တော အာစရိယံ ရက္ခတိ နာမာတိ။

တွံ အာစရိယ အတ္တာနံ ရက္ခ၊ အဟံ အတ္တာနံ ရက္ခိဿာမီတိ ဧတ္ထ အယမဓိပ္ပါယော—အာစရိယော ဝံသံ သုဂ္ဂဟိတံ ဂဏှန္တော, အန္တေဝါသိကေန

၁-အနဝလောကေန္တော (သီ၊ သျာ) ၂-စုဏ္ဏံ ဟောတိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဩလောကေန္တော (သီ၊ သျာ) ၄-အာကာရသမ္ပန္နတာယ ဝံသော နမတိ (သီ၊ သျာ)

pakkhantapakkhantadisaṁ gacchanto, sabbakālañca vaṁsaggaṁullokento attānameva rakkhati, na antevāsikaṁ. Antevāsikopi kāyampi ekatobhāgiyaṁ katvā vātūpathambhaṁ gāhāpetvā satiṁ sūpaṭṭhitaṁ katvā niccalova nisīdamāno attānaṁyeva rakkhati nāma, na ācariyaṁ.

So tattha ñāyoti yaṁ medakathālikā āha, so tattha ñāyo, so upāyo, taṁ kāraṇanti attho. **Satipaṭṭhānaṁ sevitabban**ti catubbidhaṁ satipaṭṭhānaṁ sevitabbaṁ. **Āsevanāyā**ti kammaṭṭhānāsevanāya. **Evaṁ kho bhikkhave attānaṁ rakkhanto paraṁ rakkhatī**ti yo bhikkhu kammārāmatādīni[1] pahāya rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu mūlakammaṭṭhānaṁ āsevanto bhāvento arahattaṁ pāpuṇāti, atha naṁ paro disvā “bhaddako vatāyaṁ bhikkhu sammāpaṭipanno”ti tasmiṁ cittaṁ pasādetvā saggaparāyaṇo hoti, ayaṁ attānaṁ rakkhanto paraṁ rakkhati nāma.

Khantiyāti adhivāsanakhantiyā. **Avihiṁsāyā**ti sapubbabhāgāya karuṇāya. **Mettacittatāyā**ti sapubbabhāgāya mettāya. **Anudayatāyā**ti anuvaḍḍhiyā[2], sapubbabhāgāya muditāyāti attho. **Paraṁ rakkhanto attānaṁ rakkhatī**ti ettha yo bhikkhu rattiṭṭhānadivāṭṭhānaṁ gato tīsu[3] brahmavihāresu tikacatukkajjhānāni nibbattetvā jhānaṁ pādakaṁ katvā saṅkhāre sammasanto vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇāti, ayaṁ paraṁ rakkhanto attānaṁ rakkhati nāmāti veditabbo.

10. Janapadakalyāṇīsuttavaṇṇanā

386. Dasame **janapadakalyāṇī**ti janapadamhi kalyāṇī uttamā chasarīradosarahitā pañcakalyāṇasamannāgatā. Sā hi yasmā nātidīghā nātirassā, nātikisā nātithūlā, nātikāḷā nāccodātā, atikkantā mānusavaṇṇaṁ appattā dibbavaṇṇaṁ, tasmā chasarīradosarahitā. Chavikalyāṇaṁ maṁsakalyāṇaṁ nhārukalyāṇaṁ aṭṭhikalyāṇaṁ vayakalyāṇanti imehi pana kalyāṇehi samannāgatattā pañcakalyāṇehi samannāgatā nāma. Tassā hi āgantukobhāsakiccaṁ natthi, attano sarīrobhāseneva dvādasahatthaṭṭhāne ālokaṁ karoti, piyaṅgusāmā vā hoti, suvaṇṇasāmā vā, ayamassā chavikalyāṇatā. Cattāro panassā

1. Kāmarāgādīni (Sī, Syā) 2. Anuddayatāyāti anuddayāya (Sī) 3. Imesu (Ka)

ပက္ခန္တပက္ခန္တဒိသံ ဂစ္ဆန္တော, သဗ္ဗကာလဉ္စ ဝံသဂ္ဂံဥလ္လောကေန္တော အတ္တာနမေဝ ရက္ခတိ၊ န အန္တေဝါသိကံ။ အန္တေဝါသိကောပိ ကာယမ္ပိ ဧကတောဘာဂိယံ ကတွာ ဝါတူပထမ္ဘံ ဂါဟာပေတွာ သတိံ သူပဋ္ဌိတံ ကတွာ နိစ္စလောဝ နိသီဒမာနော အတ္တာနံယေဝ ရက္ခတိ နာမ၊ န အာစရိယံ။

သော တတ္ထ ဉာယောတိ ယံ မေဒကထာလိကာ အာဟ၊ သော တတ္ထ ဉာယော၊ သော ဥပါယော, တံ ကာရဏန္တိ အတ္ထော။ **သတိပဋ္ဌာနံ သေဝိတဗ္ဗန္တိ** စတုဗ္ဗိဓံ သတိပဋ္ဌာနံ သေဝိတဗ္ဗံ။ **အာသေဝနာယာ**တိ ကမ္မဋ္ဌာနာသေဝနာယ။ **ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ အတ္တာနံ ရက္ခန္တော ပရံ ရက္ခတီ**တိ ယော ဘိက္ခု ကမ္မာရာမတာဒီနိ[1] ပဟာယ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေသု မူလကမ္မဋ္ဌာနံ အာသေဝန္တော ဘာဝေန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အထ နံ ပရော ဒိသွာ “ဘဒ္ဒကော ဝတာယံ ဘိက္ခု သမ္မာပဋိပန္နော”တိ တသ္မိံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ သဂ္ဂပရာယဏော ဟောတိ၊ အယံ အတ္တာနံ ရက္ခန္တော ပရံ ရက္ခတိ နာမ။

ခန္တိယာတိ အဓိဝါသနခန္တိယာ။ **အဝိဟိံသာယာ**တိ သပုဗ္ဗဘာဂါယ ကရုဏာယ။ **မေတ္တစိတ္တတာယာ**တိ သပုဗ္ဗဘာဂါယ မေတ္တာယ။ **အနုဒယတာယာ**တိ အနုဝဍ္ဎိယာ[2]၊ သပုဗ္ဗဘာဂါယ မုဒိတာယာတိ အတ္ထော။ **ပရံ ရက္ခန္တော အတ္တာနံ ရက္ခတီ**တိ ဧတ္ထ ယော ဘိက္ခု ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနံ ဂတော တီသု[3] ဗြဟ္မဝိဟာရေသု တိကစတုက္ကဇ္ဈာနာနိ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယံ ပရံ ရက္ခန္တော အတ္တာနံ ရက္ခတိ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၀-ဇနပဒကလျာဏီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈၆။ ဒသမေ **ဇနပဒကလျာဏီ**တိ ဇနပဒမှိ ကလျာဏီ ဥတ္တမာ ဆသရီရဒေါသရဟိတာ ပဉ္စကလျာဏသမန္နာဂတာ။ သာ ဟိ ယသ္မာ နာတိဒီဃာ နာတိရဿာ, နာတိကိသာ နာတိထူလာ, နာတိကာဠာ နာစ္စောဒါတာ, အတိက္ကန္တာ မာနုသဝဏ္ဏံ အပ္ပတ္တာ ဒိဗ္ဗဝဏ္ဏံ၊ တသ္မာ ဆသရီရဒေါသရဟိတာ။ ဆဝိကလျာဏံ မံသကလျာဏံ နှာရုကလျာဏံ အဋ္ဌိကလျာဏံ ဝယကလျာဏန္တိ ဣမေဟိ ပန ကလျာဏေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ ပဉ္စကလျာဏေဟိ သမန္နာဂတာ နာမ။ တဿာ ဟိ အာဂန္တုကောဘာသကိစ္စံ နတ္ထိ၊ အတ္တနော သရီရောဘာသေနေဝ ဒွါဒသဟတ္ထဋ္ဌာနေ အာလောကံ ကရောတိ၊ ပိယင်္ဂုသာမာ ဝါ ဟောတိ, သုဝဏ္ဏသာမာ ဝါ၊ အယမဿာ ဆဝိကလျာဏတာ။ စတ္တာရော ပနဿာ

၁-ကာမရာဂါဒီနိ (သီ၊ သျာ) ၂-အနုဒ္ဒယတာယာတိ အနုဒ္ဒယာယ (သီ) ၃-ဣမေသု (က)

hatthapādā mukhapariyosānañca lākhārasaparikammakataṁ viya rattapavāḷarattakambalasadisaṁ hoti, ayamassā maṁsakalyāṇatā. Vīsati pana nakhapattāni maṁsato amuttaṭṭhāne lākhārasapūritāni viya, muttaṭṭhāne khīradhārāsadisāni honti, ayamassā nhārukalyāṇatā. Dvattiṁsa dantā suphusitā sudhotavajirapanti viya khāyanti, ayamassā aṭṭhikalyāṇatā. Vīsativassasatikāpi pana samānā soḷasavassuddesikā viya hoti nippalitā, ayamassā vayakalyāṇatā.

Paramapāsāvinīti ettha pasavanaṁ pasāvo, pavattīti attho. Pasāvo eva pāsāvo. Paramo pāsāvo paramapāsāvo, so assā atthīti paramapāsāvinī. Nacce ca gīte ca uttamapavatti seṭṭhakiriyā, uttamameva naccaṁ nacati, gītaṁ vā gāyatīti vuttaṁ hoti. Sesaṁ sabbattha uttānatthameva. Imesu pana dvīsu suttesu pubbabhāgavipassanāva kathitāti.

Nālandavaggo dutiyo.

---

3. Sīlaṭṭhitivagga

1-2. Sīlasuttādivaṇṇanā

387-388. Tatiyavaggassa paṭhame **sīlānī**ti catupārisuddhisīlāni. Dutiye **ummaṅgo**ti pañhamaggo pañhagavesanaṁ[1].

3-5. Parihānasuttādivaṇṇanā

389-391. Tatiye **parihānaṁ hotī**ti puggalavasena parihānaṁ hoti. Yo hi Buddhesu dharantesupi cattāro satipaṭṭhāne na bhāveti, tassa Saddhammo antarahito nāma hoti Devadattādīnaṁ viya. Iti imasmiṁ sutte tassa puggalasseva dhammantaradhānaṁ kathitaṁ. Catutthapañcamesu sabbaṁ uttānameva.

---

1. Ummaggoti paññānaṁ maggo paññāgavesanaṁ (Sī)

ဟတ္ထပါဒါ မုခပရိယောသာနဉ္စ လာခါရသပရိကမ္မကတံ ဝိယ ရတ္တပဝါဠရတ္တကမ္ဗလသဒိသံ ဟောတိ၊ အယမဿာ မံသကလျာဏတာ။ ဝီသတိ ပန နခပတ္တာနိ မံသတော အမုတ္တဋ္ဌာနေ လာခါရသပူရိတာနိ ဝိယ, မုတ္တဋ္ဌာနေ ခီရဓာရာသဒိသာနိ ဟောန္တိ၊ အယမဿာ နှာရုကလျာဏတာ။ ဒွတ္တိံသ ဒန္တာ သုဖုသိတာ သုဓောတဝဇိရပန္တိ ဝိယ ခါယန္တိ၊ အယမဿာ အဋ္ဌိကလျာဏတာ။ ဝီသတိဝဿသတိကာပိ ပန သမာနာ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကာ ဝိယ ဟောတိ နိပ္ပလိတာ၊ အယမဿာ ဝယကလျာဏတာ။

ပရမပါသာဝိနီတိ ဧတ္ထ ပသဝနံ ပသာဝေါ၊ ပဝတ္တီတိ အတ္ထော။ ပသာဝေါ ဧဝ ပါသာဝေါ။ ပရမော ပါသာဝေါ ပရမပါသာဝေါ၊ သော အဿာ အတ္ထီတိ ပရမပါသာဝိနီ။ နစ္စေ စ ဂီတေ စ ဥတ္တမပဝတ္တိ သေဋ္ဌကိရိယာ၊ ဥတ္တမမေဝ နစ္စံ နစ္စတိ၊ ဂီတံ ဝါ ဂါယတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဣမေသု ပန ဒွီသု သုတ္တေသု ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာဝ ကထိတာတိ။

နာလန္ဒဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-သီလဋ္ဌိတိဝဂ္ဂ

၁-၂-သီလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၈၇-၃၈၈။ တတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **သီလာနီ**တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလာနိ။ ဒုတိယေ **ဥမ္မင်္ဂေါ**တိ ပဉှမဂ္ဂေါ ပဉှဂဝေသနံ[1]။

၃-၅-ပရိဟာနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၈၉-၃၉၁။ တတိယေ **ပရိဟာနံ ဟောတီ**တိ ပုဂ္ဂလဝသေန ပရိဟာနံ ဟောတိ။ ယော ဟိ ဗုဒ္ဓေသု ဓရန္တေသုပိ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ န ဘာဝေတိ၊ တဿ သဒ္ဓမ္မော အန္တရဟိတော နာမ ဟောတိ ဒေဝဒတ္တာဒီနံ ဝိယ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တဿ ပုဂ္ဂလဿေဝ ဓမ္မန္တရဓာနံ ကထိတံ။ စတုတ္ထပဉ္စမေသု သဗ္ဗံ ဥတ္တာနမေဝ။

၁-ဥမ္မဂ္ဂေါတိ ပညာနံ မဂ္ဂေါ ပညာဂဝေသနံ (သီ)

6. Padesasuttavaṇṇanā

392. Chaṭṭhe **padesaṁ bhāvitattā**ti padesato bhāvitattā. Cattāro hi magge tīṇi ca phalāni nibbattentena satipaṭṭhānā padesaṁ bhāvitā nāma honti.

7. Samattasuttavaṇṇanā

393. Sattame **samattaṁ bhāvitattā**ti samattā bhāvitattā. Arahattaphalaṁ uppādentena hi satipaṭṭhānā samattaṁ bhāvitā nāma honti.

8-10. Lokasuttādivaṇṇanā

394-396. Aṭṭhame **mahābhiññatanti**[1] channaṁ abhiññānaṁ vasena vuttaṁ. **Sahassaṁ lokaṁ abhijānāmī**ti satatavihāravaseneva vuttaṁ. Thero kira pātova uṭṭhāya mukhaṁ dhovitvā senāsane nisinno atīte kappasahassaṁ, anāgate kappasahassaṁ anussarati, paccuppannepi sahassaṁ cakkavāḷānaṁ tassāvajjanassa gatiṁ anubandhati. Iti so dibbena cakkhunā sahassaṁ lokaṁ abhijānāti, ayamassa satatavihāro. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sīlaṭṭhitivaggo tatiyo.

---

4. Ananussutavaggavaṇṇanā

401-406. Catutthavaggassa pañcame **viditā vedanā**ti yā vedanā sammasitvā arahattaṁ patto, tāvassa viditā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti nāma. Yā ca pana pariggahitesu vatthārammaṇesu pavattā vedanā, tāpi viditā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti nāma. **Vitakkā**dīsupi eseva nayo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Ananussutavaggo catuttho.

---

1. Mahābhiññānanti (Sī), mahābhiññātanti (Syā)

၆-ပဒေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉၂။ ဆဋ္ဌေ **ပဒေသံ ဘာဝိတတ္တာ**တိ ပဒေသတော ဘာဝိတတ္တာ။ စတ္တာရော ဟိ မဂ္ဂေ တီဏိ စ ဖလာနိ နိဗ္ဗတ္တေန္တေန သတိပဋ္ဌာနာ ပဒေသံ ဘာဝိတာ နာမ ဟောန္တိ။

၇-သမတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉၃။ သတ္တမေ **သမတ္တံ ဘာဝိတတ္တာ**တိ သမတ္တာ ဘာဝိတတ္တာ။ အရဟတ္တဖလံ ဥပ္ပါဒေန္တေန ဟိ သတိပဋ္ဌာနာ သမတ္တံ ဘာဝိတာ နာမ ဟောန္တိ။

၈-၁၀-လောကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၉၄-၃၉၆။ အဋ္ဌမေ **မဟာဘိညတန္တိ**[၁] ဆန္နံ အဘိညာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ **သဟဿံ လောကံ အဘိဇာနာမီ**တိ သတတဝိဟာရဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ ထေရော ကိရ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ မုခံ ဓောဝိတွာ သေနာသနေ နိသိန္နော အတီတေ ကပ္ပသဟဿံ, အနာဂတေ ကပ္ပသဟဿံ အနုဿရတိ၊ ပစ္စုပ္ပန္နေပိ သဟဿံ စက္ကဝါဠာနံ တဿာဝဇ္ဇနဿ ဂတိံ အနုဗန္ဓတိ။ ဣတိ သော ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ သဟဿံ လောကံ အဘိဇာနာတိ၊ အယမဿ သတတဝိဟာရော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သီလဋ္ဌိတိဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-အနနုဿုတဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၄၀၁-၄၀၆။ စတုတ္ထဝဂ္ဂဿ ပဉ္စမေ **ဝိဒိတာ ဝေဒနာ**တိ ယာ ဝေဒနာ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ တာဝဿ ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဝိဒိတာ အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ နာမ။ ယာ စ ပန ပရိဂ္ဂဟိတေသု ဝတ္ထာရမ္မဏေသု ပဝတ္တာ ဝေဒနာ၊ တာပိ ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဝိဒိတာ အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ နာမ။ **ဝိတက္ကာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အနနုဿုတဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၁-မဟာဘိညာနန္တိ (သီ)၊ မဟာဘိညာတန္တိ (သျာ)

5. Amatavagga

2. Samudayasuttavaṇṇanā

408. Pañcamavaggassa dutiye **āhārasamudayā kāyassa samudayo**ti āhārasamudayena kāyasamudayo. Eseva nayo sesesu. **Manasikārasamudayā**ti ettha pana yonisomanasikārasamudayā bojjhaṅgadhammānaṁ samudayo, ayonisomanasikārasamudayā nīvaraṇadhammānaṁ. Iti imasmiṁ sutte sārammaṇasatipaṭṭhānā kathitā.

4. Satisuttavaṇṇanā

410. Catutthaṁ suddhikaṁ katvā samudaye kathite bujjhanakānaṁ ajjhāsayena vuttaṁ.

6. Pātimokkhasaṁvarasuttavaṇṇanā

412. Chaṭṭhe **pātimokkhasaṁvarasaṁvuto**ti catunnaṁ sīlānaṁ jeṭṭhakasīlaṁ dassento evamāha. Tipiṭakacūḷanāgatthero panāha "pātimokkhasaṁvarova sīlaṁ, itarāni tīṇi sīlanti vuttaṭṭhānaṁ nāma natthī"ti. Vatvā taṁ anujānanto[1] āha "indriyasaṁvaro nāma chadvārarakkhaṇamattameva, ājīvapārisuddhi dhammeneva samena paccayuppattimattakaṁ, paccayasannissitaṁ paṭiladdhapaccaye idamatthanti paccavekkhitvā paribhuñjanamattakaṁ. Nippariyāyena pātimokkhasaṁvarova sīlaṁ. Yassa so bhinno, ayaṁ chinnasīso viya puriso hatthapāde, sesāni rakkhissatīti na vattabbo. Yassa pana so arogo, ayaṁ acchinnasīso viya puriso jīvitaṁ, sesāni puna pākatikāni katvā rakkhitumpi sakkotī"ti. Tasmā pātimokkhasaṁvarova sīlaṁ, tena pātimokkhasaṁvarena saṁvutoti pātimokkhasaṁvarasaṁvuto, upeto samannāgatoti attho.

Ācāragocarasampannoti ācārena ca gocarena ca sampanno. **Aṇumattesū**ti appamattakesu. **Vajjesū**ti akusaladhammesu. **Bhayadassāvī**ti bhayadassī. **Samādāyā**ti sammā ādiyitvā. **Sikkhassu sikkhāpadesū**ti sikkhāpadesu taṁ taṁ sikkhāpadaṁ samādiyitvā sikkha,

1. Vatvā ananujānantova (Sī, Syā)

၅-အမတဝဂ္ဂ

၂-သမုဒယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၀၈။ ပဉ္စမဝဂ္ဂဿ ဒုတိယေ **အာဟာရသမုဒယာ ကာယဿ သမုဒယော**တိ အာဟာရသမုဒယေန ကာယသမုဒယော။ ဧသေဝ နယော သေသေသု။ **မနသိကာရသမုဒယာ**တိ ဧတ္ထ ပန ယောနိသောမနသိကာရသမုဒယာ ဗောဇ္ဈင်္ဂဓမ္မာနံ သမုဒယော၊ အယောနိသောမနသိကာရသမုဒယာ နီဝရဏဓမ္မာနံ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သာရမ္မဏသတိပဋ္ဌာနာ ကထိတာ။

၄-သတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁၀။ စတုတ္ထံ သုဒ္ဓိကံ ကတွာ သမုဒယေ ကထိတေ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယေန ဝုတ္တံ။

၆-ပါတိမောက္ခသံဝရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁၂။ ဆဋ္ဌေ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**တိ စတုန္နံ သီလာနံ ဇေဋ္ဌကသီလံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော ပနာဟ "ပါတိမောက္ခသံဝရောဝ သီလံ၊ ဣတရာနိ တီဏိ သီလန္တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထီ"တိ။ ဝတွာ တံ အနုဇာနန္တော[၁] အာဟ "ဣန္ဒြိယသံဝရော နာမ ဆဒွါရရက္ခဏမတ္တမေဝ၊ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိ ဓမ္မေနေဝ သမေန ပစ္စယုပ္ပတ္တိမတ္တကံ၊ ပစ္စယသန္နိဿိတံ ပဋိလဒ္ဓပစ္စယေ ဣဒမတ္ထန္တိ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပရိဘုဉ္ဇနမတ္တကံ။ နိပ္ပရိယာယေန ပါတိမောက္ခသံဝရောဝ သီလံ။ ယဿ သော ဘိန္နော၊ အယံ ဆိန္နသီသော ဝိယ ပုရိသော ဟတ္ထပါဒေ, သေသာနိ ရက္ခိဿတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ ယဿ ပန သော အရောဂေါ၊ အယံ အစ္ဆိန္နသီသော ဝိယ ပုရိသော ဇီဝိတံ, သေသာနိ ပုန ပါကတိကာနိ ကတွာ ရက္ခိတုမ္ပိ သက္ကောတီ"တိ။ တသ္မာ ပါတိမောက္ခသံဝရောဝ သီလံ၊ တေန ပါတိမောက္ခသံဝရေန သံဝုတောတိ ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော၊ ဥပေတော သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။

အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နောတိ အာစာရေန စ ဂေါစရေန စ သမ္ပန္နော။ **အဏုမတ္တေသူ**တိ အပ္ပမတ္တကေသု။ **ဝဇ္ဇေသူ**တိ အကုသလဓမ္မေသု။ **ဘယဒဿာဝီ**တိ ဘယဒဿီ။ **သမာဒါယာ**တိ သမ္မာ အာဒိယိတွာ။ **သိက္ခဿု သိက္ခာပဒေသူ**တိ သိက္ခာပဒေသု တံ တံ သိက္ခာပဒံ သမာဒိယိတွာ သိက္ခ၊

၁-ဝတွာ အနနုဇာနန္တောဝ (သီ၊ သျာ)

yaṁ yaṁ pana kiñci sikkhāpadesu sikkhākoṭṭhāsesu sikkhitabbaṁ kāyikaṁ vā vācasikaṁ vā, taṁ taṁ sabbaṁ sammā ādāya sikkhassūti ayamettha saṅkhepattho. Vitthāro pana Visuddhimagge[1] vutto. Iti imasmiṁ sutte pātimokkhasaṁvarasīlameva kathitaṁ.

7. Duccaritasuttavaṇṇanā

413. Sattame kāyasucaritavacīsucaritāni pātimokkhasaṁvarasīlaṁ, manosucaritaṁ itarāni tīṇi sīlānīti catupārisuddhisīlaṁ kathitaṁ hoti. Iminā nayena pañcasattanavadasasu[2] kusalakammapathesu pacchimāpi tayo sīlaṁ hotīti veditabbā. Sesaṁ uttānamevāti. Chaṭṭhasattamesu[3] heṭṭhā vuttanayeneva attho veditabbo.

Amatavaggo pañcamo.

Satipaṭṭhānasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Visuddhi 1. 19 piṭṭhe.
2. Papañcasutte navasu (Sī, Syā)
3. Chaḷavaggesu (Sī, Syā)

ယံ ယံ ပန ကိဉ္စိ သိက္ခာပဒေသု သိက္ခာကောဋ္ဌာသေသု သိက္ခိတဗ္ဗံ ကာယိကံ ဝါ ဝါစသိကံ ဝါ၊ တံ တံ သဗ္ဗံ သမ္မာ အာဒါယ သိက္ခဿူတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော။ ဝိတ္ထာရော ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၁] ဝုတ္တော။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလမေဝ ကထိတံ။

၇-ဒုစ္စရိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁၃။ သတ္တမေ ကာယသုစရိတဝစီသုစရိတာနိ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ၊ မနောသုစရိတံ ဣတရာနိ တီဏိ သီလာနီတိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ကထိတံ ဟောတိ။ ဣမိနာ နယေန ပဉ္စသတ္တနဝဒသသု[၂] ကုသလကမ္မပထေသု ပစ္ဆိမာပိ တယော သီလံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝါတိ။ ဆဋ္ဌသတ္တမေသု[၃] ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အမတဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

သတိပဋ္ဌာနသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၂-ပပဉ္စသုတ္တေ နဝသု (သီ၊ သျာ)
၃-ဆဠဝဂ္ဂေသု (သီ၊ သျာ)

4. Indriyasaṁyutta

1. Suddhikavagga

1. Suddhikasuttavaṇṇanā

471. Indriyasaṁyuttassa paṭhame **saddhindriyaṁ satindriyaṁ paññindriyan**ti imāni tīṇi catūbhūmakakusalavipākesu ceva kiriyāsu ca labbhanti. **Vīriyindriyasamādhindriyāni** catubhūmakakusale akusale vipāke kiriyāyāti sabbattha labbhanti. Iti idaṁ suttaṁ catubhūmakasabbasaṅgāhakadhammaparicchedavasena vuttanti veditabbaṁ.

7. Dutiyasamaṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā

477. Sattame **saddhindriyaṁ nappajānantī**ti dukkhasaccavasena na pajānanti. **Saddhindriyasamudayaṁ nappajānantī**ti samudayasaccavasena na pajānanti. Evaṁ nirodhaṁ nirodhasaccavasena, paṭipadaṁ maggasaccavasenāti. Sesesupi eseva nayo.

Sukkapakkhe pana adhimokkhavasena āvajjanasamudayā saddhindriyasamudayo hoti, paggahavasena āvajjanasamudayā vīriyindriyasamudayo, upaṭṭhānavasena āvajjanasamudayā satindriyasamudayo, avikkhepavasena āvajjanasamudayā samādhindriyasamudayo, dassanavasena āvajjanasamudayā paññindriyasamudayo hoti. Tathā chandavasena āvajjanasamudayā saddhindriyasamudayo hoti, chandavasena āvajjanasamudayā vīriyasatisamādhipaññindriyasamudayo hoti, manasikāravasena āvajjanasamudayā saddhindriyasamudayo hoti. Manasikāravasena āvajjanasamudayā vīriyasatisamādhipaññindriyasamudayo hotīti evampi attho veditabbo. Imesu paṭipāṭiyā chasu suttesu catusaccameva kathitaṁ.

8. Daṭṭhabbasuttavaṇṇanā

478. Aṭṭhame **kattha ca bhikkhave saddhindriyaṁ daṭṭhabbaṁ, catūsu sotāpattiyaṅgesū**ti-ādi imesaṁ indriyānaṁ savisaye jeṭṭhakabhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. Yathā hi cattāro seṭṭhiputtā rājāti rājapañcamesu sahāyesu

၄-ဣန္ဒြိယသံယုတ္တ

၁-သုဒ္ဓိကဝဂ္ဂ

၁-သုဒ္ဓိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၇၁။ ဣန္ဒြိယသံယုတ္တဿ ပဌမေ **သဒ္ဓိန္ဒြိယံ သတိန္ဒြိယံ ပညိန္ဒြိယန္**တိ ဣမာနိ တီဏိ စတုဘူမကကုသလဝိပါကေသု စေဝ ကိရိယာသု စ လဗ္ဘန္တိ။ **ဝီရိယိန္ဒြိယသမာဓိန္ဒြိယာနိ** စတုဘူမကကုသလေ အကုသလေ ဝိပါကေ ကိရိယာယာတိ သဗ္ဗတ္ထ လဗ္ဘန္တိ။ ဣတိ ဣဒံ သုတ္တံ စတုဘူမကသဗ္ဗသင်္ဂါဟကဓမ္မပရိစ္ဆေဒဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၇-ဒုတိယသမဏဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၇၇။ သတ္တမေ **သဒ္ဓိန္ဒြိယံ နပ္ပဇာနန္တီ**တိ ဒုက္ခသစ္စဝသေန န ပဇာနန္တိ။ **သဒ္ဓိန္ဒြိယသမုဒယံ နပ္ပဇာနန္တီ**တိ သမုဒယသစ္စဝသေန န ပဇာနန္တိ။ ဧဝံ နိရောဓံ နိရောဓသစ္စဝသေန, ပဋိပဒံ မဂ္ဂသစ္စဝသေနာတိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

သုက္ကပက္ခေ ပန အဓိမောက္ခဝသေန အာဝဇ္ဇနသမုဒယာ သဒ္ဓိန္ဒြိယသမုဒယော ဟောတိ၊ ပဂ္ဂဟဝသေန အာဝဇ္ဇနသမုဒယာ ဝီရိယိန္ဒြိယသမုဒယော၊ ဥပဋ္ဌာနဝသေန အာဝဇ္ဇနသမုဒယာ သတိန္ဒြိယသမုဒယော၊ အဝိက္ခေပဝသေန အာဝဇ္ဇနသမုဒယာ သမာဓိန္ဒြိယသမုဒယော၊ ဒဿနဝသေန အာဝဇ္ဇနသမုဒယာ ပညိန္ဒြိယသမုဒယော ဟောတိ။ တထာ ဆန္ဒဝသေန အာဝဇ္ဇနသမုဒယာ သဒ္ဓိန္ဒြိယသမုဒယော ဟောတိ၊ ဆန္ဒဝသေန အာဝဇ္ဇနသမုဒယာ ဝီရိယသတိသမာဓိပညိန္ဒြိယသမုဒယော ဟောတိ၊ မနသိကာရဝသေန အာဝဇ္ဇနသမုဒယာ သဒ္ဓိန္ဒြိယသမုဒယော ဟောတိ။ မနသိကာရဝသေန အာဝဇ္ဇနသမုဒယာ ဝီရိယသတိသမာဓိပညိန္ဒြိယသမုဒယော ဟောတီတိ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမေသု ပဋိပါဋိယာ ဆသု သုတ္တေသု စတုသစ္စမေဝ ကထိတံ။

၈-ဒဋ္ဌဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၇၈။ အဋ္ဌမေ **ကတ္ထ စ ဘိက္ခဝေ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ စတူသု သောတာပတ္တိယင်္ဂေသူ**တိအာဒိ ဣမေသံ ဣန္ဒြိယာနံ သဝိသယေ ဇေဋ္ဌကဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ စတ္တာရော သေဋ္ဌိပုတ္တာ ရာဇာတိ ရာဇပဉ္စမေသု သဟာယေသု

“nakkhattaṁ kīḷissāmā”ti vīthiṁ otiṇṇesu ekassa seṭṭhiputtassa gehaṁ gatakāle itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova “imesaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ detha, gandhamālālaṅkārādīni dethā”ti gehe vicāreti. Dutiyassa, tatiyassa, catutthassa gehaṁ gatakāle itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova “imesaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ detha, gandhamālālaṅkārādīni dethā”ti gehe vicāreti. Atha sabbapacchā rañño gehaṁ gatakāle kiñcāpi rājā sabbattha issaro, imasmiṁ pana kāle attano geheyeva “imesaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ detha, gandhamālālaṅkārādīni dethā”ti gehe vicāreti. Evameva saddhāpañcamakesu indriyesu tesu sahāyesu ekato vīthiṁ otarantesu viya ekārammaṇe uppajjamānesupi yathā paṭhamassa gehe itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova vicāreti, evaṁ sotāpattiyaṅgāni patvā adhimokkhalakkhaṇaṁ saddhindriyameva jeṭṭhakaṁ hoti pubbaṅgamaṁ, sesāni tadanvayāni honti. Yathā dutiyassa gehe itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova vicāreti, evaṁ sammappadhānāni patvā paggahalakkhaṇaṁ vīriyindriyameva jeṭṭhakaṁ hoti pubbaṅgamaṁ, sesāni tadanvayāni honti. Yathā tatiyassa gehe itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova vicāreti, evaṁ satipaṭṭhānāni patvā upaṭṭhānalakkhaṇaṁ satindriyameva jeṭṭhakaṁ hoti pubbaṅgamaṁ, sesāni tadanvayāni honti. Yathā catutthassa gehe itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova vicāreti, evaṁ jhānavimokkhe patvā avikkhepalakkhaṇaṁ samādhindriyameva jeṭṭhakaṁ hoti pubbaṅgamaṁ, sesāni tadanvayāni honti. Sabbapacchā rañño gehaṁ gatakāle pana yathā itare cattāro tuṇhī nisīdanti, rājāva gehe vicāreti, evameva ariyasaccāni patvā pajānanalakkhaṇaṁ paññindriyameva jeṭṭhakaṁ hoti pubbaṅgamaṁ, sesāni tadanvayāni hontīti.

9-10. Paṭhamavibhaṅgasuttādivaṇṇanā

479-480. Navame **satinepakkenā**ti ettha nipakassa bhāvo nepakkaṁ, paññāyetaṁ nāmaṁ. Kasmā pana satibhājane paññā vuttāti? Satiyā balavabhāvadassanatthaṁ. Balavasati hi idha adhippetā. Sā ca paññāsampayuttāva balavatī hoti, na vippayuttāti paññāsampayuttasatiṁ

“နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမာ”တိ ဝီထိံ ဩတိဏ္ဏေသု ဧကဿ သေဋ္ဌိပုတ္တဿ ဂေဟံ ဂတကာလေ ဣတရေ စတ္တာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ “ဣမေသံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ဒေထ၊ ဂန္ဓမာလာလင်္ကာရာဒီနိ ဒေထာ”တိ ဂေဟေ ဝိစာရေတိ။ ဒုတိယဿ၊ တတိယဿ၊ စတုတ္ထဿ ဂေဟံ ဂတကာလေ ဣတရေ စတ္တာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ “ဣမေသံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ဒေထ၊ ဂန္ဓမာလာလင်္ကာရာဒီနိ ဒေထာ”တိ ဂေဟေ ဝိစာရေတိ။ အထ သဗ္ဗပစ္ဆာ ရညော ဂေဟံ ဂတကာလေ ကိဉ္စာပိ ရာဇာ သဗ္ဗတ္ထ ဣဿရော၊ ဣမသ္မိံ ပန ကာလေ အတ္တနော ဂေဟေယေဝ “ဣမေသံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ဒေထ၊ ဂန္ဓမာလာလင်္ကာရာဒီနိ ဒေထာ”တိ ဂေဟေ ဝိစာရေတိ။ ဧဝမေဝ သဒ္ဓါပဉ္စမကေသု ဣန္ဒြိယေသု တေသု သဟာယေသု ဧကတော ဝီထိံ ဩတရန္တေသု ဝိယ ဧကာရမ္မဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေသုပိ ယထာ ပဌမဿ ဂေဟေ ဣတရေ စတ္တာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝံ သောတာပတ္တိယင်္ဂါနိ ပတွာ အဓိမောက္ခလက္ခဏံ သဒ္ဓိန္ဒြိယမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ၊ သေသာနိ တဒန္ဝယာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ ဒုတိယဿ ဂေဟေ ဣတရေ စတ္တာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝံ သမ္မပ္ပဓာနာနိ ပတွာ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ ဝီရိယိန္ဒြိယမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ၊ သေသာနိ တဒန္ဝယာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ တတိယဿ ဂေဟေ ဣတရေ စတ္တာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝံ သတိပဋ္ဌာနာနိ ပတွာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ သတိန္ဒြိယမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ၊ သေသာနိ တဒန္ဝယာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ စတုတ္ထဿ ဂေဟေ ဣတရေ စတ္တာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝံ ဈာနဝိမောက္ခေ ပတွာ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ သမာဓိန္ဒြိယမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ၊ သေသာနိ တဒန္ဝယာနိ ဟောန္တိ။ သဗ္ဗပစ္ဆာ ရညော ဂေဟံ ဂတကာလေ ပန ယထာ ဣတရေ စတ္တာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ရာဇာဝ ဂေဟေ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝမေဝ အရိယသစ္စာနိ ပတွာ ပဇာနနလက္ခဏံ ပညိန္ဒြိယမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ၊ သေသာနိ တဒန္ဝယာနိ ဟောန္တီတိ။

၉-၁၀-ပဌမဝိဘင်္ဂသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၄၇၉-၄၈၀။ နဝမေ **သတိနေပက္ကေနာ**တိ ဧတ္ထ နိပကဿ ဘာဝေါ နေပက္ကံ၊ ပညာယေတံ နာမံ။ ကသ္မာ ပန သတိဘာဇနေ ပညာ ဝုတ္တာတိ? သတိယာ ဗလဝဘာဝဒဿနတ္ထံ။ ဗလဝသတိ ဟိ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ သာ စ ပညာသမ္ပယုတ္တာဝ ဗလဝတီ ဟောတိ, န ဝိပ္ပယုတ္တာတိ ပညာသမ္ပယုတ္တသတိံ

dassento evamāha. **Cirakatan**ti cirakālaṁ kataṁ dānaṁ vā sīlaṁ vā uposathakammaṁ vā. **Cirabhāsitan**ti "asukasmiṁ ṭhāne asukaṁ nāma bhāsitan"ti evaṁ cirakāle bhāsitaṁ. **Vossaggārammaṇaṁ katvā**ti nibbānārammaṇaṁ katvā. **Udayatthagāminiyā**ti udayañca atthañca gacchantiyā, udayabbayapariggahikāyāti attho. Imasmiṁ sutte saddhāsatipaññindriyāni pubbabhāgāni, vīriyindriyaṁ missakaṁ, samādhindriyaṁ nibbattitalokuttarameva kathitaṁ. Dasamepi ayameva dhammaparicchedoti.

Suddhikavaggo paṭhamo.

---

2. Mudutaravagga

1. Paṭilābhasuttavaṇṇanā

481. Dutiyavaggassa paṭhame **sammappadhāne ārabbhā**ti sammappadhāne paṭicca, sammappadhāne bhāventoti attho. **Satindriye**pi eseva nayo.

2. Paṭhamasaṁkhittasuttavaṇṇanā

482. Dutiye **tato**ti vipassanāmaggaphalavasena nissakkaṁ[1] veditabbaṁ. Samattāni hi paripuṇṇāni pañcindriyāni arahattamaggassa vipassanindriyāni nāma honti. **Tato mudutarehī**ti tehi arahattamaggassa vipassanindriyehi mudutarāni anāgāmimaggassa vipassanindriyāni nāma honti, tato mudutarāni sakadāgāmimaggassa, tato mudutarāni sotāpattimaggassa vipassanindriyāni nāma honti, tato mudutarāni dhammānusārimaggassa, tato mudutarāni saddhānusārimaggassa vipassanindriyāni nāma honti.

Tathā samattāni paripuṇṇāni pañcindriyāni arahattamaggindriyāni nāma honti, tato mudutarāni anāgāmimaggindriyāni nāma honti, tato mudutarāni sakadāgāmimaggindriyāni nāma honti, tato mudutarāni sotāpattimaggindriyāni nāma honti, tato mudutarāni dhammānusārimaggindriyāni, tato mudutarāni saddhānusārimaggindriyāni nāma honti.

1. Missakaṁ (Sī, Syā)

ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ **စိရကတန္တိ** စိရကာလံ ကတံ ဒါနံ ဝါ သီလံ ဝါ ဥပေါသထကမ္မံ ဝါ။ **စိရဘာသိတန္တိ** "အသုကသ္မိံ ဌာနေ အသုကံ နာမ ဘာသိတ"န္တိ ဧဝံ စိရကာလေ ဘာသိတံ။ **ဝေါဿဂ္ဂါရမ္မဏံ ကတွာတိ** နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ကတွာ။ **ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာ**တိ ဥဒယဉ္စ အတ္ထဉ္စ ဂစ္ဆန္တိယာ၊ ဥဒယဗ္ဗယပရိဂ္ဂဟိကာယာတိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သဒ္ဓါသတိပညိန္ဒြိယာနိ ပုဗ္ဗဘာဂါနိ၊ ဝီရိယိန္ဒြိယံ မိဿကံ၊ သမာဓိန္ဒြိယံ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရမေဝ ကထိတံ။ ဒသမေပိ အယမေဝ ဓမ္မပရိစ္ဆေဒေါတိ။

သုဒ္ဓိကဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-မုဒုတရဝဂ္ဂ

၁-ပဋိလာဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈၁။ ဒုတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **သမ္မပ္ပဓာနေ အာရဗ္ဘာ**တိ သမ္မပ္ပဓာနေ ပဋိစ္စ၊ သမ္မပ္ပဓာနေ ဘာဝေန္တောတိ အတ္ထော။ **သတိန္ဒြိယေ**ပိ ဧသေဝ နယော။

၂-ပဌမသံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈၂။ ဒုတိယေ **တတော**တိ ဝိပဿနာမဂ္ဂဖလဝသေန နိဿက္ကံ[၁] ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သမတ္တာနိ ဟိ ပရိပုဏ္ဏာနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ။ **တတော မုဒုတရေဟီ**တိ တေဟိ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယေဟိ မုဒုတရာနိ အနာဂါမိမဂ္ဂဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ တတော မုဒုတရာနိ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ တတော မုဒုတရာနိ ဓမ္မာနုသာရိမဂ္ဂဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ သဒ္ဓါနုသာရိမဂ္ဂဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ။

တထာ သမတ္တာနိ ပရိပုဏ္ဏာနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ အရဟတ္တမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ တတော မုဒုတရာနိ အနာဂါမိမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ တတော မုဒုတရာနိ သကဒါဂါမိမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ တတော မုဒုတရာနိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ တတော မုဒုတရာနိ ဓမ္မာနုသာရိမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ၊ တတော မုဒုတရာနိ သဒ္ဓါနုသာရိမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ။

၁-မိဿကံ (သီ၊ သျာ)

Samattāni paripuṇṇāni pañcindriyāni arahattaphalindriyāni nāma honti, tato mudutarāni anāgāmiphalindriyāni, tato mudutarāni sakadāgāmiphalindriyāni, tato mudutarāni sotāpattiphalindriyāni nāma honti. Dhammānusārisaddhānusārino pana dvepi sotāpattimaggaṭṭhapuggalā, maggaṭṭhapuggalavasena nesaṁ nānattaṁ jātanti āgamanenapi maggenapi. Saddhānusārī puggalo hi uddisāpento paripucchanto anupubbena maggaṁ pāpuṇāti, dhammānusārī ekena vā dvīhi vā savanehi. Evaṁ tāva nesaṁ āgamane nānattaṁ veditabbaṁ.

Dhammānusārissa pana maggo tikkho hoti, sūraṁ ñāṇaṁ vahati, asaṅkhārena appayogena kilese chindati kadalikkhandhaṁ viya tikhiṇā asidhārā. Saddhānusārissa na tassa viya maggo tikkho hoti, na sūraṁ ñāṇaṁ vahati, sasaṅkhārena sappayogena kilese chindati kadalikkhandhaṁ viya atikhiṇā asidhārā. Kilesakkhaye pana tesaṁ nānattaṁ natthi. Avasesā ca kilesā khīyanti.

3. Dutiyasaṁkhittasuttavaṇṇanā

483. Tatiye **tato**ti phalavasena nissakkaṁ[1] veditabbaṁ. Samattāni hi paripuṇṇāni pañcindriyāni arahattaphalindriyāni nāma honti, arahattaphalena samannāgato puggalo arahā nāma hoti. Arahattaphalato mudutarāni anāgāmiphalindriyāni nāma honti, tato mudutarāni sakadāgāmiphalindriyāni, tato mudutarāni sotāpattiphalindriyāni, sotāpattiphalena samannāgato puggalo sotāpanno nāma hoti. **Indriyavemattatā phalavemattatā hotī**ti indriyanānattena phalanānattaṁ, phalanānattena puggalanānattanti.

4. Tatiyasaṁkhittasuttavaṇṇanā

484. Catutthe **paripūraṁ paripūrakārī ārādhetī**ti paripūraṁ arahattamaggaṁ karonto arahattaphalaṁ ārādheti. **Padesaṁ padesakārī**ti avasese tayo padesamagge karonto padesaṁ phalattayamattameva ārādheti. Iti imesu catūsupi suttesu missakāneva indriyāni kathitāni.

---

1. Missakaṁ (Sī, Syā)

သမတ္တာနိ ပရိပုဏ္ဏာနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ အရဟတ္တဖလိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ တတော မုဒုတရာနိ အနာဂါမိဖလိန္ဒြိယာနိ၊ တတော မုဒုတရာနိ သကဒါဂါမိဖလိန္ဒြိယာနိ၊ တတော မုဒုတရာနိ သောတာပတ္တိဖလိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ။ ဓမ္မာနုသာရိသဒ္ဓါနုသာရိနော ပန ဒွေပိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌပုဂ္ဂလာ၊ မဂ္ဂဋ္ဌပုဂ္ဂလဝသေန နေသံ နာနတ္တံ ဇာတန္တိ အာဂမနေနပိ မဂ္ဂေနပိ။ သဒ္ဓါနုသာရီ ပုဂ္ဂလော ဟိ ဥဒ္ဒိသာပေန္တော ပရိပုစ္ဆန္တော အနုပုဗ္ဗေန မဂ္ဂံ ပါပုဏာတိ၊ ဓမ္မာနုသာရီ ဧကေန ဝါ ဒွီဟိ ဝါ သဝနေဟိ။ ဧဝံ တာဝ နေသံ အာဂမနေ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဓမ္မာနုသာရိဿ ပန မဂ္ဂေါ တိက္ခော ဟောတိ၊ သူရံ ဉာဏံ ဝဟတိ၊ အသင်္ခါရေန အပ္ပယောဂေန ကိလေသေ ဆိန္ဒတိ ကဒလိက္ခန္ဓံ ဝိယ တိခိဏာ အသိဓာရာ။ သဒ္ဓါနုသာရိဿ န တဿ ဝိယ မဂ္ဂေါ တိက္ခော ဟောတိ၊ န သူရံ ဉာဏံ ဝဟတိ၊ သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန ကိလေသေ ဆိန္ဒတိ ကဒလိက္ခန္ဓံ ဝိယ အတိခိဏာ အသိဓာရာ။ ကိလေသက္ခယေ ပန တေသံ နာနတ္တံ နတ္ထိ။ အဝသေသာ စ ကိလေသာ ခီယန္တိ။

၃-ဒုတိယသံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈၃။ တတိယေ **တတော**တိ ဖလဝသေန နိဿက္ကံ[၁] ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သမတ္တာနိ ဟိ ပရိပုဏ္ဏာနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ အရဟတ္တဖလိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ အရဟတ္တဖလေန သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော အရဟာ နာမ ဟောတိ။ အရဟတ္တဖလတော မုဒုတရာနိ အနာဂါမိဖလိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ တတော မုဒုတရာနိ သကဒါဂါမိဖလိန္ဒြိယာနိ၊ တတော မုဒုတရာနိ သောတာပတ္တိဖလိန္ဒြိယာနိ၊ သောတာပတ္တိဖလေန သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော သောတာပန္နော နာမ ဟောတိ။ **ဣန္ဒြိယဝေမတ္တတာ ဖလဝေမတ္တတာ ဟောတီ**တိ ဣန္ဒြိယနာနတ္တေန ဖလနာနတ္တံ, ဖလနာနတ္တေန ပုဂ္ဂလနာနတ္တန္တိ။

၄-တတိယသံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈၄။ စတုတ္ထေ **ပရိပူရံ ပရိပူရကာရီ အာရာဓေတီ**တိ ပရိပူရံ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ကရောန္တော အရဟတ္တဖလံ အာရာဓေတိ။ **ပဒေသံ ပဒေသကာရီ**တိ အဝသေသေ တယော ပဒေသမဂ္ဂေ ကရောန္တော ပဒေသံ ဖလတ္တယမတ္တမေဝ အာရာဓေတိ။ ဣတိ ဣမေသု စတူသုပိ သုတ္တေသု မိဿကာနေဝ ဣန္ဒြိယာနိ ကထိတာနိ။

၁-မိဿကံ (သီ၊ သျာ)

5-7. Paṭhamavitthārasuttādivaṇṇanā

485-487. Pañcame **tato mudutarehī**ti vipassanāvasena nissakkaṁ[1] veditabbaṁ. Paripuṇṇāni hi pañcindriyāni arahattamaggassa vipassanindriyāni honti, tato mudutarāni antarāparinibbāyissa vipassanindriyāni, tato mudutarāni upahaccaparinibbāyissa, tato mudutarāni asaṅkhāraparinibbāyissa, tato mudutarāni sasaṅkhāraparinibbāyissa, tato mudutarāni uddhaṁsota-akaniṭṭhagāmissa vipassanindriyāni nāma honti.

Imasmiṁ pana ṭhāne arahattamaggeyeva ṭhatvā pañca nissakkāni[2] nīharitabbāni. Arahattamaggassa hi vipassanindriyehi mudutarāni paṭhama-antarāparinibbāyissa vipassanindriyāni, tato mudutarāni dutiya-antarāparinibbāyissa, tato mudutarāni tatiya-antarāparinibbāyissa, tato mudutarāni upahaccaparinibbāyissa, tato mudutarāni uddhaṁsota-akaniṭṭhagāmissa vipassanindriyāni. Asaṅkhāraparinibbāyissa sasaṅkhāraparinibbāyinopi eteva pañca janā[3].

Idāni tīṇi nissakkāni. Sakadāgāmimaggassa hi indriyehi mudutarāni sotāpattimaggindriyāni, sotāpattimaggeyeva indriyehi mudutarāni dhammānusārimaggindriyāni. Tehipi mudutarāni saddhānusārimaggindriyāni. Chaṭṭhasattamāni vuttanayāneva. Imesu pana tīsupi suttesu pubbabhāgavipassanindriyāneva kathitāni.

8. Paṭipannasuttavaṇṇanā

488. Aṭṭhame **tato mudutarehī**ti maggaphalavasena nissakkaṁ veditabbaṁ. Taṁ Pāḷiyaṁ vuttameva. **Bāhiro**ti imehi aṭṭhahi puggalehi bahibhūto. **Puthujjanapakkhe ṭhito**ti puthujjanakoṭṭhāse ṭhito. Imasmiṁ sutte lokuttarāneva indriyāni kathitāni.

---

1. Missakaṁ (Sī, Syā) 2. Missakāni (Sī, Syā) 3. Etāva pañca yojanā (Sī)

၅-၇-ပဌမဝိတ္ထာရသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၄၈၅-၄၈၇။ ပဉ္စမေ **တတော မုဒုတရေဟီ**တိ ဝိပဿနာဝသေန နိဿက္ကံ[1] ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပရိပုဏ္ဏာနိ ဟိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ ဟောန္တိ၊ တတော မုဒုတရာနိ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ၊ တတော မုဒုတရာနိ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယိဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ ဥဒ္ဓံသောတ-အကနိဋ္ဌဂါမိဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ။

ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ အရဟတ္တမဂ္ဂေယေဝ ဌတွာ ပဉ္စ နိဿက္ကာနိ[2] နီဟရိတဗ္ဗာနိ။ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဟိ ဝိပဿနိန္ဒြိယေဟိ မုဒုတရာနိ ပဌမအန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ၊ တတော မုဒုတရာနိ ဒုတိယအန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ တတိယအန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ ဥပဟစ္စ-ပရိနိဗ္ဗာယိဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ ဥဒ္ဓံသောတအကနိဋ္ဌဂါမိဿ ဝိပဿ-နိန္ဒြိယာနိ။ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိဿ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနောပိ ဧတေဝ ပဉ္စ ဇနာ[3]။

ဣဒါနိ တီဏိ နိဿက္ကာနိ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဿ ဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ မုဒုတရာနိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေယေဝ ဣန္ဒြိယေဟိ မုဒုတရာနိ ဓမ္မာနုသာရိမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ။ တေဟိပိ မုဒုတရာနိ သဒ္ဓါနုသာရိမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ။ ဆဋ္ဌသတ္တမာနိ ဝုတ္တနယာနေဝ။ ဣမေသု ပန တီသုပိ သုတ္တေသု ပုဗ္ဗဘာဂ-ဝိပဿနိန္ဒြိယာနေဝ ကထိတာနိ။

၈-ပဋိပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈၈။ အဋ္ဌမေ **တတော မုဒုတရေဟီ**တိ မဂ္ဂဖလဝသေန နိဿက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တံ ပါဠိယံ ဝုတ္တမေဝ။ **ဗာဟိရော**တိ ဣမေဟိ အဋ္ဌဟိ ပုဂ္ဂလေဟိ ဗဟိဘူတော။ **ပုထုဇ္ဇနပက္ခေ ဌိတော**တိ ပုထုဇ္ဇနကောဋ္ဌာသေ ဌိတော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ လောကုတ္တရာနေဝ ဣန္ဒြိယာနိ ကထိတာနိ။

၁-မိဿကံ (သီ၊ သျာ) ၂-မိဿကာနိ (သီ၊ သျာ) ၃-ဧတာဝ ပဉ္စ ယောဇနာ (သီ)

9-10. Sampannasuttādivaṇṇanā

489-490. Navame **indriyasampanno**ti paripuṇṇindriyo. Dasamaṁ uttānameva. Imasmiṁ suttadvaye missakāni indriyāni kathitānīti.

Mudutaravaggo dutiyo.

---

3. Chaḷindriyavagga

2. Jīvitindriyasuttavaṇṇanā

492. Tatiyavaggassa dutiye **itthindriyan**ti-ādīsu itthibhāve indaṭṭhaṁ karotīti **itthindriyaṁ.** Purisabhāve indaṭṭhaṁ karotīti **purisindriyaṁ.** Jīvite indaṭṭhaṁ karotīti **jīvitindriyaṁ.** Atthuppattikaṁ kiretaṁ suttaṁ. Saṁghamajjhasmiṁ hi "kati nu kho vaṭṭindriyānī"ti kathā udapādi, atha Bhagavā vaṭṭindriyāni dassento **tīṇimāni bhikkhave**ti-ādimāha.

3. Aññindriyasuttavaṇṇanā

493. Tatiye **anaññātaññassāmītindriyan**ti "anamatagge saṁsāre ajānitapubbaṁ dhammaṁ jānissāmī"ti paṭipannassa sotāpattimaggakkhaṇe uppannaṁ indriyaṁ. **Aññindriyan**ti tesaṁyeva ñātadhammānaṁ[1] ājānanākārena sotāpattiphalādīsu chasu ṭhānesu uppannaṁ indriyaṁ. **Aññātāvindriyan**ti aññātāvīsu arahattaphaladhammesu uppannaṁ indriyaṁ. Tattha tattha tena tenākārena uppannassa ñāṇassevetaṁ adhivacanaṁ. Idampi suttaṁ atthuppattikameva. Saṁghamajjhasmiṁ hi "kati nu kho lokuttarindriyānī"ti kathā udapādi, atha Bhagavā tāni dassento **tīṇimāni bhikkhave indriyānī**ti-ādimāha.

4. Ekabījīsuttavaṇṇanā

494. Catutthe **tato mudutarehī**ti vipassanato nissakkaṁ veditabbaṁ. Samattāni hi pañcindriyāni arahattamaggassa vipassanindriyāni nāma honti,

---

1. Aññātadhammānaṁ (Sī, Syā)

၉-၁၀-သမ္ပန္နသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၄၈၉-၄၉၀။ နဝမေ **ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော**တိ ပရိပုဏ္ဏိန္ဒြိယော။ ဒသမံ ဥတ္တာနမေဝ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တဒ္ဝယေ မိဿကာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ကထိတာနီတိ။

မုဒုတရဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-ဆဠိန္ဒြိယဝဂ္ဂ

၂-ဇီဝိတိန္ဒြိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၉၂။ တတိယဝဂ္ဂဿ ဒုတိယေ **ဣတ္ထိန္ဒြိယ**န္တိအာဒီသု ဣတ္ထိဘာဝေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကရောတီတိ **ဣတ္ထိန္ဒြိယံ**။ ပုရိသဘာဝေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကရောတီတိ **ပုရိသိန္ဒြိယံ**။ ဇီဝိတေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကရောတီတိ **ဇီဝိတိန္ဒြိယံ**။ အတ္ထုပ္ပတ္တိကံ ကိရေတံ သုတ္တံ။ သံဃမဇ္ဈသ္မိံ ဟိ "ကတိ နု ခေါ ဝဋ္ဋိန္ဒြိယာနီ"တိ ကထာ ဥဒပါဒိ၊ အထ ဘဂဝါ ဝဋ္ဋိန္ဒြိယာနိ ဒဿေန္တော **တီဏိမာနိ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။

၃-အညိန္ဒြိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၉၃။ တတိယေ **အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယ**န္တိ "အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ အဇာနိတပုဗ္ဗံ ဓမ္မံ ဇာနိဿာမီ"တိ ပဋိပန္နဿ သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ ဣန္ဒြိယံ။ **အညိန္ဒြိယ**န္တိ တေသံယေဝ ဉာတဓမ္မာနံ[၁] အာဇာနနာကာရေန သောတာပတ္တိဖလာဒီသု ဆသု ဌာနေသု ဥပ္ပန္နံ ဣန္ဒြိယံ။ **အညာတာဝိန္ဒြိယ**န္တိ အညာတာဝီသု အရဟတ္တဖလဓမ္မေသု ဥပ္ပန္နံ ဣန္ဒြိယံ။ တတ္ထ တတ္ထ တေန တေနာကာရေန ဥပ္ပန္နဿ ဉာဏဿေဝေတံ အဓိဝစနံ။ ဣဒမ္ပိ သုတ္တံ အတ္ထုပ္ပတ္တိကမေဝ။ သံဃမဇ္ဈသ္မိံ ဟိ "ကတိ နု ခေါ လောကုတ္တရိန္ဒြိယာနီ"တိ ကထာ ဥဒပါဒိ၊ အထ ဘဂဝါ တာနိ ဒဿေန္တော **တီဏိမာနိ ဘိက္ခဝေ ဣန္ဒြိယာနီ**တိအာဒိမာဟ။

၄-ဧကဗီဇိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၉၄။ စတုတ္ထေ **တတော မုဒုတရေဟီ**တိ ဝိပဿနတော နိဿက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သမတ္တာနိ ဟိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ နာမ ဟောန္တိ၊

၁-အညာတဓမ္မာနံ (သီ၊ သျာ)

tato mudutarāni antarāparinibbāyissa vipassanindriyāni, tato mudutarāni upahaccaparinibbāyissa, tato mudutarāni asaṅkhāraparinibbāyissa, tato mudutarāni sasaṅkhāraparinibbāyissa, tato mudutarāni uddhaṁsota-akaniṭṭhagāmissa vipassanindriyāni nāma. Idhāpi purimanayeneva arahattamagge ṭhatvā pañca nissakkāni nīharitabbāni.

Yathā pana purimanaye[1] sakadāgāmimagge ṭhatvā tīṇi nissakkāni, evamidha pañca nīharitabbāni. Sakadāgāmimaggassa hi vipassanindriyehi mudutarāni sotāpattimaggassa vipassanindriyāni, sotāpattimaggassa ca tehi vipassanindriyehi mudutarāni ekabīji-ādīnaṁ maggassa vipassanindriyāni.

Ettha ca **ekabīji**ti-ādīsu yo sotāpanno hutvā ekameva attabhāvaṁ janetvā arahattaṁ pāpuṇāti, ayaṁ **ekabījī** nāma. Yathāha "katamo ca puggalo ekabījī, idhekacco puggalo tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo, so ekaññeva mānusakaṁ bhavaṁ sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti, ayaṁ vuccati puggalo ekabījī"ti[2].

Yo pana dve tayo bhave saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti, ayaṁ **kolaṁkolo** nāma. Yathāha "katamo ca puggalo kolaṁkolo. Idhekacco puggalo tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo, so dve vā tīṇi vā kulāni sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti, ayaṁ vuccati puggalo kolaṁkolo"ti[3]. Tattha kulānīti bhavā veditabbā. "Dve vā tīṇi vā"ti idaṁ cettha desanāmattameva, yāva chaṭṭhabhavā saṁsaranto pana kolaṁkolova hoti.

Yassa sattakkhattuṁ paramā upapatti, aṭṭhamaṁ bhavaṁ nādiyati, ayaṁ **sattakkhattuparamo** nāma. Yathāha "katamo ca puggalo sattakkhattuparamo. Idhekacco puggalo tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo, so sattakkhattuṁ deve ca manusse ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti, ayaṁ vuccati puggalo sattakkhattuparamo"ti[3].

1. Purimanayeneva (Sī, Syā) 2. Abhi 3. 119 piṭṭhe. 3. Abhi 3. 118 piṭṭhe.

တတော မုဒုတရာနိ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ၊ တတော မုဒုတရာနိ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယိဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိဿ၊ တတော မုဒုတရာနိ ဥဒ္ဓံသောတ-အကနိဋ္ဌဂါမိဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ နာမ။ ဣဓာပိ ပုရိမနယေနေဝ အရဟတ္တမဂ္ဂေ ဌတွာ ပဉ္စ နိဿက္ကာနိ နီဟရိတဗ္ဗာနိ။

ယထာ ပန ပုရိမနယေ[၁] သကဒါဂါမိမဂ္ဂေ ဌတွာ တီဏိ နိဿက္ကာနိ၊ ဧဝမိဓ ပဉ္စ နီဟရိတဗ္ဗာနိ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဿ ဟိ ဝိပဿနိန္ဒြိယေဟိ မုဒုတရာနိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ စ တေဟိ ဝိပဿနိန္ဒြိယေဟိ မုဒုတရာနိ ဧကဗီဇိအာဒီနံ မဂ္ဂဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ။

ဧတ္ထ စ **ဧကဗီဇီ**တိအာဒီသု ယော သောတာပန္နော ဟုတွာ ဧကမေဝ အတ္တဘာဝံ ဇနေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယံ **ဧကဗီဇီ** နာမ။ ယထာဟ “ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ဧကဗီဇီ၊ ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော တိဏ္ဏံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ သောတာပန္နော ဟောတိ အဝိနိပါတဓမ္မော နိယတော သမ္ဗောဓိပရာယဏော၊ သော ဧကညေဝ မာနုသကံ ဘဝံ သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဧကဗီဇီ”တိ[၂]။

ယော ပန ဒွေ တယော ဘဝေ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ **ကောလံကောလော** နာမ။ ယထာဟ “ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ကောလံကောလော။ ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော တိဏ္ဏံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ သောတာပန္နော ဟောတိ အဝိနိပါတဓမ္မော နိယတော သမ္ဗောဓိပရာယဏော၊ သော ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ ကုလာနိ သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ကောလံကောလော”တိ[၃]။ တတ္ထ ကုလာနီတိ ဘဝါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ “ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ”တိ ဣဒံ စေတ္ထ ဒေသနာမတ္တမေဝ၊ ယာဝ ဆဋ္ဌဘဝါ သံသရန္တော ပန ကောလံကောလောဝ ဟောတိ။

ယဿ သတ္တက္ခတ္တုံ ပရမာ ဥပပတ္တိ၊ အဋ္ဌမံ ဘဝံ နာဒိယတိ၊ အယံ **သတ္တက္ခတ္တုပရမော** နာမ။ ယထာဟ “ကတမော စ ပုဂ္ဂလော သတ္တက္ခတ္တုပရမော။ ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော တိဏ္ဏံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ သောတာပန္နော ဟောတိ အဝိနိပါတဓမ္မော နိယတော သမ္ဗောဓိပရာယဏော၊ သော သတ္တက္ခတ္တုံ ဒေဝေ စ မနုဿေ စ သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော သတ္တက္ခတ္တုပရမော”တိ[၃]။

၁-ပုရိမနယေနေဝ (သီ၊ သျာ) ၂-အဘိ ၃-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၃-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ။

Bhagavatā gahitanāmavaseneva cetāni tesaṁ nāmāni[1]. Ettakaṁ hi ṭhānaṁ gato ekabījī nāma hoti, "ettakaṁ kolaṁkolo, ettakaṁ sattakkhattuparamo"ti Bhagavatā etesaṁ nāmaṁ gahitaṁ. Niyamato pana "ayaṁ ekabījī, ayaṁ kolaṁkolo, ayaṁ sattakkhattuparamo"ti natthi.

Ko pana nesaṁ etaṁ pabhedaṁ niyametīti? Keci pana therā "pubbahetu niyametī"ti vadanti, keci "paṭhamamaggo", keci "upari tayo maggā", keci "tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanā"ti. Tattha "pubbahetu niyametī"ti vāde paṭhamamaggassa upanissayo kato nāma hoti, upari tayo maggā anupanissayā uppannāti vacanaṁ āpajjati. "Paṭhamamaggo niyametī"ti vāde upari tiṇṇaṁ maggānaṁ niratthakatā āpajjati. "Upari tayo maggā niyamentī"ti vāde paṭhamamagge anuppanneva upari tayo maggā uppannāti āpajjati. "Tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanā niyametī"ti vādo pana yujjati. Sace hi upari tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanā balavatī hoti, ekabījī nāma hoti, tato mandatarāya kolaṁkolo, tato mandatarāya sattakkhattuparamoti.

Ekacco hi sotāpanno vaṭṭajjhāsayo hoti vaṭṭābhirato, punappunaṁ vaṭṭasmiṁyeva vicarati sandissati. Anāthapiṇḍiko seṭṭhi, Visākhā upāsikā, Cūḷarathamahārathā devaputtā, anekavaṇṇo devaputto, Sakko Devarājā, Nāgadatto devaputtoti ime hi ettakā janā vaṭṭajjhāsayā vaṭṭābhiratā ādito paṭṭhāya cha devaloke sodhetvā Akaniṭṭhe ṭhatvā parinibbāyissanti, ime idha na gahitā. Na kevalañcime, yopi manussesuyeva sattakkhattuṁ saṁsaritvā arahattaṁ pāpuṇāti, yopi devaloke nibbatto devesuyeva sattakkhattuṁ aparāparaṁ saṁsaritvā arahattaṁ pāpuṇāti, imepi idha na gahitā. Kālena deve, kālena manusse saṁsaritvā pana arahattaṁ pāpuṇantova idha gahito. Tasmā sattakkhattuparamoti idaṁ idhaṭṭhakavokiṇṇasukkhavipassakassa nāmaṁ kathitanti veditabbaṁ.

Dhammānusārī saddhānusārīti ettha pana imasmiṁ sāsane lokuttaradhammaṁ nibbattentassa dve dhurāni dve sīsāni dve abhinivesā—saddhādhuraṁ

1. Ṭhānāni (Sī, Syā)

ဘဂဝတာ ဂဟိတနာမဝသေနေဝ စေတာနိ တေသံ နာမာနိ[၁]။ ဧတ္တကံ ဟိ ဌာနံ ဂတော ဧကဗီဇီ နာမ ဟောတိ၊ "ဧတ္တကံ ကောလံကောလော၊ ဧတ္တကံ သတ္တက္ခတ္တုပရမော"တိ ဘဂဝတာ ဧတေသံ နာမံ ဂဟိတံ။ နိယမတော ပန "အယံ ဧကဗီဇီ၊ အယံ ကောလံကောလော၊ အယံ သတ္တက္ခတ္တုပရမော"တိ နတ္ထိ။

ကော ပန နေသံ ဧတံ ပဘေဒံ နိယမေတီတိ? ကေစိ ပန ထေရာ "ပုဗ္ဗဟေတု နိယမေတီ"တိ ဝဒန္တိ၊ ကေစိ "ပဌမမဂ္ဂေါ"၊ ကေစိ "ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ"၊ ကေစိ "တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာ"တိ။ တတ္ထ "ပုဗ္ဗဟေတု နိယမေတီ"တိ ဝါဒေ ပဌမမဂ္ဂဿ ဥပနိဿယော ကတော နာမ ဟောတိ၊ ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ အနုပနိဿယာ ဥပ္ပန္နာတိ ဝစနံ အာပဇ္ဇတိ။ "ပဌမမဂ္ဂေါ နိယမေတီ"တိ ဝါဒေ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ နိရတ္ထကတာ အာပဇ္ဇတိ။ "ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ နိယမေန္တီ"တိ ဝါဒေ ပဌမမဂ္ဂေ အနုပ္ပန္နေဝ ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ ဥပ္ပန္နာတိ အာပဇ္ဇတိ။ "တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာ နိယမေတီ"တိ ဝါဒေါ ပန ယုဇ္ဇတိ။ သစေ ဟိ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာ ဗလဝတီ ဟောတိ၊ ဧကဗီဇီ နာမ ဟောတိ၊ တတော မန္ဒတရာယ ကောလံကောလော၊ တတော မန္ဒတရာယ သတ္တက္ခတ္တုပရမောတိ။

ဧကစ္စော ဟိ သောတာပန္နော ဝဋ္ဋဇ္ဈာသယော ဟောတိ ဝဋ္ဋာဘိရတော၊ ပုနပ္ပုနံ ဝဋ္ဋသ္မိံယေဝ ဝိစရတိ သန္ဒိဿတိ။ အနာထပိဏ္ဍိကော သေဋ္ဌိ, ဝိသာခါ ဥပါသိကာ, စူဠရထမဟာရထာ ဒေဝပုတ္တာ, အနေကဝဏ္ဏော ဒေဝပုတ္တော, သက္ကော ဒေဝရာဇာ, နာဂဒတ္တော ဒေဝပုတ္တောတိ ဣမေ ဟိ ဧတ္တကာ ဇနာ ဝဋ္ဋဇ္ဈာသယာ ဝဋ္ဋာဘိရတာ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဆ ဒေဝလောကေ သောဓေတွာ အကနိဋ္ဌေ ဌတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တိ၊ ဣမေ ဣဓ န ဂဟိတာ။ န ကေဝလဉ္စိမေ၊ ယောပိ မနုဿေသုယေဝ သတ္တက္ခတ္တုံ သံသရိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ ယောပိ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော ဒေဝေသုယေဝ သတ္တက္ခတ္တုံ အပရာပရံ သံသရိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ ဣမေပိ ဣဓ န ဂဟိတာ။ ကာလေန ဒေဝေ, ကာလေန မနုဿေ သံသရိတွာ ပန အရဟတ္တံ ပါပုဏန္တောဝ ဣဓ ဂဟိတော။ တသ္မာ သတ္တက္ခတ္တုပရမောတိ ဣဒံ ဣဓဋ္ဌကဝေါကိဏ္ဏသုက္ခဝိပဿကဿ နာမံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဓမ္မာနုသာရီ သဒ္ဓါနုသာရီတိ ဧတ္ထ ပန ဣမသ္မိံ သာသနေ လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေန္တဿ ဒွေ ဓုရာနိ ဒွေ သီသာနိ ဒွေ အဘိနိဝေသာ—သဒ္ဓါဓုရံ

၁-ဌာနာနိ (သီ၊ သျာ)

paññādhuraṁ saddhāsīsaṁ paññāsīsaṁ saddhābhiniveso paññābhinivesoti. Tattha yo bhikkhu “sace saddhāya sakkā nibbattetuṁ, nibbattessāmi lokuttaramaggan”ti saddhaṁ dhuraṁ katvā sotāpattimaggaṁ nibbatteti, so maggakkhaṇe saddhānusārī nāma hoti. Phalakkhaṇe pana saddhāvimutto nāma hutvā ekabījī kolaṁkolo sattakkhattuparamoti tividho hoti, tattha ekeko dukkhāpaṭipadādivasena catubbidhabhāvaṁ āpajjatīti saddhādhurena dvādasa janā honti.

Yo pana “sace paññāya sakkā nibbattetuṁ, nibbattessāmi lokuttaramaggan”ti paññaṁ dhuraṁ katvā sotāpattimaggaṁ nibbatteti, so maggakkhaṇe dhammānusārī nāma hoti. Phalakkhaṇe pana paññāvimutto nāma hutvā ekabīji-ādibhedena dvādasabhedova hoti. Evaṁ dve maggaṭṭhā phalakkhaṇe catuvīsati sotāpannā hontīti.

Tipiṭakatissatthero kira “tīṇi piṭakāni sodhessāmī”ti paratīraṁ gato, taṁ eko kuṭumbiko catūhi paccayehi upaṭṭhāsi, thero āgamanakāle “gacchāmi upāsakā”ti āha. Kahaṁ bhanteti. Amhākaṁ ācariyupajjhāyānaṁ santikanti. Na sakkā bhante mayā gantuṁ, bhaddantaṁ pana nissāya mayā sāsanassa guṇo ñāto, tumhākaṁ parammukhā kīdisaṁ bhikkhuṁ upasaṅkamāmīti. Atha naṁ thero āha “yo bhikkhu catuvīsati sotāpanne dvādasa sakadāgāmī aṭṭhacattālīsa anāgāmī dvādasa arahante dassetvā dhammakathaṁ kathetuṁ sakkoti, evarūpaṁ bhikkhuṁ upaṭṭhātuṁ vaṭṭatī”ti. Imasmiṁ sutte vipassanā kathitāti.

5-10. Suddhakasuttādivaṇṇanā

495-500. Pañcame cakkhu ca taṁ cakkhudvāre nibbattānaṁ dhammānaṁ ādhipateyyasaṅkhātena indaṭṭhena indriyañcāti **cakkhundriyaṁ. Sotindriyā**dīsupi eseva nayo. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Imasmiṁ vagge paṭhamasuttañceva chaṭṭhādīni ca pañcāti cha suttāni catusaccavasena kathitānīti.

Chaḷindriyavaggo tatiyo.

ပညာဓုရံ သဒ္ဓါသီသံ ပညာသီသံ သဒ္ဓါဘိနိဝေသော ပညာဘိနိဝေသောတိ။ တတ္ထ ယော ဘိက္ခု “သစေ သဒ္ဓါယ သက္ကာ နိဗ္ဗတ္တေတုံ၊ နိဗ္ဗတ္တေဿာမိ လောကုတ္တရမဂ္ဂ”န္တိ သဒ္ဓံ ဓုရံ ကတွာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ သော မဂ္ဂက္ခဏေ သဒ္ဓါနုသာရီ နာမ ဟောတိ။ ဖလက္ခဏေ ပန သဒ္ဓါဝိမုတ္တော နာမ ဟုတွာ ဧကဗီဇီ ကောလံကောလော သတ္တက္ခတ္တုပရမောတိ တိဝိဓော ဟောတိ၊ တတ္ထ ဧကေကော ဒုက္ခာပဋိပဒါဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓဘာဝံ အာပဇ္ဇတီတိ သဒ္ဓါဓုရေန ဒွါဒသ ဇနာ ဟောန္တိ။

ယော ပန “သစေ ပညာယ သက္ကာ နိဗ္ဗတ္တေတုံ၊ နိဗ္ဗတ္တေဿာမိ လောကုတ္တရမဂ္ဂ”န္တိ ပညံ ဓုရံ ကတွာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ သော မဂ္ဂက္ခဏေ ဓမ္မာနုသာရီ နာမ ဟောတိ။ ဖလက္ခဏေ ပန ပညာဝိမုတ္တော နာမ ဟုတွာ ဧကဗီဇိအာဒိဘေဒေန ဒွါဒသဘေဒေါဝ ဟောတိ။ ဧဝံ ဒွေ မဂ္ဂဋ္ဌာ ဖလက္ခဏေ စတုဝီသတိ သောတာပန္နာ ဟောန္တီတိ။

တိပိဋကတိဿတ္ထေရော ကိရ “တီဏိ ပိဋကာနိ သောဓေဿာမီ”တိ ပရတီရံ ဂတော၊ တံ ဧကော ကုဋုမ္ဗိကော စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌာသိ၊ ထေရော အာဂမနကာလေ “ဂစ္ဆာမိ ဥပါသကာ”တိ အာဟ။ ကဟံ ဘန္တေတိ။ အမှာကံ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ သန္တိကန္တိ။ န သက္ကာ ဘန္တေ မယာ ဂန္တုံ၊ ဘဒ္ဒန္တံ ပန နိဿာယ မယာ သာသနဿ ဂုဏော ဉာတော၊ တုမှာကံ ပရမ္မုခါ ကီဒိသံ ဘိက္ခုံ ဥပသင်္ကမာမီတိ။ အထ နံ ထေရော အာဟ “ယော ဘိက္ခု စတုဝီသတိ သောတာပန္နေ ဒွါဒသ သကဒါဂါမီ အဋ္ဌစတ္တာလီသ အနာဂါမီ ဒွါဒသ အရဟန္တေ ဒဿေတွာ ဓမ္မကထံ ကထေတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝရူပံ ဘိက္ခုံ ဥပဋ္ဌာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝိပဿနာ ကထိတာတိ။

၅-၁၀-သုဒ္ဓကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၄၉၅-၅၀၀။ ပဉ္စမေ စက္ခု စ တံ စက္ခုဒွါရေ နိဗ္ဗတ္တာနံ ဓမ္မာနံ အာဓိပတေယျသင်္ခါတေန ဣန္ဒဋ္ဌေန ဣန္ဒြိယဉ္စာတိ **စက္ခုန္ဒြိယံ။ သောတိန္ဒြိယာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဣမသ္မိံ ဝဂ္ဂေ ပဌမသုတ္တဉ္စေဝ ဆဋ္ဌာဒီနိ စ ပဉ္စာတိ ဆ သုတ္တာနိ စတုသစ္စဝသေန ကထိတာနီတိ။

ဆဠိန္ဒြိယဝဂ္ဂေါ တတိယော။

4. Sukhindriyavagga

1-5. Suddhikasuttādivaṇṇanā

501-505. Catutthavaggassa paṭhame sukhañca taṁ sahajātānaṁ ādhipateyyasaṅkhātena indaṭṭhena indriyañcāti **sukhindriyaṁ. Dukkhindriyā**dīsupi eseva nayo. Ettha ca sukhindriyadukkhindriyadomanassindriyāni kāmāvacarāneva, somanassindriyaṁ ṭhapetvā arūpāvacaraṁ sesaṁ tibhūmakaṁ, upekkhindriyaṁ catubhūmakaṁ. Dutiyādīni cattāri catusaccavaseneva kathitāni.

6. Paṭhamavibhaṅgasuttavaṇṇanā

506. Chaṭṭhe **kāyikan**ti kāyapasādavatthukaṁ. **Sukhan**ti ayamassa sarūpaniddeso. **Sātan**ti tasseva vevacanaṁ, madhuranti vuttaṁ hoti. **Kāyasamphassajan**ti kāyasamphassato jātaṁ. **Sukhaṁ sātan**ti vuttanayameva. **Vedayitan**ti ayamassa sabbavedanāsādhāraṇo aññadhammavisiṭṭho sabhāvaniddeso. Iminā nayena sesesupi attho veditabbo. **Kāyikaṁ vā cetasikaṁ vā**ti ettha pana cakkhādayo cattāro pasādakāye vatthuṁ katvā uppattivasena kāyikanti vuttaṁ. Kāyapasādavatthukaṁ pana adukkhamasukhaṁ nāma natthi.

9. Kaṭṭhopamasuttavaṇṇanā

509. Navame **dvinnaṁ kaṭṭhānan**ti dvinnaṁ araṇīnaṁ. **Saṁghaṭṭanasamodhānā**ti saṁghaṭṭanena ceva samodhānena ca. **Usmā**ti usumākāro. **Tejo**ti aggidhūmo. Ettha ca adharāraṇī viya vatthārammaṇaṁ, uttarāraṇī viya phasso, saṁghaṭṭo viya phassasaṁghaṭṭanaṁ, aggi viya vedanā daṭṭhabbā. Vatthārammaṇaṁ vā uttarāraṇī viya, phasso adhararaṇī viya daṭṭhabbo.

10. Uppaṭipāṭikasuttavaṇṇanā

510. Dasamaṁ yathādhammarasena paṭipāṭiyā vuttampi imasmiṁ Indriyavibhaṅge sesasuttāni viya adesitattā uppaṭipāṭikasuttaṁ nāmāti veditabbaṁ. Tattha **nimittan**ti-ādīni sabbāni paccayavevacanāneva. **Dukkhindriyañca pajānātī**ti dukkhasaccavaseneva pajānāti. **Dukkhindriyasamudayan**ti kaṇṭakena vā viddhassa

၄-သုခိန္ဒြိယဝဂ္ဂ

၁-၅-သုဒ္ဓိကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၅၀၁-၅၀၅။ စတုတ္ထဝဂ္ဂဿ ပဌမေ သုခဉ္စ တံ သဟဇာတာနံ အာဓိပတေယျသင်္ခါတေန ဣန္ဒဋ္ဌေန ဣန္ဒြိယဉ္စာတိ **သုခိန္ဒြိယံ။ ဒုက္ခိန္ဒြိယာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ သုခိန္ဒြိယဒုက္ခိန္ဒြိယဒေါမနဿိန္ဒြိယာနိ ကာမာဝစရာနေဝ၊ သောမနဿိန္ဒြိယံ ဌပေတွာ အရူပါဝစရံ သေသံ တိဘူမကံ၊ ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ စတုဘူမကံ။ ဒုတိယာဒီနိ စတ္တာရိ စတုသစ္စဝသေနေဝ ကထိတာနိ။

၆-ပဌမဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၀၆။ ဆဋ္ဌေ **ကာယိက**န္တိ ကာယပသာဒဝတ္ထုကံ။ **သုခ**န္တိ အယမဿ သရူပနိဒ္ဒေသော။ **သာတ**န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ၊ မဓုရန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကာယသမ္ဖဿဇ**န္တိ ကာယသမ္ဖဿတော ဇာတံ။ **သုခံ သာတ**န္တိ ဝုတ္တနယမေဝ။ **ဝေဒယိတ**န္တိ အယမဿ သဗ္ဗဝေဒနာသာဓာရဏော အညဓမ္မဝိသိဋ္ဌော သဘာဝနိဒ္ဒေသော။ ဣမိနာ နယေန သေသေသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ကာယိကံ ဝါ စေတသိကံ ဝါ**တိ ဧတ္ထ ပန စက္ခာဒယော စတ္တာရော ပသာဒကာယေ ဝတ္ထုံ ကတွာ ဥပ္ပတ္တိဝသေန ကာယိကန္တိ ဝုတ္တံ။ ကာယပသာဒဝတ္ထုကံ ပန အဒုက္ခမသုခံ နာမ နတ္ထိ။

၉-ကဋ္ဌောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၀၉။ နဝမေ **ဒွိန္နံ ကဋ္ဌာန**န္တိ ဒွိန္နံ အရဏီနံ။ **သံဃဋ္ဋနသမောဓာနာ**တိ သံဃဋ္ဋနေန စေဝ သမောဓာနေန စ။ **ဥသ္မာ**တိ ဥသုမာကာရော။ **တေဇော**တိ အဂ္ဂိဓူမော။ ဧတ္ထ စ အဓရာရဏီ ဝိယ ဝတ္ထာရမ္မဏံ၊ ဥတ္တရာရဏီ ဝိယ ဖဿော၊ သံဃဋ္ဋော ဝိယ ဖဿသံဃဋ္ဋနံ၊ အဂ္ဂိ ဝိယ ဝေဒနာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဝတ္ထာရမ္မဏံ ဝါ ဥတ္တရာရဏီ ဝိယ, ဖဿော အဓရာရဏီ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၁၀-ဥပ္ပဋိပါဋိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁၀။ ဒသမံ ယထာဓမ္မရသေန ပဋိပါဋိယာ ဝုတ္တမ္ပိ ဣမသ္မိံ ဣန္ဒြိယဝိဘင်္ဂေ သေသသုတ္တာနိ ဝိယ အဒေသိတတ္တာ ဥပ္ပဋိပါဋိကသုတ္တံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **နိမိတ္တ**န္တိအာဒီနိ သဗ္ဗာနိ ပစ္စယဝေဝစနာနေဝ။ **ဒုက္ခိန္ဒြိယဉ္စ ပဇာနာတီ**တိ ဒုက္ခသစ္စဝသေနေဝ ပဇာနာတိ။ **ဒုက္ခိန္ဒြိယသမုဒယ**န္တိ ကဏ္ဋကေန ဝါ ဝိဒ္ဓဿ

maṅkulena vā daṭṭhassa paccattharaṇe vā valiyā phuṭṭhassa dukkhasahagataṁ kāyaviññāṇaṁ uppajjati, taṁ etassa samudayoti pajānāti.

Parato **domanassindriyasamudayan**ti-ādīsupi tesaṁ tesaṁ kāraṇavaseneva samudayo veditabbo. Pattacīvarādīnaṁ vā hi saṅkhārānaṁ[1] saddhivihārikādīnaṁ vā sattānaṁ vināsena domanassindriyaṁ uppajjatīti tesaṁ vināsaṁ tassa samudayoti pajānāti. Subhojanaṁ bhuñjitvā varasayane nipannassa hatthapādasambāhanatālavaṇṭavātādisamphassena sukhindriyaṁ uppajjati, taṁ phassaṁ tassa samudayoti pajānāti. Vuttappakārānaṁ pana sattasaṅkhārānaṁ manāpānaṁ paṭilābhavasena somanassindriyaṁ uppajjati, taṁ paṭilābhaṁ tassa samudayoti pajānāti. Majjhattākārena pana upekkhindriyaṁ uppajjati, taṁ sattasaṅkhāresu majjhattākāraṁ tassa samudayoti pajānāti.

Kattha cuppannaṁ dukkhindriyaṁ aparisesaṁ nirujjhati, idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehīti-ādīsu pana ayaṁ ekatova vinicchayakathā—dukkhindriyaṁ hi paṭhamajjhānassa upacārakkhaṇeyeva nirujjhati pahīnaṁ hoti, domanassādīni dutiyajjhānādīnaṁ. Evaṁ santepi tesaṁ atisayanirodhattā ayaṁ jhānesuyeva nirodho vutto. Atisayanirodho hi tesaṁ paṭhamajjhānādīsu, na nirodhoyeva, nirodhoyeva pana upacārakkhaṇe, nātisayanirodho. Tathā hi nānāvajjane paṭhamajjhānupacāre niruddhassāpi dukkhindriyassa ḍaṁsamakasādisamphassena vā visamāsanupatāpena vā siyā uppatti, na tveva anto-appanāyaṁ. Upacāre vā niruddhampetaṁ na suṭṭhu niruddhaṁ hoti paṭipakkhena avihatattā. Anto-appanāyaṁ pana pītipharaṇena sabbo kāyo sukhokkanto hoti, sukhokkantakāyassa ca suṭṭhu niruddhaṁ hoti dukkhindriyaṁ paṭipakkhena vihatattā. Nānāvajjaneyeva ca dutiyajjhānupacāre pahīnassa domanassindriyassa yasmā etaṁ vitakkavicārapaccayepi kāyakilamathe cittupaghāte ca sati uppajjati, vitakkavicārābhāve neva uppajjati. Yattha pana uppajjati, tattha vitakkavicārabhāve, appahīnā eva ca dutiyajjhānupacāre vitakkavicārāti tatthassa siyā uppatti. Na tveva dutiyajjhāne, pahīnapaccayattā. Tathā tatiyajjhānupacāre pahīnassāpi sukhindriyassa pītisamuṭṭhānapaṇītarūpaphuṭṭhakāyassa siyā uppatti, na tveva tatiyajjhāne. Tatiyajjhāne hi sukhassa

1. Bāhirasaṅkhārānaṁ (Sī, Syā)

မင်္ကုလေန ဝါ ဒဋ္ဌဿ ပစ္စတ္ထရဏေ ဝါ ဝလိယာ ဖုဋ္ဌဿ ဒုက္ခသဟဂတံ ကာယဝိညာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဧတဿ သမုဒယောတိ ပဇာနာတိ။

ပရတော **ဒေါမနဿိန္ဒြိယသမုဒယန္တိ**အာဒီသုပိ တေသံ တေသံ ကာရဏဝသေနေဝ သမုဒယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပတ္တစီဝရာဒီနံ ဝါ ဟိ သင်္ခါရာနံ[၁] သဒ္ဓိဝိဟာရိကာဒီနံ ဝါ သတ္တာနံ ဝိနာသေန ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ တေသံ ဝိနာသံ တဿ သမုဒယောတိ ပဇာနာတိ။ သုဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဝရသယနေ နိပန္နဿ ဟတ္ထပါဒသမ္ဗာဟနတာလဝဏ္ဋဝါတာဒိသမ္ဖဿေန သုခိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဖဿံ တဿ သမုဒယောတိ ပဇာနာတိ။ ဝုတ္တပ္ပကာရာနံ ပန သတ္တသင်္ခါရာနံ မနာပါနံ ပဋိလာဘဝသေန သောမနဿိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ပဋိလာဘံ တဿ သမုဒယောတိ ပဇာနာတိ။ မဇ္ဈတ္တာကာရေန ပန ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ သတ္တသင်္ခါရေသု မဇ္ဈတ္တာကာရံ တဿ သမုဒယောတိ ပဇာနာတိ။

ကတ္ထ စုပ္ပန္နံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီတိအာဒီသု ပန အယံ ဧကတောဝ ဝိနိစ္ဆယကထာ—ဒုက္ခိန္ဒြိယံ ဟိ ပဌမဇ္ဈာနဿ ဥပစာရက္ခဏေယေဝ နိရုဇ္ဈတိ ပဟီနံ ဟောတိ၊ ဒေါမနဿာဒီနိ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒီနံ။ ဧဝံ သန္တေပိ တေသံ အတိသယနိရောဓတ္တာ အယံ ဈာနေသုယေဝ နိရောဓော ဝုတ္တော။ အတိသယနိရောဓော ဟိ တေသံ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု, န နိရောဓောယေဝ၊ နိရောဓောယေဝ ပန ဥပစာရက္ခဏေ, နာတိသယနိရောဓော။ တထာ ဟိ နာနာဝဇ္ဇနေ ပဌမဇ္ဈာနုပစာရေ နိရုဒ္ဓဿာပိ ဒုက္ခိန္ဒြိယဿ ဍံသမကသာဒိသမ္ဖဿေန ဝါ ဝိသမာသနုပတာပေန ဝါ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ န တွေဝ အန္တောအပ္ပနာယံ။ ဥပစာရေ ဝါ နိရုဒ္ဓမ္ပေတံ န သုဋ္ဌု နိရုဒ္ဓံ ဟောတိ ပဋိပက္ခေန အဝိဟတတ္တာ။ အန္တောအပ္ပနာယံ ပန ပီတိဖရဏေန သဗ္ဗော ကာယော သုခေါက္ကန္တော ဟောတိ၊ သုခေါက္ကန္တကာယဿ စ သုဋ္ဌု နိရုဒ္ဓံ ဟောတိ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ ပဋိပက္ခေန ဝိဟတတ္တာ။ နာနာဝဇ္ဇနေယေဝ စ ဒုတိယဇ္ဈာနုပစာရေ ပဟီနဿ ဒေါမနဿိန္ဒြိယဿ ယသ္မာ ဧတံ ဝိတက္ကဝိစာရပစ္စယေပိ ကာယကိလမထေ စိတ္တုပဃာတေ စ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝိတက္ကဝိစာရာဘာဝေ နေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယတ္ထ ပန ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ ဝိတက္ကဝိစာရဘာဝေ၊ အပ္ပဟီနာ ဧဝ စ ဒုတိယဇ္ဈာနုပစာရေ ဝိတက္ကဝိစာရာတိ တတ္ထဿ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ။ န တွေဝ ဒုတိယဇ္ဈာနေ, ပဟီနပစ္စယတ္တာ။ တထာ တတိယဇ္ဈာနုပစာရေ ပဟီနဿာပိ သုခိန္ဒြိယဿ ပီတိသမုဋ္ဌာနပဏီတရူပဖုဋ္ဌကာယဿ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ န တွေဝ တတိယဇ္ဈာနေ။ တတိယဇ္ဈာနေ ဟိ သုခဿ

၁- ဗာဟိရသင်္ခါရာနံ (သီ၊ သျာ)

paccayabhūtā pīti sabbaso niruddhā. Tathā catutthajjhānupacāre pahīnassāpi somanassindriyassa āsannattā appanāppattāya upekkhāya abhāvena sammā anatikkantattā ca siyā uppatti, na tveva catutthajjhāne. Tasmā "ettha cuppannaṁ dukkhindriyaṁ aparisesaṁ nirujjhatī"ti tattha tattha aparisesaggahaṇaṁ kataṁ.

Yaṁ panettha **tadatthāya**[1] **cittaṁ upasaṁharatī**ti vuttaṁ, tattha alābhī samāno uppādanatthāya cittaṁ upasaṁharati, lābhī samāno samāpajjanatthāyāti evamattho veditabbo. Imesu dvīsupi suttesu sammasanavārova[2] kathitoti.

Sukhindriyavaggo catuttho.

---

5. Jarāvagga

1. Jarādhammasuttavaṇṇanā

511. Pañcamavaggassa paṭhame **pacchātapeti**[3] pāsādacchāyāya puratthimadisaṁ paṭicchannattā pāsādassa pacchimadisābhāge ātapo hoti, tasmiṁ ṭhāne paññattavarabuddhāsane nisinnoti attho. **Piṭṭhiṁ otāpayamāno**ti yasmā Sammāsambuddhassapi upādinnakasarīre uṇhakāle uṇhaṁ hoti, sītakāle sītaṁ, ayañca himapātasītasamayo, tasmā mahācīvaraṁ otāretvā sūriyarasmīhi piṭṭhiṁ otāpayamāno nisīdi.

Kiṁ pana Buddharasmiyo madditvā sūriyarasmi anto pavisituṁ sakkotīti. Na sakkoti. Evaṁ sante kiṁ tāpetīti. Rasmitejaṁ. Yatheva hi ṭhitamajjhanhike parimaṇḍalāya chāyāya rukkhamūle nisinnassa kiñcāpi sūriyarasmiyo sarīraṁ na phusanti, sabbadisāsu pana tejo pharati, aggijālāhi parikkhitto viya hoti, evaṁ sūriyarasmīsu Buddharasmiyo madditvā anto pavisituṁ asakkuṇantīsupi Satthā tejaṁ tāpento nisinnoti veditabbo.

Anomajjantoti piṭṭhiparikammakaraṇavasena anumajjanto. **Acchariyaṁ bhante**ti thero Bhagavato piṭṭhito mahācīvaraṁ otāretvā nisinnassa

---

1. Tathattāya (Sī, Syā, Ṭīkāyaṁ ca)
2. Sammasanavāro ca (Syā)
3. Pacchātapaketi (Sī, Syā)

ပစ္စယဘူတာ ပီတိ သဗ္ဗသော နိရုဒ္ဓါ။ တထာ စတုတ္ထဇ္ဈာနုပစာရေ ပဟီနဿာပိ သောမနဿိန္ဒြိယဿ အာသန္နတ္တာ အပ္ပနာပ္ပတ္တာယ ဥပေက္ခာယ အဘာဝေန သမ္မာ အနတိက္ကန္တတ္တာ စ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ န တွေဝ စတုတ္ထဇ္ဈာနေ။ တသ္မာ "ဧတ္ထ စုပ္ပန္နံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတီ"တိ တတ္ထ တတ္ထ အပရိသေသဂ္ဂဟဏံ ကတံ။

ယံ ပနေတ္ထ **တဒတ္ထာယ**[1] **စိတ္တံ ဥပသံဟရတီ**တိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ အလာဘီ သမာနော ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ စိတ္တံ ဥပသံဟရတိ၊ လာဘီ သမာနော သမာပဇ္ဇနတ္ထာယာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမေသု ဒွီသုပိ သုတ္တေသု သမ္မသနဝါရောဝ[2] ကထိတောတိ။

သုခိန္ဒြိယဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-ဇရာဝဂ္ဂ

၁-ဇရာဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁၁။ ပဉ္စမဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ပစ္ဆာတပေ**တိ[3] ပါသာဒစ္ဆာယာယ ပုရတ္ထိမဒိသံ ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ ပါသာဒဿ ပစ္ဆိမဒိသာဘာဂေ အာတပေါ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ဌာနေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နောတိ အတ္ထော။ **ပိဋ္ဌိံ ဩတာပယမာနော**တိ ယသ္မာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿပိ ဥပါဒိန္နကသရီရေ ဥဏှကာလေ ဥဏှံ ဟောတိ၊ သီတကာလေ သီတံ၊ အယဉ္စ ဟိမပါတသီတသမယော၊ တသ္မာ မဟာစီဝရံ ဩတာရေတွာ သူရိယရသ္မီဟိ ပိဋ္ဌိံ ဩတာပယမာနော နိသီဒိ။

ကိံ ပန ဗုဒ္ဓရသ္မိယော မဒ္ဒိတွာ သူရိယရသ္မိ အန္တော ပဝိသိတုံ သက္ကောတီတိ။ န သက္ကောတိ။ ဧဝံ သန္တေ ကိံ တာပေတီတိ။ ရသ္မိတေဇံ။ ယထေဝ ဟိ ဌိတမဇ္ဈန္ဟိကေ ပရိမဏ္ဍလာယ ဆာယာယ ရုက္ခမူလေ နိသိန္နဿ ကိဉ္စာပိ သူရိယရသ္မိယော သရီရံ န ဖုသန္တိ၊ သဗ္ဗဒိသာသု ပန တေဇော ဖရတိ၊ အဂ္ဂိဇာလာဟိ ပရိက္ခိတ္တော ဝိယ ဟောတိ၊ ဧဝံ သူရိယရသ္မီသု ဗုဒ္ဓရသ္မိယော မဒ္ဒိတွာ အန္တော ပဝိသိတုံ အသက္ကုဏန္တီသုပိ သတ္ထာ တေဇံ တာပေန္တော နိသိန္နောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အနောမဇ္ဇန္တောတိ ပိဋ္ဌိပရိကမ္မကရဏဝသေန အနုမဇ္ဇန္တော။ **အစ္ဆရိယံ ဘန္တေ**တိ ထေရော ဘဂဝတော ပိဋ္ဌိတော မဟာစီဝရံ ဩတာရေတွာ နိသိန္နဿ

၁-တထတ္တာယ (သီ၊ သျာ၊ ဋီကာယံ စ)
၂-သမ္မသနဝါရော စ (သျာ)
၃-ပစ္ဆာတပကေတိ (သီ၊ သျာ)

dvinnaṁ aṁsakūṭānaṁ antare suvaṇṇāvaṭṭaṁ viya kesaggappamāṇaṁ valiyāvaṭṭaṁ disvā "evarūpepi nāma sarīre jarā paññāyatī"ti sañjātasaṁvego jaraṁ garahanto evamāha. Garahanacchariyaṁ nāma kiretaṁ.

Na cevaṁ dāni bhante Bhagavato tāva parisuddhoti yathā pakatiyā chavivaṇṇo parisuddho, na evametarahīti dīpento evamāha. Tathāgatassa hi daharakāle saṅkusatasamabbhāhataṁ usabhacammaṁ viya[1] vihatavaliko kāyo hoti, tasmiṁ ṭhapito[2] hattho bhassateva, na santiṭṭhati, telapuñchanākārappatto viya hoti. Mahallakakāle pana sirājālā milāyanti[3], sandhipabbāni sithilāni[4] honti, maṁsaṁ aṭṭhito muccitvā sithilabhāvaṁ āpajjitvā tattha tattha olambati. Buddhānaṁ pana evarūpaṁ na hoti. Aññesaṁ apākaṭaṁ, santikāvacarattā Ānandattherasseva pākaṭaṁ hoti, tasmā evamāha.

Sithilāni ca gattānīti aññesaṁ mukhe aṁsakūṭantareti tesu tesu ṭhānesu[5] valiyo santiṭṭhanti, Satthu panetaṁ natthi, thero ca dvinnaṁ aṁsakūṭānaṁ antare valiyāvaṭṭakaṁ disvā evamāha. **Sabbāni valiyajātānī**ti idampi attano pākaṭavasena evamāha, Satthu pana aññesaṁ viya valiyo nāma natthi. **Purato pabbhāro ca kāyo**ti Satthā brahmujugatto, devanavare samussitasuvaṇṇatoraṇaṁ viyassa kāyo ujukameva uggato. Mahallakakāle pana kāyo purato vaṅko hoti, svāyaṁ aññesaṁ apākaṭo, santikāvacarattā pana therasseva pākaṭo, tasmā evamāha. **Dissati ca indriyānaṁ aññathattan**ti indriyāni nāma na cakkhuviññeyyāni. Yato pana pakatiyā parisuddho chavivaṇṇo, idāni na tathā parisuddho, aṁsakūṭantare vali paññāyati, brahmujukāyo purato vaṅko, imināva kāraṇena cakkhādīnaṁ ca indriyānaṁ aññathattena bhavitabbanti nayaggāhato evamāha. **Dhī taṁ jammi jare atthū**ti lāmake jare dhī taṁ tuyhaṁ hotu, dhikkāro taṁ phusatu. **Bimban**ti attabhāvo.

1. Usabhacammiṁ viya (Sī) 2. Tasmiṁ ca patito (Sī, Syā) 3. Sirājālāpi jāyanti (Sī)
4. Viraḷāni (Syā) 5. Mukhe ca aṁsakūṭantarādīsu ca (Ka)

ဒွိန္နံ အံသကူဋာနံ အန္တရေ သုဝဏ္ဏာဝဋ္ဋံ ဝိယ ကေသဂ္ဂပ္ပမာဏံ ဝလိယာဝဋ္ဋံ ဒိသွာ "ဧဝရူပေပိ နာမ သရီရေ ဇရာ ပညာယတီ"တိ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ဇရံ ဂရဟန္တော ဧဝမာဟ။ ဂရဟနစ္ဆရိယံ နာမ ကိရေတံ။

န စေဝံ ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝတော တာဝ ပရိသုဒ္ဓေါတိ ယထာ ပကတိယာ ဆဝိဝဏ္ဏော ပရိသုဒ္ဓေါ၊ န ဧဝမေတရဟီတိ ဒီပေန္တော ဧဝမာဟ။ တထာဂတဿ ဟိ ဒဟရကာလေ သင်္ကုသတသမဗ္ဘာဟတံ ဥသဘစမ္မံ ဝိယ[1] ဝိဟတဝလိကော ကာယော ဟောတိ၊ တသ္မိံ ဌပိတော[2] ဟတ္ထော ဘဿတေဝ၊ န သန္တိဋ္ဌတိ၊ တေလပုဉ္ဆနာကာရပ္ပတ္တော ဝိယ ဟောတိ။ မဟလ္လကကာလေ ပန သိရာဇာလာ မိလာယန္တိ[3]၊ သန္ဓိပဗ္ဗာနိ သိထိလာနိ[4] ဟောန္တိ၊ မံသံ အဋ္ဌိတော မုစ္စိတွာ သိထိလဘာဝံ အာပဇ္ဇိတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဩလမ္ဗတိ။ ဗုဒ္ဓါနံ ပန ဧဝရူပံ န ဟောတိ။ အညေသံ အပါကဋံ၊ သန္တိကာဝစရတ္တာ အာနန္ဒတ္ထေရဿေဝ ပါကဋံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

သိထိလာနိ စ ဂတ္တာနီတိ အညေသံ မုခေ အံသကူဋန္တရေတိ တေသု တေသု ဌာနေသု[5] ဝလိယော သန္တိဋ္ဌန္တိ၊ သတ္ထု ပနေတံ နတ္ထိ၊ ထေရော စ ဒွိန္နံ အံသကူဋာနံ အန္တရေ ဝလိယာဝဋ္ဋကံ ဒိသွာ ဧဝမာဟ။ **သဗ္ဗာနိ ဝလိယဇာတာနီ**တိ ဣဒမ္ပိ အတ္တနော ပါကဋဝသေန ဧဝမာဟ၊ သတ္ထု ပန အညေသံ ဝိယ ဝလိယော နာမ နတ္ထိ။ **ပုရတော ပဗ္ဘာရော စ ကာယော**တိ သတ္ထာ ဗြဟ္မုဇုဂတ္တော၊ ဒေဝနဂရေ သမုဿိတသုဝဏ္ဏတောရဏံ ဝိယဿ ကာယော ဥဇုကမေဝ ဥဂ္ဂတော။ မဟလ္လကကာလေ ပန ကာယော ပုရတော ဝင်္ကော ဟောတိ၊ သွာယံ အညေသံ အပါကဋော၊ သန္တိကာဝစရတ္တာ ပန ထေရဿေဝ ပါကဋော၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ဒိဿတိ စ ဣန္ဒြိယာနံ အညထတ္တ**န္တိ ဣန္ဒြိယာနိ နာမ န စက္ခုဝိညေယျာနိ။ ယတော ပန ပကတိယာ ပရိသုဒ္ဓေါ ဆဝိဝဏ္ဏော၊ ဣဒါနိ န တထာ ပရိသုဒ္ဓေါ၊ အံသကူဋန္တရေ ဝလိ ပညာယတိ၊ ဗြဟ္မုဇုကာယော ပုရတော ဝင်္ကော၊ ဣမိနာဝ ကာရဏေန စက္ခာဒီနံ စ ဣန္ဒြိယာနံ အညထတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ နယဂ္ဂါဟတော ဧဝမာဟ။ **ဓီ တံ ဇမ္မိ ဇရေ အတ္ထူ**တိ လာမကေ ဇရေ ဓီ တံ တုယှံ ဟောတု၊ ဓိက္ကာရော တံ ဖုသတု။ **ဗိမ္ဗ**န္တိ အတ္တဘာဝေါ။

၁-ဥသဘစမ္မိံ ဝိယ (သီ) ၂-တသ္မိံ စ ပတိတော (သီ၊ သျာ) ၃-သိရာဇာလာပိ ဇာယန္တိ (သီ)
၄-ဝိရဠာနိ (သျာ) ၅-မုခေ စ အံသကူဋန္တရာဒီသု စ (က)

2. Uṇṇābhabrāhmaṇasuttavaṇṇanā

512. Dutiye **gocaravisayan**ti gocarabhūtaṁ visayaṁ. **Aññamaññassā**ti cakkhu sotassa, sotaṁ vā cakkhussāti evaṁ ekaṁ ekassa gocaravisayaṁ na paccanubhoti. Sace hi nīlādibhedaṁ rūpārammaṇaṁ samodhānetvā sotindriyassa upaneyya—iṅgha tvaṁ tāva naṁ vavatthapehi vibhāvehi[1] “kinnāmetaṁ ārammaṇan”ti[2]. Cakkhuviññāṇaṁ vināpi mukhena attano dhammatāya evaṁ vadeyya “are andhabāla vassasatampi vassasahassampi vassasatasahassampi paridhāvamāno aññatra mayā kuhiṁ etassa jānanakaṁ labhissasi, taṁ āhara, cakkhupasāde upanehi, ahametaṁ ārammaṇaṁ jānissāmi yadi vā nīlaṁ yadi vā pītakaṁ. Na hi eso aññassa visayo, mayhameveso visayo”ti. Sesadvāresupi eseva nayo. Evametāni aññamaññassa gocaravisayaṁ na paccanubhonti nāma.

Kiṁ paṭisaraṇanti etesaṁ kiṁ paṭisaraṇaṁ, kiṁ etāni paṭisarantīti pucchati. **Mano paṭisaraṇan**ti javanamano paṭisaraṇaṁ. **Manova nesan**ti manodvārikajavanamanova etesaṁ gocaravisayaṁ rajjanādivasena anubhoti. Cakkhuviññāṇaṁ hi rūpadassanamattameva, ettha rajjanaṁ vā dussanaṁ vā muyhanaṁ vā natthi. Ekasmiṁ pana dvāre javanaṁ rajjati vā dussati vā muyhati vā. Sotaviññāṇādīsupi eseva nayo.

Tatrāyaṁ upamā—pañca kira dubbalabhojakā rājānaṁ sevitvā kicchena kasirena ekasmiṁ pañcakulike gāme parittakaṁ āyaṁ labhiṁsu. Tesaṁ tattha macchabhāgo maṁsabhāgo addukahāpaṇo vā yottakahāpaṇo vā māsakahāpaṇo vā aṭṭhakahāpaṇo vā soḷasakahāpaṇo vā catusaṭṭhikahāpaṇo vā daṇḍoti ettakamattameva pāpuṇāti, satavatthukaṁ pañcasatavatthukaṁ sahassavatthukaṁ mahābaliṁ rājāva gaṇhāti.

Tattha pañcakulikagāmā viya pañcapasādā daṭṭhabbā, pañca dubbalabhojakā viya pañcaviññāṇāni, rājā viya javanaṁ, dubbalabhojakānaṁ parittaka-āyapāpuṇanaṁ viya cakkhuviññāṇādīnaṁ rūpadassanādimattaṁ, rajjanādi pana etesu

1. Vibhāvehīti (Ka)
2. Kinnāmetaṁ ārammaṇanti. Rūpārammaṇaṁ nāmetanti (Ka)

၂-ဥဏ္ဏာဘဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁၂။ ဒုတိယေ **ဂေါစရဝိသယ**န္တိ ဂေါစရဘူတံ ဝိသယံ။ **အညမညဿာ**တိ စက္ခု သောတဿ, သောတံ ဝါ စက္ခုဿာတိ ဧဝံ ဧကံ ဧကဿ ဂေါစရဝိသယံ န ပစ္စနုဘောတိ။ သစေ ဟိ နီလာဒိဘေဒံ ရူပါရမ္မဏံ သမောဓာနေတွာ သောတိန္ဒြိယဿ ဥပနေယျ—ဣင်္ဃ တွံ တာဝ နံ ဝဝတ္ထပေဟိ ဝိဘာဝေဟိ[1] “ကိန္နာမေတံ အာရမ္မဏ”န္တိ[2]။ စက္ခုဝိညာဏံ ဝိနာပိ မုခေန အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဧဝံ ဝဒေယျ “အရေ အန္ဓဗာလ ဝဿသတမ္ပိ ဝဿသဟဿမ္ပိ ဝဿသတသဟဿမ္ပိ ပရိဓာဝမာနော အညတြ မယာ ကုဟိံ ဧတဿ ဇာနနကံ လဘိဿသိ၊ တံ အာဟရ၊ စက္ခုပသာဒေ ဥပနေဟိ၊ အဟမေတံ အာရမ္မဏံ ဇာနိဿာမိ ယဒိ ဝါ နီလံ ယဒိ ဝါ ပီတကံ။ န ဟိ ဧသော အညဿ ဝိသယော၊ မယှမေဝေသော ဝိသယော”တိ။ သေသဒွါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတာနိ အညမညဿ ဂေါစရဝိသယံ န ပစ္စနုဘောန္တိ နာမ။

ကိံ ပဋိသရဏန္တိ ဧတေသံ ကိံ ပဋိသရဏံ၊ ကိံ ဧတာနိ ပဋိသရန္တီတိ ပုစ္ဆတိ။ **မနော ပဋိသရဏ**န္တိ ဇဝနမနော ပဋိသရဏံ။ **မနောဝ နေသ**န္တိ မနောဒွါရိကဇဝနမနောဝ ဧတေသံ ဂေါစရဝိသယံ ရဇ္ဇနာဒိဝသေန အနုဘောတိ။ စက္ခုဝိညာဏံ ဟိ ရူပဒဿနမတ္တမေဝ၊ ဧတ္ထ ရဇ္ဇနံ ဝါ ဒုဿနံ ဝါ မုယှနံ ဝါ နတ္ထိ။ ဧကသ္မိံ ပန ဒွါရေ ဇဝနံ ရဇ္ဇတိ ဝါ ဒုဿတိ ဝါ မုယှတိ ဝါ။ သောတဝိညာဏာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတြာယံ ဥပမာ—ပဉ္စ ကိရ ဒုဗ္ဗလဘောဇကာ ရာဇာနံ သေဝိတွာ ကိစ္ဆေန ကသိရေန ဧကသ္မိံ ပဉ္စကုလိကေ ဂါမေ ပရိတ္တကံ အာယံ လဘိံသု။ တေသံ တတ္ထ မစ္ဆဘာဂေါ မံသဘာဂေါ အဒ္ဒုကဟာပဏော ဝါ ယောတ္တကဟာပဏော ဝါ မာသကဟာပဏော ဝါ အဋ္ဌကဟာပဏော ဝါ သောဠသကဟာပဏော ဝါ စတုသဋ္ဌိကဟာပဏော ဝါ ဒဏ္ဍောတိ ဧတ္တကမတ္တမေဝ ပါပုဏာတိ၊ သတဝတ္ထုကံ ပဉ္စသတဝတ္ထုကံ သဟဿဝတ္ထုကံ မဟာဗလိံ ရာဇာဝ ဂဏှာတိ။

တတ္ထ ပဉ္စကုလိကဂါမာ ဝိယ ပဉ္စပသာဒါ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ပဉ္စ ဒုဗ္ဗလဘောဇကာ ဝိယ ပဉ္စဝိညာဏာနိ၊ ရာဇာ ဝိယ ဇဝနံ၊ ဒုဗ္ဗလဘောဇကာနံ ပရိတ္တကအာယပါပုဏနံ ဝိယ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ရူပဒဿနာဒိမတ္တံ၊ ရဇ္ဇနာဒိ ပန ဧတေသု

၁-ဝိဘာဝေဟီတိ (က)
၂-ကိန္နာမေတံ အာရမ္မဏန္တိ။ ရူပါရမ္မဏံ နာမေတန္တိ (က)

natthi. Raññо mahābaliggahaṇaṁ viya tesu dvāresu javanassa rajjanādīni veditabbāni. Evamettha **mano**ti kusalākusalajavanaṁ vuttaṁ.

Sati paṭisaraṇanti maggasati paṭisaraṇaṁ. Javanamano hi maggasatiṁ paṭisarati. **Vimuttī**ti phalavimutti. **Paṭisaraṇanti**[1] phalavimuttiyā nibbānaṁ paṭisaraṇaṁ. Tañhi sā paṭisarati. **Nāsakkhi pañhassa pariyantaṁ gahetun**ti pañhassa paricchedaṁ pamāṇaṁ gahetuṁ nāsakkhi, appaṭisaraṇaṁ dhammaṁ “sappaṭisaraṇan”ti pucchi. Nibbānaṁ nāmetaṁ appaṭisaraṇaṁ, na kiñci paṭisarati. **Nibbānogadhan**ti nibbānabbhantaraṁ nibbānaṁ anupaviṭṭhaṁ. **Brahmacariyan**ti maggabrahmacariyaṁ. **Nibbānaparāyaṇan**ti nibbānaṁ paraṁ ayanamassa parā gati, na tato paraṁ gacchatīti attho. Nibbānaṁ pariyosānaṁ avasānaṁ assāti **nibbānapariyosānaṁ.**

Mūlajātā patiṭṭhitāti maggena āgatasaddhā vuccati. **Imamhi ce bhikkhave samaye**ti kiṁ sandhāyāha? Jhāna-anāgāmitaṁ. Tasmiṁ hi samaye brāhmaṇassa paṭhamamaggena pañca akusalacittāni pahīnāni, paṭhamajjhānena pañca nīvaraṇānīti jhāna-anāgāmiṭṭhāne ṭhito, so aparihīnajjhāno kālaṁ katvā tattheva parinibbāyeyya. Sace panassa puttadāraṁ anusāsantassa kammante vicārentassa jhānaṁ nassati, naṭṭhe jhāne gati anibaddhā hoti, anaṭṭhe pana nibaddhāti imaṁ jhāna-anāgāmitaṁ sandhāya evamāha.

3. Sāketasuttavaṇṇanā

513. Tatiye **añjanavane**ti añjanavaṇṇapupphānaṁ rukkhānaṁ ropitavane. **Yaṁ bhikkhave saddhindriyaṁ, taṁ saddhābalan**ti taṁ hi adhimokkhalakkhaṇe indaṭṭhena saddhindriyaṁ, assaddhiye akampanena saddhābalaṁ. Itaresaṁ paggaha-upaṭṭhāna-avikkhepapajānanalakkhaṇesu indaṭṭhena indriyabhāvo, kosajjamuṭṭhasaccavikkhepāvijjāsu akampanena balabhāvo veditabbo. **Evameva kho**ti tassā nadiyā ekasotaṁ viya saddhāvīriyasatisamādhipaññāvasena etesaṁ[2] ninnānākaraṇaṁ veditabbaṁ, dve sotāni viya indaṭṭha-akampanaṭṭhehi indriyabalavasena nānākaraṇaṁ veditabbaṁ.

1. Nibbānanti (Sī, Syā)
2. Ekassa (Ka)

နတ္ထိ။ ရညော မဟာဗလိဂ္ဂဟဏံ ဝိယ တေသု ဒွါရေသု ဇဝနဿ ရဇ္ဇနာဒီနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧဝမေတ္ထ **မနော**တိ ကုသလာကုသလဇဝနံ ဝုတ္တံ။

သတိ ပဋိသရဏန္တိ မဂ္ဂသတိ ပဋိသရဏံ။ ဇဝနမနော ဟိ မဂ္ဂသတိံ ပဋိသရတိ။ **ဝိမုတ္တီ**တိ ဖလဝိမုတ္တိ။ **ပဋိသရဏ**န္တိ[1] ဖလဝိမုတ္တိယာ နိဗ္ဗာနံ ပဋိသရဏံ။ တဉှိ သာ ပဋိသရတိ။ **နာသက္ခိ ပဉှဿ ပရိယန္တံ ဂဟေတု**န္တိ ပဉှဿ ပရိစ္ဆေဒံ ပမာဏံ ဂဟေတုံ နာသက္ခိ၊ အပ္ပဋိသရဏံ ဓမ္မံ “သပ္ပဋိသရဏ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ နိဗ္ဗာနံ နာမေတံ အပ္ပဋိသရဏံ၊ န ကိဉ္စိ ပဋိသရတိ။ **နိဗ္ဗာနောဂဓ**န္တိ နိဗ္ဗာနဗ္ဘန္တရံ နိဗ္ဗာနံ အနုပဝိဋ္ဌံ။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ။ **နိဗ္ဗာနပရာယဏ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ ပရံ အယနမဿ ပရာ ဂတိ၊ န တတော ပရံ ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ နိဗ္ဗာနံ ပရိယောသာနံ အဝသာနံ အဿာတိ **နိဗ္ဗာနပရိယောသာနံ**။

မူလဇာတာ ပတိဋ္ဌိတာတိ မဂ္ဂေန အာဂတသဒ္ဓါ ဝုစ္စတိ။ **ဣမမှိ စေ ဘိက္ခဝေ သမယေ**တိ ကိံ သန္ဓာယာဟ? ဈာနအနာဂါမိတံ။ တသ္မိံ ဟိ သမယေ ဗြာဟ္မဏဿ ပဌမမဂ္ဂေန ပဉ္စ အကုသလစိတ္တာနိ ပဟီနာနိ၊ ပဌမဇ္ဈာနေန ပဉ္စ နီဝရဏာနီတိ ဈာနအနာဂါမိဋ္ဌာနေ ဌိတော၊ သော အပရိဟီနဇ္ဈာနော ကာလံ ကတွာ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာယေယျ။ သစေ ပနဿ ပုတ္တဒါရံ အနုသာသန္တဿ ကမ္မန္တေ ဝိစာရေန္တဿ ဈာနံ နဿတိ၊ နဋ္ဌေ ဈာနေ ဂတိ အနိဗဒ္ဓါ ဟောတိ၊ အနဋ္ဌေ ပန နိဗဒ္ဓါတိ ဣမံ ဈာနအနာဂါမိတံ သန္ဓာယ ဧဝမာဟ။

၃-သာကေတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁၃။ တတိယေ **အဉ္ဇနဝနေ**တိ အဉ္ဇနဝဏ္ဏပုပ္ဖါနံ ရုက္ခာနံ ရောပိတဝနေ။ **ယံ ဘိက္ခဝေ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ၊ တံ သဒ္ဓါဗလ**န္တိ တံ ဟိ အဓိမောက္ခလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌေန သဒ္ဓိန္ဒြိယံ၊ အဿဒ္ဓိယေ အကမ္ပနေန သဒ္ဓါဗလံ။ ဣတရေသံ ပဂ္ဂဟဥပဋ္ဌာနအဝိက္ခေပပဇာနနလက္ခဏေသု ဣန္ဒဋ္ဌေန ဣန္ဒြိယဘာဝေါ၊ ကောသဇ္ဇမုဋ္ဌသစ္စဝိက္ခေပါဝိဇ္ဇာသု အကမ္ပနေန ဗလဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ တဿာ နဒိယာ ဧကသောတံ ဝိယ သဒ္ဓါဝီရိယသတိသမာဓိပညာဝသေန ဧတေသံ[2] နိန္နာနာကရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဒွေ သောတာနိ ဝိယ ဣန္ဒဋ္ဌအကမ္ပနဋ္ဌေဟိ ဣန္ဒြိယဗလဝသေန နာနာကရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-နိဗ္ဗာနန္တိ (သီ၊ သျာ)
၂-ဧကဿ (က)

4. Pubbakoṭṭhakasuttavaṇṇanā

514. Catutthe **amatogadhan**ti amatabbhantaraṁ. **Amataparāyaṇan**ti amatanibbattikaṁ. **Amatapariyosānan**ti amataniṭṭhaṁ. **Sādhu sādhū**ti therassa byākaraṇaṁ pasaṁsanto sādhukāraṁ deti.

5. Paṭhamapubbārāmasuttavaṇṇanā

515. Pañcame **tadanvayā**ti taṁ anugacchamānā, anuvattamānāti attho. Pubbakoṭṭhakaṁ ādiṁ katvā paṭipāṭiyā chasu suttesu phalindriyāneva[1] kathitāni.

10. Āpaṇasuttavaṇṇanā

520. Dasame **ime kho te dhammā**ti upari saha vipassanāya tato maggā. **Ye me pubbe sutāva[2] ahesun**ti ye dhammā mayā pubbe "arahattaphalindriyaṁ nāma atthī"ti kathentānaṁyeva[3] sutā ahesuṁ. **Kāyena ca phusitvā**ti nāmakāyena ca phusitvā paṭilabhitvā. **Paññāya ca ativijjha passāmī**ti paccavekkhaṇapaññāya ca ativijjhitvā passāmi. **Yā hissa bhante saddhā**ti ayaṁ katarasaddhā? Catūhi indriyehi sampayuttā saddhā heṭṭhā kathitāva, ayaṁ pana paccavekkhaṇasaddhā. Sampayuttasaddhā hi missakā, paccavekkhaṇasaddhā lokiyāva. Sesaṁ sabbaṁ uttānamevāti.

Jarāvaggo pañcamo.

---

6. Sūkarakhatavagga

1. Sālasuttavaṇṇanā

521. Chaṭṭhavaggassa paṭhame **sūrenā**ti sūrabhāvena. **Bodhāyā**ti bujjhanatthāya.

---

1. Chaḷindriyāneva (Sī), balindriyāneva (Ka) 2. Sutavā (Ka) 3. Kathentasseva (Ka)

၄-ပုဗ္ဗကောဋ္ဌကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁၄။ စတုတ္ထေ **အမတောဂဓန္တိ** အမတဗ္ဘန္တရံ။ **အမတပရာယဏန္တိ** အမတနိဗ္ဗတ္တိကံ။ **အမတပရိယောသာနန္တိ** အမတနိဋ္ဌံ။ **သာဓု သာဓူ**တိ ထေရဿ ဗျာကရဏံ ပသံသန္တော သာဓုကာရံ ဒေတိ။

၅-ပဌမပုဗ္ဗာရာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁၅။ ပဉ္စမေ **တဒန္ဝယာ**တိ တံ အနုဂစ္ဆမာနာ၊ အနုဝတ္တမာနာတိ အတ္ထော။ ပုဗ္ဗကောဋ္ဌကံ အာဒိံ ကတွာ ပဋိပါဋိယာ ဆသု သုတ္တေသု ဖလိန္ဒြိယာနေဝ[1] ကထိတာနိ။

၁၀-အာပဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂၀။ ဒသမေ **ဣမေ ခေါ တေ ဓမ္မာ**တိ ဥပရိ သဟ ဝိပဿနာယ တတော မဂ္ဂါ။ **ယေ မေ ပုဗ္ဗေ သုတာဝ[2] အဟေသု**န္တိ ယေ ဓမ္မာ မယာ ပုဗ္ဗေ "အရဟတ္တဖလိန္ဒြိယံ နာမ အတ္ထီ"တိ ကထေန္တာနံယေဝ[3] သုတာ အဟေသုံ။ **ကာယေန စ ဖုသိတွာ**တိ နာမကာယေန စ ဖုသိတွာ ပဋိလဘိတွာ။ **ပညာယ စ အတိဝိဇ္ဈ ပဿာမီ**တိ ပစ္စဝေက္ခဏပညာယ စ အတိဝိဇ္ဈိတွာ ပဿာမိ။ **ယာ ဟိဿ ဘန္တေ သဒ္ဓါ**တိ အယံ ကတရသဒ္ဓါ? စတူဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ သမ္ပယုတ္တာ သဒ္ဓါ ဟေဋ္ဌာ ကထိတာဝ၊ အယံ ပန ပစ္စဝေက္ခဏသဒ္ဓါ။ သမ္ပယုတ္တသဒ္ဓါ ဟိ မိဿကာ၊ ပစ္စဝေက္ခဏသဒ္ဓါ လောကိယာဝ။ သေသံ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဇရာဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

၆-သူကရခတဝဂ္ဂ

၁-သာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂၁။ ဆဋ္ဌဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **သူရေနာ**တိ သူရဘာဝေန။ **ဗောဓာယာ**တိ ဗုဇ္ဈနတ္ထာယ။

၁-ဆဠိန္ဒြိယာနေဝ (သီ)၊ ဗလိန္ဒြိယာနေဝ (က) ၂-သုတာဝါ (က) ၃-ကထေန္တဿေဝ (က)

2. Mallikasuttavaṇṇanā

522. Dutiye **Mallesūti**[1] evaṁnāmake janapade. Imasmiṁ sutte cattāri indriyāni missakāni, ariyañāṇaṁ lokuttaraṁ. Tampi pana catukkindriyanissitaṁ[2] katvā missakanti bhājetuṁ vaṭṭati.

3. Sekhasuttavaṇṇanā

523. Tatiye **na heva kho kāyena phusitvā viharatī**ti na nāmakāyena phusitvā paṭilabhitvā viharati, phusituṁ paṭilabhituṁ na sakkoti. **Paññāya ca ativijjha passatī**ti paccavekkhaṇapaññāya pana "upari arahattaphalindriyaṁ nāma atthī"ti pajānāti. Asekhabhūmiyaṁ **phusitvā viharatī**ti paṭilabhitvā viharati. **Paññāyā**ti paccavekkhaṇapaññāya "arahattaphalindriyaṁ nāma atthī"ti pajānāti. **Na kuhiñci kismiñcī**ti dvepi aññamaññavevacanāneva, kismiñci bhave na uppajjissantīti attho. Imasmiṁ sutte pañcindriyāni lokuttarāni, cha lokikāni vaṭṭanissitāneva kathitāni.

4-5. Padasuttādivaṇṇanā

524-525. Catutthe **yāni kānici padāni bodhāya saṁvattantī**ti yāni kānici dhammapadāni ye keci dhammakoṭṭhāsā bujjhanatthāya saṁvattanti. Pañcamaṁ uttānameva.

6-7. Patiṭṭhitasuttādivaṇṇanā

526-527. Chaṭṭhe **cittaṁ rakkhati āsavesu ca sāsavesu ca dhammesū**ti tebhūmakadhamme ārabbha āsavuppattiṁ vārento āsavesu ca sāsavesu ca dhammesu cittaṁ rakkhati nāma. Sattamaṁ uttānameva.

8. Sūkarakhatasuttavaṇṇanā

528. Aṭṭhame **sūkarakhatāyan**ti sūkarakhataleṇe. Kassapabuddhakāle kira taṁ leṇaṁ ekasmiṁ Buddhantare pathaviyā vaḍḍhamānāya antobhūmigataṁ jātaṁ. Athekadivasaṁ eko sūkaro tassa chadanapariyantasamīpe paṁsuṁ khaṇi. Deve vuṭṭhe paṁsu dhotā, chadanapariyanto

1. Mallakesūti (Sī, Syā), Mallikesūti (Ka)
2. Catu-indriyanissitaṁ (Sī, Syā)

၂-မလ္လိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂၂။ ဒုတိယေ **မလ္လေသူ**တိ[၁] ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတ္တာရိ ဣန္ဒြိယာနိ မိဿကာနိ၊ အရိယဉာဏံ လောကုတ္တရံ။ တမ္ပိ ပန စတုက္ကိန္ဒြိယနိဿိတံ[၂] ကတွာ မိဿကန္တိ ဘာဇေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

၃-သေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂၃။ တတိယေ **န ဟေဝ ခေါ ကာယေန ဖုသိတွာ ဝိဟရတီ**တိ န နာမကာယေန ဖုသိတွာ ပဋိလဘိတွာ ဝိဟရတိ၊ ဖုသိတုံ ပဋိလဘိတုံ န သက္ကောတိ။ **ပညာယ စ အတိဝိဇ္ဈ ပဿတီ**တိ ပစ္စဝေက္ခဏပညာယ ပန ''ဥပရိ အရဟတ္တဖလိန္ဒြိယံ နာမ အတ္ထိ''တိ ပဇာနာတိ။ အသေခဘူမိယံ **ဖုသိတွာ ဝိဟရတီ**တိ ပဋိလဘိတွာ ဝိဟရတိ။ **ပညာယာ**တိ ပစ္စဝေက္ခဏပညာယ "အရဟတ္တဖလိန္ဒြိယံ နာမ အတ္ထိ"တိ ပဇာနာတိ။ **န ကုဟိဉ္စိ ကိသ္မိဉ္စီ**တိ ဒွေပိ အညမညဝေဝစနာနေဝ၊ ကိသ္မိဉ္စိ ဘဝေ န ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တီတိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ လောကုတ္တရာနိ၊ ဆ လောကိကာနိ ဝဋ္ဋနိဿိတာနေဝ ကထိတာနိ။

၄-၅-ပဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၅၂၄-၅၂၅။ စတုတ္ထေ **ယာနိ ကာနိစိ ပဒါနိ ဗောဓာယ သံဝတ္တန္တီ**တိ ယာနိ ကာနိစိ ဓမ္မပဒါနိ ယေ ကေစိ ဓမ္မကောဋ္ဌာသာ ဗုဇ္ဈနတ္ထာယ သံဝတ္တန္တိ။ ပဉ္စမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၆-၇-ပတိဋ္ဌိတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၅၂၆-၅၂၇။ ဆဋ္ဌေ **စိတ္တံ ရက္ခတိ အာသဝေသု စ သာသဝေသု စ ဓမ္မေသူ**တိ တေဘူမကဓမ္မေ အာရဗ္ဘ အာသဝုပ္ပတ္တိံ ဝါရေန္တော အာသဝေသု စ သာသဝေသု စ ဓမ္မေသု စိတ္တံ ရက္ခတိ နာမ။ သတ္တမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၈-သူကရခတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂၈။ အဋ္ဌမေ **သူကရခတာယ**န္တိ သူကရခတလေဏေ။ ကဿပဗုဒ္ဓ-ကာလေ ကိရ တံ လေဏံ ဧကသ္မိံ ဗုဒ္ဓန္တရေ ပထဝိယာ ဝဍ္ဎမာနာယ အန္တောဘူမိဂတံ ဇာတံ။ အထေကဒိဝသံ ဧကော သူကရော တဿ ဆဒနပရိ-ယန္တသမီပေ ပံသုံ ခဏိ။ ဒေဝေ ဝုဋ္ဌေ ပံသု ဓောတာ၊ ဆဒနပရိယန္တော

၁-မလ္လကေသူတိ (သီ၊ သျာ)၊ မလ္လိကေသူတိ (က)
၂-စတုဣန္ဒြိယနိဿိတံ (သီ၊ သျာ)

pākaṭo ahosi. Eko vanacarako disvā “pubbe sīlavantehi paribhuttaṭṭhānena bhavitabbaṁ, paṭijaggissāmi nan”ti samantato paṁsuṁ apanetvā leṇaṁ sodhetvā kuṭiparikkhepaṁ katvā dvāravātapānaṁ yojetvā suparinittḥitasudhākammacittakammaṁ rajatapaṭṭasadisāya vālikāya santharitaṁ[1] pariveṇaṁ katvā mañcapīṭhaṁ paññāpetvā Bhagavato vasanatthāya adāsi, leṇaṁ gambhīraṁ ahosi otaritvā āruhitabbaṁ. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Paramanipaccakāran**ti bhāvanapuṁsakaṁ, paramanipaccakārī[2] hutvā pavattamāno pavattatīti vuttaṁ hoti. **Anuttaraṁ yogakkheman**ti arahattaṁ. **Sappatisso**ti sajeṭṭhako. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sūkarakhatavaggo chaṭṭho.

---

7. Bodhipakkhiyavagga

531-650. Sattamavagge satta phalāni pubbabhāgāni, tesaṁ heṭṭhā dve phalāni ādiṁ katvā missakāni. Sesamettha ito parañca sabbaṁ uttānamevāti.

Indriyasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Sammappadhānasaṁyuttavaṇṇanā

651-704. Sammappadhānasaṁyutte sakalepi pubbabhāgavipassanāva kathitāti.

Sammappadhānasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Balasaṁyuttavaṇṇanā

705-812. Balasaṁyutte balāni missakāneva kathitāni. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Balasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Siñcitaṁ (Sī)
2. Yathā paramanipaccakārakārī (Sī, Syā)

ပါကဋော အဟောသိ။ ဧကော ဝနစရကော ဒိသွာ “ပုဗ္ဗေ သီလဝန္တေဟိ ပရိဘုတ္တဋ္ဌာနေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ပဋိဇဂ္ဂိဿာမိ န”န္တိ သမန္တတော ပံသုံ အပနေတွာ လေဏံ သောဓေတွာ ကုဋိပရိက္ခေပံ ကတွာ ဒွါရဝါတပါနံ ယောဇေတွာ သုပရိနိဋ္ဌိတသုဓာကမ္မစိတ္တကမ္မံ ရဇတပဋ္ဋသဒိသာယ ဝါလိကာယ သန္ထရိတံ[၁] ပရိဝေဏံ ကတွာ မဉ္စပီဌံ ပညာပေတွာ ဘဂဝတော ဝသနတ္ထာယ အဒါသိ၊ လေဏံ ဂမ္ဘီရံ အဟောသိ ဩတရိတွာ အာရုဟိတဗ္ဗံ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ပရမနိပစ္စကာရ**န္တိ ဘာဝနပုံသကံ၊ ပရမနိပစ္စကာရီ[၂] ဟုတွာ ပဝတ္တမာနော ပဝတ္တတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အနုတ္တရံ ယောဂက္ခေမ**န္တိ အရဟတ္တံ။ **သပ္ပတိဿော**တိ သဇေဋ္ဌကော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သူကရခတဝဂ္ဂေါ ဆဋ္ဌော။

၇-ဗောဓိပက္ခိယဝဂ္ဂ

၅၃၁-၆၅၀။ သတ္တမဝဂ္ဂေ သတ္တ ဖလာနိ ပုဗ္ဗဘာဂါနိ၊ တေသံ ဟေဋ္ဌာ ဒွေ ဖလာနိ အာဒိံ ကတွာ မိဿကာနိ။ သေသမေတ္ထ ဣတော ပရဉ္စ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဣန္ဒြိယသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သမ္မပ္ပဓာနသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၅၁-၇၀၄။ သမ္မပ္ပဓာနသံယုတ္တေ သကလေပိ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာဝ ကထိတာတိ။

သမ္မပ္ပဓာနသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ဗလသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၀၅-၈၁၂။ ဗလသံယုတ္တေ ဗလာနိ မိဿကာနေဝ ကထိတာနိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဗလသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သိဉ္စိတံ (သီ)
၂-ယထာ ပရမနိပစ္စကာရကာရီ (သီ၊ သျာ)

7. Iddhipādasaṁyutta

1. Cāpālavagga

1. Apārasuttavaṇṇanā

813. Iddhipādasaṁyuttassa paṭhame chandaṁ nissāya pavatto samādhi **chandasamādhi.** Padhānabhūtā saṅkhārā **padhānasaṅkhārā. Samannāgatan**ti tehi dhammehi upetaṁ. Iddhiyā pādaṁ, iddhibhūtaṁ vā pādanti **iddhipādaṁ.** Sesesupi eseva nayo. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana Iddhipādavibhaṅge[1] āgatova. Visuddhimagge[2] panassa attho dīpito. Tathā Maggabojjhaṅgasatipaṭṭhānasaṁyuttesu ceva idha ca ekaparicchedova.

5. Iddhipadesasuttavaṇṇanā

817. Pañcame **iddhipadesan**ti tayo ca magge tīṇi ca phalāni.

6. Samattasuttavaṇṇanā

818. Chaṭṭhe **samattaṁ iddhin**ti arahattaphalameva. Ādito paṭṭhāya pana navasupi suttesu vivaṭṭapādakā eva iddhipādā kathitā.

10. Cetiyasuttavaṇṇanā

822. Dasame **nisīdanan**ti cammakhaṇḍaṁ adhippetaṁ. **Udenaṁ cetiyan**ti Udenayakkhassa cetiyaṭṭhāne katavihāro vuccati. **Gotamakā**dīsupi eseva nayo. **Bhāvitā**ti vaḍḍhitā. **Bahulīkatā**ti punappunaṁ katā. **Yānīkatā**ti yuttayānaṁ viya katā. **Vatthukatā**ti patiṭṭhānaṭṭhena vatthu viya katā. **Anuṭṭhitā**ti adhiṭṭhitā. **Paricitā**ti samantato citā suvaḍḍhitā. **Susamāraddhā**ti suṭṭhu samāraddhā.

Iti aniyamena kathetvā puna niyametvā dassento **Tathāgatassa kho**ti-ādimāha. Ettha ca **kappan**ti āyukappaṁ, tasmiṁ tasmiṁ kāle yaṁ

---

1. Abhi 2. 225 piṭṭhe.
2. Visuddhi 2. 6 piṭṭhe.

၇-ဣဒ္ဓိပါဒသံယုတ္တ

၁-စာပါလဝဂ္ဂ

၁-အပါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၁၃။ ဣဒ္ဓိပါဒသံယုတ္တဿ ပဌမေ ဆန္ဒံ နိဿာယ ပဝတ္တော သမာဓိ **ဆန္ဒသမာဓိ။** ပဓာနဘူတာ သင်္ခါရာ **ပဓာနသင်္ခါရာ။ သမန္နာဂတ**န္တိ တေဟိ ဓမ္မေဟိ ဥပေတံ။ ဣဒ္ဓိယာ ပါဒံ, ဣဒ္ဓိဘူတံ ဝါ ပါဒန္တိ **ဣဒ္ဓိပါဒံ။** သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ဣဒ္ဓိပါဒဝိဘင်္ဂေ[၁] အာဂတောဝ။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၂] ပနဿ အတ္ထော ဒီပိတော။ တထာ မဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂ-သတိပဋ္ဌာနသံယုတ္တေသု စေဝ ဣဓ စ ဧကပရိစ္ဆေဒေါဝ။

၅-ဣဒ္ဓိပဒေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၁၇။ ပဉ္စမေ **ဣဒ္ဓိပဒေသ**န္တိ တယော စ မဂ္ဂေ တီဏိ စ ဖလာနိ။

၆-သမတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၁၈။ ဆဋ္ဌေ **သမတ္တံ ဣဒ္ဓိ**န္တိ အရဟတ္တဖလမေဝ။ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ပန နဝသုပိ သုတ္တေသု ဝိဝဋ္ဋပါဒကာ ဧဝ ဣဒ္ဓိပါဒါ ကထိတာ။

၁၀-စေတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၂၂။ ဒသမေ **နိသီဒန**န္တိ စမ္မခဏ္ဍံ အဓိပ္ပေတံ။ **ဥဒေနံ စေတိယ**န္တိ ဥဒေနယက္ခဿ စေတိယဋ္ဌာနေ ကတဝိဟာရော ဝုစ္စတိ။ **ဂေါတမကာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဘာဝိတာ**တိ ဝဍ္ဎိတာ။ **ဗဟုလီကတာ**တိ ပုနပ္ပုနံ ကတာ။ **ယာနီကတာ**တိ ယုတ္တယာနံ ဝိယ ကတာ။ **ဝတ္ထုကတာ**တိ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဝတ္ထု ဝိယ ကတာ။ **အနုဋ္ဌိတာ**တိ အဓိဋ္ဌိတာ။ **ပရိစိတာ**တိ သမန္တတော စိတာ သုဝဍ္ဎိတာ။ **သုသမာရဒ္ဓါ**တိ သုဋ္ဌု သမာရဒ္ဓါ။

ဣတိ အနိယမေန ကထေတွာ ပုန နိယမေတွာ ဒဿေန္တော **တထာဂတဿ ခေါ**တိအာဒိမာဟ။ ဧတ္ထ စ **ကပ္ပ**န္တိ အာယုကပ္ပံ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ ယံ

၁-အဘိ ၂-၂၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၆-ပိဋ္ဌေ။

manussānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ paripuṇṇaṁ karonto tiṭṭheyya. **Kappāvasesaṁ vā**ti “appaṁ vā bhiyyo”ti vuttavassasatato atirekaṁ vā. Mahāsīvatthero panāha “Buddhānaṁ aṭṭhāne gajjitaṁ nāma natthi. Yatheva hi Veḷuvagāmake uppannaṁ māraṇantikavedanaṁ dasa māse vikkhambhesi, evaṁ punappunaṁ taṁ samāpattiṁ samāpajjitvā dasa dasa māsepi vikkhambhento imaṁ bhaddakappameva tiṭṭheyyā”ti.

Kasmā pana na ṭhitoti? Upādiṇṇakasarīraṁ nāma khaṇḍiccādīhi abhibhuyyati, Buddhā nāma khaṇḍiccādibhāvaṁ apatvāva pañcame āyukoṭṭhāse bahujanassa piyamanāpakāleyeva parinibbāyanti. Buddhānubuddhesu ca mahāsāvakesu parinibbutesu ekakena khāṇukena viya ṭhātabbaṁ hoti, daharasāmaṇeraparivāritena vā, tato[1] “aho Buddhānaṁ parisā”ti hīḷetabbataṁ āpajjeyya, tasmā na ṭhitoti. Evaṁ vuttepi so pana na ruccati, “āyukappo”ti idameva Aṭṭhakathāyaṁ niyamitaṁ.

Yathā taṁ mārena pariyuṭṭhitacittoti ettha **tan**ti nipātamattaṁ, yathā mārena pariyuṭṭhitacitto ajjhotthaṭacitto aññopi koci puthujjano paṭivijjhituṁ na sakkuṇeyya, evameva nāsakkhi paṭivijjhituntі attho. Māro hi yassa sabbena sabbaṁ dvādasa vipallāsā appahīnā, tassa cittaṁ pariyuṭṭhāti. Therassa ca cattāro vipallāsā appahīnā, tenassa māro cittaṁ pariyuṭṭhāsi. So pana cittapariyuṭṭhānaṁ karonto kiṁ karotīti? Bheravaṁ rūpārammaṇaṁ vā dasseti, saddārammaṇaṁ vā sāveti, tato sattā taṁ disvā vā sutvā vā satiṁ vissajjetvā vivaṭamukhā honti, tesaṁ mukhena hatthaṁ pavesetvā hadayaṁ maddati, te visaññī hutvā tiṭṭhanti. Therassa panesa mukhe hatthaṁ pavesetuṁ kiṁ sakkhissati, bheravārammaṇaṁ pana dasseti, taṁ disvā thero nimittobhāsaṁ na paṭivijjhi. Jānantoyeva Bhagavā kimatthaṁ yāvatatiyakaṁ āmantesīti. Parato “tiṭṭhatu bhante Bhagavā”ti yācite “tuyhevetaṁ dukkaṭaṁ, tuyhevetaṁ aparaddhan”ti dosāropanena sokatanukaraṇatthaṁ.

Māro pāpimāti ettha satte anatthe niyojento māretīti māro. **Pāpimā**ti tasseva vevacanaṁ. So hi pāpadhammasamannāgatattā

1. Daharasāmaṇeraparivārena gato (Syā, Ka)

မနုဿာနံ အာယုပ္ပမာဏံ၊ တံ ပရိပုဏ္ဏံ ကရောန္တော တိဋ္ဌေယျ။ **ကပ္ပါဝသေသံ ဝါ**တိ “အပ္ပံ ဝါ ဘိယျော”တိ ဝုတ္တဝဿသတတော အတိရေကံ ဝါ။ မဟာသီဝတ္ထေရော ပနာဟ “ဗုဒ္ဓါနံ အဋ္ဌာနေ ဂဇ္ဇိတံ နာမ နတ္ထိ။ ယထေဝ ဟိ ဝေဠုဝဂါမကေ ဥပ္ပန္နံ မာရဏန္တိကဝေဒနံ ဒသ မာသေ ဝိက္ခမ္ဘေသိ၊ ဧဝံ ပုနပ္ပုနံ တံ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဒသ ဒသ မာသေပိ ဝိက္ခမ္ဘေန္တော ဣမံ ဘဒ္ဒကပ္ပမေဝ တိဋ္ဌေယျာ”တိ။

ကသ္မာ ပန န ဌိတောတိ? ဥပါဒိန္နကသရီရံ နာမ ခဏ္ဍိစ္စာဒီဟိ အဘိဘုယျတိ၊ ဗုဒ္ဓါ နာမ ခဏ္ဍိစ္စာဒိဘာဝံ အပတွာဝ ပဉ္စမေ အာယုကောဋ္ဌာသေ ဗဟုဇနဿ ပိယမနာပကာလေယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ။ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေသု စ မဟာသာဝကေသု ပရိနိဗ္ဗုတေသု ဧကကေန ခါဏုကေန ဝိယ ဌာတဗ္ဗံ ဟောတိ, ဒဟရ-သာမဏေရပရိဝါရိတေန ဝါ၊ တတော[၁] “အဟော ဗုဒ္ဓါနံ ပရိသာ”တိ ဟီဠေတဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇေယျ၊ တသ္မာ န ဌိတောတိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေပိ သော ပန န ရုစ္စတိ၊ “အာယုကပ္ပေါ”တိ ဣဒမေဝ အဋ္ဌကထာယံ နိယမိတံ။

ယထာ တံ မာရေန ပရိယုဋ္ဌိတစိတ္တောတိ ဧတ္ထ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ၊ ယထာ မာရေန ပရိယုဋ္ဌိတစိတ္တော အဇ္ဈောတ္ထဋစိတ္တော အညောပိ ကောစိ ပုထုဇ္ဇနော ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န သက္ကုဏေယျ၊ ဧဝမေဝ နာသက္ခိ ပဋိဝိဇ္ဈိတုန္တိ အတ္ထော။ မာရော ဟိ ယဿ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဒွါဒသ ဝိပလ္လာသာ အပ္ပဟီနာ၊ တဿ စိတ္တံ ပရိယုဋ္ဌာတိ။ ထေရဿ စ စတ္တာရော ဝိပလ္လာသာ အပ္ပဟီနာ၊ တေနဿ မာရော စိတ္တံ ပရိယုဋ္ဌာသိ။ သော ပန စိတ္တပရိယုဋ္ဌာနံ ကရောန္တော ကိံ ကရောတီတိ? ဘေရဝံ ရူပါရမ္မဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ သဒ္ဒါရမ္မဏံ ဝါ သာဝေတိ၊ တတော သတ္တာ တံ ဒိသွာ ဝါ သုတွာ ဝါ သတိံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဝိဝဋမုခါ ဟောန္တိ၊ တေသံ မုခေန ဟတ္ထံ ပဝေသေတွာ ဟဒယံ မဒ္ဒတိ၊ တေ ဝိသညီ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ ထေရဿ ပနေသ မုခေ ဟတ္ထံ ပဝေသေတုံ ကိံ သက္ခိဿတိ၊ ဘေရဝါရမ္မဏံ ပန ဒဿေတိ၊ တံ ဒိသွာ ထေရော နိမိတ္တောဘာသံ န ပဋိဝိဇ္ဈိ။ ဇာနန္တောယေဝ ဘဂဝါ ကိမတ္ထံ ယာဝတတိယကံ အာမန္တေသီတိ။ ပရတော “တိဋ္ဌတု ဘန္တေ ဘဂဝါ”တိ ယာစိတေ “တုယှေဝေတံ ဒုက္ကဋံ, တုယှေဝေတံ အပရဒ္ဓ”န္တိ ဒေါသာရောပနေန သောကတနုကရဏတ္ထံ။

မာရော ပါပိမာတိ ဧတ္ထ သတ္တေ အနတ္ထေ နိယောဇေန္တော မာရေတီတိ မာရော။ **ပါပိမာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ သော ဟိ ပါပဓမ္မသမန္နာဂတတ္တာ

၁-ဒဟရသာမဏေရပရိဝါရေန ဂတော (သျာ၊ က)

“pāpimā”ti vuccati. Kaṇho antako namuci pamattabandhūtipi tasseva nāmāni. **Bhāsitā kho panesā**ti ayañhi Bhagavato sambodhipattiyā aṭṭhame sattāhe Bodhimaṇḍaṁyeva[1] āgantvā “Bhagavā yadatthaṁ tumhehi pāramiyo pūritā, so vo attho anuppatto, paṭividdhaṁ sabbaññutaññāṇaṁ, kiṁ vo lokavicaraṇenā”ti vatvā yathā ajja, evameva “parinibbātu dāni bhante Bhagavā, parinibbātu Sugato”ti yāci. Bhagavā cassa “na tāvāhan”ti-ādīni vatvā paṭikkhipi. Taṁ sandhāya “bhāsitā kho panesā bhante”ti-ādimāha.

Tattha **viyattā**ti maggavasena byattā. Tatheva **vinītā.** Tathā **visāradā. Bahussutā**ti tepiṭakavasena bahu sutametesanti bahussutā. Tadeva dhammaṁ dhārentīti **dhammadharā.** Atha vā pariyattibahussutā ceva paṭivedhabahussutā ca, pariyattipaṭivedhadhammānaṁyeva dhāraṇato dhammadharāti evamettha attho daṭṭhabbo. **Dhammānudhammappaṭipannā**ti ariyadhammassa anudhammabhūtaṁ vipassanādhammaṁ paṭipannā. **Sāmīcippaṭipannā**ti anucchavikapaṭipadaṁ paṭipannā. **Anudhammacārino**ti anudhammacaraṇasīlā. **Sakaṁ ācariyakan**ti attano ācariyavādaṁ. **Ācikkhissantī**ti-ādīni sabbāni aññamaññasseva vevacanāni. **Sahadhammenā**ti sahetukena sakāraṇena vacanena. **Sappāṭihāriyan**ti yāva niyyānikaṁ katvā dhammaṁ desessanti.

Brahmacariyanti sikkhattayasaṅgahitaṁ sakalaṁ sāsanabrahmacariyaṁ. **Iddhan**ti samiddhaṁ jhānassādavasena. **Phītan**ti vuḍḍhipattaṁ sabbapāliphullaṁ viya abhiññāsampattivasena. **Vitthārikan**ti[2] vitthataṁ tasmiṁ tasmiṁ disābhāge patiṭṭhitavasena. **Bāhujaññan**ti bahūhi ñātaṁ paṭividdhaṁ mahājanābhisamayavasena. **Puthubhūtan**ti sabbākārena puthulabhāvapattaṁ. Kathaṁ? **Yāva devamanussehi suppakāsitaṁ,** yattakā viññujātikā devā ceva manussā ca atthi, sabbehi suṭṭhu pakāsitanti attho.

Appossukkoti nirālayo. Tvaṁ hi pāpima aṭṭhamasattāhato paṭṭhāya “parinibbātu dāni bhante Bhagavā, parinibbātu Sugato”ti viravanto āhiṇḍittha, ajja dāni paṭṭhāya vigatussāho hohi, mā mayhaṁ parinibbānatthaṁ vāyāmaṁ karohīti vadati.

1. Bodhimaṇḍeyeva (Ka) 2. Vitthāritanti (Ka)

“ပါပိမာ”တိ ဝုစ္စတိ။ ကဏှော အန္တကော နမုစိ ပမတ္တဗန္ဓူတိပိ တဿေဝ နာမာနိ။ **ဘာသိတာ ခေါ ပနေသာ**တိ အယဉှိ ဘဂဝတော သမ္ဗောဓိပတ္တိယာ အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ ဗောဓိမဏ္ဍံယေဝ[၁] အာဂန္တွာ “ဘဂဝါ ယဒတ္ထံ တုမှေဟိ ပါရမိယော ပူရိတာ၊ သော ဝေါ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ ပဋိဝိဒ္ဓံ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ ကိံ ဝေါ လောကဝိစရဏေနာ”တိ ဝတွာ ယထာ အဇ္ဇ၊ ဧဝမေဝ “ပရိနိဗ္ဗာတု ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ၊ ပရိနိဗ္ဗာတု သုဂတော”တိ ယာစိ။ ဘဂဝါ စဿ “န တာဝါဟ”န္တိအာဒီနိ ဝတွာ ပဋိက္ခိပိ။ တံ သန္ဓာယ “ဘာသိတာ ခေါ ပနေသာ ဘန္တေ”တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဝိယတ္တာ**တိ မဂ္ဂဝသေန ဗျတ္တာ။ တထေဝ **ဝိနီတာ။** တထာ **ဝိသာရဒါ။ ဗဟုဿုတာ**တိ တေပိဋကဝသေန ဗဟု သုတမေတေသန္တိ ဗဟုဿုတာ။ တဒေဝ ဓမ္မံ ဓာရေန္တီတိ **ဓမ္မဓရာ။** အထ ဝါ ပရိယတ္တိဗဟုဿုတာ စေဝ ပဋိဝေဓဗဟုဿုတာ စ၊ ပရိယတ္တိပဋိဝေဓဓမ္မာနံယေဝ ဓာရဏတော ဓမ္မဓရာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နာ**တိ အရိယဓမ္မဿ အနုဓမ္မဘူတံ ဝိပဿနာဓမ္မံ ပဋိပန္နာ။ **သာမီစိပ္ပဋိပန္နာ**တိ အနုစ္ဆဝိကပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ။ **အနုဓမ္မစာရိနော**တိ အနုဓမ္မစရဏသီလာ။ **သကံ အာစရိယက**န္တိ အတ္တနော အာစရိယဝါဒံ။ **အာစိက္ခိဿန္တီ**တိအာဒီနိ သဗ္ဗာနိ အညမညဿေဝ ဝေဝစနာနိ။ **သဟဓမ္မေနာ**တိ သဟေတုကေန သကာရဏေန ဝစနေန။ **သပ္ပါဋိဟာရိယ**န္တိ ယာဝ နိယျာနိကံ ကတွာ ဓမ္မံ ဒေသေဿန္တိ။

ဗြဟ္မစရိယန္တိ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟိတံ သကလံ သာသနဗြဟ္မစရိယံ။ **ဣဒ္ဓ**န္တိ သမိဒ္ဓံ ဈာနဿာဒဝသေန။ **ဖီတ**န္တိ ဝုဍ္ဎိပတ္တံ သဗ္ဗပါလိဖုလ္လံ ဝိယ အဘိညာသမ္ပတ္တိဝသေန။ **ဝိတ္ထာရိက**န္တိ[၂] ဝိတ္ထတံ တသ္မိံ တသ္မိံ ဒိသာဘာဂေ ပတိဋ္ဌိတဝသေန။ **ဗာဟုဇည**န္တိ ဗဟူဟိ ဉာတံ ပဋိဝိဒ္ဓံ မဟာဇနာဘိသမယဝသေန။ **ပုထုဘူတ**န္တိ သဗ္ဗာကာရေန ပုထုလဘာဝပတ္တံ။ ကထံ? **ယာဝ ဒေဝမနုဿေဟိ သုပ္ပကာသိတံ၊** ယတ္တကာ ဝိညုဇာတိကာ ဒေဝါ စေဝ မနုဿာ စ အတ္ထိ၊ သဗ္ဗေဟိ သုဋ္ဌု ပကာသိတန္တိ အတ္ထော။

အပ္ပေါဿုက္ကောတိ နိရာလယော။ တွံ ဟိ ပါပိမ အဋ္ဌမသတ္တာဟတော ပဋ္ဌာယ “ပရိနိဗ္ဗာတု ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ၊ ပရိနိဗ္ဗာတု သုဂတော”တိ ဝိရဝန္တော အာဟိဏ္ဍိတ္ထ၊ အဇ္ဇ ဒါနိ ပဋ္ဌာယ ဝိဂတုဿာဟော ဟောဟိ၊ မာ မယှံ ပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ ဝါယာမံ ကရောဟီတိ ဝဒတိ။

၁-ဗောဓိမဏ္ဍေယေဝ (က) ၂-ဝိတ္ထာရိတန္တိ (က)

Sato sampajāno āyusaṅkhāraṁ ossajīti satiṁ sūpaṭṭhitaṁ katvā ñāṇena paricchinditvā āyusaṅkhāraṁ vissaji pajahi. Tattha na Bhagavā hatthena leḍḍuṁ viya āyusaṅkhāraṁ ossaji, temāsamattameva pana phalasamāpattiṁ samāpajjitvā tato paraṁ na samāpajjissāmīti cittaṁ uppādesi. Taṁ sandhāya vuttaṁ "ossajī"ti. Ussajītipi pāṭho. **Mahābhūmicālo**ti mahanto pathavikampo[1]. Tadā kira dasasahassilokadhātu akampittha. **Bhiṁsanako**ti bhayajanako. **Devadundubhiyo ca phaliṁsū**ti devabheriyo phaliṁsu, devā sukkhagajjitaṁ[2] gajji, akālavijjulatā nicchariṁsu, khaṇikavassaṁ vassīti vuttaṁ hoti.

Udānaṁ udānesīti kasmā udānesi? Koci nāma vadeyya "Bhagavā pacchato pacchato anubandhitvā 'parinibbāyatha bhante, parinibbāyatha bhante'ti upadduto bhayena āyusaṅkhāraṁ vissajjesī"ti. Tassokāso mā hotūti. Bhītassa hi udānaṁ nāma natthīti pītivegavissaṭṭhaṁ udānesi.

Tattha sabbesaṁ soṇasiṅgālādīnampi paccakkhabhāvato tulitaṁ paricchinnanti **tulaṁ**. Kiṁ taṁ? Kāmāvacarakammaṁ. Na tulaṁ, na vā tulaṁ sadisamassa aññaṁ lokiyakammaṁ atthīti **atulaṁ**. Kiṁ taṁ? Mahaggatakammaṁ. Atha vā kāmāvacaraṁ rūpāvacarañca tulaṁ, arūpāvacaraṁ atulaṁ. Appavipākaṁ tulaṁ, bahuvipākaṁ atulaṁ. **Sambhavan**ti sambhavahetubhūtaṁ[3], piṇḍakārakaṁ rāsikārakanti attho. **Bhavasaṅkhāran**ti punabbhavassa saṅkhāraṁ. **Avassajī**ti vissajjesi. **Munī**ti Buddhamuni. **Ajjhattarato**ti niyakajjhattarato. **Samāhito**ti upacārappanāsamādhivasena samāhito. **Abhindi kavacamivā**ti kavacaṁ viya abhindi. **Attasambhavan**ti attani jātakilesaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—savipākaṭṭhena sambhavaṁ, bhavābhisaṅkhaṇaṭṭhena[4] bhavasaṅkhāranti ca laddhanāmaṁ tulātulasaṅkhātaṁ lokiyakammañca ossaji, saṅgāmasīse mahāyodho kavacaṁ viya attasambhavaṁ kilesañca ajjhattarato samāhito hutvā abhindīti.

Atha vā **tulan**ti tulento tīrento. **Atulañca sambhavan**ti nibbānañceva bhavañca. **Bhavasaṅkhāran**ti bhavagāmikammaṁ. **Avassaji Munī**ti "pañcakkhandhā aniccā,

1. Bhūmicālo (Ka)
2. Sugajjitaṁ (Sī)
3. Tesaṁ bhavahetubhūtaṁ (Sī, Syā)
4. Bhavakaraṇaṭṭhena (Ka)

သတော သမ္ပဇာနော အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇီတိ သတိံ သူပဋ္ဌိတံ ကတွာ ဉာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အာယုသင်္ခါရံ ဝိဿဇိ ပဇဟိ။ တတ္ထ န ဘဂဝါ ဟတ္ထေန လေဍ္ဍုံ ဝိယ အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇိ၊ တေမာသမတ္တမေဝ ပန ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ပရံ န သမာပဇ္ဇိဿာမီတိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဩဿဇီ"တိ။ ဥဿဇီတိပိ ပါဌော။ **မဟာဘူမိစာလော**တိ မဟန္တော ပထဝိကမ္ပော[1]။ တဒါ ကိရ ဒသသဟဿိလောကဓာတု အကမ္ပိတ္ထ။ **ဘိံသနကော**တိ ဘယဇနကော။ **ဒေဝဒုန္ဒုဘိယော စ ဖလိံသူ**တိ ဒေဝဘေရိယော ဖလိံသု၊ ဒေဝေါ သုက္ခဂဇ္ဇိတံ[2] ဂဇ္ဇိ၊ အကာလဝိဇ္ဇုလတာ နိစ္ဆရိံသု၊ ခဏိကဝဿံ ဝဿီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ ကသ္မာ ဥဒါနေသိ? ကောစိ နာမ ဝဒေယျ "ဘဂဝါ ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော အနုဗန္ဓိတွာ 'ပရိနိဗ္ဗာယထ ဘန္တေ, ပရိနိဗ္ဗာယထ ဘန္တေ'တိ ဥပဒ္ဒုတော ဘယေန အာယုသင်္ခါရံ ဝိဿဇ္ဇေသီ"တိ။ တဿောကာသော မာ ဟောတူတိ။ ဘီတဿ ဟိ ဥဒါနံ နာမ နတ္ထီတိ ပီတိဝေဂဝိဿဋ္ဌံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ သဗ္ဗေသံ သောဏသိင်္ဂါလာဒီနမ္ပိ ပစ္စက္ခဘာဝတော တုလိတံ ပရိစ္ဆိန္နန္တိ **တုလံ**။ ကိံ တံ? ကာမာဝစရကမ္မံ။ န တုလံ, န ဝါ တုလံ သဒိသမဿ အညံ လောကိယကမ္မံ အတ္ထီတိ **အတုလံ**။ ကိံ တံ? မဟဂ္ဂတကမ္မံ။ အထ ဝါ ကာမာဝစရံ ရူပါဝစရဉ္စ တုလံ၊ အရူပါဝစရံ အတုလံ။ အပ္ပဝိပါကံ တုလံ၊ ဗဟုဝိပါကံ အတုလံ။ **သမ္ဘဝ**န္တိ သမ္ဘဝဟေတုဘူတံ[3]၊ ပိဏ္ဍကာရကံ ရာသိကာရကန္တိ အတ္ထော။ **ဘဝသင်္ခါရ**န္တိ ပုနဗ္ဘဝဿ သင်္ခါရံ။ **အဝဿဇီ**တိ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ **မုနီ**တိ ဗုဒ္ဓမုနိ။ **အဇ္ဈတ္တရတော**တိ နိယကဇ္ဈတ္တရတော။ **သမာဟိတော**တိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိဝသေန သမာဟိတော။ **အဘိန္ဒိ ကဝစမိဝါ**တိ ကဝစံ ဝိယ အဘိန္ဒိ။ **အတ္တသမ္ဘဝ**န္တိ အတ္တနိ ဇာတကိလေသံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သဝိပါကဋ္ဌေန သမ္ဘဝံ, ဘဝါဘိသင်္ခဏဋ္ဌေန[4] ဘဝသင်္ခါရန္တိ စ လဒ္ဓနာမံ တုလာတုလသင်္ခါတံ လောကိယကမ္မဉ္စ ဩဿဇိ၊ သင်္ဂါမသီသေ မဟာယောဓော ကဝစံ ဝိယ အတ္တသမ္ဘဝံ ကိလေသဉ္စ အဇ္ဈတ္တရတော သမာဟိတော ဟုတွာ အဘိန္ဒီတိ။

အထ ဝါ **တုလ**န္တိ တုလေန္တော တီရေန္တော။ **အတုလဉ္စ သမ္ဘဝ**န္တိ နိဗ္ဗာနဉ္စေဝ ဘဝဉ္စ။ **ဘဝသင်္ခါရ**န္တိ ဘဝဂါမိကမ္မံ။ **အဝဿဇိ မုနီ**တိ "ပဉ္စက္ခန္ဓာ အနိစ္စာ၊

၁-ဘူမိစာလော (က)
၂-သုဂဇ္ဇိတံ (သီ)
၃-တေသံ ဘဝဟေတုဘူတံ (သီ၊ သျာ)
၄-ဘဝကရဏဋ္ဌေန (က)

pañcannaṁ khandhānaṁ nirodho nibbānaṁ niccan”ti-ādinā nayena tulayanto Buddhamuni bhave ādīnavaṁ nibbāne cānisaṁsaṁ disvā taṁ khandhānaṁ mūlabhūtaṁ bhavasaṅkhāraṁ “kammakkhayāya saṁvattatī”ti evaṁ vuttena kammakkhayakarena ariyamaggena avassaji. Kathaṁ? Ajjhattarato samāhito abhindi kavacamivattasambhavaṁ. So hi vipassanāvasena ajjhattarato, samathavasena samāhitoti evaṁ pubbabhāgato paṭṭhāya samathavipassanābalena kavacamiva attabhāvaṁ pariyonandhitvā ṭhitaṁ, attani sambhavattā attasambhavanti laddhanāmaṁ sabbaṁ kilesajātaṁ abhindi. Kilesābhāvena ca kammaṁ appaṭisandhikattā avassaṭṭhaṁ[1] nāma hotīti evaṁ kilesappahānena kammaṁ jahi. Pahīnakilesassa bhayaṁ nāma natthi. Tasmā abhītova āyusaṅkhāraṁ ossaji. Abhītabhāvañāpanatthañca udānaṁ udānesīti veditabbo.

Cāpālavaggo paṭhamo.

---

2. Pāsādakampanavagga

1-2. Pubbasuttādivaṇṇanā

823-824. Dutiyavaggassa paṭhame **na ca atilīno**ti-ādīni parato āvi bhavissanti. Imasmiṁ sutte cha-abhiññāpādakā iddhipādā kathitā, tathā dutiye ca.

3. Chandasamādhisuttavaṇṇanā

825. Tatiye **chandan**ti kattukamyatāchandaṁ. **Nissāyā**ti nissayaṁ katvā, adhipatiṁ katvāti attho. **Padhānasaṅkhārā**ti padhānabhūtā saṅkhārā, catukiccasādhakasammappadhānavīriyassetaṁ adhivacanaṁ. **Iti ayañca chando**ti-ādīsu chando chandasamādhinā ceva padhānasaṅkhārehi ca, chandasamādhi chandena ceva padhānasaṅkhārehi ca, padhānasaṅkhārāpi chandena ceva chandasamādhinā ca samannāgatā. Tasmā sabbe te dhamme ekato katvā **ayaṁ vuccati bhikkhave chandasamādhippadhānasaṅkhārasamannāgato iddhipādo**ti vuttaṁ. Iddhipādavibhaṅge[2] pana “yo tathābhūtassa vedanākkhandho”ti-ādinā

1. Avasiṭṭhaṁ (Sī, Syā) 2. Abhi 2. 227 piṭṭhe.

ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ နိရောဓော နိဗ္ဗာနံ နိစ္စ”န္တိအာဒိနာ နယေန တုလယန္တော ဗုဒ္ဓမုနိ ဘဝေ အာဒီနဝံ နိဗ္ဗာနေ စာနိသံသံ ဒိသွာ တံ ခန္ဓာနံ မူလဘူတံ ဘဝသင်္ခါရံ “ကမ္မက္ခယာယ သံဝတ္တတီ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တေန ကမ္မက္ခယကရေန အရိယမဂ္ဂေန အဝဿဇိ။ ကထံ? အဇ္ဈတ္တရတော သမာဟိတော အဘိန္ဒိ ကဝစမိဝတ္တသမ္ဘဝံ။ သော ဟိ ဝိပဿနာဝသေန အဇ္ဈတ္တရတော, သမထဝသေန သမာဟိတောတိ ဧဝံ ပုဗ္ဗဘာဂတော ပဋ္ဌာယ သမထဝိပဿနာဗလေန ကဝစမိဝ အတ္တဘာဝံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတံ, အတ္တနိ သမ္ဘဝတ္တာ အတ္တသမ္ဘဝန္တိ လဒ္ဓနာမံ သဗ္ဗံ ကိလေသဇာတံ အဘိန္ဒိ။ ကိလေသာဘာဝေန စ ကမ္မံ အပ္ပဋိသန္ဓိကတ္တာ အဝဿဋ္ဌံ[၁] နာမ ဟောတီတိ ဧဝံ ကိလေသပ္ပဟာနေန ကမ္မံ ဇဟိ။ ပဟီနကိလေသဿ ဘယံ နာမ နတ္ထိ။ တသ္မာ အဘီတောဝ အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇိ။ အဘီတဘာဝဉာပနတ္ထဉ္စ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

စာပါလဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-ပါသာဒကမ္ပနဝဂ္ဂ

၁-၂-ပုဗ္ဗသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၂၃-၈၂၄။ ဒုတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **န စ အတိလီနော**တိအာဒီနိ ပရတော အာဝိ ဘဝိဿန္တိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဆအဘိညာပါဒကာ ဣဒ္ဓိပါဒါ ကထိတာ၊ တထာ ဒုတိယေ စ။

၃-ဆန္ဒသမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၂၅။ တတိယေ **ဆန္ဒန္တိ** ကတ္တုကမျတာဆန္ဒံ။ **နိဿာယာ**တိ နိဿယံ ကတွာ၊ အဓိပတိံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ပဓာနသင်္ခါရာ**တိ ပဓာနဘူတာ သင်္ခါရာ၊ စတုကိစ္စသာဓကသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ဣတိ အယဉ္စ ဆန္ဒော**တိအာဒီသု ဆန္ဒော ဆန္ဒသမာဓိနာ စေဝ ပဓာနသင်္ခါရေဟိ စ, ဆန္ဒသမာဓိ ဆန္ဒေန စေဝ ပဓာနသင်္ခါရေဟိ စ, ပဓာနသင်္ခါရာပိ ဆန္ဒေန စေဝ ဆန္ဒသမာဓိနာ စ သမန္နာဂတာ။ တသ္မာ သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မေ ဧကတော ကတွာ **အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဆန္ဒသမာဓိပ္ပဓာနသင်္ခါရသမန္နာဂတော ဣဒ္ဓိပါဒေါ**တိ ဝုတ္တံ။ ဣဒ္ဓိပါဒဝိဘင်္ဂေ[၂] ပန “ယော တထာဘူတဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော”တိအာဒိနာ

၁-အဝသိဋ္ဌံ (သီ၊ သျာ) ၂-အဘိ ၂-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။

nayena imehi dhammehi samannāgatā sesa-arūpino dhammā iddhipādāti vuttā.

Apica imepi tayo dhammā iddhīpi honti iddhipādāpi. Kathaṁ? Chandaṁ hi bhāvayato chando iddhi nāma hoti, samādhippadhānasaṅkhārā chandiddhipādo nāma. Samādhiṁ bhāventassa samādhi iddhi nāma hoti, chandappadhānasaṅkhārā samādhiddhiyā pādo nāma. Padhānasaṅkhāre bhāventassa padhānasaṅkhārā iddhi nāma hoti, chandasamādhī padhānasaṅkhāriddhiyā pādo nāma. Sampayuttadhammesu hi ekasmiṁ ijjhamāne sesāpi ijjhantiyeva.

Apica tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ pubbabhāgavasenāpi etesaṁ iddhipādatā veditabbā. Paṭhamajjhānaṁ hi iddhi nāma, paṭhamajjhānassa pubbabhāgaparikammasampayuttā chandādayo iddhipādo nāma. Etenupāyena yāva nevasaññānāsaññāyatanā, iddhividhaṁ ādiṁ katvā yāva dibbacakkhu-abhiññā, sotāpattimaggaṁ ādiṁ katvā yāva arahattamaggā nayo netabbo. Sesiddhipādesupi eseva nayo.

Keci pana "anibbatto[1] chando iddhipādo"ti vadanti. Idha tesaṁ vādamaddanatthāya abhidhamme **uttaracūḷavāro** nāma āgato—

> "Cattāro iddhipādā chandiddhipādo vīriyiddhipādo cittiddhipādo vīmaṁsiddhipādo. Tattha katamo chandiddhipādo, idha bhikkhu yasmiṁ samaye lokuttaraṁ jhānaṁ bhāveti niyyānikaṁ apacayagāmiṁ diṭṭhigatānaṁ pahānāya paṭhamāya bhūmiyā pattiyā vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati dukkhapaṭipadaṁ dandhābhiññaṁ, yo tasmiṁ samaye chando chandikatā kattukamyatā kusalo dhammacchando, ayaṁ vuccati chandiddhipādo. Avasesā dhammā chandiddhipādasampayuttā"ti[2].

Ime pana lokuttaravaseneva āgatā.

Tattha Raṭṭhapālatthero chandaṁ dhuraṁ katvā lokuttaradhammaṁ nibbattesi. Soṇatthero vīriyaṁ dhuraṁ katvā, Sambhutatthero cittaṁ dhuraṁ katvā, āyasmā Mogharājā vīmaṁsaṁ dhuraṁ katvāti. Tattha yathā catūsu

1. Anipphanno (Sī, Syā)   2. Abhi 2. 232 piṭṭhe.

နယေန ဣမေဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတာ သေသအရူပိနော ဓမ္မာ ဣဒ္ဓိပါဒါတိ ဝုတ္တာ။

အပိစ ဣမေပိ တယော ဓမ္မာ ဣဒ္ဓီပိ ဟောန္တိ ဣဒ္ဓိပါဒါပိ။ ကထံ? ဆန္ဒံ ဟိ ဘာဝယတော ဆန္ဒော ဣဒ္ဓိ နာမ ဟောတိ၊ သမာဓိပ္ပဓာနသင်္ခါရာ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေါ နာမ။ သမာဓိံ ဘာဝေန္တဿ သမာဓိ ဣဒ္ဓိ နာမ ဟောတိ၊ ဆန္ဒပ္ပဓာနသင်္ခါရာ သမာဓိဒ္ဓိယာ ပါဒေါ နာမ။ ပဓာနသင်္ခါရေ ဘာဝေန္တဿ ပဓာနသင်္ခါရာ ဣဒ္ဓိ နာမ ဟောတိ၊ ဆန္ဒသမာဓီ ပဓာနသင်္ခါရိဒ္ဓိယာ ပါဒေါ နာမ။ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေသု ဟိ ဧကသ္မိံ ဣဇ္ဈမာနေ သေသာပိ ဣဇ္ဈန္တိယေဝ။

အပိစ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ ပုဗ္ဗဘာဂဝသေနာပိ ဧတေသံ ဣဒ္ဓိပါဒတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပဌမဇ္ဈာနံ ဟိ ဣဒ္ဓိ နာမ၊ ပဌမဇ္ဈာနဿ ပုဗ္ဗဘာဂပရိကမ္မသမ္ပယုတ္တာ ဆန္ဒာဒယော ဣဒ္ဓိပါဒေါ နာမ။ ဧတေနုပါယေန ယာဝ နေဝသညာနာသညာယတနာ, ဣဒ္ဓိဝိဓံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာ, သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ နယော နေတဗ္ဗော။ သေသိဒ္ဓိပါဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ကေစိ ပန "အနိဗ္ဗတ္တော[၁] ဆန္ဒော ဣဒ္ဓိပါဒေါ"တိ ဝဒန္တိ။ ဣဓ တေသံ ဝါဒမဒ္ဒနတ္ထာယ အဘိဓမ္မေ **ဥတ္တရစူဠဝါရော** နာမ အာဂတော—

> "စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေါ ဝီရိယိဒ္ဓိပါဒေါ စိတ္တိဒ္ဓိပါဒေါ ဝီမံသိဒ္ဓိပါဒေါ။ တတ္ထ ကတမော ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေါ၊ ဣဓ ဘိက္ခု ယသ္မိံ သမယေ လောကုတ္တရံ ဈာနံ ဘာဝေတိ နိယျာနိကံ အပစယဂါမိံ ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ပဟာနာယ ပဌမာယ ဘူမိယာ ပတ္တိယာ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ ဒုက္ခပဋိပဒံ ဒန္ဓာဘိညံ၊ ယော တသ္မိံ သမယေ ဆန္ဒော ဆန္ဒိကတာ ကတ္တုကမျတာ ကုသလော ဓမ္မစ္ဆန္ဒော၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေါ။ အဝသေသာ ဓမ္မာ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒသမ္ပယုတ္တာ"တိ[၂]။

ဣမေ ပန လောကုတ္တရဝသေနေဝ အာဂတာ။

တတ္ထ ရဋ္ဌပါလတ္ထေရော ဆန္ဒံ ဓုရံ ကတွာ လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေသိ။ သောဏတ္ထေရော ဝီရိယံ ဓုရံ ကတွာ၊ သမ္ဘုတတ္ထေရော စိတ္တံ ဓုရံ ကတွာ၊ အာယသ္မာ မောဃရာဇာ ဝီမံသံ ဓုရံ ကတွာတိ။ တတ္ထ ယထာ စတူသု

၁-အနိပ္ဖန္နော (သီ၊ သျာ)   ၂-အဘိ ၂-၂၃၂-ပိဋ္ဌေ။

amaccaputtesu ṭhānantaraṁ patthetvā rājānaṁ upanissāya viharantesu eko upaṭṭhāne chandajāto rañño ajjhāsayañca ruciñca ñatvā divā ca ratto ca upaṭṭhahanto rājānaṁ ārādhetvā ṭhānantaraṁ pāpuṇi, evaṁ chandadhurena lokuttaradhammanibbattako veditabbo.

Eko pana "divase divase upaṭṭhātuṁ na sakkomi, uppanne kicce parakkamena ārādhessāmī"ti kupite paccanterañña pahito parakkamena sattumaddanaṁ katvā pāpuṇi, yathā so, evaṁ vīriyadhurena lokuttaradhammanibbattako veditabbo. Eko "divase divase upaṭṭhānampi urena sattisarasampaṭicchanampi bhāroyeva, mantabalena ārādhessamī"ti khattavijjāya[1] kataparicayattā mantasaṁvidhānena rājānaṁ ārādhetvā pāpuṇi, yathā so, evaṁ cittadhurena lokuttaradhammanibbattako veditabbo.

Aparo "kiṁ imehi upaṭṭhānādīhi, rājāno nāma jātisampannassa ṭhānantaraṁ denti, tādisassa dento mayhaṁ dassatī"ti jātisampattimeva nissāya ṭhānantaraṁ pāpuṇi, yathā so, evaṁ suparisuddhaṁ vīmaṁsaṁ nissāya vīmaṁsadhurena lokuttaradhammanibbattako veditabboti. Imasmiṁ sutte vivaṭṭapādaka-iddhi kathitā.

4. Moggallānasuttavaṇṇanā

826. Catutthe **uddhatā**ti uddhaccapakatikā vipphandamānacittā. Uddhaccena hi ekārammaṇe cittaṁ vipphandati dhajayaṭṭhiyaṁ vātena pahatadhajo viya[2]. **Unnaḷā**ti uggatanaḷā, uṭṭhitatucchamānāti vuttaṁ hoti. **Capalā**ti pattacīvaramaṇḍanādicāpallena yuttā. **Mukharā**ti mukhakharā, kharavacanāti vuttaṁ hoti. **Vikiṇṇavācā**ti asaṁyatavacanā divasampi niratthakavacanappalāpino. **Muṭṭhassatī**ti naṭṭhassatino. **Asampajānā**ti paññārahitā. **Asamāhitā**ti upacārappanāsamādhivirahitā. **Bhantacittā**ti ubbhantacittā samādhivirahena laddhokāsena uddhaccena. **Pākatindriyā**ti asaṁvutindriyā. **Iddhābhisaṅkhāran**ti āpokasiṇaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya pāsādapatiṭṭhitaṁ pathavibhāgaṁ "udakan"ti adhiṭṭhāya udakapiṭṭhe ṭhitapāsādaṁ vehāsaṁ abbhuggantvā aṅguṭṭhakena pahari. **Gambhīranemo**ti gambhīra-āvāṭo, gambhīrabhūmibhāgaṁ anupaviṭṭhoti

1. Khattivijjāya (Ka) 2. Dhajayaṭṭhivātena pahatā viya (Syā, Ka)

အမစ္စပုတ္တေသု ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ ရာဇာနံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တေသု ဧကော ဥပဋ္ဌာနေ ဆန္ဒဇာတော ရညော အဇ္ဈာသယဉ္စ ရုစိဉ္စ ဉတွာ ဒိဝါ စ ရတ္တော စ ဥပဋ္ဌဟန္တော ရာဇာနံ အာရာဓေတွာ ဌာနန္တရံ ပါပုဏိ၊ ဧဝံ ဆန္ဒဓုရေန လောကုတ္တရဓမ္မနိဗ္ဗတ္တကော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧကော ပန "ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဥပဋ္ဌာတုံ န သက္ကောမိ၊ ဥပ္ပန္နေ ကိစ္စေ ပရက္ကမေန အာရာဓေဿာမီ"တိ ကုပိတေ ပစ္စန္တေ ရညာ ပဟိတော ပရက္ကမေန သတ္တုမဒ္ဒနံ ကတွာ ပါပုဏိ၊ ယထာ သော၊ ဧဝံ ဝီရိယဓုရေန လောကုတ္တရဓမ္မနိဗ္ဗတ္တကော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧကော "ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဥပဋ္ဌာနမ္ပိ ဥရေန သတ္တိသရသမ္ပဋိစ္ဆနမ္ပိ ဘာရောယေဝ၊ မန္တဗလေန အာရာဓေဿာမီ"တိ ခတ္တဝိဇ္ဇာယ[1] ကတပရိစယတ္တာ မန္တသံဝိဓာနေန ရာဇာနံ အာရာဓေတွာ ပါပုဏိ၊ ယထာ သော၊ ဧဝံ စိတ္တဓုရေန လောကုတ္တရဓမ္မနိဗ္ဗတ္တကော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပရော "ကိံ ဣမေဟိ ဥပဋ္ဌာနာဒီဟိ၊ ရာဇာနော နာမ ဇာတိသမ္ပန္နဿ ဌာနန္တရံ ဒေန္တိ၊ တာဒိသဿ ဒေန္တော မယှံ ဒဿတီ"တိ ဇာတိသမ္ပတ္တိမေဝ နိဿာယ ဌာနန္တရံ ပါပုဏိ၊ ယထာ သော၊ ဧဝံ သုပရိသုဒ္ဓံ ဝီမံသံ နိဿာယ ဝီမံသဓုရေန လောကုတ္တရဓမ္မနိဗ္ဗတ္တကော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝိဝဋ္ဋပါဒကဣဒ္ဓိ ကထိတာ။

၄-မောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၂၆။ စတုတ္ထေ **ဥဒ္ဓတာ**တိ ဥဒ္ဓစ္စပကတိကာ ဝိပ္ဖန္ဒမာနစိတ္တာ။ ဥဒ္ဓစ္စေန ဟိ ဧကာရမ္မဏေ စိတ္တံ ဝိပ္ဖန္ဒတိ ဓဇယဋ္ဌိယံ ဝါတေန ပဟတဓဇော ဝိယ[2]။ **ဥန္နဠာ**တိ ဥဂ္ဂတနဠာ၊ ဥဋ္ဌိတတုစ္ဆမာနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **စပလာ**တိ ပတ္တစီဝရမဏ္ဍနာဒိစာပလ္လေန ယုတ္တာ။ **မုခရာ**တိ မုခခရာ၊ ခရဝစနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝိကိဏ္ဏဝါစာ**တိ အသံယတဝစနာ ဒိဝသမ္ပိ နိရတ္ထကဝစနပ္ပလာပိနော။ **မုဋ္ဌဿတီ**တိ နဋ္ဌဿတိနော။ **အသမ္ပဇာနာ**တိ ပညာရဟိတာ။ **အသမာဟိတာ**တိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိဝိရဟိတာ။ **ဘန္တစိတ္တာ**တိ ဥဗ္ဘန္တစိတ္တာ သမာဓိဝိရဟေန လဒ္ဓေါကာသေန ဥဒ္ဓစ္စေန။ **ပါကတိန္ဒြိယာ**တိ အသံဝုတိန္ဒြိယာ။ **ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရ**န္တိ အာပေါကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ ပါသာဒပတိဋ္ဌိတံ ပထဝိဘာဂံ "ဥဒက"န္တိ အဓိဋ္ဌာယ ဥဒကပိဋ္ဌေ ဌိတပါသာဒံ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ အင်္ဂုဋ္ဌကေန ပဟရိ။ **ဂမ္ဘီရနေမော**တိ ဂမ္ဘီရအာဝါဋော၊ ဂမ္ဘီရဘူမိဘာဂံ အနုပဝိဋ္ဌောတိ

၁-ခတ္တိဝိဇ္ဇာယ (က) ၂-ဓဇယဋ္ဌိဝါတေန ပဟတာ ဝိယ (သျာ၊ က)

attho. **Sunikhāto**ti suṭṭhu nikhāto, koṭṭetvā suṭṭhu ṭhapito. Idha abhiññāpādakiddhi kathitā.

5. Uṇṇābhabrāhmaṇasuttavaṇṇanā

827. Pañcame **chandappahānatthan**ti taṇhāchandassa pahānatthaṁ. Idhāpi vivaṭṭapādakiddhi kathitā.

9. Iddhādidesanāsuttavaṇṇanā

831. Navame **yo so bhikkhave maggo**ti abhiññāpādakaṁ catutthajjhānaṁ adhippetaṁ.

10. Vibhaṅgasuttavaṇṇanā

832. Dasame **kosajjasahagato**ti idha bhikkhu chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasikaronto nisīdati, athassa citte līnākāro okkamati, so “līnākāro me okkanto”ti ñatvā apāyabhayena cittaṁ tajjetvā puna chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karoti. Athassa puna līnākāro okkamati, so puna apāyabhayena cittaṁ tajjetvā chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karotīti evamassa kosajjena vokiṇṇattā chando kosajjasahagato nāma hoti. **Kosajjasampayutto**ti tasseva vevacanaṁ.

Uddhaccasahagatoti idha bhikkhu chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasikaronto nisīdati, athassa cittaṁ uddhacce patati, so Buddhadhammasaṁghaguṇe āvajjetvā cittaṁ hāsetvā tosetvā kammaniyaṁ katvā puna chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karoti. Athassa puna cittaṁ uddhacce patati, so puna Buddhadhammasaṁghaguṇe āvajjetvā cittaṁ hāsetvā tosetvā kammaniyaṁ katvā chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karotīti evamassa uddhaccena vokiṇṇattā chando uddhaccasahagato nāma hoti.

Thinamiddhasahagatoti idha bhikkhu chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasikaronto nisīdati, athassa thinamiddhaṁ uppajjati, so “uppannaṁ me thinamiddhan”ti ñatvā udakena mukhaṁ puñchitvā kaṇṇe ākaḍḍhitvā paguṇaṁ dhammaṁ sajjhāyitvā divā gahitaṁ vā ālokasaññaṁ manasikaritvā thinamiddhaṁ

အတ္ထော။ **သုနိခါတော**တိ သုဋ္ဌု နိခါတော၊ ကောဋ္ဋေတွာ သုဋ္ဌု ဌပိတော။ ဣဓ အဘိညာပါဒကိဒ္ဓိ ကထိတာ။

၅-ဥဏ္ဏာဘဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၂၇။ ပဉ္စမေ **ဆန္ဒပ္ပဟာနတ္ထန္တိ** တဏှာဆန္ဒဿ ပဟာနတ္ထံ။ ဣဓာပိ ဝိဝဋ္ဋပါဒကိဒ္ဓိ ကထိတာ။

၉-ဣဒ္ဓါဒိဒေသနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃၁။ နဝမေ **ယော သော ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ**တိ အဘိညာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ အဓိပ္ပေတံ။

၁၀-ဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃၂။ ဒသမေ **ကောသဇ္ဇသဟဂတော**တိ ဣဓ ဘိက္ခု ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တော နိသီဒတိ၊ အထဿ စိတ္တေ လီနာကာရော ဩက္ကမတိ၊ သော “လီနာကာရော မေ ဩက္ကန္တော”တိ ဉတွာ အပါယဘယေန စိတ္တံ တဇ္ဇေတွာ ပုန ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ။ အထဿ ပုန လီနာကာရော ဩက္ကမတိ၊ သော ပုန အပါယဘယေန စိတ္တံ တဇ္ဇေတွာ ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတီတိ ဧဝမဿ ကောသဇ္ဇေန ဝေါကိဏ္ဏတ္တာ ဆန္ဒော ကောသဇ္ဇသဟဂတော နာမ ဟောတိ။ **ကောသဇ္ဇသမ္ပယုတ္တော**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတောတိ ဣဓ ဘိက္ခု ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တော နိသီဒတိ၊ အထဿ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စေ ပတတိ၊ သော ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃဂုဏေ အာဝဇ္ဇေတွာ စိတ္တံ ဟာသေတွာ တောသေတွာ ကမ္မနိယံ ကတွာ ပုန ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ။ အထဿ ပုန စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စေ ပတတိ၊ သော ပုန ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃဂုဏေ အာဝဇ္ဇေတွာ စိတ္တံ ဟာသေတွာ တောသေတွာ ကမ္မနိယံ ကတွာ ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတီတိ ဧဝမဿ ဥဒ္ဓစ္စေန ဝေါကိဏ္ဏတ္တာ ဆန္ဒော ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတော နာမ ဟောတိ။

ထိနမိဒ္ဓသဟဂတောတိ ဣဓ ဘိက္ခု ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တော နိသီဒတိ၊ အထဿ ထိနမိဒ္ဓံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော “ဥပ္ပန္နံ မေ ထိနမိဒ္ဓ”န္တိ ဉတွာ ဥဒကေန မုခံ ပုဉ္ဆိတွာ ကဏ္ဏေ အာကဍ္ဎိတွာ ပဂုဏံ ဓမ္မံ သဇ္ဈာယိတွာ ဒိဝါ ဂဟိတံ ဝါ အာလောကသညံ မနသိကရိတွာ ထိနမိဒ္ဓံ

vinodetvā puna chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karoti. Athassa puna thinamiddhaṁ uppajjati, so vuttanayeneva puna thinamiddhaṁ vinodetvā chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karotīti evamassa thinamiddhena vokiṇṇattā chando thinamiddhasahagato nāma hoti.

Anuvikkhittoti idha bhikkhu chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasikaronto nisīdati, athassa kāmaguṇārammaṇe cittaṁ vikkhipati, so "bahiddhā vikkhittaṁ me cittan"ti ñatvā Anamatagga[1]devadūta[2]celopama[3]anāgatabhayasuttādīni[4] āvajjento suttadaṇḍena cittaṁ tajjetvā kammaniyaṁ katvā puna chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karoti. Athassa puna cittaṁ vikkhipati, so puna suttadaṇḍena cittaṁ kammaniyaṁ katvā chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karotīti evamassa kāmavitakkavokiṇṇattā chando bahiddhā pañca kāmaguṇe ārabbha anuvikkhitto anuvisaṭo hoti.

Yathā pure tathā pacchāti kammaṭṭhānavasenapi desanāvasenapi purimapacchimatā veditabbā. Kathaṁ? Kammaṭṭhāne tāva kammaṭṭhānassa abhiniveso pure nāma, arahattaṁ pacchā nāma. Tattha yo bhikkhu mūlakammaṭṭhāne abhinivisitvā atilīnādīsu catūsu ṭhānesu cittassa okkamanaṁ paṭisedhetvā duṭṭhagoṇe yojetvā sārento viya caturassaghaṭikaṁ otārento viya catunnaṁ ṭhānānaṁ ekaṭṭhānepi asajjanto saṅkhāre sammasitvā arahattaṁ pāpuṇāti, ayampi yathā pure tathā pacchā viharati nāma. Ayaṁ kammaṭṭhānavasena purimapacchimatā. Desanāvasena pana kesā pure nāma, matthaluṅgaṁ pacchā nāma. Tattha yo bhikkhu kesesu abhinivisitvā vaṇṇasaṇṭhānādivasena kesādayo pariggaṇhanto catūsu ṭhānesu asajjanto yāva matthaluṅgā bhāvanaṁ pāpeti, ayampi yathā pure tathā pacchā viharati nāma. Evaṁ desanāvasena purimapacchimatā veditabbā. **Yathā pacchā tathā pure**ti idaṁ purimasseva vevacanaṁ.

Yathā adho tathā uddhanti idaṁ sarīravasena veditabbaṁ. Tenevāha "uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā"ti. Tattha yo bhikkhu pādatalato paṭṭhāya yāva kesamatthakā dvattiṁsākāravasena vā pādaṅguli-aggapabbaṭṭhito yāva sīsakaṭāhaṁ, sīsakaṭāhato yāva pādaṅgulīnaṁ

1. Saṁ 1. 387 piṭṭhādīsu. 2. Ma 3. 216 piṭṭhe.
3. Saṁ 3. 385 piṭṭhe Celasuttaṁ; Aṁ 3. 195 piṭṭhe Velāmasuttaṁ.
4. Aṁ 2. 88 piṭṭhe.

ဝိနောဒေတွာ ပုန ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ။ အထဿ ပုန ထိနမိဒ္ဓံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော ဝုတ္တနယေနေဝ ပုန ထိနမိဒ္ဓံ ဝိနောဒေတွာ ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတီတိ ဧဝမဿ ထိနမိဒ္ဓေန ဝေါကိဏ္ဏတ္တာ ဆန္ဒော ထိနမိဒ္ဓသဟဂတော နာမ ဟောတိ။

အနုဝိက္ခိတ္တောတိ ဣဓ ဘိက္ခု ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တော နိသီဒတိ၊ အထဿ ကာမဂုဏာရမ္မဏေ စိတ္တံ ဝိက္ခိပတိ၊ သော “ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခိတ္တံ မေ စိတ္တ”န္တိ ဉတွာ အနမတဂ္ဂ[၁]ဒေဝဒူတ[၂]စေလောပမ[၃]အနာဂတဘယသုတ္တာဒီနိ[၄] အာဝဇ္ဇေန္တော သုတ္တဒဏ္ဍေန စိတ္တံ တဇ္ဇေတွာ ကမ္မနိယံ ကတွာ ပုန ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ။ အထဿ ပုန စိတ္တံ ဝိက္ခိပတိ၊ သော ပုန သုတ္တဒဏ္ဍေန စိတ္တံ ကမ္မနိယံ ကတွာ ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတီတိ ဧဝမဿ ကာမဝိတက္ကဝေါကိဏ္ဏတ္တာ ဆန္ဒော ဗဟိဒ္ဓါ ပဉ္စ ကာမဂုဏေ အာရဗ္ဘ အနုဝိက္ခိတ္တော အနုဝိသဋော ဟောတိ။

ယထာ ပုရေ တထာ ပစ္ဆာတိ ကမ္မဋ္ဌာနဝသေနပိ ဒေသနာဝသေနပိ ပုရိမပစ္ဆိမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကထံ? ကမ္မဋ္ဌာနေ တာဝ ကမ္မဋ္ဌာနဿ အဘိနိဝေသော ပုရေ နာမ၊ အရဟတ္တံ ပစ္ဆာ နာမ။ တတ္ထ ယော ဘိက္ခု မူလကမ္မဋ္ဌာနေ အဘိနိဝိသိတွာ အတိလီနာဒီသု စတူသု ဌာနေသု စိတ္တဿ ဩက္ကမနံ ပဋိသေဓေတွာ ဒုဋ္ဌဂေါဏေ ယောဇေတွာ သာရေန္တော ဝိယ စတုရဿဃဋိကံ ဩတာရေန္တော ဝိယ စတုန္နံ ဌာနာနံ ဧကဋ္ဌာနေပိ အသဇ္ဇန္တော သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယမ္ပိ ယထာ ပုရေ တထာ ပစ္ဆာ ဝိဟရတိ နာမ။ အယံ ကမ္မဋ္ဌာနဝသေန ပုရိမပစ္ဆိမတာ။ ဒေသနာဝသေန ပန ကေသာ ပုရေ နာမ၊ မတ္ထလုင်္ဂံ ပစ္ဆာ နာမ။ တတ္ထ ယော ဘိက္ခု ကေသေသု အဘိနိဝိသိတွာ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒိဝသေန ကေသာဒယော ပရိဂ္ဂဏှန္တော စတူသု ဌာနေသု အသဇ္ဇန္တော ယာဝ မတ္ထလုင်္ဂါ ဘာဝနံ ပါပေတိ၊ အယမ္ပိ ယထာ ပုရေ တထာ ပစ္ဆာ ဝိဟရတိ နာမ။ ဧဝံ ဒေသနာဝသေန ပုရိမပစ္ဆိမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ယထာ ပစ္ဆာ တထာ ပုရေ**တိ ဣဒံ ပုရိမဿေဝ ဝေဝစနံ။

ယထာ အဓော တထာ ဥဒ္ဓန္တိ ဣဒံ သရီရဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေနေဝါဟ “ဥဒ္ဓံ ပါဒတလာ အဓော ကေသမတ္ထကာ”တိ။ တတ္ထ ယော ဘိက္ခု ပါဒတလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ကေသမတ္ထကာ ဒွတ္တိံသာကာရဝသေန ဝါ ပါဒင်္ဂုလိအဂ္ဂပဗ္ဗဋ္ဌိတော ယာဝ သီသကဋာဟံ, သီသကဋာဟတော ယာဝ ပါဒင်္ဂုလီနံ

၁-သံ ၁-၃၈၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-မ ၃-၂၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံ ၃-၃၈၅-ပိဋ္ဌေ စေလသုတ္တံ၊ အံ ၃-၁၉၅-ပိဋ္ဌေ ဝေလာမသုတ္တံ။ ၄-အံ ၂-၈၈-ပိဋ္ဌေ။

aggapabbaṭṭhīni, tāva aṭṭhivasena vā bhāvanaṁ pāpeti catūsu ṭhānesu ekaṭṭhānepi asajjanto. Ayaṁ yathā uddhaṁ tathā adho, yathā adho tathā uddhaṁ viharati nāma.

Yehi ākārehīti yehi koṭṭhāsehi. **Yehi liṅgehī**ti yehi saṇṭhānehi. **Yehi nimittehī**ti yehi upaṭṭhānehi. **Ālokasaññā suggahitā hotī**ti yo bhikkhu aṅgaṇe nisīditvā ālokasaññaṁ manasi karoti, kālena nimīleti, kālena ummīleti, athassa yadā nimīlentassāpi ummīletvā olokentassa viya ekasadisameva upaṭṭhāti, tadā ālokasaññā jātā nāma hoti. "Divāsaññā"tipi tasseva nāmaṁ. Sā ca pana rattiṁ uppajjamānā suggahitā nāma hoti. **Svādhiṭṭhitā**tipi tasseva vevacanaṁ, suṭṭhu adhiṭṭhitā suṭṭhu ṭhapitā svādhiṭṭhitā nāma vuccati, sā atthato suggahitāyeva. Yo vā ālokena thinamiddhaṁ vinodetvā chandaṁ uppādetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karoti, tassa divāpi ālokasaññā suggahitā svādhiṭṭhitā nāma. Ratti vā hotu divā vā, yena ālokena thinamiddhaṁ vinodetvā kammaṭṭhānaṁ manasi karoti, tasmiṁ thinamiddhavinodane āloke uppannā saññā suggahitāyeva nāma. Vīriyādīsupi eseva nayo. Imasmiṁ sutte channaṁ abhiññānaṁ pādakiddhi kathitā.

Pāsādakampanavaggo dutiyo.

---

3. Ayoguḷavagga

2. Ayoguḷasuttavaṇṇanā

834. Tatiyavaggassa dutiye **iminā cātumahābhūtikenā**ti iminā catumahābhūtamayena evaṁ bhārikena garukena samānenāpi. **Omātī**ti pahoti sakkoti, idaṁ Tepiṭake Buddhavacane asambhinnapadaṁ. **Kāyampi citte samodahatī**ti kāyaṁ gahetvā citte āropeti, cittasannissitaṁ karoti, cittagatiyā peseti. Cittaṁ nāma mahaggatacittaṁ, cittagatigamanaṁ lahukaṁ hoti. **Cittampi kāye samodahatī**ti cittaṁ

အဂ္ဂပဗ္ဗဋ္ဌီနိ၊ တာဝ အဋ္ဌိဝသေန ဝါ ဘာဝနံ ပါပေတိ စတူသု ဌာနေသု ဧကဋ္ဌာနေပိ အသဇ္ဇန္တော။ အယံ ယထာ ဥဒ္ဓံ တထာ အဓော, ယထာ အဓော တထာ ဥဒ္ဓံ ဝိဟရတိ နာမ။

ယေဟိ အာကာရေဟီတိ ယေဟိ ကောဋ္ဌာသေဟိ။ **ယေဟိ လိင်္ဂေဟီ**တိ ယေဟိ သဏ္ဌာနေဟိ။ **ယေဟိ နိမိတ္တေဟီ**တိ ယေဟိ ဥပဋ္ဌာနေဟိ။ **အာလောကသညာ သုဂ္ဂဟိတာ ဟောတီ**တိ ယော ဘိက္ခု အင်္ဂဏေ နိသီဒိတွာ အာလောကသညံ မနသိ ကရောတိ၊ ကာလေန နိမီလေတိ, ကာလေန ဥမ္မီလေတိ၊ အထဿ ယဒါ နိမီလေန္တဿာပိ ဥမ္မီလေတွာ ဩလောကေန္တဿ ဝိယ ဧကသဒိသမေဝ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တဒါ အာလောကသညာ ဇာတာ နာမ ဟောတိ။ ‘‘ဒိဝါသညာ’’တိပိ တဿေဝ နာမံ။ သာ စ ပန ရတ္တိံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ သုဂ္ဂဟိတာ နာမ ဟောတိ။ **သွာဓိဋ္ဌိတာ**တိပိ တဿေဝ ဝေဝစနံ၊ သုဋ္ဌု အဓိဋ္ဌိတာ သုဋ္ဌု ဌပိတာ သွာဓိဋ္ဌိတာ နာမ ဝုစ္စတိ၊ သာ အတ္ထတော သုဂ္ဂဟိတာယေဝ။ ယော ဝါ အာလောကေန ထိနမိဒ္ဓံ ဝိနောဒေတွာ ဆန္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ၊ တဿ ဒိဝါပိ အာလောကသညာ သုဂ္ဂဟိတာ သွာဓိဋ္ဌိတာ နာမ။ ရတ္တိ ဝါ ဟောတု ဒိဝါ ဝါ၊ ယေန အာလောကေန ထိနမိဒ္ဓံ ဝိနောဒေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိ ကရောတိ၊ တသ္မိံ ထိနမိဒ္ဓဝိနောဒနေ အာလောကေ ဥပ္ပန္နာ သညာ သုဂ္ဂဟိတာယေဝ နာမ။ ဝီရိယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဆန္နံ အဘိညာနံ ပါဒကိဒ္ဓိ ကထိတာ။

ပါသာဒကမ္ပနဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-အယောဂုဠဝဂ္ဂ

၂-အယောဂုဠသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃၄။ တတိယဝဂ္ဂဿ ဒုတိယေ **ဣမိနာ စာတုမဟာဘူတိကေနာ**တိ ဣမိနာ စတုမဟာဘူတမယေန ဧဝံ ဘာရိကေန ဂရုကေန သမာနေနာပိ။ **ဩမာတီ**တိ ပဟောတိ သက္ကောတိ၊ ဣဒံ တေပိဋကေ ဗုဒ္ဓဝစနေ အသမ္ဘိန္နပဒံ။ **ကာယမ္ပိ စိတ္တေ သမောဒဟတီ**တိ ကာယံ ဂဟေတွာ စိတ္တေ အာရောပေတိ၊ စိတ္တသန္နိဿိတံ ကရောတိ၊ စိတ္တဂတိယာ ပေသေတိ။ စိတ္တံ နာမ မဟဂ္ဂတစိတ္တံ၊ စိတ္တဂတိဂမနံ လဟုကံ ဟောတိ။ **စိတ္တမ္ပိ ကာယေ သမောဒဟတီ**တိ စိတ္တံ

gahetvā kāye āropeti, kāyasannissitaṁ karoti, kāyagatiyā peseti, kāyo nāma karajakāyo, kāyagatigamanaṁ[1] dandhaṁ hoti. **Sukhasaññañca lahusaññañcā**ti abhiññācittasahajātasaññā. Sā hi santasukhasamannāgatattā sukhasaññā nāma hoti, kilesadandhāyitattassa ca abhāvā lahusaññā nāma.

Ayoguḷo divasaṁ santatto[2] **lahutaro ceva hotī**ti so hi dvīhi tīhi janehi ukkhipitvā kammāruddhane pakkhittopi divasaṁ paccamāno vivarānupaviṭṭhena[3] tejena ceva vāyena ca vāyosahagato ca usmāsahagato ca tejosahagato ca hutvā evaṁ lahuko hoti, yathā naṁ kammāro mahāsaṇḍāsena gahetvā ekato parivatteti[4] ukkhipati bahi nīharati. Evaṁ pana mudu ca hoti kammaniyo ca, yathā naṁ so khaṇḍaṁ khaṇḍaṁ vicchindati, kūṭena hananto dīghacaturassādibhedaṁ karoti. Imasmiṁ sutte vikubbaniddhi kathitā.

3-10. Bhikkhusuttādivaṇṇanā

835-842. Tatiye vivaṭṭapādakiddhi kathitā, tathā catutthe. Apica dve phalāni ādiṁ katvā heṭṭhā missakiddhipādā kathitā, sattasu phalesu pubbabhāgā. Sattamādīni cattāri heṭṭhā kathitanayāneva.

11-12. Moggallānasuttādivaṇṇanā

843-844. Ekādasamadvādasamesu cha abhiññā kathitā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Iddhipādasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Karajakāyagatigamanaṁ (Ka)
2. Divasasantatto (Sī)
3. Cirānuppavattena (Sī)
4. Ekatova samparivatteti (Sī, Syā)

ဂဟေတွာ ကာယေ အာရောပေတိ၊ ကာယသန္နိဿိတံ ကရောတိ၊ ကာယဂတိယာ ပေသေတိ၊ ကာယော နာမ ကရဇကာယော၊ ကာယဂတိဂမနံ[1] ဒန္ဓံ ဟောတိ။ **သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စာ**တိ အဘိညာစိတ္တသဟဇာတသညာ။ သာ ဟိ သန္တသုခသမန္နာဂတတ္တာ သုခသညာ နာမ ဟောတိ၊ ကိလေသဒန္ဓာယိတတ္တဿ စ အဘာဝါ လဟုသညာ နာမ။

အယောဂုဠော ဒိဝသံ သန္တတ္တော[2] **လဟုတရော စေဝ ဟောတီ**တိ သော ဟိ ဒွီဟိ တီဟိ ဇနေဟိ ဥက္ခိပိတွာ ကမ္မာရုဒ္ဓနေ ပက္ခိတ္တောပိ ဒိဝသံ ပစ္စမာနော ဝိဝရာနုပဝိဋ္ဌေန[3] တေဇေန စေဝ ဝါယေန စ ဝါယောသဟဂတော စ ဥသ္မာသဟဂတော စ တေဇောသဟဂတော စ ဟုတွာ ဧဝံ လဟုကော ဟောတိ၊ ယထာ နံ ကမ္မာရော မဟာသဏ္ဍာသေန ဂဟေတွာ ဧကတော ပရိဝတ္တေတိ[4] ဥက္ခိပတိ ဗဟိ နီဟရတိ။ ဧဝံ ပန မုဒု စ ဟောတိ ကမ္မနိယော စ၊ ယထာ နံ သော ခဏ္ဍံ ခဏ္ဍံ ဝိစ္ဆိန္ဒတိ၊ ကူဋေန ဟနန္တော ဒီဃစတုရဿာဒိဘေဒံ ကရောတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိ ကထိတာ။

၃-၁၀-ဘိက္ခုသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၃၅-၈၄၂။ တတိယေ ဝိဝဋ္ဋပါဒကိဒ္ဓိ ကထိတာ၊ တထာ စတုတ္ထေ။ အပိစ ဒွေ ဖလာနိ အာဒိံ ကတွာ ဟေဋ္ဌာ မိဿကိဒ္ဓိပါဒါ ကထိတာ၊ သတ္တသု ဖလေသု ပုဗ္ဗဘာဂါ။ သတ္တမာဒီနိ စတ္တာရိ ဟေဋ္ဌာ ကထိတနယာနေဝ။

၁၁-၁၂-မောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၄၃-၈၄၄။ ဧကာဒသမဒွါဒသမေသု ဆ အဘိညာ ကထိတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဣဒ္ဓိပါဒသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ကရဇကာယဂတိဂမနံ (က)
၂-ဒိဝသသန္တတ္တော (သီ)
၃-စိရာနုပ္ပဝတ္တေန (သီ)
၄-ဧကတောဝ သမ္ပရိဝတ္တေတိ (သီ၊ သျာ)

8. Anuruddhasaṁyutta

1. Rahogatavagga

1-2. Paṭhamarahogatasuttādivaṇṇanā

899-900. Anuruddhasaṁyuttassa paṭhame **āraddhā**ti paripuṇṇā. Saṅkhepato panettha chattiṁsāya ṭhānesu arahattaṁ pāpetvā vipassanā kathitā, dutiye dvādasasu ṭhānesu arahattaṁ pāpetvā vipassanā kathitā.

3. Sutanusuttavaṇṇanā

901. Tatiye **mahābhiññatan**ti cha-abhiññābhāvaṁ[1]. **Hīnaṁ dhamman**ti-ādīsu imāya Pāḷiyā attho veditabbo—

> "Katame dhammā hīnā, dvādasa akusalacittuppādā, ime dhammā hīnā. Katame dhammā majjhimā, tīsu bhūmīsu kusalaṁ, tīsu bhūmīsu vipāko, tīsu bhūmīsu kiriyābyākataṁ sabbañca rūpaṁ, ime dhammā majjhimā. Katame dhammā paṇītā, cattāro maggā apariyāpannā, cattāri ca sāmaññaphalāni nibbānañca, ime dhammā paṇītā"ti[2].

4-7. Paṭhamakaṇḍakīsuttādivaṇṇanā

902-905. Catutthe **Kaṇḍakīvane**ti mahākaramandavane. Chaṭṭhe **sahassaṁ lokan**ti iminā therassa satatavihāro dassito. Thero hi pātova mukhaṁ dhovitvā atītānāgate kappasahassaṁ anussarati. Paccuppanne pana dasacakkavāḷasahassaṁ ekāvajjanassa āpāthamāgacchati. Sattamaṁ uttānameva.

8. Salaḷāgārasuttavaṇṇanā

906. Aṭṭhame **salaḷāgāre**ti salaḷarukkhamayāya paṇṇasālāya, salaḷarukkhassa vā dvāre ṭhitattā evaṁnāmake agāre. Imasmiṁ sutte vipassanāya saddhiṁ vipassakapuggalo kathito.

---

1. Abhiññābhāvaṁ (Sī, Syā)
2. Abhi 1. 271 piṭṭhe.

၈-အနုရုဒ္ဓသံယုတ္တ

၁-ရဟောဂတဝဂ္ဂ

၁-၂-ပဌမရဟောဂတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၉၉-၉၀၀။ အနုရုဒ္ဓသံယုတ္တဿ ပဌမေ **အာရဒ္ဓါ**တိ ပရိပုဏ္ဏာ။ သင်္ခေပတော ပနေတ္ထ ဆတ္တိံသာယ ဌာနေသု အရဟတ္တံ ပါပေတွာ ဝိပဿနာ ကထိတာ၊ ဒုတိယေ ဒွါဒသသု ဌာနေသု အရဟတ္တံ ပါပေတွာ ဝိပဿနာ ကထိတာ။

၃-သုတနုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၀၁။ တတိယေ **မဟာဘိညာတ**န္တိ ဆအဘိညာဘာဝံ[1]။ **ဟီနံ ဓမ္မ**န္တိအာဒီသု ဣမာယ ပါဠိယာ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—

> “ကတမေ ဓမ္မာ ဟီနာ၊ ဒွါဒသ အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ဟီနာ။ ကတမေ ဓမ္မာ မဇ္ဈိမာ၊ တီသု ဘူမီသု ကုသလံ၊ တီသု ဘူမီသု ဝိပါကော၊ တီသု ဘူမီသု ကိရိယာဗျာကတံ သဗ္ဗဉ္စ ရူပံ၊ ဣမေ ဓမ္မာ မဇ္ဈိမာ။ ကတမေ ဓမ္မာ ပဏီတာ၊ စတ္တာရော မဂ္ဂါ အပရိယာပန္နာ၊ စတ္တာရိ စ သာမညဖလာနိ နိဗ္ဗာနဉ္စ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ပဏီတာ”တိ[2]။

၄-၇-ပဌမကဏ္ဍကီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၉၀၂-၉၀၅။ စတုတ္ထေ **ကဏ္ဍကီဝနေ**တိ မဟာကရမန္ဒဝနေ။ ဆဋ္ဌေ **သဟဿံ လောက**န္တိ ဣမိနာ ထေရဿ သတတဝိဟာရော ဒဿိတော။ ထေရော ဟိ ပါတောဝ မုခံ ဓောဝိတွာ အတီတာနာဂတေ ကပ္ပသဟဿံ အနုဿရတိ။ ပစ္စုပ္ပန္နေ ပန ဒသစက္ကဝါဠသဟဿံ ဧကာဝဇ္ဇနဿ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ သတ္တမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၈-သလဠာဂါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၀၆။ အဋ္ဌမေ **သလဠာဂါရေ**တိ သလဠရုက္ခမယာယ ပဏ္ဏသာလာယ၊ သလဠရုက္ခဿ ဝါ ဒွါရေ ဌိတတ္တာ ဧဝံနာမကေ အဂါရေ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝိပဿနာယ သဒ္ဓိံ ဝိပဿကပုဂ္ဂလော ကထိတော။

၁-အဘိညာဘာဝံ (သီ၊ သျာ)
၂-အဘိ ၁-၂၇၁-ပိဋ္ဌေ။

9. Ambapālivanasuttavaṇṇanā

907. Navame **āsabhiṁ vācan**ti attano arahattabhāvadīpakaṁ uttamavācaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Rahogatavaggo paṭhamo.

---

2. Dutiyavaggavaṇṇanā

909-922. Dutiyavagge **ṭhānañca ṭhānato**ti-ādīhi thero Dasabalañāṇaṁ paṭijānāti. Kimpanetaṁ sāvakānaṁ hotīti? Ekadesena hoti, sabbaññubuddhānaṁ panetaṁ nippadesaṁ sabbākāraparipūranti.

Anuruddhasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Jhānasaṁyuttavaṇṇanā

923. Jhānasaṁyuttaṁ uttānatthameva.

Jhānasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

၉-အမ္ဗပါလိဝနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၀၇။ နဝမေ **အာသဘိံ ဝါစန္တိ** အတ္တနော အရဟတ္တဘာဝဒီပကံ ဥတ္တမဝါစံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ရဟောဂတဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၉၀၉-၉၂၂။ ဒုတိယဝဂ္ဂေ **ဌာနဉ္စ ဌာနတော**တိအာဒီဟိ ထေရော ဒသဗလဉာဏံ ပဋိဇာနာတိ။ ကိမ္ပနေတံ သာဝကာနံ ဟောတီတိ? ဧကဒေသေန ဟောတိ၊ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါနံ ပနေတံ နိပ္ပဒေသံ သဗ္ဗာကာရပရိပူရန္တိ။

အနုရုဒ္ဓသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဈာနသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၂၃။ ဈာနသံယုတ္တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

ဈာနသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

10. Ānāpānasaṁyutta

1. Ekadhammavagga

1. Ekadhammasuttavaṇṇanā

977. Ānāpānasaṁyuttassa paṭhame **ekadhammo**ti eko dhammo. Sesamettha yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ sabbākārena Visuddhimagge[1] ānāpānassatikammaṭṭhānaniddese vuttameva.

6. Ariṭṭhasuttavaṇṇanā

982. Chaṭṭhe **bhāvetha no**ti bhāvetha nu. **Kāmacchando**ti pañcakāmaguṇikarāgo. **Ajjhattaṁ bahiddhā ca dhammesū**ti ajjhattikabāhiresu dvādasasu āyatanadhammesu. **Paṭighasaññā suppaṭivinītā**ti paṭighasampayuttasaññā suṭṭhu paṭivinītā, samucchinnāti attho. Iminā attano anāgāmimaggaṁ katheti. Idāni arahattamaggassa vipassanaṁ dassento **so satova assasissāmī**ti-ādimāha.

7. Mahākappinasuttavaṇṇanā

983. Sattame **iñjitattaṁ vā phanditattaṁ vā**ti ubhayenapi calanameva kathitaṁ.

8. Padīpopamasuttavaṇṇanā

984. Aṭṭhame **neva kāyopi kilamati na cakkhūnī**ti aññesu hi kammaṭṭhānesu kammaṁ karontassa kāyopi kilamati, cakkhūnipi vihaññanti. Dhātukammaṭṭhānasmiṁ hi kammaṁ karontassa kāyo kilamati, yante pakkhipitvā pīḷanākārappatto viya hoti. Kasiṇakammaṭṭhāne kammaṁ karontassa cakkhūni phandanti kilamanti, nikkhamitvā patanākārappattāni viya honti. Imasmiṁ pana kammaṭṭhāne kammaṁ karontassa neva kāyo kilamati, na akkhīni vihaññanti. Tasmā evamāha.

---

1. Visuddhi 1. 258 piṭṭhe.

၁၀-အာနာပါနသံယုတ္တ

၁-ဧကဓမ္မဝဂ္ဂ

၁-ဧကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၇၇။ အာနာပါနသံယုတ္တဿ ပဌမေ **ဧကဓမ္မော**တိ ဧကော ဓမ္မော။ သေသမေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] အာနာပါနဿတိကမ္မဋ္ဌာနနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တမေဝ။

၆-အရိဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၈၂။ ဆဋ္ဌေ **ဘာဝေထ နော**တိ ဘာဝေထ နု။ **ကာမစ္ဆန္ဒော**တိ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂေါ။ **အဇ္ဈတ္တံ ဗဟိဒ္ဓါ စ ဓမ္မေသူ**တိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေသု ဒွါဒသသု အာယတနဓမ္မေသု။ **ပဋိဃသညာ သုပ္ပဋိဝိနီတာ**တိ ပဋိဃသမ္ပယုတ္တသညာ သုဋ္ဌု ပဋိဝိနီတာ၊ သမုစ္ဆိန္နာတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ အတ္တနော အနာဂါမိမဂ္ဂံ ကထေတိ။ ဣဒါနိ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဝိပဿနံ ဒဿေန္တော **သော သတောဝ အဿသိဿာမီ**တိအာဒိမာဟ။

၇-မဟာကပ္ပိနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၈၃။ သတ္တမေ **ဣဉ္ဇိတတ္တံ ဝါ ဖန္ဒိတတ္တံ ဝါ**တိ ဥဘယေနပိ စလနမေဝ ကထိတံ။

၈-ပဒီပေါပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၈၄။ အဋ္ဌမေ **နေဝ ကာယောပိ ကိလမတိ န စက္ခူနီ**တိ အညေသု ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနေသု ကမ္မံ ကရောန္တဿ ကာယောပိ ကိလမတိ၊ စက္ခူနိပိ ဝိဟညန္တိ။ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနသ္မိံ ဟိ ကမ္မံ ကရောန္တဿ ကာယော ကိလမတိ၊ ယန္တေ ပက္ခိပိတွာ ပီဠနာကာရပ္ပတ္တော ဝိယ ဟောတိ။ ကသိဏကမ္မဋ္ဌာနေ ကမ္မံ ကရောန္တဿ စက္ခူနိ ဖန္ဒန္တိ ကိလမန္တိ၊ နိက္ခမိတွာ ပတနာကာရပ္ပတ္တာနိ ဝိယ ဟောန္တိ။ ဣမသ္မိံ ပန ကမ္မဋ္ဌာနေ ကမ္မံ ကရောန္တဿ နေဝ ကာယော ကိလမတိ၊ န အက္ခီနိ ဝိဟညန္တိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ။

Sabbaso rūpasaññānanti-ādi kasmā vuttaṁ, kiṁ ānāpāne kasiṇugghāṭanaṁ labbhatīti? Tipiṭakacūḷābhayatthero panāha "yasmā ānāpānanimittaṁ tārakarūpamuttāvalikādisadisaṁ[1] hutvā paññāyati, tasmā tattha kasiṇugghāṭanaṁ labbhatī"ti. Tipiṭakacūḷanāgatthero "na labbhatevā"ti āha. Alabbhante[2] ayaṁ ariyiddhi-ādiko pabhedo kasmā gahitoti? Ānisaṁsadassanatthaṁ. Ariyaṁ vā hi iddhiṁ cattāri vā rūpāvacarajjhānāni catasso vā arūpasamāpattiyo nirodhasamāpattiṁ vā patthayamānena bhikkhunā ayaṁ ānāpānassatisamādhi sādhukaṁ manasikātabbo. Yathā hi nagare laddhe yaṁ catūsu disāsu uṭṭhānakabhaṇḍaṁ, taṁ catūhi dvārehi nagarameva pavisatīti janapado laddho ca hoti. Nagarasseva heso ānisaṁso. Evaṁ ānāpānassatisamādhibhāvanāya ānisaṁso esa ariyiddhi-ādiko pabhedo, sabbākārena bhāvite ānāpānassatisamādhismiṁ sabbametaṁ yogino nipphajjatīti ānisaṁsadassanatthaṁ vuttaṁ. **Sukhañce**ti ettha soti kasmā na vuttaṁ? Yasmā bhikkhūti imasmiṁ vāre nāgataṁ.

9. Vesālīsuttavaṇṇanā

985. Navame **Vesāliyan**ti evaṁnāmake itthiliṅgavasena pavattavohāre nagare. Taṁ hi nagaraṁ tikkhattuṁ pākāraparikkhepavaḍḍhanena visālībhūtattā Vesālīti vuccati. Idampi ca nagaraṁ sabbaññutaṁ patteyeva Sammāsambuddhe sabbākāravepullataṁ pattanti veditabbaṁ. Evaṁ gocaragāmaṁ dassetvā nivāsaṭṭhānamāha **Mahāvane Kūṭāgārasālāyan**ti. Tattha Mahāvanaṁ nāma sayaṁjātaṁ aropimaṁ saparicchedaṁ mahantaṁ vanaṁ. Kapilavatthusāmantā pana Mahāvanaṁ Himavantena saha ekābaddhaṁ aparicchedaṁ[3] hutvā mahāsamuddaṁ āhacca ṭhitaṁ. Idaṁ tādisaṁ na hoti, saparicchedaṁ mahantaṁ vananti **mahāvanaṁ.** Kūṭāgārasālā pana mahāvanaṁ nissāya kate ārāme kūṭāgāraṁ antokatvā haṁsavaṭṭakacchannena katā sabbākārasampannā Buddhassa Bhagavato Gandhakuṭīti veditabbā.

Anekapariyāyena asubhakathaṁ kathetīti anekehi kāraṇehi asubhākārasandassanappavattaṁ kāyavicchandanīyakathaṁ[4] katheti. Seyyathidaṁ?

1. ...muttāguḷikādisadisaṁ (Sī)
2. Alaṁ bhante (Sī, Syā)
3. Ekābaddhaparicchedaṁ (Sī, Syā)
5. Kāyavicchindaniyakathaṁ (Ka)

သဗ္ဗသော ရူပသညာနန္တိအာဒိ ကသ္မာ ဝုတ္တံ၊ ကိံ အာနာပါနေ ကသိဏုဂ္ဃာဋနံ လဗ္ဘတီတိ? တိပိဋကစူဠာဘယတ္ထေရော ပနာဟ "ယသ္မာ အာနာပါနနိမိတ္တံ တာရကရူပမုတ္တာဝလိကာဒိသဒိသံ[၁] ဟုတွာ ပညာယတိ၊ တသ္မာ တတ္ထ ကသိဏုဂ္ဃာဋနံ လဗ္ဘတီ"တိ။ တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော "န လဗ္ဘတေဝါ"တိ အာဟ။ အလဗ္ဘန္တေ[၂] အယံ အရိယိဒ္ဓိအာဒိကော ပဘေဒေါ ကသ္မာ ဂဟိတောတိ? အာနိသံသဒဿနတ္ထံ။ အရိယံ ဝါ ဟိ ဣဒ္ဓိံ စတ္တာရိ ဝါ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနိ စတဿော ဝါ အရူပသမာပတ္တိယော နိရောဓသမာပတ္တိံ ဝါ ပတ္ထယမာနေန ဘိက္ခုနာ အယံ အာနာပါနဿတိသမာဓိ သာဓုကံ မနသိကာတဗ္ဗော။ ယထာ ဟိ နဂရေ လဒ္ဓေ ယံ စတူသု ဒိသာသု ဥဋ္ဌာနကဘဏ္ဍံ၊ တံ စတူဟိ ဒွါရေဟိ နဂရမေဝ ပဝိသတီတိ ဇနပဒေါ လဒ္ဓေါ စ ဟောတိ။ နဂရဿေဝ ဟေသော အာနိသံသော။ ဧဝံ အာနာပါနဿတိသမာဓိဘာဝနာယ အာနိသံသော ဧသ အရိယိဒ္ဓိအာဒိကော ပဘေဒေါ၊ သဗ္ဗာကာရေန ဘာဝိတေ အာနာပါနဿတိသမာဓိသ္မိံ သဗ္ဗမေတံ ယောဂိနော နိပ္ဖဇ္ဇတီတိ အာနိသံသဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **သုခဉ္စေ**တိ ဧတ္ထ သောတိ ကသ္မာ န ဝုတ္တံ? ယသ္မာ ဘိက္ခူတိ ဣမသ္မိံ ဝါရေ နာဂတံ။

၉-ဝေသာလီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၈၅။ နဝမေ **ဝေသာလိယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ ဣတ္ထိလိင်္ဂဝသေန ပဝတ္တဝေါဟာရေ နဂရေ။ တံ ဟိ နဂရံ တိက္ခတ္တုံ ပါကာရပရိက္ခေပဝဍ္ဎနေန ဝိသာလီဘူတတ္တာ ဝေသာလီတိ ဝုစ္စတိ။ ဣဒမ္ပိ စ နဂရံ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တေယေဝ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ သဗ္ဗာကာရဝေပုလ္လတံ ပတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဂေါစရဂါမံ ဒဿေတွာ နိဝါသဋ္ဌာနမာဟ **မဟာဝနေ ကူဋာဂါရသာလာယ**န္တိ။ တတ္ထ မဟာဝနံ နာမ သယံဇာတံ အရောပိမံ သပရိစ္ဆေဒံ မဟန္တံ ဝနံ။ ကပိလဝတ္ထုသာမန္တာ ပန မဟာဝနံ ဟိမဝန္တေန သဟ ဧကာဗဒ္ဓံ အပရိစ္ဆေဒံ[၃] ဟုတွာ မဟာသမုဒ္ဒံ အာဟစ္စ ဌိတံ။ ဣဒံ တာဒိသံ န ဟောတိ၊ သပရိစ္ဆေဒံ မဟန္တံ ဝနန္တိ **မဟာဝနံ**။ ကူဋာဂါရသာလာ ပန မဟာဝနံ နိဿာယ ကတေ အာရာမေ ကူဋာဂါရံ အန္တောကတွာ ဟံသဝဋ္ဋကစ္ဆန္နေန ကတာ သဗ္ဗာကာရသမ္ပန္နာ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဂန္ဓကုဋီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အနေကပရိယာယေန အသုဘကထံ ကထေတီတိ အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ အသုဘာကာရသန္ဒဿနပ္ပဝတ္တံ ကာယဝိစ္ဆန္ဒနီယကထံ[၄] ကထေတိ။ သေယျထိဒံ?

၁-....မုတ္တာဂုဠိကာဒိသဒိသံ (သီ)
၂-အလံ ဘန္တေ (သီ၊ သျာ)
၃-ဧကာဗဒ္ဓပရိစ္ဆေဒံ (သီ၊ သျာ)
၄-ကာယဝိစ္ဆိန္ဒနိယကထံ (က)

atthi imasmiṁ kāye kesā lomā nakhā dantā -pa- muttanti. Kiṁ vuttaṁ hoti—bhikkhave imasmiṁ byāmamatte kaḷevare sabbākārenapi vicinanto na koci kiñci muttaṁ vā maṇiṁ vā veḷuriyaṁ vā agaruṁ vā candanaṁ vā kuṅkumaṁ vā kappuraṁ vā vāsacuṇṇādiṁ vā aṇumattampi sucibhāvaṁ passati, atha kho paramaduggandhaṁ jeguccha-assirikadassanaṁ kesalomādinānappakāraṁ asucimeva passati, tasmā na ettha chando vā rāgo vā karaṇīyo. Yepi uttamaṅge sirasi jātā kesā nāma, tepi asubhā ceva asucino ca paṭikūlā ca. So ca nesaṁ asubhāsucipaṭikūlabhāvo vaṇṇatopi saṇṭhānatopi gandhatopi āsayatopi okāsatopīti pañcahākārehi veditabbo. Evaṁ lomādīnampīti ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana Visuddhimagge[1] vuttanayeneva veditabbo. Iti Bhagavā ekamekasmiṁ koṭṭhāse pañcapañcappabhedena anekapariyāyena asubhakathaṁ katheti.

Asubhāya vaṇṇaṁ bhāsatīti uddhumātakādivasena asubhamātikaṁ nikkhipitvā padabhājanīyena taṁ vibhajanto vaṇṇento asubhāya vaṇṇaṁ bhāsati. **Asubhabhāvanāya vaṇṇaṁ bhāsatī**ti yā ayaṁ kesādīsu vā uddhumātakādīsu vā ajjhattabahiddhāvatthūsu asubhākāraṁ gahetvā pavattassa cittassa bhāvanā vaḍḍhanā phātikammaṁ, tassā asubhabhāvanāya ānisaṁsaṁ dassento vaṇṇaṁ bhāsati, guṇaṁ parikitteti. Seyyathidaṁ? "Asubhabhāvanābhiyutto bhikkhave bhikkhu kesādīsu vā vatthūsu uddhumātakādīsu vā pañcaṅgavippahīnaṁ pañcaṅgasamannāgataṁ tividhakalyāṇaṁ dasalakkhaṇasampannaṁ paṭhamajjhānaṁ paṭilabhati. So taṁ paṭhamajjhānasaṅkhātaṁ cittamañjūsaṁ nissāya vipassanaṁ vaḍḍhetvā uttamatthaṁ arahattaṁ pāpuṇātī"ti.

Icchāmahaṁ bhikkhave aḍḍhamāsaṁ paṭisallīyitunti ahaṁ bhikkhave ekaṁ aḍḍhamāsaṁ paṭisallīyituṁ nilīyituṁ ekakova hutvā viharituṁ icchāmīti attho. **Nāmhi kenaci upasaṅkamitabbo aññatra ekena piṇḍapātanīhārakenā**ti yo attanā payuttavācaṁ akatvā mamatthāya saddhesu kulesu paṭiyattapiṇḍapātaṁ nīharitvā mayhaṁ upanāmeti, taṁ piṇḍapātanīhārakaṁ ekaṁ bhikkhuṁ ṭhapetvā nāmhi aññena kenaci bhikkhunā vā gahaṭṭhena vā upasaṅkamitabboti.

1. Visuddhi 1. 344 piṭṭhe.

အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ လောမာ နခါ ဒန္တာ။ပ။ မုတ္တန္တိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဘိက္ခဝေ ဣမသ္မိံ ဗျာမမတ္တေ ကဠေဝရေ သဗ္ဗာကာရေနပိ ဝိစိနန္တော န ကောစိ ကိဉ္စိ မုတ္တံ ဝါ မဏိံ ဝါ ဝေဠုရိယံ ဝါ အဂရုံ ဝါ စန္ဒနံ ဝါ ကုင်္ကုမံ ဝါ ကပ္ပုရံ ဝါ ဝါသစုဏ္ဏာဒိံ ဝါ အဏုမတ္တမ္ပိ သုစိဘာဝံ ပဿတိ၊ အထ ခေါ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓံ ဇေဂုစ္ဆအဿိရိကဒဿနံ ကေသလောမာဒိနာနပ္ပကာရံ အသုစိမေဝ ပဿတိ၊ တသ္မာ န ဧတ္ထ ဆန္ဒော ဝါ ရာဂေါ ဝါ ကရဏီယော။ ယေပိ ဥတ္တမင်္ဂေ သိရသိ ဇာတာ ကေသာ နာမ၊ တေပိ အသုဘာ စေဝ အသုစိနော စ ပဋိကူလာ စ။ သော စ နေသံ အသုဘာသုစိပဋိကူလဘာဝေါ ဝဏ္ဏတောပိ သဏ္ဌာနတောပိ ဂန္ဓတောပိ အာသယတောပိ ဩကာသတောပီတိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ လောမာဒီနမ္ပီတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတိ ဘဂဝါ ဧကမေကသ္မိံ ကောဋ္ဌာသေ ပဉ္စပဉ္စပ္ပဘေဒေန အနေကပရိယာယေန အသုဘကထံ ကထေတိ။

အသုဘာယ ဝဏ္ဏံ ဘာသတီတိ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဝသေန အသုဘမာတိကံ နိက္ခိပိတွာ ပဒဘာဇနီယေန တံ ဝိဘဇန္တော ဝဏ္ဏေန္တော အသုဘာယ ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ။ **အသုဘဘာဝနာယ ဝဏ္ဏံ ဘာသတီ**တိ ယာ အယံ ကေသာဒီသု ဝါ ဥဒ္ဓုမာတကာဒီသု ဝါ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဝတ္ထူသု အသုဘာကာရံ ဂဟေတွာ ပဝတ္တဿ စိတ္တဿ ဘာဝနာ ဝဍ္ဎနာ ဖာတိကမ္မံ၊ တဿာ အသုဘဘာဝနာယ အာနိသံသံ ဒဿေန္တော ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ၊ ဂုဏံ ပရိကိတ္တေတိ။ သေယျထိဒံ? "အသုဘဘာဝနာဘိယုတ္တော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကေသာဒီသု ဝါ ဝတ္ထူသု ဥဒ္ဓုမာတကာဒီသု ဝါ ပဉ္စင်္ဂဝိပ္ပဟီနံ ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတံ တိဝိဓကလျာဏံ ဒသလက္ခဏသမ္ပန္နံ ပဌမဇ္ဈာနံ ပဋိလဘတိ။ သော တံ ပဌမဇ္ဈာနသင်္ခါတံ စိတ္တမဉ္ဇူသံ နိဿာယ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဥတ္တမတ္ထံ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတီ"တိ။

ဣစ္ဆာမဟံ ဘိက္ခဝေ အဍ္ဎမာသံ ပဋိသလ္လီယိတုန္တိ အဟံ ဘိက္ခဝေ ဧကံ အဍ္ဎမာသံ ပဋိသလ္လီယိတုံ နိလီယိတုံ ဧကကောဝ ဟုတွာ ဝိဟရိတုံ ဣစ္ဆာမီတိ အတ္ထော။ **နာမှိ ကေနစိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော အညတြ ဧကေန ပိဏ္ဍပါတနီဟာရကေနာ**တိ ယော အတ္တနာ ပယုတ္တဝါစံ အကတွာ မမတ္ထာယ သဒ္ဓေသု ကုလေသု ပဋိယတ္တပိဏ္ဍပါတံ နီဟရိတွာ မယှံ ဥပနာမေတိ၊ တံ ပိဏ္ဍပါတနီဟာရကံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဌပေတွာ နာမှိ အညေန ကေနစိ ဘိက္ခုနာ ဝါ ဂဟဋ္ဌေန ဝါ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗောတိ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ။

Kasmā pana evamāhāti? Atīte kira pañcasatā migaluddakā mahatīhi daṇḍavāgurādīhi[1] araññaṁ parikkhipitvā haṭṭhatuṭṭhā ekatoyeva yāvajīvaṁ migapakkhighātakammena jīvikaṁ kappetvā niraye uppannā. Te tattha paccitvā pubbe katena kenacideva kusalakammena manussesu uppannā kalyāṇūpanissayavasena sabbepi Bhagavato santike pabbajjañca upasampadañca labhiṁsu. Tesaṁ tato mūlākusalakammato avipakkavipākā aparāparacetanā tasmiṁ aḍḍhamāsabbhantare attūpakkamena ca parūpakkamena ca jīvitūpacchedāya okāsamakāsi. Taṁ Bhagavā addasa. Kammavipāko ca nāma na sakkā kenaci paṭibāhituṁ. Tesu ca bhikkhūsu puthujjanāpi atthi, sotāpannasakadāgāmi-anāgāmikhīṇāsavāpi. Tattha khīṇāsavā appaṭisandhikā, itare ariyasāvakā niyatagatikā sugatiparāyaṇā[2], puthujjanānaṁ gati aniyatā.

Atha Bhagavā cintesi "ime attabhāve chandarāgena maraṇabhayabhītā na sakkhissanti gatiṁ visodhetuṁ, handa nesaṁ chandarāgappahānāya asubhakathaṁ kathemi. Taṁ sutvā attabhāve vigatacchandarāgatāya gativisodhanaṁ katvā sagge paṭisandhiṁ gaṇhissanti, evaṁ tesaṁ mama santike pabbajjā sātthikā bhavissatī"ti. Tato tesaṁ anuggahāya asubhakathaṁ kathesi kammaṭṭhānasīsena, no maraṇavaṇṇasaṁvaṇṇanādhippāyena. Kathetvā ca panassa etadahosi "sace imaṁ aḍḍhamāsaṁ maṁ bhikkhū passissanti, 'ajja eko bhikkhu mato, ajja dve -pa- ajja dasā'ti āgantvā ārocessanti, ayañca kammavipāko na sakkā mayā vā aññena vā paṭibāhituṁ, svāhaṁ taṁ sutvāpi kiṁ karissāmi, kiṁ me anatthakena anayabyasanena sutena, handāhaṁ bhikkhūnaṁ adassanaṁ upagacchāmī"ti. Tasmā evamāha "icchāmahaṁ bhikkhave aḍḍhamāsaṁ paṭisallīyituṁ, nāmhi kenaci upasaṅkamitabbo aññatra ekena piṇḍapātanīhārakenā"ti.

Apare panāhu "parūpavādavivajjanatthaṁ evaṁ vatvā paṭisallīno"ti. Pare kira Bhagavantaṁ upavadissanti "ayaṁ 'Sabbaññū ahaṁ saddhammavaracakkavattī'ti paṭijānamāno attanopi sāvake aññamaññaṁ ghātente nivāretuṁ na sakkoti, kiṁ aññaṁ sakkhissatī"ti. Tatra paṇḍitā vakkhanti "Bhagavā paṭisallānamanuyutto na imaṁ pavattiṁ jānāti, kocissa ārocayitāpi

1. Leḍḍudaṇḍavākurādīhi (Ka)
2. Niyatagatiparāyaṇā (Sī, Syā)

ကသ္မာ ပန ဧဝမာဟာတိ? အတီတေ ကိရ ပဉ္စသတာ မိဂလုဒ္ဒကာ မဟတီဟိ ဒဏ္ဍဝါဂုရာဒီဟိ[1] အရညံ ပရိက္ခိပိတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ဧကတောယေဝ ယာဝဇီဝံ မိဂပက္ခိဃာတကမ္မေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေတွာ နိရယေ ဥပ္ပန္နာ။ တေ တတ္ထ ပစ္စိတွာ ပုဗ္ဗေ ကတေန ကေနစိဒေဝ ကုသလကမ္မေန မနုဿေသု ဥပ္ပန္နာ ကလျာဏူပနိဿယဝသေန သဗ္ဗေပိ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇဉ္စ ဥပသမ္ပဒဉ္စ လဘိံသု။ တေသံ တတော မူလာကုသလကမ္မတော အဝိပက္ကဝိပါကာ အပရာပရစေတနာ တသ္မိံ အဍ္ဍမာသဗ္ဘန္တရေ အတ္တူပက္ကမေန စ ပရူပက္ကမေန စ ဇီဝိတူပစ္ဆေဒါယ ဩကာသမကာသိ။ တံ ဘဂဝါ အဒ္ဒသ။ ကမ္မဝိပါကော စ နာမ န သက္ကာ ကေနစိ ပဋိဗာဟိတုံ။ တေသု စ ဘိက္ခူသု ပုထုဇ္ဇနာပိ အတ္ထိ၊ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိခီဏာသဝါပိ။ တတ္ထ ခီဏာသဝါ အပ္ပဋိသန္ဓိကာ၊ ဣတရေ အရိယသာဝကာ နိယတဂတိကာ သုဂတိပရာယဏာ[2]၊ ပုထုဇ္ဇနာနံ ဂတိ အနိယတာ။

အထ ဘဂဝါ စိန္တေသိ “ဣမေ အတ္တဘာဝေ ဆန္ဒရာဂေန မရဏဘယဘီတာ န သက္ခိဿန္တိ ဂတိံ ဝိသောဓေတုံ၊ ဟန္ဒ နေသံ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနာယ အသုဘကထံ ကထေမိ။ တံ သုတွာ အတ္တဘာဝေ ဝိဂတစ္ဆန္ဒရာဂတာယ ဂတိဝိသောဓနံ ကတွာ သဂ္ဂေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိဿန္တိ၊ ဧဝံ တေသံ မမ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇာ သာတ္ထိကာ ဘဝိဿတီ”တိ။ တတော တေသံ အနုဂ္ဂဟာယ အသုဘကထံ ကထေသိ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေန၊ နော မရဏဝဏ္ဏသံဝဏ္ဏနာဓိပ္ပါယေန။ ကထေတွာ စ ပနဿ ဧတဒဟောသိ ‘‘သစေ ဣမံ အဍ္ဍမာသံ မံ ဘိက္ခူ ပဿိဿန္တိ၊ ‘အဇ္ဇ ဧကော ဘိက္ခု မတော၊ အဇ္ဇ ဒွေ။ပ။ အဇ္ဇ ဒသာ’တိ အာဂန္တွာ အာရောစေဿန္တိ၊ အယဉ္စ ကမ္မဝိပါကော န သက္ကာ မယာ ဝါ အညေန ဝါ ပဋိဗာဟိတုံ၊ သွာဟံ တံ သုတွာပိ ကိံ ကရိဿာမိ၊ ကိံ မေ အနတ္ထကေန အနယဗျသနေန သုတေန၊ ဟန္ဒာဟံ ဘိက္ခူနံ အဒဿနံ ဥပဂစ္ဆာမိ’’တိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ ‘‘ဣစ္ဆာမဟံ ဘိက္ခဝေ အဍ္ဍမာသံ ပဋိသလ္လီယိတုံ၊ နာမှိ ကေနစိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော အညတြ ဧကေန ပိဏ္ဍပါတနီဟာရကေနာ’’တိ။

အပရေ ပနာဟု “ပရူပဝါဒဝိဝဇ္ဇနတ္ထံ ဧဝံ ဝတွာ ပဋိသလ္လီနော”တိ။ ပရေ ကိရ ဘဂဝန္တံ ဥပဝဒိဿန္တိ “အယံ ‘သဗ္ဗညူ အဟံ သဒ္ဓမ္မဝရစက္ကဝတ္တီ’တိ ပဋိဇာနမာနော အတ္တနောပိ သာဝကေ အညမညံ ဃာတေန္တေ နိဝါရေတုံ န သက္ကောတိ၊ ကိံ အညံ သက္ခိဿတီ”တိ။ တတြ ပဏ္ဍိတာ ဝက္ခန္တိ “ဘဂဝါ ပဋိသလ္လာနမနုယုတ္တော န ဣမံ ပဝတ္တိံ ဇာနာတိ၊ ကောစိဿ အာရောစယိတာပိ

၁-လေဍ္ဍုဒဏ္ဍဝါကုရာဒီဟိ (က)
၂-နိယတဂတိပရာယဏာ (သီ၊ သျာ)

natthi, sace jāneyya addhā nivāreyyā"ti. Idaṁ pana icchāmattaṁ, paṭhamame vettha kāraṇaṁ. **Nāssudhā**ti ettha assudhāti padapūraṇamatte, avadhāraṇatthe vā[1] nipāto, neva koci Bhagavantaṁ upasaṅkamīti attho.

Anekehi vaṇṇasaṇṭhānādīhi kāraṇehi vokāro assāti **anekākāravokāro.** Anekākāravokiṇṇo anekākārena sammissoti vuttaṁ hoti. Ko so? Asubhabhāvanānuyogo, taṁ anekākāravokāraṁ. **Asubhabhāvanānuyogamanuyuttā viharantī**ti yuttappayuttā viharanti. **Aṭṭīyamānā**ti tena kāyena aṭṭā dukkhitā honti. **Harāyamānā**ti lajjamānā. **Jigucchamānā**ti jigucchaṁ uppādayamānā. **Satthahārakaṁ pariyesantī**ti jīvitaharaṇakasatthaṁ pariyesanti. Na kevalañca te satthaṁ pariyesitvā attanā vā[2] attānaṁ jīvitā voropenti, migalaṇḍikampi pana samaṇakuttakaṁ upasaṅkamitvā "sādhu no āvuso jīvitā voropehī"ti vadanti. Ettha ca ariyā neva pāṇātipātaṁ kariṁsu, na samādapesuṁ, na samanuññā ahesuṁ. Puthujjanā pana sabbamakaṁsu.

Paṭisallānā vuṭṭhitoti tesaṁ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ jīvitakkhayappattabhāvaṁ ñatvā tato ekībhāvato vuṭṭhito jānantopi ajānanto viya kathāsamuṭṭhāpanatthaṁ āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi. **Kiṁ nu kho Ānanda tanubhūto viya bhikkhusaṁgho**ti ito Ānanda pubbe bahū bhikkhū ekato upaṭṭhānaṁ āgacchanti, uddesaṁ paripucchaṁ gaṇhanti, sajjhāyanti, ekapajjoto viya ārāmo dissati. Idāni pana aḍḍhamāsamattassa accayena tanubhūto viya tanuko mando appako viraḷo viya jāto bhikkhusaṁgho, kiṁ nu kho kāraṇaṁ, kiṁ disāsu pakkantā bhikkhūti.

Athāyasmā Ānando kammavipākena tesaṁ jīvitakkhayappattiṁ asallakkhento asubhakammaṭṭhānānuyogapaccayā pana sallakkhento **tathā hi pana bhante Bhagavā**ti ādiṁ vatvā bhikkhūnaṁ arahattappattiyā aññaṁ kammaṭṭhānaṁ yācanto **sādhu bhante Bhagavā**ti-ādimāha. Tassattho—sādhu bhante Bhagavā aññaṁ kāraṇaṁ ācikkhatu, yena bhikkhusaṁgho arahatte

1. Avadhāraṇamatte vā (Sī) 2. Attanāva (Sī)

နတ္ထိ၊ သစေ ဇာနေယျ အဒ္ဓါ နိဝါရေယျာ''တိ။ ဣဒံ ပန ဣစ္ဆာမတ္တံ၊ ပဌမမေဝေတ္ထ ကာရဏံ။ **နာဿုဓာ**တိ ဧတ္ထ အဿုဓာတိ ပဒပူရဏမတ္တေ, အဝဓာရဏတ္ထေ ဝါ[၁] နိပါတော၊ နေဝ ကောစိ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမီတိ အတ္ထော။

အနေကေဟိ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒီဟိ ကာရဏေဟိ ဝေါကာရော အဿာတိ **အနေကာကာရဝေါကာရော။** အနေကာကာရဝေါကိဏ္ဏော အနေကာကာရေန သမ္မိဿောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကော သော? အသုဘဘာဝနာနုယောဂေါ၊ တံ အနေကာကာရဝေါကာရံ။ **အသုဘဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တာ ဝိဟရန္တီ**တိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာ ဝိဟရန္တိ။ **အဋ္ဋီယမာနာ**တိ တေန ကာယေန အဋ္ဋာ ဒုက္ခိတာ ဟောန္တိ။ **ဟရာယမာနာ**တိ လဇ္ဇမာနာ။ **ဇိဂုစ္ဆမာနာ**တိ ဇိဂုစ္ဆံ ဥပ္ပါဒယမာနာ။ **သတ္ထဟာရကံ ပရိယေသန္တီ**တိ ဇီဝိတဟရဏကသတ္ထံ ပရိယေသန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ တေ သတ္ထံ ပရိယေသိတွာ အတ္တနာ ဝါ[၂] အတ္တာနံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေန္တိ၊ မိဂလဏ္ဍိကမ္ပိ ပန သမဏကုတ္တကံ ဥပသင်္ကမိတွာ "သာဓု နော အာဝုသော ဇီဝိတာ ဝေါရောပေဟီ''တိ ဝဒန္တိ။ ဧတ္ထ စ အရိယာ နေဝ ပါဏာတိပါတံ ကရိံသု၊ န သမာဒပေသုံ၊ န သမနုညာ အဟေသုံ။ ပုထုဇ္ဇနာ ပန သဗ္ဗမကံသု။

ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတောတိ တေသံ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ ဇီဝိတက္ခယပ္ပတ္တဘာဝံ ဉတွာ တတော ဧကီဘာဝတော ဝုဋ္ဌိတော ဇာနန္တောပိ အဇာနန္တော ဝိယ ကထာသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အာမန္တေသိ။ **ကိံ နု ခေါ အာနန္ဒ တနုဘူတော ဝိယ ဘိက္ခုသံဃော**တိ ဣတော အာနန္ဒ ပုဗ္ဗေ ဗဟူ ဘိက္ခူ ဧကတော ဥပဋ္ဌာနံ အာဂစ္ဆန္တိ၊ ဥဒ္ဒေသံ ပရိပုစ္ဆံ ဂဏှန္တိ၊ သဇ္ဈာယန္တိ၊ ဧကပဇ္ဇောတော ဝိယ အာရာမော ဒိဿတိ။ ဣဒါနိ ပန အဍ္ဎမာသမတ္တဿ အစ္စယေန တနုဘူတော ဝိယ တနုကော မန္ဒော အပ္ပကော ဝိရဠော ဝိယ ဇာတော ဘိက္ခုသံဃော၊ ကိံ နု ခေါ ကာရဏံ၊ ကိံ ဒိသာသု ပက္ကန္တာ ဘိက္ခူတိ။

အထာယသ္မာ အာနန္ဒော ကမ္မဝိပါကေန တေသံ ဇီဝိတက္ခယပ္ပတ္တိံ အသလ္လက္ခေန္တော အသုဘကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂပစ္စယာ ပန သလ္လက္ခေန္တော **တထာ ဟိ ပန ဘန္တေ ဘဂဝါ**တိ အာဒိံ ဝတွာ ဘိက္ခူနံ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ အညံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ယာစန္တော **သာဓု ဘန္တေ ဘဂဝါ**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—သာဓု ဘန္တေ ဘဂဝါ အညံ ကာရဏံ အာစိက္ခတု၊ ယေန ဘိက္ခုသံဃော အရဟတ္တေ

၁-အဝဓာရဏမတ္တေ ဝါ (သီ) ၂-အတ္တနာဝ (သီ)

patiṭṭhaheyya. Mahāsamuddaṁ orohaṇatitthāni viya aññānipi dasānussatidasakasiṇacatudhātuvavatthānabrahmavihāra-ānāpānassatipabhedāni bahūni nibbānorohaṇakammaṭṭhānāni santi, tesu Bhagavā bhikkhū samassāsetvā aññataraṁ kammaṭṭhānaṁ ācikkhatūti adhippāyo.

Atha Bhagavā tathā kātukāmo theraṁ uyyojento **tenahānandā**ti-ādimāha. Tattha **Vesāliṁ upanissāyā**ti Vesāliyaṁ upanissāya[1] samantā gāvutepi aḍḍhayojanepi yāvatikā viharanti, te sabbe sannipātehīti attho. **Sabbe upaṭṭhānasālāyaṁ sannipātetvā**ti attanā gantuṁ yuttaṭṭhānaṁ sayaṁ gantvā aññattha daharabhikkhū pahiṇitvā muhutteneva anavasese bhikkhū upaṭṭhānasālāyaṁ samūhaṁ katvā. **Yassadāni bhante Bhagavā kālaṁ maññatī**ti ettha ayamadhippāyo—Bhagavā bhikkhusaṁgho sannipatito, esa kālo[2] bhikkhūnaṁ dhammakathaṁ kātuṁ, anusāsaniṁ dātuṁ, idāni yassa tumhe kālaṁ jānātha, taṁ kātabbanti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi **ayampi kho bhikkhave**ti. Āmantetvā ca pana bhikkhūnaṁ arahattappattiyā pubbe ācikkhita-asubhakammaṭṭhānato ayaṁ pariyāyaṁ ācikkhanto **ānāpānassatisamādhī**ti-ādimāha. Tattha **ānāpānassatisamādhī**ti ānāpānapariggāhikāya satiyā saddhiṁ sampayutto samādhi, ānāpānassatiyaṁ vā samādhi ānāpānassatisamādhi. **Bhāvito**ti uppādito vaḍḍhito vā. **Bahulīkato**ti punappunaṁ kato. **Santo ceva paṇīto cā**ti santo ceva paṇīto ceva. Ubhayattha evasaddena niyamo veditabbo. Kiṁ vuttaṁ hoti—ayaṁ hi yathā asubhakammaṭṭhānaṁ kevalaṁ paṭivedhavasena santañca paṇītañca, oḷārikārammaṇattā pana paṭikūlārammaṇattā[3] ca ārammaṇavasena neva santaṁ na paṇītaṁ, na evaṁ kenaci pariyāyena asanto vā appaṇīto vā, apica kho ārammaṇasantatāyapi santo vūpasanto nibbuto, paṭivedhasaṅkhātāya aṅgasantatāyapi, ārammaṇapaṇītatāya paṇīto atittikaro, aṅgapaṇītatāyapīti. Tena vuttaṁ “santo ceva paṇīto cā”ti.

1. Vesāliṁ nissāya (Sī), Vesāliṁ upanissāya (Syā, Vi-Ṭṭha 2. 8 piṭṭhe ca.)
2. Desanākālo (Sī, Syā, Ka)
3. Uppattikkhaṇārammaṇattā (Sī, Syā)

ပတိဋ္ဌဟေယျ။ မဟာသမုဒ္ဒံ ဩရောဟဏတိတ္ထာနိ ဝိယ အညာနိပိ ဒသာနုဿတိဒသကသိဏစတုဓာတုဝဝတ္ထာနဗြဟ္မဝိဟာရအာနာပါနဿတိပဘေဒါနိ ဗဟူနိ နိဗ္ဗာနောရောဟဏကမ္မဋ္ဌာနာနိ သန္တိ၊ တေသု ဘဂဝါ ဘိက္ခူ သမဿာသေတွာ အညတရံ ကမ္မဋ္ဌာနံ အာစိက္ခတူတိ အဓိပ္ပါယော။

အထ ဘဂဝါ တထာ ကာတုကာမော ထေရံ ဥယျောဇေန္တော **တေနဟာနန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝေသာလိံ ဥပနိဿာယာ**တိ ဝေသာလိယံ ဥပနိဿာယ[၁] သမန္တာ ဂါဝုတေပိ အဍ္ဎယောဇနေပိ ယာဝတိကာ ဝိဟရန္တိ၊ တေ သဗ္ဗေ သန္နိပါတေဟီတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗေ ဥပဋ္ဌာနသာလာယံ သန္နိပါတေတွာ**တိ အတ္တနာ ဂန္တုံ ယုတ္တဋ္ဌာနံ သယံ ဂန္တွာ အညတ္ထ ဒဟရဘိက္ခူ ပဟိဏိတွာ မုဟုတ္တေနေဝ အနဝသေသေ ဘိက္ခူ ဥပဋ္ဌာနသာလာယံ သမူဟံ ကတွာ။ **ယဿဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ ကာလံ မညတီ**တိ ဧတ္ထ အယမဓိပ္ပါယော— ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃော သန္နိပတိတော၊ ဧသ ကာလော[၂] ဘိက္ခူနံ ဓမ္မကထံ ကာတုံ, အနုသာသနိံ ဒါတုံ၊ ဣဒါနိ ယဿ တုမှေ ကာလံ ဇာနာထ၊ တံ ကာတဗ္ဗန္တိ။

အထ ခေါ ဘဂဝါ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ **အယမ္ပိ ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိ။ အာမန္တေတွာ စ ပန ဘိက္ခူနံ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ ပုဗ္ဗေ အာစိက္ခိတအသုဘကမ္မဋ္ဌာနတော အညံ ပရိယာယံ အာစိက္ခန္တော **အာနာပါနဿတိသမာဓီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အာနာပါနဿတိသမာဓီ**တိ အာနာပါနပရိဂ္ဂါဟိကာယ သတိယာ သဒ္ဓိံ သမ္ပယုတ္တော သမာဓိ၊ အာနာပါနဿတိယံ ဝါ သမာဓိ အာနာပါနဿတိသမာဓိ။ **ဘာဝိတော**တိ ဥပ္ပါဒိတော ဝဍ္ဎိတော ဝါ။ **ဗဟုလီကတော**တိ ပုနပ္ပုနံ ကတော။ **သန္တော စေဝ ပဏီတော စာ**တိ သန္တော စေဝ ပဏီတော စေဝ။ ဥဘယတ္ထ ဧဝသဒ္ဒေန နိယမော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အယံ ဟိ ယထာ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ ကေဝလံ ပဋိဝေဓဝသေန သန္တဉ္စ ပဏီတဉ္စ၊ ဩဠာရိကာရမ္မဏတ္တာ ပန ပဋိကူလာရမ္မဏတ္တာ[၃] စ အာရမ္မဏဝသေန နေဝ သန္တံ န ပဏီတံ၊ န ဧဝံ ကေနစိ ပရိယာယေန အသန္တော ဝါ အပ္ပဏီတော ဝါ၊ အပိစ ခေါ အာရမ္မဏသန္တတာယပိ သန္တော ဝူပသန္တော နိဗ္ဗုတော, ပဋိဝေဓသင်္ခါတာယ အင်္ဂသန္တတာယပိ၊ အာရမ္မဏပဏီတတာယ ပဏီတော အတိတ္တိကရော, အင်္ဂပဏီတတာယပီတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သန္တော စေဝ ပဏီတော စာ”တိ။

၁-ဝေသာလိံ နိဿာယ (သီ)၊ ဝေသာလိံ ဥပနိဿာယ (သျာ၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၂-၈-ပိဋ္ဌေ စ။)
၂-ဒေသနာကာလော (သီ၊ သျာ၊ က)
၃-ဥပ္ပတ္တိက္ခဏာရမ္မဏတ္တာ (သီ၊ သျာ)

Asecanako ca sukho ca vihāroti ettha pana nāssa secananti asecanako, anāsittako abbokiṇṇo pāṭiyekko āveṇiko, natthi ettha parikammena vā upacārena vā santatā, ādisamannāhārato[1] pabhuti attano sabhāveneva santo ca paṇīto cāti attho. Keci "**asecanako**ti anāsittako ojavanto, sabhāveneva madhuro"ti vadanti. Evamayaṁ asecanako ca appitappitakkhaṇe kāyikacetasikasukhappaṭilābhāya saṁvattanato sukho ca vihāroti veditabbo.

Uppannuppanneti avikkhambhite. **Pāpake**ti lāmake. **Akusale dhamme**ti akosallasambhūte dhamme. **Ṭhānaso antaradhāpetī**ti khaṇeneva antaradhāpeti vikkhambheti. **Vūpasametī**ti suṭṭhu upasameti, nibbedhabhāgiyattā anupubbena ariyamaggavuddhippatto samucchindati, paṭippassambhatīti vuttaṁ hoti. **Gimhānaṁ pacchime māse**ti āsāḷhamāse. **Ūhataṁ rajojalla**nti aṭṭha māse[2] vātātapasukkhāya gomahiṁsādipādappahārasambhinnāya pathaviyā uddhaṁ hataṁ ūhataṁ ākāse samuṭṭhitaṁ rajañca reṇuñca. **Mahā akālamegho**ti sabbaṁ nabhaṁ ajjhottharitvā uṭṭhito āsāḷhajuṇhapakkhe sakalaṁ aḍḍhamāsaṁ vassanakamegho. So hi asampatte passakāle uppannattā akālameghoti idha adhippeto. **Ṭhānaso antaradhāpeti vūpasametī**ti khaṇeneva adassanaṁ neti pathaviyaṁ sannisīdāpeti. **Evameva kho**ti opammanidassanametaṁ. Tato paraṁ vuttanayameva.

10. Kimilasuttavaṇṇanā

986. Dasame **Kimilāya**nti[3] evaṁnāmake nagare. **Etadavocā**ti thero kira cintesi "ayaṁ desanā na yathānusandhikā katā, yathānusandhiṁ gamessāmī"ti[4] desanānusandhiṁ ghaṭento etaṁ avoca. **Kāyaññatara**nti pathavī-ādīsu kāyesu aññataraṁ vadāmi, vāyokāyaṁ vadāmīti attho. Atha vā cakkhāyatanaṁ -pa- kabaḷīkāro āhāroti pañcavīsati rūpakoṭṭhāsā rūpakāyo nāma, tesu ānāpānaṁ

1. Ādisammasanāhārato (Ka) 2. Aḍḍhamāse (Syā) 3. Kimbilāyanti (Sī)
4. Yathānusandhikaṁ bhavissāmīti (Ka)

အသေစနကော စ သုခေါ စ ဝိဟာရောတိ ဧတ္ထ ပန နာဿ သေစနန္တိ အသေစနကော၊ အနာသိတ္တကော အဗ္ဗောကိဏ္ဏော ပါဋိယေက္ကော အာဝေဏိကော၊ နတ္ထိ ဧတ္ထ ပရိကမ္မေန ဝါ ဥပစာရေန ဝါ သန္တတာ၊ အာဒိသမန္နာဟာရတော[၁] ပဘုတိ အတ္တနော သဘာဝေနေဝ သန္တော စ ပဏီတော စာတိ အတ္ထော။ ကေစိ "**အသေစနကော**တိ အနာသိတ္တကော ဩဇဝန္တော၊ သဘာဝေနေဝ မဓုရော"တိ ဝဒန္တိ။ ဧဝမယံ အသေစနကော စ အပ္ပိတပ္ပိတက္ခဏေ ကာယိကစေတသိကသုခပ္ပဋိလာဘာယ သံဝတ္တနတော သုခေါ စ ဝိဟာရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေတိ အဝိက္ခမ္ဘိတေ။ **ပါပကေ**တိ လာမကေ။ **အကုသလေ ဓမ္မေ**တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတေ ဓမ္မေ။ **ဌာနသော အန္တရဓာပေတီ**တိ ခဏေနေဝ အန္တရဓာပေတိ ဝိက္ခမ္ဘေတိ။ **ဝူပသမေတီ**တိ သုဋ္ဌု ဥပသမေတိ၊ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယတ္တာ အနုပုဗ္ဗေန အရိယမဂ္ဂဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တော သမုစ္ဆိန္ဒတိ၊ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ**တိ အာသာဠှမာသေ။ **ဦဟတံ ရဇောဇလ္လ**န္တိ အဋ္ဌ မာသေ[၂] ဝါတာတပသုက္ခာယ ဂေါမဟိံသာဒိပါဒပ္ပဟာရသမ္ဘိန္နာယ ပထဝိယာ ဥဒ္ဓံ ဟတံ ဦဟတံ အာကာသေ သမုဋ္ဌိတံ ရဇဉ္စ ရေဏုဉ္စ။ **မဟာ အကာလမေဃော**တိ သဗ္ဗံ နဘံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဥဋ္ဌိတော အာသာဠှဇုဏှပက္ခေ သကလံ အဍ္ဎမာသံ ဝဿနကမေဃော။ သော ဟိ အသမ္ပတ္တေ ဝဿကာလေ ဥပ္ပန္နတ္တာ အကာလမေဃောတိ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ **ဌာနသော အန္တရဓာပေတိ ဝူပသမေတီ**တိ ခဏေနေဝ အဒဿနံ နေတိ ပထဝိယံ သန္နိသီဒါပေတိ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဩပမ္မနိဒဿနမေတံ။ တတော ပရံ ဝုတ္တနယမေဝ။

၁၀-ကိမိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၈၆။ ဒသမေ **ကိမိလာယ**န္တိ[၃] ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ထေရော ကိရ စိန္တေသိ "အယံ ဒေသနာ န ယထာနုသန္ဓိကာ ကတာ၊ ယထာနုသန္ဓိံ ဂမေဿာမီ"တိ[၄] ဒေသနာနုသန္ဓိံ ဃဋေန္တော ဧတံ အဝေါစ။ **ကာယညတရ**န္တိ ပထဝီအာဒီသု ကာယေသု အညတရံ ဝဒါမိ၊ ဝါယောကာယံ ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ စက္ခာယတနံ။ပ။ ကဗဠီကာရော အာဟာရောတိ ပဉ္စဝီသတိ ရူပကောဋ္ဌာသာ ရူပကာယော နာမ၊ တေသု အာနာပါနံ

၁-အာဒိသမ္မသနာဟာရတော (က) ၂-အဍ္ဎမာသေ (သျာ)
၃-ကိမ္ဗိလာယန္တိ (သီ) ၄-ယထာနုသန္ဓိကံ ဘဝိဿာမီတိ (က)

phoṭṭhabbāyatane saṅgahitattā kāyaññataraṁ hoti, tasmāpi evamāha. **Tasmātihā**ti yasmā catūsu kāyesu aññataraṁ vāyokāyaṁ, pañcavīsati koṭṭhāse vā rūpakāye aññataraṁ ānāpānaṁ anupassati, tasmā kāye kāyānupassīti attho. Evaṁ sabbattha attho veditabbo. **Vedanāññataran**ti tīsu vedanāsu aññataraṁ, sukhavedanaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Sādhukaṁ manasikāranti pītipaṭisaṁveditādivasena uppannaṁ[1] sundaraṁ manasikāraṁ. Kiṁ pana manasikāro sukhā vedanā hotīti? Na hoti, desanāsīsaṁ panetaṁ. Yatheva hi "aniccasaññābhāvanānuyogamanuyuttā"ti[2] ettha saññānāmena paññā vuttā, evamidhāpi manasikāranāmena jhānavedanā vuttāti veditabbā. Etasmiṁ hi catukke paṭhamapade pītisīsena vedanā vuttā, dutiyapade sukhanti sarūpeneva vuttā. Cittasaṅkhārapadadvaye "saññā ca vedanā ca cetasikā ete dhammācittappaṭibaddhā cittasaṅkhārā"ti[3] vacanato "vitakkavicāre ṭhapetvā sabbepi cittasampayuttakā dhammā cittasaṅkhāre saṅgahitā"ti vacanato cittasaṅkhāranāmena vedanā vuttā. Taṁ sabbaṁ manasikāranāmena saṅgahetvā idha "sādhukaṁ manasikāran"ti āha.

Evaṁ santepi yasmā esā vedanā ārammaṇaṁ na hoti, tasmā vedanānupassanā na yujjatīti. No na yujjati, mahāsatipaṭṭhānādīsupi hi taṁ taṁ sukhādīnaṁ vatthuṁ ārammaṇaṁ katvā vedanā vedayati, taṁ pana vedanāpavattiṁ upādāya "ahaṁ vedayāmī"ti vohāramattaṁ hoti, taṁ sandhāya "sukhaṁ vedanaṁ vedayamāno sukhaṁ vedanaṁ vedayāmī"ti-ādi vuttaṁ. Apica "pītippaṭisaṁvedī"ti-ādīnaṁ atthavaṇṇanāyametassa parihāro vuttoyeva. Vuttañhetaṁ Visuddhimagge—

> "Dvīhākārehi pīti paṭisaṁviditā hoti, ārammaṇato ca asammohato ca. Kathaṁ ārammaṇato pīti paṭisaṁviditā hoti? Sappītike dve jhāne samāpajjati, tassa samāpattikkhaṇe jhānapaṭilābhena ārammaṇato pīti paṭisaṁviditā hoti ārammaṇassa paṭisaṁviditattā. Kathaṁ

1. Uppannuppannaṁ (Ka) 2. Ma 3. 124 piṭṭhe. 3. Khu 9. 187 piṭṭhe.

ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနေ သင်္ဂဟိတတ္တာ ကာယညတရံ ဟောတိ၊ တသ္မာပိ ဧဝမာဟ။ **တသ္မာတိဟာ**တိ ယသ္မာ စတူသု ကာယေသု အညတရံ ဝါယောကာယံ, ပဉ္စဝီသတိ ကောဋ္ဌာသေ ဝါ ရူပကာယေ အညတရံ အာနာပါနံ အနုပဿတိ၊ တသ္မာ ကာယေ ကာယာနုပဿီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဝေဒနာညတရ**န္တိ တီသု ဝေဒနာသု အညတရံ၊ သုခဝေဒနံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

သာဓုကံ မနသိကာရန္တိ ပီတိပဋိသံဝေဒိတာဒိဝသေန ဥပ္ပန္နံ[1] သုန္ဒရံ မနသိကာရံ။ ကိံ ပန မနသိကာရော သုခါ ဝေဒနာ ဟောတီတိ? န ဟောတိ၊ ဒေသနာသီသံ ပနေတံ။ ယထေဝ ဟိ “အနိစ္စသညာဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တာ”တိ[2] ဧတ္ထ သညာနာမေန ပညာ ဝုတ္တာ၊ ဧဝမိဓာပိ မနသိကာရနာမေန ဈာနဝေဒနာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတသ္မိံ ဟိ စတုက္ကေ ပဌမပဒေ ပီတိသီသေန ဝေဒနာ ဝုတ္တာ၊ ဒုတိယပဒေ သုခန္တိ သရူပေနေဝ ဝုတ္တာ။ စိတ္တသင်္ခါရပဒဒွယေ “သညာ စ ဝေဒနာ စ စေတသိကာ ဧတေ ဓမ္မာ စိတ္တပ္ပဋိဗဒ္ဓါ စိတ္တသင်္ခါရာ”တိ[3] ဝစနတော “ဝိတက္ကဝိစာရေ ဌပေတွာ သဗ္ဗေပိ စိတ္တသမ္ပယုတ္တကာ ဓမ္မာ စိတ္တသင်္ခါရေ သင်္ဂဟိတာ”တိ ဝစနတော စိတ္တသင်္ခါရနာမေန ဝေဒနာ ဝုတ္တာ။ တံ သဗ္ဗံ မနသိကာရနာမေန သင်္ဂဟေတွာ ဣဓ “သာဓုကံ မနသိကာရ”န္တိ အာဟ။

ဧဝံ သန္တေပိ ယသ္မာ ဧသာ ဝေဒနာ အာရမ္မဏံ န ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝေဒနာနုပဿနာ န ယုဇ္ဇတီတိ။ နော န ယုဇ္ဇတိ၊ မဟာသတိပဋ္ဌာနာဒီသုပိ ဟိ တံ တံ သုခါဒီနံ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေဒနာ ဝေဒယတိ၊ တံ ပန ဝေဒနာပဝတ္တိံ ဥပါဒါယ “အဟံ ဝေဒယာမီ”တိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတိ၊ တံ သန္ဓာယ “သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနော သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ အပိစ “ပီတိပ္ပဋိသံဝေဒီ”တိအာဒီနံ အတ္ထဝဏ္ဏနာယမေတဿ ပရိဟာရော ဝုတ္တောယေဝ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ—

> “ဒွီဟာကာရေဟိ ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ၊ အာရမ္မဏတော စ အသမ္မောဟတော စ။ ကထံ အာရမ္မဏတော ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ? သပ္ပီတိကေ ဒွေ ဈာနေ သမာပဇ္ဇတိ၊ တဿ သမာပတ္တိက္ခဏေ ဈာနပဋိလာဘေန အာရမ္မဏတော ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ အာရမ္မဏဿ ပဋိသံဝိဒိတတ္တာ။ ကထံ

၁-ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နံ (က) ၂-မ ၃-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၉-၁၈၇-ပိဋ္ဌေ။

asammohato pīti paṭisaṁviditā hoti? Sappītike dve jhāne samāpajjitvā vuṭṭhāya jhānasampayuttapītiṁ khayato vayato sammasati, tassa vipassanākkhaṇe lakkhaṇappaṭivedhena asammohato pīti paṭisaṁviditā hoti. Vuttañhetaṁ paṭisambhidāyaṁ[1] 'dīghaṁ assāsavasena cittassa ekaggataṁ avikkhepaṁ pajānato sati upaṭṭhitā hoti, tāya satiyā tena ñāṇena sā pīti paṭisaṁviditā hotī'ti. Eteneva nayena avasesapadānipi atthato veditabbānī"ti.

Iti yatheva jhānapaṭilābhena ārammaṇato pītisukhacittasaṅkhārā paṭisaṁviditā honti, evaṁ imināpi jhānasampayuttena vedanāsaṅkhātamanasikārapaṭilābhena ārammaṇato vedanā paṭisaṁviditā hoti. Tasmā suvuttametaṁ "vedanāsu vedanānupassī bhikkhu tasmiṁ samaye viharatī"ti.

Nāhaṁ Ānanda muṭṭhassatissa asampajānassāti ettha ayamadhippāyo—yasmā "cittapaṭisaṁvedī assasissāmī"ti-ādinā nayena pavatto bhikkhu kiñcāpi assāsapassāsanimittamārammaṇaṁ karoti, tassa pana cittassa ārammaṇe satiñca sampajaññañca upaṭṭhāpetvā pavattanato citte cittānupassīyeva nāmesa hoti. Na hi muṭṭhassatissa asampajānassa ānāpānassatisamādhibhāvanā[2] atthi, tasmā ārammaṇato cittapaṭisaṁviditavasena "citte cittānupassī bhikkhu tasmiṁ samaye viharatī"ti.

So yaṁ taṁ hoti abhijjhādomanassānaṁ pahānaṁ, taṁ paññāya disvā sādhukaṁ ajjhupekkhitā hotīti ettha abhijjhā[3] kāmacchandanīvaraṇameva, domanassavasena byāpādanīvaraṇaṁ dassitaṁ. Idañhi catukkaṁ vipassanāvaseneva vuttaṁ, dhammānupassanā ca nīvaraṇapabbādivasena pañcavidhā[4] hoti, tassā nīvaraṇapabbaṁ ādi, tassāpi idaṁ nīvaraṇadvayaṁ ādi. Iti dhammānupassanāya ādiṁ dassetuṁ **abhijjhādomanassānan**ti āha. **Pahānan**ti aniccānupassanāya niccasaññaṁ pajahatīti evaṁ pahānakarañāṇaṁ[5] adhippetaṁ. **Taṁ paññāya disvā**ti taṁ aniccavirāganirodhapaṭinissaggañāṇasaṅkhātaṁ pahānañāṇaṁ aparāya vipassanāpaññāya, tampi aparāyāti evaṁ vipassanāparamparaṁ

1. Khu 9. 185 piṭṭhe.
2. Ānāpānassatibhāvanā (Sī, Syā)
3. Abhijjhāya (Ma-Ṭṭha 4. 100 piṭṭhe)
4. Chabbidhā (Syā, Ka)
5. Pahānakaṁ ñāṇaṁ (Sī, Syā)

အသမ္မောဟတော ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ? သပ္ပီတိကေ ဒွေ ဈာနေ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ ဈာနသမ္ပယုတ္တပီတိံ ခယတော ဝယတော သမ္မသတိ၊ တဿ ဝိပဿနာက္ခဏေ လက္ခဏပ္ပဋိဝေဓေန အသမ္မောဟတော ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[1] 'ဒီဃံ အဿာသဝသေန စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတံ အဝိက္ခေပံ ပဇာနတော သတိ ဥပဋ္ဌိတာ ဟောတိ၊ တာယ သတိယာ တေန ဉာဏေန သာ ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတီ'တိ။ ဧတေနေဝ နယေန အဝသေသပဒါနိပိ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗာနီ"တိ။

ဣတိ ယထေဝ ဈာနပဋိလာဘေန အာရမ္မဏတော ပီတိသုခစိတ္တသင်္ခါရာ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ဣမိနာပိ ဈာနသမ္ပယုတ္တေန ဝေဒနာသင်္ခါတမနသိကာရပဋိလာဘေန အာရမ္မဏတော ဝေဒနာ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ။ တသ္မာ သုဝုတ္တမေတံ "ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ ဘိက္ခု တသ္မိံ သမယေ ဝိဟရတီ"တိ။

နာဟံ အာနန္ဒ မုဋ္ဌဿတိဿ အသမ္ပဇာနဿာတိ ဧတ္ထ အယမဓိပ္ပာယော— ယသ္မာ "စိတ္တပဋိသံဝေဒီ အဿသိဿာမီ"တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တော ဘိက္ခု ကိဉ္စာပိ အဿာသပဿာသနိမိတ္တမာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ တဿ ပန စိတ္တဿ အာရမ္မဏေ သတိဉ္စ သမ္ပဇညဉ္စ ဥပဋ္ဌာပေတွာ ပဝတ္တနတော စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီယေဝ နာမေသ ဟောတိ။ န ဟိ မုဋ္ဌဿတိဿ အသမ္ပဇာနဿ အာနာပါနဿတိသမာဓိဘာဝနာ[2] အတ္ထိ၊ တသ္မာ အာရမ္မဏတော စိတ္တပဋိသံဝိဒိတဝသေန "စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ ဘိက္ခု တသ္မိံ သမယေ ဝိဟရတီ"တိ။

သော ယံ တံ ဟောတိ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿာနံ ပဟာနံ၊ တံ ပညာယ ဒိသွာ သာဓုကံ အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတီတိ ဧတ္ထ အဘိဇ္ဈာ[3] ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏမေဝ၊ ဒေါမနဿဝသေန ဗျာပါဒနီဝရဏံ ဒဿိတံ။ ဣဒဉှိ စတုက္ကံ ဝိပဿနာဝသေနေဝ ဝုတ္တံ၊ ဓမ္မာနုပဿနာ စ နီဝရဏပဗ္ဗာဒိဝသေန ပဉ္စဝိဓာ[4] ဟောတိ၊ တဿာ နီဝရဏပဗ္ဗံ အာဒိ၊ တဿာပိ ဣဒံ နီဝရဏဒွယံ အာဒိ။ ဣတိ ဓမ္မာနုပဿနာယ အာဒိံ ဒဿေတုံ **အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿာန**န္တိ အာဟ။ **ပဟာန**န္တိ အနိစ္စာနုပဿနာယ နိစ္စသညံ ပဇဟတီတိ ဧဝံ ပဟာနကရဉာဏံ[5] အဓိပ္ပေတံ။ **တံ ပညာယ ဒိသွာ**တိ တံ အနိစ္စဝိရာဂနိရောဓပဋိနိဿဂ္ဂဉာဏသင်္ခါတံ ပဟာနဉာဏံ အပရာယ ဝိပဿနာပညာယ၊ တမ္ပိ အပရာယာတိ ဧဝံ ဝိပဿနာပရမ္ပရံ

၁-ခု ၉-၁၈၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-အာနာပါနဿတိဘာဝနာ (သီ၊ သျာ)
၃-အဘိဇ္ဈာယ (မ-ဋ္ဌ ၄-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ)
၄-ဆဗ္ဗိဓာ (သျာ၊ က)
၅-ပဟာနကံ ဉာဏံ (သီ၊ သျာ)

dasseti. **Ajjhupekkhitā hotī**ti yañcassa pathapaṭipannaṁ[1] ajjhupekkhati, yañca ekato upaṭṭhānaṁ ajjhupekkhatīti dvidhā ajjhupekkhati nāma, tattha sahajātānampi ajjhupekkhanā hoti ārammaṇassāpi ajjhupekkhanā. Idha ārammaṇa-ajjhupekkhanā adhippetā. **Tasmātihānandā**ti yasmā “aniccānupassī assasissāmī”ti-ādinā nayena pavatto na kevalaṁ nīvaraṇādidhamme, abhijjhādomanassasīsena pana vuttānaṁ dhammānaṁ pahānakarañāṇampi[2] paññāya disvā ajjhupekkhitā hoti, tasmā dhammesu dhammānupassī bhikkhu tasmiṁ samaye viharatīti veditabbo.

Evameva khoti ettha catumahāpatho viya cha āyatanāni daṭṭhabbāni. Tasmiṁ paṁsupuñjo viya chasu āyatanesu kilesā. Catūhi disāhi āgacchantā sakaṭarathā viya catūsu ārammaṇesu pavattā cattāro satipaṭṭhānā. Etena sakaṭena vā rathena vā paṁsupuñjassa upahananaṁ viya kāyānupassanādīhi pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ upaghāto veditabboti.

Ekadhammavaggo paṭhamo.

---

2. Dutiyavagga

1-2. Icchānaṅgalasuttādivaṇṇanā

987-988. Dutiyavaggassa paṭhame **evaṁ byākareyyāthā**ti kasmā attano vihārasamāpattiṁ ācikkhati? Upārambhamocanatthaṁ. Sace hi te “na jānāmā”ti vadeyyuṁ, atha nesaṁ titthiyā “tumhe ‘asukasamāpattiyā nāma no Satthā temāsaṁ vihāsī’tipi na jānātha, atha kasmā naṁ upaṭṭhahantā viharathā”ti upārambhaṁ āropeyyuṁ, tato mocanatthaṁ evamāha.

Atha kasmā yathā aññattha “satova assasati, dīghaṁ vā assasanto”ti[3] eva-vākāro vutto, evaṁ idha na vuttoti? Ekantasantattā.

1. Yañca samathapaṭipannaṁ (Sī, Syā, Ma-Ṭṭha 4. 100 piṭṭhe ca)
2. Pahānakaṁ ñāṇampi (Sī, Syā) 3. Dī 2. 231; Ma 1. 70; Saṁ 3. 271 piṭṭhesu.

ဒဿေတိ။ **အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတီ**တိ ယဉ္စဿ ပထပဋိပန္နံ[1] အဇ္ဈုပေက္ခတိ၊ ယဉ္စ ဧကတော ဥပဋ္ဌာနံ အဇ္ဈုပေက္ခတီတိ ဒွိဓာ အဇ္ဈုပေက္ခတိ နာမ၊ တတ္ထ သဟဇာတာနမ္ပိ အဇ္ဈုပေက္ခနာ ဟောတိ အာရမ္မဏဿာပိ အဇ္ဈုပေက္ခနာ။ ဣဓ အာရမ္မဏအဇ္ဈုပေက္ခနာ အဓိပ္ပေတာ။ **တသ္မာတိဟာနန္ဒာ**တိ ယသ္မာ “အနိစ္စာနုပဿီ အဿသိဿာမီ”တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တော န ကေဝလံ နီဝရဏာဒိဓမ္မေ၊ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿသီသေန ပန ဝုတ္တာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနကရဉာဏမ္ပိ[2] ပညာယ ဒိသွာ အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဘိက္ခု တသ္မိံ သမယေ ဝိဟရတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ စတုမဟာပထော ဝိယ ဆ အာယတနာနိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ တသ္မိံ ပံသုပုဉ္ဇော ဝိယ ဆသု အာယတနေသု ကိလေသာ။ စတူဟိ ဒိသာဟိ အာဂစ္ဆန္တာ သကဋရထာ ဝိယ စတူသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တာ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ။ ဧတေန သကဋေန ဝါ ရထေန ဝါ ပံသုပုဉ္ဇဿ ဥပဟနနံ ဝိယ ကာယာနုပဿနာဒီဟိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပဃာတော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ဧကဓမ္မဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-၂-ဣစ္ဆာနင်္ဂလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၉၈၇-၉၈၈။ ဒုတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ဧဝံ ဗျာကရေယျာထာ**တိ ကသ္မာ အတ္တနော ဝိဟာရသမာပတ္တိံ အာစိက္ခတိ? ဥပါရမ္ဘမောစနတ္ထံ။ သစေ ဟိ တေ “န ဇာနာမာ”တိ ဝဒေယျုံ၊ အထ နေသံ တိတ္ထိယာ “တုမှေ ‘အသုကသမာပတ္တိယာ နာမ နော သတ္ထာ တေမာသံ ဝိဟာသီ’တိပိ န ဇာနာထ၊ အထ ကသ္မာ နံ ဥပဋ္ဌဟန္တာ ဝိဟရထာ”တိ ဥပါရမ္ဘံ အာရောပေယျုံ၊ တတော မောစနတ္ထံ ဧဝမာဟ။

အထ ကသ္မာ ယထာ အညတ္ထ “သတောဝ အဿသတိ၊ ဒီဃံ ဝါ အဿသန္တော”တိ[3] ဧဝ-ဝါကာရော ဝုတ္တော၊ ဧဝံ ဣဓ န ဝုတ္တောတိ? ဧကန္တသန္တတ္တာ။

၁-ယဉ္စ သမထပဋိပန္နံ (သီ၊ သျာ၊ မ-ဋ္ဌ ၄-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ စ) ၂-ပဟာနကံ ဉာဏမ္ပိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဒီ ၂-၂၃၁၊ မ ၁-၇၀၊ သံ ၃-၂၇၁-ပိဋ္ဌေသု။

aññesañhi assāso vā pākaṭo hoti passāso vā, Bhagavato ubhayampetaṁ pākaṭameva niccaṁ upaṭṭhitassatitāyāti ekantasantattā na vutto. Atha "sikkhāmī"ti avatvā kasmā "assasāmī"ti ettakameva vuttanti? Sikkhitabbābhāvā. Satta hi sekhā sikkhitabbabhāvā sekhā[1] nāma, khīṇāsavā sikkhitabbābhāvā asekhā[2] nāma, Tathāgatā asikkhitabbā asekkhā nāma natthi tesaṁ sikkhitabbakiccanti sikkhitabbābhāvā na vuttaṁ. Dutiyaṁ uttānameva.

3-10. Paṭhama-ānandasuttādivaṇṇanā

989-996. Tatiye **pavicinatī**ti aniccādivasena pavicinati. Itaraṁ padadvayaṁ etasseva vevacanaṁ. **Nirāmisā**ti nikkilesā kāyikacetasikadarathapaṭipassaddhiyā kāyopi cittampi passambhati. **Samādhiyatī**ti sammā ṭhapiyati, appanācittaṁ[3] viya hoti. **Ajjhupekkhitā hotī**ti sahajāta-ajjhupekkhanāya ajjhupekkhitā hoti.

Evaṁ cuddasavidhena kāyapariggāhakassa bhikkhuno tasmiṁ kāye[4] sati satisambojjhaṅgo, tāya satiyā sampayuttañāṇaṁ dhammavicayasambojjhaṅgo, taṁsampayuttameva kāyikacetasikavīriyaṁ vīriyasambojjhaṅgo, pītipassaddhicittekaggatā pītipassaddhisamādhisambojjhaṅgā, imesaṁ channaṁ bojjhaṅgānaṁ anosakkana-anativattanasaṅkhāto majjhattākāro upekkhāsambojjhaṅgo. Yatheva hi samappavattesu assesu sārathino "ayaṁ olīyatī"ti tudanaṁ vā, "ayaṁ atidhāvatī"ti ākaḍḍhanaṁ vā natthi, kevalaṁ evaṁ passamānassa[5] ṭhitākārova hoti, evameva imesaṁ channaṁ bojjhaṅgānaṁ anosakkana-anativattanasaṅkhāto majjhattākāro upekkhāsambojjhaṅgo nāma hoti. Ettāvatā kiṁ kathitaṁ? Ekacittakkhaṇikā nānāsarasalakkhaṇā vipassanābojjhaṅgā[6] nāma kathitā.

Vivekanissitanti-ādīni vuttatthāneva. Ettha pana soḷasakkhattukā[7] ānāpānassati missakā kathitā, ānāpānamūlakā satipaṭṭhānā

1. Sikkhitabbasekkhā (Sī, Syā)
2. Asikkhitabbasekkhā (Sī), asikkhitabbā asekkhā (Syā)
3. Appanāpattaṁ (?)
4. Samaye (Ka)
5. Kevalaṁ javamānassa (Sī, Syā)
6. Sallakkhaṇavipassanā bojjhaṅgā (Sī, Syā)
7. Soḷasakkhattuṁ (Sī, Syā)

အညေသဉှိ အဿာသော ဝါ ပါကဋော ဟောတိ ပဿာသော ဝါ၊ ဘဂဝတော ဥဘယမ္ပေတံ ပါကဋမေဝ နိစ္စံ ဥပဋ္ဌိတဿတိတာယာတိ ဧကန္တသန္တတ္တာ န ဝုတ္တော။ အထ "သိက္ခာမီ"တိ အဝတွာ ကသ္မာ "အဿသာမီ"တိ ဧတ္တကမေဝ ဝုတ္တန္တိ? သိက္ခိတဗ္ဗာဘာဝါ။ သတ္တ ဟိ သေခါ သိက္ခိတဗ္ဗဘာဝါ သေခါ[၁] နာမ၊ ခီဏာသဝါ သိက္ခိတဗ္ဗာဘာဝါ အသေခါ[၂] နာမ၊ တထာဂတာ အသိက္ခိတဗ္ဗာ အသေက္ခာ နာမ နတ္ထိ တေသံ သိက္ခိတဗ္ဗကိစ္စန္တိ သိက္ခိတဗ္ဗာဘာဝါ န ဝုတ္တံ။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနမေဝ။

၃-၁၀-ပဌမအာနန္ဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၉၈၉-၉၉၆။ တတိယေ **ပဝိစိနတီ**တိ အနိစ္စာဒိဝသေန ပဝိစိနတိ။ ဣတရံ ပဒဒွယံ ဧတဿေဝ ဝေဝစနံ။ **နိရာမိသာ**တိ နိက္ကိလေသာ ကာယိကစေတသိကဒရထပဋိပဿဒ္ဓိယာ ကာယောပိ စိတ္တမ္ပိ ပဿမ္ဘတိ။ **သမာဓိယတီ**တိ သမ္မာ ဌပိယတိ၊ အပ္ပနာစိတ္တံ[၃] ဝိယ ဟောတိ။ **အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတီ**တိ သဟဇာတအဇ္ဈုပေက္ခနာယ အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတိ။

ဧဝံ စုဒ္ဒသဝိဓေန ကာယပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော တသ္မိံ ကာယေ[၄] သတိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ တာယ သတိယာ သမ္ပယုတ္တဉာဏံ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ တံသမ္ပယုတ္တမေဝ ကာယိကစေတသိကဝီရိယံ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပီတိပဿဒ္ဓိစိတ္တေကဂ္ဂတာ ပီတိပဿဒ္ဓိသမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဣမေသံ ဆန္နံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အနောသက္ကနအနတိဝတ္တနသင်္ခါတော မဇ္ဈတ္တာကာရော ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ ယထေဝ ဟိ သမပ္ပဝတ္တေသု အဿေသု သာရထိနော "အယံ ဩလီယတီ"တိ တုဒနံ ဝါ, "အယံ အတိဓာဝတီ"တိ အာကဍ္ဎနံ ဝါ နတ္ထိ၊ ကေဝလံ ဧဝံ ပဿမာနဿ[၅] ဌိတာကာရောဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ဣမေသံ ဆန္နံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အနောသက္ကနအနတိဝတ္တနသင်္ခါတော မဇ္ဈတ္တာကာရော ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ နာမ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ကိံ ကထိတံ? ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ နာနာသရသလက္ခဏာ ဝိပဿနာဗောဇ္ဈင်္ဂါ[၆] နာမ ကထိတာ။

ဝိဝေကနိဿိတန္တိ အာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ ဧတ္ထ ပန သောဠသက္ခတ္တုကာ[၇] အာနာပါနဿတိ မိဿကာ ကထိတာ၊ အာနာပါနမူလကာ သတိပဋ္ဌာနာ

၁-သိက္ခိတဗ္ဗသေက္ခာ (သီ၊ သျာ)
၂-အသိက္ခိတဗ္ဗသေက္ခာ (သီ)၊ အသိက္ခိတဗ္ဗာ အသေက္ခာ (သျာ)
၃-အပ္ပနာပတ္တံ (?)
၄-သမယေ (က)
၅-ကေဝလံ ဇဝမာနဿ (သီ၊ သျာ)
၆-သလ္လက္ခဏဝိပဿနာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ (သီ၊ သျာ)
၇-သောဠသက္ခတ္တုံ (သီ၊ သျာ)

pubbabhāgā, tesaṁ mūlabhūtā ānāpānassati pubbabhāgā. Bojjhaṅgamūlakā satipaṭṭhānā pubbabhāgā, tepi bojjhaṅgā pubbabhāgāva. Vijjāvimuttipūrakā pana bojjhaṅgā nibbattitalokuttarā, vijjāvimuttiyo ariyaphalasampayuttā. Vijjā vā catutthamaggasampayuttā, vimutti phalasampayuttāti. Catutthapañcamachaṭṭhānipi imināva samānaparicchedāni. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Ānāpānasaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ပုဗ္ဗဘာဂါ၊ တေသံ မူလဘူတာ အာနာပါနဿတိ ပုဗ္ဗဘာဂါ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂမူလကာ သတိပဋ္ဌာနာ ပုဗ္ဗဘာဂါ၊ တေပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ပုဗ္ဗဘာဂါဝ။ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိပူရကာ ပန ဗောဇ္ဈင်္ဂါ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရာ၊ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိယော အရိယဖလသမ္ပယုတ္တာ။ ဝိဇ္ဇာ ဝါ စတုတ္ထမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ၊ ဝိမုတ္တိ ဖလသမ္ပယုတ္တာတိ။ စတုတ္ထပဉ္စမဆဋ္ဌာနိပိ ဣမိနာဝ သမာနပရိစ္ဆေဒါနိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အာနာပါနသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

11. Sotāpattisaṁyutta

1. Veḷudvāravagga

1. Cakkavattirājasuttavaṇṇanā

997. Sotāpattisaṁyuttassa paṭhame **kiñcāpīti** anuggahagarahaṇesu nipāto. Catunnaṁ hi mahādīpānaṁ issariyādhipaccaṁ rajjaṁ anuggaṇhanto catunnañca apāyānaṁ appahīnabhāvaṁ garahanto Satthā “kiñcāpi bhikkhave rājā cakkavattī”ti-ādimāha. Tattha **catunnaṁ dīpānanti** dvisahassadīpaparivārānaṁ catunnaṁ mahādīpānaṁ. **Issariyādhipaccan**ti issarabhāvo issariyaṁ, adhipatibhāvo ādhipaccaṁ, issariyaṁ ādhipaccaṁ etasmiṁ rajje, na chedanabhedananti issariyādhipaccaṁ. **Kāretvā**ti evarūpaṁ rajjaṁ pavattāpetvā. **Kiñcāpi bhikkhave ariyasāvako**ti ettha anuggahapasaṁsāsu nipāto. Piṇḍiyālopena hi yāpanaṁ anuggahanto catunnañca apāyānaṁ pahīnabhāvaṁ pasaṁsanto Satthā “kiñcāpi bhikkhave ariyasāvako”ti-ādimāha. Tattha **nantakānī**ti anantakāni. Terasahatthopi hi vatthasāṭako dasacchedanato paṭṭhāya nantakanteva saṅkhaṁ gacchati.

Aveccappasādenāti acalappasādena. So panāyaṁ pasādo kiṁ eko, anekoti? Ekova, so maggena āgatappasādo. Yesu pana vatthūsu apubbaṁ acarimaṁ ruhati, tesaṁ vasena “Buddhe aveccappasādenā”ti-ādinā nayena tidhā vutto. Yasmā ca eko, tasmāva ninnānākaraṇo hoti. Ariyasāvakassa hi Buddheyeva pasādo ca pemañca gāravañca mahantaṁ, na shanne vā saṁghe vā, dhammeyeva vā mahantaṁ, na Buddhe vā saṁghe vā, saṁgheyeva vā mahantaṁ, na Buddhe vā dhamme vāti etaṁ natthi. **Itipi so Bhagavā**ti-ādīni Visuddhimagge vittāritāneva.

Ariyakantehīti ariyānaṁ kantehi piyehi manāpehi. Pañca hi sīlāni bhavantaragatāpi ariyā na kopenti, evaṁ tesaṁ piyāni. Tāni sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Akhaṇḍehī**ti-ādi sadisavasena vuttaṁ. Mukhavaṭṭiyañhi chinnekadesā pāti khaṇḍāti vuccati, majjhe bhinnā chiddāti, ekasmiṁ padese visabhāgavaṇṇā gāvī sabalāti, nānābinducittā[1] kammāsāti, evameva

1. Nānābhinnacittā (Ka)

၁၁-သောတာပတ္တိသံယုတ္တ

၁-ဝေဠုဒွါရဝဂ္ဂ

၁-စက္ကဝတ္တိရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၉၇။ သောတာပတ္တိသံယုတ္တဿ ပဌမေ **ကိဉ္စာပီ**တိ အနုဂ္ဂဟဂရဟဏေသု နိပါတော။ စတုန္နံ ဟိ မဟာဒီပါနံ ဣဿရိယာဓိပစ္စံ ရဇ္ဇံ အနုဂ္ဂဏှန္တော စတုန္နဉ္စ အပါယာနံ အပ္ပဟီနဘာဝံ ဂရဟန္တော သတ္ထာ “ကိဉ္စာပိ ဘိက္ခဝေ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စတုန္နံ ဒီပါနန္တိ** ဒွိသဟဿဒီပပရိဝါရာနံ စတုန္နံ မဟာဒီပါနံ။ **ဣဿရိယာဓိပစ္စန္တိ** ဣဿရဘာဝေါ ဣဿရိယံ၊ အဓိပတိဘာဝေါ အာဓိပစ္စံ၊ ဣဿရိယံ အာဓိပစ္စံ ဧတသ္မိံ ရဇ္ဇေ, န ဆေဒနဘေဒနန္တိ ဣဿရိယာဓိပစ္စံ။ **ကာရေတွာ**တိ ဧဝရူပံ ရဇ္ဇံ ပဝတ္တာပေတွာ။ **ကိဉ္စာပိ ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကော**တိ ဧတ္ထ အနုဂ္ဂဟပသံသာသု နိပါတော။ ပိဏ္ဍိယာလောပေန ဟိ ယာပနံ အနုဂ္ဂဏှန္တော စတုန္နဉ္စ အပါယာနံ ပဟီနဘာဝံ ပသံသန္တော သတ္ထာ “ကိဉ္စာပိ ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကော”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **နန္တကာနီ**တိ အနန္တကာနိ။ တေရသဟတ္ထောပိ ဟိ ဝတ္ထသာဋကော ဒသစ္ဆေဒနတော ပဋ္ဌာယ နန္တကန္တေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။

အဝေစ္စပ္ပသာဒေနာတိ အစလပ္ပသာဒေန။ သော ပနာယံ ပသာဒေါ ကိံ ဧကော, အနေကောတိ? ဧကောဝ၊ သော မဂ္ဂေန အာဂတပ္ပသာဒေါ။ ယေသု ပန ဝတ္ထူသု အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ရုဟတိ၊ တေသံ ဝသေန “ဗုဒ္ဓေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေနာ”တိအာဒိနာ နယေန တိဓာ ဝုတ္တော။ ယသ္မာ စ ဧကော၊ တသ္မာဝ နိန္နာနာကရဏော ဟောတိ။ အရိယသာဝကဿ ဟိ ဗုဒ္ဓေယေဝ ပသာဒေါ စ ပေမဉ္စ ဂါရဝဉ္စ မဟန္တံ, န ဓမ္မေ ဝါ သံဃေ ဝါ၊ ဓမ္မေယေဝ ဝါ မဟန္တံ, န ဗုဒ္ဓေ ဝါ သံဃေ ဝါ၊ သံဃေယေဝ ဝါ မဟန္တံ, န ဗုဒ္ဓေ ဝါ ဓမ္မေ ဝါတိ ဧတံ နတ္ထိ။ **ဣတိပိ သော ဘဂဝါ**တိအာဒီနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတာနေဝ။

အရိယကန္တေဟီတိ အရိယာနံ ကန္တေဟိ ပိယေဟိ မနာပေဟိ။ ပဉ္စ ဟိ သီလာနိ ဘဝန္တရဂတာပိ အရိယာ န ကောပေန္တိ၊ ဧဝံ တေသံ ပိယာနိ။ တာနိ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **အခဏ္ဍေဟီ**တိအာဒိ သဒိသဝသေန ဝုတ္တံ။ မုခဝဋ္ဋိယဉှိ ဆိန္နေကဒေသာ ပါတိ ခဏ္ဍာတိ ဝုစ္စတိ၊ မဇ္ဈေ ဘိန္နာ ဆိဒ္ဒါတိ၊ ဧကသ္မိံ ပဒေသေ ဝိသဘာဂဝဏ္ဏာ ဂါဝီ သဗလာတိ၊ နာနာဗိန္ဒုစိတ္တာ[1] ကမ္မာသာတိ၊ ဧဝမေဝ

၁-နာနာဘိန္နစိတ္တာ (က)

paṭipāṭiyā ādimhi vā ante vā bhinnaṁ sīlaṁ khaṇḍaṁ nāma, majjhe bhinnaṁ[1] chiddaṁ, yattha katthaci dvinnaṁ vā tiṇṇaṁ vā paṭipāṭiyā bhinnattā sabalaṁ, ekantaraṁ bhinnaṁ kammāsaṁ. Tesaṁ dosānaṁ abhāvena akhaṇḍāditā veditabbā. **Bhujissehī**ti bhujissabhāvakarehi. **Viññuppasatthehī**ti Buddhādīhi viññūhi pasaṁsitehi. **Aparāmaṭṭhehī**ti "idaṁ nāma tayā kataṁ, idaṁ vītikkantan"ti evaṁ parāmasituṁ asakkuṇeyyehi. **Samādhisaṁvattanikehī**ti appanāsamādhiṁ upacārasamādhiṁ vā saṁvattetuṁ samathehi.

2. Brahmacariyogadhasuttavaṇṇanā

998. Dutiye **yesaṁ saddhā**ti padena Buddhe pasādo gahito. **Sīlan**ti padena ariyakantāni sīlāni gahitāni. **Pasādo**ti padena saṁghe pasādo gahito. **Dhammadassanan**ti padena dhamme pasādo gahitoti evaṁ cattāri sotāpattiyaṅgāni vuttāni. **Kālena paccentī**ti kālena pāpuṇanti. **Brahmacariyogadhaṁ sukhan**ti brahmacariyaṁ ogāhitvā ṭhitaṁ uparimaggattayasampayuttaṁ sukhaṁ. Yo panesa gāthāya āgato pasādo, so katarapasādo hotīti. Tipiṭakacūḷābhayatthero tāva "maggapasādo"ti āha, Tipiṭakacūḷanāgatthero "āgatamaggassa paccavekkhaṇappasādo"ti. Ubhopi therā paṇḍitā bahussutā, ubhinnaṁ subhāsitaṁ. Missakappasādo esoti.

3. Dīghāvu-upāsakasuttavaṇṇanā

999. Tatiye **tasmā**ti yasmā catūsu sotāpattiyaṅgesu sandissasi, tasmā. **Vijjābhāgiye**ti vijjākoṭṭhāsike. **Sabbasaṅkhāresū**ti sabbesu tebhūmakasaṅkhāresu. Evamassa upari tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanā kathitā. **Vighātan**ti dukkhaṁ.

4-5. Paṭhamasāriputtasuttādivaṇṇanā

1000-1001. Catutthaṁ uttānameva. Pañcame **sotāpattiyaṅgan**ti sotāpattiyā pubbabhāgapaṭilābhaṅgaṁ. Buddhe aveccappasādādayo pana

1. Majjhe chinnaṁ (Sī, Syā)

ပဋိပါဋိယာ အာဒိမှိ ဝါ အန္တေ ဝါ ဘိန္နံ သီလံ ခဏ္ဍံ နာမ၊ မဇ္ဈေ ဘိန္နံ[၁] ဆိဒ္ဒံ၊ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဒွိန္နံ ဝါ တိဏ္ဏံ ဝါ ပဋိပါဋိယာ ဘိန္နတ္တာ သဗလံ၊ ဧကန္တရံ ဘိန္နံ ကမ္မာသံ။ တေသံ ဒေါသာနံ အဘာဝေန အခဏ္ဍာဒိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဘုဇိဿေဟီ**တိ ဘုဇိဿဘာဝကရေဟိ။ **ဝိညူပ္ပသတ္ထေဟီ**တိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ဝိညူဟိ ပသံသိတေဟိ။ **အပရာမဋ္ဌေဟီ**တိ "ဣဒံ နာမ တယာ ကတံ, ဣဒံ ဝီတိက္ကန္တ"န္တိ ဧဝံ ပရာမသိတုံ အသက္ကုဏေယျေဟိ။ **သမာဓိသံဝတ္တနိကေဟီ**တိ အပ္ပနာသမာဓိံ ဥပစာရသမာဓိံ ဝါ သံဝတ္တေတုံ သမထေဟိ။

၂-ဗြဟ္မစရိယောဂဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၉၈။ ဒုတိယေ **ယေသံ သဒ္ဓါ**တိ ပဒေန ဗုဒ္ဓေ ပသာဒေါ ဂဟိတော။ **သီလ**န္တိ ပဒေန အရိယကန္တာနိ သီလာနိ ဂဟိတာနိ။ **ပသာဒေါ**တိ ပဒေန သံဃေ ပသာဒေါ ဂဟိတော။ **ဓမ္မဒဿန**န္တိ ပဒေန ဓမ္မေ ပသာဒေါ ဂဟိတောတိ ဧဝံ စတ္တာရိ သောတာပတ္တိယင်္ဂါနိ ဝုတ္တာနိ။ **ကာလေန ပစ္စေန္တီ**တိ ကာလေန ပါပုဏန္တိ။ **ဗြဟ္မစရိယောဂဓံ သုခ**န္တိ ဗြဟ္မစရိယံ ဩဂါဟိတွာ ဌိတံ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမ္ပယုတ္တံ သုခံ။ ယော ပနေသ ဂါထာယ အာဂတော ပသာဒေါ၊ သော ကတရပသာဒေါ ဟောတီတိ။ တိပိဋကစူဠာဘယတ္ထေရော တာဝ "မဂ္ဂပသာဒေါ"တိ အာဟ၊ တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော "အာဂတမဂ္ဂဿ ပစ္စဝေက္ခဏပ္ပသာဒေါ"တိ။ ဥဘောပိ ထေရာ ပဏ္ဍိတာ ဗဟုဿုတာ၊ ဥဘိန္နံ သုဘာသိတံ။ မိဿကပ္ပသာဒေါ ဧသောတိ။

၃-ဒီဃာဝုဥပါသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၉၉။ တတိယေ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ စတူသု သောတာပတ္တိယင်္ဂေသု သန္ဒိဿသိ၊ တသ္မာ။ **ဝိဇ္ဇာဘာဂိယေ**တိ ဝိဇ္ဇာကောဋ္ဌာသိကေ။ **သဗ္ဗသင်္ခါရေသူ**တိ သဗ္ဗေသု တေဘူမကသင်္ခါရေသု။ ဧဝမဿ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာ ကထိတာ။ **ဝိဃာတ**န္တိ ဒုက္ခံ။

၄-၅-ပဌမသာရိပုတ္တသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၀၀-၁၀၀၁။ စတုတ္ထံ ဥတ္တာနမေဝ။ ပဉ္စမေ **သောတာပတ္တိယင်္ဂ**န္တိ သောတာပတ္တိယာ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိလာဘင်္ဂံ။ ဗုဒ္ဓေ အဝေစ္စပ္ပသာဒါဒယော ပန

၁-မဇ္ဈေ ဆိန္နံ (သီ၊ သျာ)

paṭiladdhaguṇā sotāpannassa aṅgā nāma, tepi pana sotāpattiyaṅganti āgatā. Tatrāyaṁ dvinnampi vacanattho—sappurise sevanto bhajanto payirupāsanto dhammaṁ suṇanto yoniso manasikaronto dhammānudhammaṁ pubbabhāgapaṭipadaṁ paṭipajjanto sotāpattiṁ paṭilabhatīti sappurisasaṁsevādayo sotāpatti-atthāya aṅganti sotāpattiyaṅgaṁ nāma, itare paṭhamamaggasaṅkhātāya sotāpattiyā aṅgantipi sotāpattiyaṅgaṁ, paṭividdhasotāpattimaggassa sotāpattimaggo aṅgantipi sotāpattiyaṅgaṁ.

6. Thapatisuttavaṇṇanā

1002. Chaṭṭhe **sādhuke paṭivasantī**ti sādhukanāmake[1] attano bhogagāmake vasanti. Tesu isidatto sakadāgāmī, purāṇo sotāpanno sadārasantuṭṭho. **Magge purisaṁ ṭhapesun**ti tesaṁ kira gāmadvārena Bhagavato gamanamaggo, tasmā “Bhagavā kāle vā akāle vā amhākaṁ suttānaṁ vā pamattānaṁ vā gaccheyya, atha passituṁ na labheyyāmā”ti maggamajjhe purisaṁ ṭhapesuṁ.

Anubandhiṁsūti na dūratova[2] piṭṭhito piṭṭhito anubandhiṁsu, Bhagavā pana sakaṭamaggassa majjhe jaṅghamaggena agamāsi, itare ubhosu passesu anugacchantā agamaṁsu. **Maggā okkammā**ti Buddhānaṁ hi kenaci saddhiṁ gacchantānaṁyeva paṭisanthāraṁ kātuṁ vaṭṭati, kenaci saddhiṁ ṭhitakānaṁ, kenaci saddhiṁ divasabhāgaṁ nisinnānaṁ. Tasmā Bhagavā cintesi “imehi me saddhiṁ gacchantassa paṭisanthāraṁ kātuṁ ayuttaṁ, ṭhitakenapi kātuṁ na yuttaṁ, ime hi mayhaṁ sāsane sāmino āgataphalā, imehi saddhiṁ nisīditvāva divasabhāgaṁ paṭisanthāraṁ karissāmī”ti maggā okkamma yena aññataraṁ rukkhamūlaṁ tenupasaṅkami.

Paññatte āsane nisīdīti te kira chattupāhanaṁ kattaradaṇḍaṁ pādabbhañjanatelādīni ceva aṭṭhavidhañca pānakaṁ sarabhapādapallaṅkañca gāhāpetvā agamaṁsu, ābhataṁ pallaṅkampi paññāpetvā adaṁsu, Satthā tasmiṁ nisīdi. **Ekamantaṁ nisīdiṁsū**ti sesāni chattupāhanādīni bhikkhusaṁghassa dethāti vatvā sayampi Bhagavantaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

1. Sādhuke nāma (Sī) 2. Purakkhatova (Ka)

ပဋိလဒ္ဓဂုဏာ သောတာပန္နဿ အင်္ဂါ နာမ၊ တေပိ ပန သောတာပတ္တိယင်္ဂန္တိ အာဂတာ။ တတြာယံ ဒွိန္နမ္ပိ ဝစနတ္ထော—သပ္ပုရိသေ သေဝန္တော ဘဇန္တော ပယိရုပါသန္တော ဓမ္မံ သုဏန္တော ယောနိသော မနသိကရောန္တော ဓမ္မာနုဓမ္မံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇန္တော သောတာပတ္တိံ ပဋိလဘတီတိ သပ္ပုရိသသံသေဝါဒယော သောတာပတ္တိအတ္ထာယ အင်္ဂန္တိ သောတာပတ္တိယင်္ဂံ နာမ၊ ဣတရေ ပဌမမဂ္ဂသင်္ခါတာယ သောတာပတ္တိယာ အင်္ဂန္တိပိ သောတာပတ္တိယင်္ဂံ၊ ပဋိဝိဒ္ဓသောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ အင်္ဂန္တိပိ သောတာပတ္တိယင်္ဂံ။

၆-ထပတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၀၂။ ဆဋ္ဌေ **သာဓုကေ ပဋိဝသန္တီ**တိ သာဓုကနာမကေ[၁] အတ္တနော ဘောဂဂါမကေ ဝသန္တိ။ တေသု ဣသိဒတ္တော သကဒါဂါမီ၊ ပုရာဏော သောတာပန္နော သဒါရသန္တုဋ္ဌော။ **မဂ္ဂေ ပုရိသံ ဌပေသု**န္တိ တေသံ ကိရ ဂါမဒွါရေန ဘဂဝတော ဂမနမဂ္ဂေါ၊ တသ္မာ “ဘဂဝါ ကာလေ ဝါ အကာလေ ဝါ အမှာကံ သုတ္တာနံ ဝါ ပမတ္တာနံ ဝါ ဂစ္ဆေယျ၊ အထ ပဿိတုံ န လဘေယျာမာ”တိ မဂ္ဂမဇ္ဈေ ပုရိသံ ဌပေသုံ။

အနုဗန္ဓိံသူတိ န ဒူရတောဝ[၂] ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အနုဗန္ဓိံသု၊ ဘဂဝါ ပန သကဋမဂ္ဂဿ မဇ္ဈေ ဇင်္ဃမဂ္ဂေန အဂမာသိ၊ ဣတရေ ဥဘောသု ပဿေသု အနုဂစ္ဆန္တာ အဂမံသု။ **မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မာ**တိ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ကေနစိ သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆန္တာနံယေဝ ပဋိသန္ထာရံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ကေနစိ သဒ္ဓိံ ဌိတကာနံ၊ ကေနစိ သဒ္ဓိံ ဒိဝသဘာဂံ နိသိန္နာနံ။ တသ္မာ ဘဂဝါ စိန္တေသိ “ဣမေဟိ မေ သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆန္တဿ ပဋိသန္ထာရံ ကာတုံ အယုတ္တံ၊ ဌိတကေနပိ ကာတုံ န ယုတ္တံ၊ ဣမေ ဟိ မယှံ သာသနေ သာမိနော အာဂတဖလာ၊ ဣမေဟိ သဒ္ဓိံ နိသီဒိတွာဝ ဒိဝသဘာဂံ ပဋိသန္ထာရံ ကရိဿာမီ”တိ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ ယေန အညတရံ ရုက္ခမူလံ တေနုပသင်္ကမိ။

ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒီတိ တေ ကိရ ဆတ္တုပါဟနံ ကတ္တရဒဏ္ဍံ ပါဒဗ္ဘဉ္ဇနတေလာဒီနိ စေဝ အဋ္ဌဝိဓဉ္စ ပါနကံ သရဘပါဒပလ္လင်္ကဉ္စ ဂါဟာပေတွာ အဂမံသု၊ အာဘတံ ပလ္လင်္ကမ္ပိ ပညာပေတွာ အဒံသု၊ သတ္ထာ တသ္မိံ နိသီဒိ။ **ဧကမန္တံ နိသီဒိံသူ**တိ သေသာနိ ဆတ္တုပါဟနာဒီနိ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒေထာတိ ဝတွာ သယမ္ပိ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိံသု။

၁-သာဓုကေ နာမ (သီ) ၂-ပုရက္ခတောဝ (က)

Sāvatthiyā Kosalesu cārikaṁ pakkamissatīti-ādi sabbaṁ Majjhimapadesavaseneva vuttaṁ. Kasmā? Niyatattā. Bhagavato hi cārikācaraṇampi aruṇuṭṭhāpanampi niyataṁ, Majjhimapadeseyeva cārikaṁ carati, Majjhimadese aruṇaṁ uṭṭhapetīti niyatattā Majjhimadesavasena vuttaṁ. **Āsanne no Bhagavā bhavissatī**ti ettha na kevalaṁ āsannattāyeva tesaṁ somanassaṁ hoti, atha kho "idāni dānaṁ dātuṁ gandhamālādīhi pūjaṁ kātuṁ dhammaṁ sotuṁ pañhaṁ pucchituṁ labhissāmā"ti tesaṁ somanassaṁ hoti.

Tasmātiha thapatayo sambādho gharāvāsoti thapatayo yasmā tumhākaṁ mayi dūrībhūte anappakaṁ domanassaṁ, āsanne anappakaṁ somanassaṁ hoti, tasmāpi veditabbametaṁ "sambādho gharāvāso"ti. Gharāvāsassa hi dosena tumhākaṁ evaṁ hoti. Sace pana gharāvāsaṁ pahāya pabbajitā, atha evaṁ vo mayā saddhiṁyeva gacchantānañca āgacchantānañca taṁ na bhaveyyāti imamatthaṁ dīpento evamāha. Tattha sakiñcanasapalibodhaṭṭhena sambādhatā veditabbā. Mahāvāse vasantassapi hi sakiñcanasapalibodhaṭṭhena gharāvāso sambādhova. **Rajāpatho**ti rāgadosamoharajānaṁ āpatho, āgamanaṭṭhānanti attho. **Abbhokāso pabbajjā**ti pabbajjā pana akiñcana-apalibodhaṭṭhena abbhokāso. Caturatanikepi hi gabbhe dvinnaṁ bhikkhūnaṁ pallaṅkena pallaṅkaṁ ghaṭetvā nisinnānampi akiñcana-apalibodhaṭṭhena pabbajjā abbhokāso nāma hoti. **Alañca pana vo thapatayo appamādāyā**ti evaṁ sambādhe gharāvāse vasantānaṁ tumhākaṁ appamādameva kātuṁ yuttanti attho.

Ekaṁ purato ekaṁ pacchato nisīdāpemāti te kira dvepi janā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitesu[1] dvīsu nāgesu tā itthiyo evaṁ nisīdāpetvā rañño nāgaṁ majjhe katvā ubhosu passesu gacchanti, tasmā evamāhaṁsu. **Nāgopi rakkhitabbo**ti yathā kiñci visevitaṁ[2] na karoti, evaṁ rakkhitabbo hoti. **Tāpi bhaginiyo**ti[3] yathā pamādaṁ nāpajjanti, evaṁ rakkhitabbā honti. **Attāpī**ti sitahasitakathitavipekkhitādīni

1. Sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā tesu (Sī, Syā)
2. Nisevitaṁ (Ka)
3. Tathā tā bhaginiyopi (Ka)

သာဝတ္ထိယာ ကောသလေသု စာရိကံ ပက္ကမိဿတီတိအာဒိ သဗ္ဗံ မဇ္ဈိမပဒေသဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ ကသ္မာ? နိယတတ္တာ။ ဘဂဝတော ဟိ စာရိကာစရဏမ္ပိ အရုဏုဋ္ဌာပနမ္ပိ နိယတံ၊ မဇ္ဈိမပဒေသေယေဝ စာရိကံ စရတိ၊ မဇ္ဈိမဒေသေ အရုဏံ ဥဋ္ဌပေတီတိ နိယတတ္တာ မဇ္ဈိမဒေသဝသေန ဝုတ္တံ။ **အာသန္နေ နော ဘဂဝါ ဘဝိဿတီ**တိ ဧတ္ထ န ကေဝလံ အာသန္နတ္တာယေဝ တေသံ သောမနဿံ ဟောတိ၊ အထ ခေါ "ဣဒါနိ ဒါနံ ဒါတုံ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇံ ကာတုံ ဓမ္မံ သောတုံ ပဉှံ ပုစ္ဆိတုံ လဘိဿာမာ"တိ တေသံ သောမနဿံ ဟောတိ။

တသ္မာတိဟ ထပတယော သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသောတိ ထပတယော ယသ္မာ တုမှာကံ မယိ ဒူရီဘူတေ အနပ္ပကံ ဒေါမနဿံ၊ အာသန္နေ အနပ္ပကံ သောမနဿံ ဟောတိ၊ တသ္မာပိ ဝေဒိတဗ္ဗမေတံ "သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော"တိ။ ဃရာဝါသဿ ဟိ ဒေါသေန တုမှာကံ ဧဝံ ဟောတိ။ သစေ ပန ဃရာဝါသံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတာ၊ အထ ဧဝံ ဝေါ မယာ သဒ္ဓိံယေဝ ဂစ္ဆန္တာနဉ္စ အာဂစ္ဆန္တာနဉ္စ တံ န ဘဝေယျာတိ ဣမမတ္ထံ ဒီပေန္တော ဧဝမာဟ။ တတ္ထ သကိဉ္စနသပလိဗောဓဋ္ဌေန သမ္ဗာဓတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မဟာဝါသေ ဝသန္တဿပိ ဟိ သကိဉ္စနသပလိဗောဓဋ္ဌေန ဃရာဝါသော သမ္ဗာဓောဝ။ **ရဇာပထော**တိ ရာဂဒေါသမောဟရဇာနံ အာပထော၊ အာဂမနဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ **အဗ္ဘောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ပန အကိဉ္စနအပလိဗောဓဋ္ဌေန အဗ္ဘောကာသော။ စတုရတနိကေပိ ဟိ ဂဗ္ဘေ ဒွိန္နံ ဘိက္ခူနံ ပလ္လင်္ကေန ပလ္လင်္ကံ ဃဋ္ဋေတွာ နိသိန္နာနမ္ပိ အကိဉ္စနအပလိဗောဓဋ္ဌေန ပဗ္ဗဇ္ဇာ အဗ္ဘောကာသော နာမ ဟောတိ။ **အလဉ္စ ပန ဝေါ ထပတယော အပ္ပမာဒါယာ**တိ ဧဝံ သမ္ဗာဓေ ဃရာဝါသေ ဝသန္တာနံ တုမှာကံ အပ္ပမာဒမေဝ ကာတုံ ယုတ္တန္တိ အတ္ထော။

ဧကံ ပုရတော ဧကံ ပစ္ဆတော နိသီဒါပေမာတိ တေ ကိရ ဒွေပိ ဇနာ သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတေသု[၁] ဒွီသု နာဂေသု တာ ဣတ္ထိယော ဧဝံ နိသီဒါပေတွာ ရညော နာဂံ မဇ္ဈေ ကတွာ ဥဘောသု ပဿေသု ဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟံသု။ **နာဂေါပိ ရက္ခိတဗ္ဗော**တိ ယထာ ကိဉ္စိ ဝိသေဝိတံ[၂] န ကရောတိ၊ ဧဝံ ရက္ခိတဗ္ဗော ဟောတိ။ **တာပိ ဘဂိနိယော**တိ[၃] ယထာ ပမာဒံ နာပဇ္ဇန္တိ၊ ဧဝံ ရက္ခိတဗ္ဗာ ဟောန္တိ။ **အတ္တာပီ**တိ သိတဟသိတကထိတဝိပေက္ခိတာဒီနိ

၁-သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတာ တေသု (သီ၊ သျာ)
၂-နိသေဝိတံ (က)
၃-တထာ တာ ဘဂိနိယောပိ (က)

akarontehi attāpi rakkhitabbo hoti. (Tehi tathā karontehi na attāpi rakkhitabbo hoti.)[1] Tathā karonto hi "sāmidubbho eso"ti niggahetabbo hoti. **Tasmātiha thapatayo**ti yasmā tumhe rājā niccaṁ rājabhaṇḍaṁ paṭicchāpeti, tasmāpi sambādho gharāvāso rajāpatho. Yasmā pana paṁsukūlikabhikkhuṁ evaṁ paṭicchāpento natthi, tasmā abbhokāso pabbajjā. Evaṁ sabbatthāpi alañca pana vo thapatayo appamādāya appamādameva karothāti dasseti.

Muttacāgoti vissaṭṭhacāgo. **Payatapāṇī**ti āgatāgatānaṁ dānatthāya dhotahattho. **Vossaggarato**ti vossaggasaṅkhāte cāge rato. **Yācayogo**ti yācitabbakayutto. **Dānasaṁvibhāgarato**ti dānena ceva[2] appamattakampi kiñci laddhā[3] tatopi saṁvibhāge rato[4]. **Appaṭivibhattan**ti "idaṁ amhākaṁ bhavissati, idaṁ bhikkhūnan"ti evaṁ akatavibhāgaṁ, sabbaṁ dātabbameva hutvā ṭhitanti attho.

7. Veḷudvāreyyasuttavaṇṇanā

1003. Sattame **Veḷudvāran**ti gāmadvāre paveṇi-āgatassa veḷugacchassa atthitāya evaṁladdhanāmo gāmo. **Attupanāyikan**ti attani upanetabbaṁ. **Samphabhāsenā**ti amantabhāsena. **Samphappalāpabhāsenā**ti samphappalāpasambhāsena, niratthakena aññāṇavacanenāti attho.

8-9. Paṭhamagiñjakāvasathasuttādivaṇṇanā

1004-5. Aṭṭhame **ñātike**ti ekaṁ taḷākaṁ nissāya dvinnaṁ cūḷapitimahāpitiputtānaṁ dve gāmā, tesu[5] ekasmiṁ gāmake. **Giñjakāvasathe**ti iṭṭhakāmaye āvasathe. **Orambhāgiyānan**ti heṭṭhābhāgiyānaṁ, kāmabhaveyeva paṭisandhiggāhāpakānanti attho. Oranti laddhanāmehi vā tīhi maggehi pahātabbānītipi orambhāgiyāni. Tattha kāmacchando byāpādoti imāni dve samāpattiyā vā avikkhambhitāni maggena vā asamucchinnāni nibbattivasena uddhaṁ bhāgaṁ[6] rūpabhavaṁ arūpabhavaṁ vā gantuṁ na denti.

1. ( ) Natthi Sī-Syā-potthakesu. 2. Dāneyeva (Sī, Syā) 3. Laddhaṁ (Sī, Syā)
4. Dānasaṁvibhāgaratoti dāne ceva saṁvibhāge ca rato (Saṁ-Ṭṭha 1. 317 piṭṭhe)
5. Ñātiketi laddhanāmake (Ka) 6. Laddhabhāvaṁ (Ka)

အကရောန္တေဟိ အတ္တာပိ ရက္ခိတဗ္ဗော ဟောတိ။ (တေဟိ တထာ ကရောန္တေဟိ န အတ္တာပိ ရက္ခိတဗ္ဗော ဟောတိ။)[1] တထာ ကရောန္တော ဟိ "သာမိဒုဗ္ဘော ဧသော"တိ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗော ဟောတိ။ **တသ္မာတိဟ ထပတယော**တိ ယသ္မာ တုမှေ ရာဇာ နိစ္စံ ရာဇဘဏ္ဍံ ပဋိစ္ဆာပေတိ၊ တသ္မာပိ သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော ရဇာပထော။ ယသ္မာ ပန ပံသုကူလိကဘိက္ခုံ ဧဝံ ပဋိစ္ဆာပေန္တော နတ္ထိ၊ တသ္မာ အဗ္ဘောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထာပိ အလဉ္စ ပန ဝေါ ထပတယော အပ္ပမာဒါယ အပ္ပမာဒမေဝ ကရောထာတိ ဒဿေတိ။

မုတ္တစာဂေါတိ ဝိဿဋ္ဌစာဂေါ။ **ပယတပါဏီ**တိ အာဂတာဂတာနံ ဒါနတ္ထာယ ဓောတဟတ္ထော။ **ဝေါဿဂ္ဂရတော**တိ ဝေါဿဂ္ဂသင်္ခါတေ စာဂေ ရတော။ **ယာစယောဂေါ**တိ ယာစိတဗ္ဗကယုတ္တော။ **ဒါနသံဝိဘာဂရတော**တိ ဒါနေန စေဝ[2] အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ကိဉ္စိ လဒ္ဓါ[3] တတောပိ သံဝိဘာဂေ ရတော[4]။ **အပ္ပဋိဝိဘတ္တ**န္တိ "ဣဒံ အမှာကံ ဘဝိဿတိ, ဣဒံ ဘိက္ခူန"န္တိ ဧဝံ အကတဝိဘာဂံ၊ သဗ္ဗံ ဒါတဗ္ဗမေဝ ဟုတွာ ဌိတန္တိ အတ္ထော။

၇-ဝေဠုဒွါရေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၀၃။ သတ္တမေ **ဝေဠုဒွါရ**န္တိ ဂါမဒွါရေ ပဝေဏိအာဂတဿ ဝေဠု-ဂစ္ဆဿ အတ္ထိတာယ ဧဝံလဒ္ဓနာမော ဂါမော။ **အတ္တုပနာယိက**န္တိ အတ္တနိ ဥပနေတဗ္ဗံ။ **သမ္ဖဘာသေနာ**တိ အမန္တဘာသေန။ **သမ္ဖပ္ပလာပဘာသေနာ**တိ သမ္ဖပ္ပလာပသမ္ဘာသေန၊ နိရတ္ထကေန အညာဏဝစနေနာတိ အတ္ထော။

၈-၉-ပဌမဂိဉ္ဇကာဝသထသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၀၄-၅။ အဋ္ဌမေ **ဉာတိကေ**တိ ဧကံ တဠာကံ နိဿာယ ဒွိန္နံ စူဠပိတိ-မဟာပိတိပုတ္တာနံ ဒွေ ဂါမာ၊ တေသု[5] ဧကသ္မိံ ဂါမကေ။ **ဂိဉ္ဇကာဝသထေ**တိ ဣဋ္ဌကာမယေ အာဝသထေ။ **ဩရမ္ဘာဂိယာန**န္တိ ဟေဋ္ဌာဘာဂိယာနံ၊ ကာမ-ဘဝေယေဝ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂါဟာပကာနန္တိ အတ္ထော။ ဩရန္တိ လဒ္ဓနာမေဟိ ဝါ တီဟိ မဂ္ဂေဟိ ပဟာတဗ္ဗာနီတိပိ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ။ တတ္ထ ကာမစ္ဆန္ဒော ဗျာပါဒေါတိ ဣမာနိ ဒွေ သမာပတ္တိယာ ဝါ အဝိက္ခမ္ဘိတာနိ မဂ္ဂေန ဝါ အသမုစ္ဆိန္နာနိ နိဗ္ဗတ္တိဝသေန ဥဒ္ဓံ ဘာဂံ[6] ရူပဘဝံ အရူပဘဝံ ဝါ ဂန္တုံ န ဒေန္တိ။

၁-( ) နတ္ထိ သီ-သျာပေါတ္ထကေသု။ ၂-ဒါနေယေဝ (သီ၊ သျာ) ၃-လဒ္ဓံ (သီ၊ သျာ)
၄-ဒါနသံဝိဘာဂရတောတိ ဒါနေ စေဝ သံဝိဘာဂေ စ ရတော (သံ-ဋ္ဌ ၁-၃၁၇-ပိဋ္ဌေ)
၅-ဉာတိကေတိ လဒ္ဓနာမကေ (က) ၆-လဒ္ဓဘာဝံ (က)

sakkāyadiṭṭhi-ādīni tīṇi tattha nibbattampi ānetvā puna idheva nibbattāpentīti sabbānipi orambhāgiyāneva. **Anāvattidhammo**ti paṭisandhivasena anāgamanasabhāvo.

Rāgadosamohānaṁ tanuttāti ettha kadāci uppattiyā ca pariyuṭṭhānamandatāya cāti dvedhāpi tanubhāvo veditabbo. Sakadāgāmissa hi puthujjanānaṁ viya abhiṇhaṁ rāgādayo na uppajjanti, kadāci karahaci uppajjanti. Uppajjamānā ca na puthujjanānaṁ viya bahalabahalā uppajjanti, makkhikapattaṁ viya tanukā uppajjanti. Dīghabhāṇakatipiṭakamahāsīvatthero panāha “yasmā sakadāgāmissa puttadhītaro honti, orodhā ca honti, tasmā bahalā kilesā. Idaṁ pana bhavatanukavasena[1] kathitan”ti. Taṁ Aṭṭhakathāyaṁ “sotāpannassa satta bhave ṭhapetvā aṭṭhame bhave bhavatanukaṁ natthi, sakadāgamissa dve bhave ṭhapetvā pañcasu bhavesu bhavatanukaṁ natthi, anāgāmissa rūpārūpabhavaṁ ṭhapetvā kāmabhave bhavatanukaṁ natthi, khīṇāsavassa kismiñci bhave bhavatanukaṁ natthī”ti vuttattā paṭikkhittaṁ hoti.

Imaṁ lokanti imaṁ kāmāvacaralokaṁ sandhāya vuttaṁ. Ayaṁ hettha adhippāyo—sace hi manussesu sakadāgāmiphalaṁ patto devesu nibbattitvā arahattaṁ sacchikaroti, iccetaṁ kusalaṁ. Asakkonto pana avassaṁ manussalokaṁ āgantvā sacchikaroti. Devesu sakadāgāmiphalaṁ pattopi sace manussesu nibbattitvā arahattaṁ sacchikaroti, iccetaṁ kusalaṁ. Asakkonto pana avassaṁ devalokaṁ gantvā sacchikarotīti.

Vinipatanaṁ vinipāto, nāssa vinipāto dhammoti **avinipātadhammo,** catūsu apāyesu avinipātanasabhāvoti attho. **Niyato**ti dhammaniyāmena niyato. **Sambodhiparāyaṇo**ti uparimaggattayasaṅkhātā sambodhi paraṁ ayanaṁ assa gati paṭisaraṇaṁ avassaṁ pattabbāti sambodhiparāyaṇo. **Vihesāvesā**ti tesaṁ tesaṁ ñāṇagatiṁ ñāṇūpapattiṁ ñāṇābhisamparāyaṁ olokentassa kāyakilamathova esa Ānanda Tathāgatassāti dīpeti. Cittavihesā pana Buddhānaṁ natthi.

1. Bhavavasena (Sī, Syā)

သက္ကာယဒိဋ္ဌိအာဒီနိ တီဏိ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တမ္ပိ အာနေတွာ ပုန ဣဓေဝ နိဗ္ဗတ္တာပေန္တီတိ သဗ္ဗာနိပိ ဩရမ္ဘာဂိယာနေဝ။ **အနာဝတ္တိဓမ္မော**တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန အနာဂမနသဘာဝေါ။

ရာဂဒေါသမောဟာနံ တနုတ္တာတိ ဧတ္ထ ကဒါစိ ဥပ္ပတ္တိယာ စ ပရိယုဋ္ဌာနမန္ဒတာယ စာတိ ဒွေဓာပိ တနုဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သကဒါဂါမိဿ ဟိ ပုထုဇ္ဇနာနံ ဝိယ အဘိဏှံ ရာဂါဒယော န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ကဒါစိ ကရဟစိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ စ န ပုထုဇ္ဇနာနံ ဝိယ ဗဟလဗဟလာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ မက္ခိကပတ္တံ ဝိယ တနုကာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဒီဃဘာဏကတိပိဋကမဟာသီဝတ္ထေရော ပနာဟ “ယသ္မာ သကဒါဂါမိဿ ပုတ္တဓီတရော ဟောန္တိ၊ ဩရောဓာ စ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဗဟလာ ကိလေသာ။ ဣဒံ ပန ဘဝတနုကဝသေန[1] ကထိတ”န္တိ။ တံ အဋ္ဌကထာယံ “သောတာပန္နဿ သတ္တ ဘဝေ ဌပေတွာ အဋ္ဌမေ ဘဝေ ဘဝတနုကံ နတ္ထိ၊ သကဒါဂါမိဿ ဒွေ ဘဝေ ဌပေတွာ ပဉ္စသု ဘဝေသု ဘဝတနုကံ နတ္ထိ၊ အနာဂါမိဿ ရူပါရူပဘဝံ ဌပေတွာ ကာမဘဝေ ဘဝတနုကံ နတ္ထိ၊ ခီဏာသဝဿ ကိသ္မိဉ္စိ ဘဝေ ဘဝတနုကံ နတ္ထီ”တိ ဝုတ္တတ္တာ ပဋိက္ခိတ္တံ ဟောတိ။

ဣမံ လောကန္တိ ဣမံ ကာမာဝစရလောကံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—သစေ ဟိ မနုဿေသု သကဒါဂါမိဖလံ ပတ္တော ဒေဝေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကရောတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ အသက္ကောန္တော ပန အဝဿံ မနုဿလောကံ အာဂန္တွာ သစ္ဆိကရောတိ။ ဒေဝေသု သကဒါဂါမိဖလံ ပတ္တောပိ သစေ မနုဿေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကရောတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ အသက္ကောန္တော ပန အဝဿံ ဒေဝလောကံ ဂန္တွာ သစ္ဆိကရောတီတိ။

ဝိနိပတနံ ဝိနိပါတော၊ နာဿ ဝိနိပါတော ဓမ္မောတိ **အဝိနိပါတဓမ္မော၊** စတူသု အပါယေသု အဝိနိပါတနသဘာဝေါတိ အတ္ထော။ **နိယတော**တိ ဓမ္မနိယာမေန နိယတော။ **သမ္ဗောဓိပရာယဏော**တိ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသင်္ခါတာ သမ္ဗောဓိ ပရံ အယနံ အဿ ဂတိ ပဋိသရဏံ အဝဿံ ပတ္တဗ္ဗာတိ သမ္ဗောဓိပရာယဏော။ **ဝိဟေသာဝေသာ**တိ တေသံ တေသံ ဉာဏဂတိံ ဉာဏူပပတ္တိံ ဉာဏာဘိသမ္ပရာယံ ဩလောကေန္တဿ ကာယကိလမထောဝ ဧသ အာနန္ဒ တထာဂတဿာတိ ဒီပေတိ။ စိတ္တဝိဟေသာ ပန ဗုဒ္ဓါနံ နတ္ထိ။

၁-ဘဝဝသေန (သီ၊ သျာ)

Dhammādāsanti dhammamayaṁ ādāsaṁ. **Yenā**ti yena dhammādāsena samannāgato. **Khīṇāpāyaduggativinipāto**ti idaṁ nirayādīnaṁyeva vevacanavasena vuttaṁ. Nirayādayo hi vaḍḍhisaṅkhātato ayato apetattā **apāyo,** dukkhassa gati paṭisaraṇanti **duggati,** dukkaṭakārino ettha vivasā nipatantīti **vinipāto.** Navamaṁ uttānameva.

10. Tatiyagiñjakāvasathasuttavaṇṇanā

1006. Dasame **paropaññāsā**ti atirekapaññāsa. **Sādhikanavutī**ti atirekanavuti. **Chātirekānī**ti chahi adhikāni. So kira gāmo kiñcāpi nātimahā ahosi, ariyasāvakā panettha bahū. Tattha tattha ahivātarogena ekappahāreneva catuvīsati pāṇasatasahassāni kālamakaṁsu, tesu ariyasāvakā ettakā nāma ahesuṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Veḷudvāravaggo paṭhamo.

---

2. Rājakārāmavagga

1. Sahassabhikkhunisaṁghasuttavaṇṇanā

1007. Dutiyassa paṭhame **Rājakārāme**ti raññā kāritattā evaṁladdhanāme ārāme, taṁ raññā Pasenadikosalena kataṁ. Paṭhamabodhiyaṁ kira lābhaggayasaggapattaṁ Satthāraṁ disvā titthiyā cintayiṁsu "samaṇo Gotamo lābhaggayasaggapatto, na kho panesa aññaṁ kiñci sīlaṁ vā sāmādhiṁ vā nissāya evaṁ lābhaggayasaggapatto. Bhūmisīsaṁ pana tena gahitaṁ, sace mayampi jetavanasamīpe ārāmaṁ kārāpetuṁ sakkuṇeyyāma, lābhaggayasaggapattā bhaveyyāmā"ti. Te attano attano upaṭṭhāke samādapetvā satasahassamatte kahāpaṇe labhitvā te ādāya rañño santikaṁ agamaṁsu. Rājā "kiṁ etan"ti pucchi. Mayaṁ jetavanasamīpe titthiyārāmaṁ karoma, sace samaṇo Gotamo vā samaṇassa Gotamassa sāvakā vā āgantvā vāressanti, vāretuṁ mā adatthāti lañjaṁ adaṁsu. Rājā lañjaṁ gahetvā "gacchatha kārethā"ti āha.

ဓမ္မာဒါသန္တိ ဓမ္မမယံ အာဒါသံ။ **ယေနာ**တိ ယေန ဓမ္မာဒါသေန သမန္နာဂတော။ **ခီဏာပါယဒုဂ္ဂတိဝိနိပါတော**တိ ဣဒံ နိရယာဒီနံယေဝ ဝေဝစနဝသေန ဝုတ္တံ။ နိရယာဒယော ဟိ ဝဍ္ဎိသင်္ခါတတော အယတော အပေတတ္တာ **အပါယော၊** ဒုက္ခဿ ဂတိ ပဋိသရဏန္တိ **ဒုဂ္ဂတိ၊** ဒုက္ကဋကာရိနော ဧတ္ထ ဝိဝသာ နိပတန္တီတိ **ဝိနိပါတော။** နဝမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၁၀-တတိယဂိဉ္ဇကာဝသထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၀၆။ ဒသမေ **ပရောပညာသာ**တိ အတိရေကပညာသ။ **သာဓိကနဝုတီ**တိ အတိရေကနဝုတိ။ **ဆာတိရေကာနီ**တိ ဆဟိ အဓိကာနိ။ သော ကိရ ဂါမော ကိဉ္စာပိ နာတိမဟာ အဟောသိ၊ အရိယသာဝကာ ပနေတ္ထ ဗဟူ။ တတ္ထ တတ္ထ အဟိဝါတရောဂေန ဧကပ္ပဟာရေနေဝ စတုဝီသတိ ပါဏသတသဟဿာနိ ကာလမကံသု၊ တေသု အရိယသာဝကာ ဧတ္တကာ နာမ အဟေသုံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဝေဠုဒွါရဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-ရာဇကာရာမဝဂ္ဂ

၁-သဟဿဘိက္ခုနိသံဃသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၀၇။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ရာဇကာရာမေ**တိ ရညာ ကာရိတတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓနာမေ အာရာမေ၊ တံ ရညာ ပသေနဒိကောသလေန ကတံ။ ပဌမဗောဓိယံ ကိရ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပတ္တံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ တိတ္ထိယာ စိန္တယိံသု “သမဏော ဂေါတမော လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပတ္တော၊ န ခေါ ပနေသ အညံ ကိဉ္စိ သီလံ ဝါ သမာဓိံ ဝါ နိဿာယ ဧဝံ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပတ္တော။ ဘူမိသီသံ ပန တေန ဂဟိတံ၊ သစေ မယမ္ပိ ဇေတဝနသမီပေ အာရာမံ ကာရာပေတုံ သက္ကုဏေယျာမ၊ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပတ္တာ ဘဝေယျာမာ”တိ။ တေ အတ္တနော အတ္တနော ဥပဋ္ဌာကေ သမာဒပေတွာ သတသဟဿမတ္တေ ကဟာပဏေ လဘိတွာ တေ အာဒါယ ရညော သန္တိကံ အဂမံသု။ ရာဇာ “ကိံ ဧတ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ မယံ ဇေတဝနသမီပေ တိတ္ထိယာရာမံ ကရောမ၊ သစေ သမဏော ဂေါတမော ဝါ သမဏဿ ဂေါတမဿ သာဝကာ ဝါ အာဂန္တွာ ဝါရေဿန္တိ၊ ဝါရေတုံ မာ အဒတ္ထာတိ လဉ္ဇံ အဒံသု။ ရာဇာ လဉ္ဇံ ဂဟေတွာ “ဂစ္ဆထ ကာရေထာ”တိ အာဟ။

Te gantvā attano upaṭṭhākehi dabbasambhāre āharāpetvā thambhussāpanādīni karontā uccāsaddā mahāsaddā ekakolāhalaṁ akaṁsu. Satthā Gandhakuṭito nikkhamma pamukhe ṭhatvā “ke pana te Ānanda uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilope”ti pucchi. Titthiyā bhante Jetavanasamīpe titthiyārāmaṁ karontīti. Ānanda ime sāsanena[1] paṭiviruddhā bhikkhusaṁghassa aphāsuvihāraṁ karissanti, rañño ārocetvā vārāpehīti[2].

Thero bhikkhusaṁghena saddhiṁ gantvā rājadvāre aṭṭhāsi. Rañño “therā deva āgatā”ti nivedayiṁsu[3]. Rājā lañjassa gahitattā na nikkhami. Therā gantvā Satthu ārocayiṁsu. Satthā Sāriputtamoggallāne pesesi. Rājā tesampi dassanaṁ na adāsi. Te āgantvā Satthu ārocayiṁsu “na bhante rājā nikkhanto”ti. Satthā taṅkhaṇaṁyeva byākāsi “attano rajje ṭhatvā kālaṁ kātuṁ na labhissatī”ti.

Dutiyadivase ca sāmaṁyeva bhikkhusaṁghaparivāro gantvā rājadvāre aṭṭhāsi. Rājā “Satthā āgato”ti sutvā nikkhamitvā nivesanaṁ pavesetvā sārapallaṅke nisīdāpetvā yāgukhajjakaṁ adāsi. Satthā paribhuttayāgukhādanīyo “yāva bhattaṁ niṭṭhāti, tāva Satthu santike nisīdissāmī”ti āgantvā nisinnaṁ rājānaṁ “tayā mahārāja idaṁ nāma katan”ti avatvā “kāraṇeneva naṁ saññāpessāmī”ti idaṁ atītakāraṇaṁ āhari—mahārāja pabbajite nāma aññamaññaṁ yujjhāpetuṁ na vaṭṭati. Atītepi isayo aññamaññaṁ yujjhāpetvā saha raṭṭhena rājā samuddaṁ paviṭṭhoti. Kadā Bhagavāti.

Atīte mahārāja Bharuraṭṭhe Bharurājā[4] nāma rajjaṁ kāreti. Pañcasatā pañcasatā dve isigaṇā pabbatapādato loṇambilasevanatthāya Bharunagaraṁ gantvā nagarassa avidūre dve rukkhā atthi, paṭhamaṁ āgato isigaṇo ekassa rukkhassa mūle nisīdi, pacchāgatopi ekassāti. Te yathābhirantaṁ viharitvā pabbatapādaṁ eva agamaṁsu. Te puna āgacchantāpi attano rukkhamūleyeva nisīdanti. Addhāne gacchante eko rukkho sukkhi, tasmiṁ sukkhe āgatā tāpasā “ayaṁ rukkho mahā, amhākampi

1. Sāsane (Sī) 2. Harāpehīti (Sī) 3. Ārocayiṁsu (Sī)
4. Bhururaṭṭhe bhururājā (Syā), kururaṭṭhe kururājā (Ka)

တေ ဂန္တွာ အတ္တနော ဥပဋ္ဌာကေဟိ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရေ အာဟရာပေတွာ ထမ္ဘုဿာပနာဒီနိ ကရောန္တာ ဥစ္စာသဒ္ဒါ မဟာသဒ္ဒါ ဧကကောလာဟလံ အကံသု။ သတ္ထာ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမ္မ ပမုခေ ဌတွာ “ကေ ပန တေ အာနန္ဒ ဥစ္စာသဒ္ဒါ မဟာသဒ္ဒါ ကေဝဋ္ဋာ မညေ မစ္ဆဝိလောပေ”တိ ပုစ္ဆိ။ တိတ္ထိယာ ဘန္တေ ဇေတဝနသမီပေ တိတ္ထိယာရာမံ ကရောန္တီတိ။ အာနန္ဒ ဣမေ သာသနေန[1] ပဋိဝိရုဒ္ဓါ ဘိက္ခုသံဃဿ အဖာသုဝိဟာရံ ကရိဿန္တိ၊ ရညော အာရောစေတွာ ဝါရာပေဟီတိ[2]။

ထေရော ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ ဂန္တွာ ရာဇဒွါရေ အဋ္ဌာသိ။ ရညော ‘‘ထေရာ ဒေဝ အာဂတာ’’တိ နိဝေဒယိံသု[3]။ ရာဇာ လဉ္ဇဿ ဂဟိတတ္တာ န နိက္ခမိ။ ထေရာ ဂန္တွာ သတ္ထု အာရောစယိံသု။ သတ္ထာ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနေ ပေသေသိ။ ရာဇာ တေသမ္ပိ ဒဿနံ န အဒါသိ။ တေ အာဂန္တွာ သတ္ထု အာရောစယိံသု ‘‘န ဘန္တေ ရာဇာ နိက္ခန္တော’’တိ။ သတ္ထာ တင်္ခဏံယေဝ ဗျာကာသိ “အတ္တနော ရဇ္ဇေ ဌတွာ ကာလံ ကာတုံ န လဘိဿတီ”တိ။

ဒုတိယဒိဝသေ စ သာမံယေဝ ဘိက္ခုသံဃပရိဝါရော ဂန္တွာ ရာဇဒွါရေ အဋ္ဌာသိ။ ရာဇာ “သတ္ထာ အာဂတော”တိ သုတွာ နိက္ခမိတွာ နိဝေသနံ ပဝေသေတွာ သာရပလ္လင်္ကေ နိသီဒါပေတွာ ယာဂုခဇ္ဇကံ အဒါသိ။ သတ္ထာ ပရိဘုတ္တယာဂုခါဒနီယော ‘‘ယာဝ ဘတ္တံ နိဋ္ဌာတိ၊ တာဝ သတ္ထု သန္တိကေ နိသီဒိဿာမီ’’တိ အာဂန္တွာ နိသိန္နံ ရာဇာနံ “တယာ မဟာရာဇ ဣဒံ နာမ ကတ”န္တိ အဝတွာ “ကာရဏေနေဝ နံ သညာပေဿာမီ”တိ ဣဒံ အတီတကာရဏံ အာဟရိ—မဟာရာဇ ပဗ္ဗဇိတေ နာမ အညမညံ ယုဇ္ဈာပေတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ အတီတေပိ ဣသယော အညမညံ ယုဇ္ဈာပေတွာ သဟ ရဋ္ဌေန ရာဇာ သမုဒ္ဒံ ပဝိဋ္ဌောတိ။ ကဒါ ဘဂဝါတိ။

အတီတေ မဟာရာဇ ဘရုရဋ္ဌေ ဘရုရာဇာ[4] နာမ ရဇ္ဇံ ကာရေတိ။ ပဉ္စသတာ ပဉ္စသတာ ဒွေ ဣသိဂဏာ ပဗ္ဗတပါဒတော လောဏမ္ဗိလသေဝနတ္ထာယ ဘရုနဂရံ ဂန္တွာ နဂရဿ အဝိဒူရေ ဒွေ ရုက္ခာ အတ္ထိ၊ ပဌမံ အာဂတော ဣသိဂဏော ဧကဿ ရုက္ခဿ မူလေ နိသီဒိ၊ ပစ္ဆာဂတောပိ ဧကဿာတိ။ တေ ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရိတွာ ပဗ္ဗတပါဒံ ဧဝ အဂမံသု။ တေ ပုန အာဂစ္ဆန္တာပိ အတ္တနော ရုက္ခမူလေယေဝ နိသီဒန္တိ။ အဒ္ဓါနေ ဂစ္ဆန္တေ ဧကော ရုက္ခော သုက္ခိ၊ တသ္မိံ သုက္ခေ အာဂတာ တာပသာ “အယံ ရုက္ခော မဟာ၊ အမှာကမ္ပိ

၁-သာသနေ (သီ) ၂-ဟရာပေဟီတိ (သီ)
၃-အာရောစယိံသု (သီ) ၄-ဘုရုရဋ္ဌေ ဘုရုရာဇာ (သျာ)၊ ကုရုရဋ္ဌေ ကုရုရာဇာ (က)

tesampi pahossatī"ti itaresaṁ rukkhamūlassa ekapadese nisīdiṁsu. Te pacchā āgacchantā rukkhamūlaṁ apavisitvā bahi ṭhitāva "kasmā tumhe ettha nisīdathā"ti āhaṁsu. Ācariyā amhākaṁ rukkho sukkho, ayaṁ rukkho mahā, tumhepi pavisatha, tumhākampi amhākampi pahossatīti. Te "na mayaṁ pavisāma[1], nikkhamatha tumhe"ti kathaṁ vaḍḍhetvā "na tumhe attanova manena nikkhamissathā"ti hatthādīsu gahetvā nikkaḍḍhiṁsu. Te "hotu sikkhāpessāma ne"ti iddhiyā sovaṇṇamayāni dve cakkāni rajatamayañca akkhaṁ māpetvā pavattentā rājadvāraṁ agamiṁsu. Rañño "evarūpaṁ deva tāpasā paṇṇākāraṁ gahetvā ṭhitā"ti nivedayiṁsu. Rājā tuṭṭho "pakkosathā"ti te pakkosāpetvā "mahākammaṁ tumhehi kataṁ, atthi vo kiñci mayā kattabban"ti āha. Āma mahārāja amhākaṁ nisinnaṭṭhānaṁ ekarukkhamūlaṁ atthi, taṁ aññehi isīhi gahitaṁ, taṁ no dāpehīti. Rājā purise pesetvā tāpase nikkaḍḍhāpesi.

Te bahi ṭhitā "kiṁ nu kho datvā labhiṁsū"ti olokayamānā "idaṁ nāmā"ti disvā "mayampi lañjaṁ datvā puna gaṇhissāmā"ti iddhiyā sovaṇṇamayaṁ rathapañjaraṁ māpetvā ādāya agamaṁsu. Rājā disvā tuṭṭho "kiṁ bhante kattabban"ti āha. Mahārāja amhākaṁ rukkhamūle añño isigaṇo nisinno, taṁ no rukkhamūlaṁ dāpehīti. Rājā purise pesetvā te nikkaḍḍhāpesi. Tāpasā aññamaññaṁ kalahaṁ katvā "ananucchavikaṁ amhehi katan"ti vippaṭisārino hutvā pabbatapādameva agamaṁsu. Tato devatā "ayaṁ rājā dvinnaṁ isigaṇānaṁ hatthato lañjaṁ gahetvā aññamaññaṁ kalahaṁ kārapesī"ti kujjhitvā mahāsamuddaṁ ubbaṭṭetvā tassa rañño vijitaṁ yojanasahassamattaṭṭhānaṁ samuddameva akaṁsūti.

Isīnamantaraṁ katvā, Bharurājāti[2] me sutaṁ.
Ucchinno saha raṭṭhehi, sa rājā vibhavaṅgatoti[3]—

Evaṁ Bhagavatā imasmiṁ atīte dassite[4] yasmā Buddhānaṁ nāma kathā okappaniyā hoti, tasmā rājā attano kiriyaṁ sallakkhetvā

1. Pavisissāma (Sī)
2. Kururājāti (Ka)
3. Khu 5. 57 piṭṭhe.
4. Imasmiṁ kathite (Ka)

တေသမ္ပိ ပဟောဿတီ”တိ ဣတရေသံ ရုက္ခမူလဿ ဧကပဒေသေ နိသီဒိံသု။ တေ ပစ္ဆာ အာဂစ္ဆန္တာ ရုက္ခမူလံ အပဝိသိတွာ ဗဟိ ဌိတာဝ “ကသ္မာ တုမှေ ဧတ္ထ နိသီဒထာ”တိ အာဟံသု။ အာစရိယာ အမှာကံ ရုက္ခော သုက္ခော၊ အယံ ရုက္ခော မဟာ၊ တုမှေပိ ပဝိသထ၊ တုမှာကမ္ပိ အမှာကမ္ပိ ပဟောဿတီတိ။ တေ “န မယံ ပဝိသာမ[1]၊ နိက္ခမထ တုမှေ”တိ ကထံ ဝဍ္ဎေတွာ “န တုမှေ အတ္တနောဝ မနေန နိက္ခမိဿထာ”တိ ဟတ္ထာဒီသု ဂဟေတွာ နိက္ကဍ္ဎိံသု။ တေ “ဟောတု သိက္ခာပေဿာမ နေ”တိ ဣဒ္ဓိယာ သောဝဏ္ဏမယာနိ ဒွေ စက္ကာနိ ရဇတမယဉ္စ အက္ခံ မာပေတွာ ပဝတ္တေန္တာ ရာဇဒွါရံ အဂမိံသု။ ရညော “ဧဝရူပံ ဒေဝ တာပသာ ပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတွာ ဌိတာ”တိ နိဝေဒယိံသု။ ရာဇာ တုဋ္ဌော “ပက္ကောသထာ”တိ တေ ပက္ကောသာပေတွာ “မဟာကမ္မံ တုမှေဟိ ကတံ၊ အတ္ထိ ဝေါ ကိဉ္စိ မယာ ကတ္တဗ္ဗ”န္တိ အာဟ။ အာမ မဟာရာဇ အမှာကံ နိသိန္နဋ္ဌာနံ ဧကရုက္ခမူလံ အတ္ထိ၊ တံ အညေဟိ ဣသီဟိ ဂဟိတံ၊ တံ နော ဒါပေဟီတိ။ ရာဇာ ပုရိသေ ပေသေတွာ တာပသေ နိက္ကဍ္ဎာပေသိ။

တေ ဗဟိ ဌိတာ “ကိံ နု ခေါ ဒတွာ လဘိံသူ”တိ ဩလောကယမာနာ “ဣဒံ နာမာ”တိ ဒိသွာ “မယမ္ပိ လဉ္ဇံ ဒတွာ ပုန ဂဏှိဿာမာ”တိ ဣဒ္ဓိယာ သောဝဏ္ဏမယံ ရထပဉ္ဇရံ မာပေတွာ အာဒါယ အဂမံသု။ ရာဇာ ဒိသွာ တုဋ္ဌော “ကိံ ဘန္တေ ကတ္တဗ္ဗ”န္တိ အာဟ။ မဟာရာဇ အမှာကံ ရုက္ခမူလေ အညော ဣသိဂဏော နိသိန္နော၊ တံ နော ရုက္ခမူလံ ဒါပေဟီတိ။ ရာဇာ ပုရိသေ ပေသေတွာ တေ နိက္ကဍ္ဎာပေသိ။ တာပသာ အညမညံ ကလဟံ ကတွာ “အနနုစ္ဆဝိကံ အမှေဟိ ကတ”န္တိ ဝိပ္ပဋိသာရိနော ဟုတွာ ပဗ္ဗတပါဒမေဝ အဂမံသု။ တတော ဒေဝတာ “အယံ ရာဇာ ဒွိန္နံ ဣသိဂဏာနံ ဟတ္ထတော လဉ္ဇံ ဂဟေတွာ အညမညံ ကလဟံ ကာရာပေသီ”တိ ကုဇ္ဈိတွာ မဟာသမုဒ္ဒံ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ တဿ ရညော ဝိဇိတံ ယောဇနသဟဿမတ္တဋ္ဌာနံ သမုဒ္ဒမေဝ အကံသူတိ။

ဣသီနမန္တရံ ကတွာ၊ ဘရုရာဇာတိ[2] မေ သုတံ။
ဥစ္ဆိန္နော သဟ ရဋ္ဌေဟိ၊ သ ရာဇာ ဝိဘဝင်္ဂတောတိ[3]—

ဧဝံ ဘဂဝတာ ဣမသ္မိံ အတီတေ ဒဿိတေ[4] ယသ္မာ ဗုဒ္ဓါနံ နာမ ကထာ ဩကပ္ပနိယာ ဟောတိ၊ တသ္မာ ရာဇာ အတ္တနော ကိရိယံ သလ္လက္ခေတွာ

၁-ပဝိသိဿာမ (သီ)
၂-ကုရုရာဇာတိ (က)
၃-ခု ၅-၅၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဣမသ္မိံ ကထိတေ (က)

“anupadhāretvā mayā akattabbaṁ kammaṁ katan”ti “gacchatha bhaṇe titthiye nikkaḍḍhathā”ti nikkaḍḍhāpetvā cintesi “mayā kārito vihāro nāma natthi, tasmiṁyeva ṭhāne vihāraṁ kāressāmī”ti tesaṁ dabbasambhārepi adatvā vihāraṁ kāresi. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

2-3. Brāhmaṇasuttādivaṇṇanā

1008-9. Dutiye **udayagāminin**ti attano samaye vaḍḍhigāminiṁ. **Maraṇaṁ āgameyyāsī**ti maraṇaṁ iccheyyāsi, pattheyyāsi vā. Tatiyaṁ uttānameva.

4. Duggatibhayasuttavaṇṇanā

1010. Catutthe **sabbaduggatibhayaṁ samatikkanto**ti manussadobhaggaṁ paṭikkhittaṁ.

5. Duggativinipātabhayasuttavaṇṇanā

1011. Pañcame **sabbaduggativinipātabhayaṁ samatikkanto**ti manussadobhaggena saddhiṁ cattāro apāyā paṭikkhittā.

6. Paṭhamamittāmaccasuttavaṇṇanā

1012. Chaṭṭhe **mittā**ti aññamaññassa gehe āmisaparibhogavasena vohāramittā. **Amaccā**ti āmantanapaṭimantana-iriyāpathādīsu ekato pavattakiccā. **Ñātī**ti sassusasurapakkhikā. **Sālohitā**ti samānalohitā bhātibhaginimātulādayo.

7. Dutiyamittāmaccasuttavaṇṇanā

1013. Sattame **aññathattaṁ** nāma pasādaññathattaṁ bhāvaññathattaṁ gati-aññathattaṁ lakkhaṇaññathattaṁ vipariṇāmaññathattanti anekavidhaṁ. Tattha mahābhūtesu bhāvaññathattaṁ adhippetaṁ. Suvaṇṇadibhāvena hi ghanasaṇṭhitāya[1] pathavidhātuyā vilīyitvā udakabhāvaṁ āpajjamānāya purimabhāvo vigacchati, bhāvaññathattaṁ paññāyati. Lakkhaṇaṁ pana na vigacchati, kakkhaḷalakkhaṇāva hoti. Ucchurasādibhāvena ca yūsākārasaṇṭhitāya[2]

1. Ghanasandhitāya (Syā), ghanasandhikāya (Ka)
2. Rasākārapattitāya (Ka)

"အနုပဓာရေတွာ မယာ အကတ္တဗ္ဗံ ကမ္မံ ကတ"န္တိ "ဂစ္ဆထ ဘဏေ တိတ္ထိယေ နိက္ကဍ္ဎထာ"တိ နိက္ကဍ္ဎာပေတွာ စိန္တေသိ "မယာ ကာရိတော ဝိဟာရော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မိံယေဝ ဌာနေ ဝိဟာရံ ကာရေဿာမီ"တိ တေသံ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရေပိ အဒတွာ ဝိဟာရံ ကာရေသိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

၂-၃-ဗြာဟ္မဏသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၀၈-၉။ ဒုတိယေ **ဥဒယဂါမိနိ**န္တိ အတ္တနော သမယေ ဝဍ္ဎိဂါမိနိံ။ **မရဏံ အာဂမေယျာသီ**တိ မရဏံ ဣစ္ဆေယျာသိ၊ ပတ္ထေယျာသိ ဝါ။ တတိယံ ဥတ္တာနမေဝ။

၄-ဒုဂ္ဂတိဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၁၀။ စတုတ္ထေ **သဗ္ဗဒုဂ္ဂတိဘယံ သမတိက္ကန္တော**တိ မနုဿဒေါဘဂ္ဂံ ပဋိက္ခိတ္တံ။

၅-ဒုဂ္ဂတိဝိနိပါတဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၁၁။ ပဉ္စမေ **သဗ္ဗဒုဂ္ဂတိဝိနိပါတဘယံ သမတိက္ကန္တော**တိ မနုဿဒေါဘဂ္ဂေန သဒ္ဓိံ စတ္တာရော အပါယာ ပဋိက္ခိတ္တာ။

၆-ပဌမမိတ္တာမစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၁၂။ ဆဋ္ဌေ **မိတ္တာ**တိ အညမညဿ ဂေဟေ အာမိသပရိဘောဂဝသေန ဝေါဟာရမိတ္တာ။ **အမစ္စာ**တိ အာမန္တနပဋိမန္တနဣရိယာပထာဒီသု ဧကတော ပဝတ္တကိစ္စာ။ **ဉာတီ**တိ သဿုသသုရပက္ခိကာ။ **သာလောဟိတာ**တိ သမာနလောဟိတာ ဘာတိဘဂိနိမာတုလာဒယော။

၇-ဒုတိယမိတ္တာမစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၁၃။ သတ္တမေ **အညထတ္တံ** နာမ ပသာဒညထတ္တံ ဘာဝညထတ္တံ ဂတိအညထတ္တံ လက္ခဏညထတ္တံ ဝိပရိဏာမညထတ္တန္တိ အနေကဝိဓံ။ တတ္ထ မဟာဘူတေသု ဘာဝညထတ္တံ အဓိပ္ပေတံ။ သုဝဏ္ဏာဒိဘာဝေန ဟိ ဃနသဏ္ဌိတာယ[1] ပထဝိဓာတုယာ ဝိလီယိတွာ ဥဒကဘာဝံ အာပဇ္ဇမာနာယ ပုရိမဘာဝေါ ဝိဂစ္ဆတိ၊ ဘာဝညထတ္တံ ပညာယတိ။ လက္ခဏံ ပန န ဝိဂစ္ဆတိ၊ ကက္ခဠလက္ခဏာဝ ဟောတိ။ ဥစ္ဆုရသာဒိဘာဝေန စ ယူသာကာရသဏ္ဌိတာယ[2]

၁-ဃနသန္ဓိတာယ (သျာ)၊ ဃနသန္ဓိကာယ (က)
၂-ရသာကာရပတ္တိတာယ (က)

āpodhātuyā sussitvā[1] ghanapathavibhāvaṁ āpajjamānāya purimabhāvo vigacchati, bhāvaññathattaṁ paññāyati. Lakkhaṇaṁ pana na vigacchati, ābandhanalakkhaṇāva hoti. **Tatridaṁ aññathattan**ti ettha pana gati-aññathattaṁ adhippetaṁ, tañhi ariyasāvakassa natthi. Pasādaññathattampi natthiyeva, idha pana pasādaphalaṁ pakāsetuṁ gati-aññathattameva dassitaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Rājakārāmavaggo dutiyo.

---

3. Saraṇānivagga

1-2. Paṭhamamahānāmasuttādivaṇṇanā

1017-18. Tatiyassa paṭhame **iddhan**ti telamadhuphāṇitādīhi samiddhaṁ. **Phītan**ti hatthūpagasīsūpagagīvūpagādi-alaṅkāravasena supupphitaṁ. **Ākiṇṇamanussan**ti nirantaramanussaṁ. **Sambādhabyūhan**ti byūhā vuccanti avinibbiddharacchāyo, yā[2] paviṭṭhamaggeneva niggacchanti, tā sambādhā byūhā[3] bahukā etthāti **sambādhabyūhaṁ.** Imināpi nagarassa ghanavāsameva dīpeti. **Bhantenā**ti[4] ito cito ca paribbhamantena uddhatacārinā. Dutiyaṁ uttānameva.

3. Godhasakkasuttavaṇṇanā

1019. Tatiye **Bhagavāva etaṁ jāneyya etehi dhammehi samannāgataṁ vā asamannāgataṁ vā**ti idaṁ sosakko tīhi dhammehi samannāgatassa puggalassa sotāpannabhāvaṁ, catūhi vā dhammehi samannāgatassa sotāpannabhāvaṁ Bhagavāva jānātīti adhippāyena āha.

Kocideva dhammasamuppādo[5] **uppajjeyyā**ti kiñcideva kāraṇaṁ uppajjeyya[6]. **Ekato assa Bhagavā, ekato bhikkhusaṁgho**ti yasmiṁ kāraṇe uppanne Bhagavā bhikkhusaṁghena nānāladdhiko hutvā ekaṁ vādaṁ vadanto ekato assa, bhikkhusaṁghopi ekaṁ vadanto

---

1. Paccitvā (Syā), pacitvā (Ka) 2. Yāsu (Sī, Syā) 3. Sambādhabyūhā (Sī)
4. Vibbhantenāti (Sī, Syā) 5. Dhammo samuppādo (Ka)
6. Uppannaṁ uppajjeyya (Ka)

အာပေါဓာတုယာ သုဿိတွာ[1] ဃနပထဝိဘာဝံ အာပဇ္ဇမာနာယ ပုရိမဘာဝေါ ဝိဂစ္ဆတိ၊ ဘာဝညထတ္တံ ပညာယတိ။ လက္ခဏံ ပန န ဝိဂစ္ဆတိ၊ အာဗန္ဓန-လက္ခဏာဝ ဟောတိ။ **တတြိဒံ အညထတ္တ**န္တိ ဧတ္ထ ပန ဂတိအညထတ္တံ အဓိပ္ပေတံ၊ တဉှိ အရိယသာဝကဿ နတ္ထိ။ ပသာဒညထတ္တမ္ပိ နတ္ထိယေဝ၊ ဣဓ ပန ပသာဒဖလံ ပကာသေတုံ ဂတိအညထတ္တမေဝ ဒဿိတံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ရာဇကာရာမဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-သရဏာနိဝဂ္ဂ

၁-၂-ပဌမမဟာနာမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၁၇-၁၈။ တတိယဿ ပဌမေ **ဣဒ္ဓ**န္တိ တေလမဓုဖာဏိတာဒီဟိ သမိဒ္ဓံ။ **ဖီတ**န္တိ ဟတ္ထူပဂသီသူပဂဂီဝူပဂါဒိအလင်္ကာရဝသေန သုပုပ္ဖိတံ။ **အာကိဏ္ဏ-မနုဿ**န္တိ နိရန္တရမနုဿံ။ **သမ္ဗာဓဗျူဟ**န္တိ ဗျူဟာ ဝုစ္စန္တိ အဝိနိဗ္ဗိဒ္ဓရစ္ဆာယော၊ ယာ[2] ပဝိဋ္ဌမဂ္ဂေနေဝ နိဂ္ဂစ္ဆန္တိ၊ တာ သမ္ဗာဓာ ဗျူဟာ[3] ဗဟုကာ ဧတ္ထာတိ **သမ္ဗာဓဗျူဟံ။** ဣမိနာပိ နဂရဿ ဃနဝါသမေဝ ဒီပေတိ။ **ဘန္တေနာ**တိ[4] ဣတော စိတော စ ပရိဗ္ဘမန္တေန ဥဒ္ဓတစာရိနာ။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနမေဝ။

၃-ဂေါဓသက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၁၉။ တတိယေ **ဘဂဝါဝ ဧတံ ဇာနေယျ ဧတေဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာ-ဂတံ ဝါ အသမန္နာဂတံ ဝါ**တိ ဣဒံ သောသက္ကော တီဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတဿ ပုဂ္ဂလဿ သောတာပန္နဘာဝံ, စတူဟိ ဝါ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတဿ သောတာ-ပန္နဘာဝံ ဘဂဝါဝ ဇာနာတီတိ အဓိပ္ပါယေန အာဟ။

ကောစိဒေဝ ဓမ္မသမုပ္ပါဒေါ[5] **ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ**တိ ကိဉ္စိဒေဝ ကာရဏံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ[6]။ **ဧကတော အဿ ဘဂဝါ၊ ဧကတော ဘိက္ခုသံဃော**တိ ယသ္မိံ ကာရဏေ ဥပ္ပန္နေ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃေန နာနာလဒ္ဓိကော ဟုတွာ ဧကံ ဝါဒံ ဝဒန္တော ဧကတော အဿ, ဘိက္ခုသံဃောပိ ဧကံ ဝဒန္တော

၁-ပစ္စိတွာ (သျာ)၊ ပစိတွာ (က) ၂-ယာသု (သီ၊ သျာ) ၃-သမ္ဗာဓဗျူဟာ (သီ)
၄-ဝိဗ္ဘန္တေနာတိ (သီ၊ သျာ) ၅-ဓမ္မော သမုပ္ပါဒေါ (က) ၆-ဥပ္ပန္နံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ (က)

ekatoti attho. **Tenevāhan**ti yaṁ vādaṁ tumhe vadetha, tamevāhaṁ gaṇheyyanti. Nanu ca ariyasāvakassa ratanattaye pasādanānattaṁ[1] natthi, atha kasmā esa evamāhāti? Bhagavato sabbaññutāya. Evañhissa hoti "bhikkhusaṁgho attano asabbaññutāya ajānitvāpi katheyya, Satthu pana aññāṇaṁ nāma natthī"ti. Tasmā evamāha. **Aññatra kalyāṇā aññatra kusalā**ti kalyāṇameva kusalameva vadāmi, na kalyāṇakusalavimuttanti. Apicassa anavajjanadoso esoti.

4. Paṭhamasaraṇānisakkasuttavaṇṇanā

1020. Catutthe **idha Mahānāma ekacco puggalo**ti idaṁ na kevalaṁ saraṇāni[2] eva apāyato mutto, imepi puggalā muttāti dassetuṁ āraddhaṁ. **Mattaso nijjhānaṁ khamantī**ti pamāṇena ca olokanaṁ khamanti. Iminā dhammānusārimaggaṭṭhapuggalaṁ dasseti. **Agantā nirayan**ti maggaṭṭhapuggalo hi apāyato parimuttoti vā parimuccissatīti vā vattuṁ na vaṭṭati, parimuccatīti pana vattuṁ vaṭṭati. Yasmā ca parimuccati, tasmā gantā nāma na hotīti "agantā"ti vutto, na gacchatīti attho. **Saddhāmattaṁ pemamattan**ti iminā saddhānusārimaggaṭṭhapuggalaṁ dasseti. **Mahāsālā**ti samīpe ṭhiteva cattāro mahāsārarukkhe dassento āha. **Maraṇakāle sikkhaṁ samādiyī**ti maraṇasamaye tīsu sikkhāsu paripūrakārī ahosīti dasseti.

5. Dutiyasaraṇānisakkasuttavaṇṇanā

1021. Pañcame **dukkhettan**ti visamakhettaṁ. **Dubbhūman**ti[3] ūsarabhūmiṁ[4] loṇūpahataṁ. **Khaṇḍānī**ti paribhinnāni. **Pūtīnī**ti udakena temetvā pūtibhāvaṁ āpannāni. **Vātātapahatānī**ti vātātapena hatattā nirojabhāvaṁ gatāni. **Asārādānī**ti anādinnasārāni agahitasārāni. **Asukhasayitānī**ti na koṭṭhādīsu pakkhipitvā suṭṭhu ṭhapitāni. **Sukhasayitānī**ti thapitaṭṭhānato[5] cattāro māse acalitāni.

1. Pasādaññathattaṁ (Sī, Syā)
2. Sarakāni (Sī, Syā)
3. Dubbhūminti (sabbattha)
4. Asārabhūmiṁ (Sī)
5. Vassikavuṭṭhānato (Ka)

ဧကတောတိ အတ္ထော။ **တေနေဝါဟန္တိ** ယံ ဝါဒံ တုမှေ ဝဒေထ၊ တမေဝါဟံ ဂဏှေယျန္တိ။ နနု စ အရိယသာဝကဿ ရတနတ္တယေ ပသာဒနာနတ္တံ[1] နတ္ထိ၊ အထ ကသ္မာ ဧသ ဧဝမာဟာတိ? ဘဂဝတော သဗ္ဗညုတာယ။ ဧဝဉှိဿ ဟောတိ "ဘိက္ခုသံဃော အတ္တနော အသဗ္ဗညုတာယ အဇာနိတွာပိ ကထေယျ၊ သတ္ထု ပန အညာဏံ နာမ နတ္ထီ"တိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **အညတြ ကလျာဏာ အညတြ ကုသလာ**တိ ကလျာဏမေဝ ကုသလမေဝ ဝဒါမိ၊ န ကလျာဏကုသလဝိမုတ္တန္တိ။ အပိစဿ အနဝဇ္ဇနဒေါသော ဧသောတိ။

၄-ပဌမသရဏာနိသက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၂၀။ စတုတ္ထေ **ဣဓ မဟာနာမ ဧကစ္စော ပုဂ္ဂလော**တိ ဣဒံ န ကေဝလံ သရဏာနိ[2] ဧဝ အပါယတော မုတ္တော၊ ဣမေပိ ပုဂ္ဂလာ မုတ္တာတိ ဒဿေတုံ အာရဒ္ဓံ။ **မတ္တသော နိဇ္ဈာနံ ခမန္တီ**တိ ပမာဏေန စ ဩလောကနံ ခမန္တိ။ ဣမိနာ ဓမ္မာနုသာရိမဂ္ဂဋ္ဌပုဂ္ဂလံ ဒဿေတိ။ **အဂန္တာ နိရယန္တိ** မဂ္ဂဋ္ဌပုဂ္ဂလော ဟိ အပါယတော ပရိမုတ္တောတိ ဝါ ပရိမုစ္စိဿတီတိ ဝါ ဝတ္တုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ပရိမုစ္စတီတိ ပန ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ယသ္မာ စ ပရိမုစ္စတိ၊ တသ္မာ ဂန္တာ နာမ န ဟောတီတိ "အဂန္တာ"တိ ဝုတ္တော၊ န ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ **သဒ္ဓါမတ္တံ ပေမမတ္တန္တိ** ဣမိနာ သဒ္ဓါနုသာရိမဂ္ဂဋ္ဌပုဂ္ဂလံ ဒဿေတိ။ **မဟာသာလာ**တိ သမီပေ ဌိတေဝ စတ္တာရော မဟာသာရရုက္ခေ ဒဿေန္တော အာဟ။ **မရဏကာလေ သိက္ခံ သမာဒိယီ**တိ မရဏသမယေ တီသု သိက္ခာသု ပရိပူရကာရီ အဟောသီတိ ဒဿေတိ။

၅-ဒုတိယသရဏာနိသက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၂၁။ ပဉ္စမေ **ဒုက္ခေတ္တန္တိ** ဝိသမခေတ္တံ။ **ဒုဗ္ဘူမန္တိ**[3] ဦသရဘူမိံ[4] လောဏူပဟတံ။ **ခဏ္ဍာနီ**တိ ပရိဘိန္နာနိ။ **ပူတီနီ**တိ ဥဒကေန တေမေတွာ ပူတိဘာဝံ အာပန္နာနိ။ **ဝါတာတပဟတာနီ**တိ ဝါတာတပေန ဟတတ္တာ နိရောဇဘာဝံ ဂတာနိ။ **အသာရာဒါနီ**တိ အနာဒိန္နသာရာနိ အဂဟိတသာရာနိ။ **အသုခသယိတာနီ**တိ န ကောဋ္ဌာဒီသု ပက္ခိပိတွာ သုဋ္ဌု ဌပိတာနိ။ **သုခသယိတာနီ**တိ ထပိတဋ္ဌာနတော[5] စတ္တာရော မာသေ အစလိတာနိ။

၁-ပသာဒညထတ္တံ (သီ၊ သျာ)
၂-သရကာနိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဒုဗ္ဘူမိန္တိ (သဗ္ဗတ္ထ)
၄-အသာရဘူမိံ (သီ)
၅-ဝဿိကဝုဋ္ဌာနတော (က)

6. Paṭhama-anāthapiṇḍikasuttavaṇṇanā

1022. Chaṭṭhe **ṭhānaso vedanā paṭippassambheyyā**ti khaṇena vedanā paṭippassambheyya. **Micchāñāṇenā**ti micchāpaccavekkhaṇena. **Micchāvimuttiyā**ti aniyyānikavimuttiyā. **Tasmā saddhañca sīlañcā**ti gāthā vuttatthā eva. **Yatra hi nāmā**ti yo nāma.

7. Dutiya-anāthapiṇḍikasuttavaṇṇanā

1023. Sattame **samparāyikaṁ maraṇabhayan**ti samparāyahetukaṁ maraṇabhayaṁ. **Gihisāmīcikānī**ti gihīnaṁ anucchavikāni. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Saraṇānivaggo tatiyo.

---

4. Puññābhisandavagga

1. Paṭhamapuññābhisandasuttavaṇṇanā

1027. Catutthassa paṭhame **puññābhisandā kusalābhisandā**ti puññanadiyo kusalanadiyo. **Sukhassāhārā**ti sukhassa paccayā.

4. Paṭhamadevapadasuttavaṇṇanā

1030. Catutthe **devapadānī**ti devānaṁ ñāṇena, devassa[1] vā ñāṇena akkantapadāni. **Visuddhiyā**ti visujjhanatthāya. **Pariyodapanāyā**ti pariyodapanatthāya jotanatthāya. Imasmiṁ sutte cattāropi phalaṭṭhapuggalā visuddhaṭṭhena devā nāma jātā.

8. Vassasuttavaṇṇanā

1034. Aṭṭhame **pāraṁgantvā**ti pāraṁ vuccati nibbānaṁ, taṁ patvāti attho. **Āsavānaṁ khayāya saṁvattantī**ti na paṭhamaṁ nibbānaṁ gantvā pacchā saṁvattanti, gacchamānā eva saṁvattanti. Desanā pana evaṁ katā.

1. Devehi (Ka)

၆-ပဌမအနာထပိဏ္ဍိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၂၂။ ဆဋ္ဌေ **ဌာနသော ဝေဒနာ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေယျာ**တိ ခဏေန ဝေဒနာ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေယျ။ **မိစ္ဆာဉာဏေနာ**တိ မိစ္ဆာပစ္စဝေက္ခဏေန။ **မိစ္ဆာဝိမုတ္တိယာ**တိ အနိယျာနိကဝိမုတ္တိယာ။ **တသ္မာ သဒ္ဓဉ္စ သီလဉ္စာ**တိ ဂါထာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။ **ယတြ ဟိ နာမာ**တိ ယော နာမ။

၇-ဒုတိယအနာထပိဏ္ဍိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၂၃။ သတ္တမေ **သမ္ပရာယိကံ မရဏဘယ**န္တိ သမ္ပရာယဟေတုကံ မရဏဘယံ။ **ဂိဟိသာမီစိကာနီ**တိ ဂိဟီနံ အနုစ္ဆဝိကာနိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သရဏာနိဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-ပုညာဘိသန္ဒဝဂ္ဂ

၁-ပဌမပုညာဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၂၇။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **ပုညာဘိသန္ဒာ ကုသလာဘိသန္ဒာ**တိ ပုညနဒိယော ကုသလနဒိယော။ **သုခဿာဟာရာ**တိ သုခဿ ပစ္စယာ။

၄-ပဌမဒေဝပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃၀။ စတုတ္ထေ **ဒေဝပဒါနီ**တိ ဒေဝါနံ ဉာဏေန, ဒေဝဿ[၁] ဝါ ဉာဏေန အက္ကန္တပဒါနိ။ **ဝိသုဒ္ဓိယာ**တိ ဝိသုဇ္ဈနတ္ထာယ။ **ပရိယောဒပနာယာ**တိ ပရိယောဒပနတ္ထာယ ဇောတနတ္ထာယ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတ္တာရောပိ ဖလဋ္ဌပုဂ္ဂလာ ဝိသုဒ္ဓဋ္ဌေန ဒေဝါ နာမ ဇာတာ။

၈-ဝဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃၄။ အဋ္ဌမေ **ပါရံဂန္တွာ**တိ ပါရံ ဝုစ္စတိ နိဗ္ဗာနံ၊ တံ ပတွာတိ အတ္ထော။ **အာသဝါနံ ခယာယ သံဝတ္တန္တီ**တိ န ပဌမံ နိဗ္ဗာနံ ဂန္တွာ ပစ္ဆာ သံဝတ္တန္တိ၊ ဂစ္ဆမာနာ ဧဝ သံဝတ္တန္တိ။ ဒေသနာ ပန ဧဝံ ကတာ။

၁-ဒေဝေဟိ (က)

10. Nandiyasakkasuttavaṇṇanā

1036. Dasame **divā pavivekāya rattiṁ paṭisallānāyā**ti divā pavivekatthāya rattiṁ paṭisallānatthāya. **Dhammā na pātubhavantī**ti samathavipassanādhammā na uppajjanti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Puññābhisandavaggo catuttho.

---

5. Sagāthakapuññābhisandavagga

1. Paṭhama-abhisandasuttavaṇṇanā

1037. Pañcamassa paṭhame **asaṅkhyeyyo**ti āḷhakagaṇanāya asaṅkhyeyyo, yojanavasena panassa saṅkhyā atthi. **Bahubheravanti** saviññāṇaka-aviññāṇakānaṁ bheravārammaṇānaṁ vasena bahubheravaṁ. **Puthū**ti bahu. **Savantī**ti sandamānā. **Upayantī**ti upagacchanti.

2. Dutiya-abhisandasuttavaṇṇanā

1038. Dutiye **yatthimā mahānadiyo saṁsandanti samentī**ti yasmiṁ saṁbhajje[1] etā mahānadiyo ekībhavanti, nirantarā bhavantīti attho.

3. Tatiya-abhisandasuttavaṇṇanā

1039. Tatiye **puññakāmo**ti puññatthiko. **Kusale patiṭṭhito**ti maggakusale patiṭṭhito. **Bhāveti maggaṁ amatassa pattiyā**ti nibbānassa pāpuṇanatthaṁ arahattamaggaṁ bhāveti. **Dhammasārādhigamo**ti dhammasāro vuccati ariyaphalaṁ, dhammasāro adhigamo[2] assāti dhammasārādhigamo, adhigataphaloti attho. **Khaye rato**ti kilesakkhaye rato.

1. Saṁbhijje (Sī, Ka), sambhede (Ṭīkā)
2. Ariyaphaladhammasāro, so adhigamo (Sī, Syā)

၁၀-နန္ဒိယသက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃၆။ ဒသမေ **ဒိဝါ ပဝိဝေကာယ ရတ္တိံ ပဋိသလ္လာနာယာ**တိ ဒိဝါ ပဝိဝေကတ္ထာယ ရတ္တိံ ပဋိသလ္လာနတ္ထာယ။ **ဓမ္မာ န ပါတုဘဝန္တီ**တိ သမထဝိပဿနာဓမ္မာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပုညာဘိသန္ဒဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-သဂါထကပုညာဘိသန္ဒဝဂ္ဂ

၁-ပဌမအဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃၇။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **အသင်္ချေယျော**တိ အာဠှကဂဏနာယ အသင်္ချေယျော၊ ယောဇနဝသေန ပနဿ သင်္ချာ အတ္ထိ။ **ဗဟုဘေရဝန္တိ** သဝိညာဏကအဝိညာဏကာနံ ဘေရဝါရမ္မဏာနံ ဝသေန ဗဟုဘေရဝံ။ **ပုထူ**တိ ဗဟု။ **သဝန္တီ**တိ သန္ဒမာနာ။ **ဥပယန္တီ**တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ။

၂-ဒုတိယအဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃၈။ ဒုတိယေ **ယတ္ထိမာ မဟာနဒိယော သံသန္ဒန္တိ သမေန္တီ**တိ ယသ္မိံ သံဘဇ္ဇေ[1] ဧတာ မဟာနဒိယော ဧကီဘဝန္တိ၊ နိရန္တရာ ဘဝန္တီတိ အတ္ထော။

၃-တတိယအဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃၉။ တတိယေ **ပုညကာမော**တိ ပုညတ္ထိကော။ **ကုသလေ ပတိဋ္ဌိတော**တိ မဂ္ဂကုသလေ ပတိဋ္ဌိတော။ **ဘာဝေတိ မဂ္ဂံ အမတဿ ပတ္တိယာ**တိ နိဗ္ဗာနဿ ပါပုဏနတ္ထံ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ။ **ဓမ္မသာရာဓိဂမော**တိ ဓမ္မသာရော ဝုစ္စတိ အရိယဖလံ၊ ဓမ္မသာရော အဓိဂမော[2] အဿာတိ ဓမ္မသာရာဓိဂမော၊ အဓိဂတဖလောတိ အတ္ထော။ **ခယေ ရတော**တိ ကိလေသက္ခယေ ရတော။

၁-သံဘိဇ္ဇေ (သီ၊ က)၊ သမ္ဘေဒေ (ဋီကာ) ၂-အရိယဖလဓမ္မသာရော၊ သော အဓိဂမော (သီ၊ သျာ)

4. Paṭhamamahaddhanasuttavaṇṇanā

1040. Catutthe **aḍḍho mahaddhano**ti sattavidhena ariyadhanena aḍḍho ceva mahaddhano ca. Teneva bhogena **mahābhogo.** Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Sagāthakapuññābhisandavaggo pañcamo.

---

6. Sappaññavagga

2. Vassaṁvutthasuttavaṇṇanā

1048. Chaṭṭhassa dutiye ayamadhippāyo—sotāpanno bhikkhu ettakena vosānaṁ anāpajjitvā tāneva indriyabalabojjhaṅgāni samodhānetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā sakadāgāmimaggaṁ pāpuṇissati, sakadāgāmī anāgāmimaggaṁ, anāgāmī arahattamagganti imamatthaṁ sandhāya Bhagavatā imasmiṁ sutte sāsane tanti paveṇī kathitāti.

3. Dhammadinnasuttavaṇṇanā

1049. Tatiye **Dhammadinno**ti sattasu janesu eko. Buddhakālasmiṁ hi Dhammadinno upāsako, Visākho upāsako, Uggo gahapati, Citto gahapati, hatthako Āḷavako, Cūḷa-anāthapiṇḍiko, Mahā-anāthapiṇḍikoti ime satta janā pañcasata-upāsakaparivārā ahesuṁ. Etesu esa aññataro.

Gambhīrāti dhammagambhīrā sallasuttādayo. **Gambhīratthā**ti atthagambhīrā cetanāsuttantādayo. **Lokuttarā**ti lokuttaratthadīpakā asaṅkhatasaṁyuttādayo. **Suññatappaṭisaṁyuttā**ti sattasuññatādīpakā khajjanikasuttantādayo. **Upasampajja viharissāmā**ti paṭilabhitvā viharissāma. **Evañhi vo Dhammadinna sikkhitabban**ti evaṁ tumhehi candopamapaṭipadaṁ rathavinītapaṭipadaṁ moneyyapaṭipadaṁ mahā-ariyavaṁsapaṭipadaṁ pūrentehi sikkhitabbaṁ. Iti Satthā imesaṁ upāsakānaṁ asayhabhāraṁ āropesi.

၄-ပဌမမဟဒ္ဓနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၄၀။ စတုတ္ထေ **အဍ္ဎော မဟဒ္ဓနော**တိ သတ္တဝိဓေန အရိယဓနေန အဍ္ဎော စေဝ မဟဒ္ဓနော စ။ တေနေဝ ဘောဂေန **မဟာဘောဂေါ**။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သဂါထကပုညာဘိသန္ဒဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

၆-သပ္ပညဝဂ္ဂ

၂-ဝဿံဝုတ္ထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၄၈။ ဆဋ္ဌဿ ဒုတိယေ အယမဓိပ္ပါယော—သောတာပန္နော ဘိက္ခု ဧတ္တကေန ဝေါသာနံ အနာပဇ္ဇိတွာ တာနေဝ ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ သမောဓာနေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ သကဒါဂါမိမဂ္ဂံ ပါပုဏိဿတိ၊ သကဒါဂါမီ အနာဂါမိမဂ္ဂံ၊ အနာဂါမီ အရဟတ္တမဂ္ဂန္တိ ဣမမတ္ထံ သန္ဓာယ ဘဂဝတာ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သာသနေ တန္တိ ပဝေဏီ ကထိတာတိ။

၃-ဓမ္မဒိန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၄၉။ တတိယေ **ဓမ္မဒိန္နော**တိ သတ္တသု ဇနေသု ဧကော။ ဗုဒ္ဓကာလသ္မိံ ဟိ ဓမ္မဒိန္နော ဥပါသကော, ဝိသာခေါ ဥပါသကော, ဥဂ္ဂေါ ဂဟပတိ, စိတ္တော ဂဟပတိ, ဟတ္ထကော အာဠဝကော, စူဠအနာထပိဏ္ဍိကော, မဟာအနာထပိဏ္ဍိကောတိ ဣမေ သတ္တ ဇနာ ပဉ္စသတဥပါသကပရိဝါရာ အဟေသုံ။ ဧတေသု ဧသ အညတရော။

ဂမ္ဘီရာတိ ဓမ္မဂမ္ဘီရာ သလ္လသုတ္တာဒယော။ **ဂမ္ဘီရတ္ထာ**တိ အတ္ထဂမ္ဘီရာ စေတနာသုတ္တန္တာဒယော။ **လောကုတ္တရာ**တိ လောကုတ္တရတ္ထဒီပကာ အသင်္ခတသံယုတ္တာဒယော။ **သုညတပ္ပဋိသံယုတ္တာ**တိ သတ္တသုညတာဒီပကာ ခဇ္ဇနိကသုတ္တန္တာဒယော။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိဿာမာ**တိ ပဋိလဘိတွာ ဝိဟရိဿာမ။ **ဧဝဉှိ ဝေါ ဓမ္မဒိန္န သိက္ခိတဗ္ဗန္တိ** ဧဝံ တုမှေဟိ စန္ဒောပမပဋိပဒံ ရထဝိနီတပဋိပဒံ မောနေယျပဋိပဒံ မဟာအရိယဝံသပဋိပဒံ ပူရေန္တေဟိ သိက္ခိတဗ္ဗံ။ ဣတိ သတ္ထာ ဣမေသံ ဥပါသကာနံ အသယှဘာရံ အာရောပေသိ။

Kasmā? Ete kira na attano bhūmiyaṁ ṭhatvā ovādaṁ yāciṁsu, avisesena pana sabbabhāraṁ ukkhipituṁ samatthā viya “ovadatu no bhante Bhagavā”ti yāciṁsu. Tena tesaṁ Satthā asayhabhāraṁ āropento evamāha. **Na kho netan**ti na kho etaṁ. Nakāro panettha byañjanasandhimattamevāti veditabbo. **Tasmā**ti yasmā idāni attano bhūmiyaṁ ṭhatvā ovādaṁ yācatha, tasmā.

4. Gilānasuttavaṇṇanā

1050. Catutthe **na kho panetan**ti na kho amhehi etaṁ. **Sappañño upāsako**ti sotāpanno adhippeto. **Assāsanīyehi dhammehī**ti assāsakarehi dhammehi. **Assāsatāyasmā**ti assāsatu āyasmā. **Mārisa**ti maraṇapaṭibaddho. **Maraṇadhammo**ti maraṇasabhāvo. **Adhimocehī**ti ṭhapehi. **Adhimocitan**ti ṭhapitaṁ. **Evaṁ vimuttacittassā**ti evaṁ arahattaphalavimuttiyā vimuttacittassa. **Yadidaṁ vimuttiyā vimuttan**ti yaṁ idaṁ vimuttiṁ ārabbha vimuttiyā nānākaraṇaṁ vattabbaṁ siyā, na taṁ vadāmi. Bhikkhusaṁghassa hi cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇavattesu ceva asītikkhandhakavattesu cāti āgamanīyaguṇesu pamāṇaṁ nāma natthi, paṭividdhe pana magge vā phale vā upāsakānañca bhikkhūnañca nānākaraṇaṁ natthi.

9. Paññāpaṭilābhasuttavaṇṇanā

1055. Navame **paññāpaṭilābhāya saṁvattantī**ti ettha satta sekkhā paññaṁ paṭilabhanti nāma, khīṇāsavo paṭiladdhapañño nāmāti veditabbo. Parato **paññābuddhiyā**ti-ādīsupi eseva nayo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Sappaññavaggo chaṭṭho.

ကသ္မာ? ဧတေ ကိရ န အတ္တနော ဘူမိယံ ဌတွာ ဩဝါဒံ ယာစိံသု၊ အဝိသေသေန ပန သဗ္ဗဘာရံ ဥက္ခိပိတုံ သမတ္ထာ ဝိယ “ဩဝဒတု နော ဘန္တေ ဘဂဝါ”တိ ယာစိံသု။ တေန တေသံ သတ္ထာ အသယှဘာရံ အာရောပေန္တော ဧဝမာဟ။ **န ခေါ နေတန္တိ** န ခေါ ဧတံ။ နကာရော ပနေတ္ထ ဗျဉ္ဇနသန္ဓိမတ္တမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ဣဒါနိ အတ္တနော ဘူမိယံ ဌတွာ ဩဝါဒံ ယာစထ၊ တသ္မာ။

၄-ဂိလာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၅၀။ စတုတ္ထေ **န ခေါ ပနေတန္တိ** န ခေါ အမှေဟိ ဧတံ။ **သပ္ပညော ဥပါသကော**တိ သောတာပန္နော အဓိပ္ပေတော။ **အဿာသနီယေဟိ ဓမ္မေဟီ**တိ အဿာသကရေဟိ ဓမ္မေဟိ။ **အဿာသတာယသ္မာ**တိ အဿာသတု အာယသ္မာ။ **မာရိသော**တိ မရဏပဋိဗဒ္ဓေါ။ **မရဏဓမ္မော**တိ မရဏသဘာဝေါ။ **အဓိမောစေဟီ**တိ ဌပေဟိ။ **အဓိမောစိတန္တိ** ဌပိတံ။ **ဧဝံ ဝိမုတ္တစိတ္တဿာ**တိ ဧဝံ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တစိတ္တဿ။ **ယဒိဒံ ဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တန္တိ** ယံ ဣဒံ ဝိမုတ္တိံ အာရဗ္ဘ ဝိမုတ္တိယာ နာနာကရဏံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ န တံ ဝဒါမိ။ ဘိက္ခုသံဃဿ ဟိ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏဝတ္တေသု စေဝ အသီတိက္ခန္ဓကဝတ္တေသု စာတိ အာဂမနီယဂုဏေသု ပမာဏံ နာမ နတ္ထိ၊ ပဋိဝိဒ္ဓေ ပန မဂ္ဂေ ဝါ ဖလေ ဝါ ဥပါသကာနဉ္စ ဘိက္ခုနဉ္စ နာနာကရဏံ နတ္ထိ။

၉-ပညာပဋိလာဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၅၅။ နဝမေ **ပညာပဋိလာဘာယ သံဝတ္တန္တီ**တိ ဧတ္ထ သတ္တ သေက္ခာ ပညံ ပဋိလဘန္တိ နာမ၊ ခီဏာသဝေါ ပဋိလဒ္ဓပညော နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပရတော **ပညာဗုဒ္ဓိယာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သပ္ပညဝဂ္ဂေါ ဆဋ္ဌော။

7. Mahāpaññavagga

1. Mahāpaññāsuttavaṇṇanā

1058. Sattame **mahāpaññatāya saṁvattantī**ti-ādīsu "mahante atthe pariggaṇhātīti mahāpaññā"ti-ādinā paṭisambhidāyaṁ[1] vuttanayeneva sabbattha sabbapadesu attho veditabbo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Sotāpattisaṁyuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 9. 371 piṭṭhe.

၇-မဟာပညဝဂ္ဂ

၁-မဟာပညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၅၈။ သတ္တမေ **မဟာပညတာယ သံဝတ္တန္တီ**တိအာဒီသု"မဟန္တေ အတ္ထေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ"တိအာဒိနာ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[၁] ဝုတ္တနယေနေဝ သဗ္ဗတ္ထ သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သောတာပတ္တိသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၉-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ။

12. Saccasaṁyutta

1. Samādhivagga

1. Samādhisuttavaṇṇanā

1071. Saccasaṁyuttassa paṭhame **samādhiṁ bhikkhave**ti te kira bhikkhū cittekaggatāya parihāyanti, atha nesaṁ Satthā “evamete cittekaggataṁ labhitvā kammaṭṭhānaṁ vaḍḍhetvā visesaṁ pāpuṇissantī”ti imaṁ desanaṁ ārabhi. **Tasmātiha bhikkhave “idaṁ dukkhan”ti yogo karaṇīyo**ti ettha yathābhūtādivasena kāraṇacchedo veditabbo. Idañhi vuttaṁ hoti—bhikkhave yasmā samāhito bhikkhu cattāri saccāni yathābhūtaṁ pajānāti, tasmā tumhehi ca samāhitehi catunnaṁ saccānaṁ yathābhūtaṁ pajānanatthāya “idaṁ dukkhan”ti yogo karaṇīyo. Tathā yasmā cattāri saccāni Tathāgatasseva pātubhāvā pākaṭāni honti, yasmā ca Tathāgatena suvibhattāni, yasmā ca tesu aparimāṇā vaṇṇā aparimāṇāni padabyañjanāni, yasmā ca tesaṁ appaṭividdhattā vaṭṭaṁ vaḍḍhati, tesaṁ paṭividdhakālato paṭṭhāya na vaḍḍhati, tasmā “evaṁ no vaṭṭaṁ na vaḍḍhissatī”ti tumhehi “idaṁ dukkhan”ti yogo karaṇīyo.

2. Paṭisallānasuttavaṇṇanā

1072. Dutiyaṁ kāyavivekavikalānaṁ kāyavivekapaṭilābhatthāya vuttaṁ.

3. Paṭhamakulaputtasuttādivaṇṇanā

1073-75. Tatiye **abhisamayāyā**ti abhisamayatthāya. **Samaṇabrāhmaṇā**ti[1] cettha sāsanāvacarā adhippetā. Tathā catutthapañcamesu, tena tena abhilāpena bujjhanakānaṁ pana ajjhāsayenetāni vuttāni.

---

1. Samaṇā vā brāhmaṇā vāti (Sī, Syā)

၁၂-သစ္စသံယုတ္တ

၁-သမာဓိဝဂ္ဂ

၁-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၇၁။ သစ္စသံယုတ္တဿ ပဌမေ **သမာဓိံ ဘိက္ခဝေ**တိ တေ ကိရ ဘိက္ခူ စိတ္တေကဂ္ဂတာယ ပရိဟာယန္တိ၊ အထ နေသံ သတ္ထာ “ဧဝမေတေ စိတ္တေကဂ္ဂတံ လဘိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဝိသေသံ ပါပုဏိဿန္တီ”တိ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ **တသ္မာတိဟ ဘိက္ခဝေ “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိ ယောဂေါ ကရဏီယော**တိ ဧတ္ထ ယထာဘူတာဒိဝသေန ကာရဏစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဒဉှိ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဘိက္ခဝေ ယသ္မာ သမာဟိတော ဘိက္ခု စတ္တာရိ သစ္စာနိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ၊ တသ္မာ တုမှေဟိ စ သမာဟိတေဟိ စတုန္နံ သစ္စာနံ ယထာဘူတံ ပဇာနနတ္ထာယ “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိ ယောဂေါ ကရဏီယော။ တထာ ယသ္မာ စတ္တာရိ သစ္စာနိ တထာဂတဿေဝ ပါတုဘာဝါ ပါကဋာနိ ဟောန္တိ၊ ယသ္မာ စ တထာဂတေန သုဝိဘတ္တာနိ၊ ယသ္မာ စ တေသု အပရိမာဏာ ဝဏ္ဏာ အပရိမာဏာနိ ပဒဗျဉ္ဇနာနိ၊ ယသ္မာ စ တေသံ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ဝဋ္ဋံ ဝဍ္ဎတိ၊ တေသံ ပဋိဝိဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ န ဝဍ္ဎတိ၊ တသ္မာ “ဧဝံ နော ဝဋ္ဋံ န ဝဍ္ဎိဿတီ”တိ တုမှေဟိ “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိ ယောဂေါ ကရဏီယော။

၂-ပဋိသလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၇၂။ ဒုတိယံ ကာယဝိဝေကဝိကလာနံ ကာယဝိဝေကပဋိလာဘတ္ထာယ ဝုတ္တံ။

၃-ပဌမကုလပုတ္တသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၇၃-၇၅။ တတိယေ **အဘိသမယာယာ**တိ အဘိသမယတ္ထာယ။ **သမဏဗြာဟ္မဏာ**တိ[1] စေတ္ထ သာသနာဝစရာ အဓိပ္ပေတာ။ တထာ စတုတ္ထပဉ္စမေသု၊ တေန တေန အဘိလာပေန ဗုဇ္ဈနကာနံ ပန အဇ္ဈာသယေနေတာနိ ဝုတ္တာနိ။

၁-သမဏာ ဝါ ဗြာဟ္မဏာ ဝါတိ (သီ၊ သျာ)

6. Dutiyasamaṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā

1076. Chaṭṭhe **abhisambuddhaṁ pakāsesun**ti abhisambuddho ahanti evaṁ attānaṁ abhisambuddhaṁ pakāsayiṁsu. Imasmiṁ hi sutte Sabbaññubuddhā ca samaṇagahaṇena gahitā.

10. Tiracchānakathāsuttavaṇṇanā

1080. Dasame **anekavihitan**ti anekavidhaṁ. **Tiracchānakathan**ti aniyyānikattā saggamokkhamaggānaṁ tiracchānabhūtaṁ kathaṁ. **Rājakathan**ti-ādīsu rājānaṁ ārabbha "Mahāsammato Mandhātā Dhammāsoko evaṁ mahānubhāvo"ti-ādinā nayena pavattakathā **rājakathā.** Esa nayo **corakathā**dīsu. Tesu "asuko rājā abhirūpo dassanīyo"ti-ādinā nayena gehasitakathāva tiracchānakathā hoti, "sopi nāma evaṁ mahānubhāvo khayaṁ gato"ti evaṁ pavattā pana kammaṭṭhānabhāve tiṭṭhati. Coresupi "mūladevo evaṁ mahānubhāvo meghamālo evaṁ mahānubhāvo"ti tesaṁ kammaṁ paṭicca "aho sūrā"ti gehasitakathāva tiracchānakathā. Yuddhepi bhāratayuddhādīsu "asukena asuko evaṁ mārito evaṁ viddho"ti kāmassādavaseneva kathā tiracchānakathā, "tepi nāma khayaṁ gatā"ti evaṁ pavattā pana sabbattha kammaṭṭhānameva hoti. Apica annādīsu "evaṁ vaṇṇavantaṁ gandhavantaṁ rasavantaṁ phassasampannaṁ khādimha bhuñjimha pivimha paribhuñjimhā"ti kāmassādavasena kathetuṁ na vaṭṭati. Sātthakaṁ pana katvā "pubbe evaṁ vaṇṇādisampannaṁ annaṁ pānaṁ vatthaṁ sayanaṁ mālaṁ gandhaṁ vilepanaṁ sīlavantānaṁ adamha, cetiye pūjaṁ akarimhā"ti kathetuṁ vaṭṭati.

Ñātikathādīsupi "amhākaṁ ñātakā sūrā samatthā"ti vā, "pubbe mayaṁ evaṁ vicitrehi yānehi vicarimhā"ti vā assādavasena vattuṁ na vaṭṭati. Sātthakaṁ pana katvā "tepi no ñātakā khayaṁ gatā"ti vā, "pubbe mayaṁ evarūpā upāhanā saṁghassa adamhā"ti vā kathetabbā. **Gāmakathā**dīsupi suniviṭṭhadunniviṭṭhasubhikkhadubbhikkhādivasena vā "asukagāmavāsino sūrā samatthā"ti vā evaṁ assādavasena vattuṁ na vaṭṭati, sātthakaṁ pana katvā "saddhā pasannā"ti vā, "khayaṁ gatā"ti vā vattuṁ vaṭṭati. **Nigamanagarajanapadakathāsu**pi eseva nayo.

၆-ဒုတိယသမဏဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၇၆။ ဆဋ္ဌေ **အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ ပကာသေသု**န္တိ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ အဟန္တိ ဧဝံ အတ္တာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ ပကာသယိံသု။ ဣမသ္မိံ ဟိ သုတ္တေ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါ စ သမဏဂဟဏေန ဂဟိတာ။

၁၀-တိရစ္ဆာနကထာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၈၀။ ဒသမေ **အနေကဝိဟိတ**န္တိ အနေကဝိဓံ။ **တိရစ္ဆာနကထ**န္တိ အနိယျာနိကတ္တာ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂါနံ တိရစ္ဆာနဘူတံ ကထံ။ **ရာဇကထ**န္တိ-အာဒီသု ရာဇာနံ အာရဗ္ဘ "မဟာသမ္မတော မန္ဓာတာ ဓမ္မာသောကော ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ"တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တကထာ **ရာဇကထာ**။ ဧသ နယော **စောရကထာ**ဒီသု။ တေသု "အသုကော ရာဇာ အဘိရူပေါ ဒဿနီယော"တိ-အာဒိနာ နယေန ဂေဟဿိတကထာဝ တိရစ္ဆာနကထာ ဟောတိ၊ "သောပိ နာမ ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ ခယံ ဂတော"တိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ပန ကမ္မဋ္ဌာန-ဘာဝေ တိဋ္ဌတိ။ စောရေသုပိ "မူလဒေဝေါ ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ မေဃမာလော ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ"တိ တေသံ ကမ္မံ ပဋိစ္စ "အဟော သူရာ"တိ ဂေဟဿိတကထာဝ တိရစ္ဆာနကထာ။ ယုဒ္ဓေပိ ဘာရတယုဒ္ဓါဒီသု "အသုကေန အသုကော ဧဝံ မာရိတော ဧဝံ ဝိဒ္ဓေါ"တိ ကာမဿာဒဝသေနေဝ ကထာ တိရစ္ဆာနကထာ၊ "တေပိ နာမ ခယံ ဂတာ"တိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ပန သဗ္ဗတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ ဟောတိ။ အပိစ အန္နာဒီသု "ဧဝံ ဝဏ္ဏဝန္တံ ဂန္ဓဝန္တံ ရသဝန္တံ ဖဿ-သမ္ပန္နံ ခါဒိမှ ဘုဉ္ဇိမှ ပိဝိမှ ပရိဘုဉ္ဇိမှာ"တိ ကာမဿာဒဝသေန ကထေတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ သာတ္ထကံ ပန ကတွာ "ပုဗ္ဗေ ဧဝံ ဝဏ္ဏာဒိသမ္ပန္နံ အန္နံ ပါနံ ဝတ္ထံ သယနံ မာလံ ဂန္ဓံ ဝိလေပနံ သီလဝန္တာနံ အဒမှ၊ စေတိယေ ပူဇံ အကရိမှာ"တိ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

ဉာတိကထာဒီသုပိ "အမှာကံ ဉာတကာ သူရာ သမတ္ထာ"တိ ဝါ, "ပုဗ္ဗေ မယံ ဧဝံ ဝိစိတြေဟိ ယာနေဟိ ဝိစရိမှာ"တိ ဝါ အဿာဒဝသေန ဝတ္တုံ န ဝဋ္ဋတိ။ သာတ္ထကံ ပန ကတွာ "တေပိ နော ဉာတကာ ခယံ ဂတာ"တိ ဝါ, "ပုဗ္ဗေ မယံ ဧဝရူပါ ဥပါဟနာ သံဃဿ အဒမှာ"တိ ဝါ ကထေတဗ္ဗာ။ **ဂါမကထာ**ဒီသုပိ သုနိဝိဋ္ဌဒုန္နိဝိဋ္ဌသုဘိက္ခဒုဗ္ဘိက္ခာဒိဝသေန ဝါ "အသုက-ဂါမဝါသိနော သူရာ သမတ္ထာ"တိ ဝါ ဧဝံ အဿာဒဝသေန ဝတ္တုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ သာတ္ထကံ ပန ကတွာ "သဒ္ဓါ ပသန္နာ"တိ ဝါ, "ခယံ ဂတာ"တိ ဝါ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **နိဂမနဂရဇနပဒကထာသု**ပိ ဧသေဝ နယော။

Itthikathāpi vaṇṇasaṇṭhānādīni paṭicca assādavasena vattuṁ na vaṭṭati, “saddhā pasannā khayaṁ gatā”ti evameva vaṭṭati. **Sūrakathā**pi “nandimitto nāma yodho sūro ahosī”ti assādavasena vattuṁ na vaṭṭati, “saddho pasanno ahosi, khayaṁ gato”ti evameva vaṭṭati. Surākathātipi pāṭho. Sāpi cesā surākathā “evarūpā nāma surā pītā ratijananī hotī”ti assādavaseneva na vaṭṭati, ādīnavavasena pana “ummattakasaṁvattanikā”ti-ādinā nayena vaṭṭati. **Visikhākathā**pi “asukavisikhā suniviṭṭhā dunniviṭṭhā”ti vā, “asukavisikhāya vāsino sūrā samatthā”ti vā assādavaseneva vattuṁ na vaṭṭati, “saddhā pasannā khayaṁ gatā”ti iccevaṁ vaṭṭati. **Kumbhaṭṭhānakathā**ti udakatitthakathā vuccati, kumbhadāsikathā vā. Sāpi “pāsādikā naccituṁ gāyituṁ chekā”ti assādavasena na vaṭṭati, “saddhā pasannā”ti-ādinā nayeneva vaṭṭati.

Pubbapetakathāti atītañātikathā. Tattha vattamānañātikathāsadisova vinicchayo. **Nānattakathā**ti purimapacchimakathāhi vimuttā avasesā nānāsabhāvā niratthakakathā. **Lokakkhāyikā**ti “ayaṁ loko kena nimmito, asukena nāma nimmito, kāko seto aṭṭhīnaṁ setattā, balākā rattā lohitassa rattattā”ti evamādikā lokāyatavitaṇḍasallāpakathā. **Samuddakkhāyikā** nāma “kasmā samuddo sāgaro, sāgaradevena[1] khanitattā sāgaro, khato meti hatthamuddāya niveditattā samuddo”ti evamādikā niratthakasamuddakkhāyikakathā. Iti bhavo iti abhavoti yaṁ vā taṁ vā niratthakakāraṇaṁ vatvā pavattitakathā **itibhavābhavakathā.** Ettha ca bhavoti sassataṁ, abhavoti ucchedaṁ. Bhavoti vuddhi, abhavoti hāni. Bhavoti kāmasukhaṁ, abhavoti attakilamatho. Iti imāya chabbidhāya itibhavābhavakathāya saddhiṁ bāttiṁsa tiracchānakathā nāma honti. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Paṭhamo vaggo.

1. Sagaradevena (Sī)

ဣတ္ထိကထာပိ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒီနိ ပဋိစ္စ အဿာဒဝသေန ဝတ္တုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ “သဒ္ဓါ ပသန္နာ ခယံ ဂတာ”တိ ဧဝမေဝ ဝဋ္ဋတိ။ **သူရကထာ**ပိ “နန္ဒိမိတ္တော နာမ ယောဓော သူရော အဟောသီ”တိ အဿာဒဝသေန ဝတ္တုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ “သဒ္ဓော ပသန္နော အဟောသိ၊ ခယံ ဂတော”တိ ဧဝမေဝ ဝဋ္ဋတိ။ သုရာကထာတိပိ ပါဌော။ သာပိ စေသာ သုရာကထာ “ဧဝရူပါ နာမ သုရာ ပီတာ ရတိဇနနီ ဟောတီ”တိ အဿာဒဝသေနေဝ န ဝဋ္ဋတိ၊ အာဒီနဝဝသေန ပန “ဥမ္မတ္တကသံဝတ္တနိကာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝဋ္ဋတိ။ **ဝိသိခါကထာ**ပိ “အသုကဝိသိခါ သုနိဝိဋ္ဌာ ဒုန္နိဝိဋ္ဌာ”တိ ဝါ, “အသုကဝိသိခါယ ဝါသိနော သူရာ သမတ္ထာ”တိ ဝါ အဿာဒဝသေနေဝ ဝတ္တုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ “သဒ္ဓါ ပသန္နာ ခယံ ဂတာ”တိ ဣစ္စေဝံ ဝဋ္ဋတိ။ **ကုမ္ဘဋ္ဌာနကထာ**တိ ဥဒကတိတ္ထကထာ ဝုစ္စတိ၊ ကုမ္ဘဒါသိကထာ ဝါ။ သာပိ “ပါသာဒိကာ နစ္စိတုံ ဂါယိတုံ ဆေကာ”တိ အဿာဒဝသေန န ဝဋ္ဋတိ၊ “သဒ္ဓါ ပသန္နာ”တိအာဒိနာ နယေနေဝ ဝဋ္ဋတိ။

ပုဗ္ဗပေတကထာတိ အတီတဉာတိကထာ။ တတ္ထ ဝတ္တမာနဉာတိကထာသဒိသောဝ ဝိနိစ္ဆယော။ **နာနတ္တကထာ**တိ ပုရိမပစ္ဆိမကထာဟိ ဝိမုတ္တာ အဝသေသာ နာနာသဘာဝါ နိရတ္ထကကထာ။ **လောကက္ခာယိကာ**တိ “အယံ လောကော ကေန နိမ္မိတော၊ အသုကေန နာမ နိမ္မိတော၊ ကာကော သေတော အဋ္ဌီနံ သေတတ္တာ၊ ဗလာကာ ရတ္တာ လောဟိတဿ ရတ္တတ္တာ”တိ ဧဝမာဒိကာ လောကာယတဝိတဏ္ဍသလ္လာပကထာ။ **သမုဒ္ဒက္ခာယိကာ** နာမ “ကသ္မာ သမုဒ္ဒေါ သာဂရော၊ သာဂရဒေဝေန[၁] ခနိတတ္တာ သာဂရော၊ ခတော မေတိ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ နိဝေဒိတတ္တာ သမုဒ္ဒေါ”တိ ဧဝမာဒိကာ နိရတ္ထကသမုဒ္ဒက္ခာယိကကထာ။ ဣတိ ဘဝေါ ဣတိ အဘဝေါတိ ယံ ဝါ တံ ဝါ နိရတ္ထကကာရဏံ ဝတွာ ပဝတ္တိတကထာ **ဣတိဘဝါဘဝကထာ။** ဧတ္ထ စ ဘဝေါတိ သဿတံ၊ အဘဝေါတိ ဥစ္ဆေဒံ။ ဘဝေါတိ ဝုဍ္ဎိ၊ အဘဝေါတိ ဟာနိ။ ဘဝေါတိ ကာမသုခံ၊ အဘဝေါတိ အတ္တကိလမထော။ ဣတိ ဣမာယ ဆဗ္ဗိဓာယ ဣတိဘဝါဘဝကထာယ သဒ္ဓိံ ဗာတ္တိံသ တိရစ္ဆာနကထာ နာမ ဟောန္တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပဌမော ဝဂ္ဂေါ။

၁-သာဂရဒေဝေန (သီ)

2. Dhammacakkappavattanavagga

1. Dhammacakkappavattanasuttavaṇṇanā

1081. Dutiyassa paṭhame **Bārāṇasiyan**ti evaṁnāmake nagare. **Isipatane Migadāye**ti isīnaṁ patanuppatanavasena evaṁladdhanāme migānaṁ abhayadānavasena dinnattā Migadāyasaṅkhāte ārāme. Ettha hi uppannuppannā sabbaññu-isayo patanti, dhammacakkappavattanatthaṁ nisīdantīti attho. Nandamūlakapabbhārato sattāhaccayena nirodhasamāpattito vuṭṭhitā Anodattadahe katamukhadhovanādikiccā ākāsena āgantvā Paccekabuddha-isayopettha otaraṇavasena patanti, uposathatthañca anuposathatthañca sannipatanti, Gandhamādanaṁ paṭigacchantāpi tatova uppatantīti iminā isīnaṁ patanuppatanavasena taṁ "Isipatanan"ti vuccati.

Āmantesīti Dīpaṅkarapādamūle katābhinīhārato paṭṭhāya pāramiyo pūrento anupubbena pacchimabhave katābhinikkhamano anupubbena[1] Bodhimaṇḍaṁ patvā tattha Aparājitapallaṅke nisinno mārabalaṁ bhinditvā paṭhamayāme pubbenivāsaṁ anussaritvā majjhimayāme dibbacakkhuṁ visodhetvā pacchimayāmāvasāne dasasahassilokadhātuṁ unnādento sabbaññutaṁ patvā satta sattāhāni Bodhimaṇḍe vītināmetvā mahābrahmunā āyācitadhammadesano Buddhacakkhunā lokaṁ voloketvā lokānaggahena Bārāṇasiṁ gantvā pañcavaggiye saññāpetvā dhammacakkaṁ pavattetukāmo āmantesi.

Dveme bhikkhave antāti dve ime bhikkhave koṭṭhāsā[2]. Imassa pana padassa saha samudāhārena samudāhāranigghoso heṭṭhā Avīciṁ[3] upari Bhavaggaṁ patvā dasasahassilokadhātuṁ pattharitvā aṭṭhāsi. Tasmiṁyeva samaye aṭṭhārasakoṭisaṅkhā brahmano samāgacchiṁsu, pacchimadisāya sūriyo atthameti, pācīnadisāya āsāḷhanakkhattena yutto puṇṇacando uggacchati. Tasmiṁ samaye Bhagavā imaṁ Dhammacakkappavattanasuttaṁ ārabhanto "dveme bhikkhave antā"ti-ādimāha.

1. Pacchimabhave pacchimabhavañca patvā mahābhinikkhamanena anupubbena (Ka)
2. Lāmakaṁkoṭṭhāsā (Sī, Syā) 3. Avīcito (Sī, Syā)

၂-ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဝဂ္ဂ

၁-ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၈၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ဗာရာဏသိယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ**တိ ဣသီနံ ပတနုပ္ပတနဝသေန ဧဝံလဒ္ဓနာမေ မိဂါနံ အဘယဒါနဝသေန ဒိန္နတ္တာ မိဂဒါယသင်္ခါတေ အာရာမေ။ ဧတ္ထ ဟိ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နာ သဗ္ဗညုဣသယော ပတန္တိ၊ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနတ္ထံ နိသီဒန္တီတိ အတ္ထော။ နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရတော သတ္တာဟစ္စယေန နိရောဓသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတာ အနောတတ္တဒဟေ ကတမုခဓောဝနာဒိကိစ္စာ အာကာသေန အာဂန္တွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဣသယောပေတ္ထ ဩတရဏဝသေန ပတန္တိ၊ ဥပေါသထတ္ထဉ္စ အနုပေါသထတ္ထဉ္စ သန္နိပတန္တိ၊ ဂန္ဓမာဒနံ ပဋိဂစ္ဆန္တာပိ တတောဝ ဥပ္ပတန္တီတိ ဣမိနာ ဣသီနံ ပတနုပ္ပတနဝသေန တံ "ဣသိပတန"န္တိ ဝုစ္စတိ။

အာမန္တေသီတိ ဒီပင်္ကရပါဒမူလေ ကတာဘိနီဟာရတော ပဋ္ဌာယ ပါရမိယော ပူရေန္တော အနုပုဗ္ဗေန ပစ္ဆိမဘဝေ ကတာဘိနိက္ခမနော အနုပုဗ္ဗေန[1] ဗောဓိမဏ္ဍံ ပတွာ တတ္ထ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော မာရဗလံ ဘိန္ဒိတွာ ပဌမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရိတွာ မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓေတွာ ပစ္ဆိမယာမာဝသာနေ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဥန္နာဒေန္တော သဗ္ဗညုတံ ပတွာ သတ္တ သတ္တာဟာနိ ဗောဓိမဏ္ဍေ ဝီတိနာမေတွာ မဟာဗြဟ္မုနာ အာယာစိတဓမ္မဒေသနော ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေတွာ လောကာနုဂ္ဂဟေန ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ ပဉ္စဝဂ္ဂိယေ သညာပေတွာ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတုကာမော အာမန္တေသိ။

ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ အန္တာတိ ဒွေ ဣမေ ဘိက္ခဝေ ကောဋ္ဌာသာ[2]။ ဣမဿ ပန ပဒဿ သဟ သမုဒါဟာရေန သမုဒါဟာရနိဂ္ဃောသော ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ[3] ဥပရိ ဘဝဂ္ဂံ ပတွာ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ပတ္ထရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ တသ္မိံယေဝ သမယေ အဋ္ဌာရသကောဋိသင်္ခါ ဗြဟ္မာနော သမာဂစ္ဆိံသု၊ ပစ္ဆိမဒိသာယ သူရိယော အတ္ထမေတိ၊ ပါစီနဒိသာယ အာသာဠှနက္ခတ္တေန ယုတ္တော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ တသ္မိံ သမယေ ဘဂဝါ ဣမံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တံ အာရဘန္တော "ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ အန္တာ"တိအာဒိမာဟ။

၁-ပစ္ဆိမဘဝေ ပစ္ဆိမဘဝဉ္စ ပတွာ မဟာဘိနိက္ခမနေန အနုပုဗ္ဗေန (က)
၂-လာမကံကောဋ္ဌာသာ (သီ၊ သျာ) ၃-အဝီစိတော (သီ၊ သျာ)

Tattha **pabbajitenā**ti gihisaṁyojanaṁ chinditvā pabbajjupagatena. **Na sevitabbā**ti na vaḷañjetabbā. **Yo cāyaṁ kāmesu kāmasukhallikānuyogo**ti yo ca ayaṁ vatthukāmesu kilesakāmasukhassa anuyogo. **Hīno**ti lāmako. **Gammo**ti gāmavāsīnaṁ santako. **Pothujjaniko**ti andhabālajanena[1] āciṇṇo. **Anariyo**ti na ariyo na visuddho na uttamo na vā ariyānaṁ santako. **Anatthasaṁhito**ti na atthasaṁhito, hitasukhāvahakāraṇaṁ anissitoti attho. **Attakilamathānuyogo**ti attano kilamathassa anuyogo, attano dukkhakaraṇanti attho. **Dukkho**ti kaṇḍakāpassayaseyyādīhi attamāraṇehi dukkhāvaho.

Paññācakkhuṁ karotīti **cakkhukaraṇī.** Dutiyapadaṁ tasseva vevacanaṁ. **Upasamāyā**ti kilesūpasamatthāya. **Abhiññāyā**ti catunnaṁ saccānaṁ abhijānanatthāya. **Sambodhāyā**ti tesaṁyeva sambujjhanatthāya. **Nibbānāyā**ti nibbānasacchikiriyāya. Sesamettha yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ heṭṭhā tattha tattha vuttameva. Saccakathāpi sabbākāreneva Visuddhimagge[2] vitthāritā.

Viparivaṭṭanti saccañāṇakiccañāṇakatañāṇasaṅkhātānaṁ tiṇṇaṁ parivaṭṭānaṁ vasena tiparivaṭṭaṁ. Ettha hi "idaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ, idaṁ dukkhasamudayan"ti evaṁ catūsu saccesu yathābhūtaṁ ñāṇaṁ **saccañāṇaṁ** nāma. Tesuyeva "pariññeyyaṁ pahātabban"ti evaṁ kattabbakiccajānanañāṇaṁ **kiccañāṇaṁ** nāma. "Pariññātaṁ pahīnan"ti evaṁ tassa tassa kiccassa katabhāvajānanañāṇaṁ **katañāṇaṁ** nāma. **Dvādasākāra**nti tesaṁyeva ekekasmiṁ sacce tiṇṇaṁ tiṇṇaṁ ākārānaṁ vasena dvādasākāraṁ. **Ñāṇadassana**nti etesaṁ tiparivaṭṭānaṁ dvādasannaṁ ākārānaṁ vasena uppannañāṇasaṅkhātaṁ dassanaṁ. **Dhammacakkhu**nti aññattha tayo maggā tīṇi ca phalāni dhammacakkhu nāma honti, idha paṭhamamaggova.

Dhammacakketi paṭivedhañāṇe ceva desanāñāṇe ca. Bodhipallaṅke nisinnassa hi catūsu saccesu uppannaṁ dvādasākāraṁ paṭivedhañāṇampi, Isipatane nisinnassa dvādasākārāya saccadesanāya pavattitaṁ desanāñāṇampi dhammacakkaṁ nāma. Ubhayampi hetaṁ Dasabalassa ure pavattañāṇameva[3].

1. Puthujjanandhabālajanena (Ka)
2. Visuddhi 2. 124 piṭṭhe.
3. Uddesapavattañāṇamevetaṁ (Ka)

တတ္ထ **ပဗ္ဗဇိတေနာ**တိ ဂိဟိသံယောဇနံ ဆိန္ဒိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇုပဂတေန။ **န သေဝိတဗ္ဗာ**တိ န ဝဠဉ္ဇေတဗ္ဗာ။ **ယော စာယံ ကာမေသု ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂေါ**တိ ယော စ အယံ ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာမသုခဿ အနုယောဂေါ။ **ဟီနော**တိ လာမကော။ **ဂမ္မော**တိ ဂါမဝါသီနံ သန္တကော။ **ပေါထုဇ္ဇနိကော**တိ အန္ဓဗာလဇနေန[1] အာစိဏ္ဏော။ **အနရိယော**တိ န အရိယော န ဝိသုဒ္ဓေါ န ဥတ္တမော န ဝါ အရိယာနံ သန္တကော။ **အနတ္ထသံဟိတော**တိ န အတ္ထသံဟိတော၊ ဟိတသုခါဝဟကာရဏံ အနိဿိတောတိ အတ္ထော။ **အတ္တကိလမထာနုယောဂေါ**တိ အတ္တနော ကိလမထဿ အနုယောဂေါ၊ အတ္တနော ဒုက္ခကရဏန္တိ အတ္ထော။ **ဒုက္ခော**တိ ကဏ္ဍကာပဿယသေယျာဒီဟိ အတ္တမာရဏေဟိ ဒုက္ခာဝဟော။

ပညာစက္ခုံ ကရောတီတိ **စက္ခုကရဏီ**။ ဒုတိယပဒံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဥပသမာယာ**တိ ကိလေသူပသမတ္ထာယ။ **အဘိညာယာ**တိ စတုန္နံ သစ္စာနံ အဘိဇာနနတ္ထာယ။ **သမ္ဗောဓာယာ**တိ တေသံယေဝ သမ္ဗုဇ္ဈနတ္ထာယ။ **နိဗ္ဗာနာယာ**တိ နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာယ။ သေသမေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တမေဝ။ သစ္စကထာပိ သဗ္ဗာကာရေနေဝ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] ဝိတ္ထာရိတာ။

တိပရိဝဋ္ဋန္တိ သစ္စဉာဏကိစ္စဉာဏကတဉာဏသင်္ခါတာနံ တိဏ္ဏံ ပရိဝဋ္ဋာနံ ဝသေန တိပရိဝဋ္ဋံ။ ဧတ္ထ ဟိ "ဣဒံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ, ဣဒံ ဒုက္ခသမုဒယ"န္တိ ဧဝံ စတူသု သစ္စေသု ယထာဘူတံ ဉာဏံ **သစ္စဉာဏံ** နာမ။ တေသုယေဝ "ပရိညေယျံ ပဟာတဗ္ဗ"န္တိ ဧဝံ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စဇာနနဉာဏံ **ကိစ္စဉာဏံ** နာမ။ "ပရိညာတံ ပဟီန"န္တိ ဧဝံ တဿ တဿ ကိစ္စဿ ကတဘာဝဇာနနဉာဏံ **ကတဉာဏံ** နာမ။ **ဒွါဒသာကာရ**န္တိ တေသံယေဝ ဧကေကသ္မိံ သစ္စေ တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏံ အာကာရာနံ ဝသေန ဒွါဒသာကာရံ။ **ဉာဏဒဿန**န္တိ ဧတေသံ တိပရိဝဋ္ဋာနံ ဒွါဒသန္နံ အာကာရာနံ ဝသေန ဥပ္ပန္နဉာဏသင်္ခါတံ ဒဿနံ။ **ဓမ္မစက္ခု**န္တိ အညတ္ထ တယော မဂ္ဂါ တီဏိ စ ဖလာနိ ဓမ္မစက္ခု နာမ ဟောန္တိ၊ ဣဓ ပဌမမဂ္ဂေါဝ။

ဓမ္မစက္ကေတိ ပဋိဝေဓဉာဏေ စေဝ ဒေသနာဉာဏေ စ။ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ နိသိန္နဿ ဟိ စတူသု သစ္စေသု ဥပ္ပန္နံ ဒွါဒသာကာရံ ပဋိဝေဓဉာဏမ္ပိ, ဣသိပတနေ နိသိန္နဿ ဒွါဒသာကာရာယ သစ္စဒေသနာယ ပဝတ္တိတံ ဒေသနာဉာဏမ္ပိ ဓမ္မစက္ကံ နာမ။ ဥဘယမ္ပိ ဟေတံ ဒသဗလဿ ဥရေ ပဝတ္တဉာဏမေဝ[3]။

၁-ပုထုဇ္ဇနန္ဓဗာလဇနေန (က)
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဥဒ္ဒေသပဝတ္တဉာဏမေဝေတံ (က)

Imāya desanāya pakāsentena Bhagavatā dhammacakkaṁ pavattitaṁ nāma. Taṁ panetaṁ dhammacakkaṁ yāva Aññāsikoṇḍaññatthero aṭṭhārasahi brahmakoṭīhi saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāti, tāva naṁ Bhagavā pavatteti nāma, patiṭṭhite ca pavattitaṁ nāma. Taṁ sandhāya **pavattite ca pana Bhagavatā dhammacakke bhummā devā saddamanussāvesun**ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **bhummā**ti bhūmaṭṭhakadevatā. **Saddamanussāvesun**ti ekappahāreneva sādhukāraṁ datvā "etaṁ Bhagavatā"ti-ādīni vadantā anusāvayiṁsu. **Obhāso**ti sabbaññutaññāṇobhāso. So hi tadā devānaṁ devānubhāvaṁ atikkamitvā virocittha. **Aññāsi vata bho Koṇḍañño**ti imassapi udānassa udāhāranigghoso dasasahassilokadhātuṁ pharitvā aṭṭhāsi.

9. Saṅkāsanasuttavaṇṇanā

1089. Navame **aparimāṇā vaṇṇā**ti appamāṇāni akkharāni. **Byañjanā**ti tesaṁyeva vevacanaṁ, vaṇṇānaṁ vā ekadesā yadidaṁ byañjanā nāma. **Saṅkāsanā**ti vibhattiyo. Ekamekasmiṁ hi sacce sabbākārena vitthāriyamāne vaṇṇadīnaṁ anto nāma natthi. Tasmā evamāha.

10. Tathasuttavaṇṇanā

1090. Dasame sabhāvāvijahanaṭṭhena **tathaṁ.** Dukkhaṁ hi dukkhameva vuttaṁ. Sabhāvassa amoghatāya **avitathaṁ.** Na hi dukkhaṁ adukkhaṁ nāma hoti. Aññabhāvānupagamena **anaññathaṁ.** Na hi dukkhaṁ samudayādibhāvaṁ upagacchati. **Samudayādīsu**pi eseva nayoti.

Dhammacakkappavattanavaggo dutiyo.

---

3. Koṭigāmavagga

1. Koṭigāmasuttavaṇṇanā

1091. Tatiyassa paṭhame **ananubodhā**ti ananubujjhanena. **Appaṭivedhā**ti appaṭivijjhanena.

ဣမာယ ဒေသနာယ ပကာသေန္တေန ဘဂဝတာ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တိတံ နာမ။ တံ ပနေတံ ဓမ္မစက္ကံ ယာဝ အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရော အဋ္ဌာရသဟိ ဗြဟ္မကောဋီဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာတိ၊ တာဝ နံ ဘဂဝါ ပဝတ္တေတိ နာမ၊ ပတိဋ္ဌိတေ စ ပဝတ္တိတံ နာမ။ တံ သန္ဓာယ **ပဝတ္တိတေ စ ပန ဘဂဝတာ ဓမ္မစက္ကေ ဘုမ္မာ ဒေဝါ သဒ္ဒမနုဿာဝေသုန္တိ**အာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ဘုမ္မာ**တိ ဘူမဋ္ဌကဒေဝတာ။ **သဒ္ဒမနုဿာဝေသုန္တိ** ဧကပ္ပဟာရေနေဝ သာဓုကာရံ ဒတွာ "ဧတံ ဘဂဝတာ"တိအာဒီနိ ဝဒန္တာ အနုသာဝယိံသု။ **ဩဘာသော**တိ သဗ္ဗညုတညာဏောဘာသော။ သော ဟိ တဒါ ဒေဝါနံ ဒေဝါနုဘာဝံ အတိက္ကမိတွာ ဝိရောစိတ္ထ။ **အညာသိ ဝတ ဘော ကောဏ္ဍညော**တိ ဣမဿပိ ဥဒါနဿ ဥဒါဟာရနိဂ္ဃောသော ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ။

၉-သင်္ကာသနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၈၉။ နဝမေ **အပရိမာဏာ ဝဏ္ဏာ**တိ အပ္ပမာဏာနိ အက္ခရာနိ။ **ဗျဉ္ဇနာ**တိ တေသံယေဝ ဝေဝစနံ၊ ဝဏ္ဏာနံ ဝါ ဧကဒေသာ ယဒိဒံ ဗျဉ္ဇနာ နာမ။ **သင်္ကာသနာ**တိ ဝိဘတ္တိယော။ ဧကမေကသ္မိံ ဟိ သစ္စေ သဗ္ဗာကာရေန ဝိတ္ထာရိယမာနေ ဝဏ္ဏာဒီနံ အန္တော နာမ နတ္ထိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

၁၀-တထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၉၀။ ဒသမေ သဘာဝါဝိဇဟနဋ္ဌေန **တထံ။** ဒုက္ခံ ဟိ ဒုက္ခမေဝ ဝုတ္တံ။ သဘာဝဿ အမောဃတာယ **အဝိတထံ။** န ဟိ ဒုက္ခံ အဒုက္ခံ နာမ ဟောတိ။ အညဘာဝါနုပဂမေန **အနညထံ။** န ဟိ ဒုက္ခံ သမုဒယာဒိဘာဝံ ဥပဂစ္ဆတိ။ **သမုဒယာဒီသု**ပိ ဧသေဝ နယောတိ။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-ကောဋိဂါမဝဂ္ဂ

၁-ကောဋိဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၉၁။ တတိယဿ ပဌမေ **အနနုဗောဓာ**တိ အနနုဗုဇ္ဈနေန။ **အပ္ပဋိဝေဓာ**တိ အပ္ပဋိဝိဇ္ဈနေန။

2. Dutiyakoṭigāmasuttavaṇṇanā

1092. Dutiye **cetovimuttipaññāvimuttī**ti phalasamāpattiphalapaññānaṁ nāmaṁ.

7. Tathasuttavaṇṇanā

1097. Sattame **tasmā ariyasaccānī**ti yasmā tathāni avitathāni anaññathāni, tasmā ariyānaṁ saccānīti vuccanti. Na hi vitathāni[1] ariyā ariyasaccato paṭivijjhanti.

8. Lokasuttavaṇṇanā

1098. Aṭṭhame **Tathāgato ariyo, tasmā "ariyasaccānī"**ti yasmā ariyena Tathāgatena paṭividdhattā desitattā ca tāni ariyasantakāni honti, tasmā ariyassa saccattā ariyasaccānīti attho.

10. Gavampatisuttavaṇṇanā

1100. Dasame **sahañcanike**ti sahañcaniyanagare[2]. **Yo bhikkhave dukkhaṁ passati, dukkhasamudayampi so passatī**ti-ādi ekapaṭivedhavasena vuttaṁ, imasmiṁ hi sutte ekapaṭivedhova kathito.

Koṭigāmavaggo tatiyo.

---

4. Sīsapāvanavagga

1. Sīsapāvanasuttavaṇṇanā

1101. Catutthassa paṭhame **yadidaṁ uparī**ti yāni imāni upari. **Sīsapāvane**ti sīsapārukkhe.

2. Khadirapattasuttavaṇṇanā

1102. Dutiye **anabhisameccā**ti ñāṇena anabhisamāgantvā, appaṭivijjhitvāti attho.

1. Vitathāni aññathāni ca (Sī)
2. Sahajaniyeti sahajaniye nagare (Sī), sahajaniyeti sahajaniyanagare (Syā)

၂-ဒုတိယကောဋိဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၉၂။ ဒုတိယေ **စေတောဝိမုတ္တိပညာဝိမုတ္တီ**တိ ဖလသမာပတ္တိဖလပညာနံ နာမံ။

၇-တထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၉၇။ သတ္တမေ **တသ္မာ အရိယသစ္စာနီ**တိ ယသ္မာ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊ တသ္မာ အရိယာနံ သစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တိ။ န ဟိ ဝိတထာနိ[၁] အရိယာ အရိယသစ္စတော ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ။

၈-လောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၉၈။ အဋ္ဌမေ **တထာဂတော အရိယော၊ တသ္မာ “အရိယသစ္စာနီ”**တိ ယသ္မာ အရိယေန တထာဂတေန ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ဒေသိတတ္တာ စ တာနိ အရိယသန္တကာနိ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ အရိယဿ သစ္စတ္တာ အရိယသစ္စာနီတိ အတ္ထော။

၁၀-ဂဝမ္ပတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၀၀။ ဒသမေ **သဟဉ္စနိကေ**တိ သဟဉ္စနိယနဂရေ[၂]။ **ယော ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ ပဿတိ၊ ဒုက္ခသမုဒယမ္ပိ သော ပဿတီ**တိအာဒိ ဧကပဋိဝေဓဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဣမသ္မိံ ဟိ သုတ္တေ ဧကပဋိဝေဓောဝ ကထိတော။

ကောဋိဂါမဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-သီသပါဝနဝဂ္ဂ

၁-သီသပါဝနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၀၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **ယဒိဒံ ဥပရီ**တိ ယာနိ ဣမာနိ ဥပရိ။ **သီသပါဝနေ**တိ သီသပါရုက္ခေ။

၂-ခဒိရပတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၀၂။ ဒုတိယေ **အနဘိသမေစ္စာ**တိ ဉာဏေန အနဘိသမာဂန္တွာ၊ အပ္ပဋိဝိဇ္ဈိတွာတိ အတ္ထော။

၁-ဝိတထာနိ အညထာနိ စ (သီ)
၂-သဟဇနိယေတိ သဟဇနိယေ နဂရေ (သီ)၊ သဟဇနိယေတိ သဟဇနိယနဂရေ (သျာ)

3. Daṇḍasuttavaṇṇanā

1103. Tatiye **asmā lokā paraṁ lokan**ti imamhā manussalokā paraṁ nirayampi tiracchānayonimpi pettivisayampi manussalokampi devalokampi gacchanti, punappunaṁ vaṭṭasmiṁyeva nibbattantīti attho.

5. Sattisatasuttavaṇṇanā

1105. Pañcame **evañcetaṁ bhikkhave assā**ti bhikkhave evaṁ ce etaṁ bhaveyya, nirantaraṁ sattisatehi haññamānassa dukkhadomanassehi sahevesa saccābhisamayo bhaveyya ceti attho.

9. Indakhīlasuttavaṇṇanā

1109. Navame **mukhaṁ olokentī**ti ajjhāsayaṁ olokenti. Ajjhāsayo idha mukhanti adhippeto.

10. Vādatthikasuttavaṇṇanā

1110. Dasame **silāyūpo**ti silāthambho. **Soḷasakukkuko**ti soḷasahattho. Soḷasakukkūtipi pāṭho. **Heṭṭhā nemaṅgamā**ti heṭṭhā āvāṭaṁ paviṭṭhā. **Aṭṭha kukku uparinemassā**ti aṭṭhahatthā āvāṭassa upari uggantvā ṭhitā bhaveyyuṁ. **Bhusā**ti balavatī. Sesaṁ sabbattha-uttānamevāti.

Sīsapāvanavaggo catuttho.

---

5. Papātavagga

1. Lokacintāsuttavaṇṇanā

1111. Pañcamassa paṭhame **Sumāgadhāya pokkharaṇiyā**ti evaṁnāmikāya pokkharaṇiyā. **Lokacintaṁ cintento**ti "kena nu kho candimasūriyā katā, kena mahāpathavī, kena mahāsamuddo, kena sattā uppāditā, kena pabbatā, kena ambatālanāḷikerādayo"ti evarūpaṁ lokacintaṁ cintento nisīdi.

၃-ဒဏ္ဍသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၀၃။ တတိယေ **အသ္မာ လောကာ ပရံ လောကန္**တိ ဣမမှာ မနုဿလောကာ ပရံ နိရယမ္ပိ တိရစ္ဆာနယောနိမ္ပိ ပေတ္တိဝိသယမ္ပိ မနုဿလောကမ္ပိ ဒေဝလောကမ္ပိ ဂစ္ဆန္တိ၊ ပုနပ္ပုနံ ဝဋ္ဋသ္မိံယေဝ နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ အတ္ထော။

၅-သတ္တိသတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၀၅။ ပဉ္စမေ **ဧဝဉ္စေတံ ဘိက္ခဝေ အဿာ**တိ ဘိက္ခဝေ ဧဝံ စေ ဧတံ ဘဝေယျ၊ နိရန္တရံ သတ္တိသတေဟိ ဟညမာနဿ ဒုက္ခဒေါမနဿေဟိ သဟေဝေသ သစ္စာဘိသမယော ဘဝေယျ စေတိ အတ္ထော။

၉-ဣန္ဒခီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၀၉။ နဝမေ **မုခံ ဩလောကေန္တီ**တိ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေန္တိ။ အဇ္ဈာသယော ဣဓ မုခန္တိ အဓိပ္ပေတော။

၁၀-ဝါဒတ္ထိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁၀။ ဒသမေ **သိလာယူပေါ**တိ သိလာထမ္ဘော။ **သောဠသကုက္ကုကော**တိ သောဠသဟတ္ထော။ သောဠသကုက္ကူတိပိ ပါဌော။ **ဟေဋ္ဌာ နေမင်္ဂမာ**တိ ဟေဋ္ဌာ အာဝါဋံ ပဝိဋ္ဌာ။ **အဋ္ဌ ကုက္ကု ဥပရိနေမဿာ**တိ အဋ္ဌဟတ္ထာ အာဝါဋဿ ဥပရိ ဥဂ္ဂန္တွာ ဌိတာ ဘဝေယျုံ။ **ဘုသာ**တိ ဗလဝတီ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ-ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သီသပါဝနဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-ပပါတဝဂ္ဂ

၁-လောကစိန္တာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **သုမာဂဓာယ ပေါက္ခရဏိယာ**တိ ဧဝံနာမိကာယ ပေါက္ခရဏိယာ။ **လောကစိန္တံ စိန္တေန္တော**တိ "ကေန နု ခေါ စန္ဒိမသူရိယာ ကတာ၊ ကေန မဟာပထဝီ၊ ကေန မဟာသမုဒ္ဒေါ၊ ကေန သတ္တာ ဥပ္ပါဒိတာ၊ ကေန ပဗ္ဗတာ၊ ကေန အမ္ဗတာလနာဠိကေရာဒယော"တိ ဧဝရူပံ လောကစိန္တံ စိန္တေန္တော နိသီဒိ။

Vicetoti vigatacitto[1] vikkhittacitto vā. **Bhūtaṁyeva addasāti** te kira asurā sambarimāyaṁ samparivattetvā yathā ne so puriso hatthi-assādīsu āruhante ukkhipitvā[2] bhisamuḷālacchiddehi pavisante passati, evaṁ adhiṭṭhahiṁsu. Taṁ sandhāya Satthā "bhūtaṁyeva addasā"ti āha. **Devānaṁyeva mohayamānāti** devānaṁ cittaṁ mohayantā. **Tasmāti** yasmā lokacintaṁ cintento ummattakopi hoti, tasmā.

2-3. Papātasuttādivaṇṇanā

1112-13. Dutiye **paṭibhānakūṭoti** eko mahanto pabbatasadiso mariyādapāsāṇo. Tatiye **aniṭṭharūpanti** aniṭṭhasabhāvaṁ.

4. Kūṭāgārasuttavaṇṇanā

1114. Catutthe **heṭṭhimaṁ gharaṁ akaritvāti** thambhabhittipādussāpanādinā gharassa heṭṭhimabhāgaṁ akatvā.

5. Vālasuttavaṇṇanā

1115. Pañcame **santhāgāreti** sippuggaṇhanasālāyaṁ. **Upāsanaṁ karonteti** kaṇḍakhipanasippaṁ[3] karonte. **Asanaṁ atipātenteti** kaṇḍaṁ atikkamente. **Poṅkhānupoṅkhanti** ekaṁ kaṇḍaṁ khipitvā [4]yathā assa sarassa poṅkhaṁ vijjhati, aparaṁ anupoṅkhaṁ nāma dutiyassa poṅkhaṁ, puna aparaṁ tassa poṅkhanti[4] evaṁ atipātente addasa. **Yatra hi nāmāti** ye nāma. **Durabhisambhavataranti** dukkarataraṁ. **Sattadhā[5] bhinnassa vālassa koṭiyā koṭiṁ paṭivijjheyyāti** ekaṁ vālaṁ sattadhā bhinditvā tassa ekaṁ bhedaṁ gahetvā vātiṅgaṇamajjhe bandhitvā aparaṁ bhedaṁ kaṇḍassa aggakoṭiyaṁ bandhitvā usabhamatte ṭhito kaṇḍabaddhāya koṭiyā taṁ vātiṅgaṇabaddhakoṭiṁ paṭivijjheyyāti attho. **Tasmāti** yasmā evaṁ duppaṭivijjhāni cattāri saccāni, tasmā.

---

1. Vītacitto (Sī, Syā) 2. Uppatitvā (Sī) 3. Kaṇḍakhipanasikkhanaṁ (Sī)
4-4. Yathā aparantassa vijjhati, aparaṁ poṅkhaṁ nāma dutiyassa poṅkhaṁ, puna aparaṁ Anupoṅkhaṁ puna aparaṁ tassa poṅkhanti (Sī, Syā)
5. Satadhā (Ka)

ဝိစေတောတိ ဝိဂတစိတ္တော[၁] ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော ဝါ။ **ဘူတံယေဝ အဒ္ဒသာတိ** တေ ကိရ အသုရာ သမ္ဗရိမာယံ သမ္ပရိဝတ္တေတွာ ယထာ နေ သော ပုရိသော ဟတ္ထိအဿာဒီသု အာရုဟန္တေ ဥက္ခိပိတွာ[၂] ဘိသမုဠာလစ္ဆိဒ္ဒေဟိ ပဝိသန္တေ ပဿတိ၊ ဧဝံ အဓိဋ္ဌဟိံသု။ တံ သန္ဓာယ သတ္ထာ "ဘူတံယေဝ အဒ္ဒသာ"တိ အာဟ။ **ဒေဝါနံယေဝ မောဟယမာနာတိ** ဒေဝါနံ စိတ္တံ မောဟယန္တာ။ **တသ္မာတိ** ယသ္မာ လောကစိန္တံ စိန္တေန္တော ဥမ္မတ္တကောပိ ဟောတိ၊ တသ္မာ။

၂-၃-ပပါတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၁၁၂-၁၃။ ဒုတိယေ **ပဋိဘာနကူဋောတိ** ဧကော မဟန္တော ပဗ္ဗတသဒိသော မရိယာဒပါသာဏော။ တတိယေ **အနိဋ္ဌရူပန္တိ** အနိဋ္ဌသဘာဝံ။

၄-ကူဋာဂါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁၄။ စတုတ္ထေ **ဟေဋ္ဌိမံ ဃရံ အကရိတွာတိ** ထမ္ဘဘိတ္တိပါဒုဿာပနာဒိနာ ဃရဿ ဟေဋ္ဌိမဘာဂံ အကတွာ။

၅-ဝါလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁၅။ ပဉ္စမေ **သန္ထာဂါရေတိ** သိပ္ပုဂ္ဂဏှနသာလာယံ။ **ဥပါသနံ ကရောန္တေတိ** ကဏ္ဍခိပနသိပ္ပံ[၃] ကရောန္တေ။ **အသနံ အတိပါတေန္တေတိ** ကဏ္ဍံ အတိက္ကမေန္တေ။ **ပေါင်္ခါနုပေါင်္ခန္တိ** ဧကံ ကဏ္ဍံ ခိပိတွာ [၄]ယထာ အဿ သရဿ ပေါင်္ခံ ဝိဇ္ဈတိ၊ အပရံ အနုပေါင်္ခံ နာမ ဒုတိယဿ ပေါင်္ခံ၊ ပုန အပရံ တဿ ပေါင်္ခန္တိ[၄] ဧဝံ အတိပါတေန္တေ အဒ္ဒသ။ **ယတြ ဟိ နာမာတိ** ယေ နာမ။ **ဒုရဘိသမ္ဘဝတရန္တိ** ဒုက္ကရတရံ။ **သတ္တဓာ[၅] ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာတိ** ဧကံ ဝါလံ သတ္တဓာ ဘိန္ဒိတွာ တဿ ဧကံ ဘေဒံ ဂဟေတွာ ဝါတိင်္ဂဏမဇ္ဈေ ဗန္ဓိတွာ အပရံ ဘေဒံ ကဏ္ဍဿ အဂ္ဂကောဋိယံ ဗန္ဓိတွာ ဥသဘမတ္တေ ဌိတော ကဏ္ဍဗဒ္ဓါယ ကောဋိယာ တံ ဝါတိင်္ဂဏဗဒ္ဓကောဋိံ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာတိ အတ္ထော။ **တသ္မာတိ** ယသ္မာ ဧဝံ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈာနိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ၊ တသ္မာ။

၁-ဝီတစိတ္တော (သီ၊ သျာ) ၂-ဥပ္ပတိတွာ (သီ) ၃-ကဏ္ဍခိပနသိက္ခနံ (သီ)
၄-၄-ယထာ အပရန္တဿ ဝိဇ္ဈတိ၊ အပရံ ပေါင်္ခံ နာမ ဒုတိယဿ ပေါင်္ခံ၊ ပုန အပရံ အနုပေါင်္ခံ ပုန အပရံ တဿ ပေါင်္ခန္တိ (သီ၊ သျာ) ၅-သတဓာ (က)

7. Paṭhamachiggaḷayugasuttavaṇṇanā

1117. Sattame **aññamaññakhādikā**ti aññamaññaṁ khādanaṁ. **Dubbalakhādikā**ti balavantehi macchādīhi dubbalānaṁ macchādīnaṁ khādanaṁ.

8. Dutiyachiggaḷayugasuttavaṇṇanā

1118. Aṭṭhame **mahāpathavī**ti cakkavāḷagabbhantarā[1] mahāpathavī. **Adhiccamidaṁ bhante**ti idaṁ adhiccuppattikaṁ sace taṁ yugaṁ na pūti bhaveyya, samudde udakaṁ na susseyya, so ca kacchapo na mareyya, api nāma yadicchāvasena siyāti attho.

Evaṁ adhiccamidaṁ bhikkhaveti ettha Mahāsīvatthero cattāri yugāni dasseti—puratthimacakkavāḷamukhavaṭṭiyaṁ ṭhitena purisena pakkhittayugassa hi chiggaḷena tassa andhakacchapassa gīvāya pavesanaṁ viya manussapaṭilābho adhiccapaṭilābhī. Dakkhiṇacakkavāḷamukhavaṭṭiyaṁ ṭhitena pakkhittassa pana paribbhamantassa purimayugaṁ patvā chiggaḷena chiggaḷupari āruḷhassa chiggaḷena gīvappavasenaṁ viya Tathāgatuppādo adhiccatarasambhavo. Pacchimacakkavāḷamukhavaṭṭiyaṁ ṭhitena pakkhittassa pana paribbhamantassa purimayugadvayaṁ patvā chiggaḷena chiggaḷupari āruḷhassa chiggaḷena gīvappavesanaṁ viya Tathāgatappaveditassa dhammavinayassa dīpanaṁ adhiccatarasambhavaṁ. Uttaracakkavāḷamukhavaṭṭiyaṁ ṭhitena pakkhittassa pana paribbhamantassa purimayugattayaṁ patvā chiggaḷena chiggaḷupari āruḷhassa chiggaḷena gīvappavesanaṁ viya catusaccapaṭivedho ativiya adhiccatarasambhavo veditabbo. Navamādīni Abhisamayasaṁyutte vuttanayānevāti.

Papātavaggo pañcamo.

---

6. Abhisamayavaggavaṇṇanā

1121. Abhisamayavaggo Nidānavagge Abhisamayasaṁyutte vitthāritova.

---

1. Cakkavāḷantarā (Sī, Syā)

၇-ပဌမဆိဂ္ဂဠယုဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁၇။ သတ္တမေ **အညမညခါဒိကာ**တိ အညမညံ ခါဒနံ။ **ဒုဗ္ဗလခါဒိကာ**တိ ဗလဝန္တေဟိ မစ္ဆာဒီဟိ ဒုဗ္ဗလာနံ မစ္ဆာဒီနံ ခါဒနံ။

၈-ဒုတိယဆိဂ္ဂဠယုဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁၈။ အဋ္ဌမေ **မဟာပထဝီ**တိ စက္ကဝါဠဂဗ္ဘန္တရာ[၁] မဟာပထဝီ။ **အဓိစ္စမိဒံ ဘန္တေ**တိ ဣဒံ အဓိစ္စုပ္ပတ္တိကံ သစေ တံ ယုဂံ န ပူတိ ဘဝေယျ၊ သမုဒ္ဒေ ဥဒကံ န သုဿေယျ၊ သော စ ကစ္ဆပေါ န မရေယျ၊ အပိ နာမ ယဒိစ္ဆာဝသေန သိယာတိ အတ္ထော။

ဧဝံ အဓိစ္စမိဒံ ဘိက္ခဝေတိ ဧတ္ထ မဟာသီဝတ္ထေရော စတ္တာရိ ယုဂါနိ ဒဿေတိ—ပုရတ္ထိမစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယံ ဌိတေန ပုရိသေန ပက္ခိတ္တယုဂဿ ဟိ ဆိဂ္ဂဠေန တဿ အန္ဓကစ္ဆပဿ ဂီဝါယ ပဝေသနံ ဝိယ မနုဿပဋိလာဘော အဓိစ္စပဋိလာဘီ။ ဒက္ခိဏစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယံ ဌိတေန ပက္ခိတ္တဿ ပန ပရိဗ္ဘမန္တဿ ပုရိမယုဂံ ပတွာ ဆိဂ္ဂဠေန ဆိဂ္ဂဠုပရိ အာရုဠှဿ ဆိဂ္ဂဠေန ဂီဝပ္ပဝေသနံ ဝိယ တထာဂတုပ္ပါဒေါ အဓိစ္စတရသမ္ဘဝေါ။ ပစ္ဆိမစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယံ ဌိတေန ပက္ခိတ္တဿ ပန ပရိဗ္ဘမန္တဿ ပုရိမယုဂဒွယံ ပတွာ ဆိဂ္ဂဠေန ဆိဂ္ဂဠုပရိ အာရုဠှဿ ဆိဂ္ဂဠေန ဂီဝပ္ပဝေသနံ ဝိယ တထာဂတပ္ပဝေဒိတဿ ဓမ္မဝိနယဿ ဒီပနံ အဓိစ္စတရသမ္ဘဝံ။ ဥတ္တရစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယံ ဌိတေန ပက္ခိတ္တဿ ပန ပရိဗ္ဘမန္တဿ ပုရိမယုဂတ္တယံ ပတွာ ဆိဂ္ဂဠေန ဆိဂ္ဂဠုပရိ အာရုဠှဿ ဆိဂ္ဂဠေန ဂီဝပ္ပဝေသနံ ဝိယ စတုသစ္စပဋိဝေဓော အတိဝိယ အဓိစ္စတရသမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ နဝမာဒီနိ အဘိသမယသံယုတ္တေ ဝုတ္တနယာနေဝါတိ။

ပပါတဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

၆-အဘိသမယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၁၂၁။ အဘိသမယဝဂ္ဂေါ နိဒါနဝဂ္ဂေ အဘိသမယသံယုတ္တေ ဝိတ္ထာရိတောဝ။

၁-စက္ကဝါဠန္တရာ (သီ၊ သျာ)

7. Paṭhama-āmakadhaññapeyyālavagga

3. Paññāsuttavaṇṇanā

1133. Āmakadhaññapeyyāle **ariyena paññācakkhunā**ti[1] vipassanaṁ ādiṁ katvā lokiyalokuttarena ñāṇacakkhunā.

4. Surāmerayasuttavaṇṇanā

1134. **Surāmerayamajjappamādaṭṭhānā paṭiviratā**ti ettha **surā** nāma piṭṭhasurā odanasurā pūvasurā kiṇṇapakkhittā sambhārasaṁyuttāti pañcavidhā. **Merayaṁ** nāma pupphāsavo phalāsavoti evaṁ vutto yo koci āsavo. **Majjan**ti tadeva ubhayaṁ, yaṁ vā panaññampi surāsavavinimuttaṁ madanīyaṁ. Yāya cetanāya taṁ pivanti, sā pamādassa kāraṇattā **pamādaṭṭhānaṁ** nāma, tato paṭiviratāti attho.

6-7. Matteyyasuttādivaṇṇanā

1136-37. **Matteyyā**ti mātuhitā, mātari sammāpaṭipannāti attho. **Petteyyā**dīsu pituhitā petteyyā.

8-9. Sāmaññasuttādivaṇṇanā

1138-39. Samaṇānaṁ hitā **sāmaññā.** Brāhmaṇānaṁ hitā **brahmaññā.** Tesu tesu sammā paṭipannānaṁyevetaṁ adhivacanaṁ.

10. Pacāyikasuttavaṇṇanā

1140. **Kule jeṭṭhāpacāyino**ti kule jeṭṭhānaṁ apacāyino, nīcavuttinoti attho.

---

1. Ñāṇacakkhunāti (Sī, Syā)

၇-ပဌမအာမကဓညပေယျာလဝဂ္ဂ

၃-ပညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၃၃။ အာမကဓညပေယျာလေ **အရိယေန ပညာစက္ခုနာ**တိ[1] ဝိပဿနံ အာဒိံ ကတွာ လောကိယလောကုတ္တရေန ဉာဏစက္ခုနာ။

၄-သုရာမေရယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၃၄။ **သုရာမေရယမဇ္ဇပ္ပမာဒဋ္ဌာနာ ပဋိဝိရတာ**တိ ဧတ္ထ **သုရာ** နာမ ပိဋ္ဌသုရာ ဩဒနသုရာ ပူဝသုရာ ကိဏ္ဏပက္ခိတ္တာ သမ္ဘာရသံယုတ္တာတိ ပဉ္စဝိဓာ။ **မေရယံ** နာမ ပုပ္ဖါသဝေါ ဖလာသဝေါတိ ဧဝံ ဝုတ္တော ယော ကောစိ အာသဝေါ။ **မဇ္ဇန္တိ** တဒေဝ ဥဘယံ, ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ သုရာသဝဝိနိမုတ္တံ မဒနီယံ။ ယာယ စေတနာယ တံ ပိဝန္တိ၊ သာ ပမာဒဿ ကာရဏတ္တာ **ပမာဒဋ္ဌာနံ** နာမ၊ တတော ပဋိဝိရတာတိ အတ္ထော။

၆-၇-မတ္တေယျသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၁၃၆-၃၇။ **မတ္တေယျာ**တိ မာတုဟိတာ၊ မာတရိ သမ္မာပဋိပန္နာတိ အတ္ထော။ **ပေတ္တေယျာ**ဒီသု ပိတုဟိတာ ပေတ္တေယျာ။

၈-၉-သာမညသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၁၃၈-၃၉။ သမဏာနံ ဟိတာ **သာမညာ။** ဗြာဟ္မဏာနံ ဟိတာ **ဗြဟ္မညာ။** တေသု တေသု သမ္မာ ပဋိပန္နာနံယေဝေတံ အဓိဝစနံ။

၁၀-ပစာယိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၄၀။ **ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယိနော**တိ ကုလေ ဇေဋ္ဌာနံ အပစာယိနော၊ နီစဝုတ္တိနောတိ အတ္ထော။

၁-ဉာဏစက္ခုနာတိ (သီ၊ သျာ)

8. Dutiya-āmakadhaññapeyyālavagga

8. Bījagāmasuttavaṇṇanā

1148. **Bījagāmabhūtagāmasamārambhā**ti mūlabījaṁ khandhabījaṁ phaḷubījaṁ aggabījaṁ bījabījanti pañcavidhassa bījagāmassa ceva yassa kassaci nīlatiṇarukkhādikassa bhūtagāmassa ca samārambhā, chedanapacanādibhāvena vikopanā paṭiviratāti attho.

9. Vikālabhojanasuttavaṇṇanā

1149. **Vikālabhojanā**ti kālātikkantabhojanā, majjhanhikātikkamato paṭṭhāya yāvakālikaparibhogāti attho.

10. Gandhavilepanasuttavaṇṇanā

1150. Mālādīsu **mālā**ti yaṁ kiñci pupphaṁ. **Gandhan**ti yaṁ kiñci gandhajātaṁ[1]. **Vilepanan**ti chavirāgakaraṇaṁ. Tattha piḷandhantā dhārenti nāma, ūnaṭṭhānaṁ pūrentā maṇḍenti nāma, gandhavasena chavirāgavasena ca sādiyantā vibhūsenti nāma, **ṭhānaṁ** vuccati kāraṇaṁ. Tasmā yāya dussīlyacetanāya tāni mālādhāraṇādīni mahājano karoti, tato paṭiviratāti attho.

---

9. Tatiya-āmakadhaññapeyyālavagga

1. Naccagītasuttavaṇṇanā

1151. Sāsanassa ananulomattā visūkaṁ paṭāṇībhūtaṁ dassananti **vīsūkadassanaṁ.** Attanā naccananaccāpanādivasena naccā ca gītā ca vāditā ca antamaso mayūranaccādivasenāpi pavattānaṁ naccādīnaṁ visūkabhūtā dassanā cāti **naccagītavāditavisūkadassanā.** Naccādīni hi attanā payojetuṁ vā pareti payojāpetuṁ vā payuttāni passituṁ vā neva bhikkhūnaṁ na bhikkhunīnaṁ vaṭṭanti.

1. Gandhajātikaṁ (Sī, Syā)

၈-ဒုတိယအာမကဓညပေယျာလဝဂ္ဂ

၈-ဗီဇဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၄၈။ **ဗီဇဂါမဘူတဂါမသမာရမ္ဘာ**တိ မူလဗီဇံ ခန္ဓဗီဇံ ဖဠုဗီဇံ အဂ္ဂဗီဇံ ဗီဇဗီဇန္တိ ပဉ္စဝိဓဿ ဗီဇဂါမဿ စေဝ ယဿ ကဿစိ နီလတိဏရုက္ခာဒိကဿ ဘူတဂါမဿ စ သမာရမ္ဘာ၊ ဆေဒနပစနာဒိဘာဝေန ဝိကောပနာ ပဋိဝိရတာတိ အတ္ထော။

၉-ဝိကာလဘောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၄၉။ **ဝိကာလဘောဇနာ**တိ ကာလာတိက္ကန္တဘောဇနာ၊ မဇ္ဈန္ဟိကာတိက္ကမတော ပဋ္ဌာယ ယာဝကာလိကပရိဘောဂါတိ အတ္ထော။

၁၀-ဂန္ဓဝိလေပနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅၀။ မာလာဒီသု **မာလာ**တိ ယံ ကိဉ္စိ ပုပ္ဖံ။ **ဂန္ဓ**န္တိ ယံ ကိဉ္စိ ဂန္ဓဇာတံ[1]။ **ဝိလေပန**န္တိ ဆဝိရာဂကရဏံ။ တတ္ထ ပိဠန္ဓန္တာ ဓာရေန္တိ နာမ၊ ဦနဋ္ဌာနံ ပူရေန္တာ မဏ္ဍေန္တိ နာမ၊ ဂန္ဓဝသေန ဆဝိရာဂဝသေန စ သာဒိယန္တာ ဝိဘူသေန္တိ နာမ၊ **ဌာနံ** ဝုစ္စတိ ကာရဏံ။ တသ္မာ ယာယ ဒုဿီလျစေတနာယ တာနိ မာလာဓာရဏာဒီနိ မဟာဇနော ကရောတိ၊ တတော ပဋိဝိရတာတိ အတ္ထော။

၉-တတိယအာမကဓညပေယျာလဝဂ္ဂ

၁-နစ္စဂီတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅၁။ သာသနဿ အနနုလောမတ္တာ ဝိသူကံ ပဋာဏီဘူတံ ဒဿနန္တိ **ဝိသူကဒဿနံ။** အတ္တနာ နစ္စနနစ္စာပနာဒိဝသေန နစ္စာ စ ဂီတာ စ ဝါဒိတာ စ အန္တမသော မယူရနစ္စာဒိဝသေနာပိ ပဝတ္တာနံ နစ္စာဒီနံ ဝိသူကဘူတာ ဒဿနာ စာတိ **နစ္စဂီတဝါဒိတဝိသူကဒဿနာ။** နစ္စာဒီနိ ဟိ အတ္တနာ ပယောဇေတုံ ဝါ ပရေဟိ ပယောဇာပေတုံ ဝါ ပယုတ္တာနိ ပဿိတုံ ဝါ နေဝ ဘိက္ခူနံ န ဘိက္ခုနီနံ ဝဋ္ဋန္တိ။

၁-ဂန္ဓဇာတိကံ (သီ၊ သျာ)

2. Uccāsayanasuttavaṇṇanā

1152. **Uccāsayanaṁ** vuccati pamāṇātikkantaṁ. **Mahāsayanaṁ** akappiyattharaṇaṁ, tato paṭiviratāti attho.

3. Jātarūpasuttavaṇṇanā

1153. **Jātarūpan**ti suvaṇṇaṁ. **Rajatan**ti kahāpaṇo lohamāsako jatumāsako dārumāsakoti ye vohāraṁ gacchanti, tassa ubhayassāpi paṭiggahaṇā paṭiviratā, neva naṁ uggaṇhanti na uggaṇhāpenti, na upanikkhittaṁ sādiyantīti attho.

4. Āmakadhaññasuttavaṇṇanā

1154. **Āmakadhaññapaṭiggahaṇā**ti sālivīhiyavagodhumakaṅguvarakakudrūsakasaṅkhātassa sattavidhassāpi āmakadhaññassa paṭiggahaṇā. Na kevalañca etesaṁ paṭiggahaṇameva, āmasanampi bhikkhūnaṁ na vaṭṭatiyeva.

5. Āmakamaṁsasuttavaṇṇanā

1155. **Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā**ti ettha aññatra uddissa[1] anuññātā. Āmakamaṁsamacchānaṁ paṭiggahaṇameva bhikkhūnaṁ na vaṭṭati, no āmasanaṁ.

6. Kumārikasuttavaṇṇanā

1156. **Itthikumārikapaṭiggahaṇā**ti ettha **itthī**ti purisantaragatā, itarā **kumārikā** nāma. Tāsaṁ paṭiggahaṇampi āmasanampi akappiyameva.

7. Dāsidāsasuttavaṇṇanā

1157. **Dāsidāsapaṭiggahaṇā**ti ettha dāsidāsavaseneva tesaṁ paṭiggahaṇaṁ na vaṭṭati, "kappiyakārakaṁ dammi, ārāmikaṁ dammī"ti evaṁ vutte pana vaṭṭati.

---

1. Odissa (Ka)

၂-ဥစ္စာသယနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅၂။ **ဥစ္စာသယနံ** ဝုစ္စတိ ပမာဏာတိက္ကန္တံ။ **မဟာသယနံ** အကပ္ပိယတ္ထရဏံ၊ တတော ပဋိဝိရတာတိ အတ္ထော။

၃-ဇာတရူပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅၃။ **ဇာတရူပန္တိ** သုဝဏ္ဏံ။ **ရဇတန္တိ** ကဟာပဏော လောဟမာသကော ဇတုမာသကော ဒါရုမာသကောတိ ယေ ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တဿ ဥဘယဿာပိ ပဋိဂ္ဂဟဏာ ပဋိဝိရတာ၊ နေဝ နံ ဥဂ္ဂဏှန္တိ န ဥဂ္ဂဏှာပေန္တိ၊ န ဥပနိက္ခိတ္တံ သာဒိယန္တီတိ အတ္ထော။

၄-အာမကဓညသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅၄။ **အာမကဓညပဋိဂ္ဂဟဏာ**တိ သာလိဝီဟိယဝဂေါဓုမကင်္ဂုဝရကကုဒြူသကသင်္ခါတဿ သတ္တဝိဓဿာပိ အာမကဓညဿ ပဋိဂ္ဂဟဏာ။ န ကေဝလဉ္စ ဧတေသံ ပဋိဂ္ဂဟဏမေဝ၊ အာမသနမ္ပိ ဘိက္ခူနံ န ဝဋ္ဋတိယေဝ။

၅-အာမကမံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅၅။ **အာမကမံသပဋိဂ္ဂဟဏာ**တိ ဧတ္ထ အညတြ ဥဒ္ဒိဿ[၁] အနုညာတာ။ အာမကမံသမစ္ဆာနံ ပဋိဂ္ဂဟဏမေဝ ဘိက္ခူနံ န ဝဋ္ဋတိ၊ နော အာမသနံ။

၆-ကုမာရိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅၆။ **ဣတ္ထိကုမာရိကပဋိဂ္ဂဟဏာ**တိ ဧတ္ထ **ဣတ္ထီ**တိ ပုရိသန္တရဂတာ၊ ဣတရာ **ကုမာရိကာ** နာမ။ တာသံ ပဋိဂ္ဂဟဏမ္ပိ အာမသနမ္ပိ အကပ္ပိယမေဝ။

၇-ဒါသိဒါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅၇။ **ဒါသိဒါသပဋိဂ္ဂဟဏာ**တိ ဧတ္ထ ဒါသိဒါသဝသေနေဝ တေသံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ န ဝဋ္ဋတိ၊ "ကပ္ပိယကာရကံ ဒမ္မိ၊ အာရာမိကံ ဒမ္မီ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပန ဝဋ္ဋတိ။

၁-ဩဒိဿ (က)

10. Catuttha-āmakadhaññapeyyālavagga

1. Khettavatthusuttavaṇṇanā

1161. **Ajeḷakā**dīsu **khettavatthu**pariyosānesu kappiyākappiyanayo vinayavasena upaparikkhitabbo. Tattha khettaṁ nāma yasmiṁ pubbaṇṇaṁ ruhati. Vatthu nāma yasmiṁ aparaṇṇaṁ ruhati. Yattha vā ubhayaṁ ruhati, taṁ khettaṁ. Tadatthāya akatabhūmibhāgo vatthu. Khettavatthusīsena cettha vāpitaḷākādīnipi saṅgahitāneva.

2-3. Kayavikkayasuttādivaṇṇanā

1162-63. **Kayavikkayā**ti kayā ca vikkayā ca. **Dūteyyaṁ** vuccati dūtakammaṁ gihīnaṁ paṇṇaṁ vā sāsanaṁ vā gahetvā tattha tattha gamanaṁ, **pahiṇagamanaṁ** vuccati gharā gharaṁ pesitassa khuddakagamanaṁ, **anuyogo** nāma tadubhayakaraṇaṁ. Tasmā dūteyyapahiṇagamanānuyogāti evamettha attho veditabbo.

4. Tulākūṭasuttavaṇṇanā

1164. Tulākūṭādīsu **kūṭa**nti vañcanaṁ. Tattha **tulākūṭaṁ** tāva rūpakūṭaṁ aṅgakūṭaṁ[1] gahaṇakūṭaṁ paṭicchannakūṭanti catubbidhaṁ hoti. Tattha **rūpakūṭaṁ** nāma dve tulā samarūpā katvā gaṇhanto mahatiyā gaṇhāti, dadanto khuddikāya deti. **Aṅgakūṭaṁ**[1] nāma gaṇhanto pacchābhāge hatthena tulaṁ akkamati, dadanto pubbabhāge. **Gahaṇakūṭaṁ** nāma gaṇhanto mūle rajjuṁ gaṇhāti, dadanto agge. **Paṭicchannakūṭaṁ** nāma tulaṁ susiraṁ katvā anto ayacuṇṇaṁ pakkhipitvā gaṇhanto taṁ pacchābhāge karoti, dadanto aggabhāge[2].

Kaṁso vuccati suvaṇṇapāti, tāya vañcanaṁ **kaṁsakūṭaṁ.** Kathaṁ? Ekaṁ suvaṇṇapātiṁ katvā aññā dve tisso lohapātiyo suvaṇṇavaṇṇā karonti. Tato janapadaṁ gantvā kiñcideva aḍḍhakulaṁ pavisitvā "suvaṇṇabhājanāni kiṇathā"ti vatvā agghe pucchite samagghataraṁ dātukāmā honti, tato tehi "kathaṁ imesaṁ suvaṇṇabhāvo

1. Kaṁsakūṭaṁ (Sī) 2. Pubbabhāge (Sī)

၁၀-စတုတ္ထအာမကဓညပေယျာလဝဂ္ဂ

၁-ခေတ္တဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၆၁။ **အဇေဠကာ**ဒီသု **ခေတ္တဝတ္ထု**ပရိယောသာနေသု ကပ္ပိယာကပ္ပိယနယော ဝိနယဝသေန ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗော။ တတ္ထ ခေတ္တံ နာမ ယသ္မိံ ပုဗ္ဗဏ္ဏံ ရုဟတိ။ ဝတ္ထု နာမ ယသ္မိံ အပရဏ္ဏံ ရုဟတိ။ ယတ္ထ ဝါ ဥဘယံ ရုဟတိ၊ တံ ခေတ္တံ။ တဒတ္ထာယ အကတဘူမိဘာဂေါ ဝတ္ထု။ ခေတ္တဝတ္ထုသီသေန စေတ္ထ ဝါပိတဠာကာဒီနိပိ သင်္ဂဟိတာနေဝ။

၂-၃-ကယဝိက္ကယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၁၆၂-၆၃။ **ကယဝိက္ကယာ**တိ ကယာ စ ဝိက္ကယာ စ။ **ဒူတေယျံ** ဝုစ္စတိ ဒူတကမ္မံ ဂိဟီနံ ပဏ္ဏံ ဝါ သာသနံ ဝါ ဂဟေတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဂမနံ၊ **ပဟိဏဂမနံ** ဝုစ္စတိ ဃရာ ဃရံ ပေသိတဿ ခုဒ္ဒကဂမနံ၊ **အနုယောဂေါ** နာမ တဒုဘယကရဏံ။ တသ္မာ ဒူတေယျပဟိဏဂမနာနုယောဂါတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄-တုလာကူဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၆၄။ တုလာကူဋာဒီသု **ကူဋန္တိ** ဝဉ္စနံ။ တတ္ထ **တုလာကူဋံ** တာဝ ရူပကူဋံ အင်္ဂကူဋံ[1] ဂဟဏကူဋံ ပဋိစ္ဆန္နကူဋန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ **ရူပကူဋံ** နာမ ဒွေ တုလာ သမရူပါ ကတွာ ဂဏှန္တော မဟတိယာ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော ခုဒ္ဒိကာယ ဒေတိ။ **အင်္ဂကူဋံ**[1] နာမ ဂဏှန္တော ပစ္ဆာဘာဂေ ဟတ္ထေန တုလံ အက္ကမတိ၊ ဒဒန္တော ပုဗ္ဗဘာဂေ။ **ဂဟဏကူဋံ** နာမ ဂဏှန္တော မူလေ ရဇ္ဇုံ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော အဂ္ဂေ။ **ပဋိစ္ဆန္နကူဋံ** နာမ တုလံ သုသိရံ ကတွာ အန္တော အယစုဏ္ဏံ ပက္ခိပိတွာ ဂဏှန္တော တံ ပစ္ဆာဘာဂေ ကရောတိ၊ ဒဒန္တော အဂ္ဂဘာဂေ[2]။

ကံသော ဝုစ္စတိ သုဝဏ္ဏပါတိ၊ တာယ ဝဉ္စနံ **ကံသကူဋံ။** ကထံ? ဧကံ သုဝဏ္ဏပါတိံ ကတွာ အညာ ဒွေ တိဿော လောဟပါတိယော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ကရောန္တိ။ တတော ဇနပဒံ ဂန္တွာ ကိဉ္စိဒေဝ အဍ္ဎကုလံ ပဝိသိတွာ "သုဝဏ္ဏဘာဇနာနိ ကိဏထာ"တိ ဝတွာ အဂ္ဃေ ပုစ္ဆိတေ သမဂ္ဃတရံ ဒါတုကာမာ ဟောန္တိ၊ တတော တေဟိ "ကထံ ဣမေသံ သုဝဏ္ဏဘာဝေါ

၁-ကံသကူဋံ (သီ) ၂-ပုဗ္ဗဘာဂေ (သီ)

jānitabbo"ti vutte "vīmaṁsitvā gaṇhathā"ti suvaṇṇapātiṁ pāsāṇe ghaṁsitvā sabbapātiyo datvā gacchanti.

Mānakūṭaṁ hadayabhedasikhābhedarajjubhedavasena tividhaṁ hoti. Tattha **hadayabhedo** sappitelādiminanakāle labbhati. Tāni hi gaṇhanto heṭṭhāchiddena mānena "saṇikaṁ āsiñcā"ti vatvā antobhājane bahuṁ paggharāpetvā gaṇhāti, dadanto chiddaṁ pidhāya sīghaṁ pūretvā deti. **Sikhābhedo** tilataṇḍulādiminanakāle labbhati. Tāni hi gaṇhanto saṇikaṁ sikhaṁ ussāpetvā gaṇhāti, dadanto vegena sikhaṁ bhindanto deti. **Rajjubhedo** khettavatthuminanakāle labbhati. Lañjaṁ alabhantā hi khettaṁ amahantaṁ mahantaṁ katvā minanti.

5. Ukkoṭanasuttavaṇṇanā

1165. **Ukkoṭanā**dīsu **ukkoṭanan**ti sāmike assāmike kātuṁ lañjaggahaṇaṁ. **Vañcanan**ti tehi tehi upāyehi paresaṁ vañcanaṁ. Tatridamekaṁ vatthu—eko kira luddako migañca migapotakañca gahetvā āgacchati. Tameko dhutto "kiṁ bho migo agghati, kiṁ migapotako"ti āha. "Migo dve kahāpaṇe, migapotako ekan"ti ca vutte kahāpaṇaṁ datvā migapotakaṁ gahetvā thokaṁ gantvā nivatto "na me bho migapotakena attho, migaṁ me dehī"ti āha. Tena hi dve kahāpaṇe dehīti. Nanu bho mayā paṭhamaṁ eko kahāpaṇo dinnoti. Āma dinnoti. Imampi migapotakaṁ gaṇha, evaṁ so ca kahāpaṇo, ayañca kahāpaṇagghanako migapotakoti dve kahāpaṇā bhavissantīti. So "kāraṇaṁ vadatī"ti sallakkhetvā migapotakaṁ gahetvā migaṁ adāsīti.

Nikatīti yogavasena vā māyāvasena vā apāmaṅgaṁ pāmaṅganti amaṇiṁ maṇinti, asuvaṇṇaṁ suvaṇṇanti katvā patirūpakena vañcanaṁ. **Sāciyogo**ti kuṭilayogo, etesaṁyeva ukkoṭanādīnametaṁ nāmaṁ. Tasmā ukkoṭanasāciyogā vañcanasāciyogā nikatisāciyogāti evamettha attho daṭṭhabbo. Keci aññaṁ dassetvā aññassa parivattanaṁ sāciyogoti vadanti, taṁ pana vañcaneneva saṅgahitaṁ.

ဇာနိတဗ္ဗော”တိ ဝုတ္တေ “ဝီမံသိတွာ ဂဏှထာ”တိ သုဝဏ္ဏပါတိံ ပါသာဏေ ဃံသိတွာ သဗ္ဗပါတိယော ဒတွာ ဂစ္ဆန္တိ။

မာနကူဋံ ဟဒယဘေဒသိခါဘေဒရဇ္ဇုဘေဒဝသေန တိဝိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ **ဟဒယဘေဒေါ** သပ္ပိတေလာဒိမိနနကာလေ လဗ္ဘတိ။ တာနိ ဟိ ဂဏှန္တော ဟေဋ္ဌာဆိဒ္ဒေန မာနေန “သဏိကံ အာသိဉ္စာ”တိ ဝတွာ အန္တောဘာဇနေ ဗဟုံ ပဂ္ဃရာပေတွာ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော ဆိဒ္ဒံ ပိဓာယ သီဃံ ပူရေတွာ ဒေတိ။ **သိခါဘေဒေါ** တိလတဏ္ဍုလာဒိမိနနကာလေ လဗ္ဘတိ။ တာနိ ဟိ ဂဏှန္တော သဏိကံ သိခံ ဥဿာပေတွာ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော ဝေဂေန သိခံ ဘိန္ဒန္တော ဒေတိ။ **ရဇ္ဇုဘေဒေါ** ခေတ္တဝတ္ထုမိနနကာလေ လဗ္ဘတိ။ လဉ္ဇံ အလဘန္တာ ဟိ ခေတ္တံ အမဟန္တံ မဟန္တံ ကတွာ မိနန္တိ။

၅-ဥက္ကောဋနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၆၅။ **ဥက္ကောဋနာ**ဒီသု **ဥက္ကောဋနန္**တိ သာမိကေ အဿာမိကေ ကာတုံ လဉ္ဇဂ္ဂဟဏံ။ **ဝဉ္စနန္**တိ တေဟိ တေဟိ ဥပါယေဟိ ပရေသံ ဝဉ္စနံ။ တတြိဒမေကံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ လုဒ္ဒကော မိဂဉ္စ မိဂပေါတကဉ္စ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆတိ။ တမေကော ဓုတ္တော “ကိံ ဘော မိဂေါ အဂ္ဃတိ၊ ကိံ မိဂပေါတကော”တိ အာဟ။ “မိဂေါ ဒွေ ကဟာပဏေ, မိဂပေါတကော ဧက”န္တိ စ ဝုတ္တေ ကဟာပဏံ ဒတွာ မိဂပေါတကံ ဂဟေတွာ ထောကံ ဂန္တွာ နိဝတ္တော “န မေ ဘော မိဂပေါတကေန အတ္ထော၊ မိဂံ မေ ဒေဟီ”တိ အာဟ။ တေန ဟိ ဒွေ ကဟာပဏေ ဒေဟီတိ။ နနု ဘော မယာ ပဌမံ ဧကော ကဟာပဏော ဒိန္နောတိ။ အာမ ဒိန္နောတိ။ ဣမမ္ပိ မိဂပေါတကံ ဂဏှ၊ ဧဝံ သော စ ကဟာပဏော, အယဉ္စ ကဟာပဏဂ္ဃနကော မိဂပေါတကောတိ ဒွေ ကဟာပဏာ ဘဝိဿန္တီတိ။ သော “ကာရဏံ ဝဒတီ”တိ သလ္လက္ခေတွာ မိဂပေါတကံ ဂဟေတွာ မိဂံ အဒါသီတိ။

နိကတီတိ ယောဂဝသေန ဝါ မာယာဝသေန ဝါ အပါမင်္ဂံ ပါမင်္ဂန္တိ အမဏိံ မဏိန္တိ, အသုဝဏ္ဏံ သုဝဏ္ဏန္တိ ကတွာ ပတိရူပကေန ဝဉ္စနံ။ **သာစိယောဂေါ**တိ ကုဋိလယောဂေါ၊ ဧတေသံယေဝ ဥက္ကောဋနာဒီနမေတံ နာမံ။ တသ္မာ ဥက္ကောဋနသာစိယောဂါ ဝဉ္စနသာစိယောဂါ နိကတိသာစိယောဂါတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကေစိ အညံ ဒဿေတွာ အညဿ ပရိဝတ္တနံ သာစိယောဂေါတိ ဝဒန္တိ၊ တံ ပန ဝဉ္စနေနေဝ သင်္ဂဟိတံ။

6-11. Chedanasuttādivaṇṇanā

1166-1171. **Chedanā**dīsu **chedanan**ti hatthacchedanādi. **Vadho**ti māraṇaṁ. **Bandho**ti rajjubandhanādīhi bandhanaṁ. **Viparāmoso**ti himaviparāmoso gumbaviparāmosoti duvidho. Yaṁ himapātasamaye himena paṭicchannā hutvā maggapaṭipannaṁ janaṁ musanti, ayaṁ himaviparāmoso. Yaṁ gumbādipaṭicchannā musanti, ayaṁ gumbaviparāmoso.

Ālopo vuccati gāmanigamādīnaṁ vilopakaraṇaṁ. **Sahasākāro**ti sāhasakiriyā, gehaṁ pavisitvā manussānaṁ ure satthaṁ ṭhapetvā icchitabhaṇḍaggahaṇaṁ. Evametasmā chedanavadhabandhanaviparāmosa-ālopasahasākārā paṭiviratā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Āmakadhaññapeyyālavaṇṇanā niṭṭhitā.

Iti Sāratthappakāsiniyā Saṁyuttanikāyaṭṭhakathāya

Mahāvaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

၆-၁၁-ဆေဒနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၁၆၆-၁၁၇၁။ **ဆေဒနာဒီသု** **ဆေဒနန္တိ** ဟတ္ထစ္ဆေဒနာဒိ။ **ဝဓော**တိ မာရဏံ။ **ဗန္ဓော**တိ ရဇ္ဇုဗန္ဓနာဒီဟိ ဗန္ဓနံ။ **ဝိပရာမောသော**တိ ဟိမဝိပရာမောသော ဂုမ္ဗဝိပရာမောသောတိ ဒုဝိဓော။ ယံ ဟိမပါတသမယေ ဟိမေန ပဋိစ္ဆန္နာ ဟုတွာ မဂ္ဂပဋိပန္နံ ဇနံ မုသန္တိ၊ အယံ ဟိမဝိပရာမောသော။ ယံ ဂုမ္ဗာဒိပဋိစ္ဆန္နာ မုသန္တိ၊ အယံ ဂုမ္ဗဝိပရာမောသော။

အာလောပေါ ဝုစ္စတိ ဂါမနိဂမာဒီနံ ဝိလောပကရဏံ။ **သဟသာကာရော**တိ သာဟသကိရိယာ၊ ဂေဟံ ပဝိသိတွာ မနုဿာနံ ဥရေ သတ္ထံ ဌပေတွာ ဣစ္ဆိတဘဏ္ဍဂ္ဂဟဏံ။ ဧဝမေတသ္မာ ဆေဒနဝဓဗန္ဓနဝိပရာမောသအာလောပသဟသာကာရာ ပဋိဝိရတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အာမကဓညပေယျာလဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဣတိ သာရတ္ထပ္ပကာသိနိယာ သံယုတ္တနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဟာဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Nigamanakathā

Ettāvatā hi—

Bahukārassa yatīnaṁ vipassanācāranipuṇabuddhīnaṁ,
Saṁyuttavaranikāyassa atthasaṁvaṇṇanaṁ kātuṁ.

Saddhammassa ciraṭṭhiti'māsisamānena[1] yā mayā,
Nipuṇā Aṭṭhakathā āraddhā **Sāratthapakāsinī** nāma.

Sā hi Mahā-aṭṭhakathāya sāra'mādāya niṭṭhitā esā,
Aṭṭhasattatimattāya Pāḷiyā bhāṇavārehi.

Ekūnasaṭṭhimatto Visuddhimaggopi bhāṇavārehi,
Atthappakāsanatthāya āgamānaṁ kato yasmā.

Tasmā tena sahā'yaṁ Aṭṭhakathā bhāṇavāragaṇanāya,
Thokena aparipūraṁ sattatiṁsasataṁ hoti.

Sattatiṁsādhikasata-parimāṇaṁ bhāṇavārato evaṁ,
Samayaṁ pakāsayantiṁ Mahāvihārādhivāsīnaṁ.

Mūlaṭṭhakathāya sāra'mādāya mayā imaṁ karontena,
Yaṁ puññamupacitaṁ tena hotu sabbo sukhī loko.

Etissā karaṇatthaṁ therena **Bhadantajotipālena,**
Sucisīlena subhāsitassa pakāsayantañāṇena.

Sāsanavibhūtikāmena yācamānena maṁ subhaguṇena,
Yaṁ samadhigataṁ puññaṁ tenāpi jano sukhī bhavatūti.

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyappaṭimaṇḍitena sīlācārajjavamaddavādiguṇasamudayasamuditena sakasamayasamayantaragahanajjhogāhaṇasamatthena paññāveyyattiyasamannāgatena Tipiṭakapariyattippabhede sāṭṭhakathe Satthusāsane appaṭihatañāṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena karaṇasampattijanitasukhaviniggatamadhurodāravacanalāvaṇṇayuttena yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā pabhinnapaṭisambhidāparivāre chaḷabhiññādippabhedaguṇappaṭimaṇḍite

1. Mabhilasamānena (Sī, Syā)

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ ဟိ—

ဗဟုကာရဿ ယတီနံ ဝိပဿနာစာရနိပုဏဗုဒ္ဓီနံ၊
သံယုတ္တဝရနိကာယဿ အတ္ထသံဝဏ္ဏနံ ကာတုံ။

သဒ္ဓမ္မဿ စိရဋ္ဌိတိ'မာသိသမာနေန[၁] ယာ မယာ၊
နိပုဏာ အဋ္ဌကထာ အာရဒ္ဓါ **သာရတ္ထပကာသိနီ** နာမ။

သာ ဟိ မဟာအဋ္ဌကထာယ သာရ'မာဒါယ နိဋ္ဌိတာ ဧသာ၊
အဋ္ဌသတ္တတိမတ္တာယ ပါဠိယာ ဘာဏဝါရေဟိ။

ဧကူနသဋ္ဌိမတ္တော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါပိ ဘာဏဝါရေဟိ၊
အတ္ထပ္ပကာသနတ္ထာယ အာဂမာနံ ကတော ယသ္မာ။

တသ္မာ တေန သဟာ'ယံ အဋ္ဌကထာ ဘာဏဝါရဂဏနာယ၊
ထောကေန အပရိပူရံ သတ္တတိံသသတံ ဟောတိ။

သတ္တတိံသာဓိကသတ-ပရိမာဏံ ဘာဏဝါရတော ဧဝံ၊
သမယံ ပကာသယန္တိံ မဟာဝိဟာရာဓိဝါသီနံ။

မူလဋ္ဌကထာယ သာရ'မာဒါယ မယာ ဣမံ ကရောန္တေန၊
ယံ ပုညမုပစိတံ တေန ဟောတု သဗ္ဗော သုခီ လောကော။

ဧတိဿာ ကရဏတ္ထံ ထေရေန **ဘဒန္တဇောတိပါလေန၊**
သုစိသီလေန သုဘာသိတဿ ပကာသယန္တဉာဏေန။

သာသနဝိဘူတိကာမေန ယာစမာနေန မံ သုဘဂုဏေန၊
ယံ သမဓိဂတံ ပုညံ တေနာပိ ဇနော သုခီ ဘဝတူတိ။

ပရမဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓါဗုဒ္ဓိဝီရိယပ္ပဋိမဏ္ဍိတေန သီလာစာရဇ္ဇဝမဒ္ဒဝါဒိဂုဏသမုဒယသမုဒိတေန သကသမယသမယန္တရဂဟနဇ္ဈောဂါဟဏသမတ္ထေန ပညာဝေယျတ္တိယသမန္နာဂတေန တိပိဋကပရိယတ္တိပ္ပဘေဒေ သာဋ္ဌကထေ သတ္ထုသာသနေ အပ္ပဋိဟတဉာဏပ္ပဘာဝေန မဟာဝေယျာကရဏေန ကရဏသမ္ပတ္တိဇနိတသုခဝိနိဂ္ဂတမဓုရောဒါရဝစနလာဝဏ္ဏယုတ္တေန ယုတ္တမုတ္တဝါဒိနာ ဝါဒီဝရေန မဟာကဝိနာ ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါပရိဝါရေ ဆဠဘိညာဒိပ္ပဘေဒဂုဏပ္ပဋိမဏ္ဍိတေ

၁-မဘိလသမာနေန (သီ၊ သျာ)

uttarimanussadhamme suppatiṭṭhitabuddhīnaṁ theravaṁsappadīpānaṁ therānaṁ Mahāvihāravāsīnaṁ vaṁsālaṅkārabhūtena vipulavisuddhabuddhinā **Buddhaghoso**ti garūhi gahitanāmadheyyena therena katā ayaṁ **Sāratthappakāsinī** nāma Saṁyuttanikāyaṭṭhakathā—

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṁ, lokanittharaṇesinaṁ.
Dassentī kulaputtānaṁ, nayaṁ sīlavisuddhiyā.

Yāva Buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino.
Lokamhi Lokajeṭṭhassa, pavattati Mahesinoti.

Sāratthappakāsinī nāma

Saṁyuttanikāyaṭṭhakathā sabbākārena niṭṭhitā.

ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဗုဒ္ဓီနံ ထေရဝံသပ္ပဒီပါနံ ထေရာနံ မဟာဝိဟာရဝါသီနံ ဝံသာလင်္ကာရဘူတေန ဝိပုလဝိသုဒ္ဓဗုဒ္ဓိနာ **ဗုဒ္ဓဃောသော**တိ ဂရူဟိ ဂဟိတနာမဓေယျေန ထေရေန ကတာ အယံ **သာရတ္ထပ္ပကာသိနီ** နာမ သံယုတ္တနိကာယဋ္ဌကထာ—

တာဝ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ၊ လောကနိတ္ထရဏေသိနံ။
ဒဿေန္တီ ကုလပုတ္တာနံ၊ နယံ သီလဝိသုဒ္ဓိယာ။

ယာဝ ဗုဒ္ဓေါတိ နာမမ္ပိ၊ သုဒ္ဓစိတ္တဿ တာဒိနော။
လောကမှိ လောကဇေဋ္ဌဿ၊ ပဝတ္တတိ မဟေသိနောတိ။

သာရတ္ထပ္ပကာသိနီ နာမ

သံယုတ္တနိကာယဋ္ဌကထာ သဗ္ဗာကာရေန နိဋ္ဌိတာ။

Saḷāyatanavaggamahāvaggasaṁyuttaṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akataññutato	60
Akālikena	145
Akilāsu dhammadesanāya	256
Akusalā	178
Akusale dhamme	301
Akuppā	136
Akkandati	117
Akkosissanti	20
Akkhāsi yogaṁ	32
Akhaṇḍehi	307
Akhilaṁ	43
Agantā	318
Agaruṁ	34
Aguttā	27
Aguttadvārassa	43
Aggapadasmiṁ	150
Aggamakkhāyati	170
Aṅgārakāsūpamā	96
Aṅgehi	125
Acakkhukaraṇā	189
Accādhāya	72
Acirakāritaṁ	86
Aciraparinibbutesu	257
Acchecchi taṇhaṁ	115
Ajjhattarato	285
Ajjhattaṁ	107, 295
Ajjhattañca bahiddhā ca	115
Ajjhattaṁ kāmacchando	206
Ajjhattaṁ byāpādo	206
Ajjhattaṁ satimā	239
Ajjhāruhā	189
Ajjhupekkhitā	304
Ajjhosānā	187
Añjanavane	278
Aññataro	30
Aññatreva saddhāya	47
Aññato passati	16
Aññathābhāvī bhavasatto loko bhavamevābhinandati	11
Aññathattaṁ	14, 316
Aññadatthu	159
Aññamaññakhādikā	333
Aññamahethayāno	73
Aññāṇāya adassanāya	210
Aññātāvindriyaṁ	269
Aññāsi vata bho Koṇḍañño	329
Aññindriyaṁ	269
Aññaṁ byākareyya	47
Aṭṭīyamānā	299
Aṭṭha kukku uparinemassa	331

သဠာယတနဝဂ္ဂမဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တဋ္ဌကထာယ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကတညုတတော	၆၀
အကာလိကေန	၁၄၅
အကိလာသု ဓမ္မဒေသနာယ	၂၅၆
အကုသလာ	၁၇၈
အကုသလေ ဓမ္မေ	၃၀၁
အကုပ္ပါ	၁၃၆
အက္ကန္ဒတိ	၁၁၇
အက္ကောသိဿန္တိ	၂၀
အက္ခာသိ ယောဂံ	၃၂
အခဏ္ဍေဟိ	၃၀၇
အခိလံ	၄၃
အဂန္တာ	၃၁၈
အဂရုံ	၃၄
အဂုတ္တာ	၂၇
အဂုတ္တဒွါရဿ	၄၃
အဂ္ဂပဒသ္မိံ	၁၅၀
အဂ္ဂမက္ခာယတိ	၁၇၀
အင်္ဂါရကာသူပမာ	၉၆
အင်္ဂေဟိ	၁၂၅
အစက္ခုကရဏာ	၁၈၉
အစ္စာဓာယ	၇၂
အစိရကာရိတံ	၈၆
အစိရပရိနိဗ္ဗုတေသု	၂၅၇
အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှံ	၁၁၅
အဇ္ဈတ္တရတော	၂၈၅
အဇ္ဈတ္တံ	၁၀၇-၂၉၅
အဇ္ဈတ္တဉ္စ ဗဟိဒ္ဓါ စ	၁၁၅
အဇ္ဈတ္တံ ကာမစ္ဆန္ဒော	၂၀၆
အဇ္ဈတ္တံ ဗျာပါဒေါ	၂၀၆
အဇ္ဈတ္တံ သတိမာ	၂၃၉
အဇ္ဈာရုဟာ	၁၈၉
အဇ္ဈုပေက္ခိတာ	၃၀၄
အဇ္ဈောသာနာ	၁၈၇
အဉ္ဇနဝနေ	၂၇၈
အညတရော	၃၀
အညတြေဝ သဒ္ဓါယ	၄၇
အညတော ပဿတိ	၁၆
အညထာဘာဝီ ဘဝသတ္တော လောကော ဘဝမေဝါ-ဘိနန္ဒတိ	၁၁
အညထတ္တံ	၁၄-၃၁၆
အညဒတ္ထု	၁၅၉
အညမညခါဒိကာ	၃၃၃
အညမဟေဌယာနော	၇၃
အညာဏာယ အဒဿနာယ	၂၁၀
အညာတာဝိန္ဒြိယံ	၂၆၉
အညာသိ ဝတ ဘော ကောဏ္ဍညော	၃၂၉
အညိန္ဒြိယံ	၂၆၉
အညံ ဗျာကရေယျ	၄၇
အဋ္ဋီယမာနာ	၂၉၉
အဋ္ဌ ကုက္ကု ဥပရိနေမဿ	၃၃၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aṭṭhasatapariyāyaṁ	122
Aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ	171
Aṭṭhiṁkatvā	185
Aḍḍho mahaddhano	321
Atisitvā	33
Attakilamathānuyogo	145, 328
Attadīpā	238
Attaniyena	17
Attarūpena	35
Attasaraṇā	238
Attasampadā	169
Attasambhavaṁ	285
Attāpi	310
Attupanāyikaṁ	311
Atthi	50
Atthi āyāma	167
Antamakāsi dukkhassa	116
Atha maraṇakāle	181
Adantā	27
Addā	117
Adukkhamasukhaṁ	115
Addhabhūtaṁ	10
Addhānañca āpādenti	39
Addhānapariññatthaṁ	169
Adiṭṭhā adiṭṭhapubbā	28
Adīnamānaso	183
Adhigaṇhanti	129
Adhimuccati	43, 95
Adhimocitaṁ	322

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Adhimocehi	322
Adhivāseti	30
Adhogaccha	141
Adhammikā devā	113
Anaññātaññassāmītindriyaṁ	269
Anataṁ	149
Anavajjā	178
Antarāparinibbāyī	181
Anantaraṁ abāhiraṁ	237
Anantevāsikaṁ	46
Ananubodhā	329
Anatthaggahaṇato	59
Anatthasaṁhito	328
Anantadosūpaddavato	61
Anabhijānaṁ aparijānaṁ avirājayaṁ appajahaṁ	6
Anabhisamecca	330
Anariyo	328
Anassasaṁ	15-6
Anācariyakaṁ	46
Anāmantetvā	236
Anāvaraṇā	188
Anāvattidhammo	312
Anāsakā	43
Anāsavaṁ	149
Anikīḷitāvino kāmesu	39
Aniccato	117
Aniccato jānato	16
Aniccato jānato passato	12

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဋ္ဌသတပရိယာယံ	၁၂၂
အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ	၁၇၁
အဋ္ဌိံကတွာ	၁၈၅
အဍ္ဎော မဟဒ္ဓနော	၃၂၁
အတိသိတွာ	၃၃
အတ္တကိလမထာနုယောဂေါ	၁၄၅-၃၂၈
အတ္တဒီပါ	၂၃၈
အတ္တနိယေန	၁၇
အတ္တရူပေန	၃၅
အတ္တသရဏာ	၂၃၈
အတ္တသမ္ပဒါ	၁၆၉
အတ္တသမ္ဘဝံ	၂၈၅
အတ္တာပိ	၃၁၀
အတ္တုပနာယိကံ	၃၁၁
အတ္ထိ	၅၀
အတ္ထိ အာယာမ	၁၆၇
အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿ	၁၁၆
အထ မရဏကာလေ	၁၈၁
အဒန္တာ	၂၇
အဒ္ဒါ	၁၁၇
အဒုက္ခမသုခံ	၁၁၅
အဒ္ဓဘူတံ	၁၀
အဒ္ဓါနဉ္စ အာပါဒေန္တိ	၃၉
အဒ္ဓါနပရိညတ္ထံ	၁၆၉
အဒိဋ္ဌာ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ	၂၈
အဒီနမာနသော	၁၈၃
အဓိဂဏှန္တိ	၁၂၉
အဓိမုစ္စတိ	၄၃-၉၅
အဓိမောစိတံ	၃၂၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဓိမောစေဟိ	၃၂၂
အဓိဝါသေတိ	၃၀
အဓောဂစ္ဆ	၁၄၁
အဓမ္မိကာ ဒေဝါ	၁၁၃
အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ	၂၆၉
အနတံ	၁၄၉
အနဝဇ္ဇာ	၁၇၈
အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ	၁၈၁
အနန္တရံ အဗာဟိရံ	၂၃၇
အနန္တေဝါသိကံ	၄၆
အနနုဗောဓာ	၃၂၉
အနတ္ထဂ္ဂဟဏတော	၅၉
အနတ္ထသံဟိတော	၃၂၈
အနန္တဒေါသူပဒ္ဒဝတော	၆၁
အနဘိဇာနံ အပရိဇာနံ အဝိရာဇယံ အပ္ပဇဟံ	၆
အနဘိသမေစ္စ	၃၃၀
အနရိယော	၃၂၈
အနဿသံ	၁၅-၁၆
အနာစရိယကံ	၄၆
အနာမန္တေတွာ	၂၃၆
အနာဝရဏာ	၁၈၈
အနာဝတ္တိဓမ္မော	၃၁၂
အနာသကာ	၄၃
အနာသဝံ	၁၄၉
အနိကီဠိတာဝိနော ကာမေသု	၃၉
အနိစ္စတော	၁၁၇
အနိစ္စတော ဇာနတော	၁၆
အနိစ္စတော ဇာနဘော ပဿတော	၁၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aniccatā	144
Aniccānupassī	118
Aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammassa	31
Anicchā parivāraṇaṁ	159
Aniṭṭharūpaṁ	332
Anibbānasaṁvattanikā	189
Animittā	137
Animittaṁ	129
Anissito	73
Anīghaṁ	131
Anukampakena	148
Anukampaṁ upādāya	148
Anuṭṭhitā	282
Anuttaraṁ yogakkhemaṁ	281
Anuttaraṁ sammāsambodhiṁ	244
Anudahanti	97
Anudayatāya	259
Anudhammacārino	284
Anunadītīre	73
Anupapanno hoti	151
Anupabbajjaṁ	180
Anupavajjaṁ	18
Anupādāparinibbānatthaṁ	169
Anuppannānaṁ	162
Anupariyāyapathaṁ	244
Anuparisakkeyya	141
Anubyañjanaso	50
Anubandhiṁsu	309
Anuvitakketi	181

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anuvikkhitto	290
Anuvidhāyeyyuṁ	110
Anuvedaṁ vijjeyya	117
Anusayā	12
Anussati	180
Anussavo	47
Anekapariyāyena	50
Anekapariyāyena asubhakathaṁ	296
Anekavihitaṁ	325
Anekāni devatāsahassāni	37
Aṅgārakāsūpamā kāmādiṭṭhā honti	96
Aṅgehi	125
Antamakāsi dukkhassa	116
Antarāparinibbāyī	181
Antassa vasanti	46
Antā	145
Antopūti	85
Andhakaraṇā	189
Andhakāre nikkhitto	210
Andhakāro apassataṁ	45
Apaṇṇakatāya mayhaṁ	146
Apunabbhavāya	50
Aparāmaṭṭhehi	308
Aparimāṇā vaṇṇā	329
Aparihāniye	186
Apalikhataṁ gaṇḍamūlaṁ	31
Apārāpāraṁ	168

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနိစ္စတာ	၁၄၄
အနိစ္စာနုပဿီ	၁၁၈
အနိစ္စုစ္ဆာဒနပရိမဒ္ဒနဘေဒန-ဝိဒ္ဓံသနဓမ္မဿ	၃၁
အနိစ္ဆာ ပရိဝါရဏံ	၁၅၉
အနိဋ္ဌရူပံ	၃၃၂
အနိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကာ	၁၈၉
အနိမိတ္တာ	၁၃၇
အနိမိတ္တံ	၁၂၉
အနိဿိတော	၇၃
အနီဃံ	၁၃၁
အနုကမ္ပကေန	၁၄၈
အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ	၁၄၈
အနုဋ္ဌိတာ	၂၈၂
အနုတ္တရံ ယောဂက္ခေမံ	၂၈၁
အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ	၂၄၄
အနုဒဟန္တိ	၉၇
အနုဒယတာယ	၂၅၉
အနုဓမ္မစာရိနော	၂၈၄
အနုနဒီတီရေ	၇၃
အနုပပန္နော ဟောတိ	၁၅၁
အနုပဗ္ဗဇ္ဇံ	၁၈၀
အနုပဝဇ္ဇံ	၁၈
အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ	၁၆၉
အနုပ္ပန္နာနံ	၁၆၂
အနုပရိယာယပထံ	၂၄၄
အနုပရိသက္ကေယျ	၁၄၁
အနုဗျဉ္ဇနသော	၅၀
အနုဗန္ဓိံသု	၃၀၉
အနုဝိတက္ကေတိ	၁၈၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုဝိက္ခိတ္တော	၂၉၀
အနုဝိဓာယေယျုံ	၁၁၀
အနုဝေဒံ ဝိဇ္ဇေယျ	၁၁၇
အနုသယာ	၁၂
အနုဿတိ	၁၈၀
အနုဿဝေါ	၄၇
အနေကပရိယာယေန	၅၀
အနေကပရိယာယေန အသုဘကထံ	၂၉၆
အနေကဝိဟိတံ	၃၂၅
အနေကာနိ ဒေဝတာ-သဟဿာနိ	၃၇
အင်္ဂါရကာသူပမာ ကာမာဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ	၉၆
အင်္ဂေဟိ	၁၂၅
အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿ	၁၁၆
အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ	၁၈၁
အန္တဿ ဝသန္တိ	၄၆
အန္တာ	၁၄၅
အန္တောပူတိ	၈၅
အန္ဓကရဏာ	၁၈၉
အန္ဓကာရေ နိက္ခိတ္တော	၂၁၀
အန္ဓကာရော အပဿတံ	၄၅
အပဏ္ဏကတာယ မယှံ	၁၄၆
အပုနဗ္ဘဝါယ	၅၀
အပရာမဋ္ဌေဟိ	၃၀၈
အပရိမာဏာ ဝဏ္ဏာ	၃၂၉
အပရိဟာနိယေ	၁၈၆
အပလိခတံ ဂဏ္ဍမူလံ	၃၁
အပါရာပါရံ	၁၆၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Appakasirena	142
Appaññāto	16
Appaṭikūlaṁ	207
Appaṭivibhattaṁ	139, 311
Appaṭivedhā	329
Appattassa pattiyā	167
Appatiṭṭhitacitto	183
Appathāmako	117
Appanigghosāni	13
Appapuññā	234
Appossukko	284
Appamāṇacetaso	43
Appamāṇoti	182
Appamādasampadā	169
Appamādo	35
Appameyyo	150
Appasaddāni	13
Appaṁ vā anāgatesu	35
Abahukato	187
Abyāpādo	159
Abhāvitakāyā	40
Abhikkantataraṁ	120
Abhikkantā	94
Abhikkhaṇaṁ	245
Abhiññā pariññeyyaṁ	12
Abhiññā pariññā pahātabbaṁ	6
Abhiññeyyaṁ	12
Abhiharati	235
Abhijjhā ca vihesā ca	29
Abhihaṭṭhuṁ pavāreyyuṁ	97

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhibhāyatanāni	30
Abhibhuyya kodhaṁ	42
Abhibhuyya vattati	126
Abhindi kavacamiva	285
Abhirati	128
Abhisañcetayitaṁ	46
Abhisaṅkhataṁ	46
Abhisaṅkhari	131
Abhisambuddhaṁ pakāsesuṁ	325
Amaccā	316
Amataparāyanaṁ	279
Amatogadhaṁ	279
Amanoramā	44
Amukasmiṁ	16
Amohayī maccurājaṁ	50
Ambilaggehi	235
Ayamahamasmi	114
Ayamantarākathā	130
Ayo	188
Ayonisomanasikāro	177
Ayosaṅkunā	51
Ayaṁ vuccati	46, 164
Ayaṁ vo amhākaṁ anusāsanī	148
Arakkhitā	27
Arakkhiteneva kāyena	40
Araññakuṭikāyaṁ	41
Araññavanapatthāni	13
Arati	177

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အပ္ပကသိရေန	၁၄၂
အပ္ပညာတော	၁၆
အပ္ပဋိကူလံ	၂၀၇
အပ္ပဋိဝိဘတ္တံ	၁၃၉-၃၁၁
အပ္ပဋိဝေဓာ	၃၂၉
အပ္ပတ္တဿ ပတ္တိယာ	၁၆၇
အပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တော	၁၈၃
အပ္ပထာမကော	၁၁၇
အပ္ပနိဂ္ဃောသာနိ	၁၃
အပ္ပပုညာ	၂၃၄
အပ္ပေါဿုက္ကော	၂၈၄
အပ္ပမာဏစေတသော	၄၃
အပ္ပမာဏောတိ	၁၈၂
အပ္ပမာဒသမ္ပဒါ	၁၆၉
အပ္ပမာဒေါ	၃၅
အပ္ပမေယျော	၁၅၀
အပ္ပသဒ္ဒါနိ	၁၃
အပ္ပံ ဝါ အနာဂတေသု	၃၅
အဗဟုကတော	၁၈၇
အဗျာပါဒေါ	၁၅၉
အဘာဝိတကာယာ	၄၀
အဘိက္ကန္တတရံ	၁၂၀
အဘိက္ကန္တာ	၉၄
အဘိက္ခဏံ	၂၄၅
အဘိညာ ပရိညေယျံ	၁၂
အဘိညာ ပရိညာ ပဟာတဗ္ဗံ	၆
အဘိညေယျံ	၁၂
အဘိဟရတိ	၂၃၅
အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟေသာ စ	၂၉
အဘိဟဋ္ဌုံ ပဝါရေယျုံ	၉၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဘိဘာယတနာနိ	၃၀
အဘိဘုယျ ကောဓံ	၄၂
အဘိဘုယျ ဝတ္တတိ	၁၂၆
အဘိန္ဒိ ကဝစမိဝ	၂၈၅
အဘိရတိ	၁၂၈
အဘိသဉ္စေတယိတံ	၄၆
အဘိသင်္ခတံ	၄၆
အဘိသင်္ခရိ	၁၃၁
အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ ပကာသေသုံ	၃၂၅
အမစ္စာ	၃၁၆
အမတပရာယနံ	၂၇၉
အမတောဂဓံ	၂၇၉
အမနောရမာ	၄၄
အမုကသ္မိံ	၁၆
အမောဟယီ မစ္စုရာဇံ	၅၀
အမ္ဗိလဂ္ဂေဟိ	၂၃၅
အယမဟမသ္မိ	၁၁၄
အယမန္တရာကထာ	၁၃၀
အယော	၁၈၈
အယောနိသောမနသိကာရော	၁၇၇
အယောသင်္ကုနာ	၅၁
အယံ ဝုစ္စတိ	၄၆၊ ၁၆၄
အယံ ဝေါ အမှာကံ အနုသာသနီ	၁၄၈
အရက္ခိတာ	၂၇
အရက္ခိတေနေဝ ကာယေန	၄၀
အရညကုဋိကာယံ	၄၁
အရညဝနပတ္ထာနိ	၁၃
အရတိ	၁၇၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ariyakantehi	307
Ariyena paññācakkhunā	334
Arugatto	110
Alamariyañāṇadassanaviseso	139
Alaso ca	125
Alakkhikā	234
Alaṁ	146
Avassaji	285
Avantiyā	130
Avassutapariyāyaṁ	95
Avassuto	85
Avijjā	12
Avinipātadhammo	312
Avitakkomhi	239
Avirājento	6
Avisesakārito	60
Avihaññamāno	236
Avihiṁsā	159
Avijjāgatassa	153
Avijjogho	174
Avijjaṁ bhindissati	164
Aviddasū	45
Avusitaṁ	15
Avūpasamo	178
Aveccappasādena	129, 307
Asappurisasevito	106
Asati	19
Asatī kirāyaṁ	108

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asāditañca sāduṁ	27
Asārādāni	318
Asukhasayitāni	318
Asantaṁ avijjamānaṁ	116
Asaṅkhataṁ	148
Asaṅkhyeyyo	320
Asantuṭṭho	97
Asampajānā	288
Asammosāya	162
Asitavisā	54
Asisadisavisā	54
Asuci	85
Asucigāmakaṇṭako	110
Asubhabhāvanāyavaṇṇaṁ bhāsati	297
Asecanako	301
Asaṁvutā	27
Asaṁvutassa	30
Asmā	331
Asmi	114
Asmimānassetaṁ adhivacanaṁ	84
Assāsatāyasmā	322
Ahārī aparihārī	142
Ahampamhi	142
[Ā]	
Ākāraparivitakko	47
Ākārehi	34
Ākāsaṁ ḍessāmi	110
Ākiṇṇamanussaṁ	317

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အရိယကန္တေဟိ	၃၀၇
အရိယေန ပညာစက္ခုနာ	၃၃၄
အရုဂတ္တော	၁၁၀
အလမရိယဉာဏဒဿန-ဝိသေသော	၁၃၉
အလသော စ	၁၂၅
အလက္ခိကာ	၂၃၄
အလံ	၁၄၆
အဝဿဇိ	၂၈၅
အဝန္တိယာ	၁၃၀
အဝဿုတပရိယာယံ	၉၅
အဝဿုတော	၈၅
အဝိဇ္ဇာ	၁၂
အဝိနိပါတဓမ္မော	၃၁၂
အဝိတက္ကောမှိ	၂၃၉
အဝိရာဇေန္တော	၆
အဝိသေသကာရိတော	၆၀
အဝိဟညမာနော	၂၃၆
အဝိဟိံသာ	၁၅၉
အဝိဇ္ဇာဂတဿ	၁၅၃
အဝိဇ္ဇောဃော	၁၇၄
အဝိဇ္ဇံ ဘိန္ဒိဿတိ	၁၆၄
အဝိဒ္ဒသူ	၄၅
အဝုသိတံ	၁၅
အဝူပသမော	၁၇၈
အဝေစ္စပ္ပသာဒေန	၁၂၉-၃၀၇
အသပ္ပုရိသသေဝိတော	၁၀၆
အသတိ	၁၉
အသတီ ကိရာယံ	၁၀၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အသာဒိတဉ္စ သာဒုံ	၂၇
အသာရာဒါနိ	၃၁၈
အသုခသယိတာနိ	၃၁၈
အသန္တံ အဝိဇ္ဇမာနံ	၁၁၆
အသင်္ခတံ	၁၄၈
အသင်္ချေယျော	၃၂၀
အသန္တုဋ္ဌော	၉၇
အသမ္ပဇာနာ	၂၈၈
အသမ္မောသာယ	၁၆၂
အသိတဝိသာ	၅၄
အသိသဒိသဝိသာ	၅၄
အသုစိ	၈၅
အသုစိဂါမကဏ္ဍကော	၁၁၀
အသုဘဘာဝနာယ-ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ	၂၉၇
အသေစနကော	၃၀၁
အသံဝုတာ	၂၇
အသံဝုတဿ	၃၀
အသ္မာ	၃၃၁
အသ္မိ	၁၁၄
အသ္မိမာနဿေတံ အဓိဝစနံ	၈၄
အဿာသတာယသ္မာ	၃၂၂
အဟာရီ အပရိဟာရီ	၁၄၂
အဟမ္ပမှိ	၁၄၂
[အာ]	
အာကာရပရိဝိတက္ကော	၄၇
အာကာရေဟိ	၃၄
အာကာသံ ဍေဿာမိ	၁၁၀
အာကိဏ္ဏမနုဿံ	၃၁၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Ākiñcaññaṁ	137
Āgatigati	19
Āgamaṁsu	43
Āgantukāgāraṁ	173
Āgamma	47, 169
Ācariyamuṭṭhi	237
Ācāragocarasampanno	262
Ācikkhissanti	284
Ācinato	29
Ādittaṁ	10
Ānāpānassati	300
Āpāyiko	142
Ābādho	236
Ābhindeyya	50
Āmantesi	74, 327
Āmakadhaññapaṭiggahaṇā	336
Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā	336
Āyatiṁ apunabbhavāya	15
Āyasmantaṁ theraṁ	130
Āyu	133
Ārakā	15
Ārakkhāya	67
Ārakkho	35
Āraddho	181
Ārabbhamānova	185
Ārammaṇena	135
Ārammaṇaṁ	95
Ārabbhadhātu	179
Ārā nibbāna vuccati	29
Ārāmadevatā	139
Ārāmanissayī	183
Ārāmena ārāmaṁ	183
Ālokasaññā	291
Āloko	45
Āvasathāgāraṁ	146
Āvāsagato	33
Āviñcheyyuṁ	110
Āveṇikāni	125
Āsanāni paññāpetvā	87
Āsabhī	242
Āsabhiṁ vācaṁ	294
Āsayato	58
Āsavā	12
Āsavānaṁ khayāya	67, 319
Āsittavisā	54
Āsīvisā	54
Āsīviso	14
Āsītiko	238
Āhāre paṭikūlasaññā	212
Āhārasamudayā	262
Āhāraṭṭhitiko	177
Āhāraṁ	177
[I]	
Itarītarā narā	27
Itipāyaṁ	50
Itibhavābhavakathā	326
Itivādappamokkhānisaṁsaṁ	183
Idāni ambho purisa	56

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာကိဉ္စညံ	၁၃၇
အာဂတိဂတိ	၁၉
အာဂမံသု	၄၃
အာဂန္တုကာဂါရံ	၁၇၃
အာဂမ္မ	၄၇-၁၆၉
အာစရိယမုဋ္ဌိ	၂၃၇
အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော	၂၆၂
အာစိက္ခိဿန္တိ	၂၈၄
အာစိနတော	၂၉
အာဒိတ္တံ	၁၀
အာနာပါနဿတိ	၃၀၀
အာပါယိကော	၁၄၂
အာဗာဓော	၂၃၆
အာဘိန္ဒေယျ	၅၀
အာမန္တေသိ	၇၄-၃၂၇
အာမကဓညပဋိဂ္ဂဟဏာ	၃၃၆
အာမကမံသပဋိဂ္ဂဟဏာ	၃၃၆
အာယတိံ အပုနဗ္ဘဝါယ	၁၅
အာယသ္မန္တံ ထေရံ	၁၃၀
အာယု	၁၃၃
အာရကာ	၁၅
အာရက္ခာယ	၆၇
အာရက္ခော	၃၅
အာရဒ္ဓေါ	၁၈၁
အာရဗ္ဘမာနောဝ	၁၈၅
အာရမ္မဏေန	၁၃၅
အာရမ္မဏံ	၉၅
အာရဗ္ဘဓာတု	၁၇၉
အာရာ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ	၂၉
အာရာမဒေဝတာ	၁၃၉
အာရာမနိဿယီ	၁၈၃
အာရာမေန အာရာမံ	၁၈၃
အာလောကသညာ	၂၉၁
အာလောကော	၄၅
အာဝသထာဂါရံ	၁၄၆
အာဝါသဂတော	၃၃
အာဝိဉ္ဆေယျုံ	၁၁၀
အာဝေဏိကာနိ	၁၂၅
အာသနာနိ ပညာပေတွာ	၈၇
အာသဘီ	၂၄၂
အာသဘိံ ဝါစံ	၂၉၄
အာသယတော	၅၈
အာသဝါ	၁၂
အာသဝါနံ ခယာယ	၆၇-၃၁၉
အာသိတ္တဝိသာ	၅၄
အာသီဝိသာ	၅၄
အာသီဝိသော	၁၄
အာသီတိကော	၂၃၈
အာဟာရေ ပဋိကူလသညာ	၂၁၂
အာဟာရသမုဒယာ	၂၆၂
အာဟာရဋ္ဌိတိကော	၁၇၇
အာဟာရံ	၁၇၇
[ဣ]	
ဣတရီတရာ နရာ	၂၇
ဣတိပါယံ	၅၀
ဣတိဘဝါဘဝကထာ	၃၂၆
ဣတိဝါဒပ္ပမောက္ခာနိသံသံ	၁၈၃
ဣဒါနိ အမ္ဘော ပုရိသ	၅၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
Idaṁsaccābhiniveso	174
Imañca kāyaṁ nikkhipati	151
Imameva phassaṁ paṭicca	118
Iminā tvaṁ	20
Icchāmahaṁ	164
Iñjitaṁ	114
Ijjhissati	139
Iṭṭhā	12
Itthindriyaṁ	269
Itthikāmehi	146
Itthikumārikapaṭiggahaṇā	336
Itthetaṁ dvayaṁ	26
Idha	10
Idha no	17
Iddhaṁ	284
Iddhābhisaṅkhāraṁ	131, 288
Iddhipādaṁ	282
Indriyāni	133
Indriyānaṁ vā vipariṇāmaṁ	14
Indriyasampanno	47, 269
Ibbhā	42
Imāni kho bhikkhave pañca balāni	126
Issariyādhipaccaṁ	307
[U]	
Uṭṭhānasaññaṁ manasi karitvā	95
Udakamaṇiko	142
Udakamaṇikaṁ	88
Udakaṇṇavaṁ	57
Udakācamanāni ca	43

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Udakorohakā	141
Udayatthagāminiyā	266
Udānaṁ udānesi	285
Udāyi	120
Udujitaṁ	107
Udenaṁ cetiyaṁ	282
Upakkilesā	235
Upaṭṭhāko	246
Upaṭṭhitāya satiyā	40
Upaddutaṁ	12
Upamā kho myāyaṁ	57
Upayanti	27, 320
Upasaṅkamanaṁ	180
Upasaṅkami	38
Upassaṭṭhaṁ	12
Upasamāya	67, 328
Upasampajja	321
Upasenassa	14
Uparighaṭāyaṁ	107
Upavajjakulāni	19
Upārambhānisaṁsaṁ	183
Upāsanaṁ karonte	332
Ukkoṭanaṁ	338
Upekkhā dhurasamādhi	158
Ukkujjāvakujjaṁ	187
Uggatejā	54
Uggilituṁ	144
Uggo	37
Utupariṇāmajāni	121
Uttarasetu vā	57

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဣ]	
ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသော	၁၇၄
ဣမဉ္စ ကာယံ နိက္ခိပတိ	၁၅၁
ဣမမေဝ ဖဿံ ပဋိစ္စ	၁၁၈
ဣမိနာ တွံ	၂၀
ဣစ္ဆာမဟံ	၁၆၄
ဣဉ္ဇိတံ	၁၁၄
ဣဇ္ဈိဿတိ	၁၃၉
ဣဋ္ဌာ	၁၂
ဣတ္ထိန္ဒြိယံ	၂၆၉
ဣတ္ထိကာမေဟိ	၁၄၆
ဣတ္ထိကုမာရိကပဋိဂ္ဂဟဏာ	၃၃၆
ဣတ္ထေတံ ဒွယံ	၂၆
ဣဓ	၁၀
ဣဓ နော	၁၇
ဣဒ္ဓံ	၂၈၄
ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ	၁၃၁-၂၈၈
ဣဒ္ဓိပါဒံ	၂၈၂
ဣန္ဒြိယာနိ	၁၃၃
ဣန္ဒြိယာနံ ဝါ ဝိပရိဏာမံ	၁၄
ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော	၄၇-၂၆၉
ဣဗ္ဘာ	၄၂
ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စ ဗလာနိ	၁၂၆
ဣဿရိယာဓိပစ္စံ	၃၀၇
[ဥ]	
ဥဋ္ဌာနသညံ မနသိ ကရိတွာ	၉၅
ဥဒကမဏိကော	၁၄၂
ဥဒကမဏိကံ	၈၈
ဥဒကဏ္ဏဝံ	၅၇
ဥဒကာစမနာနိ စ	၄၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥဒကောရောဟကာ	၁၄၁
ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာ	၂၆၆
ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ	၂၈၅
ဥဒါယိ	၁၂၀
ဥဒုဇိတံ	၁၀၇
ဥဒေနံ စေတိယံ	၂၈၂
ဥပက္ကိလေသာ	၂၃၅
ဥပဋ္ဌာကော	၂၄၆
ဥပဋ္ဌိတာယ သတိယာ	၄၀
ဥပဒ္ဒုတံ	၁၂
ဥပမာ ခေါ မျာယံ	၅၇
ဥပယန္တိ	၂၇-၃၂၀
ဥပသင်္ကမနံ	၁၈၀
ဥပသင်္ကမိ	၃၈
ဥပဿဋ္ဌံ	၁၂
ဥပသမာယ	၆၇-၃၂၈
ဥပသမ္ပဇ္ဇ	၃၂၁
ဥပသေနဿ	၁၄
ဥပရိဃဋာယံ	၁၀၇
ဥပဝဇ္ဇကုလာနိ	၁၉
ဥပါရမ္ဘာနိသံသံ	၁၈၃
ဥပါသနံ ကရောန္တေ	၃၃၂
ဥက္ကောဋနံ	၃၃၈
ဥပေက္ခာ ဓုရသမာဓိ	၁၅၈
ဥက္ကုဇ္ဇာဝကုဇ္ဇံ	၁၈၇
ဥဂ္ဂတေဇာ	၅၄
ဥဂ္ဂိလိတုံ	၁၄၄
ဥဂ္ဂေါ	၃၇
ဥတုပရိဏာမဇာနိ	၁၂၁
ဥတ္တရသေတု ဝါ	၅၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Uttariñca vighātaṁ	205
Uttarivimuttiṁ appaṭivijjhato	208
Uttari manussadhammā	139
Uddesaṁ gacchati	206
Uddhaccasahagato	289
Uddhatā	288
Uddhambhāgiyāni	175
Unnaḷā	288
Uppannānaṁ	162
Uppannuppanne	301
Upekkhā	158
Ummaggo	106
Ummaṅgo	168, 260
Ummujjā	141
Uyyāpenti	141
Ulloketvā	138
Usmā	273
Usmudakajāto	210
Ussahati	141
[Ū]	
Ūsaraṁ	142
Ūhataṁ	173
Ūhataṁ rajojallaṁ	301
[E]	
Ekatthā	138
Ekadhammo	295
Ekamantaṁ nisīdiṁsu	309
Ekāyanvāyaṁ	213
Eko uddeso	138

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Ekodibhūtā	234
Eko pañho	138
Ekaṁsenetaṁ	144
Ekaṁso	242
Ekaṁ veyyākaraṇaṁ	138
Ejā	26
Etadattanisambhūtaṁ	159
Etadavoca	85
Etamettakena	152
Ettakamevā	152
Etaṁ hi āvuso sāvakassa patirūpaṁ	18
Etaṁ mama	11, 18
Ettha	28
Etthāhaṁ bhante anassasaṁ	15
Evamettha	20
Evameva kho	106-7
Evaṁkārī	110
Evaṁ tattha virajjati	115
Evaṁdhammā	242
Evaṁpaññā	242
Evaṁ pasanno	241
Evaṁ vadeyya	108
Evaṁ vadeyyuṁ	54
Evaṁ vācaṁ bhāsati	116
Evaṁvimuttā	242
Evaṁ vimuttacittassa	322
Evaṁvihārino	242
Evaṁsamācāro	110
Evaṁsampadamidaṁ	33

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥတ္တရိဉ္စ ဝိဃာတံ	၂၀၅
ဥတ္တရိဝိမုတ္တိံ အပ္ပဋိဝိဇ္ဈတော	၂၀၈
ဥတ္တရိ မနုဿဓမ္မာ	၁၃၉
ဥဒ္ဒေသံ ဂစ္ဆတိ	၂၀၆
ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတော	၂၈၉
ဥဒ္ဓတာ	၂၈၈
ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနိ	၁၇၅
ဥန္နဠာ	၂၈၈
ဥပ္ပန္နာနံ	၁၆၂
ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေ	၃၀၁
ဥပေက္ခာ	၁၅၈
ဥမ္မဂ္ဂေါ	၁၀၆
ဥမ္မင်္ဂေါ	၁၆၈-၂၆၀
ဥမ္မုဇ္ဇာ	၁၄၁
ဥယျာပေန္တိ	၁၄၁
ဥလ္လောကေတွာ	၁၃၈
ဥသ္မာ	၂၇၃
ဥသ္မုဒကဇာတော	၂၁၀
ဥဿဟတိ	၁၄၁
[ဦ]	
ဦသရံ	၁၄၂
ဦဟတံ	၁၇၃
ဦဟတံ ရဇောဇလ္လံ	၃၀၁
[ဧ]	
ဧကဋ္ဌာ	၁၃၈
ဧကဓမ္မော	၂၉၅
ဧကမန္တံ နိသီဒိံသု	၃၀၉
ဧကာယနွာယံ	၂၁၃
ဧကော ဥဒ္ဒေသော	၁၃၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧကောဒိဘူတာ	၂၃၄
ဧကော ပဉှော	၁၃၈
ဧကံသေနေတံ	၁၄၄
ဧကံသော	၂၄၂
ဧကံ ဝေယျာကရဏံ	၁၃၈
ဧဇာ	၂၆
ဧတဒတ္တနိသမ္ဘူတံ	၁၅၉
ဧတဒဝေါစ	၈၅
ဧတမေတ္တကေန	၁၅၂
ဧတ္တကမေဝါ	၁၅၂
ဧတံ ဟိ အာဝုသော သာဝကဿ ပတိရူပံ	၁၈
ဧတံ မမ	၁၁-၁၈
ဧတ္ထ	၂၈
ဧတ္ထာဟံ ဘန္တေ အနဿသံ	၁၅
ဧဝမေတ္ထ	၂၀
ဧဝမေဝ ခေါ	၁၀၆-၇
ဧဝံကာရီ	၁၁၀
ဧဝံ တတ္ထ ဝိရဇ္ဇတိ	၁၁၅
ဧဝံဓမ္မာ	၂၄၂
ဧဝံပညာ	၂၄၂
ဧဝံ ပသန္နော	၂၄၁
ဧဝံ ဝဒေယျ	၁၀၈
ဧဝံ ဝဒေယျုံ	၅၄
ဧဝံ ဝါစံ ဘာသတိ	၁၁၆
ဧဝံဝိမုတ္တာ	၂၄၂
ဧဝံ ဝိမုတ္တစိတ္တဿ	၃၂၂
ဧဝံဝိဟာရိနော	၂၄၂
ဧဝံသမာစာရော	၁၁၀
ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ	၃၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Evaṁsīlā	242
Evaṁ hi tvaṁ āvuso	168
Esevanto dukkhassa	15, 19
[O]	
Okā anokaṁ	168
Okāsesi	131
Okkāmenti	141
Okkhāyati	48
Ogilituṁ	144
Oghānaṁ	64
Otāraṁ	95
Odanakummāsūpacayassa	31
Odhastapatodo	67
Onītapattapāṇino	130
Opakkamikāni	122
Obhāso	329
Orambhāgiyānaṁ	175, 311
Orimaṁ tīraṁ	83
Ovādako	256
Osadhitiṇavanappatīsu	139
Ossajjeyya	110
[Ka]	
Kaṭaggāho	146
Kata kiñcikkhabhāvanā	43
Katame cattāro	215
Katamo pana bhante	132
Kati nu kho bhante saṅkhārā	132
Kaṅkhaniye	146
Kacchako	189

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kacchapo	73
Kaṇḍakīvane	293
Kaṇhā	42
Kaṇhaṁ	168
Kantā	13
Kapitthano	189
Kamanīyo	108
Kammavipākajāni	122
Karitvā	34
Kalalībhūto	210
Kalyāṇaṁ vuccati	130
Kalyāṇamittatā	169
Kasambujāto	85
Kasmā pana bhante	132
Kāmacchando	295
Kāmaṇḍāyaṁ	44
Kāmaṇḍalukā	141
Kāmabhogiseyyā	71
Kāmarāgaṭṭhāniyānaṁ	186
Kāmarāgapariyuṭṭhitena	209
Kāmarāgaparetena	209
Kāmarāgānusayo	175
Kāmasahagatā	129
Kāmupādānaṁ	174
Kāmūpasaṁhitā	13
Kāmesanā	174
Kāmogho	174
Kāyakilamatho	211
Kāyagantho	174
Kāyaññataraṁ	301

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧဝံသီလာ	၂၄၂
ဧဝံ ဟိ တွံ အာဝုသော	၁၆၈
ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿ	၁၅-၁၉
[ဩ]	
ဩကာ အနောကံ	၁၆၈
ဩကာသေသိ	၁၃၁
ဩက္ကာမေန္တိ	၁၄၁
ဩက္ခာယတိ	၄၈
ဩဂိလိတုံ	၁၄၄
ဩဃာနံ	၆၄
ဩတာရံ	၉၅
ဩဒနကုမ္မာသူပစယဿ	၃၁
ဩဓသ္တပတောဒေါ	၆၇
ဩနီတပတ္တပါဏိနော	၁၃၀
ဩပက္ကမိကာနိ	၁၂၂
ဩဘာသော	၃၂၉
ဩရမ္ဘာဂိယာနံ	၁၇၅-၃၁၁
ဩရိမံ တီရံ	၈၃
ဩဝါဒကော	၂၅၆
ဩသဓိတိဏဝနပ္ပတီသု	၁၃၉
ဩဿဇ္ဇေယျ	၁၁၀
[က]	
ကဋဂ္ဂါဟော	၁၄၆
ကတ ကိဉ္စိက္ခဘာဝနာ	၄၃
ကတမေ စတ္တာရော	၂၁၅
ကတမော ပန ဘန္တေ	၁၃၂
ကတိ နု ခေါ ဘန္တေ သင်္ခါရာ	၁၃၂
ကင်္ခနိယေ	၁၄၆
ကစ္ဆကော	၁၈၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကစ္ဆပေါ	၇၃
ကဏ္ဍကီဝနေ	၂၉၃
ကဏှာ	၄၂
ကဏှံ	၁၆၈
ကန္တာ	၁၃
ကပိတ္ထနော	၁၈၉
ကမနီယော	၁၀၈
ကမ္မဝိပါကဇာနိ	၁၂၂
ကရိတွာ	၃၄
ကလလီဘူတော	၂၁၀
ကလျာဏံ ဝုစ္စတိ	၁၃၀
ကလျာဏမိတ္တတာ	၁၆၉
ကသမ္ဗုဇာတော	၈၅
ကသ္မာ ပန ဘန္တေ	၁၃၂
ကာမစ္ဆန္ဒော	၂၉၅
ကာမဏ္ဍာယံ	၄၄
ကာမဏ္ဍလုကာ	၁၄၁
ကာမဘောဂိသေယျာ	၇၁
ကာမရာဂဋ္ဌာနိယာနံ	၁၈၆
ကာမရာဂပရိယုဋ္ဌိတေန	၂၀၉
ကာမရာဂပရေတေန	၂၀၉
ကာမရာဂါနုသယော	၁၇၅
ကာမသဟဂတာ	၁၂၉
ကာမုပါဒါနံ	၁၇၄
ကာမူပသံဟိတာ	၁၃
ကာမေသနာ	၁၇၄
ကာမောဃော	၁၇၄
ကာယကိလမထော	၂၁၁
ကာယဂန္ထော	၁၇၄
ကာယညတရံ	၃၀၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kāyapassaddhi	179
Kāyapaṭibaddhā	132
Kāyampi citte samodahati	291
Kāyasamphassajaṁ	273
Kāyasaṅkhāro	134
Kāyārammaṇo	239
Kāyikā	122
Kāyikaṁ	206, 273
Kāye kāyānupassī	118
Kāyena ca phusitvā	279
Kālena kālaṁ	54
Kālena paccenti	308
Kiñcāpi	307
Kiñcāpāhaṁ	28
Kiṭṭhaṁ	106
Kiṭṭhādo	106
Kimilāyaṁ	86, 301
Kīvaciraṁ	139
Kuṭṭarājāno	171
Kutūhalasālāyaṁ	151
Kuto niccaṁ	26
Kuthitaṁ	131
Kummaggo	106
Kumbho	172
Kummo	73
Kule jeṭṭhapacāyino	334
Kule na vāsenti	126
Kusale patiṭṭhito	320
Kusalā	178
Kusobbhe otaranti	171

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kusalānaṁ	162
Kuhanā vaṅkadaṇḍā ca	43
Kūṭaṁ	337
Kevalā	45
Ko adhippayāso	205
Koṇaṁ	108
Ko nu aññatra mariyebhi	45
Ko viseso	205
Kosajjasahagato	289
Kiṁ nānākaraṇaṁ	205
[Kha]	
Khayagāminaṁ	115
Khayadhammaṁ	11
Khaye rato	320
Kharājinaṁ jaṭā paṅko	43
Kharo	236
Khāyite	231
Khīyati	30
Khemaṁ appaṭibhayaṁ	57
[Ga]	
Gaṇako	150
Gati	109
Ganthā	174
Gandhaṁ	335
Gambhīratthā	321
Gambhīro	150
Gambhīranemo	288
Gambhire	130
Gayāsīse	6

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကာယပဿဒ္ဓိ	၁၇၉
ကာယပဋိဗဒ္ဓါ	၁၃၂
ကာယမ္ပိ စိတ္တေ သမောဒဟတိ	၂၉၁
ကာယသမ္ဖဿဇံ	၂၇၃
ကာယသင်္ခါရော	၁၃၄
ကာယာရမ္မဏော	၂၃၉
ကာယိကာ	၁၂၂
ကာယိကံ	၂၀၆-၂၇၃
ကာယေ ကာယာနုပဿီ	၁၁၈
ကာယေန စ ဖုသိတွာ	၂၇၉
ကာလေန ကာလံ	၅၄
ကာလေန ပစ္စေန္တိ	၃၀၈
ကိဉ္စာပိ	၃၀၇
ကိဉ္စာပါဟံ	၂၈
ကိဋ္ဌံ	၁၀၆
ကိဋ္ဌာဒေါ	၁၀၆
ကိမိလာယံ	၈၆-၃၀၁
ကီဝစိရံ	၁၃၉
ကုဋ္ဋရာဇာနော	၁၇၁
ကုတူဟလသာလာယံ	၁၅၁
ကုတော နိစ္စံ	၂၆
ကုထိတံ	၁၃၁
ကုမ္မဂ္ဂေါ	၁၀၆
ကုမ္ဘော	၁၇၂
ကုမ္မော	၇၃
ကုလေ ဇေဋ္ဌပစာယိနော	၃၃၄
ကုလေ န ဝါသေန္တိ	၁၂၆
ကုသလေ ပတိဋ္ဌိတော	၃၂၀
ကုသလာ	၁၇၈
ကုသောဗ္ဘေ ဩတရန္တိ	၁၇၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကုသလာနံ	၁၆၂
ကုဟနာ ဝင်္ကဒဏ္ဍာ စ	၄၃
ကူဋံ	၃၃၇
ကေဝလာ	၄၅
ကော အဓိပ္ပယာသော	၂၀၅
ကောဏံ	၁၀၈
ကော နု အညတြ မရိယေဘိ	၄၅
ကော ဝိသေသော	၂၀၅
ကောသဇ္ဇသဟဂတော	၂၈၉
ကိံ နာနာကရဏံ	၂၀၅
[ခ]	
ခယဂါမိနံ	၁၁၅
ခယဓမ္မံ	၁၁
ခယေ ရတော	၃၂၀
ခရာဇိနံ ဇဋာ ပင်္ကော	၄၃
ခရော	၂၃၆
ခါယိတေ	၂၃၁
ခီယတိ	၃၀
ခေမံ အပ္ပဋိဘယံ	၅၇
[ဂ]	
ဂဏကော	၁၅၀
ဂတိ	၁၀၉
ဂန္ထာ	၁၇၄
ဂန္ဓံ	၃၃၅
ဂမ္ဘီရတ္ထာ	၃၂၁
ဂမ္ဘီရော	၁၅၀
ဂမ္ဘီရနေမော	၂၈၈
ဂမ္ဘိရေ	၁၃၀
ဂယာသီသေ	၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gādhaṁ	117
Gilānapucchakā	18
Gilānasālā	118
Gehasitañca sabbaṁ	27
Gocarapasuto	73
Gobhattampi	142
[Gha]	
Ghatvā	29
Ghoravisā	54
[Ca]	
Cakkavīriyo	158
Cakkhu	1
Cakkhu bhikkhave purāṇakammaṁ	46
Cakkhu viññāṇañca	40
Cakkhuviññāṇa viññātabbā dhammā	6
Cakkhuviññeyyā	12
Cakkhu samphassa paccayā uppajjati vedayitaṁ	5
Cakkhusmiṁ na maññati	10
Cakkhuto na maññati	10
Cakkhuṁ bhikkhave aniccaṁ	2
Cakkhuṁ na maññati	10
Cakkhuṁ meti na maññati	10
Caṇḍā	20
Caṇḍo gāmaṇi	140
Cattāro iriyāpathe	185
Cattāro āsīvisā	52

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cammasannāho	159
Calitaṁ	18
Calañceva byathañca	26
Cātumahābhūtikassa	104
Cārī	235
Cittaklesehi	169
Cittakilamatho	211
Cittappaṭibaddhā	132
Cittapassaddhi	179
Cittampi kāye samodahati	291
Cittamassūpahaññati	29
Cittasaṅkhāro	134
Cittassa	188
Cittasamādhiṁ	146
Cittaṁ paggaṇhāti	162
Cittaṁ samādhiyati	239
Cirakataṁ	266
Cirabhāsitaṁ	266
Ciravāsī nāma kumāro	145
Cutūpapāto	19
Cetasikā	122
Cetasikaṁ	206
Cetaso anupakkilesā	188
Cetaso avūpasamo	178
Cetaso ca līnattaṁ	178
Cetaso	35
Cetovimuttiyo	43, 136
Cetosamādhiṁ	129
Corā gāmaghātakā	56, 63

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂါဓံ	၁၁၇
ဂိလာနပုစ္ဆကာ	၁၈
ဂိလာနသာလာ	၁၁၈
ဂေဟသိတဉ္စ သဗ္ဗံ	၂၇
ဂေါစရပသုတော	၇၃
ဂေါဘတ္တမ္ပိ	၁၄၂
[ဃ]	
ဃတွာ	၂၉
ဃောရဝိသာ	၅၄
[စ]	
စက္ကဝီရိယော	၁၅၈
စက္ခု	၁
စက္ခု ဘိက္ခဝေ ပုရာဏကမ္မံ	၄၆
စက္ခု ဝိညာဏဉ္စ	၄၀
စက္ခုဝိညာဏ ဝိညာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ	၆
စက္ခုဝိညေယျာ	၁၂
စက္ခု သမ္ဖဿ ပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေဒယိတံ	၅
စက္ခုသ္မိံ န မညတိ	၁၀
စက္ခုတော န မညတိ	၁၀
စက္ခုံ ဘိက္ခဝေ အနိစ္စံ	၂
စက္ခုံ န မညတိ	၁၀
စက္ခုံ မေတိ န မညတိ	၁၀
စဏ္ဍာ	၂၀
စဏ္ဍော ဂါမဏိ	၁၄၀
စတ္တာရော ဣရိယာပထေ	၁၈၅
စတ္တာရော အာသီဝိသာ	၅၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စမ္မသန္နာဟော	၁၅၉
စလိတံ	၁၈
စလဉ္စေဝ ဗျထဉ္စ	၂၆
စာတုမဟာဘူတိကဿ	၁၀၄
စာရီ	၂၃၅
စိတ္တက္လေသေဟိ	၁၆၉
စိတ္တကိလမထော	၂၁၁
စိတ္တပ္ပဋိဗဒ္ဓါ	၁၃၂
စိတ္တပဿဒ္ဓိ	၁၇၉
စိတ္တမ္ပိ ကာယေ သမောဒဟတိ	၂၉၁
စိတ္တမဿူပဟညတိ	၂၉
စိတ္တသင်္ခါရော	၁၃၄
စိတ္တဿ	၁၈၈
စိတ္တသမာဓိံ	၁၄၆
စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ	၁၆၂
စိတ္တံ သမာဓိယတိ	၂၃၉
စိရကတံ	၂၆၆
စိရဘာသိတံ	၂၆၆
စိရဝါသီ နာမ ကုမာရော	၁၄၅
စုတူပပါတော	၁၉
စေတသိကာ	၁၂၂
စေတသိကံ	၂၀၆
စေတသော အနုပက္ကိလေသာ	၁၈၈
စေတသော အဝူပသမော	၁၇၈
စေတသော စ လီနတ္တံ	၁၇၈
စေတသော	၃၅
စေတောဝိမုတ္တိယော	၄၃-၁၃၆
စေတောသမာဓိံ	၁၂၉
စောရာ ဂါမဃာတကာ	၅၆-၆၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Cha]	
Chagehasitāni	122
Chaṭṭho	56
Chadvāraṁ	102
Chandapaccayā	166
Chandappahānatthaṁ	289
Chandasampadā	169
Chandaṁ	162, 286
Chando	105
Chando ca avūpasanto	167
Channo	18
Chaphassāyatanikā nāma	44
Chahi byābhaṅgīhi haneyyuṁ	113
Chassu	28
Chātirekāni	313
Chinnapapañce	17
Chinnavaṭume	17
Chedanaṁ	339
[Ja]	
Jaṅgalaṁ	142
Jaṅgalānaṁ	170
Janapadakalyāṇī	259
Jarādhammaṁ	11
Jayaṁ jayaṁ	159
Japāmase	42
Jāgarite	233
Jātarūpaṁ	336
Jātidhammaṁ	11
Jātimaraṇassa pāragā	28
Jātu vedagū	31

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jāniyā	145
Jānaṁ jānāti	33
Jigucchamānā	299
Jīvikaṁ kappeti	162
Jīvitasaṅkhāraṁ	236
Jambukhādako paribbājako	127
[Jha]	
Jhānakkho	158
Jhāyatha	148
[Ña]	
Ñātike	311
Ñāti	316
Ñātibalaṁ	126
Ñāyassa adhigamāya	213
Ñāyaṁ dhammaṁ	168
[Ṭha]	
Ṭhānañca	294
Ṭhānaso antaradhāpeti	301
Ṭhānaso vedanā paṭippassam-bheyya	319
Ṭhāne	146
Ṭhānehi	129
Ṭhitiyā	162
[Ta]	
Tañca ajjhosā	29
Tañce	19
Tañce bhikkhu	30
Tampi tassa na hoti	109

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဆ]	
ဆဂေဟသိတာနိ	၁၂၂
ဆဋ္ဌော	၅၆
ဆဒွါရံ	၁၀၂
ဆန္ဒပစ္စယာ	၁၆၆
ဆန္ဒပ္ပဟာနတ္ထံ	၂၈၉
ဆန္ဒသမ္ပဒါ	၁၆၉
ဆန္ဒံ	၁၆၂-၂၈၆
ဆန္ဒော	၁၀၅
ဆန္ဒော စ အဝူပသန္တော	၁၆၇
ဆန္နော	၁၈
ဆဖဿာယတနိကာ နာမ	၄၄
ဆဟိ ဗျာဘင်္ဂီဟိ ဟနေယျုံ	၁၁၃
ဆဿု	၂၈
ဆာတိရေကာနိ	၃၁၃
ဆိန္နပပဉ္စေ	၁၇
ဆိန္နဝဋုမေ	၁၇
ဆေဒနံ	၃၃၉
[ဇ]	
ဇင်္ဂလံ	၁၄၂
ဇင်္ဂလာနံ	၁၇၀
ဇနပဒကလျာဏီ	၂၅၉
ဇရာဓမ္မံ	၁၁
ဇယံ ဇယံ	၁၅၉
ဇပါမသေ	၄၂
ဇာဂရိတေ	၂၃၃
ဇာတရူပံ	၃၃၆
ဇာတိဓမ္မံ	၁၁
ဇာတိမရဏဿ ပါရဂါ	၂၈
ဇာတု ဝေဒဂူ	၃၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇာနိယာ	၁၄၅
ဇာနံ ဇာနာတိ	၃၃
ဇိဂုစ္ဆမာနာ	၂၉၉
ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ	၁၆၂
ဇီဝိတသင်္ခါရံ	၂၃၆
ဇမ္ဗုခါဒကော ပရိဗ္ဗာဇကော	၁၂၇
[ဈ]	
ဈာနက္ခော	၁၅၈
ဈာယထ	၁၄၈
[ဉ]	
ဉာတိကေ	၃၁၁
ဉာတိ	၃၁၆
ဉာတိဗလံ	၁၂၆
ဉာယဿ အဓိဂမာယ	၂၁၃
ဉာယံ ဓမ္မံ	၁၆၈
[ဌ]	
ဌာနဉ္စ	၂၉၄
ဌာနသော အန္တရဓာပေတိ	၃၀၁
ဌာနသော ဝေဒနာ ပဋိပ္ပ-ဿမ္ဘေယျ	၃၁၉
ဌာနေ	၁၄၆
ဌာနေဟိ	၁၂၉
ဌိတိယာ	၁၆၂
[တ]	
တဉ္စ အဇ္ဈောသာ	၂၉
တဉ္စေ	၁၉
တဉ္စေ ဘိက္ခု	၃၀
တမ္ပိ တဿ န ဟောတိ	၁၀၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tatra	113, 117
Tatra yāssa	141
Tato	29, 113
Tato kāyasaṅkhāro	133
Tato cittasaṅkhāro	133
Tato cittaṁ nivāraye	106
Tato taṁ hoti aññathā	11
Tato mudutarehi	266
Tathattāya	188
Tathā kho panassa	96
Tathā tathā kho tehi sappurisehi byākataṁ	101
Tathā tathā viharantaṁ	188
Tattheva vikiri	15
Tadanvayā	279
Tadupādānaṁ	36
Tadubhayaṁ	50
Tandī	177
Tannissitaṁ viññāṇaṁ hoti	36
Tantākulakajātā	50
Tantāvutānaṁ	171
Tapassiṁ	145
Tappaccayāpi vedayitaṁ	167
Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ	56
Tamenaṁ jano disvā	157
Tasmā	18, 26, 114
Tasmimpi ṭhāne anuppatte	167
Tasmātiha	35
Tassa padesena vihāsiṁ	165
Tassarūpamayo vego	49

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tāpi bhaginiyo	310
Tālapuṭo	140
Tāsaṁ	117
Tiṭṭhati brāhmaṇo	57
Tiṭṭhatetaṁ	140
Tiṇṇo pāraṅgato	64
Tiṇaṁ	144
Titikkhā	159
Tiparivaṭṭaṁ	328
Tiracchānakathaṁ	325
Tisso vidhā	189
Tīramevānudhāvati	168
Tucchakaṁ suññakaṁ	56
Tuṇhī ahosi	130
Tuṇhībhāve	233
Tenupasaṅkami	138
Tenupasaṅkamiṁsu	41
Te naṁ samudācaranti	46
Telappadīpaṁ	88
Te loke	128
Tesametaṁ	151
Taṁ cakkhu nāviñchati	112
Taṁ taṁ Tathāgato	120
Tampi na maññati	11
[Tha]	
Thaṇḍilasāyikā ca	43
Thapatī	120
Thalamuplavā	141
Thinamiddhasahagato	289
Thunaṁ seti	235

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တတြ	၁၁၃-၁၁၇
တတြ ယာဿ	၁၄၁
တတော	၂၉-၁၁၃
တတော ကာယသင်္ခါရော	၁၃၃
တတော စိတ္တသင်္ခါရော	၁၃၃
တတော စိတ္တံ နိဝါရယေ	၁၀၆
တတော တံ ဟောတိ အညထာ	၁၁
တတော မုဒုတရေဟိ	၂၆၆
တထတ္တာယ	၁၈၈
တထာ ခေါ ပနဿ	၉၆
တထာ တထာ ခေါ တေဟိ သပ္ပုရိသေဟိ ဗျာကတံ	၁၀၁
တထာ တထာ ဝိဟရန္တံ	၁၈၈
တတ္ထေဝ ဝိကိရိ	၁၅
တဒန္ဝယာ	၂၇၉
တဒုပါဒါနံ	၃၆
တဒုဘယံ	၅၀
တန္ဒီ	၁၇၇
တန္နိဿိတံ ဝိညာဏံ ဟောတိ	၃၆
တန္တာကုလကဇာတာ	၅၀
တန္တာဝုတာနံ	၁၇၁
တပဿိံ	၁၄၅
တပ္ပစ္စယာပိ ဝေဒယိတံ	၁၆၇
တမေနံ ဧဝံ ဝဒေယျုံ	၅၆
တမေနံ ဇနော ဒိသွာ	၁၅၇
တသ္မာ	၁၈-၂၆-၁၁၄
တသ္မိမ္ပိ ဌာနေ အနုပ္ပတ္တေ	၁၆၇
တသ္မာတိဟ	၃၅
တဿ ပဒေသေန ဝိဟာသိံ	၁၆၅
တဿရူပမယော ဝေဂေါ	၄၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တာပိ ဘဂိနိယော	၃၁၀
တာလပုဋော	၁၄၀
တာသံ	၁၁၇
တိဋ္ဌတိ ဗြာဟ္မဏော	၅၇
တိဋ္ဌတေတံ	၁၄၀
တိဏ္ဏော ပါရင်္ဂတော	၆၄
တိဏံ	၁၄၄
တိတိက္ခာ	၁၅၉
တိပရိဝဋ္ဋံ	၃၂၈
တိရစ္ဆာနကထံ	၃၂၅
တိဿော ဝိဓာ	၁၈၉
တီရမေဝါနုဓာဝတိ	၁၆၈
တုစ္ဆကံ သုညကံ	၅၆
တုဏှီ အဟောသိ	၁၃၀
တုဏှီဘာဝေ	၂၃၃
တေနုပသင်္ကမိ	၁၃၈
တေနုပသင်္ကမိံသု	၄၁
တေ နံ သမုဒါစရန္တိ	၄၆
တေလပ္ပဒီပံ	၈၈
တေ လောကေ	၁၂၈
တေသမေတံ	၁၅၁
တံ စက္ခု နာဝိဉ္ဆတိ	၁၁၂
တံ တံ တထာဂတော	၁၂၀
တမ္ပိ န မညတိ	၁၁
[ထ]	
ထဏ္ဍိလသာယိကာ စ	၄၃
ထပတီ	၁၂၀
ထလမုပ္လဝါ	၁၄၁
ထိနမိဒ္ဓသဟဂတော	၂၈၉
ထုနံ သေတိ	၂၃၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Daṭṭhabbaṁ	46
Daṇḍena	20, 107
Dasadhā vā	108
Dandho bhikkhave satuppādo	96
Damāya	67
Damūpasamena	20
Dassanampāhaṁ	179
Dassanaṁ	97
Dassanaṁ suvisuddhaṁ	101
Dasahi	129
Daḷhapākāratoraṇaṁ	102
Daḷhuddhāpaṁ	102
Dānasambhūtāni	144
Dānasaṁvibhāgarato	311
Dāyaṁ	96
Dāruṁ	145
Dāsidāsapaṭiggahaṇā	336
Diṭṭhi	234
Diṭṭhisampadā	169
Diṭṭhupādānā	174
Diṭṭhe diṭṭhamattaṁ	28
Diṭṭheva dhamme	36, 181
Diṭṭhogho	174
Dukkhatā	128
Dukkaṭaṁ	141
Dukkhakkhatā	128
Dukkhato daṭṭhabbā	117
Dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamāya	213
Dukkhadhammānaṁ	96
Dukkhassa	32, 128

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dukkhā	45
Dukkhādhivāhā	27
Dukkhāya vedanāya nissaraṇaṁ	117
Dukkhindriyañca	273
Dukkhindriyasamudayaṁ	273
Dukkhe ñāṇaṁ	160
Dukkhettaṁ	318
Duggā	235
Duttaraṁ	50
Duppaṇihitaṁ	141
Duppariyogāho	150
Dubbalakhādikā	333
Dubbalo	117
Dubbhikkhā	143
Dubbhūmaṁ	318
Durabhisambhavataraṁ	332
Durāsadato	60
Durupaṭṭhānato	59
Duhitikā	143
Duhitiko	106
Dussīlo	85
Dūteyyāni	146
Dūrampi gacchati	151
Devadahaṁ	44
Devadundubhiyo ca phaliṁsu	285
Devapadāni	319
Devānaṁyeva mohayamānā	332
Dvepānanda	120
Doso	105
Dosanīyā	140

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒဋ္ဌဗ္ဗံ	၄၆
ဒဏ္ဍေန	၂၀-၁၀၇
ဒသဓာ ဝါ	၁၀၈
ဒန္ဓော ဘိက္ခဝေ သတုပ္ပါဒေါ	၉၆
ဒမာယ	၆၇
ဒမူပသမေန	၂၀
ဒဿံနမ္ပာဟံ	၁၇၉
ဒဿနံ	၉၇
ဒဿနံ သုဝိသုဒ္ဓံ	၁၀၁
ဒသဟိ	၁၂၉
ဒဠှပါကာရတောရဏံ	၁၀၂
ဒဠှုဒ္ဓါပံ	၁၀၂
ဒါနသမ္ဘူတာနိ	၁၄၄
ဒါနသံဝိဘာဂရတော	၃၁၁
ဒါယံ	၉၆
ဒါရုံ	၁၄၅
ဒါသိဒါသပဋိဂ္ဂဟဏာ	၃၃၆
ဒိဋ္ဌိ	၂၃၄
ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါ	၁၆၉
ဒိဋ္ဌုပါဒါနာ	၁၇၄
ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ	၂၈
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ	၃၆-၁၈၁
ဒိဋ္ဌောဃော	၁၇၄
ဒုက္ခတာ	၁၂၈
ဒုက္ကဋံ	၁၄၁
ဒုက္ခဒုက္ခတာ	၁၂၈
ဒုက္ခတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ	၁၁၇
ဒုက္ခဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမာယ	၂၁၃
ဒုက္ခဓမ္မာနံ	၉၆
ဒုက္ခဿ	၃၂-၁၂၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒုက္ခာ	၄၅
ဒုက္ခာဓိဝါဟာ	၂၇
ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ နိဿရဏံ	၁၁၇
ဒုက္ခိန္ဒြိယဉ္စ	၂၇၃
ဒုက္ခိန္ဒြိယသမုဒယံ	၂၇၃
ဒုက္ခေ ဉာဏံ	၁၆၀
ဒုက္ခေတ္တံ	၃၁၈
ဒုဂ္ဂါ	၂၃၅
ဒုတ္တရံ	၅၀
ဒုပ္ပဏိဟိတံ	၁၄၁
ဒုပ္ပရိယောဂါဟော	၁၅၀
ဒုဗ္ဗလခါဒိကာ	၃၃၃
ဒုဗ္ဗလော	၁၁၇
ဒုဗ္ဘိက္ခာ	၁၄၃
ဒုဗ္ဘူမံ	၃၁၈
ဒုရဘိသမ္ဘဝတရံ	၃၃၂
ဒုရာသဒတော	၆၀
ဒုရုပဋ္ဌာနတော	၅၉
ဒုဟိတိကာ	၁၄၃
ဒုဟိတိကော	၁၀၆
ဒုဿီလော	၈၅
ဒူတေယျာနိ	၁၄၆
ဒူရမ္ပိ ဂစ္ဆတိ	၁၅၁
ဒေဝဒဟံ	၄၄
ဒေဝဒုန္ဒုဘိယော စ ဖလိံသု	၂၈၅
ဒေဝပဒါနိ	၃၁၉
ဒေဝါနံယေဝ မောဟယမာနာ	၃၃၂
ဒွေပါနန္ဒ	၁၂၀
ဒေါသော	၁၀၅
ဒေါသနီယာ	၁၄၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhammacakke	328
Dhammacakkhu	328
Dhammadassanaṁ	308
Dhammadinno	321
Dhammadesanāya vā dhammadesanaṁ	205
Dhammadharā	284
Dhammapariyāyaṁ	122
Dhammarājā	139
Dhammasamādhi	146
Dhammasārādhigamo	320
Dhammā	2, 5, 36
Dhammādāsaṁ	313
Dhammādhammena	146
Dhammānudhammappaṭipannā	284
Dhammāpi maṁ nappaṭibhanti	237
Dhammikā kho devā	113
Dhammiko	139
Dhamme ca jhāne ca ratā	42
Dhammo ca me bhante	187
Dhī taṁ jammi jare	276
[Na]	
Na udāharati	237
Na kuhiñci kismiñci	280
Na ca te hoti passeyyaṁ	28
Na ca pabhassaraṁ	188
Na ca passasi	28
Na ca rūpavā	125
Na ca bhogavā	125
Na ca sīlavā	125

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Na ciraṁ āvuso	128
Na ceva sampāyissanti	205
Na pakkhāyanti	237
Na pātukaroti	140
Na puññāni karoti	146
Na bhavissanti	114
Natiyā	19
Na maṁ tathā tasmiṁ samaye	40
Na maṅku	183
Na saṁvibhajati	146
Na sevitabbā	328
Na heva kho kāyena phusitvā	280
Navapurāṇāni	46
Na vuṭṭhānaṁ	86
Navaṁ santhāgāraṁ	86
Naggeyya	139
Naṅgalakaṭṭhakaraṇaṁ	234
Nantakāni	307
Nandisamudayā dukkhasamudayo	19
Nandikkhayā	48
Nandinirodhā	13
Nandisaṁyojanasaṁyutto	13
Nandī	13
Nandīrāgassetaṁ adhivacanaṁ	84
Nappaṭikkosiṁsu	205
Nappajahati	30
Nāgā	176
Nāgopi rakkhitabbo	310
Nānaccayehi	235

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓမ္မစက္ကေ	၃၂၈
ဓမ္မစက္ခု	၃၂၈
ဓမ္မဒဿနံ	၃၀၈
ဓမ္မဒိန္နော	၃၂၁
ဓမ္မဒေသနာယ ဝါ ဓမ္မဒေသနံ	၂၀၅
ဓမ္မဓရာ	၂၈၄
ဓမ္မပရိယာယံ	၁၂၂
ဓမ္မရာဇာ	၁၃၉
ဓမ္မသမာဓိ	၁၄၆
ဓမ္မသာရာဓိဂမော	၃၂၀
ဓမ္မာ	၂-၅-၃၆
ဓမ္မာဒါသံ	၃၁၃
ဓမ္မာဓမ္မေန	၁၄၆
ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နာ	၂၈၄
ဓမ္မာပိ မံ နပ္ပဋိဘန္တိ	၂၃၇
ဓမ္မိကာ ခေါ ဒေဝါ	၁၁၃
ဓမ္မိကော	၁၃၉
ဓမ္မေ စ ဈာနေ စ ရတာ	၄၂
ဓမ္မော စ မေ ဘန္တေ	၁၈၇
ဓီ တံ ဇမ္မိ ဇရေ	၂၇၆
[န]	
န ဥဒါဟရတိ	၂၃၇
န ကုဟိဉ္စိ ကိသ္မိဉ္စိ	၂၈၀
န စ တေ ဟောတိ ပဿေယျံ	၂၈
န စ ပဘဿရံ	၁၈၈
န စ ပဿသိ	၂၈
န စ ရူပဝါ	၁၂၅
န စ ဘောဂဝါ	၁၂၅
န စ သီလဝါ	၁၂၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
န စိရံ အာဝုသော	၁၂၈
န စေဝ သမ္ပာယိဿန္တိ	၂၀၅
န ပက္ခာယန္တိ	၂၃၇
န ပါတုကရောတိ	၁၄၀
န ပုညာနိ ကရောတိ	၁၄၆
န ဘဝိဿန္တိ	၁၁၄
နတိယာ	၁၉
န မံ တထာ တသ္မိံ သမယေ	၄၀
န မင်္ကု	၁၈၃
န သံဝိဘဇတိ	၁၄၆
န သေဝိတဗ္ဗာ	၃၂၈
န ဟေဝ ခေါ ကာယေန ဖုသိတွာ	၂၈၀
နဝပုရာဏာနိ	၄၆
န ဝုဋ္ဌာနံ	၈၆
နဝံ သန္ထာဂါရံ	၈၆
နဂ္ဂေယျ	၁၃၉
နင်္ဂလကဋ္ဌကရဏံ	၂၃၄
နန္တကာနိ	၃၀၇
နန္ဒိသမုဒယာ ဒုက္ခသမုဒယော	၁၉
နန္ဒိက္ခယာ	၄၈
နန္ဒိနိရောဓာ	၁၃
နန္ဒိသံယောဇနသံယုတ္တော	၁၃
နန္ဒီ	၁၃
နန္ဒီရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ	၈၄
နပ္ပဋိက္ကောသိံသု	၂၀၅
နပ္ပဇဟတိ	၃၀
နာဂါ	၁၇၆
နာဂေါပိ ရက္ခိတဗ္ဗော	၃၁၀
နာနစ္စယေဟိ	၂၃၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nānattakathā	326
Nānatthā	136
Nābhihaṁsati	183
Nārādhako	168
Nālaṁ abhinivesāya	16
Nālandāyaṁ	241
Nāvakaṅkhāmi	18
Nāsenteva naṁ, kule na vāsenti	126
Nāhaṁ bhante	141
Nālakagāmake	245
Nāssudhā	299
Nimittaggāho	50
Nimittassādagathitaṁ	51
Nimittaṁ na uggaṇhāti	235
Nimittakaraṇo	137
Nimittānusāri	129
Niyyanti dhīrā lokamhā	159
Niyyātā	85
Niyyāteheva	85
Nirāmisatarā	124
Nirāmisā sukhā	119
Nirāmisā dukkhā	119
Nirāmisā adukkhamasukhā	119
Nirupadhi	50
Nirodhā	46
Nirodho maggo	20
Nirodhaṁ disvā	18
Nirodhānupassī	118

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nivutānaṁ	45
Nisīdanaṁ	282
Nisinne	233
Nikkamadhātu	179
Niccakappaṁ	18
Nicchāto parinibbuto	115
Nijjarā	146
Nibbānaparāyaṇaṁ	278
Nibbānapariyosānaṁ	278
Nibbānasappāyaṁ	46
Nibbānassetaṁ adhivacanaṁ	64
Nibbānassa sacchikiriyāya	213
Nibbānogadhaṁ	278
Nibbedhabhāgiyaṁ	187
Nissaṭā	3
Nissaraṇaṁ	209
Nissitassa	18
Nīghā	174
Nekkhammasitaṁ irīyati	27
Netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attāti	18
Neva rūpabalaṁ tāyati	126
Nevidha na huraṁ na ubhayamantarena	19
Nelaṅgo	131
No paccāvamati	172
[Pa]	
Paccakkhāya	5
Pañcakaṅgo	120
Pajañcassa	125

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နာနတ္တကထာ	၃၂၆
နာနတ္ထာ	၁၃၆
နာဘိဟံသတိ	၁၈၃
နာရာဓကော	၁၆၈
နာလံ အဘိနိဝေသာယ	၁၆
နာလန္ဒာယံ	၂၄၁
နာဝကင်္ခါမိ	၁၈
နာသေန္တေဝ နံ၊ ကုလေ န ဝါသေန္တိ	၁၂၆
နာဟံ ဘန္တေ	၁၄၁
နာလကဂါမကေ	၂၄၅
နာသုဓာ	၂၉၉
နိမိတ္တဂ္ဂါဟော	၅၀
နိမိတ္တဿာဒဂထိတံ	၅၁
နိမိတ္တံ န ဥဂ္ဂဏှာတိ	၂၃၅
နိမိတ္တကရဏော	၁၃၇
နိမိတ္တာနုသာရိ	၁၂၉
နိယျန္တိ ဓီရာ လောကမှာ	၁၅၉
နိယျာတာ	၈၅
နိယျာတေဟေဝ	၈၅
နိရာမိသတရာ	၁၂၄
နိရာမိသာ သုခါ	၁၁၉
နိရာမိသာ ဒုက္ခာ	၁၁၉
နိရာမိသာ အဒုက္ခမသုခါ	၁၁၉
နိရုပဓိ	၅၀
နိရောဓာ	၄၆
နိရောဓော မဂ္ဂေါ	၂၀
နိရောဓံ ဒိသွာ	၁၈
နိရောဓာနုပဿီ	၁၁၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိဝုတာနံ	၄၅
နိသီဒနံ	၂၈၂
နိသိန္နေ	၂၃၃
နိက္ကမဓာတု	၁၇၉
နိစ္စကပ္ပံ	၁၈
နိစ္ဆာတော ပရိနိဗ္ဗုတော	၁၁၅
နိဇ္ဇရာ	၁၄၆
နိဗ္ဗာနပရာယဏံ	၂၇၈
နိဗ္ဗာနပရိယောသာနံ	၂၇၈
နိဗ္ဗာနသပ္ပါယံ	၄၆
နိဗ္ဗာနဿေတံ အဓိဝစနံ	၆၄
နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယ	၂၁၃
နိဗ္ဗာနောဂဓံ	၂၇၈
နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံ	၁၈၇
နိဿဋာ	၃
နိဿရဏံ	၂၀၉
နိဿိတဿ	၁၈
နီဃာ	၁၇၄
နေက္ခမ္မသိတံ ဣရိယတိ	၂၇
နေတံ မမ,နေသောဟမသ္မိ, န မေသော အတ္တာတိ	၁၈
နေဝ ရူပဗလံ တာယတိ	၁၂၆
နေဝိဓ န ဟုရံ န ဥဘယမန္တရေန	၁၉
နေလင်္ဂေါ	၁၃၁
နော ပစ္စာဝမတိ	၁၇၂
[ပ]	
ပစ္စက္ခာယ	၅
ပဉ္စကင်္ဂေါ	၁၂၀
ပဇဉ္စဿ	၁၂၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pa]	
Paṭikūlasaññī	208	Paramanipaccakāraṁ	281
Paṭinissaggānupassī	118	Paramapāsāvinī	260
Paṭibhānakūṭo	332	Paraṁ rakkhanto attānaṁ	259
Paṭimukka'ssa mārapāso	33	Parakkamadhātu	179
Paṭisaṁharāmi	239	Pariciṇṇo	18
Paṭisallānā vuṭṭhito	299	Paricitā	282
Paṭisallānasāruppāni	13	Pariññatthaṁ	128
Paṭisallānā	18	Parittacetaso	43
Paṭisallānaṁ	31	Paritta	50
Paṭissato	30	Parito parito kuṭikāya	41
Paṇītataraṁ	120	Parinibbāyanti	36
Paṇḍito	34	Parinibbāyi	25, 246
Padajātāni	170	Parinibbuto	73
Padasahassena	91	Paripucchakatā	193
Padahati	162	Paripūraṁ paripūrakārī	267
Padesaṁ bhāvitatā	261	Paribbājako	121, 164
Padesaṁ padesakārī	267	Paribhāsissanti	20
Padehi	34	Parimaseyya	56
Padhānasaṅkhārā	282	Pariyādānāya	12
Pantāni	13	Pariyāpādenti	141
Panassasaṁ	16	Pariyāyena	120
Panujja	27	Pariyāyaṁ	47, 120
Papañcayantā	27	Pariyesitabbaṁ	144
Papañcasaññā	27	Pariyodapanāya	319
Pamāṇakataṁ	143	Pariyodapeyya	169
Pamāṇakaraṇo	136	Parivīmaṁsamāpajjati	181
Pabhaṅgu	188	Pārisahanti	40
Payatapāṇi	311	Parisāvacaro	183
Payirupāsanaṁ	180	Parihānadhammaṁ	30
Parajito	141	Paropaññāsa	313

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]		[ပ]	
ပဋိကူလသညီ	၂၀၈	ပရမနိပစ္စကာရံ	၂၈၁
ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿီ	၁၁၈	ပရမပါသာဝိနီ	၂၆၀
ပဋိဘာနကူဋော	၃၃၂	ပရံ ရက္ခန္တော အတ္တာနံ	၂၅၉
ပဋိမုက္က'ဿ မာရပါသော	၃၃	ပရက္ကမဓာတု	၁၇၉
ပဋိသံဟရာမိ	၂၃၉	ပရိစိဏ္ဏော	၁၈
ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော	၂၉၉	ပရိစိတာ	၂၈၂
ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပါနိ	၁၃	ပရိညတ္ထံ	၁၂၈
ပဋိသလ္လာနာ	၁၈	ပရိတ္တစေတသော	၄၃
ပဋိသလ္လာနံ	၃၁	ပရိတ္တ	၅၀
ပဋိဿတော	၃၀	ပရိတော ပရိတော ကုဋိကာယ	၄၁
ပဏီတတရံ	၁၂၀	ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ	၃၆
ပဏ္ဍိတော	၃၄	ပရိနိဗ္ဗာယိ	၂၅-၂၄၆
ပဒဇာတာနိ	၁၇၀	ပရိနိဗ္ဗုတော	၇၃
ပဒသဟဿေန	၉၁	ပရိပုစ္ဆကတာ	၁၉၃
ပဒဟတိ	၁၆၂	ပရိပူရံ ပရိပူရကာရီ	၂၆၇
ပဒေသံ ဘာဝိတတာ	၂၆၁	ပရိဗ္ဗာဇကော	၁၂၁-၁၆၄
ပဒေသံ ပဒေသကာရီ	၂၆၇	ပရိဘာသိဿန္တိ	၂၀
ပဒေဟိ	၃၄	ပရိမသေယျ	၅၆
ပဓာနသင်္ခါရာ	၂၈၂	ပရိယာဒါနာယ	၁၂
ပန္တာနိ	၁၃	ပရိယာပါဒေန္တိ	၁၄၁
ပနဿသံ	၁၆	ပရိယာယေန	၁၂၀
ပနုဇ္ဇ	၂၇	ပရိယာယံ	၄၇-၁၂၀
ပပဉ္စယန္တာ	၂၇	ပရိယေသိတဗ္ဗံ	၁၄၄
ပပဉ္စသညာ	၂၇	ပရိယောဒပနာယ	၃၁၉
ပမာဏကတံ	၁၄၃	ပရိယောဒပေယျ	၁၆၉
ပမာဏကရဏော	၁၃၆	ပရိဝီမံသမာပဇ္ဇတိ	၁၈၁
ပဘင်္ဂု	၁၈၈	ပရိသဟန္တိ	၄၀
ပယတပါဏိ	၃၁၁	ပရိသာဝစရော	၁၈၃
ပယိရုပါသနံ	၁၈၀	ပရိဟာနဓမ္မံ	၃၀
ပရဇိတော	၁၄၁	ပရောပညာသ	၃၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Palikhaṇiṁ	31
Palokadhammaṁ	17
Palokinaṁ	115
Pavicarati	181
Pavicinati	181, 305
Pavekkhāmi	110
Paveliyamānena	131
Pasayha	126
Pasādo	308
Pahāya	162
Pahāso	141
Pahoti	33, 153
Pakkhiṁ	110
Paccattaṁ	185
Paccanīkamidaṁ	45
Paccāsāreyya	67
Pacchato	96
Pacchābhūmakā	141
Pañcakaṅkho	120
Pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanaṁ	84
Pañcime	120
Pañcoḍḍito	235
Paññācakkhu	130
Paññānirodhikā	189
Paññāya ca ativijjha	279
Paññāya dubbalīkaraṇā	188
Paññāvimutti	43
Paṭighanimittaṁ	177
Paṭhamābhisambuddho	165
Paṇidhehi	139

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṇḍitā	150
Paṇḍito	34, 102
Pantāni	13
Pabbajitassa	139
Pabbajitena	328
Paribbājako	164
Palokadhammaṁ	17
Passaddhi	19, 30
Passaṁ passati	33
Pākatindriyā	288
Pākāravivaraṁ	244
Pākārasandhiṁ	244
Pātimokkhasaṁvarasaṁvuto	262
Pāṇānaṁ	170
Pāṇātipātañcāhaṁ	146
Pātālo	116
Pātukaroti	140
Pātubhāvā	190
Pāto sinānañca	43
Pāde pādaṁ	72
Pāpake	301
Pāpadhammo	85
Papabhūmi	142
Pāmojjaṁ	30
Pāragāmino	168
Pāricariyaṁ	125
Pāripūriyā	162
Pāvaḷanipphoṭanāya	139
Pāvārikambavane	241
Piṭṭhi me āgilāyati	94

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပလိခဏိံ	၃၁
ပလောကဓမ္မံ	၁၇
ပလောကိနံ	၁၁၅
ပဝိစရတိ	၁၈၁
ပဝိစိနတိ	၁၈၁-၃၀၅
ပဝေက္ခာမိ	၁၁၀
ပဝေလိယမာနေန	၁၃၁
ပသယှ	၁၂၆
ပသာဒေါ	၃၀၈
ပဟာယ	၁၆၂
ပဟာသော	၁၄၁
ပဟောတိ	၃၃-၁၅၃
ပက္ခိံ	၁၁၀
ပစ္စတ္တံ	၁၈၅
ပစ္စနီကမိဒံ	၄၅
ပစ္စာသာရေယျ	၆၇
ပစ္ဆတော	၉၆
ပစ္ဆာဘူမကာ	၁၄၁
ပဉ္စကင်္ခေါ	၁၂၀
ပဉ္စန္နေတံ ကာမဂုဏာနံ အဓိဝစနံ	၈၄
ပဉ္စိမေ	၁၂၀
ပဉ္စောဍ္ဍိတော	၂၃၅
ပညာစက္ခု	၁၃၀
ပညာနိရောဓိကာ	၁၈၉
ပညာယ စ အတိဝိဇ္ဈ	၂၇၉
ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏာ	၁၈၈
ပညာဝိမုတ္တိ	၄၃
ပဋိဃနိမိတ္တံ	၁၇၇
ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ	၁၆၅
ပဏိဓေဟိ	၁၃၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဏ္ဍိတာ	၁၅၀
ပဏ္ဍိတော	၃၄-၁၀၂
ပန္တာနိ	၁၃
ပဗ္ဗဇိတဿ	၁၃၉
ပဗ္ဗဇိတေန	၃၂၈
ပရိဗ္ဗာဇကော	၁၆၄
ပလောကဓမ္မံ	၁၇
ပဿဒ္ဓိ	၁၉-၃၀
ပဿံ ပဿတိ	၃၃
ပါကတိန္ဒြိယာ	၂၈၈
ပါကာရဝိဝရံ	၂၄၄
ပါကာရသန္ဓိံ	၂၄၄
ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော	၂၆၂
ပါဏာနံ	၁၇၀
ပါဏာတိပါတဉ္စာဟံ	၁၄၆
ပါတာလော	၁၁၆
ပါတုကရောတိ	၁၄၀
ပါတုဘာဝါ	၁၉၀
ပါတော သိနာနဉ္စ	၄၃
ပါဒေ ပါဒံ	၇၂
ပါပကေ	၃၀၁
ပါပဓမ္မော	၈၅
ပါပဘူမိ	၁၄၂
ပါမောဇ္ဇံ	၃၀
ပါရဂါမိနော	၁၆၈
ပါရိစရိယံ	၁၂၅
ပါရိပူရိယာ	၁၆၂
ပါဝဠနိပ္ဖောဋနာယ	၁၃၉
ပါဝါရိကမ္ဗဝနေ	၂၄၁
ပိဋ္ဌိ မေ အာဂိလာယတိ	၉၄

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Piyarūpā 13
Pittasamuṭṭhānāni 121
Pīti 10
Pītisambojjhaṅgaṭṭhānīyā 179
Pucchāvuso Sāriputta sutvā vedissāma 18
Puṭṭho ca na sampāyeyya 5
Puttabalaṁ 126
Puthujjanapakkhe ṭhito 268
Puthu-attadaṇḍā 43
Puthubhūtaṁ 284
Puthū vāyanti mālutā 119
Purakkhatvā 92
Puratopi kaṇṭako 96
Puratthimā 119, 173
Puratthimāya 102
Puriso 145
Puññakāmo 320
Pubbaṅgamā 153
Pubbeva 133-4
Putīni 318
Petaseyyā 72
Pothujjaniko 328

[Pha]

Pharusā 20
Phassadvayaṁ 27
Phassāyatanānaṁ 15
Phītaṁ 284
Phuṭṭhassa 28
Phuṭṭho 26
Phussa phussa vayaṁ passaṁ 115
Phussā 30

[Ba]

Bandhupādāpaccā 42
Balakaraṇīyā 171
Balavā 142
Balaṁ gāmenti 171
Bahi āvasathe 145
Bahiddhā kāmacchando 206
Bahiddhā byāpādo 206
Bahubheravaṁ 320
Bahulīkatā 282
Bahulīkato 300
Bahussutā 150
Bahussutassa 117
Baddho mārassa 114
Bādhetabbaṁ maññeyya 138
Bārāṇasiyaṁ 327
Bāhiro 268
Bāhujaññaṁ 284
Bāḷhā 236
Bījagāmabhūtagāmā 171
Bījagāmabhūtagāmasamārambhā 335
Bujjhati 176
Bojjhaṅgā 176
Bodhāya 279
Bodhāya saṁvattanti 182, 186
Byatto 102

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပိယရူပါ ၁၃
ပိတ္တသမုဋ္ဌာနာနိ ၁၂၁
ပီတိ ၁၀
ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ၁၇၉
ပုစ္ဆာဝုသော သာရိပုတ္တ သုတွာ ဝေဒိဿာမ ၁၈
ပုဋ္ဌော စ န သမ္ပာယေယျ ၅
ပုတ္တဗလံ ၁၂၆
ပုထုဇ္ဇနပက္ခေ ဌိတော ၂၆၈
ပုထုအတ္တဒဏ္ဍာ ၄၃
ပုထုဘူတံ ၂၈၄
ပုထူ ဝါယန္တိ မာလုတာ ၁၁၉
ပုရက္ခတွာ ၉၂
ပုရတောပိ ကဏ္ဋကော ၉၆
ပုရတ္ထိမာ ၁၁၉-၁၇၃
ပုရတ္ထိမာယ ၁၀၂
ပုရိသော ၁၄၅
ပုညကာမော ၃၂၀
ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ၁၅၃
ပုဗ္ဗေဝ ၁၃၃-၁၃၄
ပူတီနိ ၃၁၈
ပေတသေယျာ ၇၂
ပေါထုဇ္ဇနိကော ၃၂၈

[ဖ]

ဖရုသာ ၂၀
ဖဿဒွယံ ၂၇
ဖဿာယတနာနံ ၁၅
ဖီတံ ၂၈၄
ဖုဋ္ဌဿ ၂၈
ဖုဋ္ဌော ၂၆
ဖုဿ ဖုဿ ဝယံ ပဿံ ၁၁၅
ဖုဿာ ၃၀

[ဗ]

ဗန္ဓုပါဒါပစ္စာ ၄၂
ဗလကရဏီယာ ၁၇၁
ဗလဝါ ၁၄၂
ဗလံ ဂါမေန္တိ ၁၇၁
ဗဟိ အာဝသထေ ၁၄၅
ဗဟိဒ္ဓါ ကာမစ္ဆန္ဒော ၂၀၆
ဗဟိဒ္ဓါ ဗျာပါဒေါ ၂၀၆
ဗဟုဘေရဝံ ၃၂၀
ဗဟုလီကတာ ၂၈၂
ဗဟုလီကတော ၃၀၀
ဗဟုဿုတာ ၁၅၀
ဗဟုဿုတဿ ၁၁၇
ဗဒ္ဓေါ မာရဿ ၁၁၄
ဗာဓေတဗ္ဗံ မညေယျ ၁၃၈
ဗာရာဏသိယံ ၃၂၇
ဗာဟိရော ၂၆၈
ဗာဟုဇညံ ၂၈၄
ဗာဠှာ ၂၃၆
ဗီဇဂါမဘူတဂါမာ ၁၇၁
ဗီဇဂါမဘူတဂါမသမာရမ္ဘာ ၃၃၅
ဗုဇ္ဈတိ ၁၇၆
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ၁၇၆
ဗောဓာယ ၂၇၉
ဗောဓာယ သံဝတ္တန္တိ ၁၈၂-၁၈၆
ဗျတ္တော ၁၀၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Byañjanehi	34
Byākaromahaṁ bhante	130
Byādhidhammaṁ	11
Byāpajjati	43, 95
Byābhaṅgihatthā	113
Byāsiñcati	30
Brahmacariyaṁ	278
Brahmacariyesanā	174
Brahmacariyogadhaṁ	308
Brahmacāripaṭiñño	85
Brahmaṁ vata bho	157
Brahmaññaṁ	169
Brahmaññatthaṁ	169
Brahmabhūto	33
Brahmayānaṁ anuttaraṁ	159
[Bha]	
Bhagavantaṁ etadavoca	83
Bhattasammado	178
Bhayadassāvī	262
Bharatakānaṁ	42
Bhavasaṅkhāraṁ	285
Bhavissaṁ	114
Bhavesanā	174
Bhavogho	174
Bhāvitā	282
Bhāvito	300
Bhāveti	176, 320
Bhāvetha no	295
Bhikkhū āmantesi	6

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhiṁsanako	285
Bhiyyobhiññataro	241
Bhiyyobhāvāya	162
Bhiyyoso mattāya	140
Bhujissehi	308
Bhummā	329
Bhūtapubbaṁ bhikkhave	113
Bhūtaṁyeva addasa	332
Bhogabalaṁ	126
Bhojane mattaññū	67
Bhotvā	29
[Ma]	
Magadhesu	245
Mattā	29
Madhurakajāto	237
Manāpaṁ itthetanti	41
Manāpaṁ nābhijjhati	183
Manussarāhasseyyakāni	13
Mano yottaṁ	158
Manomayaṁ	27
Manoramā	44
Mano	2, 5
Manoviññāṇaṁ	5
Manosamphasso	5
Maraṇakāle sikkhaṁ samādiyi	318
Maraṇadhammaṁ	11
Maraṇadhammo	322
Maraṇasaññā	211
Mahaggato	187

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗျဉ္ဇနေဟိ	၃၄
ဗျာကရောမဟံ ဘန္တေ	၁၃၀
ဗျာဓိဓမ္မံ	၁၁
ဗျာပဇ္ဇတိ	၄၃-၉၅
ဗျာဘင်္ဂိဟတ္ထာ	၁၁၃
ဗျာသိဉ္စတိ	၃၀
ဗြဟ္မစရိယံ	၂၇၈
ဗြဟ္မစရိယေသနာ	၁၇၄
ဗြဟ္မစရိယောဂဓံ	၃၀၈
ဗြဟ္မစာရိပဋိညော	၈၅
ဗြဟ္မံ ဝတ ဘော	၁၅၇
ဗြဟ္မညံ	၁၆၉
ဗြဟ္မညတ္ထံ	၁၆၉
ဗြဟ္မဘူတော	၃၃
ဗြဟ္မယာနံ အနုတ္တရံ	၁၅၉
[ဘ]	
ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ	၈၃
ဘတ္တသမ္မဒေါ	၁၇၈
ဘယဒဿာဝီ	၂၆၂
ဘရတကာနံ	၄၂
ဘဝသင်္ခါရံ	၂၈၅
ဘဝိဿံ	၁၁၄
ဘဝေသနာ	၁၇၄
ဘဝေါဃော	၁၇၄
ဘာဝိတာ	၂၈၂
ဘာဝိတော	၃၀၀
ဘာဝေတိ	၁၇၆-၃၂၀
ဘာဝေထ နော	၂၉၅
ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ	၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘိံသနကော	၂၈၅
ဘိယျောဘိညတရော	၂၄၁
ဘိယျောဘာဝါယ	၁၆၂
ဘိယျောသော မတ္တာယ	၁၄၀
ဘုဇိဿေဟိ	၃၀၈
ဘုမ္မာ	၃၂၉
ဘူတပုဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ	၁၁၃
ဘူတံယေဝ အဒ္ဒသ	၃၃၂
ဘောဂဗလံ	၁၂၆
ဘောဇနေ မတ္တညူ	၆၇
ဘောတွာ	၂၉
[မ]	
မဂဓေသု	၂၄၅
မတ္တာ	၂၉
မဓုရကဇာတော	၂၃၇
မနာပံ ဣတ္ထေတန္တိ	၄၁
မနာပံ နာဘိဇ္ဈတိ	၁၈၃
မနုဿရာဟဿေယျကာနိ	၁၃
မနော ယောတ္တံ	၁၅၈
မနောမယံ	၂၇
မနောရမာ	၄၄
မနော	၂-၅
မနောဝိညာဏံ	၅
မနောသမ္ဖဿော	၅
မရဏကာလေ သိက္ခံ သမာဒိယိ	၃၁၈
မရဏဓမ္မံ	၁၁
မရဏဓမ္မော	၃၂၂
မရဏသညာ	၂၁၁
မဟဂ္ဂတော	၁၈၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahā-akālamegho	301
Mahāpaññatāya	323
Mahāpañño	34
Mahāpathavī	333
Mahābhiññataṁ	261
Mahābhūtānaṁ	104
Mahābhūmicālo	285
Mahāsālā	318
Makkarakate	41
Maggā okkamma	309
Magge purisaṁ	309
Maggo	187, 213
Maccujaho	50
Macchikāsaṇḍe	130
Maccheramalapariyuṭṭhitena	125
Majjhe siṅghāṭako	104
Maññamāno	114
Maññe	238
Manāpā	13
Mantā sīlabbataṁ tapo	43
Mallesu	145, 280
Māṇavaka	41
Mātāpettikasambhavassa	31
Mātumattīsu	39
Mānagataṁ	114
Mānābhisamayā	115
Mā maṁ kaṇṭako	96
Māradheyyānupannehi	45
Mārapaññatti	14
Mārassa vasaṁ gato	33

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Māriso	322
Māro	14, 95
Mālā	335
Mālī kuṇḍalī	146
Mālukyaputto	28
Migapathakaṁ	130
Micchāñāṇī	168
Micchāpaṇihitattā	164
Micchāpaṇihitāya diṭṭhiyā	164
Micchādiṭṭhi	153
Micchādiṭṭhipaccayāpi	166
Micchādiṭṭhivūpasamapaccayā	167
Micchāpaṭipattiṁ	168
Micchāpaṭipattādhikaraṇahetu	168
Micchāpaṭipannaṁ	168
Micchāvimutti	168
Micchāvimuttiyā	319
Micchāsaṅkappapaccayā	166
Micchā-ājīvaṁ	162
Micchattaṁ	168
Mittā	235, 316
Mukharā	288
Mukhaṁ olokenti	331
Muṇḍakā	42
Muṇḍeyya	139
Mutto pāpimato	114
Muttacāgo	311
Muddiko	150
Muni	285
Muhuttaṁ tuṇhī hutvā	131

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟာအကာလမေဃော	၃၀၁
မဟာပညတာယ	၃၂၃
မဟာပညော	၃၄
မဟာပထဝီ	၃၃၃
မဟာဘိညတံ	၂၆၁
မဟာဘူတာနံ	၁၀၄
မဟာဘူမိစာလော	၂၈၅
မဟာသာလာ	၃၁၈
မက္ကရကတေ	၄၁
မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ	၃၀၉
မဂ္ဂေ ပုရိသံ	၃၀၉
မဂ္ဂေါ	၁၈၇-၂၁၃
မစ္စုဇဟော	၅၀
မစ္ဆိကာသဏ္ဍေ	၁၃၀
မစ္ဆေရမလပရိယုဋ္ဌိတေန	၁၂၅
မဇ္ဈေ သိင်္ဃာဋကော	၁၀၄
မညမာနော	၁၁၄
မညေ	၂၃၈
မနာပါ	၁၃
မန္တာ သီလဗ္ဗတံ တပေါ	၄၃
မလ္လေသု	၁၄၅-၂၈၀
မာဏဝက	၄၁
မာတာပေတ္တိကသမ္ဘဝဿ	၃၁
မာတုမတ္တီသု	၃၉
မာနဂတံ	၁၁၄
မာနာဘိသမယာ	၁၁၅
မာ မံ ကဏ္ဋကော	၉၆
မာရဓေယျာနုပန္နေဟိ	၄၅
မာရပညတ္တိ	၁၄
မာရဿ ဝသံ ဂတော	၃၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မာရိသော	၃၂၂
မာရော	၁၄-၉၅
မာလာ	၃၃၅
မာလီ ကုဏ္ဍလီ	၁၄၆
မာလုကျပုတ္တော	၂၈
မိဂပထကံ	၁၃၀
မိစ္ဆာဉာဏီ	၁၆၈
မိစ္ဆာပဏိဟိတတ္တာ	၁၆၄
မိစ္ဆာပဏိဟိတာယ ဒိဋ္ဌိယာ	၁၆၄
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ	၁၅၃
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာပိ	၁၆၆
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝူပသမပစ္စယာ	၁၆၇
မိစ္ဆာပဋိပတ္တိံ	၁၆၈
မိစ္ဆာပဋိပတ္တာဓိကရဏဟေတု	၁၆၈
မိစ္ဆာပဋိပန္နံ	၁၆၈
မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ	၁၆၈
မိစ္ဆာဝိမုတ္တိယာ	၃၁၉
မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပပစ္စယာ	၁၆၆
မိစ္ဆာအာဇီဝံ	၁၆၂
မိစ္ဆတ္တံ	၁၆၈
မိတ္တာ	၂၃၅-၃၁၆
မုခရာ	၂၈၈
မုခံ ဩလောကေန္တိ	၃၃၁
မုဏ္ဍကာ	၄၂
မုဏ္ဍေယျ	၁၃၉
မုတ္တော ပါပိမတော	၁၁၄
မုတ္တစာဂေါ	၃၁၁
မုဒ္ဒိကော	၁၅၀
မုနိ	၂၈၅
မုဟုတ္တံ တုဏှီ ဟုတွာ	၁၃၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mūlajātā patiṭṭhitā	278
Medakathālikā	258
Medhāvinī	150
Medhāvī	102
Mettacittatāya	259
Mettāsahagatena	142, 207
Mettāya cetovimuttiyā	143
Mosadhammaṁ	115
Moḷiyasīvako	121
Mohanīyā	140
Moho	105
Maṁtāṇā	142
Maṁdīpā	142
Maṁleṇā	142
Maṁsaraṇā	142
[Ya]	
Yavakalāpi	113
Yato	29
Yathāgatamaggo	104
Yathā carantaṁ	96
Yathā taṁ bhikkhave avisayasmiṁ	5
Yathā yathā adhimuttānaṁ	101
Yathā pure tathā pacchā	290
Yathābhūtaṁ	104
Yathāsatti yathābalaṁ	146
Yathāssa kāme passato	96
Yathevaṁ yaṁkiñci vīṇā	108
Yadidaṁ upari	330
Yadidaṁ mahantattena	170

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yadicchakaṁ	67
Yagghe	44
Yaṁ kiñci vedayitaṁ	119
Yaṁ te ambho	54
Yaṁ pariyāyaṁ	47
Yaṁ bhikkhave saddhindriyaṁ	278
Yaṁ bahulaṁ	142
Yaṁ hi taṁ bhikkhave cittaṁ	97
Yattha cetā	115
Yattha yattha	120
Yassa āvudhaṁ	159
Yassa dāni kālaṁ maññatha	94
Yācayogo	311
Yānīkatā	282
Yāvatatthīti vuccati	45
Yāvatā bhikkhave khandha-dhātu-āyatanaṁ	11
Yena gilānasālā	118
Yena navaṁ Santhāgāraṁ tenupasaṅkamiṁsu	87
Yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu	87
Yena rūpena Tathāgataṁ	150
Yena svāhaṁ	165
Yenicchakaṁ	67
Ye purāṇaṁ saranti	42
Yehi nimittehi	291
Yehi liṅgehi	291
Yogakkhemāya	159
Yogakkhemipariyāyaṁ	32
Yo taṁ rūpamayaṁ	49

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မူလဇာတာ ပတိဋ္ဌိတာ	၂၇၈
မေဒကထာလိကာ	၂၅၈
မေဓာဝိနီ	၁၅၀
မေဓာဝီ	၁၀၂
မေတ္တစိတ္တတာယ	၂၅၉
မေတ္တာသဟဂတေန	၁၄၂-၂၀၇
မေတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ	၁၄၃
မောသဓမ္မံ	၁၁၅
မောဠိယသီဝကော	၁၂၁
မောဟနီယာ	၁၄၀
မောဟော	၁၀၅
မံတာဏာ	၁၄၂
မံဒီပါ	၁၄၂
မံလေဏာ	၁၄၂
မံသရဏာ	၁၄၂
[ယ]	
ယဝကလာပိ	၁၁၃
ယတော	၂၉
ယထာဂတမဂ္ဂေါ	၁၀၄
ယထာ စရန္တံ	၉၆
ယထာ တံ ဘိက္ခဝေ အဝိသယသ္မိံ	၅
ယထာ ယထာ အဓိမုတ္တာနံ	၁၀၁
ယထာ ပုရေ တထာ ပစ္ဆာ	၂၉၀
ယထာဘူတံ	၁၀၄
ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ	၁၄၆
ယထာဿ ကာမေ ပဿတော	၉၆
ယထေဝံ ယံကိဉ္စိ ဝီဏာ	၁၀၈
ယဒိဒံ ဥပရိ	၃၃၀
ယဒိဒံ မဟန္တတ္တေန	၁၇၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယဒိစ္ဆကံ	၆၇
ယဂ္ဃေ	၄၄
ယံ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ	၁၁၉
ယံ တေ အမ္ဘော	၅၄
ယံ ပရိယာယံ	၄၇
ယံ ဘိက္ခဝေ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ	၂၇၈
ယံ ဗဟုလံ	၁၄၂
ယံ ဟိ တံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ	၉၇
ယတ္ထ စေတာ	၁၁၅
ယတ္ထ ယတ္ထ	၁၂၀
ယဿ အာဝုဓံ	၁၅၉
ယဿ ဒါနိ ကာလံ မညထ	၉၄
ယာစယောဂေါ	၃၁၁
ယာနီကတာ	၂၈၂
ယာဝတတ္ထီတိ ဝုစ္စတိ	၄၅
ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ခန္ဓဓာတု-အာယတနံ	၁၁
ယေန ဂိလာနသာလာ	၁၁၈
ယေန နဝံ သန္ထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမိံသု	၈၇
ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသု	၈၇
ယေန ရူပေန တထာဂတံ	၁၅၀
ယေန သွာဟံ	၁၆၅
ယေနိစ္ဆကံ	၆၇
ယေ ပုရာဏံ သရန္တိ	၄၂
ယေဟိ နိမိတ္တေဟိ	၂၉၁
ယေဟိ လိင်္ဂေဟိ	၂၉၁
ယောဂက္ခေမာယ	၁၅၉
ယောဂက္ခေမိပရိယာယံ	၃၂
ယော တံ ရူပမယံ	၄၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yodhājīvo	141
Yoniso manasikāra bahulīkāro	201
Yoniso manasikārasampadā	169
Yopi hetu yopi paccayo	26
[Ra]	
Rajataṁ	336
Rajanīyā	13, 140
Rajanīyo	107
Rajojallaṁ	173
Rañño vā	107
Ratho	158
Rāgakkhayo	48, 127
Rāgo	105, 136, 137
Rājakathaṁ	325
Rājakārāme	313
Rāsiyo	145
Rittakaññeva paviseyya	56
Ruci	47
Rukkhadevatā	139
Rūpā ca manāpā	40
Rūpagatametaṁ	151
Rūpappaṭisaṁvedī	15
Rūparāgappaṭisaṁvedī	15
Rūpabalaṁ	126
Rūpasaṅkhāya vimutto	150
Rūpasammuditā	45
Rūpī	114

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Labhati vattāraṁ	110
Luḷito	210
Lujjati	17
Lūkhajīviṁ	145
Līnattaṁ	178
Lepaṁ oḍḍenti	235
Leḍḍuṭṭhānaṁ	234
Lokacintaṁ	331
Lokakkhāyikā	326
Lokantagū	50
Lokassa	32
Lokassa antaṁ	33
Lokuttarā	321
Loke	216
Loko	14
[Va]	
Vacīsaṅkhāro	133
Vacchagiddhiniyo	85
Vajjesu	262
Vaṇṇā ete brāhmaṇānaṁ	43
Vatthuvisadakiriyā	193
Vadhena	145
Vadho	339
Vanadevatā	139
Vanapatthaṁ	13
Vayadhammaṁ	11
Vayānupassī	118
Vassikaṁ	170
Vācāvatthukamevassa	5

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယောဓာဇီဝေါ	၁၄၁
ယောနိသော မနသိကာရ ဗဟုလီကာရော	၂၀၁
ယောနိသော မနသိကာရ-သမ္ပဒါ	၁၆၉
ယောပိ ဟေတု ယောပိ ပစ္စယော	၂၆
[ရ]	
ရဇတံ	၃၃၆
ရဇနီယာ	၁၃-၁၄၀
ရဇနီယော	၁၀၇
ရဇောဇလ္လံ	၁၇၃
ရညော ဝါ	၁၀၇
ရထော	၁၅၈
ရာဂက္ခယော	၄၈-၁၂၇
ရာဂေါ	၁၀၅-၁၃၆-၁၃၇
ရာဇကထံ	၃၂၅
ရာဇကာရာမေ	၃၁၃
ရာသိယော	၁၄၅
ရိတ္တကညေဝ ပဝိသေယျ	၅၆
ရုစိ	၄၇
ရုက္ခဒေဝတာ	၁၃၉
ရူပါ စ မနာပါ	၄၀
ရူပဂတမေတံ	၁၅၁
ရူပပ္ပဋိသံဝေဒီ	၁၅
ရူပရာဂပ္ပဋိသံဝေဒီ	၁၅
ရူပဗလံ	၁၂၆
ရူပသင်္ခါယ ဝိမုတ္တော	၁၅၀
ရူပသမ္မုဒိတာ	၄၅
ရူပီ	၁၁၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ]	
လဘတိ ဝတ္တာရံ	၁၁၀
လုဠိတော	၂၁၀
လုဇ္ဇတိ	၁၇
လူခဇီဝိံ	၁၄၅
လီနတ္တံ	၁၇၈
လေပံ ဩဍ္ဍေန္တိ	၂၃၅
လေဍ္ဍုဋ္ဌာနံ	၂၃၄
လောကစိန္တံ	၃၃၁
လောကက္ခာယိကာ	၃၂၆
လောကန္တဂူ	၅၀
လောကဿ	၃၂
လောကဿ အန္တံ	၃၃
လောကုတ္တရာ	၃၂၁
လောကေ	၂၁၆
လောကော	၁၄
[ဝ]	
ဝစီသင်္ခါရော	၁၃၃
ဝစ္ဆဂိဒ္ဓိနိယော	၈၅
ဝဇ္ဇေသု	၂၆၂
ဝဏ္ဏာ ဧတေ ဗြာဟ္မဏာနံ	၄၃
ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာ	၁၉၃
ဝဓေန	၁၄၅
ဝဓော	၃၃၉
ဝနဒေဝတာ	၁၃၉
ဝနပတ္ထံ	၁၃
ဝယဓမ္မံ	၁၁
ဝယာနုပဿီ	၁၁၈
ဝဿိကံ	၁၇၀
ဝါစာဝတ္ထုကမေဝဿ	၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vātātapahatāni	318
Vāterito	210
Vāyamati	162
Vāsenteva naṁ kule	126
Vikampate	28
Vikirati	14, 144
Vikiṇṇavācā	288
Vikālabhojanā	335
Vigatathinamiddho	94
Vighātaṁ	308
Vighātaṁ āpajjeyya	5
Vicikicchaṭṭhānīyā	178
Viceto	332
Vijanavātāni	13
Vijambhitā	178
Vijjā	12, 154
Vijjāgatassa	154
Vijjābhāgiye	308
Vijjaṁ uppādessati	164
Viññāṇaṁ	51, 129
Viññāte viññātamattaṁ	29
Viññāpako	256
Viññūnaṁ	33
Viññuppasatthehi	308
Vitakkavūpasamapaccayā	167
Vitthārikaṁ	284
Viddasuno	154
Vidhamati	144
Viddhaṁseti	144
Vineyya	216
Viparibhinnāni	133
Viparāmoso	339
Vippaṭisārino	148
Vippasannāni	133
Vippamuttā	3
Vipulo	187
Vimariyādīkatena cetasā	3
Vimutti	179
Vimuttiyā	131
Vimuttiparipācaniyā	36
Viyattā	150, 284
Virāgānupassī	118
Vilepanaṁ	335
Vivattayi	115
Vivekaninnaṁ	136
Vivekanissitaṁ	177, 305
Vivekapoṇaṁ	136
Viveko	159
Visaññuttā	3
Visamaparihārajāni	122
Visavegavikārato	59
Visuddhiyā	319
Visūkadassanaṁ	335
Viharanti	142
Viharāmi	165
Vihārā nikkhamitvā	42
Vihāraṁ pāvisi	33
Vihesāvesā	312
Vissajjetha	131
Vīriyārambhassetaṁ adhivacanaṁ	64

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝါတာတပဟတာနိ	၃၁၈
ဝါတေရိတော	၂၁၀
ဝါယမတိ	၁၆၂
ဝါသေန္တေဝ နံ ကုလေ	၁၂၆
ဝိကမ္ပတေ	၂၈
ဝိကိရတိ	၁၄-၁၄၄
ဝိကိဏ္ဏဝါစာ	၂၈၈
ဝိကာလဘောဇနာ	၃၃၅
ဝိဂတထိနမိဒ္ဓေါ	၉၄
ဝိဃာတံ	၃၀၈
ဝိဃာတံ အာပဇ္ဇေယျ	၅
ဝိစိကိစ္ဆဋ္ဌာနီယာ	၁၇၈
ဝိစေတော	၃၃၂
ဝိဇနဝါတာနိ	၁၃
ဝိဇမ္ဘိတာ	၁၇၈
ဝိဇ္ဇာ	၁၂-၁၅၄
ဝိဇ္ဇာဂတဿ	၁၅၄
ဝိဇ္ဇာဘာဂိယေ	၃၀၈
ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေဿတိ	၁၆၄
ဝိညာဏံ	၅၁-၁၂၉
ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တံ	၂၉
ဝိညာပကော	၂၅၆
ဝိညူနံ	၃၃
ဝိညုပ္ပသတ္ထေဟိ	၃၀၈
ဝိတက္ကဝူပသမပစ္စယာ	၁၆၇
ဝိတ္ထာရိကံ	၂၈၄
ဝိဒ္ဒသုနော	၁၅၄
ဝိဓမတိ	၁၄၄
ဝိဒ္ဓံသေတိ	၁၄၄
ဝိနေယျ	၂၁၆
ဝိပရိဘိန္နာနိ	၁၃၃
ဝိပရာမောသော	၃၃၉
ဝိပ္ပဋိသာရိနော	၁၄၈
ဝိပ္ပသန္နာနိ	၁၃၃
ဝိပ္ပမုတ္တာ	၃
ဝိပုလော	၁၈၇
ဝိမရိယာဒီကတေန စေတသာ	၃
ဝိမုတ္တိ	၁၇၉
ဝိမုတ္တိယာ	၁၃၁
ဝိမုတ္တိပရိပါစနိယာ	၃၆
ဝိယတ္တာ	၁၅၀-၂၈၄
ဝိရာဂါနုပဿီ	၁၁၈
ဝိလေပနံ	၃၃၅
ဝိဝတ္တယိ	၁၁၅
ဝိဝေကနိန္နံ	၁၃၆
ဝိဝေကနိဿိတံ	၁၇၇-၃၀၅
ဝိဝေကပေါဏံ	၁၃၆
ဝိဝေကော	၁၅၉
ဝိသညုတ္တာ	၃
ဝိသမပရိဟာရဇာနိ	၁၂၂
ဝိသဝေဂဝိကာရတော	၅၉
ဝိသုဒ္ဓိယာ	၃၁၉
ဝိသူကဒဿနံ	၃၃၅
ဝိဟရန္တိ	၁၄၂
ဝိဟရာမိ	၁၆၅
ဝိဟာရာ နိက္ခမိတွာ	၄၂
ဝိဟာရံ ပါဝိသိ	၃၃
ဝိဟေသာဝေသာ	၃၁၂
ဝိဿဇ္ဇေထ	၁၃၁
ဝီရိယာရမ္ဘဿေတံ အဓိဝစနံ	၆၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vīriyaṁ ārabhati	162
Vuṭṭhahissanti	134
Vuṭṭhahāmi	134
Vuṭṭhito	134
Vuyhamānaṁ	74
Vūpasameti	301
Vedanā ca pajānāti	115
Vedanāgatametaṁ	151
Vedanānañca sambhavaṁ	115
Vedanāññataraṁ	302
Vedayitaṁ	5, 273
Vedayitāni	121
Vepacittibandhanaṁ	113
Vepullāya	162
Veḷuvagāmake	235
Vesāliṁ upanissāya	300
Vesāliyaṁ	296
Veḷudvāraṁ	311
Vokkamma	42
Vossaggarato	311
Vossaggārammaṇaṁ	266
[Sa]	
Sa-upanisaṁ saparikkhāraṁ	168
Sa-ūmiṁ	49
Sakaṭaṁ	145
Sakaṇṭako	106
Sakaṁ ācariyakaṁ	284
Sakalamidaṁ bhante	155
Sakuṇagghi	234

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sagahano	106
Sagāhaṁ	49
Satañca vivaṭaṁ hoti	45
Sataṇhātaṇhesu	43
Sati ārakkhasārathi	158
Sati paṭisaraṇaṁ	278
Satimā	215
Sati muṭṭhā	29
Sato sampajāno	72
Satisambojjhaṅgo	176, 182
Satisambojjhaṅgaṭṭhānīyā	178
Sabhayo	106
Sabhayaṁ	50
Samaṇapaṭiñño	85
Sampannaṁ	106
Samaṇena vā	86
Samattaṁ bhāvitattā	261
Samathanimittaṁ	179
Samanvesati	109
Samavāyo	26
Samāgamma	139
Samādapako	256
Samādhi	31, 256
Samāpanno	133
Samādhisaṁvattanikehi	308
Samāpattiyā	153
Samāhito	115
Samiddhi	14
Samugghātasappāya	11
Samuttejako	256

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝီရိယံ အာရဘတိ	၁၆၂
ဝုဋ္ဌဟိဿန္တိ	၁၃၄
ဝုဋ္ဌဟာမိ	၁၃၄
ဝုဋ္ဌိတော	၁၃၄
ဝုယှမာနံ	၇၄
ဝူပသမေတိ	၃၀၁
ဝေဒနာ စ ပဇာနာတိ	၁၁၅
ဝေဒနာဂတမေတံ	၁၅၁
ဝေဒနာနဉ္စ သမ္ဘဝံ	၁၁၅
ဝေဒနာညတရံ	၃၀၂
ဝေဒယိတံ	၅-၂၇၃
ဝေဒယိတာနိ	၁၂၁
ဝေပစိတ္တိဗန္ဓနံ	၁၁၃
ဝေပုလ္လာယ	၁၆၂
ဝေဠုဝဂါမကေ	၂၃၅
ဝေသာလိံ ဥပနိဿာယ	၃၀၀
ဝေသာလိယံ	၂၉၆
ဝေဠုဒွါရံ	၃၁၁
ဝေါက္ကမ္မ	၄၂
ဝေါဿဂ္ဂရတော	၃၁၁
ဝေါဿဂ္ဂါရမ္မဏံ	၂၆၆
[သ]	
သဥပနိသံ သပရိက္ခာရံ	၁၆၈
သဥမိံ	၄၉
သကဋံ	၁၄၅
သကဏ္ဋကော	၁၀၆
သကံ အာစရိယကံ	၂၈၄
သကလမိဒံ ဘန္တေ	၁၅၅
သကုဏဂ္ဃိ	၂၃၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဂဟနော	၁၀၆
သဂါဟံ	၄၉
သတဉ္စ ဝိဝဋံ ဟောတိ	၄၅
သတဏှာတဏှေသု	၄၃
သတိ အာရက္ခသာရထိ	၁၅၈
သတိ ပဋိသရဏံ	၂၇၈
သတိမာ	၂၁၅
သတိ မုဋ္ဌာ	၂၉
သတော သမ္ပဇာနော	၇၂
သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ	၁၇၆-၁၈၂
သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ	၁၇၈
သဘယော	၁၀၆
သဘယံ	၅၀
သမဏပဋိညော	၈၅
သမ္ပန္နံ	၁၀၆
သမဏေန ဝါ	၈၆
သမတ္တံ ဘာဝိတတ္တာ	၂၆၁
သမထနိမိတ္တံ	၁၇၉
သမန္ဝေသတိ	၁၀၉
သမဝါယော	၂၆
သမာဂမ္မ	၁၃၉
သမာဒပကော	၂၅၆
သမာဓိ	၃၁-၂၅၆
သမာပန္နော	၁၃၃
သမာဓိသံဝတ္တနိကေဟိ	၃၀၈
သမာပတ္တိယာ	၁၅၃
သမာဟိတော	၁၁၅
သမိဒ္ဓိ	၁၄
သမုဂ္ဃါတသပ္ပါယ	၁၁
သမုတ္တေဇကော	၂၅၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sammukhāyeva anupavajjatā	
byākatā	19
Samuddo	50
Samunnā	50
Samessati	150
Samodahitvā	73
Samodahaṁ	73
Samodhānaṁ	170
Sarasaṅkappā	30
Sarakkhasaṁ	49
Saravanaṁ	110
Salaḷāgāre	293
Salākāvuttā	143
Savanaṁ	180
Sahadhammena	284
Sahadhammikā	138
Sahasākāro	339
Sahasā ajjhapattā	234
Sahatthā	130
Saḷāyatananirodhaṁ	35
Saḷeva	27
Saṅkasāyati	73
Saṅkassarasamācāro	85
Sakkāyassetaṁ adhivacanaṁ	64
Saṅkhadhamo	142
Sakkharā	141
Saṅkhyaṁ nopeti	116
Saṅkhātadhammassa	117
Saṅkhāyako	150
Saṅgati	26

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saggā	44
Saggaṁ nāma	141
Saṅghāṭiṁ paññāpetvā	95
Saccasammataṁ	121
Saccālikena	140
Saccaṁ nāma	144
Sacchikaroti	146
Sacchikātabbaṁ	12
Saññāpenti	141
Saññino	27
Saññutto	117
Sati	35
Satta bojjhaṅge	185
Sattamo	113
Sattannaṁ	190
Sattiyā	51
Satthena	20
Satthahārakaṁ	20, 299
Satthaṁ	18
Satthaṁ āharesi	19
Santaṁ	117
Santānessati	36
Santappesi	130
Santhāgāraṁ	86
Santiṭṭhati	107
Saddamanussāvesuṁ	329
Saddaṁ suṇeyya	107
Sandacchāyo	100
Sandassako	256
Sandiṭṭhā	235

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမ္မုခါယေဝ အနုပဝဇ္ဇတာ	
ဗျာကတာ	၁၉
သမုဒ္ဒေါ	၅၀
သမုန္နာ	၅၀
သမေဿတိ	၁၅၀
သမောဒဟိတွာ	၇၃
သမောဒဟံ	၇၃
သမောဓာနံ	၁၇၀
သရသင်္ကပ္ပါ	၃၀
သရက္ခသံ	၄၉
သရဝနံ	၁၁၀
သလဠာဂါရေ	၂၉၃
သလာကာဝုတ္တာ	၁၄၃
သဝနံ	၁၈၀
သဟဓမ္မေန	၂၈၄
သဟဓမ္မိကာ	၁၃၈
သဟသာကာရော	၃၃၉
သဟသာ အဇ္ဈပတ္တာ	၂၃၄
သဟတ္ထာ	၁၃၀
သဠာယတနနိရောဓံ	၃၅
သဠေဝ	၂၇
သင်္ကသာယတိ	၇၃
သင်္ကဿရသမာစာရော	၈၅
သက္ကာယဿေတံ အဓိဝစနံ	၆၄
သင်္ခဓမော	၁၄၂
သက္ခရာ	၁၄၁
သင်္ချံ နောပေတိ	၁၁၆
သင်္ခါတဓမ္မဿ	၁၁၇
သင်္ခါယကော	၁၅၀
သင်္ဂတိ	၂၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဂ္ဂါ	၄၄
သဂ္ဂံ နာမ	၁၄၁
သင်္ဃာဋိံ ပညာပေတွာ	၉၅
သစ္စသမ္မတံ	၁၂၁
သစ္စာလိကေန	၁၄၀
သစ္စံ နာမ	၁၄၄
သစ္ဆိကရောတိ	၁၄၆
သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ	၁၂
သညာပေန္တိ	၁၄၁
သညိနော	၂၇
သညုတ္တော	၁၁၇
သတိ	၃၅
သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ	၁၈၅
သတ္တမော	၁၁၃
သတ္တန္နံ	၁၉၀
သတ္တိယာ	၅၁
သတ္ထေန	၂၀
သတ္ထဟာရကံ	၂၀-၂၉၉
သတ္ထံ	၁၈
သတ္ထံ အာဟရေသိ	၁၉
သန္တံ	၁၁၇
သန္တာနေဿတိ	၃၆
သန္တပ္ပေသိ	၁၃၀
သန္ထာဂါရံ	၈၆
သန္တိဋ္ဌတိ	၁၀၇
သဒ္ဒမနုဿာဝေသုံ	၃၂၉
သဒ္ဒံ သုဏေယျ	၁၀၇
သန္ဒစ္ဆာယော	၁၀၀
သန္ဒဿကော	၂၅၆
သန္ဒိဋ္ဌာ	၂၃၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sandiṭṭhikā	146
Sandiṭṭhiko	15
Sannipātikāni	121
Sannipāto	26
Sappaṭibhayo	106
Sappaṭibhāgā	178
Sappasoṇḍikapabbhāre	14
Sappatisso	281
Sabbajī	31
Sabbamaññitasamugghātasā-ruppaṁ	10
Sabbanimittāni	16
Sabbappahānāya	5
Sabbasanthariṁ	87
Sabbalokena passataṁ	45
Sabbasetena	156
Sabbupādānapariññāya	12
Sabbaṁ abhiññā pariññāpahānāya	6
Sabbaṁ vo bhikkhave	4
Sabbe dhammā	16
Samugghātasappāya	11
Sampajaññaṁ	116
Sampajāno	215
Sampalimaṭṭhaṁ	51
Sampavāresi	130
Sampannaṁ	106
Samphuṭṭhapubbā	35
Samparāyikaṁ	319
Sampavāresi	130
Sampahaṁsako	256
Samphappalāpabhāsena	311

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sambahulā	25, 204
Sambodhiparāyaṇo	312
Sambodhiyaṁ	241
Sambodhiyaṅgesu	169
Sambhattā	235
Sammattaṁ	168
Sambhavaṁ	285
Sammadaññāya	45
Sammā	115
Sammā-ājīvena	162
Sammākammantā	154
Sammā pajānāti bhavassa pāragū	117
Sammādiṭṭhi	154
Sammāsati	163
Sammādiṭṭhipaccayā	166
Samiñjite	228
Sammūḷhettha	45
Sallato	117
Sādhuke	309
Sādhu	15
Sādhu sādhu	279
Sādhu khvassa bhante	131
Sā adhogāmī assa	141
Sāmaññatthaṁ	169
Sāmaññaṁ nāma	144
Sāmampi	121
Sāmisā adukkhamasukhā	119
Sāmisā dukkhā	119
Sāmisā	124
Sāmisā sukhā	119

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သန္ဒိဋ္ဌိကာ	၁၄၆
သန္ဒိဋ္ဌိကော	၁၅
သန္နိပါတိကာနိ	၁၂၁
သန္နိပါတော	၂၆
သပ္ပဋိဘယော	၁၀၆
သပ္ပဋိဘာဂါ	၁၇၈
သပ္ပသောဏ္ဍိကပဗ္ဘာရေ	၁၄
သပ္ပတိဿော	၂၈၁
သဗ္ဗဇီ	၃၁
သဗ္ဗမညိတသမုဂ္ဃါတသာရုပ္ပံ	၁၀
သဗ္ဗနိမိတ္တာနိ	၁၆
သဗ္ဗပ္ပဟာနာယ	၅
သဗ္ဗသန္ထရိံ	၈၇
သဗ္ဗလောကေန ပဿတံ	၄၅
သဗ္ဗသေတေန	၁၅၆
သဗ္ဗုပါဒါနပရိညာယ	၁၂
သဗ္ဗံ အဘိညာ ပရိညာပဟာနာယ	၆
သဗ္ဗံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ	၄
သဗ္ဗေ ဓမ္မာ	၁၆
သမုဂ္ဃါတသပ္ပါယ	၁၁
သမ္ပဇညံ	၁၁၆
သမ္ပဇာနော	၂၁၅
သမ္ပလိမဋ္ဌံ	၅၁
သမ္ပဝါရေသိ	၁၃၀
သမ္ပန္နံ	၁၀၆
သမ္ဖုဋ္ဌပုဗ္ဗာ	၃၅
သမ္ပရာယိကံ	၃၁၉
သမ္ပဝါရေသိ	၁၃၀
သမ္ပဟံသကော	၂၅၆
သမ္ဖပ္ပလာပဘာသေန	၃၁၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမ္ဗဟုလာ	၂၅-၂၀၄
သမ္ဗောဓိပရာယဏော	၃၁၂
သမ္ဗောဓိယံ	၂၄၁
သမ္ဗောဓိယင်္ဂေသု	၁၆၉
သမ္ဘတ္တာ	၂၃၅
သမ္မတ္တံ	၁၆၈
သမ္ဘဝံ	၂၈၅
သမ္မဒညာယ	၄၅
သမ္မာ	၁၁၅
သမ္မာအာဇီဝေန	၁၆၂
သမ္မာကမ္မန္တာ	၁၅၄
သမ္မာ ပဇာနာတိ ဘဝဿ ပါရဂူ	၁၁၇
သမ္မာဒိဋ္ဌိ	၁၅၄
သမ္မာသတိ	၁၆၃
သမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ	၁၆၆
သမိဉ္ဇိတေ	၂၂၈
သမ္မူဠှေတ္ထ	၄၅
သလ္လတော	၁၁၇
သာဓုကေ	၃၀၉
သာဓု	၁၅
သာဓု သာဓု	၂၇၉
သာဓု ခွဿ ဘန္တေ	၁၃၁
သာ အဓောဂါမီ အဿ	၁၄၁
သာမညတ္ထံ	၁၆၉
သာမညံ နာမ	၁၄၄
သာမမ္ပိ	၁၂၁
သာမိသာ အဒုက္ခမသုခါ	၁၁၉
သာမိသာ ဒုက္ခာ	၁၁၉
သာမိသာ	၁၂၄
သာမိသာ သုခါ	၁၁၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sāyite	231
Sārīrikānaṁ	116
Sāreyya	67
Sālohitā	316
Sāvaṭṭaṁ	49
Sāvajjā	178
Sāsaṅkaṁ sappaṭibhayaṁ	57
Sāhasena	146
Silāyūpo	331
Sītavane	14
Sīlakkhandhaṁ	256
Sīlaparikkhāro	158
Sīlasampadā	169
Sīlaṁ	185, 308
Sīluttama	42
Sīle patiṭṭhāya	171
Sīlasampannā	179
Sīsapāvane	330
Sīsevеṭhaṁ dadeyya	18
Sīhaseyyaṁ	71
Sukkaṁ	168
Sukhato āhū	45
Sukhato vidū	45
Sukhasomanassabahulo	67
Sukhavedaniyaṁ	118
Sukhādhivāhā	27
Sukhā vedanā	40
Sukho	45
Sukhumataraṁ mārabandhanaṁ	113
Sudujitaṁ	107

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Suniggahitaṁ nigganheyya	107
Supineva	43
Subhanimittaṁ	177
Suppavattiyo	168
Subhāvito	28
Suññāgārāni	148
Suhatatarā assā	113
Suvimuttaṁ	48
Suññato phasso	135
Sūkarakhatāya	280
Sūdo	235
Sekkhāya	167
Sekkho	167
Setapacchādo	131
Setaparivāro	156
Setaṭṭhikā	143
Setaṁ uṇhīsaṁ	156
Setaṁ chattaṁ	156
Setā upāhanā	156
Setā patodalaṭṭhi	156
Setāni vatthāni	156
Setā rasmiyo	156
Setāya sudaṁ vālabījaniyā	156
Setā sudaṁ	156
Semhasamuṭṭhānā	121
Seleyyakāni	41
Sevālapaṇakapariyonaddho	210
Sevālamālikā	141
Sesakaṁ	131
So appahīno	50

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သာယိတေ	၂၃၁
သာရီရိကာနံ	၁၁၆
သာရေယျ	၆၇
သာလောဟိတာ	၃၁၆
သာဝဋ္ဋံ	၄၉
သာဝဇ္ဇာ	၁၇၈
သာသင်္ကံ သပ္ပဋိဘယံ	၅၇
သာဟသေန	၁၄၆
သိလာယူပေါ	၃၃၁
သီတဝနေ	၁၄
သီလက္ခန္ဓံ	၂၅၆
သီလပရိက္ခာရော	၁၅၈
သီလသမ္ပဒါ	၁၆၉
သီလံ	၁၈၅-၃၀၈
သီလုတ္တမ	၄၂
သီလေ ပတိဋ္ဌာယ	၁၇၁
သီလသမ္ပန္နာ	၁၇၉
သီသပါဝနေ	၃၃၀
သီသဝေဌံ ဒဒေယျ	၁၈
သီဟသေယျံ	၇၁
သုက္ကံ	၁၆၈
သုခတော အာဟူ	၄၅
သုခတော ဝိဒူ	၄၅
သုခသောမနဿဗဟုလော	၆၇
သုခဝေဒနိယံ	၁၁၈
သုခါဓိဝါဟာ	၂၇
သုခါ ဝေဒနာ	၄၀
သုခေါ	၄၅
သုခုမတရံ မာရဗန္ဓနံ	၁၁၃
သုဒုဇိတံ	၁၀၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုနိဂ္ဂဟိတံ နိဂ္ဂဏှေယျ	၁၀၇
သုပိနေဝ	၄၃
သုဘနိမိတ္တံ	၁၇၇
သုပ္ပဝတ္တိယော	၁၆၈
သုဘာဝိတော	၂၈
သုညာဂါရာနိ	၁၄၈
သုဟတတရာ အဿာ	၁၁၃
သုဝိမုတ္တံ	၄၈
သုညတော ဖဿော	၁၃၅
သူကရခတာယ	၂၈၀
သူဒေါ	၂၃၅
သေက္ခာယ	၁၆၇
သေက္ခော	၁၆၇
သေတပစ္ဆာဒေါ	၁၃၁
သေတပရိဝါရော	၁၅၆
သေတဋ္ဌိကာ	၁၄၃
သေတံ ဥဏှီသံ	၁၅၆
သေတံ ဆတ္တံ	၁၅၆
သေတာ ဥပါဟနာ	၁၅၆
သေတာ ပတောဒလဋ္ဌိ	၁၅၆
သေတာနိ ဝတ္ထာနိ	၁၅၆
သေတာ ရသ္မိယော	၁၅၆
သေတာယ သုဒံ ဝါလဗီဇနိယာ	၁၅၆
သေတာ သုဒံ	၁၅၆
သေမှသမုဋ္ဌာနာ	၁၂၁
သေလေယျကာနိ	၄၁
သေဝါလပဏကပရိယောနဒ္ဓေါ	၂၁၀
သေဝါလမာလိကာ	၁၄၁
သေသကံ	၁၃၁
သော အပ္ပဟီနော	၅၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sokaparidevānaṁ	213
Sokadhammaṁ	11
Sotaviññeyyā	12
So taṁ vīṇaṁ	108
Sottaṁ	51
So palujjeyya	257
So passeyya	56
So maggo brahmapattiyā	43
Somanassāni	122
Somanassūpavicārā	122
Soḷasakukkuko	331
Saṁkiliṭṭhaṁ	86
Saṁkilesikadhammaṁ	11
Saṁgamma	139
Saṁghaṭṭanasamodhānā	273
Saṁyamāya	67
Saṁyogo	13
Saṁyojanā	12
Saṁyojanāni	175
Saṁyojanaṁ	115
Saṁyojaniyā	30
Saṁvibhajāmi	146
Saṁvaṇṇito	33
Saṁvesetabbā	54
Saṁsandissati	150
[Ha]	
Hatthiratanassa	191
Harāyamānā	299
Hitesinā	148
Hirī īsā	158
Hirottappaṁ	154
Hīno	328
Heṭṭhā nemaṅgamā	331
Heṭṭhimaṁ gharaṁ	332

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သောကပရိဒေဝါနံ	၂၁၃
သောကဓမ္မံ	၁၁
သောတဝိညေယျာ	၁၂
သော တံ ဝီဏံ	၁၀၈
သောတ္တံ	၅၁
သော ပလုဇ္ဇေယျ	၂၅၇
သော ပဿေယျ	၅၆
သော မဂ္ဂေါ ဗြဟ္မပတ္တိယာ	၄၃
သောမနဿာနိ	၁၂၂
သောမနဿူပဝိစာရာ	၁၂၂
သောဠသကုက္ကုကော	၃၃၁
သံကိလိဋ္ဌံ	၈၆
သံကိလေသိကဓမ္မံ	၁၁
သံဂမ္မ	၁၃၉
သံဃဋ္ဋနသမောဓာနာ	၂၇၃
သံယမာယ	၆၇
သံယောဂေါ	၁၃
သံယောဇနာ	၁၂
သံယောဇနာနိ	၁၇၅
သံယောဇနံ	၁၁၅
သံယောဇနိယာ	၃၀
သံဝိဘဇာမိ	၁၄၆
သံဝဏ္ဏိတော	၃၃
သံဝေသေတဗ္ဗာ	၅၄
သံသန္ဒိဿတိ	၁၅၀
[ဟ]	
ဟတ္ထိရတနဿ	၁၉၁
ဟရာယမာနာ	၂၉၉
ဟိတေသိနာ	၁၄၈
ဟိရီ ဤသာ	၁၅၈
ဟိရောတ္တပ္ပံ	၁၅၄
ဟီနော	၃၂၈
ဟေဋ္ဌာ နေမင်္ဂမာ	၃၃၁
ဟေဋ္ဌိမံ ဃရံ	၃၃၂

Saḷāyatanavaggamahāvaggasaṁyuttaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Saḷāyatanavaggamahāvaggasaṁyuttaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akkantaṭṭhāneyeva = Akkantaṭṭhāneyeva vā (Sī, Syā)	96
Aggabhāge = Pubbabhāge (Sī)	337
Aṅgakūṭaṁ = Kaṁsakūṭaṁ (Sī)	337
Acālayiṁsu = Ālasiṁsu (Sī, Syā)	94
Acchindakagaṇanāya = Acchindakāya gaṇanāya (Ka)	150
Ajajjaraṁ = Ajajjaritattā ajaraṁ (Sī) Ajjajjaritattā ajajjaraṁ (Syā)	149
Ajānāpetvāva = Anāṇāpetvā (Sī)	236
Aññassa khettaṁ gahetvā aññassa deti = Aññassa hatthā gahetvā aññassa hatthe deti (Sī)	83
Aṭṭhacattālīsāya ṭhānesu = Aṭṭhacattālīsādhikasatesu ṭhānesu (Sī, Syā)	11
Aṭṭha māse = Aḍḍhamāse (Syā)	301
Aḍḍhateyyakoṭināṭakehi = ...nāṭikāhi (Sī)	252
Aṇaṇā pabbajjā ca Buddhādīhi saṁvaṇṇitāti = Anaṇasseva ruhati, ananuvajjā ca viññūnaṁ, Buddhādīhi saṁvaṇṇitāti (Sī)	85
Attakāmā = Atthakāmā (Sī, Syā, Ka)	221
Attanā vā = Attanāva (Sī)	229
Atthīti = Atthīti vā (Sī)	149
Attho = Atthato (?)	136
Atidūreti = Atidūre (Sī, Syā)	167

သဠာယတနဝဂ္ဂမဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ…သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ…သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ…ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ…ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က…ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ…ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

သဠာယတနဝဂ္ဂမဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အက္ကန္တဋ္ဌာနေယေဝ = အက္ကန္တဋ္ဌာနေယေဝ ဝါ (သီ၊ သျာ)	၉၆
အဂ္ဂဘာဂေ = ပုဗ္ဗဘာဂေ (သီ)	၃၃၇
အင်္ဂကူဋံ = ကံသကူဋံ (သီ)	၃၃၇
အစာလယိံသု = အာလသိံသု (သီ၊ သျာ)	၉၄
အစ္ဆိန္ဒကဂဏနာယ = အစ္ဆိန္ဒကာယ ဂဏနာယ (က)	၁၅၀
အဇဇ္ဇရံ = အဇဇ္ဇရိတတ္တာ အဇရံ (သီ) အဇ္ဇဇ္ဇရိတတ္တာ အဇဇ္ဇရံ (သျာ)	၁၄၉
အဇာနာပေတွာဝ = အနာဏာပေတွာ (သီ)	၂၃၆
အညဿ ခေတ္တံ ဂဟေတွာ အညဿ ဒေတိ = အညဿ ဟတ္ထာ ဂဟေတွာ အညဿ ဟတ္ထေ ဒေတိ (သီ)	၈၃
အဋ္ဌစတ္တာလီသာယ ဌာနေသု = အဋ္ဌစတ္တာလီသာဓိကသတေသု ဌာနေသု (သီ၊ သျာ)	၁၁
အဋ္ဌ မာသေ = အဍ္ဎမာသေ (သျာ)	၃၀၁
အဍ္ဎတေယျကောဋိနာဋကေဟိ = …နာဋိကာဟိ (သီ)	၂၅၂
အဏဏာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ သံဝဏ္ဏိတာတိ = အနဏဿေဝ ရုဟတိ၊ အနနုဝဇ္ဇာ စ ဝိညူနံ၊ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ သံဝဏ္ဏိတာတိ (သီ)	၈၅
အတ္တကာမာ = အတ္ထကာမာ (သီ၊ သျာ၊ က)	၂၂၁
အတ္တနာ ဝါ = အတ္တနာဝ (သီ)	၂၂၉
အတ္ထီတိ = အတ္ထီတိ ဝါ (သီ)	၁၄၉
အတ္ထော = အတ္ထတော (?)	၁၃၆
အတိဒူရေတိ = အတိဒူရေ (သီ၊ သျာ)	၁၆၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Atidhātosmi = Atipātosmi (Syā, Ka)	177
Addhānaparicchedaṁ cittaṁ = Addhānaparicchedacittaṁ (Sī)	134
Adīnacitto = Ādinnacitto (Syā)	183
Adīnamānasoti = Ādinnamānasoti (Syā)	183
Adukkhiyamāno ca = Surakkhiyamānova (Ka)	236
Adhikārīti = Avikārīti (Sī), Abhikārīti (Syā)	104
Adhiviṭṭhena = Anuyuttena (Sī, Syā)	158
Anantarāyamassa = Anantarāyevassa (Sī)	19
Andhabālajanena = Puthujjanandhabālajanena (Ka)	328
Anassasanti = Anassāsinti (Sī)	15
Anibbatto = Anipphanno (Sī, Syā)	287
Anirassādaṁ = Nirassādaṁ (Sī, Syā)	200
Anuppattiyā = Anumatiyā (Sī, Syā)	150
Anupadese = Ānuppadese (Sī), Anuppadese (Syā)	121
Anudayatāyāti anuvaḍḍhiyā = Anuddayatāyāti anuddayāya (Sī)	259
Anupariyāyanasamatthassa = Anuyāyanasamatthassa (Sī, Syā)	191
Anupariyāyanāmakaṁ = Anupariyāyananāmakaṁ (Sī)	224
Anupavattato = Anupavattito (Ka)	225
Anupāyāpariggahe = Anupāyapariccāge upāyapariggahe (Sī, Syā)	216
Anuppīḷantena = Anupapīḷantena (Sī)	112
Anupubbakathā = Anupubbikathā (Syā, Ka)	4
Anubandhitvā = Anubujjhitvā (Sī)	96
Anubhūtapubbesu = Anubhūtapubbo (Sī, Syā)	35
Anullokento = Anavalokento (Sī, Syā)	258
Anekaggaṭṭhena = Anekattaṭṭhena (Syā)	12
Anena = Manena (Sī, Syā)	41
Appaṭikūle ca paṭikūle ca = Appaṭikūle paṭikūle vā (Sī, Syā)	208
Appaṭicchitapaheṇakaṁ = Appaṭicchitapahāraṇakaṁ (Sī, Syā)	202
Apabyūḷhasevālo = Abbhuḷhasevālo (Ka)	237

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အတိဓာတောသ္မိ = အတိပါတောသ္မိ (သျာ၊ က)	၁၇၇
အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒံ စိတ္တံ = အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒစိတ္တံ (သီ)	၁၃၄
အဒီနစိတ္တော = အာဒိန္နစိတ္တော(သျာ)	၁၈၃
အဒီနမာနသောတိ = အာဒိန္နမာနသောတိ (သျာ)	၁၈၃
အဒုက္ခိယမာနော စ = သုရက္ခိယမာနောဝ (က)	၂၃၆
အဓိကာရီတိ = အဝိကာရီတိ (သီ)၊ အဘိကာရီတိ (သျာ)	၁၀၄
အဓိဝိဋ္ဌေန = အနုယုတ္တေန (သီ၊ သျာ)	၁၅၈
အနန္တရာယမဿ = အနန္တရာယေဝဿ (သီ)	၁၉
အန္ဓဗာလဇနေန = ပုထုဇ္ဇနန္ဓဗာလဇနေန (က)	၃၂၈
အနဿသန္တိ = အနဿာသိန္တိ (သီ)	၁၅
အနိဗ္ဗတ္တော = အနိပ္ဖန္နော (သီ၊ သျာ)	၂၈၇
အနိရဿာဒံ = နိရဿာဒံ (သီ၊ သျာ)	၂၀၀
အနုပ္ပတ္တိယာ = အနုမတိယာ (သီ၊ သျာ)	၁၅၀
အနုပဒေသေ = အာနုပ္ပဒေသေ (သီ)၊ အနုပ္ပဒေသေ (သျာ)	၁၂၁
အနုဒယတာယာတိ အနုဝဍ္ဎိယာ = အနုဒ္ဒယတာယာတိ အနုဒ္ဒယာယ (သီ)	၂၅၉
အနုပရိယာယနသမတ္ထဿ = အနုယာယနသမတ္ထဿ (သီ၊ သျာ)	၁၉၁
အနုပရိယာယနာမကံ = အနုပရိယာယနနာမကံ (သီ)	၂၂၄
အနုပဝတ္တတော = အနုပဝတ္တိတော (က)	၂၂၅
အနုပါယာပရိဂ္ဂဟေ = အနုပါယပရိစ္စာဂေ ဥပါယပရိဂ္ဂဟေ (သီ၊သျာ)	၂၁၆
အနုပ္ပီဠန္တေန = အနုပပီဠန္တေန (သီ)	၁၁၂
အနုပုဗ္ဗကထာ = အနုပုဗ္ဗိကထာ (သျာ၊ က)	၄
အနုဗန္ဓိတွာ = အနုဗုဇ္ဈိတွာ (သီ)	၉၆
အနုဘူတပုဗ္ဗေသု = အနုဘူတပုဗ္ဗော (သီ၊ သျာ)	၃၅
အနုလ္လောကေန္တော = အနဝလောကေန္တော (သီ၊ သျာ)	၂၅၈
အနေကဂ္ဂဋ္ဌေန = အနေကတ္တဋ္ဌေန (သျာ)	၁၂
အနေန = မနေန (သီ၊ သျာ)	၄၁
အပ္ပဋိကူလေ စ ပဋိကူလေ စ = အပ္ပဋိကူလေ ပဋိကူလေ ဝါ (သီ၊ သျာ)	၂၀၈
အပ္ပဋိစ္ဆိတပဟေဏကံ = အပ္ပဋိစ္ဆိတပဟာရဏကံ (သီ၊ သျာ)	၂၀၂
အပဗျူဠှသေဝါလော = အဗ္ဘုဠှသေဝါလော (က)	၂၃၇

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[A]

Apūticitto = Apaduṭṭhacitto (Sī), Appatiṭṭhacitto (Syā) 183

Abbuhatthapabbataṁ nāma patvā = Ambuhatthapabbate nāma pavisitvā (Syā), Abbhahatthapabbataṁ nāma patvā (Sī), Ajjuhatthapabbate nāma pavisitvā (Ma-Ṭṭha 4. 235 piṭṭhe) 22

Abbhamaṇḍapaṁ = Abbhāmaṇḍalaṁ (Sī, Syā) 131

Abhavissāti = Bhavissatīti (Sī) 151

Abhāvo = Abhāve vā (Sī, Syā) 144

Abhinavaṁ = Adhigataṁ (Sī) 237

Abhibhavitāni = Abhibhāvitāni (Sī, Syā) 30

Abhūtameva bhūtaṁ = Abbhutaṁ (Sī, Syā) 149

Amatapānaṁ viya = Amatasāraṁ viya (Ka) 91

Amatādhigamāya = Amatādhigamassa (Ka) 34

Amataṁ = Mayhaṁ (Sī, Syā) 160

Ayaṁ = Ubhayaṁ (Ka) 43

Ayaṁ sīta-udakaṁ = Ayasīta-udakaṁ (Ka-Sī), Pīta-udakaṁ (Syā) 53

Arahatte = Arahattaṁ (Syā) 18

Ariyaphalaṁ, dhammasāro adhigamo = Ariyaphaladhammasāro, so adhigamo (Sī, Syā) 320

Ariyamaggayānassa = Ariyamaggañāṇassa (Ka) 158

Aruccanakaṁ nāma natthi = Aruccanakaṁ nāma no natthi (Ka) 251

Alabbhante = Alaṁ bhante (Sī, Syā) 296

Avadamāno = Vadamāno (Ka) 234

Avadhāraṇatthe vā = Avadhāraṇamatte vā (Sī) 299

Avassaṭṭhaṁ = Avasiṭṭhaṁ (Sī, Syā) 286

Avigacchāpento = Avitacchāpento (Syā), Avibhacchāpento (Ka) 6

Avijjamānaggahaṇadukkhacittassa = ...muttacittassa (Sī) 209

Avijjamānaggahaṇadukkhacittaṁ = Avijjamānaggahaṇena muttaṁ cittaṁ (Sī), Avijjamānaggahaṇena dukkhacittaṁ (Ka) 209

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အပူတိစိတ္တော = အပဒုဋ္ဌစိတ္တော (သီ)၊ အပ္ပတိဋ္ဌစိတ္တော (သျာ) ၁၈၃

အဗ္ဗုဟတ္ထပဗ္ဗတံ နာမ ပတွာ = အမ္ဗုဟတ္ထပဗ္ဗတေ နာမ ပဝိသိတွာ (သျာ)၊ အဗ္ဘဟတ္ထပဗ္ဗတံ နာမ ပတွာ (သီ)၊ အဇ္ဇုဟတ္ထပဗ္ဗတေ နာမ ပဝိသိတွာ (မ-ဋ္ဌ ၄၊ ၂၃၅-ပိဋ္ဌေ) ၂၂

အဗ္ဘမဏ္ဍပံ = အဗ္ဘာမဏ္ဍလံ (သီ၊ သျာ) ၁၃၁

အဘဝိဿာတိ = ဘဝိဿတီတိ (သီ) ၁၅၁

အဘာဝေါ = အဘာဝေ ဝါ (သီ၊ သျာ) ၁၄၄

အဘိနဝံ = အဓိဂတံ (သီ) ၂၃၇

အဘိဘဝိတာနိ = အဘိဘာဝိတာနိ (သီ၊ သျာ) ၃၀

အဘူတမေဝ ဘူတံ = အဗ္ဘုတံ (သီ၊ သျာ) ၁၄၉

အမတပါနံ ဝိယ = အမတသာရံ ဝိယ (က) ၉၁

အမတာဓိဂမာယ = အမတာဓိဂမဿ (က) ၃၄

အမတံ = မယှံ (သီ၊ သျာ) ၁၆၀

အယံ = ဥဘယံ (က) ၄၃

အယံ သီတဥဒကံ = အယသီတဥဒကံ (က-သီ)၊ ပီတဥဒကံ (သျာ) ၅၃

အရဟတ္တေ = အရဟတ္တံ (သျာ) ၁၈

အရိယဖလံ၊ ဓမ္မသာရော အဓိဂမော = အရိယဖလဓမ္မသာရော၊ သော အဓိဂမော (သီ၊ သျာ) ၃၂၀

အရိယမဂ္ဂယာနဿ = အရိယမဂ္ဂဉာဏဿ (က) ၁၅၈

အရုစ္စနကံ နာမ နတ္ထိ = အရုစ္စနကံ နာမ နော နတ္ထိ (က) ၂၅၁

အလဗ္ဘန္တေ = အလံ ဘန္တေ (သီ၊ သျာ) ၂၉၆

အဝဒမာနော = ဝဒမာနော (က) ၂၃၄

အဝဓာရဏတ္ထေ ဝါ = အဝဓာရဏမတ္တေ ဝါ (သီ) ၂၉၉

အဝဿဋ္ဌံ = အဝသိဋ္ဌံ (သီ၊ သျာ) ၂၈၆

အဝိဂစ္ဆာပေန္တော = အဝိတစ္ဆာပေန္တော (သျာ)၊ အဝိဘစ္ဆာပေန္တော (က) ၆

အဝိဇ္ဇမာနဂ္ဂဟဏဒုက္ခစိတ္တဿ = ...မုတ္တစိတ္တဿ (သီ) ၂၀၉

အဝိဇ္ဇမာနဂ္ဂဟဏဒုက္ခစိတ္တံ = အဝိဇ္ဇမာနဂ္ဂဟဏေန မုတ္တံ စိတ္တံ (သီ)၊ အဝိဇ္ဇမာနဂ္ဂဟဏေန ဒုက္ခစိတ္တံ (က) ၂၀၉

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[A]

Avippakiritvā = Vippakiritvā (Sī, Syā) 7
Avīciṁ = Avīcito (Sī, Syā) 327
Asaṅkhatasaṁyutte = Asaṅkhatasaṁyuttassa paṭhame (Sī) 148
Asaṇṭhahanato = Asaṁvahanato (Sī, Syā) 26
Asamapekkhane = Asamapekkhanena (Sī, Syā) 218
Assādayamānaṁ = Anussārayamānaṁ (Sī, Syā) 56

[Ā]

Ākāsacārī bhikkhū = Janapadacārikabhikkhū (Ka) 24
Āghātanabhaṇḍikāyaṁ = Āghātanagaṇṭhikāyaṁ (Sī, Syā) 69
Ācārasampannatāya pana yato vaṁso namati = Ākārasampannatāya
vaṁso namati (Sī, Syā) 258
Ādisamannāhārato = Ādisammasanāhārato (Ka) 301
Ānisadaṭṭhāne = Āsanaṭṭhāne (Sī) 139
Ābandhanto = Ābandho (Syā) 82
Ābhindeyyāti = Bhindeyyāti (Sī, Syā) 50
Āyāmanti = Vāyāmanti (Sī, Syā) 167
Ārammaṇapariggahitasati = Ārammaṇapariggāhikā sati (?) 35
Ārammaṇe = Ārammaṇaṁ (Sī, Syā) 239
Ārāmanissayīti = Ārāmanisādīti (Sī) Ārāmaniyādīti (Syā) 183
Āropessanti = Āropenti (Sī, Syā) 247
Āvasathe = Āvāsake (Sī), Āvāsathe (Syā) 145
Āsīvisāti = Āsivisāti (Ka) 54
Āḷāhanaṭṭhāne ṭhitabhikkhū = Āsannaṭṭhāne ṭhitā bhikkhū (Sī, Syā) 25

[I]

Imasmiṁ atīte dassite = Imasmiṁ kathite (Ka) 315
Iminā anuttaro satthāti = Iminā evaṁvidho anuttaro satthāti (Sī) 244

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အဝိပ္ပကိရိတွာ = ဝိပ္ပကိရိတွာ (သီ၊ သျာ) ၇
အဝီစိံ = အဝီစိတော (သီ၊ သျာ) ၃၂၇
အသင်္ခတသံယုတ္တေ = အသင်္ခတသံယုတ္တဿ ပဌမေ (သီ) ၁၄၈
အသဏ္ဌဟနတော = အသံဝဟနတော (သီ၊ သျာ) ၂၆
အသမပေက္ခနေ = အသမပေက္ခနေန (သီ၊ သျာ) ၂၁၈
အဿာဒယမာနံ = အနုဿာရယမာနံ (သီ၊ သျာ) ၅၆

[အာ]

အာကာသစာရီ ဘိက္ခူ = ဇနပဒစာရိကဘိက္ခူ (က) ၂၄
အာဃာတနဘဏ္ဍိကာယံ = အာဃာတနဂဏ္ဌိကာယံ (သီ၊ သျာ) ၆၉
အာစာရသမ္ပန္နတာယ ပန ယတော ဝံသော နမတိ = အာကာရ-
သမ္ပန္နတာယ ဝံသော နမတိ (သီ၊ သျာ) ၂၅၈
အာဒိသမန္နာဟာရတော = အာဒိသမ္မသနာဟာရတော (က) ၃၀၁
အာနိသဒဋ္ဌာနေ = အာသနဋ္ဌာနေ (သီ) ၁၃၉
အာဗန္ဓန္တော = အာဗန္ဓော (သျာ) ၈၂
အာဘိန္ဒေယျာတိ = ဘိန္ဒေယျာတိ (သီ၊ သျာ) ၅၀
အာယာမန္တိ = ဝါယာမန္တိ (သီ၊ သျာ) ၁၆၇
အာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟိတသတိ = အာရမ္မဏပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ (?) ၃၅
အာရမ္မဏေ = အာရမ္မဏံ (သီ၊ သျာ) ၂၃၉
အာရာမနိဿယီတိ = အာရာမနိသာဒီတိ (သီ)
အာရာမနိယာဒီတိ (သျာ) ၁၈၃
အာရောပေဿန္တိ = အာရောပေန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂၄၇
အာဝသထေ = အာဝါသကေ (သီ)၊ အာဝါသထေ (သျာ) ၁၄၅
အာသီဝိသာတိ = အာသိဝိသာတိ (က) ၅၄
အာဠာဟနဋ္ဌာနေ ဌိတဘိက္ခူ = အာသန္နဋ္ဌာနေ ဌိတာ ဘိက္ခူ (သီ၊ သျာ) ၂၅

[ဣ]

ဣမသ္မိံ အတီတေ ဒဿိတေ = ဣမသ္မိံ ကထိတေ (က) ၃၁၅
ဣမိနာ အနုတ္တရော သတ္ထာတိ = ဣမိနာ ဧဝံဝိဓော
အနုတ္တရော သတ္ထာတိ (သီ) ၂၄၄

Nānāpāṭha	Piṭṭhaṅkā
[U]	
Ukkaṇṭhitā = Ukkaṇṭhikā (Sī, Syā)	177
Ukkhipitvā = Uppatitvā (Sī)	332
Uccāsaddaṁ = Uḷārasaddaṁ (Sī, Syā)	88
Uttāsitapuriso viya = Uttāsitasadiso viya (Sī, Syā)	237
Udapānaṁ nāma = Udakaṭṭhānaṁ nāma (Syā)	38
Uddissa = Odissa (Ka)	336
Udukkhalamusaladārakasaddādīnaṁ = Sarāvādisaddānaṁ (Sī), Sarāvākasaddādīnaṁ (Syā)	13
Uddhato = Uṭṭhito (Sī, Syā)	78
Uddhaṁ bhāgaṁ = Laddhabhāvaṁ (Ka)	311
Unnāmetvā = Paṇāmetvā (Sī), Upaṇāmetvā (Syā)	205
Upagamanānupagamanādīni = Upagacchamānānugacchamānādīni (Ka)	83
Upaṭṭhākupāsako = Upaṭṭhākadārako (Ka)	69
Upaṭṭhāpento = Upadahanto (Sī, Syā)	82
Uṭṭhitāti = Uditāti (Sī, Syā)	253
Upadahitvā = Odahitvā (Ka)	88
Upadhānāni = Tūliyāni upadhānāni (Ka)	88
Upaparikkhamānānaṁ = Upaparikkhamānā (Sī), Upaparikkhaya (Syā)	9
Upahatapubban"ti = Upagatapubbanti (Sī)	144
Uppajjeyya = Uppannaṁ Uppajjeyya (Ka)	317
Uppannaṁ = Uppannuppannaṁ (Ka)	302
Uppātikaṁ = Uppādikaṁ (Ṭīkā)	23
Upāyāpariccāge anupāyāpariggahe = Anupāyapariccāge upāyapariggahe (Sī, Syā)	216
Ubbāhati = Ubbhāhati (Ka)	60
Ummaṅgoti pañhamaggo-pañhagavesanaṁ = Umaggoti paññānaṁ maggo paññāgavesanaṁ(Sī)	260
Uyyogakālādīsu = Uyyodhakālādīsu (Sī)	86
Uyyogaṭṭhānato ca = Uyyodhaṭṭhānato ca (Sī)	86
Ure pavattañāṇameva = Uddesapavattañāṇamevetaṁ (Ka)	328

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဥ]	
ဥက္ကဏ္ဌိတာ = ဥက္ကဏ္ဌိကာ (သီ၊ သျာ)	၁၇၇
ဥက္ခိပိတွာ = ဥပ္ပတိတွာ (သီ)	၃၃၂
ဥစ္စာသဒ္ဒံ = ဥဠာရသဒ္ဒံ (သီ၊ သျာ)	၈၈
ဥတ္တာသိတပုရိသော ဝိယ = ဥတ္တာသိတသဒိသော ဝိယ (သီ၊ သျာ)	၂၃၇
ဥဒပါနံ နာမ = ဥဒကဋ္ဌာနံ နာမ (သျာ)	၃၈
ဥဒ္ဒိဿ = ဩဒိဿ (က)	၃၃၆
ဥဒုက္ခလမုသလဒါရကသဒ္ဒါဒီနံ = သရာဝါဒိသဒ္ဒါနံ (သီ)၊ သရာဝါကသဒ္ဒါဒီနံ (သျာ)	၁၃
ဥဒ္ဓတော = ဥဋ္ဌိတော (သီ၊ သျာ)	၇၈
ဥဒ္ဓံ ဘာဂံ = လဒ္ဓဘာဝံ (က)	၃၁၁
ဥန္နာမေတွာ = ပဏာမေတွာ (သီ)၊ ဥပဏာမေတွာ (သျာ)	၂၀၅
ဥပဂမနာနုပဂမနာဒီနိ = ဥပဂစ္ဆမာနာနုဂစ္ဆမာနာဒီနိ (က)	၈၃
ဥပဋ္ဌာကုပါသကော = ဥပဋ္ဌာကဒါရကော (က)	၆၉
ဥပဋ္ဌာပေန္တော = ဥပဒဟန္တော (သီ၊ သျာ)	၈၂
ဥဋ္ဌိတာတိ = ဥဒိတာတိ (သီ၊ သျာ)	၂၅၃
ဥပဒဟိတွာ = ဩဒဟိတွာ (က)	၈၈
ဥပဓာနာနိ = တူလိယာနိ ဥပဓာနာနိ (က)	၈၈
ဥပပရိက္ခမာနာနံ = ဥပပရိက္ခမာနာ (သီ)၊ ဥပပရိက္ခယ (သျာ)	၉
ဥပဟတပုဗ္ဗ"န္တိ = ဥပဂတပုဗ္ဗန္တိ (သီ)	၁၄၄
ဥပ္ပဇ္ဇေယျ = ဥပ္ပန္နံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ (က)	၃၁၇
ဥပ္ပန္နံ = ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နံ (က)	၃၀၂
ဥပ္ပါတိကံ = ဥပ္ပါဒိကံ (ဋီကာ)	၂၃
ဥပါယာပရိစ္စာဂေ အနုပါယာပရိဂ္ဂဟေ = အနုပါယပရိစ္စာဂေ ဥပါယပရိဂ္ဂဟေ (သီ၊ သျာ)	၂၁၆
ဥဗ္ဗာဟတိ = ဥဗ္ဘာဟတိ (က)	၆၀
ဥမ္မင်္ဂေါတိ ပဉ္ဟမဂ္ဂေါ-ပဉ္ဟဂဝေသနံ = ဥမဂ္ဂေါတိ ပညာနံ မဂ္ဂေါ ပညာဂဝေသနံ (သီ)	၂၆၀
ဥယျောဂကာလာဒီသု = ဥယျောဓကာလာဒီသု (သီ)	၈၆
ဥယျောဂဋ္ဌာနတော စ = ဥယျောဓဋ္ဌာနတော စ (သီ)	၈၆
ဥရေ ပဝတ္တဉာဏမေဝ = ဥဒ္ဒေသပဝတ္တဉာဏမေဝေတံ (က)	၃၂၈

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[U]

Ullumpana... = Ullapana... (Sī, Syā) 74
Ullokento = Olokento (Sī, Syā) 258
Ulloketvāti = Oloketvāti (Sī, Syā) 138
Usabhacammaṁ viya = Usabhacammiṁ viya (Sī) 276
Usmudakajātoti = Ussadakajātoti (Sī), Usmādakajātoti (Syā) 210

[Ū]

Ūmivegañca = Ūmivegassa ca (Sī, Syā) 172
Ūsaranti = Osaranti (Sī, Syā) 142
Ūsarabhūmiṁ = Asārabhūmiṁ (Syā) 318

[E]

Ekato parivatteti = Ekatova samparivatteti (Sī, Syā) 292
Ekapaduddhāre = Ekapadavāre (Ka) 218
Ekameva = Evameva (Sī, Syā) 161
Ekābaddhaṁ aparicchedaṁ = Ekābaddhaparicchedaṁ (Sī, Syā) 296
Ekaṁ = Evaṁ (Ka) 66
Ettha = Tattha (Sī, Syā) 163
Eteva pañca janā = Etāva pañca yojanā (Sī) 268
Etesaṁ = Ekassa (Ka) 278
Evarūpañhi cittaṁ anāvaṭṭanti = Evarūpañca cittaṁ na vattati (Sī, Syā) 97
Evaṁ = Ime aggatamā evaṁ (Sī) 238
Evaṁ uppannasaddho = Evaṁ sampannasaddho (Sī, Syā) 241
Esa kālo = Desanākālo (Sī, Syā, Ka) 300

[O]

Okāsesīti = Otāsedhīti (Sī) 131
Otiṇṇoti -pa- otaraṇasīlo = Otiṇṇotiṇṇesu vatthūsu nānappakārena ovadanasīlo (Sī, Syā) 256

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဥ]

ဥလ္လုမ္ပန… = ဥလ္လပန… (သီ၊ သျာ) ၇၄
ဥလ္လောကေန္တော = ဩလောကေန္တော (သီ၊ သျာ) ၂၅၈
ဥလ္လောကေတွာတိ = ဩလောကေတွာတိ (သီ၊ သျာ) ၁၃၈
ဥသဘစမ္မံ ဝိယ = ဥသဘစမ္မိံ ဝိယ (သီ) ၂၇၆
ဥသ္မုဒကဇာတောတိ = ဥဿဒကဇာတောတိ (သီ)၊ ဥသ္မာဒကဇာတောတိ (သျာ) ၂၁၀

[ဦ]

ဦမိဝေဂဉ္စ = ဦမိဝေဂဿ စ (သီ၊ သျာ) ၁၇၂
ဦသရန္တိ = ဩသရန္တိ (သီ၊ သျာ) ၁၄၂
ဦသရဘူမိံ = အသာရဘူမိံ (သျာ) ၃၁၈

[ဧ]

ဧကတော ပရိဝတ္တေတိ = ဧကတောဝ သမ္ပရိဝတ္တေတိ (သီ၊ သျာ) ၂၉၂
ဧကပဒုဒ္ဓါရေ = ဧကပဒဝါရေ (က) ၂၁၈
ဧကမေဝ = ဧဝမေဝ (သီ၊ သျာ) ၁၆၁
ဧကာဗဒ္ဓံ အပရိစ္ဆေဒံ = ဧကာဗဒ္ဓပရိစ္ဆေဒံ (သီ၊ သျာ) ၂၉၆
ဧကံ = ဧဝံ (က) ၆၆
ဧတ္ထ = တတ္ထ (သီ၊ သျာ) ၁၆၃
ဧတေဝ ပဉ္စ ဇနာ = ဧတာဝ ပဉ္စ ယောဇနာ (သီ) ၂၆၈
ဧတေသံ = ဧကဿ (က) ၂၇၈
ဧဝရူပဉ္ဟိ စိတ္တံ အနာဝဋ္ဋန္တိ = ဧဝရူပဉ္စ စိတ္တံ န ဝတ္တတိ (သီ၊ သျာ) ၉၇
ဧဝံ = ဣမေ အဂ္ဂတမာ ဧဝံ (သီ) ၂၃၈
ဧဝံ ဥပ္ပန္နသဒ္ဓေါ = ဧဝံ သမ္ပန္နသဒ္ဓေါ (သီ၊ သျာ) ၂၄၁
ဧသ ကာလော = ဒေသနာကာလော (သီ၊ သျာ၊ က) ၃၀၀

[ဩ]

ဩကာသေသီတိ = ဩတာသေဓီတိ (သီ) ၁၃၁
ဩတိဏ္ဏောတိ။ပ။ဩတရဏသီလော = ဩတိဏ္ဏောတိဏ္ဏေသု ဝတ္ထူသု နာနပ္ပကာရေန ဩဝဒနသီလော (သီ၊ သျာ) ၂၅၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[O]	
Odanakummāsādimhi ajjhoharaṇīye = Odanakummāsādiṁ ajjhoharantasseva (Sī, Syā)	212
Odhisaka-anodhisaka = Odissaka-anodissaka (Sī, Syā)	143
Ophuneyya = Opuneyya (Sī)	108
Ovassati = Ovassissati (Sī, Syā)	144
Osajjanena = Ossajjena (Syā, Ka)	107
[Ka]	
Kacchakarakato = Kacchakantarato (Ka)	222
Kaṭakaṭasaddaṁ = Kalahasaddaṁ (Sī, Syā)	63
Kaṇḍakhipanasippaṁ = Kaṇḍakhipanasikkhanaṁ (Sī)	332
Kaṇḍavanaṁ = Kaṇṭakavanaṁ (Sī), Kaṇṭavanaṁ (Ka)	110
Kaṇapaṇṇambilayāguṁ = Sākapaṇṇambilayāguṁ (Sī, Syā)	196
Kaṇṇacchiddākāsoyeva = Kaṇṇachiddāvāsoyeva (Sī, Syā)	111
Kaṇhāti kaṇhā = Kiṇhāti kaṇhā (Sī)	42
Katipāheyeva = Katipāhaccayena (Sī, Syā)	103
Kathāti = Katāti (Sī, Syā)	109
Kathentānaṁyeva = Kathentasseva (Ka)	279
Kappatetanti = Vaṭṭatetanti (Sī, Syā)	76
Kapilavatthugāmimaggaṁ = Kapilavattugāminaṁ maggaṁ (Sī, Syā)	90
Kammārāmatādīnī = Kāmarāgādīni (Sī, Syā)	259
Kallasarīraṁ = Kantaṁ sarīraṁ (Sī, Syā)	98
Kaḷopihattho = Kapālahattho (Sī, Syā)	255
Kāmabhogīnaṁ = Janānaṁ kāmabhogīnaṁ (Sī, Syā)	145
Kāmesu kāmakīḷā, taṁ = Kāmesu kāmakīḷitaṁ (Ka)	39
Kāyagatigamanaṁ = Karajakāyagatigamanaṁ (Ka)	292
Kāyavicchandanīyakathaṁ = Kāyavicchindaniyakathaṁ (Ka)	296
Kāye = Samaye (Ka)	305
Kāressāma = Karissāma (Ka)	79
Kāḷakāti = Kāpilāti (Sī)	137

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဩ]	
ဩဒနကုမ္မာသာဒိမှိ အဇ္ဈောဟရဏီယေ = ဩဒနကုမ္မာသာဒိံ အဇ္ဈောဟရန္တဿေဝ (သီ၊ သျာ)	၂၁၂
ဩဓိသကအနောဓိသက = ဩဒိဿကအနောဒိဿက (သီ၊ သျာ)	၁၄၃
ဩဖုနေယျ = ဩပုနေယျ (သီ)	၁၀၈
ဩဝဿတိ = ဩဝဿိဿတိ (သီ၊ သျာ)	၁၄၄
ဩသဇ္ဇနေန = ဩဿဇ္ဇေန (သျာ၊ က)	၁၀၇
[က]	
ကစ္ဆကရကတော = ကစ္ဆကန္တရတော (က)	၂၂၂
ကဋကဋသဒ္ဒံ = ကလဟသဒ္ဒံ (သီ၊ သျာ)	၆၃
ကဏ္ဍခိပနသိပ္ပံ = ကဏ္ဍခိပနသိက္ခနံ (သီ)	၃၃၂
ကဏ္ဍဝနံ = ကဏ္ဋကဝနံ (သီ)၊ ကဏ္ဋဝနံ (က)	၁၁၀
ကဏပဏ္ဏမ္ဗိလယာဂုံ = သာကပဏ္ဏမ္ဗိလယာဂုံ (သီ၊ သျာ)	၁၉၆
ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒါကာသောယေဝ = ကဏ္ဏဆိဒ္ဒါဝါသောယေဝ (သီ၊ သျာ)	၁၁၁
ကဏှာတိ ကဏှာ = ကိဏှာတိ ကဏှာ (သီ)	၄၂
ကတိပါဟေယေဝ = ကတိပါဟစ္စယေန (သီ၊ သျာ)	၁၀၃
ကထာတိ = ကတာတိ (သီ၊ သျာ)	၁၀၉
ကထေန္တာနံယေဝ = ကထေန္တဿေဝ (က)	၂၇၉
ကပ္ပတေတန္တိ = ဝဋ္ဋတေတန္တိ (သီ၊ သျာ)	၇၆
ကပိလဝတ္ထုဂါမိမဂ္ဂံ = ကပိလဝတ္တုဂါမိနံ မဂ္ဂံ (သီ၊ သျာ)	၉၀
ကမ္မာရာမတာဒီနီ = ကာမရာဂါဒီနိ (သီ၊ သျာ)	၂၅၉
ကလ္လသရီရံ = ကန္တံ သရီရံ (သီ၊ သျာ)	၉၈
ကဠောပိဟတ္ထော = ကပါလဟတ္ထော (သီ၊ သျာ)	၂၅၅
ကာမဘောဂီနံ = ဇနာနံ ကာမဘောဂီနံ (သီ၊ သျာ)	၁၄၅
ကာမေသု ကာမကီဠာ၊ တံ = ကာမေသု ကာမကီဠိတံ (က)	၃၉
ကာယဂတိဂမနံ = ကရဇကာယဂတိဂမနံ (က)	၂၉၂
ကာယဝိစ္ဆန္ဒနီယကထံ = ကာယဝိစ္ဆိန္ဒနိယကထံ (က)	၂၉၆
ကာယေ = သမယေ (က)	၃၀၅
ကာရေဿာမ = ကရိဿာမ (က)	၇၉
ကာဠကာတိ = ကာပိလာတိ (သီ)	၁၃၇

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kimilāyanti = Kimbilāyanti (Sī) 301
Kimilāyanti kimilānāmake = Kimbilāyanti kimbilanāmake (Sī),
Kimmilāyanti kimmilanāmake (Syā) 86
Kilesaniddāto = Kilesacchindanato ca (Sī, Syā) 182
Kilesehi = Paccanīkakilesehi (Sī) 243
Kuṭe vā kuṭumbe vā = Ghaṭe vā kumbhe vā (Sī, Syā) 69
Kuṇḍadhānatthero = Koṇḍadhānatthero (Ka) 24
Kuthitanti kudhitaṁ = Kuṭṭhitanti kuthitaṁ (Sī, Syā) 131
Kusalakattukamyatāchando = Kuttukamyatākusalacchando (Sī) 169
Kusalaveramaṇī = Akusalaveramaṇī (Sī) 162
Kevalaṁ evaṁ passamānassa = Kevalaṁ javamānassa (Sī, Syā) 305
Kokanado = Kokāsako (Sī), Kosako (Syā) 93
Koṭiyā koṭiṁ paṭipādanaṁ = Koṭiyā koṭipātanaṁ (Sī, Syā) 161
Koṭṭhāsā = Lāmakakoṭṭhāsā (Sī, Syā) 327

[Kha]

Khandhotveva = Naṭṭhotveva (Sī), Khaṇḍotveva (Ka) 257
Khattavijjāya = Khattivijjāya (Ka) 288
Khādantena = Khādanto (Syā, Ka) 76
Khīrūpage = Khīrapake (Sī), Khīrapīte (Syā) 88
Khittadaṇḍasadisā = Khittageṇḍusadisā (Sī) 140
Khuddakasambāhanena = Udakasambāhanena (Sī, Syā) 31
Khuddarājānotipi = Kūṭarājānotipi (Sī) 171

[Ga]

Gacchāmahampi = Pucchāmahampi (Syā) 99
Gacchāmāti = Gacchathāti (Ka) 78
Gajakumbhaṁ = Rajatakūṭaṁ (Sī, Syā) 89
Gaṇṭhi = Tanti (Sī, Syā) 110
Gaṇanaparicchedo = Pamāṇaparicchedo (Ka) 180

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကိမိလာယန္တိ = ကိမ္ဗိလာယန္တိ (သီ) ၃၀၁
ကိမိလာယန္တိ ကိမိလာနာမကေ = ကိမ္ဗိလာယန္တိ ကိမ္ဗိလနာမကေ (သီ)၊
ကိမ္မိလာယန္တိ ကိမ္မိလနာမကေ (သျာ) ၈၆
ကိလေသနိဒ္ဒါတော = ကိလေသစ္ဆိန္ဒနတော စ (သီ၊ သျာ) ၁၈၂
ကိလေသေဟိ = ပစ္စနီကကိလေသေဟိ (သီ) ၂၄၃
ကုဋေ ဝါ ကုဋုမ္ဗေ ဝါ = ဃဋေ ဝါ ကုမ္ဘေ ဝါ (သီ၊ သျာ) ၆၉
ကုဏ္ဍဓာနတ္ထေရော = ကောဏ္ဍဓာနတ္ထေရော (က) ၂၄
ကုထိတန္တိ ကုဓိတံ = ကုဋ္ဌိတန္တိ ကုထိတံ (သီ၊ သျာ) ၁၃၁
ကုသလကတ္တုကမျတာဆန္ဒော = ကတ္တုကမျတာကုသလစ္ဆန္ဒော (သီ) ၁၆၉
ကုသလဝေရမဏီ = အကုသလဝေရမဏီ (သီ) ၁၆၂
ကေဝလံ ဧဝံ ပဿမာနဿ = ကေဝလံ ဇဝမာနဿ (သီ၊ သျာ) ၃၀၅
ကောကနဒေါ = ကောကာသကော (သီ)၊ ကောသကော (သျာ) ၉၃
ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိပါဒနံ = ကောဋိယာ ကောဋိပါတနံ (သီ၊ သျာ) ၁၆၁
ကောဋ္ဌာသာ = လာမကကောဋ္ဌာသာ (သီ၊ သျာ) ၃၂၇

[ခ]

ခန္ဓောတွေဝ = နဋ္ဌောတွေဝ (သီ)၊ ခဏ္ဍောတွေဝ (က) ၂၅၇
ခတ္တဝိဇ္ဇာယ = ခတ္တိဝိဇ္ဇာယ (က) ၂၈၈
ခါဒန္တေန = ခါဒန္တော (သျာ၊ က) ၇၆
ခီရူပဂေ = ခီရပကေ (သီ)၊ ခီရပီတေ (သျာ) ၈၈
ခိတ္တဒဏ္ဍသဒိသာ = ခိတ္တဂေဏ္ဍုသဒိသာ (သီ) ၁၄၀
ခုဒ္ဒကသမ္ဗာဟနေန = ဥဒကသမ္ဗာဟနေန (သီ၊ သျာ) ၃၁
ခုဒ္ဒရာဇာနောတိပိ = ကူဋရာဇာနောတိပိ (သီ) ၁၇၁

[ဂ]

ဂစ္ဆာမဟမ္ပိ = ပုစ္ဆာမဟမ္ပိ (သျာ) ၉၉
ဂစ္ဆာမာတိ = ဂစ္ဆထာတိ (က) ၇၈
ဂဇကုမ္ဘံ = ရဇတကူဋံ (သီ၊ သျာ) ၈၉
ဂဏ္ဌိ = တန္တိ (သီ၊ သျာ) ၁၁၀
ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ = ပမာဏပရိစ္ဆေဒေါ (က) ၁၈၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ga]	
Gaṇhituṁ = Gāhetuṁ (Sī, Syā), Gāhatthaṁ (Ka)	16
Gaṇhitun"ti = Bhuñjitunti (Ka)	196
Gantvā = Patvā (Sī, Syā)	223
Gantvā = Patvā (Sī), Katvā (Syā, Ka)	77
Gandhacuṇṇāni = Cuṇṇānaṁ (Sī, Syā)	91
Gandhajātaṁ = Gandhajātikaṁ (Sī, Syā)	335
Gandhadāmapupphadāmapattadāmādīhi = ...vattadāmādīhi (Sī, Syā)	88
Gandhadhūma = Gandhadhūpa (Sī, Syā)	92
Gambhīrañāṇacariyaṁ = Gambhīrañāṇacariye (Ṭīkā)	36
Garukārammaṇe = Garukārammaṇena (Sī, Syā)	40
Gahaṇamānaṁ = Thālakaṁ gahaṇūpagaṁ (Sī, Syā, Ka)	68
Gāme vāsetvā = Gāme ca pesetvā (Syā)	7
Gāvutamattaṁ = Gāvutamaggaṁ (Sī, Syā)	65
[Gha]	
Ghanasaṇṭhitāya = Ghanasandhitāya (Syā), Ghanasandhikāya (Ka)	316
[Ca]	
Cakkavāḷagabbhantarā = Cakkavāḷantarā (Sī, Syā)	333
Caṅkamanakīḷanāni = Tāpanakīḷanāni (Sī, Syā)	41
Caṅkamā = Caṅkamaṁ (Sī, Syā)	65
Cakkhudvāre tāva vatthu ceva = Cakkhuñceva (Ka)	26
Cakkhu pasannaṁ = Cakkhu sampannaṁ (Ka)	83
Caṅgavāre = Paṅkavāre (Syā), Caṅkavāre (Ka)	53
Catukkindriyanissitaṁ = Catu-indriyanissitaṁ (Sī, Syā)	280
Catucattālīsāya ṭhānesu = Catucattālīsādhikasatesuṭhānesu (Sī, Syā)	10
Catupañca-ālopa-okāsaṁ = Catupañca-ālopakoṭṭhāsaṁ (Ka)	203
Catubhūmakacittassa = Catubhūmikakusalacittassa (Sī, Syā)	188
Carissatī"ti = Parijānāti vedanāti (Ka)	216

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဂ]	
ဂဏှိတုံ = ဂါဟေတုံ (သီ၊ သျာ)၊ ဂါဟတ္ထံ (က)	၁၆
ဂဏှိတု"န္တိ = ဘုဉ္ဇိတုန္တိ (က)	၁၉၆
ဂန္တွာ = ပတွာ (သီ၊ သျာ)	၂၂၃
ဂန္တွာ = ပတွာ (သီ)၊ ကတွာ (သျာ၊ က)	၇၇
ဂန္ဓစုဏ္ဏာနိ = စုဏ္ဏာနံ (သီ၊ သျာ)	၉၁
ဂန္ဓဇာတံ = ဂန္ဓဇာတိကံ (သီ၊ သျာ)	၃၃၅
ဂန္ဓဒါမပုပ္ဖဒါမပတ္တဒါမာဒီဟိ = ····ဝတ္တဒါမာဒီဟိ (သီ၊ သျာ)	၈၈
ဂန္ဓဓူမ = ဂန္ဓဓူပ (သီ၊ သျာ)	၉၂
ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယံ = ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယေ (ဋီကာ)	၃၆
ဂရုကာရမ္မဏေ = ဂရုကာရမ္မဏေန (သီ၊ သျာ)	၄၀
ဂဟဏမာနံ = ထာလကံ ဂဟဏူပဂံ (သီ၊ သျာ၊ က)	၆၈
ဂါမေ ဝါသေတွာ = ဂါမေ စ ပေသေတွာ (သျာ)	၇
ဂါဝုတမတ္တံ = ဂါဝုတမဂ္ဂံ (သီ၊ သျာ)	၆၅
[ဃ]	
ဃနသဏ္ဌိတာယ = ဃနသန္ဓိတာယ (သျာ)၊ ဃနသန္ဓိကာယ (က)	၃၁၆
[စ]	
စက္ကဝါဠဂဗ္ဘန္တရာ = စက္ကဝါဠန္တရာ (သီ၊ သျာ)	၃၃၃
စင်္ကမနကီဠနာနိ = တာပနကီဠနာနိ (သီ၊ သျာ)	၄၁
စင်္ကမာ = စင်္ကမံ (သီ၊ သျာ)	၆၅
စက္ခုဒွါရေ တာဝ ဝတ္ထု စေဝ = စက္ခုဉ္စေဝ (က)	၂၆
စက္ခု ပသန္နံ = စက္ခု သမ္ပန္နံ (က)	၈၃
စင်္ဂဝါရေ = ပင်္ကဝါရေ (သျာ)၊ စင်္ကဝါရေ (က)	၅၃
စတုက္ကိန္ဒြိယနိဿိတံ = စတုဣန္ဒြိယနိဿိတံ (သီ၊ သျာ)	၂၈၀
စတုစတ္တာလီသာယ ဌာနေသု = စတုစတ္တာလီသာဓိကသတေသု ဌာနေသု (သီ၊ သျာ)	၁၀
စတုပဉ္စအာလောပဩကာသံ = စတုပဉ္စအာလောပကောဋ္ဌာသံ (က)	၂၀၃
စတုဘူမကစိတ္တဿ = စတုဘူမိကကုသလစိတ္တဿ (သီ၊ သျာ)	၁၈၈
စရိဿတီ"တိ = ပရိဇာနာတိ ဝေဒနာတိ (က)	၂၁၆

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ca]

Cavatīti = Carantaṁ caratīti (Sī, Syā) 182
Ciṇṇavasī vā tattha = Ciṇṇavasī tattha (Sī, Syā) 133
Cittapatthanā = Cittathapanā (Sī, Syā) 139
Cīvararajanādīni = Vipassanādīni (Sī) 79
Cuṇṇavicuṇṇaṁ hoti = Cuṇṇaṁ hoti (Sī, Syā) 258
Cuṇṇiyapadehi vā = Cuṇṇakapadehi vā (Sī), Puṇṇapadehi vā (Syā) 92
Coranivāraṇatthānipi = Caranivāraṇatthānipi (Sī, Syā) 102

[Cha]

Chaṭṭhasattamesu = Chaḷavaggesu (Sī, Syā) 263
Cha-abhiññābhāvaṁ = Abhiññābhāvaṁ (Sī, Syā) 293
Chaphassāyatanapaññattiyā = Ekasmimpi chaphassāyatane sati viññattiyā (Sī, Syā) 44
Chaphassāyatanikā = Chaphassāyataniko (Sī, Syā) 44
Chinnavisāṇako = Chinnavisāṇasoto (Syā), Chinnavisāṇasoneko (Ka) 255
Chedana = Sandhicchedana (Ka) 96

[Ja]

Janānaṁ = Janānaṁ dānaṁ (Sī) 9
Javanavasena = Javane (Sī, Syā) 40
Jaṅgalānanti pathavītalavāsīnaṁ = Jaṅgamānanti paṭhavītale vicarantānaṁ (Sī), Jaṅgalānanti paṭhavītalavicarantānaṁ (Syā) 170
Jānanaṁ na bhaveyyāti = Jānanaṁ bhaveyyāti (Sī, Syā) 111
Jīvikāpakatā = Ājīvikapakatā (Sī), Jīvitappakatā (Ka) 221
Jīvitavuttiṁ = Jīvitaṁ (Ka) 162

[Jha]

Jhānādīni = Jhānādīsu (Sī, Syā) 163

[Ña]

Ñāṇassa = Ñātassa (Sī) 243
Ñātadhammānaṁ = Aññātadhammānaṁ (Sī, Syā) 269

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[စ]

စဝတီတိ = စရန္တံ စရတီတိ (သီ၊ သျာ) ၁၈၂
စိဏ္ဏဝသီ ဝါ တတ္ထ = စိဏ္ဏဝသီ တတ္ထ (သီ၊ သျာ) ၁၃၃
စိတ္တပတ္ထနာ = စိတ္တထပနာ (သီ၊ သျာ) ၁၃၉
စီဝရရဇနာဒီနိ = ဝိပဿနာဒီနိ (သီ) ၇၉
စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ဟောတိ = စုဏ္ဏံ ဟောတိ (သီ၊ သျာ) ၂၅၈
စုဏ္ဏိယပဒေဟိ ဝါ = စုဏ္ဏကပဒေဟိ ဝါ (သီ)၊ ပုဏ္ဏပဒေဟိ ဝါ (သျာ) ၉၂
စောရနိဝါရဏဋ္ဌာနိပိ = စရနိဝါရဏဋ္ဌာနိပိ (သီ၊ သျာ) ၁၀၂

[ဆ]

ဆဋ္ဌသတ္တမေသု = ဆဠဝဂ္ဂေသု (သီ၊ သျာ) ၂၆၃
ဆအဘိညာဘာဝံ = အဘိညာဘာဝံ (သီ၊ သျာ) ၂၉၃
ဆဖဿာယတနပညတ္တိယာ = ဧကသ္မိမ္ပိ ဆဖဿာယတနေ သတိ ဝိညတ္တိယာ (သီ၊ သျာ) ၄၄
ဆဖဿာယတနိကာ = ဆဖဿာယတနိကော (သီ၊ သျာ) ၄၄
ဆိန္နဝိသာဏကော = ဆိန္နဝိသာဏသောတော (သျာ)၊ ဆိန္နဝိသာဏသောနေကော (က) ၂၅၅
ဆေဒန = သန္ဓိစ္ဆေဒန (က) ၉၆

[ဇ]

ဇနာနံ = ဇနာနံ ဒါနံ (သီ) ၉
ဇဝနဝသေန = ဇဝနေ (သီ၊ သျာ) ၄၀
ဇင်္ဂလာနန္တိ ပထဝီတလဝါသီနံ = ဇင်္ဂမာနန္တိ ပဌဝီတလေ ဝိစရန္တာနံ (သီ)၊ ဇင်္ဂလာနန္တိ ပဌဝီတလဝိစရန္တာနံ (သျာ) ၁၇၀
ဇာနနံ န ဘဝေယျာတိ = ဇာနနံ ဘဝေယျာတိ (သီ၊ သျာ) ၁၁၁
ဇီဝိကာပကတာ = အာဇီဝိကပကတာ (သီ)၊ ဇီဝိတပ္ပကတာ (က) ၂၂၁
ဇီဝိတဝုတ္တိံ = ဇီဝိတံ (က) ၁၆၂

[ဈ]

ဈာနာဒီနိ = ဈာနာဒီသု (သီ၊ သျာ) ၁၆၃

[ဉ]

ဉာဏဿ = ဉာတဿ (သီ) ၂၄၃
ဉာတဓမ္မာနံ = အညာတဓမ္မာနံ (သီ၊ သျာ) ၂၆၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ṭha]

Ṭhitacchāyo = Diṭṭhacchāyo (Sī, Syā) 100
Ṭhitaṁ cittaṁ = Ṭhitaṁ cittaṁ nipphattitaṁ cittaṁ (Ka) 187
Ṭhātuṁ = Sandhāretuṁ (Ka) 253
Ṭhānaṁ = Dūrataraṭṭhānaṁ (Sī, Syā) 234

[Ḍa]

Ḍayhamānaṁ = Jhāpiyamānaṁ (Sī, Syā) 39

[Ta]

Tajjāmanodhātūti = Tajjāmanoviññāṇadhātūti (Sī, Syā, Ka),
Abhi 2. 91 piṭṭhe pana passitabbaṁ. 4
Taṇhāgahaṇena sahagataṁ = Taṇhāgahaṇena saṅgahaṇaṁ (Sī, Syā) 36
Taṇhānatiyā = Taṇhāratiyā (Sī, Syā) 149
Tantāvutānaṁ vatthānaṁ = Tantāvutānaṁ āvutāni (Sī, Syā) 171
Tatrāti sudhammāyaṁ bhummaṁ, sudhammāya devasabhāya dvāreti
attho = Tatra sudhammaṁ devasabhanti bhummaṁ (Sī, Syā) 113
Tathāgato = Atathāgatopi (Sī), Tathāgatopi (Syā) 206
Tathābhāvāya = Tathabhāvāya (Ka) 188
Tattheva = Tatheva (Sī) 72
Tadatthāya = Tathattāya (Sī, Syā, Ṭīkāyaṁ ca) 275
Tannibandho = Tantibaddho (Sī, Syā) 73
Tanuvilepanena = Gandhavilepanena (Sī, Syā) 31
Tamataggeti = Tamatagge meteti (Sī, Syā, Ka) 238
Tamo ceva andhakāro ca = Tamo vivaṭṭaṁ viya ca (Sī),
Dīpavaṭṭaṁ viya ca (Syā) 45
Tasmiṁ = Tasmiṁ tasmiṁ (Sī) 218
Tasmiṁ ṭhapito = Tasmiṁ ca patito (Sī, Syā) 276
Tayo ca = Tiṇṇaṁ (Sī, Syā, Ka) 134
Tarissati = Patissati (Sī, Syā), Pavāhissati (Ka) 108
Taruṇakāle = Daharakāle (Ka) 28
Tassevatthassa = Tasseva vatthussa (Sī, Syā) 102

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဌ]

ဌိတစ္ဆာယော = ဒိဋ္ဌစ္ဆာယော (သီ၊ သျာ) ၁၀၀
ဌိတံ စိတ္တံ = ဌိတံ စိတ္တံ နိပ္ဖတ္တိတံ စိတ္တံ (က) ၁၈၇
ဌာတုံ = သန္ဓာရေတုံ (က) ၂၅၃
ဌာနံ = ဒူရတရဋ္ဌာနံ (သီ၊ သျာ) ၂၃၄

[ဍ]

ဍယှမာနံ = ဈာပိယမာနံ (သီ၊ သျာ) ၃၉

[တ]

တဇ္ဇာမနောဓာတူတိ = တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတူတိ (သီ၊ သျာ၊ က)၊
အဘိ ၂-၉၁-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။ ၄
တဏှာဂဟဏေန သဟဂတံ = တဏှာဂဟဏေန သင်္ဂဟဏံ (သီ၊ သျာ) ၃၆
တဏှာနတိယာ = တဏှာရတိယာ (သီ၊ သျာ) ၁၄၉
တန္တာဝုတာနံ ဝတ္ထာနံ = တန္တာဝုတာနံ အာဝုတာနိ (သီ၊ သျာ) ၁၇၁
တတြာတိ သုဓမ္မာယံ ဘုမ္မံ၊ သုဓမ္မာယ ဒေဝသဘာယ ဒွါရေတိ အတ္ထော =
တတြ သုဓမ္မံ ဒေဝသဘန္တိ ဘုမ္မံ (သီ၊ သျာ) ၁၁၃
တထာဂတော = အတထာဂတောပိ (သီ)၊ တထာဂတောပိ (သျာ) ၂၀၆
တထာဘာဝါယ = တထဘာဝါယ (က) ၁၈၈
တတ္ထေဝ = တထေဝ (သီ) ၇၂
တဒတ္ထာယ = တထတ္တာယ (သီ၊ သျာ၊ ဋီကာယံ စ) ၂၇၅
တန္နိဗန္ဓော = တန္တိဗဒ္ဓေါ (သီ၊ သျာ) ၇၃
တနုဝိလေပနေန = ဂန္ဓဝိလေပနေန (သီ၊ သျာ) ၃၁
တမတဂ္ဂေတိ = တမတဂ္ဂေ မေတေတိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၃၈
တမော စေဝ အန္ဓကာရော စ = တမော ဝိဝဋ္ဋံ ဝိယ စ (သီ)၊
ဒီပဝဋ္ဋံ ဝိယ စ (သျာ) ၄၅
တသ္မိံ = တသ္မိံ တသ္မိံ (သီ) ၂၁၈
တသ္မိံ ဌပိတော = တသ္မိံ စ ပတိတော (သီ၊ သျာ) ၂၇၆
တယော စ = တိဏ္ဏံ (သီ၊ သျာ၊ က) ၁၃၄
တရိဿတိ = ပတိဿတိ (သီ၊ သျာ)၊ ပဝါဟိဿတိ (က) ၁၀၈
တရုဏကာလေ = ဒဟရကာလေ (က) ၂၈
တဿေဝတ္ထဿ = တဿေဝ ဝတ္ထုဿ (သီ၊ သျာ) ၁၀၂

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tiṭṭhatīti = Tiṭṭhantanti (Sī, Syā) 182
Tiṁsamattāni = Timattāni (Ma-Ṭṭha 4. 238 piṭṭhe) 24
Tīsu = Imesu (Ka) 259
Te ca = Tadeva (Sī, Syā) 79
Tena hi -pa- ovadāhīti vadatha = Yasmā -pa- ovādādīhi ovadatha (Sī, Syā) 139
Tesu = Ñātiketi laddhanāmake (Ka) 311
Tesaṁ = Kesaṁ (?) 238
Tehi = Chekehi (Sī, Syā) 101
Taṁ ādāya satthārā saddhiṁ kathessāmīti = Taṁ ādāya satthu santikaṁ upasaṅkamissāmīti (Sī) 254
Tā ca = Tāva (Sī, Syā) 216
Tāpi bhaginiyoti = Tathā tā bhaginiyopi (Ka) 310
Tāya paribhinnāya = Tāya pana disāya (Sī, Syā) 257
Tārakarūpamuttāvalikādisadisaṁ = ...muttāguḷikādisadisaṁ (Sī) 296
Tālavaṇṭaggāhakoti = Tālapaṇṇagāhakoti (Sī, Syā) 156
Tā sambādhā byūhā = Sambādhabyūhā (Sī) 317

[Tha]

Thanehi = Sakathanehi (Ka) 85
Thapitaṭṭhānato = Vassikavuṭṭhānato (Ka) 318
Therassa namassamāno = Therassa nāmaṁ saramāno (Sī, Ka) 23

[Da]

Daṇḍavāgurādīhi = Leḍḍudaṇḍavākurādīhi (Ka) 298
Daṇḍenāti catuhatthadaṇḍena vā khadiradaṇḍena vā ghaṭikamuggarena vā = Daṇḍenāti catuhatthadaṇḍena, khadiramuggarena vā (Sī, Syā), Daṇḍenāti catuhatthena daṇḍena vā ghaṭikamuggarena vā (Ma-Ṭṭha 4. 234 piṭṭhe) 20
Dameti = Sameti (Sī, Syā) 107
Darathapassaddhi = Paṭipassaddhi (Sī, Syā) 179

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တိဋ္ဌတီတိ = တိဋ္ဌန္တန္တိ (သီ၊ သျာ) ၁၈၂
တိံသမတ္တာနိ = တိမတ္တာနိ (မ-ဋ္ဌ ၄-၂၃၈-ပိဋ္ဌေ) ၂၄
တီသု = ဣမေသု (က) ၂၅၉
တေ စ = တဒေဝ (သီ၊ သျာ) ၇၉
တေန ဟိ။ပ။ ဩဝဒါဟီတိ ဝဒထ = ယသ္မာ။ပ။ ဩဝါဒါဒီဟိ ဩဝဒထ (သီ၊ သျာ) ၁၃၉
တေသု = ဉာတိကေတိ လဒ္ဓနာမကေ (က) ၃၁၁
တေသံ = ကေသံ (?) ၂၃၈
တေဟိ = ဆေကေဟိ (သီ၊ သျာ) ၁၀၁
တံ အာဒါယ သတ္ထာရာ သဒ္ဓိံ ကထေဿာမီတိ = တံ အာဒါယ သတ္ထု သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိဿာမီတိ (သီ) ၂၅၄
တာ စ = တာဝ (သီ၊ သျာ) ၂၁၆
တာပိ ဘဂိနိယောတိ = တထာ တာ ဘဂိနိယောပိ (က) ၃၁၀
တာယ ပရိဘိန္နာယ = တာယ ပန ဒိသာယ (သီ၊ သျာ) ၂၅၇
တာရကရူပမုတ္တာဝလိကာဒိသဒိသံ = ...မုတ္တာဂုဠိကာဒိသဒိသံ (သီ) ၂၉၆
တာလဝဏ္ဋဂ္ဂါဟကောတိ = တာလပဏ္ဏဂါဟကောတိ (သီ၊ သျာ) ၁၅၆
တာ သမ္ဗာဓာ ဗျူဟာ = သမ္ဗာဓဗျူဟာ (သီ) ၃၁၇

[ထ]

ထနေဟိ = သကထနေဟိ (က) ၈၅
ထပိတဋ္ဌာနတော = ဝဿိကဝုဋ္ဌာနတော (က) ၃၁၈
ထေရဿ နမဿမာနော = ထေရဿ နာမံ သရမာနော (သီ၊ က) ၂၃

[ဒ]

ဒဏ္ဍဝါဂုရာဒီဟိ = လေဍ္ဍုဒဏ္ဍဝါကုရာဒီဟိ (က) ၂၉၈
ဒဏ္ဍေနာတိ စတုဟတ္ထဒဏ္ဍေန ဝါ ခဒိရဒဏ္ဍေန ဝါ ဃဋိကမုဂ္ဂရေန ဝါ = ဒဏ္ဍေနာတိ စတုဟတ္ထဒဏ္ဍေန၊ ခဒိရမုဂ္ဂရေန ဝါ (သီ၊ သျာ)၊ ဒဏ္ဍေနာတိ စတုဟတ္ထေန ဒဏ္ဍေန ဝါ ဃဋိကမုဂ္ဂရေန ဝါ (မ-ဋ္ဌ ၄-၂၃၄-ပိဋ္ဌေ) ၂၀
ဒမေတိ = သမေတိ (သီ၊ သျာ) ၁၀၇
ဒရထပဿဒ္ဓိ = ပဋိပဿဒ္ဓိ (သီ၊ သျာ) ၁၇၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Da]

Dasa dhammā = Ekādasa dhammā (Sī, Syā, Ka) 199
Dānena ceva = Dāneyeva (Sī, Syā) 311
Dāpeti = Pesesi (Sī, Syā) 252
Dvāragāmesu = Dvāresu (Ka) 101
Dārukkhandho antoyeva = Dārukkhandhoyeva (Ka) 84
Dārukkhandhaṁ pana = Mududārukkhandho (Ka) 75
Dāruguḷo = Dārucūḷāya (Ka) 234
Dāruyantassa = Rūpayantassa (Ka) 229
Diṭṭhimaṇḍale = Diṭṭhamaṇḍale (Syā, Ka, Abhi-Ṭṭha 1. 345 piṭṭhe ca) 2
Dvipaduttamo = Dipaduttamo (Sī, Syā) 91
Divasādipucchakā = Divasapucchakā (Ka) 223
Divasaṁ santatto = Divasasantatto (Sī) 292
Dukkhacittassa = ...muttacittassa (Sī) 209
Dukkhā īhiti = Dukkhaṁ īhati (Sī), Dukkhaṁ īhāmīti (Syā) 143
Duccaritāni = Sucaritāni (Sī, Syā) 184
Dutiyajavanavārena = Dutiyajavanavāre (Ka) 96
Dunnimmaddanavisā = Dunnimmathanavisā (Ka) 54
Dūratova = Purakkhatova (Ka) 309
Devassa = Devehi (Ka) 8
Desanā anusiṭṭhi-āṇā = Desanā-anusandhi (Sī), Desanā anusandhisāsanaṁ (Syā) 5

[Dha]

Dhajayaṭṭhiyaṁ vātena pahatadhajo viya = Dhajayaṭṭhivātena pahatā viya (Syā, Ka) 288
Dhammakathākāle = Dhammakathākālaṁ (Ka) 256
Dhammapadesoti = Nāmarūpapadesoti (Sī) 165
Dhammasamuppādo = Dhammo samuppādo (Ka) 317
Dhammassavanaggaṁ pattaṁ = Dhammassavanatthaṁ pattā (Sī) 82
Dhāvatīti = Dhāvatītipi (Sī, Syā) 85

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္က

[ဒ]

ဒသ ဓမ္မာ = ဧကာဒသ ဓမ္မာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၁၉၉
ဒါနေန စေဝ = ဒါနေယေဝ (သီ၊ သျာ) ၃၁၁
ဒါပေတိ = ပေသေသိ (သီ၊ သျာ) ၂၅၂
ဒွါရဂါမေသု = ဒွါရေသု (က) ၁၀၁
ဒါရုက္ခန္ဓော အန္တောယေဝ = ဒါရုက္ခန္ဓောယေဝ (က) ၈၄
ဒါရုက္ခန္ဓံ ပန = မုဒုဒါရုက္ခန္ဓော (က) ၇၅
ဒါရုဂုဠော = ဒါရုစူဠာယ (က) ၂၃၄
ဒါရုယန္တဿ = ရူပယန္တဿ (က) ၂၂၉
ဒိဋ္ဌိမဏ္ဍလေ = ဒိဋ္ဌမဏ္ဍလေ (သျာ၊ က၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၅-ပိဋ္ဌေ စ) ၂
ဒွိပဒုတ္တမော = ဒိပဒုတ္တမော (သီ၊ သျာ) ၉၁
ဒိဝသာဒိပုစ္ဆကာ = ဒိဝသပုစ္ဆကာ (က) ၂၂၃
ဒိဝသံ သန္တတ္တော = ဒိဝသသန္တတ္တော (သီ) ၂၉၂
ဒုက္ခစိတ္တဿ = ····မုတ္တစိတ္တဿ (သီ) ၂၀၉
ဒုက္ခာ ဤဟိတိ = ဒုက္ခံ ဤဟတိ (သီ)၊ ဒုက္ခံ ဤဟာမီတိ (သျာ) ၁၄၃
ဒုစ္စရိတာနိ = သုစရိတာနိ (သီ၊ သျာ) ၁၈၄
ဒုတိယဇဝနဝါရေန = ဒုတိယဇဝနဝါရေ (က) ၉၆
ဒုန္နိမ္မဒ္ဒနဝိသာ = ဒုန္နိမ္မထနဝိသာ (က) ၅၄
ဒူရတောဝ = ပုရက္ခတောဝ (က) ၃၀၉
ဒေဝဿ = ဒေဝေဟိ = (က) ၈
ဒေသနာ အနုသိဋ္ဌိအာဏာ = ဒေသနာအနုသန္ဓိ (သီ)၊ ဒေသနာ အနုသန္ဓိသာသနံ (သျာ) ၅

[ဓ]

ဓဇယဋ္ဌိယံ ဝါတေန ပဟတဓဇော ဝိယ = ဓဇယဋ္ဌိဝါတေန ပဟတာ ဝိယ (သျာ၊ က) ၂၈၈
ဓမ္မကထာကာလေ = ဓမ္မကထာကာလံ (က) ၂၅၆
ဓမ္မပဒေသောတိ = နာမရူပပဒေသောတိ (သီ) ၁၆၅
ဓမ္မသမုပ္ပါဒေါ = ဓမ္မော သမုပ္ပါဒေါ (က) ၃၁၇
ဓမ္မဿဝနဂ္ဂံ ပတ္တံ = ဓမ္မဿဝနတ္ထံ ပတ္တာ (သီ) ၈၂
ဓာဝတီတိ = ဓာဝတီတိပိ (သီ၊ သျာ) ၈၅

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Dha]

Dhāvanalaṅghanatāpanavahanādayo = Bādhanalaṅghanahāsana-vasanādayo (Ka) 171
Dhurakūṭāgāraṁ = Dhuraṁ kūṭāgāraṁ (Sī, Syā), Varakūṭāgāraṁ (Ka) 24
Dhurassa samādhi = Dhurassa samādhi dhurasamādhi (Sī, Syā) 159
Dhuraṁ vāheti yojeti = Yo dhuragāhe yojeti (Sī, Syā) 158

[Na]

Nakhacchedanaṁ = Nikhādanaṁ (Sī, Ka) 51
Na cassa = Natthassa (Sī, Syā) 57
Na cāpi saṇikaṁ = Na cātisaṇikaṁ (Ma-Ṭṭha 3. 17 piṭṭhe) 91
Na pakkamanti = Te upasaṅkamanti (Ka) 157
Nammadā = Nammado nāma (Sī), Nammadā nāma (Syā) 25
Na virodhayissatīti na viruddhaṁ padaṁ = Na vihāyissatīti na viruddhasaddaṁ (Sī, Syā) 150
Na hi vitathāni = Vitathāni aññathāni ca (Sī) 330
Nānābinducittā = Nānābhinnacittā (Ka) 307
Nānāsarasalakkhaṇā vipassanābojjhaṅgā = Sallakkhaṇavipassanā bojjhaṅgā (Sī, Syā) 305
Nābhijjhatīti = Nābhijjhāyatīti (Sī, Syā) 183
Nāma = Manāpaṁ (Ka) 60
Nāmāni = Ṭhānāni (Sī, Syā) 270
Nāyuttaṁ = Yuttaṁ (Sī, Syā) 190
Nālandāyanti nālandāti evaṁnāmake = Nālandāyanti evaṁnāmake (Sī) 241
Nāvaṅgaṇe = Nāvaṁ phaṇe (Sī, Syā), Nāvaṁ phale (Ma-Ṭṭha 4. 237 piṭṭhe) 23
Nāhaṁ = Nāssa (Sī, Syā) 29
Nikāyasantakaṁ = Santakaṁ (Sī), Kāyasantakaṁ (Syā) 82
Nikkhipaṁ = Nikkhipi (Syā, Ka) 90
Nikhātamūlākārena = Nikhātasūlākārena (Ka) 78
Niccakālaṁ = Niccakāle (Ka) 18

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဓ]

ဓာဝနလင်္ဃနတာပနဝဟနာဒယော = ဗာဓနလင်္ဃနဟာသန-ဝသနာဒယော (က) ၁၇၁
ဓုရကူဋာဂါရံ = ဓုရံ ကူဋာဂါရံ (သီ၊ သျာ)၊ ဝရကူဋာဂါရံ (က) ၂၄
ဓုရဿ သမာဓိ = ဓုရဿ သမာဓိ ဓုရသမာဓိ (သီ၊ သျာ) ၁၅၉
ဓုရံ ဝါဟေတိ ယောဇေတိ = ယော ဓုရဂါဟေ ယောဇေတိ (သီ၊ သျာ) ၁၅၈

[န]

နခစ္ဆေဒနံ = နိခါဒနံ (သီ၊ က) ၅၁
န စဿ = နတ္ထဿ (သီ၊ သျာ) ၅၇
န စာပိ သဏိကံ = န စာတိသဏိကံ (မ-ဋ္ဌ ၃-၁၇-ပိဋ္ဌေ) ၉၁
န ပက္ကမန္တိ = တေ ဥပသင်္ကမန္တိ (က) ၁၅၇
နမ္မဒါ = နမ္မဒေါ နာမ (သီ)၊ နမ္မဒါ နာမ (သျာ) ၂၅
န ဝိရောဓယိဿတီတိ န ဝိရုဒ္ဓံ ပဒံ = န ဝိဟာယိဿတီတိ န ဝိရုဒ္ဓသဒ္ဒံ (သီ၊ သျာ) ၁၅၀
န ဟိ ဝိတထာနိ = ဝိတထာနိ အညထာနိ စ (သီ) ၃၃၀
နာနာဗိန္ဒုစိတ္တာ = နာနာဘိန္နစိတ္တာ (က) ၃၀၇
နာနာသရသလက္ခဏာ ဝိပဿနာဗောဇ္ဈင်္ဂါ = သလ္လက္ခဏ-ဝိပဿနာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ (သီ၊ သျာ) ၃၀၅
နာဘိဇ္ဈတီတိ = နာဘိဇ္ဈာယတီတိ (သီ၊ သျာ) ၁၈၃
နာမ = မနာပံ (က) ၆၀
နာမာနိ = ဌာနာနိ (သီ၊ သျာ) ၂၇၀
နာယုတ္တံ = ယုတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၁၉၀
နာလန္ဒာယန္တိ နာလန္ဒာတိ ဧဝံနာမကေ = နာလန္ဒာယန္တိ ဧဝံနာမကေ (သီ) ၂၄၁
နာဝင်္ဂဏေ = နာဝံ ဖဏေ (သီ၊ သျာ)၊ နာဝံ ဖလေ (မ-ဋ္ဌ ၄-၂၃၇-ပိဋ္ဌေ) ၂၃
နာဟံ = နာဿ (သီ၊ သျာ) ၂၉
နိကာယသန္တကံ = သန္တကံ (သီ)၊ ကာယသန္တကံ (သျာ) ၈၂
နိက္ခိပံ = နိက္ခိပိ (သျာ၊ က) ၉၀
နိခါတမူလာကာရေန = နိခါတသူလာကာရေန (က) ၇၈
နိစ္စကာလံ = နိစ္စကာလေ (က) ၁၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nipaccakāraṁ = Nipaccākāraṁ (Sī)	220
Nibaddho = Nibandhito (Sī, Syā), Nibbuddho (Ka)	222
Nibbānagamanaṭṭhena = Nibbānamagganaṭṭhena (Sī), Nibbānaṁ magganaṭṭhena (Ka)	213
Nibbānatthāya = Anibbattanatthāya (Sī, Syā)	15
Nibbānadhātūti = Dhātūti (Sī, Syā)	160
Nimmaddento = Madaṁ nimmadento (Sī, Syā)	42
Niyatagatikā sugatiparāyaṇā = Niyatagatiparāyaṇā (Sī, Syā)	298
Nirodhamaggato = Nirodhaṁ maggato (Ka)	45
Nivattanaṁ = Paṭinivattanaṁ (Sī, Syā)	217
Nivattiyamānehipi = Anivattayamānehipi (Ka)	220
Nivedayiṁsu = Ārocayiṁsu (Sī)	314
Nissakkāni = Missakāni (Sī, Syā)	268
Nissakkaṁ = Missakaṁ (Sī, Syā)	266-7-8
Nīlamaṇḍūkapiṭṭhivaṇṇena vā = Nīlavaṇṇena pītavaṇṇena vā (Sī)	210
Nekkhammasitaṁ iriyena irīyati = Nekkhammasitaṁ irīyati (Sī, Syā)	27
[Pa]	
Pakāsanti = Pakāsayanti (Sī, Syā)	237
Paccakkhāyati = (...) natthi Sī-Syā-potthakesu.	48
Paccattharāpetvā = Pattharāpetvāva (Sī, Syā)	88
Paccayattakatabhāvena = Paccayatthakatabhāvena (Sī), Paccatthikabhāvena (Ka)	75
Paccavekkhaṇā -pa- hoti = Paccavekkhaṇena -pa- pariggaho (Sī, Syā)	161
Paccavekkhitaparibhogasseva payojanattā paribhogapamāṇaṁyeva nāma = Paccavekkhitaparibhogoyeva paribhogapamāṇaṁ nāma (Sī, Syā)	71
Pacchā tapeti = Pacchātapaketi (Sī, Syā)	275
Pacchimaṭhāne = Pacchimaddhāne (Ka)	237
Pañca = Pañcassa (Sī, Syā)	188
Pañcavidhā = Chabbidhā (Syā, Ka)	303

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နိပစ္စကာရံ = နိပစ္စာကာရံ (သီ)	၂၂၀
နိဗဒ္ဓေါ = နိဗန္ဓိတော (သီ၊ သျာ)၊ နိဗ္ဗုဒ္ဓေါ (က)	၂၂၂
နိဗ္ဗာနဂမနဋ္ဌေန = နိဗ္ဗာနမဂ္ဂနဋ္ဌေန (သီ)၊ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂနဋ္ဌေန (က)	၂၁၃
နိဗ္ဗာနတ္ထာယ = အနိဗ္ဗတ္တနတ္ထာယ (သီ၊ သျာ)	၁၅
နိဗ္ဗာနဓာတူတိ = ဓာတူတိ (သီ၊ သျာ)	၁၆၀
နိမ္မဒ္ဒေန္တော = မဒံ နိမ္မဒေန္တော (သီ၊ သျာ)	၄၂
နိယတဂတိကာ သုဂတိပရာယဏာ = နိယတဂတိပရာယဏာ (သီ၊ သျာ)	၂၉၈
နိရောဓမဂ္ဂတော = နိရောဓံ မဂ္ဂတော (က)	၄၅
နိဝတ္တနံ = ပဋိနိဝတ္တနံ (သီ၊ သျာ)	၂၁၇
နိဝတ္တိယမာနေဟိပိ = အနိဝတ္တယမာနေဟိပိ (က)	၂၂၀
နိဝေဒယိံသု = အာရောစယိံသု (သီ)	၃၁၄
နိဿက္ကာနိ = မိဿကာနိ (သီ၊ သျာ)	၂၆၈
နိဿက္ကံ = မိဿကံ (သီ၊ သျာ)	၂၆၆-၂၆၇-၈
နီလမဏ္ဍူကပိဋ္ဌိဝဏ္ဏေန ဝါ = နီလဝဏ္ဏေန ပီတဝဏ္ဏေန ဝါ (သီ)	၂၁၀
နေက္ခမ္မသိတံ ဣရိယေန ဣရိယတိ = နေက္ခမ္မသိတံ ဣရိယတိ (သီ၊ သျာ)	၂၇
[ပ]	
ပကာသန္တိ = ပကာသယန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၃၇
ပစ္စက္ခာယတိ = (....)နတ္ထိ သီ၊ သျာ ပေါတ္ထကေသု။	၄၈
ပစ္စတ္ထရာပေတွာ = ပတ္ထရာပေတွာဝ (သီ၊ သျာ)	၈၈
ပစ္စယတ္တကတဘာဝေန = ပစ္စယတ္ထကတဘာဝေန (သီ)၊ ပစ္စတ္ထိကဘာဝေန (က)	၇၅
ပစ္စဝေက္ခဏာ။ပ။ဟောတိ = ပစ္စဝေက္ခဏေန။ပ။ ပရိဂ္ဂဟော (သီ၊ သျာ)	၁၆၁
ပစ္စဝေက္ခိတပရိဘောဂဿေဝ ပယောဇနတ္တာ ပရိဘောဂပမာဏံယေဝ နာမ = ပစ္စဝေက္ခိတပရိဘောဂေါယေဝ ပရိဘောဂပမာဏံ နာမ (သီ၊ သျာ)	၇၁
ပစ္ဆာ တပေတိ = ပစ္ဆာတပကေတိ (သီ၊ သျာ)	၂၇၅
ပစ္ဆိမဌာနေ = ပစ္ဆိမဒ္ဓါနေ (က)	၂၃၇
ပဉ္စ = ပဉ္စဿ (သီ၊ သျာ)	၁၈၈
ပဉ္စဝိဓာ = ဆဗ္ဗိဓာ (သျာ၊ က)	၃၀၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pañcavidhā = Bahuvidhā (Syā, Ka)	109
Pañcasattanavadasasu = Papañcasutte navasu (Sī, Syā)	263
Paññācakkhunāti = Ñāṇacakkhunāti (Sī, Syā)	334
Pañhadvāraṁ = Pañhavāraṁ (Sī)	254
Paṭasāṇiṁ = Satta sāṇiyo (Sī, Syā)	95
Paṭikūlārammaṇattā = Uppattikkhaṇārammaṇattā (Sī, Syā)	300
Paṭicchanna kūpo = Paṭicchannabhūto (Sī), Paṭicchannagūtho (Syā)	43
Paṭiladdhadutiya-āsano = Paṭiladdhadutiyakasāsano (Sī, Syā)	255
Paṭiliyamānena = Paṭilīyamānena (Sī, Syā)	131
Paṭisaṅkharaṇena = Paṭisaṅkhārakena (Ka)	238
Paṭisaraṇanti = Nibbānanti (Sī, Syā)	278
Paṭhamārambhavīriyaṁ = Paṭhamavīriyaṁ (Sī, Syā)	179
Paṭṭhāya = Uṭṭhāya (Ka)	257
Paṇṇasampannaṁ = Palāsasampannaṁ (Ka), Sampannaṁ (Ṭīkā)	171
Pathavikampo = Bhūmicālo (Ka)	285
Patita-udakabindu = Pakkhitta-udakabindu (Ka)	186
Padasahassena = Padasatena padasahassena (Sī)	91
Pana cheko = Paramaccheko (Ka)	67
Panassasanti atinaṭṭho = Panassassanti panaṭṭho assaṁ atinaṭṭho (Sī)	16
Panettha = Panesa (Sī) Panetaṁ (Syā)	207
Pabujjhanabhāvatthāyātipi = Buddhabhāvatthāyātipi (Sī, Syā)	182
Pabbajitassāti = Pabbajitoti (Sī, Syā)	139
Pabhāvikā = Sādhitā (Ka)	105
Pamuttatālapakkavaṇṇo viya mukhavaṇṇo = Pamuttassa tālapakkassa viya vaṇṇo (Sī, Syā)	140
Payuñja = Payujja (Ka)	44
Parajito = Sarajito (Sī, Syā)	141
Paradivasādīsu = Aparajjadivasādīsu (Ka)	245
Paramanipaccakārī = Yathā paramanipaccakārakārī (Sī, Syā)	281

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဉ္စဝိဓာ = ဗဟုဝိဓာ (သျာ၊ က)	၁၀၉
ပဉ္စသတ္တနဝဒသသု = ပပဉ္စသုတ္တေ နဝသု (သီ၊ သျာ)	၂၆၃
ပညာစက္ခုနာတိ = ဉာဏစက္ခုနာတိ (သီ၊ သျာ)	၃၃၄
ပဉှဒွါရံ = ပဉှဝါရံ (သီ)	၂၅၄
ပဋသာဏိံ = သတ္တ သာဏိယော (သီ၊ သျာ)	၉၅
ပဋိကူလာရမ္မဏတ္တာ = ဥပ္ပတ္တိက္ခဏာရမ္မဏတ္တာ (သီ၊ သျာ)	၃၀၀
ပဋိစ္ဆန္န ကူပေါ = ပဋိစ္ဆန္နဘူတော (သီ)၊ ပဋိစ္ဆန္နဂူထော (သျာ)	၄၃
ပဋိလဒ္ဓဒုတိယအာသနော = ပဋိလဒ္ဓဒုတိယကသာသနော (သီ၊ သျာ)	၂၅၅
ပဋိလိယမာနေန = ပဋိလီယမာနေန (သီ၊ သျာ)	၁၃၁
ပဋိသင်္ခရဏေန = ပဋိသင်္ခါရကေန (က)	၂၃၈
ပဋိသရဏန္တိ = နိဗ္ဗာနန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၇၈
ပဌမာရမ္ဘဝီရိယံ = ပဌမဝီရိယံ (သီ၊ သျာ)	၁၇၉
ပဋ္ဌာယ = ဥဋ္ဌာယ (က)	၂၅၇
ပဏ္ဏသမ္ပန္နံ = ပလာသသမ္ပန္နံ (က)၊ သမ္ပန္နံ (ဋီကာ)	၁၇၁
ပထဝိကမ္ပော = ဘူမိစာလော (က)	၂၈၅
ပတိတဥဒကဗိန္ဒု = ပက္ခိတ္တဥဒကဗိန္ဒု (က)	၁၈၆
ပဒသဟဿေန = ပဒသတေန ပဒသဟဿေန (သီ)	၉၁
ပန ဆေကော = ပရမစ္ဆေကော (က)	၆၇
ပနဿသန္တိ အတိနဋ္ဌော = ပနဿဿန္တိ ပနဋ္ဌော အဿံ အတိနဋ္ဌော (သီ)	၁၆
ပနေတ္ထ = ပနေသ (သီ) ပနေတံ (သျာ)	၂၀၇
ပဗုဇ္ဈနဘာဝတ္ထာယာတိပိ = ဗုဒ္ဓဘာဝတ္ထာယာတိပိ (သီ၊ သျာ)	၁၈၂
ပဗ္ဗဇိတဿာတိ = ပဗ္ဗဇိတောတိ (သီ၊ သျာ)	၁၃၉
ပဘာဝိကာ = သာဓိတာ (က)	၁၀၅
ပမုတ္တတာလပက္ကဝဏ္ဏော ဝိယ မုခဝဏ္ဏော = ပမုတ္တဿ တာလပက္ကဿ ဝိယ ဝဏ္ဏော (သီ၊ သျာ)	၁၄၀
ပယုဉ္ဇ = ပယုဇ္ဇ (က)	၄၄
ပရဇိတော = သရဇိတော (သီ၊ သျာ)	၁၄၁
ပရဒိဝသာဒီသု = အပရဇ္ဇဒိဝသာဒီသု (က)	၂၄၅
ပရမနိပစ္စကာရီ = ယထာ ပရမနိပစ္စကာရကာရီ (သီ၊ သျာ)	၂၈၁

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Paramatthagāhato vimukhabhāvaparicitacittassa = Paramatthagāha-
vimukhabhāvato pavivittacittassa (Sī) 209
Paricārī = Paricari (Sī) 18
Parinibbāyanti = Parinibbāyissanti (Sī, Syā) 246
Pariyeṭṭhimūlakampi = Pariyeṭṭhidāyajjamūlakampi (Sī, Syā) 96
Parividitarūpādīnavattā pathavīkasiṇādīsu = Paṭividitarūpādīnavassa
catūsu pathavīkasiṇādīsu (Sī), Paraviditarūpādīnaṁ catūsu
pathavīkasiṇādīsu (Syā) 209
Parivídito = Paricito (Ka) 208
Pariharitāni = Parivāritāni (Syā) 17
Pavattetvā = Pavatte (Sī, Syā) 236
Pavisāma = Pavisissāma (Sī) 315
Pavisitvā = Vicaritvā (Sī, Syā) 38
Passanto = Phusanto (Ka) 115
Passamānassa = Kevalaṁ javamānassa (Sī, Syā) 305
Pasādanānatthaṁ = Pasādaññathattaṁ (Sī, Syā) 318
Pahānakarañāṇampi = Pahānakaṁ ñāṇampi (Sī, Syā) 304
Pahānakarañāṇaṁ = Pahānakaṁ ñāṇaṁ (Sī, Syā) 303
Pāṭiyekko = Eko (Sī, Syā) 20
Pādagāmo = Dvāragāmo (Sī) 235
Pādadhovanaṭṭhānato = Hatthapādadhovanaṭṭhānato (Sī, Syā) 94
Pādappahārena = Pādappahāragataṁ (Ka) 173
Pāyamāno = Pāyento (Sī) 93
Pāvaḷanipphoṭanāyāti pāvaḷanipphoṭanato = Vāḷinippothanāyāti
vāḷinippothanato (Sī, Syā) 139
Pāvisi = Pavisitvā nisīdi (Sī) 24
Piṭṭhivāto = Piṭṭhirogo (Sī, Syā) 94
Piṇḍapātikadhutaṅgaṁ = Javanapiṇḍapātiyadhutaṅgaṁ (Sī, Syā) 223
Pidhīyati = Pīḷīyati (Sī, Syā) 84
Pītisambojjhaṅgaratanaṁ tāya = Mahantaṁ dhammakāyūpapannaṁ
(Sī, Syā) 192

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပရမတ္ထဂါဟတော ဝိမုခဘာဝပရိစိတစိတ္တဿ = ပရမတ္ထဂါဟဝိမုခ-
ဘာဝတော ပဝိဝိတ္တစိတ္တဿ (သီ) ၂၀၉
ပရိစာရီ = ပရိစရိ (သီ) ၁၈
ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ = ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂၄၆
ပရိယေဋ္ဌိမူလကမ္ပိ = ပရိယေဋ္ဌိဒါယဇ္ဇမူလကမ္ပိ (သီ၊ သျာ) ၉၆
ပရိဝိဒိတရူပါဒီနဝတ္တာ ပထဝီကသိဏာဒီသု = ပဋိဝိဒိတရူပါဒီန-
ဝဿ စတူသု ပထဝီကသိဏာဒီသု (သီ)၊ ပရဝိဒိတရူပါဒီနံ
စတူသု ပထဝီကသိဏာဒီသု (သျာ) ၂၀၉
ပရိဝိဒိတော = ပရိစိတော (က) ၂၀၈
ပရိဟရိတာနိ = ပရိဝါရိတာနိ (သျာ) ၁၇
ပဝတ္တေတွာ = ပဝတ္တေ (သီ၊ သျာ) ၂၃၆
ပဝိသာမ = ပဝိသိဿာမ (သီ) ၃၁၅
ပဝိသိတွာ = ဝိစရိတွာ (သီ၊ သျာ) ၃၈
ပဿန္တော = ဖုသန္တော (က) ၁၁၅
ပဿမာနဿ = ကေဝလံ ဇဝမာနဿ (သီ၊ သျာ) ၃၀၅
ပသာဒနာနတ္ထံ = ပသာဒညထတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၃၁၈
ပဟာနကရဉာဏမ္ပိ = ပဟာနကံ ဉာဏမ္ပိ (သီ၊ သျာ) ၃၀၄
ပဟာနကရဉာဏံ = ပဟာနကံ ဉာဏံ (သီ၊ သျာ) ၃၀၃
ပါဋိယေက္ကော = ဧကော (သီ၊ သျာ) ၂၀
ပါဒဂါမော = ဒွါရဂါမော (သီ) ၂၃၅
ပါဒဓောဝနဋ္ဌာနတော = ဟတ္ထပါဒဓောဝနဋ္ဌာနတော (သီ၊ သျာ) ၉၄
ပါဒပ္ပဟာရေန = ပါဒပ္ပဟာရဂတံ (က) ၁၇၃
ပါယမာနော = ပါယေန္တော (သီ) ၉၃
ပါဝဠနိပ္ဖောဋနာယာတိ ပါဝဠနိပ္ဖောဋနတော =
ဝါဠိနိပ္ပောထနာယာတိ ဝါဠိနိပ္ပောထနတော (သီ၊ သျာ) ၁၃၉
ပါဝိသိ = ပဝိသိတွာ နိသီဒိ (သီ) ၂၄
ပိဋ္ဌိဝါတော = ပိဋ္ဌိရောဂေါ (သီ၊ သျာ) ၉၄
ပိဏ္ဍပါတိကဓုတင်္ဂံ = ဇဝနပိဏ္ဍပါတိယဓုတင်္ဂံ (သီ၊ သျာ) ၂၂၃
ပိဓီယတိ = ပီဠီယတိ (သီ၊ သျာ) ၈၄
ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနံ တာယ = မဟန္တံ ဓမ္မကာယူပပန္နံ (သီ၊ သျာ) ၁၉၂

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Pucchiṁsu = Pucchanti (Sī) 81
Puññacetanaṁ = Puññakkhettaṁ (Sī) 7
Puthu-attadaṇḍāti = Puthuttadaṇḍāti (Sī, Syā) 43
Pupphāni = Pupphānaṁ (Sī, Syā) 91
Purimanaye = Purimanayeneva (Sī, Syā) 270
Purimapadesaṁyeva = Purimapādesuyeva (Ka) 222
Pūritāhi = Paripūritāhi (Ka) 90
Peḷāsu = Ṭhānesu (Ka) 54
Pothetvā = Lāyitvā (Sī, Syā), Sāvetvā (Ṭīkā) 113

[Pha]

Phaṇakatasappa = Pāvakapabbata (Sī) 254
Phalāphalāni = Mālāmūlaphalāni (Ka) 157
Phalindriyāneva = Chaḷindriyāneva (Sī), Balindriyāneva (Ka) 279

[Ba]

Bahalamattikapiṇḍāvalepanaṁ = Bahalamattikaṁ aṭṭāvalepanaṁ (Ka) 95
Bahūsu vāresu = Bahutare (Sī, Syā) 35
Bilajjhāsayaṁ = Visamajjhāsayaṁ (Sī) 111
Bimbisārassa upāsikā = Mahesī upāsikā (Sī) 150
Buddhena = Buddhehi (Sī, Syā) 93
Bodhimaṇḍaṁyeva = Bodhimaṇḍeyeva (Ka) 284
Byābhaṅgiyā yavakalāpaṁ mocento viya = Vebhaṅgiyā yavakalāpiṁ pothento viya (Sī, Syā) 240
Byāvaṭo = Vācako (Sī, Syā) 9
Byāsiñcatīti vi-āsiñcati = Byāsiccatīti viyāsiccati (Sī, Syā) 30
Byūhitvā = Viyūhitvā (Sī) 110
Bhaṇḍanakārakaṭṭhāne bhaṇḍanakārako = Bhaṇḍāgārikaṭṭhāne bhaṇḍāgāriko (Ka) 84
Bhantenāti = Vibbhantenāti (Sī, Syā) 317

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပုစ္ဆိံသု = ပုစ္ဆန္တိ (သီ) ၈၁
ပုညစေတနံ = ပုညက္ခေတ္တံ (သီ) ၇
ပုထုအတ္တဒဏ္ဍာတိ = ပုထုတ္တဒဏ္ဍာတိ (သီ၊ သျာ) ၄၃
ပုပ္ဖါနိ = ပုပ္ဖါနံ (သီ၊ သျာ) ၉၁
ပုရိမနယေ = ပုရိမနယေနေဝ (သီ၊ သျာ) ၂၇၀
ပုရိမပဒေသံယေဝ = ပုရိမပါဒေသုယေဝ (က) ၂၂၂
ပူရိတာဟိ = ပရိပူရိတာဟိ (က) ၉၀
ပေဠာသု = ဌာနေသု (က) ၅၄
ပေါထေတွာ = လာယိတွာ (သီ၊ သျာ)၊ သာဝေတွာ (ဋီကာ) ၁၁၃

[ဖ]

ဖဏကတသပ္ပ = ပါဝကပဗ္ဗတ (သီ) ၂၅၄
ဖလာဖလာနိ = မာလာမူလဖလာနိ (က) ၁၅၇
ဖလိန္ဒြိယာနေဝ = ဆဠိန္ဒြိယာနေဝ (သီ)၊ ဗလိန္ဒြိယာနေဝ (က) ၂၇၉

[ဗ]

ဗဟလမတ္တိကပိဏ္ဍာဝလေပနံ = ဗဟလမတ္တိကံ အဋ္ဋာဝလေပနံ (က) ၉၅
ဗဟူသု ဝါရေသု = ဗဟုတရေ (သီ၊ သျာ) ၃၅
ဗိလဇ္ဈာသယံ = ဝိသမဇ္ဈာသယံ (သီ) ၁၁၁
ဗိမ္ဗိသာရဿ ဥပါသိကာ = မဟေသီ ဥပါသိကာ (သီ) ၁၅၀
ဗုဒ္ဓေန = ဗုဒ္ဓေဟိ (သီ၊ သျာ) ၉၃
ဗောဓိမဏ္ဍံယေဝ = ဗောဓိမဏ္ဍေယေဝ (က) ၂၈၄
ဗျာဘင်္ဂိယာ ယဝကလာပံ မောစေန္တော ဝိယ = ဝေဘင်္ဂိယာ ယဝကလာပိံ ပေါထေန္တော ဝိယ (သီ၊ သျာ) ၂၄၀
ဗျာဝဋော = ဝါစကော (သီ၊ သျာ) ၉
ဗျာသိဉ္စတီတိ ဝိအာသိဉ္စတိ = ဗျာသိစ္စတီတိ ဝိယာသိစ္စတိ (သီ၊ သျာ) ၃၀
ဗျူဟိတွာ = ဝိယူဟိတွာ (သီ) ၁၁၀
ဘဏ္ဍနကာရကဋ္ဌာနေ ဘဏ္ဍနကာရကော = ဘဏ္ဍာဂါရိကဋ္ဌာနေ ဘဏ္ဍာဂါရိကော (က) ၈၄
ဘန္တေနာတိ = ဝိဗ္ဘန္တေနာတိ (သီ၊ သျာ) ၃၁၇

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Bha]

Bharuraṭṭhe Bharurājā = Bhururaṭṭhe Bhururājā (Syā)
Kururaṭṭhe Kururājā (Ka) 314
Bharurājāti = Kururājāti (Ka) 315
Bhavattha = Bhavatha (Sī, Syā) 28
Bhavatanukavasena = Bhavavasena (Sī, Syā) 312
Bhavābhisaṅkhaṇaṭṭhena = Bhavakaraṇaṭṭhena (Ka) 285
Bhavehi = Saccehi (Ka) 210
Bhavehi nivattetvā = Ṭhānehi vinivaṭṭetvā (Sī, Syā) 204
Bhājanaṁ vivaritvā = Āsāya vicaritvā (Sī, Syā, Ka) 56
Bhāvadassanatthaṁ = Bhāvanādassanatthaṁ (Ka) 170
Bhinnasuvaṇṇarajatānaṁ = Bhinnasuvaṇṇarajatāni (Sī, Syā) 245
Bhindissatīti = Chejjatīti (Sī, Syā) 164
Bhiyyataro abhiññāto
bhiyyatarābhiñño vā = Bhiyyo abhiññāto
bhiyyatarābhiññā vā (Sī, Syā, Ka) 241
Bhūtaṁ = Abbhutaṁ (Sī, Syā) 149

[Ma]

Makulakārāmavihāraṁ = Maṅkulakārāmavihāraṁ (Sī)
Samakulakārāmavihāraṁ (Syā) 22
Makulakārāmaṁ = Kūṭāgāraṁ (Syā) 25
Maṅkulabhattaṁ = Maṅkuṇabhattaṁ (Sī, Syā) 148
Makkhitāni viya = Pakkhittāni viya (Ka) 133
Magabhūtā = Maggabhūtā (Syā) 45
Maggakkhaṇepi hi kilesā khīṇāti vā khīyissantīti vā na vattabbā,
khīyantīti pana vattabbā = Maggakkhaṇepi hi kilesā khīyantīti
na vuccanti, na ca akhīṇesuyeva kilesesu (Sī) 127
Maggaṅgabojjhaṅgāni = Maggabojjhaṅgajhānaṅgāni (Sī, Syā) 163
Magā = Maggā (Ka) 45
Maggāmaggadhammassa = Maggadhammassa (Ṭīkā) 45

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဘ]

ဘရုရဋ္ဌေ ဘရုရာဇာ = ဘုရုရဋ္ဌေ ဘုရုရာဇာ (သျာ)
ကုရုရဋ္ဌေ ကုရုရာဇာ (က) ၃၁၄
ဘရုရာဇာတိ = ကုရုရာဇာတိ (က) ၃၁၅
ဘဝတ္ထ = ဘဝထ (သီ၊ သျာ) ၂၈
ဘဝတနုကဝသေန = ဘဝဝသေန (သီ၊ သျာ) ၃၁၂
ဘဝါဘိသင်္ခဏဋ္ဌေန = ဘဝကရဏဋ္ဌေန (က) ၂၈၅
ဘဝေဟိ = သစ္စေဟိ (က) ၂၁၀
ဘဝေဟိ နိဝတ္တေတွာ = ဌာနေဟိ ဝိနိဝဋ္ဋေတွာ (သီ၊ သျာ) ၂၀၄
ဘာဇနံ ဝိဝရိတွာ = အာသာယ ဝိစရိတွာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၅၆
ဘာဝဒဿနတ္ထံ = ဘာဝနာဒဿနတ္ထံ (က) ၁၇၀
ဘိန္နသုဝဏ္ဏရဇတာနံ = ဘိန္နသုဝဏ္ဏရဇတာနိ (သီ၊ သျာ) ၂၄၅
ဘိန္ဒိဿတီတိ = ဆေဇ္ဇတီတိ (သီ၊ သျာ) ၁၆၄
ဘိယျတရော အဘိညာတော ဘိယျတရာဘိညော ဝါ = ဘိယျော
အဘိညာတော ဘိယျတရာဘိညာ ဝါ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၄၁
ဘူတံ = အဗ္ဘုတံ (သီ၊ သျာ) ၁၄၉

[မ]

မကုလကာရာမဝိဟာရံ = မင်္ကုလကာရာမဝိဟာရံ (သီ)
သမကုလကာရာမဝိဟာရံ (သျာ) ၂၂
မကုလကာရာမံ = ကူဋာဂါရံ (သျာ) ၂၅
မင်္ကုလဘတ္တံ = မင်္ကုဏဘတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၁၄၈
မက္ခိတာနိ ဝိယ = ပက္ခိတ္တာနိ ဝိယ (က) ၁၃၃
မဂဘူတာ = မဂ္ဂဘူတာ (သျာ) ၄၅
မဂ္ဂက္ခဏေပိ ဟိ ကိလေသာ ခီဏာတိ ဝါ ခီယိဿန္တီတိ ဝါ န ဝတ္တဗ္ဗာ၊
ခီယန္တီတိ ပန ဝတ္တဗ္ဗာ = မဂ္ဂက္ခဏေပိ ဟိ ကိလေသာ
ခီယန္တီတိ န ဝုစ္စန္တိ၊ န စ အခီဏေသုယေဝ
ကိလေသေသု (သီ) ၁၂၇
မဂ္ဂင်္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ = မဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂဈာနင်္ဂါနိ (သီ၊ သျာ) ၁၆၃
မဂါ = မဂ္ဂါ (က) ၄၅
မဂ္ဂါမဂ္ဂဓမ္မဿ = မဂ္ဂဓမ္မဿ (ဋီကာ) ၄၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Majjhe bhinnaṁ = Majjhe chinnaṁ (Sī, Syā)	308
Mantakammampi = Mantikammampi (Sī, Syā)	207
Mandasītajaro = Maddasītajaro (Sī, Syā)	186
Manussāpi sudaṁ = Addasaṁsu (Syā)	222
Malayasamuddatīrādivasenāpi = Maṇisamuddatīrādivasena (Sī, Syā)	121
Mallesūti = Mallakesūti (Sī, Syā), Mallikesūti (Ka)	280
Mahātherāpi naṁ = Mahātherā pana (Sī, Syā)	89
Mahābhāravahanasudhākoṭṭanādito = Mahābhāravahanesu ākoṭanādito (Sī, Syā)	122
Mahābhiññatanti = Mahābhiññānanti (Sī), Mahābhiññātanti (Syā)	261
Mahāsamuddagatā = Mahāsamuddagataṁ	238
Mahāsaddaṁ = Pahāsaṁ (Syā)	39
Mahoghe = Mahāmeghe (Ka)	75
Mānaṁ nimmaddento = Madaṁ nimmadento (Sī, Syā)	42
Mālāgacchaṁ = Mālāvacchaṁ (Ka)	166
Māsakarūpādīni = Māsakarūpiyādīni (Sī)	157
Māsisamānena = Mabhilasamānena (Sī, Syā)	340
Micchāvācāya saddhiṁ tāneva = Micchāvācāya saṇṭhitāneva (Sī, Syā)	154
Micchāviññāṇo = Micchāñāṇo (Sī, Syā)	168
Mīḷhalitteva pannageti = Mīḷhalitte bhavantareti (Sī)	59
Mukhe aṁsakūṭantareti tesu tesu ṭhānesu = Mukhe ca aṁsakūṭantarādīsu ca (Ka)	276
Muñcanto = Puñchanto (Ka)	76
Mudukkhandhasākho = Mududārukkhandhasākho (Ka)	75
Mudhappasanno = Muddhappasanno (Sī, Syā)	194
Murumurāya = Murāmurāya (Ka)	57
Mettāsahagatasutta = Haliddavasanasutta (Visuddhi 1. 317 piṭṭhe)	207

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မဇ္ဈေ ဘိန္နံ = မဇ္ဈေ ဆိန္နံ (သီ၊ သျာ)	၃၀၈
မန္တကမ္မမ္ပိ = မန္တိကမ္မမ္ပိ (သီ၊ သျာ)	၂၀၇
မန္ဒသီတဇရော = မဒ္ဒသီတဇရော (သီ၊ သျာ)	၁၈၆
မနုဿာပိ သုဒံ = အဒ္ဒသံသု (သျာ)	၂၂၂
မလယသမုဒ္ဒတီရာဒိဝသေနာပိ = မဏိသမုဒ္ဒတီရာဒိ-ဝသေန (သီ၊ သျာ)	၁၂၁
မလ္လေသူတိ = မလ္လကေသူတိ (သီ၊ သျာ)၊ မလ္လိကေသူတိ (က)	၂၈၀
မဟာထေရာပိ နံ = မဟာထေရာ ပန (သီ၊ သျာ)	၈၉
မဟာဘာရဝဟနသုဓာကောဋ္ဋနာဒိတော = မဟာဘာရဝဟနေသု အာကောဋနာဒိတော (သီ၊ သျာ)	၁၂၂
မဟာဘိညတန္တိ = မဟာဘိညာနန္တိ (သီ)၊ မဟာဘိညာတန္တိ (သျာ)	၂၆၁
မဟာသမုဒ္ဒဂတာ = မဟာသမုဒ္ဒဂတံ	၂၃၈
မဟာသဒ္ဒံ = ပဟာသံ (သျာ)	၃၉
မဟောဃေ = မဟာမေဃေ (က)	၇၅
မာနံ နိမ္မဒ္ဒေန္တော = မဒံ နိမ္မဒေန္တော (သီ၊ သျာ)	၄၂
မာလာဂစ္ဆံ = မာလာဝစ္ဆံ (က)	၁၆၆
မာသကရူပါဒီနိ = မာသကရူပိယာဒီနိ (သီ)	၁၅၇
မာသိသမာနေန = မဘိလသမာနေန (သီ၊ သျာ)	၃၄၀
မိစ္ဆာဝါစာယ သဒ္ဓိံ တာနေဝ = မိစ္ဆာဝါစာယ သဏ္ဌိတာနေဝ (သီ၊ သျာ)	၁၅၄
မိစ္ဆာဝိညာဏော = မိစ္ဆာဉာဏော (သီ၊ သျာ)	၁၆၈
မီဠှလိတ္တေဝ ပန္နဂေတိ = မီဠှလိတ္တေ ဘဝန္တရေတိ (သီ)	၅၉
မုခေ အံသကူဋန္တရေတိ တေသု တေသု ဌာနေသု = မုခေ စ အံသကူဋန္တရာဒီသု စ (က)	၂၇၆
မုဉ္စန္တော = ပုဉ္ဆန္တော (က)	၇၆
မုဒုက္ခန္ဓသာခေါ = မုဒုဒါရုက္ခန္ဓသာခေါ (က)	၇၅
မုဓပ္ပသန္နော = မုဒ္ဓပ္ပသန္နော (သီ၊ သျာ)	၁၉၄
မုရုမုရာယ = မုရာမုရာယ (က)	၅၇
မေတ္တာသဟဂတသုတ္တ = ဟလိဒ္ဒဝသနသုတ္တ (ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၁၇-ပိဋ္ဌေ)	၂၀၇

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ya]

Yathānusandhiṁ gamessāmīti = Yathānusandhikaṁ bhavissāmīti (Ka) 301
Yathā paricchedena = Addhāparicchedena (Ka) 246
Yathevaṁ = Yatheva (Sī) 108
Yadidaṁ uggo = Paṇītataradāyako uggo (Sī, Syā) 38
Yā = Yāsu (Sī, Syā) 317
Yā panettha = Yāpi ca (Ṭīkā) 5
Yugamattaṁ hi = Yuttamaggaṁva (Sī, Syā) 91
Yūsākārasaṇṭhitāya = Rasākārapattitāya (Ka) 316
Yena vā tena vā duruttarā = Yānena vā rathena vā atarā duruttarā (Ka) 64
Yojanāvaṭṭe = Yojanapathe (Sī, Syā) 88
Yonakarūpakirātarūpakādīnaṁ = ...vilāsarūpakādīnaṁ (Sī, Syā) 88

[Ra]

Rajatapanāḷisuparikkhittā = Rajatanāḷiparikkhittā (Sī),
Rajatapavāḷāsu parikkhittā (Syā) 156
Rattadupaṭṭaṁ = Surattadupaṭṭaṁ (Ka) 89
Rāmaṇeyyakaṁ = Rāmaṇeyyāmaṁ (Ka) 81
Rūpamattametaṁ = Rūpamattameva (Sī) 151
Rūpasampanno = Rūpavipanno (Sī, Syā) 125
Rūpasammuditāti rūpe sammuditā pamoditā = Rūpasamuditāti
rūpe samuditā (Sī, Syā) 45
Rūpasaṅkhāya vimuttoti = Rūpasaṅkhayā vimuttoti (Sī, Syā) 150
Rūpā ca = Rūpañca (Sī) 227
Rūpāvacare = Arūpāvacare (Sī, Syā) 206
Rosavasena = Rogavasena (Ka) 60

[La]

Lagito = Laggito (Sī, Syā) 11
Laṅgheti = Paleti (Sī, Syā) 226

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္က

[ယ]

ယထာနုသန္ဓိံ ဂမေဿာမီတိ = ယထာနုသန္ဓိကံ ဘဝိဿာမီတိ (က) ၃၀၁
ယထာ ပရိစ္ဆေဒေန = အဒ္ဓါပရိစ္ဆေဒေန (က) ၂၄၆
ယထေဝံ = ယထေဝ (သီ) ၁၀၈
ယဒိဒံ ဥဂ္ဂေါ = ပဏီတတရဒါယကော ဥဂ္ဂေါ (သီ၊ သျာ) ၃၈
ယာ = ယာသု (သီ၊ သျာ) ၃၁၇
ယာ ပနေတ္ထ = ယာပိ စ (ဋီကာ) ၅
ယုဂမတ္တံ ဟိ = ယုတ္တမဂ္ဂံဝ (သီ၊ သျာ) ၉၁
ယူသာကာရသဏ္ဌိတာယ = ရသာကာရပတ္တိတာယ (က) ၃၁၆
ယေန ဝါ တေန ဝါ ဒုရုတ္တရာ = ယာနေန ဝါ ရထေန ဝါ အတရာ
ဒုရုတ္တရာ (က) ၆၄
ယောဇနာဝဋ္ဋေ = ယောဇနပထေ (သီ၊ သျာ) ၈၈
ယောနကရူပကိရာတရူပကာဒီနံ = ····ဝိလာသရူပကာဒီနံ (သီ၊ သျာ) ၈၈

[ရ]

ရဇတပနာဠိသုပရိက္ခိတ္တာ = ရဇတနာဠိပရိက္ခိတ္တာ (သီ)၊
ရဇတပဝါဠာသု ပရိက္ခိတ္တာ (သျာ) ၁၅၆
ရတ္တဒုပဋ္ဋံ = သုရတ္တဒုပဋ္ဋံ (က) ၈၉
ရာမဏေယျကံ = ရာမဏေယျာမံ (က) ၈၁
ရူပမတ္တမေတံ = ရူပမတ္တမေဝ (သီ) ၁၅၁
ရူပသမ္ပန္နော = ရူပဝိပန္နော (သီ၊ သျာ) ၁၂၅
ရူပသမ္မုဒိတာတိ ရူပေ သမ္မုဒိတာ ပမောဒိတာ = ရူပသမုဒိတာတိ
ရူပေ သမုဒိတာ (သီ၊ သျာ) ၄၅
ရူပသင်္ခါယ ဝိမုတ္တောတိ = ရူပသင်္ခယာ ဝိမုတ္တောတိ (သီ၊ သျာ) ၁၅၀
ရူပါ စ = ရူပဉ္စ (သီ) ၂၂၇
ရူပါဝစရေ = အရူပါဝစရေ (သီ၊ သျာ) ၂၀၆
ရောသဝသေန = ရောဂဝသေန (က) ၆၀

[လ]

လဂိတော = လဂ္ဂိတော (သီ၊ သျာ) ၁၁
လင်္ဃေတိ = ပလေတိ (သီ၊ သျာ) ၂၂၆

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[La]

Laddhā = Laddhaṁ (Sī, Syā) 311
Labbhāti tanti tasmā = Labbhāyaṁ tanti kasmā (Sī) 257
Lāmakasattā = Lāmakalāmakā sattā (Sī) 27
Lujjanapalujjanaṭṭhena = Lujjanaṭṭhena (Sī, Syā) 14, 216
Leḍḍaṭṭhānanti leḍḍūnaṁ ṭhānaṁ = Leḍḍuṭṭhānanti bhejjaṭṭhānaṁ (Sī, Syā) 234
Lokiyassa = Tebhūmikassa (Syā) 188

[Va]

Vaṭṭantī”ti saccavāditāya bhaṇiṁsu = Vaṭṭanti, mayaṁ saccavāditāya gaṇhimhāti āhaṁsu (Sī), Vaṭṭatīti saccavāditāya gaṇhiṁsu (Syā) 8
Vaṅkaṭṭhānesu = Bahiṭhānesu (Ka) 74
Vaṅkaṭṭhānesu = Gaṅgāṭṭhānesu (Ka) 74
Vaṅkaṭṭhānesu = Pattaṭṭhānesu (Ka) 75
Vaṇṇabhāṇakānaṁ -pa- dārikānaṁ = Vaṇṇabhaṇanaṭṭhānaṁ -pa- dāyakānaṁ (Sī) 157
Vatvā taṁ anujānanto = Vatvā ananujānantova (Sī, Syā) 262
Vatthatūlakapāvārādiṁ = Cīvarādiṁ (Sī, Syā) 184
Vane unnādayantena = Neva davāyantena na tatrāyantena (Sī, Syā) 242
Vaso = Vasena (Syā) 68
Vasena = Vacanena (Ka) 86
Vasamānā = Pavisamānā (Ka) 172
Vā = Ca (Syā) 2
Vā = Vātaṁ (Sī), Taṁ (Syā) 2
Vātātapo ghoro, sañjāto = Vātātape ghore, sañjāte (Ka) 93
Vātena = Nāsavātena (Ka) 53
Vārāpehīti = Harāpehīti (Sī) 314
Vikasamānamiva = Vikasitamiva (Ka) 197
Vigacchantū”ti = Viyujjiṁsūti (Sī, Syā) 209

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[လ]

လဒ္ဓါ = လဒ္ဓံ (သီ၊ သျာ) ၃၁၁
လဗ္ဘာတိ တန္တိ တသ္မာ = လဗ္ဘာယံ တန္တိ ကသ္မာ (သီ) ၂၅၇
လာမကသတ္တာ = လာမကလာမကာ သတ္တာ (သီ) ၂၇
လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန = လုဇ္ဇနဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ) ၁၄-၂၁၆
လေဍ္ဍုဋ္ဌာနန္တိ လေဍ္ဍူနံ ဌာနံ = လေဍ္ဍုဋ္ဌာနန္တိ ဘေဇ္ဇဋ္ဌာနံ (သီ၊ သျာ) ၂၃၄
လောကိယဿ = တေဘူမိကဿ (သျာ) ၁၈၈

[ဝ]

ဝဋ္ဋန္တီ”တိ သစ္စဝါဒိတာယ ဘဏိံသု = ဝဋ္ဋန္တိ၊ မယံ သစ္စဝါဒိတာယ ဂဏှိမှာတိ အာဟံသု (သီ)၊ ဝဋ္ဋတီတိ သစ္စဝါဒိတာယ ဂဏှိံသု (သျာ) ၈
ဝင်္ကဋ္ဌာနေသု = ဗဟိဋ္ဌာနေသု (က) ၇၄
ဝင်္ကဋ္ဌာနေသု = ဂင်္ဂါဋ္ဌာနေသု (က) ၇၄
ဝင်္ကဋ္ဌာနေသု = ပတ္တဋ္ဌာနေသု (က) ၇၅
ဝဏ္ဏဘာဏကာနံ။ပ။ ဒါရိကာနံ = ဝဏ္ဏဘဏနဋ္ဌာနံ။ပ။ ဒါယကာနံ (သီ) ၁၅၇
ဝတွာ တံ အနုဇာနန္တော = ဝတွာ အနနုဇာနန္တောဝ (သီ၊ သျာ) ၂၆၂
ဝတ္ထတူလကပါဝါရာဒိံ = စီဝရာဒိံ (သီ၊ သျာ) ၁၈၄
ဝနေ ဥန္နာဒယန္တေန = နေဝ ဒဝါယန္တေန န တတြာယန္တေန (သီ၊ သျာ) ၂၄၂
ဝသော = ဝသေန (သျာ) ၆၈
ဝသေန = ဝစနေန (က) ၈၆
ဝသမာနာ = ပဝိသမာနာ (က) ၁၇၂
ဝါ = စ (သျာ) ၂
ဝါ = ဝါတံ (သီ)၊ တံ (သျာ) ၂
ဝါတာတပေါ ဃောရော၊ သဉ္ဇာတော = ဝါတာတပေ ဃောရေ၊ သဉ္ဇာတေ (က) ၉၃
ဝါတေန = နာသဝါတေန (က) ၅၃
ဝါရာပေဟီတိ = ဟရာပေဟီတိ (သီ) ၃၁၄
ဝိကသမာနမိဝ = ဝိကသိတမိဝ (က) ၁၉၇
ဝိဂစ္ဆန္တူ”တိ = ဝိယုဇ္ဇိံသူတိ (သီ၊ သျာ) ၂၀၉

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Va]

Vitthārikan"ti = Vitthāritanti (Ka) 284
Vidhavā = Tividha (Sī, Syā) 110
Vinayapaññattiyaṁ = Vinayapakatiyaṁ (Ka) 203
Vipañcitaññūnaṁ = Ugghāṭitaññūnaṁ (Syā) 52
Vippabhāsiṁsu = Vippakiriṁsu (Ka) 90
Vipariṇāmeti = Carati (Sī, Syā) 184
Vipphāriko = Khippapharaṇo (Sī), Vippakārako (Syā),
Khippakārako (Ka) 143
Vibhāvehi = Vibhāvehīti (Ka) 277
Vimocetuṁ = Visodhetuṁ (Sī, Syā) 40
Viyattāti = Byattāti (Sī, Syā) 150
Viramaṇasaññānaṁ = ...viramaṇapaññānaṁ (Ka) 161
Vivarānupaviṭṭhena = Cirānuppavattena (Sī) 292
Vissakammaṁ = Vissukammaṁ (Syā), Visukammaṁ (Ka) 24
Visaṅkhāraṁ = Asaṅkhāre (Sī, Syā) 182
Vissaṭṭhakānaṁ = Anatthikānaṁ (Sī) 83
Visevitaṁ = Nisevitaṁ (Ka) 310
Viheṭhetuṁ = Visodhituṁ (Sī, Syā) 40
Vihareyya = Vicareyya (Ka) 165
Viharati = Vicarati (Sī) 255
Vihāsi = Agamāsi (Ka) 222
Vuṭṭhāya = Paṭṭhāya (Sī, Syā) 189
Vuttakoṭanto = Vuttakoṇanto (Sī) 116
Veṭhake = Vedhike (Sī, Syā) 108
Veṭhamissakenāti = Vekhamissakenāti (Ka) 238
Verambhavātasamuṭṭhita = Verambhavātasamuddhata (Sī, Syā) 90
Veḷubhittikuṭikāhi = Veḷukiṭikāhi (Sī), Veḷukaṭṭhakāhi (Syā) 7
Vesāliyaṁ upanissāya = Vesāliṁ nissāya (Sī), Vesāliṁ upanissāya
(Syā, Vi-Ṭṭha 2. 8 piṭṭhe ca) 300

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဝ]

ဝိတ္ထာရိက"န္တိ = ဝိတ္ထာရိတန္တိ (က) ၂၈၄
ဝိဓဝါ = တိဝိဓ (သီ၊ သျာ) ၁၁၀
ဝိနယပညတ္တိယံ = ဝိနယပကတိယံ (က) ၂၀၃
ဝိပဉ္စိတညူနံ = ဥဂ္ဃာဋိတညူနံ (သျာ) ၅၂
ဝိပ္ပဘာသိံသု = ဝိပ္ပကိရိံသု (က) ၉၀
ဝိပရိဏာမေတိ = စရတိ (သီ၊ သျာ) ၁၈၄
ဝိပ္ဖာရိကော = ခိပ္ပဖရဏော (သီ)၊ ဝိပ္ပကာရကော (သျာ)၊
ခိပ္ပကာရကော (က) ၁၄၃
ဝိဘာဝေဟိ = ဝိဘာဝေဟီတိ (က) ၂၇၇
ဝိမောစေတုံ = ဝိသောဓေတုံ (သီ၊ သျာ) ၄၀
ဝိယတ္တာတိ = ဗျတ္တာတိ (သီ၊ သျာ) ၁၅၀
ဝိရမဏသညာနံ = …ဝိရမဏပညာနံ (က) ၁၆၁
ဝိဝရာနုပဝိဋ္ဌေန = စိရာနုပ္ပဝတ္တေန (သီ) ၂၉၂
ဝိဿကမ္မံ = ဝိဿုကမ္မံ (သျာ)၊ ဝိသုကမ္မံ (က) ၂၄
ဝိသင်္ခါရံ = အသင်္ခါရေ (သီ၊ သျာ) ၁၈၂
ဝိဿဋ္ဌကာနံ = အနတ္ထိကာနံ (သီ) ၈၃
ဝိသေဝိတံ = နိသေဝိတံ (က) ၃၁၀
ဝိဟေဌေတုံ = ဝိသောဓိတုံ (သီ၊ သျာ) ၄၀
ဝိဟရေယျ = ဝိစရေယျ (က) ၁၆၅
ဝိဟရတိ = ဝိစရတိ (သီ) ၂၅၅
ဝိဟာသိ = အဂမာသိ (က) ၂၂၂
ဝုဋ္ဌာယ = ပဋ္ဌာယ (သီ၊ သျာ) ၁၈၉
ဝုတ္တကောဋန္တော = ဝုတ္တကောဏန္တော (သီ) ၁၁၆
ဝေဋကေ = ဝေဓိကေ (သီ၊ သျာ) ၁၀၈
ဝေဋမိဿကေနာတိ = ဝေခမိဿကေနာတိ (က) ၂၃၈
ဝေရမ္ဘဝါတသမုဋ္ဌိတ = ဝေရမ္ဘဝါတသမုဒ္ဓတ (သီ၊ သျာ) ၉၀
ဝေဠုဘိတ္တိကုဋိကာဟိ = ဝေဠုကိဋိကာဟိ (သီ)၊ ဝေဠုကဋ္ဌကာဟိ (သျာ) ၇
ဝေသာလိယံ ဥပနိဿာယ = ဝေသာလိံ နိဿာယ (သီ)၊
ဝေသာလိံ ဥပနိဿာယ (သျာ၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၂-၈ ပိဋ္ဌေ စ) ၃၀၀

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Va]

Vo = Te (Syā) 100
Vodakaṁ = Nīcodakaṁ (Sī, Syā) 92

[Sa]

Sakkā = Sakko (Sī, Syā) 168
Sakkā = Na sakkā (Sī, Syā) 69
Sakalahimavantaṁ = Himagabbhaṁ (Ka) 172
Saṅkharoti nibbattetīti = Saṅkharīyati nibbattīyatīti (Sī) 132
Saṅkhārānaṁ = Bāhirasaṅkhārānaṁ (Sī, Syā) 274
Saṅkhavaṇṇasannibhā = Saṅkhavaṇṇapaṭibhāgā (Sī, Syā) 254
Saṅgatānaṁ = Sambhatānaṁ (Sī), Sambhattānaṁ (Syā) 144
Saggāhena gaṇhituṁ = Gāhetuṁ (Sī, Syā), Gāhatthaṁ (Ka) 16
Sacakkapañjarakubbaro = Sakaṭapañjarakubbaro (Ka) 156
Saccavāditāya bhaṇiṁsu = Vaṭṭanti, mayaṁ saccavāditāya gaṇhimhāti
āhaṁsu (Sī), Vaṭṭatīti saccavāditāya gaṇhiṁsu (Syā) 8
Sajjhāyādikaraṇavaseneva = Sajjhāyādigahitavaseneva (Ka) 233
Sañchāditvā = Saṁvaritvā (Sī, Syā) 30
Sañjānananimittaṁ = Sañjānituṁ nimittaṁ (Sī) 137
Saṭṭhinayasahassehi = Saddhiṁ nayasahassehi (Ka) 67
Sattadhā = Satadhā (Ka) 332
Satisambojjhaṅgena = Satisambojjhaṅge (Ka) 187
Satiṁ = Saṁvegaṁ (Sī, Syā) 246
Santajjayamānā = Santajjiyamānaṁ (Sī) 70
Santharitaṁ = Siñcitaṁ (Sī) 281
Santhavaṁ = Sambandhaṁ (Sī, Syā) 56
Santharāpetvā = Santharitvā (Sī, Syā) 87
Sadā dhuraṁ yuttā = Saddhādhurayuttā (Sī, Syā),
Saddhādhuraṁ yuttā (Ka) 158
Sadisabhāvo = Sarīrasambhavo (Sī, Syā) 58
Sandacchāyo = Santacchāyo (Syā, Ka) 56
Sandhāretuṁ = Saṇṭhātuṁ (Ka) 256

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဝ]

ဝေါ = တေ (သျာ) ၁၀၀
ဝေါဒကံ = နီစောဒကံ (သီ၊ သျာ) ၉၂

[သ]

သက္ကာ = သက္ကော (သီ၊ သျာ) ၁၆၈
သက္ကာ = န သက္ကာ (သီ၊ သျာ) ၆၉
သကလဟိမဝန္တံ = ဟိမဂဗ္ဘံ (က) ၁၇၂
သင်္ခရောတိ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ = သင်္ခရီယတိ နိဗ္ဗတ္တီယတီတိ (သီ) ၁၃၂
သင်္ခါရာနံ = ဗာဟိရသင်္ခါရာနံ (သီ၊ သျာ) ၂၇၄
သင်္ခဝဏ္ဏသန္နိဘာ = သင်္ခဝဏ္ဏပဋိဘာဂါ (သီ၊ သျာ) ၂၅၄
သင်္ဂတာနံ = သမ္ဘတာနံ (သီ)၊ သမ္ဘတ္တာနံ (သျာ) ၁၄၄
သဂ္ဂါဟေန ဂဏှိတုံ = ဂါဟေတုံ (သီ၊ သျာ)၊ ဂါဟတ္ထံ (က) ၁၆
သစက္ကပဉ္ဇရကုဗ္ဗရော = သကဋပဉ္ဇရကုဗ္ဗရော (က) ၁၅၆
သစ္စဝါဒိတာယ ဘဏိံသု = ဝဋ္ဋန္တိ၊ မယံ သစ္စဝါဒိတာယ ဂဏှိမှာတိ
အာဟံသု (သီ)၊ ဝဋ္ဋတီတိ သစ္စဝါဒိတာယ ဂဏှိံသု (သျာ) ၈
သဇ္ဈာယာဒိကရဏဝသေနေဝ = သဇ္ဈာယာဒိဂဟိတဝသေနေဝ (က) ၂၃၃
သဉ္ဆာဒိတွာ = သံဝရိတွာ (သီ၊ သျာ) ၃၀
သဉ္ဇာနနနိမိတ္တံ = သဉ္ဇာနိတုံ နိမိတ္တံ (သီ) ၁၃၇
သဋ္ဌိနယသဟဿေဟိ = သဒ္ဓိံ နယသဟဿေဟိ (က) ၆၇
သတ္တဓာ = သတဓာ (က) ၃၃၂
သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေန = သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေ (က) ၁၈၇
သတိံ = သံဝေဂံ (သီ၊ သျာ) ၂၄၆
သန္တဇ္ဇယမာနာ = သန္တဇ္ဇိယမာနံ (သီ) ၇၀
သန္ထရိတံ = သိဉ္စိတံ (သီ) ၂၈၁
သန္ထဝံ = သမ္ဗန္ဓံ (သီ၊ သျာ) ၅၆
သန္ထရာပေတွာ = သန္ထရိတွာ (သီ၊ သျာ) ၈၇
သဒါ ဓုရံ ယုတ္တာ = သဒ္ဓါဓုရယုတ္တာ (သီ၊ သျာ)၊ သဒ္ဓါဓုရံ ယုတ္တာ (က) ၁၅၈
သဒိသဘာဝေါ = သရီရသမ္ဘဝေါ (သီ၊ သျာ) ၅၈
သန္ဒစ္ဆာယော = သန္တစ္ဆာယော (သျာ၊ က) ၅၆
သန္ဓာရေတုံ = သဏ္ဌာတုံ (က) ၂၅၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sannikkhepanasannirumbhanesu = ...sannirujjhanesu (Ka)	225
Sannetvā = Santhetvā (Sī), Sanditvā (Syā), Sanniyhitvā (Ka)	237
Sannayhamāno = Sandahamāno (Sī, Syā)	234
Sabbapāliphullo = Sabbaphāliphullo (Syā, Ka)	90
Sabbabuddha = Sabbaññubuddha (Ka)	196
Sabbāni = Aṭṭhapi (Sī, Syā)	154
Sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitesu = Sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā tesu (Sī, Syā)	311
Sabbesaṁ tesaṁ = Sabbete (Sī, Syā, Ka)	238
Sabbaṁ disaṁ = Sabbadisāsu (Sī, Syā)	138
Samaṇabrāhmaṇāti = Samaṇā vā brāhmaṇā vāti (Sī, Syā)	324
Samāpattito = Paṭhamasamāpattito (Sī, Syā)	135
Samphuṭati = Samphuṇati (Syā, Ka)	60
Sambādhitagabbhavāso = Saṁpīḷitagabbhavāso (Sī, Syā)	93
Sambhavahetubhūtaṁ = Tesaṁ bhavahetubhūtaṁ (Sī, Syā)	285
Sammasanavārova = Sammasanavāro ca (Syā)	275
Sabhāvadhamme = Satta dhamme (Ka)	186
Saraṇāni = Sarakāni (Sī, Syā)	318
Sarabhāṇako = Padabhāṇako (Sī, Syā)	79
Saratītipi = Caratītipi (Sī, Syā)	85
Sarīre ca = Parassa ca sarīre (Sī, Syā)	54
Svāssa = Svāyaṁ (Ka)	100
Sasnehā thanehi = Sakathanehi (Ka)	85
Sahagati = Samāgati (Sī, Syā)	26
Sahajātapaccayo = Sahajātādipaccayā (Sī, Syā)	228
Sahadhunaṭṭhena = Saha dhunantena (Sī), Saha thunaṭṭhena (Syā)	51
Sāgaradevena = Sagaradevena (Sī)	326
Sādhukanāmake = Sādhuke nāma (Sī)	309
Sāmaññaṁ nāma = Saññamaṁ nāma (Sī, Syā)	144

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သန္နိက္ခေပနသန္နိရုမ္ဘနေသု = …သန္နိရုဇ္ဈနေသု (က)	၂၂၅
သန္နေတွာ = သန္ထေတွာ (သီ)၊ သန္ဒိတွာ (သျာ)၊ သန္နိယှိတွာ (က)	၂၃၇
သန္နယှမာနော = သန္ဒဟမာနော (သီ၊ သျာ)	၂၃၄
သဗ္ဗပါလိဖုလ္လော = သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လော (သျာ၊ က)	၉၀
သဗ္ဗဗုဒ္ဓ = သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓ (က)	၁၉၆
သဗ္ဗာနိ = အဋ္ဌပိ (သီ၊ သျာ)	၁၅၄
သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတေသု = သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတာ တေသု (သီ၊ သျာ)	၃၁၀
သဗ္ဗေသံ တေသံ = သဗ္ဗေတေ (သီ၊ သျာ၊ က)	၂၃၈
သဗ္ဗံ ဒိသံ = သဗ္ဗဒိသာသု (သီ၊ သျာ)	၁၃၈
သမဏဗြာဟ္မဏာတိ = သမဏာ ဝါ ဗြာဟ္မဏာ ဝါတိ (သီ၊ သျာ)	၃၂၄
သမာပတ္တိတော = ပဌမသမာပတ္တိတော (သီ၊ သျာ)	၁၃၅
သမ္ဖုဋတိ = သမ္ဖုဏာတိ (သျာ၊ က)	၆၀
သမ္ဗာဓိတဂဗ္ဘဝါသော = သံပီဠိတဂဗ္ဘဝါသော (သီ၊ သျာ)	၉၃
သမ္ဘဝဟေတုဘူတံ = တေသံ ဘဝဟေတုဘူတံ (သီ၊ သျာ)	၂၈၅
သမ္မသနဝါရောဝ = သမ္မသနဝါရော စ (သျာ)	၂၇၅
သဘာဝဓမ္မေ = သတ္တ ဓမ္မေ (က)	၁၈၆
သရဏာနိ = သရကာနိ (သီ၊ သျာ)	၃၁၈
သရဘာဏကော = ပဒဘာဏကော (သီ၊ သျာ)	၇၉
သရတီတိပိ = စရတီတိပိ (သီ၊ သျာ)	၈၅
သရီရေ စ = ပရဿ စ သရီရေ (သီ၊ သျာ)	၅၄
သွာဿ = သွာယံ (က)	၁၀၀
သသ္နေဟာ ထနေဟိ = သကထနေဟိ (က)	၈၅
သဟဂတိ = သမာဂတိ (သီ၊ သျာ)	၂၆
သဟဇာတပစ္စယော = သဟဇာတာဒိပစ္စယာ (သီ၊ သျာ)	၂၂၈
သဟဓုနဋ္ဌေန = သဟ ဓုနန္တေန (သီ)၊ သဟ ထုနဋ္ဌေန (သျာ)	၅၁
သာဂရဒေဝေန = သဂရဒေဝေန (သီ)	၃၂၆
သာဓုကနာမကေ = သာဓုကေ နာမ (သီ)	၃၀၉
သာမညံ နာမ = သညမံ နာမ (သီ၊ သျာ)	၁၄၄

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sāmaṇeradaharabhikkhū = Sāmaṇerādayo (Ka) 220
Sāyanīyaṁ vā = Asanīyaṁ vā (Ka) 106
Sāsanena = Sāsane (Sī) 314
Sikkhitabbabhāvā asekhā = Sikkhitabbasekkhā (Sī, Syā) 305
Sikkhitabbābhāvā asekhā = Asikkhitabbasekkhā (Sī)
Asikkhitabbā asekkhā (Syā) 305
Siṅgacchinnaṁ = Bahicchinnaṁ (Syā, Ka) 78
Sithilāni = Viraḷāni (Syā) 276
Sirājālā milāyanti = Sirājālāpi jāyanti (Sī) 276
Sīlasampanno = Sīlavipanno (Sī, Syā) 125
Sīhavikīḷito nāma = Sīhanikīḷito nāma (Sī, Syā) 248
Suttāgataṁ = Yathānusandhināma suttaṁ (Sī, Syā) 109
Sannipātasālāyaṁ = Sannipātavelāyaṁ (Sī, Syā) 83
Sukkhagajjitaṁ = Sugajjitaṁ (Sī) 285
Sukhanisinnakathaṁ = Sukhaṁ nisinnāva dhammakathaṁ (Sī, Syā) 81
Sudaṁ = Addasaṁsu (Syā) 222
Suparisukkhaṁ = Suparipakkaṁ (Ka) 74
Supupphitavanasaṇḍajātānaṁ dijagaṇādīnaṁ = Supupphitavanasaṇḍa-
jātassaramigagaṇādīnaṁ (Sī, Syā) 35
Saratītipi = Caratītipi (Sī, Syā) 85
Suṭṭhu ṭhapitaṁ = Suṭṭhapitaṁ (Sī) 239
Sutāva = Sutavā (Ka) 279
Surabhicandanagandhapupphādīni = Surābhattagandha-
pupphādīni (Sī, Syā) 172
Suvidūradūreti = Suvidūravidūroti (Ka) 100
Sussitvā = Pajjitvā (Syā), Pacitvā (Ka) 317
Sesakkhandhavasena = Arūpakkhandhavasena (Ka) 98
Soḷasakkhattukā = Soḷasakkhattuṁ (Sī, Syā) 305
Saṁkilesikasabhāvaṁ = Saṁkilissanasabhāvaṁ (Sī) 11
Saṁbhajje = Saṁbhijje (Sī, Ka), Sambhede (Ṭīkā) 320

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သာမဏေရဒဟရဘိက္ခူ = သာမဏေရာဒယော (က) ၂၂၀
သာယနီယံ ဝါ = အသနီယံ ဝါ (က) ၁၀၆
သာသနေန = သာသနေ (သီ) ၃၁၄
သိက္ခိတဗ္ဗဘာဝါ အသေခါ = သိက္ခိတဗ္ဗသေက္ခာ (သီ၊ သျာ) ၃၀၅
သိက္ခိတဗ္ဗာဘာဝါ အသေခါ = အသိက္ခိတဗ္ဗသေက္ခာ (သီ)
အသိက္ခိတဗ္ဗာ အသေက္ခာ (သျာ) ၃၀၅
သိင်္ဂစ္ဆိန္နံ = ဗဟိစ္ဆိန္နံ (သျာ၊ က) ၇၈
သိထိလာနိ = ဝိရဠာနိ (သျာ) ၂၇၆
သိရာဇာလာ မိလာယန္တိ = သိရာဇာလာပိ ဇာယန္တိ (သီ) ၂၇၆
သီလသမ္ပန္နော = သီလဝိပန္နော (သီ၊ သျာ) ၁၂၅
သီဟဝိကီဠိတော နာမ = သီဟနိကီဠိတော နာမ (သီ၊ သျာ) ၂၄၈
သုတ္တာဂတံ = ယထာနုသန္ဓိနာမ သုတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၁၀၉
သန္နိပါတသာလာယံ = သန္နိပါတဝေလာယံ (သီ၊ သျာ) ၈၃
သုက္ခဂဇ္ဇိတံ = သုဂဇ္ဇိတံ (သီ) ၂၈၅
သုခနိသိန္နကထံ = သုခံ နိသိန္နာဝ ဓမ္မကထံ (သီ၊ သျာ) ၈၁
သုဒံ = အဒ္ဒသံသု (သျာ) ၂၂၂
သုပရိသုက္ခံ = သုပရိပက္ကံ (က) ၇၄
သုပုပ္ဖိတဝနသဏ္ဍဇာတာနံ ဒိဇဂဏာဒီနံ = သုပုပ္ဖိတ-
ဝနသဏ္ဍဇာတဿရမိဂဂဏာဒီနံ (သီ၊ သျာ) ၃၅
သရတီတိပိ = စရတီတိပိ (သီ၊ သျာ) ၈၅
သုဋ္ဌု ဌပိတံ = သုဋ္ဌပိတံ (သီ) ၂၃၉
သုတာဝ = သုတဝါ (က) ၂၇၉
သုရဘိစန္ဒနဂန္ဓပုပ္ဖာဒီနိ = သုရာဘတ္တဂန္ဓပုပ္ဖာဒီနိ (သီ၊ သျာ) ၁၇၂
သုဝိဒူရဒူရေတိ = သုဝိဒူရဝိဒူရောတိ (က) ၁၀၀
သုဿိတွာ = ပဇ္ဇိတွာ (သျာ)၊ ပစိတွာ (က) ၃၁၇
သေသက္ခန္ဓဝသေန = အရူပက္ခန္ဓဝသေန (က) ၉၈
သောဠသက္ခတ္တုကာ = သောဠသက္ခတ္တုံ (သီ၊ သျာ) ၃၀၅
သံကိလေသိကသဘာဝံ = သံကိလိဿနသဘာဝံ (သီ) ၁၁
သံဘဇ္ဇေ = သံဘိဇ္ဇေ (သီ၊ က)၊ သမ္ဘေဒေ (ဋီကာ) ၃၂၀

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Saṁsūcitalūkhabhāve = Saṁsappitalūkhabhāve (Syā) 199
Saṁvesetabbāti = Pavesetabbāti (Syā, Ka) 54
Saṁsīditvā = Nisīditvā (Syā) 84

[Ha]

Hatthatthara-assattharasīhattharabyagghattharacandattharaka-
sūriyattharakacittattharakādīhi = Byagghattharakañcanatthara-
sūriyattharacittattharakādīhi (Sī) 87
Hatthapādalaḷanaṁ = Hatthapādākaḍḍhanaṁ (Sī, Syā)
Hatthapādaloḷanaṁ (Ka) 229
Heṭṭhāṭhitānampi vā
phalakānaṁ = Heṭṭhā ṭhitānampi vā (Sī, Syā),
Hatthe ṭhitānampi vā phalānaṁ (Ka) 112
Hoti = Hoti, paṭivātaṁ khittarajova (Ka) 202
Hontīti = Honti (Sī, Syā) 135

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သံသူစိတလူခဘာဝေ = သံသပ္ပိတလူခဘာဝေ (သျာ) ၁၉၉
သံဝေသေတဗ္ဗာတိ = ပဝေသေတဗ္ဗာတိ (သျာ၊ က) ၅၄
သံသီဒိတွာ = နိသီဒိတွာ (သျာ) ၈၄

[ဟ]

ဟတ္ထတ္ထရအဿတ္ထရသီဟတ္ထရဗျဂ္ဃတ္ထရစန္ဒတ္ထရကသူရိယတ္ထရက-
စိတ္တတ္ထရကာဒီဟိ = ဗျဂ္ဃတ္ထရကဉ္စနတ္ထရသူရိယတ္ထရ-
စိတ္တတ္ထရကာဒီဟိ (သီ) ၈၇
ဟတ္ထပါဒလဠနံ = ဟတ္ထပါဒါကဍ္ဎနံ (သီ၊ သျာ)
ဟတ္ထပါဒလောဠနံ (က) ၂၂၉
ဟေဋ္ဌာဌိတာနမ္ပိ ဝါ ဖလကာနံ = ဟေဋ္ဌာ ဌိတာနမ္ပိ ဝါ (သီ၊ သျာ)၊
ဟတ္ထေ ဌိတာနမ္ပိ ဝါ ဖလာနံ (က) ၁၁၂
ဟောတိ = ဟောတိ၊ ပဋိဝါတံ ခိတ္တရဇောဝ (က) ၂၀၂
ဟောန္တီတိ = ဟောန္တိ (သီ၊ သျာ) ၁၃၅

သံယုတ္တနိကာယဋ္ဌကထာယ တတိယဂန္ထော

သောဓနပတ္တံ

ပိဋ္ဌေ	ပန္တိယံ	အသုဒ္ဓပါဌော	သုဒ္ဓပါဌော
၁၉၉	၉	ဣရိယာပထသောဝနတာ	ဣရိယာပထသုခသောဝနတာ
၁၄၁	၂၄	ယံ ဘာဝေယျ	ယာ ဘာဝေယျ

န-ဗ-သ-စ—သံ-ဋ္ဌ-၃—၇-၁၂-၅၇—၃၀၀၀